7/7/1982

S. 1301A

BRITISH MUSEUM
NATURAL HISTORY.

ACTA
PHYSICO-MEDICA
ACADEMIAE CAESAREAE
NATVRAE CVRIOSORVM
I. G. Pintz. sc.

NOVA ACTA PHYSICO-MEDICA ACADEMIÆ CÆSAREÆ LEOPOLDINO-CAROLINÆ NATVRÆ CVRIOSORVM

EXHIBENTIA

EPHEMERIDES

SIVE

OBSERVATIONES HISTORIAS ET EXPERIMENTA

A

CELEBERRIMIS GERMANIÆ ET EXTERARVM REGIONVM

VIRIS

HABITA ET COMMVNICATA SINGVLARIQVE STVDIO COLLECTA

TOMVS SECVNDVS

ACCEDVNT APPENDIX ET TABB. ÆN. XI.

CVM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ MAIESTATIS.

NORIMBERGÆ

Impenſis WOLFGANGI SCHWARZKOPFII.

TYPIS FLEISCHMANNIANIS ANNO MDCCLXI.

BRITI
NATURAL H

BRI MUSEUM
NATURAL HIS

SACRATISSIMO AC POTENTISSIMO
INVICTISSIMOQVE PRINCIPI
DOMINO DOMINO
FRANCISCO
ROMANORVM IMPERATORI
SEMPER AVGVSTO
PIO FORTI FELICI
GERMANIÆ HIEROSOLYMORVMQVE
REGI

LOTHARINGIÆ BARRIQVE
DVCI
MAGNO DVCI ETRVRIÆ
ET RELIQVA
CÆSARI OPTIMO ET INDVLGENTISSIMO
IVSTISSIMO GRATIOSISSIMO
HERCVLI SAGATO ET TOGATO
SVMMO
RERVM BELLICARVM ET PACATARVM
STATORI TVTORI ET INSTAVRATORI
DOMINO SVO LONGE OMNIVM
CLEMENTISSIMO

TOMVM SECVNDVM

NOVORVM ACTORVM PHYSICO-MEDICORVM

AD

PROMOVENDAM SVMMI NVMINIS GLORIAM

AD

EXPLORANDA NATVRÆ SECRETIORIS MYSTERIA

ET AD

TVENDAM HVMANI CORPORIS SALVTEM

COLLECTORVM AC DIGESTORVM

TANQVAM

SVB PRÆSIDIO ET AVSPICIO

CÆSARIS AVGVSTISSIMI

NVMINISQVE TVTELARIS

PRÆSENTISSIMO ET EFFICACISSIMO

COEPTVM ELABORATVM ABSOLVTVM

IN

ÆTERNAM MEMORIAM

SVBIECTISSIMÆ ET EFFVSISSIMÆ

PIETATIS ET SVBMISSIONIS

TRADVNT ET DICANT

SIMVLQVE
POST TOT BELLORVM TEMPESTATES
INCONCVSSAM REGIMINIS TRANQVILLITATEM
PLENAM OMNI BONORVM CVMVLO SALVTEM
VITAM HVMANÆ OFFENSIONIS EXPERTEM
PERPETVAM MAIESTATIS AVGVSTÆ GLORIAM
SANCTAMQVE NOMINIS IMMORTALITATEM

ILLINCQVE

SACRO GERMANORVM IMPERIO

CONSTANTEM PACIS ET FELICITATIS VSVM
MVSISQVE

LÆTAM HALCYONVM ET OTIORVM TEMPERIEM
FELICES IN ERVENDA VERITATE PROGRESSVS
DENIQVE ETIAM
TVTELAM GRATIAM ET AVGMENTATIONEM
FLAGRANTISSIME ENIXISSIMEQVE
PRECANTVR EFFLAGITANT ET EXPETVNT
DEVOTISSIMI

ACADEMIÆ CÆSAREÆ
LEOPOLDINO-CAROLINÆ
NATVRÆ CVRIOSORVM

PRÆSES, DIRECTOR, ADIVNCTI ET COLLEGÆ.

PRÆFATIO.

Inter Arma ſilent Muſæ. Hujus proverbii veritatem quodammodo nos etiam experti ſumus. Nam quia alma noſtra patria Germania per aliquot eheu! jam annos belli calamitates graviter ſenſit: id procul dubio nonnullis Cæſareæ Naturæ Curioſorum Academiæ Dominis Collegis impedimento fuit, quo minus auxiliatrices manus ex voto porrigere vel ſaltem communicanda iuſto tempore transmittere valuerint, quorum voluntas pro facto omnino habenda eſt. Hoc autem vehementer dolemus, nonnullos ſuas obſervationes jam factas, quarum communicationem ſerio promiſerunt, vel promiſſi non amplius memores retinuiſſe, vel ſub prætextu, quod easdem alii uſui deſtinaverint, denegaſſe. Si omnia promiſſa ſecundum datam fidem communicata fuiſſent; hujus tomi Obſervationum numerus multum augeri, appendicis vero contenta minui potuiſſent. Quemadmodum autem iis, qui laudatæ Academiæ proſperitatem curæ cordique habuerunt annotataque ſua ſuppeditarunt, grates perſolvimus maximas ſpemque fovemus, eosdem bonam hanc ſuam erga Academiam voluntatem porro conſervaturos & hoc modo de publica utilitate ulterius bene mereri perrecturos eſſe: ita optamus, ut reliqui tum melioribus fatis gaudere queant, tum nexus ſui cum Academia, cui adſcripti ſunt, non penitus oblivifcantur.

Dominorum Collegarum, præcipue eorum, qui haud raro egregiis Obſervationibus commentariisque Academiæ ſupellectilem locupletarunt, obitum præmaturum triennio ab hinc factum merito lugemus, &, ne ex amiſſione tot Collegarum induſtriorum nimium damnum Academiæ accidat, ſollicite curavimus, ut aliis Viris munerum & virtutum luce jam claris accerſitis jactura facta expleatur, quorum nonnulli ſpei in ſe collocatæ reſpondere & fidem datam liberare jam cœperunt.

Quod ad editionem hujus tomi attinet, eam citius luci expoſuiſſemus; niſi ejus contentorum copia ſufficiens juſto tardius ad manus noſtras veniſſet, atque præterea temporum luctuoſorum anguſtiæ nobis pariter remoram ſtruxiſſent & acceptorum ordinationem & ad prelum ſubeundum diſpoſitionem ſæpius turbaſſent. Ceterum unusquisque facile obſervabit, huic tomo edendo curam haud minorem, ſed potius, præcipue ſi figuras æri inciſas conſiderat, majorem quam antecedentibus adhibitam, ſelectum quoque communicatorum ſtudioſe obſervatum fuiſſe.

Faxit DEVS T.O.M. ut, tranquillitate publica pro ſua miſericordia ſempiterna reſtituta, Muſarum quoque alacritas vigorque magis magisque reviviſcat, majus indies incrementum capiat, & nuiverſum publicum pacis exoptatæ fructibus dulciſſimis perpetuo frui atque gaudere poſſit.

I. Con-

I.

Continuatio
CATALOGI
Dnn. Collegarum Academiæ Cæſareæ Leopoldino - Carolinæ Naturæ Curioſorum

Ab anno 1757. usque ad annum 1760. in eandem receptorum.

Anno 1757.

Ordo receptionis.

616. Dn. *Samuel* FORMEY, Verbi divini Miniſter, Philoſoph. in Gymnaſio Berolinenſi Gallico Profeſſor, Academ. Reg. Boruſſ. Scientiar. Secretar. perpetuus, itemque Academ. Cæſar. Petropolit. Scientiar. nec non Societatum Regiæ Anglicanæ & Teutonicarum Gœttingenſ. & Gryphiswaldenſis Sodalis. *Timæus.*

617. Dn. *Antonius* MATANI, Medicinæ Doctor, & in Piſana Academia Profeſſor publicus. *Athenæus II.*

618. Dn. *Bernhardus Ludovicus* BECMANN, Regii Berolinenſis Gymnaſii Ioachimici Profeſſor, & Regiæ Boruſſicæ Academiæ Scientiarum Sodalis. *Arianus Nicomedienſis.*

619. Dn. *Iacobus Chriſtianus* SCHÆFFER, in libera & Imperiali Civitate Ratisbonenſi verbi divini Miniſter, Sereniſſ. Reg. Daniæ Conſiliar. & in Gymnaſ. Academ. Altonav. Profeſſ. Philoſ. honorar. Cæſareo - Regiæ Academiæ Roverodenſis, & Electoral. Moguntin. Scientiar. utilium,

lium, itemque Regiæ Societat. teutonic. Gœttingenſ. ac Societatum Scientiar. artiumque liberalium Duisburgenſ. & Lipſienſ. Sodalis. *Ariſtomachus II.*

620. Dn. D. *Crato Godofredus* HENNICKE, Celſiſſ. Comitis de Hohenlohe-Neuenſtein Conſiliar. aulicus & Archiater, itemque Phyſicus civitatis Oeringenſis. *Hierax III.*

621. Dn. *Ioannes Gottlieb* SCHÆFFER, Philoſoph. & Medicinæ Doctor ac Practicus in libera ac Imperiali civitate Ratisbonenſi. *Sabinus II.*

Anno 1758.

622. Dn. *Georgius Dionyſius* EHRET, Regiæ Anglicanæ Societatis Scientiarum Sodalis. *Aemilius Macer II.*

623. Dn. *Ioann. Sigismund. Valentin.* POPOWITSCH, in antiquiſſ. & celeberr. Vniverſit. Vindobonenſi Eloquent. german. Prof. Cæſareo-Regiæ Roboretonæ *de gli Agiati*, itemque Ducalis Societat. teuton. Helmſtadienſ. Sodalis. *Demoſthenes.*

624. Dn. *Wolffgangus Iacobus* MüLLNER, Sereniſſ. Marchion. Brandenburgo-Culmbacenſ. Chirurgus primarius, artis obſtetriciæ in inclyta Norimbergenſi Republica Magiſter, & Regiæ Pariſienſis Academ. Chirurgorum Sodalis. *Philomuſus IV.*

Anno 1759.

625. Dn. D. *Franciſcus Rudolphus de* SCHWACHHEIM, Sereniſſ. ac Eminentiſſ. Bavariæ Ducis THEODORI, Principis & Epiſcopi Leodienſis, Ratisbonenſis & Friſingenſis, Archiater. *Pittacus II.*

626. Dn. *Zacharias* VOGEL, Medicinæ & Chirurgiæ Doctor & Practicus Lubecenſis. *Nymphodorus III.*

Ordo
receptionis.

627. Dn. *Ioann. Fridericus* HOFFMANN, I. V. Doctor, Civitat. Sangerhuſanæ Conſul, cauſarumque metallicarum ibidem Iudex, Electoral. Moguntin. Academ. Sciéntiar. utilium, & Societat. Lipſienſ. liberal. artium Sodalis. *Cæſius Mutinenſis II.*

628. Dn. *Ioann. Henricus* LANGE, Medicinæ Doctor & Practicus, civitatisque Helmſtadienſis Phyſicus ordinarius. *Telamon II.*

629. Dn. *Hermannus Erneſtus* RVMPEL, I. V. D. Gymnaſii Senatorii Erfurtenſis Director, & Cuſtos Bibliothecæ Academ. Cæſar. Nat. Curioſor. *Ariſtoxenus.*

630. Dn. *Ioann. Frideric.* GLASER, Med. Doctor & Practicus, civitatisque Suhlenſis in Ducatu Hennebergenſi Phyſicus ordinarius. *Moſchion III.*

Anno 1760.

631. Dn. *Iacobus Reinboldus* SPIELMANN, Philoſoph. & Medicin. Doctor, Chemiæ, Botan. reliquæque Materiæ medicæ in Argentoratenſi Academia Profeſſ. publ. ordinar. Regiæ Berolinenſ. & Electoral. Moguntin. Academ. Scientiar. Sodalis. *Heraclides IV.*

632. Dn. *Ioannes Chriſtianus* HILDEBRAND, Medicinæ Doctor & Practicus Islebienſis. *Aemilius II.*

633. Dn. *Martinus Frobenius* LEDERMVLLER, Notar. Cæſar. publ. juratus, & Procurator in libera S. R. I. Civitate Norimbergenſi, rerumque naturalium ſcrutator indefeſſus ac ſolertiſſimus. *Conon II.*

II.
CATALOGVS
Dominorum Collegarum hujus Academiæ, hactenus, quousque quidem nobis conſtat, demortuorum.

Ordo receptionis.

260. Dn. D. *Ioann. Samuel* CARL, Sereniſſ. ac Potentiſſ. Regis Daniæ Conſiliar. Iuſtitiæ & Archiater primarius, † d. 13. Iun. 1757. an. ætat. 81.

297. Dn. D. *Michael* ALBERTI, Potentiſſ. Reg. Boruſſ. aulicus & Conſiſtor. Magdeburg. Conſiliar, Medicin. & Philoſoph. natural. in Fridericiana Halenſi Prof. publ. ordinar. Facultat. Med. Senior, regior. Alumnor. Ephorus, Phyſicus Norimbergenſ. & Reg. Societat. Scientiar. Berolinenſ. Sodalis, † d. 17. Maji 1757. ann. ætat. 75.

Memoria ejus extat in Appendice hujus Tomi, pag. 409. *ſeqq.*

313. Dn. D. *Laurentius* HEISTER, Sereniſſ. Duc. Brunſuico-Lüneburg. Conſiliar. aulic. & Archiater, Academ. Helmſtadienſ. Senior, in eaque Medicin. theoret. Botan. & Chirurg. Prof. publ. primar. Regiar. Societat. Londinenſ. & Berolinenſ. Sodalis, † d. 18. April. 1758. ann. ætat. 75.

Memoria ejus extat in Appendice hujus Tomi, pag. 453. *ſeqq.*

426. Dn. D. *Ioannes Erneſtus* HEBENSTREIT, Therapiæ Prof. publ. ordinar. in Academia Lipſienſi, Facultat. Med. Decanus, Academiæ Decemvir, Colleg. major. Principum Collegiatus, & apud Lipſienſes Poliater, † d. 6. Decemb. 1757. ann. ætat. 55.

Memoria ejus extat in Appendice hujus Tomi, pag. 437. *ſeqq.*

442.

Ordo
receptionis.

442. Dn. Licent. *Chriſtian. Frider.* IOERDENS, Phyſicus Curiæ Variſcorum, & illuſtris Gymnaſii ibidem Scholarcha, † d. 10. Ianuar. 1758. ann. ætat. 63.

484. Dn. D. *Ioann. Theodor.* ELLER, Potentiſſ. Boruſſ. Regis Conſiliar. intim. Archiater ordinar. Comes Medicor. caſtrenſium, Academ. reg. Scientiar. Berolinenſ. & Collegii medico-chirurgici Director, itemque ſupremi Collegii medici Decanus, & Collegii ſanitatis Adſeſſor, † d. 14. Septemb. 1760. ann. ætat. 71.

517. Dn. D. *Ioann. Gerardus* WAGNER, Poliater Lubecenſis, † d. 9. April. 1759. ann. ætat. 53.

521. Dn. D. *Ioann. Martinus* BREHM, Sereniſſ. Ducis Saxo-Hildburghuſani Medicus aulicus & Phyſicus civitatis Smalcaldenſis, † d. 8. Decemb. 1757. ann. ætat. 70.

531. Dn. D. *Nathanael* SENDEL, Medicus aulicus Regius & Electoralis Saxonicus, ac Phyſicus ordinar. Elbingenſis, † d. 25. April. 1757. ann. ætat. 71.

542. Dn. D. *Ioann. Gottlob* KRVGER, Medicin. & Philoſoph. in Helmſtadienſi Academia Prof. publ. ordinar. & Reg. Berolinenſ. Academ. Scientiar. Sodalis, † d. 6. Octob. 1759. ann. ætat. 44.

546. Dn. D. *Ioannes Chriſtoph.* RIEDEL, Conſiliar. Electoral. Moguntinus, Anatomiæ Prof. publ. & Facultat. Med. Erfordienſ. itemque Electoral. Moguntin. Acad. Scientiar. utilium Adſeſſor ordinar. † d. 5. Mart. 1757. ann. ætat. 48.

575. Dn. D. *Carolus Auguſtus* de BERGEN, Hæreditarius in Roſengarten, Medicin. Prof. publ. primar. in Academia Viadrina, & regiæ Berolinenſ. Academ. Scientiar. Sodalis, † d. 7. Octobr. 1759. ann. ætat. 56.

594. Dn. D. *Daniel Gottlob* THEBESIVS, Conſul & Phyſicus civitatis & Circuli Treptovienſis, itemque civitatum Greif-

Ordo receptionis.

ſenbergenſis & Caminenſis in Pomerania, & regiæ teuton. Societat. Gryphiswaldenſ. Sodalis, † d. 18. Aug. 1757. ann. ætat. 51.

597. *Dn. D. Philipp. Henr.* BOECLER, Anatom. & Chirurg. in Argentoratenſi Academia Prof. publ. ordinar. Regiæ Monspelienſ. Societat. & Electoral. Moguntin. Acad. Scientiar. util. Sodalis, † d. 7. Iun. 1759. ann. ætat. 41.

605. *Dn. D. Chriſtian. Sigismund.* ZEIDLER, Potentiſſ. Reg. Boruſſ. Medicus & Conſiliar. aulicus, ac in ſupremo Senatu medico Berolinenſi Adſeſſor ordinar. † d. 24. Novemb. 1760. ann. ætat. 68.

608. *Dn. D. Ioann. Ludovic.* LOESEKE, Medicinæ Practicus Berolinenſis, †. d. 1. April. 1757. ann. ætat. 33.

612. *Dn.* D. *Theophilus Benjamin* FABER, Medicinæ Profeſſ. publ. extraordinar. in Academia Tubingenſi, † d. 25. April. 1760.

615. *Dn. Petrus* CARPSER, in illuſtri Hamburgenſi Republica Medicus & Chirurgus celeberrimus, † d. 8. Iul. 1759.

618. *Dn. Bernhard. Ludovic.* BECMANN, Regii Berolinenſ. Gymnaſii Ioachimici Profeſſor, & regiæ Boruſſicæ Academ. Scientiar. Sodalis, † d. 3. Decemb. 1760. ann. ætat. 68.

627. *Dn. Ioann. Frideric.* HOFFMANN, I. V. D. Civitat. Sangerhuſanæ Conſul, cauſarumque metallicarum ibidem Iudex, Electoral. Moguntin. Academ. Scientiar. util. & Societat. Lipſienſ. liberal. artium Sodalis, † ann. 1759.

III. CA-

III.

CATALOGVS

alphabeticus

Excellentiſſimorum Virorum, qui pro hoc Tomo II. Obſervationes phyſico-medicas communicarunt.

Dn. D. Ioann. Sebaſt. ALBRECHT, Gymnaſii academici Caſimiriani, quod Coburgi floret, Philoſoph. natural. Prof. publ. & Phyſicus Ducalis provincialis, Acad. N. C. ADIVNCTVS, d. *Panthemus.* pag. 272. ſeqq.

Dn. D. Ferdinandus Iacobus BAIER, Sereniſſ. Marchion. Brandenb. Byruthini Conſiliar. & Archiater, Reipubl. Norimbergenſ. Phyſicus, Acad. N. C. ADIVNCTVS, d. *Eugenianus II.* p. 298. ſeqq.

Dn. D. Ioſephus BENVENVTI, Luccenſium Thermarum in Hetruria Medicus ex Reipublicæ auctoritate præfectus, Acad. N. C. *Epicharmus II.* p. 1. ſeqq. 127. ſeqq. 301. ſeqq.

Dn. D. Carolus Auguſtus de BERGEN, Hæreditarius in Roſengarten, Medicinæ in Academia Viadrina Prof. publ. ordinar. & regiæ Berolinenſ. Academ. Scientiar. Sodalis, Acad. N. C. *Philaretus II.* p. 51. ſeqq. 143. ſeqq. *Append.* pag. 1. ſeqq.

Dn. D. Ioann. Wolffg. Frider. BOENNEKEN, Sereniſſ. Princip. regnant. de Lœwenſtein-Wertheim Conſiliar. aulæ & regiminis, Archiaterque primarius, ac Reipubl. Suinfurtenſis Phyſicus & Senator, Acad. N. C. *Baſſus II.* p. 58. ſeqq.

Dn. D. Ioannes BVRMANN, Botanices Prof. publ. in Horto medico Amſtelod. Acad. N. C. *Dioſcorides III.* p. 192. ſeqq.

Dn. D. Franciſcus Antonius COHAVSEN, Medicinæ Practicus Lohræ ad Mœnum. p. 31. ſeqq.

Dn. D. Henricus Ioſephus COHAVSEN, Medicinæ Practicus Vredenæ Gueſtphalorum. p. 37. ſeqq.

Dn. *Ioann. Andreas* DEISCHIVS, Medicin. & Chirurg. Doctor. & Practicus in inclyta Republica Auguſtana. p. 390. ſeqq.

Dn. D. *Henric. Frider.* DELIVS, Sereniſſ. Marchionis Brandenb. Culmbacenſis a conſiliis aulicis, Medicin. Prof. publ. in Erlangenſi Academia, & regiar. Societatum Scientiar. Monſpelienſ. & Rhotomagenſ. Sodalis, Acad. N. C. *Democedes II.* p. 319. ſeqq.

Dn. D. *Ioann. Petrus* EBERHARD, Medicinæ in regia Fridericiana Halenſi ordinarius, & Philoſoph. extraordinar. Prof. publ. Academ. Electoral. Moguntin. Scientiar. util. Adſeſſor ordinar. Acad. N. C. *Euclides IV.* *Append.* p. 257.

Dn. *Ge. Dionyſius* EHRET, Regiæ Societatis Scient. Londinenſis Sodalis, Acad. N. C. *Aemilius Macer II.* p. 226. ſeqq.

Dn. D. *Ioannes Bernhardus* de FISCHER, quondam Ruſſorum Imperatricis, Annæ, glorioſæ memoriæ, Perſonæ Medicus, & per Ruſſias, medicas res dirigens Archiater, Acad. N. C. *Olympus.* p. 207. ſeqq.

Dn. D. *Carolus Philippus* GESNER, Potentiſſ. Reg. Polon. & Elector. Saxon. Conſiliar. aulicus & Archiater, Acad. N. C. *Demoſthenes II.* p. 358. ſeqq.

Dn. D. *Ioann. Frideric. Carolus* GRIMM, Medicinæ Practicus Iſenacenſis. p. 216.

Dn. D. *Ioann. Chriſtoph.* HENNICKE, Celſiſſimorum Comitum Hohenloicorum, Bartenſteinenſis, Waldenburgenſis & Neuenſteinenſis, Conſiliarius & Archiater, Medicinæ Practicus Oeringenſis, Acad. N. C. *Hierax II.* p. 105. 202. ſeqq.

Dn. D. *Crato Godofredus* HENNICKE, Celſiſſ. Comitis de Hohenlohe-Neuenſtein Conſiliar. aulicus & Archiater, itemque Phyſicus civitatis Oeringenſis, Acad. N. C. *Hierax III.* p. 122. ſeqq. 214.

Dn. D. *Ioann. Chriſtian.* HILDEBRAND, Medicinæ Practicus Islebienſis, Acad. N. C. *Aemilius II.* p. 364. ſeqq.

Dn.

Dn. D. Ioannes Frider. HOFFMANN, I. V. D. Conſul civitatis Sangerhuſanæ, cauſarum metallicarum ibidem Iudex, Electoral. Moguntin. Acad. Scientiar. util. & Lipſienſ. Societat. liberal. artium Sodalis, Acad. N. C. *Cæſius Mutinenſis II.* *Append.* p. 175. ſeqq.

Dn. D. Ioannes Chriſtianus IACOBI, Militum præſidiariorum Vinarienſium Medicus ordinarius, & Academ. Electoral. Moguntin. Scientiar. util. Sodalis, Acad. N. C. *Idmon II.* p. 245. ſeqq.

Dn. D. Chriſtophorus Frider. KVHN, Medicinæ Practicus Iſenacenſis, Acad. N. C. *Evelpides II.* p. 260. ſeqq.

Dn. Wolffgang. Iacob. MVLLNER, Sereniſſ. Marchion. Brandenb. Culmbacenſ. Chirurgus primarius, artis obſtetriciæ in inclyta Norimbergenſi Republica Magiſter, & regiæ Pariſienſ. Academ. Chirurgor. Sodalis, Acad. N. C. *Philomuſus IV.* p. 138. 236.

Dn. D. Rüdiger Frideric. OVELGVN, Comes Palatin. Cæſar. Medicus provincial. Moguntin. Archiater Waldeccenſ. & Reverend. Capit. & civitatis Fritzlarienſis Medicus ordinarius, Acad. N. C. ADIVNCTVS d. *Diophantus II.* p. 159. ſeqq.

Dn. D. Rudolphus Chriſtian. PFAFFIVS, Phyſicus Zellæ ad Werrham. p. 41. ſeqq.

Dn. D. Matthias Georgius PFANN, Sereniſſ. Marggrav. Brandenb. Culmbacenſ. Conſiliar. aulic. & Phyſicus militaris, Acad. N. C. *Polyænus II.* p. 101.

Dn. D. Wolffgang Thomas RAV, Sereniſſ. Elector. Bavar. in Comitatu Wieſenſteig, & illuſtr. Reipubl. Vlmenſis in oppido & territorio Geislingenſi Phyſicus provincialis, Acad. N. C. *Serapion III.* p. 85. ſeqq.

Dn. D. Ioannes Chriſtianus REINMANN, Civitatis Ducalis Schwarzburgo-Rudolſtadienſis & totius Provinciæ Phyſicus ordinarius, Acad. N. C. *Rufus III.* p. 339. ſeqq.

Dn.

Dn. D. Franciſcus RONCALLI, Parolinus, S.R.I. Comes, Medicus Brixianus, regiæ Academ. Scientiar. Berolinenſ. & Inſtituti Bononienſ. Scientiar. Sodalis, Acad. N.C. *Palladius III.* *Append.* p. 135. ſeqq.

Dn. Iacobus Chriſtianus SCHÆFFER, in libera & Imperiali civitate Ratisbonenſi verbi divini Miniſter, Sereniſſ. Reg. Daniæ Conſiliar. & in Gymnaſ. academ. Altonav. Prof. Philoſ. honorar. Cæſareo-regiæ Academ. Roverodenſis, & Electoral. Moguntin. Scientiar. util. itemque reg. Societ. teuton. Gœttingenſ. ac Societatum Scientiar. artiumque liberal. Duisburgenſis & Lipſienſ. Sodalis, Acad. N.C. *Ariſtomachus II.* p. 117.

Dn. Ioann. Gottlieb SCHÆFFER, Philoſoph. & Medicin. Doctor & Practicus in libera & Imperiali civitate Ratisbonenſi, Acad. N.C. *Sabinus III.* p. 106.

Dn. D. Gottwald SCHVSTER, Regius & Electoralis Phyſicus Provincialis Chemnicenſis, Acad. N.C. *Sabinus II.* p. 18. ſeqq. *Append.* p. 321. ſeqq.

Dn. D. Chriſtophorus Iacobus TREW, S.R.I. Nobilis, Sacr. Cæſ. Majeſt. Conſiliarius, Archiater & Comes Palat. Cæſar. Sereniſſ. Marchion. Onoldino-Brandenb. Conſiliarius aulicus & actualis Archiater, Reip. Norimb. Phyſicus ordin. & Collegii Medici Senior primarius, Regg. Societat. Scientiar. Londinenſ. Berolinenſ. & Botanicæ Florentinæ Sodalis, Ephemerid. Acad. Cæſ. N.C. DIRECTOR. p. 394. ſeqq. *Append.* p. 271. ſeqq.

Dn. Zacharias VOGEL, Medicinæ & Chirurgiæ Doctor & Practicus Lubecenſis, Acad. N.C. *Nymphodorus III.* p. 218. ſeqq.

Dn. D. Ioann. Guilielm. WIDMANN, Reipubl. Norimbergenſ. Phyſicus ordinarius, Acad. N.C. *Dieuches II.* p. 83.

NOVOR.

NOVORVM ACTORVM PHYSICO-MEDICORVM ACADEMIAE CAESAREAE NATVRAE CVRIOSORVM

TOMVS SECVNDVS.

OBSERVATIO I.

Dn. D. IOSEPHI BENVENVTI.

Aſthma graviſſimum, ex irregulari & intercepto podagræ hæreditariæ decurſu obortum, in lethalem tandem tranſiens hydropem aſciten.

Morborum hiſtorias, rariorum præſertim, quibus atrocia inſuetaque ſymptomata ſociantur, diligenter contexere; quæ in cadaveribus reperta ſunt morboſæ labis indicia ſedulo adnotare, notata vero cum eruditis conferre, quantum ad rei medicæ incrementum conducat, Vobis apprime innoteſcit, ampliſſime Præſes, Academici clariſſimi, cum id

ipſum florentiſſimae Societatis veſtræ inſtitutum inprimis curare oſtendant egregia ejusdem Commentaria. Magis autem ita ſe habet res cum de iis agitur morbis, qui præcordiorum organa occupare haud infrequenter aſſolent, quorum vim nulla remediorum efficacia ſuperari poſſe ſcimus; ita ut hominibus evadant infenſiſſimi. Mos illis eſt, dum ſerpere incipiunt, firmam corporis valetudinem parum perſæpe immutare, vel id ipſum ita peragere, ut ſub aliorum non æque difficilium morborum ſpecie prodire videantur. Vtroque in caſu & ægrotis, & Medicis facile imponunt, quo fit, ut illi occaſionem præterire ſinant inpoſterum haud redituram: namque ſtatim ac organici præcordiorum morbi eo usque pervenere, ut ab omnibus facile dignoſcantur, medicinæ poteſtatem prorſus eludunt, neque cohiberi ullo modo poſſunt; hinc opportuno ſane conſilio Viri hoc noſtro ævo præſtantiſſimi in id incubuerunt, ut eorundem morborum ortus, genuinam naturam, ac varia genera detegerent, ex quo factum eſt, ut labore improbo, quem in obſervando impenderunt, tantum luminis arti paulatim acceſſerit, quantum ſatis, ut Medici minus hodie decipiantur; quod maximi eſſe uſus, & commodi, licet ſanitas ægrotis haudquaquam reſtitui poſſit, neque Vos ignoratis, doctiſſimi Viri, neque ii facile negabunt, qui de rebus recte judicare conſueſcunt. Enim vero quid utilius, quam organica præcordiorum vitia cognoſcere dum ſubrepunt, eo ſcilicet tempore, quo cohiberi aliquantulum poſſunt, & ægrotantium vita produci? Quid clinicis magis honorificum, quam inſanabilium morborum curationem temere non ſuſcipere, atque omnia aſſidentibus prædicere, quæ afflictis mortalibus eventura præviderint?

Vt ut vero Viri multi ſolertiſſimi ſemper eo adlaboraverint, quo eorundem morborum ideam haud dubiam promerent, notum Vobis compertumque eſt, id pro votis illos non eſſe aſſequutos; cujus rei cauſſam fuiſſe opinor ingenitam & peculiarem ſingulorum corporum ſtructuram, organa multa

quæ

quæ affici queunt, ac morborum genus multiplex, quod non unum tantum, ſed duo, vel plura ex prædictis organis frequenter obſidet. Magna inde exſurgit ſignorum varietas, qua fit, ut morbi aliqui ab aliis ægre diſtinguantur; quamobrem pluribus obſervationibus vel hodie opus eſt, ut res magna ex parte adhuc deliteſcens in apricum demum producatur.

Ego vero quamquam difficultates ubique obvias ac pene inſuperabiles non diſſimulem, præſtantium Virorum exemplis incitatus, id medicinam faciendo plurimum ſtuduiſſe fateor, ut, qui organicis præçordiorum morbis laborant, homines diligentius obſervarem, atque viſcera illorum inſpicerem, ſi forte occubuiſſent. Hiſtorias hinc nonnullas in privata commoda concinnavi, quarum poſtrema talis mihi viſa eſt, ut ſi Vobis communicarem, id acceptum haberetis. Animum vero, ut propoſitum exequerer, excitavit clariſſimus Vir, *Xaverius* MANETTI, Sodalis Veſter, Hetruriæ noſtræ decus, quo quidem favente ſcriptum iſtud ad Vos perventurum confido. Illud autem velim ita excipiatis, ut putetis eſſe obſequii argumentum, ac ſpecimen obſervantiæ erga Vos meæ. Incolumitatem Veſtram, Præſes ampliſſime, Academici clariſſimi, D. O. M. conſervet, ut Literatorum bono, ac rei medicæ incremento diutius proſpiciatis.

Morbi hiſtoria.

Religioſus Vir, annum ætatis agens quadrageſimum tertium, poſteaquam multis retro annis variis fereque continuis laboraverat morbis, opem meam poſtulavit. Erat ille ſtatura procera, habitu corporis pleniori, obeſo, temperamento ſanguineo ad melancholicum vergente, fibra laxiori. Ingenio pollebat acri, ſingulari in gerendis rebus, ſuæ curæ commiſſis, prudentia. Dum ſæcularis eſſet atque adhuc adoleſcens, frequenter in ſex rebus non naturalibus erravit, neque tamen usque ad trigeſimum ætatis annum, imperfecta valetudine deten-

tum ſe fuiſſe fatebatur. Tunc vero podagra primum laboravit, profecto hæreditaria, quæ incertis neque admodum frequentibus periodis revertebatur, ac regulari omnino greſſu modo pedes, modo genua exercebat. Valetudini ſuæ minime conſulens, inſalubri victui ſolito more indulſit, ſexto vero abhinc anno, in ætatis trigeſimo ſeptimo conſtitutus, virulentam gonorrhœam contraxit, quæ opportuna methodo tractata, prorſus evanuit. Podagræ doloribus, frequentius inde ſævientibus, acceſſit calculorum renalium cruciatus, arthriticis non infrequens. Vtrumque morbum avertere hinc ſollicitus, vino, quo jam diu utebatur, atque neſcio cujus herbæ foliis recentibus, quæ plantis pedum ſubſterni curabat, penitus abſtinuit, amici conſilio. His peractis factum porro eſt, ut minus inpoſterum ſæviret podagra, calculi e renibus minus exturbarentur, & ex hæmorrhoidalibus venis identidem flueret ſanguis. Aſt nova atque infenſa morborum facies ſuperuenit; poſtea enim, plerumque vero circa autumnale æquinoctium, vertigine tenebricoſa, dolore capitis graviſſimo, convulſionibus, delirio, reſpirandi anguſtia, nauſea, vomitu, coli doloribus, animique defectione pluries adfligebatur. Podagra pene ſilebat interea, vel nondum abſoluto decurſu ſuo evaneſcebat, magno cum ægrotantis detrimento, qui, apparente iterum podagra, extempore convaluiſſe videbatur, ea vero diſparente ſæpius habebatur pro conclamato. Irrita quæcumque erant, quæ Medici adhibebant, auxilia, niſi conſtanti fluxu ad inferiores partes podagra deſcenderet, vel unam aut plures ſimul evacuationes ejus loco natura moliretur. Præterito anno hujus ævi MDCCLIV. omnium graviſſime ægrotavit, neque poſtea priſtino virium robore unquam iterum potitus eſt.

Rebus ita ſe habentibus ne dubitare quidem potuerunt in auxilium vocati Medici, (ut ex eorum transmiſſis conſultationibus perſpiciebam,) quin ab irregulari & intercepto podagræ hæreditariæ decurſu cuncti fierent morbi ſuperius recen-

ſiti.

ſiti. Podagram autem ideo aberrantem eſſe ſuſpicabantur, quod opiparo victui æger, dum melius ſe haberet, indulgens, pluribusque animi curis ſollicitatus, vitam nimis deſidem jam diu viveret. Illud propterea fuit medentium conſilium, ut pacato animo eſſe allaboraret, corpus autem quoad poſſet exerceret; victu uteretur modico, ſimplici, coctuque facili; a vino abſtemius eſſet, adhibendo inſimul frequentiores frictiones. Quoad pharmacevtica autem præſidia inprimis rhabarbarum aſſumeret, quoties adſtricta eſſet alvus, vel non bene peractæ alimentorum coctionis adeſſent indicia. Verno tempore in uſum traheret decocta, quæ ad ſanguinem attenuandum, ejusque acrimoniam demulcendam utilia putantur, ac mercuriali aliquo pharmaco ſuſpecto venereo miaſmati, forſitan in maſſa ſanguinea adhuc deliteſcenti, proſpiciatur.

Conſtanti ut erat animo æger, quidquid a Medicis decretum fuerat, probe obſervabat & exequebatur. Eccui vero conceſſum, animi curis pro voluntate vacare? Attamen per aliquot menſes a morbis ſuperius deſcriptis immunis omnino fuit, quod novo vitæ regimini, atque adhibitis pharmacis tribuebatur. Nihilo ſecius imbecillis erat, inprimis circa æquinoctium autumnale, ac quoties paullo diutius ſtaret, vel ambularet per acclivia, ſpirabat cum anhelitu, non ſecus ac ii ſolent, qui longum iter brevi emetiuntur. Cæterum podagra non apparuit, & datis induciis haudquaquam fidebant medentes.

Hyeme ingruente (duodecimo die Novembris) ego accerſitus fui, cumque cordis palpitatione laborantem ægrum repererim, pulſibus plenioribus exiſtentibus, indicanti naturæ auſcultans, ſanguinem e ſaphena educi curavi. Die a vena ſecta ſecundo de interno languore ac de ſpiritu aliquantulum difficili quærebatur: inæquales interea erant pulſus atque intermittentes: ſolo victu tenuiori, & regimine quoad reliqua aceuratiſſimo, biduo poſt malum feliciter extinctum videbatur; neque reticendum, podagram hoc tempore maxime omnium ſiluiſſe,

cum nullus propemodum genuum pedumve dolor, aut tumor apparuerit. Interim parvum calculum abſque dolore cum urina excrevit. Adventante Decembri cor veluti pondere gravari ajebat ægrotus, atque animo fere linqui videbatur, arteriis tunc exili, inæquali, intermittente pulſatione micantibus. Oleum amygdalinum, præmiſſis frictionibus & pediluviis, exhibitum fuit: minor inde anxietas, noctu præſertim, ac minor in pulſibus inæqualitas: die vero altero utrique iterum increſcenti acceſſere nauſea, & ingens ventriculi dolor. Secta brachii vena eductoque ſanguine craſſiuſculo, non parum leuari viſus eſt; verum longe melius habuit quoad omnia ſtatim, ac poſtridie pedis vena ſecta fuit, diluentium, emollientium, clyſmatum uſu non prætermiſſo. Cor nullo amplius pondere angebatur, naturalis videbatur reſpiratio, æqualiter & abſque intermiſſione micabant arteriæ. Ventriculi labor tantum ſupererat, qui clyſmatum, fotuum ſtomachicorum, atque amygdalini olei uſu prorſus evanuit.

Etſi vero convaluiſſe ægrotus videretur, inſidum tamen omnino morbi judicium ſuſpicabar; imo haud leuis oriebatur conjectura, humorem illum, qui ad pedes rite affluens podagram efficere conſueverat, aberraſſe jam, atque partes longe nobiliores in præcordiis, & imo ventre affeciſſe. Ecquis autem, illo nulla prorſus ratione expulſo, morbum brevi profligatum iri opinatus foret?

Omnibus itaque remediis locum eſſe credidi, quibus ad infernas partes revocari poſſet maleficus humor; frictionibus ſcilicet frequentibus, pediluviis, tum & iis, quibus humoris ejusdem acredo obtundi, ſanguis dilui, contractæ fibræ laxari poſſent, cujusmodi ſunt diluentia, demulcentia, blanda diaphoretica. Ea igitur præſcribebam ad aliquot dies, quibus ægrotus ſat bene habebat, niſi quod pulſus identidem intermitterent, & brevis ac inquietus eſſet primus a nocturno decubitu ſomnus.

Accidit

Accidit interea, ut extempore omnia iterum in pejus rue-rent. Die vigeſima tertia Decembris ſub ſolis occaſum eructabat plurimum, difficili laborabat ſpiritu, parvi, inæquales, intermittentes erant pulſus. Prope noctis dimidium nuncius fores pulſat, ut ad illum inviſendum accederem: accerſitus inſpicio eum ſuper ſcamnum aſſidentem, difficili anhelitu laborantem, pallido colore perfuſum: frequentiſſimi, ac duriuſculi erant pulſus. Inſignis interim ſub ipſum viſum cadens, atque auditum feriens pulſatio in præcordiis aderat, ſub nothis coſtis ſiniſtri lateris impetu majori inſurgens; ab illis vero ad uſque renum regionem aliquando porrigebatur, alias ad cor & carotidas arterias. Poſt horæ quadrantem cum ſponte evaneſceret pulſatio, arteriarum ictus rariores quidem, ſed inæquales iterum, ac intermittentes evaſere: crudum pluries ægrotus minxit, flatibus ſuſque deque frequenter erumpentibus. Illa nocte aperta eſt ſalvatella ad ſemilibræ ſanguinis effuſionem. Sequenti die minor fuit pulſuum inæqualitas, poſteaquam univerſalis ſudor ad plures horas protenſus erupit. Vbi vero primis nocturnis horis ſponte ceſſavit ſudor, prior rediit pulſuum perturbatio, cui nox inquieta, atque a primo ſomno jactatio cum ſpirandi difficultate ſucceſſere. Id ipſum per triduum accidit, at die quarta res alia viſa eſt; enim vero dum ſudor erumperet die hac multum increbuit ſpirandi difficultas, cui parvi pulſus, inæquales, intermittentes ſociabantur. Suſpicabar jam ſolidis continentibusque partibus morbi cauſſam adhæſiſſe, atque organicum aliquod tacite obortum eſſe vitium, quo ſanguinis circuitus perverteretur: Venam idcirco brachii iterum aperiri juſſi, quo peracto omnis evanuit ſpiritus difficultas, uberior quam antea erupit ſudor, arteriæ validius, ac minus inæqualiter micabant. Nox quieta fuit, ac ſummo mane de pungente in genu & pede ſiniſtri lateris dolore quærebatur æger, qui antemeridianis horis, ſudore iterum erumpente, prorſus diſparuit. Ceterum ſudor, de quo diximus, ad

duode-

duodecimum uſque diem protrahebatur, viſcidus, cutim omnem perfundens: prope meridiem erumpere incipiebat, & absque ægrotantis intolerantia ut plurimum perdurabat ad usque ſolis occaſum. Acceſſere illi papulæ hic illic aſſurgentes, quas ſudamina dixiſſes.

Vtut vero eo, quo diximus, tempore produceretur ſudor, pulſus tamen numquam non intermittentes ac inæquales fuere, licet non eodem ſemper modo. Facilior ſatis diu erat reſpiratio, non item noctu, præcipue a primo ſomno; expergefactus enim æger, veluti timore perculſus, vagas, ut ajebat, pulſationes in præcordiis perſentiebat, anxius mutabat locum, vigil ac ſuſpirioſus noctis reliquum tranſigebat. De flatibus in hypochondriis itidem querebatur, large ac frequenter mingebat cruda. Nocturni hi labores repetitis doſibus olei amygdalini, quod inſulſo carnium juri commixtum loco cœnæ propinabam, plurimum remittebant; non licuit autem penitus illos auferre. Remediis ergo antedictis leniora laxantia curavi ut identidem adderentur, tum abſorbentia & antiſpaſmodica, utpote primariam morbi cauſſam, podagram nempe, reſpicientia. Dolores interim fugaces inferiores artus corripiebant, hinc non contemnenda videbatur ſuſpicio, podagræ cauſſam (fortaſſe quoque ſyphilidis) adhuc intus latitare, præcordiis ac viſceribus imi ventris atrociora damna minantem. Dum expoſitis pharmacis uteretur æger, vires paullatim inſtaurabantur, ita ut e lecto ſurrexerit, atque ad aliquot parvi momenti munia obeunda, ſufficiens videretur. Continuabant nihilominus pulſuum inæqualitas cum Intermiſſione, atque ſpirandi difficultas. Manifeſta erat hæc a ſomno, & quinta ſextave a prandio hora; quotiescumque vero ea afficeretur aegrotus, ſuſpiria edebat, & cor veluti pondere premi aſſerebat: tuncque pulſuum enarratum vitium intendebatur. Aſt minime illud reticendum, pulſus quam plures monſtraſſe viciſſitudines: modo enim ſanorum ſimiles viſi ſunt (quod tamen rariſſime contigit), modo tardi,

modo

modo celeres, modo magni, modo parvi, ac veluti paulatim deficientes.

Decimus appropinquabat Februarii dies anni MDCCLV. ad quod uſque tempus neglecta minime fuerant remedia, quibus liquidorum intemperies, atque inordinatus ſanguinis morbus corrigi ſaltem potuiſſet: pulſus inæquales & intermittentes perſeverabant, vel eo quoque tempore, quo reſpirandi facultas minus lædebatur. Confirmabatur itaque ſuſpicio, in corde, vel magna arteria, aut forte in ambobus organicum aliquod vitium ſubortum eſſe. Nonne prægreſſo tempore palpitatio, diuturnus ille a corporis motu ſpirandi labor, collapſæ jam pridem vires, atque inſignis pulſuum turbatio poſt venam ſectam obſervata, conceptam de organico in præcordiis morbo ſuſpicionem confirmare videbantur? Polypoſa concretione cor obſtrui, mihi haud videbatur abſimile, cum phænomena rationis trutina expenderem. Adde, quod morbo primum ingruente, cor, & maxima ei annexa vaſa ita affecta fuiſſe liquet, ut ægerrime per illa excurreret lenteſcens ſanguis, ad polypoſas concretiones minime ineptus.

Iſtud de morbi natura judicium, quod, licet anceps ac difficile, ægroti vitam in non leve diſcrimen ductam ſignificabat, ejusmodi profecto non fuit, ut aberrantis podagræ nullam amplius rationem habendam putarem. E contrario autem, çum vitiis iſtiusmodi præcordiorum tollendis impar plerumque ſit medicina, atque ea tantum moderari, & hominum vitæ minus infenſa reddere valeat; haud aliter id conſequi poſſe ſperabam, quam podagra ad proprias ſedes adducta, vel ejus cauſa, quæ intus latitabat, edomita tandem, & quacumque data via confeſtim expulſa. Hoc conſequi ſi contigiſſet, ſpes itidem erat, ne ventriculus, aliaque imi ventris viſcera amplius læderentur. Decocta ideo ex lignis parari curavi, affatim bibenda, eorum ad inſtar, quæ antivenerea nuncupantur, quæ quidem, a polypo, ſi adfuiſſet, & a craſſiori ſanguine expoſci videbantur; verum ab

illis abſtinere opus fuit, quod ventriculo gravia eſſe cœperant. Serum proinde caprillum ſubſtituere opportunum duxi, quod cum beccabungæ ſucco recenti, chamædri, chamæpiti, ſarſaparilla, ligno ſaſſafras, vituli ac viperarum carne ſecundum artem deſtillatum fuerat. Serum hoc ſummo mane, & veſpere trihorio ante cœnam, ægrotus potavit, ventriculo non adverſante. Melius ſe habebat interea, ita ut e lecto ſurgere, & quotidie aliquantulum deambulare potuerit.

Calendis Martii circa undecimam veſpertinam cum incœnatus lectum ingrederetur, multa ſpirandi anguſtia correptus fuit, pulſibus valde inæqualibus, ac longe frequentioribus. Acceſſit ſubito ventriculi dolor, jactatio, & nauſea, qua mirum quantum fatigabatur. Tepidæ aquæ iteratis ſorbitionibus, fomentis emollientibus, clyſtere, cum oleo amygdalino & paregoricis commixto, rudioribus frictionibus, facilior paullatim facta reſpiratio, ſed ſtomachi dolor vix fuit imminutus. Nocte ſequenti ille iterum increbuit, ac licet ſpiritus difficultas pene evaneſceret, dolore tamen eo, & irrito vomendi conamine ita cruciabatur æger, ut fere mori videretur. Melius ſe habuit prope auroram ad usque ſolis occaſum, quo quidem tempore, vel paullo poſt enarrata ſymptomata pari ferme modo intendebantur. Interim ſicuti pulſus varii admodum erant, febre vel abſente, ita & reſpiratio magis minusve lædebatur: dum augeretur ventriculi dolor, ea ſemper erat difficilior, pulſus vero inæquales, parvi, frequentiores, non æque intermittentes.

Hisce affectus ærumnis decumbere utcumque poterat æger, minime autem ſomnum capere, etiamſi cervicem, pulvinaribus ſuppoſitis, erigeret. Quodſi diuturna feſſus vigilia, & ventriculi dolore non adeo cruciatus in lecto ſederet, & caput & pectus genua verſus inclinaret, aliquantulum quieſcebat.

Contigit porro, ut bile multa, craſſiori, porracea per alvum erumpente, ventriculi dolor tandem evaneſceret, & dextrum hypochondrium, quod duruerat, iterum molleſceret; hinc

hinc horas aliquot ſomno concedebat, atque a cibis minus abhorrebat: nihilo ſecius pulſus, uti antea, varii, inæquales, intermittentes; reſpiratio item inæqualis, & laborioſa, quæ dum noctu adaugeretur, ſeptum transverſum conſtringi ajebat infirmus, & cor veluti tremulo motu concitari, ita ut titillationis ſenſum quandoque perciperet. Succedaneæ his erant vagæ intra pectus pulſationes, & pondus cordi cum dolore grave, unde ſuſpiria, anxietas, & frequentior reſpiratio. Alvum exonerandi præter modum cupidus e lecto ſæpe ſurgebat ægrotus, paroxyſmus autem ocyus ſolvebatur poſt flatuum eruptionem.

Ut primum ventriculi dolor remiſit, decoctum mane exhibebatur ex herb. chamæpit. raſur. lign. ſaſſafras, viperis, & carne vitulina, addito pauxillo corticis Winterani. Paullo ante prandium pulveres abſorbentes, hora ſomni oleum amygdalarum dulcium præſcribebam: Clyſteres quotidie injiciebantur, & laxata ab illis alvo, crocea viſcidaque bilis uberrime fluebat.

Dum hæc adhiberentur, fugacibus doloribus identidem afficiebantur inferiores partes, & morbus recruduit. Siquidem nocte quadam cordis anguſtia, difficultate ſpiritus, moleſtiſſimoque illo prope ventriculum dolore adeo vexabatur, ut vix præfocari videretur, pulſibus exilibus, & admodum inæqualibus. Nihil ferebant opis quamplura remedia ad revellendum & leniendum adhibita, quare brachii venam ſecare opus fuit, qua quidem aperta in melius omnia convertebantur. Altera adventante die pomeridianis horis cordis palpitatio vehemens ſupervenit, quæ quinta poſt hora cum ceſſaret, iterum ventriculi dolor & anxietas, vomitus bilis acidæ ac porraceæ oriebatur. Emplaſtra veſicatoria femoribus apponi juſſi, quæ ſerum ac pus copioſum provocarunt eo in loco, cui fuerant affixa: tenacis interim bilis plurimum, non ſine ventris torminibus, egerebatur: nocturnus inde labor minor fuit, ſomnus vero brevis; quoties enim dormiturus oculos clauderet, toties ſpirandi difficultate prehende-

batur. Pulſus interea perpetuo inæquales & intermittentes, urinæ crudæ copioſæ. Decoctum viperatum ſuperius deſcriptum aſſumebat æger; veſicatoria ne obducerentur cicatrice operam dedi. Lac inſuper aſininum recentiſſimum ovi vitello commixtum, & ſaccharo edulcoratum cœnæ loco, præmiſſis abſorbentibus, commendavi: nihil prorſus contigit eorum, quæ illius uſui contraindicare viderentur, quin potius ab eo mitiora facta ſunt ſymptomata, qua quidem de re a ceteris remediis abſtinere, ſolo lacte aſinino utendum fore putavi. Illud propterea bis de die aſſumebat ægrotus, ſummo ſcilicet mane, ac veſpere, hora ſomni, absque ulla ventriculi noxa: facilior exhinc ſomnus, minor ſpirandi difficultas: ſicca tuſſis, quæ ſupervenerat, extinguebatur, vigebat appetitus, nulli ferme ſupererant flatus, vires nonnihil inſtaurabantur. Convaleſcentiæ ſpes aliqua illuxiſſet, niſi pulſuum inæqualitas, cum intermiſſione ſuperfuiſſent: ſupererat quoque neſcio quid oneroſi circa cordis regionem, quo æger ſuſpirioſus erat, pronoque capite plerumque incedebat.

Elapſis nonnullis diebus ciborum appetitus minuitur, concidunt vires, creſcit anhelitus, triſtior ac pallidior fit æger, turbantur pulſus, ſupervenit aſſidua palpitatio. Ex dextro hypochondrio nonnihil tumido protendebatur dolor ad cordis ſcrobiculum, ita ægrum excrucians, ut, nullo modo quieſcens, perpetuo vociferaretur. Nauſea inſuper laborabat, & (quod antea nondum contigerat) urinæ longe pauciores fluebant. Crebri hauſtus Nucerinæ aquæ tepentis, oleum amygdalinum, paregorica, pediluvia, fomenta, vix quidquam profuere; ſecta brachii vena extractoque ſanguine modico, reſpirandi labor aliquantulum, nihil vero hypochondrii dolor imminuebatur. Vigil idcirco in lecto ſedens & clamoſus, noctem hanc, diem proximum, & aliquot ſequentes moleſtiſſime transegit, emollientibus, anodynis, paregoricis fruſtra uſurpatis. Sub noctis initium omnia ſemper acerbiora: pulſus parvi, inæquales, intermittentes: univerſa

univerſa imi ventris facies paulatim intumeſcebat, hypogaſtrii compreſſio erat doloroſiſſima. Ægrotanti ſuadebam, ut ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento refectus, Catholicæ Eccleſiæ ritus expleret. Interea quæ remedia exhibita non ſunt, ſiue interna, ſive externa? Fruſtra eſſet, omnia ſigillatim recenſere: ne hilum profecto ceſſarunt ſymptomata. Alvi feces croceo colore infectæ, rite tamen digeſtæ, facile egerebantur; urina e contrario ſubjugalis parcius indies fluebat, & quamvis paullo largius prodiret, poſtquam veſicantia cruribus rurſus appoſita erant, ingeſtæ tamen quantitati potulentorum minime reſpondebat. Emollientibus proinde diuretica decocta jungere opportunum duxi, aſt neque his profectum quidquam, ſed potius omnia in deterius ruebant, ſuperveniente ſiti, tibiis œdemate tumentibus. Quæ continua erat ſpirandi difficultas, die Martii vigeſimo quinto ita increbuit, ut ſex horarum intervallo infirmus in mortis agone conſtitutus videretur, quod ter, quaterve, datis induciis, ei deinceps iterum evenit. Enarrari autem haud ſatis poſſunt ærumnæ, quibus, vel hisce remittentibus, conflictabatur. Fere continuo vigil dolore dextri hypochondrii indeſinenter laborabat, ſpiritus ita difficilis erat, ut ſublevato pulvinaribus pectore, vel capite ad genua inclinato, in lecto ſedere cogeretur. Interea molleſcere cepit venter imus, ſed pubem verſus eo pacto iam tumebat, ut effuſi in ejus cavo liquidi indicia adeſſent non obſcura. Tibiarum œdema ſenſim aſcendebat ad femora, urinæ vero, adaucta ſiti, eo parcius fluebant. Acceſſit tuſſis primum ſicca, & clangoſa, mox humida, & frequentiſſima: dum vero æger tuſſiebat, ſiniſtri lateris dolore angebatur: ſputum viſcidum, rotundum, ærugineum prodibat.

Decoctiones pectorales, diureticæ, emollientes linctus, & ſyrupus terebinthinæ, quibus uſus fui, neque tuſſi, neque doloribus compeſcendis utilia fuere, neque urinæ fluxum provocarunt. Quæ pharmaca ad ſomnum conciliandum rurſus adhibita ſunt, nocuere potius; nam labor, qui perbrevem aliquot

minutorum ſomnum ſpontaneum numquam non ſequebatur, eo major erat, ſi pharmacorum vi ſomnus accerſebatur. Ægrotus quam primum evigilabat, timore ſummo erat perculſus, anxius, capite turbato, & animo fere deficiens. Multa procul ſine ratione ab illo prolata de mentis alienatione monebant: hæc autem turbatio mentis, ſeu, ſi mavis, delirium, ad diem usque extremam perduravit.

Dextri hypochondrii dolor tandem aliquantiſper remiſit; acrius e contrario ſæviente ſiti. Aquoſus abdominis tumor ocyſſime in molem prægrandem excrevit, ut ſimile quid in hydropicis numquam me vidiſſe meminerim. Supervenere autem alii atque alii in imo ventre dolores, qui ad pubem tandem porrecti urinæ fluxum aliquamdiu intercepere. Tuſſis erat continua, ſputum copioſe prodibat, & ſanguineis filamentis conſperſum erat.

Pridie Nonas Aprilis immani morbo attritus, viribus omnino deſtitutus, in dextrum latus procumbebat æger. Horrore & rigore mox correptus fuit, quibus poſt horæ intervallum evaneſcentibus, parumper vix attollebantur pulſus, neque cuti calor reſtituebatur: frigido ſudore madebat, ſputa colore plumbeo inficiebantur, moles abdominis erat maxima. Omne prorſus alimentum reſpuens, prope meridiem nullo qualicunque præcedente conatu liquidum graveolens, nigrum, amurcæ ſpiſſitudinem referens, vomitu rejecit. Sitiebat valde. Hora ſecunda veſpertina arteriarum ictus nullo modo explorari poterant, ſole vero ad occaſum properante frequentior erat humoris nigri per os eruptio. Circa horam noctis quartam voce orbatus, ac tardiſſime reſpirans, tandem obiit.

Cadaveris ſectio.

Die altero, Nonis ſcilicet Aprilis, una cum *Antonio* Joannello, Chirurgiæ Profeſſore, anatomes perito, ad cadaveris ſectionem acceſſi. Inſpiciebam illud præter modum tumidum, latis

latis maculis liveſcentibus conſperſum, prominentibus hic illic veſiculis, fuſco, graveolenti latice turgidulis. Prodierat ex ore fœtida amurca, quam vomitu ante mortem rejectam fuiſſe ſuperius diximus.

Diſſecto peritonæo, quadraginta aquæ ſubrubræ, turbidæ libras ex abdominis cavo emiſimus. Omentum, ventriculus, meſenterium, inteſtina tenuia undique inflammata, quibusdam vero in locis gangræna affecta apparuere. Varicoſa erant omenti vaſa, inprimis ſub ventriculi fundo; in molem itidem monſtroſam illud excreverat, ob adipoſas cellulas ſpiſſiori adipe nimium infarctas. Ventriculi ſuperius orificium ſolito amplius & laxiſſimum erat. Interna vero ſtomachi facies atris ſcatebat maculis, & veſiculis limpida lympha repletis, quæ dum digitis comprimerentur, nervoſam inter ac villoſam tunicam facile excurrebat. Inteſtinum duodenum penitus corruptum erat, & duobus ulceribus rotundis, linearum circiter ſex, perforabatur: hinc potulenta pene immutata in ventris cavum facile defluebant. Horum ulcerum ei, quod a pyloro duobus digitis, atque uno tantum ab oſtio ductus choledochi diſtabat, calloſa erat crepido, non item alteri, quod erat in confinio jejuni.

Hepar obſtructum, durum, colore tingebatur plumbeo, ſeptemque circiter libras pendebat. Cultro diſſectum, graviſſimum exhalabat odorem, atro, pingui, ac fœtido turgebat humore, ei omnino ſimili, quem ex ore prodiiſſe retulimus. In fellea veſica, cyſticoque ductu calculi fere duceni inveniebantur, variæ magnitudinis, milii tamen granum non excedentes, qui ſi microſcopio armatus oculus inſpiceret, ſcabram, aſperam, aculeis veluti appoſitis figuram referebant. Color aliis niger, ſplendens, aliis ex croceo niger, croceus omnino ceteris. Aquæ injecti petebant fundum, digitis compreſſi facile frangebantur, ægre ſolvebantur ſaliva. Flammæ admoti ignem non concipiebant, crepitabant vero, & fumum emittebant odoris non injucundi. Hydroſtatica trutina, num ſpecifico pondere a re-

nalibus

nalibus differrent, exploravimus; invenimus vero ſe habere horum gravitatem ad illam renalium veluti ſe habet 50 ad 38. Renum ſubſtantia pallidiuſcula erat, & enervis, quemadmodum in cadaveribus ſenum defunctorum reperiri ſolet: in dextri renis papillis exigua exſtabant calculorum rudimenta.

In thoracis utroque cavo aquæ craſſiuſculæ & nigricantis libram circiter effuſam vidimus. Pleura naturali craſſior erat, ac ubi coſtis ſternitur & adhæret, in tubercula faceſſerat alba, cartilagineam duritiem æmulantia, quæ tubercula efformari videbantur ex alba denſaque materie, coſtas inter & pleuram hic illicve] ſtagnante. Pulmones nigris maculis inficiebantur, dexterque lobus ope tenuiſſimæ membranæ mediaſtino nectebatur.

Pericardium utrinque ad latera inflammatum, cruentam fœtidamque aquam continebat, ejus certe duplam quantitatem, quam quæ inveniri in illo plerumque ſolet. Cor, naturali colore præditum, mole erat valdopere adauctum, inprimis circa apicem; ſeptum idcirco transverſum deorſum trudebat, ac ſiniſtrum pulmonis lobum in anguſtiorem locum manifeſte adigebat. Pericardio nudatum cor, & ab appenſis majoribus vaſis ſejunctum, uncias pendebat quatuor ſupra viginti. Ventriculus ejus dexter carneis columnis, ſeu lacertis ſolito craſſioribus inſtructus erat; ex adverſo arteriæ pulmonalis valvulæ juſto tenuiores, ac tum iſtæ, tum etiam ſeptum illud, in quo foramen ovale inſculptum eſt, inflammata videbantur. Siniſter ventriculus dextrum ſuperabat magnitudine, non vero fibrarum carnearum robore; pariete craſſiori donabatur præcipue ad cordis apicem, ubi pollicis menſuram excedebat. Ad oſtium venæ pulmonalis annulus erat cartilagineus, in quo oſſicula nonnulla prominebant.

Arteria magna paulo ſupra ſemilunares valvulas ad eum usque locum, in quo deorſum flectitur, in anevriſma faceſſerat. Anevryſma hoc inæqualem obtinebat diametrum, quo major ſemper erat inter unum alterumque oſſiculorum intus latitantium

tium, de quibus mox verba faciam, minor vero eo in loco, cui oſſicula ipſa affigebatur. Diameter aneuryſmatis maxima transverſum digitum a dextra ſubclavia diſtabat, atque ad diametrum magni aortæ oſtii rationem habebat veluti 4. ad 3. hanc videlicet ſuperabat. Hinc cum aortam prope diaphragma ſecuiſſem, eamque in anteriori inferiorique parte aperuiſſem, atro, concretoque ſanguine repletam inveni, quod de reliquis quoque arteriis verum eſt, pene vacuis exiſtentibus venis. Ceterum educto ſanguine aortæ facies interior inflammata apparuit, inæqualis, ac fere monſtroſa; enim vero oſſicula plura conſpiciebantur plana, tenuia, acutis angulis in circumferentia inſtructa, majora illic, minora hic, muſculoſæ arteriæ tunicæ arcte adhærentia. Alia item oſſicula aderant ejusdem generis, ſed nervea tunica adhuc cooperta. Inter hæc atque illa oſſicula, nec non in reliqua arteriæ ſuperficie, innumera prominebant tubercula, quorum nonnulla duritie cartilaginem referebant, alia vero molliora: ſingula produci videbantur a ſubalbida, denſa, cartilaginoſa (ut ita dicam) materie, intra nerveam & muſculoſam tunicam effuſa, quam in oſſicula prædictis ſimilia abituram facile crediſſes. Oſſiculorum, ſicuti & tuberculorum numerum, non ſecus ac peculiarem ſitum deſcribere omitto, ne æquo longior ſim, cum præſertim conſpici queant in Figura 1. Tab. I.

Cum vero morbi atque mortis cauſſam, in thoracis atque abdominis cavitatibus latitantem, luculenter oſtendiſſet viſcerum antedictorum perluſtratio; a capitis anatomica perluſtratione abſtinuimus, quod etiam temporis anguſtia & laſſitudo alio nos revocaret: quinque enim horarum ſpatio elaboravimus, ut, quæ hucusque relata ſunt, diligentius perſcrutaremur.

(*Lucca, in Hetruria, Noribergam miſſa, d. 8. Septemb.* 1756.)

Explicatio Figuræ 1. Tab. I.

A A A A. Aorta cum valvulis ſemilunaribus, anteriori inferio-

rique parte per longitudinem, & nonnihil transuerſim ſecta, quo interna ejus facies conſpiciatur.

BBB. Aneuryſmatis tractus deſignatur.

bb. Sectionis transverſalis locus & magnitudo.

CCCCCC. Totidem ex majoribus oſſiculis, quæ nullo velamine tegebantur, ac muſculoſæ tunicæ adhæreſcebant.

D. Tuberculum cartilagineum, quod oſſicula æmulatur.

E. Oſſiculum nervea tunica adhuc coopertum.

1. 2. 3. 4. Arteriæ ſubclaviæ & carotides nonnihil revolutæ.

OBSERVATIO II.

Dn. D. GOTTWALD SCHVSTERI.

De

certis, in affectibus pectoris tuſſiculoſis, præſidiis.

In gravioribus illis affectibus pectoris, qui in tuſſes convulſivas & ferinas, ex aëris vitio epidemico, vel aliis cauſis ſporadicis originem ducentes, transeunt, duo inprimis remedia, alterum compoſitum, alterumque ſimplex, præſtantioris effectus ſæpius deprehendi. Sunt vero hæc, Elixirium pectorale Wedelii & Caſcarillæ eſſentia, quorum utrorumque eximias virtutes uno alterove exemplo confirmare lubet. In tuſſi nempe convulſiva ferina ſæpius jam, & nuperrime quoque in virgine quadam, expertus ſum, quod, omnibus aliis remediis in larga licet copia, ſed irrito cum effectu exhibitis, ſolum tandem modo laudati Auctoris pectorale Elixirium deſideratam, optimo cum effectu, tulerit opem, ſi modo duplex hæc ſimul obſervetur regula practica, ut nempe primo laxante aliquo, iterata etiam vice, ſi neceſſitas poſtulare videatur, exhibendo, canalis inteſtinorum ab inhærentibus & collectis ibidem impuritatibus repurgetur, quod hunc in modum parari poteſt: Rec. Rad. althææ, polypodii, ana drachm. j. & dimid. ſemin. aniſi drachm. j. Flor. papaveris rhœad.

rhœad. pugill. ij. coquantur cum ſufficiente quantitate aquæ per horæ quadrantem, dein addantur foliorum Sennæ ſine ſtipitibus drachm. ij. vel uncia dimidia: ebulliant leniter, & colatura detur pro una doſi. Deinde etiam non indiſcretim exhibendæ ſunt ejusmodi ſubjectis ſpecies pro infuſis pectoralibus theeformibus, ex reſolventibus & expectorantibus uſitato alias more paratæ, quoniam ſæpius malum inde magis augetur, quam minuitur, in iis maxime, quorum habitus ex tenerioribus & laxioribus conſtat fibris. Ad Caſcarillæ eſſentiam quod attinet, ea inprimis eximiam roborantem efficaciam in nimia pulmonum debilitate, indeque oriundis gravioribus pectoris morbis præſtitit, quod vel unico hoc notabiliori comprobare poſſum exemplo. Erat juvenis, decimum ſeptimum annum agens, qui clara & elata voce orationem gallicam recitaverat, variisque inſuper oratoriæ artis exercitiis ingenium linguamque dicendo acuerat, ut tandem, ex pulmonum laxitate & tono partium pectoris perdito, ſicca, ferina eaque clangoſa adfligeretur tuſſi, quam, per aliquot hebdomadas durantem, facile tandem hæmoptyſis & phthiſis excipere potuiſſet. Rogato ergo a me conſilio, Elixirium pectorale Wedelii cum æquali portione Eſſentiæ Caſcarillæ remixtum exhibui, jubens ſimul, ut matutinis horis in lecto doſin hujus mixturæ cum infuſo calido Thee, ſervato ſimul regimine diapnoico, ſumeret, per diem vero parcas, ſed frequentius repetitas doſes ſubjungeret, unde ſola hacce medendi ratione intra quatuordecim dierum ſpatium eximie levatus, tandem perfecte convaluit.

Scholion.

Gideon HARVEUS, de arte curandi morbos expectat. Cap. XXVI.

Quemnam morbo curando magis putabis idoneum? num remedium expertum callentem, medendique methodi neſcium, an hujus gnarum, remedii autem ignarum? Næ, quod prior naturali methodo inſtructus ad

curandum magis ſit habilis, quam poſterior, ſua artis methodo indutus, nemo inficias ibit: idcirco remedio apto & experto latente nihil pollet quævis medendi methodus. Quibus verbis BOHNIVS de Experient. fallac. addit: *Et qui experientia enutriti medendi artem aggrediuntur, ſemper plus pollent ac longe feliciores obſervantur illis, qui ſublimiore turgent ſcientia, ut non immerito nominis celebrioris Belga exclamarit: Fuge Medicum ſcientia plenum, & exercitio non probatum.*

OBSERVATIO III.

Dn. D. GOTTWALD SCHVSTERI.

De

certis, in Aſthmate cachectico & ſimplici, præſidiis.

Non ſemel & in uno ſaltem ægroto, ſed iterata vice, & plus quam vigeſies ſequentem compoſitionem pulveris, quem antaſthmaticum vel anticachecticum vocare licebit, felici & exopato effectu in ſuffocationis periculo conſtitutis, exhibui. Componitur ex antiſpasmodico Stahlii & pectorali reſolvente Wedelii, ſingulisque ejus doſibus ſquillæ præparatæ granum unum jungitur. Quodſi autem paulo major ſquillæ quantitas admiſcetur, e. g. duo vel tria grana pro una doſi, facile excitatur vomitus inſigni cum levamine. Alio tempore unciæ dimidiæ pulveris aperientis, qui ex ſale Sedlicenſi, conchis & cinnabari parabatur, addita ſunt ſquillæ grana decem, pro ſex doſibus. Aliquando etiam ſalis Sedlicenſis drachmam unam, Cinnabaris grana quinque & ſquillæ granum unum pro una doſi, ſimili cum effectu præbui. Tandem etiam ejusmodi ægrotis opem fere præſentaneam tulit dimidia drachma pulveris viſceralis, cum camphoræ & ſquillæ unico grano conjuncta. Gaudere ſquillam virtute eximia reſolvente, incidente & ſtimulante, cachecticis, aſthmaticis & hydropicis ſumme proficua, diu jam nobis per experientiam patuit. Confirmat id quoque *Scribonius* LARGUS *Compoſit.* LXXVI. his verbis: *Ad ſuſpirium faciunt*

bene

bene inter ſimplicia quidem acetum ſcillites, quod vocant, cochleario ter quaterque ſumtum in die. Prodeſt & ipſa ſcilla, argilla circumdata, & furno cocta, purgatis exterioribus putaminibus, &, quod tenerrimum eſt ejus, mellis duabus partibus attici admixtum, & tritum bene, cochleario, ſemel in die bisve ſumtum, profuit multis. Sic & *Compoſit.* LXXIX. inquit: *Quatuor habuimus morborum exempla, in quibus quidem ægri per tempus ſatis longum conſervati ſunt: ſed continuatus ejus uſus diruit iterum, quod antea ædificaverat, ut homines, tali medicina utentes, plerumque tabe pereant.* Hinc THONERUS in Obſervat. p. 290. *Acetum ſquilliticum inſignem habet attenuandi facultatem, ſi non inveniat materiam, in quam agat, humidum ſubſtantificum adoritur, id atterens & quaſi liquefaciens ac fluxile reddens.*

Quod alterum attinet fontici hujus affectus ſpeciem, aſthma nempe ſimplex, remediorum equidem apparatu in eo facile abundamus adeo largo & prædivite, ut, obveniente caſu quodam, quid optimum ex omnibus ſit, quid ſaluberrimum, junior ad minimum Practicus ignoret. Neutiquam, opinor, erravero, ſi dixerim, auxiliorum multitudinem arti ſalutari detrimento potius eſſe. Omnium remediorum viribus explorandis vita hominis non ſufficit. Mihi autem præcipue in aſthmate ſimplici certum tutumque auxilium præſtitit *aſa fœtida*, varia ſub forma, maxime autem in eſſentia exhibita. Sic inter complures ejusmodi ægrotantes diu jam jam aſthmate tali laboraverat Chirurgus quidam, cum faciei pallore, appetitu dejecto, manuumque tremore, accedente inprimis paroxyſmo ſemper recurrente, ita ut haud levis de polypo forſitan latitante & ſymptomata illa concitante idcirco oborta fuerit ſuſpicio. Meum ergo quum imploraret auxilium, ſequentia præſcripſi: Rec. Eſſ. aſæ fœtidæ, Liquoris mineralis anodyni ana drachmas duas, M. ſumantur mane & pomeridie guttæ XXXV. Rec. pulveris antiſpasmod. Stahlii ſcrup. ij. Antimonii diaph. ſcrup. j. Camphoræ gran. j. M. F. Pulv. divid. in IV. partes, quarum unam cubitum iturus ſumat. Hisque duobus per plures dies continuatis remediis, opitulante di-

 vini

vini Numinis gratia, penitus a malo hocce chronico liberatus fuit. Eſt ſane Eſſentia aſæ fœtidæ, quam ægroti heic loci *die Knoblauchs-Trophen* vocant, eximium remedium antiſpasmodicum, antaſthmaticum & pectorale, inſimulque etiam contra tympanitem efficaciſſimum deprehenditur. In affectibus hypochondriacis, hyſtericis & flatulentis ſingulari virtute id remedium pollere, experiundo cognovi. Conf. KÆMPFERI *Amœnitat. exot.* p. 543.

OBSERVATIO IV.
Dn. D. GOTTWALD SCHVSTERI.
De
certis, pro obtinenda Hæmorrhoidum reſeratione & diſcuſſione, præſidiis.

In hæmorrhoidum negotio ad duo præcipue reſpiciendum eſſe momenta, jam dudum docuit experientia, quorum alterum in reſeratione, alterum in diſcuſſione conſiſtit. Non deſunt quidem in Praxi medica remedia varia, quibus hæmorrhoidalem fluxum, ſi quando defecerit, aut ſuppreſſa fuerit, reſtituere & promovere quandoque poſſumus; jam vero illa ſaltem exponere lubet, quæ aliquot abhinc annis de ſingulari remediorum quorundam efficacia obſervare mihi licuit. Duo ſenes ſexagenarii, hæmorrhoidalem fluxum hactenus regulariter experti, nunc vero eodem deſtituti, auxilium meum rogabant, ejusque reſtitutionem deſiderabant. Conſideratis probeque perpenſis circumſtantiis, utrique præbui Tincturam antimonii acrem, cum æquali portione liquoris anodyni conjunctam, hujusque mixturæ guttulas XL. bis vel ter quotidie ſumere juſſi. Optatus votis reſpondebat eventus, dum paucorum dierum vix elapſo intervallo conſueta hæmorrhoidalis recurrebat excretio, debitoque ordine dein cum euphoria continuabat, ſimilemque dein effectum hoc remedium in aliis etiam ſubjectis præſtabat. Alterum remedi-

medium ſatis quidem notum & uſitatum eſt, ſed ſingularem aliquam quoad uſum requirit circumſpectionem, quæ, quantum quidem mihi conſtat, nondum ſpeciatim annotata & indicata fuit. Infuſum nempe theeforme herbæ millefolii cum ſummitatibus, probe ſaturatum, hæmorrhoides cœcas, auctore Riverio, & teſte experientia, egregie diſcutit doloresque lenit: eſſentia autem ex hac herba parata ſi ſub eodem ſtatu exhibetur, intolerabiles excitat dolores, quod ſæpius obſervare mihi licuit, mirumque idcirco videri poſſet, quomodo duplex planeque contrarius ab uno eodemque ſimplici, diverſa ſaltem ſub forma exhibito, produci poſſit effectus. Facile autem conjicere licet, ſpiritum vini, qui Eſſentiæ huic parandæ inſervit, ſubtilioribus millefolii particulis imprægnatum, procul dubio fibras tuberculorum hæmorrhoidalium, admodum jam tenſas, gravius irritare & fortius ſtringere, quas e contrario ſaturatum infuſum aquoſum millefolii laxare potius ſolet. Vid. Riverii *Obſervat. communicat.* 5.

Scholion.

Præ reliquis aliis, quæ de hæmorrhoidali excretione communiter foventur, opinionibus, celeberr. Dn. D. Ludwigii, Profeſſoris Lipſienſis meritiſſimi, ſententia mihi arridet, quam in Collegio practico manuſcripto communicavit: *Quoties*, inquiens, *ab adfluxu ſanguinis vena portæ nimium turget, toties per vaſorum ramificationes, id quod inprimis in ſexu potiori per vaſa hæmorrhoidalia interna fieri ſolet, cruorem reddit. Hinc neminem miratio ſubeat, ſi plethorici, ob annorum defectum nondum ad hæmorrhoidum fluxum idonei, per interna aureæ venæ vaſa ſtillicidium patiuntur: non enim ætatis, ſed ſanguinis in vena portæ accumulati ratio habenda eſt.* Hæc Ludwigius. Forſan ergo inde quoque cauſa petenda eſt, cur, ſicuti ex noviſſima obſervatione mihi conſtat, duo infantes puerūli, unus ſex menſium, alter octodecim hebdomadum, fluxu alvi cruento, citra ullam dyſenteriæ notam, magna tamen cum parentum, pejora

metu-

metuentium, ſollicitudine, correpti fuerint; ſed ambo uſu rhabarbari, radula comminuti, & in aqua calida, affatim hauſta, exhibiti, egregie levati ſunt, ut nunc bene valeant.

OBSERVATIO V.

Dn. D. GOTTWALD SCHUSTERI.

De
certis, in affectibus hypochondriaco-flatulentis, præſidiis.

Quantas in adflictiones morboſas, quantas in anguſtias præcordiales illi incurrant, quibus alvus obſtruitur, & flatus in inteſtinis incarcerantur, dum quatuor, docente *Schola Salernitana*, ex vento retento in ventre veniunt, ſpaſmus, hydrops, colica & vertigo, illis, qui Praxin medicam attente faciunt, ſatis abunde jam conſtat. Flatus enim copioſi inteſtinis incluſi, surſum ſublati, ad præcordia dolorem transferunt, hypochondriaque ita diſtendunt, ut affectorum viſcerum ſpeciem præbeant. Hippocrati *Lib. III. de morb. vulgar.* πόνοι περὶ ὑποχόνδρια dicuntur, quorum vehementia mulier, prout ibidem *p.* 1077. *Edit. Foëſ.* refert, tandem periit. Ejusmodi incommoda hypochondriacis & hyſtericis plerumque communia ſunt: nullum tamen unquam ægroti tales ſibi promittere poſſunt levamen, niſi flatus, membranaceum inteſtinorum canalem ultra elaterem ſuum naturalem extendentes, aperta porta, liberentur & educantur. In tantis ergo clinicorum anguſtiis, ſæpe admodum periculoſis, nihil eſt, quod, præmiſſo congruo remedio laxante, citius certiusque aërem incarceratum disjicit & expellit, quam mixtura, ex Eſſentiæ Pimpinellæ albæ & Liquoris mineralis anodyni partibus æqualibus parata, & matutinis horis, ad guttas XL. exhibita. Tanto expeditius tamen curatio ſuccedet, ſi pulveris antiſpaſmodici camphorati drachmam dimidiam, vel ſcrupulos duos,

duos, pro doſi, ſubſtitueris. Eximiam horum remediorum efficaciam, menſe Aprili, anni MDCCXLVIII. in femina, natalium ſplendore conſpicua, experiri licuit. Alio tempore tam in hypochondriaco-flatulento, quam tympanitico-hydropico affectu, eximiam opem præſtitit ſequens pulvis: Rec. Tartari vitriolati, nitri depur. ana drachm. j. lapidum cancrorum, antimon. diaphoret. ana drachm. dimid. cinnabaris præparat. ſcrup. j. camphoræ gr. vj. M. F. VI. doſes, quarum una pomeridie, altera veſperi aſſumenda. Admirandum inprimis effectum monſtravit hoc remedium in tympanitico, copioſiſſimos exturbando flatus, nimisque durum & expanſum abdomen mollius reddendo, unde ea omnino confirmabantur, quæ THONERVS *Obſervat. medicinal. pag.* 102. jam olim monuit: *commendari* nimirum *medicamenta camphorata, non ad corrigendam intemperiem frigidam, ſed ad profliganda ſymptomata matricalia, ſi in culpa vapores corrupti & maligni, ad eos vi alexiteria infringendos.* Probe autem ſimul obſervanda eſt illa cautela, quam idem hic Auctor l. c. pag. 186. his inculcavit verbis: *Etſi camphora alias in affectibus hyſtericis haud ignobilis, tamen reperiuntur complures feminæ, quibus illa adverſaria, præſertim quibus obtigit calidior capitis conſtitutio, cum ob ſpiritus volatiles illico caput petat & cerebrum imbecillius feriat.* Conf. FRID. HOFFMANNI Diſſert. de *uſu interno Camphoræ ſecuriſſimo*, §. XIII.

OBSERVATIO VI.

Dn. D. GOTTWALD SCHVSTERI.

De

certis, in Puerperarum doloribus & diarrhœa, præſidiis.

In diarrhœis torminoſis, doloribus colicis, paſſionibus hyſterico-ſpasmodicis, ſub quibus Medici magis fatigantur, quam rogantur, promtiorem præſentioremque efficaciam a nullo un-

quam alio medicamento expectare licebit, quam a Tinctura rhabarbari: ſecura eſt, certamque & promtam fert opem, demulcendo, leniendo & mitigando moleſtiſſimos inteſtinorum cruciatus, a graviori fibrarum irritatione obortos. Commodiſſime autem exhibetur cum decocto dilutiori, vel infuſo florum chamomillæ vulgaris, & ſummitatum millefolii, ſæpiusque in permultis ſubjectis utriusque ſexus, maxime vero in puerperis, vehementioribus doloribus poſt partum adflictis, eximiam ejus efficaciam confirmavit experientia, ita ut bina hæcce remedia ipſis etiam pilulis balſamicis, minus rite correctis, præferre nullus dubitem, quoniam nullum unquam ſtimulum vel tenesmum in inteſtino recto concitant aut relinquunt. Lætus recordor, me hoc auxilii genus in puerperis quibusdam, tenerioris corporis conſtitutionis, anno præcipue MDCCL. optimo cum ſucceſſu adhibuiſſe, atrocioresque poſt partum ſuperſtites dolores feliciter ſemper ejusdem uſu ſedaſſe, addendo ſimul dimidio manipulo flor. chamom. vulgar. & ſummitatum millefolii, duos pugillos florum chamomillæ Romanæ, & decocti harum ſpecierum, cum cereviſia parati, ſubinde cyathum exhibendo.

In diarrhœis vero puerperarum ſæpe admodum ſonticis & torminoſis præſtantiorem ſemper effectum exhibuerunt pulveres ex Teſtis ovorum præpar. & antimonio diaphoretico compoſiti, interpoſita ſimul matutinis horis mixtura, ex æqualibus partibus eſſentiæ gentianæ & cortic. caſcarillæ, conjunctoque uſu frequentiori juſculi calidi ex pedibus & carne vitulina parati, & cum floribus ſambuci, foliis althææ ſive bismalvæ, radice althææ & raſura cornu cervi in vaſe clauſo decocti, addito tantillo ſalis culinaris, croci & macis, utpote quod acrimoniam materiæ peccantis doloresque & frequentiores dejectiones optime corrigit & mitigat, eaque propter etiam in dyſenteria eximie prodeſt. Vid. Knoer Tr. *de Medicina mulier. p.* 413.

OBSERVATIO VII.

Dn. D. GOTTWALD SCHVSTERI.

De

certis, in Diarrhœa bilioſa & Dyſenteria alba, præſidiis.

Quem in puerperarum torminoſis diarrhœis ab infuſo theeformi florum Chamom. vulgar. & ſummitatum millefolii expertus ſum optatum effectum, eundem etiam ſalutarem deprehendi in aliis ſubjectis moleſto huic affectui aliis ex cauſis obnoxiis, dum quarta qualibet hora pulveris ex ſolis teſtis ovorum parati dimidiam drachmam vel ſcrupulos duos exhibui, ſubjungendo ſemper prædictum illud infuſum cum lacte mixtum. Victus loco fuit ſaltem juſculum ex avena excorticata paratum & tenuis puls ex frumento Saracenico (*ein dünner Heydegrütze*); pro ſiti autem exſtinguenda, ſi forſitan urgeret, decoctum pedum vitulinorum calidum commendavi, ægrosque ab omni cereviſiæ uſu abſtinere juſſi. Hoc autem inſimul notandum volo, evacuantia remedia in hoc morbo, niſi quidem in principio ſtatim oblata fuerint, minime ſalutaria, ſed potius noxia fuiſſe. Immo dubito, an illa etiam in initio diarrhœæ & dyſenteriæ ſemper proficua futura ſint: dubitat etiam mecum Lentilius, *Iatromnemat. Part. II.* p. 582. ſcribens: *Purgantium in dyſenteria maligna uſum mihi nunquam, etiam in benignis, probatum fuiſſe, licet aliquando in praxis meæ cunabulis adhibitum, teſtor.* Hinc abſonam eſſe eorum ſententiam, Stenzelius ſcribit (*), *qui in diarrhœæ, vel, quod majus adhuc eſt, in dyſenteriæ medela, rhabarbaro & aliis purgantibus, de alcalini acrimonia ſalis participantibus, utuntur; hic quippe de ſalibus acribus corrigendis, temperandis, implicandis, eluendis, haud exaſperandis vel retinendis, Medicum decet ſollicitum eſſe; unde, evitatis*

*) Vid. Lindestolpe *Liber de Venenis, ejus animadverſionibus illuſtratus p. 34. not. d.*

tatis quibusvis acribus, ſola oleoſa ſimplicia, demulcentia ac ſeroſa, emolliendo evacuantia, in præſenti ſtatu caſuque, optimorum titulum remediorum promerentur. An autem, juxta SYDENHAMII aſſertum (*), dyſenteria & certiſſime & celerrime (præcipue autem tutiſſime) curari poſſit, ſi, miſſis ambagibus, fluxus Laudano confeſtim ſiſtatur, ipſius experientiæ relinquo. Ceterum antiquum jam eſt axioma practicum: Per locum affectum nunquam evacuandos eſſe humores. Diluentia & lubricantia non ſolum ſtrictas & criſpatas fibras laxant & mulcent, ſed inſimul quoque materiam acrem, inteſtina irritantem, hebetant, obtundunt & ſine ſtimulo evacuant. Ovorum autem putamina egregium eſſe præcipitans, & optimum roborans, coralliis omnino æquiparandum, vel potius præferendum, iterata frequentius me docuit experientia, ſuoque adſenſu confirmavit KRAMERVS, in *Medicina caſtrenſi Part. I. p.* 21.

Laborabat menſe Auguſto, anni præcedentis, quidam dyſenteria alba, cum intolerabilibus inteſtinorum torminibus, & excretione mucoſa cum multis filamentis intermixta. Huic ſingulis binis horis dimidiam drachmam teſtarum ovorum, additis ſimul viginti guttulis Eſſentiæ corticum Caſcarillæ, in aqua Cumini exhibui, injuncta ſimul tranquilla continentia, ſub regimine diapnoico, hacque ratione, & ſolis his remediis, brevi temporis intervallo fonticus hic feliciter debellatus fuit morbus. Similem quoque effectum exoptatum in diarrhœa bilioſa, cum febre conjuncta, ſæpius præſtitit pulvis, ex partibus æqualibus teſtarum ovorum, cornu cervi ſine igne præpar. & antimon. diaphoretici paratus, & ad drachmam dimidiam pro doſi quarta qualibet hora, cum xx. guttulis eſſentiæ cort. Caſcarillæ, oblatus. Tandem etiam compluribus dyſenteria decumbentibus optime profuit uſus pulverum ex ſolis teſtis ovorum, ter quaterque per diem repetitus, frequentius ſimul interpoſito, &, quantum fieri potuit, potulenti ordinarii in locum ſubſtituto decocto, ex cereviſiæ

(*) *Oper. pag.* 531.

viſiæ bonæ, claræ & probe defecatæ lactisque recens mulcti partibus æqualibus, cum pauxillo croci & ſacchari parato, calide ſemper ſorbillando, utpote quod, dum exacte convenit cum *Zythogala* SYDENHAMII, egregium ſemper præſtat effectum, temperando, involvendo & obtundendo cauſticam materiam peccantem, torminaque graviſſima, ab eadem excitata, leniendo & ſopiendo.

OBSERVATIO VIII.

Dn. D. GOTTWALD SCHVSTERI.

De

certo, in periculoſo variolarum ſtatu, morbisque ex lymphæ vitio prognatis, præſidio.

In ſummo ſemper vitæ periculo illos, qui variolis decumbunt, ſuppurationis tempore verſari, ſatis jam abunde per experientiam conſtat, & quidem tam ob novam, illamque ſymptomaticam & inflammatoriam, tunc vehementius affligentem febrem, quam ob facile evenientem meritoque idcirco metuendum variolarum retroceſſum. Talibus ergo ſub circumſtantiis, præſente ſumma ſymptomatum exacerbatione, accedentibus inſimul quandoque convulſionibus, quin ipſis etiam confluentibus variolis, irregulariter aut prodeuntibus, aut in ſuppurationem tranſeuntibus, eximiam mirandamque ſæpe opem mihi præſtitit pulvis ex antimonio diaphoretico, abſorbente quodam & regulo antimonii medicinali paratus, & proportionata doſi, pro conditione ætatis & virium ægrotantis, ſub convenienti regimine exhibitus, prout hoc compluribus confirmare poſſem exemplis, niſi ſpes me lactaret haud inanis, fore, ut & alii, uſum ejusdem imitaturi, propria experientia ſufficienter de viribus ejus eximiis certiores reddantur. Non ſolum autem in acuto & periculoſo hocce ſtatu varioloſo inſignem talem monſtrat effica-

ciam, ſed etiam in compluribus aliis chronicis morbis, ex lymphæ prava diatheſi & gravi depravatione oriundis, ulceroſis, ſcabioſis, aliisque, virtute ſua plane ſingulari pariter ſe commendat, prout hoc ex ſingulari illo in *Obſervationibus meis therapeuticis*, nuperrime publici juris factis, *pag*. 40. *&* 41. communicato exemplo fuſius apparet, cui hac occaſione aliud quoddam notatu non minus dignum jungere lubet, puellam decem hebdomadas natam concernens, quæ continuis fere torminibus abdominis, ex retropulſo raro & ſubtili exanthemate, ſparſim antea faciem occupante, laborabat. Huic, præmiſſo clyſtere, pulverem pro infantibus, ad mentem STAHLII paratum, cum aqua tepida, utpote convenientiſſimo pro tenellis ejusmodi ægrotis vehiculo, exhibui, ſingulisque ejus doſibus unicam guttulam Liquoris mineralis anodyni, cum æquali parte Eſſ. caſtorei remixti, inſtillare juſſi; nutrici autem ſequentem pulverem præſcripſi: Rec. Cornu Cervi ſine igne præpar. Conchar. præpar. (quæ apud nos nil niſi ovorum putamina ſunt,) Antimonii diaphoret. Reguli antimonii medicinal. ana ſcrup. j. M. F. IV. doſes. Harum ergo vix decem erant aſſumtæ, quum, redeunte ſub auctiori tranſpiratione, priſtino exanthemate, tormina ceſſarent, hocque pariter tandem ſucceſſive evaneſceret. Ceterum egregii hujus remedii laudes rhythmis germanicis expoſui in *Lexico meo Medico-chymico*. p. 400. conf. etiam *p*. 64. *&* 65.

OBSERVATIO IX.

Dn. D. GOTTWALD SCHVSTERI.

De

certis, in præcavendis Variolis & Morbillis, præſidiis.

Regulum antimonii medicinalem, Æthiopem mineralem & antimonialem heroica eſſe medicamenta, quæ gigantibus, ſeu

ſeu morbis magnitudinis modum excedentibus, non vero nanis & pumilionibus, opponenda eſſe autumo. Sunt enim illa tantæ efficaciæ, ut circumſpecto eorundem uſu variolæ in pueris in tantum præcaveri queant, in quantum curationis ſucceſſus iisdem facilior redditur. Singulari enim & eximia ſua virtute in interiores corporis humani receſſus & occultos glandularum angulos & mæandros penetrant, humores peccantes, ibidem hærentes & in ſpecifice purulentam ſubſtantiam abituros, invertunt & inertes reddunt, ut poſtea varioloſæ puſtulæ non adeo inſigni in copia in externo corporis habitu prodeant. Hinc SYLVIVS, Prax. lib. IV. Tract. I. §. 69. *inter medicamenta*, inquit, *tunc uſurpanda* (in Variolis nempe & morbillis) *expertus præ aliis omnibus commendo antimonialia, tum quia ſummam poſſident ſanguinem a quovis humore noxio mundandi efficaciam & vim, tum quia ſæpenumero pluribus poſſunt ſatisfacere indicationibus, atque pro re nata & operatione deſiderata per plures vias humores noxios expellere.* Utinam ergo oſores mercurialium & antimonialium ſecum reputarent, quanta & qualia arcana, non dicam arcanorum miracula, ſub horum tegmine natura occultaverit. Quam inſignem de reliquo & eximium effectum æthiops antimonialis, ad methodum, in *Lexico meo medico-chymico p.* 20. deſcriptam, paratus, in tumore ſcirrhoſo labii ſuperioris, cujusdam feminæ, ex ſuppreſſa coryza oborto, per quinquennium durante, & ab omnibus pro immedicabili habito, præſtiterit, vix ſatis deprædicare poſſum, meritoque grato animo omnino ſuſpiciendum eſſe judico inſigne hocce medicamentum, quod divina nobis ita gratioſe conceſſit benignitas.

(*Chemnitio Halam miſſæ d.* 24. *Septemb.* 1756.)

OBSERVATIO X.

Dn. D. FRANCISCI ANTONII COHAVSEN.

Epilepſia uſu ſaponis Veneti curata.

Epilepſiam omnium fere morborum truculentiſſimum & terribiliſſimum eſſe, neminem certe fugit, dum abunde jam conſtat,

conſtat, quod eadem correpti ſubito in terram proſternantur, miris & horrendis torſionibus excrucientur, artusque illorum alternis involuntariis & vehementiſſimis motibus diſtrahantur, imo ipſa mens graviſſime turbetur & omnium ſenſuum uſus penitus tollatur, atque idcirco non inepte veneranda antiquitas morbum hunc per eminentiam *magnum* & *Herculeum*, quaſi a nullo, niſi fortiſſimo, ſuperandum & ferendum, dixerit. Merito igitur omnium Medicorum eo dirigi deberet ſtudium, aſſiduaque meditatio, ut pro debellando hoſte illo formidabili aptum & efficax tandem detegeretur remedium, quale quidem complures hucusque multis ſpeculationibus, ſed utplurimum vanis & inanibus, in omni naturæ regno quæſiverunt, ita quidem, ut ad res etiam abſurdas confugerint, quibus perquam frequenter, neſcio quo ex fundamento, infallibilem efficaciam thraſonice affinxerunt. Sic enim varii variorum animalium ſtercora & fœtidiſſima excrementa, veluti ſtercus pavonis, coturnicis, vaccæ, leonis, muris & ciconiæ, inter præſtantiora retulerunt antepileptica; alii diverſa animalium viſcera ſimilibus exornarunt elogiis, ſimilemque ſpecificam iisdem tribuerunt virtutem, ſiquidem Poppius in *Hodeget. chymic. Cap.* 22. quintam eſſentiam ex carne ranarum viridium commendat; Forestus *Obſervat. & Curat. medicinal. Lib. X. Obſ.* 53. hirundines in furno exſiccatos & in pulverem redactos; Finckius *Enchirid. dogmat. Cap.* 5. hepata ranarum viridium paluſtrium; Quercetanus *Lib. V. Claſſ.* 1. *p.* 274. fel catuli nigri cum aceto potum, & ſtercus primum infantuli ſiccatum; Rolfincius *Ord. & Method. ſpec. conſult. Lib. II. Conſil.* 12. fel catelli lactentis; *Jacob.* Sylvius *de morb. curat. p.* 23. veſicam apri, urina plenam, cum olibano ſiccatam & in pulverem redactam; *Bened.* Victorius *Faventinus*, *Empiricæ medicin. Lib.* 162. hepar aſini & perdicis, itemque cerebellum muſtelæ cum rad. pæon. & cran. humano offerendum ſuadet; *Petr. Joan.* Faber autem *inſign. curat. varior. morbor. Cap.* 42. & *panchym. Lib. II. Sect. I. Cap.* 20. plus contra Epilepſiam arcani

in

in ſolo lupo, quam in omnibus vegetabilibus, deprehendi aſſerit, ſimulque ſal Talparum ſpagyrice præparatum ſummum ſpecificum antepilepticum eſſe contendit. Sed quis omnia prodigioſa, imo ridicula talia inventa enarrabit? plurima tamen eorum ex antiquitate collegit WALTHERVS in *Sylva medica*, e quorum numero aliqua in certis caſibus non proletarie profuiſſe celebriores quidam docuerunt Practici. Sic quoque AXTELMEIERVS in *Calendario perpetuo pag.* 255. refert, quod in lingua pulli equini recens editi reperiatur caro rubicunda, ſpithamæ longitudine, quæ eximenda eſſet, antequam aërem hauriat pullus, quoniam alias illam devorare ſolet. Ex hac parte carnoſa ſiccata, quæ dein diffracta inſtar vitri reſplendet, poſtquam in pulverem fuit redacta, inſignem ſpecificam epilepticis ſpondent medelam. Vid. ETTMÜLLERVS, *Commentar. in Schrœderum, Tom. II. p. m.* 172. Hippiatri partem hanc, ob analogiam, lienem equi appellant, ſimulque aſſerunt, quod pullus, ſi eandem deglutiat, ad curſum poſtea plane ineptus reddatur, procul dubio ob enatam, ex corruptione ejus in ventriculo facta, morboſam diſpoſitionem. Probe hinc recordor, Præfectum urbis patriæ, Vredenæ Weſtphalorum, hunc pulverem pro ſummo arcano habuiſſe in Epilepſia & convulſionibus, tam adultorum, quam infantum, ſæpiusque optato & ſalutari cum effectu ejusmodi ægrotis obtuliſſe, atque ex eo non exiguum lucrum feciſſe. Interim tamen & hic pulvis certum ſemper & infallibilem, non præſtitit effectum, ſed potius fruſtraneus fuit hujus ſpecifici in compluribus epilepticis uſus, famamque ſuam illud perdidit. Similiter quoque Illuſtr. b. m. STAHLIVS in *Caſuali minor. Caſ.* 70. *p. m.* 339. ſcribit: *Optima medicatio fundatur in medicamentis ſpecificis. Cor talpæ, hepar etiam & cor ranarum laudatur, item oſſiculum triquetrum ex cranio humano & ſuillo, imo oſſiculum quaſi ſemilunare ex cranio carpionis piſcis, nec rejiculi ſunt lumbrici terreſtres.* Ita etiam viri magni, cum totam artis ſupellectilem fruſtra exhauſerunt, tandem ad empirica, omni ſane rationis fundamento deſtituta, aliquando devolvuntur. De

ſuo ſpecifico antepileptico celeberr. *Frid.* HOFFMANNUS *Medicin. ration. ſyſtem. Tom. IV. Part. III. p.* 21. §. 3. refert, quod ab eo, ſi debito tempore & ordine uſurpetur, ſingulares plane effectus interdum præſtitos viderit, & licet ejus compoſitionem diſſimulaverit, certo tamen mihi aſſertum fuit, illam hunc in modum adornatam eſſe: Rec. Secundin. human. Lumbr. terreſtr. ana ℨij. dentis Hippopotam. Lap. Manat. ungul. Alc. Corall. rubr. præp. Cinnab. nativ. ana ℨß. olei Ror. marin. Meliſſ. Turcic. ana gutt. iij. M. F. Pulv. de quo bis de die in aqua flor. tiliæ ſcrupuli duo exhibendi. Tandem etiam, dum in his occupatus eram meditationibus celebris quidam Medicus novum aliquod arcanum antepilepticum, a muliere empirica, quæ compluribus ejusmodi ægrotis illud optato cum effectu exhibuerat, haud levi pretio coëmtum, ſincere communicabat. Paratur illud ex fiſtulis pro fumo Tabaci ſugendo adaptatis, quæ ex maſſa quadam ſingulari, quam vulgo *Meer-Schaum, Ecume de mer*, vocant, conficiuntur, & ſub forma pulveris cum ſpiritu juniperi exhibetur, quoque magis fiſtulæ illæ, quarum ſubſtantia, prout omnibus conſtat, admodum poroſa eſt, oleo tabaci fœtido quaſi impraegnatæ ſunt, eo moleſtior & copioſior vomitus excitatur, illoque ſic eveniente, altero ſtatim die nova porrigitur doſis, & hac ratione, ſi inſimul ægrotus exactam ſervat diætam, abſtinendo præcipue a carne ſuilla, & graviores animi commotiones, ſpeciatim a terrore inductas, evitando, certa & conſtans inde promittitur ſanatio, quæ ſane, ſi etiam eveniat, unice forte oleo illi empyreumatico & vaporoſo Tabaci tribuenda erit, quum fiſtulæ ipſæ, præter virtutem forte abſorbentem, nullam aliam ſingularem exſerere valeant, adeoque vero perquam ſimile eſt, quod talis quoque ſpecifica virtus a vulgaribus ejusmodi terreis fiſtulis, eodem illo oleo largius imbutis & in pulverem redactis, (quem alias quoque gens ruſtica in colicis doloribus cum ſpiritu frumenti exhibere ſolet,) eodem jure promitti queat, ſi modo ex fundamento qualicunque probabili inſignis ejusmodi effectus a draſti-

draſtico & nauſeoſo tali remedio exſpectandus eſſet, de quo tamen maxime dubitare licet, dum ſecuriorum minusque ingratorum, utut pariter ſatis activorum remediorum uſum, teſte quotidiana experientia, hoc malum reſpuit. Aſſerit equidem & promittit HIPPOCRATES, *Sect. V. Aphor.* 7. quod Epilepſiæ in iis, quibus ante pubertatem eveniunt, curationem recipiant; aſt & hoc non promiſcue contingit, ſiquidem, licet in tenera ætate motus convulſivi & epileptici admodum frequenter occurrant, experientia tamen monſtrat, quod ſæpe perquam difficulter tollantur, & non raro ſub prudentiori etiam & convenientiſſima adhibita medicatione, præter ſpem & opinionem parentum mœſtiſſimorum, lethalem eventum ſortiantur, hocque facto, ſi forte ſectio inſtituatur anatomica, utplurimum ſerum in ventriculis cerebri extravaſatum & collectum deprehendatur, quod an cauſam horrendorum ejusmodi motuum adeo exacerbatorum conſtituerit, an vero pro illorum potius producto reputandum ſit, vix unquam exacte determinari poterit. Quamquam autem tantæ tamque numeroſæ circa truculenti hujus mali curationem concurrant difficultates, opem omnem adhibitam, non raro prorſus irritam & fruſtraneam reddentes; tamen quandoque etiam lætior fauſtusque trepidantem Medicum erigit & exhilarat ſucceſſus, quod, inter alia a compluribus celeberrimis Practicis annotata & communicata exempla, etiam ſequens uberius confirmare poterit.

Puella annorum duodecim, cum inaudiret, dilectum fratrem ſuum infortunato caſu in fluvium præcipitatum & ſuffocatum ſubmerſumque eſſe, inopinato terrore perculſa repente graviſſimis epilepticis motibus miſere convellitur, qui dein ſubinde per intervalla recurrentes, per ſatis longum tempus continuant. Multa equidem a compluribus Medicis undique convocatis & imploratis, commendata & exhibita fuerunt remedia, exactiſſime ſimul obſervato regimine præſcripto, ſed irrito ſemper cum effectu, imo ſucceſſive pejori reddito, ſiquidem ma-

lum illud non ſolum crebrius recurrebat, ſed & gravius miſeram ægrotam adfligebat, ſuperveniente inſimul novo quodam & peculiari ſymptomate, continua nempe & alternativa pollicis dextræ manus & pedis agitatione. Tandem quum ſub triſti hoc rerum ſtatu meum quoque deſideraretur conſilium, probe conſideratis omnibus circumſtantiis, præmiſſa venæſectione in ſiniſtro pede inſtituta, & emiſſis quinque unciis ſanguinis, ſequentem præſcripſi mixturam: Rec. Aqu. flor. til. pæon. cераſor. nigr. ana ℥ij. Hippomanes ʒiß. (non illud, quod ſecundum Virgilivm, Lib. iii. Georg. *lentum deſtillat ab inguine virus*, ſed ſecundum Ovidivm Lib. iii. de arte amandi, *quod a teneri fronte revulſit equi,*) Secundin. human. ʒij. pulv. bezoard. Anglican. ʒiß. rad. Valerian. ſylveſtr. ʒi. (quam inprimis ſingulariter commendat *Anton. le* Grand *in curioſ. Natur. ſcrutat.*) Syrup. de beton. ℥j. M. D. ad Vitr. Aſt poſt hujus uſum paroxyſmi non ſolum vehementius, ſed quoque frequentius repetebant, unde ejus in locum ſequentem ſubſtitui pulverem: Rec. Pulv. Marchion. ʒiß. Ungul. Alc. unicorn. marin. ana ℈ij. nitri depur. cinnabar. nativ. ana ʒß. M. D. ad Chart. de quo omni trihorio drachma dimidia in aqua florum tiliæ exhibebatur. Mitigari quidem inde videbantur paroxyſmi, ſed non conquieſcebant. Tandem de ferenda majori ope ſollicito & meditanti ſuccurrebat monitum Parentis p. m. quod nunquam in Epilepſia & motibus convulſivis, præſertim poſt terrorem obortis, ſapo Venetus ſit omittendus. Statim ergo quandam ejus portionem, prævia leni coctione, in lacte diſſolvi ſæpiusque per diem cyathum hujus lactis haurire juſſi, quod cum probe obſervaret ſeduloque continuaret, intra paucorum hebdomadum ſpatium a truculento hocce malo liberata, præter omnium, ipſorum quoque Medicorum opinionem, plenarie convaluit, & hucusque absque ullo inſultu pancratice vivit.

(*Lobra ad Mœnum Halam miſſa d.* 20. *Octobr.* 1756.)

OBSER-

OBSERVATIO XI.

Dn. D. HENRICI IOSEPHI COHAUSEN.

De

Fluxu cœliaco cum Diabete complicato, feliciter tandem ſanato.

Uterque morbus, diabetes & fluxus cœliacus, etiam ſeparatim ſumtus, difficillimæ communiter ſolet eſſe curationis, ita ut etiam circumſpectos Medicorum ſolertiſſimorum conatus, & profundas ſpeculationes non raro eludat, & hinc graves vitæ inſidias ſtruens, lenta utplurimum tabe ægrotos ad tumbam & quidem certo præcipitet, niſi mature fluxibus iſtis validus opponatur obex; uterque etiam varias ſæpius nulla ratione inveſtigandas, easque admodum radicatas agnoſcit cauſas. Oboritur interdum fluxus cœliacus, ſi vel internæ glandulæ ſcirrhoſæ, vel meſeraicæ auſteritate quadam conſtrictæ, vel mucoſitate aut viſcidate infarctæ & obſtructæ ſunt; ſi legitima ciborum deficit digeſtio & reſolutio, atque hinc crudior, craſſior, feculentiorque chylus oſcula vaſorum lacteorum præcludit, atque in tali depravata conſiſtentia ad tenuiſſimorum vaſculorum orificia delatus ab iisdem abſorberi nequit; vel ſi bilis deficit, aut inſigni quadam laborat inertia, unde imperfecta minusque exacta oleoſorum cum aqueis fit commixtio, inſufficiens craſſiorum partium præcipitatio, aut puri ab impuro ſeparatio, vel quod itidem non infrequenter contingit, ſi ob canalis inteſtinorum ſummam laxitatem & atoniam periſtalticus illorum motus in debiliori peragitur gradu, ſicque chylus elaboratus per ordinarium ſuum colatorium, villoſam nempe tunicam, debite transcolari nequit, & hinc paſſive quaſi, cum aliis recrementis, per alvum dimittitur.

Diabetes infrequentioribus ordinarie adnumeratur affectibus, & idcirco apud Practicos etiam celeberrimos rarior ejus-

 dem

dem fit mentio; aſt, meo quidem judicio, ſub accuratiori & attentiori obſervatione facile apparebit, illum haud adeo rarum eſſe, uti vulgaris fert opinio; in ſeneſcentibus enim perſonis non infrequenter illum occurriſſe memini, dum nempe in iisdem tubuli renales ſæpe atoniam quandam quaſi paralyticam patiuntur, aut ſerum intemperatum acrimonia ſua ſalina tubulos illos gravius irritat & ſtimulat, unde copioſius, quam par eſt, ad pelvim defertur, particulasque teneriores ſecum evehit. Sæpe hinc contingit, ut viri & mulieres obeſiores, modo ſucceſſive, modo etiam ſubito ac brevi temporis intervallo marceſcant & carne quaſi deſtituantur, nullamque evidentem aliam inſolitæ hujus mutationis accuſare poſſint cauſam, præter extraordinariam & crebriorem quendam ad urinam reddendam ſtimulum, non tam ab acrimonia ſeri, quam certa quadam partium colliquatione, & renum vaſorumque ſecretoriorum atonia, proficiſcentem, ſub quo inſimul particulæ blandiores gelatinoſæ & nutritiæ unacum aqueis ex ſanguine eliciuntur *), ſenſimque atrophia quædam, ſub maraſmi ſenilis nomine plerumque veniens, enaſcitur, quæ demum agnita vix ſanatur, & in principio raro, aut fere nunquam agnoſcitur; hinc regula illa practica merito exinde formari debet, ſenibus diuretica caute & parcius exhibenda eſſe, ne, dum copioſiorem ſeri vel humoris aquei accumulationem præcavere intendimus, illos in contrarium æque gravem, imo periculoſiorem ſtatum morboſum, vix ulla arte ſanabilem, præcipitemus.

Uterque autem morbus ſeorſim ſumtus, ob retentricis facultatis læſionem ortus, ſicuti cum antiquioribus philoſophatur Capivaccius, *Lib.* 3. *Cap.* 27. *p.* 733. cum adeo curatu difficilis &

(*) Optime hoc jam olim notavit ſupremus Angliæ Cancellarius, Baco *de* Verulamio dum *Hiſtor. natural. Cent. I. p. m.* 767. *num* 53. potum quendam confortantem commendans, *talis potus*, ait, *inſuper corroborabit, & urinam non tam crebro depellet; nimia enim urinæ profuſio ſemper alimento nocet.*

& ſonticus eſſe deprehendatur, merito hinc concludere licet, illos, ſi conjunctim in aliquo ſubjecto occurrant, quod tamen rarius contingere autumo, tanto difficilioris ſanationis eſſe, qualis tamen caſus in muliere, ex pago quodam Belgico, quinque leucis hinc diſtante, orta, mihi nuperrime obtigit, ſeduloque a me obſervatus fuit. Agebat hæc annum vigeſimum nonum, jamque ab undecim menſibus fluxu cœliaco, ſub quo excrementa liquida, cinerea, & ob admixtum chylum albicantia, excernebantur, atque inſimul copioſiſſimo urinæ profluvio laborabat, ita quidem, ut, ſi intra nychthemerum vix congialem fideliam exhauriret, harum communiter octo vel decem mingendo impleret, ipſumque, quod hac ratione reddebat, lotium continuo album deponeret ſedimentum. Ceterum pallor in ore ſedebat, macies in corpore toto, lumina retro transfugere videbantur, genis lurida ſola tectis cute, & venis male juncta, trementibus conſumptis, viſu difformia, nervis: verbo vix tenuem habebat, quæ oſſa tegebat, cutem. Variis tam Medicorum, quam empiricorum, mulomedicorum & vetularum, impatiens ægrota uſa fuerat conſiliis, ſed ſterili cum effectu ita, ut malum indies potius exaſperari, quam mitigari videretur. Pro more vulgi fruſtra vexata miſerrima hæc femina, in ſtatu ab omnibus pro conclamato habito poſita, meam tandem implorabat opem, & anhelans rei ſeriem anxie exponebat. Omnibus rite ponderatis, recordabar equidem, Auctorem libri, qui inſcribitur: *Legs d'un ancien Medecin a ſa Patrie p.* 33. ad Diabetem, malum illud rebelle & periculoſiſſimum, tollendam, pro certiſſimo præſentiſſimoque remedio commendaſſe *ſerum lactis cum alumine*, tantum, quantum ferre ventriculus poteſt, *ſaturatum*, quovis die, a prncipio ad finem usque morbi, ad quartam Pintæ partem hauriendum *)*; ſed hæc medendi methodus mihi admodum ſuſpecta & periculoſa, & hinc imitatione minime digna videbatur, licet alu-

(*) Vid. *Commercium litterar. phyſ. techn. medicum Norimb. Ann. 1734. Hebdom. XX. pag. 158.*

aluminis crudi uſum ad omnis generis hæmorrhagias compeſcendas frivole æque ac temere commendaverit HELVETIVS, in Tract. ſub titulo: *Recueil des methodes* &c. edito, quem tamen nunquam profuiſſe, ſed atro potius carbone a Viris cordatis & conſcientioſis notatum fuiſſe optime novi, qui idcirco fortiora ejusmodi ſtyptica nunquam, niſi forte in caſu deſperato, in uſum vocare ſolent, ubi, monente CELSO, melius eſt anceps, quam nullum experiri remedium. Alia igitur, eaque ſecuriori via incedendum eſſe judicabam, ſummamque internarum partium atoniam agnoſcens, ac inſimul viſcidum in primis viis collectum prius removere intendens, quum ob ingentem virium defectum emetico nullus concederetur uſus, binis vicibus, matutino tempore, ſesquiunciam Tincturæ Rhabarbari, juxta ROLFINCII methodum cum aqua Menthæ & Cinnamomi paratæ, exhibebam, dein ſequentem ſubjungebam mixturam tonico-anodynam, adſiduum ſimul & continuum ejus uſum commendando: Rec. Summitat. Millefol. Hyper. ana manip. j. flor. Roſar. rubr. pug. ij. Balauſt. drachm. j. M. conc. coqu. in ſ. q. aqu. fontan. Colat. Rec. libram unam & dimid. add. Lapid. Cancror. præpar. Corall. rubr. præp. matr. perlar. præp. ana drachm. ij. nitri depur. drachm. j. gumm. maſtich. cort. caſcarill. ana drachm. dimid. terrae Japonic. croc. mart. adſtring. ana drachm. j. Cinnab. nativ. ſcrup. ij. maſſ. pilul. de Cynogl. gr. xv. Liqv. mineral. anod. drachm. ij. M. D. ad Vitr. & quater de die, prævia agitatione, aliquot cochlearia ſumantur. Pro potu ordinario adſumebatur aqua chalybeata, cum pane toſto & Cinnamomi fruſtulo medicata, hisque ſolis remediis, absque intermiſſione per ſex hebdomadas patienter continuatis, ſenſim tantum profecit, ut in dies rarius alvum deponeret parciusque mingeret, ac denique a diro & gravi hocce malo complicato per Dei gratiam penitus fuerit liberata nuncque, priſtino habitu corporis toroſo reſtituto, pancratice valeat.

(*Vredenæ Gveſtphalorum Halam miſſa d.* 12. *Novembr.* 1756.)

OBSER-

OBSERVATIO XII.

Dn. D. RVDOLPHI CHRISTIANI PFAFFII.

Inteſtinum colon a copioſis Ceraſorum nucleis, poſt Herniæ incarceratæ repoſitionem deglutitis, in ſcroto perforatum, feliciterque iterum conſolidatum.

Molitor quidam XXVIII. annorum, in pago *Meblifs*, ditionis Ducalis Saxo-Gothanæ, degens, temperamenti ſanguineo-cholerici, ab aliquot annis in fœcundo vivens conjugio, duorumque jam liberorum pater, caſu aliquo fortuito, quem tamen penitus ignorabat, herniam ſibi contraxerat ſcrotalem, illamque ultra biennium jam, ſed absque ullo incommodo, geſtaverat, & idcirco etiam nullam eidem medelam quæſiverat. Quum autem menſe Julio anni præcedentis, durante fœniſecio, gravioribus ſeſe fatigaret laboribus, ex improviſo in pertinacem quandam incidit alvi obſtructionem, cum herniæ incarceratione conjunctam, quam varia ſontica ſtatim comitabantur ſymptomata. Me igitur tunc temporis abſente, auxilium quæſivit apud Balneatorem ejus loci, qui decoctum foliorum Sennæ ipſi exhibet, & per intervalla aliquot injicit clyſteres, ſimulque herniæ tentat repoſitionem, fruſtraneo tamen cum effectu, unde vicinus in Præfectura Zellenſi degens Balneator, nomine *Porsky*, in conſilium vocatur, qui ægrotum vehementiſſimis & fere continuis jam jam afflictum offendit vomitibus, & idcirco ſaltem abdomini & herniæ unguentum applicat populeum, fomenta & cataplasmata imponit emollientia, denuoque clyſteres injicit, ac tandem, facta ſic tumoris discuſſione, inteſtina prolapſa feliciter in priſtinum reponit locum. His autem non obſtantibus jugiter continuabant vomitus, cumque eodem die, ab itinere rediens, ægrum viſitarem, veras alvinas feces cum ingenti fœtore per vomitum rejici deprehendebam, quæ

quæ omnino præſentem jam monſtrabant iliacam paſſionem, mortemque facile ſubſecuturam prænunciabant. Alvus interim nulla adhuc arte reſerari poterat, flatusque copioſi, in canali inteſtinorum collecti, & ſub ructuum forma crebrius prodeuntes, vehementes ægro concitabant cruciatus. Interna ergo hic nulla exhibenda eſſe medicamenta bene perſpexi, licet complura illorum in Practicorum libris hunc in finem commendata proſtent, probe utpote per experientiam edoctus, quod vomitus potius augeant, quam imminuant, ægroto majores moleſtias creent & absque ullo effectu ſtatim rejiciantur; unde externorum ſaltem, fomentationum nempe & unguentorum, uſum continuare juſſi, quibus creberrime interponebantur clyſteres & ſuppoſitoria, ſed absque optato effectu.

Mitigabantur equidem hac ratione vomitus, ſed graviora & pejora eorum in locum ſuccedebant ſymptomata, æſtus nempe vehemens, ſitis, dolores abdominis fere intolerabiles, continuo fere ſingultu ſtipati, præſentemque jam manifeſto denotantes inflammationem. Sanguis ergo illico e pede mittebatur, ſimulque, conquieſcentibus demum vomitibus, interne temperantia cum abſorbentibus & blandis anodynis, in pulverum & potionum forma exhibebantur, quæ ſatis quoque notabilem prædictorum ſymptomatum inferebant remiſſionem, immutabili autem perſeverante alvi pertinaciſſima adſtrictione. Continuabatur hinc clyſterum uſus, & quoniam, ob factam herniæ plenariam repoſitionem, nullum aderat contraindicans, paulo efficaciora quædam illis adjiciebantur ſtimulantia. Lubentiſſime equidem clyſteres tabacinos, tantopere alias commendatos, in uſum tunc vocaſſem, ob defectum autem inſtrumenti, ad illorum applicationem neceſſarii, deſiſtendum erat ab hoc propoſito. Injiciebatur igitur illorum in locum ſola aqua tepida, in qua ſal commune erat ſolutum, hacque nihil proficiente, inſimul cineres foliorum Tabaci adjiciebantur, qui paulo evidentiorem quidem exſerere videbantur ſtimulum, nullam tamen alvi apertionem

tionem procurabant. Neque etiam balneum iis ſubjunctum, in quo æger ad umbilicum usque per horulam commorabatur, quicquam utilitatis præſtabat, licet alias in ſimilibus caſibus admodum proficuum illud deprehenderim, quare tandem, omnibus his incaſſum adhibitis, clyſterem ex aqua ſimplici, cum unico manipulo foliorum Tabaci decocta, paratum, addito ſale communi, majori in quantitate, ad libras nempe circiter duas, injicere juſſi, cujus ope non ſolum alvus, adeo pertinaciter hactenus clauſa, perfecte & ad votum reſerata fuit, ſed reliqua etiam ita mitigabantur ſymptomata, ut exinde ſpes nobis affulgeret haud mediocris, fore, ut æger poſt paucorum dierum intervallum, applicato prius commodo quodam bracherio, quod prædictus Balneator *Porsky* parari curabat, lectum deſerere & conſueta iterum ſuſcipere poſſit negotia.

Aſt vix unus alterve ſub tranquilliori hac rerum facie elapſus erat dies, quum ſubito univerſa mutaretur ſcena, ac nova & priore longe triſtior aperiretur tragœdia, ſymptomataque adeo truculenta ingruerent, ut ſingula illa antea perpeſſa, & vehementiæ, & periculi intuitu, longiſſime exſuperarent. Conquerebatur nempe æger primo de doloribus ſcrotum occupantibus, quibus cito invaleſcens jungebatur æſtus ac ſitis, prodeunte ſimul urina admodum ſaturata & quaſi flammea, & apparente ſimul in ſcroto rubore ac tumore inſolito, de quibus omnibus primo ſuſpicabamur, quod forte arctiori conſtrictioni bracherii, ab ægro ex metu denuo ſucceſſuri inteſtinorum deſcenſus inſtitutæ, & hinc factæ violentiori compreſſioni ſcroti & teſticulorum originem ſuam debeant, unde ſaltem ſuperficialis quædam excitata eſſet inflammatio. Applicabantur idcirco ſtatim & aſſidue ſacculi, ex ſpeciebus diſcutientibus, in vino coctis, parati, nullum vero levamen adferebant, quin potius in dies majora tumor ſumebat incrementa, accedentibus ſimul doloribus in abdomine crudeliſſimis, procul dubio ob nervorum conſenſum ibidem concitatis. Ipſum abdomen inſimul cum

 notabili

notabili quadam duritie intumeſcebat, alvus denuo claudebatur, dolorumque ſubinde increbreſcens vehementia anodynorum uſum poſtulabat, quæ etiam levamen aliquod, licet minus firmum, ſed ſaltem temporarium, procurabant. Quoniam ergo nulla ſtaſeos inflammatoriæ & tumoris, per prædictos ſacculos diſcutientes vinoſos, obtineri poterat reſolutio, adeoque neceſſario ſuppuratio in ſcroto expectanda erat; hinc pro acceleranda illa cataplaſmata maturantia ſedulo adhibebantur, ſub quorum uſu tumor ſcroti ad capitis infantilis magnitudinem uſque increbuit, ægerque inſimul per intervalla prementem & gravativum aliquem dolorem ſenſit, quo remittente ipſi ſemper durum aliquod corpus in ſcrotum deſcendiſſe videbatur, quod idcirco nobis ſuſpicionem admodum probabilem movebat, de facto iterum novo inteſtini cujusdam in ſcrotum ingreſſu, (cujus exactiorem dijudicationem ingens ille non permittebat tumor,) & de ſcybalis induratis forſitan in illo collectis, & ſub progreſſu ſuo ſucceſſivo ſenſum iſtum inferentibus. Quoniam vero ſpontanea abſceſſus in ſcroto facti apertio, hactenus a nobis expectata, diutius protrahebatur, ſimulque hinc inde in illius ſuperficie nigricantes comparebant maculæ, metum haud vanum incutientes de teſticulorum a materia purulenta facile eventura arroſione & ſubſecutura dein gangræna; idcirco inciſione eidem viam parare decrevimus, illamque, annuente ægroto, alias jam in certiſſimo mortis periculo conſtituto, præſentibus aliquot ex ejus agnatis, in apto quodam inſtituimus loco. Prodituram autem hac ratione ingentem puris copiam per aperturam factam expectantes, ejus in locum partim copioſos flatus, cum ordinario ſonitu & abominabili fœtore, partim multas feces putridas exinde erumpere magno cum ſtupore obſervamus. Tantus erat viroſi & intolerabilis hujus fœtoris gradus, ut nemo eundem ferre valeret, ægerque inde animo linqueretur, & Balneator non niſi ore naribusque obturatis illi adſiſtere & neceſſaria peragere potuerit. Facta tandem vulneris mundificatione,

tione, applicatisque digeſtivis, more conſueto illud deligavimus ægroque exiguam noſtram, de reſtitutione procuranda, ſpem declaravimus, ob læſionem & eroſionem inteſtini coli ſatis manifeſto nunc notatam. Interim ſcroti tumor, facta licet tam larga corruptarum fecum excretione, parum imminuebatur, nec etiam ſpecillo indagari poterat interna læſionis conditio, ob ſtatim ſupervenientes lipothymias. Altero autem die, quum ad alium vocatus eſſem ægrotum, Balneator *Porsky*, novam ſuſcepturus deligationem, complura adhuc foraminula prope incifionem obſervat, (utpote quæ temporis ſucceſſu ſponte ita ampliabatur, ut palmæ latitudinem æquaret, dexterque teſticulus plane denudatus compareret,) & idcirco iterum tentat, an forte veram tumoris in ſcroto perſeverantis cauſam indagare poſſet. Provido ergo inſtituto ſcrutinio tandem pone teſticulum dextrum ingentem offendit nucleorum ceraſorum copiam, illorumque ultra quadraginta hoc die, longeque plures ſequente, poſt reditum meum, extraxit.

Sic ergo nunc cognita erat cauſa ſingularis illius ſenſus, corpuſculorum ſolidorum, ſucceſſive in ſcrotum deſcendentium, inſimulque hac occaſione comperimus, quod æger, facta herniæ repoſitione, nobis inſciis haud exiguam ceraſorum comederit quantitatem, nucleosque inſimul, prout alias in more ipſi poſitum fuit, devoraverit. Ab his autem, procul dubio in aliqua inteſtini curvatione collectis & coacervatis, primo hæc regio (quoniam nullum ibi fecibus transeuntibus objiciebatur impedimentum,) quaſi in ſaccum aliquem dilatata, dein autem, accedente frictione cum preſſione conjuncta, ſucceſſive perforata fuit, ſicque dein ex foramine hac ratione formato, nuclei iſti per annulum peritonei, ob herniam non ita diu antea repoſitam juſto magis adhuc dilatatum, in ſcrotum deciderunt. In ſinu idcirco gaudebam, quod ſub graviſſimo priorum ſymptomatum augmento, dum iliaca jamjam proxime imminere videbatur paſſio, mercurium crudum, prout animo meditabar, non exhibue-

rim, quoniam vulgaris de eo fovetur opinio, quod, denegato liberiori tranſitu & exitu, inteſtina ipſa disrumpat, adeoque in præſenti caſu maxima in illum culpa certiſſime translata fuiſſet. Interim omnis fere de ſalute ægri abjecta videbatur ſpes, quoniam, ob continuo prodeuntes feces, impoſſibilis fere videbatur læſionis mundificatio, dolores in abdomine indeſinenter, una cum alvi adſtrictione, continuabant, ægerque viribus indies magis deficiebat, ita ut, ob frequentes ſub qualibet deligatione recurrentes lipothymias, ſubito eventuram aliquando, ſub ipſis Balneatoris manibus, lethalem cataſtrophen non immerito afformidaremus. Mitiſſime igitur cum illo erat agendum, & quoniam, ob plane deficientem appetitum, nullis refici poterat alimentis, hinc analepticam quandam ordinavi potionem, eidemque poſtea, dum æſtus & ſitis prorſus evaneſcebant, urinaque minus ſaturato tincta prodibat colore, interdum hauſtum vini generoſi interpoſui, hisque adminiculis etiam ſucceſſive aliqualem virium reſtitutionem procuravi.

Sub tranquilliori itaque hoc rerum ſtatu cupido tandem nos inceſſit, aperturam illam, ex qua feces prodibant, exactius inveſtigandi, ulterioremque ejus progreſſum explorandi, quam etiam pone dextrum teſticulum, ope tenerioris cereæ ſpiræ, quæ ultra pedis longitudinem, ſub multis ægrotantis ejulatibus & intercurrentibus lipothymiis, penetrabat, offendimus. Hinc, pro conſervando ulteriori libero fecum egreſſu, turunda in vulnus immittebatur, & ob accedentem moleſtam ſiccam tuſſim, cum ſputo cruento continuisque vigiliis conjunctam, pro avertendis gravioribus ex abdominis concuſſione metuendis ſymptomatibus, ordinariis remediis ſimul interponebantur pectoralia cum anodynis remixta, vulnerisque deligatio, pro qualicunque obtinenda mundificatione, ter quotidie repetebatur, ægro interim ſub his circumſtantiis denuo admodum imbecilli reddito & inſigniter emaciato. Elapſo autem octiduo ſomnus una cum appetitu redire videbatur, ita ut juſcula iterum aſſumeret, quibus

bus denuo etiam vini hauſtus quandoque interponebatur, & quoniam inſimul lipothymiæ odore ſpiritus apoplectici cœrulei nunc præcaveri poterant, hinc ſub qualibet deligatione exactior fieri poterat vulneris abſterſio, tumorque ſcroti & teſticuli notabiliter diminuebatur. Proinde etiam, quum ſolis ſaltem juſculis hactenus nutritus fuerit æger, a quibus liquidæ ſaltem prodibant feces, hinc experiri placuit, an forte feces paulo craſſiores per ordinariam viam, ſive anum, iterum excludi queant, atque idcirco oryza cocta & ex ovis parata fercula eidem exhibebantur. Sequente die ſpiſſiorum quidem excrementorum notabatur collectio, ſimul vero novam eamque haud levem creabat ſollicitudinem difficillima illorum expulſio: nullum enim æger pro iisdem removendis adhibere poterat niſum, ob facile alias ſubſequentem tranſitum per inteſtini foramen & deſcenſum in ſcrotum, inſuperque etiam, ſi hoc non obſtitiſſet impedimentum, nec vires ſufficiebant, nec clyſtere alvum ſollicitare licebat, dum hoc remedii genus ab omnibus Auctoribus chirurgicis, præſentibus inteſtinorum vulneribus, diſſuadetur, unde tandem ſuppoſitorium, utpote quod in ſimilibus caſibus facilius conceditur, eligebatur, poſt cujus applicationem quoque craſſiora per alvum reddebantur excrementa, liquidioribus interim priſtinam ſuam viam per ſcrotum ſervantibus, licet hactenus balſamicæ & traumaticæ ſub qualibet deligatione ſimul adhibitæ fuerint injectiones.

Dum ergo per ſe iam admodum anceps videbatur eventus, nullaque adhuc ſpes felicis adfulgebat curationis, novum quoddam tanto magis nos terrebat ſymptoma. Ex improviſo enim iterum conquerebatur æger de doloribus in regione inguinali dextra ſeſe exſerentibus & ſupra genitalia excurrentibus, quibus brevi poſt jungebatur tumor in prædicto inguine exſurgens & ſuppurationəm minitans. Ne ergo forte ſimilis hic invaleſceret materiæ corruptio cum maculis nigricantibus, ſicuti antea in ſcroto factum erat, ſtatim, quum maturationis factæ debita

ſeſe

ſeſe proderent ſigna, inciſio congruo in loco fiebat, ex qua iterum materia albicans purulenta, cum tenuioribus fecibus permixta, profluebat. Sic igitur duæ nunc aderant aperturæ, ex quibus feces prodibant; aſt paucorum abhinc dierum intervallo ſcrotum non niſi albicantem fundebat materiam, ſimulque ita ad conſolidationem properabat, ut, quæ hactenus palmæ referebat latitudinem illius læſio, brevi poſt vix pollicem æquaret, & caro nova, ab interiori ſuperficie extrorſum ſuccreſcens, turundam ſucceſſive exturbaret, unde, quoniam unice per novam ſuperiorem aperturam effluxus continuabat, inferior illa, impoſito emplaſtro exſiccante, ad plenarium deducebatur coalitum. Augebatur dein appetitus ægri in dies adeo, ut monendus fuerit, ne nimium eidem indulgeret, ob majorem & præmaturam exinde metuendam inteſtinorum dilatationem, atque idcirco potius in ſolo uſu juſculorum, ex capitibus vervecinis paratorum, acquieſceret, quo gelatinoſis hiſce, blandam ſanguini diatheſin conciliantibus, tanto facilius deſiderata adjuvari & promoveri poſſit conſolidatio. Non defuit etiam his optatus, quoad univerſum ægrotantis ſtatum, ſucceſſus, ſiquidem alvina excretio absque impedimento regulariter continuabat, ſomnusque unacum viribus majora incrementa capiebat, ita ut, evaneſcentibus plane animi deliquiis, interdum per integram horam ſub deligatione in lecto ſedere poſſet, vividum faciei colorem cum carnoſo corporis habitu recuperaret, & quotidie aliquot vaſcula decocti fabarum Coffee magno cum appetitu optimoque cum effectu ſorberet.

Interim ex ſuperiori adhuc reſtitante apertura interdum per triduum non niſi purulenta albicans prodibat materia, quandoque autem fluidæ iterum eidem commixtæ erant feces, ſi nempe exceſſum quendam ægrotus in ciborum commiſerat aſſumtione, unde facile perſpeximus, quadantenus adhuc procraſtinandum eſſe illius coalitum, ad quem alioquin valde proclivis erat, eaque propter quotidie injectiones adhibebantur mundificantes,

cantes, ex aqua calcis vivæ, plantaginis & ſambuci, conjunctis balſamicis, & immiſſa dein turunda, duos pollices longitudine æquante. Quoniam etiam ſubinde purulenta materia per alvum excernebatur, hinc major omnino affulgebat ſpes de obtinenda plenaria inteſtini conſolidatione, inprimis quum non adeo magna in illo præſumenda erat læſio, partim ob ſucceſſivum & ſigillatim ſaltem factum nucleorum ceraſorum tranſitum, partim etiam ob tumorem antea in eodem præſentem, nunc vero penitus diſcuſſum, unde omnino anguſtius redditum erat foramen. Securum ergo nunc eſſe juſſi ægrotum de vitæ periculo, ſpondens inſimul, quod, ſi etiam præter ſpem & opinionem perfecta non obtineri poſſet curatio, exigua ſaltem tunc remanſura ſit fiſtula inteſtinalis, a qua tamen nec incommodum qualecunque gravius, nec impotentia coëundi & prolem generandi metuenda foret, dummodo per aliquod adhuc tempus a debiti conjugalis præſtatione ſibi temperaret, & bracherium, nulla licet amplius præſente hernia, pro obtinenda majore partium roboratione, ulterius per notabile quoddam intervallum geſtaret. Prioris momenti obſervationem vel ideo tanto exactius ipſi commendandam eſſe judicavi, quoniam ſubinde erectiones membri virilis notabantur, quæ procul dubio redeuntes, ſub bono illo appetitu & novo corporis incremento, ſtimulos indicabant venereos.

His autem non obſtantibus quandoque tamen conquerebatur de doloribus ab uno inguine ad alterum usque excurrentibus, ſique abdomen manu, a ſiniſtra regione verſus dextram progrediendo, leviter comprimebatur, tunc ſemper major profluebat materiæ quantitas, hujusque circumſtantiæ intuitu ſedulo continuabatur cataplasmatum uſus, & prædicti dolores, quoties recurrebant, ſemper parca quadam doſi Eſſentiæ corticum aurantiorum immaturorum ſopiebantur, manifeſto indicio, quod unice a flatibus per errores diæteticos productis, fuerint excitati, ſiquidem etiam aliquando, me inſcio, braſſicam comederat

 muria-

muriaticam, indeque diarrhœam provocaverat, quæ tamen facile eſſentiæ illius uſu iterum mitigabatur. Interim ſub ulteriori virium incremento lectum non ſolum quandoque deſerebat & in hypocauſto obambulabat, ſed etiam varia domeſtica peragebat negotia, cavendo tamen, ne nimium ſub iisdem corpus commoveretur. Tandem duorum digitorum latitudine ſupra aperturam hactenus ſuperſtitem novus quidam exſurgebat tumor, qui ſponte non ſolum ad ſuppurationem tendebat, ſed etiam rumpebatur, ita ut, poſt ſufficientem factam dilatationem, ſpecillum immiſſum ab uno foramine ad alterum pertingeret, materiaque purulenta, quæ ſemper albicans & quandoque tantum ſanguine permixta erat, facilius & largius proflueret. Quoniam ergo deprehendebamus, quod ſine periculo, & absque inſigni aliqua metuenda hæmorrhagia, utræque hæ aperturæ, pro meliori mundificantium & balſamicorum remediorum applicatione, facile mediante inciſione conjungi poſſent, hinc illa feliciter apta ad hunc ſcopum forfice peragebatur, diuque exoptatum tandem procurabat effectum, ſiquidem brevi dein temporis intervallo hæc quoque læſio ad perfectam tendebat conſolidationem, ita ut optima nunc gaudeat ſanitate, & plus ſimplici vice, me quidem invito, iter aliquot horarum, equo vectus, absque ullo abſolverit incommodo, nihilque periculi intuitu herniæ inpoſterum ſupereſſe videatur, ob firmam & ſatis magnam in ſcroto ſuperſtitem cicatricem, quæ optimi & ſecuriſſimi bracherii vices nunc gerit.

Magnam interim convenientiam præſens hic Caſus cum illo habet, quem excellentiſſimus KALTSCHMIEDIUS *Volum. IX. Actorum hujus Academiæ, Obſervat. IV.* expoſuit, ſoloque ſaltem eventu, qui in hoc allegato lethalis fuit, ab invicem differre videntur. De reliquo hac occaſione inſimul edoctus fui, quod partim exactum regimen ſtrictaque diæta, ſi debite ab ægrotantibus obſerventur, prout a noſtro fere ad finem usque curationis factum eſt, in arduis præcipue & periculoſis caſibus multum

omni-

omnino ad felicem obtinendum conferant eventum; partim etiam herniotomiæ operatio, ſi a Chirurgo anatomen probe callente peragitur, haud adeo periculoſa ſit, prout vulgo creditur, ſiquidem in præſenti caſu non cum ſubjecto vegeto & ſano, ſed continuo quaſi in agone conſtituto agendum mihi erat, hocque non obſtante tamen ad votum illa ſucceſſit, ut hinc procul dubio majori cum fiducia & absque inſigni metu in alacrioribus ſuſcipi queat ægris.

(*Zella Halam miſſa d.* 8. *Decembr.* 1756.)

OBSERVATIO XIII.

Dn. D. CAROLI AVGVSTI a BERGEN.

De *Specie quadam Piſtaciæ.*

Attulit mihi nuper hortulanus quidam ramulum florentis plantæ exoticæ ſub nomine latino *Piſtaciæ* & Germanico, *Johannis-Brod*, quærens & ſciſcitans, an veræ Siliquæ dulcis arbor ſit? Ad quæſita reſponſurus examinavi florem, & inveni eſſe florem maſculinum Piſtacii generis, non vero *Ceratoniæ;* namque perfecte ſeſe habebant amentum, periantheum & ſtamina cum antheris, ut *Celeb.* LINNÆUS in *Plantar. gen. Ed. IVta* n. 898. deſcripſit, cum filamentis breviſſimis, antheris duplo brevioribus, quæ nota inter alias hoc genus diſtinguit a *Ceratonia*, filamentis longiſſimis donata, ut habet TOURNEFORTIUS, *Inſtit. rei herb. Tab.* 344. Interea ſi TOURNEFORTII Lentiſcum inter & Terebinthum data differentia firmo ſtat talo, & ad omnes ſpecies applicabilis eſt, oblatus ramulus potius ad Lentiſcum, quam Piſtaciam pertineret, utpote impari ad finem parium deſtitutus folio. Sed magnitudinis foliorum intuitu magna occurrit differentia, ſiquidem in *Herbario vivo Celeb.* JOHRENII, quod in noſtra Bibliotheca academica adſervatur, Lentiſcum inveni vulgarem, cujus folia diſpari extremo deſtituuntur, ſimul vero ob-

ſervavi, illum adeo parvis inſtructum eſſe foliis, ut latitudinem & ſesquilongitudinem buxi foliorum haud excedant, cum rami oblati folia ultra binas uncias longa & ſesquiunciam lata deprehenderim. Omnia ceteroquin craſſa ſunt & carnoſa, undulato margine, & quidem integro circumſcripta; conjugationes non adeo regulares ſunt, & ad duos pollices a ſe diſtant. Petiolus folii breviſſimus eſt, vix lineam longus, & quod *coſtæ communis* nomen gerit ramus lignoſus eſt, qui ad folium proprie non pertinet, unde etiam conjugata potius, quam pinnata dixerim. Terebinthus vulgaris *eodem* in *Herbario* exſtat, & exhibet folia pinnata, petiolis deſtituta, trina utrinque coſtæ adnata, cum impari extremo, itemque Ceratonia, cujus folia regulariter magis ſunt ſubrotunda, ſed longe minora, quam in noſtra planta. Totus itaque hæreo, an ad Lentiſcum, an Terebinthum ſit amandanda planta oblata, cum Lentiſci duæ ſpecies, a TOURNEFORTIO memoratæ, puſillis admodum gaudeant foliis, Terebinthus autem impari non deſtituatur folio, quod hic defuit.

OBSERVATIO XIV.

Dn. D. CAROLI AVGVSTI a BERGEN.

De

Cardiaca Gigantea.

Sub hujus & præcedentis anni æſtate aliquoties in locis ruderatis, fruticibus tamen obſitis, quæ trans Viadrum ad ripam fluminis extenduntur, plantam inveni ex verticillatarum tribu, quam hactenus fruſtra inter genera Cardiacæ, Menthæ, Lycopi, &c. a TOURNEFORTIO & LINNÆO deſcripta, quæſivi. Dabo itaque ſuccinctam ejus deſcriptionem, ſperoque inter Botanophilos inventum iri, qui hanc ſpeciem ad ſuum genus referant.

Habitus.

Planta erecta 4. & 5. pedum.

Caulis ſupra terram ad pedem fere nudus.

Rami ex alis foliorum conjugati, alterne ſe cruciatim decuſſantes.

Radix ſitu unilateralis, fibroſa, fibris undequaque ſparſis.

Caulis & *rami* quadranguli, ſulcati, intus parum cavi, ut in Lycopo.

Rami erecti ex alis foliorum, conjugati, alterne ſe decuſſantes.

Ramorum ramuli eodem ordine exſurgentes.

Folia oblonga, petiolata, conjugata, diſſita, anterius ſerrata. Superiora minora & fere integra.

Verticilli diſſiti, denſiſſimi, maximi plusquam 60. floribus onuſti. Superiores minores & propinquiores, nunquam tamen ſpicam formantes.

Fructificatio.

Calyx quinquefidus aculeatus.

Corolla: Flos carneus; *tubus* ringens longitudine calycis; *faux* anguſta; *galea* indiviſa; *barba* trifida, lacinia media maxima.

Stamina quatuor in fauce corollæ, in omnibus, quotquot vidi, æqualis longitudinis; *antheræ* didymæ.

Piſtillum germen quadrifidum. *Stylus* longitudine fere corollæ. *Stigma* bifidum.

Semina triangularia.

Sapor foliorum amaro-aromaticus, odor vix ullus, niſi in verticillis & minoribus foliis, ubi gratus & aromaticus.

A Lycopo differt ſtaminum numero, qui duobus gaudet; a Mentha & Cardiaca quaternionis ſtaminum æqualitate; ab omnibus magnitudine, ut merito quæſtio naſcatur, an inæqualitas quaternionis ſtaminum in didynamiis ſit ſatis conſtans nota, pro condendo charactere claſſico.

 Quodſi

Quodſi vero æqualitas ſtaminum hic attendenda non eſſet, ex convenientia partium fructificationis judicarem, hanc plantam quam proxime convenire cum Cardiaca ipſamque vocarem *Cardiacam Giganteam, radice unilaterali, foliis anterius ſerratis, verticillis florum denſiſſimis.*

Conſului etiam icones, & inveni, plantam noſtram non eſſe Marrubiaſtrum Cardiacæ folio, Bocconis *Muſæum Tab.* 98. a quo toto habitu differt; nec Mentham rotundifoliam paluſtrem ſeu aquaticam majorem, Blackwell *Herbar. Tab.* 32. nec Calamintham aquaticam, *ibidem Tab.* 131. neque Marrubium nigrum Ballote, *ibid. Tab.* 136. nec Mentaſtri aquatici ſpeciem *J. B.* 3. *p.* 2. 221. 222. ſed, ſi foliorum & florum figuram exceperis, habitus & magnitudinis ratione convenire cum peregrina quadam planta, Cardiaca nempe Aſiatica Nepethæ folio, floribus brevibus purpureis pallidis, *Hort. Malab. Tom. IX. Tab.* 88. cujus rami & petioli foliorum eadem ratione ex caule naſcuntur, ac ex noſtra planta.

OBSERVATIO XV.

Dn. D. CAROLI AVGVSTI a BERGEN.

De

Laburno.

In horto ædibus meis contiguo arbor quædam peregrina creſcit altitudine XV. vel XX. pedum, femur craſſitie trunci æquans, quam horti dominus *den Schotenbaum* vocat. Hujus cum flores nuperrime examinaverim, inveni eam eſſe Cytiſum alpinam latifoliam flore racemoſo pendulo T. Cytiſum racemis ſimplicibus pendulis foliolis ovato-oblongis Linn. *Spec.* Anagyridem non fœtentem majorem alpinam C. B. Laburnum J. B. Flores ejus & tota fructificatio accurate convenit cum definitione celeberr. Linn. *Gen. plant.* adeo ut nihil addendum habeam; ſed

ſed quia noſtratis ſoli forſitan unica arbor eſt, ejusque flores non memini accurate aeri inciſos me vidiſſe, hinc racemi floridi iconem ſiſtere volui. E veteribus equidem CAMERARIVS in *Epit.* figuram ſiſtit, ſed malam. Eadem figura occurrit in MATTHIOLI *Hiſtor.* a CAMERARIO edita, 450. f. 2. ſub titulo *Anagyris* 2. illuminata quidem, ſed pariter minus bona. Peſſimam tradit figuram TABERNÆMONTANUS Hiſtor. Lib. 3. 176. ſub nomine Anagyris 2. *Bonenbaum.* Paulo melior figura occurrit in *Jo.* BAUHINI Hiſtor. I. 361. cum deſcriptione prolixa. Inter recentiores nullum inveni auctorem, qui figuram ejus exactius, ærique inciſam exhibuerit. Interim perſuaſus fere ſum, RIVINVM in Tetrapet. figuram ejus dediſſe, cum ſpecies fere omnes ipſi notas aeri incidi curaverit. Citatum immortalem hunc Botanicum invenio, ſed nec pagina nec figura adlegata eſt. Hinc cum Ordines ejus propria evoluere manu mihi non detur, certior hac in re fieri nequeo.

Explicatio figurarum Tab. I.

Fig. 2. Racemum pendulum florum monſtrat.
Fig. 3. Folia terna ſiſtit.
a. eſt flos nudus papilionaceus.
b. Vexillum.
c. Alæ.
d. Carina.
e. Stamina & piſtillum.
Fig. 4. Ramulum cum biliquis exhibet.
f. eſt Siliqua immatura.
g. Siliqua matura, ſeptem continens ſemina.

OBSER-

OBSERVATIO XVI.

Dn. D. CAROLI AVGVSTI a BERGEN.

De

Rhamno quodam exotico.

A longo tempore in hortulo pone ædes meas alui duos frutices ſub nomine hortulanis noto *Spinæ Chriſti majoris* & *minoris*; novi etiam Botanicos *Paliurum* per Spinam Chriſti intelligere, & celeberr. LINNÆUM in *Spec. plant.* inprimis Zizyphum Africanam ita appellare, immo plures congeneres plantas ad unicum Rhamni genus revocare. Operæ itaque pretium mihi viſum eſt, præſentem hanc plantam examinare & deſcribere, ut certior fierem, quo jure ad Paliurum vel etiam Rhamni genus pertineret.

Habitus.

Vtriusque ſpeciei frutex hominis altitudinem habet, truncique craſſities excedit duas uncias.

Folia majoris ſunt lanceolata, ſeſſilia, undulata, modice carnoſa, dorſo convexo, quorum minora, ad florum exortum congeſta, roſulas quaſi formant.

Spinæ ad ortum foliorum ſimplices, craſſæ, rectæ, non gemellæ.

Fructificatio majoris.

Calyx minimus, monopetalus, leviter & inæqualiter quinquefidus, ex breviſſimo petiolo erectus.

Corolla monopetala infundibuliformis, alba, inperforata. *Tubus* calyce triplo longior, non ringens, ſed rectus, intus ſtriis coloratis, germen arcte cingens, ut id una cum tubo extrahi poſſit. *Laciniæ* quinque undulatæ & reflexæ, ſtriis violaceis in tubum protenſis.

Stamina

Stamina quinque longitudine fere corollæ. *Antheræ* didymæ.

Piſtillum; germen orbiculare, immatura recondens ſemina; *ſtylus* longitudine corollæ; *ſtigma* craſſiuſculum, quaſi tripartitum.

Pericarpium } *Semina* } denegavit immaturus fructus.

Collata hac deſcriptione cum definitionibus Tournefortianis & Linnæanis, inveni plantam noſtram Paliurum Tournefortii eſſe non poſſe, qui florem roſaceum, adeoque polypetalum, habet calyce & ſquamulis caret, quique ſecundum celeberr. Linn. *Sp. plant. pag.* 65. tres ſtylos habet, cum hic ſit unicus. Neque Juiuben vel Zizyphum Africanam, quæ duos ſtylos ſpinasque gemellas gerit, neque Paliurum Milleri *Diction.* I. 100. quæ tota alia planta eſt. Neque congruit cum aliis plantis, quæ aliquam adfinitatem cum genere Rhamni monſtrant, ut verbi gratia cum *Volkhameria*, quæ corollam difformem, filamenta quatuor, germen quadragonon habet, & magnæ proceritatis arbor eſt, vel etiam cum *Piſonia*, quæ diœcia & ſcandens planta eſt. Quodſi ergo certitudini methodi nihil derogat, ſi in uno genere congeſta ſunt calyx & non calyx, corolla monopetala & polypetala, ſtaminum varius numerus, piſtillum nunc uno nunc pluribus ſtylis conſtans, pericarpium nunc in baccam nunc in nucleum mutatum, poſſet examinata a me ſpecies vocari *Rhamnus aculeis ſolitareis rectis, foliis lanceolatis ſeſſilibus dorſo convexis, integerrimis, floribus monogyniis quinquefidis.*

OBSERVATIO XVII.

Dn. D. CAROLI AVGVSTI a BERGEN.

De

Euphorbio Cerei effigie.

In Euphorbio Cerei effigie, caulibus craſſioribus, ſpinis validioribus armato, Boerhaav. *Ind. I. p.* 258. ſemper inveni ſeg-

menta perianthii cum petalis connata, quarum quinque ſunt & intorta, quare aut petalum, aut perianthium deficit. Filamenta ſunt corolla breviora, antheræ violaceæ, pulvere ſulphureo ſaturæ. Germen ſubrotundum inhæret petiolo, quod ſtylum & duo ſtigmata trudit, quæ dupla longitudine ſtaminum ſunt, ſecus ac vult definitio generis Euphorbiæ Linn. *Sp. plant. n.* 517. Videtur itaque mihi hoc genus non ſatis definitum, ob defectum explorationis per omnes ejus ſpecies, quod quippe mutata celeberrimi auctoris ſententia confirmare videtur, qui in *primis Operibus* Euphorbium ad polyandria monogynia, in *Speciebus* vero ad dodecandria trigynia refert.

(*Francofurto ad Viadrum Halam miſſæ d.* 13. *Januar.* 1757.)

OBSERVATIO XVIII.

Dn. D. IOANN. WOLFG. FRIDER. BOENNEKEN.

Ex febre quartana, perverſe curata, oborta Leucophlegmatia, feliciter tandem ſublata.

Febres intermittentes omnes diuturnas, ſibique relictas, ſæpiſſime in morbos chronicos, præcipue hydropes, tranſire, ſatis jam abunde inter medicinæ practicos conſtat, & ipſe divus jam olim Hippocrates, *Lib. V. de affect.* prædixit, *poſt febres*, inquiens, *diuturnas* λευκο φλεγμα *ſequi.* Hoc vero eo facilius contingit, ſi perverſe tractantur, tam medicamentis incongruis, quam diætæ & regiminis minus adæquata obſervatione; & tales diuturnarum, maleque curatarum febrium intermittentium effectus deleterios, qua ratione oriantur, nemo, ut mihi quidem videtur, clarius & evidentius explicavit, quam magnus noſter, etiam divus, Boerhaavius, *Aphor. de cogn. & cur. morb.* §. 753. ejusque Perilluſtris Commentator *L. B. van* Swieten,

in

in Comment. ad eund. §*um.* Interdum quidem contingit, ut ejusmodi ægroti ab affectibus, febribus diuturnis ſuccedentibus, ſtudio & opera Medicorum liberentur; interdum vero etiam iisdem ſuccumbunt & miſere pereunt. Hydropes aſcites ex febribus intermittentibus orti, præcipue nonnunquam paracenteſi, ſi non nimis diu differtur, feliciter curantur, cujus memoratu dignum exemplum filius meus aſſeruit in Diſſertatione ſua inaugurali, d. XIX. Nov. MDCCLV. Erlangæ habita de *Aſcite hydrope paracenteſi imprimis feliciter curato*, qui ex febre quartana male curata, in Canonico quodam regulari Monaſterii Heydenfeldenſis, in vicinia noſtra ſiti, ortus erat, & per paracenteſin, tempeſtive anno MDCCLIII., ceteris tamen paribus, a me inſtitutam, feliciter ſublatus fuit, ſuperſtite adhuc & pancratice nunc vivente ægro; anaſarca vero & Leucophlegmatia facilius medicamentis rite adhibitis cedunt, prout hoc ſequens confirmat caſus. Vicinus quidam vir, Prætor pagi Würzeburgenſis, *Hergelshauſen* dicti, quinquagenarius, robuſtus, cholericus, potui junioris vini, minus defecati, plus juſto adſuetus, diætæ inordinatæ deditus, atque ad iracundiam pronus, anno præcedente incidit in febrem quartanam, eaque per aliquot ſeptimanas laboravit, priusquam remediis, mihi quidem incognitis, a Chirurgo quodam illa ſupprimebatur, quo tandem facto pedes & crura, tandemque tota corporis ſuperficies, quin imo abdomen intumeſcere cœperunt. Hydropem ideo cito increſcentem, & hinc præmaturam mortem ſecuturam metuebat ægrotus, meque ut illum inviſerem, enixe rogabat, hocque facto illum in prædicto ſtatu inveni. Erant etiam inſuper vires ægroti valde proſtratæ, adpetitus fere nullus, ſitis vero magna. Phænomenis his probe penſitatis, ex conſilio Perilluſtris *van* SWIETEN, juxta *Commentar.* in BOERHAAVII *Aphoriſm. T. II. p.* 522. ſuaſi frictiones partium tumentium, & vini medicati, ex amaris, roborantibus, & aromaticis compoſiti, uſum, quibus leniora laxantia & reſolventia adjunxi, ut illis languenti ſuccurrerem cor-

 pori,

pori, his vero viſcidos & inertes redditos humores diſcuterem, quorum tandem excretionem leniter promovere allaboravi ſequentibus pilulis d. 11. Decembr. præſcriptis: Rec. Pilul. hydropic. Bontii ℈ij. Reſin. Jalapp. ppt. gr. iv. Olei de Cedro gutt. ij. M. F. Pilul. No. xxij. ſumantur eodem die veſperi num. xj, reliquæ elapſis quinque diebus. Deinde ſequens ordinavi Infuſum: Rec. Radic. Aron. Vincet. Pimp. alb. Enul. Ebuli, ana ℥ij. Bryon. Irid. noſtr. Baccar. Ebul. Junip. Fruct. Cynosb. ana ℥ß. Alkekeng. Cort. med. Sambuc. Cort. inter. rad. Ebuli, Tartari albi crudi ana ʒij. Semin. aniſ. petroſel. ana ʒj. Conc. & cont. F. Species, quarum tria cochlearia in Menſ. dimid. aquæ fervidæ veſperi infuſa, per noctem ſtent in loco calido, mane colentur & exprimantur, tuncque admiſceatur quarta pars menſuræ vini generoſi, & bibatur mane, pomeridie, & veſperi tertia pars. Ultimum hoc erat: Rec. Pulv. rad. Ari ppt. Vincetox. ana ʒj. Nitri depur. ℈ij. Squill. pulveriſ. ℈j. Kerm. min. gr. xviii. M. F. Pulvis, divid. in ix. part. æqu. de quibus quotidie veſperi ſumatur una doſis, excepto quinto die, ubi pilulæ laxantes ejus in locum aſſumendæ. Uſu horum medicamentorum, humorum viſcidorum reſolutio, inertiumque excretio per alvum, urinam, & ſudorem optime impetrabatur, ita ut tumor leucophlegmaticus decreſcere ceperit, & appetitus viresque reſtitui viderentur. Cœptum itaque opus, ut ad votum ægroti abſolverem, præſcripſi d. 7. Januar. ſequentia medicamenta: Rec. Scammon. ſulphurat. gr. xij. Mercur. dulc. rit. ppt. ℈ß. ſumatur mane ex aqua pura. Deinde Rec. Pulv. rad. Vincetox. Aron. ppt. Nitri depur. ana ʒß. Squill. pulveriſ. gr. xvj. Kerm. miner. gr. viij. M. F. Pulv. divid. in viij. p. æqu. quarum una matutinis ſemper horis ſumatur. Item Rec. Tinct. antimon. tartariſ. ʒvj. Spirit. Cochlear. ʒij. M. D. ad Vitr. & ter de die guttulæ L. ad LX. cum hauſtu vini ſumantur. His ita adhibitis, omnis evanuit hydropicus tumor, ad cujus recurſum prohibendum, ſubjunxi d. 17. Jan. ſequentes Species reſolven-

tes

tes & roborantes, leniterque alvum moventes: Rec. Rad. Bardan. Gramin. Vincetox. ana ℥iij. fol. Senn. ſin. ſtip. ʒvj. Herb. roriſmar. marrub. alb. urtic. min. ana manip. ij. Cort. aurant. ℥iij. Agar. alb. ʒij. Cort. med. Sambuc. ʒiij. baccar. Junip. ℥ß. baccar. Ebul. Caſſ. lign. ana ʒij. Conc. & cont. F. Species, quarum manipulus cum quarta parte menſuræ aquæ fervidæ infundatur, & mane calide cum ſacchari pauxillo bibatur. Hac itaque ratione intra paucarum ſeptimanarum ſpatium ſuperabatur morbus, alias pertinax, & præter ſitim, naturali quodammodo majorem, nihil reſtabat; aſt, quia potum ſemper ante morbum amavit, hinc illum continuo ſitire non mirabar; ut tamen deſiderio ejusdem aliquo modo ſatisfacerem, præſcripſi, ad ſitim moderandam, d. 28. Jan. ſequentem Tincturam: Rec. Tinct. flor. bellid. ℥vj. Spiritus Vitrioli dulc. ʒij. M. D. ad Vitr. ſingulisque binis horis gutt. xxx. cum aqua fontana ſumantur. Sic ægrotus noſter ex febre quartana diuturna maleque curata leucophlegmaticus factus, cum priſtina ſanitate in gratiam rediit. Cum vero ille ab iracundia & diætæ vitiis in totum abſtinere non poſſet, hinc hoc ipſo anno, menſe Julio, poſt prægreſſam iram, incidit in febrem tertianam, nullumque aliud medicamentum, quam æſtum & ſitim temperans, deſideravit. Exhibui ergo d. 16. Jul. ſequentem Mixturam: Rec. Aqu. fragor. acetoſæ, rub. id. ana ℥ij. Tinct. flor. bellid. ʒij. Liquor. miner. anod. Hoffm. ʒj. Dentur ſingulis binis horis cochlearia ij. Febre autem magis urgente ordinavi d. 19. Jul. ſequentia: Rec. Tart. vitriolat. Magneſ. alb. ana ℈ß. M. F. Pulv. ſumatur veſperi. Rec. Aqu. Viennenſ. ℥iß. Cinnam. ſ. v. ʒij. Pulv. purg. Pelarg. gr. xvij. rad. Ipecac. ℈j. Syr. roſ. ſolut. ʒj. M. ſumatur matutino tempore. Porro: Rec. Pulv. Cort. Peruv. opt. ʒvj. divid. in xviij. p. æqu. ſingulisque binis horis, extra paroxyſmum, ſumatur una cum ſequenti vehiculo: Rec. Aqu. chamomill. chærefol. ceraſ. nigr. rub. id. ana ℥iiß. Cinnam. borrag. ℥ß. Tinct. flor. bellid. roſar. ana ʒiß. Syr. moror. ℥ß. M. Cum vero poti-

unculam hanc largiter aſſumeret ægrotus, ſequente die 20. Jul. pro vehiculo præſcripſi: Rec. Aqu. font. pur. Menſur. iß. Tinct. flor. bellid. ℥ß. Succ. Granat. ℥iij. Spirit. Nitr. dulc. ℨiß. Spir. Vitriol. acid. gutt. xx. Syr. Rub. id. Moror. ana ℥iß. M. D. pro vehiculo ad pulveres ſumendos. His tandem & hæc febris eſt profligata. Tum ad roborandum ventriculum, & ad præſervandum, ordinavi d. 23. Jul. Elixirium, ex Extr. Cort. Peruv. ver. & Trifol. fibr. ana ℨiß. in Aqu. chamom. ℥iij. ſolutis de quo ter de die gutt. LX. ex aqua & vino ſumſit. Et ab hoc tempore in hunc usque diem a febre recidiva, hydrope, aliisque morbis liber vixit atque immunis, officiis ſuis, ut antea, rite fungens.

Scholion.

Felicis hujus curationis ſucceſſum potiſſimum virtuti Squillæ incidenti & reſolventi humores viſcidos, vaſaque laxata ad motum ſtimulanti, attribuo, utpote quæ radix in morbis chronicis, a tali viſcido oriundis, antiquiſſimis Medicis, Hippocrati, Galeno, & Celso, atque e neotericis, Hoffmanno, Stahlio, Alberti, Wagnero, aliisque, in uſu fuit, qui ejus vires non ſatis deprædicare poſſunt. Vid. Hoffmanni *Med. rat. ſyſtemat. T. IV. P. III. Sect. II. Obſ. III. & VIII.* itemque *Medicin. conſultator. Part. XII. p.* 105. Stahlius *Mat. med. P. II. p.* 172. Alberti *in Diſſertatione de Squilla, Halæ* 1722. habita. Wagner *Obſ. clin. de admirand. quibusdam Squillæ in pulvere exbibitæ virtutibus. Commerc. litter. Norimb. in annis* 1737. 38. & 39. & *Acta Acad. Nat. Cur. Volum. VI. Obſ.* 50. *Volum. VIII. Obſerv.* 61. & *Volum. X. Obſ.* 84. Cum vero Squilla ad claſſem medicamentorum heroicorum pertineat, hinc magna cum prudentia eſt adhibenda, & neque majori in doſi, neque nimis crebro porrigenda; continet enim ſalinum principium valde ſubtile, acerrimum & fere cauſticum, atque majori doſi exhibita, nervoſo generi omnino adverſatur, Hoffmanno teſte, *Med. ration. ſyſtem. T. IV. P. III.*

Sect.

Sect. II. cap. 2. *Obſ. III.* & ALBERTI *Diſſ. cit.* §. *III. p.* 11. Enormes enim vomitus, imo hyperemeſin, inflammationesque viſcerum, & perniciofas harum ſequelas excitat, atque ſic nonnunquam mortem accelerat, præcipue in iis ſubjectis, in quorum hoc vel illo viſcere abſcondita latet labes ulceroſa, obſtructio, ſcirrhoſitas, vomica, aliaque mala, quæ per longam quidem annorum ſeriem ſilent, corporis vero commotione violenta, aliaque data occaſione ſomno quaſi expergeſiunt, dirisque cruciatibus ſtipatam ludunt ſcenam, cujus exitus ut plurimum placida quidem, ſed præmatura mors eſt. In recenti mihi ſane memoria hæret exemplum parallelum de viro quodam erudito & de Republica noſtra bene merito, jam diu quidem hypochondriaco, qui per aliquot retro annos vitæ ſedentariæ, variisque diætæ erroribus plus juſto indulgens, ſucceſſive obſtructionibus viſcerum, præcipue hepatis & lienis, afficiebatur, tandemque in cachexiam ictericam, cum œdematibus pedum, hydropis futuri prodromos, incidebat. Huic, hæſito an ex errore, aut ignorantia, præſcripſit Medicus quidam, praxin clinicam heic locorum faciens, ſequentes pulveres: Rec. Pulv. Squill. compoſ. Stahl. ℈j. Nitri depur. ℈ß. M. F. Pulv. pro una doſi, & tales dentur octo, de quibus matutino, pomeridiano & veſpertino tempore unam cum aqua fontana aſſumat æger. Ex duabus vero aſſumptis doſibus, quæ enormes & vix ulla arte compeſcibiles vomitus excitarunt, incidit in febrem inflammatoriam, tandem in lethalem lethargum degenerantem, quæ poſt paucas ſeptimanas illum e vivis eripuit. Magnam itaque requirunt medicamenta heroica in applicatione prudentiam, qua deficiente conſultius eſt, ab uſu illorum abſtinere, eaque intacta relinquere, quam imprudenti oblatione ægrotos mortis faucibus tradere.

OBSER-

OBSERVATIO XIX.

Dn. D. JOANN. WOLFGANG. FRID. BOENNEKEN.

Febris quotidiana intermittens, cum tumore crurum œdematoſo conjuncta, in febrem quartanam tandem mutata, cortice Peruviano feliciter curata.

Febres intermittentes diuturnas totam œconomiam animalem turbare, debilitando vaſa, & liquidorum mixtionem & craſin depravando, hacque ratione corpus humanum ad multos morbos, præcipue etiam ad cachexiam & hydropes diſponere, utpote illarum conſectaria, ſublatum æquilibrium inter ſolidas & fluidas corporis partes neceſſario excipientia, omnibus abunde ſatis notum eſt Practicis; quare etiam opus haud erit, ut rationem pernicioſi hujus effectus fuſius & exactius jam explicare ſuſcipiam, præſertim quum in eo otium mihi jam fecerint complures celeberrimi Medici, & inter hos maxime Boerhaavius, Sydenhamius, Perilluſtr. L. B. *van* Swieten, ad quorum egregia ſcripta idcirco eos, qui de hujus aſſerti veritate pleniorem deſiderant demonſtrationem, ablegare placet. Hunc vero noxium febrium intermittentium chronicarum eventum & effectum eo minus mirari licet, quo magis per ſe patet, quod varias ſatis evidentes & prægnantes agnoſcat cauſas, quas plerumque mechanica quadam excipit neceſſitate. Cum autem quotidiana longorumque retro annorum ſerie mediante praxeos exercitio acquiſita experientia edoctus ſim, cachecticam corporis diſpoſitionem, itemque œdemata pedum, crurum, ſemorum, pudendorum abdominisque, verbo, incipientem hydropem haud raro ſequi febrium unum alterumve paroxyſmum, aut eundem ſtatim ſimul concomitari, licet ægrotus nec in diæta vel regimine, neque

que in adſumptione hujus vel illius incongrui medicamenti, vitium, aut errorem commiſerit, quippe quod phænomenon ideo ſane crebriori paroxyſmorum reiterationi, indeque ortis tum partium ſolidarum atoniæ, tum fluidarum dyſcraſiæ tribui haud poteſt; merito idcirco ſuſpicari licet, cauſam ejus ante febris invaſionem occulte in corpore latitaſſe, ejusque acceſſu demum ex quiete quaſi expergefactam & reſuſcitatam eſſe. Quem enim ex Medicorum practicorum cohorte fugit, cachexiam æque ac hydropem ſæpiſſime absque prægreſſa intermittente febre, imo ſine indicio alius ſtricte ſic dicti morbi antecedentis oriri, hosque morbos, multos poſt præterlapſos annos, demum fieri conſpicuos. Sic videmus e. g. multas virgines, femellasque, ob inſufficientem, atque moli corporis ipſarum & ſanguinis, quem in vaſis continent, quantitati minus exacte reſpondentem menſium fluxum, tandem aliquando evadere cachecticas, licet illum non niſi parcum a pubertatis annis expertæ fuerint, indeque antea nulla, qualicunque attentione digna, ſenſerint incommoda. Sic etiam viri, qui nunquam nec hæmorrhoidum fluxum, nec molimina ejus ſunt experti, ob ſtagnationem ſanguinis in vena portæ, pluſque juſto tardiorem ejus per hepar tranſitum, & inde ſucceſſive imminutum decentem humorum per viſcerum abdominalium vaſa circuitum, nonnunquam ſenſim ſenſimque incidunt in ipſum hydropem. Ejusmodi itaque cauſas abſconditas, tumoris hydropem minantis, unum vel alterum febris intermittentis paroxyſmum excipientis, in corpore jam jam a longo tempore hæſiſſe tunc puto, ſi nulla alia e rebus non naturalibus, naturalibus, vel præternaturalibus adſit, cui ſymptoma hoc, febrem recentem concomitans, jure meritoque imputari poſſit. Numerus vero harum cauſarum abſconditarum tantus eſt, ut ſuccinctim breviterque illas enumerare & deſcribere haud liceat.

Arduum itaque & perdifficile medicinæ practico opus eſt, veram dicti phænomeni cauſam in ſingulis prædictis caſibus & indi-

individuis explorare, cognoſcere, & indicare. Multum, me hercule! temporis curioſus ejus ſcrutator fruſtra teret, & ægrotum febre intermittente, nondum chronica, ſed recenti, cum tumore tamen hydropico ſtipata, laborantem, quam diutiſſime interim illa affligi faciet, temereque periculo exponet, ut cuncta illa, quæ febres intermittentes chronicæ inducere ſolent, prius experiatur mala, quam cauſam illam demum inveniet, imo curationem morbi protrahet maximeque difficilem & ancipitem reddet. Frequenter mihi in praxi mea ejusmodi obvenere caſus, quorum conditio tam febris, quam tumoris ratione me dubium fecit, utrum conſultius ſit febrem intactam relinquere, & priusquam curatio rite & cito inſtituatur, omnem ad indagationem & remotionem cauſæ tumoris œdematoſi impendere operam; an vero præſtet, febrem tollere, eaque ſublata, ſi adhuc tumor œdematoſus ſuperſit, illi, juxta regulas artis, ſucceſſive congruis auxiliis mederi. Extra omnem quidem dubitationis aleam poſitum eſt, quod, ſicut e duobus periculis minus eligendum, ita urgentiori & periculoſiori e duobus ſymptomatibus quam citiſſime ſit proſpiciendum; ſed Lyncei ſæpe requiruntur oculi, ut cognoſcemus, quodnam e duobus ſymptoma præ altero gravius magisque repentinum portendat periculum, cum plerumque maxime inter ſe illa conſpirent, ut febris intermittens & hydrops; hinc, quid faciendum ſit, ut voto ægroti, & ſcopo ac officio prudentis atque conſcientioſi Medici ſatisfacerem, me diu nonnunquam hæſitaſſe, ingenue profiteor. Cum vero ab uſu diuturno remediorum digeſtivorum, incidentium, reſolventium, carminativorum & evacuantium reiteratorum, deſideratum effectum rariſſime fuerim expertus, ſed potius febrem protractam fuiſſe animadverterim, &, licet tumor œdematoſus dictis remediis quodammodo cedere per aliquot dies videretur, poſt unum tamen alterumve febris paroxyſmum de novo magis magisque recrudeſceret, omniaque mala redderentur pejora, dum vires ægroti crebrioribus febris paroxyſmis in dies

magis

magis perdebantur, manente tamen tumore manifeſto increſcente; hinc omnibus his obſervatis, probeque penſitatis, tentavi prius auferre febrem, eaque profligata tandem tumorem removere. Methodus vero, qua curationem ſæpius feliciter inſtitui, ex ſequente caſu, quem modo e multis exempli cauſa in medium proferam, eluceſcet.

Vir robuſtus, ætatis annum agens quinquageſimum quintum, ſtricti corporis habitus, cholericus, laborioſo vitæ generi ab incunabulis fere addictus, agricola, civis Suinfurtenſis, incidit anno MDCCLV. ineunte Septembre, ex improviſo in febrem quotidianam intermittentem, admodum vehementem, ita, ut propter æſtum intolerabilem, ab uno paroxyſmo ad alterum durantem, ſitim ingentem, inquietudinem, & conjunctam corporis laſſitudinem, pro febre acuta continua artis medicæ ignari habuerint, donec, elapſis aliquot diebus, paroxyſmi ejus breviores, & tempus intercalare ab æſtu & ſiti febrili immune, febrem intermittentem eſſe declararunt. Huic ſtatim in principio ſeſe adſociavit tumor pedum œdematoſus circa malleolum, qui ſenſim ſurſum aſcendebat. Cognita autem nunc febre intermittente, tantum aberat, ut Medici rationalis conſilium ægrotus imploraſſet, ut potius remediis quibusdam domeſticis illam proprio marte profligare tentaret. Adſumſit igitur neſcio quale purgans, ſubjunxit dein decocti herbæ Card. bened. uſum, quem per aliquot ſeptimanas continuavit. His vero auxiliis, alias non contemnendis, tantum effecit, ut febris quotidiana terminaretur in febrem quartanam, primo legitimam, tractu vero temporis duplicem, perſeverante interim, & increſcente pedum œdemate, viriumque haud levi jactura. Die xx. Octobr. dicti anni accerſitus, ægrotum valde debilem, adhuc quartana laborantem, cum tumore hydropico, pedes, femora, genitalia & abdomen nonnihil infeſtante, offendi, ſitis, inquietudo & agrypnia urgebant, appetitus erat dejectus, aderat anguſtia pectoris, cum tuſſi ſicca, ſudor, remittente æſtu febrili, largus & viſcidus erumpebat, absque tumoris

œdematoſi diminutione. Vires ægroti revera adeo erant proſtratæ, ut quoque in diebus intermediis lectum per aliquot horas interdiu relinquere non potuerit. Quærenti mihi, utrum aliis morbis in præteritis annis unquam afflictus fuiſſet: aut fluxum hæmorrhoidalem expertus ſit? ad prius negando, ad alterum vero, fluxum modo nominatum nunquam adfuiſſe, ſed cœcis quondam ante multos, ut ajebat, annos vexatum ſe fuiſſe, reſpondit. Igitur non dubitavi, quin hæmorrhoides, conſiſtentiori ad ſenectutem vergenti hujus viri ætati quidem competentes, retentæ, ad tumoris œdematoſi ortum, ſtatim in febris quotidianæ principio, multum contulerint. Probe autem penſitata ſymptomatum vehementia, maxime autem virium ægroti jactura, conſultius duxi, quantocyus fieri poſſet, febri ponere obicem, quam incertæ, multumque, etiam expertiſſimis Medicis, utplurimum fruſtranei, laboris faceſſenti, earundem promotioni, vel operoſæ inquiſitioni, an hæmorrhoidum retentio vera & indubia tumoris cauſa ſit, vel etiam ipſius tumoris œdematoſi, ſive hydropis incipientis remotioni, diu multumque inhærere, idque tanto magis, cum & propria & multorum celeberrimorum Medicorum experientia convictus ſcirem, febrem quartanam chronicam ſubjectis ſenilibus, aut ſaltem ſenectuti propinquis, admodum eſſe præjudicioſam, imo haud raro lethiferam, quod æque in illos homines quadrare puto, qui non tam ratione ætatis ſuæ, quam potius ratione laborum arduorum & gravium peractorum, ut ſenes conſiderandi ſunt. Ne vero præpoſtere aut præcipitanter nimis procederem, (inſtabat enim iterum ſequenti die paroxyſmus febrilis,) præſcripſi d. xx. Octobr. ſequentem potionem, viſcidum, in ventriculo, inteſtinis, vaſisque abdominalibus hærens, reſolventem & abſtergentem: Rec. Aqu. flor. til. chærefol. ſcorzon. ana ℥iß. Pulv. incident. ʒiß. Liqu. terr. fol. Tart. ʒj. Syr. menth. ʒiß. M. D. ad Vitr. & tertia qualibet hora cochlearia ij. ſumantur. Finito inſequentis diei paroxyſmo, qui circa horam xi. antemeridianam

cum

cum ſummo horrore invaſit, & ad horam III. matutinam uſque, cum æſtu & ſudore largo, duravit, dedi doſin pilularum laxantium, ex Extr. panchym. Croll. Reſin. Jalapp. ppt. & Mercur. dulci compoſitarum, quæ alvum octies blande moverunt, tum, hac operatione peracta, ordinavi die XXII. Octobr. qui primus poſt paroxyſmum intermedius erat, pulveris cort. Peruvian. opt. alcoholiſ. ℥j. de quo æger tertia qualibet hora ʒß. cum ſ. q. Rob ſambuci mixtam, capiat, quo facto tertius abhinc paroxyſmus emanſit, relicto tamen, nihilque mutato, tumore œdematoſo. Hoc non obſtante porro ℥ß. Corticis in pulverem redacti aſſumere juſſi; interea appetitus, vires, animique alacritas cum ſomno naturali multumque reficiente redibant, præterque tumorem œdematoſum nihil præſto erat, quod ſanitatis priſtinæ recuperationem dubiam reddidiſſet, cujus medelam æger valde efflagitabat; cum vero hic largam aſſumtionem medicamentorum, maximam partem palato ingratorum, vehementer abhorreret, recordabar iſtius methodi, quam adhibuit quondam celeberrimus Poliater Gieſſenſis, D. *Philippus Eberhardus* DILLENIUS (vid. *Act. Nat. Cur. Vol. I. Obſ. LVI. p.* 109.), quaque perſæpe jam jam, in ſanandis pedum œdematibus, quavis ex cauſa ortis, cum euphoria uſus ſum, & idcirco præſcripſi d. 2. Novembr. ſequentem Mixturam: Rec. Eſſent. Jalapp. ʒiij. Eſſ. Cinnam. ʒij. Extr. Elat. ℈ij. Salis abſynth. ℈j. Aqu. Cinnam. c. v. ʒj. M. ſolvantur, extrahantur, & ſumantur mane & veſperi gutt. XLV. — L. cum cochleari uno vel altero ſequentis vehiculi: Rec. Aqu. diuret. e nucl. ℥vj. Tinct. Tart. ℥ß. Eſſ. Cinnam. ʒiij. Syr. de Canela ʒij. M. Pedes vero tumidos cum arena calida bis de die fovere, linteisque calidis fricare juſſi. Sic ſpatio trium ſeptimanarum ægrotus hoc tumore etiam, annuente gratia divina, plenarie liberatus, optimamque ſanitatem nactus eſt, & nunc pancratice vivit.

OBSERVATIO XX.

Dn. D. JOANN. WOLFG. FRIDER. BOENNEKEN.

De *Cortice Simarubæ ejusque ſaluberrimis effectibus in Dyſenteria.*

Corticem Simarubæ ab anno MDCCXXIX. in Europa notum, ex America MDCCXIII. allatum, primum a clariſſ. Dn. *Antonio de* JUSSIEU in uſum tractum, poſthæc ab aliis celeberrimis Medicis in dyſenteria cruenta, aliisque alvi, ut & ſanguinis fluxibus fœminis familiaribus, nec non in dolore colico habituali dyſenterico, ut & contra vermes cum euphoria uſurpatum eſſe, ſingularibus quibusdam eruditiſſimorum Medicorum ſcriptis, edocti ſumus.

Conf. JUSSIEU *Diſquiſ. de Specif. contra dyſenter. in Hiſtoria & Comment. Acad. Reg. Scient. Pariſ. ann.* 1729. *nec non in Diſputatione quodlibetaria ejusdem autoris*, 1730. *d.* 16. *Febr. Pariſiis habita.* DEGNER *Hiſtor. med. de Dyſenteria bilioſo-contagioſa. Commerc. litterar. Norimb. ann.* 1731. 32. 33. 34. & 38. BOECLERI *Cynoſura Mat. med. Tom. III. p.* 95. WERLHOFF *Obſervationes de Febribus p.* 100. *Act. Acad. Nat. Cur. Vol. VIII. p.* 94. EHLEN *Diſſ. de Simaruba ſub Præſidio.* OVERKAMPII, *Würzeb.* 1742. habita.

Cum vero pro bono publico admodum proficuum eſſe judicaverim, virtutes hujus corticis, quas huc usque exſeruit, ulterius publice profiteri; hinc tentamina, quæ in mea Praxi ab aliquot annis cum illa feci, annotare, & publici juris facere haud dubitavi, idque potiſſimum hanc ob rationem, quod absque ætatum & ſexus diſcrimine eosdem ſemper monſtraverit effectus, ſalutares, inque omnis fere generis alvi fluxibus, ſive fue-

fuerint dyſenteriæ cruentæ malignæ epidemicæ, ſive tantum ſporadice ortæ, ſive lienteria, aut alui fluxus chronicus, a nonnullis hepaticus dictus, ſpei & intentioni ſatisfecerit. Deinde etiam, quod partim in nonnullis unus aut alter decocti ejus hauſtus, præmiſſis, emetico & laxante rhabarbarino, confeſtim ægrotum ſanavit; partim in aliis diuturnior & continuatus ejus uſus neceſſarius fuit; partim denique in quibusdam conjunctis aliis roborantibus & acrimoniam, inteſtinorum membranas ſtimulantem, involventibus, exoptatam demum medelam attulit.

Caſus I.

Laborabat anno 1742. Præfectus Diœceſeos Roſenberg, Dn. *Buſch*, cholerico-ſanguineus, ætatis 30. annorum, dyſenteria cruenta torminoſa, benigna quidem, febrilibus tamen irregularibus volaticis commotionibus ſtipata, qui me, tunc temporis Werthemiæ praxin medicam facientem, accerſiri curavit, poſtquam per aliquot dies jam jam morbo hoc dolorifico erat affectus. In cauſas morbi mediatas remotiores, ex rerum nonnaturalium præcipue claſſe, inquirenti, nullam, niſi crebriorem iracundam animi commotionem, vinique vilioris fortis, ſatisque auſteri potum largiter aſſumtum, tandemque pedum refrigerationem frequentem manifeſtare mihi poterat. Quia vero morbus per aliquot dies jam duraverat, hinc e ventriculo in inteſtina delatam eſſe cauſam materialem proximam iudicavi, ideoque exhibui d. 26. Maij Rhabarb. toſt. ʒß. jejuno ſtomacho ſumendam, veſperi diaſcordii Fracaſtor. ℈j. ad enormes dolores quodammodo leniendos; altera die ejectio excrementorum tenuiorum feculentorum & ſanguinolentorum continuabat, tuncque exhibui decoctum Simarubæ, ſequentem in modum paratum: Rec. Cort. Simarubæ ver. ℥ß. decoqu. c. aquæ font. pur. ℥XLVIII. ad remanent. ℥xvj. Coletur, ſumatque de eo æger tertia qualibet hora ℥ij. Externe ſequens præſcripſi Unguentum abdomini ter de die illinendum, ſuperimponendo ſemper linteum calidum:

lidum: Rec. Ol. Nuciſt. expreſſ. ℥ij. Ol. deſtill. Aneth. Menth. Chamom. rom. ana gutt. xv. Horum uſu dyſentericus fluxus ita mitigabatur, ut alvum non ita frequenter deponeret, feceſque ſanguine parcius, quam antea, tinctæ, & tantummodo ſeroſæ, acres, eſſent, unde continuandum uſum decocti Simarubæ ex ʒvj. ejusdem cum proportionata quantitate aquæ parandi, ſuaſi, & ad obtundendam fecum acrimoniam, reſtituendumque inteſtinorum debilitatorum robur, abſentibus nunc inflammationis & exulcerationis ſignis, ordinavi d. 28. Aug. ſequentem pulverem & Mixturam: Rec. Sem. Cumin. pulveriſ. Conch. ſine igne ppt. ana ℥iß. Spec. de Hyacinth. rad. Torment. Nitri depur. ana ℈ij. Extr. Cort. Caſcar. ℈j. M. Pilul. de Cynogl. ℈ß. M. F. Pulv. divid. in x. p. æqu. quarum ſumantur tres de die, mane, poſt meridiem, & veſperi, qualibet vice ſuperbibendo cyathum Decocti. Mixtura autem parabatur ex Eſſent. Cort. aurant. & Spir. Vitrioli dulc. ana ℥iij. de qua ſub prandio & cœna gutt. L—LX. cum vino generoſo ſumendæ. Excoriationi in ano factæ proſpiciebam linimento ſequenti: Rec. Sperm. Ceti ℥iij. Ol. Hyoſcyam. ℥j. Camphor. gr. vj. M. D. ad Pyxid. His ita per aliquot dies uſurpatis, ſub diæta & regimine convenienti, ſucceſſive ægrotus priſtinam recuperavit ſanitatem, meque Werthemium iterum petentem lætus dimiſit.

Caſus II.

Ante memorati ægroti Dn. Parens, Vir eruditus, ſenex ſexagenario major, qui per longam annorum ſeriem Sereniſſimæ Principum de Lœwenſtein Wertheim Domui a conſiliis intimis fuerat, anno 1744. vero ab officio propria culpa remotus, civitatemque Wertheimenſem menſe Septembri deſerere coactus, in pagum vicinum, *Reichelshauſen* dictum, ſe cum familia ſua contulit, vix unum alterumve diem in conductitia domo habitaverat, quum audiret, infantes domini dictæ domus laborare dyſenteria cruenta, quæ ibidem graſſabatur; inde ergo perterritus,

tus, confeſtim horrore, doloribusque in abdomine lancinatoriis afficiebatur, quos inſequebantur dejectiones alvinæ feculentæ, ſanguine tinctæ. Verbo: dyſenteria, cum febre inflammatoria vehementi, ægrotabat. Miſſis igitur ad me litteris auxilium efflagitabat. Ponderatis autem hujus viri corporis conditionibus, (ſenex enim erat, qui per aliquot annos jamjam ulcere pulmonis, cum febre hectica, corpus, antea toroſum & obeſum, conſumente, laboraverat,) emeticum minus convenire judicavi, partim ob læſam pulmonis ſubſtantiam, partim quod nullo modo ſuſpicari poteram, materialem cauſam in ventriculo adhuc hærere. Ideoque ſequentem bolum d. 8. Septemb. præſcripſi: Rec. Rhabarb. toſt. ℈j. diaſcordii Fracaſtor. gr. xxv. M. f. bolus, jejuno ſtomacho ſumendus. Finita hujus operatione juſſi, ut æger omni trihorio ℥ij. decocti Simarubæ tepidi biberet. Sequente dein die hoc ecclegma perſeveranti dyſenteriæ oppoſui: Rec. Olei amygdal. dulc. rec. ℥iß. Syr. Cydon. ℥j. M. Sumatur mane & veſperi cochlear j. cum continuato decocti Simarubæ uſu. Licet vero morbus hic paululum remittere videretur, de novo tamen, elapſis modo aliquot horis, recrudeſcebat, cum ſumma virium proſtratione, & febris inflammatoriæ exacerbatione; præſcripſi itaque ſequentem Emulſionem d. 11. Sept. Rec. Amygd. dulc. excortic. ℥ß. Semin. Papav. alb. ʒiij. Aqu. deſtill. Cinnam. cydon. Plantag. Menth. ana ℥ij. Syr. Cydon. ʒiij. Syrup. Gran. cherm. ʒj. M. dentur ſingulis binis horis cochlearia duo; item: Rec. Pulv Pannon. ʒj. Cort. Caſcar. ℈j. Nitr. depur. gr. xij. Camph. gr. ij. Ther. cœl. gr. IV. M. F. Pulv. divid. in IV. p. æqu. ſumaturque hora x. ante meridiem & quinta poſt meridiem una; item: Rec. Olei Lil. alb. ℥j. Ol. deſtill. Menth. Abſynth. Nuciſt. Carv. ana ʒß. Camph. ℈j. M. F. Linimentum, cum quo abdomen ter de die calide illiniatur. His ergo uſurpatis, alvi fluxus cruentus, doloresque abdominis diri, ſitis & inquietudo nonnihil levabantur; ſed novum d. 13. Sept. oboriebatur ſymptoma, urinæ ſcilicet ſuppreſſio, quam ex-

terne, imponendo linteamina decoctis emollientibus madefacta & expreſſa, interne vero exhibendo balſami ſulph. aniſat. gutt. vj. brevi tempore ſuſtuli. Ad obtundendam acrimoniam materiæ inteſtina vellicantis ſequentem pulverem præſcripſi: Rec. Gumm. arab. ʒiß. rad. Alth. ʒß. Spec. de Hyac. ℈j. Extr. cort. Caſc. ℈ß. M. F. Pulv. divid. in. v. p. æqu. de quibus mane hora ſexta, circa meridiem decima, pomerid. Vta & veſpertina nona, in ſequenti vehiculo una ſemper aſſumenda: Rec. Aqu. Cinnam. cydon. Ceraſ. nigr. Plantag. ana ℥ij. Syr. Granat. ʒvj. Conf. alkerm. compl. ʒj. Spir. Vitrioli dulc. gutt. xxx. M. D. ad Vitr. Adhibitis his quidem dolorum vehementia cruoriſque ejectio mitigabatur, alvi autem fluxus non ceſſabat, ſed potius nunc in diarrhœam colliquativam, a materiæ purulentæ, pulmones obſidentis, reſorbtione & ad inteſtina metaſtaſi, degenerare videbatur, præcipue, cum tuſſis, quam hucusque exſcreatio ingentis quantitatis purulentæ materiæ ſemper ſecuta erat, ſicca redderetur, & vox rauca, præcordiorum anguſtia, ac ſitis ingens urgerent, viriumque jactura invaleſceret, cum creberrimis alvi dejectionibus, & teneſmo ani dolorifico, quibus quidem, licet reconvaleſcentiæ ſpem penitus amiſerim, ſequens Electuarium & Linimentum die XV. & XVI. Sept. oppoſui: Rec. Conſerv. roſ. r. ℥j. Elect. diaſcord. ʒij. Eſſent. Cinnam. c. Spir. vini tartariſ. paratæ ʒj. Raſ. priap. Cet. ℈iv. Troch. de Capp. ℈ij. Gumm. tragac. ʒj. Extr. Caſc. Torment. Terr. catech. ana ʒß. Miv. cydon. q. ſ. M. D. ad Pyx. ſumaturque ter de die portio magnitudine Caſtaneæ. Rec. Ol. Nucl. perſic. Lini, ana ʒij. Ol. Hyoſc. ʒj. Vitell. ov. no. j. Croc. pulveriſ. gr. iij. M. F. Linimentum, externæ ani peripheriæ applicandum. Res autem erat conclamata, ſiquidem ægrotus, viribus ſuccisque bonis exhauſtus, ſupervenientibus ſimul ſudoribus colliquativis, catarrhoque ſuffocativo, a materia purulenta, pulmonum veſiculas infarciente, tandem die XVII. Sept. ex hac vita diſceſſit. Non dubito, quin corticis Simarubæ decoctum & in hoc ſubjecto deſideratum præſtiterit effectum, ſiquidem

dem aliquoties dejectionum cruentarum frequentiam, cum ſatis notabili ſymptomatum levamine, imminuerat, modo viſcera ejus fuiſſent illæſa; quam præjudicioſæ autem, quin ominoſæ ut plurimum phthiſicis ſint diarrhœæ, ne dicam dyſenteriæ cruentæ, omnibus medicinæ practicis ſatis ſuperque notum eſt; hinc plura hic addere ſuperſedeo.

Caſus III.

Vocabar anno 1746. d. 4. Auguſt. ad Generoſam & Reverendiſſimam Abbatiſſam, Collegii Canonicarum Virginum nobilium, Waizenbachii habitantium, ſexagenariam, temperamento cholericam, quæ jam jam per aliquot dies dyſenteria cruenta, ſolitis ſymptomatibus ſtipata, laboraverat. Exhibui in inſtanti ſequentem bolum: Rec. Rhabarb. toſt. pulveriſ. ℈j. diaſcord. Fracaſt. ʒj. M. & mane jejuno ſtomacho ſumatur. Peracta hujus operatione, ad obtundendam materiæ acrimoniam, & inteſtinorum eroſionem majorem præcavendam, dedi ſequens ecclegma: Rec. Ol. amygdal. dulc. rec. expr. ℥iß. Sperm. cet. non ranc. ʒij. M. D. in Fict. & mane, poſt merid. ac veſperi cochl. j. -- ij. aſſumantur. Hujus uſu dolores inteſtinorum ſpaſmodici mitigabantur, continuante tamen dejectione bilioſo-cruenta; hinc d. 5. Auguſt. præſcripſi decoctum Simarubæ ex ℥j. corticis, more conſueto parandum, utque ſingulis ternis horis ℥ij. tepide capiat, commendavi, quo rite uſurpato, intra trium dierum ſpatium feliciter perſanata fuit, ita ut pro roborando ſtomacho pulvis ſtomach. Birkmanni, ſub prandio & cœna in forma trageæ aſſumtus, conjuncta convenienti diæta & regimine temperato, ſufficeret.

Caſus IV.

Accidit, ut eadem Generoſa & Reverendiſſima Abbatiſſa elapſis 4. annis poſt ſuperatum illum morbum denuo eodem affligeretur; uſu autem Rhabarbari toſti, ad ℈j. cum Ther. cœ-

leſt. gr. ij. exhibiti, ſubjuncto ſingulis ternis horis decocto Simarubæ, intra paucorum dierum ſpatium optime iterum convaluit.

Caſus V.

Agricola quidam, civis Suinfurtenſis, annum agens vigeſimum nonum, temperamenti ſanguineo-cholerici, alias vegetus & alacris, anno 1746. circa initium menſis Auguſti, poſt aſſumptum hauſtum cereviſiæ turbidæ feculentæ, quam vappam, a vaſis fundo abſtractam, eſſe ſibi imaginaverat, ingenti corripiebatur nauſea, conatibusque ad vomitum vehementibus, corporis laſſitudine, doloribusque colicis, quos paulo poſt ſequebantur dejectiones alui ſpumidæ, ſanguine tinctæ, quæ tandem in veram dyſenteriam, tunc temporis epidemice graſſantem, degenerabant; acceſſit febris inflammatoria, æſtus, ſitis ingens, præcordiorum anguſtia, agrypniæ, pulſus celer & frequens, perpetuus alvum deponendi conatus, cum vehementi teneſmo, omniumque circa veſperam malorum exacerbatio. Adhibitis nonnullis remediis ſic dictis domeſticis, ab amicis & vicinis commendatis, iisque nihil proficientibus, ad Pharmacopœum, praxin medicam adfectantem, propinqui ejusdem confugiunt, qui, poſt exhibitam doſin pulveris Rhabarbari toſti, ſtatim remediis adſtringentibus, ex terris bolaribus, lap. hæmatite aliisque, morbum, more huic medicaſtrorum generi conſueto, aggrediebatur, ſub quorum vero uſu ægroti ſtatus de die in diem deterior reddebatur, ita, ut elapſis jamjam 14. diebus natura vi ejusdem ſuccumbere videretur: Uſu enim ante dictorum medicamentorum alvus quidem ſtringebatur; ſed conatus ad dejectionem, teneſmus, dolores acerbiſſimi infimi ventris augebantur, inſimulque vomitus oriebatur cum effuſione ſanguinis tanta, ut intra dimidium horæ menſuram 1. ſanguinis rejecerit, unde vires ejus mirum in modum proſternebantur, mortique erat proximus. Rebus ſic ſtantibus, die 21. Aug. tandem accerſitus ſequentem præ-

ſcripſi

ſcripſi clyſterem: Rec. Spec. emoll. Mij. coqu. in ſ. q. lactis, Colaturæ Rec. ℥xij. adde Ol. lini ℥j. Theriac. Androm. ʒiß. M. Pro interno autem uſu ſequentem ordinavi Emulſionem: Rec. Sem. iv. frig. maj. excort. ana ʒj. Sem. pavav. alb. ʒij. Aqu. Scorzon. Cichor. Galeg. ana ℥ij. Syrup. cydon. ʒij. M. F. l. a. Emulſio, Colaturæ add. Nitri depur. Corall. r. ppt. Conch. ſine igne ppt. ana ℈ij, Gumm. tragac. gr. xv. Camph. gr. iij. M. D. ſingulis binis horis cochl. ij. Inſequenti die 22. Aug. clyſterem reiterari juſſi, inſimulque emplaſtrum ſequens abdomini imponendum ordinavi: Rec. Ther. Androm. ℥ß. Pulv. caryophyll. cinnam. ana ʒß. Ol. deſtill. menth. carv. ana gutt. vj. abſynth. gutt iij. M. induc. alutæ. Porro: Rec. Cort. Simarub. ʒij. Conc. decoqu. cum ſ. q. aquæ fontan. indeque ſingulis ternis horis ℥ij. calide ſumantur. Uſu horum remediorum intra triduum a gravi & periculoſa dyſenteria, aſſiſtente divina gratia, eſt liberatus. Pro roborandis partibus debilitatis dein exhibui ſequentem Mixturam: Rec. Tinct. Rhabarb. ſpirituoſ. Eſſ. gent. r. abſynth. cortic. Caſcar. ana ʒij. M. & ter de die gutt. 50. ſumantur. Cum vero ægrotus noſter magnam ſanguinis copiam ανω και κατω amiſiſſet, viribusque valde exhauſtus eſſet, & nimis præmature aëri liberiori autumnali ſeſe expoſuiſſet, hinc ſuperato morbo, corpus ejus intumeſcebat, præcipue pedes, qui tamen tumor moderato corporis motu, uſuque ſupra dictæ mixturæ, ac tandem potu vini rubri aliquando ad crapulam usque, fortuito & ex improviſo (quod dictu ridiculum) circa medium Octobris plenarie evanuit, ut ægrotus huc uſque per Dei gratiam incolumis vivat.

Caſus VI.

Uxor quædam formoſa Viri cujusdam conſpicui civitatis Suinfurtenſis, annum agens vigeſimum ſextum, temperamenti cholerico-ſanguinei, lactans puerulum trium menſium, corripiebatur d. 10. Jul. 1753. poſt prægreſſam iracundiam, horripi-

latione cum ſubſequente æſtu, tuſſi, laſſitudine artuum, appetitus dejectione, ſomnique conſueti defectu, doloribus circa umbilicum ſpaſmodicis, quos inſequebantur dejectiones ſpumidæ, feculentæ, bilioſo-acres; hinc advocatus, bilis, ex hepatis felleæque veſicæ conſtrictione, durante ira, in inteſtina plus juſto factam eſſe effuſionem, judicavi, & idcirco ad ejus citiorem, per eandem quam natura ſelegit viam, evacuationem facilitandam, ſpaſticosque dolores mitigandos, præſcripſi d. 11. Jul. ſequentia: Rec. Rhabarb. toſt. gr. xxv. Ther. cœleſt. gr. j. operatione hujus peracta, d. 12. Jul. ad obtundendam acrimoniam bilioſam: Rec. Matr. Perl. ppt. Corall. r. ppt. ana ℨß. Nitri depur. gr. viij. M. F. Pulveres iij. quorum unus ſumatur qualibet tertia hora. Sequente die, cum nauſea & conatus ad vomitum adeſſet, inſimulque feces ſanguine tinctæ prodirent, exhibui ſequens emeticum: Rec. Aqu. deſt. Scorzoner. ℥j. Pulv. rad. Ipecac. ℈j. Nitri depur. gr. vj. Syr. Menth. ʒß. M. D. jejuno ſtomacho, quod tres excitavit vomitus, quibus mucida, bilioſa & auſtera eſt ejecta materia; hiſce dein ſubjunxi ſequentem mucilaginem: Rec. Pulv. rad. Salab. ℨj. fruct. myrtill. ſicc. ℈ij. Cinnam. ℈j. Coqu. in aqu. fontan. ℥viij. uſque ad plenariam radicis Salab ſolutionem; mucilagini hinc ortæ adde Syr. Cort. aurant. ℨij. M. & capiantur ſingulis binis horis cochlearia ij; tandem: Rec. Corall. r. ppt. matr. Perl. ppt. Terr. ſigill. alb. ana gr. vj. Nitri depur. gr. iij. M P. de Cynogl. gr. ij. M. F. Pulv. pro una doſi, quæ veſperi hora nona aſſumatur. Pro potu ordinario admiſi ptiſanam ex hordeo crudo, raſ. C. C. rad. Scorzoner. cum ſem. fœnic. ſed uſus horum remediorum nullum plane levamen attulit, cuncta potius ſymptomata in eodem ſtatu permanebant, largiorque ſanguinis copia cum alvinis dejectionibus, præcedentibus antea inteſtinorum torſionibus dolorificis, excernebatur, ſitisque una cum febrilibus commotionibus magis urgebat, ideo d. 14. Jul. ſequentem dedi emulſionem: Rec. Amygdal. dulc. exort. ſemin. Papav. alb. ana ʒij. aqu. deſtill. Scorzon. ℥ij. Meliſſ.

liſſ. ℥iß. aqu. ſemin. aniſ. ℥ß. M. F. l. a. Emulſio, Colat. adde Dent. Hippopotam. ppt. Lap. manat. ppt. antimon. diaphor. ana ʒß. Syr. de alth. ʒij. M. D. ſingulis binis horis cochlearia ij. Aeſtu ac ſiti febrili hiſce quadantenus ſopitis, d. 15. Jul. exhibui pulveres ſequentes: Rec. Pulv. pannon. r. Spec. de Hyacinth. cort. Caſcar. ana gr. ij. Croc. mart. antimoniat. gr. viij. Nitri depur. gr. iv. M P. de Cynogl. gr. ij. M. F. Pulv. divid. in ij. part. æqu. capiat ægra unam doſin mane & alteram veſperi. Cum vero depoſitio alui frequens cruenta horum uſui non obtemperaret, hinc ſecunda vice Rhabarb. toſt. ʒß. d. 16. mane exhibui, poſteaque decoctum Simarubæ ex ʒij. more ſolito paratum, ejusque quarta qualibet hora ℥ij. ſumere, hocque modo ad plenariam usque ſanationem, ſub ſtricto regimine & diæta, continuare juſſi, quæ etiam d. 18. Julii tandem ſubſequebatur, ita, ut in hunc usque diem femina iſta optima fruatur ſanitate. Interim autem puerulus ille trimeſtris quoque dyſenteria affligebatur una cum ſorore ſua, quæ tres menſes ultra unum annum nata, inſimulque jam rhachitica erat, cui a die 17. usque ad d. 25. Jul. bis de die guttulas xv. Tincturæ Rhabarb. exhibui, poſteaque decoctum Simarubæ ex ʒj. more conſueto paratum, ſubjunxi, ita, ut ejus tertia ſemper hora ℥j. caperet. Externe abdomen ter de die ſequenti mixtura ſpirituoſo-balſamica calide lavare juſſi: Rec. Spir. vini camphorat. Spirit. matrical. maſtich. ana ʒiij. Eſſent. balſ. Peruv. ʒj. Ol. deſtill. Macis, gutt. vj. D. 26. Jul. decoctum reiterabatur, & cum mucilaginem radicis Salab, quæ matri ad palatum non erat, filia hæc ægrota penitus adſumſiſſet, iterum eandem, una cum decocto Simarubæ d. 27. Jul. repetere curavi. Ceſſante tandem cruoris cum fecibus alvinis ejectione, dedi ſequentes pulveres: Rec. Spec. de Hyac. ℈ij. Lap. manat. ppt. ℈j. M. F. Pulv. divid. in iv. p. æqu. quarum una quarta qualibet hora porrigatur. Hiſce puella optime convaluit. Puerulus vero d. 26. Jul. demum dyſenteria cruenta affligi cœpit, cui d. 27. mucilaginem radicis

Salab,

Salab, & Simarubæ decoctum cochleatim exhibendum, & uſque ad ſanationem continuandum, præſcripſi, die vero 28. ſequentes Pulveres exhibui: Rec. Spec. de Hyac. ℈j. Lap. manat. ppt. ℈ß. M. F. Pulv. divid. in iv. p. æqu. quarum unam quarta qualibet hora capiat. Horum medicamentorum aſſiduo uſu hic quoque infans tenellus, elapſis paucis diebus, a malo hoc periculoſo, annuente divina gratia, liberatus, priſtinam recuperavit ſanitatem, & huc usque ſuperatis præterito anno variolis, optime cum dilectiſſima ſua matre & ſorore vivit.

OBSERVATIO XXI.

Dn. D. JOANN. WOLFG. FRIDER. BOENNEKEN.

Fluxus hepaticus chronicus cortice Simarubæ curatus.

Anno 1745. d. 18. Nov. ad me mittebatur homo extraneus, natione Gallus, Generoſi cujusdam L. Baronis Cubicularius, ætatis triginta circiter annorum, temperamenti cholerici, valde a fluxu ſic dicto hepatico, ſive diarrhœa ultra annum, ſub noctu præcipue maximam partem, absque tamen doloribus, exceptis flatibus, ipſum vexante, debilitatus, auxilium meum implorans, cum ab hoc malo nec in patria, neque in aliis urbibus, quas durante itinere frequentaverat, licet multis remediis, ſub ſtrictiſſima diætæ & regiminis regularum obſervatione, uſus fuerit, liberari potuiſſet. Præſcripſi itaque ſequentes pulveres: Rec. Conch. ſ. igne ppt. ℈ij. Nitri depur. ℈j. Extr. Caſtor. & Croc. ana gr. ij. M. F. Pulv. divid. in iij. part. æqu. de quibus tertia qualibet hora una ſumatur. Altera die, his nihil proficientibus, ſequens præſcribebatur formula: Rec. Pulv. temperant. ordinar. ℈iß. Spec. de Hyacinth. ℈ß. Extract. cort. Caſcar. gr. xij. Extr. Croc. Caſtor. ana gr. ij. M. F. Pulv. divid. in vj. p.

æqu.

æqu. de quibus mane, poſt meridiem, & veſperi unam capiat. His jungebatur ſequens Elixirium: Rec. Extract. Millefol. Chamom. vulg. Cort. aurant. ana ʒß. Solve in aqu. pect. comp. m. us. ℥iß. Colat. adde Tinct. Mart. cum ſucco pomorum ʒij. M. D. ad Vitr. & circa meridiem & veſperam, hora ante paſtum, ſumantur guttæ 60 -- 70. ex vino. Cuncta vero hæc medicamenta incaſſum erant adhibita, ideo ad corticem Simarubæ confugiendum eſſe conſultum duxi; priusquam vero illum exhiberem, ſequentem exhibui bolum: Rec. Rhabarb. levit. toſt. ʒß. Diaſcord. Fracaſt. ℈ij. Electuar. diacor. ℈j. Olei Cajeput gutt. ij. M. F. bolus, D. jejuno ſtomacho. Poſt operationem hujus boli fluxus ille alui pertinax remittere videbatur, poſt tres vero dies de novo recrudeſcebat, tumque ordinavi decoctum Simarubæ ſequentem in modum paratum: Rec. Cort. Simarub. ℥ß. Contund. groſſo modo, decoquatur c. aquæ fontanæ heminis iij. ad remanent. unius heminæ, factaque transcolatione quarta qualibet hora tantum, quantum vaſculum pro ſorbillando infuſo Theæ deſtinatum capit, tepide hauriat. Poſtquam ergo hoc decoctum die 27. & 28. Nov. reiteratum fuit, diarrhœa iſta plenarie ceſſavit, cum reſtitutione priſtini vigoris corporis, qui de die in dies, cum appetitus augmento, & redeunte fecum alvinarum debita conſiſtentia, increſcebat, ſicque hominem illum, a malo ſuo in priſtinam ſanitatem reſtitutum, dimiſi, ipſumque poſt unum vel alterum annum Werthemii adhuc illibata ſanitate fruentem, mihique adhuc pro felici reſtitutione gratias agentem, offendi.

OBSERVATIO XXII.

Dn. D. JOANN. WOLFGANG. FRID. BOENNEKEN.

Lienteria chronica cortice Simarubæ curata.

Anno 1755. menſe Octobr. Candidatus quidam Juris, ætatis annum 23tium agens, cholerici temperamenti, habitus corporis gracilis, qui, ob perpeſſam per aliquod tempus infirmitatem, ab Academia Jenenſi ante aliquot ſeptimanas diſceſſerat, domum parentum, in vicinia noſtra habitantium, reverſus, partim cognatos viſendi quosdam, partim me conſulendi cauſſa Suinfurtum venit. Conquerebatur hic Juvenis de continuo alui fluxu, vehementibus in infimo ventre doloribus ſpaſticis ſtipato, brevi poſt prandium & cœnam inchoante, & per totam fere noctem cum intolerabili incommodo durante, ſub quo cibi, antea aſſumpti, indigeſti expellerentur. Hoc affectu, qui eum ita enervaverat, ut, vix pedibus ſuis inſiſtere, vel erectus incedere valens, hectico ſimilis videretur, fere per annum laboraverat, multaque medicamenta jam jam Jenæ incaſſum adhibita erant, ideoque meum efflagitabat auxilium, afferens ſimul, quod, ſi malum hoc eſſet immedicabile, mortem libentius oppetere, quam ita miſere vitam protrahere vellet. Circumſtantiis ergo omnibus rite penſitatis, malum hoc Lienteriam eſſe pronunciavi, quæ omnino perſæpe & Medicorum ſagaciſſimorum experientiam, & medicamentorum probatiſſimorum vim & efficaciam eludere ſolet; interim tentandum & hic eſſe, quid præſtaret decoctum Simarubæ, cujus efficaciam certam atque egregiam, qua multis aliis medicamentis palmam præripit, in diverſis tam acutis, quam chronicis alui fluxibus haberem exquiſitam. Priusquam vero ad uſum ejus deſcenderemus, neceſſe eſſe, ajebam, ut lene laxans rhabarbarinum aſſumeret, ſi forſitan materiæ acris & linioſæ quid in tractu inteſtinorum obhæreſce-

hæreſceret. Conſilio meo libenter obtemperavit, ideoque d. 28. Octobr. Rhabarb. opt. gr. xxv. mane jejuno ſtomacho cum juſculo calido exhibui, unde aliquot vicibus blande alvus ſubducebatur. Veſperi inſequente præbui decoctum Simarubæ ex ℥ij. ejus more conſueto paratum, de quo tertia ſemper hora vaſculum theæ potui deſtinatum hauriebat. Nec in eo ſpes me fefellit, ſiquidem ægrotus ex adſumptis aliquot ejus doſibus exoptatiſſimum expertus eſt effectum, & continuato per tres quatuorve dies ejus uſu a Lienteria chronica feliciſſime in priſtinam ſanitatem reſtitutus; rediit enim appetitus, totius corporis vigor, & color floridus, lætusque hinc diſceſſit, & in hunc uſque diem ab hoc malo immunis vivit.

(*Suinfurto Halam miſſæ d.* 8. *Februar.* 1757.)

OBSERVATIO XXIII.

Dn. D. JOANN. GUILIELMI WIDMANN.

De

Largiori hæmorrhagia, octavo demum poſt dentis evulſionem die exorta.

Dentium evulſionem graviſſima ſæpius mala, & haud raro vehementes & periculoſiſſimas hæmorrhagias ſubſequi, tam permulti Scriptores practici, quam variæ obſervationes, in Actis hiſce paſſim adnotatæ, ſatis abundeque teſtantur. Liceat tamen caſum ſequentem, haud ita pridem in praxi obſervatum, & ab aliis jamjam deſcriptis aliquo modo differentem, ſuperaddere.

Piſtoris dulciarii uxor, 34. annorum & habitus corporis plenioris, per aliquot menſium ſpatium vehementes ac intolerabiles fere capitis & dentium dolores perpeſſa eſt, a ſecundo dente molari maxillæ inferioris ſiniſtræ, valde eroſo, excitatos.

Adhibita quidem ſunt, tam externe, quam interne medicamenta efficacia atque morbo contraria, ſed tantum abfuit, ut dolores hiſce mitigari potuerint, ut potius valde exacerbarentur, & ægra per aliquot dies noctesve nec cibum, nec ſomnum capere valeret. Vexationis hujus tandem pertæſa, Empiricum quendam, in dentibus educendis ſatis exercitatum, accerſi curavit, qui, ſtatim advolitans, molarem eroſum, tanquam omnium calamitatum auctorem, ea, qua par eſt, circumſpectione evellit, alveolum probe comprimens; quo facto dolores ceſſarunt, ægraque, redeunte interea ſomno tranquillo ac reficiente, per totius hebdomadis decurſum optime ſe habuit. Octavo vero a dentis evulſione die, rectiſſima fruens valetudine, quieti ſe tradit, vix autem obdormiens rurſus expergiſcitur, pruritum in mala ſiniſtra perſentiſcens, ad quem demulcendum cum malam linteo leniter fricaret, ſanguis floridus e cavitate dentis evulſi magna ſatis copia profluere cœpit. Inexpectato hoc ſymptomate valde perterrita, maritum atque ancillam e ſomno ſuſcitat, qui ſaluberrimis conſiliis, adplicatisque remediis ſanguinem ſiſtentibus, alias valde efficacibus, uxori & heræ ſolatio atque auxilio eſſe adlaborarunt; ſed omnis labor, omnis medicina erat inanis. Pertinax itaque nullisve remediis cedens ſanguinis fluxus auxilium in arte peritorum implorare urgebat, quem in finem Chirurgus quidam circa mediam noctem vocabatur; neque hic vero par erat hæmorrhagiæ compeſcendæ, licet varia ſtyptica cavitati immiſerit. Hiſce omnibus ſine ullo levamine adhibitis, ægra denique acetum vini fortiſſimum, quo antea jamjam, ſed fruſtra uſa erat, ope linteoli rurſus applicat, quo facto, ſæpiusque reiterato, hæmorrhagia, quæ ultra duodecim horas duravit, ſenſim ſenſimque quievit, amiſſique hac ratione ſanguinis quantitas uncias octodecim pondere ſuperavit.

Largiore hoc ſanguinis profluvio ægra cum valde debilitaretur, & vehementibus conſtrictionibus ſpaſmodicis in latere

capitis ſiniſtro vexaretur, a me tandem efflagitavit conſilium, poſtquam vero cardiaca, temperantia, atque antiſpaſmodica ordinaveram, poſt breve temporis ſpatium rurſus convaluit, rectiſſimeque nunc vivit, prorſus ceſſante ex eo tempore alias valde ſolemni cephalalgia.

(*Noribergæ communicata d. 3. Mart. 1757.*)

OBSERVATIO XXIV.

Dn. D. WOLFFGANG. THOMÆ RAV.

De

Pluvia purpurea Ulmenſi, quæ d. XV. Novemb. MDCCLV. ibidem cecidit.

Quam ſunt magna, Deus? quæ Tu facis omnia? quam ſunt
intima conſilii non penetranda tui?
Talia deſipiens ignorat inertia; nec dum
pectore qui toto nil ſapit, iſta videt.
Eobanus *Heſſus* ad Pſalm. XCII. v. 6. 7.

Inter admirandas naturæ adparitiones merito numerantur *pluviæ* diverſimode *coloratæ*, quæ variis in locis variisque temporibus a curioſis naturæ ſcrutatoribus, uti quidem a Plinio *a*), Jonstono *b*), Wendelino *c*), aliiſque factum, obſervatæ fuerunt

L 3

a) *Hiſtor. natur. Lib. II. Cap. 58.*
b) *Thaumatogr. natural. Claſſ. III. Cap. VIII. p. m. 114.*
c) Peculiarem ab eo de pluvia purpurea, quæ Bruxellis ann. 1646. obſervata fuit, conſcriptam Diſſertationem, una cum brevi recenſione eorum, quæ cum pluvia purpurea Ulmenſi obtigerunt, ex latino in germanicum ſermonem verti, atque ſub titulo: *Sammlung von Meynungen groſſer Gelehrten die Blutregen betreffend*, ann. 1755. imprimi curavit *Jo. Fridericus Gaum*, civis & bibliopola Ulmenſis, de republica litteraria optime meritus.

runt. Quum itaque fama de *pluvia purpurea Ulmenſi* ubivis increbuerit, haud inutile nec ab inſtituto Academiæ noſtræ alienum eſſe cenſui, quæ de illa & narratione compertum habui, & experimentis cum illa inſtitutis cognovi, memoriæ tradere. Præceſſerunt eam biduo antea procellæ a meridie flantes, poſtea cœlum fuit tranquillum, calidum & udoſum; die XV. Novemb. ann. MDCCLV. vero, Ulmæ, inclyta Sueviæ urbe imperiali, circa meridiem pluvia cecidit, quæ, guttatim ſtillans, nihil extraordinarii præ ſe ferebat, ſtagnans vero & collecta in vaſis, colorem purpureum monſtrabat, & quidem minus illa, quæ ſuper tecta ædificiorum defluxit, quam ea, quæ, immediate de cœlo delapſa, collecta fuit: extra mœnia vero agrum vicinum eadem tincta aqua complutum fuiſſe, non conſtitit.

Permotus rei novitate, copiam hujus aquæ pluvialis impetrare omni modo ſtudui, atque duas phialas minores eadem plenas, quarum una circiter ℥iv. altera vero tantum ℥ß. capiebat, ab amico quodam impetravi, eamque examini phyſico-chymico ſubjeci, quo ſequentia notatu digna phænomena ſeſe mihi obtulerunt.

1) Color aquæ hujus pluvialis, in majori phiala contentæ, fuit non tam purpureus vel ſanguinolentus, quam potius ſaturate croceus, vel colori vini Neccarini meracioris analogus; quæ vero in phiala minori contenta erat, magis fuit coloris rubelli, inſtar vini rubri dilutioris. Atque filtrata utraque ſpecies per chartam emporeticam, eundem colorem retinuit.

2) Evaporata, ſedimentum reliquit ejusdem coloris, quo etiam aqua fontana, huic ſedimento infuſa, tincta fuit.

3) Frigori etiam intenſiori expoſita, haud penitus congelata fuit.

4) Odorem peculiarem haud ſpiravit, ſapor vero amariuſculus linguam ita feriebat, ac ſi camini fuligo in ea ſoluta fuiſſet.

5) Admiſcui, quouſque id ob pauculam hujus aquæ quantitatem mihi licuit, varias ſolutiones chymicas, quæ vulgo *reagentes* audiunt: quo facto a lunæ purioris ſolutione color luteus oriebatur, odoremque hæc miſcela ſpirabat violaceum & balſamicum, qui ſucceſſive una cum colore luteo diſparuit, remanente colore lunæ ſolutioni proprio.

6) Admixta ſolutio maſſæ illius cœruleæ, quam *Lacmus* vocant, uti etiam ſyrupus violarum, nullam in colore patiebantur mutationem.

7) Nec ab addito alumine atque oleo tartari per deliquium aliquid ſingulare conſpectui ſeſe præbuit.

8) Ex adverſo ab adfuſo lithargyrii aceto color fuſcus, cum præcipitato ſubnigro, oriebatur.

9) A vitrioli oleo color rubellus diſparuit, mixtura reddita fuit limpida & clara, atque ſedimentum præcipitatum ſubtiliſſimum ſubnigrum.

10) De illa aquæ hujus pluvialis portione, quæ magis rubella fuit, exiguam quantitatem in vitro probe obturato per anni ſpatium adſervavi, atque tunc deprehendi, colorem ejus mutatum fuiſſe in viridiuſculum, eamque ſimul ita turbatam, ut lateribus & fundo vitri præcipitatum adhæſerit itidem coloris viridis, nullus tamen vitro aperto fœtor, vappam redolens, ſeſe manifeſtavit.

11) Separata per transcolationem pars hujus aquæ (n. 10.) limpida adparuit, nec a lunæ ſolutione, nec ab aceto lithargyrii aliquam paſſa fuit mutationem, niſi quod ab illa exiguum præcipitatum ſubnigrum remanſerit.

12) Facta reliquæ portionis evaporatione, præcipitatum illud (n. 10.) impetravi ſiccum, grate virideſcens, terrei ſaporis, quod aquæ puræ fontanæ ſuperinfuſæ iterum virideſcentem conciliavit colorem, nullum vero ſpecialem odorem: addita autem huic miſcelæ lunæ ſolutio nullam produxit conſpicuam

cuam mutationem, niſi quod iterum præcipitatum ſubviride in fundo vaſculi murrhini reliquerit.

Quodſi itaque ex hiſce experimentis aliquid veritati conſentaneum inferre licet, id ſane eo redit, materiam hujus pluviæ purpureæ, nec acidæ vel vitriolicæ, nec alcalinæ eſſe indolis, multo minus particulas bolares & hæmatiticas, uti quidam ſomniarunt, ei fuiſſe admixtas, ſed potius ſulphur ſubtiliſſimum atque puriſſimum, ex intimo cum aqua hac pluviali inito connubio, colorem illum extraordinarium produxiſſe: atque exhalationibus ſulphureis id deberi, extra quoque dubium poſitum eſſe videtur; cui vero cauſæ exhalationes tales adſcribendæ ſint, haud adeo liquet: a pyrite & bitumine eas derivare, uti quidem CHIFLETI, celebris olim Medici, de pluvia purpurea Bruxellenſi fuit opinio *d*), magno tunc eruditorum applauſu excepta, illi haud difficile eſſet, cui innotuit, uberrimum eſſe in agro Ulmenſi & pyritarum & turffarum proventum: atque ejusmodi terrarum conditioni adſcribendam eſſe eam fontium indolem, qui perpetuo tincti, juxta VARENIUM *e*), hinc inde ſcaturiunt, nulla ſubeſt dubitatio. Verum enim vero ſi ita cum exhalationibus illis comparatum eſſet, neceſſario omnis pluvia colore aliquo tincta caderet in iis locis, ubi ex ſpiraculis & cryptis terræ perpetuo exhalant pyritarum vapores, uti circa fontes medicatos, ſecundum BERGERI *f*), SEIPPII *g*), SPRINGSFELDI *h*), aliorumque teſtimonia, id ſolemne eſt. Variorum enim corporum exhalationibus refertam eſſe aquam pluvialem, jam HIPPOCRATES *i*) agnovit, omnemque pluviam, pyrita-

d) In ſupra lit. *c*) citata WENDELINI *Diſſ.* paſſim, & inprimis p. 31. ſqq.

e) *Geograph. univerſal.* Lib. I. Cap. 17. Propoſ. 14. p. 293.

f) *Comment. de Therm Carolin.* Cap. 8. pag. 105.

g) *Pyrmont. Mineral- Waſſer*, Sect. III. §. 6 — 9. pag. 89. ſq.

h) *Abhandlung vom Carlsbade*, §. 34. p. 79.

i) Qui *de aëribus, aquis & locis* t. 18. Ed. LINDEN. *odorem*, inquit, *malum*

ritarum, ubi eorum eſt germinatio, vapore humido impraegnatam eſſe, LISTERUS *k*) contendit. Aliam itaque hujus pluviae purpureae cauſam ſubeſſe colligo, eamque paullo plenius declarare jam annitar.

Tremuit terra a. d. 1. Nov. anni MDCCLV. die illo fatali, qui urbi Vlyſſiponae totique Luſitaniae aliisque regionibus quam plurimis, juſto Dei judicio, adeo exitioſus fuit, fere absque intermiſſione ad diem uſque 27. Febr. anni praeteriti, atque univerſalis fere hic terrae motus a littoribus orientalibus Oceani ad centrum uſque Germaniae, & ab Islandia uſque ad Tropicum cancri, in circuitu ab oriente verſus occidentem per 4000. & a meridie ad ſeptentrionem per 2000. milliaria germanica, cum ingentibus marium & aquarum aeſtuationibus, retroceſſionibus & inundationibus, diverſis vicibus per varias orbis terrarum regiones ſaeviit, nec ab initio hujus anni adhuc penitus quievit. Speciatim ille terrae motus, qui d. 9. Dec. anni MDCCLV. Helvetiam maximamque Sueviae partem per Danubii Nicrique tractus ad Rheni ripas uſque pervagavit, etiam Ulmam & Geislingam, quamvis, quae Dei fuit clementia, absque ullo damno, meridie circa horam tertiam petiit, atque repetitis intra quatuor circiter minutas aliquot ſuccuſſionibus iterum ceſſavit, id tantum memini, me nocte ſubſequente adhuc mugitus & ſonitus in montibus adjacentibus, quibus oppidum totaque regio inſtar catenae cingitur, aliquoties audiviſſe.

Jungebantur magnae huic naturae revolutioni varia rariora phaenomena, inter quae horrendae illius procellae, quae terrae motum d. 18. Febr. anni MDCCLVI. anteceſſit, primo loco mentionem facerem, niſi ab inſtituto hujus ſermonis id alienum eſſet:

malum pluvialis aqua habet, eo quod ex pluribus congregata eſt ac permixta, ut citiſſime putreſcat. Conf. BOERHAAVE *Elem. Chem.* P. I. Tit. de aqua.

k) *De Therm. & font. medic. Angl. Exerc.* I. Cap. 9.

ſet: ſufficit commemorare aquarum perturbationes atque rariores earum in colore & mixtione mutationes: ita aqua thermalis Tœplizenſis d. 1. Nov. anni MDCCLV. primo turbida e ſua ſcaturigine fluxit, deinde penitus retroceſſit, poſt, paucis minutis elapſis, turbida, ſpiſſa & purpurea, majori impetu, quam alias ei ſolemne fuit, proſiliit, reddita tandem iterum fuit clara & limpida, ſed ab illo tempore duplo majori quantitate, quam antea, ſcaturit *l*). In vico *Brix*, Vallis Penninæ, poſt vehementem terræ motum, qui d. 15. Dec. ejusdem anni contigit, ex fiſſuris terræ trementis erupit aqua bulliens adeo fervida, ac ſi ſuper ignem coćta fuiſſet. Aliter factum eodem fere tempore cum celebri Galliæ fonte, qui in provincia Vaucluſe ſcaturit: hic enim ultra conſuetam ſuam altitudinem adſcendens, & vicinas regiones inundans, turbidus redditus fuit, & colorem luteum ſaporemque nauſeoſum & nidoroſum nactus, eundem per 8. dies retinuit, poſtea vero in alveum naturalem rediens, clarus iterum & limpidus evaſit *m*). Accedit, in Helvetia d. 1. Nov. anni MDCCLV. quamvis tunc nullus terræ motus ſenſibilis obſervatus fuerit, omnes fontes, qui ad radices montium Juraſſicorum in regione 10. milliarium ſcaturiunt, redditos fuiſſe turbidos, id quod iterum poſt terræ motum, qui d. 9. Dec. Helvetiam concutiebat, obtigit *n*). Denique in littore Africano Barbariæ, haud procul ab urbe Mequinez, ex ruptis terræ motu duobus montibus, aqua copioſe prorupit, quæ in aliquali diſtantia colore ſanguinolento ſeu purpureo tincta conſpectui ſe præbuit *o*). Atque in aquis manifeſtari terræ motuum ſigna antecedentia, mediante fontium & fluminum tumeſcentia & turbatione, cum ingrato inſolitoque ſapore & ſulphureo odore, non

l) Vid. *Novellæ publicæ Scaphuſiens.* Hurter. A. 1755. N. 103.

m) Vid. *Novell. polit. Ratisbonens.* A. 1756. pag. 95.

n) Hæc relatio, ex *Diario litterario Gœttingenſi* deſumta, fuſius legi poteſt in Cel. KRÜGERI *Gedanken von den Urſachen des Erdbebens* pag. 26. ſeq.

o) Vid. Novell. publicæ Scaphuſienſ. An. 1756. N. 1.

non ſolum perhibet Cel. Baglivius *p*), verum jam Plinio hoc innotuit, qui, ubi de ſignis terræ motuum agit *q*), *eſt*, inquit, *& in puteis turbidior aqua, nec ſine odoris tædio.*

Sed non aquas ſolum, verum etiam aërem ſulphureo-bituminoſis exhalationibus infici, eique poſt terræ motus ex ejusdem hiatibus ſociari fœtidos ſulphurum & ignium halitus, antea laudatus Baglivius *r*) commemorat; neque minus in nuperrimis terræ motibus idem eveniſſe, ex relationibus publicis conſtat: in valle enim *Sorna*, Comitatus Tyrolenſis, ad radices jugi *Montebaldo* dicti, ubi copioſus conchyliorum proventus adeſſe fertur, poſt terræ motum haud adeo fortem, ex ingentibus fiſſuris ejus, vapor copioſus & denſus, illi qui a calce viva, ſi extinguitur, exſurgit, haud abſimilis, exhalavit. Adhuc autem majorem meretur attentionem, quod *Locarni*, in Helvetia trans-Alpina, d. 14. Oct. anni MDCCLV. mane circa horam octavam ventus ſumme calidus, incolis alias inconſuetus, illam regionem perflaverit, repleto poſtea aëre nebulis denſis & copioſis rubicundi coloris, ſub quo etiam omnia objecta ab ejus refractione repræſentata fuerunt. Veſperi dein circa horam quartam pluvia cecidit purpurea vel ſanguinolenta, quæ ſedimentum limoſum ejusdem coloris depoſuit, noctu vero ſucceſſit tempeſtas tonitruoſa & fulminea, eaque tanta, ut fulgur a montium ſuperciliis in plateas deciduum, uno quaſi flumine per easdem oberraverit, ſuccedebat tanta imbrium copia, ut aqua pluvialis ad altitudinem 38. digitorum mathematicorum, lacus vero vicinus ad 15. pedes adſcenderit, inſuper nix in ſummis Alpium apicibus colore rubicundo tincta adparuit *s*).

His præmiſſis ut paullo propius ad ſcopum meum acce-

 dam,

p) *de terræ motu Romano* &c. in Operibus p. 539. & 543.
q) l. c. Lib. II. Cap. 83.
r) l. c. pag. 529. 539. 540.
s) Vid. *die Phyſicaliſch- œconomiſche Real-Zeitung. Stuttgard*, 1756. N. 13. pag. 615. ſeq.

dam, ſupereſt, brevem adhuc de cauſa terræ motuum digreſſionem ſubjungere. Oriri eos a tempeſtatibus ſubterraneis, jam dudum PLINIUS *t*) agnovit, qui *neque aliud*, inquit, *eſt in terra tremor, quam in nube tonitru.* FRANCKLINI aliorumque neotericorum experimentis ſatis evictum eſt, materiam fulguris cum electrica in omnibus convenire, atque unius ejusdemque eſſe activitatis & celeritatis; ideoque a veritate haud alienum eſſe cenſeo, cauſam terræ motuum efficientem eſſe electricitatem commotam *u*). Ubi itaque ab ignis electrici activitate, materiæ inflammabiles & quæ ſulphureæ ſunt proſapiæ, uti aſphaltum, lithantraces, turffæ, pyritæ, naphthæ variaque bitumina in viſceribus terræ ubivis obvia, fervent & accenduntur, vapores generantur ſeu flatus bituminoſo-ſulphurei, qui in antris ſubterraneis coacti, ubi nullus eis conceditur exitus, non ſolum terræ tremorem & ſuccuſſionem excitant, verum etiam aquis ſubterraneis remixti, earum æſtuationes, incaleſcentias, perturbationes, & in colore naturali mutationes creant, per ſpontaneos vero terrarum hiatus exhalantes, meteora generant, prout tunc atmoſphæ-

t) l. c. Lib. II. Cap. 81.

u) Hæc hypotheſis debetur Excell. KRÜGERO, qui eandem plenius & pro more ſuo elegantiſſime expoſuit loco ſupra (lit. *n*) cit. §. 6. pag. 13. Atque duo inprimis huic ſententiæ favent argumenta: primo quod ingens illa celeritas, qua ſæpius terræ motus ſuper magnam globi noſtri terraquei partem, eadem fere hora, immo eodem momento, uti id d. 1. Nov. ann. MDCCLV. & d. 18. Febr. ann. MDCCLVI. contigit, extenditur, optime explicari queat ex celerrima illa electricitatis communicatione, de qua jam Illuſtr. NEWTONUS *in Philoſ. natural. princip. mathemat.* pag. ult. *corpora*, inquit, *electrica agunt ad diſtantias majores, tam attrahendo, quam repellendo:* accedit ſecundo, quod, cum aqua ſit corpus electrigerrimum, haud obſcure pateat ratio, quare loca maritima quam maxime horrendis terræ motibus concutiantur. Conf. quoque *Commentar. de rebus in Scient. naturali & medicina geſtis*, Lipſ. Vol. V. P. I, pag. 10.

ſphæræ noſtræ eſt conditio, varii generis, eaque vel flatuoſa, vel ignea, vel aquea. De ultimorum itaque genere pluviam noſtram purpuream Ulmenſem fuiſſe, ex hactenus dictis haud adeo improbabile videtur: durantibus enim illis ſupra recenſitis crebrioribus terræ motibus per longum tempus fere haud interruptis, terra vel in vicinia Ulmenſi, vel etiam in locis longius ab hac urbe diſtantibus, absque ſenſibili pulſu vel ſuccuſſione tremens, ex venis, quas in ſinu ſuo abſconditas fovet, bituminoſo-ſulphureis, ab electricitate commota æſtuantibus vel plane accenſis, emittere potuit vapores ejusdem generis, qui vel in agro Ulmenſi adſcendentes, vel aliunde mediantibus ventis advecti, effluviisque aqueis, in aëre hoſpitantibus, intime commixti, pluviæ, quæ poſtea proxima cecidit, colorem illum extraordinarium purpureo-vinoſum conciliaverunt.

Ceterum uti eſt cum rebus humanis comparatum, etiam occaſione rarioris hujus naturæ phænomeni id evenit, quod Seneca v) animadvertit, dicens: *Nec uſquam plura exempla vaticinantium invenies, quam ubi formido mentes religione mixta percuſſit.* Varia enim dulci patriæ triſtia fata imminere, vel ad minimum ex ſingulari aëris conſtitutione, quæ pluviam hanc purpuream anteceſſit, morbos malignos oriri poſſe, haud pauci prædixerunt; ſed, quæ Dei fuit clementia, non ſolum Reſpublica noſtra ſarta hactenus & incolumis ſtetit, verum etiam poſt hanc pluviam anni tempus fuit ſaluberrimum, nec ullus vel civium, vel incolarum vicinorum morbo quodam epidemico occubuit.

v) *Quæſt. natural.* Lib. VI. Cap. 29.

OBSERVATIO XXV.

Dn. D. WOLFGANG. THOM. RAU.

Continuatio Obſervationis XLV. in Actor. Academiæ hujus Volum. X. contentæ, de Fiſtula dorſali, ſeu potius intercoſtali rebelli, tandem conſolidata.

Quum puris quantitas & qualitas in priſtino ſtatu maneret, fiſtulæque ſorditiem ſatis aperte manifeſtaret, unguentum Aegyptiacum, juxta Diſpenſatorium Würtembergicum paratum, & injectionibus additum, & cum plumaceolis, alternatim cum ſpiritu ſalis armoniaci ſimplici, adplicatum fuit. Acceſſit poſtea diarrhœa ſpontanea, quam cohibere conſultum haud duxi, quum natura moderamen adfluxus humorum verſus fiſtulam moliri videretur. Sic æquali & moderatæ cavitatis fiſtulæ abſterſioni, adhibito quoque interdum alumine uſto, per bimeſtre unice attentus, ex improviſo detexi infra illam ſedem, ex qua a coſta tertia ſpuria ſiniſtri lateris integrum fruſtulum carioſum antea ſeceſſit, marginem ſuperiorem ſecundæ coſtæ ſpuriæ, ab infra numeratæ, nudum, aſperum, atque perioſteo deſtitutum eſſe, exeunte inſimul pure magis virideſcente & male olente. Adverſus novum hoc atque ingratum φαινόμενον novo opus erat conſilio. Deligationis itaque adminiſtrationem ſic diſpoſui, ut, præmiſſa ſemper conſueta injectione, ad fundum fiſtulæ adplicaretur turunda filo munita, eaque matutina deligatione ſpiritu ſalis armoniaci ſimplici, veſpertina vero unguento digeſtivo ex terebinth. Venet. puriſſ. ℥iij. pulvere ſubtiliſſimo maſtiches, ſuccini, olibani, elemi ana ʒj. cum vitello ovi ſubacto, additis mercur. præcipit. rubr. ℈ij. imbuta: ad marginem vero coſtæ carioſum, prius ſcalpello, apice lenticulari inſtructo, in quantum id tuto peragere licuit, raſum, alia turunda, liquore balſamico,

mico, ex Eſſ. ſuccini, aloës, ariſtol. rot. Balſam. vit. Hoffm. & ol. caryophyllor. impraegnata, ſemper admota, & exterius fiſtulæ cavum, dilatationem ſæpius exigens, turunda turgeſcente, ex ſpongia præparata, repletum fuit. Acceſſit ægro poſtea tuſſis vehemens ſicca, cum difficili reſpiratione & crebro adſumtorum, cum liquamine viſcido, vomitu, quæ tamen tantum ſtomachica fuit, & potione laxante, infuſo Theæformi leniente, atque Eſſent. amara cum Tinct. Tartari adhibita, brevi iterum ceſſavit. Nudata autem coſtæ portio, magis quidem quam antea, ſpecillo admoto, ſe obtulit, poſtea tamen, ſublata, deſcripta antea methodo, carie nihil amplius agendum videbatur, quam fundi fiſtulæ depurationi tam diu inſiſtere, uſque dum in ulcus perfecte purum verſa fuerit. Huic fini quum hactenus adhibita ſeptica & abſterſiva haud ſatis reſponderent, alia ſubſtitui, uti ſuccum Plantagin. recent. itemque collyrium ſpiſſius, ex auripigmento, calce viva, pulvere rad. ari, reſina pini & melle roſaceo, denique globulum Lap. infernalis, paſta viſcida, ex Terebinthina, pulvere ari & mellis pauxillo, obductum; ſed absque conſpicuo effectu, niſi quod a Lap. infernali callus in fundo fiſtulæ paullo magis receſſerit, non tamen ſufficienter; ſinui enim eadem ſemper manſit altitudo, tractusque inæqualis: ſpecillum namque recto itinere in fiſtulæ cavum demiſſum, ubi ultra dimidium penetravit, inflecti dextrorſum debuit, ſi ad fundum uſque fiſtulæ pertingere opus eſſet, præterea in illo loco, quo obliquo flexu fiſtulæ cavum pergebat, ſinus alius deprehenſus fuit minor, qui anterius infra coſtam ſecundam ſpuriam, de cujus margine carioſo antea dictum fuit, deorſum tendens, aliquot ſeptimanis elapſis ſpecillum amplius haud admittebat hincque repurgatus & conſolidatus quidem videbatur, ſed diutius adhuc nidulavit, uti ex infra enarrandis patebit. Quum tot medicamenta, per dimidium anni aſſidue adplicata, nihil plane ad fiſtulæ hujus refractariæ ſanationem effeciſſent, parentes vero generoſiſſimi, unicum filium ſcalpelli aciei ſubjicere

mirum

mirum quantum reformidarent, conſtitutum tandem fuit, experiri vires fontis medicati bolaris Geislingenſis, adverſus omnis generis ulcera in his regionibus percelebris *a*). Balneum ergo hujus fontis ægro ita adminiſtrare curavi, ut aquæ bolari calefactæ tam profunde inſideret, ut ſupra os fiſtulæ aſcenderet, liberumque in ejus cavum influxum & effluxum haberet, id quod ſemper cum aliquali ſtrepitu factum. Extra balneandi tempus, ſepoſitis omnibus medicamentis, fiſtulæ cavum tantum plumaceolis ſiccis impletum fuit, admota ad externum os ſpongia, ne aditus ad interiora occluderetur: id quod eo magis fuit neceſſarium, cum aqua bolaris pro more ſuo, quousque margines fiſtulæ verſus exteriora repurgati erant, celerem conſolidationem moliretur. Adhibito ſic ad quartam uſque ſeptimanam balneo, parum abfuit, quin pus ſub quavis deligatione ſtillans, idque album, leve, ad ſenſum homogeneum, ideoque cambio Veterum, quo ulcera & vulnera pura glutinantur, haud abſimile *b*), mihi impoſuiſſet, totum fiſtulæ cavum eſſe perfecte repurgatum atque conſolidationi proximum, præſertim quum & fundus fiſtulæ adeo anguſtus & contractus fuerit, ut vix ſpecillum admitteret. Verum demiſſo accuratius ſpecillo, eoque deſuper paullo fortius moto, ex improviſo iterum pus ex albo viride & fœtidum, ex interiori & obliquo fiſtulæ ſinu profluens, ſpem conceptam eluſit. Quum itaque ex fiſtulæ ſede & altitudine haud aliter conjicere potuerim, quam interiorem & obliquum ſinum, inter tunicam, quæ muſculos intercoſtales in- & externos intercedit, cellulοſam, quæ proprie ſedes fiſtularum eſt *c*), nidu-

a) De ejus examine chymico & viribus brevi Commentatiuncula egi, germanico idiomate conſcripta, ſub titulo: *Neue Abhandlung von dem Rœtelbad bey Geislingen.* Ulmæ 1750.

b) Vid. Schulzii Diſſ. de *Oſſibus conſerventibus*, §. 26. & Platneri *Opuſcul.* Tom. I. pag. 229.

c) Vid. perilluſtr. L. B. *van* Swieten *Commentar. in* Boerhaavii *Aphoriſm. de cognoſc. & curand. morbis*, T. I. §. 413.

nidulari, ad pleuram vero uſque vel diaphragma, vel pulmones, quorum actio huc uſque ſemper integra ſalvaque manſit, non extendi, conſtitui tandem ſcalpello eum incidere, ut recta & patentior ad fundum uſque fiſtulæ fieret via, hac potiſſimum ratione permotus, quam pro canone generali, circa chirurgiam fiſtularum accipiendam eſſe puto, eouſque fiſtularum ſinus ſcalpello tuto incidi, quouſque ſine læſione partis cujusdam nobilioris pertingunt, callumque efficiunt. His præmeditatis, atque impetrata tandem a generoſiſſimis ægri parentibus venia, ſpecillum ſulcatum, quousque id fieri potuit, tali directione in fiſtulam adegi, ut ſulcus oblique deorſum ſpinam reſpiceret, atque ſic arteria & nervus intercoſtalis, ſub margine inferiori coſtæ proximæ ſuperioris decurrens, illæſus maneret, quo facto ſcalpellum incurvum, ad finem uſque ſulci adactum, trium circiter digitorum tranſverſorum latitudine a proceſſu ſpinoſo vertebræ ibi proxime ſitæ eduxi, atque ſic totum ſinum interiorem diſſecui. Hæmorrhagia poſtea plumaceolis ſiccis ſatis commode cohibita, altero die plaga, nova hac inciſione facta, ſatis lata & hians adparuit, patente jam recta ad fundum uſque fiſtulæ via. Adplicato dein unguento Aegyptiaco, abſcedebant lamellæ craſſiores ex flavo virideſcentes, ſumme viſcidæ & ductiles, turundis, cum filo adligato ad fundum uſque fiſtulæ immiſſis, adhærentes, calli copioſi ibique obfirmati partes inſimulque certiſſimi indices: factum id non per plures tantum dies, ſed per aliquot ſeptimanas, ut eundem penitus victum eſſe, aliquoties ſperaverim. Sed & hanc ſpem decepit non ſolum inferior, de quo antea retuli, ſinus, quoad adparentiam conſolidatus, revera autem callo tantum craſſiori obliteratus, hoc vero denuo remoto iterum detectus, verum etiam in ſuperiori ſinu ſpecillo deprehendi ejus fundum in oſſe quodam determinari, quod, quoad tractum, quem ſuperior ille ſinus ab externo fiſtulæ orificio ad fundum ejus pergit, pro extremitate coſtæ tertiæ ſpuriæ ab infra numeratæ, poſteriori & proxima

ejus capitulo anteriori & majori, pro articulatione laterali cum duobus corporibus vertebrarum vicinarum inſerviente, habui *d*), & tractu primo læve, poſtea vero aſperum, ſuperficiem vero totam, qua ſpecillo attingi potuit, vix piſi circumferentiam ſuperare deprehendi. Huic itaque novæ & ingratæ adparitioni adſcribendum eſſe judicavi, quod præter pus conſiſtentius, turundis adhærens, tanta ſemper ichoris tenuis quantitas, ſplenia & faſciam externe adplicatam qualibet vice madefaciens, ab una deligatione ad alteram uſque e fiſtula ſtillaverit. Novæ jam ſuperandæ erant difficultates, & quod ad inferiorem ſinum ſpectabat, huic eo magis diu indulgendum haud fuit, quo plus de ſecunda coſta ſpuria, cujus margo ſuperior ſemel jam carioſus repertus fuit, metuendum mihi erat. Quum itaque ibi nihil ſectioni obſtare videretur, hæc quam breviſſime ita adminiſtrata fuit, ut ſpecillo ſulcato, quousque id juxta capacitatem externi fiſtulæ orificii fieri potuit, immiſſo, ſcalpello incurvo, incipiendo a communi fiſtulæ orificio, intra quod novi hujus ſinus peculiare orificium latuit, inferiora verſus diſſectus fuerit: parato ſic aditu, & callo unguento Aegyptiaco ſublato, coſta ſecunda ſpuria ſana & naturali perioſteo tecta inventa, & repurgatus hic ſinus *Liquore* Bellosti *e*), brevi Eſſent. balſamica plenarie

d) Conf. Winslow *Expoſit. anat. corpor. hum.* Ed. latin. Tom. I, §. 541. pag. 148. & Boehmeri *Inſtit. Oſteol.* §. 461.

e) Liquor hic a Cel. Platnero *in Inſtit. Chirurg.* §. 201. & paſſim laudatur; ejusque conficiendi ratio in formulis, germanicæ editioni hujus libri adjectis, N. 43. in ea proportione exhibebatur, ut Mercurii vivi curr. ℥j. in loco calido ſolvatur in aquæ fort. ℥ij. addendo dein aquæ font. vel plantag. ℔vj. Sed quum generoſiſſ. æger ab hoc tempore ejus applicationem ſine omni offenſione optime ferret, minus autem efficax deprehenderem medicamentum juxta enarratam proportionem paratum, eam ita exacui, ut ad datam aquæ plantag. quantitatem triplo majus Mercurii & aquæ fortis pondus accederet, id quod me non pœnituit, quum multo felicior poſtea fuerit hujus liquoris effectus.

narie conſolidatus fuit. Prior autem ſinus, ubi fiſtula altius nidulavit, aſſidue repurgatus fuit Eſſ. Euphorbii, addito ei oleo caryophyllor. deſtillato, mediante turunda filo munita, ad fundum ejus, ubi admoto ſpecillo os ſentiebatur nudum, demiſſa, reliquo cavo plumaceolis, liquore Bellosti imbutis, repleto. Inſimul interne adhibitum fuit infuſum traumaticum, ex rad. Ari, Pimpinell. Vincetox. Chin. ana ℥ij. Sarſaparill. ℥ß. herb. Hed. terreſtr. Virg. aur. Sanicul. Pyrol. ana Mj. flor. Bellid. Centaur. min. ana p. ij. raſ. Lign. Saſſafr. Guajac. ana ℥j. Cort. Citr. rec. ʒvj. ſem. Aniſ. ℥ij. itemque pulveres ex Aethiop. antimonial. Diſpenſ. Würtemb. ℈j. & Diagryd. ſulphurat. gr. v. pro una doſi, interpoſitæ quoque pilulæ mercurial. laxantes, nec non Tinct. antimonii acr. cum Eſſ. pimpinell.; ſed absque omni effectu: puris enim, ſub quavis deligatione effluentis, nec quantitas, nec qualitas, nec etiam fiſtulæ altitudo vel parum mutata fuit. Quum itaque in ejus ſanatione, methodo hactenus enarrata, ea mihi haud obtigerit felicitas, quam binis ejusmodi caſibus expertus eſt Illuſt Ellerus *f*), atque fiſtulæ verſus ſpinam dorſi, a qua vix duorum pollicum transverſorum latitudine diſtabat, mediante cultro ampliatio & periculoſa & inutilis mihi videretur, ad fundum vero ejus melior & tutior haud patefieret acceſſus, jam conſtitutum mihi erat, Severini Conſilium g) ſequi, atque igne actuali id, quod de coſtæ capitulo nudum reperiebatur, adurere, atque ſic uno actu abſconditam fiſtulæ ſorditiem auferre *h*). Sed non parentum & ægri ſolum meticuloſa renitentia, verum etiam dolor, ſpecilli ad os intruſione excitatus, & ad coxendicem uſque ſeſe extendens, ab hoc propoſito me deterruit, ut ſatius

f) *Mediciniſch-und chirurgiſche Anmerkungen von Krankheiten und Operationen, welche in dem Charité-Lazareth zu Berlin vorgefallen*, pag. 59. ſeq.

g) *De efficaci Medicina*, Lib. II. P. I. Cap. 87. p. in. 260

h) Ad mentem Hippocratis, Aphoriſm. 8. Sect. VIII. *quæ ferrum non ſanavit, ignis ſanat.*

tius duxerim malo indulgere, quam graviora ſymptomata excitare. Nec tandem moræ me pœnituit: continuato enim uſu liquoris Bellosti, atque Eſſ. Euphorbii cum oleo Caryophyllor. alternatim fundo fiſtulæ adplicatis, ſpecillum immiſſum haud amplius ad coſtæ uſque portionem pertigit, atque decreſcente inſimul fiſtulæ altitudine, puris quotidie effluentis quantitas multum imminuta, qualitas vero ejus ita mutata fuit, ut omnino bene coctum, albidum, leve & cambio ſimile e ſinu exſtillaret. Hinc conſultum duxi, ſepoſitis omnibus injectionibus & turundis, ad fiſtulæ fundum hactenus aſſidue adplicatis, experiri, an non ejus cavum ſatis repurgatum ſit, atque, uti Celsus *i*) loquitur, *purum corpus puro corpori junctum coëat.* Nec fefellit me expectatio; ſenſim enim cavitas clauſa, tandemque rebellis hæc fiſtula, quæ ultra biennium & ægri ejusque parentum, & meam fatigavit patientiam, ex voto glutinata atque ſanata fuit.

OBSERVATIO XXVI.

Dn. D. WOLFGANG. THOM. RAU.

De

Lapide Malechite.

In Comitatu Tirolenſi, haud procul ab oppido *Schvvaz*, quod ab urbe metropoli Oeniponte quinque milliaribus diſtat, e viſceribus fodinæ cujusdam mineralis ſtillat ſuccus bituminoſus, qui brevi in lapidem vertitur durum, in ſuperficie lævigatum, coloris pallide viridis praſini, & novo viridi Saxonico haud abſimilis, variegati tamen & ſtriis albicantibus intermixti: intus autem poroſus eſt hic lapis, & figuræ irregularis. Quoad uſum medicum ab incolis celebratur ad partum difficilem & ad terrores ſubitaneos, atque ob hanc virtutem ab iisdem germanico idiomate *Schreckenſtein* audit, inſuperque etiam ornamenti vices,

i) *de Medicina* Lib. V. Cap. 26.

vices, inſtar aliorum lapidum pretioſorum, in annulis aureis & argenteis ſubit. Hæc in acceptis refero ſumme reverendo & ampliſſimo Domino *Joſepho Antonio* BECKENSTEINER, Sereniſſ. Elect. Bavar. & Eminentiſſ. Cardinalis Conſtantienſis Conſiliario eccleſiaſtico, atque Rever. Capituli ad divi Cyriaci Eccleſiam collegiatam Wieſenſteigii Decano ſpectatiſſimo, fautori meo colendiſſimo, & Viro circa res phyſicas & medicas curioſiſſimo, qui hujus lapidis exemplar dono mihi dedit. Plura de ejus geneſi & natura me latent: transmitto autem de eo portionem ad Illuſtrem Ephemeridum Academ. noſtræ Directorem, eumque quam decentiſſime rogito, ut hanc de lapide Malachite hiſtoriam, mancam omnino & mutilam, ſi dignam ſuo labore judicet, pro ſua in hiſtoria naturali ampliſſima cognitione, uberiori ſcholio illuſtrare haud dedignetur *).

(*Geislinga Norimbergam miſſæ d.* 28. *Martii* 1757.)

OBSERVATIO XXVII.

Dn. D. MATTHIÆ GEORG. PFANN.

De

Perniencioſiſſimo prunarum vapore.

Duæ ſequioris ſexus perſonæ cælibes, XXIV. & XXX. annos natæ, die VIII. menſis Januarii ann. MDCCLVII. circa X. noctis horam lectum conſcendunt ſanæ & ſalvæ. Cubile earum anguſtum vix tantum habet ſpatii, ut inter lectos, ipſis ibidem ſtratos, commode quidam poſſit obambulare. Ob frigus eodem die vehementiſſimum, ingruenteque nocte magis adhuc auctum, infelices conclave undique clauſum olla prunis repleta calefacere, ſeque a frigoris vi & injuria munire ſtudent. Olla

 adhuc

*) Huic petito humaniſſimo ſatis facere, aliæ occupationes graviores hucusque impediverunt.

adhuc recens, carbonibusque, quibus fabri ferrarii uti ſolent, referta, quinque circiter & quod excurrit, menſuras hic loci conſuetas capiebat.

Utraque ſulphureis prunarum vaporibus alto ſomno ſepulta, omnique ſic ſaluti ſuæ conſulendi facultate privata, in iſto lamentabili ſtatu tota permanet nocte, ad diem uſque ingruentem, ubi in negotiis deſiderata conſuetis, auditoque ante conclave terribili ſtertore, circa horam IX. vi effrangitur janua clauſa. Conſpectus iſtarum perſonarum, ut facile conjici poteſt, omnium erat miſerrimus. Utraque oculis clauſis, vultu diſtracto & deſigurato, abſque omni mente & ſenſu rigida & immota in lectis decubuit proſtrata. Profunda, cum rhoncho comitata & intercepta, reſpiratio, arteriarumque pulſus ab initio vix ſenſibilis, unicum vitæ fuit indicium. Cubiculi aër ex prunis evaporatis deprehendebatur admodum infectus. In exigua ab utroque lecto diſtantia, olla, una cum carbonum cinere, in orbiculum terrenum, in quo alias ad lumen nocturnum conſervandum lampas ardebat, fuit conſtituta. Pavimentum, aſſeribus ſtratum, ſub iſto orbiculo in circuitu, inferiori ollæ parti reſpondente, nigrum fuit & in ſuperficie aduſtum. Unde ſuſpicari licet, prunas ab initio vehementem ſparſiſſe fervorem, pavimentu ipſum lædentem, alterutramque infelicium hinc commotam, priusquam obdormivit, ſecuritatis cauſa, ſuppoſuiſſe orbem. Prima omnium, quam ſuſceperunt præſentes, occupatio fuit, ut graviter adflictas ex arctiori receſſu in ſpatioſius & temperatum transportatas conclave, concutiendo, quaſſandoque conati ſint reſuſcitare. Sed omnem, ipſis, ſtatuarum inſtar, ſine ſenſu & motu manentibus, perdiderunt operam. Ipſe ego circa horam X. matutinam una cum duobus Medicis in auxilium vocatus, miſeras ſub introitu in lamentabili, quem deſcripſi, ſitu reperi; altera dentibus præterea ſtridente, ore autem utriusque ita conſtricto, ut vi, ad infundendum liquorem ſpirituoſum feſtinato allatum, fuerit effrangendum. Hujus pars minima, quæ

tan-

tantum transmiſſa eſt, ad vomitum aliqualem laceſſivit natu majorem. Conſilium primo initum repentinam ſuaſit venarum ſectionem, quæ in brachio (vaſa enim venoſa in pedibus rigidis utroque in ſubjecto plane erant inviſibilia) ſine mora eſt inſtituta. Sanguis, atramenti inſtar niger & ſyrupo ſpiſſior, in ipſo fluxu ſponte ſtagnavit ſua. Unde vix III. uncias emiſit unaquæque. His præmiſſis ubique perpetuo aſperioribus fricantur linteis, plantæ pectuntur ſcopulis. Mixtura ex ſalis armoniaci & cornu cervi ſpiritu, balſamo vitæ Hoffmanni, & aqua reginæ Hungar. ipſarum admovetur naribus, pauculumque ſimul iisdem infunditur; capitis vertex, tempora, dorſi ſpina & artus eadem lavantur. Aegrotantium autem conditio, his omnibus adhibitis, manebat eadem. Quam ob cauſam, præmiſſo leni emetico, ex Ipecacuanha parato, unanimiter acria applicandi clyſmata initur conſilium, quæ & conſuetum brevi præſtant effectum. Ante hos apparatus, ut & poſtea, num miſere ita afflictis liquor cornu cervi ſuccinatus, cui anodynus ſpiritus Hoffmanni, Eſſentia caſtorei & ſalis armoniaci ſpiritus acceſſit, una cum mixtura ex aquis, pulveribus & ſyrupis analepticis, antiſpaſmodicis & excitantibus propinari poſſit, tentabatur; quæ quoties fuerunt adhibita, os inſtrumento quodam vi aperiri debuit. Calore naturali tum in partibus exterioribus redeunte, poſt meridiem ad venæſectionum in pede, ubi vaſa ſanguifera jam magis elucebant, progrediebamur repetitionem. Sanguis fortius, quam ante meridiem, protruſus, meliorem referebat conſiſtentiam & colorem. Arteriarum pulſus vigorem quendam, & vultus priſtinam fere reaſſumebat formam naturalem. Unde quædam reſtitutionis ſpes omnino concipienda fuiſſet, niſi rei eventum adhuc reddidiſſet valde ambiguum continua mentis & ſenſuum abſentia, cui infelices haſce ægras fortioris errhini ope, ex pulvere ſternutatorio Wedelii, helleboro, Euphorbio, oleo Majoranæ, &c. compoſiti, eximere tentabamus, ſed fruſtra. Acutis circa veſperam veſicatoriis rite in ſuris impoſitis, fricando fere

perpe-

perpetuo, pergebatur. Medicus quidam quartus ſera nocte, *Limonadam*, notiſſimum potum ex aqua fontana, ſaccharo Canarienſi, ſucco Citri, &c. paratum, certum alias, prout volebat, remedium, una cum tabaci clyſmate, ſuadebat. Sed ſpes hac vice fefellit, omnemque operam & curam perdidimus inutiliter. Natu enim minor, illuceſcente die motibus correpta convulſivis, cuncta mortis inſtantis prodebat indicia, ipſamque die X. dicti menſis circa horam VIII. matutinam efflavit animam. Altera cum ne minima quidem veræ reſtaurationis monſtraret veſtigia, nec cutem attraherent veſicatoria, candentis ferri uſus, ut ultimum quaſi tentamen, deſperata fere ſalute, pleno decernebatur conſilio, ipſumque mox plantæ admovebatur circa meridiem. Durante hac operatione per pauca quædam momenta palpebras aperiebat moribunda, protenſoque pede cauterio tacto nonnulla ſenſus oſtendebat ſigna. Mox autem oculis iterum clauſis in priſtinam præcipitata ſenſuum abolitionem veſpertino adhuc tempore prædictæ illi, cum eodem, ſed & ejusdem ut antea inconſtantiæ, effectu, ſubjiciebatur operationi. Ambigua hæcce & periculoſiſſima nil certius, niſi imminentem augurari poterant mortem, quæ accelerato una cum nocte appropinquabat gradu. Lethiferis enim graviter adflicta circa idem tempus implicabatur infirmitatibus, & mox convulſivis correpta motibus circa mediam noctem vitam, unaque cum ſuo a triſti ſcena receſſu totam finiebat tragœdiam.

Poſtero die cadaverum ſectione inſtituta, externe quidem in utroque ſubjecto nil, niſi quod muſculi junioris temporales fuerint ſolito rubicundiores, deprehenſum eſt notatu dignum; cujus etiam vaſa meningum, magis tamen piæ quam duræ, cranio ablato, ſanguine reperta ſunt præter naturam extenſa; vaſa vero ſenioris in utraque iſta membrana ſine diſcrimine valde extenſa & ſanguine turgida apparebant. In baſi cranii nihil ſanguinis aut alius humoris expreſſi deprehenſum eſt apud juniorem, nec magis in cerebri ventriculis; quorum omnium contrarium

trarium obtinuit apud ſeniorem, quippe quæ, altera magis ſanguine & ſuccis prædita, ubique in cerebro habuit humores extravaſatos; plexus tamen utriuſque choroideus ſanguine adeo fuit infarctus, ac ſi tenerrima ejus textura data opera ſic eſſet præparata & quaſi cera injecta. In thorace pulmones utrarumque, ob lividum ſubnigrumque colorem, præternaturales ſeſe objecerunt ſpectatum; majori tamen apud juniorem (vaſis ejus ſanguiferis ſcatentibus), quam apud ſeniorem, gradu. Illa enim & in vita adhuc ſuperſtes ſæpius pulmonis infirmitatibus laboravit & ſanguinis exſcreationibus. Utriuſque ventriculus cordis dexter multum habuit ſanguinis coagulati; & junioris præterea polypum ſatis longum latumque. Reliqua quod attinet viſcera, melioris illa fuerunt conditionis, præter fellis veſiculas in utraque magnas & extenſas, ac ſi vi eſſent inflatæ, id quod, a Medicis quibusdam in apoplecticis jam obſervatum, notatu eo eſt dignius.

Ex triſti hoc caſu, ad finem properans, ſequentes tantummodo, coronidis loco, deduco cautelas.

Prunarum, inprimis humidarum aut non ſatis in loco patente exuſtarum, quales ſunt fabriles, quantum fieri poteſt, generatim vitentur vapores. Quoties enim peſſima quæque inde in templis, conviviis celebrioribus & conſeſſibus, Theæ & Caffeæ ſumendæ gratia inſtitutis, oriuntur damna? Hiſce in locis amplioribus noxam cum afferant, quo periculoſior in anguſtis & recluſis conclavibus, cellis ſubterraneis & cavis, frigore inprimis eos coarctante, erit effectus? Nec diu in ejusmodi conclavibus, ubi carbones adſunt candentes, moremur. In temporis enim diuturnitate ſine dubio quærenda eſt cauſa, cur omne noſtris miſere perditis auxilium fuerit inutile. Verſus januas aut feneſtras, ad ſpiritum trahendum, redeamus ſæpius, ubi negotia & vitæ genus, ut prunis per horas plures adſimus, requirunt. Nec opus qualecunque iisdem perficiendum ſuſcipiatur talibus in locis, ubi liber aëri non patet aditus & tranſi-

tus. Nec vaporibus, quantum permittit negotium, in plaga, per quam aër tranſit, ſimus obviam. Aridis, bene exuſtis &, ſi fieri poteſt, fagineis utamur carbonibus. Minime omnium vero in conclavibus dormiamus, in quibus carbones accenſi ſunt, ne ſit periculum, ut noſtrarum infelicium evigilemus exemplo. Vitemus in genere omnes noxios olei, ſevi, calcis, &c. vapores. Nullum enim eſt dubium, oleum, longævo lampadis uſu in orbem transmiſſum terrenum, prunarumque ardore in vapores reſolutum & ſulphureis carbonum vaporibus adjunctum, adauxiſſe damna. Nec rariora ſunt hominum exempla, qui in conclavibus, ubi oleum, ſevum, &c. adſervabatur, aut quorum pavimentum nuperrime erat lavatum, aut parietes tectorio veſtiti & dealbati, decumbentes, in graviſſimos præcipitati ſunt morbos. Plura ut addam nec tempus, nec ſpatium permittit.

(*Erlanga Norimbergam miſſa d. 6. Maji* 1757.)

OBSERVATIO XXVIII.

Dn. D. JOANN. GOTTLIEB SCHÆFFERI,

Hiſtoria ſectionis obeſi juvenis, ex pinguedine nimia mortui.

Sicuti obeſitas mediocris non modo ad formoſum corporis habitum facit, ſed etiam inter ſigna nutritionis integræ & laudabilis valetudinis merito refertur; ita ſi eadem modum excedat, non ſolum deformes & ad obeunda officia ſua ineptos tardosque reddit homines, ſed etiam ſanitati vitæque non raro obicem ponit, adeoque periculorum ſuſpicioni juſtam præbet cauſam, inprimis ſi præmaturo tempore ætateque juvenili accedat. Non adeo rara apud Autores reperiuntur exempla nimiæ obeſitatis, vitæ inſidias ſtruentis, ceu ex Obſerv. 97. Miſcell. Natur. Cur. Dec. I. Ann. II. p. 161. Dec. I. Ann. III. Obſerv.

ſerv. 45. p. 74. itemque Centur. Ephemer. X. Obſerv. 25. p. 292. videre eſt. *Guilielm.* HARVÆUS (referente *Joh.* BETTO in Lib. de *Ortu & natura ſanguinis*, p. 317. ſeq.) in ſene quodam, *Thoma Parro*, CLIII. annum jam agente, præcipuam mortis cauſam in copioſa cordis pinguedine, poſt diſſectionem ab obitu inventa, reponere haud dubitavit. Nec quotidiana refragatur experientia, obeſos aſthmate & ſuffocatione frequentius tentari. Fatalem exitum pinguedinem exſuperantem produxiſſe exemplo confirmare novo haud injucundum lectu, nec inutile cenſeo. Juvenis nempe cœlebs, trigeſimum ætatis annum jam agens, & a prima inde infantia pleniore corporis habitu donatus, cum parentibus præmatura morte orbatus eſſet, a nobili quodam perbenigne ſuſcipiebatur, qui omnia, quæ ad honeſtam educationem pertinent, liberaliter ſuggeſſerat, ita, ut provectiori ætate juvenis iſte Largitori ſuo famuli officia præſtare potuerit. In molli hoc & laudabili ſervitio a gravioribus corporis laboribus, animi curis, aliisque ejus paſſionibus liber, otio vero & lauta diæta ſaginatus, mole corporis magis magisque ſuccrevit, ac in eam tandem excrevit corpulentiam, ut neque muneribus ſuis rite defungi amplius, neque ſine incommodo aut periculo ſuffocationis ſe loco movere potuerit. Per ſex itaque menſes integros quieti & lecto datus, decumbebat ſecurus non minus ac vorax, ſiquidem cottidie cibum potumque larga copia aſſumebat, adeo, ut ſingulis diebus xx. immo xxx. menſuras dimidias, quæ *Kœpflein* heic vocantur, cereviſiæ triticeæ potaret. Ex quo vitæ deſidis & victus luxuriantis genere cum molem corporis jam antea moleſtam magis magisque increſcere perſentiſceret, ſuſpicari cœpit ſe hydrope laborare. Hinc ex providentia & juſſu Domini ſui delatus eſt in Noſocomium Catholicorum. Ego vero, cui cura hujus valetudinarii concredita eſt, accerſitus, cum hunc quadratum hominem, qui Ludovicum craſſum longe ſuperare viſus eſt, inviſerem, monſtroſam ejus craſſitiem, habitumque extrema aſcite laborantis aliquibus vicibus ſuperantem ad-

ſpiciens, fateor, obſtupui. Tantæ enim molis extiterant brachia pedesque ægroti, ut neutris loco movendis ipſe amplius par fuerit. Mammæ pectus amplum obſidebant adeo prægrandes, ut ubera maxima lactantis fœminæ nunquam illas æquaſſe perſuaſus ſim. Venter prætumidus ad genua uſque dependebat. Umbilicus ad thaleri ambitum ampliatus; virile vero membrum intra protuberantem pubis ventrisve pinguedinem uſque abſconditum erat, ut urina ex ſinu quodam iſtius loci reſiduo involuntarie ſtillaret. Nates tanta luxuriabant carnium ubertate, ut mole ſua viderentur quadruplices. Ab impreſſis ventri pedive aut brachio digitis foveolæ relinquebantur non minus, ac in aſciticis. Pedes omnem ſenſum motumque amiſerant. Aeger ipſe conquerebatur de gravi cordis anxietate ac difficili & anheloſa reſpiratione. Hinc cum ob ſuffocationis metum impetumque lecto decumbere haud amplius poſſet, in ſella ampla repoſitus, elapſis vix XX. horis, ſubito extremum effudit ſpiritum.

Eodem die cadaveris diſſectionem inſtitui. Inciſis abdominis integumentis, ſuperabundante pinguedinis copia ſane obſtupui. Adacto enim profundius licet cultro, nihil tamen, præter pinguedinem, in conſpectum producto, dubitavi de carne muſculoſa in ventris ambitu reperiunda, ratus, corpus ibi ex mera pinguedine compoſitum forte eſſe. Muſculi enim abdominis parum veſtigii reliquerant. Membranæ adipoſæ craſſities erat pedis unius & trium unciarum; peritonæi ſex linearum; Omenti unius unciæ. Ex cavitate abdominis vj. aquæ menſuræ plus minus effluebant, ventriculus permagnus & inteſtina omnia adipi videbantur tantum non immerſa, paſſim tamen hinc inde rubore nonnihil ſuffuſa. Hepar inſolitæ magnitudinis ad ſiniſtrum uſque hypochondrium protenſum, vj. pendebat libras, ejusque veſicula fellea ſolito grandior conſpiciebatur. Lien ex adverſo parvus & ſanus. Renes inæqualem & tuberoſam monſtrabant ſuperficiem, inſtar vitulinorum, aut quales in

fœtu

fœtu eſſe ſolent. Veſica urinaria, undique a mole pinguedinis compreſſa, corrugata & craſſa, extenſionem haud patiebatur facilem. Veſiculæ ſeminales flaccidæ & ſemine putrido refertæ videbantur. Aperto poſtea thorace, multum aquæ in pericardio inveniebatur, cor ipſum vero grande & adipe ſuffuſum cinctumque, cujus ventriculi polypoſis concretionibus variis repleti protuberabant. Pulmones videbantur ſani, & ne indicio quidem corruptionis notati. Si denique totius corporis pondus mea aliorumque computatione facta æſtimare liceat, Coloſſum hunc quadratum ultra quingentas libras propendiſſe non temere ſuſpicor: nam octo viri robuſti, linteis aliisque motus auxiliis incumbentes, vix loco movere valuerunt hunc obeſum, dum viveret. Hoc vero ipſo exemplo docemur, humores etiam ſat laudabiles & felici nutritione oriundos, ſi quantitatem excedunt legitimam, eandem, quam antea ſuſtinebant ſuffulciebantque vitam ac ſanitatem demum ſubruere ac plane ſubvertere, illud vero legis divinæ obſequium, qua pane in ſudore faciei veſci jubemur, omnino ad longævitatem melioremque valetudinem multum conferre.

(*Ratisbona Norimbergam miſſa d.* 26. *Maji.* 1757.)

OBSERVATIO XXIX.

Dn. D. JOANN. CHRISTOPH. HENNICKE,

Hernia incarcerata cum ſphacelato ex contuſione teſticulo, & inteſtini per lumbricos egreſſos perforatione.

Vir juvenis, XXX. annorum & quod excurrit, temperamenti cholerici, ſtructuræ robuſtioris, ſtaturæ altioris, ſanitatis vegetæ, rei pharmaceutices κατ' ἐξοχὴν dictæ non ſolum, ſed & eorum, quæ ad τὸ bene eſſe, ad decorem Pharmacopolii per-

tinent, ſat gnarus, qui trans Rhenum in caſtris quoque artem exercuerat; poſtmodum in officina quadam huiate, cujus renovandæ cauſa pegma contignatum fuerat adpoſitum, commorans, circa medium menſis Maji, die ſcilicet vigeſimo, aëre admodum rigido extra domum, dictam in contignationem, operariis ad opus bene perficiendum conſilium daturus, ſeſe confert, dein per aperturam, feneſtrarum inſertioni dicatam, rediturus, ignorans vel non obſervans ciſtam, ex veterum more acuminatam, i. e. angulo triangulari tectam, ſub ipſo greſſu, vel potius ſaltu, hanc ſuper ciſtam gradatim, ſeu equitum more, incidit, tanta quidem ex motu & pondere corporis cum vehementia, ut ſummam partium genitalium contuſionem, eoque ipſo momento acerbiſſimos dolores (colicos, alias ſibi familiares, credens, nimiumque ſibi fidens,) per bihorium fuerit perpeſſus, tandem Chirurgum vocari curavit, qui chirurgica olim Collegia b. SCHACHERI frequentaverat, ſub ejusque & Patroni manuductione in Xenodochio Lipſienſi per quinquennium artem exercuerat. Hic locum affectum viſitans, herniam incarceratam cum inflammatione gangrænoidea, contradicente licet ægro, ſtatim accuſat, fotusque calidos adplicat, ob dolorum autem vehementiam & Medicum accerſebat, qui fomentis externe continuatis, venæſectione, enematibus demulcentibus, interne quoque ſedativis, reſolventibus, diaphoreticis temperantibus, mitigare malum allaborabat, cum æger de doloribus non perferendis, cum corporis incurvatione querelas movebat, ſugillatio & inguen dextrum cum ſcroto, & magnam abdominis, ad umbilicum uſque excurrentem, nec non tam interiorem, quam exteriorem dextri femoris regionem occupabat; febris inflammatoria cum pulſu duro & tenſo, deliria licet adhuc leviora, vomitus, ſitis, urgebant, & prognoſin lethalem indicabant. Ex uſu adhibitorum æger per 24. horas nullum fere, vel plane exiguum percipiebat levamen, ſymptomatum tantum remiſſio d. 21. per intervalla accedebat.

Rubo-

Rubore autem in ſcroto d. 22. magis ad fuſcum vergente, ſcarificationem in ſcroto aliquatenus molliori reddito inſtituendam juſſi, qua mediante guttulæ atri cruoris prodibant. Ἀναισθησία autem necroſin indicante, extemplo fuit inciſio peracta, cum impetu proſiliente tanta, & tantam mephitim cadaveroſam redolente materia putrida, ex rubro atra, ut adſtantes animo fere linquere & operationem ſiſtere oportuerit. Recollectis viribus, inciſione pro effluxu ampliata, & ſcroti magnitudine collapſa, vulnus digeſtivis & injectionibus balſamicis fuit tractatum, non neglecto, ad gangrænæ progreſſum ſiſtendum, corticis Peruviani cum Nitro uſu.

Ex hiſce phænomenis ſatis ſuperque interna vaſorum inprimis ſanguiferorum læſio, ſanguinis extra vaſa collectio, ſtagnatio & corruptio eluceſcit.

D. 23. prægreſſa præter opinionem nocte quietior, æger e lecto ſurgebat, pulſus erat remiſſior, excretiones alvinæ liquidiores largiſſimæ, & æger magna de reconvaleſcentiæ ſtatu ſibi promittebat, Medico inter ſpem metumque permanente, quippe particula omenti ſphacelati, per aperturam vulneris prodiens, erat reſecanda.

D. 24. pulſus & ſitis augmentum inflammationis internæ indicabant, ſugillatio, indolens licet, latius ſerpebat, & tum inguen alterius lateris, tum internum ſiniſtri femoris hemiſphærium petebat, ſacculus ſcrotalis inſigniter mane repletus erat, hinc de die aliquoties deligandus, ubi qualibet vice magnam ichoris jam deſcripti, maxime putridi copiam plorabat, ſed & inteſtinum corruptum nunciabat, dum teres lumbricus ultra pedis dimidii longitudinem ſibi, fecibusque alvinis exitum quidem, ſed inſimul quoque mortem in ſphaceloſa hac colluvie paraverat. His emergentibus accedebat

d. 25. ſopor cum virium jactura, febris vulnerariæ incrementum, inſimulque majoris omenti ſphacelati portionis ſeceſſio.

D. 26.

D. 26. ſequebatur alter lumbricus vivus, ejusdem cum priore magnitudinis. Ex eo tempore, quo nudius tertius feces alvinæ per vulnus dejiciebantur, nec tantillum earum amplius per anum, usque ad medium menſis Julii, egerebatur. Dictu & creditu difficile eſt, quantis faſtidiis, fœtoribus, aliisque moleſtiis & impedimentis hæc cura, in longum protracta, fuerit ſtipata, ubi ſingulis diebus ternis vel pluribus vicibus vulnus erat deligandum, & ſemper ſentina corporis ex eodem repurganda, accedente ſimul ægri, præceptis non audientis δοκησισοφία, monitorum aſperitate, uſuque præſcriptorum poſthabito, uti clarius e ſequentibus patebit. Ad cohibendam ſcybalorum per vulnus excretionem, poſt injectiones balſamicas applicata ſimul fuere ſplenia cum plumaceolis, quibus per biduum effectus ſperatus ſuccedebat, alvus tamen eapropter non ſolvebatur. Removenda vero erant ſplenia, quoniam æger moleſtiſſime ea ferebat.

D. 27. Nox prægreſſa pacatior, vires robur videbantur aſſumere, febris vulnerariæ paroxyſmi continuabant, & in poſteriori ſcroti regione nova ex corruptione ſphaceloſa in conſpectum veniebant vulnuſcula, & licet excretio alvinarum ſordium per vulnus huc uſque quieverit, attamen feces bilioſæ per preſſionem inguinis in cavum ſcroti ſecedebant, & inflammatio femoris ad gangrænam magis iterum vergebat.

Quum univerſa genitalium compages, adhibita omni, qua fieri potuit diligentia, ſervanda non erat, ſphacelata integumenta, vaſa ſpermatica, cum teſticulo & ſcroti dextra parte abſcindebantur uſque ad ſanam partem, quibus & nova omenti portio erat addenda. Sed en! novum accidens, ex contuſione & inflammatione gangrænoidea, ad necroſin verſa, cutis ab inguine dextro uſque ad unum pollicem latum ani ſecedebat, ut femur ab abdomine quaſi ſeparatum & aſpectu & curatu vix ſuperabile ſeſe ſiſteret. Aeger his non contentus, & nil niſi Gallicanam methodum, tum ſecando, tum urendo, crepans, abdominis

minis uſque ad inteſtinum læſum inciſionem, per gaſtroraphiam iterum conjungendam, vehementer quidem, ſed absque ratione ſufficiente efflagitabat, quippe & non ſatis cognita inteſtini læſi corruptio, & vires adhuc fractæ, & febris vulneraria, & reliquorum ſymptomatum ſyndrome, maxime autem quod verendum erat, ne ſub operatione excrementa, per vulnus huc uſque exonerata, in cavum abdominis prolaberentur, id prohibebant. Interim, ne mihi ſoli ſapere viderer, Archiatrum & Medicum Provincialem Würtenbergicum Dn. D. FABRUM, chirurgicas operationes ex profeſſo tradentem, in conſilium adſcivi, qui vulneratum magna cum admiratione inſpiciens, primo die eandem mecum negativam fovebat ſententiam, altero autem, eoque 30mo, ob varios ſub integumentis abdominalibus latitantes cuniculos & receſſus, ſibi invicem reſpondentes, utque petitis ægroti in tantum ſatisfieret, inciſio horum anfractuum a muſculo pyramidali verſus rectum ad unciæ unius & dimidiæ latitudinem in abdomine fuit inſtituta, qua quidem penitior ad inteſtinum læſum dabatur acceſſus, altius autem penetrare ſtudioſe cavendum erat.

D. 31. ob pulſum undoſum & frequentem V. S. reiterabatur, febri vulnerariæ opponebantur potiones enixæ, reſolventia, temperantia cum juſculo herbaceo.

D. 1. Jul. Non obſtante reiterata venæſectionis adminiſtratione magna cruoris copia e vulnere proſiliebat, accedentibus circa veſperam anxietatibus, deliquiis, motibus convulſivis, cum aliis lethalitatis ſignis, quorum cauſa in vini prohibiti potu clanculum adſcito erat quærenda; deligatio autem vulneris idcirco erat irrita.

D. 2. Jul. Nox transacta admodum inquieta, ligamentum vulneris ab ægro vi avulſum, corporis jectigatio ingens, matutino tempore nova, eaque magna ſanguinis profuſio ſequebatur, omnia medicamenta reſpuebat æger, intumeſcentia inguinis nova reiteratum fomentorum exigebat uſum, febris ſymptomatica

 cum

cum virium decremento crebrius repetebat, excrementa alvina ſemper liquida & ſpumoſa per vulnus exitum ſervabant. Loco medicamentorum alimenta medicamentoſa, e. g. juſcula cancrorum bellide, chærefol. numular. medicata, in uſus vocabam.

Sitis, ex febri facile judicanda, huc uſque vix coërcibilis, ob decoctorum licet gratiſſimorum, e raſura C. C. taleol. Citr. recent. cum tantillo ſacch. averſationem, & dum Zythum, quod appetebat, hic locorum non coquebatur, nec locum habebat, acidulis primo Selteranis, quæ dum carius veneant, Gœppingenſibus potis ſiſtebatur; ad harum gratiam conſervandam, pro exigentia circumſtantiarum, mox in Julepi, mox in emulſionis tenuioris forma concedebantur.

Dum plura per tres dies ulcuſcula in cortice cutis verſus inguen aperiebantur, ex corruptis, ſub illa ſtagnantibus humoribus orta, infuſa pugillaria, e travmaticis vegetabilibus commendavi, quæ vix unum alterumque diem ad palatum erant; urina ſemper erat naturalis.

D. 6. pulſus durior, vulneris regio dolens, tumens, hinc

d. 7. magna ſeri non fœtentis, aſt acerrimi, copia fuit excreta, ut non ſolum lecti linteamina, ſed & induſium ſub dorſo, ad ſcapulas uſque, madide maderent, & lintea corroderet, quæ, cum ſæpius repeteret profuſio, conſolidatio vulneris impediebatur, & febricula lenta accendebatur.

D. 8. Nox inquieta, ob fulgura & tempeſtatum tonitrua fere continua, ſeri effluxus parcior.

D. 9. Præterita nox magis placida, feces alvinæ, per vulnus protruſæ, quantitate huc uſque ſolita, longe minori exibant; pulſus remiſſior, circa annuli regionem novum vulnusculum, vulnere majori ſaniem magis coctam reddente.

D. 10. Nox quieta, feces ſpumoſæ, cum ſero copioſo, impuro, acri, ut & ſanas, quas alluebat, partes, inprimis alteram ſcroti regionem nimium arroderet, nec cerati involucrum ſufficeret; hic optimo cum effectu dimidiam partem ſcroti, veſicæ

ovillæ,

ovillæ, quotidie renovatæ, incluſam, ab ulteriori eroſione ex hoc tempore ſervavi immunem. Fauces pituita viſcida, cum ſapore dulci nunc fatigabat; Hinc

d. 11. Fraga expetebantur, quorum uſui, quia fructus aquoſus, parca quantitate annuebam; dies bene admodum tranſigebatur, ſpumoſa quidem fecum conditio major, urina autem craſſa, cum ſedimento viſcoſo, albo. Curam ulteriorem abſque medicamentis fruſtraneam, pluribus expoſitam, tandem aqua ſclopetaria, cum phlegmate Vitrioli probe temperato remixta, continuare licuit.

D. 12. febris cum virium jactura & largiſſima ſeri brunni effuſione aucta, urina naturalis, quæ ſymptomata & inſequentibus eandem ſervabant faciem diebus.

D. 15. extremorum frigus, pulſus debilis & intermittens, vires exhauſtæ, vix diem vivere poſſe ægrum indicabant; ſuccucurri analeptico Boerhaaviano temperatiſſimo, e decocto panis, cum tantillo ſucci Citri, &c. quod languentem mirum in modum refocillabat, ut placida fuerit nox inſecuta.

D. 16. Pulſus hodie quidem celerior, aſt mollior, feces alvinæ maxume virideſcentes, ichoroſus autem fluxus ceſſabat; ob ani titillationem clyſma ſimplex injectum, absque tamen fructu.

D. 17. Excrementorum huc uſque ſpumoſorum loco, ceſſante fluxu ichoroſo, feces ex viridi nigreſcentes vulneri inſtar glutinis adhærebant, ut operam expoſcerent manualem; appetitus per longum tempus dejectus erat, ad quem excitandum cum varia eduliorum genera e vegetabilibus proponerem, arridebant poma cocta, cum tantillo gelatinæ citratæ.

D. 18. accedebat vomitus acido-pituitoſus, prægreſſis ventris torminibus, feces iterum ſpumoſæ, inappetentia permanens.

D. 19. Nox inquieta, friguſculum febrile externum multum vexabat, vulnus cum ulcuſculis pus coctum quidem dare

 inci-

incipiebant, ſed & carnem luxuriantem oſtendebant. Motus febriles exacerbati temperantia, diaphoretica, reſolventia efflagitabant, quorum præſcriptioni locus datus. Continuata per aliquot dies hac methodo, pulſus remiſſior factus, excrementa naturalem conſiſtentiam nacta, urina turbida cum ſedimento.

Huc uſque ad meliorem omnia ſortem redire viſum eſt, cum remiſſione febris ſymptomaticæ, vulnus fundebat pus coctum, appetitus vero ad tempus ſaltim redibat.

Aſt d. 24. ventris tormina, inquietudo, denuo faceſſebant negotium; etenim cum inſultu febrili vomitus ille acidus & hodie repetebat, & ſeptimana ſingula, dein ſingulis 14. diebus periodum ſervabat, cum ciborum faſtidio. Omnem hinc lapidem movebam ad acidum fixius corrigendum & paroxyſmum avertendum per antacida, antifebrilia, corticem Peruvianum cum Nitro, per enemata, infructuoſa licet viſa, Elixiria alcalina blande balſamica, quibus tandem DEO aſſiſtente effectum, ut emeſis octiduanum ſervans typum, ſileret, febris remitteret, appetitus rediret, potusque vini moderatus, aqua medicata remixtus, ad votum ægri viresque colligendas concederetur, quumque per biduum nullæ feces alvinæ per viam huc uſque ſuetam, nempe per vulnus, exitum quæſiviſſent, ſpontanea alvi excretio per anum, non abſque medicantis & ægrotantis admiratione, circa medium menſ. Julii ſequeretur.

Quandoquidem autem res in vado fuiſſet credenda, attamen ichoris crebrius dicti, brunni, erodentis copioſiſſimus per vulnus effluxus ſtatis 14. diebus redibat, febriculam lentam revocabat, quæ ſymptomata animum ægri ſuſpenſum tenebant, atque medicamentorum uſum iterum iterumque reſpuere faciebant. Medicus quidem tot impedimentorum ex merito etiam pertæſus, ſalutis tamen ægri cupidiſſimus, remediorum e Pharmacopœia petitorum inſufficientiam & nauſeam agnoſcens, ad domeſtica confugere, ſimulque moroſitatem ægri ſtratagemate compenſare conſilium cepit. Hinc, præmiſſo, & interdum reiterato

terato evacuante rhabarbarino, alvi inprimis beneficio conſtante, ſerum lactis dulce, ab illuſtri HOFFMANNO commendatum, propriis in ædibus parandum curavi, &, quo veritas rei apud me conſtaret ſolum, ne vilitate remedium exoleſceret, nemine alias conſcio aquam bened. Bat. adplaudente DETHARDINGIO *de uſu aquæ Calcis vivæ interno*, ad tertias primum, tandem ad dimidias remiſcui, pro mangonio autem tantillum lactis dulcis addidi, ſicque binis ſingula luce vicibus per vj. hebdomadas ad ℥iij. vel iv. ana epotandum transmiſi, qua methodo rite continuata, quæ ſummi Archiatri eſt gratia, obtinui, ut effluxus ichoroſus per vulnus pedetentim ceſſaret, ſanatio vulneris bene ſuccederet, vires collapſæ cum ſomno reſtaurarentur, ulcuſcula per integumenta reptantia, nec non cutis lacerata, conſolidarentur, ſicque æger, monorchis licet, poſt tot tantaque perpeſſa graviora ſymptomata cum ſanitate in gratiam rediret, ipſique in publicum d. 11. Octobr. iterum progredi liceret, nullo remanente alio incommodo, præter fiſtuloſum cuniculum, inſtar aciculæ capitis, per quem poſt bi- aut trimeſtris circiter temporis ſpatium tantillum puris, ſeu ſaniei, vix lenticulæ partem æquans, extillabat. Aeger vero poſt annum lares patrios per 24. ad minimum milliaria iterum repetebat.

(*Oebringa Norimbergam miſſa d.* 12. *Jun.* 1757.)

OBSERVATIO XXX.

Dn. JACOBI CHRISTIANI SCHAEFFERI.

De

Virgine articulate & diſtinctim canente, ſermonis autem uſu deſtituta.

Miraculi, ne dicam fabulæ inſtar, videtur, *non loqui* & tamen *canere*; verbum nullum, imo ne litteram quidem unicam

cam voce articulata proferre, & tamen hymnos ſacros facillimo negotio moduloque optimo diſtincte & elegantiſſime cantare poſſe.

Nemo Phyſiologorum neſcit, eadem quoad maximam partem eſſe corporis organa, quæ loquelæ & quæ cantationi inſerviant. Idem eſt os, eadem lingua, eadem aſpera arteria, unus idemque pulmo, unum idemque diaphragma, &c. quorum ope & loquimur & canimus. Quin imo eædem ſunt litteræ, ſi quis patrio vel peregrino ſermone aliquid loquendo vel cantando pronunciat. Nonne igitur omnem fidem excedere videtur, umquam fieri poſſe, ut mortalium quidam unius, non vero alterius facultate gaudere queat? Et quod magis, omnemque admirationem ſuperat! Poſito, quod hic caſus prope contingat, nonne multo creditu facilius, ac naturæ rerumque legibus aptius videtur, canere non, ſed loqui poſſe?

Inter omnes machinæ humanæ ſtructuræ peritos ſatis ſuperque conſtat, facultatem loquendi facultate canendi longe minus difficiliorem eſſe. Organa quædam, dum loquimur, plane non moventur & in uſum veniunt, nec orationi auxilium ferunt, quibus quieſcentibus cantus quoque ut quieſcat, non poteſt non fieri. Et ea ipſa organa, quæ loquendo & canendo pari paſſu ambulant, ad utrumque certo reſpectu neceſſaria, majori tamen arte, majoribus viribus motuumque gradibus adhiberi neceſſe eſt in cantationis, quam orationis negotio. Nonne igitur ab experientia idem expectandum eſt, quod rationis argumenta extra omne dubium ponunt? Sed fama & autopſia nuperrime me meamque ratiocinationem multum fefellit.

Omnibus illis ex Phyſiologia deſumtis argumentis non obſtantibus, rumor anno præterito ad me pervenit, præſto eſſe in civitate noſtra virginem quandam pauperem, cui hoc ſingulare eſſet, quod quidem plane non loqui, optime tamen canere valeat.

Operæ

Operæ pretium duxi, hanc in rem ipſe & quidem paulo diligentius inquirere, meque ſic certiorem reddere, quid, uti quidam adfirmabant, ſupernaturalis aut præternaturalis; quid veritatis aut commenti; quid erroris aut fraudis huic famæ inſit?

Confeſtim ergo virginem iſtam ad me accerſiri curavi. Sed certo

Steterunt comæ, ſimul ac vox faucibus hæſit!

Alloquor eandem; reſponſio ſequitur nulla. Carmen ſacrum incipere eam jubeo; canit, facillime, diſtincte, ſcite canit, hymnum ab initio ad finem uſque ſine ullo impedimento canit. Iterata vice de his & illis eam interrogo. Verba deſunt, muta eſt. Bene quidem video, eam velle, ſed non poſſe loqui. Omnem quidem, cum ſumma anxietate, maximisque totius corporis motibus, ad ſudorem uſque operam dat, ut verba proferat & mihi reſpondeat; ſed vix ſonus obſcurus, litterisque minime ſimilis, nedum ſyllaba diſtincta, auditur. Canere iterum jubeo, & illico canere incipit, & absque ulla moleſtia, voce ſuaviſſima puriſſimaque, canere pergit. Cantu finito, ut eadem cantata ſermone ordinario eloqueretur, deſidero; ſed ſtatim prior adeſt impotentia.

Rei hujus rariſſimæ experimentum capio aliud. Virginem hanc litteras ſcriptas & impreſſas bene callere referebatur. Hymnarium igitur illi porrigo, hymnoque, cujus melodia illi nota erat, delecto, ut illum ſermone conſueto recitaret, mando; ſed fruſtra. Idem labor, eadem anxietas, eadem imbecillitas. Cruciatibus prope enecabatur, litteras & verba, quæ cognoſcebat, eloquutura, viribus autem minime votis & voluntati annuentibus. Canas, quæſo! inquiebam; ſtatimque hymnum mirum in modum ſuaviſſime decantabat.

Ultimam denique methodum examini ſubjicio. Ex hymno modo decantato prima duo & tria verba eligo, eaque ut eloqui quovis modo contendat poſtulo. Res denuo multi impedimenti, ſudoris & laboris. Tandem tamen aliquando, viribus pene exhau-

exhauſtis, ſonum aliquem, ab hiſce verbis non multum abludentem, in medium profert. Iisdem itaque verbis iterum iterumque, & per ſemihoram indefeſſo ſtudio repetitis, virgo hæc denique illa pro lubitu prompte & diſtincte enunciare valebat.

Prognata illa eſt a parentibus Salisburgenſibus, & in trigeſimo circiter ætatis anno conſtituta. Corporis formæ, organisque loquelæ dicatis, quantum videre licet, nihil deeſt. Collo quidem, ſcrophulæ inſtar, juſto nimis extenſo prædita eſt; ſed hæreditarium quid hoc videtur. In actionibus ſuis reliquis paululum ſtupida apparet, & hanc ob cauſam, ad ſervitia præſtanda minus apta, lanam ducendo victum vitamque anxie colere neceſſitate coacta eſt. Id unicum ſilentio prætereundum haud eſt, virginem hanc duas habere ſorores, quarum major natu, adhuc ſuperſtes, nullo omnino ſermonis vitio laborat, minor natu vero, jam mortua, a pueritia ad mortem uſque plane muta fuit. Hæc ergo de hiſtoria hujus phænomeni.

Liceat nunc mihi ſententiam meam de eo paucis adjicere. Diſſimulationem vel fraudem hic ſublatere, ex modo dictis tentaminibus, multisque aliis rationibus, & cum ſumma ſagacitate & omnis fallaciæ expertibus peractis inquiſitionibus, nullo modo conjicere licet. Supernaturale quid in cauſſa eſſe, ſimulque extraordinarium Dei beneficium, uti ſoror pie credula autumat, hic fingere velle, ipſo facto contradicit. Minime tamen negare audeo, valde omnino bonum eſſe, quod virgo hæc iis in locis non degat, ubi omnia lubentiſſime adripiuntur, quæ miraculorum ſpeciem habent, & ubi quævis naturalia rara, ipſæque ſic dictæ piæ fraudes, ut extra naturæ ordinem poſita ſeu miracula ebuccinantur, mentiuntur. Nec denique ex naturali quodam vitio hanc loquendi impotentiam originem trahere mihi perſuadeo. Linguæ enim, oris & totius corporis machina, tale quid conjecturandi nullam certe præbent anſam.

Rem omnem, niſi me ipſum fallo, in ſolo neglecto uſu & exercitio poſitam eſſe, certo credo certius. Ipſa adducta experimenta

rimenta id jam ſatis probant. Et ſi quid dubii adhuc ſuperſit, ſequentes adnotationes ad id ſolvendum ſufficient.

Contigit ſine dubio, ut hæc virgo in primis annis loquela paululum difficiliori laboraverit. Parentes pauperrimi eam neglexerunt, ſibique ipſi, uti egenis familiare eſt, reliquerunt, unde vitium hoc magis magisque invaluit. Creſcentibus annis, metus & pudor loquelam tanto parciorem reddiderunt. Linguæ hæſitatio aliis fortaſſis riſum movit, & animum loquendi tandem penitus exſtinxit. Et hoc modo habitus impotentiæ loquendi de die in diem increvit.

Meam hanc ſententiam hoc valde confirmare videtur, quia ex iisdem dictis principiis facillimo demonſtrari poteſt negotio, quare hæc virgo canendi facultate polleat. Hic enim, canendo puto, omnia illa impedimenta non obvia fuerunt. Si plures ſimul canunt, balbutientes non facile audiuntur; & mos eſt Salisburgenſium, religioni noſtræ addictorum, quod, ſi ſoli ſunt, plus cantent, quam colloquantur. Illud ergo virgini animum dedit canendi, & hoc cantum crebriorem facilioremque reddidit. Fortaſſis quoque melodiæ ipſi placuerunt, eoque majorem canendi voluptatem excitarunt; talique exercitio difficultas, quæ in loquendo adhuc adeſt, quoad cantus devicta fuit.

Quæ cum ita ſint, quid inde ſequitur? Nonne omnia demonſtrant, hunc loquendi defectum non tam naturale, quam morale eſſe malum, ad minimum naturale, quod facile mutari & vinci queat. Nihil ad hoc efficiendum, me quidem judice, aliud requiritur, quam idem exercitium continuum, quo canendi facultas adſecuta fuit.

Curæ igitur mihi erit, ut nonnemo meis impenſis hoc vitium corrigere allaboret. Singulis ſeptimanis tempus quoddam impendet, virgini huic certa quædam verba proponendi, curabitque ut tamdiu eadem enunciet & repetat, donec prompte & ſine moleſtia illa toties, quoties exigantur & ipſa velit, pronunciare valeat. Nullus dubito, fore omnino, ut brevi tempo-

ris ſpatio virgo iſta eandem loquendi facultatem & promptitudinem adſequatur, qua canendo gaudet. Tempus docebit, an experientia voto & expectationi ſit reſponſura. Nec omittam de eventu ulteriorem mentionem facere.

(*Ratisbona Norimbergam miſſa d.* 18. *Jun.* 1757.)

OBSERVATIO XXXI.

Dn. D. CRATON. GODOFR. HENNICKE.

Inſecta volitantia ab infante anniculo per os & alvum reddita.

Infans unius anni frequenti clamore & ejulatu cognoſcendos præbuit dolores & acuta tormina, ſæpius e ſomno eundem excitantia & poſt aliquot demum horas remittentia; tandem accedente tuſſi & vomitu, vivum ejicit inſectum, Tab. II. Fig. 1. delineatum, Notonectæ juxta Jonstoni *Hiſtor. Inſect.* ex aſſe ſimile, quod Paſtor loci ſtatim vivum ad me curavit deferri, &, ut anthelmintica præſcriberem, petiit. Ordinato pulvere ex C. C. uſt. Aethiop. min. Rhab. & Gialap. cum Syrup. roſ. ſolut. & de cich. cum rhab. unicum adhuc per alvum ejecit vivum, & hactenus optime valet, mammasque ſugit. Per triduum conſervavi vivum hoc inſectum; qua vero via in corpus tenelli pervenerit, concipere nequeo, cum ſedula idcirco inſtituta perſcrutatione id unice cognoverim, infanti nil niſi lac maternum, cum pulmento conſueto, fuiſſe exhibitum.

Scholium.

Totus hujus inſecti habitus, & inprimis alarum rudimenta, corniculaque caudalia manifeſto demonſtrant, inſectum hoc non tam Notonectam, quam potius fœminam *Blattæ orientalis* Linnæi eſſe, quæ germanico idiomate vulgo *Schvvaben* vocan-

cantur, & ſequentibus a præcipuis quibusdam Auctoribus inſigniuntur nominibus:

Blatta (*orientalis*) ferrugineo-fuſca, elytris ſulco oblongo impreſſa. Linn. Faun. Suec. 617. Syſt. Nat. X. 424. n. 7. Kalm. Itiner. 2. p. 496.
-- -- molendinaria. Moufet. Inſect. 138. fig. 2. 3.
-- -- prima ſeu mollis Moufeti. Rai. Inſect. 68.
-- -- lucifuga, ſeu molendinaria. Frisch. Inſect. 5. p. 11. T. 3.
Gryllus. Jonston. Inſect. T. 13. f. A.
Scarabæus alter teſtudinatus minor atque alatus. Col. Ecphr. 1. p. 40. T. 36.

Occurrit hoc inſectum paſſim in ædificiis, præſertim piſtorum; victitat pane aliisque cibariis, inprimis dulcibus, immo, ſi hæc non ſuppetunt, veſtimenta, coria, &c. arrodit. Noctu præſertim prædatur, nec interdiu in conſpectum venit, ad luminis aſpectum celerrime in fugam ſe conjicit. Nullum etiam de ſe ſpargit fœtorem. Hiſtoriam hujus inſecti plures ex allegatis Scriptoribus dederunt. Figuræ ejus etiam paſſim habentur. Moufeti figuræ ſatis bonæ ſunt, inprimis fig. 2. quæ fœminam ſiſtit. Frischii figura nimis convexum exhibet inſectum, quum tamen maxime ſit complanatum. Quæ huic obſervationi adjectæ ſunt figuræ, inſectum in paulo majori, quam quidem naturalis eſt, repræſentare videntur magnitudine. Antennæ nimis breves ſunt craſſæque. Thorax orbiculatus ap. paret, quum tamen transverſe ovalis ſit; rudimenta alarum bene exprimuntur; abdomen nimis teres longumque, ſegmentis magis arcuatis, quam decet. Pedes ex ſitu detorſi, femoribus juſto craſſioribus, tibiis non ſatis longis, nec ſpinoſis.

Qua ratione in ventriculum infantis biga illa inſectorum pervenerit, ambiguum eſt. Ex ovulis ibidem excluſis ortum vix traxiſſe videntur. Forſan autem in infantis ore, a pulmento aſſumto, vel lacte materno non ſatis repurgato, eſcam quæſiverunt,

verunt, & in os illapſa ſub reſpiratione in fauces delata ſunt, unde facilis deſcenſus in ventriculum fuit. Hic vero per aliquod tempus viva permanere potuerunt, blando ſcilicet calore fota, cibisque ſubdulcibus nutrita.

Veroſimilius hoc redditur obſervatione quadam, quam exhibet *Chriſtian.* LEHMANNUS *im hiſtoriſchen Schauplaz des Obererzgebürges*, Lipſ. 1699. p. 634. ſequentibus verbis: *Man bemühet ſich nicht vvenig, dieſer häßlichen Gäſte los zu vverden, vveil ſie ſonderlich denen in Stuben ſchlafenden gefährlich ſind, indem ſie der Feuchte und Süſſigkeit nachgeben, ſich dahero den Schlafenden an die Augenvvinkel, Naſen, Mund und Ohren anlegen. Ich habe eine Kindbetterin gekannt, vvelche ihr kleines Kind des Nachts geſäuget, und denn daſſelbe zur Ruhe geleget, ſie auch feſte eingeſchlaffen. Der Mann liegt in der Stuben-Kammer, hört das Kind jämmerlich ſchreyen, und da er ein Licht anſchlägt, findet er, daß die Schvvaben ſich um des Kindes mit der Muttermilch umfloſſenen Hälschen angelegt, und ſolches läſchigt angefreſſen haben.* Sub ejusmodi ergo motibus infantis facile unum alterumve horum inſectorum, in os illapſum, deglutiri poterit.

(A. E. BÜCHNER.)

OBSERVATIO XXXII.

Dn. D. CRATON. GODOFR. HENNICKE.

Evporiſtum contra Vitiligines.

Senex ſeptuagenarius, robuſtus & quadratus, Vitiliginibus per ſex & quod excurrit menſes vexatus, cum pruritu vix tolerabili, mane & ante decubitum frictionibus inſtitutis in dorſo & artubus magnam ſquamularum copiam abraſit. Variis ergo in- & externis adhibitis remediis, ſine ullo levamine, a me petit conſilium, ſed ſaltem domeſticum, abhorruit enim alia medicamenta; hinc ſuaſi Decoctum radicis & ligni Juniperi per aliquot menſes potandum, quo ſolo remedio, Deo benedicente, ple-

plenarie fuit liberatus a pertinaci hoc malo, & poſt plures demum annos apoplecticus obiit. Decoctum hoc multis ſcabie aliisque cutis affectibus vexatis, itemque cachecticis, non ſine exoptato cum effectu commendavi, qui alacriores inde redditi, per integrum anni ſpatium loco potus ordinarii illud continuarunt. Vires hujus radicis, præter POTERIUM & ETTMÜLLERUM, laudant BRUCHIUS, Diſſ. de radic. Junip. decocto, Argent. WILHELMI Diſſ. de Junipero, Argent. KLEIN de Junipero, Altorf.

OBSERVATIO XXXIII.

Dn. D. CRATON. GODOFR. HENNICKE.

Mors inopinata Puerperæ, ex rupto clandeſtino apoſtemate.

Quam neceſſariæ ſint ſectiones defunctorum ad detegendam mortis cauſam, & Medici vel Chirurgi famam tuendam, evitandasque plebis incuſationes, ſequens quoque docere poteſt caſus. Femina quædam per triduum partu laboravit difficili, tandem ope Chirurgi enixa eſt filiolum, qui vero mox vivere deſiit, nec ſacro Baptiſmatis fonte initiari potuit. Biduo poſt partum abdomen tympanitici inſtar inflatur, & ad tactum percipitur durum; hinc maritus cum agnatis firmiter ſibi perſuaſit, Chirurgum vel obſtetricem utero vim intuliſſe. Elapſo triduo exſpiravit puerpera. Ut igitur cauſa mortis patefieret, cum nulla vel inflammationis, vel convulſionum ſigna, vel lochiorum vitium, vel graves dolores lethalem eventum indicaverint, ſectionem cadaveris cum fratre petii, quæ vero vix multis precibus a marito, aliquot, antequam ſepulcro traderetur, horis, potuit impetrari. Aperto abdomine, ejusque integumentis remotis, ſtatim inteſtina omnia ad crepaturam usque inflata viſui ſe obtulerunt & vacua, quibus exemtis omnia viſcera ſal-

va cum utero, in quo nulla læſio potuit obſervari, inventa ſunt, cavum vero abdominis purulenta materia fuit repletum. Quamvis vero cupidi eſſemus accuratius inveſtigandi locum, ubi abſceſſus ruptus tantam puris effudiſſet copiam, exequiæ tamen jam paratæ id nequaquam conceſſere. Quis vero conjecturando potuiſſet divinare cauſam tanti abdominis poſt partum tumoris, & largam puris copiam, cum in ſtatu graviditatis nil morboſi ſenſerit defuncta? Abſtruſæ hinc & reconditæ multorum morborum manent cauſæ, nec niſi ſectionibus detegendæ.

OBSERVATIO XXXIV.

Dn. D. CRATON. GODOFR. HENNICKE.

Graviditas & partus feliciter ſuccedens, præſentibus licet prægrandibus meſenterii atheromatibus.

Femina plebeia triginta ſex annorum, quatuor liberorum mater, ante octo annos in puerperio ultimo ſiti vexabatur Tantalea, & cantharum magnum ligneum, aliquot menſuras capientem (qualem ruſtica plebs in hypocauſto ſemper habet paratum & aqua repletum, pro ſiti cujuslibet ſedanda,) ter quotidie plenarie exhauriebat. Jurgia, a marito excitata, ad iracundiam irritarunt puerperam, quæ mox lochiorum defectum & tormina, cum calore præternaturali ſenſit. His ſopitis, ſitis vix explebilis per tres menſes continuavit, tandemque notavit in abdomine tumorem, magnitudine ovi gallinacei, qui ſenſim fuit auctus, ut gravidam ſeſe crediderit. Tranſeuntem me in itinere idcirco adiit & conſilium petiit, ſed ſtatim prognoſtico me munivi, cum inæqualitatem & duritiem abdominis aſpicerem & tactu deprehenderem ſcirrhos intus latentes. Biennio ante obitum denuo gravida feliciter peperit & infantem lactavit, qui adhuc ſanus degit. Tandem emaciata diem obiit ſupremum. Inſtitu-

ſtituta dein ſectione, aliquot menſuræ aquæ corruptæ in abdomine apparuere, & in medio meſenterii atheroma, ponderis multarum librarum, in dextra parte aliud minoris ponderis erat conſpicuum, & in ſiniſtra tertium, qui tres tumores, in forma triangulari in hac parte hærentes, XV. librarum pondus monſtrarunt. Primum & maximum cum ſecundo materiam pultaceam, inſtar corrupti lactis, minimum vero ichorem bruni coloris continebat. Mirandum ſane, hanc feminam, præſente jam tanta corporis mole, redditam fuiſſe gravidam, & ad legitimum uſque tempus fœtum geſtaſſe ſalvum.

(*Oringa Norimbergam miſſæ d. 20. Sept.* 1757.)

OBSERVATIO XXXV.

Dn. D. JOSEPHI BENVENUTI,

De

Molis cujusdam carnoſæ, e vagina prolapſæ, uteroque ſimillimæ, reſectione in muliere, deque obſervatis in ejusdem cadavere.

Virgini mulieri, cui nomen *Roſa Lena*, quadraginta, & quod excurrit, annos natæ, gracilis & rarioris corporis texturæ, ad cachecticum habitum vergentis, pluribus ab hinc annis abdomen intumeſcere cepit, ad latera præcipue hypogaſtrii; poſtmodum vero in uteri hæmorrhagias incertis temporibus, idque cum atrocibus doloribus, incidit, quæ quidem ſymptomata neutiquam paſſa eſt, dum benigne ac recto ordine fluebant catamenia. Ut moleſtiſſimæ huic affectioni mederetur, fruſtra pharmaca multiplicia adhibita ſunt; hypogaſtrica enim regio eousque expandebatur, donec ceſſante (utplurimum ſexta vel ſeptima die) uteri hæmorrhagia, aliquantulum detumeſceret. Remittente ſanguinis fluxu, graveolens continuo ſerum, albo fluori ſimilli-

ſimillimum, extillabat, adeo acre, ut moleſto pruritu vagina afficeretur, atque inexplebili ſcalpendi deſiderio ſtimulata, dies noctesque fere inſomnes ægrota traduceret.

Haud ita pridem cum ſanguis pro more ſuo ex utero erumperet, tantum doloris in hypogaſtrii centro ſuſtinebat miſera, quantum ferri vix poſſet, tumore ibidem exiſtente, ubi aderat dolor. De uteri inflammatione ſuſpicatus fuiſſem, niſi penitus abfuiſſet febris, beneque ſe habuiſſet, quoad cætera, hæc ægra, nauſea ſolummodo, ac inani vomendi niſu alternatim fatigata.

Cum, præſcriptis paregoricis pharmacis, atque anodyno enemate, domum reverterer, en! feſtinanter a fratre advocatus fui, ut brevi moriturae ſorori, inteſtina (ut ajebat) per anum detrudenti, ſubvenirem. Accerſitus, inſpicio corpus teres e vagina propendens, impervium, mole ac figura pyro prægrandi ſimile, admodum durum, rubro colore, multoque ſanguine adhuc exſtillante conſperſum, dolens valde. Ubi primum e vagina prolapſum eſt, dolor ac tumor ad hypogaſtrii centrum prorſus evanuit, imminuta quoque ad latera tenſio; febri tamen ægra correpta fuit ſatis vehementi.

Rebus ita ſe habentibus irrito conatu ab accito Chirurgo repoſitio tentata eſt, recto etiam inteſtino fecibus liberato *a*), fruſtraque adhibita topica, ut gangræna jam irrepens præcaveretur; nullus enim laboris fructus, dicta illa gangræna, (cum egreſſæ molis collum ad os vaginæ præter modum arctaretur,) brevi ſubſecuta.

Interim cum fractis viribus langueret infirma, cardiacis pharmacis refocillata eſt, alteraque die expertus Chirurgus, *Ignatius Tomaſi*, in auxilium vocatus, ut carnem ſphacelo corruptam, corpusque totum prope vaginæ orificium alligatum in diesque conſtrictum, recideret, id quod etiam quatuor dierum ſpatio felici eventu præſtitit. Reſciſſam igitur partem, in tepida aqua maceratam, ſedulo ſcrutabamur, ex quo factum eſt,

ut

a) Haller *Opuſc. pathol. Obſ.* 37.

ut ſuſpicaremur, uterum inverſum ac prolapſum fuiſſe, quidquid contra ſentiant Auctores nonnulli, exiſtimantes, viſceris hujus procidentiam minime contingere poſſe, vaginam tantum inverti, vel carnoſum ſcirrhoſumve corpus prolabi eidem adhærens *b*). Complurium vero aliorum Scriptorum auctoritas, quæque ſequuntur tentamina & obſervata, uteri prolapſum indicare videbantur: 1. Tumoris ac doloris in hypogaſtrii centro ceſſatio, poſtquam moles hæc deſcenderat. 2. Figura turbinata, iconi a clariſſ. RUYSCHIO delineatæ non abſimilis *c*). 3. Textura reticularis fibrarum *d*). 4. Innumera vaſcula, quibus ejusdem ſubſtantia conſperſa erat. 5. Digiti aditus circumquaque in vaginam, dum adhuc egreſſa moles propenderet *e*). 6. Luſtratio vaginæ ſpeculo matricis ſtatim a reſciſſione peracta: integra enim, ac nullo modo læſa in interna ſuperficie adparebat, quo magis contrahebatur, ac uterum verſus aſcendebat caro illa, quæ cautis ad inſtar reſciſſam molem ſuſtentabat.

Mihi tamen de re non ſatis perſpicua incerto, quampluri- ma obverſabantur, quæ deliberationi quodammodo obſtabant. Si enim compluribus virtute ac præſtantia clariſſimis Viris, inprimis HIPPOCRATI, fides adhibenda, in dubium vocari nequit, quin

b) ETTMÜLLER Prax. med. *Lib. 4. Sect. 4. Cap. 2.* MOECKER ex BONETO Anat. pract. *Lib. 3. Sect. 32. Append. obſ. 6.* in fin. ROENHUYS Obſ. P. I. *pag. 91.* KERCKRING Obſ. anat. 20. *Van* HORNE, MUSITANUS, & alii.

c) *Theſ. IV. Adv. I. Orbicularem Ruyſchii muſculum, adnexarum tubarum, & ligamentorum inſertionem, ac rudimenta, exquirere nobis non licuit, cum uteri fundus gangræna fuiſſet conſumtus.*

d) MALPIGHIUS in Epiſt. ad SPONIUM. LITTRE Mem. de l'Acad. *Royal. An. 1701.*

e) De GORTER Chirurg. repurg. *Lib. XII. Cap. 6.*

quin uterus inverti vel prolabi queat *f*), atque mulieres eodem carentes incolumes diuque vivere poſſint *g*).

Verum enim vero ſi quiſquam animadvertat, viſceris hujus anteriorem partem vaginæ cohærere, quæ cum recto inteſtino, ac veſica urinaria conjungitur; rotundis item ligamentis juxta inguina firmari; poſteriorem vero pelvis parietibus per lateralia ligamenta connecti, omnino illud difficilius prolabi ac inverti poſſe opinabitur. Accedit anguſta uteri cavitas in virgine fœmina haud ita facile ab humorum illuvie amplianda *h*). Scimus præterea, uteri morbos plurimum periculi alere, neque apud Auctores pleroſque, quorum Libros evolvi, mihi occurrit obſervatio, (a Paræo allatam ſi excipias,) ex qua colligi queat, in mulierum cadavere uterum repertum non fuiſſe, niſi quando ab ipſa reſectione, vel fortuita avulſione mors ſequuta fuerit. Id vero dictum volo pace clariſſ. Collegarum meorum, Zvingeri *i*), Brebisii *k*), ac Cohausenii *l*), quorum opinionem lubentiſſime amplectar, cum deſcriptas ab iisdem mulieres,

f) *Proceres noſtri fere omnes uteri prolapſum admittunt. Inter Recentiores vero* Kulmus *Tab. anat. 26.* Hoffman. Medic. polit. *part. 2. cap. 3. reg. 5.* Saviardus Obſ. chirurg. *10. 11. 12.* Heister *Chirurg.* Part. 2. Sect. 5. item in *Diſſert. de Uteri inverſione*, habita ann. 1750. Morgagni *Adverſ. anat. IV.* Animadv. 27. Haller *prim. lin. Phyſiol. §. 811.* De Gorter loc. cit.

g) Plempius *Anat. Cap. 34.* Aegineta Lib. III. Cap. 32. Langius Epiſt. 39. T. II. Mercurialis Lib. IV. gen. 2. Duretus de morb. partic. cap. 57. Fernelius Anat. *Cap. 7.* Hildanus Reſponſ. ad Doring pag. m. 540. Paræus, qui Lib. 23. Cap. 4. aſſerit, ſe prolapſum uterum reſecaſſe, diu ſuperſtite muliere, in cujus poſtea cadavere illum non adinvenit.

h) Reſciſſa moles cavitatem latam præ ſe ferebat, marſupii ad inſtar, ex craſſa membrana conflati.

i) Acta Acad. Cæſ. Nat. Cur. Volum. I. *Obſ. 80.*

k) Ibid. Volum. III. *Obſ. 96.*

l) Ibid. Volum. VI. *Obſ. 107.*

res, jam ab uteri reſectione ſuperſtites, viſcere iſto revera caruiſſe poſt obitum demonſtrabit cadaverum earumdem diſſectio. Nollem tamen hac de re inter illos recenſeri, qui veram uteri procidentiam improbare conantur, quod nempe rerum magiſtra, experientia id ipſum ſæpius confirmaverit in fœminis, ab ejusdem diſſectione defunctis, utpote quarum in cadaveribus deſiderabatur *m*). Fateor ergo, modo uterum, modo vaginæ membranam prolabi ac inverti poſſe; multa nihilominus occurrere in caſu noſtro, quæ dubiam rem faciunt, ut anceps merito ſim, quidnam certo valeam affirmare. Niſi ego citius moriar, antequam e vivis abierit prædicta hæc virgo, quomodo ſe habebit res ſectione anatomica inveſtigare, & quæſtionem hanc dirimere conabor. *Scribebam Lucæ in Hetruria, ipſis Nonis Maji*, 1756.

Obiit igitur decimo a reſecta mole menſe. Priuſquam vero enarrem, quæ in cadavere obſervata ſunt, aliqua adhuc præmittenda ſunt, quæ hiſtoriam abſolvunt, quæque ante ægrotantis mortem licuit adnotare. Primo nempe virgo iſta poſt molis reſectionem pertinaci alvi ſegnitie laboravit, clyſteribus pariter ac purgantibus per os aſſumtis difficillime cedente. Urinam quoque ægrius reddidit, primis præſertim diebus a reſciſſione; poſtea vero uberius illa ac ſæpius effluxit. Appetitus erat dejectus, incongrua tamen, veluti fructus, acetaria, &c. avidiſſime ingurgitabat; ſudoribus nocturnis madebat, continuaque adfligebatur febricula. Oedemate tumebant crura, præſertim quando e lecto ſurgebat; domeſticis enim rebus, etſi viribus infirma, per plures menſes vacavit. Albus fluor perſeveravit, cum quo interdum ſanguis impurus fœtidusque permiſcebatur. Hypogaſtrica regio iterum paulatim intumuit, donec atrophia conſumta deceſſerit.

m) *Gerard.* Blasius Obſ. medicin. I. p. 3. Bonetus Sepulchr. anat. Lib. III. Sect. 32. Obſ. 4. & 6. itemque additament. ad eand. Sect. Obſ. 5.

Cadavere diſſecto a Dno *Tomaſi*, præſentibus etiam Dnn. *Joſepho Ambroſio*, Med. Doct. & *Laurentio Fontana*, Chirurgo, inchoataque ſectione ab abdomine, quod morbi ſolummodo ſedes habebatur, remotis tegumentis ac muſculis, valde exilibus & tenuibus, occurrebat ſtatim ſub peritonæo, loco omenti, penitus conſumti, uterus, in molem prægrandem expanſus, tactui reſiſtens, colore tamen ac ſitu minime a naturali recedens. Nullum in ovariis, ligamentis, ceterisque adnexis partibus vitium deprehendimus; lævigata erat externa ejusdem ſuperficies, dextrum fundi latus ſi excipias, cujus in ſuperiori parte inæqualitatem quandam, cicatricis ad inſtar, obſervavimus, binos circiter pollices a dextro uteri cornu ad ſiniſtrum longitudine æquantem, latitudine vero dimidium, quæ cavitate ſua foveolam æmulabatur. Uteri ſubſtantiâ diſſectâ, nulla cavitas aderat, quin potius corpus compactum, ſcirrhoſum, tuberculis intus hinc inde refertum, ſanioſa materie repletis, repræſentabat. Interior vaginæ membrana nullo modo a naturali ſtatu recedebat; uteri vero moles, lanci impoſita, libras duodecim ac binas uncias pondere æquavit.

Lectori nunc judicandum relinquam, num uteri pars, vel corpus eidem adhærens reſectum fuerit. Utroque modo colligeretur, uteri morbos minus eſſe pertimeſcendos, ſi inflictum in reſectione vulnus cicatrice obductum eſt in defuncta hacce virgine, pravis humoribus, viſcus alluentibus, coinquinata.

OBSERVATIO XXXVI.

Dn. D. JOSEPHI BENVENUTI

De

Viribus Aceti vini egregiis.

Nullum ego remedium pauperibus utilius inveniri poſſe autumo ipſo vini aceto; præterquam enim quod parvo ſatis

tis pretio comparetur, quamplurimis in morbis medelam affert præſtantiſſimam, ita ut celebratiſſimis pharmacis a graviſſimis Viris merito præferatur.

Aceti naturam, poſt clariſſ. LEMERY, exactiſſime ſcrutatus eſt Vir in chymicis rebus apprime verſatus, *Fridericus* CARTHEUSER *a)*, qui, ejusdem deſtillatione inſtituta, leniori ignis gradu adhibito, liquorem primo obtinuit ſpirituoſum, gratam præ ſe ferentem aciditatem: hunc ſequebatur phlegma, craſſo magmate remanente in cucurbita, ex quo, ſubſtrato igne fortiſſimo, acidiſſimus ac fœtidus liquor, tandemque oleum extrahebatur. Ex fecibus vero reſiduis, in crucibulo combuſtis, ſal alcalinum fixum prodibat, quod quidem ignis activitati, ſalis figuras immutanti, tribuendum puto; non enim ſemel aceti feces fermentantes perſpexi cum oleo tartari commixtas.

Fit acetum prævia fermentatione vini, ab aëris calore præcipue excitata, quam ſcimus in animali materie alcalinam putredinem, in vegetabilibus vero (glutinoſam triticeæ farinæ partem ſi excipias, quam alcalinam ſolertiſſimus BEVARIUS *b)* agnovit,) acorem progignere; ea igitur ſuborta, extricantur igniculi, tartarus expanditur, (quo maxime vinum abundare ex ejus ad latera dolii adhæſione intelligimus,) diſſipatur aër, ac ſpatiola replent volatiliſatæ acidi tartari particulæ, qua de re vinum in acetum convertitur. Paradoxum equidem primo intuitu videbitur, aërem vino propelli, ac tartari particulas ejus locum occupare, cum aceti pondus, hydroſtatica trutina comparatum, ita ſe habeat ad vini gravitatem veluti 11 $\frac{2}{3}$ ad 10 $\frac{4}{5}$. Verum a particularum, fluida conſtituentium, motu atque affrictu ſolutionum hujusmodi cauſas repetendas eſſe clariſſ. docet NOLLETUS *c)*, ac demonſtravit GUILIELMINUS *d)*. Acetum autem

R 3

a) Fundam. mat. med. Sect. 3. Cap. 6.
b) Comment. Bonon. Acad. Tom. II. Part. I. pag. 124.
c) Lez. di Fiſ. Tom. 4. Seſſ. I. eſp. 5.
d) De flum. nat.

item tartareis corpuſculis, ac ſimul igniculis refertum eſſe, ex ſequentibus experimentis colligitur.

Tubos binos vitreos ejusdem craſſitiei atque capacitatis, unum vino, alterum aceto replevi, ac in nivem cum marino ſale commixtam immerſi, ut inde cognoſcerem, quid in congelatione contingeret. Animadverti igitur, citius vinum concreviſſe, ob difficiliorem nempe in aceto tartarearum particularum cohæſionem, atque igniculorum diſſipationem. Quid enim frigus eſt niſi ignis diſſipatio? Ita ſentio cum GRAVESANDO *e*), quidquid circa frigorifica corpuſcula ſcripſerint alii.

Ignis igitur particulæ plus minus in quocumque corpore latent, id quod poſt BOERHAAVIUM MUSCHENBROEKIUS obſervavit *f*). Acetum vero ab earum admiſſione in majus volumen expandi, ac vino levius effici, ſequenti periculo conjeci.

Tubum ſumſi ex vitro confectum, cujus baſis in ſcutellæ formam deſinebat, eo plane modo, quo thermometra Bülfingeriana conſtructa ſunt, niſi quod & depreſſi globi, & cylindri cavitas major in iſto eſſet. Illo igitur ſupra lævigatam ſaxeam laminam (vulgo *Pietra di lavagna*) collocato, ſcalam graduum quadraginta, æqualiter inter ſe diſtantium, juxta ejus longitudinem deſignavi: vino poſtea rubro tubum replevi uſque ad gradum quartum, atque in furnum immiſi, ad quinquageſimum tertium Reaumuriani thermometri gradum calefactum, quo factum eſt, ut vinum ſex minutorum ſpatio ad gradum decimum nonum aſcenderet: idem vero in acetum converſum pari prorſus ratione in eundem tubum ac locum repoſitum in majus volumen citius expandebatur, atque ad gradum vigeſimum ſeptimum aſſurgebat.

Ex hactenus dictis facile reſolvitur exagitata quæſtio, num ſcilicet ingeſtum acetum ſanguinem, reliquosque humores coagulet, an diſſolvat; ejus enim natura, quæ maxime ad rareſcendum

e) Philoſ. Newton. Inſtit. Lib. 4. P. 2. Cap. 12.

f) Elem. Phyſ. Cap. 26. §. 780.

dum vergit, ad coagulata reſolvenda videtur aptiſſima, quod etiam luculenter ex auctoritate primum Boerhaavii, atque dein ex ejusdem actionibus conſtat. Sic enim ſolertiſſimus Autor ait: *Sed pace aliter ſentientium, & attenuandi virtutem aceti virtutibus accenſeo; ſi enim tepefactum cruori immiſcetur, ejusdemque ſero, diluit ea, non cogit, nec generat hac admixtione polypos, ſed ſuaviter reſolvit coagulata* g). Apparet inſuper incidens ejus vis ex eo, quod gravi ſopore detentos excitet, arteriæ validius micent, ac pulſus, præſertim in malignis febribus, ampliores fiant ab oxycrati aſſumtione, cujus uſus familiariſſimus mihi eſt in praxi; claro ſatis argumento, humores rareſcere, atque canalium diametra ab axi recedere. E contrario autem quisnam ignorat, ab adſtringentium uſu humorum velocitatem langueſcere, canales contrahi, coaleſcere ſæpius vaſa? Pulſus igitur, qui ſemper ab eorum aſſumtione imminuitur, ſanguinem indicat arctius cohæreſcere, neque ſatis arterias expandere.

Vermes in aceto, quidquid ſcripſerint nonnulli, mihi numquam inſpicere contigit, etſi optimo microſcopio munito: quodſi illos cernere contigiſſet, elaſticas potius moleculas crediciſſem, illis non abſimiles, quas maceratus in aqua piper producit h), quæque inſtillato ſpiritu ſalis evaneſcunt.

Acetum maximum eſt cardiacum atque alexipharmacum, egregium diſcutiens, excellens antiphlogiſticum, putredini inprimis potentiſſime reſiſtens, ac, ſi clariſſ. Bellino credendum, antipodagricum quoque præſtantiſſimum i), forſan cum podagra ab alcalino humore potius, quam acido fit, non enim ſemper eamdem cauſam agnoſcit morbus iſte, qua profecto de re varia ab Auctoribus remedia proponuntur, nec immerito aliqui affirmant podagram ſe acidis curaſſe, alcalicis alii k). Singulas

g) Chym. Part. I. Proc. 50.
h) Leeuwenhoeck Arcan. Nat. detect. p. 4. 5.
i) In Epiſt. ad Lanciſium.
k) Comment. Acad. Bonon. Tom. I. pag. 148.

gulas ejusdem facultates recenſet Boerhaavius, qui tenuitate ſua facile illud cum humoribus noſtris autumat permiſceri, ac per minutiſſima vaſa diſtribui, vitalem motum excitando, refrigerando, ſitim extinguendo, ebrios ſomno ſepultos excutiendo: quamobrem in lethargo, ſopore, ſyncope, languore, ac vomitu, ſummum ab aceto naribus attracto, vel ingeſto auxilium obtineri affirmat; quin etiam in convulſionibus hyſtericis, aut hypochondriacis, ardentibus febribus, variolis, ac morbillis, ſimilibusque morbis valdopere prodeſſe ſcribit: pharmacum etiam quod ſudores validius moveat, hinc in peſte, ac malignis febribus efficacius neutiquam cenſet reperiri. Ad externa etiam mala Chirurgis acetum commendat ſapientiſſimus Vir, puta in eryſipelate, phlegmone, ulceribus, gangræna, neque effectu carere exiſtimat in rabidi canis morſu *l*). Quodſi cum Recentiorum placitis Priſcorum opinionem velimus conferre, acetum utique celebratum deprehendemus in Hippocratis præcipue Libris, cum nil frequentius in illis occurrat Oxycrato. Lethalem ſoporem ab Opio, carbonum fumo, ceterisque ſomniferis venenis acetum auferre docet Ettmüllerus *m*), cujus doctrinam ipſe ſecutus, ebrium hominem, qui a ſomno vix excitatus in profundiſſimum illico relabebatur, ſervavi ab imminente forſan apoplexia. Utinam acetum tot inutilibus pharmacis præferrent Medici cum de polypoſis concretionibus ſuſpicantur! Forſan ex adaucto ab ejusdem præſcriptione arteriarum elatere, ac ſanguineorum globulorum attritu incipiens congeſtio niſi penitus diſſolveretur, neutiquam tamen excreſceret, vel in ſcirrhoſum interdum tumorem commutaretur, ut egomet interdum vidi.

Quisnam autem ignorat aceti vim antipeſtilentialem? *Peſtis tempore*, inquit celeberr. Hallerus, *ægros viſitaturus non melius ſibi cavebit, quam ſi prius nudus ad focum ſe inunxerit, aërem vero ſpira-* *verit*

l) Loc. cit.
m) Colleg. chym. Lect. 2.

verit per ſpongiam aceto vini ebriam n); & clariſſ. GEOFFROY commendat peſtis tempore ad contagium arcendum lintea aceto madida olfacienda, nec non aceti ejusdem cochlear unum aut alterum mane aſſumendum o). Celeberrimus etiam Vir, *Antonius* COCCHI, in aurea Diſſertatione, de *Victu pythagorico*, acetum peſtilentiæ adverſari ſcribit p); quorum auctoritati favet ratio; nam organica, vel inorganica ſint effluvia, quæ epidemicis graſſantibus morbis aërem inficiunt, ea aceti vapor diſſipat, vel inſecta enecando, vel cauſtica ſalia in neutra commutando. Utrumque experientia confirmatum vidi, dum primum inſecta tepidi aceti halitui ſuperponebam, ſimul vero ſalia alcalina aceto admiſcebam, quorum acrimonia per efferveſcentiam edulcorata eſt, eorundemque figura in priſmaticam multangularem converſa.

De reliquo vero negandum etiam non eſt, acetum contrarios prorſus effectus interdum progignere, niſi debitis ſub cautionibus præſcribatur; non ſecus enim, ac vinum, inebriat, immoderate ingeſtum, prout VALLISNERIUS refert q), tunc vero per accidens, ut ajunt, coagulare poteſt, nimium ſcilicet ſanguinis orgaſmum atque arteriarum dilatationem inducendo, a qua cerebrum, nervi, ac venoſa vaſa magis, quam par eſſet, comprimuntur, atque ſpirituum pariter ac ſanguinis tranſitus intercipitur, ut ſic minus libere perfici queant animales functiones. Prudentis igitur Medici erit, ſicut in reliquorum remediorum, ita etiam in aceti uſu circumſpecte ſe gerere, congruam ſcilicet præſcribendo doſin, quæ temperamento & morbo accommodata ſit. In corporibus porro ac ægritudinibus, ubi viſcidorum humorum abundat copia, tutius atque largius, quam in macie

n) Comment. in BOERHAAV. §. 1134.
o) De mat. med. Tom. 2. pag. m. 146.
p) pag. 55.
q) Eſp. int. all' orig. degl' Inſet. pag. 117.

macie confectis, aut ad diſſolutionem humorum proclivibus, remedium illud exhiberi debet, id ipſum adnotante clariſſ. MANETTI *r*). Uſitata mihi doſis illa eſt, quando cum aquæ libra una aceti uncia dimidia commiſcetur, quam potionem, actu calidam, ſæpius, parva tamen quantitate, ægrotantibus meis, dum illa indicatur, exhibendam præſcribo, qua profecto ratione non ſemel acutiſſimis morbis laborantes mortales ex orci faucibus ereptos vidi.

(*Luca, in Hetruria, Norimbergam miſſæ d.* 30. *Octobr.* 1757.)

OBSERVATIO XXXVII.

Dn. WOLFFGANGI JACOBI MüLLNERI.

De

Uteri procidentia vera & ſpuria, ſeorſim de Sarcomate.

Diu multumque agitata fuit quæſtio inter Medicinæ, quæ manu medetur, Antiſtites, an uterus, ligamentis firmiter affixus, violentia quadam prægreſſa deſcendere queat ad externas usque partes genitales mulierum? *) Negativam qui tueri conantur ſententiam Auctores, nusquam ſe movere poſſe ex loco matricem, & vaginam ſolummodo relaxari atque deorſum propelli perhibent. Affirmantes e contrario omni aſſeveratione contendunt, mediocris eſſe roboris hæc retinacula, ideoque unius alteriusve extenſione & ſuæ rupturæ indicium præbere cum crepatura manifeſtum.

Ex quo magiſtri artis obſtetriciæ officio functus ſum, unicam certe veram atque perfectam uteri prolapſi conditionem videre mihi licuit. Imperita quædam obſtetrix, ad niſus difficulter parientis aſſiſtens, vehementer nimis arripuit funiculum umbi-

r) Diſſert. del Sign. de SAUVAGES annot. 8.

*) conf. pag. ſuperior 128. ſeqqu.

umbilicalem, & placentam, quæ præternaturali modo accreverat, una cum matrice penitus extraxit, ita, ut hæc burſæ vel ſaculo ſimilis propenderet, & exinde totalis ejusdem inverſio pateret. Poſt aliquot horarum ſpatium ego de iſta re conſultus & in auxilium, quod infelici præſtarem, vocatus, operam me perditurum præſagiebam, cum puerperam jam morti proximam deprehenderem, & vix aliquot minuta tranſierunt, cum ipſa animam efflaret, & agonizantem reſtituendi fere nulla mihi eſſet opportunitas, quoniam ſerius, quam par erat, poſtulatus fui, bene memor apodicticæ prognoſeos incomparabilis RUYSCHII *): *Hic affectus ſi illico non profligetur, mors ſtatim ſubſequitur.* Tenacius autem cum utero cohæſiſſe, & quaſi coaluiſſe ſecundinas, propter tunicam ſolito denſiorem & quaſi continuam, autopſia edocuit. Quale vitium malæ conformationis robori fibrarum atque vaſorum, utramque partem connectentium, procul dubio tribuendum videtur.

Nonnunquam vero Sarcomata & excreſcentiæ ulceribus malignis ſtipata extra pudendorum labia protuberant, quæ vel in matrice, vel vagina ejusdem radices egerunt, & *procidentiæ ſpuriæ* audiunt. Habemus pridem ejusmodi obſervationum Commentatores celeberrimos, TULPIUM, HILDANUM, ROONHUYSIUM, MAURICEAU, VERDUCCIUM, HEISTERUM, ut ſupervacaneus omnino ſit labor, ſi tale quidpiam in exemplum producere vellem, de meis qualibuscunque juvandi conatibus paucula ſaltem facturus verba.

Viri cujusdam honeſti conjux, trigeſimum tertium ætatis annum agens, valde conquerebatur de torminibus hypogaſtrii infra umbilicum. Aſſeruerat ægrotanti obſtetrix accerſita, dolores hoſce originem ducere a graviditate. Quarto abhinc menſe doloribus magis adaugeſcentibus judicium tulit ulterius, quod fœtus ſeſe jam circumverterit, quo facilior ipſi pateret excluſio, apertio item oſtii uteri interioris, ceu ſignum infalli-

S 2 bile,

*) Opp. anat. med. chirurg. Obſerv. X. pag 12.

bile, innuerit parum reſtare temporis, quo brevi puerpera eniti poſſit infantem. Matrona, frivolis perſuaſionibus agitata, vires equidem ſuas ad ſubeundos parturiendi labores intenderat, aſt, in vicem ſperati infantis prodiit moles quædam monſtroſa, ſeu excreſcentia carnea, quæ vaginam obſedit, & magnitudine caput infantile adæquavit. Reſpiciens ſtatim obſtetrix commiſſam culpam, eamque emendatura, in alium incidit errorem, conjecturando, molam hanc eſſe veſicam ſanguine repletam, quam ferro reſcindere neceſſitas juberet. Temerarie ſatis forfice prenſa ſauciavit iterato hoc concrementum, ejusque particulam abſtulit, quo facto ægrotam dolores affecerunt adeo vehementes, ut animo linqueretur.

Deteſtatus ſum hanc effrenatam audaciam ſub ingreſſu meo ad infirmam, & e veſtigio applicui fomenta tepida cum vino parata, ad inſtar ſacculorum, radicibus biſtortæ, tormentillæ, leviſtici, herbis matricariæ, conſolidæ Saracenicæ, alchimillæ, floribus balauſtiorum, hyperici, Gummi maſtiches & myrrhæ repletorum, ſimulque interne pulverem e ſuccino albo, cinnabari nativa & magneſia alba, cum vehiculo congruo, præſcripſi, nec defui, qui expeterem conſilium Medici cujusdam excellentiſſimi. Annuit Vir doctrina pariter ac arte ſumme conſpicuus, quodſi inflammatio foret ſublata, & vulnera peſſime inflicta quadantenus conſolidationem nanciſcerentur, nullum præſentius ſuppetere remedium, quam apta hujus maſſæ ſenſim decreſcentis in vaginam uteri repoſitio. Feci periculum dictæ indicationis haud infelix, & intra quatriduum maſſam minoris moduli factam reduxi, & quo firmius perſiſteret, peſſario munivi. Per quinque integros menſes perbelle ſeſe habuit ægra, nec intra hoc tempus ullos ſentiit dolores recrudeſcentes. Aſt præter ſpem & opinionem hæc maſſa iterum egreſſa priſtinam inſigniter ſuperavit magnitudinem, triplo major reddita. Uterum integrum mentiebatur ſarcoma globoſum, de petiolo ſat craſſo ſuſpenſum, nec amplius emolliri, vel reponi poterat.

terat. Quare unicum præſidium in extirpatione reſidere ſumma ſuadebat neceſſitas, & ego, laudati Medici judicio ſuffultus, fili cerati ope ligamentum circa ſummam petioli partem perfeci, & quotidie, pro re nata, arctius repetii, usque dum vaſta hæc & ponderoſa excreſcentia nono poſt ligaturam die divelleretur. Baſin, quæ mox interiora verſus reſiliit, absque omni cruentatione liberam & cum reliqua vagina maxime planam, tactu exploravi. Quamvis per ligaturam fortem valde facta fuerit arida & extenuata maſſa; librando tamen adhuc adimplevit pondo civiles ſeptem cum dimidio. In ejusdem diſſectione, quæ accurate ſatis inſtituebatur, ne minimum quidem cavitatis momentum occurrit, fibroſa & carnoſa comparuit integra ſtructura, quæ in vagina, ceu fungus verrucoſus, adolevit. Reſtituta ſic per Dei gratiam ægra, in hodiernum usque diem proſpera utitur valetudine, nullamque perſentiſcit moleſtiam dolorificam in parte quondam affecta, vicinaque regione hypogaſtrica.

Similis propemodum caſus paulo poſt, dextro pariter eventu, accidit. Vocabar inſpiciendi cauſſa feminam quandam maritatam in prædio ſuburbano Archiatri Norimbergenſis præcipui, comes viæ ipſimet junctus. Invenimus eam miſere afflictam & prægrandi vaginæ uteri prolapſu moleſtatam, figuræ ſubrotundæ. Per integri anni ſpatium hoc onus patienter tulit, incaſſum plane, quæ hactenus uſurpavit, adhibitis remediis, vegeta ſatis & ſextum vitæ luſtrum parum excedens. Maſſa, in propatulo vaginæ conſtituta, aliquid carcinomatis referebat, excepto petiolo, quod illibatum permanſit, & ſeptem fere uncias in peripheria continuit. Ad ligaturam iterum accedens, eodem, uti ſupra dictum, ſucceſſu illam abſolvi. Etenim die octavo, quo continuare intenderam operationem, accretione ſolutum reperi ſarcoma, libras duas cum quadrante adæquans. Subjecimus idem cultro anatomico, aſt nihil, præter corpus compactum carneo-fibroſum, deteximus. Vixit dein mulier

per ſex menſes, & quod excurrit, ab omni dolorum atrocia immunis, absque ulla perpeſſi mali reverſione; angina vero maligna correpta, ex Chirurgi negligentia vitæ finis acceleratus fuit. Operæ pretium duximus, interiora cadaveris hujus penitius rimari, & res occultas perquirere. Viſcera abdominis ſana & naturaliter conſtituta deprehendebantur, æque ac uterus ipſe, quo diſſecto nihil præternaturalis conſtitutionis obſervatum fuit, præter cicatricem in vagina longitudinaliter uncialem, quæ ad latum digitum diſtabat ab orificio uteri interno, & fundum excreſcentiæ carneæ luculenter monſtrabat.

Scholium.

Perraras eſſe uteri procidentias veras, crebriores autem ſpurias vaginæ ſimplices, vel cum ſarcomate junctas, novimus. Illæ debentur utplurimum rudi & tumultuariæ obſtetricum adminiſtrationi, quamvis non deſint exempla, quod a niſu forti excernendi alvum interdum ſuboriantur, uti memoriæ prodidit celeberrimus *Henricus von* SANDE, ProfeſſorRegiomontanus, in Schediaſmate, de *Prolapſu uteri inverſo, ex potu infuſi crepitus lupi enato,* pag. 9. illæ vero excreſcentiæ carneæ, in vagina prognatæ, aut partum prægreſſum difficilem, aut corpus cacochymicum cauſas habent, quando fibræ muſculares & tunica glandulosa nervea in una ſaltem parte & puncto perquam exiguo labefactantur, unde tanquam ex fonte moles membranacea progignitur, qualem depingit *Jobus a* MECKREN Obſervation. chirurg. p. m. 344. Ad extirpationis modum quod attinet, tumores hoſce, gangrænæ & putredini proximos, ſectione ſatius tolli, quam ligatura, lubentiſſime ſubſcribo ſententiæ *Abrahami* VATERI, inſignis quondam Wittebergenſium Anatomici & Æſculapii, in Diſſertatione egregia, hiſtoriam Sarcomatis, e pudendo muliebri ſectione ſublati, explanante.

(*Norimberga Halam miſſa d.* 15. *Decemb.* 1757.)

OBSER-

OBSERVATIO XXXVIII.

Dn. D. CAROLI AUGUSTI a BERGEN.

De

Microcoſmo, bellua marina omnium vaſtiſſima.

Homo, quo ſenſu microcoſmus dicatur, omnibus notum eſt; quid vero per animal marinum, eodem nomine gaudens, Hiſtoriæ naturalis Scriptores intelligant, non æque inter ipſos convenit. Operæ pretium hinc eſſe videtur, quid proprie hoc animal, & cujus generis ſit, hic paucis indagare. Primus, qui hujus nominis mentionem fecit, eſt celeberrimus naturæ ſcrutator, *Franc.* Redi, in Libro, quem inſcripſit: *Oſſervazioni intorno agli animali viventi, che ſi trovano negli animali viventi*, Florentiæ 1684. in 4to, quem Collectores *Actorum Erudit. Lipſienſ.* 1686. p. 48. prolixe recenſent, ejusque miri animalis iconem & deſcriptionem dederunt. Quæ de hoc animali ibidem referuntur, in ſequentibus conſiſtunt: *Meminit eo loco animalculi cujusdam marini, cujus univerſa fabrica, cum plane ſit admiranda, nec ab alio Scriptore delineata, non abs re fuerit, eam ex auctore, verbis, quam licet pauciſſimis, una cum icone exhibere. Si conſideretur externa hujus animalculi forma, partem refert durioris ſcopuli, concreti ex congerie ſaxorum, coralliorum, aliarumque marinarum congelationum, quæ dum in montes ac colles diverſæ magnitudinis ex una parte adſurgunt, valles & campos efficiunt, ex altera, in quibus vegetant herbæ ac arbuſculi, ſpeciem ſylvarum & pratorum efformantes. Inter gramina arborumque dumeta habitant conchylia, & animalcula alia minutiora, ſcolopendræ, lumbrici, & vermiculi, quorum unum quodque ſuæ teſtæ & domicilio ineſt -- Figura animalis oblonga eſt & bifurca, apparetque ex utraque parte furcæ foramen rotundum, in membrana, quæ intra ſaxum latet, apertum. Per ea duo foramina, quæ pro lubitu animalis adperiuntur & coëunt, aquam haurit, & ſi diutius manibus tangatur, eandem iterum exſpuit. Per omnem internam cavitatem hujus microcoſmi*

marini

marini animati expanduntur tenellæ membranæ, quæ loco cutis ipſi ſunt, & viſcera continent, canalem videlicet alimentorum, canalem fluidorum, hepar & cor. Curioſa hæc admirandi animalis deſcriptio me mox impulit; ut plures evolverem Scriptores, tandemque incidi in Syſtematicorum coryphæi, Illuſtris nempe Linnæi, ſcripta, qui tam in *Fauna Suecica* p. 386. quam in *Edit. VI. Syſtem. Nat.* p. 75. ſub teſtaceorum familia *Microcoſmi animalis* mentionem facit. Lætabar vel maxime, me genus animalis hactenus ignoti inveniſſe, quod celeberr. Auctor per animal tegmine ex heterogeneis compilatis conſtante, definivit. Quum vero tegminis conditio nil de configuratione & ſtructura corporis doceat, inuento hoc nomine æque incertus eram ac antea, quapropter ſynonyma, ſub hoc genere in *Fauna* allegata, ſedulo citatis in locis evolvi, & primo loco ſynonymon, *Cete vigeſimus ſecundus,* inveni, quem *Thom.* Bartholinus *in Hiſtoriis anatomicis* Cent. IV. Hiſtor. 24. p. 284. ſequentibus verbis deſcribit: *Vigeſimum ſecundum* (genus) Hafgufa, vapor marinus, *quibusdam* Lyngbak, *quod ejus dorſum Ericeto ſit ſimile. Extat hiſtoria de Epiſcopo quodam,* Brandano, *qui in hujus belluæ dorſo tabernam fixit, miſſam celebravit, & non multo poſt hanc, ut putabant, inſulam ſubmerſam eſſe. Quando cibum capere conſtituit, quod ſemel tantum in anno contingit, horrendum emittit ructum, quem tanta ſequitur fragrantia, ut omnia, quæ in propinquo ſunt, piſcium genera ad eum congregentur. Ipſe vero rictum aperit, quem inſtar ſinus aut freti piſces catervatim intrant. Quo ſtratagemate omnes capiuntur. Terram potius, quam balænam ſimilitudine refert. Duo tantum eſſe exiſtimatur, ſed non multiplicari, alias metuendum eſſet, ne victus, aut locus, ipſis ſuffectura eſſent.* Secundum Synonymum eſt *Microcoſmus marinus,* ſeu animal a Redi deſcriptum. Tertium ſynonymum clariſſ. Auctori audit *ſingulare monſtrum* a *D.* Paulino in *Eph. N. C. Dec. I. ann. VIII. Obſerv.* 51. deſcriptum, ubi pag. 79. hæc habet: *In vicinia Caſtelli Wardehus monſtrum quoddam marinum, Laplandiæ & Finnmarchiæ incolis, ſub elevatione Poli* 71° 40', Seekrabbe *dictum, conſpiciendum ſe dat, mare a vento-*

rum impetu plane tranquillo. Forma refert cancrum Heracleoticum, vel Majam ut Gesnerus, *in ſua Animalium hiſtoria, hoc cancri genus pingit; at magnitudo ipſius plane eſt monſtroſa, & ſuo ambitu tantum comprehendit ſpatium, ut turma militum in ipſius dorſi plano commode poſſit exerceri. Quando mare a ventis eſt tranquillum, & ſol tempore æſtivali ſuis radiis abblanditur, ſolet hoc monſtrum paulatim & pedetentim, motu fere inſenſibili, ex aquis altius atque altius emergere, & ſuum dorſum radiorum ſolarium calori exponere, in qua ſtatione manet immotum, donec ſol altiores cœli partes deſerat -- -- Tunc, ut motu lento & vix ſenſibili ex profundo maris emerſit, ita ſe lente quoque dimittit, & ſub undis occultat in profundo. Videntibus videtur eſſe ſcopulus muſco obſitus, quamdiu in planitie maris excubat; at ſi quis ſcaphis propius acceſſerit, brachia expandit, & ſuis hamis ac uncis, quodcunque adprehendit, ad ſe pertrahit -- -- Quando mare a ventis turbatur, latet in profundo, nemini nocivum. Addidit alius in ſeptentrione amicus, in dorſo hujus monſtri arbores ſatis proceras aliquando fuiſſe viſas.*

Ex his vero deſcriptionibus eluceſcit, Paulinum atque *Thom.* Bartholinum eandem propemodum belluam, *Franciſc.* Redi autem toto cœlo diverſum animal deſcripſiſſe, & perperam egiſſe magnum Syſtematicum, quod hæc animalia ſub uno generico nomine comprehenderit, neque tegminis heterogeneitatem ad conſtituendum genus ſufficere, ipſique nomen, quod Redi eidem impoſuit, non competere, aut denominationem animalis Rediani mutandam eſſe. Inſolentem hujus belluæ vaſtitatem duplex horum Virorum teſtimonium ſatis comprobat, nemo vero prolixiorem hujus belluæ deſcriptionem ſuppeditavit, quam illuſtris ille Cancellarius Hafnienſis, *Eric.* Pantoppidanus in *Hiſtoria naturali Norvagiæ, Tom. III. Cap. VIII. p.* 394. cujus illa ſunt, quæ ſequuntur: *Nunc venio ad vaſtiſſimam totius telluris belluam, quam* Kracken *vel* Kraxen *vocant, aut, ut aliis placet,* Krabben, *quod nomen intuitu corporis in ſpeciem orbis globati, plani, & brachiis inſtructi, impoſitum eſſe videtur. Alii vocant* Horven, Seehorven, Anckertrol, Kreuzfiſch. *Quotquot*

ego Scriptores conſului, ad illuſtrandam belluæ hujus naturam, nullum inveni, qui mihi ſatisfecerit, -- -- Omnes noſtrates piſcatores uno confirmant ore, quod ſi æſtivis diebus ad piſcandum ſcaphas conſcendunt, & talem maris altitudinem petunt, ubi ordinarie profunditatem 80. *vel* 100. *orgyarum habet, aliquando, demiſſa bolide, profunditatem* 30. *vel* 40. *orgyarum ſe invenire, indeque concludere, belluam, undas inter pendulam, minorem hanc cauſari profunditatem, momentumque adeſſe, ut, retibus laxatis, copioſam multitudinem piſcium concludant. Piſcatum interea continuant, dimiſſo per vices plumbo; quodſi cognoſcunt profunditatem imminui, arbitrantur animal altius adſcendere, piſcaturæ tempus exſpiraſſe, & fuga ſalutem quærendam eſſe. Quaquaverſum retroactis ſcaphis & inuenta majori aquæ profunditate, paululum requieſcunt, videntque e longinquo, elapſis aliquot minutis, horrendum animal ſuper aquas in conſpectum prodire, ſuoque dorſo inſulam quaſi formare, tantæ vaſtitatis, ut milliaris quadrantem, minimo duntaxat notato calculo, æquare videatur -- -- Nullus ceteroquin mortalium totum hoc animal, quoad ſuam formam & magnitudinem, unquam vidit. E longinquo incondita hæc moles repræſentat ſeriem ſcopulorum alga obſitorum, hinc inde colles quaſi & edita loca ſunt, ubi piſces ſaliunt, donec lateraliter in mare decidant. Ubi magis adſcendit bellua, nitentes hami & brachia in conſpectum prodeunt, quæ altitudine mediocris mali eo magis craſſeſcunt, quo magis eminet bellua, ut ſane maxima navis claſſica ſine periculo accedere non poſſit. Aliquo tempore elapſo bellua iterum in fundum ſe dimittit, quo tempore periculoſiſſima foret navium vel ſcapharum acceſſio, quia tantam demiſſione ſua format maris voraginem, quæ, inſtar gurgitis Moſkoeenſis, quævis vicina ſecum raperet & attraheret -- -- Cum itaque monſtrum hoc horrendum commode ad genus polyporum, uti inferius docebo, referri poterit, videntur brachia deſcripta antennæ ſeu tentacula eſſe, quibus non ſolum ſe movet, ſed & alimenta colligit. -- -- Non tamen negaverim inſignem fragrantiam & vaporem, quem certo anni tempore ſpirat, cujusque ope piſcium myriades congregat, non infimam ſuæ conſervationis cauſam eſſe. Veterani piſcatores ex experientia norunt, quod vaſtiſſima hæc bellua aliquot menſes replendo ventri impendat, uti totidem*

pro

pro digerendo & evacuando pabulo. Ultimo hoc tempore ſuperficies maris tincta, turbida & putris invenitur, & mirandam undequaque piſcium multitudinem allicit, ad eſcam omnibus expetitam, quibus dein congregatis Microcoſmus iterum adſcenderet, & apertis ſuis faucibus aggregatum ſuum pabulum deglutiret. Sic fertur & relata refero. -- -- D. Früs, *Aſſeſſor Conſiſtorii in Norlandia & Vicarius Collegii de curſu Evang. promovendo, anno præterito, cum hic Bergæ erat, retulit mihi, quod anno* 1680. *in ſinu Ulvvangen, parochiæ Aſtabough, talis bellua, forte pullus adhuc, ſeſe implicaverit ſuis tentaculis intra rimas ſcopulorum, & ibidem mortua fuerit, cujus cadaveris corruptio intolerabilem fœtorem, longo tempore iter facientibus moleſtum, produxerit. Piſcatorum hic loci ideo proverbium eſt, ſi quis ingentem multitudinem piſcium retibus ſuis concludit: Du muſt auf den Kraacken geſiſcbet haben.*

Quæ celeberr. hujus relationis auctor poſtea addit, eo tendunt, ut demonſtret, inſulas natantes maris Norvagici, hinc inde viſas & iterum diſparentes, nihil aliud eſſe, quam dorſum hujus immanis belluæ, cum propter agitationem maris continuam impoſſibile fere ſit, ejuſmodi inſulas in eo conſtanter vagari. Pag. 404. *l. c.* ex Plinii *Hiſtor. nat. C.* 4. refert, *in Gaditano Oceano arborem* (animal) *in tantum vaſtis diſpenſam ramis eſſe, ut ex ea cauſa fretum nunquam intraſſe credatur. Apparere quoque rotas appellatas a ſimilitudine, quaternis diſtinctas radiis, modiolis, eorum oculos duobus utrinque claudentibus.* Hanc duplicem deſcriptionem ingenioſe applicat ad Microcoſmum, & putat utrumque ſuam ſententiam confirmare, belluam nempe hanc ad genus polyporum, quos Gesnerus *Stellas arboreſcentes*, auctor *Capita Meduſæ* appellat, pertinere. Denique celeberr. Auctor loquitur quoque de antiquo manuſcripto, *Speculum regale dicto*, cujus *Olaus* Wormius poſſeſſor fuit, qui in ſuo *Muſæo p.* 279. concernentem paſſum habet, ſequentis tenoris: *Reſtat una ſpecies* (balænæ), *quam* Hafgufe *vocant, cujus magnitudo latet, cum raro conſpiciatur. Illi, qui ſe corpus vidiſſe narrant, ſimiliorem inſulæ, quam beſtiæ volunt, nec unquam ejus inventum cadaver, quocirca ſunt, qui exi-*

 ſtimant,

ſtimant, non niſi duo ejus genera in natura eſſe. Ad corroborandam ſuam ſententiam celeberr. Auctor ſequentia adhuc ſubjungit p. 406. *Hæc Capita Meduſæ ab incolis littoris Norvagici pro fœtura hujus belluæ habentur, & forte ejus ſunt minima ovula* -- -- -- *Athanaſ.* KIRCHERUS Mund. ſubt. P. I. p. 99. *meminit polyporum maris Siculi, qui magnitudinem corporis humani habent, &* ATHENEUS Lib. XIII. C. VI. *magnitudinem balænæ adjudicat.* PLINIUS Lib. IX. Cap. XXX. *ſub nomine* Ozænæ *polypos ſtupendæ magnitudinis, a gravi capitis odore ſic vocatos, deſcribit, imo potius, ut* DALESCHAMPIUS *vult, quod ſuave quipiam oleant a).* Ex quibus omnibus concludit, iſtud animal ex genere polyporum eſſe, & omnium maximam maris belluam; imo in hanc conjecturam incidit, piſciculum iſtum minutum, *Remoram* dictum, naves in celeri ſuo curſu ſiſtere non poſſe, ſed talem effectum meliori jure latentis ſub undis Microcoſmi tenaculis atque antennis adſcribendum eſſe.

Scholium.

Quodſi ergo veterum æque ac recentium Scriptorum fide dignorum teſtimonia flocci pendere nolumus, de reali exiſtentia immanis hujus belluæ nullus amplius nobis dubitandi locus eſt. ARISTOTELIS, PLINII, PHILES, APPIANI, AELIANI & forte aliorum quorundam de tot portentoſis animantibus relationes ante centum annos fabulis & paradoxis annumeratæ, ſobriora inpoſterum excitabunt judicia, & licet longe abſim, ut omnium horum ſcripta a fabulis & fictionibus abſolvam, poſtero-

a) Miror, celeberr. Auctorem, qui ex PLINIO tam multa attulit, ſequentem memorabilem relationem, quæ l. c. ſimul extat, neglexiſſe: *Oſtendere* LUCULLO *caput ejus, dolii magnitudine, amphorarum quindecim capax, atque barbas, quas vix utroque brachio complecti eſſet, clavarum modo toroſas: longas pedum tricenûm: acetabulis, ſive caliculis urnalibus, pelvium modo: dentes magnitudini reſpondentes. Reliquæ adſervatæ miraculo, pependere pondo DCC.*

ſterorum noſtrorum forte temporibus reſervatum erit, veridicam antiquorum mentem in multis agnoſcere. Celeberrimus Pantoppidanus totus in eo eſt, ut beſtiam hanc polyporum marinorum familiæ adjungat, quod ipſum, an ex ſola antennarum & tentaculorum præſentia dijudicandum ſit, non facile dixerim: latent enim pleraque membra totaque figura hujus belluæ ſub æquore ſepulta, & nullus mortalium fuit, qui integrum hoc monſtrum ingens & horrendum viderit. Piſcatorum relationes de tam copioſis ramificationibus tentaculorum, quales capiti Meduſæ propriæ ſunt, tacent. Et ſi ſic dicta capita Meduſæ hujus animalis fœtura eſſent, adultæ belluæ eſſent numeroſiores, quod omnium relationibus repugnat, quum talis copioſa progenies in ſummam perniciem animalium marinorum a natura eſſet conceſſa. Adhuc minus probabile eſt, hanc belluam ad teſtaceorum ſive conchyliorum claſſem pertinere, ut vult illuſtris Linnæus. Teſtam muricis ego poſſideo, quam *Millepedam* vocant conchyliorum cultores, trium librarum pondere, quæ tamen ambitu ſuo pilei cavitatem non excedit. Quodſi ergo pondus teſtæ marinæ volumini totius animantis proportionale eſt, quot centenarii requiruntur ad ſupputandum pondus teſtæ hujus belluæ, quæ nunquam aqua levior fieri & ſurſum emergere poſſet. Forte ergo ad cruſtaceorum claſſem erit referenda. Operæ pretium foret, ut aliquando piſcatores Norvagici conjunctis viribus intenderent belluam hanc injectis fibulis & tranſennis ad littus trahere, quo vera hujus ſtructura cognoſci poſſit. Ceterum iſtas qualitates vel conditiones hujus belluæ in unum jam colligere placet, quæ omnium Scriptorum teſtimonio unanimiter corroborantur, & hæ ſunt:

1) Belluam eſſe omnium marinarum maximam.
2) Nunquam ſe totam conſpiciendam præbere, & non niſi brachia & tentacula extra aquam monſtrare.
3) Superficiem dorſi belluæ e longinquo ſimilem parvæ in-

ſulæ ſeu ſcopulis extra aquam prominentibus, dorſumque conſitum eſſe algis aliisque vegetabilibus marinis. !

4) Inſignem odorem ſpirare, quo piſces cujuscunque generis allicit.

5) Eſſe belluam ſine dubio pedibus inſtructam, adeoque non ad balænas pertinere.

6) Quotannis ſemel ventrem replere & deplere.

7) Tranquillo mare & æſtivis menſibus ad ſuperficiem maris adſcendere, hyeme vero in profundis requieſcere.

8) Motu, quantum hactenus conſtat, non alio gaudere, quam ut totum corpus perpendiculari directione in fundum dimittat, eademque poſtmodum adſcendat: habere itaque facultatem corpus ſuum levius reddendi, quod an ope cujusdam veſicæ fiat, ut in piſcibus, analogia ſuadet.

9) Referendam eſſe inter belluas, quarum propagatio vel multiplicatio, provido naturæ conſilio, parca vel lenta eſt.

OBSERVATIO XXXIX.

Dn. D. CAROLI AUGUSTI a BERGEN.

Rectificatio Characteris Aloidis.

Cum celeberrimi Botanici, Boerhaavius, Trewius, Linnæus, in deſcriptione *Aloïdis*, quæ & *Stratiotes* audit, adeo diſſentiunt, planta tamen hic mihi quotannis obvia fuit, jam ante quatuor, & quod excurrit, annos *Commentatiunculam de Aloide* publicavi eo auſu, ut clariores hujus plantæ notas characteriſticas redderem. Non tamen in hoc negotio omnibus me dubiis liberare potui, quin §. X. ingenue confeſſus fuerim, operæ pretium fore, ſi horum diſcuſſionem repetitis indagationibus committere poſſem. Paulo poſt ex tertio Tomo Actorum Societa-

tis

tis regiæ Gœttingenſis cognovi, celeberrimum ZINNIUM eundem in ſe ſuſcepiſſe laborem, & perfectam ac locupletem hujus generis deſcriptionem dediſſe, primumque docuiſſe, Aloidem ex eorum ſtirpium numero eſſe, qui flores maſculinos & femininos in diſtincta gerunt planta. Omnem abhinc operam dedi, plantam feminam, hactenus fruſtra in flore quæſitam, legendi, ut de certitudine characteris convincerer. Tandem amanuenſis meus menſe Junio anni 1757. attulit mihi plantæ feminæ florentis aliquot ſpecimina, ex palude partis pratorum urbis, *der Bærvvinckel* vocatæ, collecta, quæ ſuo examine ſententiam celeberrimi ZINNII confirmarunt. Liceat itaque mihi characteres quondam exhibitos emendare, & ſecundum methodum illuſtris LINNÆI ſequentem generis deſcriptionem adornare.

ALOIDES *Boerhaav.* Ind. II. 172. STRATIOTES *Linnæi* Gen. Edit. IV. n. 543.

Mas.

Calix. *Spatha* diphylla compreſſa connivens, utrinque carinata, ad marginem aculeata perſiſtens *a*).
Perianthium triphyllum, ex viridi album, erectum, deciduum, ſegmentis alterne cum petalis in orbem cohærentibus.

Coroll.

a) Hæc Spatha craſſo & compreſſo pedunculo inſidet, & ſenſim hians emittit e medio ſuccoſum pedunculum, tres circiter digitos tranſverſos longum, florem ſuſtinentem, primo clauſum, poſt apertum; effractis Spathæ foliis pedunculum floralem ambit minor quædam ſpatha pellucida, tenuis, inſtar glaciei Mariæ, hanc vero circumdant quatuor aliæ ſpathæ minores, tenuiſſimæ, clauſæ, quarum quævis in ſe recludit granum luteum, plus minus ad ulteriorem evolutionem maturum. Hæc grana non ſunt ſemina, ſed rudimenta florum, quæ ſucceſſivo ordine, emarcido primo flore, ex eadem ſpatha cum ſuis pedunculis ſuccreſcunt. Aliquando, ſed infrequentius, duo vel tres flores eodem tempore efflorescunt.

Corolla. *Petala* tria obverſe cordata, patentia, nivei coloris, venoſa, venis convergentibus ad figuram petali, flaccida, & intra paucos dies una cum reliquis floris partibus decidua.

Nectarium, corona conſtans ex corpuſculis luteis xx. aut xxiv. *b*).

Stamina. *Filamenta* circiter duodecim in centro coronæ cum totidem capilliformibus *antheris* polline conſperſis, longitudine dupla nectarii *c*).

Femina.

Calix. *Spatha* ut in mare, carinis majoribus, apice incurvo, aculeis frequentioribus *d*).

periantbium ut in mare, ſed paulo craſſioris texturæ.

pedunculus floriger brevior, craſſior ac in mare, unicus, ſine ſociis ſubſequentibus.

Corolla. *Petala* ut in mare, ſed paulo rigidiora.

Nectarium ut in mare, corona paulum ampliori.

Piſtillum. *Germen* ſub receptaculo floris intra ſpatham, primo ſubrotundum, per maturitatem ſexangulare.

Styli ſex craſſi, ad ortum usque ex thalamo bifidi triangulares, alterne longiores.

Stigmata recurva.

Peri-

b) Hæc corpuſcula facile imponere poſſunt obſervatori; nam conſtant ex filamentis conicis & antheris perpendicularibus duplo longioribus, ne facile pro ſtaminibus haberi poſſint; ſed quia polline non ſunt conſperſa, & in flore feminino æque dantur, malo potius nectarii nomen retineri.

c) In flore nondum adulto antheræ pulverulentæ deficiunt, quod cauſa eſt, cur in Commentatione mea his corpuſculis nomen piſtillorum dederim.

d) Præter ovarium nihil continet iſtarum vaginarum, ut ſpatha maſculina. Tota ceteroquin planta femina robuſtior eſſe videtur.

Pericarpium. Fructus ſexangularis, ſexlocularis, utrinque attenuatus.

Receptaculum fungoſum.

Semina in pulpa mucilaginea receptaculi, granorum ſecalis æmula figura & magnitudine, non alata, incerti in quovis loculamento numeri. Saporis mucidi & corrupti *e*).

OBSERVATIO XL.

Dn. D. CAROLI AVGVSTI a BERGEN.

Relatio de ſtatu meteorologico-epidemico, Francofurti ad Viadrum præterlapſa hyeme obſervato.

Quæ de hyemis præteritæ ſtatu meteorologico-epidemico hic loci annotavi, huc paucis redeunt. Perpeſſi ſumus hyemem ſat rigidam, cujus inclementiam partitis obſervavi vicibus. Die xx. Jan. hor. mat. VIII. Thermometrum Fahrenheitianum deſcendit ad 25. grad. infra punctum congelationis, & die XXII. Jan. eodem tempore 32. gradus indicabat. Barometri ſtatus eodem die erat 29.″ 6½.‴ Utraque inſtrumenta muro adhærebant, cujus interius conclave erat calefactum. Unde a vero non multum aberravero, ſi pro temperie in apertis campis ſenſibili ad diem xx. frigus 32. graduum, ad diem vero XXII. frigus 35. graduum conſtituam. Ex quibus patet, hanc hyemem ad rigorem anni 1740. nondum acceſſiſſe. Antece-

e) Tandem animadverto, me gemmas foliaceas, ex radice plantæ lateraliter ſurgentes, quoque in plantis femininis inveniſſe: femininam raram hic eſſe ſemel a me viſam: radices filiformes nunquam fundo adhæreſcere, ſed in aquis fluctuare, ut *Joh.* BAVHINVS jam obſervavit, neque tantam aquarum, ubi naſcuntur Aloides, eſſe profunditatem.

tecedentibus & ſequentibus diebus frigus quidem mitius erat, ſed perſeverantia ſua indeſinenter 12. 15. vel 18. gradum infra p. c. indicando, inclementiam compenſabat, unde glacies fluminum & piſcinarum ſpiſſa & craſſa reddebatur. Die VIII. Febr. hor. mat. VIII. idem Thermometrum monſtrabat gr. 18. infra punctum congel. adeoque in libero aëre 25. vel 27mum. Acre hoc frigus non ultra tres duravit dies, quin poſtea, alternis regnante vicibus favonio, liqueſcens & pluvioſa ſequeretur tempeſtas, novi frigoris rigore excepta rurſus. Sequente Martio menſe moderatam ſatis aëris temperiem experti ſumus, quæ circa medium Aprilis, iterum ſuborto aquilone, in pejus mutata eſt, mercurio per aliquot dies ſub congelationis termino hæreſcente.

Mutabilis adeo & a clementia in rigiditatem tranſiens & rediens tempeſtas non potuit non nocivos exſerere effectus ratione ſanitatis. Turmatim morbi & continui & acuti graſſari inceperunt, quorum multi vix non acutiſſimi dicendi, cum quinque dierum ſpatio haud paucis exitio eſſent, ſub ingenti capitis dolore & delirio. Qui vero morbum ſuperarunt, eos vix infra menſem reſtitutos novi. Non tamen negaverim, captivos hoſpites, ab ultimo prælio ad noſtram gregatim miſſos urbem, ſtatum hujus epidemiæ exaſperaſſe, utpote ſerotinæ expeditionis, ſub tot rebus ærumnoſis factæ, inſalubres effectus intus & in cute ſecum adferentes. Vix enim hos vidimus novos advenas, quin morbos hos frequentiores & malignioris indolis fieri animadverterimus, imo ex vicinis urbibus triſtiſſimi de morte horum advenarum æque ac civium, imo integrarum familiarum extitere paſſim nuncii, ut proin a vero aberrare non exiſtimem, tam inſigni exterorum adventu has febres maligniores magisque contagioſas evaſiſſe, & in quibusdam a febris caſtrenſis ſeu Hungaricæ natura & indole non multum abluſiſſe. Raro his ſeſe ſociabant petechiæ, frequentius utraque purpura. Similiter inconſtanti huic tempeſtati tribuo, quod febres inter-

mitten-

mittentes, ſive tertianæ, ſive quartanæ, refractarii adeo genii fuerint, ut cortice Peruviano fugari haud potuerint, imo potius mox in duplicatas, mox in extenſas & continentes facile tranſierint. Menſe Martio, ſub ingreſſu æſtus febrilis continui, plures conqueſti ſunt de ſubitanea virium proſtratione, nauſea & vomitu, ſcotomia poſt erectionem capitis a lecto, laterum doloribus, pectoris oppreſſione, quorum plures, quod atrocitati morbi adſcripſerim, intra 24. vel 36. horas exſpirarunt, alii contra ex his, inprimis quibus nauſea infeſta erat, dato evacuante, ex Rhabarb. & Ipecacuanha, protinus ſunt reſtituti. Aprili & Majo idem morborum ſchema, niſi quod ſat frequens miliaris alba febris fuerit, haud paucis exitialis, ſubſtitit. Non minus per totam hyemem variolæ graſſatæ ſunt, ſed non adeo malignæ, quæ & propriæ familiæ non pepercere, meque nolentem volentem, variolas nondum expertum, oculatum ærumnarum, quas hic morbus habet, conſtituerunt teſtem. Quæ autem hic obſervare licuit, ſequentia ſunt.

Filia natu maxima 18. circiter annorum, conqueritur de capitis dolore, quo per diem continuato, accedit calor febrilis, vertigo, lumborum dolores, nauſea, vomendi conatus, ipſe vomitus, aliaque variolarum ſigna, intra tertium & quartum diem papulæ erumpunt & formant variolas diſcretas, quarum eruptione finita ceſſarunt vertigo & pleraque ſymptomata, ſuppurationis & deſiccationis negotio ex voto ſuccedente. Altera quæ ſequitur 16. circiter annorum, apparente, in ſorore ſua, tempore deſiccationis, æſtu & membrorum, inprimis pedum dolore, cum ſenſu quodam vertiginis, ſed longe leviori, corripitur, nullo de capitis aut dorſi dolore querimoniam gerens. Quarto die hinc inde erumpunt aliquot in facie maculæ, & totidem propemodum in toto corpore, miteſcunt ſymptomata, ſuppurant parco pure papulæ, totoque morbi decurſu tam bene ſe habuit, ut diurnis horis extra lectum degere potuerit. Levis adeo morbus quævis fauſta ſperare jubebat de ceteris infanti-

 bus

bus. Interea tertia filia 6. annorum, de capitis dolore conqueſta, pariter nauſeam accuſat, ſed vomere nequit, inde vero incidit in ingentem ventriculi dolorem, ad eruptionem usque exanthematis durantem. Ante vero quam puſtulæ prorumpunt, ſecundo ſcilicet morbi die, nimio æſtu aggravata, incidit in convulſiones, caput maxime adficientes, ſine pollicum contractione, atque binis tantum vicibus ferientes, ex quibus redux balbutientem linguam & ſermonem oſtendebat, donec eruptio facta fuerit. Conſueto tempore apparent variolæ copioſiſſimæ parvulæ in facie, majores in corporis peripheria, ſed adeo denſæ in facie, ut in unam cruſtam confluerent, diſcretæ magis in aliis locis. Suppuratione poſtmodum ſubſecuta, haud adeo profunda relicta ſunt ulcuſcula, & morbum feliciter ſuperavit. Filius in ordine quartus, quinque annorum, tandem etiam contagio varioloſo inficitur, non vero conqueritur de iſto ventriculi dolore, ſed perpetim dormiturit & ſecundo morbi die, ingraveſcente febrili calore, graviſſimis convulſionibus tentatur, cum pollicum implicatione & magna abdominis agitatione, poſt aliquot horas eodem tenore recurrentibus. Redux ex convulſione libere loquitur, tandem quarto morbi die erumpunt variolæ majores, diſcretæ quidem & copioſiores in membris quam facie, ſed hinc inde plurium puſtularum confuſione in latam papulam confluentes & copioſam ſaniem fundentes, cetera decenter per ſtadia ſua decurrentes, ut quod beneficium Dei eſt, omnes ſalvati fuerint.

Liceat autem mihi ex probe obſervatis his IV. ægris ſequentia ſubnectere Corollaria: I) Variolas ex uno ægroto, qui contagium non admiſit, in eodem domicilio ad plures propagatas, pro natura temperamenti & conſtitutionis cujusvis individui, & ſymptomatum gradu, & exanthematis copia mire variare, vixque ac ne vix duo ſubjecta, variolis hac ratione corrrepta, eadem ſymptomata, eundemque morbi gradum manifeſtare. II) Medicorum prognoſin de ſalubri effectu convulſionum ante

ante eruptionem, maximam quidem partem fundatam eſſe, pueros tamen graviſſime ægrotare & quaſi cum morte colluctari, nec illas ſemper ab interitu eosdem vindicare, dum celeberr. BURCHARD, *Commerc. litter. Norimb.* 1741. *p.* 262. obſervavit, ſibi duo, ex ſeptem infantibus, variolis correptos, ante eruptionem convulſionum ſævitia periiſſe.

OBSERVATIO XLI.

Dn. D. CAROLI AVGVSTI a BERGEN. De *Morbo truculento infantum, hoc anno hic Francofurti & in vicinia graſſante.*

Infantes duorum, trium, quinque & plurium annorum primis hujus anni menſibus aut coryza vulgari, aut tonſillarum & uvulæ tumore correpti, & difficulter deglutientes, aliquot ſic dies ſine metu inſidiarum & latentis gravioris morbi tranſegerunt, dein gravi tuſſi corripiebantur, ubi nil niſi phlegmata aquoſa cum ſummo niſu rejiciebant, & ſicuti in tuſſi ferina clangor ſub inſpirationis momento adeſt, ſic in hac tuſſi peregrinus ſonus ſub exſpiratione ſe manifeſtabat. Huic tuſſi ſe ſociabat febris continua cum majori difficultate reſpirandi, quæ in dies aucta, tandem in aſthma ſuffocativum tranſibat, ita ut infantes ex defectu aëris ſuffocarentur, quod ſymptomata coloris plumbei in facie, frigoris in externis membris, & febris ac caloris imminutio comprobabant, fere ut fieri videmus in illis, qui hydrope pericardii & pectoris moriuntur. Hanc triſtem experientiam in propria filia ſeptenni feci, in qua hoc ſingulare ſimul ſe obtulit phænomenon, quod duodecim circiter horis ante mortem tuſſi & ſcreatu rejecerit tubulum membranaceum, cujus figuram, in aqua libere fluctuantis, hic ſubjungo. Hunc tubum judico eſſe portionem membranæ tubuloſæ, per ramos bronchiorum durante morbo generatæ, quod figura conica

ejus & ipſi inhærentia vaſcula ſanguinea declarare videntur; cylindricus vero œſophagi tubus hujus membranæ ſedes eſſe non potuit. Atque cum ſemper de dolore preſſorio ventriculi conquereretur, & vermes ſuſpicarer colludentes, tubulum huncce exquiſite perluſtravi, & nihil inveni, quod cum ſtructura vermis convenientiam oſtenderet. Pleniorem hujus morbi hiſtoriam promitto, ſi, data occaſione, aliorum ægrotorum, hoc morbo defunctorum, hiſtoria ad manus meas perveniet.

Explicatio Figuræ 5. Tab. I. (*)

aa Extremitates laceræ utrinque abrupti tubi, qui conicus, non cylindricus erat.

bb. Duo vaſcula ſanguifera ſic circiter reptantia, quæ autem, detentione tubi in aqua in alterum diem, penitus elutrito cruore, diſparuerunt, tota tubi ſubſtantia nivea apparente.

OBSERVATIO XLII.
Dn. D. CAROLI AVGVSTI a BERGEN.
De
Perſeverantia virtutis electricæ in corpore electricitatis derivativæ.

Sequentem obſervationem ex improviſo, & aliud quaſi agendo factam, ceu inſignis utilitatis in promovenda artis theoria, paucis communico. Anno 1756. per æſtatem conſueta Collegii experimentalis phyſici inſtitui experimenta & memini me menſe Junio experimenta electrica, & inter alia etiam experimentum Leidenſe feciſſe, quo finito lagenam cum filo argenteo in ſcrinium repoſui. Sequentibus menſibus idem continuavi Collegium, cui exeunte Octobri finem impoſui. Ab hoc tempore Auditorium meum raro ingreſſus ſum, donec forte fortuna medio Februarii 1757. quæſiturus vaſculum aliquod, idem

*) p. 122. lin. 14. lege Tab. I. Fig. 4.

idem ſcrinium aperio, ubi dicta lagena in oculos mihi incurrit, quam una cum dicto argenteo filo removeo, aquam jam forte corruptam effuſurus; ſub extractione autem ex ſcrinio filum allidit ad aſſerem ejusdem, & audio fragorem electricum. Rem ipſam miratus, digito tango filum & ſat notabilem adhuc dolorem perſentio, quem, licet longe debiliorem, ſecunda adhuc vice ſenſi, tertia vice nihil amplius perſentire potui. Quis crederet electricitatem ad octo integros menſes conſervari poſſe?

(*Francofurto ad Viadrum Halam miſſæ d.* 12. *Maji* 1758.)

OBSERVATIO XLIII.

Dn. D. RÜDIGER. FRIDER. OVELGÜN.

Variæ de Ganglio obſervationes, ejusque cita ſubitaque curatione duplici.

Ganglium nervi nodoſam eſſe coactionem, ac tumorem ex plaga aut labore obortum, raroque ſponte provenientem, manuum juncturas ac talos frequentius occupantem, rarius cubitum & caput, fieri & in aliis partibus, ſcriptum reliquit Medicus Græcus Aetius *a*). Hic ipſe a Gangliorum Chirurgia abſtinet, inprimis ſi in manibus fuerint ac pedibus, & medicamentis tantum curat. Ad hanc rem Ammoniacum juxta ignem ad emplaſtri compagem emollitum imponit, laminam plumbeam tumori æqualem ſuperponit, & ne hinc & inde labet, arctis vinculis mediam conſtringit. Transactis aliquot diebus, ubi Ganglium fuerit emollitum, nulla rei mentione ad ægrum facta, ſtatim dum adhuc calet locus, vincula tollit, & pollicem dextræ manus Ganglio immittit, ac reliquos quatuor digitos ipſi parti injectos comprimit, & Ganglium confeſtim diſſolvi adfirmat.

Digna

a) Contract. ex veter. Medicin. Tetrabibl. Tom. IV. Sermon III. Cap. IX. p. 429—430. Verſion. *Jani* Cornarii. Lugdun. MDLX. in 12. edit.

Digna hæc mihi viſa ſunt quæ adlegentur. Reliqua ejusdem, minoris, me ſaltem judice, ſpiritus, magis itidem obſoleta ſequentibusque obſervationibus minus inſervientia, tacitus prætereo, ad has recenſendas properans.

Pannificii diſcipulus in dorſo manus dextræ ex Ganglio tam diu laboraverat, donec in magnitudinem ovi columbini excreverit. Faber ferrarius ad eum demum accedens, quum jam pannorum textorem ageret, ſpecimine opificii ſatis diu edito, ſubitam curationem pollicitus, extemplo manum adligat menſæ, ne eam metu dolorum ſubduceret, fortaſſe, neque immerito, ex parvis ſæpe magnarum rerum momenta pendere ratus. Vola ſuperficiei menſæ ſic incumbente, curationem brevi temporis ſpatio peregit, quam ne crambem recoquere & eadem chorda bis oberrare videar, in ſequenti obſervatione ſummatim univerſimque declaratam dabo. Hic ipſe namque pannifex itidem in medio dorſi manus dextræ adoleſcentis apud artificem pileorum in annis tyrocinii adhuc conſtituti, Ganglium conſpiciens, eidem citæ curationis fidem dedit. At vero pilearii tyro ſibi metuens mediaque minus doloroſa quærens, quum commendatum triplicem Ganglii ictum cum oſſe ex loco morticiniorum, & ter repetitum preſſum cum fundo vaſis coquinarii terrei cruciatim peragendum, effectui dare nollet, unam emplaſtri oxycrocei adplicationem amplexus eſt. Quo incaſſum admoto, in cauſa eſſe Ganglium nimis induratum, is qui dederat, adfirmavit. Itaque haud invite Ganglium ſuum operationi dicti lanificii Magiſtri commiſit, ſequentem in modum peractæ. Initio ſurſum, deorſum ſiniſtrorſum, dextrorſum iſthoc, magnitudinis quod erat avellanæ, fricuit, manu menſæ non adligata, forte quoniam non æque magnum, ut olim ſuum, erat. Sub frictione ante dicta, lenius id ipſum ad inferiora preſſit, ea continuante dum emolleſceret. Ganglium molle factum in rei certitudinem ab ægro tangi juſſit. Tum vero utroque pollice Ganglio impoſito, ſic ut potuit graviſſime,

toto

toto, ut dicebat, corpore, ei innitens, illud ipſum inferiora verſus preſſit. Fallente interim ſubinde pollicum preſſionem Ganglio, faſtigatione paullo eminente, fricuit denuo priori modo. Perſeveravit in opere frictus & preſſus alternis vicibus fere per horam dimidiam. Ex quo temporis articulo nihil quicquam Ganglii amplius oculis uſurpare potuit. Per biduum ſubinde ipſe pilearii diſcipulus frictione, memorato modo, leniori tamen uſus eſt. Quam ad ſanguinem fere ſub operatione ſibi factam pannificii magiſter, & hanc & preſſionem vero valde doloroſam fuiſſe, tyro hic pileonis fidem fecere. Quod Aetivs opus peregit Ammoniaco cum lamina plumbea per aliquot dies, dum Ganglium emollitum fuerit, impoſito, hic frictu in brevem quaſi ſummam minimumque tempus contractum eſt. In eo etiam differt hæc methodus ab illa Aetii, quod duos, non unum pollicem, reliquos quatuor digitos vero minime adhibeat. Pannorum textor cauſam antecedentem neſcit, pilearii diſcipulus autem, cujus Ganglii ſatis duri, nihilominus per frictum emolliti, duratio novem menſium intervallum expleverat, cauſam in inſtrumentum lævigatorium ſatis grave, ejusque ſubitam rotationem rejicit, quo ei in ea ætate agendum fuit, acceſſiſſe & anteceſſiſſe exiſtimat operam manuariam, multi in opificio pileorum laboris, manu præcipue dextra peragendam. Aetivm, dum in cauſis laborem habet, cujus mentionem varii non fecerunt, huic accedere ſententiæ, in limine hujus obſervationis notatum eſt. Ceterum ut memoratus pilearii tyro, quum ei ſub opera conſueta vola manus fortius paullo premendo agendum eſſet, primo adſcendens vidit in dorſo manus Ganglium: ita ſimul ac operatio peracta fuit, manu explicata nihil, complicata parum incommodi ſenſit.

Quæ Aetii commendavit diligentia, a Medicorum multis, ut ſunt tempora, haud lecta, ab oblivione vindicare, eaque binis his obſervationibus roborare, ejus methodum in breviorem quaſi ſummam colligere, ad ipſos fabros extremamque plebem

transmiſſa in lucem proferre, & fortaſſe tantillum luminis Theoriæ Praxique Gangliorum medicæ his ipſis accendere, ſi non vis ac facultas, certe animus fuit, GALENVM quodammodo imitatus, quo de *Andreas* LACVNA *b)* refert, quod Sectæ nulli ſe addixerit, & ob id ſæpe hominum ruſticorum judicium in plurimis eſſe imitandum, monuerit, quod incorruptum eſſet ac liberum, utpote ab hæreſi nulla occupatum. Ad animum revocanti mihi, nonnullos Scriptorum chirurgicorum hujus ſeculi nobiliſſimos, ad ſuperſtitioſorum inutiliumque fere remediorum claſſem referre tactum Ganglii manu mortua factum, memoriæ ſuccurrit relatio matronæ antiquæ fidei honeſtiorique loco natæ, olim etiam atque etiam adfirmantis, ſibi fuiſſe Ganglion in dextra manu prope carpum conſpicuum, curatum ſola adfrictione manuum duorum demortuorum, per multorum annorum decurſum numquam ad id tempus rediens: ætate autem jam erat gravis. Rei novitate ductus curioſius locum conſiderans, nihil Ganglii deprehendi. Eo namque tempore ſucceſſum frictionis, cum manu mortua adornatæ, in Strumis quidem, nondum in Gangliis perceperam. An vero iſthoc experimentum ſemper proſpero cum eventu ſucceſſurum ſit, dubius hæreo, ulteriori proinde experientiæ relinquo, ſine noxa & ſuperſtitione, nullis quippe adhibitis verbis ritibusque, ut eſt in facili, tentandum.

Curationis methodo per ictum reiteratum manu factum, quem laudat MECKR N, baculo vel ligro, quem MVYS commendat, durioris compacturæ libro, magna contentione repetitum, alibi laudatum, accedit fere ea, quæ cochlearis coquinarii lignei (*mit einem hölzernen Kochlöffel*) percuſſione, in oppido diei abhinc itinere, eventu, quem optavere, proſpero, a medica muliere in uſum vocata eſt. Quamquam ſi, quod ſentio, dicendum, ego ſaltem cochleare ligneum coquinum, ubi res percuſſu peragenda,

b) In vita GALENI Pergameni Epitom. Galen. Oper. Edit. Baſil. 1571, annex. p. 1294.

da, præferrem, quod ſtructuræ habita ratione heic, ceu fortaſſis in aliis, haud æque metus ſit feriendarum nervoſarum tendinoſarumque Ganglio vicinarum ſubinde partium. Suavis mihi Ganglii recordatio eſt in fronte piſtoris dulciarii aulici, ante plura luſtra obſervati. Quod quum tangenti mihi exciſioni aptum videretur, operationis eram auctor ſuaſorque. Magnæ famæ Practicus interveniens hanc ipſam diſſuadet, ob nervulos, neſcio quos, & oculorum viciniam. Re æqua rationis lance denuo ponderata, ceu & ante factum erat, Ganglium ſecurus ut ſibi exſcidi patiatur ſemel atque iterum jubeo. Sic inter ſpem metumque labuntur anni. Quod vino liberius ſubinde indulgeret, uxori ſuaſi facileque perſuaſi, omni opera caveat, ne forte decreta tandem aliquando a marito operatione, & ante, & primis poſt eam diebus, ſaluti aliorum largius bibens ſuæ noceat, febremque vulnerariam, alia accerſat. Haud ita multo poſt manum chirurgicam Ganglio ſuo adhibere apud animum ſtatuit, ſive ejus tædio, ſive, menſam ſecundam adponens, Actæonis in minimo ſimulacrum horrens, riſusque taciti, ut ſe res Aularum habent, impatiens: Sectione feliciter peracta gaudio nimio perfuſus, extemplo compotores convocari jubet, uxore ex meo conſilio fruſtra renitente, vino ſe obruit, bene potus plus vini poſcit, id negante uxore terrore perculſa, ſibi ſemper amantiſſima periculumque meis dictis commonſtrante, ira tanta, mero inundatus, efferbuit, ut vaſa omnia teſtacea, pretioſa etiam Theæ potui deſtinata, quorum magna ei erat copia, ad unum omnia, quocunque poterat modo, frangeret, omnibus, his viſis, clam ſe ſubducentibus. Itaque abſens equis citatiſſimis, a Sereniſſima Principe miſſis, advolo. Dicto qui mihi præſenti hactenus ſemper audiens fuerat, facile idoneam diætam præſcribo, turgeſcenti bili, orgaſmo ſanguinis & febri vulnerariæ dicata exhibeo. Quibus mediis eum facili negotio priſtinæ valetudini reſtitui, Ganglio numquam redeunte. Vel ex his interim videre eſt, optimum conſilium ſubinde in detrimentum famæ

 medi-

medicæ eludi poſſe per has illasve cauſas externas, quæ in manu Medici non ſunt, adeoque cauto vel in minimis opus eſſe, quod vel hinc diſcite juniores Hippocratei! quorum in gratiam hæc explanatius ſcripſi.

Revertor ad Aetivm. Hic quum Ganglion nodoſam eſſe nervi coactionem ſibi perſuaſum habeat, recte ſecundum hanc ſuam ſententiam ab ejus chirurgia abſtinet. Verum enim vero quum Aetivs circa finem quinti vel initium ſexti ſeculi, *Paulus* Ægineta vero ſecundum hos, poſt medium ſeculi a nato Chriſto ſeptimi, ſecundum alios ſeculi ſexti anno vigeſimo primo floruiſſe perhibeantur, non ſatis rimari atque mirari poſſum, Pavlvm ab Inſula Ægina *Æginetam* dictum, Aetio, cui te addicas ſententiæ, multo juniorem, quique, ut ipſe fatetur, compendium ſuum ex veteribus confecit, paucis ex ſuis adjectis, dum Ganglion nervi eſſe concretionem adfirmat, nihilominus tamen operationem non horrere, ſed inſtituere; quem proinde atro carbone non minus juſte quam ſcite *Reinerus* Solenander c) in terſis limatisque ſuis conſiliis notavit, adſeverans ſe non capere, licet Arabes & poſteriores quidam hanc a *Paulo* acceperint

c) Conſil. XXIV. Sect. I. Quo in *Conſiliorum medicinalium* libro fol. Hanoviæ MDCIX. edito, ut acri judicio medico-practico inſignem, ita in ſcriptis Græcorum, Latinorum, Arabum, & alias, eximie doctum, meo ſaltem arbitratu, ſe Reipublicæ medicæ commonſtravit Solenander hic Budericenſis. Quisquis mecum in Epiſtola dedicatoria, Operi præfixa, legit, eum, ut ipſe profitetur, triennium Lovanii, ſeptennium integrum & amplius in Italia, Bononiæ primum & Piſis, tum Romæ & Neapoli, nec non annis aliquot in celebribus Galliarum Academiis ſtudia ſua proſequutum eſſe, ut videtur ſumtibus Ducis Clivenſis, cujus poſtea Archiatrum egit, is ipſe haud æque mirabitur, hæc, ut ita dicam, ad Cleanthis lucernam maximam partem lucubrata conſilia, utpote quorum Auctori, ceu ex dictis conſtat, neceſſe non fuit, vaſtum Medicinæ Oceanum triennii quadrienniive ſpatio, ut hodie fere fit, ob defectum ſummorum Mæcenatum, vel nervi rerum gerendarum, emetiri.

rint ſententiam, nervi concretionem fieri poſſe, ſenſu & motu manentibus integris & illæſis: addens, operationem nulli nervo, vel ſoluto, vel concreto, convenire, longeque aliam rem eſſe quam exiſtimaverit ÆGINETA: nimirum Ganglion ipſi eſt tumor præternaturalis, pituitoſus, utplurimum circa partes membranaceas, oſſa, tendines, nervos enatus, exiguus magna ex parte, mollior fere principio, poſtea ſubinde indureſcens, frequenter pellicula ſua comprehenſus, nonnumquam etiam nulla contentus, quo tempore humor tumorem faciens raræ quaſi cartilagini, vel carni hebeti ignavisque aliquot fibris, quæ proximis tendinibus & ligamentis intertextæ ſint, confuſus contineatur glutinoſus & mucoſus, quemadmodum alias in ſectione corporum obſervaverit. Quum præterea Ganglion ægri ſui pellicula non contineri ſcribat, & circa tendines locatum fuerit, non poſſe, ſciſſa cute, ſecundum ÆGINETAM, vulſella apprehendi & auferri, neque ſeptica medicamenta adplicari, ubi ſitum obtineat circa tendines & nervoſas partes Ganglion, apte enunciat idem SOLENANDER. Auguſtei ſeculi Scriptori *Aurel. Cornel.* CELSO *d*) longe ante tempora AETII atque PAVLI, Ganglia fere renituntur, ab eoque cum meliceride & atheromate & ſteatomate, capitis tuberculis, uno capite complectuntur, ſimul adfirmante, omnia iſta ex parvulo incipere, & diu paulatimque increſcere, & tunica ſua includi.

Ubi proinde tumor tunicæ incluſus, dictis utplurimum durior, adeoque Ganglion, hocque loco convenienti ſitum eſt, operationem haud facile quispiam formidabit, cujus in fronte exemplum jam in medium produxi. Contra videas apud candidum pariter ac felicem quondam Practicum *Baldaſ.* TIMÆVM *a* GÜLDENKLEE *e*), Ganglium ex ictu in fronte, ovi fere columbini magnitudine, initio emollientibus & diſcutientibus, his non juvantibus, ſuppurantibus, at incaſſum, adhibitis, ſectione re-

 nuen-

d) De Medicina Lib. VII. Cap. VI. Jenæ MDCCXIII. edit.
e) Caſ. medicinal. XXIV. Lib. VI. Lipſ. MDCLXII. edit.

nuente ægro, hinc negotio naturæ commiſſo paululum minutum non ablatum fuiſſe, & ad magnitudinem nucis avellanæ decreviſſe ſola ſaliva propria, tumori quotidie ab ægro jejuno inuncta. Quæ ſalivæ jejunæ efficacia, quamvis heic inſufficiens, forte circa initium in nonnullis Gangliis majoris uſus, ut laude non caret: ita memini hanc ipſam, tumorem in palpebra ſuperiori avellanæ magnitudine, cuti concolorem, qui in metum adduxerat plures, penitus abſtuliſſe, illuſtri genere nato, primæ ætatulæ, aliquot tantum ſeptimanis lactenti puerulo, effectum mirantibus multis. E contrario, eamdem cauſam, quam Timævs adducit, ictum nimirum hic per frumentarium flagellum in fronte factum, adleganti virgini, Ganglio hinc adfectæ, me conſulto & jubente operatio chirurgica, nullis aliis adhibitis, auxilio fuit, eaque per annum & quod excedit, penitus a Ganglio libera, & matrimonium iniit, & primum fœtum haud ita pridem enixa eſt. Familiam omnem ita Gangliis fuiſſe obnoxiam, ut in ſignum veræ prolis abierit, legere eſt in Ephemeridibus Nat. Curioſ. *f*). Uti vero hæc obſervatio in raris habenda eſt, ita antecedentium & praxeos ratione habita, ne confundantur ſenſus animi juniorum, non poſſum quin ea, quæ Scholii Auctor D. Wincklervs g) commemorat, adducam. Is nervorum & tendinum duritiem, in intima parte a talo ad femur deprehenſam, & per fotum ex Abſynth. Artemiſ. Origan. Salv. bacc. Junip. in lixivio curatam, pro Gangliis habet. Eidem Ganglia nodi in nervis ſunt, hique Ganglia proprie ſic dicta, diſtincta ab iis, quæ vocantur: *Ueberbeine* & *Gliedſchwämme*. Proinde adeo mirum non eſt, quod fabricatorem pectinum in nervis utriusque brachii his ſuis Gangliis iisque multis a cubito ad manum usque laborantem, poſt purgationem ſanaverint ſequenti oleo: Rec. Ol. Limac. Lumbric. terr. ana ℥j. ol. Lil. alb. Chamom. ana ℥iß. ol. Verbaſc. Tabac. Sambuc. ana ʒi. Caſtor. ℈ß. M. quocum mane

f) Decur. III. Ann. V. & VI. Append. p. 148.
g) Ad Obſerv. CCCXXVI. Miſcellan. medico-phyſic. Decur. I. Ann. III.

mane & veſperi brachia illinita ſunt. At vero qui Ganglia, a SOLENANDRO deſcripta, cujus ſententiæ accedunt omnes, quos equidem novi, Scriptorum chirurgicorum hujus ſeculi nobiliſſimi, hoc oleo tollere in animum induceret, laterem lavare vele videbitur. Hinc *Joan. Jacob.* WOYT *h*) dum Ganglion tumorem eſſe durum innuit, ad oſſeam fere duritiem ſubinde accedens, & linimentum, quod deſcribit, WINCKLERI, duplicata tantum doſi olei Limac. & Lumbr. terreſtr. non nominato Auctore, præclarum ſæpius exhibuiſſe effectum adfirmat, ſtatim vero ſubjicit, citius & quaſi temporis momento abire hunc tumorem lamina plumbea impoſita, firma circumligata faſcia, ſeparanda jungens, diſtinctaque Ganglia curando confundens, & ſe & alios fallit. Quod, quum hic liber multorum manibus teratur, & antedictorum cauſa monendum duxi.

Quod reſtat, SOLENANDER *i*) quidem haud inepte poſt diſcuſſum tumorem, locum Ganglii jubet lamina & ligatura, vel hac ſola firmari, ne morbus reviviſcat, non minus aliquoties in anno pituitam mucoſam convenienti purgatione evocari; vult præterea, abſtinendum eſſe a craſſis, viſcidis & frigidis alimentis, locum fricandum aliquando aſperiore linteo, ſubinde manu aqua vitæ parum madefacta, manu ægrota non multum laboris perferendum. Ad præcavendum Ganglium, quod ſubinde obſervatum recidivum, porro alii ſalivæ jejuni hominis illitum, alii emplaſtra de Ammoniaco, de Galbano, impoſita, alii alia commendant. Interim in binis memoratis exemplis & pannificis & pilearii diſcipuli, ſimplex frictio per unum itemque alterum diem ſubinde facta, operoſorum diuturnorumque mediorum horum aliorumque locum ſuppleviſſe videtur. Namque uterque, ſtatim atque operatio peracta eſt, rediit ad munera ſua manuaria, profecto dura, neque illo per omne id tempus, neque hoc per annum cum dimidio malum recidivum paſſo.

OBSER-

h) Gazophylac. medico-phyſic. p. 384. Lipſ. 1740. edit.
i) l. c.

OBSERVATIO XLIV.

Dn. D. RÜDIGER. FRIDER. OVELGÜN.

Trifolium acetoſum Enteroceles remedium, variaque alia de hac herbula, & nonnulla de ejus ſale eſſentiali.

Ad extraneos vocatus ægros, & me & aliis menſæ accumbentibus, quum viderem miniſtros eſſe inter epulas, qui ſaltuarii munere pedes fungebantur, quod noſſem hoc hominum genus valetudinis vel parvam vel nullam curam illa præcipue in ætate habere, eorum ſaluti velificaturus, data opera facio, inter alia, verba de noxa aquæ frigidæ, corpore calente hauſtæ. Quotus enim quisque eſt, qui quod ii, qui ſilvis pedibus operam dant, hac in re omnium maxime peccent, ignoret. Enarro proinde adfectus, qui a ſanguine per motum, cœlo æſtuoſo, expanſo, frigida, ut fit, adfatim tum ingeſta, coagulato, fibris inſuper a recentiſſimi rigoris aquâ vel rigidatis vel criſpatis, ortum trahere & originem obſervati ſunt, quos inter familiam ducunt ventriculi inflammatio, Pleuritis, Phthiſis, Cachexia, Hydrops, febres intermittentes, viſcerum obſtructiones, reliqua. Addo, ſi quis aquam gelidam vitaturus, minus frigidam impuramque bibat, ſeminii variorum inſectorum juſtum metum fore, inſequente ſubinde vomitu anxio animalculorum, quæ ovulis cum aqua deglutitis, a calore naturali moderatiori fotis, non deſtructis, natales debent, vulgo hominum heic veneficium fruſtra accuſante. Quod fere omnem excedit fidem, opportune ſubjungebam. Medicus mihi olim amicus, nunc fato functus, medebatur viro, qui latice urinoſo emiſſo, ſemel atque iterum animalcula volatilia viva ſimul excreta conſpexit. Quæ ubi oculis uſurpavit ipſemet Medicus, quærit tandem ex ægro, an aquam biberit his ipſis præditam. Commode tum in memoriam

moriam revocabat ægrotans, id ipſum in ſilva factum fuiſſe, ipſiſſimaque animantia tum a ſe quidem viſa, ſed nihili facta fuiſſe. Hic multa opera priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt. Hæc loquutus dari herbulam adfirmo his malis præcavendis idoneam, ſæpiuscule eam in rem a me commendatam, ſpontaneo proventu a beniginiſſimo Numine ad averruncandos & hos & alios adfectus larga ſatis manu conceſſam, in opacis magnam partem locis, ſub ſepibus, in ſilvis, petris cet. conſpicuam, proinde venaturam facientibus, peregrinatoribus, nunciis aliisque ex itinere ſudore ſubinde diffluentibus, ſatis obviam, quæ maſticata ſecundum Medicorum ſententiam meamque experientiam ſitim ſedet, linguam grato acidulo ſapore adficiat, cor ex cauſa calida corroboret, & aëre nebuloſo, hinc nocivo, uſu haud incongrua ſit. Quamquam autem a Germanis tot nominibus inſignita ſit, iisque a ſapore audiat: *Sauer-Klee*; quod ſub fagis frequens, quid? quod in eorum cavis caudicibusque cæſis creſcat, forte: *Buch-Klee*, *Buch-Ampffer*, *Buch-Brod*, dicatur; *Haſen-Klee*, *Gauch-Klee* vero, quoniam ex nonnullorum opinione his animalibus in cibum cedat: me tamen, ob inſanam nomina plantarum germanica variandi in quibusvis fere harum regionum locis cacoëthen, eſſe neſcium, an ex tot adlatis adſidentium quis hanc noſcat herbulam; negantibus, formam vel invitus deſcribo. Addo ad faciliorem notionem alia: cuivis nimirum parvo tenuique petiolo innaſci tria folia cordis figura, uti quidem pictoribus illud ipſum fingere & pingere in more poſitum ſit, quæ, me ſæpius obſervante, ſe mire arrigant, tempore præcalido in tempeſtatem pluviamque mox ſe præcipitaturo, alias ad cauliculum decumbant, ſingulis petiolis ſingulos innaſci floſculos heic locorum ad unum fere omnes albos, raro venulis purpuraſcentibus conſpicuos, rarius totos purpureos, in Italia Galliaque magis luteos, qui ſi copioſi conſpiciantur, noſtrates non tantum ruſticos, ſed eorum nonnullos, qui ſibi magis Phyſici videantur & revera ſint, quos inter magni quondam nominis Medicus,

Leonh. FVCHSIVS *k*), crebras illius anni pluvias & aquarum inundationes, pauci contra ſiccitatem portendere, certo ſibi cognitum exploratumque velint.

Tum vero commode me interpellat menſæ mecum adſidens, rerum ad ſaltus pertinentium curator, & optime, inquit, perſpecta mihi hæc herba puſilla eſt, quæ mihi miraculoſo fere auxilio fuit multis annis Enterocele laboranti. Fruſtra namque interea temporis in uſum vocatis & remediis internis & ſubligaculis, ruſticus me conveniens, herbulamque hanc commonſtrans, adſeveravit, hac ipſa diligenter commeſta me certo certius plane curatum iri; proinde largiter ea per tres quatuorve ſeptimanas uſus, ita perſanatus ſum, ut per tot annorum decurſum, jam fere octogenarius, quamvis equi, quod alias in malis habetur, quotidiana in ſilvas vectatione, quod ſcis mei eſſe officii, uſus ſim & adhuc utar, ex eo tempore nihil amplius mali ſenſerim. Curioſus & de re dubius, auctor ſum curet adferri, quo uſus fuerit, remedium. Quod ille extemplo fieri curavit, locum certum innuens, ubi copioſe creſcat. Et revera minimo temporis ſpatio copioſe adlatum, erat ipſiſſimum *Trifolium acetoſum vulgare Bauhini*, quod aliis a figura foliorum *Tricordium*, a ſapore *Oxytriphyllum*, aliis *Alleluja*, *Panis Cuculi*, officinis *Acetoſella* audit. Miratus ſub initium tantam Acetoſellæ efficaciam, inprimis cum jam mihi conſtaret, *Theodor.* TABERNÆMONTANVM, atque *Theodor.* ZWINGERVM in eis, qui explanatius de herbis ſcripſerunt, haud ſecus *Simonem* PAVLLI, *Caſp.* HOFFMANNVM, *Theod.* CORBEIVM, *Mich.* ETTMÜLLERVM, aliosque, qui, cum prioribus comparati, conciſe magis ac ſtrictim res botanicas literarum monumentis conſignarunt, nullam hujus effectus injeciſſe mentionem, major autem me adfecit admiratio, viſo quod ab horum nonnullis Trifolium acetoſum tantum non *Oxys Plinii* dicatur, & tamen hanc virtutem ſicco, quod ajunt, pede præterie-

k) De Hiſtor. Stirp. Comment. cap. CCXV.

terierint. Interim, ne quid diffitear, quibus non minus Acetoſella Oxys Plinii eſt, *Joannes* RVELLIVS *l*), *Petrus Andreas* MATTHIOLVS *m*) *Leonhardus* FVCHSIVS l. c. C. PLINII *Secundi* adducunt verba, quæ ita ſe habent *n*): *Oxys folia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui Enterocelen habent.* Interim quum & PLINIVS, & ad unum omnes, quos citavi, Botanici, nullum curationis in Enterocele adduxerint exemplum, ſi non hanc Trifolii acetoſi, cimmeriis antiquitatis tenebris involutam efficaciam obſervatione roboratam luci publicæ exponerem, in rem medicam injurius merito viderer.

Mihi interim perinde eſt, ſi quis veterum uſu roborata, oblivioni tradita, novis autem experimentis confirmata, ſilentio involvere, flocci facere, & ruſticis, ad quos ἐυπόριςα, ut heic, longa annorum ſerie, & ſubinde ab ultima antiquitate devoluta ſunt, ſolis relinquere velit, malit autem usque nova, unica ſolum adlata obſervatione, ſectari. Quid autem ſibi vult PLINII ſtomachus diſſolutus? Non equidem is ſum, qui credam *Bartholomæum* CARRICHTERVM *o*) PLINIO non citato, tam crude intelle-

l) De Natur. Stirp. lib. II. Cap. CXLIV. pag. 458. Baſil. 1543.

m) Oper. omn. a Caſp. & Hieronym. Bauh. edit. Baſil. 1674.

n) Hiſt. mund. natural. lib. 27. Cap. XII. lin. 29. p. 394. Francofurt. ad Mœnum cum Sigism. Gelenii animadverſionibus. Edit. 1582.

o) *Im groſſen Kräuter-Buch.* Quod Herbarium D. *Michael Toxites* 1576. ſub nomine *Philomuſi Anonymi* edidit. Dein 1619. addito, ut verba habent, vero Autoris nomine, denuo publici juris factum eſt, ſi quidem ſides habenda Prooemio *Theophili Krafft*, qui in forma, ut ajunt, quarta, id ipſum typis tertia vice Francof. ad Mœnum 1673 exſcribi curavit, quæ editio uſui meo inſervit. Hoc in libro, ſi quid recte judico, ut in alio, in forma octuplicata Noribergæ 1652. non minus foras a dicto *Michaële Toxite* emiſſo, quo utor, ſub inſcriptione: *Bartholomæi* CARRICHTERS *Kräuter- und Arzeneybuchs erſter und anderer Theil:* PARACELSI quidem agit adſeclam ſuo tempore *Doctor herbarius* dictus CARRICHTERVS; in multis tamen in longe alia, ſingulari methodo, abit, quæ nimiam ſapit Aſtrologiam, ſupra quam cuiquam credibile eſt, & ab emunctioris naris Medico concipi poteſt.

tellexiſſe hæc verba, ut iis inductus, minus latine, iisque in latiorem ſenſum extenſis, ut a pag. 305. ad pag. 310. multus eſt in Acetoſella laudanda, ita ſpeciatim aſſerere haud vereatur, eam omnes læſiones internas mundificare & conſolidare, quid? quod ubi pulmones, hepar & lien putreſcere velint, epoto hujus herbæ ſucco ægrum ſanum & mundum futurum.

A bile caloreque interno ſqualentibus viſceribus internis Trifolium acetoſum auxilio eſſe haud negaverim, non minus uſui eſſe in variis febribus ardentibus malignisque, inprimis ubi inopia pomi citrii laboramus, internis, præcipue pulmonibus non male adfectis: at vero ſuccum acidulum partes interne læſas, cum incipiente putredine colluctantes, non plenius eroſurum, vellicaturum, ſtimulaturum, nociturum, ſed ſanaturum, credat Judæus Apella, non ego. Vel ex hoc intelligi poteſt, in eo poſitum eſſe haud exiguam rei medicæ partem, ut & eorum ſcripta cum judicio legamus medico, qui Archiatri ſplendido munere functi ſunt, quem tantum non apud Cæſarem MAXIMILIANVM ſecundum egit CARRICHTERVS. Quod ad me attinet, dum CICERONIS verba mecum reputo: *Cupio in tantis Reipublicæ periculis non diſſolutum videri*: ubi loci diſſolutum *ſui officii immemorem, inertem, remiſſum* interpretantur, quid prohibet, quo minus ſtomachum diſſolutum Plinii pro eo habeam, qui ex intemperie, ut veteres ajunt, calida, indeque nata inappetentia aliisque laborat, qua in re Acetoſella haud exiguo adjumento eſſe poteſt. Ceterum perpendenti hiſtoriam, quam de Priore de Cabrieres memoriæ prodidit non ignobilis operationum chirurgicarum ſcriptor *Petrus* DIONIS *p*), haud æque mirum creditu videbitur, Trifo-

p) *Cours d'Operations de Chirurgie, revûe, augmentée de remarques importantes par G. de la* FAYE à Paris 1750. p. 316. ſeq. quæ quarta hujus libri eſt editio. Hæc in forma octava, ut vocant, majori. Qui audire *Selintes* & ſub hoc nomine latere voluit, magno multorum, gallica neſcientium, commodo, curſum hunc opera-

Trifolium acetoſum tantum auxilii Herniis ferre. Namque dicti viri, quod antea ſecreto coxerat, cum Rege Galliarum Ludovico XIV. pro magno arcano poſtea communicatum remedium, uſu interno, in ſola mixtione acidi fortioris, nempe ſpiritus ſalis cum vino rubro, conſtitiſſe videbitur, juncta externe ligatura cum Emplaſtro. Æquus proinde rerum æſtimator haud dubie tenerioribus mitiſſimum, quod Trifolium acetoſum in ſinu ſuo gerit, acidum, robuſtioribus multo acrius ſpiritus ſalis poſthac propinabit. Interim quosdam, non omnes, per dictam methodum ab Hernia liberatos eſſe, auctor eſt memoratus Dionis. Quid cauſæ ſubſit ſciſcitanti, ſi conjecturæ rationali locus eſt, quæ ſi non alter oculus, ſaltem altera manus Medici dici meretur, hernioſis ſanguineo temperamento præditis magis acida vel ſubacida prodeſſe, aliis alia, facile adparebit. Noſter ſaltem, quem hactenus commemoravi, ſanguineo erat temperamento. Et quem Medicorum ſolertiorum fugit, quæ ex acidorum ſubacidorumque familia depromuntur, remedia, generatim ſanguineis magis quam aliis utilia eſſe. Contra qui ex herba ſemineque Perfoliatæ, ex Herniaria, Veronica, Sanicula, radice Imperatoriæ aliisque hujus commatis, concinnati ſunt pulveres, nemo non, cui ſecundum Plautum cor acre in pectore eſt, majori cum judicio, quam acida Enterocelicis phlegmaticis propinabit. Prætereo, quod indies experimur, ſine juſta aptaque ligatura interna tantum non omnibus fruſtra adhiberi. Ne autem noxam potus frigidi indigitaſſe, efficax autem remedium alto ſilentio prætermiſiſſe videar, en! ſequens, ſemel atque iterum magno ſucceſſu uſurpatum. Recip. quindecim ranas vivas, aperto ventre exime hepata, folliculo bilario cum bile abjecto, tere hepata in mortario, adjecta aqua Taraxici, & minori quantitate florum Sambuci, continua terendo, dato

 hoc

operationum e gallico in germanicum ſermonem jam transtulit, idque ſatis apte & egregie, & Auguſtæ Vindelicorum edi curavit 1712.

hoc ipſum primo mane cum doſi juſta pulveris, qui ita habet: Rec. Mandibul. luc. piſc. Dentis aprugn. ana part. 2. Succin. C. C. uſt. ana part. 1. hoc ſumto per binas horas ſudet, nihilque ſub idem tempus comedat æger; huic ut ſubjungatur flor. Bellid. cum Thé viridi infuſum e re erit.

Non poſſum quin, colophonem huic obſervationi impoſiturus, commemorem elegans ſatis ſalis eſſentialis Acetoſellæ experimentum, idque in gratiam Studioſorum diligentius ad literarum ſtudia incumbentium, nihil proinde niſi libros cogitantium, hinc facile linteos manuum limbos induſiaque atramento ſcriptorio commaculantium, nullibi, niſi me memoria fallit, a me lectum. In hunc ergo finem cape dictum, grato ſubacido ſapore linguam adficiens, ſal Acetoſellæ, quod ſatis parvi eſt pretii, & officinis medicamentariis hoc nomine venit, conſperge hoc ipſo totam maculam, ſalivam dein ſali adde illumque humecta, interjecto parvo temporis ſpatio hanc mixtionem hinc illinc, cultri latere obtuſiori motita, quo ſatis & leniter facto, ablue linteum aqua ſimplici, vel, quod melius, ſaponacea, & maculam ex eo ſublatam conſpicies. Trifolium acetoſum inter tot nomina, nonnullis Scriptorum patrio ſermone *Maler-Kraut* audit, quaſi dicas herbam maculis delendis aptam natam. Quid hac in re faciat herba ejusque ſuccus, neſcius ſum. Namque cum ſale ſolum, non cum illis experimentum feci. Equidem olim artificium oculis uſurpavi, maculas atramento literario factas e linteis tollendi per ſuccum citri patinæ ſtanneæ inditum, parum calefactum. Non minus cognitum exploratumque habeo, multo recens atramento linteis inopinato adfuſo, quidquid erat, emaculatum eſſe, ſapone ſicco ex utraque parte linteo bene adfricto, poſt urinæ humanæ per noctem indito, mane expreſſo, experimento, quod in omnibus obtinet, repetito, maculis prima vice non penitus ſublatis. At vero, ut hoc, quod in arcanis habent, tantum ſuccedit, linteis recenter atramento infectis: ita iſtudcum ſucco citri linteis nocentius, ſal Acetoſel-

læ

læ proinde his nominibus utilius videtur. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ.

OBSERVATIO XLV.

Dn. D. RÜDIGER. FRIDER. OVELGÜN.

Carlina ſilveſtris ardoris ventriculi, ſeu Sodæ remedium, cui præmiſſa eſt rarioris repertæ ſpeciei deſcriptio, quæ forte multicaulis, vel multiflora dicenda.

Quod Cardui incognitum genus paſſim ſecus vias proveniens, & a ſimilitudine Carlina ſilveſtris *Remberto* Dodonæo q) eſt, Heracantha vero Rivino pariter atque *Theodoro* Tabernæmontano, quodque primi nominis quondam Profeſſor Jenenſis G. *W.* Wedelivs Carlinam ſcandentem & herbam Rugam vocare ſolebat, plerumque & fere ſemper unico caule e terra prodit, qui rarius paullo uno, duobus, vel tribus tantum floribus conſpicuus eſt. Ut vero is ipſe vel plures vel pauciores cauliculos emittit, quorum ſummitatibus fere inſidet flos unicus, ita frequentius numerabis mecum 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. flores in eadem planta. Itaque, cum *Theodorus* Tabernæmontanvs, qui in figura ſeptem, tum *Rembertus* Dodonævs, qui quatuor florum capitula in imagine excuſa conſpicienda præbet, veritati litant. Rarior paullo Carlina ſilveſtris mihi videtur illa, quam ad ſpeculam, quam heic loci vocant Geismarienſem, oculis uſurpare licuit. Hæc ipſa e terra effoſſa caules tres & viginti, & in tot ſummitatibus vel caulium vel brachiolorum ex caulibus emiſſorum novem & ſeptuaginta flores exhibuit. Caulis medius ceteris & craſſitudine & magnitudine eminebat, floribus decem ornatus, quorum reliquis elatior omnium florum maximus viſus. Qui hunc inſtar ſatellitum ambiebant

q) De Stirp. Hiſtor. Commentar. imag. Tom. II. p. 68. Edit. Antverp. 1559.

bant caules, quamvis ad medium non accederent, tamen ſic ſatis erant magni craſſique. Linteo, ægrorum cauſa, die quinto & decimo menſis Septembris 1744. ad me Heina miſſus, haud ita pridem tum maritatus, pileo geſtabat trium florum Carlinam ſilveſtrem. Qua re viſa quæro, quid ſubſit cauſæ. Tum vero ille: Alternis fere diebus conflictatus ſum cum ardore circa orificium ventriculi ſiniſtrum, qui ſurſum adſcendens jugulum petebat, in ore autem nihil incommodi ſenſi. Suaſum mihi & facile perſuaſum eſt, ut hanc, quam vides, Heracantham pileo adfixam portarem. At vero eſt, ut primum hæc ipſa ſit trium tantum florum, nullo enim erit adjumento, ſi pluribus ornatæ floribus reliquos abſtuleris, deinde ea invenienda eſt in oris alius regionis, denique illam non data opera quærendo, ſed caſu prorſus & fortuito reperiendo. His obſervatis a malo mihi adeo moleſto liberatus ſum. Poſt longum temporis ſpatium malo redeunte, ac denuo fere ad diem alterum per annum me adfligente, re audita, quærit ex me Socrus, an fortaſſe pileus meus Heracantha deſtitutus ſit? Quod mitratus, non pileatus domi incedam, id me latebat, proinde me ad pileum contuli, & revera eum memorata ſæpius herba orbatum reperi. Inveni dicto modo hanc denuo circa noſocomium Merxhuſanum, qua pileo impoſita per hos octo dies, quibus hoc feci, morbo, quem Sodam vocant, prorſus non adfligor. Hæc ad verbum ille.

His auditis extemplo memoriæ ſuccurrebant, quæ laudatus G. W. Wedelius in laudatiſſimis *Amœnitatibus Materiæ medicæ* *r*) ſcripta reliquit, ad ardorem nimirum ventriculi, ſeu Sodam curandam, in aulis quibusdam ſolenne eſſe uti Carlina ſcandente, poſt florem perfectum in ſemen fatiſcente, quæ ſolo obtutu hoc malum curet. Se noſſe nobilem eruditiſſimum, qui morbo iſto mirum quantum vexatus, uno hoc utatur antidoto cum inſigni ſucceſſu, nulla forſan alia de cauſa, ut ille quidem exiſtimat, quam quod aſpectu illo Archeus moveatur fortius ad reſiſten-

r) Lib. I. Sect. III. Cap. IIX. p. 175. edit. Jenæ 1704.

dum effervefcentiæ illi humorum acidiorum & bilioſorum conſtringentium, hinc & ſibi audire *die Sood-Diſtel.* An vox germanica *Drey-Diſtel Remberti* DODONÆI *s*) conſpiret cum poſtulato ægri memorati, aliis judicandum relinquo. WEDELIVS certe neque hujus, neque aliarum, ut noſtro videbantur, cautelarum, quæ meo ſaltem arbitratu ſuperſtitionem olent, ullam injicit mentionem. Interim talia, cui volupe eſt, factu ſunt facilia. TABERNÆMONTANVS, vel potius in parte ſecunda & tertia Herbarii ſub illius nomine BRAVNIVS, hanc Carlinæ ſpeciem ſub nomine *Dreudiſtel* indicat. An quod aculeis ſuis manibus minus caute tangentium minetur? Relinquo hæc. Neque ſcio an majoris momenti res ſit commemoraſſe, Heracantham in faſcia, quam pileis circumvolvunt, defixam habuiſſe noſtrum, floribus ad anteriora faciei ſitis, ultra limbum vero pilei non prominentibus. Hæc in eum ſolum finem ſcribo, ne quid obſervatorum intactum relinquam.

Cauſſam tam præſentis efficaciæ Carlinæ ſilveſtris in ardore ventriculi rimaturis, forte majoris uſus erit ridiculum, ut *Joannes* AGRICOLA *t*) vocat, experimentum, quod partibus CROLLII favens contra LIBAVIVM, vires unguenti armarii per multa milliaria abſente ægro defenſurus, in medium profert, ſe nempe, ſcribit, nuper vidiſſe, quod qui tantum cogitaſſet funem axungia ex rota profluente unctum, in angulo domus ſuſpenſum, illico hoc ipſo curaverit ardorem ventriculi, hocque quum docuiſſet multos, omnibus id ipſum fuiſſe auxilio. Memini mihi admodum puero ſingultienti, mira terribilique narrata hiſtoria, ſtatim ceſſaſſe ſingultum; quemadmodum quadraginta annorum Practicus *Franciſcus* JOEL *u*) meminit, in levioribus ſingultationibus ſpiritus retentionem & ſternutationem ſiſtere ſingultum. In gravioribus ſingultus cauſis hæc talia Medicum pariter atque ægrum

s) l. c. *t*) Chirurg. parv. Tract. II. p. 251. Edit. Norimb. 1643.
u) Oper. medicor. Tom. III. Lib. III. & IV. p. m. 148.

ægrum relinquunt. An vero haud ſecus Heracantha principium vitale, ſeu internum agens, quod ſive cum HIPPOCRATE *naturam*, ſive cum HELMONTIO ſeniore *Archæum*, ſive cum juniore HELMONTIO *Vitam*, ſive cum aliis aliter vocaveris, mihi perinde eſt, a parte adfecta, relicta cauſa Sodæ, imaginationis vi tantum avertat, & hac ratione ſenſum doloris magis ſuſpendat, quam ejus cauſſam tollat; an vero ex Wedeliana ſententia res, vel ab his diverſo modo agatur, qui rebus, non hypotheſibus, toties vitio ſeculi, inprimis præteriti, & ingeniorum variantibus, ſtudeo, hic non diſquiram, idque eo majori jure quum ægro ardore ventriculi laboranti, Heracanthæ confiſo, a conſiliis medicis haud fuerim, neque is ipſe poſthac me convenerit. Sufficit ergo mihi in præſenti τὸ ὅτι indicaſſe, futuris & ſequuturis obſervatoribus τὸ διότι relinquens.

OBSERVATIO XLVI.

Dn. D. RÜDIGER. FRIDER. OVELGÜN.

Cariei dentium cauſa, a multis minus hactenus obſervata, dataque per hanc occaſione opportuna, ſimul nonnulla circa uſum & abuſum potus Herbæ Thé & Caffé.

Parva ſæpenumero magnorum malorum ſunt initia. Eſt proinde ut iis cauſis occaſionalibus obviam eatur, quæ huc collineant. In præſenti tantum unicam in medium producam, quæ ad dentium cariem ſpectat, hactenus a plurimis hominum his ſaltem in regionibus non obſervatam. Potus notiſſimus Caffé & Thé dictus certe ex uſu ſatis utili in abuſum nocivum ſaltem eorum hypochondriacorum tranſiit, qui ex infuſo Thé majorem ventriculi debilitatem & auctas ventris flatuum turbas, ex potione Caffé vero illico anxietates ſentiunt, id quod centenis vicibus obſervavi. Contra utriusque ſexus mihi plu-

res fuerunt alvum non deponentes, niſi primo mane Caffé cum lacte hauſiſſent. In paroxyſmis cephalalgiæ, inprimis femellarum, ex ventriculo ortæ, plurimis exemplis extemplo Caffé potio profuit; nocuit vero, ubi hæc ipſa ex cerebro, ſanguinis orgaſmo, aliisque facile adſequendis cauſis originem traxit, ceu graviter ex dolore capitis, a ſanguine vel nimis citato, vel bilioſo, vel minimis vaſorum obſtructis, ægrotantibus magno fuit levamento Thé viridis largior isque dilutior potus ſine ſaccharo, adjuncto placido & quieto decubitu. Ut ex multis hypochondriacis fere tantum unum, plures vero hyſtericas exhilaratas ex Caffé uſu animadverti: ita notare non potui eum umquam fuiſſe nervinum. Hinc in tremore Caffé potum in multis numquam utilem obſervare licuit. Quæ copioſiore Caffé potatione uſa, hinc vertigine adflicta fuit, non prius priſtinæ valetudini reſtitui potuit, quam ab ea prorſus deſtitiſſet. Id quod ſimili ratione factum eſt cum femella tenerioris ſtructuræ, quæ ex hac cauſa tanto tremore manuum adfecta eſt, ut jejuna quidquam ſcribere haud potuerit, paullo melius ſumto cibo, remediis fruſtra adhibitis, non ut alias, niſi abdicato hoc potu, ſpontanea ſic curatione. Qui literis diligentius operam dant, ad prandium iis incumbentes, ſumto cibo denuo inchoantes, non minus ii, qui vel non bene maſticant, quos oſores animæ ſuæ adpellat Schola Arabica, vel ciborum nimium ingurgitant, hi omnes tractu temporis male ſe habere ventriculum, tumere, inflari, ac ſe plus minus contriſtari, ſimulac comedere, ſentiunt, me vero ſæpiſſime commendante ex potu Caffé absque lacte ſumto, niſi anxietate, vel vertigine, vel tremore, ut dixi, inde corripiantur, quibus omnem ejus uſum interdico, momentaneum fere habent levamen. At vero & hic obtinet regula ſcholaſtica: qui eſt cauſa cauſæ, etiam eſt cauſa cauſati. Niſi enim literarum ſtudio intempeſtivo obviam eant, maſticationi debite operam adhibeant & ciborum quantitatis juſtam habeant rationem, remedium inde palliativum tantum habebunt,

 malo

malo indies redeunte. Illuſtris femina, olim ſabulo renali affli-cta, primo quovis mane aquam ex fabis dictis Indicis toſtis, moderata doſi, fortis non æque extractionis, per plurimos annos ſine lacte bibit, & ſe hoc medio ab hoc malo liberam credidit, decedens demum agens aliquot annos ſupra octoginta, de his nihil queſta. Hæc valde macra ſtatim poſt hanc potationem aliquot bolos panis butyro illiti comedebat. Eumdem effectum virgo ætatis ſenilis eodem in malo, non minus in adfectu ſuo hyſterico, laudabat. Sed de his forte plura alias.

Hæc qualiacunque in mentem veniunt dicturo, horum potuum tantum non quotidianum uſum anſam præbuiſſe cariei dentium tot hominum his aliisque in oris, qui vel parſimoniæ, vel majoris dulcedinis cauſa ſaccharum iis non tam inmiſcent, quam in ore volutant, vel incurii, vel effectum neſcientes, ſero demum, ut Phryges, ſapientes, dentiumque corruptionem & caſum dolentes. D. D. HANNEMANNUS v): *dentium bona conſtitutio*, inquit, *magnum naturæ robur bonamque ſanitatem corporis probat.* Et denuo: *dentes excavati & morboſi morboſam viſcerum infirmamque conſtitutionem eſſe arguunt.* Certe utriusque ſexus homines complures vidi, qui longiori tempore ſub Thé & Caffé potu ſaccharum volutatim in ore detinuere, dentibus ex hac cauſa male adfectis, cetera ſanos, nec cum ſcorbuto, largo alias quin prodigo dentium cariei promo condo, conflictatos. Haud ſecus vir primarius, mihi a multis annis perquam notus, firmæ valetudinis, juvenis commiſerat dentes Empirico dealbandos, qui, haud dubie ſpiritu acido uſus, dentes breviſſimo tempore albiſſimos, eum autem haud ita multo poſt edentulum reddidit. Hic ipſe nihilominus octogenario major demum diem ſuum obiit. Eadem Tragœdia cum femina illuſtri, jam fere ſexagenaria, acta eſt. Ex quibus patet, verba HANNEMANNI in ſe, & ſi cauſas internas ſpectes, veriſſima, a cauſa hac ſaccharata aliisque exter-

nis

v) Ephem. medico-phyſ. Nat. Curioſ. Dec. II, Ann. VI, obſ. CXXII. p. 253.

nis pati exceptionem; dein quod cauto opus ſit, ſi vel in leviſſimis judicium ferendum eſt; denique quam facile ſubinde junior Medicus, verbis præceps, præſentibus inprimis, ut fit, naſutulis femellis, a veritate quantumvis non alienus, cauſis internis & externis non ſimul recta judicii lance ponderatis, turpiter ſe dare poſſit.

OBSERVATIO XLVII.

Dn. D. RÜDIGER. FRIDER. OVELGÜN.

Odontalgiæ ſcorbuticæ curatio.

Vidua cholerico-phlegmatica, annos 42. nata, indolis ab incunabulis robuſtæ, corporis robori confidens, juvenili ætate, capite non ſatis tecto, quin compluries prorſus aperto incedebat, matre fruſtra dehortante, ejusque ſe aliquando pœnas daturam adſeverante. Eadem haud dubie cauſſa fuit, quod primipara, nulla admonitionum mearum habita ratione, non uti puerperæ eſt ſe gerens, juſto citius lectum reliquerit, rebus domeſticis vacaverit, iræ indulſerit, & ut rem paucis abſolvam, regulas puerperii diæteticas ſusque deque habuerit. Freta eadem corporis firma conſtitutione per omnem vitam ſalſis, acidis, muria conditis, infumatis aliisque hujus farinæ cibis delectata eſt. Menſe Octobri 1755. quum eamdem ſuo ipſius rogatu inviſerem, hisce fere verbis me adloquebatur: Nunc certe malorum cohors, cui me, poſthabitis diæteticis præceptis, a Te mihi toties inculcatis, ſuperato inprimis quadrageſimo ætatis anno, obnoxiam fore prædixiſti, dentibus incumbens me adfligere, tuumque prognoſticon confirmare occipit. Ex verenamque in hanc usque horam odontalgia infeſtor, dolorum tormentis diebus fere ſingulis increſcentibus, ut vel nullus, vel parcus, vel brevis nocturnæ diuturnæque quieti locus ſit; dentes maxillæ ſuperioris juxta ac inferioris ad unum omnes vacillant, facili negotio hinc auferendi, eoque facilius, quod gin-

givarum ſequuta contabeſcentia eorum nudationi haud exiguum adtulit momentum. Non ab omnibus ſolum dentibus doleo, ſed poſteriores quoque utriusque maxillæ partes, dentibus jam orbatæ, haud ſecus ac ſi iisdem adhuc eſſent inſtructæ, ſummo me adficiunt dolore. Quum ex ea quærerem, an ſimul cum Cephalalgia, Hemicrania aliove capitis dolore conflictaretur, negavit ſe ullo laborare, dolorum immanium finem eſſe circa articulationem maxillæ inferioris, adfirmans; at vero nucham occupare exanthema rubrum, veſiculis intermixtum, prurigino-ſo ardenteque doloris ſenſu usque moleſtum. Interna medicamenta horrens, ſecum reputans eſſe caſum externum, chirurgorum amans, tres per omne id tempus in auxilium vocavit, duo vicinos, tertium exterum, quemvis ſeorſum. Verum enim vero omnibus incaſſum adhibitis opem meam implorare coacta eſt. Re penitius conſiderata hanc eſſe odontalgiam ſcorbuticam facili conjectura adſequor. Itaque die 21. Octobr. ſequentem chartæ mando formulam medicam: Rec. Maſſ. pilul. de Succin. Crat. ʒij. Extr. panchym. Croll. Fumar. ana ʒj. ol. ſtill. Chamom. Anth. ana gtt. III. Eſſ. Succin. q. ſ. F. pilul. ex ℈j. nro. X. D. S. Pilulæ laxantes, bis terve quavis ſeptimana ſumendæ. Rec. Rad. Caryophyll. Trifol. fibrin. Pœon. mar. ana ʒij. herb. Beton. Verben. Fumar. Trifol. fibrin. Rut. murar. Flor. Hyperic. ana Mj. Semin. Aquil. ℥j. Pœon. mar. ʒvj. Inc. & cont. M. D. S. quovis die, quo ægra alvo laxandæ non vacat, duo cochlearia plena parum incoquantur ℔iß. aquæ ponderis civilis, bibatur mane hora quinta & ſexta hæc doſis partitis vicibus, cum regimine lenis ſudoris ad ſeptimam usque. Rec. Liqu. C. C. Succin. Eſſ. Trifol. fibrin. ana ℥ß. Caſtor. Anodyn. ana ʒj. M. quo de omni mane, quo alvus itidem medicamine non ducitur, hora quarta & lectum petituræ, poſtquam tribus horis antea præter cremorem avenaceum vel hordeaceum nil comedit, dentur 40. 50. 60. guttæ cum vehiculo aquæ moderate calidæ, quantum capit vaſculum Theæ potui deſtinatum,

decum-

decumbat deinde per noctem capite bene tecto, mane vero ad lenem ſudorem. Ob vitioſam pravorum humorum colluviem in primis viis, ob diætam præpoſteram haud dubie hærentem, pilulis primum utatur juſſi. Sed me inſcio Tinctura eodem veſpere ſumta, ægra in ſudorem diffuſa eſt. Quem quum denuo poſtero die, decocto mane adſumto, largius emiſiſſet, dolores mirum in modum ſedati ſunt. Audito eam pilulas neque integras, neque ſolutas deglutire potuiſſe, dolores quos in abdomine experiebatur, haud miratus ſum, motis nimirum pravis craſſioribus humoribus, non promotis, nedum excretis. Pilularum igitur loco die 26. Octobr. ſequentem in chartam conjeci formulam, Pharmacopœo tradendam: Rec. Magnes alb. opt. rad. Jalapp. reſinos. ana ℨiij. Ol. ſtill. Mac. Aurant. Anth. ana gtt. II. M. F. Pulv. D. S. pro doſi primo & quovis tertio quartove die drachma una cum regimine debito. Hic dicta doſi primo decies nonies alvum duxit, ex quo ne gry dolorum in abdomine ſenſit. Eadem doſi poſtea eo, quo dictum eſt, tempore ſubinde exhibita, alvus ter tantum illo die, quo ſumſerat, ſoluta eſt. Quod niſi factum fuiſſet, id abunde ratus pulveri ſubduxiſſem. Conſtat namque inter Practicos, Scorbutum ægre ferre purgantia. Interim hinc eſt videre, vitioſis iisque multis ſordibus excrementitiis in primis viis obviis, non æque nocere largiorem alvi ſubductionem primam, iis proinde tali in caſu circa initium ad citiorem curationem, non vero poſtea, hoc facto, Scorbuto deſtinandam. Pulvere laxante ſemel iterumque, nec non dictis remediis ex præſcripto adhibitis, quum eamdem forte convenirem, omnes in medicamenta laudes congerens: iis, inquit, biduo vix vel triduo in uſum vocatis, dolores tantum non omnes, abdominis tormenta ſi ob intermiſſum remedium alviducum excipias, ceſſarunt, gingivarum tabes coërcita, dentes ad unum omnes breviſſimo tempore in alveolis firmati, novaque carne ſunt obducti, oris calor remiſit. Anteà in ore calida pariter atque frigida, externe eadem cum aëre frigidiuſculo

ſculo ſufferre non potui, nunc iis non amplius adfligor. Quantumvis autem ſpecies ad Decoctum ingrato ſint ſapore, earumque dimidiam partem nondum conſumſerim: tamen quod egregius effectus ex ingrato gratiſſimum mihi fecerit ſaporem, pancratice licet valeam, & has & cetera, quæ ſuperſunt medicamina, lubentiſſimo animo mihi tota propinari curabo. Mentem tantopere commutatam miratus abii. Ceterum nequicquam præter dicta uſurpatum eſt, odontalgia memorata, quamvis annus unus itemque alter & quod excurrit, præterlapſus ſit, numquam redeunte.

OBSERVATIO XLVIII.

Dn. D. RÜDIGER. FRIDER. OVELGÜN.

Odontalgiæ catarrhalis remedium.

Antecedente conſcripta Obſervatione commode memoriæ ſuccurrit, quod pro arcano Antiſtes eccleſiaſticus primarius habebat remedium, ætatis anno quarto & octogeſimo qui demum diem obiit ſupremum. Mecum id communicavit, quod ejus eſſem per plura luſtra Medicus, adſeverans, ſe multos hoc medicamine curaſſe, dentibus ex catarrhali adfluxu dolentibus. In hunc finem non niſi novem ſemina Staphiſagriæ contuſa linteo tenero illigabat, eoque parvæ quantitati aceti vini immerſo, dein gingivam inter dolentem & genam reponebat. Extracta hac ratione magna pituitæ pariter atque ſeri, ſeu, ut ipſe loqui amabat, aquæ copia, hanc odontalgiæ ſpeciem ceſſare adfirmabat. Varios hujus rei producebat teſtes. Hos inter hominem de ſchola, in vico vicino ruſticam moderantem juventam. Huic ex dentium dolore multas quærimonias facienti, aliis nihil juvantibus, hoc ſuum remedium tanto fuiſſe adjumento, ut ex eo tempore nihil odontalgiæ ſenſerit, tum per quatuor annorum jam intervallum. Dentium, ut variis audit, Podagræ, hoc ſuum εὐπόριστον nihil levamenti adferre in cauſa carioſi dentis,

tis, aliave, ſed in una ſaltem a ſe adlegata, monitus, candide conſenſit, experientia id ipſum ſimul edoctus. Quæ plurimis Botanicorum Staphiſagriæ nomine ſimpliciter venit herba, *Joſeph. Pitt.* TOURNEFORTIO *x*) *Delphinium Platani folio*, Staphiſagria dicta eſt; denominatione vero a virtute, ſuperius relata, haud dubie ducta, inter varia nomina germanica *Speichel-Kraut* vocatur, apophlegmaticam herbam quaſi dicas κατ᾽ ἐξοχὴν.

OBSERVATIO XLIX.

Dn. D. RÜDIGER. FRIDER. OVELGÜN.

Odontalgica alia & varia, ad quæ adnexæ ſunt obſervationes circa Peti uſum & abuſum.

Sub primis praxeos annis, dum ruri ſubinde me continerem, ad ægros exteros vocatus, mihi ab omni Pharmacopolio remoto accidit, ut Odontalgiam querentes auxilium a me peterent. Quum proinde auxilium in arena capiendum, & remedium ubivis obvium cogitandum eſſet, commode memoriæ ſuccurrit, quod admodum adoleſcentulus in *Thaumatographia naturali*, autoris polygraphi, *Joannis* JONSTONI, legeram, ex HEVRNIO referentis, quod is ipſe HEVRNIVS, vehementer ex dente laborans, Tabacum ex aqua decoxerit, adjectis chamæmeli floribus, hujus tepidi decocti cochlear, ſubinde exſpuendo, in ore detinuerit, idque, idem agens, horis duabus, dolore miteſcente, alteroque die quid graminis evellenti inclinato capite, liquor croci flavedinem referens copioſe e naribus effluxerit, Nicotianæ odorem referens, quod antea numquam factum, omni dentium dolore evaneſcente. Teſtor fidem meam, hoc ipſum Nicotianæ, a NICOTIO ſic dictæ, decoctum, omiſſis etiam floribus Chamomillæ, qui forte ad manus non erant, dum alius alium docuit, multis, non

x) Inſtitut. rei herbar. Tom. I. Claſſ. XI. Sect. II. Gen. III. p. 428. Pariſ. MDCC. edit.

non uni HEVRNIO, fuiſſe auxilio. Modum dictum decoctum parandi quod loco citato non legerim, qua ratione iſthoc fieri juſſerim, forte e re utentium erit heic loci commemorare: nimirum Peti conciſi manipulos duos, aquæ ferventi injectos, ad tertiæ partis conſumtionem decoqui curavi, unica tantum libra civili remanente. Serum, copioſius acredine ſalſa acidave imbutum, quum dentibus incumbit, multis in more poſitum eſt, hauſto per fiſtulam Tabaci fumo dolores inde ortos lenire. Quod ut in iis bene procedit, qui adſueti ſunt tubulos fumatorios ore protendere, ita ii, qui caliginoſis Peti fumis, fiſtula exceptis, non adſuefacti, vel horum plane impatientes ſunt, male inde habent vomitu, aut vertigine ſine adlevamento ſequente. In illuſtribus femellis, dolorum facibus ita accenſis, ut multis etiam tubulis herbæ Nicotianæ fumidis, ore ſuctis, has ipſas delere haud potuerint, iſthoc in primis obſervare contigit, iis non ita ægre & majori cum effectu Tabaci decoctum in ore ferentibus.

Facta heic efficaciæ mentione, quam Tabacum in odontalgia exſerit, forte haud incongruum erit, velut in tranſitu, ea commemorare, quæ practica confirmata dedit obſervatio. Civis exteræ regionis, macer, temperamenti cholerici, corporis ſtatura parvus, naturali faciei colore pallidus, ubi Nicotianæ fumo primum uſus eſt, hunc ipſum, quæ ſunt ejus verba, catarrhos attraxiſſe, eosque in primis oculos infeſtaſſe, deprehendit, ceſſantes hujus uſu abrogato. Interjecto tempore quum denuo Tabaci, qui in deſuetudinem abierat, uſum frequentius etiam admitteret, iſthoc haud obſervavit. Hic ipſe ex febre maligna diem obiit, capite poſt mortem tumente, ſenium haud attingens. Ut in adpetentia nimium moderatus, & vini aduſti, & Nicotianæ per fumum uſus rejiciendus non eſt, acidum ventriculi, ut equidem rei evidentia ductus exiſtimo, nimis exaltatum oleoſis Tabaci particulis narcoticis obtundendo, ſalibus vero ſuis volatilibus ſaturando: ita profecto quivis Tabacophilus, inadpetentia tentatus;

tatus, fumo Hyoſcyami Peruviani liberius tracto, ſentiet eam ex eadem ratione majorem. Teſtis inter alios omni exceptione major eſt verbi divini miniſter, optimæ robuſtæque valetudinis. Hic tubulos herbæ ſanctæ fumatorios indies ſæpius in uſum trahens, inadpetentia adfectus eſt, quam emendaturus conſilio peſſimo vinum aduſtum in auxilium vocavit. Grato ventriculi acido hoc ipſo prorſus debellato, ad Wildungenſes fontes urbanos adiit. Hi, quod ſæpius a me obſervatum eſt, vel tertio die inadpetentiam tantum non annuam, viſceribus illæſis, prævio ex arte præſcripto laxante, adlevarunt, adpetitumque reſtituerunt. Itaque has aquas medicatas, grato acidulo ſapore martialique principio imbutas, ei profuturas edico, modo indies quidquam ex hauſtu priſtino ſicco pariter atque humido, remittat paulatimque utriusque abuſui nuncium mittat. Ille vero tantum non ad ipſas, quas dicunt, acidulas, ſub ipſa potatione, ſibi temperare a Tabaci ſuctione non potuit, proinde ab aquis, plenam curationis ſpem certo adlaturis, non niſi adlevamentum, quamdiu iis uſus eſt, retulit; a nullo vero alio remedio tantum levaminis indeptus, per multorum annorum decurſum ſe Wildungam quotannis contulit. Tandem et poſt hæc Peti juxta atque vini aduſti, quamvis numquam ad ebrietatem, tamen continue per conſuetudinem amans, humido per ſalivam cum ſpiritibus nimis exhauſto, viſus ſenſit imminutionem, majora ſub hoc regimine tractu temporis, incrementa capientem, dum nondum plenus annis omni facultate videndi privaretur. Hoc ipſum ei dictum eſto, qui nimia herbæ Nicotianæ delectatione flagrans, ut VIRGILII Muſa canit *y*)

Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
Evomit: involvitque domum caligine cœca,
Proſpectum eripiens oculis.

Ut ille pergit: *fumiferam noctem glomerans.*

y) Æneid. Lib. VIII. v. 252. ſeqq.

Ruſticorum noſtratium & inferioris ſortis civium multi, qui hyeme unico in hypocauſtulo cum uxore & liberis degunt, dum haud ſecus cum ſodalibus Peto certant, ac antiqua Græcia facibus accenſis in Lampadophoriis ſuis, dum ut veteres Romani Vulcanalia non per unum Auguſti, ſed fere per quemvis hyemis integrum diem celebrant, non quidem animalibus armisque hoſtium igni injectis, ſed Vulcano nimis religioſe per herbam ſanctam culto, quod ſæpius obſervavi, pulmones ſuos tot aëris injuriis ex vitæ genere jam patentes, exſiccant, adurunt, Phthiſin aliaque mala accerſunt; adde uxores, poſt annum quinquageſimum magnam partem aſthmaticas, de injuria fiſtulæ fumificæ fruſtra querentes, ita graviter adficiunt, ut ſpiritum ægrius multo & vix trahant, locis his anguſtis fumo Tabacario tantum non repletis. Certe qui ex Tabe, aut dorſali, aut alia, vel ex Phthiſi ipſa laborant, qui uxorati ſeminis defectu adfecti ſunt, qui in exceſſu bilioſi, qui ſenes non humidi, ſed exſucci corporis ſunt, niſi ſibi male velint conſultum, cane pejus & angue vitent dictum Nicotianæ uſum, qui facillime, ut ſunt mores hominum, in abuſum ruit. Quod ad me attinet, parce Nicotianæ fumo utor, & numquam niſi aëre nimis nebuloſo, vel capite, ægros viſitando, ſæpius aëri frigido expoſito, contractis inde catarrhis ſic dictis frigidis, vel ab iis rediens, qui cum febri maligna confligtantur, quibus in caſibus multis exemplis ſcopo prophylactico operæ pretium fecit, juxta cum moderato vini, inprimis Rhenani, uſu, ſuffimentis aliisque. Haud ſecus plurimis in ſubjectis, imperata ſimul diæta humectante, motuque leni ac continuato, ubi alvus hypochondriacorum aliorumque officii immemor fuit, uſum moderatum primo mane conducibilem deprehendi, inteſtinorum onere, utplurimum, ſucto per fumum ex more Tabaco, extemplo depoſito.

Ne res careat exemplis, ex multis pauca adlego. Prætor 73. annorum, Apoplexia levi pedumque tumore adfectus, magno cum molimine alvum rariusque depoſuit, fæcibus duris ſic-

cisque

ciſque, cubitum proinde iturus usque in uſum vocabat Peti fumum in morem conſuetum. Tum namque ſequenti mane ſpontaneo neque difficili motu, ſequebantur excrementa alvina, & quod forte notari meretur, multa cum pituita mixta. Adoleſcens 16. annorum, variis ex ſcorbuto malis per complures annos tentatus, per fortiora laxantia immo purgantia agitatus, vel parcas vel nullas inde ſedes habuit, alvum potius obſtructionibus obnoxiam ſtrictamque ſibi per hæc ipſa conciliavit, quum ante horum uſum, moderate uſurpato, hodiernum in morem, Tabaco, alvum haberet officio ſuo indies reſpondentem. Verbi divini Miniſter, obeſi corporis, phlegmate abundans idemque hypochondriacus, cacaturiens ire, quo ſaturi ſolent, at vero vel per octiduum nihil emittere potuit, niſi mane & hora quarta poſt meridiem unam, veſpertino autem tempore binas fiſtulas tabacarias, conſueto more, in auxilium vocaret, tum vero optime naturæ onus per inferius guttur depoſuit. Sed huic a plurimis nimis, a paucis minus, adamatæ minorum gentium Deæ non mola ſalſa, non thure, ſed Nicotiana, ſed hujus fumo, ſed charta, ſatis heic litatum eſt.

Redeo proinde, unde digreſſus ſum, ad Odontalgica. Altera narium compreſſa, altera alternis vicibus fortius tracto ſequenti ſpiritu, ſæpius compertum eſt, dentium dolori, quod mireris, vel illico inducias factas, vel Odontalgiam, pro cauſa varia, ſublatam eſſe: Rec. Spirit. ſal. ammon. vol. ℥ij. Tinct. anod. gt. XVI. ol. Caryophyll. gt. IV. Theriacale emplaſtrum, genæ adplicatum gravidæ, variis incaſſum uſurpatis, profuit. Quæ noctes octo inſomnes duxerat, vidua, dolorum tormentis agitata, quinquageſimum ætatis annum ſupergreſſa, pallidæ faciei, cucurbitula utrimque malæ adplicata, in confiniis auriculæ partis inferioris mobilis ſeu Lobi, ſanguinem ſibi detrahi curavit. Quo facto ea ipſa nocte optime dormivit, ab omni Odontalgia illico & adhuc libera. Hoc conſilium cum illa communicaverat alia itidem vidua, eodem modo olim ſanata. Herba verbe-

næ communis, flore cœruleo C. B. incluſa duobus ſacculis, ea magnitudine, ut totam malam obtegant, incluſa, cocta cum ejusdem ponderis aqua & vino a dentibus dolenti feminæ remedio fuit, ſacculis alternatim genæ adplicatis, decocto vero ſimul in ore detento. Medicus incredibili dolore dentium adfectus, quum nihil non ſed fruſtraneo effectu in uſum vocaſſet, ſibi collo veſicatorium adplicari juſſit optimo cum ſucceſſu. Itaque feminæ nobiliſſimæ, ſuo exemplo edoctus eadem in cauſa idem ſuaſit remedium eodem cum effectu. Ceſſante adſueta narium hæmorrhagia, hæmorrhoidibus & menſibus ſuppreſſis vel impeditius fluentibus, erronee translato & congeſto ad gingivas ſanguine, odontalgiæ remedium eſt venæſectio ex arte inſtituta. At vero ſi hæc artificialis ſanguinis ventilatio ſerius juſto adornata eſt, inflammatione a ſanguine congeſto in pus tranſeunte, id quod fere indicat dolor pulſatorius continuans, eſt ut levamen citius adlaturi ſuppurationem floribus Chamomillæ, lacti incoctis, hocque decocto ori indito, vel ficu, detracto cortice, per medium ſecta, parum uſta, adpoſita, promoveamus aliaque pro re nata agamus. Quibus factis pureque evacuato, quod plus ſimplici vice vidi, ceſſat odontalgia, ſola venæſectione, ex dictis jam cauſis orta, tum non amplius profliganda. Judici ante 30. annos ſuaſor autorque fui utatur fonte medicato urbano Wildungenſi. A plurimis namque annis geſtabat ulcus mali moris in dorſo manus dextræ, puerulo ceſſante febri ardente per metaſtaſin relictum, tandem minitans tendinibus vicinis, hinc nocentius futurum, fonticulo ſimul in brachio, ne quis metus ſupereſſet, excitato. Sanato ulcere adiit ſemel atque iterum ad has aquas, quod tanto ipſi fuiſſent emolumento. Quum ibi loci aliquando, dentis carie adfectus, dolore opinione majori, ut fit, laboraret, civis eum conveniens ſuum proponit remedium, ſpondens id ipſum, ſe vidente, eliminaturum vermiculos denti inhærentes, & eo ipſo ſtatim levamen adlaturum. Eum in finem ceræ, quam dicunt, virgineæ albæ liquefactæ intinxit

tria

tria fila lanæ xylinæ, longitudine digiti, formaturus quaſi parvas candelas cereas, iis adhuc molliuſculis copioſe adſperſit ſemen Hyoſcyami albi, impoſuit omnes aſſerculo ſubtus aquam, ut vermiculi ex ore cadentes eo melius conſpici poſſent; accenſis candelis infundibuli parte latiori ſuperpoſita, collo vero infundibuli denti dolenti adpoſito, linguam ad latus ob calorem movendo, ſicque procedendo, ut omnis calor adtingat dentem, non labia, nec oris latera; parvo intervallo interjecto, habemus, inquit civis, jam unum vermiculum, haud ita multo poſt adfirmat adhuc duos ideoque tres in aqua conſpici. Ceſſant dolores per aliquot dies, redeunt, eadem ſæpius agitur comœdia eodem cum effectu, odontalgia ſemper ſedata, vermiculis in aquam, ut putabant, proſilientibus. Tot vermiculos in uno dente miratus, curatius ipſe cum ægro hos luſtrans nihil præter ſemen Hyoſcyami reperio. In riſum itaque verſa res eſt, experimento forte a veſtibus tineis infeſtatis ad dentes translato, quo in caſu fumus ſeminis Hyoſcyami etiam vulgaris & Gallarum ſatis efficax eſt. Viſo noſtrum laborare Odontalgia ex carioſo ſolum dente, ne ulterius operam & tempus, potui acidularum deſtinatum, perderet, ut ſoleo, oleum Caryophyllorum vel Origani goſſypio exceptum, ore hiante, deorſum verſo, lingua immota, ut vis remedii dentem, non alia loca, occupet, & quod eliminandum eliminetur, quamdiu opus, indi curo, id quod præſenti, ut ſæpius, fuit auxilio. Longe vero citior Odontalgiæ, ex dente carioſo ortæ, & velut extemporanea curatio, quod ſæpenumero obſervavi, ejus evulſio eſt, ſi per tumorem dentisque conditionem id ipſum licet. Pari in caſu feminæ hyſtericæ, partui difficili olim ſæpius, hincque nervorum adfectibus, ſubjectæ, Galbanetum Paracelſi cum lana xylina denti carioſo impoſitum, extemplo profuit. Qui Odontalgiam idiopathicam a ſymptomatica diſtinguens, harum varias, quod Medicorum eſt, cauſas, ad animum revocat, ex his alibique obviis, facile remedium, & Horatio dicente, inveniet:

– – *dolor quod ſuaſerit & mens.*

At

At enimvero juxta cum eodem Poeta

Odi profanum vulgus & arceo.

Profanum vulgus medicum hic indigito, Empiricos ad quamvis cauſam quodvis medicamen aptantes, qua peſte in bene multa parte Germaniæ nulla peſtis peſtilentior eſt. Ceterum interroganti, cur utilia magis in præſenti & fere alias, in medium adduxerim, non minus ſcite quam vere reſpondet luculentus verſuum ſenariorum Auguſtei ſeculi Auctor PHÆDRVS z), qui ita:

Niſi utile eſt, quod facimus, ſtulta eſt gloria.

(*Fritzlaria Halam miſſæ d.* 27. *Auguſt.* 1758.)

OBSERVATIO L.

Dn. D. IOANNIS BVRMANNI.

Wachendorfiæ Thyrſifloræ character.

WACHENDORFIA foliis lanceolatis, quinquenerviis, canaliculato-plicatis, floribus in thyrſum collectis. *Tab.* II. *Fig.* 1.

CALIX. *Spathæ* vagæ, alternatæ, ſemi-amplexicaules, oblongo-acutæ, fructificationem diſtinguentes; perſiſtentes, marceſcentes, tumque reflexæ.

COROLLA. *Petala* ſex oblonga, quorum tria ſuprema erecta, patula, ad ungues coalita, bina lateralia dehiſcentia, inferius carinatum, aliquando deficiens.

Nectarium externe protuberans locatur utrimque ad petalorum ſuperiorum latera.

STAMINA. *Filamenta* tria ſubulata, corolla ereviora, declinata, inferiori petalo incumbentia.

Antheræ oblongæ, coadunatæ, horitontales.

PISTILLVM. *Germen* ovato-obtuſum, triquetrum, intra corollam ſitum. *Stilus* ſimplex, ſubulatus, ſemper dextrorſum vergens; *Stigma* ſimplex, puſillum.

PERI-

z) Fabul. Æſop. Lib. III. Fabul. XVII. p. m. 52.

PERICARPIUM. *Capſula* ſubovata, obtuſa, triquetra, trilocularis, trivalvis, hirſuta.

SEMINA tria obovata, placentulæ adfixa, quæ in capſulæ centro coaleſcunt.

TRIANDRIA MONOGYNIA.

Radix tuberoſa, arundinacea, phænicea, ſimplices deorſum concolores demittens perpendiculares fibras medullares, plurimos undique ſpargens ſtolones, qui folia gerunt emarginata, quorum interiora ab exterioribus & proximis margine interno excavatis excipiuntur, atque hic margo quam maxime canaliculatus eſt ad inferiorem folii partem, ubi latiſſimus, ſenſimque connivens prope extremum evaneſcit, qui in minoribus foliis ad dimidium modo excurrit.

Folia ipſa ſunt maxime nervoſa, quinquenervia, inſtar flabelli eleganter plicata, ac canaliculata, glabra, læte virentia, lanceolata, maxima binos pedes longa, tres digitos lata, interiora decreſcentia.

Scapus ex centro ipſius ſtolonis erigitur arundinaceus, quatuor pedes altus, foliis vaginantibus alternatim veſtitus anguſtioribus, ſed ejusdem cum cæteris formæ, quo ſuperiora eo magis decreſcunt, ac tandem ſub thyrſo in ipſius vaginas ſpathaceas perſiſtentes deſinunt, ubi ſcapus piloſus eſt, & maculis rubris notatus, quem colorem vaginæ marceſcentes itidem mentiuntur.

Thyrſus junior ac tener, totus quantus ſpathis tectus & obvolutus eſt, donec hæ dehiſcant, & poſt longum ſatis temporis ſpatium, trium nempe quatuorve ſeptimanarum, thyrſum jam ſatis adultum e gremio ſuo prodant & emittant, qui ad pedis longitudinem excreſcit, ac ſub quovis florum faſciculo vagina inſtructus eſt acuminata, perſiſtente, e longinquo Aſphodelum luteum perfecte referens.

Flores ſeptem communi utcunque ſuſtinentur pedunculo, quorum inferiores adeo tecti & contracti ſunt, ut in prima floreſcentia quatuor modo conſpiciantur, illorum bini ſuperiores poſt ſeſe invicem eriguntur, alii laterales, binis inferioribus dependentibus ſeu nutantibus ac minimis: unicus modo flos ſimul, & quidem primo ſupremus in quovis tali pedunculo floret per Ephemeram, qui ample ſeſe extendit, externe croceus & hirtus, interne luteus & glaber, in ſex deſcripta petala ſeſe erigens, quorum inferius aliquando deficit, ſed tum ejus loco alterum excreſcit piſtillum, ita ut gemina in tali flore conſtanter obſervaverim, qui ſingularis naturæ luſus, an ab aliis quoque in quodam flore ſpurio ſit notatus, me latet, atque hanc obſervationem huic plantæ propriam eſſe cognovi ex icone in ſolo & loco natali depicta, in cujus thyrſo binos tales delineatos flores obſervavi, quorum inferius itidem deficiebat petalum, & cujus loco bini quoque ſtili depicti erant, quod ante hoc inſtitutum examen mihi erroneum videbatur, ſed dein in viva mea idem obſervans planta, concludo, naturalem eſſe hujus ſpurii floris, ſed ſimul peculiarem indolem.

Diebus calidis ex quovis aperto flore ad poſticam & inferiorem partem guttula mellis limpida exſudat, quæ ab apibus & bombiliis, hoſce flores frequenter advolantibus, proboſcide ſubtiliter attrahitur, diebus vero frigidioribus hanc non obſervavi.

Flores primo erumpentes maximi, ita ut reliquos ſuperent, ultimo florentes dimidio minores, cuncti vero per noctem ſeſe contrahunt ac dormiunt, & emarcidi dein penitus ſunt, contracti, revoluti, erecti, acuminati, inferius ventricoſi, atque hinc Anſeris corpus cum collo haud male repræſentant, quod in ſubſequente ſpecie pictor ſatis diſtincte

ſtincte delineavit, & notavit; cuivis porro flori ſtipula ſuccreſcit acuminata.

Fructus eſt capſula trilocularis, triquetra, ſubovata, obtuſa, hirſuta, undique cincta petalis emarcidis & perſiſtentibus.

Semina terna obovata, in placentulis oblongis coalita, ſeu columnæ adfixa, per maturitatem convexa, ex purpureo nigricantia, & hirſuta.

Obſervatio. Plurimum affinitatis videtur hæc planta habere cum *Siſyrinchio* Æthiopico a BREYNIO in *Centuria* deſcripto & Tab. 37. delineato, ita ut, antequam thyrſus excreſceret, certo certius crederem, unam eandemque eſſe plantam, ex radicis nempe & foliorum forma maxime conveniente, nunc autem perſuaſus ſum, diverſas penitus eſſe, quod mihi confirmat non tantum viva planta modo deſcripta, ſed icon inſuper nitidiſſime depicta in ipſo Capite Bonæ Spei, cujus thyrſus eodem modo ſpicatus eſt, tumque & idem ſiccatus, quem detexi ſine ullo tamen nomine adſcripto in Herbario, quod ipſe OLDENLANDUS in iſto tot rariſſimarum plantarum promtuario olim collegit vaſtiſſimum, quodque totum nuper benigniſſime & candidiſſime mihi obtulit & elargitus eſt Collega honoratiſſimus *Guilielmus* ROELLIUS, Anatomes & Chirurgiæ Profeſſor dexterrimus & expertiſſimus, ita ut ſi harum plantarum deſcriptiones & icones inter ſeſe comparent Botanophili, ſummam florum differentiam genericam facile detecturi ſint periti; præterquam enim quod BREYNII flores ſex ſtaminibus inſtructos delineaverit auctor, ipſorum forma ac panicula a ſpicato thyrſo multum recedit; ſi quis tamen easdem cenſeat eſſe plantas ob ſummam radicum & foliorum analogiam, tum BREYNII planta contra veram ipſius indolem delineata eſt, quod vix credere poſſem, quum reliquæ ejus icones, quarum plures tam vivas quam depictas ſervo, ſatis exacte ſint exhibitæ.

Notandum porro eſt de noſtra planta, quod aquæ ſit ſitientiſſima, qua quo ſæpius affuſa, eo lætius germinat, ita ut putem, in naturali ſolo creſcere in locis Promontorii uliginoſis & aquoſis. Aërem intenſe calidum etiam facile fert, præterito enim anno fictili impoſita inter Bromelias quod deponeretur, curaveram, ut flores, quos videre etiam atque etiam deſiderabam, majoris caloris gradu elicerem, non tamen hoc ex voto ſuccedebat, unde tempore autumni eam in altero caldario deponebam inter bulbos Capenſes, ut ineunte vere, quum hi potiſſimum ſuos proferunt flores, & hæc quoque ſuos produceret; ob ſingularem enim foliorum ſtructuram ipſiusque plantæ peculiarem formam hanc ex ſeminibus mihi enatam per tres annos præ reliquis ſollerti cura colui, & de induſtria obſervavi, hoc tandem mihi hoc anno evenit, ut eam perfectam, omnibusque numeris abſolutam ſæpius cum animi voluptate inſpexerim tranquillo in otio, in prædio nempe ſuburbano, dulciſſima a moleſta praxi mihi delaſſato requie, ubi jam tanquam regina inter Amaryllidas, Crina, Alethres, Hæmanthos, Brunſwigias, Sprekelias, Cyanellas, Antholyzas, Cunonias, Irides, Gladiolos, Ornithogala, Ixiarum plurimas ſpecies, Hyacinthum viridem, Dioſcoream Capenſem, aliasque plurimas novas, ob temporis penuriam nondum rite exploratas, principatum obtinet, & inter cunctas ſublime caput effert, ac velut inter Viburna Cupreſſi reliquas ſupereminet.

Explicatio Figurarum ad hanc Obſervationem pertinentium.

Fig. 1. totam plantam, cum radice & floribus, ſiſtit.
- 2. Florem verum ac perfectum, &
- 3. Florem ſpurium exhibet.
- 4. Capſula ſeminalis, cum petalis emarcidis.

Fig.

Fig. 5. Eadem intus conſpicua.
- 6. Stamina cum piſtillo ac floribus nutantibus.
- 7. Seminum embryones placentæ adhærentes.
- 8. Semina matura.
- 9. Germen cum ſtilo & petalo contracto.

OBSERVATIO LI.
Dn. D. IOANNIS BURMANNI.
Wachendorfiæ paniculatæ character.

WACHENDORFIA foliis enſiformibus, trinerviis, floribus paniculatis. *Tab.* II. *Fig.* 10.

Radix ignota.

Folia vaginantia, enſiformia, trinervia.

Scapus erectus, nodoſus, foliis alternatim veſtitus, ſcaber.

Thyrſus florum ramoſus, ſeu paniculatus, ſub quavis panicula ſtipula vaginalis acuminata reflexa locatur.

Flores quini utcunque ſingulo inſident ramoſo pedunculo, erecti, coloris & formæ præcedenti plantæ ſimillimi, ſtipulis vagis.

Obſervatio. Nullum eſt dubium, quin ejusdem ſit generis cum præcedenti planta, uti ex floribus id mihi luculentiſſime apparet, atque hanc iconem inter depictas exoticas plantas inveni ab Ampliſſimo Conſule WITSIO, vel Summo BOERHAAVIO olim ipſorum opera procuratam, cui tamen nullum verbum annotatum eſt, niſi pictoris nomen, ita ut nil certi de hujus plantæ patria vel modo creſcendi audeam pronunciare, quum tamen hujus loci ac generis eſſet, ut conſideranti clare patebit, ſimul eam hic memorare & exhibere oportebat.

Novum vero hoc genus, huc uſque, quantum novi, nec deſcriptum, nec obſervatum, in honorem Clariſſ. Viri *Everhardi Jacobi* WACHENDORFII, Profeſſoris Medic. Botan. & Che-

miæ doctiſſimi, atque optime de re botanica meriti, uti id conſtat ex Catalogo ejus Horti Trajectini, tanto ſtudio & labore conſcripti & compoſiti, denominare volui, ipſiusque meritis ac famæ herbarium erigere debui monumentum in mutuæ amicitiæ vinculum perenne.

OBSERVATIO LII.

Dn. D. IOANNIS BVRMANNI.

Ferrariæ character.

Calix. *Spathæ* geminæ, carinatæ, vaginales, involutæ, membranaceæ, alternatæ, ſingulæ ſuum producentes florem. Harum inferior brevior, obliqua, ſuperiorem oppoſitam, erectam, & longiorem, inſtar vaginæ amplectens.

Corolla. *Petala* ſex, oblongo-acuminata, tria majora, tria alterna minora, quorum media pars elevata & tumida, inferior poſtica dimidia pars translucens, glabra, dorſo medio protuberante: cuncta vero ad ungues coalita & contracta; petalorum limbi revoluti, undique inſtar holoſerici fimbriati, & in dimidia interna parte maculati.

Stamina. *Filamenta* tria ſupra corollam elevata, ſimplicia, brevia; *Antheræ* ſubrotundæ, didymæ, hirtæ, croceæ, ſub filamenti diviſione.

Pistillvm. *Germen* ſubrotundum, obtuſum, triquetrum, glabrum, infra corollam ſitum. *Stilus* erectus, ſimplex. *Stigma* trifidum, coronatum ac ciliatum, cujus ſingula pars iterum bifida ac filamentoſa.

Pericarpivm. *Capſula* oblonga, glabra, inferius coarctata ac teres, ſuperius ventricoſa, triquetra, ab una parte convexa, ab altera gibba, *Corolla* convoluta, contracta, & decidula, coronata, trilocularis trivalvis, Vagina ſpathacea perſiſtente penitus involuta.

Semi-

Semina numeroſa, rotunda, minima, columnæ mediæ ſeu axii triquetro undique accreta.

TRIANDRIA MONOGYNIA.

Criſpa. *Ferraria* foliis nervoſis, enſiformibus, vaginantibus; petalis fimbriatis. *Vid. Fig.* 1. *Tab.* III.

Flos Indicus, e violaceo fuſcus, radice tuberoſa. *Ferrarii Flor. cult.* p. 168. Tab. 171. *Svvertii Florileg.*

Ferraria Burm. *Miller. Faſcic.* t. 280.

Gladiolus Indicus, e violaceo fuſcus. Moriſ. S. 4. t. 4. num. 7.

Radix. Bulbus eſt orbiculato-planus, placentaceus, utrimque umbilicatus, variis rugis contractus, cortice obductus ruffo, germinaturus turgidus, gravis, ſolidus, obſcure fuſcus, ſuperne protuberans; ex imo umbilico fibram deinde producens candidam, unam alteramve, longiſſimam, vix diviſam, cujus ſumma pars, ex Ferrarii obſervatione, in tuberculum ſenſim ſoboleſcit.

Folia ex bulbi centro revoluta, & ibi purpureis maculis punctata, ſenſim evolvuntur, ſeſeque erigunt & laxant, inſtar Gladiolorum longa, enſiformia, vaginantia, nervoſa, inferius craſſa, carinata, læte virentia, ad oras albicantia, & quaſi membranacea, variæ longitudinis.

Scapus ex centro erigitur rectus, foliis vaginantibus undique cinctus, nunc ſimplex, nunc ramoſus quaſi, atque undique pedunculos floriferos, ut in Ferrarii icone, emittens, ita ut florum thyrſus quam maxime variet in hac planta.

Thyrſus ex variis componitur pedunculis, qui binos ſemper flores, tanquam geminos, in communi duplici involvunt ſpatha, ſupra ſeſe invicem erecta & oppoſita, in charactere ſatis exacte, ut puto, deſcripta, quæ interne ſingularem albicantem pelliculam prodit, tenerum florem tanquam prolem in gremio foventem & complectentem.

Flores

Flores gemini communi ſuſtinentur pedunculo, vaginis ſpathaceis obvoluto, ita ut penitus lateant ac viſum fugiant, donec unicus modo ſimul florens ſeſe prodat per unicum tantum diem, altero per aliquot dies deliteſcente.

Florum *petala* ſunt ſex, oblongo-acuminata, tria majora, tria alterna minora in medio elevata, ſeu lineola media protuberante quaſi diſtincta, quorum limbi ſeu latera fimbriis quaſi holoſericis ſunt criſpa & corrugata, ſubtus vireſcentia, ſuperne e violaceo colore fuſca, atris albidisque maculis diſtincta, & ultra dimidium eleganter variegata. In centro floris piſtillum erigitur ſimplex, ſtigmate ſubtiliſſime fimbriato & colorato, plumaceolum mentiente, coronatum, quale in nullis unquam bulboſis plantis detexi, ita ut hi flores, tanquam naturæ prodigium, peculiarem quam maxime & ab omnibus congeneribus diverſiſſimam forment ſtructuram.

Fructus eſt *capſula* oblonga, inferius contracta & teres, ſuperius ventricoſa, trilocularis, trivalvis, triquetra, glabra, vaginis penitus involuta, ita ut tota lateat, nec niſi in ſummo paululum promineat, ibique florem emarcidum caducum, convolutum, contractum, nigricantem, mortis imaginem referentem, viſui obſerat, unde hi flores emortui, juxta lepidum Ferrarii effatum, veluti informia veſpertilionum cadavera illepide contrahuntur, dein ultro caduci voluntarium properant ad ſepulchrum.

Semina plurima exigua, rotundula, albicantia, arenulas mentientia, axi triquetro undique adhærentia.

Obſervatio. Duplicem hujus plantæ detexi creſcendi & florendi modum & ordinem; nunc enim cito in altum attollitur, excreſcit, ſcapumque format ſimplicem, tres quatuorve pedes altum, qui vix laterales emittit florum pedunculos ac ſpathas floriferas, ſed tum ipſarum loco culmus foliis undique cinctus eſt, ac thyrſus rariores in vertice prodit flores, qualis

lis fuit noſtra delineata planta; nunc vero ad latera ſeſe extendit duplo humilior plurimasque profert loco foliorum vaginas ſpathaceas floriferas, thyrſumque format ample extenſum, plurimos ſucceſſive de die in diem gerentem, ſed unicum plerumque ſimul in die, flores, qualis eſt Ferrarii icon; cumque hoc anno ſimilem tali modo florentem plantam obſervaverim, quæ per menſis ſpatium jam floruit, nunc ab hac, nunc ab alia parte unicum, rarius geminum in diverſis locis producens florem ephemerum, hinc certus ſum, Ferrarii iconem eſſe accuratam, ac variam hanc florendi ſpeciem præbere, diverſamque plantæ formam, quæ ſæpe citiſſime & luxurioſe progerminat, bulbus enim hujus plantæ, hoc anno e Capite bonæ ſpei delatus, & menſe Julio terræ commiſſus, jam floruit initio Septembris.

Varietates quoque hæc planta dat: media enim æſtate florentem in Prædio detexi bulbum, quem præterito anno itidem e Promontorio acceperam, cujus flores erant flaveſcentes, nullo violaceo vel fuſco colore diſtincti, nec maculati, præterquam quod variantes ipſius delineationes, in ipſo loco natali ductas, inter Capenſes meas poſſideam, quarumque eſt altera icon eidem noſtræ tabulæ inſculpta, quam olim Gubernator Promontorii, A. *van der* Stell, delineandam curaverat.

Notandum denique eſt, quod Ferrarivs dicat ſuum bulbum ex Batavia, dein Pariſios, dein Romam fuiſſe delatum, ibique progerminaſſe, ac floruiſſe; primum forte ex Capite bonæ ſpei erit bulbus Bataviam miſſus, atque inde Pariſios; certus enim ſum, veram & genuinam Promontorii eſſe ſobolem, quum fere ſemper ipſius bulbi, aliis mixti, ex illo loco mittantur.

Fimbriata. *Ferraria* foliis lanceolatis, amplexicaulibus, membranaceis petalis criſpis & laceris. *Vid. Fig.* 2. *Tab.* III.

Radix ſeu bulbus ejusdem formæ, ſed major ac validior.

Folia radicalia ſpathacea, craſſa, membranacea, curta; caulina per intervalla alternata, caulem amplectentia, craſſa, nervoſa, lanceolata, inferius lata & carinata, ſenſim anguſtata, in ſummo mucronata, ac circa oras albicantia & membranacea. *Scapus* ex bulbi centro erigitur ſimplex, foliis per intervalla cinctus, ſuperne formans *thyrſum* floriferum, ſimili modo ut in priore florentem.

Florum *petala* ſex criſpa & lacera, coronula plumacea magisque erecta in centro repleta.

Fructus ſeu capſula eodem modo, quo in altera, germinat.

Obſervatio. Novum hoc genus in memoriam *Job. Bapt.* Ferrarii Senenſis, denominare debui, cum hic primus fuerit, qui hujus peculiaris plantæ dederit deſcriptionem & iconem, a noſtra tamen omnino alienam, in Opere ſuo, quod inſcribitur *Job. Bapt.* Ferrarii *Flora ſeu florum cultura.* Romæ & Amſtelod. 1664. ubi & porro alium bulbum Capenſem deſcribit, qui ipſi dicitur *Narciſſus Indicus flore liliaceo, ſphæricus*, p. 125. t. 129. atque hodie *Brunſvvigia* vocatur, & in peculiari Tractatu ſub hoc nomine deſcriptus ac delineatus eſt, a defuncto nuper celeberr. *Laur.* Heistero, cujus generis plures elegantiſſimas ſpecies habeo, *in ipſo Capite bonæ ſpei olim ſummi artificis manu depictas, & ab illa* Heisteri *penitus diverſas.*

(*Amſtelodamo Halam miſſæ d.* 24. *Octobr.* 1758.)

OBSERVATIO LIII.

Dn. D. IOANN. CHRISTOPH. HENNICKE.

De

Lactis aſinini uſu monita quædam.

Quam e promtuario Anglico, viris ingenuis dicato, exhibent obſervationem terſiſſimi Lipſienſium *Commentarii de rebus*

rebus in Scientia naturali & Medicina geſtis, Vol. IV. P. I. p. 62. de viro honeſto, graviſſima diu laborante lepra, ſolius lactis aſinini uſu curato, hanc alia firmare licebit experientia.

Generoſa virgo eaque gibboſa, quæ Sereniſſimæ cuidam Principi Abbatiſſæ aulicis ab officiis erat, per multum temporis ſpatium ſcabie, ut referebat, ferina vexabatur, qua tandem, quo, neſcio, modo ſublata, incurrit phthiſin cum virium languore, tuſſi vehemente, corporis contabeſcentia, aliisque ſtipatam ſymptomatibus, ut pro incurabili declarata, ex aulicis ſtipendiis dimiſſa, lares patrios ad expectandum vitæ terminum repeteret. Hæc in itinere forte fortuna Sereniſſimæ cuidam alii Principi, aſinini lactis in uſu occupatæ, reverentiam exhibet, ſuæque valetudinis adverſæ, & ad incitas redactæ rationes, cauſam ablati officii explicat. In conſilium vocatus Medicus præſens, phthiſeos huius a male tractata ſcabie ortum ratus, auctor eſt curæ lactis aſinini, quod juſſu & gratia Principis, generoſa ægra eodem in loco, præparato prius corpore & obſervatis diætæ legibus, circa eſuriales inprimis, ut ajunt, dies, ultra tres menſes binis quotidie vicibus ad librum unam bibit, tanto, tamque felici cum ſucceſſu, ut penitus a malo, funeſtum ſibi eventum paraturum credito, liberata, ægerrime, nec ſine cauſa, tulerit, quod gratia Principis, antehac ſibi ſumme propenſæ, & per omnem vitam non ſatis deprædicandæ, excidere fruſtra fuerit coacta.

Sereniſſima illa Princeps Conjux, lacte aſinino utens, cujus modo mentio facta, tunc temporis in ſtatu verſabatur graviditatis, ob diſpoſitionem autem nativam (qualis erat ſtatura procera, collum oblongum, pectus anguſtum, crines ruffi, venæ exiles, &c.) uſus Selteranarum cum aſinino lacte fuit commendatus. Horrebat quidem Sereniſſima aſinam, ejusque lac, & idcirco prima vice ſimul & ſemel ingurgitabat mediocrem licet doſin, aſt malo cum eventu; poſt horæ quippe quadrantem vomitu reddebatur aſſumtum, ex qua cauſa uſum re-

ſpuebat ulteriorem. Rationibus propoſitum hoc intempeſtivum & inconſultum diſſuaſi, auctorque potius fui, ut intervallis poſitis nonnullis ſucceſſive portionem bibat. Eventus etiam optime hac cum methodo reſpondebat; nam Sereniſſimus poſt tres ſeptimanas accedens Maritus in admirationem fuit raptus, ob tam notabile in Sereniſſima coſta obſervatum valetudinis augmentum, quæ poſtea filium, optime ſemper valentem, fuit enixa. Alia vero vice gravida facta, nimio & potulentorum & eſculentorum adpetitui indulgens, ob deficiens tunc temporis lac aſininum, mane infuſum theeforme ſuetum, & a meridie decoctum fabarum Coffee cum lacte remiſcebat largiter, interponendo decoctum fabarum Cacao, & ante lecti introitum emulſionem ex amygdalis dulcibus paratam, omnibus contra hæc factis repræſentationibus ſurdas præbens aures, ſiniſtro autem cum eventu, ſiquidem fœtus incrementum non ſolum capiebat magnum, ſed & totum ejus corpuſculum muco tam tenaci & p. n. erat obductum, ut primo ne quidem balneo, ſed demum altero potuerit plane ablui. Inde docemur, ſuccedaneorum diverſiſſimos eſſe effectus, & quadrare huc ea, quæ in Diſſertatione Schulziana, *de nimium bonis, valetudini periculoſis*, fuſius expoſita ſunt.

Experientia crebrior me docuit, maximum in nutricatu & cura aſinæ momentum eſſe repoſitum, ſi finem in medendo quæſitum aſſequi velimus. Aſinæ ſcilicet per totum annum viliſſimo debent eſſe contentæ paſtus genere, furfuribus nempe, imo & paleis, vix & rarius quidem fœnum guſtandum exhibetur, niſi in fine prægnationis; verno autem tempore & enixa fœtura gramine veſcuntur, hinc & lac seroſius, dulcius licet, exiſtit. Pinguiore ſub nutricatu medicos ad uſus lac minus eſt aptum, quippe memini ex præmatura ſive cautela, ſive cura, in Celſiſſimum quendam Dominum valetudinarium, aſinam frumento fuiſſe paſtam, elapſis hinc vix aliquot diebus lac quidem pinguius fuiſſe redditum, ſed utentis ventriculo moleſtum

evaſiſſe.

evaſiſſe. Sic & mentem ſubit, ex ore Perilluſtris BRVNNERI, νῦν ἐν ἁγίοις, me percepiſſe, quod in cura lactis vaccini, ad demulcendos arthritidis vagæ inſultus per plures annos ſibi familiari & ſalutari, non ſimplex, ſed aqua pura remixtum lac in ſe ipſo adhibuerit, argumento haud levi, æque in bonis, ſeu rebus maxime utilibus, habendam eſſe rationem & modum.

Requiritur præter ea ad curationes medicas, ut corporis bruti habeatur ratio, illudque ſingulis diebus mane & veſperi fricetur ſtrigili & pectinetur, de die autem virides paſcatur per herbas. Hoc etenim modo lac ipſum & purum & gratum magis ſapore, intermiſſa vero hac purgandi methodo, iſtud ſapore adulteratum, vix creditu, evadit.

OBSERVATIO LIV.

Dn. D. IOANN. CHRISTOPH. HENNICKE.

Variolarum nec contagioſarum, nec epidemicarum diverſa, eadem in domo, indoles.

Parentes liberorum educationi ingenuæ maxime ſtudentes, negotiorum cauſa tempore vernali ſumme amœno cum tota, quam alebant, familia iter ingrediuntur. Exacto unius diei ſpatio filiola, a matre dudum ablactata, optime valens, nondum bimula, animi vero dotibus haud infimis ornata, male ſe habet, hinc moras nectunt; elapſo autem [illegible] ſymptoma ex dentitione difficiliori ortum rati, conſentiente Medico, ejusdem loci celebratiſſimo, curſu equorum citato de die & nocte iter perſequuntur, & non amplius interrupta gaudentes valetudine, in loco præfixo, ubi morbilli erant epidemici, omnes advolant. Poſt tres hebdomades filiolus natu minimus corripitur variolis acuminatis, benignioribus, ſtata tempora rite decurrentibus. Soror puella ob indolem benignam a commercio fratris non arcetur, nec contagium patitur. Tandem poſt

XVI. dies deſubito ægre valet, poſtero die catarrhus ſuffocativus, cum ſpuma ſanguinolenta ex ore, & motibus convulſivis, antehac nunquam in illa obſervatis, prodit, filiolam ſumme affligens. Sedatis motibus inſequente die genæ inſigniter per totum ambitum rubent, facies tumet, pulſus eſt frequens cum aliquali ſubſultu, motus convulſivi autem ſilent cum pectoris oppreſſione. Tertio die prodeunt variolæ copioſiſſimæ, ſucceſſive omnem corporis corticem occupantes, fiunt confluentes; quinto die ex ore lumbricus vivus, & binis per intervalla vicibus quarto quolibet die alius per alvum excernitur. Manuum & pedum extrema maximis obſita ſunt variolis, piſa ſaccharata magnitudine ſuperantibus, ſub lento greſſu decurrunt ſua tempora. Exhibebantur potiunculæ temperantes, cum bezoardicis fixioribus remixtæ, itemque Emulſiones; alvus ſibi ſemper reſpondebat, reſpiratio erat libera. Exacto ſedecim dierum ſpatio porrigebatur Syr. roſar. ſolut. cum illo de Rhab. ſuccenturiando poſtmodum pulviſculum temperantem & bezoardicum, cum Elæoſacch. Myrrhæ, ad arcendam putredinoſam corruptionem, parce remixtum, cum vehiculo emulſivo; exſiccari quidem incipiunt, aſt ſumma raucedo, cum virium jactura, tenellam fatigant, accedit teneſmus in deſidendo, cum procidentia inteſtini recti. Die 21. repetit ſuffocativus paroxyſmus, ſuccedunt denuo motus convulſivi, ſequitur tandem mors.

Tenerrimus in defunctam affectus prehibebat cadaveris ſectionem.

Epicriſis.

Pleno hinc alveo fluit, nec contagium morbidum, nec epidemiam aëris luem, malignitatis variolarum cauſam exiſtere ſolam, ſed diſpoſitionem ſubjectorum virus latitans in actum deducere; quo major etiam in puſillis animi vivacitas, eo minus utplurimum eſt corporis robur, quod ab accedente morbi

vehe-

vehementia facile ſuperatur eidemque ſuccumbit. Patet quoque exinde, vermium fœturam diu ſæpe in corpuſculo, nullis plane ſignis apparentibus, latitare, & non niſi ſub aliorum morborum acceſſu in lucem prodire, gravitatem autem eorundem & lethalem in exanthematibus eventum, ob putredinis ſeminium, augere.

(*Oeringa Halam miſſæ d.* 10. *Januar.* 1759.)

OBSERVATIO LV.

Dn. D. IOANN. BERNHARD. de FISCHER.

Nævus monſtroſus in cane, ex imaginatione matris.

Animalia, quæ a nobis, ob gradum rationis inferiorem, irrationalia appellantur, etiam paſſionibus animi ſui ſubjecta eſſe, quotidie obvium eſt: rarius autem contingit, quod femellæ gravidæ tantam imaginationis vim experiantur, vel ad minimum prodant, ut fœtus inde monſtroſos pariant. Inter rariora itaque obſervanda trado delineationem (Tab. IV. Fig. 1.) catelli, cujus maxillæ decuſſatim natæ ſunt ad figuram roſtri avis Loxia dictæ. Mater erat canicula minimæ ſpeciei, quæ gravida, quoties Loxia, ad feneſtram in habitaculo ſuo pendens, incondite clamaret, toties ira perculſa, avem allatrabat. Pariebat tandem tres catellos, quorum duo maxillas eodem modo decuſſatim figuratas habebant, uti Loxia; qui cum ſugere matrem non valebant, eodem die mortui ſunt, quorum unus adhuc inter rariora Naturæ a Dn. D. Himsel adſervatur, licet ultra viginti quinque anni effluxerint, quod hoc monſtrum non ſolum, ſed & matrem, Loxiam allatrantem, plus una vice viderim. Quanta vis, nullis perveſtiganda ideis, agenti illi, quod præſidet formationi fœtus! Certe anima canis, quoties Loxiam

Loxiam clamantem iracunda adſpexit, toties ideam animæ fœtus tradidit, quæ prolongando, & ſimul ſeparando oſſeas maxillas, cum nervis vaſisque ſanguiferis, tantam vim ſuo intulit corpori, ut figuram adeptæ ſint decuſſatam, ad formam roſtri Loxiæ. Hoc eſt apertum, quam quod apertiſſimum. Animas ſequioris ſexus rationales, in vehementem motum actas, vehementius corporis ſui œconomiam turbare, novimus: notumque præterea eſt, illas tempore graviditatis magis penſitabundas, & ſic activiores eſſe, quam extra graviditatem; quidni etiam vehementius agere poſſunt in genus illud, quod format fœtum ſuum, quod totum a ſe diverſum eſſe nequit? Leguntur præterea apud Auctores plurimi caſus monſtrorum & nævorum, ex imaginatione gravidarum enatorum. Adde, quod feminarum animas præternaturalium virtutum aliquando capaces fieri, antiquitas jam crediderit, & viderit.

OBSERVATIO LVI.

Dn. D. IOANN. BERNHARD. de FISCHER.

Obſtructio alvi lethalis.

Femina annorum 63. obſtructionibus alvi diuturnis aſſueta, cum pondus aliquod tolleret, dolorem quendam in umbilico, ſiniſtrum latus verſus, ſentit. Imponit quidem mox umbilico poculum, cum ſubdita ardente cerea, ſed non remittit dolor, qui ſub alvi obſtructione octiduana Chirurgum appellare ſuadet. Hic poſt multos fruſtraneos clyſteres, vapores tabaci in inteſtina pellit, itidem fruſtra. Dat pulveres laxantes, aliaque, quæ revomit ægra. Vocatus præſcribo Elect. lenitivi Florenz. leviter citrati ℥ij, quas trihorii ſpatio abſumit, nec, ceu medicamentum non ingratum, revomit. Adſunt ægræ mox ani ſpaſmus, teneſmus dictus, mox ejus vacua relaxatio, tanta, ut Chirurgus manum facile intrudere potuerit,

mox

mox alius ſphincteris ſpaſmus, qui ligneum clyſteris canalem ad quinque pollicum altitudinem in inteſtinum ſurſum trahebat, ut vix operoſe extrahi potuerit. Die nono adeſt pulſus febrilis, magnus tamen, & ſimul plenus, uti interdum in gangræna interna obſervatur, quem horror febrilis non præceſſit. Dantur antipyretica varia. Die undecimo cerea flexilis ad longitudinem ulnæ in inteſtina trudebatur, ſpe fecibus viam monſtrandi; ſed muco ſolum ſanguinolento obducta eximebatur. Die duodecimo rurſus Elect. lenit. itemque Manna, exhibebantur, revomebantur autem. Urinæ incontinentia, ab aliquot annis habitualis, nunc major. Abdomen tumidum dolet. Jubet ægra, ut vapor tabacinus inteſtinis infletur, ob ſuavem, quem inde ſentit, calorem. Bibit lac ebutyratum, unde dolorum augmentum. Moritur die decimo tertio morbi.

In diſſecto cadavere deprehendebatur colon ultra quadruplum debito amplum, & ubi recto communicatur contortum, rectum autem in ſiniſtrum latus retractum, prout Figura 2. Tab. IV. docet; in vicinia cœci autem multis foraminibus, pollicem digitum admittentibus, perforatum, per quæ feces effluebant. Inteſtinum ileum erat inflammatum. Contorſionem inteſtini coli non diu ante mortem forſan factam fuiſſe, credendum eſt, quia cerea nullam reſiſtentiam ſentiebat: interim oleo illinita, & pedetentim intruſa, potuit etiam penetrare hoc impedimentum. Notandum etiam, quod die undecimo, poſt uſum cereæ, decoctum pro clyſtere trium fere librarum fuerit injectum, quod non rediit, ſed ex contorto colo quaſi per ſiphonem abſorptum fuit. Conf. Ephem. Nat. Cur. Cent. IX. & X. p. 509. ubi, quod hic cum cerea inutiliter factum, cum filo ferreo, vel balænæ coſta tentare jubetur. Inutilia autem ſunt omnia conamina, quando enervatio inteſtini gangrænoſa, (quæ uti motum inteſtini recti invertere quidem valet, tenuium autem, ob gangrænam, ad vomitus feculentos invertere nequit,) jam adeſt; his enim auxiliis ſuccurrere nequit. Nec

quæ in citata Ephemeridum obſervatione ſuadentur faſciæ, coli diſtenſionem a fecibus fermentantibus impedire poſſunt, licet virtuti muſculorum abdominalium multum fortitudinis mechanicæ addant ad retinenda inteſtina, quando plexus meſentericus in hyſtericis volvitur, vel ad reſpirationem, in tollendis ponderibus, roborandam & moderandam. Si ſub initium obſtipationis alvi, ante vomitus acceſſum, purgantibus variis, auro fulminante, aliisque non reſerabitur, & ſi acceſſerit vomitus, ille tinctura Rhei aquoſa, vel Riveriano antemetico, ex ſucci Citri ℥ß. & ſalis Abſynth. ʒß. parato, in uſum ſimul vocatis, quæ Obſervat. 89. & 90. Anni I. Dec. III. Ephemer. ſuadentur, externis, nempe pane domeſtico, vino Rhenano, vel ſpiritu vini irrorato, pro odoratu, & orificio ſtomachi dextro applicitis roborantibus, non ceſſaverit, quo purgantibus & laxantibus mora detur per inteſtina deſcendendi, illorumque motum periſtalticum augendi, omnia tentamina inania erunt, quando gangræna jam corripuit colon. Interim, dum deſperatum talem ſtatum ignoramus, & de ſanitate ægri recuperanda laboramus & angimur, ſpe cum ægro lactamur, fore tandem, ut intentus ſcopus obtineatur, quod ſolatii genus nobis non reſtaret, ſi cryſtallino corpore donati eſſent homines: nam obſervato invincibili, nec mox mortifero morbo, quantis ærumnis & ejulatibus impleret æger intermedium tempus, audito Medici prognoſtico! Quot etiam Medici, in proprium opprobrium, declararent morbos mortiferos, quos Natura interdum inopinato & mirabiliter, ut ſæpe fit, inopinatos cuniculos ſulcando, fugat, vincit, & exterminat!

Alia, ſeptuagenaria, vetula, eodem anno alui obſtructione mortua, etiam in colo, valde diſtento, foramina quædam habebat, feces plorantia. Femina erat valde ventricoſa.

OBSERVATIO LVII.
Dn. D. IOANN. BERNHARD. de FISCHER.
Paſſio hyſterica, cum pulſu epigaſtrico.

Femina annorum 27. poſt abortum trimeſtrem jam ſterilis, per quadrienniumnimia menſtruatione vexatur: bibit contra hoc incommodum lac caprillum, chalybe ignito ſæpius infectum, cum inſequente moderamine menſtruationis. Triennio poſt matutinis vexatur vomitibus, & oſſis ſacri dolore; vomit, ſimulac pedem extra lectum ponit. Poſt uſum Tinct. Rhei aquoſæ, ante egreſſum e lecto ſumtæ, vomitibus, qui viſcidi tantum fuerant, liberabatur. Elapſo, poſt hæc, circiter menſe corripitur frigore febrili, cum dolore & lancinatione dextri hypochondrii, comitantibus vomitibus bilioſis, inſequitur æſtus, & ſub illo multæ dejectiones alvi bilioſæ, absque torminibus. Hepatitidi, ut videbatur, venæſectione in pede occurritur, & Tinctura Rhei aquoſa, ſed fruſtra; nitrum, conchis maritatum, æſtum nullatenus mitigat; ſudor nullus: ad hunc eliciendum induſium laneum cuti induitur, unde quidem ſudor, ſed cum æſtu intolerabili. Febris typum quotidianæ continuæ formare videtur. Irruit die quinto morbi menſtruatio, qua, licet parciore, febris frangitur, debilitate remanente. Uvula ægræ relaxatur, in qua papulæ quædam feliciter ſuppurabant. Sub ſomno multis pavoribus vexatur, qui fumigationi cum ſuccino cedebant. Senſus faucium dolorificus infuſo rad. torment. & mucilag. ſem. Cydon. mitigabatur. Elapſis autem paucis diebus febris rurſus adeſt, cum frigore in cute formicante, æſtu ſimul perpetuo, & verſus noctem valde aucto, absque tamen omni ſenſu moleſto in hypochondrio dextro. Accedit autem rurſus vomitus bilioſus cum pulſu epigaſtrico *hyſtericis* ſolenni, & vigiliis, quæ una vel altera vice camphoræ & Laudani opiati ana grano dimid. cedunt. Rhabar-

bari grana X. cum guttis V. liquoris nitri fixi pulveriſata, commode tribus vicibus alvum ſolvunt. Corticem Caſcar. & Peruvian. averſatur ſtomachus. Eſſentia Caſtorei abſque omni effectu datur, fauces enim ſenſibiles & valde irritabiles illam, uti & Eſſentiam Pimpin. alb. non ferebant. Camphora parce manducata melius conducebat. Quando ſiccus æſtus corpus urebat, & peripheria ejusdem a formicatione libera erat, clyſteres chinati injiciebantur. Aeſtus grauis nihilominus idem reſtabat.

Intumeſcebat tandem ſexto die venter, tuncque clyſter injiciebatur ex ℥viij. ſeri lactis cum coagulo parati, & gr. XX. nitri, quo, ſi abſorberetur forſan clyſter per vaſa lymphatica, æſtum ſanguinis mitigaret; ſed ſequebantur mox multæ alui dejectiones biliofæ, & non biliofæ, cum inteſtinorum ſpaſticis agitationibus, absque omni dolore, ſub quibus nunc pulſus ille moleſtiſſimus epigaſtricus, qui huc uſque per deligationes hypochondriorum & per devolutiones manuales epigaſtricæ regionis, ante per mulierum miniſteria adhibitas, vix moderari poterat, nunc ſilebat. Succedebat autem die ſequente, ante meridiem, fortiſſima horripilatio, quin totius corporis convulſiva concuſſio, cum mentis fugitiva alienatione, & ſpaſmo palpebrarum, oculos claudente, ut quæreret ægra, quis illam ad ſomnum cogeret? Durabant hæc ad pauca minuta tantum, inſequente palpebrarum frequente nictitatione. Rogabat nunc ægra frigidam potandam; cumque ipſi tantum cochlear, frigida repletum, daretur, arripit ipſum poculum & bonum hauſtum eius ingurgitat, unde ſtatim mentis reſtitutio, & ardoris, quem circa cor ſe ſenſiſſe dicebat, abolitio, omnisque ſpaſmi ceſſatio: ſuccedebat pulſus naturalis, & ſudor effuſus criticus, nullatenus debilitans, ſomno comite, inſequente mox appetitu, adeo ut poſt triduum rurſus ambulare potuerit. Durabat autem hæc euphoria vix per quatriduum, cum recurreret ille moleſtiſſimus pulſus epigaſtricus, cum æſtu, vigiliis & gravi cepha-

phalalgia, quæ autem mox per vomitus bilioſos ſolvebatur; & ex rhab. gr. X. cum guttulis paucis liqu. nitri fixi irroratis, ſuccedebant adhuc quædam bilioſæ dejectiones. Vigiliæ autem grano dimidio Opii nunc non cedebant; ſuperveniebant vomitus viſcidi, ſpumidi, albi, guttur ſtrangulantes, quando illos cohibere tentabat ægra, conjuncta tuſſicula perpetua, & exſcreatione muci, in faucibus collecti, moleſtiſſima comite. Vomitus hi nec tincturæ Rhei, nec aquæ menthæ cum ſucco citri auſcultabant: fauces & lingua ſenſibiles omne ſapidum recuſabant; accedebant rurſus puncturæ quædam in dextro hypochondrio, & venter rurſus intumeſcebat, quæ tamen inflatio illinitione ſpiritus frumenti minuebatur.

Cum ſub his pulſus ille epigaſtricus ægræ præ omnibus ſymptomatibus moleſtiſſimus eſſet, & ſenſus ardoris iterum tam ſcrobiculum cordis, quam etiam ſuperne pectus a perpetua, ut putabat, vomituritione occuparet, rogat ægra, ut linteum aceto madidum in ſcrobiculum reponeretur; abnuunt adſtantes, & ejus loco ſpiritum vini calefactum imponunt, unde vomitus mitigatio, & magnum moderamen pulſus epigaſtrici; ideo totum pectus, ægra jubente, ſpiritu frumenti calido tegitur, unde non ſolum pulſus & ardoris ceſſatio, ſed &, poſt quatuor inſequentes ſedes brunni coloris, abdominis ſubſidentia, quam ſomnus trium horarum, cum ceſſatione æſtus, & ſubſequente ſudore perpetuo, ægram refocillante, ſequebatur, & quidem, quod notandum, comite ſalivatione largiſſima ſpontanea & maxime commoda, loco priſtinæ exſcreationis muci moleſtiſſimæ, quæ vomitibus ſtipata erat. Interim hæc tranquillitas abſque omni nova turba non manebat: omnes enim articulationes artuum dolere incipiebant, & ſuperveniens menſtrua excretio, licet legitima, pulſum epigaſtricum cum dolore abdominis paululum revocabat, qui tamen, fluxu menſtruo per ſe aucto, cum dolore artuum evaneſcebat, ſuccedente rurſus *ſudore critico*, cum pulſu naturali. *Pavores* autem, qui ſemper

mitigatum malum ſequebantur, etiam nunc accedebant, ſuccini fumo autem rurſus profligabantur. Offerebantur tandem ægræ pilulæ ex Aſæ foet. gr. ij. Gumm. ammon. gr. v. & Extr. caſcar. aquoſ. q. ſ. pro doſi, quas ter de die ſumebat, unde, licet rurſus ſemel ſub nocte ſomnifera pulſus ille epigaſtricus adſurgeret, minus validus tamen erat, adeo ut *ab ægræ manu propria devolveretur*, juncta ſimul ligatura ſub hypochondriis: nec accedebat huic pulſui vomitus, qui, ſi jungitur, comite æſtu febrili, *magnam ſtagnationem ſanguinis in vaſis meſenterii, ſpaſmo elevatis, reliquisque vicinorum viſcerum vaſis indicat.* Convaleſcebat denique ſub harum pilularum uſu, licet crura, quæ per omnem morbum frigida fuerant, œdematoſa fierent, & ita per aliquot ſeptimanas perſeverarent: nec ſiniſtrum faciei latus, cujus oculus magis præ dextro, in ſpaſmo ſupra dicto, nictitabat, ab œdemate liberum erat.

(*Riga Halam miſſæ d.* 20. *Januar.* 1759.)

OBSERVATIO LVIII.

Dn. D. CRATON. GODOFR. HENNICKE.

Semiparalyſis linguæ, cum ſyndrome aliorum malorum.

Femina triginta quatuor annorum ex frigore nocturno & mœrore varia experitur ſymptomata hyſterica, palpitationem cordis, inſultus lipothymicos, conatus ad vomendum inanes, tormina per intervalla acuta, lancinationes & horripilationes dorſum pervagantes & nucham verſus ſeſe extendentes, ſudores largos, frigus pedum, vires imminutas, vocem raucam. Poſt primum partum in ſiniſtro hypochondrio ſenſit tumorem; ſecunda vice gravida quotidie vomuit, & poſt partum purulenta corrupta per uterum excrevit; vomitus per tres menſes

ſes continuarunt poſt partum, ſecuta tandem raucedo adhuc moleſta; poſt multos ſermones vox plane deficit, quam infuſum betonicæ interdum, vel ſpir. lil. convall. ad breve tempus reſtituit; reſpiratio, ſi alta petit, eſt difficilis, palpitatio cordis perpetua, frequentes colici dolores ad lipothymiam uſque exacerbati; menſium fluxus auget malum; venæſectio ſi inſtituitur, mortuæ inſtar jacet; alvus ſicca eſt, flatus vexant incarcerati, pedes frigent, extrema virium adeſt debilitas. Per aliquot menſes profunda obſervatur, ſub maxilla ſiniſtra, fovea; ſiniſtra pars dimidia linguæ pallida, corrugata, emortua apparet, dextra tremit, loquela difficilis eſt, circa radicem naſi ſpaſmos ſentit. Variis fruſtra adhibitis me adiit & conſilium petiit; ordinavi nervina, antiſpaſmodica in- & externa, ſed de effectu nihil reſcivi.

OBSERVATIO LIX.

Dn. D. CRATON. GODOFR. HENNICKE.

Vires ſimplicium ſingulares.

Paupercula in dorſo manus tumorem geſſit, magnitudine ovi gallinacei, duriuſculum; inopia preſſa, toleravit malum per integrum annum, tandem, dato conſilio, allium & cepas quotidie in copia cum cibis devoravit, quotquot mendicando potuit comparare, & ſic brevi tempore tumor fuit diſcuſſus ſine ullo topico remedio, & absque ſubſequente alio incommodo.

Juvenis 18. annorum ſtranguriam patitur doloroſiſſimam, hinc inde currit clamitans, mentulam manu tractans; ſpiſſa tandem & glutinoſa per intervalla exit urina cum levamine aliquali; malum ſæpe rediit, in- & externa alias probata fruſtra fere fuere adhibita, tandem Rob Sorbi aucupariæ aliquoties ſumtum levamen & auxilium attulit exoptatum.

(*Oeringa Halam miſſæ d.* 15. *Februar.* 1759.)

OBSER-

OBSERVATIO LX.

Dn. D. JOANN. FRIDER. CAROLI GLIMM.

Symptomata graviſſima, fere letbalia, a deglutitis ſeminibus Belladonnæ viroſæ oborta.

Puella valetudine fruens ſecunda, trimula, Iſenaci, die quodam menſ. Septembr. ann. præter. in aliena domo, pomeridie commorata, revertitur ad ſuos veſperi, cibum abhorrens, potum anxie petens, ſomnum perpetuo captatura, neque tamen impetrabilem. Media nocte vigil dormitura parum cibi, interdiu ingeſti, evomit. Enormibus tunc convulſionibus, epilepſiam veram mentientibus, adflicta, cœpit inſanire. Infantem miſeram, ſub diluculum matutinum, advocatus invenio modo, de quo obſtupui, inſequenti. Aderat reſpiratio, violenta, parva, crebra, anxia. Pulſus tangenti occurrebat celerrimus, debillimus, fere tremens, mortem portendens propinquam. Sitis ardens ſub ſomno omnium partium æſtu excruciat ægram, potum modo deſiderantem, modo exhibitum repellentem. Tum neque vomit, neque alvum exonerat. Madidi rigent capilli, rubet vultus tumens, ſcintillantes, torvos, præ ſe ferens oculos, omni puncto cutis reliquo pallente. Tranſpirat corpuſculum agitatum, nec adeo, ut abunde ſudet. Mingitur urina tenuis, aquoſa, pallida, frequens, magna copia. Garrula, mente vehementer perturbata, cachinnat, neque tamen vox cogitationi, cogitatio ſenſui, ſenſus reſpondet præſenti objecto. Paucis, delirium ægrotantis, ludicrum viſum, adſiſtentibus ſane triſtitiam movet horroremque. Interim conficitur tenellum corpus ſpaſmis diriſſimis, convulſionibusque repetitis, flectentibus muſculis inprimis inimicis. Hos, leviter quieſcentes, vicibus alternis mox excipiunt clamores longe lateque audiendi, dolorem occultum prodituri.

Suſpi-

Suſpicor itaque aliquam partem venenatæ, ex Solanorum gente, ſtirpis eſſe devoratam, ob malum tot tantisque ſymptomatibus ſtipatum, maioribus fere effectibus, cauſſis morborum vulgaribus. Parentes firmiter negantes omnia, me ſcrutante, tandem, animi cauſſa, filiolam ſuperiori die recordantur luſiſſe cum ſeminibus, quæ adlata, Cynapii ſive Ethuſæ Linn. eſſe intelligo. Horum vero eſſe non poſſe, quamvis venenatorum, tantam vim atrocem ſcio. Methodum itaque ſequor priori ſuſpicione nitentem. Præſidio artis mox evomit ægra ſemina multa exigua, ſubrotunda, compreſſa, reticulata, fuſca, cum membrana baccæ, immixta aliis paucioribus; oblongis, acuminatis, rugoſis, albidis, duris. Statim ac invenio vomitu rejectum, pernicioſas puellam adſumſiſſe baccas Belladonnæ, ſive Atropæ I. Linn. ſentio: hujus enim ſtirpis ſemina minora; majora autem *Rubi fruticoſi* Linn. fuere. Additis per diem, quæ methodus genuina jubet, convulſiones, delirium, triſtiaque reliqua phænomena evadunt mitiora. Capit ſub meridiem ægra, ſpem futuræ ſalutis jam habens, aliquid cibi & deinde obdormiſcit firmiter atque quiete, gliſcentibus tamen interdum ſpaſmis. Expergefacta circa veſperam parum adhuc alieni oſtendit, ſolo viſu menteque nonnihil hebetibus. Vtitur iterum alimento, paullo poſt capiens ſomnum omni nocte quietum. Toto interim & adhuc ſequenti ſecundo die magnam ſeminum baccæ viroſæ vim edidit alvo, convaluitque tunc perfecte. Computatis ſeminibus minoribus & membranis, octo ad decem videntur eſſe deglutitæ baccæ. Profuerunt ex arte adhibita, vomitorium ex Ipecacuanha, clyſmata ex aqua pura, repetita, pulv. antiſpaſm. ruber, lap. cancr. citr. & ſub finem cremor tart. & rhabarbarum. An igitur potenter reſolvit atque adtenuat diatheſin cancroſam Belladonna? Videtur, ob mutationes, quas nimia copia hauſta, in corpore animali parit, etiam remedio utentibus. Conveniunt ſic quodammodo vires Solani nigri vulg. & Phytolaccæ.

(*Iſenaco Halam miſſa d.* 10. *Mart.* 1759.)

OBSERVATIO LXI.

Dn. D. ZACHARIAE VOGEL.

De

Calculo ex veſica fellea nova methodo exſecto.

Ante biennium ab amicorum quodam rogatus, ægrum operarium ut viſitarem, eundemque, ſi fieri poſſet, priſtinæ ſanitati reſtituerem, quoniam bona valetudine præditus, robuſtus & laboris diligens fuerit, conveni illum & ſellæ inſidentem reperi. Facies erat tumida & flava, adeo ut & albuginea oculi tunica flaveſceret. Intumuerant manus pedesque, & functionibus ordinariis peragendis erant inhabiles. Pulſus debilis erat linguaque ſicca & flava. Iuxta relationem ſuam quadrageſimum ætatis annum agebat, ſemper bona valetudine uſus, præterquam, quod plus ſimplici vice intermittente laboraverat febri. Sex annos abhinc fabricæ lateritiæ operam dederat, tam hyberno, quam æſtivo tempore, ante ſeſqui annum vero in tertianam inciderat, qua diu quidem detentus fuerat, ita tamen, ut opus ſuum, licet cum multa difficultate, proſecutus eſſet. Febri tandem ope cujusdam Tincturæ, de qua ſaltem quatuor ad quinque uſque guttulas ſumere debuerat, (quæ procul dubio arſenicalis fuit indolis,) profligata, poſt aliquot hebdomades ictero adflictus decubuit. Adverſus hunc varia domeſtica remedia, ſibi commendata (quorum non amplius recordatur,) adhibuit, quæ ſanitatem reddiderunt quidem, bonam autem formam, qua fuit, ut & quodammodo vires, amiſit, his tamen non obſtantibus operam ſuam, quantum fieri potuit, continuavit, ut ſibi, liberisque alimenta pararet.

Ante dimidium circiter annum invaſerat illum icterus flavus, imo & niger, vehementi febre & delirio junctus. Uxor medicamenta quædam a pharmacopola, uti etiam ab aromato-

pola

pola quodam, qui antea pharmacopœo cuidam a ſervitiis fuerat, contra hunc morbum obtinuerat, eorumque ope in tantum convaluerat, ut ſaltem tumor quidam in corpore membrisque ſuperſtes fuerit, qui tamen pani lucrando ineptum reddiderit ipſum. Monſtravit mihi poſtea tumorem in latere dextro proxime ſub coſtis nothis, quem ſtatim poſt febrim animadverterat, quive per ſingulas hebdomades fere increverat.

Tumorem hunc, qui formam ovato-rotundam referebat, dum æger in ſella ſedebat, examinavi. Cutis ibidem, ſicuti per totum corpus, colore nauſeabundo flavo tincta erat, ſubque illa deprehendi fluctuationem quandam, absque ullo tamen inflammationis ſigno. Attactus ejusdem ægro non erat moleſtus. Juſſi itaque, ut in lecto transverſim decumberet, & tumorem perquiſivi ſumma cum attentione. Non imminutum inveni, fluctuationem vero manifeſtiorem. Poſtea laborantis dorſo ſuppoſui pulvinar rigidum transverſe, & minorem tumoris elevationem deprehendi, ſitus vero ejus nulla ratione mutari potuit. Porro priorem ægro poſitum reddidi, & tumorem obſervavi eodem modo comparatum, ut in principio, ſine ulla mutatione. Quo facto ab ægro diſceſſi, promittens, me poſtridie reverſurum eſſe, & morbum penitius examinaturum.

Probe igitur ponderatis omnibus hujus ægri circumſtantiis quum nullum tumoris in hepate ſignum deprehenderem, æger etiam nulla inflammatoria febri laboraret, & neque ardorem, neque pulſatiles, neque alios graviores in tumore ſentiret dolores, tumor autem, in elatiori dextri lateris parte, in ipſa fere linea & apice quartæ ſpuriarum coſtarum, ſine qualicunque externo pariter, atque interno, ſub attactu eveniente decremento, aut incremento, totumque corpus ícterico adhuc perfuſum erat colore: judicavi, unum alterumve calculum veſicæ felleæ cholidochum ductum obturaſſe, bilem in ea coacervaſſe, prædictam veſicam dilataſſe, & talem tumorem excitaſſe. Ipſa illa febris inflammatoria, quam ante dimidium annum ſuſtinue-

 rat

rat æger, illud forte eidem præſtitit beneficium, quod veſica fellea ſub ea peritonæo firmiter fuerit annexa, id quod maxime in votis habui, ſpemque non plane inanem de eo concepi. Conſtitui ergo mecum, pro ſalvando et ſanando ægro, illam in veſica fellea operationem, ad eximendos calculos, ſuſcipere, quæ a nullo hactenus Auctore deſcripta aut inſtituta fuit *a*).

Acceſſi ergo iterum ad illum, exponens ipſi, nullum aliud, quo ſanitatem conſequi poſſet, ſupereſſe remedium, quam tumoris in abdomine inciſionem, pro extrahendo unico aut pluribus calculis, veſicæ felleæ ductum obturantibus. Is ſtatim probavit propoſitum, dummodo ſanitatem recuperaret, vel, ut hoc hominum genus loqui ſolet, mori poſſet, quoniam ad quævis negotia ſeſe ineptum & inutilem ſentiret. Hinc tumorem, priori modo, quantum quidem poſſibile erat, iterum perſcrutabar, illumque ſimili plane ratione, uti priori die, comparatum deprehendi, ſimul vero obſervavi, eundem in ſatis notabili ambitu cum peritonæo concretum eſſe. Temperantem ergo mixturam ægro præſcripſi, de qua, elapſo quolibet bihorio cochlear unum aſſumere debebat, clyſteremque poſtridie injicere juſſi, ac ſimul antemeridiano tempore rediturum me eſſe promiſi.

Interea faſciam quinque ulnas longitudine, & palmam latitudine referentem, unacum ſcapulario confici curavi, ex inſtru-

a) Variæ quidem in Actis Academiæ regiæ chirurgicæ (*Memoires de l'Academie Royale de Chirurgie*) Tom. I. p. m. 150. occurrunt obſervationes de ſimili veſicæ felleæ morbo, unacum deſcriptionibus quarundam operationum; ſed non niſi tales, ubi inflammatio in veſica & peritonæo apoſtemata produxit, & calculi fellei, inter muſculos abdominis propulſi, facta apertione talium apoſtematum a Domino Petit extracti fuerunt; & denique hiſtoriæ quædam, quæ bilioſum in hac veſica hydropem demonſtrant; apertionem vero talem exquiſitam inſtitutam fuiſſe, nondum me legiſſe recordor.

ſtrumentorum meorum apparatu forcipem concinne fabricatum, & ſecundum Garengeoti delineationem *b*) formatum, ut & acutiſſimum cultrum inciſorium (*biſtouri*), lanceolam, & ſpecillum ſelegi, atque pro fomentatione vinum rubrum cum myrrha & oleo decoqui juſſi.

Hoc facto cum adminiſtro ad ægrum dicto me tempore contuli, & venæſectionem ad ſex uncias ordinavi. Clyſter jam deſideratum præſtiterat effectum. Apparatu inſtrumentorum, faſciarum & reliquorum in ordinem redacto, ægrum in adaptatam collocavi menſam, & ſub tergum ejus pulvinar ſolidum poſui, unde tumor aliquo modo evidentius protuberabat. Elevans dein, cum adjutore, cutem, acutiſſimo cultro inciſorio diſſecui eam ad muſculos abdominales uſque, poſteaque partes muſculoſas promte ſeparavi a tumore, ita tamen, ut peritonæum cum tumore exacte detegerem. Porro, lanceolam paulo majorem prehendens, aperui veſicam felleam tumidam firmiterque adnatam, ad pollicis longitudinem, unde mox corruptæ & grumoſæ bilis notabilis quantitas ſuper ægri abdomen effluxit. Argenteum dein ſpecillum in hiatum hunc immiſi, & calculum in ductu veſicæ felleæ communi firmiter hærentem detexi. Prædictum ergo forcipem prehendens, illum in eundem intruſi locum, quem ſpecillum indicaverat, & facillimo negotio calculum uſque ad inciſionem, in veſica fellea factam, perduxi; aſt quoniam hæc ſatis ampla non erat, prompte eam dilatavi, ut idem forceps unacum calculo educi potuerit. Hoc facto, ope ſpecilli indagavi, an plures adeſſent calculi, nullum autem inveni. Igitur bilioſas quasdam viſcoſitates, adhuc ſuperſtites, ex vulnere expreſſi, illudque ad inſtar ſimplicis qualiscunque vulneris deligavi in ſicca ſaltem forma, impoſito emplaſtro glutinante ſatis valido, & deſuper applicando prædictam fomentationem cum ſextuplici ſplenio, hæcque omnia

 ope

b) Vid. ejus *Traité des Inſtruments de Chirurgie* T. I. p. 83.

ope antea præparatæ faſciæ contentivæ obfirmando, quam ſcapularium in debito ſervavit ordine *c*). Aeger poſtmodum in ſtratum ſibi lectum deferebatur, totum abdomen panno laneo calefacto obtegebatur, & mixtura eidem porrigebatur, de qua quovis bihorio cochlearia duo ſumebat. Conſtabat hæc ex pulv. rad. curcum. conch. citr. ſuccin. ppt. tart. tartariſ. & nitr. cryſtall. quæ omnia cum aquis ſcabioſ. chærefol. card. bened. ceraſ. nigr. & ſyrup. aurant. remixta erant. Per diem iſtum noctemque ſequentem optime habuit, & aliquot horas tranquille dormivit. Mane æger ante deligationem alvum ſponte depoſuerat; urinæ quantitas ſufficiens excreta erat, copioſumque monſtrabat ſedimentum; pulſus erat plenus & ſatis ordinatus; lingua mollis & humida apparebat, inprimis autem oculorum ſplendor, ob flavi coloris diminutionem, auctus magis erat. Ut paucis omnia complectar, de nulla fere moleſtia conquerebatur æger, quare ſupra dictæ mixturæ uſum porro continuare juſſi. Præparato jam novo deligationis apparatu, qui tamen, præter admixtum oleum olivarum & hypericonis, nil novi continebat, denudavi vulnus & bene coarctatum

c) Quamquam hæc operatio, in ſe ſpectata, parum difficultatis involvere videatur, dum ſub eadem neque nervi, neque arteriæ, quæ alicujus ſunt momenti, læduntur, unde communiter illa ambigua & pericuIoſa redditur; certum tamen eſt, quod ejusmodi in veſica fellea ſuſcipienda operatio inter periculoſiſſimas referri mereatur, ſiquidem, ſi pars illa peritonæo per inflammationem, quæ partim in bile ipſa, partim in hac veſica, ob copioſa ejus vaſa ſanguifera, excitatur, non arcte ſatis annexa eſt, prout in pectore quandoque pulmones cum pleura connectuntur, facile pars quædam iſtius veſicæ extenſa, & a peritonæo libera, aperiri poteſt, unde dein bilis vel ſpiſſa, vel tenuis, facile in cavitatem abdominis effluit, ſymptomataque ſic graviſſima excitantur, immo, ſub diuturniori ejus mora ipſa etiam mors inevitabilis acceleratur. Inter ſubtiliſſimas igitur hæc operatio merito referenda eſt, & ſumma cum prudentia ſuſcipi debet.

tum illud deprehendi, absque ullo tumore & inflammatione. Inunxi illud oleo nominato, & communivi linteo carpto, emplaſtris glutinantibus, fomentatione & faſcia contentiva, tandemque ægro quietem commendavi & deligationem iterum per viginti quatuor horarum ſpatium intactam reliqui. Hanc deligandi rationem in tertiam usque hebdomadem proſecutus ſum, hacque ratione, absque ullo notabili ſuperveniente ſymptomate, firma inducta fuit cicatrix.

Durante autem hoc tempore quarto quolibet die ægro lene exhibui laxans, pro quotidiano potu ſpecies aperitivas minores, cum rad. Chinæ, Sarſaparillæ & Lign. Saſſafr. præſcripſi, cum ſequente Mixtura, de qua tertia qualibet hora ſexaginta ſumſit guttas: Rec. Tinct. mart. helleb. Anim. Rhei ana ℥j. Eſſent. caſcarill. ℥ß. M. quibus cacochymicum corpus purgatum, & humores, bile inquinati, iterum emendati ſunt. Diæta, pro ægri facultate, optima, qua fieri poterat, ratione ordinata fuit.

De reliquo, per totum curationis tempus, durantibus tribus hebdomadibus, nulla plane notatu digna occurrerunt ſymptomata. Quatuor diſtinctis vicibus laxans aſſumtum, duabus mixtura repetita atque conſumta, & denique in fine curationis Mixtura tonica Stahlii exhibita fuit.

OBSERVATIO LXII.

Dn. D. ZACHARIAE VOGEL.

De

Carcinomatis occulti generatione, ejusque curandi methodo plane ſingulari & nova.

Ancilla quædam, annorum aliquot ſupra viginti, zythopœo cuidam ſervitia præſtans, per ſitulam ferratam, quam ex puteo profundo extrahere debuit, vehementem contuſionem

in

in dextra mamma, valde carnoſa, accepit. Erat illa, prout externus monſtrabat aſpectus, optima valetudine prædita, habitusque ſatis carnoſi & robuſti. Parum doloris ex hac contuſione ſentiebat, nihilque idcirco contra eandem in uſum vocabat. Interim tamen in mamma oboriebatur tumor, manſitque in ancillatu, cum multis gravibus moleſtiis conjuncto, per integrum adhuc biennium *a*). Tumor valde increſcebat, multasque manifeſto apparentes nanciſcebatur venas varicoſas *b*), quæ mirum

a) Docet quidem quotidiana experientia, quod humor coagulatus in vaſis, vel tumor aliquis ſcirrhoſus, per longum temporis & annorum ſpatium absque mutatione & noxa ingenti perdurare poſſit; motu autem humorum in vaſe aliquo patulo, talem tumorem ambiente, a quacunque cauſa adaucta, facile oritur inflammatio, quoniam vaſa, aliunde jam compreſſa, ſub motus augmento obſtruuntur. Oriuntur hinc quoque dolores, pluraque alia cum iisdem connexa ſymptomata, mutatur inſuper exinde ſcirrhoſus mammæ tumor in feminis, quæ manuum opera victum ſibi parare coguntur, ſæpe in carcinoma. Interim ſcirrhus nunquam ſubito & uno actu in peſſimum carcinoma degenerat, ſed immutatur ſenſim ſenſimque, & ſubinde malignitatem majorem acquirit.

b) Sub initium nullum immediatum commercium habet materia indurata cum vaſis ſanguiferis, quousque nempe tumorem conſtituit; coagulata enim eſt, caſeoſæ & ſaponaceæ indolis. Pro qualitate tamen partium materia communiter differt. Initium enim ſi verrucoſum fuerit, apparet illa ſubfuſca, obſcurior & colore ſublivido. Pro glandularum, earumque ſitus conditione, conſiſtentiæ eſt rubicundæ, vel albidæ compactæ. Inter has indurationes collectas adparent communiter fibræ albæ, duriores & ſolidiores, per totum tumorem ſeſe diſpergentes, & radicem ſæpe magni circuitus agentes. Vaſa enim ſanguifera, præſertim revehentia, quæ in ejusmodi tumorum vicinia & ambitu deprehenduntur, majorem, ſub illorum incremento, ſuſtinent compreſſionem, humorumque per illa progreſſus, aliunde jam admodum debilis, retar-

mirum in candida cute præbebant ſpectaculum, ſimul vero efficiebat, ut imperiti multi, forte ab illa rogati, inde a remediorum ſuppeditatione, quæ alias procul dubio commendata fuiſſent, deterrerentur, ſubſecuturam metuentes vaſorum ſanguiferorum rupturam, indeque eventuram hæmorrhagiam lethalem. Per tres annos igitur perſona hæc absque ullo medicamentorum uſu inceſſit. Auctus vero interim ita fuit tumor, ut brachium movere amplius non potuerit, unde ancillatum deſerere, & ut victum neceſſarium ſibi acquireret, manu ſiniſtra lanam ducere coacta fuit.

In his anguſtiis ægra me acceſſit, mammamque læſam mihi oſtendit, quæ verum carcinoma occultum, ſicuti ab auctoribus plerumque deſcribitur, repræſentabat *c*). Summam in admi-

retardatur, ut a ſanguine ſtagnante intumeſcant, obturentur, nullumque amplius uſum præſtare queant, majori autem ſua evidentia a craſſo ſanguine obſcurum livorem & ſubnigrum colorem mutuentur, quare ab ejusmodi ramis cœruleis, hinc inde per tumorem talem tranſeuntibus, carcinopi nomen (*Krebsfuß*) originem traxit.

c) Aetius tale occultum carcinoma, inter alia, ſequentibus deſcribit verbis: *Cancro non ulcerato in mamma exiſtente, tumor apparet ingens, ad tactum renitens, inæqualis, inſtar feræ ſævus, penitiſſime pertinaciter inſertus, radices longe lateque extendens, & venis circumſitis velut illigatus, quas circum circa varicoſas habet, colore cinericius ad ruborem vergens, & aliquando ſublividus, & videntibus quidem mollis apparet, tangentibus autem duriſſimus eſt, ut viſui hac parte non ſit credendum.* Tetrab. IV. Serm. IV. Cap. XLIII. Tale jam deſcriptum carcinoma occultum veteres etiam vocarunt NOLI ME TANGERE, probe jam per experientiam edocti, quod, ſi per internorum, vel externorum remediorum uſum & applicationem ejusdem aut diſcuſſio, aut ſuppuratio tentetur, præſens jam jam ægri calamitas tunc certiſſime augeatur, mors illius acceleretur, tantoque magis acerba & miſeranda evadat. Interim tamen is, qui vera

admirationem me rapiebat rarum & ſingulare hoc ſpectaculum. Quæ mammam ægræ obtegebat cutis, pulcherrima prædita erat albedine, multaque millia venarum expanſarum, ad inſtar retis artificioſe texti, ſupra tumorem diſtributa erant, qui notabiliter ſupra mammam eminebat, ut illa quaſi duplicata videretur. Tumor ipſe admodum magnus & durus erat, absque dolore tamen & verſus tendinem muſculi pectoralis majoris adeo ſtringebat, ut brachium a corpore diſtenderetur, & fere ſine motu ſuſtentari deberet. Ad tactum ſæpius repetitum, & quidem fundum verſus directum, paululum rubeſcebat tumor, cum aliquali dolore, atque cutis externa anſerinæ ſpeciem præ ſe ferebat, quum alias mamma cute nitida, tenera, ex albo cœruleſcente, obducta fuerit, prout reliqua dimidia pars, eaque inferior, quæ adhuc mollis & ſana erat, ſufficienter monſtrabat.

Quoniam vero de ægræ ſuſtentatione debita non ſatis certus eram, hinc eam cum aliquali tantum ſolatio dimiſi. Tranſibant ſic octo fere aut novem menſes, quo temporis intervallo llam non amplius vidi. Ipſo vero illo tempore, quo peregrinus quidam Chirurgus, qui per biennium Pariſiis commoratus fuerat, multasque alias regiones inviſerat, ut, quæ in chirurgicis præclara & eximia ſunt, videret, addiſceretque, apud me erat, ægra hæc ex improviſo redibat, petitura a me, ut ipſam ab onere & malo, quod ferre amplius non poſſet, liberarem. Monſtrabam prædicto Chirurgo mammam, qui, ſingularem ejus conditionem miratus, operationem, propter vaſorum ſanguiferorum inſignem copiam, haud ſuſcipiendam eſſe arbitrabatur. Rogabam autem, ut vel ipſe, me adſiſtente, eam ſuſciperet, vel permitteret, ut ego, auxilio ipſius adjutus, illam perficerem. Prius recuſabat modeſtiſſime, poſterius ſe libenter

ram humani corporis ſtructuram probe cognitam habet, facile utique rebellis hujus morbi indolem perſpicere, convenientemque eidem medendi rationem adornare poterit.

ter præſtiturum eſſe promittebat. Quo facto duo ex amicis rogatum miſi, ut operationi aſſiſterent, & ægram interrogavi an illam conſtanti animo perferre velit? quia absque ulteriori mora eandem ſuſcipere vellem. Neminem certe ad ejusmodi negotium alacriorem & promtiorem vidi, quam quidem hæc ſeſe præbuit, audita ſententia mea. Denudando pectus, lacerabat veſtem, qua induta erat, & lætabunda offerebat malum, ut prompta hæc declaratio omnino aliqualem nobis riſum extorqueret.

Commorabatur ergo apud me prædictus Chirurgus, intuens, qua ratione me ad operationem præpararem. Quum vero obſervaret, quod ſaltem ſufficientem linamentorum carptorum numerum conficerem, & circiter tres aciculas curvas filo ſerico ſimplici inſtruerem, quibus forſitan aliquot arteriæ, ob copioſe generatas venas præter morem dilatatæ, ſubligandæ eſſent, (alias enim liquor meus ſtipticus pro hoc ſcopo obtinendo ſufficit,) juncto vulgari cultro inciſorio, mappula ſimplici, quæ faſciæ loco pro deligatione inſerviret, & aliquot quadratis ſpleniis; valde miratus fuit, quoniam hactenus operationem hanc non niſi mediante Helvetii forcipe & cultro magno peractam viderat. Commemorabat de variis modis, quibus talia carcinomata operando hactenus ſublata eſſent, & quod Solingen, celebris ille Batavus, magna quadam furca incurvata cancroſam mammam confoderit, attraxerit, & ſectione circulari, cum plano incurvato cultro, properanter abſtulerit, ſanguinis vero profluvium cauterio lato ſedaverit, venasque adapertas aduſtione oppilaverit. Porro, quod Bidloo furca ſimplici, vel incurvata haſta, pro tumore detrahendo, uſus fuerit, eandemque priorem methodum dein obſervaverit. Helvetium cum curvo ſuo forcipe, cultroque magno vix magis appoſite proceſſiſſe, donec Tabor aliud novum atque ſingulare inſtrumentum excogitaſſet, quo ægræ brachium retineretur atque extenderetur, ut mamma hac ratione ſimul comprimen-

do auferretur. Tandem, quod celeberrimus HEISTERUS, cum compluribus aliis, duobus curvis acubus utatur, quas contorto fune in crucis formam pertraheret, dein cancroſum tumorem a muſculo pectorali attolleret, & poſtea cultro magno mammam ab ima ad ſummam partem una ſectione ſepararet. Hos vero & ſimiles modos, quia omnes nimis crudeles, minusque ſecuros judicabam, quodque veræ partium conſtitutioni & morbo ipſi, providam tamen & exactam operationem requirenti, minus congruerent; hinc cupidus erat, meam curandi methodum in hac periculoſa mali iſtius conditione videndi.

Arceſſitam ergo ægram ſellæ impoſui, & ſecundum artis leges immobilem ſervari curavi. Dextrum brachium bene extenſum tenebatur, ut muſculus pectoralis in debita tenſione permaneret. Manu dein ſiniſtra tumore firmiter apprehenſo, &, quantum fieri poterat, a ſana adhuc mammæ parte fortius detracto, cultro inciſorio rectam inciſionem, ad ſpithamæ longitudinem, uſque ad muſculum pectoralem, feci. Cultrum ſtatim adſiſtenti cuidam tradidi tenendum, intusque dextræ manus indice cancroſum tumorem a pectorali muſculo ſaparavi; manu vero ſiniſtra tam diu illum attraxi, donec omnis indurata ſubſtantia glanduloſa, tactu indice, ſeparata fuerit. Poſtea ſiniſtram in vulnus immiſi, & ſecundum indicis digiti ductum cultro inciſorio cutem, & cum ea depravatam mammæ partem, in forma rotunda abſcidi. Hoc facto duæ patefactæ arteriæ adacta in circumferentia illarum acicula curva ſubligandæ erant, reliquum ſanguinis profluvium ſedavit liquor meus ſtipticus. Vulnus quadratum, longitudine & latitudine pedem æquabat, tumor pendebat pondo duo & dimidium, extraxeramque ſub ipſa etiam clavicula aliquas induratas glandulas, quæ omnia ſane alia quadam methodo peragi non potuiſſent.

Sub operatione optime ſeſe geſſit ægra, ut clamando nullam mihi moleſtiam creaverit, factaque deligatione admodum tranquilla fuit, & gratias mihi flensque gaudensque egit. Quia vero

vero domicilium extra urbem ſumſerat, permittere haud poteram, ut eo ſe reciperet. Neceſſitate igitur coactus per noctem in ædibus meis eam retinui, & temperantem mixturam ordinavi, de qua ſingulis horis conſuetam ſumeret doſin. Amici mei, & qui operationi interfuerunt, de eadem feliciter peracta lætabantur. Chirurgus cum ſimplici facilique methodo circa hanc alias crudelem operationem quam maxime contentus erat, eximiumque mirabatur liquoris ſtiptici effectum.

Nox interim paululum inquieta fuerat, dum vires ægræ naturales valde activæ erant, ſicut etiam in pluribus ejusmodi ſubjectis expertus fueram. Fluxus ſcilicet menſtruus prodiit, & quidem præter morem conſuetum paulo largior, quo tamen non parum levata fuit ægra. Sequenti die proſpexi eidem de hypocauſto & lecto in diverſorio quodam, ubi commode illi ſerviri poterat. Poſt quadraginta octo horarum intervallum deligationem religavi. Pulcherrimum, puriſſimumque vulnus, cum optima ſuppuratione, deprehendebatur, omniaque ex voto & ſententia comparata erant. Pro conſolidatione adjuvanda unice ſaltem linamento carpto ſicco uſus ſum, nihilque amplius ſupererat, quam ut vulnus ſub duplici quotidie facta deligatione mundificaretur. Quoniam vero ægra ante operationem nullum adſumſerat evacuans remedium, hinc tertia poſt operationem die tale præſcripſi, quod bono effectu non cai ruit. Dein intra viginti quatuor horarum ſpatium ſeſquidrachmam corticis Peruviani, cum pulvere antiſpaſmodico Stahli mixtam, ſumſit, & octavo quolibet die, pro obtinenda leni evacuatione, Decoctum laxativum Viennenſe exhibui.

Elapſis ita ſex hebdomadibus, penitus tandem convaluit, jamque præterlapſi ſunt viginti anni, quum bona ſemper va letudine gauderet, ſemperque ancillatur, mammam etiam cancroſam in ſpiritu vini conſervat, & memoriæ cauſa ſancte cuſtodit.

OBSERVATIO LXIII.

Dn. D. ZACHARIAE VOGEL.

De

Cancro mammæ ſiniſtræ, a cauſis internis orto, & in ſuppurationem deducto, feliciter quidem curato, ſed poſtea in genitalibus lethali reddito.

Femina quædam ruri degens, octo & quadraginta annorum, temperamenti cholerico - ſanguinei, ante quadriennium magno incendio perterrefacta, doloroſum nodum in mamma ſiniſtra, ut & in pudendorum labio accepit. Manifeſtavit ſe hoc malum per vagos & alternantes dolores, modo hunc, modo alium locum, pro circumſtantiarum ratione, occupantes. Ceſſante autem poſt anni ſpatium menſtruo fluxu, dolor atque tumor magis in mamma, quam altero loco, ingraveſcebat *a*). Ibi

a) Illo enim tempore maximæ contingunt mutationes in ſexu feminino, eodemque oriuntur ſæpe & augentur tumores ſcirrhoſi in utero, ovariis, & mammis, præſertim cum mammæ inſuper cum utero nexum habeant arctiſſimum, unde mirum non eſt, quod, ſimulac retardatur fluxus menſtruus, ſtatim patiantur maxime, vaſa earum extendantur & prædicti tumores oboriantur. Interim proſtant etiam obſervationes, quod poſt inordinatum fluxum menſtruum, aut plenariam ejus ſuppreſſionem, etiam aliæ partes glanduloſæ intumeſcant, veluti in inguinibus, meſenterio, pancreate, ventriculo, cet. cujus generis varios caſus me vidiſſe & expertum eſſe recordor. In genere autem jure meritoque tumor ſcirrhoſus tunc metuendus eſt, quando ſubita ſoliti iſtius fluxus obſtructio præceſſit. Accedentibus inſuper in corpore eiusmodi mutationibus, quæ alias naturali ordine in illo evenire ſolent, vimque ſimul & velocitatem augent, facile tumores tales degenerant in cancrum majoraque incrementa ſumunt.

Ibi enim piſi ſaltem majoris magnitudinem ſervabat, absque gravioribus doloribus, præterquam quod ſubinde tenſiones quædam *b*) in eo animadverterentur, cum e contrario tumor mammæ in magnitudinem ovi gallinacei increſceret, & valde doloroſus evaderet. Chirurgus ejus regionis non plane imperitus, varia externa & interna medicamenta ordinavit, quorum tamen uſum optatus non excepit effectus, ſiquidem malum ſemper gravius redditum fuit. Tandem emplaſtrum quoddam præſcriptum rem omnem in peſſimum conjecit ſtatum. Tumor cancroſus magis magisque invaluit, acceſſit inflammatio, & tandem tribus in locis ulceroſa prodiit materia *c*).

Sub hac miſera rerum facie huc venit, conſilio & auxilio meo uſura. Deprehendi ægram valde impetuoſam, impatientem, & ad iracundiam quam maxime proclivem, præſertim cum audiret, operationem eſſe unicum remedium, cujus ope a dolore intolerabili & multis alias ſubſecuturis malis liberari poſſit. Hinc fuſius eidem expoſui, quod ejusmodi affectus animi ſumme pernicioſi ipſi ſint, optimamque curationem retardarent aut

b) Dolorem tendentem in ſcirrhoſo tumore, experientia convictus, ſemper pro ſuſpecto ſigno reputo, quoniam, aucta tenſione nervorum, & plenariam rupturam illorum minitante, mox ſuccedunt graves dolores cum augmento mali, ſcirrhusque facile in cancrum degenerat, præſertim ſi pars affecta per cauſas externas imprudenter irritatur & atteritur.

c) Docet experientia, quod tumor ſcirrhoſus per plures annos, ſine magnitudinis, dolorum & malignitatis incremento, geſtari poſſit. Interim per experientiam edoctus ſum, quod, ſi magnitudo brevi tempore duplo auctior evadit, aut tumor magis, quam antea, induteſcit, hoc ſemper periculoſum præbeat ſignum, quia cancer apertus certiſſime imminet, nullaque ratione evitari poteſt. Evidentius autem hoc cognoſcitur, quando tumor ſcirrhoſus, nullo modo reſolvendus, perverſa quadam curandi methodo irritatus fuit. Vtplurimum enim carcinomata ſunt ſymptomatica, & medicaſtris potiſſimum tribuenda.

aut plane irritam redderent. Patientiam igitur & animi tranquillitatem optima remedia eſſe, quæ adjuvare operationem poſſent, atque ſub eadem, & poſt illam ſtrictiſſime obſervari & conſervari deberent. Res ſane magni laboris mihi fuit, antequam illam placare, æſtuantesque lachrymas cohibere potui. Tandem conſiliis meis audiens erat, unde ſedantem & temperantem præſcripſi emulſionem, ut per noctem quodammodo reficeretur. Poſtridie decem uncias ſanguinis ipſi emitti curavi, uſumque emulſionis continuare juſſi. Sequenti die laxans ſumſit remedium, & veſperi emulſionem, donec tandem tertio die operatio eodem modo, uti in præcedenti obſervatione deſcripta extat, ſumma, qua fieri potuit, lenitate, peracta fuit.

Sub ipſa mammæ ſeparatione, omniumque induratarum partium glanduloſarum exacta per tactum exploratione, in certo quodam loco, immediate ſub externo hiatu ulceris iam jam facti, majorem aliquam reſiſtentiam obſervavi, quam alibi. Nihilo tamen minus perfeci id, quod mihi propoſueram, & poſtquam mamma penitus ſeparata & remota erat, præcipua mihi cura fuit, ut ſanguinem effluentem ſiſterem, quod etiam, injecto arteriæ vinculo, & minoribus ramis ope linamentorum carptorum, liquore meo imbutorum, obtectis, effectum dedi. Hoc facto indagavi locum illum, ubi ſeparatio aliquo modo retardata, & obſtaculum notatum fuerat. Deprehendi ibidem ſingularem quandam impreſſionem in pectoralis muſculi fibris, ita comparatam, ſicuti alias apparet, quando verruca ex carnoſo loco extracta fuit. Hoc ſaltem notandum erat, quod locus ille nullum ſanguinem emitteret. Nulla etiam obſervabatur læſio fibrarum muſculi, præterquam quod preſſione criſpatæ eſſent. Deligavi igitur ægram, in lectum eam deferri juſſi, & præſcripſi mixturam, cum cortice Peruviano, tartaro vitriolato & nitro junctam.

His peractis mammam ſeparatam examinavi, an remanſerit quicquam, quod a tumore cancroſo, glanduliſque induratis

forte

forte ſeceſſerit, vel an membrana eas inveſtiens læſa fuerit. Nihil plane horum omnium factum eſſe deprehendi; cutis glabra cingebat partes prorſus induratas & ſaltem protuberantia quædam notabilis, ſaccharatum globulum magnitudine referens, animadverti poterat, ſimili tamen glabra cute obtecta. Hæc fuit ipſa illa tumidula prominentia, quæ ſupra dictam impreſſionem produxerat & reliquerat, ac, licet levis admodum momenti eſſe videretur, varia tamen moleſta conſectaria in curatione ſubſequente excitavit, prout ex ulteriori ejus progreſſu apparebit, ut idcirco inpoſterum talia forſitan iterum occurrentia depreſſa loca ſemper, etiamſi innocentiſſima, & ab omni inquinatione libera videantur, ſectione tamen a muſculo auferre conſtituerim.

Interim prioribus tribus hebdomadibus optime ſucceſſit ſanatio, ita ut vulnus ultra dimidiam partem magnitudinis priſtinæ conſolidatum, & ſuppuratio ſemper legitimo modo comparata fuerit. Aegra uſum corticis Peruviani prædicto modo continuavit, & quarto vel quinto quolibet die lene laxans aſſumſit.

Carcinoma in pudendorum labio tum temporis in ſatis tolerabili manebat ſtatu; ſed poſt prægreſſum vehementem animi affectum graviores in eo dolores ægra ſenſit, apparente ſimul aliquali inflammatione. Hanc ergo ob cauſam de malo hoc tunc temporis demum certior redditus fui, illudque vidi. Ordinavi itaque ſacculos ex herbis paratos, venæſectionem aliquoties reiterandam, (quia jam ante biennium fluxus menſtruus ceſſavit,) & laxantia remedia, quibus incommoda illa tollebantur, malumque iſtud a doloribus immune manſit.

Hoc igitur impedimento remoto, & mammæ vulnere poſt quintam hebdomadem ad thaleri magnitudinem uſque conſolidato, locus ſupra dictus intortus in muſculo pectorali, poſt iteratam quandam animi commotionem vehementem, quæ ſub prandio partim per epiſtolam ingratam, partim ob ciborum ap-

paratum acciderat, & vomitum provocaverat, dolere incepit. Accedebat dein febris acuta bilioſa, quæ plura alia poſt ſe trahebat mala. Omnibus quidem eo allaboravi viribus, ut liberarem ægram ab hac pernicioſiſſima febre & a ſymptomatibus moleſtis, ex animi perturbatione prognatis; aſt, quicquid etiam levaminis procuratum fuerat, illud omne fungus cancrinus, in vulnere genitus, irritum fere reddidit. De hocce ergo malo per novam operationem tollendo nullo modo cogitandum erat, antequam febris iſtius mitigatio & virium qualiscunque reſtitutio obtenta fuerit; omnia enim ſeptica remedia ſunt & manent in ejusmodi caſibus pernicioſiſſima. Hac ergo ratione tres fere præteribant hebdomades.

Tandem declaravi ægræ, neceſſe omnino fore, ut pravum increſcentem fungum cultro tollerem. Felix eram intuitu hujus propoſitionis, quamvis in prima operatione mecum, & cum omnibus præſentibus certamen initura videretur, niſi provide retenta fuiſſet. Apprehendi itaque occaſionem, cum frontem exporrigeret & aliquali ſe jucunditati daret. Simulac igitur propoſitum meum probavit, acutus culter meus ad manus fuit. Exſtirpavi fungum cancroſum cum tota magni pectoralis muſculi parte, cui ſe inſeruerat, & conſolidavi vulnus quatuordecim dierum ſpatio ita feliciter, ut ægra hinc proficiſci potuerit, monita ſimul, ut quovis modo caveret ſibi ab animi affectibus, leniter laxantibus remediis uteretur, elapſo quovis trimeſtri ſpatio venæſectionem inſtitueret, & exactam diætam obſervaret. Aſt, prout poſtea comperi, monita omnia neglexit. Tumor cancroſus in pudendorum labio recurrebat, &, accedentibus peſſimis ſymptomatibus, adeo ingraveſcebat, ut ſubſequente anno vitæ finem ægræ impoſuerit.

OBSERVATIO LXIV.

Dn. D. ZACHARIAE VOGEL.

De

Maxilla inferiori retrorſum luxata & ſingulari quadam methodo reſtituta.

Præſentis hiſtoriæ argumentum in obſervationibus meis notatu mihi eſt digniſſimum. Demonſtrat non ſolum, fieri poſſe, ut maxilla inferior retrorſum luxetur, quod Chirurgus ille celeberrimus, Dn. PETIT, admittere noluit *a*), ſed monſtrat etiam peculiarem quandam enchireſin, cujus ope graviſſimo illi malo, ejusmodi hominibus tragicam & miſerrimam mortem concilianti, medela præſtari, & infelices ægri ab inevitabili interitu liberari poſſunt. Horror ſane jucundus animum adhuc ſubit, quoties felicis hujus operationis recordor, quamvis unica modo fuerit paupercula perſona, quam a tam certa & lacrymabili morte ſervavi, ſique illa mihi interdum fortuito occurrit, majori forte erga Deum gratitudine concitatus fuit

a) Qui interim veram articulationis in maxilla inferiori conditionem, ſolide deſcriptam, legere, ejusque luxationis poſſibilitatem & impoſſibilitatem exinde cognoſcere & dijudicare cupit, is modo evolvat Exercitationem XI. *Edimburgenſium Tentaminum atque Obſervationum, ad medicinam ſpectantium, Tom. I.* præſertim autem illam, quam excellentiſſimus Anatomicus MONROO cum multis annotationibus exhibuit, & exacta delineatione illuſtravit. Secundum hanc deſcriptionem veræ ſtructuræ articulationis, perfecta maxillæ inferioris luxatio retrorſum fieri nequit. Triplex interim experientia, quam in hiſtoria ipſa indicabo, itemque ſpecialis tractandi ratio, ita ſunt comparatæ, ut poſſibilis ejusmodi digreſſio maxillæ inferioris, retrorſum ex articulatione ſua facta, non omnino negari mihi poſſit, præſertim ſi muſculorum in maxillam inferiorem inſertio in ſubſidium vocatur, illorumque vera actio ſimul expenditur.

fuit animus meus, quam ipſius famulæ illius, cui tamen primario hoc magnum beneficium obtigit.

Evenire poſſe ſpeciem hanc luxationis, tribus vicibus experiri mihi licuit, prout fuſius mox indicabo. Me vero nunquam aliquid conſignatum deprehendiſſe, quod ad felicem ſpectat methodum, malum hoc poſſibile curandi, in anteceſſum quoque confiteor. Eo autem fine hanc magni momenti occupationem publice exponere placet, ne quisquam Medicus, occurrente ſibi raro tali malo, artis ope tollendo, vel in conſilium deſuper a Chirurgo quodam vocatus, unquam permittat, ut talis jam alioquin miſerrima ægra more peſſimo, hactenus recepto, oris ſpecilli applicatione male habeatur, magisque torqueatur, & mortis certe ſubſecuturæ cruciatus augeantur. Denique autem, ut viri ſagaces & ingenioſi curam & cogitationem ſuam ulterius in grave iſtud, perquam quidem rarum, ſed tamen poſſibile, malum conferre, facilioremque & meliorem methodum, miſeris talibus auxilium præſtandi illosque ſervandi, exputare & deſcribere queant. Caſus illi, qui mihi occurrerunt, in ſequentibus conſiſtunt.

Anno 1750. menſe Majo, prima pomeridiana hora famula quædam, quatuor & viginti circiter annorum, ad me venit, quæ tum temporis familiæ cuidam a ſervitiis erat, quæ meis utebatur conſiliis & auxiliis, unde illa mei habebat notitiam. Torvum præ ſe ferebat aſpectum, vultumque monſtrabat ſumme perturbatum. In eo tunc eram, ut in publicum prodirem; quia vero per biennium non videram illam, eaque me recta petebat, interrogavi, quid me vellet? Diſtraxit ambo oris labia, digitisque monſtravit, quod dentes arcte conſtricti eſſent, maxillamque inferiorem movere non poſſet. Suſurrando aliquid protulit, quod intelligere non potui, ſpumaque alba paſſim inter dentes prodiit. Hortatus eam, interrogando & per ſigna doceri cogitavi, ſignificavit autem, in altera aure deficere auditum.

In

In hypocauſtum ergo illam intrare, ſellæque ſe imponere juſſi. Hoc facto maxillæ inferioris conditionem examinavi. Superioris maxillæ dentes ante inferiores emicabant. Paululum vero contorta videbatur maxilla inferior, & faciei adſpectus obliquus, quod indicabant etiam dentes molares in dextra regione inferioris maxillæ, utpote qui paulo minus prominebant ante ſuperiores. In ſiniſtra vero parte contrarium notabatur. Maxilla inferior, ejusque dentes, cum ſuperiori tam arcte coanguſtata erat, ut ne tenuiſſimus quidem culter interſeri potuerit. In articulationis igitur loco maxillam ſcrutabar. In dextro latere condylus inferioris maxillæ circa meatum auditorium ſatis evidenter conſpiciendus, multo vero magis tactu cognoſcendus, arctiſſimeque verſus hunc meatum propulſus erat, quem penitus fere occludebat, ut ægra idcirco in hoc latere audire non poſſet. Ex vultu præterea & geſtibus colligi poterat, quod majores ſub attactu ibi dolores, quam in latere ſiniſtro, ſentiret. In ſiniſtra regione non apparuit condylus, diſtinctius tamen, quam in ſtatu naturali, tactu indagari potuit.

Totius vultus muſculi ſatis evidenter intumuerant. Manu, quam collo imponebat, oculisque qui rubore perfuſi, tumidi, valdeque efferati apparebant, dolorem ibi ſe ſentire indicabat. Contrectavi etiam has partes, muſculosque deprehendi tumidos, & aſſeris inſtar duros. Tentavi primum, anne per manuales quasdam, legibus conformes, actiones, minimum ſaltem in maxilla inferiori excitare poſſem motum; conatus vero omnes fruſtranei erant. Arteriarum pulſus & rubor faciei denotabant vehementem ſanguinis motum, quem etiam accelerata per nares reſpiratio manifeſtius confirmabat. Perturbatus certe eram, dubiusque hærebam, quid factu hic opus eſſet. Relicta ægra, contuli me in aliud conclave, omnesque provocavi ſenſus meos, ut de arduo hoc ex improviſo occurrente caſu ſerio meditari poſſem. Quod primum in mentem venit, duo

 nota-

notabiles erant caſus & exempla, quæ in juventute mea olim vidi, quorumve tractationi interfui, exitus autem infeliciſſimus triſtiſſimusque fuit. Recordatio eorum adhuc horrorem mihi incutit. Hac igitur occaſione illos ſimul enarrabo.

Primus occurrebat in uxore viri cujusdam honeſti, quæ, elapſo conſueto puerperii tempore, inflammatione faucium affligebatur. Uvula relaxata erat & prolongata, cumque ab hac moleſtia quantocyus liberari deſideraret, mulieris cujusdam oſtentationibus auſcultavit, quæ faſciculum pilorum, recta ſupra capitis verticem contortorum, fortiter vellicando, prolongatam uvulam ſe in ſitum naturalem reducturam eſſe promiſit. Hoc igitur tribus vicibus reiterandum erat, injungendo ſimul ægræ, ut nullum clamorem ederet, dentes arctiſſime comprimeret, & qualibet vice deglutiret. Quo magis ridiculum fuit hoc tentamen, eo triſtiora poſt ſe reliquit conſectaria. Vehemens dentium conſtrictio, juncta ſimul deglutitione *b*), maxillam inferiorem motu privavit, ita ut ægra dentes iterum divellere non potuerit. Comitabar Chirurgum in auxilium vocatum. Nihil plane aliud hic agebat, ut, juxta mentem ſuam, opem in tali ſtatu ferret, quam quod ſpeculum oris accerſiri juberet, inter dentes illud intruſurus, hacque ratione illos pariter ac maxillas a ſe invicem ſeparaturus. Fieri autem hoc non potuit, quia dentes, quaſi compagibus firmiſſime conjugati erant. Frangendus itaque adhuc unus alterve dens erat. (Quali autem titulo inſignienda erit ejusmodi tractatio miſeri talis ægrotantis?) Statim dein immittebatur hiatui, per violentam effractionem producto, ſpeculum oris. Summa illud vi adplicabatur, & tam fortiter cochlea adigebatur, ut dentes etiam ſuperiores diffringerentur, & maxilla inferior valde creparet. Crederem fere, eam revera itidem

b) Inde excitatus eſt ſpaſmus cynicus, & muſculi, maxillam retrahentes antrorſumque iterum agentes, ſpaſtice contracti fuerunt, ut propterea præter morem retraxerint maxillam inferiorem ex ſolito articulationis ſitu, & ita retinuerint, qua ratione moleſta hæc inferioris maxillæ luxatio producta fuit.

itidem diffractam fuiſſe. Deliquium animi inde patiebatur ægra, ſicque cohibebantur ulteriores Chirurgi conatus violenti. Foramen, quod inter dentes truculenta hac adhibita vi productum erat, eo inſerviebat, ut ægræ ori infunderetur aliquid, quod tamen miſera deglutire non potuit, unde quarto die obiit.

Alterum talem caſum, ſimilibus conſectariis infauſtis ſtipatum, in viro quodam, proxime ante portam Holſaticam, invitus videram. Simili ex cauſa prognatum erat malum, ipſaque modo deſcripta operatio, quod magis omnino mirandum erat, ab exercitatiſſimo quodam hujus loci Chirurgo inſtituebatur.

Hæc omnia meditabundo mihi perquam vivide, magnoque idcirco cum tremore, in mentem & ſub oculos quaſi recurrebant. Dolebam ſummopere de eo, quod miſera hæc meam imploraret opem. Operationem chirurgicam, qualis hactenus deſcripta fuit, quamque inſuper prorſus fruſtraneam obſervaveram, ſuſcipere non audebam, quamvis illa paſſim ab auctoribus quibusdam ut applicabilis indicata fuerit. Poſt diuturnam ſedulam deliberationem, fervidosque conatus, ſub quibus animo meo ſecundum omnes regulas, quas edoctus fueram, articulationis maxillæ ſtructuram & veram conditionem *c*) repræſentaveram exacteque cognoveram, revertebar in hypocauſtum ad miſeram ægram, & apparavi ſequentia.

Aegram in humili ſella, & juxta eam tam dextrorſum, quam ſiniſtrorſum aliquem miniſtrorum meorum conſidere juſſi, qui

rigi-

c) *Guilielmus* Cowper in *Myotomia reformata* & muſculos, & inferioris maxillæ articulationem Tabulis æneis ſex prioribus, inprimis vero Tab. XXXI. bene delineari curavit. Omnes etiam muſculos Bidloo in *Anatomia humani corporis* Tab. XII. XIV. & XV. ſecundum naturalem ſuam magnitudinem & inſertionem eleganter adumbratos ſiſtit, quemadmodum id etiam factum eſt a *Joh.* Browne in *Myographia nova* Tab VII. & IX. & ab Evstachio in *Tabulis anatomicis*, edit. Albini, Tab. XXXIII. in minori quidem forma, ſed admodum nitide.

rigidos, tumidos & ſpaſtice contractos maxillæ muſculos, ut & articulationum regionem oleo olivarum leniter imbuebant & inungebant, ut emollirentur & flacceſcerent. Lenem talem inunctionem per integrum horæ dimidium continuari curavi, & durante hoc tempore unciam unam ſaponis Veneti minutim concidere, & in dimidia menſura fervidi vini Gallici aſſiduo agitare juſſi, donec ſapo prorſus ſolutus & intime cum illo commixtus eſſet. Hocce vino imbuebantur ſplenia craſſa, dein exprimebantur, & calide ſatis, in utroque latere, maxillæ & temporum regioni imponebantur. Quando hæc aliquo modo frigeſcebant, tunc removebantur, & inunctio cum oleo per horæ quadrantem ſedulo repetebatur, dein linteamina, in calidum vinum immerſa, iterum applicabantur, ſicque alternando continuabatur per duas horas.

Elapſo hoc tempore, quum muſculos molliores flaccidioresque redditos eſſe animadverterem, ægram in pavimento plano deſidere juſſi. Dein retro illam ita ſtabam, ut tergum ejus tibiæ meæ, & occiput inter genua mea firmiter inniteretur; adjutorum autem unus juxta eam humi ſedebat, brachiaque ejus arcte ad corpus apprimebat, ut in recto ſitu immota manerent. Utrumque nunc pollicem, ambasque manus ſubtili linteo obvolvi, ne forte ſub ipſa actione inopinato ſecederent, dum partes ab inunctione admodum lubricæ erant. Pollices ergo applicavi utrique condylo, volam vero angulis, & digitos maxillis ſecundum longitudinem, ſicque ſub initium cum utroque pollice leniter deorſum urgebam condylos, poſtmodum ſemper validius, & volam antrorſum verſus angulum adigebam. Hoc cum aliquamdiu continuaſſem, absque qualicunque ſubſecuta mutatione, reiteratos quaſi per vices ſuſcipiebam impulſus, inprimis dextra manu, quæ certo modo vertebatur, verſus ſiniſtram regionem agebam, viresque duplo majores applicabam, junctis ſimul certis quibusdam verſationibus, quæ facile quidem inſtitui, difficilius autem deſcribi poſſunt, artis ta-

men peritis & exercitatis viris non poſſunt eſſe incognitæ. Continuato ergo per decem circiter minuta hoc procedendi modo, tandem mediantibus agitationibus & verſationibus pollicum meorum, inprimis autem dextræ manus, cum qua maxillam a parte poſtica oblique antrorſum urgebam, in ſiniſtra vero regione ab intra extrorſum transverſe premebam, eo uſque optatum feliciter attigi ſcopum, ut maxilla inferior in juncturam ſuam & articulationem perfecte retrocederet. Muſculi illam eo retraxerunt cum tremulo & veloci motu. Manus ergo meas immotas ſuper ea tenui, juſſique ut ægra, quando brevi poſt illam dimitterem, a ſermocinatione & maxillæ agitatione provide abſtineret. Tandem permiſi, ut de pavimento ſurgeret, præmiſſa aliquoties fomentatione conſuetam deligationem applicavi, iterumque eidem injunxi, ut, quantum fieri poſſet, a ſermocinatione, tuſſi & ſalivæ rejectione ſibi temperaret. Interim ſacculum ex ſpeciebus roborantibus confici, & ſpiritum quendam nervinum adferri curavi.

Poſthæc ſumma cum lætitia, ob feliciter peractam operationem, in conclave meum redii. Toto corde ſupplices Deo ter optimo maximo perſolvi grates, pro ſingulari illa gratia, quam ſicuti hactenus ſemper, ita præſertim in hoc periculoſiſſimo caſu largitus mihi fuit, ut afflicto meo proximo adeo felici cum eventu opem ferre, illumque ab atroci quadam mortis ſpecie ſervare potuerim. Iucundiſſima hæc lætiſſimaque animi commotio ſummum quoque laboris mei præmium fuit, prout ex proxime ſequentibus patebit.

Aegra ergo cum tali modo per ſeſqui horam tractata eſſet, regiones illas, quæ antea oleo inunctæ fuerant, ſpiritu nervino leniter lavari, frictionem cum manu calida ſubjungi, poſtea vero prædictum bene calefactum ſacculum, qui uſque ad tempora vergebat, linteo, quod dentale dicunt, muniri juſſi. Peculiaris enim illius faſciæ applicationem, quam Dn. Petit deſcripſit, ſupervacaneam duxi.

His peractis interrogavi puellam, ubi jam ancillaretur? eaque, prout monita erat, ſubmiſſa voce reſpondit: Mollini (Mœllen), in oppido, quatuor milliaribus Lubeca diſtante. Porro quæſivi, an hodie Mollino huc veniſſet, quod affirmavit, & quia a multa eam cavere volui ſermocinatione, percunctatus modo adhuc ſum, an eſuriret, cibumque capere vellet? quod comiter affirmavit. Juſculum ergo parari juſſi cum pauxillo emolliti panis, quod etiam abſumſit. Deinde omnem illi cibum interdixi, donec craſtino die rurſus cum illa collocutus eſſem. Tandem interrogavi, an cognatos habeat, ad eosque ſe conferre velit? quod affirmavit. Miniſtrorum ergo quendam meorum eam comitari juſſi, & interdicere cognatis, ne ad loquendum & reſpondendum moverent ægram, ſed quamprimum fieri poſſet, in lectum deferrent, eaque, ſi poſſet, craſtino die rediret ad me, ſin minus, certiorem me facerent, quomodo ſe haberet.

Illo autem die opinione citius ad me venit hæc famula, ſeque bene dormiviſſe, & nullos amplius dolores ſentire nunciavit. Denudata facie, valde exiguum tumorem in ea obſervavi. Maxillam variis modis leniter commovi, omniaque bene comparata deprehendi. Spiritu ergo nervino iterum inungebatur, ſacculus prædictus calide ſuperimponebatur, & linteo allegato firmabatur. Nunc itaque ab illa poſtulavi, ut mihi exponeret, quo fato inprimis in malum iſtud jam ablatum inciderit. Initium relationis ſuæ ſupra jam dicto modo faciebat. Inflammatione ſcilicet in collo affectam ſe fuiſſe, quæ per varii generis gargariſmata quidem mitigata fuiſſet, remanente tamen uvulæ flacciditate & elongatione. Afflatu quidem pulveris cujusdam acris tentatam fuiſſe ejus elevationem, ſed fruſtraneo cum effectu. Tandem ſuppeditatum ſibi fuiſſe a quibusdam conſilium, ut illam ſurſum trahi pateretur, id quod etiam permiſiſſet. Edoctam itaque ſe fuiſſe, quod mediantibus capillis, in recto vertice in faſciculum collectis, tribus vicibus pertra-

henda ſit, dolorem vero dentes commordendo repellere, & ſub qualibet attractione etiam ter cum valido niſu deglutire debeat, quo facto os non amplius aperire potuiſſet *d*), de quo idcirco adſtantes vehementer perterriti fuiſſent, qui quidem omni adhibita vi maxillam deprimere & diſtendere allaboraſſent, ut os aperiretur & dentes dimoverentur, ſed irrito prorſus cum conatu.

Tandem accerſitum fuiſſe tonſorem, huncque, expoſitis omnibus prægreſſis circumſtantiis, ut ſellæ ſe imponeret, juſſiſſe, caput erectum conſtituiſſe, ſibique colaphum perquam fortem *e*) in ſiniſtra parte impegiſſe, & ſtatim alium vehementio-

 rem

d) In compluribus febribus acutis, quæ cum motibus convulſivis conjunctæ ſunt, ſæpe obſervamus, qua ratione muſculi totam faciem, inprimis autem maxillam inferiorem contorqueant, eamque in ſpaſmo cynico omni motu privent. Una mecum inde convinceris, fieri hoc poſſe, quando violenta quadam dentium colliſione ambo muſculi temporales & maſſeteres, uti etiam bigaſtrici ſummo, quo fieri poteſt, modo contrahuntur. Accedit, quod ſæpius repetita violenta deglutitione muſculi etiam pterygoidei, nimium ad actionem ſollicitati, pariter recedant, ſicque cartilagines flexiles, in quibus maxillæ condyli moventur, ſimul attrahant, adeoque articulationem retrahendo immutent & depravent, uti hoc factum eſt ſub commemoratis circumſtantiis, ita ut muſculi, qui maxillam inferiorem antrorſum protrahere, osque aperire debebant, nimium extenſi omnique facultate ſeſe debite contrahendi, & officio ſuo rite fungendi, deſtituti fuerint.

e) Sub oſcitatione homines maxillam ſæpiſſime exartuaſſe, & muſculorum quidem deprimentium actione os, quantum fieri potuit, dilataſſe, ut elevatores retrahere illud nequiverint, ſatis ſuperque notum eſt. Hac luxatione oborta, ſæpius me vidiſſe recordor, vulgaribus non ſolum tonſoribus, ſed chirurgis etiam, alapas in frequenti uſu eſſe, cum tamen debita manuum applicatione longe citius & ſecurius reponi maxilla poſſit, quemadmodum compluries ipſe feci. Matutino tempore hoc ſæpe contingebat teneræ cuidam

rem ſubjunxiſſe, ut (juxta vulgarem loqnendi morem) viſu & auditu prorſus quaſi deſtituta fuerit, & de ſella in pavimentum prolapſa fuerit. Obſervaſſe inſimul ſe autumavit, quod maxilla inde magis dislocata fuerit, crediditque, pugno ictam ſe fuiſſe *f*). Inde etiam methodum hanc adſtantes valde improbaſſe, tonſoremque hunc nimis heroicum ſtatim dimiſiſſe.

Cum dein animum aliquo modo recepiſſet, ſurditatem in dextra aure ſe obſervaſſe, hincque cretam ſe ſumſiſſe, & nomen meum tabulæ menſæ inſcripſiſſe, ac quoniam ſingulis diebus Mollino complures huc abirent currus, repertum etiam eodem tempore fuiſſe aliquem, huc tendentem, in quem ſuſcepta fuiſſet. Gratias igitur pro auxilio præſtito egit, nec poterat, ob paupertatem ſuam, alia ratione præſtitum ſibi auxilium

cuidam feminæ, cum lecto ſurgeret, ut valde oſcitare cogeretur, indeque os apertum, quamvis obliquatum paulo, maneret. Sæpe igitur repoſui maxillam. Denique juſſi eam, antequam prodiret e lecto, ut tres guttas balſami vitæ Hoffmanni cum fruſtulo ſacchari ſumeret, quo facto, abhinc aliquot annis libera manſit ab hacce moleſtia. Judicavi enim, originem hujus oſcitationis ex ventriculi debilitate & diaphragmatis flacciditate deducendam eſſe.

f) His omnino ægræ malum gravius redditum fuit, dum alioquin, ob ſtructuram ſuam, multo debiliores ſunt ii muſculi, quibus ſpaſmus cynicus tribuitur, quive maxillam ſemper antrorſum unitis viribus pertrahere, deprimere, & os aperire debent, quam levatores, unde etiam fit, ut os ſæpius clauſum teneatur; fieri ergo inde poteſt, ut levatores, valido adminiculo & ſumma vi in robore ſuo aucti, maxillam extraordinario modo retrahant, naturalem ejus motum ſupprimant, firmiter illam retineant, nec depreſſoribus permittant, ut ſolito more ſibi reſiſtant, hominem vero in ſummum vitæ periculum conjiciant, miſerrimæque tradant morti, quæ certiſſime inſequi debet, accedente præſertim crudeli & ineptiſſima operatione, qua per oris ſpeculum applicatum, vehementiſſimosque colaphos, quibus ejusmodi, jam per ſe miſerorum ſubjectorum malum augetur & immedicabile redditur.

lium remunerare. Ceterum edocui illam, quomodo inpoſterum gerere ſe debeat, ſicque lætam iterum dimiſi. Continet ergo hæc hiſtoria ſalutarem quandam operationem, hactenus adhuc deſideratam, & idcirco, quantum fieri potuit, exacte & ſolide deſcriptam, ſique illa quorundam ſaltem artis peritorum adſenſum meruerit, vehementer lætabor; immo ſi vel unius hominis vita aliquando a tam miſera morte tali modo ſervaretur, qualicunque huic operæ meæ dignum jam præmium conſtitutum eſſe arbitrarer.

(*Lubeca Halam miſſæ d. 6. April.* 1759.)

OBSERVATIO LXV.

Dn. D. JOANN. CHRISTIAN. JACOBI.

De

Ceræ flavæ uſu interno, valde proficuo.

Cera flava iis, qui ſalutem corporis humani internam curant, nullius frugi res huc uſque fuit, præparationi emplaſtrorum unguentorumque unice dicata. Balſami Locatellini, quem ingreditur, beneficio, ad dignitatem medicaminis interni evecta quidem eſt, pinguedines vero, quæ ſimul partes illius conſtituunt, activitati internæ obicem ponunt, ſibi ceræque ingreſſum in vaſa lactea præcludendo, quippe quorum ſuperficies interna, humore aquoſo obducta ad inſtar vaſorum capillarium, omne pingue repellit. Quamvis vero hæc procedendi methodus jure meritoque damnari meretur, mediis tamen non deſtituimur, ceram ita tractandi, ut, ſalva mixtione ſua, in mutuos cum aqua amplexus ruere, eoque ipſo, ullo absque impedimento, per vaſa lactea in ſanguinis Oceanum penetrare valeat. Adſunt quoque dotes, quibus cera præ aliis remediis balſamicis gaudet, præparationem ejus ad uſum internum ſua-

dentes. Deprehendimus nimirum, tantum abeſſe, ut cera modici caloris ope oleum ſuum ploret, (id quod de reliquis conſtat balſamis,) quin potius tota ejus ſubſtantia per retortum vitrum transcendat, manifeſto documento, corporis noſtri calorem oleoſas ceræ partes in apricum nullo modo producere poſſe, totamque mixtionem ſartam tectamque manere, quam ob cauſam per id temporis ſpatium ſine metu exæſtuationis ſanguinis ægrotis exhiberi poteſt, quod curatio neceſſario requirit, cujus contrarium ab aliis remediis balſamicis obſervatur. Deinde cera, præter reſinoſas partes, mucilaginem quoque in ſinu ſuo fovet, reſinoſarum exæſtuanti virtuti frena injicientem, cujus præcipue ope pharmacum ceraceum absque ullo calore in ſanguinem agit.

Binorum vero inprimis menſtruorum miniſterio cera in fluidum remedium, aquæ perfecte ſociabile, abit, interno uſui inſerviens. Primum menſtruum eſt aqua calcis vivæ concentrata, alterum autem vitellus ovi, quorum ope, encheireſibus congruis, eum in modum reſolvitur, ut albicantem maſſam pultaceam conſtituat, quæ non ſolum aquæ & emulſionum, ſed etiam lactis cujuscunque generis conſortium ſubit. Frequens jam loquitur experientia, in labe pulmonum aliisque ulceribus internis, lac cetera remedia multis paraſangis poſt ſe relinquere. Exaltatur lactis efficacia, ope variarum herbarum lectiſſimarum, ſi animal, cujus lacte indigemus, iisdem paſcitur; intenditur quoque admixtione aquæ calcis vivæ, ſuffragante celeberr. Hoffmanno, laudatoque ab illo Sponio. Epota igitur aqua calcis vivæ cum cera maritata, addito lacte, hiſce in malis, quinta, ut ita dicam, eſſentia præſtantiſſimarum herbarum, quam apum ſolertia paravit, ſimul præſto eſt, & ſic imprægnatio lactis cum herbis balſamicis ſupervacanea eſt, & hiberno tempore, quo paſtus cum herbis fieri nequit, æque lac herbarum viribus turgens ægris porrigere valemus. Referam jam, quæ ego de hocce remedio expertus ſum.

Vir

Vir aliquot ſupra triginta annorum, heros in potando vini ſpiritu, repetitis vicibus ſputo cruento infeſtabatur, quem ſopitum affectum vehementer humida tuſſis ſequebatur, cui reliqua pulmonis læſi ſymptomata jungebantur, adeo ut virium pariter ac carnis inſignem diminutionem, multis licet, ſed ullo absque levamine, in uſum vocatis remediis, pateretur. Per trimeſtre ſpatium ipſi hanc aqua calcis ſolutam ceram, primum ſero lactis, cum cremore tartari parato, dilutam, poſt vero lacte bubulo mixtam, exhibui, quod gravia ſymptomata multum imminuit viresque cum carne reſtituit, adeo, ut mihi perſuadeam, continuato horum remediorum uſu, malum hoc penitus exſtirpari poſſe.

Tuſſis humida pariter & convulſiva præterito anno, ob intenſiſſimum ubique graſſans frigus, menſe Novembr. & Decembr. præter adultiores, infantes etiam graviter adflixit, potus vero noſter ceraceus, infantum palato cumprimis blandiens, omnia penitus profligavit.

Viginti annorum juvenis, recens a ſcabie curatus, inopinato inſignem ſanguinis copiam per vias urinarias, uno die triginta uncias æquantem reddidit; duodecim vero unciæ ceræ hujus liquidæ finem mictui huic cruento impoſuere. Dyſenteriam, præviis evacuantibus, præcipue ejusmodi remedia expoſcere, acrem rodentemque in inteſtinis hoſpitantem materiam peccantem deliniendo demulcentia, extra controverſiæ aleam poſitum eſt. Ad finem huncce obtinendum oleoſa, mucilaginoſa & gelatinoſa commendantur. Cum igitur cera, cum vitello ovorum liquefacta, partibus laudatis ex aſſe gaudeat, operæ pretium duxi, oblata occaſione, illam hocce in morbo in uſum vocare. Auguſtus menſis, quemque excipit September, veſtigiaque hujus premens October, præteriti anni, hunc atrox virus ſuum exercentem morbum noſtram in regionem adduxit. Afflictis, præmiſſis evacuantibus, ex Ipecacuanha & rheo, præſcripſi, ceræ, menſtruo vitellino liquefactæ, lactisque bubuli

partes

partes æquales, binis aquæ communis partibus additis, quod potionis genus, per totum morbi tractum potus ordinarii loco aſſumtum, inſigni non ſolum auxilio fuit, ſed, exantlato quoque morbo ulterius continuatum, eroſorum inteſtinorum conſolidationem ſimul perficiebat.

Non abs re fuerit, in praeſenti mentionem iniicere alius ſolutionis ceræ, contra ſudores hecticorum colliquativos præcipue directæ. Sumatur Magneſia vitriariorum (germanice *Braunſtein*), calcinetur cum æquali portione ſulphuris communis per aliquot dies & noctes igne reverberii, elixivetur maſſa calcinata aceto deſtillato fortiſſimo, & obtinebitur liquor ſalinus ſaporis dulciſſimi. Fundatur ceræ flavæ quantitas leni igne, addatur Liquoris Magneſiæ deſcripti debita quantitas, terantur exacte, & admiſceatur ſucceſſive portio mellis roſarum; diu exactiſſime tritis jungatur deſtillata quædam aqua, ſic evadit medicamen, quod, per aliquot vices quotidie ad unciam pro doſi exhibitum, hecticis egregie conducit.

OBSERVATIO LXVI.

Dn. D. IOANN. CHRISTIAN. IACOBI.

Tentamina quædam ad Succini ſolutionem ſpectantia.

Non equidem mecum conſtitui, notiſſimas Succini ſolutiones repetendo, lectoribus cramben centies coctam apponere; eo allaborandum potius mihi eſſe duxi, ut ſolutionem ſuccini, æſtum ſanguini non inducentem totamque illius ſubſtantiam in ſe comprehendentem, in ulceribus internis æque ac convulſivis morbis vires egregias exſerentem, publico ſiſtam. Præterea quoque ſuccinum uſibus anatomicis adaptare animus fuit, redigendo illud in maſſam albam, pellucidam & duram, cui præparata anatomica incluſa nulla corruptionis labe contaminantur,

tur, cujus artificii poſſeſſorem celeberr. KERCKRINGIVS ſe prædicavit. Sumtibus enim hac ratione pretioſis, in ſpiritum vini alcoholiſatum impendendis, parcere, dictaque præparata in ſicca pellucidaque forma in ſera usque tempora conſervare poſſumus.

Prioris ſcopi compos redditus ſum ſubtiliſſime præparatum ſuccinum flavum liquori Magneſiæ vitriariorum, in præmiſſa obſervatione deſcripto, commiſcendo, exactiſſimeque triturando. Producebatur hac operatione maſſa in lingua per ſalivam prorſus ſolubilis, jucundum ſaporem, amygdalis amaris ſimilem, ſed leniorem, excitans, nihil viſcoſi guſtus detexit, intraque dentes nullus ſtridor ſentiebatur. His vero non contentus, rem ſic tentavi.

Succinum in ſpiritu vini ſolutum, & prævia abſtractione, ad ſiccitatem uſque, omni iterum ſpiritu privatum cum Tinctura antimonii Hofmanni in conſiſtentiam pultis redactum, maritavi cum liquore ſalino Magneſiæ vitriariorum, promtiſſimaque, triturationis beneficio, ſequebatur unio, exſurgente ſic remedio temperatiſſimo, ſuavem ſuccini odorem ſpecificum ſpirante. Primam ſuccini ſoluti ſpeciem hypochondriacis, hyſtericis, & doloribus poſt partum ſpuriis laborantibus exhibui; alteram vero paralyticis epilepticisque inſultibus inſigni cum fructu oppoſui. Unicum tantum exemplum allegaſſe ſufficiat.

Vir 75. annorum, qui pedem urbe longa annorum ſerie nunquam extulerat, hiemali tempore iter decem milliarium ſuſcipere cogebatur, ſub illo autem vehementi linguæ totiusque lateris ſiniſtri paralyſi corripiebatur. Adminiſtrata venæſectione applicatisque clyſteribus, alteram dictæ ſolutionis ſuccini ſpeciem ipſi porrigebam, uſuque hujus medicamenti per ſex hebdomades indeſinenter continuato, adeo levatum ſe ſenſit, ut aliorum remediorum auxilio non indiguerit.

Alterum ſcopum, ſcilicet anatomicum, obtinendi, res erat paullo difficilioris negotii. En ſeriem experimentorum! Succini

cum ſpirituoſo menſtruo tractationem ſuſcipere irritus fuiſſet labor; præparata enim anatomica gummatibus vel reſinis, ſpiritu vini ſolutis, immerſa, corrugantur, corrugataque deformantur. Succino potius ſaponis formam conciliare eum in finem nervos intendi, ut in oleo Terebinthinæ ſine toſtione ſolutio fieri, ſicque color albus conſervari poſſet. Succini citrini præparati cum lixivio ſaponariorum (*Meiſter-Lauge*) coctionem inſtitui, per aliquot horas, immiſi poſtea aquæ frigidæ, ſedulo aquam agitando; quieti dein tradebatur per horas 24; aquam decantatam ad cuticulam evaporavi, & conſpectui ſe obtulit ſal medium, parum quidem cryſtallinum, ſed durioris conſiſtentiæ & ſaporem Tartaro vitriolato Tachenii ſimilem in lingua excitans. Succinum vero exſiccatum vaſi amplo cum ſufficiente quantitate olei Terebinthinæ, cui lixivium ſaponariorum ſuperfuſum erat, indidi, coctionemque hujus mixti inſtitui; ſed vehementer ſubſiliens materia orificium vaſis tranſcendebat, & a coctione deſiſtere cogebat.

Ad cohibendos ergo ejusmodi ſubſultus immittebatur materia cucurbitæ vitreæ, calori autem arenæ impoſita, vix dum ebullierat, magno cum impetu proſiliens, cucurbitam ſubvertendo, diffringendo, penitus effluxit, id quod ſine dubio actioni partium alcalicarum lixivii ſaponariorum in acidas ſuccini oleique Terebinthinæ partes tribuendum. Miſſo igitur hocce, infauſto ſidere ſuſcepto, tentamine, ſumſi Terebinth. Venetæ ℨiij. Succini ℥ß. fundendo invicem leni igne in cochleari ferreo obtinui maſſam fuſcam, pinguem, fluidam, quæ ſuper laminam cupream calefactam manu extenſa, dura admodum pellucidaque apparebat, atque inopinato in terram prolapſa nequaquam in fragmenta diſſiliebat. In hoc tentamine ſuccini quantitas cum minus proportionata eſſet Terebinthinæ Venetæ, addidi ſuccini alcoholiſati drachmas duas priori portioni Terebinthinæ, & reiterata operatione jam expoſita, producebatur lamina majori pelluciditate prædita, inſimul vero ob copioſum oleum,

oleum, quod fovet Terebinthina, æthereum, paullo flexilior. Ad maiorem duritiem obtinendam drachmas tres Terebinthinæ Venetæ leni calore evaporavi ad remanentiam duarum drachmarum, ut ſpecies aliqua Terebinthinæ coctæ prodiret, cui fuſæ cum drachmas duas ſuccini citrini adjeciſſem, lamina alba nitidiſſima in conſpectum prodibat, nec flexionem, nec preſſionem admittens. Quod ſi præparatum anatomicum uni laminæ imponatur, alteraque contegatur, conſtruitur, arctius utrasque apprimendo, theca pellucida & firma, in qua illud, ſine corruptionis metu, recondere licet.

Porro maſſam hanc, e ſuccino & Terebinthina Veneta cocta conſtantem, affuſione olei Terebinthinæ in liquorem mutare tentabam, quo præparata anatomica oblinita, in aëre exſiccata, aſſervari poſſent; ſed, peracta digeſtione, ſuccinum, illique tenaciter adhærens terebinthina, ex interſtitiis olei depulſa, fundum petebant. Quoniam ſuccinum, ceu reſinæ mineralis ſpecies, mixtionem oleo petræ analogam agnoſcit, junxi hoc maſſæ ex oleo terebinthinæ depulſæ, & per bihorium frequenter agitando, ebullire ſivi; refrigeratione autem facta, eadem præcedentis experimenti ludebatur fabula. Oleum hocce petræ decantatum miſcui lixivio ſaponariorum concentratiſſimo, deſtillavi ad ſiccitatem, prodibat concretum ſaponaceum, ex quo partes petrolei & terebinthinæ cum alcalicis in ſpiritum vini alcoholiſatum, ebullitione facta, recipiebantur, ſuccino intacto manente.

Hiſce incaſſum ſuſceptis laboribus binas drachmas ſuccini alcoholiſati per 12. horarum ſpatium, cum binis olei ſuccini drachmis in mortario lapideo terebam, majorique olei terebinthinæ copia addita, fortiſſimæ digeſtioni ſubiiciebam, & oculis ſe obtulit egregia ſuccini ſolutio, omnes reſinoſas & corruſcantes ſuccini partes complexa, ſalinis & terreſtribus ſuperſtitibus, quæ extenſa ſuper laminam, imbutam Vernice e ſandaraca facta, vitream duritiem & pelluciditatem induebat, ablutio-

ne cum aqua calida immutabilis. Huius ſolutionis beneficio univerſa anatomicæ ſolertiæ progenies ſalva & incolumis ad ſeros uſque annos conſervari poſſet, niſi ejus præparatio moleſta ſumtuoſaque eſſet.

Alia igitur methodo opus aggreſſus ſum. Exiſtimans nempe, oleum petræ in ſuccinum majori vi acturum eſſe, ſi majorem ſubtilitatis gradum acquiſiviſſet, octo hujus olei uncias uni libræ lixivii ſaponariorum concentratiſſimi immiſcebam, cucurbitæque inditum fortiter diu agitabam, unde colorem lacteum materia referebat; deſtillatione lenta dein inſtituta, (qua durante exhalantes vapores elaſtici vehementes ſubſultus producebant) ſex horarum ſpatio obtinebam oleum æthereum albiſſimum pellucidiſſimum, a ſpecifico odore plane recedens, fragrantiſſimum. Hujus unciam dimidiam cum drachma una ſuccini alcoholiſati per arenam deſtillavi, nullisque ſolutionis veſtigiis apparentibus, ad ſiccitatem uſque deſtillationem continuavi, qua peracta, infudi reſiduo oleum juniperi, ſimili modo cum lixivio ſaponariorum tractatum, odoremque ſpecificum quidem, ſed multo ſuaviorem ſpirans; iterum vero intentata ſolutio apparere recuſabat. Tum ſuccinum alcoholiſatum in vaſe terreo plano nivis quadam portione maritavi, & calori ad deliquium nivis, in ſuperficie mixti hærentis, tradidi; liquefacta ſuperficie frigori vehementi per 24. horas materiam expoſui, glaciem induere permiſi, a qua poſtea calore penitus in deliquium redacta, ſuccino fundum petente, aqua nivalis decantabatur, omnibusque jam expoſitis quinta vice reiteratis, ſuccinum ita recludebatur, ut ejus tertia pars aquam nivis penetraſſet, quæ, evaporatione facta, tanquam concretum gummoſoterreum apparebat, reliqua vero ſuccini pars cum oleo terebinthinæ perfectum connubium, ope digeſtionis fortioris, iniit, & ſic, Vernicem albam & duram præbens, ex parte votis noſtris ſatisfecit. Ad perfectius vero obtinendum ſcopum præfixum, naturæ veſtigia premens, viam elegi ſimpliciſſimam.

Inſperſi

Inſperſi nempe ſucceſſive ſuccinum alcoholiſatum balſamo de Copaiba, igne leniori fuſo, factaque coctione ſuccinum perfecte ſolutum formam liquidam ſpiſſam, pellucidamque induebat, cui adhuc calido ſubjecta varia immiſi, aërique poſtea liberiori ad perfectam exſiccationem expoſui.

Suppeditavi itaque hac ratione Anatomicis albiſſimam, diaphanam duramque materiam, in qua, ceu theca quadam, ſolertiæ anatomicæ fructus tuto ab ipſis includi & diſtincte conſpici queant, quæ exſiccata, ſuccino cum nive præparato & in oleo terebinthinæ ſoluto aliquoties obliniri, & in aëre ad perfectam indurationem usque perſiſtere debet, & ſic habetur artificium Kerckringiano perfecte ſuccedaneum.

OBSERVATIO LXVII.

Dn. D. IOANN. CHRISTIAN. IACOBI.

Experimenta quædam chymica.

Enarratio experimentorum, quæ ſolertiæ ad Chymiam applicatæ natales debent, copioſo verborum apparatu minime indiget; paucis multa dicere etiam hic licet. Prodeunt igitur breviſſimis notatu digna mihi viſa.

Liquoris anodyni mineralis Hoffmanni virtutem ſedativam particularum martialium connubio inſigne incrementum capere, nemo ibit inficias. Datur methodus, tam arcte ejusmodi partes huic liquori jungendi, ut facili negotio alembicum cum illo tranſcendant.

Præparo ex ſcoriis reguli Antimonii martialis, mediante oleo Vitrioli, methodo a celeberr. TEICHMEYERO, *Inſtitut. Chemiæ Part. II. p.* 231. expoſita, Vitriolum martis dulciſſimum. Hocce Vitriolum calcinatur ad rubedinem iterumque affunditur oleum Vitrioli ad eminentiam trium digitorum, coquitur per aliquot horas, perpetuo bulliendo, & poſtea ſucceſſive

additur ſpiritus vini rectificatiſſimus, ea quantitate, quæ ad geneſin liquoris anodyni requiritur. Inſtituta dein per aliquot hebdomades digeſtione leniſſima, obtinetur deſtillando liquor anodynus mineralis, martem in ſinu fovens, quem facile in apricum producere licet, affuſo liquore anodyno minerali, vulgari methodo ex ſola miſcela olei Vitrioli cum ſpiritu vini parato; illico enim terræ albæ inſignis copia præcipitatur, ſaporem dulcem exhibens.

*

* *

Saponem remediis præſtantiſſimis annumerandum eſſe, praxis clinica jamdudum evicit. Sapor nauſeoſus, quem notabilis, qua exhiberi debet, quantitas adauget, impedit, quominus decenti copia & longo ſatis tempore exhiberi queat. Eam ob cauſſam opere pretium erit, præparationem Saponis ſuaviſſimi exponere. Tinctura Antimonii, ſecundum præſcriptionem celeberrimi Halenſium Hoffmanni parata concentratiſſima, miſceatur ſufficienti quantitate cum amygdalis dulcibus, aqua roſarum in conſiſtentiam pultis contundendo redactis, probe iterum conquaſſentur, & poſtea decens roſarum, vel alterius aquæ quantitas addatur. Prodit hac operatione emulſio ſaponacea, verum palati blandimentum.

*

* *

Sal ex Magneſia vitriariorum, cujus præparationem in Obſervatione LXV. tradidi, aliis quoque uſibus aptiſſimum deprehenditur. Gummata nempe, balſama nativa, reſinæ, decenti temporis ſpatio cum illo tritæ, perfecte ita recluduntur, ut ſolubilia in omni aquoſo evadant. Hinc exoptatiſſimo cum effectu maſſæ pilularum balſamicarum tritura hocce cum ſale inſtituitur.

Actio hujus ſalis in mercurium vulgarem, ſi per aliquot dies trituratione invicem agitantur, tam valida eſt, ut, intumeſcen-

te

te mercurio, tota ejus ſubſtantia in maſſam convertatur pultaceam, nulla amplius globulorum mercurialium veſtigia ſiſtentem, quæ interne ſub forma pilularum, cum extractis amaris herbarum exhibita, laxantem ſanguinemque depurantem virtutem, ſine ſalivationis metu, exerit. Ope huius ſalis ex Cinnabari, quæ, juxta ſententiam plurimorum, medicamentum iners & omni actuoſo carens eſt, producitur, ſi per aliquot hebdomades ambo triturantur ſuper porphyritem, maſſa cum aqua perfecte miſcibilis, amaricante linguam afficiens ſapore, oſtia vaſorum lacteorum penetrans, virtutemque reſolventem & antiſpaſmodicam exſerens.

Terra mercurialis, ex mercurio currente, cum aqua pluviali trito, elicita cum hocce ſale per aliquot hebdomades agitata, admiſcendo ſucceſſive ſulphur auratum Antimonii ultimæ præcipitationis convenienti proportione, evadit pharmacum, alterante remedio Plummeriano longe præſtantius.

Salis hujus acceſſu metallorum crocorumque metallicorum vitrificatio leviori negotio abſolvitur. Sumſi Lunæ in aqua forti ſolutæ ℥ij. præcipitavi eaſdem extractione croci mineræ martis Haſſiacæ cum ſpiritu ſalis factæ; calci edulcoratæ addidi vitri cryſtallini ℥ij. ſalis Magneſiæ vitriariorum ℥iß. Borrac. Venet. ʒij. Vitream hæc compoſitio, multo debiliori quam ordinarie requiri ſolet, ignis gradu, & quidem promtiſſime, acquiſivit conſiſtentiam. Notari meretur ſequens cum vitro hoc factum experimentum. Lunæ nempe in crucibulo tenuiſſime fluenti ℥ij. injeci ſucceſſive hocce Vitrum, & fuſione per 16. horas ſedulo continuata, ſeparavi, ope aquæ fortis, croci Solis drachmam.

* * *

Mercurius, ad ingreſſum crocis tingentibus conciliandum, ignem per aliquot horas ſuſtinere debet. Solvi mercurium currentem in menſtruo ex partibus æqualibus olei Vitrioli, ſpiritus-

ritusque Nitri compoſito, quatuorque vicibus illud iterum a mercurio abſtraxi. Deinde ſimilem cum aqua forti methodum obſervavi, quo facto, additione & abſtractione ſpiritus vini alcoholiſati, acidum ex parte edulcoravi, reſiduum vero huius ſpiritus, poſtquam crucibulo indita erat materia, mediante igne, in auras profligavi, ſub finem vero, addita Tinctura metallorum concentratiſſima, ex regulo Antimonii martiali, cum Venere & Jove fuſo, mediante nitro depurato parata, evaporationem mercurii prohibui, tandemque, ulterius affundendo hanc tincturam, illum redigebatur in ſtatum mercurius, ut in crucibulo, ad incandeſcentiam ignito, ſervi fugitivi ſcenam ludere per 2. horas non potuerit. In multo longius temporis ſpatium fixitas mercurii laudata extendi poteſt, combinando nempe metallorum nobiliorum crocorumque martialium ſubtiliſſimorum in oleo Vitrioli factas ſolutiones cum mercurio, in eodem oleo ſoluto, factaque abſtractione & peractis aliquot hujus olei cohobiis cum Tinctura antimonii laudata ſufficienter illum edulcorando, & mediante aqua ab omni ſalſedine liberando, quod vero ulteriori ſcrutinio chymico relinquitur.

(*Vinaria Halam miſſæ d.* 20. *April.* 1759.)

OBSERVATIO LXVIII.

Dn. WOLFFGANG. IACOBI MÜLLNER.

De

Abſceſſu hepatis per ſectionem ſanato, unacum cholelithis tam arte extractis, quam per alvum excretis.

Ea nonnunquam eſt morborum indoles, præcipue complicatorum, ut occulte lateant, ideoque crebros inducant terrores medentibus, quoniam ſymptomatum copia & varietas ancipitem

cipitem afferunt curam cogitandi. Nimia quanta veritatis exempla in recondita ulcerum infimi ventris natura præcipue occurrunt, quorum diagnoſis magnum & arduum eſt opus. Id vero propterea ingentem habet difficultatem, quoniam ejusmodi ulcera neque viſu, neque tactu opportune explorari queunt, ſicuti in partibus externis fieri ſolet, & pleraque ipſorum ſymptomata cum aliis morbis, ſimul invadentibus, tecto procedunt tramite, & in lentam degenerant metaſtaſin. Perſpicua & dilucida hinc erit ſequentis caſus expoſitio.

Judæi cujusdam uxor, in vico municipali Fürth, a Norimberga dimidium milliare remoto, trigeſimum octavum ætatis annum agens, temperamenti ſanguinei, anno 1753. menſe Septembri, uti Medicus loci perhibuit, ex iracundia in paſſionem iliacam incidit, cujus cauſſa efficiens exomphalus, per aliquot jam annos moleſtus, credebatur. Sedatum hoc malum excipiebant motus febriles erratici, & maculæ cutis luridæ totum circumveſtiebant corpus, quare non defuerunt remedia ſatis idonea ad recuperandam ejus integritatem. Die decimo quinto Decembris a. c. Chirurgus in ſubſidium vocabatur, qualem ægra moderatorem continui ardentis doloris circa regionem hepatis anxie deſideravit, cum adhuc tumor absque conſpicua inflammatione in profundo abſconditus latuiſſet. Per aliquot dies epithemata reſolventia effectu prorſus irrito uſui erant; augeſcente vero in dies dolore cataplaſmata emollientia applicabantur. Ego certe nullum intermiſi tempus, quin curatius explorarem partem affectam, & deprehenſa manibus fluctuatione puris manifeſta, omne quod ad emolliendum requiri ſolet, per biduum ut ſedulo imponeretur, ſuaſi.

Poſtquam igitur integumenta communia præternaturalem ſubierunt deperditionem ſubſtantiæ atque extenuationem, cultro recto inciſorio, Gallis *Biſtouri* dicto, apertionem facere decrevi, ut protracta, quantum licuit, cute, dorſum ejus verſus peritonæum, acies vero extrorſum vergeret. Ex hoc inflicto

vulnere octo unciæ puris fœtidi profluebant, & vulnerata ſat brevibus, aſt craſſis turundis, congruo unguento digeſtivo illinitis, faſcia ſcapulari, & circumducta majore continente, muniebatur. Poſtridie ſat largam urinæ excretionem, pulſum æqualem, linguam humidam mollemque, oculos vividos, cum evidente decremento coloris flavi in tunica albuginea, obſervare mihi licuit. Sub adminiſtratione deligationis ſecundæ ad minimum unciæ octo puris virideſcentis promanabant, cuius in ſuperficie complures guttulæ ad inſtar olei natarunt, manifeſto indicio extravaſatæ bilis, quale phænomenon per octo dies duravit. Neque omittebantur remedia mundificantia ſub forma injectionis adhibita, quæ puris copiam æque ac fœtorem, una cum guttulis oleaginoſis, ſucceſſive diminuerunt, perſeverante nihilominus dolore ardente in loco affecto, usque dum ægra die vigeſimo nono Ianuarii ſequentis anni vehementi & repetito vomitu bilioſo invaderetur. Sublatis dein faſciis parum purulentæ materiæ, aſt maior bilis ſinceræ copia ex apoſtemate prodiit, cuius veram indolem tam colore, quam ſapore, animadvertere potui. Cum die octavo Februarii præſens iterum adſtitiſſem deligationi, in explorando vulnere potiſſimum occupatus durum ſenſi corpus, quod cholelithum procul dubio ſignificaret, & immiſſa protinus volſella, extraxi lapidem, cujus anticam faciem Figura 3. Tab. IV. & poſticam Figura 4. repræſentat. Exacto triduo adhuc tres alii prodierunt, remanente nihilominus concremento tophaceo, ad cujus excretionem accelerandam dilatavi ulceris oras compreſſa ſpongia in penicillos efformata, & tandem die abhinc quinto iterum duo, conjunctim vero ſex obtinui cholelithos, qui ſibi invicem tam ratione magnitudinis, figuræ & ſubſtantiæ, quam coloris ſubruffi, accurate reſpondebant, ut ovum ovo æquare ſolet. Dolores dein una cum febre ſenſim ſenſimque decreſcere cœperunt, pus, mali antea moris, jam bene coctum atque benignum extillavit, & vulnus intra ſpatium trium ſeptimanarum, ope bal-

ſamicorum & epuloticorum remediorum, ad juſtam pervenit conſolidationem, ita, ut ægra cum ſanitate in gratiam rediret, & vitam ageret exoptate vegetam. Functionibus naturalibus motu ſuo tonico ſat bene procedentibus, ex marito concepit, & durante graviditate æque ac puerperio nihil ſontici mali experta eſt. Annus cum dimidio circumagebatur, quo mulier torminibus lancinantibus in hypogaſtrio continuis vexata decubuit, & gravem dolorem per tres integros dies perpeſſa fuit, qui tandem, poſt excretionem lapilli teneſmoideam, una cum fecibus alvinis, copioſa bile tinctis, confeſtim evaneſcebat. Judea etiam nunc ſuperſtes proſpera utitur valetudine.

Scholium.

Ultimus iſte cholelithus, prioribus haud abſimilis, per ductum cholidochum, qui oblique in duodenum inteſtinum hiat, probabiliter in canalem communem tranſiit, præſupponendo, cyſtidem biliariam in hac ægrotante laxiorem, & conſequenter ejusdem ductus dilatationem fuiſſe faciliorem, unde ad extrema commode protrudi potuit. Conſentientes habemus *Thomam* BARTHOLINVM Hiſtor. anat. Cent. IV. Hiſtor. 49. *Laurentium* WOLFFSTRIEGEL, in Ephem. Nat. Cur. Dec. I. Ann. II. Obſerv. 89. & *Roſinum* LENTILIVM Dec. II. Ann. VII. Obſerv. 13. viros in evolvenda hiſtoria morborum acutiſſimos. Nempe abſonum haud videtur, in antecedenti caſu veſiculam felleam duplicaturæ peritonæi arctiſſime conglutinatam fuiſſe, alias omnes impuritates purulentæ una cum ipſa bile in cavum abdominis penetraſſent, & ſalutaris medelæ eventus vix ac ne vix quidem impetrari potuiſſet. In crebris ſectionibus cadaverum, febre ardente complete bilioſa extinctorum, me vidiſſe memini folliculum cyſticum cum inteſtino colo concretum, & manifeſtam transfuſionem bilis. Quam opportune interdum coaluiſſe ulcera interna cum partibus vicinis, quarum cavitates extrorſum patent, phænomenon hocce innuit, & in præſenti hiſtoria forte for-

tuna accidit. Non amplius immorabor ſcrutinio cauſſarum, unde ulcera hepatis ortum ducunt, neque generationem cholelithorum explicare conabor, quoniam omne id, quod de hiſce morbis dici vel ſcribi poteſt, non ſolum ſupra citati Auctores, verum etiam Acta regiæ Pariſienſis Academiæ Chirurgiæ (*Memoires de l'Academie Royale de Chirurgie à Paris*) Tom. I. pag. 145. ſeqq. item Tom. II. p. 54. ſeqq. exquiſite affatimque tradiderunt. Seorſim vero in celeberrimi D. *Zachariæ* Vogelii, Medici Lubecenſis, *erſter Sammlung merkvvürdiger Krancken Geſchichte* Artic. IV. & V. duo memoratu digni occurrunt caſus, de extrahendis per ſectionem cholelithis, eorumque per alvum copioſa dejectione.

(*Norimberga Halam miſſa d.* 13. *Maji* 1759.)

OBSERVATIO LXIX.

Dn. D. CHRISTOPH. FRIDER. KÜHN.

Examen & vires acidularum Rublanarum.

Ad illuſtrandam hiſtoriam naturalem patriæ, operæ pretium me eſſe facturum putavi, ſi *acidulas Rublanas*, quæ a celeberrimo D. Kellnero in *Commerc. litterar. Norimberg. ann.* 1738. *pag.* 307. ſatis erudite expoſitæ, neſcio vero, quo fato aut qua incuria incultæ, oblivioni traditæ fuerunt, iterum in lucem proferrem, easque Medicis & ægris de meliori commendarem. Ante aliquot annos aquæ iſtæ minerales in valle, quam duo, iique altiſſimi montes, læte virentes, conſtituunt, recenter proſilierunt. Incolæ Ruhlæ, ob aëris & aquarum levitatem & puritatem, utplurimum robuſti & longævi deprehenduntur, & fabricam cultrorum & mercaturam in diſſita loca exercent. E montibus adjacentibus olim mineræ martis & veneris atque lithanthraces effoſſæ fuerunt, de quibus rudera fodinarum manifeſte adhuc teſtantur. In fundo, quo aqua iſta pellucida collige-

ligebatur, lutum nigrum, ſpiculis micantibus mixtum, conſpiciendum erat, adjacentibus hinc inde pyritis aliisque mineris marte refertis; ubicunque aquæ iſtæ reſtagnant, aut lente perfluunt, ochra deponitur, & cuticula pinguis, iridis coloribus picta conſpicitur, odorque ſulphureus percipitur.

Experimentis phyſico-chymicis cum his aquis inſtitutis ſequentia obſervatione digna fuerunt.

α) Ope hydrometri & coctionis, tam levis & emolliens deprehendebatur, uti aqua pluvialis aut deſtillata, cum ſapore leviter vitriolico conjuncta.

β) Pulvere gallarum, vel foliis Thée commixtis, ſtatim colore rubro, paulatim nigreſcente; pulvere autem corticis betulæ cœruleo tingebatur.

γ) Oleum Tartari per deliquium, ſaccharum ſaturni & ſal ammoniacum depuratum, nullam fere inducebant mutationem; mercurio vero ſublimato addito pelluciditas mutabatur, depoſito pulvere aurantii coloris.

δ) Tincturæ ex lacca muſica, floribusque echii paratæ, itemque ſolutio argenti, poſt adfuſionem ſtatim colorem purpureum producebant.

ε) Syrupus violarum ſucceſſive viridem induebat colorem, qui brevi temporis ſpatio iterum in violaceum tranſibat; eódem modo ſolutio veneris cum ſale ammoniaco ſe habebat.

ζ) Omnes ſpiritus acidi, nitri, ſalis, vitrioli, ſal acetoſellæ, placide cum aquis noſtris, ſine conflictu, commiſcebantur; quodſi his aquis, variis coloribus tinctis, ſpiritus acidi addebantur, colores illi ſtatim evaneſcebant.

η) Lac non ſolum recens emulctum, ſed & coctum, cum aquis noſtris ſine coagulo connubium inibat.

ϑ) Ova in his aquis cocta luteo colore, uti induſia in balneo, tingebantur.

ι) Aquæ noſtræ per breve tempus aëri liberiori expoſitæ, vim

tingendi amittunt, diutius vero in vaſis retentæ & putrefactæ, illam iterum recuperant, id quod Dn. Home in aquis Dunſenſibus etiam obſervavit, illudque ab evolutis putredine partibus martialibus derivavit. Vid. *Hamburg. Magazin* Tom. IX. pag. 555.

κ) Aquæ hujus ad ſiccitatem evaporatæ libræ IV. relinquebant ſubſtantiæ terreæ ſulphureo - ſalinæ gr. XIV. quæ iterum aqua ſimplici ſoluta & filtrata, in partem terream croceam & ſalino - alcalinam ſeparabatur.

λ) Subſtantia terrea ochracea majorem partem conſtituebat, quæ calcinata atro - rubentem colorem induebat, atque odorem ſulphureum ſpargebat, tuncque a magnete, quoad plures partes, adtrahebatur, cum ſale ammon. ſublimata flores martiales produxit.

μ) Solutio de novo filtrata & evaporata exhibebat magma ſalinum atro - rubrum, ſaporis alcalini & odoris ſulphurei; pars ſalina nullo modo pura obtineri poterat, in aëre deliqueſcebat, cœruleum ſyrupi violarum colorem in viridem mutabat, & cum acido mixta ebullitionem excitabat.

Ex hiſce ſignis, & effectibus per experimenta præmiſſa productis, quilibet facile colligere poteſt, acidulas Ruhlanas conſtare

a) ex aqua leviori, ſubtiliori, quæ prope ad deſtillatam & pluvialem accedit (Experim. α.); quas vero facultates diluentes & humores viſcidos ſolventes, minimos tubulos penetrantes, diureſin promoventes exerceant, viri celeberrimi, D. Schwertner & Hahn, ſatis ſuperque docuerunt, & experientia jam dudum comprobavit.

b.) E ſpiritu minerali ſulphureo - vitriolico, qui ex vaporibus pyritarum & lithanthracum, aquis propinquis ſe inſinuantibus, originem ſuam trahit. Vid. Henkel. in Pyritolog. pag. 403. & Seipius *in der Beſchreibung der Pyrmontiſchen Mineralwaſſer und Stahlbrunnen*, Part. IV. pag. 197. Hujus ſpiritus

ritus præſentiam odor ſulphureus, & permanens aquæ fluiditas ſub ſummo frigore, itemque Experim. β. & δ. demonſtrant. Etſi autem nulla arte deſtillationis ſpiritus hic ſeorſim ſiſti poſſit, facile tamen erit intellectu, quomodo ille cum partibus terreis alcalinis ſe conjungere, ac in vaſis clauſis & apertis in auras abire queat. Vid. Diſputat. Seipii jun. de *Spiritu & ſale aquarum mineralium.*

c) E terra martiali & alcalica (Experim. κ. & λ.), quæ vaporibus acido-ſulphureis in mineris corroditur & ita attenuatur, ut aquæ iſtam ſolutam continere poſſint. Inde ergo patet origo vitrioli peculiaris indolis in acidulis contenti. Ex hoc fundamento etiam ejusmodi aquæ cum paucis granis vitrioli martis ſolutis arte parari poſſunt. Quid vero valeant partes terreæ martiales, fibras debiles roborando, ſalia acida abſorbendo & invertendo, nemini incognitum eſſe poteſt.

d) E ſale alcalinæ naturæ, quod in aëre facile deliqueſcit & cum partibus ſulphureis unitum manet (Experiment. μ.). Hinc liquido patet, haſce acidulas non in ſimili gradu cum Pyrmontanis acido ſaturatas eſſe, quia ſalinæ partes poſt evaporationem & depurationem factam cryſtalliſationem reſpuunt, unde etiam ex hac cauſa majori impetu cum adfuſis ſpiritibus acidis efferveſcere debuiſſent, niſi hoc ab interpoſito principio pingui ſulphureo impediretur. Salia vero alcalinæ naturæ acidum ſuperfluum primarum viarum non ſolum invertere & in neutrum mutare, ſed etiam alvum aperire, diureſin promovere, & humores viſcidos attenuare, nulla probatione indiget.

His igitur operandi modis penitius conſideratis, non difficile eſt judicatu, acidulas Ruhlanas non omni laude indignas, ſed ad varios morbos depellendos ſatis proficuas eſſe. Præcipue autem prodeſſe poſſunt fibræ debili roborandæ, & viſcido incidendo, in cachexia, chloroſi incipiente, fluore albo, levi-

tate

tate inteſtinorum; item in vario infarctu viſcerum, obſtructione menſium, hæmorrhoidum, malo hyſterico, hypochondriaco, ſterilitate, ad acrimoniam humorum corrigendam, ut in ſcorbuto, morbis arthriticis, ſcabie, aliisque. Ante omnia vero ex aquis noſtris confecta balnea, quæ ope partium alcalino-ſulphurearum præcipuam vim emolliendi & abſtergendi exerere poſſunt, in multis externis morbis, e.g. contracturis, ſpaſmis, & variis ſtricturis relaxandis ſalutarem effectum præſtiterunt. Propria experientia edoctus confirmare poſſum, quod duo juvenes epileptici, in annis pubertatis conſtituti, prodeunte, ſub interno & externo harum aquarum uſu, per viginti dies continuato, ſcabie humida, brevi poſt ab utroque hoc malo liberati fuerint. Eodem etiam modo, vir quinquaginta annorum, levitate inteſtinorum & continua diarrhœa laborans, priſtinam recuperavit ſanitatem.

OBSERVATIO LXX.

Dn. D. CHRISTOPH. FRIDER. KVHN.

Potiorum circa Iſenacum occurentium plantarum enumeratio.

Deſcriptis breviter acidulis, urbi noſtræ vicinis, brevem quandam enumerationem potiorum in hoc territorio occurrentium plantarum ſubjungere lubet. In agris noſtris duo inprimis loca plantarum copia excellunt; ſunt illa montes Ruhlam ambientes, viciniæque adjacens altiſſimus mons Thuringiæ, Bructero fere ſimilis, vulgo Inſulanus (*der Inſel-Berg*) dictus, qui partim plagam orientalem, partim meridionalem reſpiciunt. His non inferior fertilitate ſtirpium eſt tractus quidam, ad quem iter botanicum ſuſcepi, in valle quadam occidentali, circa celebres ſalinas Cruciburgenſes, ſitus. Series plantarum, quam nunc exhibiturus ſum, brevis quidem & imperfecta

perfecta eſt, enarratione tamen non prorſus indigna mihi vi-detur, quia illas non omnis terra alit, ſed tantummodo in ca-cumine montium & humo ſale culinari impraegnato ſponte naſ-cuntur. Quae ſi non diſplicuerint, in poſterum etiam quae-dam de proventu mineralium & petrefactorum, in terris no-ſtris paſſim obviorum, commentaturum me eſſe promitto.

Plantae in dictis locis montoſis propullulantes ſunt:

Aconitum caſſide longiſſima *Hall.* Aconitum lycoctonum luteum C. B.

Anagallis flore luteo ſ. Nummularia ſylvatica C. B.

Arnica foliis ovatis integris conjugatis *Hall.*

Athamanticum *Dioſc.* ſ. Meum mont. *Hall.*

Chaerophyllum ſ. Myrrhis perennis ſeminibus ſtriatis lon-giſſimis *Hall.*

Circaea minima foliis brevioribus, dentatis *Hall.* Alpin. *Linn.*

Cardamine foliis pinnatis.

Crataegus (Sorbus) foliis ovatis inaequaliter ſerratis, ſub-tus tomentoſis *Hall.*

Digitalis foliis ovatis *Hall.*

Digitalis purpurea folio aſpero floribus punctatis C. B.

Empetrum procumbens *Hall. Linn.* Thymelaea.

Fagopyrum ſcandens altiſſimum dumetorum, ſeminibus tribus, alis pellucidis cinctis *Rupp.* Fagopyrum dume-torum praelongum, ſeminibus alatis duplici modo diſpo-ſitis, in *Dillen.* Append.

Geum ſive Caryophyllata, pinnis frequentioribus extre-ma ſemitrifida, flore connivente nutante *Hall.*

Galeopſis foliis & caule ſulcatis, hiſpidis, flore calyce duplo longiori.

Helleborus caule plerumque unifloro, petalis & ſiliquis plurimis *Hall.* Trollius *Linn.*

Hieracium caule unifloro, calyce & foliis ellipt. longo villo barbatis, *Hall.*

Hieracium foliis glabris amplexicaulibus, petiolatis, minute dentatis.

Lycopodium clavorum pediculis folioſis, *Dillen.*

Lycopodium foliis juniperinis, reflexis, clavis ſingularibus ſine pediculis naſcentibus.

Lonchitis minor. Scolopendrium C. B.

Lyſimachia foliis ovato-lanceolatis, floribus ſolitariis caule procumbente, *Hall.*

Lyſimachia flore purpureo, ſ. Chamænerium ſylvaticum.

Melampyrum floribus ſparſis, ſeſſilibus, foliis omnibus indiviſis, *Hall.*

Ophrys. Nidus avis *Linn.* Aphylla *Hall.*

Orchis radicibus multis cylindricis, calcare breviſſ. *Hall.*

Ophiogloſſum vulgare C. B.

Oſmunda foliis lunatis. Lunaria racemoſa major C. B.

Oſmunda ramoſa foliis pinnatis, pinnis oblongis nervoſis, racemis ramoſis, *Hall.*

Phyteuma ſ. Rapunculus foliis cordatis ſuperioribus oblongis, ſpica ovali *Hall.*

Polygonatum foliis verticillatis *Hall.*

Polygonum ſ. Biſtorta foliis adpendiculatis ſemitriquetris, *Hall.* Biſtorta *Linn.*

Pyrola racemoſa ſtaminibus & piſtillo rectis. *Hall.* minor *Linn.*

Ribes inerme floribus planiuſculis, racemis erectioribus *Hall.* alpinum *Linn.*

Ribes inerme folio & nigro fructu maxime olentibus *Hall.* Groſſularia non ſpinoſa, fructu nigro C. B.

Ranunculus foliis lanceolatis, ſerratis, *Hall.* aconiti foliis *Linn.*

Rhi-

Rhinanthus ſ. Alectorolophus, calycibus hirſutis. Criſta galli mas I. B.

Rubus alpinus humilis, I. B. Chamærubus ſaxatilis C. B.

Sanguiſorba ſ. Pimpinella ſpica breviſſima *Hall.* officin. *Linn.*

Senecio foliis ovato-lanceolatis, ſubtus hirſutis, floribus umbellatis *Hall.*

Solanum furioſum, ſ. Belladonna.

Theſium linophyllum *Linn.*

Trientalis *Linn.* ſ. Alſinanthemum *Hall.*

Trifolium caule erecto, ſpicis albis, foliis nervoſis, inferne ſubhirſutis *Hall.*

Vaccinium foliis perennantibus obverſe ovatis *Hall.* ſ. Vitis idæa *Linn.*

Plantæ ſelectiores, quæ circa ſalinas Cruciburgenſes ſponte progerminant, ſunt ſequentes:

Arenaria ſ. Alſine ſapore ſalino, vaginis ad foliorum ortum ſqualentibus *Hall.*

Atriplex foliis triangulis rariter dentatis *Hall.* haſtata *Linn.*

Aſter foliis pulpoſis, integris *Hall.*

Aſter foliis radicalibus, hirſutis, amplexicaulibus, dentatis, *Hall.*

Chenopodium foliis levibus, difformiter dentatis, calycibus rubris *Hall.* rubrum *Linn.*

Chenopodium foliis ſinuatis ſubtus incanis *Hall.* glaucum *Linn.*

Glaux maritima *Linn.*

Gentiana foliis trinerviis ovatis, floribus umbellatis, tubo ſtrictiſſimo *Hall.* ſ. Centaurium minus paluſtre *Vaillant.*

Kali geniculatum brevius annuum C. B.

Kali geniculatum majus, ramoſum ſ. Salicornia geniculata annua.

Naſturtium ſylveſtre, capſulis criſtatis, verrucoſum I. B. ſ. Coronopus *Ruell.*
Plantago maritima, folio gramineo, rigido *Linn.*
Rumex ſ. Lapathum perenne foliis longiſſimis *Hall.*
Lapathum folio acuto, flore aureo C. B.
Scirpus planefoliis, ſpicis obeſis, foliis incidentibus *Hall.*
Siſymbrium foliis pinnatis, pinnis ſerratis, ſiliqua breviſſima *Hall.* ſ. Raphanus aquaticus.
Triglochin fructu ovato ſexloculari.

OBSERVATIO LXXI.

Dn. D. CHRISTOPH. FRIDER. KVHN.

Hiſtoria morborum epidemicorum, qui cives Iſenacenſes durantibus belli calamitatibus graviter adflixerunt.

Poſtquam anno MDCCLVII. menſe Auguſto exercitus Gallorum urbem noſtram fere totus tranſierat, &, obſervatis copiis Regis Boruſſorum obviis, cum magno noſtro periculo rediens, ſe cum exercitu Imperii conjunxerat, caſtra ſua circa urbem noſtram poſuit, illamque cum montibus adjacentibus occupatam per XIV. dies tenuit. Quo facto in templo Orphanotrophii circa meridiem, & in ædibus publicis *Clembda* ad aquilonem ſpectantibus, noſocomia ægris refertiſſima condidit. Quantæ hinc ſollicitudines & terrores, de incendenda & devaſtanda tota urbe, cives belli inexpertes adflixerit, vix verbis exprimi poteſt. Hocce anno nondum elapſo incolas plagæ meridionalis, haud procul a noſocomio habitantes, febris catarrhalis maligna infeſtavit, quæ brevi tempore ulterius ad interiores urbis partes penetravit, plurimosque inſidioſo more invaſit & morti tradidit. Hæc febris, more aliarum febrium caſtren-

ſtrenſium, cum frigore & inſequente æſtu incipiebat, ægrosque laſſitudine totius corporis, dolore capitis, ſumma inquietudine, intercurrentibus deliriis, nauſea, & inappetentia, aliisque ſymptomatibus afficiebat. In quibusdam ſubjectis exanthematica erat, purpuram albam & petechias ſimul proferens; in aliis absque efflorescentia in cute ſalutariter decurrebat; in quibusdam vomitus bilioſi, & hæmorrhagia narium largior, aut diarrhœa & ſudores, ſub initium morbi prodeuntes, ægros admodum levabant; in aliis vero dyſenteria & aphthæ accedebant, ſtatumque admodum periculoſum reddebant, quale periculum etiam eruptio exanthematum tardior, poſt tertium ſeptenarium demum facta, indicabat; ægri vero, qui ſine illis convaleſcebant, paulo poſt ſcabie ſicca rebelli infeſtabantur. Optimam his morbis medelam blanda & temperata bezoardica, ut Eſſ. alexiph. Stahl. Mixtura ſimpl. pulveres diapnoici, ex lapid. cancror. cum ſucc. Citr. ſatur. antimon. diaphor. nitr. depur. & cinnab. nativa parati, conjuncta interdum exigua portione Camphoræ, aqua pura levior, ſæpe etiam cum vino, & toto citro, remixta, veſicatoria tempeſtive ſuris applicata, adferebant. Hoc tramite febres dictæ per quatuor menſes, ſub aëre frigido-humido, nebuloſo, ventis utplurimum a meridie & occidente flantibus, decurrebant, ſuamque infectionem tantum in plaga noſocomio vicina exerebant. Mutato autem aëre frigido-humido in ſicciorem, & vento meridionali in auſtrinum, ſimulque accedente æquinoctio vernali anni MDCCLVIII. lues iſta fere evaneſcebat.

Eodem fere anni tempore non ſolum variolæ benignæ diſtinctæ, ſed & malignæ confluentes invaluerunt, & a parte urbis verſus meridiem ſita per totam illam progreſſæ ſunt: indoles earum, primo mitior, ſucceſſu temporis in maligniorem magisque venenatam mutata fuit, quæ malignitas permultis ægris vitæ periculum, immo mortem ipſam intulit. Aëre vero ventisque mutatis, miaſma varioloſum non ſolum mitius age-

bat, ſed & diſſipatis effluviis viroſis, morbus ipſe benignior factus remittebat, imo itidem poſt æquinoctium vernale, menſe Aprili, plenarie ceſſabat. Durante ergo epidemico horum morborum ſtatu, obſervationes clinicas, quas experientia jam dudum docuit, magis confirmandi locus mihi opportunus datus fuit, ſuntque illæ ſequentes:

I.) Febrem non ſolum catarrhalem malignam, ſed & varioloſam, maxime contagioſam fuiſſe, vimque ſuam inprimis in conſanguineis exercuiſſe.

II.) Infectionem exhalationibus miaſmatis, ab exercitu illatis, unice deberi.

III.) Variolarum indolem diſpoſitioni hæreditariæ ſæpiſſime tribuendam eſſe.

IV.) Methodum medendi temperatam, cum ſimili regimine, optimam eſſe, febresque non adeo malignas & variolas benigniores ſola expectatione curari.

V.) Hæmorrhagiam narium, ante morbi acceſſum largiter prodeuntem, bonum promiſiſſe ſucceſſum; e contrario autem tempore ebullitionis & ſuppurationis variolarum ſupervenientem, periculum indicaſſe.

VI.) Multas & inprimis benigniores variolas ſub ſolo frigore erumpere, calore auctiori demum tempore ſuppurationis ſuccedente.

VII.) Purpuram albam variolis tempore maturationis, itemque poſt illam ſupervenientem, nullius fere fuiſſe periculi.

VIII.) Veſicatoria, ſuris applicata, in febribus malignis, ad expellenda exanthemata, valde proficua fuiſſe; eadem vero, ut & frictiones pedum & pediluvia ex lacte parata, faciem nullo modo a copia variolarum præſervaſſe.

IX.) Ad cruſtas variolarum detergendas, multa quidem unguen-

unguenta recepta & laudanda eſſe, recens vero lardum, ſub unguenti forma applicatum, utiliſſimum fuiſſe.

X.) Salivationem ſpontaneam variolas adultorum ſemper comitari, & a facili ejus ſucceſſu ſpem ſalutis dependere.

XI.) Scabiem & tineam capitis, aliasque fluxiones, miaſma varioloſum non coërcere.

OBSERVATIO LXXII.

Dn. D. CHRISTOPH. FRIDER. KÜHN.

Singularia quædam in fœmina manibus pedibusque, ex morbo prægreſſo, deſtituta.

Fœminam, Reichenhuſæ ante viginti quinque annos natam, *Annam Margaretham Rollin*, alias ſanam & vegetam, in ſcenam produco, quæ ſine pedibus firmiter incedere, ſaltare, iter per aliquot milliaria facere, & ſine manibus omnes operas domeſticas præſtare, linum & lanam torquendo ducere, varia contexere, filum acui inducere, illudque abruptum iterum capere &c. poteſt: quæ omnia admirando ſpectaculo cum aliis conſpexi, & melius ſpectari, quam deſcribi poſſunt. Illa loco manuum utrisque brachiis eorumque condylis ſcite utebatur, adminiculum genua & dentes in variis actionibus idoneum præſtabant. Vices pedum tota oſſa tibiæ reflexa agebant, genua loco calcanei inceſſui inſerviebant, calceos inverſo modo induere ratio ſtructuræ jubebat, qui longitudini oſſium tibialium æquabant. Perfecta & omnibus membris ſana illa nata erat, in prima autem infantia, decimo octavo ætatis ſuæ menſe, febre varioloſa correpta fuit, ſub qua, facta ad articulos pedum & manuum metaſtaſi, ulcera tam rebellia excitata fuerunt, quæ miſeram pedum manuumque uſu privaverunt, tandemque a Chirurgo quodam oleo lini & vitello ovorum conſolidata fuerunt.

runt. Adulta & nubilis facta hæc virgo præterito anno cum Joh. Caſp. Rommel conjugium inire voluit, conſenſum autem ſuum denegans Paſtor ejus loci dubiam hanc rem Curiæ eccleſiaſticæ dijudicandam tradidit. Quo facto illa copulam ſacerdotalem conceſſit, veniaque hac impetrata a prædicto eccleſiæ miniſtro conjugalis conſociatio ritu ſolenni menſe Maji conſummata, atque ita fortunata fuit, ut menſe Decembri ejusdem anni filium ſanum & omnibus membris perfectum felici partu ediderit, perfecte ſana permanſerit, & puerulo vegeto recenter nato mammas ſuas præbere potuerit. Ex hac aliisque ſimilibus hiſtoriis clariſſime patet, judicium & conſuetudinem variis modis defectum membrorum ſupplere, & imaginationem matris non ſemper in embryonem perverſo modo agere, ſi præſertim ejusmodi mala conformatio matri non connata, ſed infelici caſu illata acciderit.

(*Iſenaco Halam miſſæ d. 24. Maji 1759.*)

OBSERVATIO LXXIII.

Dn. D. IOANN. SEBAST. ALBRECHT.

De

Fœtu humano bicipiti & bicorporeo, ad pectora connato.

Dedi olim, in hiſce Actis,(a) agni monſtroſi, *Cyclopis* ſeu unius tantum oculi, in medio frontis conſpicui, aſt duplici iride duabus lentibus inſtructi, brevem deſcriptionem, iconiſmo illuſtratam. Provocavi in illa ad argumenta *præexiſtentiæ* ſeu prædelineationis, æque in regno vegetabili ac animali obſervandæ, a Winslowio atque Hallero b) ex obſervationum copia

a) Volum. V. Obſerv. CII. p. 363. ſeqq.

b) Illuſtr. Halleri Hiſtoria fœtus bicipitis, ad pectora connati, cum fig.

copia & diligenti comparatione ſtabilita, & contra *ſimplicis occaſionalis coaleſcentiæ* aut *imaginationis* vim a matre illatam propugnata. Interim mihi contigit eſſe tam felici, ut potuerim fœtum ejusmodi, Halleriano plane, quoad externa, ſimilem, propius intueri, atque conferre cum illo, in partibus internis interdum diſcrepante. Ero in recenſione brevior, ubi partes conveniebant, copioſior, ubi diſcrepantia ſeu differentia inter utriusque fœtus œconomiam partium obſervata, appoſitis, melioris illuſtrationis cauſa, figuris ab exemplo originali deſumtis.

Anna Minerin, 45. annorum, *Pauli Miners*, ætat. 68. annor. uxor, olim duorum infantum, ſucceſſive natorum, felix mater, poſt intervallum 12. annorum denuo fiebat gravida. Utrorumque ſors erat ærumnoſa & laborioſa, in pago ditionis Ducatus Coburgenſis, *Obervvolſpach*. Die decimo ſeptimo menſ. Julii 1756. ſentiens legitimos partus dolores, labori huic ſe ſtrenue accinxit, ſed cum nullo ſucceſſu. Fractis interim multum viribus, maritus implorat Chirurgum in vicinia, ut manus adhiberet auxiliatrices, qui, votis annuens, ad parturientem accedit, & ex ſignis præſentibus fœtum mortuum, forſan etiam gemellos, judicat adeſſe, ex ulteriori autem partus difficultate de monſtroſo cogitat, utque partum ſub debito matris niſu promovere melius poſſit, interna ejus viſcera, facta apertura, eximit, & tandem d. 19. ejusdem hora ſexta matutina matrem ſalvam liberat, quæ etiam adhuc, dum hæc ſcribo, ſalva vivit. Conditio fœtus monſtroſi parochum movit, ut rem geſtam ad Synedrii ſanctioris ſuperiores referret, qui tanquam Mæce-

fig. primum Tiguri 1735. in Tempe Helvetica, in 8tav. deinde fuſius cum notis Hannov. 1739. in 4to impreſſa, tandem in Ejusdem Opuſculis anatom. Gœttingæ 1751. auctior & emendatior recuſa in 8tav. p. 150. ſeqq. ad quam Editionem in ſequentibus provoco ubique.

Mæcenates & vigiles pro augenda illuſtris noſtri Gymnaſii Caſimiriani academici ſalute, Patroni, juſſerunt, ut monſtrum hoc ad ædes meas eum in finem deportaretur ſine mora, ut facultas mihi ſit, illud in corona civium academicorum demonſtrandi publice. Elapſa proxima nocte, ſummo mane, per femellam pauperculam, fœtus, una cum exemtis viſceribus, in vaſe aperto argillaceo, ſeu olla majori, ſpiritu frumenti ſuperfuſo, ad me veniebant. Ex jam dictis apparet facile, neminem jure a me expectare poſſe internarum partium ſitus rationem, aut vaſorum directionem, aut denique cavitatum numerum. Quicquid vero obſervare potui, candide referam.

Fœtus hic monſtroſus, biceps, bicorporeus, omnia perfectionis ſigna habebat, in copioſis non ſolum pilis, & unguibus perfectis conſpicua, ſed etiam per præſentiam, in alterius paullo robuſtioris maxilla ſuperiori, duorum dentium inciſoriorum confirmata. Si figuram, habitum, utriusque nexus rationem, papillarum mammarum & artuum numerum & poſitum intueri in appoſita Figura 5. Tab. IV. libet, ex aſſe hæc omnia convenire patebit conferenti cum figura fœtus Halleriani *c*), ideoque in eo deſcribendo nullum laborem pono. Fabricam ejusmodi monſtrorum bicorporeorum, cum duplici pelvi, diligenti facto exemplorum computo, cum illuſtris de Haller invenerit maxime frequentem, & præ reliquis quaſi regularem, ita ut inter centum & ſexaginta quinque, non ſubleſtæ fidei hiſtorias, hujus œconomiæ numeraverit ſexaginta quatuor *d*), licebit mihi quod ſpero, ut pro confirmanda hac ſententia, & pro augendo illo numero addam exempla, quæ olim ipſe, & recenter alii Viri eruditi, obſervarunt, noſtro, quod deſcribimus, quoad externum habitum, ſimillima. Anno 1714. d. 4. menſ. Septembr. in pago *Groſsgeſchvvend*, Præfecturæ *Vallis*

c) Hiſtor. ſupra allegat. p. 222. Fig. 1.
d) l. c. p. 156. not. 7.).

lis Comitum (*Græventhal*) Ducatus Saxo-Salfeldenſis, a fœmina paupercula, *Nicolai Renſch* uxore, natus eſt fœtus ejusmodi, biceps, bicorporeus in pectore connatus, utroque in loco genitalibus muliebribus inſtructus, quem naturali magnitudine delineatum, ex benevola communicatione Dn. D. SCHLEGELII ſenioris, Archiatri Ducalis & Phyſici ordinar. Salfeldenſis b. m. inter alia Muſæi mei aſſervo rariora. In Pharmacopolio Monaſterii exemti, Ordin. Ciſtertienſ. in Langheim, in Principatu Bambergenſi, adhuc curioſis monſtratur ejusmodi fœtus, ſpiritu frumenti conſervatus, hactenus dictis ſimillimus, etiam quoad ſexus organa, quem ante hos XV. annos enixa eſt paupercula fœmina, obſtetricantibus ejusdem Chirurgi manibus, qui, in noſtræ hiſtoriæ partu opem tulit. Inter recentiores extat clariſſ. & doctiſſ. Viri, Dn. D. *Balthaſaris de* BVCHWALD Obſervatio *e*), qui in fœtu bicorporeo, noſtris omnino analogo, etiam quoad ſexum, mortuo nato, invenit organa ſenſuum & digeſtionis, nec non ſexus cuique propria, organa autem vitæ, præſertim cor, utrique communia, quaſi unius tantum hominis. Tandem placuit, ſub hujus noſtræ obſervationis finem adjungere eam, quæ Haga Comitum benevole mecum communicata eſt, fœtus ſeptimeſtris bicorporei bicipitis hiſtoriam, conſcriptam a Medico erudito Neomagenſi, Dn. D. *J. Fr. v.* KLINCKENBERG. Sed e diverticulo ad viam redeundum eſt.

De *ſecundinis* dicendi nulla mihi copia, quoniam non cum aliis allatæ; ſed, ſi fas eſt ex funiculi umbilicalis conditione de earum numero judicare, ſimplices aut ſaltem in unum volumen coalitas fuiſſe judico. Nam in hepate duarum venarum inſertiones, parum a ſe invicem diſſitas, aperte tamen conſpicuas, reliquerant funiculi umbilicalis propagines.

e) In prodromo Actor. medic. Haſnienſ. 1753. Conſ. *Leipz. gelehrte Zeit.* 1757. num. XIV. p. 122.

Hepar duplex *f*), ſed coalitum in unam maſſam, evicere, præter binas modo dictas venas umbilicales, in convexa parte ligamentum ſuſpenſorium ſeu latum, robuſtum, aliqua parte ad unciam unam diviſum, ſicque in exortu duplex, fibris mox in aſcenſu concurrentibus, & in continuum ligamentum intricatis, & in concava parte duæ veſiculæ felleæ, collis convergentes, fundis verſus peripheriam reclinatis, & ipſa denique ſubſtantia hepatis in circuitu inæqualis (Fig. 1. 2. Tab. V.) per ſinus & eminentias, plures, quam duo lobulos referens. *Diaphragmatis* ſtructura eadem erat, quantum obſervare licebat, ac ea, quæ ab Illuſtri Hallero reperta *g*). *Cor h*) unam quidem baſin, ſed duplicem apicem ponebat ante oculos (Fig. 3. & 4.); illa, quatuor auriculis quaſi coronata, elegantem oculis ſiſtebat conſpectum, quibus duæ arteriæ pulmonales, totidemque aortæ erant ſociæ, ſubſtantia ipſa continebat duo ventriculos laxiores, duo vero robuſtiores, magis conſtrictos. *Pulmonum* eadem erat ratio (Fig. 5.) duo numero, in ſuperiori loco coaliti, qui, præter lobos principales quatuor, in ſecundarios plures minores ſubdiviſi obſervabantur *i*), ſubſtantiæ compactioris, ob fœtum ante partum mortuum, ſicque aëris ingreſſum non expertum.

In quot cavitates thorax fuerit diviſus, ex allatis jam rationibus judicari non potuit; illud autem aſſerere poſſum, *Thymum* duplicem *k*) numero, ſeparatum, inter viſcera hujus cavitatis

f) Inter rariora hoc refert exempla Illuſtr. de Haller, l. c. p. m. 160. nota 12.

g) p. 179. §. VI.

h) Diverſus hujus ſtatus ab eo, quem celeberr. Hallerus obſervavit §. XI. p. 181. §. XVI. p. 194. §. XVII. p. 219.

i) Sicque etiam diverſa ab obſervatione Halleriana §. IX. p. 180. (62.)

k) Duo Thymi erant quoque in fœtu Halleriano præſentes, l. c. §. X. p. 180.

tatis eſſe repertum, conſpicuæ magnitudinis, de quorum autem ſitu & connexione nihil certum habeo, quod dicere poſſim, ob eandem rationem.

Quæ hactenus ex obſervatione dicta ſunt, omnia, quidem, pro ſententia *ſimplicis coaleſcentiæ* militare videntur; ſed quæ dicenda reſtant de tractu inteſtinorum plane peculiari, animum a præcipite aſſenſu revocandi habebunt vim non exiguam. *Ventriculorum* uterque *l*) æqualis magnitudinis, duarum unciarum, ſecundum longitudinem ab uno orificio ad alterum, unius unciæ in diametro, inſtructus erat, conſueta ratione, œſophagi fine, ſeu ſtomacho, & pyloro, cum inteſtino duodeno continuo; ſed utriusque *duodeni* canales poſt progreſſum duarum & quod excurrit unciarum, coibant in unum canalem duplicis diametri & capacitatis, *inteſtinum jejunum* formantem *m*) unicum tantum, utrique puellarum commune. Emenſa quindecim unciarum longitudine, rariori exemplo, hic idem canalis nunc amplificatus, figura, forma, ſtructura, *tertium formabat* quaſi *ventriculum*, uno orificio ſuperiori, jejuno contermino, duobus inferioribus, ad *ilia duo* contentis, progreſſum miniſtrantibus; interpoſitus inter hæc tria orificia fundus, trium unciarum longitudinis, & dimidiæ hujus menſuræ in diametro erat, ſicque duplicatum propemodum rationem habebat cum ſingulo ventriculorum naturalium, quorum ſupra mentio facta. Longitudo *utriusque ilei*, ab hac expanſione usque ad *cœcorum* limites,

 erat

l) Duo ventriculos frequentes eſſe in fœtibus duplicatis, notavit Illuſtr. HALLERVS not. (31.) p. 167.

m) Toto inteſtinorum volumine, & plane ſingulari ſtructura fœtus noſter plurimum differt ab *Halleriano*, & expanſis in amplius vas, ventriculo æmulum, inter jejuni finem & duorum ileorum principia, noſtro, ni fallor, quaſi propria videtur At vero exempla, ubi inteſtina aliquamdiu conjuncta iterum ſecedunt, refert celeberr. de HALLER p. 163. in nota (20.)

erat duodecim unciarum. *Utrumque cœcum* ex appendice ſua vermiculari facile erat a reliquis diſtinguendum, ſicque porro duplex canalis, longitudinis decem unciarum, progrediens ulterius, *cola duo*, *recta duo* formabat inteſtina, ad ſingulos anos terminata. Omnium inteſtinorum miri erant anfractus & complicationes circa meſenterium & meſocolon, quæ autem una cum omento adeo corrupta erant, ut extricare ea neutiquam potuerim. Ventriculos interim, una cum inteſtinorum volumine tubulo inflatos, exſiccavi, diſpoſui in ordinem, ut obſervari omnia queant diſtincte, & balſamo ab ulteriore corruptione & vermibus munitos delineandos dedi, quam delineationem Fig. 6. Tab. V. ſiſtit. Renes præſentes erant *duo* cum annexis in ſuperiore parte *ſuccenturiatis* (Fig. 7. 8.) majoris magnitudinis, ſingulis ſinguli erant ureteres, & ex duplicata mole, pro conditione corpuſculorum, judico, plures non adfuiſſe. *Lienis* nullum reperire potui veſtigium; dubitavi, num forte ex ſocordia omiſſum hoc viſcus; ſed quoniam aliorum notabiliorum partium nullus defectus fuit, in medio relinquo hunc defectum. *Sceleti*, quoniam in omnibus par eius ratio, & *analogia* plane conveniens erat cum *Halleriano*, Tab. V. Opuſc. anat. eleganter expreſſo, figuram hic repetere ſupervacaneum eſſe duxi, modo repetendum eſt, in alterius paulo majoris maxilla ſuperiori, duo prominentes tantum dentes, in Halleriano vero plures obſervari. Deſideranti, hoc ſceleton non ſolum, artificioſe paratum, ſed & reliquas modo deſcriptas partes, partim in ſpiritu conſervatas, partim inflatas, diſpoſitas, exſiccatas balſamico liquore a vermibus & corruptione munitas, in Muſeo meo repoſitas, adhuc demonſtrare poſſum, ne dubitandi ratio ulla ſuperſit.

Interim rumor & novellæ publicæ hujus fœtus famam ad Belgas uſque detulerunt, quod anſam dedit Viro mihi amiciſſimo & honoratiſſimo, Dn. *Friderico Chriſtiano* MEVSCHEN, Sereniſſimo

reniſſimo noſtro Principi a ſecretioribus litteris, Hagæ Comitum commoranti, analogam monſtri bicipitis, bicorporei hiſtoriam æque recentem mecum communicandi benevole, quam ut coronidis loco ſubjungam, æqui bonique conſulent harum rerum juſti judices.

Explicatio Figurarum.

Tab. IV. Fig. 5. Fœtus monſtroſus, cum ſuis partibus externis, ſexus charactere conſpicuus, unico tantum funiculo umbilicali inſtructus.

Tab. V. Fig. 1. Hepatis convexa pars.

a. b. Duæ ejusdem partes in unum continuum coalitæ.

c. c. Ligamentum latum.

d. Diſtantia quædam intercedens.

e. e. Oſcula binarum venarum umbilicalium; hinc hepar duplex coalitum.

Fig. 2. Concava hepatis pars, in qua duæ veſiculæ bilis a. b. conſpiciuntur.

Fig. 3. Antica cordis duplicati figura, una baſi, auriculis quatuor coronata, duobus vero apicibus inſtructi.

Fig. 4. Averſa cordis duplicati coaliti figura, cum arteriarum oſculis.

Fig. 5. Pulmones duo coaliti in ſuperiore parte.

1. 2. 3. 4. Quatuor lobi principales.

a. b. c. d. e. Lobuli minores ſecundarii.

Fig. 6. *a. a.* Duo ventriculi.

b. b. Duo œſophagi.

c. c. Orificia inferiora cum duodenis.

d. Jejunum inteſtinum nunc ſimplex.

e. Extenſio in figuram ventriculi tertii, duplicis magnitudinis.

f. f.

f. f. Duo ilea inde orta.
g. g. Continuatio, totidem cœca cum proceſſibus vermicularibus, ſingulo ſingulis.
h. h. Cola duo.
i. i. Recta inteſtina, ad ſingulum anum alterutrum protenſum.

Fig. 7. 8. *a. a.* Renes duo duplicatæ magnitudinis.
b. b. Succenturiati.
c. c. Ureteres.

Hiſtoria Abortus monſtroſi ſeptimeſtris.

Polydædala natura imprimit nonnunquam, non modo foris figuras adventitias ac impreſſas, ſed diſtribuit etiam interiora pro libitu. Modo certis adſtricta legibus, modo vaga diſpeſcens aliter atque aliter, tum ipſa membra, tum ipſa viſcera, tum ejusdem ordinis vaſa, videlicet nervos, venas & arterias diſponit, quarum diſtributionem in hoc abortu libenter deſcripſiſſem, ſi votis meis factum fuiſſet ſatis. Sectionem enim anatomicam, tantam lucem doctrinæ phyſiologicæ, arduæ ac difficillimæ, de generatione hominis, afferentem, recuſabant parentes. Quare hiſtoriarum naturalium cupidos ad auctores *a*), qui & internarum partium fabricam & conſtitutionem deſcripſere, relego, ſolummodo externarum, parentum, loci natalis, partus modi deſcriptione contentus.

Johannes Jacobus & ejus uxor *Catharina Fieſſens*, habitantes in pago *Halent*, hora a civitate Neomagenſi diſtante, anno 1748. primo

a) Tulpius Obſerv. medic. Libr. III. LXXXVIII. *Act. Erudit. Lipſ.* ann. 1707. p. 419. 1708. p. 415. Schenckius Obſerv. de Gemellis connatis, Libr. V. p. 788. Edit. Francofurt. 1609. in fol. *Paul.* Zacchias Quæſt. med. legal. Libr. VII. Tit. I. Qu. V. pag. 543. Edit. Francof. 1666. in fol.

primo Maji die juncti ſunt matrimonio. Hæc anno 1749. puellam enixa eſt & anno 1753. alterius prolis felix mater extitit. Aſt cum ann. 1755. trigeſimo Menſ. Auguſti die, ſeptimo menſe gravida, ſtans ante fores, aquarum ſentiens defluxum, domum ingreſſa, ſedi ſe imponens, genuinos dolores fœtumque partui proximum perciperet, rogabat vetulam, manus ut auxiliatrices porrigeret. Hæc vero, artis obſtetricandi ignara, refutavit auxilium, illa autem infantis in terram delapſum metuens, obnixe, ut ſuccurreret, rogabat, efflagitabat. Hæc tandem tremulas admovet manus, & ſentiens quatuor pedes, perterrita vicinam vocari jubet. Cui cubile intranti, doloribus genuinis parturiendi obortis, monſtrum, exclamans, ſemianimis una cum placenta tradit, puerperamque lecto imponit, vicina interim funiculum umbilicalem ligante. Sapientiſſime itaque Regius Pſaltes, Pſalm. 46. v. 9. *Venite & videte opera Domini, qui poſuit prodigia ſuper terram.*

Mirandum certe ſummopere, quod fœmina hæc (cum partus Agrippa inter vitioſos, difficiles & præternaturales ab omnibus numeretur autoribus) Gemellas agrippas, ventribus concretas, longas 13½. latas 7½. pollic. Rhenan. graves 4. pondo & 14. unc. ſine peritæ obſtetricis auxilio, intra ſemihoram, auxilio per quadrantem horæ vicinæ mulieris, enixa fuerit.

Prima, quæ vitium dedit, carpſit hora. Mirandum denique, quod puerpera decimo a puerperio die Eccleſiam in pago *Neenbos* ſitam, diſtantem a puerperæ domo tribus horæ quadrantibus, ad gratias Deo T. O. M. agendas, quod ſe ſalvam incolumemque ſervare dignatus fuerit, pedibus frequentaverit. *Dominus virtutum nobiſcum, ſuſceptor noſter Deus Jacob.* Pſalm. XLVI. v. 8.

Poſtridie, cum audiviſſem, natum eſſe monſtrum, ad Villam meam, in dicto pago, prope puerperæ domum, ſitam, me contuli, juſſique ut vocaretur pater, qui ſtatim, portans monſtrum, triſtis ad me acceſſit. Videns ego & diligenter exami-

minans reperi, quod eſſet bicorporeum, quod ſimplicibus ſecundinis fuerit obvolutum, biceps, quadrimanum & quadrupes, cui locis conſuetis duæ mammillarum papillæ, duo ani, duoque muliebria genitalia, ſed unus funiculus umbilicalis. Erant oppoſita ſic ventribus & thoracibus in unum coalitis, ut ne lynceis quidem oculis ullum in illis potuerit obſervari diſcrimen. Ceterum ſingulæ partes optime erant formatæ. Cum autem patrem, probum, ſed inferioris ac tenuioris fortunæ, victum ex diario labore quærentem, rogaſſem, ut mihi traderet monſtrum, vellemque tantam præbere pecuniæ ſummam, meque ipſi daturum ſpondens, recuſavit hic, dixitque homo ſuperſtitioſus: Corpus neceſſario terræ mandandum eſſe, ne ira Dei pœnas ulteriores in ſe provocaret.

Tandem ſuperſtitioſi hominis & ipſius familiæ miſertus, ultimo rogavi, annon melius foret, ſi arte conſervatum monſtrum in Hollandiæ & aliarum Provinciarum civitatibus nundinarum temporibus monſtrando, ſuæ domui, quam diario labore corpus fatigando, proſpiceret? His meis verbis, conſentiente uxore, tradidit mihi monſtrum, quod, domum redux, per venam umbilicalem injecto, ad partes internas conſervandas, liquore balſamico implevi, impletumque lagenæ vitreæ, eodem liquore balſamico repletæ, impoſui, & peculiare huiuſce abortus fatum ſequenti monumento ornavi:

Immature projectum
Balſamus mature excepit,
Ne mortem immaturam
Exciperet matura corruptio.
Vivus ego videor matri nocuiſſe patrique,
Hoſce meo fato concomitantur opes.

Ita vidit, examinavit, præparavit & deſcripſit

J. Fr. van Klinckenberg,
M. D. Practicus ordinar. Neomagenſis,
1755. d. 1. Septemb.

OBSER-

OBSERVATIO LXXIV.

Dn. D. JOANN. SEBAST. ALBRECHT.

De

Gemellis, quarum altera hernia umbilicali prægrandi nata, altera ſalva.

In diiudicandis fœtibus recens natis, vitio aliquo conſpicuo a ſtatu naturali aberrantibus, varie peccatur, tum quoad vitium ipſum denominandum, tum quoad cauſam inveſtigandam. Sæpe enim pro monſtris reputantur, ubi tantum ſeſe exerunt vitia conformationis, ſolutæ unitatis, ſitus mutati, aut numeri. Et qui omnem imaginationis vim a matre in fœtum derivatam negant, plus acuminis ingenii, quam amoris veritatis prodere, mihi quidem, videntur. Interim tamen negari haud velim, plures ejuſmodi, ſubleſtæ fidei, hiſtorias referri, quam par eſt: ubi tamen non ficta, ſed vera cauſſa prægreſſa exacte reſpondet cum effectu ipſo, quis tunc influxum negabit, niſi temerarius aut impudens? Neque illud argumentum mihi ſatis firmum videtur, quo a particulari fit concluſio negativa ad univerſale, dum ex nonnullarum fœminarum exemplo, quæ vehementiori licet affectu rei viſæ perculſæ, nullum ſignum fœtui impreſſerunt, ſtatim omnem impreſſionis vim in omnibus negant. Quis enim ſanus dubitavit, ubique rationem habendam eſſe, non tantum virium agentium, ſed etiam reniſus. Ab utraque vi, nunc æquali, nunc inæquali, effectus vel producitur, vel ſupprimitur. Hinc ſæpe obſtacula vel a parte matris, vel fœtus robuſtioris admitti debent, quo minus in omnibus idem contingat effectus. Aliæ enim rem viſam ſtatim dimittunt, animo robuſtiori ideæ non adhærent; aliæ vero vix illam delere poſſunt, quam conceperunt ſemel, ſed cogitando, loquendo, ſemper revocant. Aliæ nihil mali in corpore ſuo in-

de percipiunt, aliæ vero, debiliores animo, ægrotare corpore etiam incipiunt; aliæ etiam, corpore robuſtiores viſæ, ex aſpectu rei aut deſiderio ita moventur, ut ſtatim lipothymia concidant. Ex parte fœtus ſeu reſiſtentiæ, & hujus roboris, & temporis ratio, ſeu ætatis in utero, a facta conceptione, ratio habenda; facilius enim fibræ teneriores læduntur, quam robuſtiores, & in gemellis utplurimum non æquale robur, non æqualis moles obſervatur.

Immo & individuorum ratio peculiaris habenda, ut in aliis, ſic & in hoc negotio. Vt appetitus, averſionis non idem in omnibus gradus, neque proinde idem effectus. Dedi olim exemplum ejusmodi fœminæ hyſterico-melancholicæ, quæ tribus filiabus ſuis, diverſis temporibus natis, & peculiaris admirationis & deſiderii ſigna impreſſit, quæ cum mirata & deſideratis rebus, etiam ratione loci viſi & contacti, omnimodam habuerunt analogiam *a*). Optime autem notavit illuſtr. de Haller: *Vt quod natum eſt, ex nævo adeſſe appareat, oportet prævisum eſſe, oportet matrem ſuum terrorem, ſuum deſiderium indicaſſe, quo tempore territa fuit, aut vehementer concupivit. Non a partu, ruminando cauſam aliquam hariolari, ſed prævidiſſe nævum b*).

Nunc hujus rei exemplum referam, non tam monſtroſi fœtus, quam ex ſitu vitioſo contentorum abdominis, relaxatis integumentis & ligamentis, morboſi *c*), ex animi averſione ſic nati. Civis cujusdam noſtri loci, *Joh. Andr. Meng*, ligamentorum

a) Miſcellan. phyſ. med. mathemat. ab illuſtr. Büchnero edit. 1730. Menſ. Aug. Claſſ. IV. p. 1268. ſeq.

b) In Deſcript. fœtus bicipitis bicorpor. p. m. Opuſculor. anatomic. Gottingæ 1751. impreſſ. in 8v. 153.

c) Artuum ſuperiorum & inferiorum reclinationem, cum digitorum defectu, inſtar canis clunibus inſidentis, in gemellis abortivis obſervatam, & fig. illuſtratam, a viſo ejusmodi cane in hac poſitura, retuli in Act. Acad. N. C. Vol. IV. Obſerv. CIV. p. 411. quos præter alia adhuc in ſpiritu aſſervo.

rum ex ſerico pro ſexus ornatioris uſu artificioſe texendorum magiſtri uxor, neonupta, *Catharina Eliſabetha*, annor. 21. plethorica, ſanguinei temperamenti, in patria domo, vel ex ſingulari averſione, vel ex matris indulgentia, nunquam adhuc necem intulerat cuivis animantium volatilium, uſui domeſtico pro culina inſervientium. Mutato per matrimonium rerum ſtatu, a laribus paternis dimiſſa, hiſce etiam operibus ſeſe applicare tenebatur abſente ancilla; hinc Menſe Septemb. 1757. gravida circa quartum menſem, anſerem enecat carotidibus diſciſſis, cui deplumato, pro eximendis viſceribus infimi ventris, vulnus infligit, quo ampliato, viſcera cum inteſtinis, manu prehenſa, extrahit. His vix viſis perterrita, anſerem projicit, ipſa vero lipothymia correpta concidit. Reſtituta roborantibus & excitantibus ſpiritibus, in progreſſu graviditatis ſæpe fit valetudinaria, donec legitimo puerperii termino d. 4. Febr. 1758. enititur gemellas, omnino quidem perfectas, ſed alteram robuſtiorem & mole majorem, alteram debiliorem & minorem. In hac ſupra funem umbilici, in regione hac conſueta, per relaxatum circulum tumor, ſive hernia, obſervabatur, cum magno obſtetricis & circumſtantium ſtupore. Poſt adhibitum confeſtim ſacri baptiſmatis lavacrum accerſitus, exploravi tumoris conditionem, quem vj. unciarum ſeu tranſverſorum digitorum in diametro, trium vero unciarum altitudinis ſupra integumenta abdominis communia extenſum vidi. Primum ſenſi tantum, per tactum, fluctuantis ſeri copiam, in duabus veſiculis ſeparatis incluſam, quarum utraque pugnum viri adulti referebat magnitudine. Re mature inveſtigata & penſitata, inveni veſiculas, a duplicatura peritonæi formatas, & ſecurus per alteram partem membranæ, viam inteſtinis præcluſam fore, ne elabi poſſint, utraſque ſucceſſive forficula, quæ ad manus erat, aperire non dubitavi. Hoc facto effuſæ ſunt vj. unciæ ſeri rubelli flaveſcentis, & tumor multum ſubſedit. Nunc vero per inferiorem membranam, pellucidam in ſuperiore tumoris parte, maſſa quæ-

dam atropurpurea, in inferiore autem inteſtinulorum tenuium volumen convolutum tranſparebat. Nihil itaque ulterius fieri poterat, quam ut, quantum per imbecillitatem fœtus licebat, contentis leniter repoſitis, ſpleniis & faſciis circumductis, ulterior egreſſus impediretur &, applicatis linteis, vino moderate calido, in quo balſamicæ aliquæ herbæ decoctæ erant, madefactis, putredini reſiſteretur. Dum hæc applicabantur, percepi interim a præſente adhuc obſtetrice: ſecundinarum utriuſque fœtus in unam quaſi maſſam fuiſſe intricatas placentas, utroſque funiculos fuiſſe valde breves, fœtum hunc teneriorem, omphalocele vitiatum, altius fuiſſe repoſitum & ſic in partu ultimum. Puellæ interim hujus miſeræ vita durabat uſque ad duodecimum diem hujus menſis, a partu autem octavum, quo, ſalva ſorore altera, hora prima pomeridiana vivere deſiit.

Denunciata mihi ſtatim morte, facile etiam veniam a parentibus impetrabam, ulterius nunc inveſtigandi in tumoris naturam. Acceſſi itaque ſine mora, comite Chirurgo, bene in anatomicis verſato, Dno *Hubnero*, qui olim Berolini diligenter interfuit conſuetis ibidem adminiſtrationibus anatomicis. Superius jam retuli, ſuperiorem tumoris partem occupatam fuiſſe maſſa quadam atro-rubicunda, inferiorem inteſtinorum tenuium gyris ſeu convolutionibus. Facta membranæ præſentis inciſione, quam maioris denſitatis & roboris experti ſumus, quam credebamus, nunc palam fiebat, per inſertionem venæ umbilicalis & veſiculæ felleæ præſentiam in hac maſſa conſpicuam, eam nihil aliud eſſe, quam Hepar, ex hypochondrio dextro huc detruſum, cujus pars reliqua major occupabat epigaſtrium, ventriculo mira torſione in ejus locum ſuccedente. Pars proxima membranæ arcte cum hac cohærebat, cultro ſeparanda, reliqua convexa pars ligamentis brevioribus, non ſolo lato, ſed plurimis aliis, robuſtis, tendinoſis, filamentoſis, cum diaphragmate connexa erat; in ambitus inciſura

majori,

majori, quæ lobos diſtinguere ſolet, maxima Omenti pars corrugata, inſtar compreſſæ planioris glandulæ, conſpicienda erat, inteſtinis ab hoc tegmine nudis relictis. Præter ileon, quod inferiorem tumoris partem occupaverat, reliqua omnia parum a ſitu naturali recedebant. Aperto thorace pericardium cum ſuperiore diaphragmatis ſuperficie eadem ratione erat connexum, ac hepar in inferiore, ſi ligamentum latum exceperis. Salva reliqua omnia erant in ſitu naturali.

Conferenti hanc noſtram obſervationem cum illa, quam de puerulo, cum prægrandi hernia umbilicali vivo nato, relatam legimus *d*), patebit, in illo ileon tantum & jejuni inteſtini partem in extenſione hernioſa latitaſſe. Qui effectus etiam reſpondebat cum cauſa, a fele nempe viſa, cui, dum currus ſuper illam tranſierat, inteſtinorum tantum tractus propendebat. Si autem aliam quoque conferre placuerit obſervationem illam inprimis huc refero, quam celeberr. Hasenest, Archiater & Conſiliar. Brandenburg. Onoldin. communicavit *e*), ex qua apparet, in tali hernia, præter inteſtina, etiam ventriculum & hepar, membranæ pellucidæ involuta, extra abdomen, in ſacco quaſi propendentia deprehenſa fuiſſe, quoniam hæc infelix mater ſæpius volatilium deplumatorum & exenteratorum viſcera, cum inteſtinis, in culina aulica projecta conſpexerat. Noſtra vero hæc obſervata plurimum conveniunt cum celeberr. Roedereri, in florentiſſima regia Georgia Auguſta Medicin. & Anatom. Prof. publ. obſervatione *f*) de hernia congenita, ubi, dum mutati ſitus rationem non a typo præexiſtentiæ conformationis, ſed ab expreſſione derivat, mihi contrarius

d) In Selectis med. Francofurtenſ. Tom. II. Vol II. Obſerv. I.

e) Actor. N. C. Vol. VI. Obſervat. X. p. 33

f) Quæ quarta eſt in Programmate, quod Obſervationes de fœtu continet, & Diſſert. inaugurali, de *Cura Magiſtratus circa valetudinem civium*, ſub Præſidio illuſtr. Richteri ann. 1758. ventilatæ, ſubjunctum eſt.

rius in adductis exemplis non videtur, quoniam hujus preſſionis, uti cauſſæ externæ, ſic etiam internæ, valere facile & admitti poſſunt, non excluſa inter poſteriores cauſſas vi matris impreſſiva, ad fœtum tenellum derivata, quemadmodum ipſe etiam Autor celeberr. ponderoſis argumentis hanc vim alias confirmavit g). Illud reliquum eſt dubii, qua ratione factum ſit, ut hæc maternæ impreſſionis vis alteram tantum gemellarum vitiaverit, altera ſalva manente? Sed cui non notiſſimum illud vulgare axioma in phyſicis: Omne agens agit pro conditione reſiſtentiæ, ſeu, quod dicunt, pro receptivitatis modulo. Magnam autem differentiam inter utraſque gemellas, & molis & roboris, eſſe obſervatam, hiſtoria modo expoſita docet. Ejuſmodi vero extenſiones & dislocationes inde eventuras non ex unica imaginatione, ſed aliis quoque cauſis accidere poſſe, facile largior. Ante vero quam ſententia feratur, prægreſſæ cauſæ, etiam remotiores, bene ponderandæ ſunt. Quis enim dubitabit, eas accidere poſſe a quavis alia cauſa preſſionis, in tenellis corpuſculis utero adhuc incluſis? ſi modo conſideraverit, illam in jam natis, imo adultis, ex flatulentia, tuſſi, lapſu, compreſſione, ponderibus levatis, relaxatione, neglecta umbilici deligatione, vel tantum ſuperficiaria, aliiſque pluribus cauſis ſæpiſſime contingere poſſe.

g) In Diſſertatione, quam *illuſtri Imperiali Ruthenico-Petropolitanæ Scientiarum Academiæ* obtulit, a qua laborum præmio condecoratus eſt. Vid. *die Erlangiſchen gelehrten Anmerckungen 1756. VItes Stück, p.* 47.

OBSER-

OBSERVATIO LXXV.

Dn. D. IOANN. SEBAST. ALBRECHT.

De

Lue boum non contagioſa, nec proinde epidemica, ſed tantum endemica.

Non in hominum ſocietatibus ſolum, ſed etiam in brutorum animalium gregibus, nonnunquam morbi obſervantur, qui, quoniam magnam edunt ſtragem, ſtatim ab imperitis pro contagioſis & epidemicis reputantur, cum tamen, ex peculiari cauſa inquilina nati, tantum ſunt endemici, ita ut vel in hoc, vel altero pago, vel in nonnullis tantum ejuſdem pagi ſtabulis ſubſiſtant, & in his ſtragem calamitoſam edant, ut inde falſus de contagio evulgetur rumor, ipſo morbo calamitoſior, quoniam commerciorum interdicitur a ſuperiori magiſtratu communio, armentorum per pagos prohibetur tranſitus, ipſa meſſis & agricultura ex his impedimentis fit moleſtiſſima, in magnum detrimentum non ſolum ruricolarum, ſed etiam civium in urbibus. Aſt ſi hos morbos accuratiori trutina ponderamus, a pabulo corrupto, detrimentoſe nati obſervantur, vel ab aliis quoque cauſis endemicis tantum. Temerarium interim foret, contra experientiam negare velle, in mali ejuſmodi progreſſu ex negligentiore cura, & ſepultura cadaverum non ſatis circumſpecta, morbum denique, mutato ſchemate, fieri poſſe contagioſum, epidemicum, longe lateque vagantem & calamitoſum. Prius ut accidit infeliciter ſuperiori æſtate Menſ. Septemb. in Ducatus Coburgenſis & vicinarum provinciarum pagis quibusdam, iis inprimis, ubi, non ita longo interpoſito temporis ſpatio, militum caſtra ſteterant; ſic poſteriori & triſtiori effectui feliciter cautum eſt. Superioris Magiſtratus juſſu nactus ſum occaſionem inveſtigandi in genium hujus morbi, ejusque cau-

ſam; quæ obſervavi circa illum, & quæ mihi, cognita cauſa, proficua viſa ſunt, candide referam.

Facta per Syndicos pagorum *Beuerfeld* & *Glend* ad Præfecturam ducalem, & per hanc ad illuſtrem Regiminis ſenatum relatione ſatis triſti, paucorum dierum intervallo, in pagorum utroque non paucos cecidiſſe boum & vaccarum, plures vero adhuc de vita periclitari, morbo quodam gravi, acuto, contagioſo nonnullis viſo, pro eo, quo Sereniſſimus noſter Princeps, Patriæ Pater clementiſſimus, in ſubditorum ſalutem fertur amore & cura, ſtatim mihi clementiſſime mandatum, ut, Conſiliario & Præfecto, Dn. *Schrœdero*, comite, cum advocatis quibusdam paſtoribus in re veterinaria peritioribus viſis, me ſine mora in pagos illos conferrem, exploraturi, verum numerum demortuorum, morbique indolem, ex ſymptomatibus & cadaverum ſectione inveſtigandam, ut, quid auxilio eſſe poſſit, ego ſubiicere poſſim confidentius, & progreſſui ulteriori infelici obviam eatur. Mandato, pro muneris ratione, obediens, d. 7. Septembris ſtatim una cum Dn. Præfecto me contuli ad nominatos pagos, ubi per mandatum vocatos paſtores jam præſentes inveni. Numerus demortuorum, in pago *Beuerfeld*, erat 6. in tribus villis contiguis, in ſuperiore pagi parte ſitis, ægrotorum adhuc in iisdem ſtabulis 4; in pago autem *Glend*, in uno eodemque ſtabulo 10. jam ſepulta erant cadavera, & ſub noſtro adventu vacca cecidit. Tres boves in eadem villa, ſeparati a ſanis, ægrotabant jam per aliquot dies. Reliquis villis in utroque pago adhuc intactis cum ſuis ſtabulis.

Initium & progreſſus morbi, partim ex relatione domeſticorum, partim propria obſervatione, hæc erant. Statim ſub initium invaſionis armenta hæc cornuta, utriusque ſexus, reſpuunt pabulum, nec ruminare poſſunt. Cutis arida riget, cum ſtrepitu ad tactum (*ſie bekommen das Rauſchen*), usque ad vitæ finem, quo appropinquante ſudor algidus prorumpit, & nares atque os ſtillant mucum copioſum. Interea caput quidem

dem ex languore ſubſidet, aſt ſub ingreſſum hominis in ſtabulum erigitur ſtatim. Dolorum indices ſunt rhonchi ſonori, obtuſi, interrupti, & murmura ventris. Vires non adeo proſtratæ ſunt, ſed ſatis ſufficiunt. Argumentum hujus aſſerti erat, quod duo modo dictorum ægrotorum boum, in defectu equorum, & quoniam ſanorum adhuc parcendum erat, vaccam demortuam per ſatis longum ſpatium a pago remotum, per acclivem viam, ad locum ſepulturæ trahendi habebant facultatem. Diarrhœa nulla obſervatur, & excrementa tam quoad conſiſtentiam, quam odorem, ante ultimos dies a naturali ſtatu non recedunt. Poſt ſeptimum vel octavum diem mutantur, & motus convulſivi imminentem mortem nunc indicant.

His cognitis in pago *Beuerfeld* quinque cadavera, omnia adulta, utriusque ſexus, aperiebantur nobis præſentibus. In omnibus ac ſingulis, nares, os, fauces, lingua, colli glandulæ, aſpera arteria, œſophagus ſana erant. Vnicum cadaver excipiendum, in cujus lingua foraminula, a vermiculis quaſi exeſa, reperiebantur, at ſine aphthis. Cor ab omni labe integrum, alter autem pulmonum lobus, in nonnullis uterque, inflammatus. In abdomine primus venter (κοιλία μεγάλη) nihil alebat præternaturalis; ſic etiam alter, qui *reticulum* dicitur, ab omni labe immunis reperiebatur; tertius vero, *Omaſus* dictus, inſtar lapidis induratus apparebat, cum præſentibus inflammationis lividis ſignis, quo aperto, inter ejusdem folia ſeu capedines pabulum infarctum adeo erat, ut, eodem exempto, corrupta tunica villoſa, etiam a ſphacelo livida, ei adhæreret, a ſubjecta proxime tunica omnino ſeparata, qua abſterſa & a ſicco duro contento liberata, hoc ipſum alte virideſcentis æruginoſi coloris erat. Quartus ventriculus, qui *abomaſi* nomine venit, in plerisque vix ulla vitia monſtrabat, in paucis vero aliqua inflammationis ſigna leviora. Aſt in toto inteſtinorum tractu livor, inflammationis & convulſivorum motuum prægreſſorum teſtis, aderat. Hepar una cum reliquis viſceribus,

 liene,

liene, renibus, erat in ſtatu naturali. In unius vaccæ tantum hepate corruptionis alicujus ſigna apparebant, in quo veſicula fellis ſimul copioſa bile, ex livido rubeſcente, turgida erat, ſed adſtantium omnes aſſerebant, hoc vitium minime novum, ſed antiquum eſſe. Incolæ hujus pagi præſentes confirmabant, hunc ſtatum viſcerum & inteſtinorum, præſertim autem Omaſi, in omnibus eundem repertum eſſe cadaveribus, quotquot hactenus poſt mortem etiam in pago *Glend*, aperta fuerint: ſalvas nempe fuiſſe omnes partes, præter omaſum, inteſtina & pulmones.

His viſis & repertis, inquirendum porro erat in cauſam mali hujus ſat gravis, ut medicamenta inveniri poſſint accommodata, cauſæque oppoſita. Plurima ſtabula in utrisque his pagis, reliquique viciniores pagi ab hac labe immunes adhuc; ipſa morbi conditio, quæ præter febris inflammatoriæ, nullius alius ſigna exhibebat; vires non ſubito proſtratæ, ulcerum in ore abſentia; diarrhœæ bilioſæ aut dyſenteriæ primis diebus defectus; viſcerum ſtatus internus nunc cognitus; vitium primarium in Omaſo indurato & una cum inteſtinis inflammato, quin ſphacelo corruptis, valde me dubium detinebant, hunc morbum, hoc tempore, pro contagioſo epidemico declarare, ſed potius monebant ulterius progredi in perveſtiganda cauſa, num forte pabulum, ex quacunque cauſa corruptum, merito accuſari debeat & poſſit. Vix hanc dubitationem communicaveram cum adſtantibus, omnes votis ſuis annuebant meo. Magni certe intereſt, præſentes habere, etiam ex plebe, rerum peritos. Unus enim ex Syndicis, ſenior, pagi *Beuerfeld*, vir circumſpectus & in alendis pecoribus æque ac agris colendis induſtrius, prodibat, referens, quæ ſequuntur. Ante aliquod tempus, illudque breve, obſervatas ſibi eſſe nebulas malæ indolis fœtoris naribus moleſti, quibus a Sole & ventis diſſipatis, paſcua vitiata ſe reperiſſe a pulviſculo adhærente cinerei coloris, idque tantum in quibusdam locis, vallibus agriſque declivio-

clivioribus, jam poſt peractam & collectam meſſem primam, altioribus locis non contaminatis, quin ipſe obſervaverit ulterius fruticum & arborum tenuiora folia inde corrugata, conſpurcata, & aduſta quaſi rubigine flaveſcente. Poſt iteratas pluvias ſuperficiem ſuperiorem mundam quidem obſervatam, ſed inferiori herbarum parti ſeu ſuperficiei adhæſiſſe adhuc, immo adhuc adhærentem inveniri illam materiam pulverulentam cinerei coloris. Aderant ex incolis, qui ſtatim ſpecimina afferebant, & hoc ipſo aſſertum confirmabant, quæ ſpecimina meæ ad Illuſtre Regimen relationi, pro confirmanda rei veritate, adjeci. Porro hic idem Syndicus ſenior referebat, ejusmodi nebulas & inde ortas noxas, verſus autumnum frequentiores in his tractibus eſſe. Olim anno 1751. easdem adeo corroſivæ indolis fuiſſe, ut quæ perſonæ ſequioris ſexus, ſummo mane, pro apportando collecto pabulo, nudis pedibus in paſcua prodierint, arroſis nudis partibus ulcera reportaverint. Factum hinc eſſe, ut ejusmodi pabulum primum cuniculis, deinde vitulis, tandem etiam adultioribus exitiale fuerit; ab exſiccato autem fœno proxima hyeme plures oves interiiſſe. Hæc aliis adſtantibus in memoriam revocata aſſerebantur, quin & ipſi nobis adjuncti paſtores, in re veterinaria peritiores viſi, accedebant ſuis aſſertis.

Confirmata cauſa, nunc bono omine inventa, in pabulo corrupto, jumentis ruminantibus inprimis noxio, quomodo ex hac unica cauſa ſymptomata deduci queant, reliquum eſt ut doceatur. Faciam hoc, non quidem meis, ſed celeberr. in Acad. Wittebergenſi, Muſarum antiqua ſede, Prof. & Doct. Dni *Georgii Aug.* LANGGVTHII verbis, ne quis putet me ſapere velle, & ſic ad majorem aſſenſum facilius accedat *a*). „ In-

 „ venta

a) In Progr. de Morbi boum contagioſi cauſa & ſanatione probabili, Diſſ. inaugurali *Joh. Chriſt.* RUEFFERI Freibergenſis, ſub Præſid. celeberr. Prof. *Georg. Rudolphi* BOEHMERI, de Vegetabilium contextu

„ venta & ſuppoſita hac cauſa, non difficile eſt, ad plerasque „ quæſtiones reſpondere. Cui eo major accedit probabilitatis „ gradus, ubi potiora morbi ſymptomata, quæque in ſecto- „ rum cadaverum viſceribus deprehenduntur, cum ipſa cauſa „ comparaveris. Febres enim, non intermittentes tantum, „ ſed acutiſſimas inflammatorias etiam, vitio, irritatione, ſpaſ- „ mo, eroſione, obſtructione & inflammatione primarum via- „ rum, ſæpe ad internecionem uſque accendi, niſi naturæ re- „ rum medicarum non callidus, nemo negaverit. Nec fre- „ quens deeſt, fœda inprimis tempeſtate, novoque autumno, „ occaſio hujus rei, ſive diſcendi, ſive manifeſta culpa expe- „ riundi, veritatem. Veriſſimus eſt modus, quo animalia ab „ ingeſtione & crudo alimento febricitare, VEGETIVS *b*) do- „ cuit: *Venter*, inquiens, *qui aqualiculus nominatur, totius corpo-* „ *ris dominatum obtinet, in cujus capacitate cibus potioque miſcetur.* „ *Quodſi loca illa præſtrictio longi temporis vitiaverit, inteſtinorum do-* „ *lor & corruptio digeſtionis neceſſario ſequitur. Hinc etiam tortura* „ *& extenſio ventris, dolorque cum magno periculo generatur, quæ* „ *paſſio græce Emphregma, latine præoccupatio dicitur.* Quæ qui- „ dem omnia non deeſſe, ii animadvertunt, qui quotidie vel „ frequentiſſime habitum jumentorum ſpeculantur; nam dili- „ gentibus morbus ipſe ſe prodit. Quod vero etiam nonnullis „ aliis ſignis, ipſaque internorum viſcerum luſtratione, ampliſ- „ ſime confirmatur. Alvus enim, ubi primo morbi initio non „ reſpondet, ſignum eſt tubi inteſtinorum ſpaſmo conſtricti, „ bilisque non debite adfluentis; ſed ubi deinceps proluvies „ ventris cruenta & mucoſa ſuccedit, indicio eſt, bilem acer- „ rimam, ruptis repagulis, eroſisque partibus, viam ſibi feciſ- „ ſe, viſcerumque inflammationem in gangrænam & ſphace- „ lum mox tranſituram. „

Cauſa

textu celluloſo, Witteberg. 1753. annexo, ad quod eruditum ſcriptum L. B. remitto.

b) de Arte veterinaria, Libr. I. cap. 40.

Cauſa cognita, illud nunc reliquum adhuc erat, ut auxilia ſuppeditarentur, quibus malum debellari ac ulterior ejusdem progreſſus calamitoſus præcaveri & averti poſſit. Malum iam eo progreſſum, ut infarctus Omaſi ad ſummam duritiem pervenerit, inflammatio autem, aut ulterior hujus gradus, gangræna, hunc & inteſtina occupaverit, nullam admittere curationem, facile quisque videt & mecum judicabit in arte peritus. Aſt, ingruenti recenti adhuc malo, opponenda erunt, quæ acrimoniam cauſticam corrigunt, & ſic inflammationem præcavent, tranſpirationem promovent, deinde vero, quæ ingeſta emolliunt, ut ulterius ad reliquum ventriculum & inteſtina progredi poſſint, motu libero ſimul reſtituto, qui ab indurata ingeſtorum copia vitiatus erat. Omnem paginam abſolvere potulenta calidiora, pinguia ſimul, & alias herbas emollientes recentes, pabulo interſperſas, folia Malvæ, Atriplicis, Lactucæ, Podagrariæ Rivini, (quam noſtrates ruricolæ *Sauſtænzel* vocant) item Lapathi fol. acut. angulat. Mercurialis, Semina Lini & Fœnu græci conquaſſata, farinacea alia, furfures, lac ebutyratum & oleum Lini, facile prudentior quisque mecum judicabit. Sin autem inflammationis alicujus jam præſentis ſigna fuerint obſervata, nitrum cum camphora mixtum maxime proficuum eſſe experientia dudum jam docuit, ſi ℥j. ejusdem cum Camphoræ ʒj. in libra una puræ calidæ aquæ ſoluta absque ulla mora quotidie œſophago infunditur, donec periculum evanuerit. His omnibus ſpaſmi, ſublata cauſa, præcaventur. Hæc autem profuiſſe, eventus illos docuit, qui conſilium hoc commendatum ſibi habuerunt. Hæc quemadmodum curative locum habent, ſic præſervative etiam adhiberi & ſaltem interponi poſſunt, habita ſimul cura, ut armenta a paſtoribus ab ejusmodi paſcuis conſpurcatis arceantur, pabulum collectum, ſive recens, ſive exſiccatum, provide examinetur, lotura purgetur, nec tamen nimis humidum ſubminiſtretur, ad aquam autem hanc impuram non admittantur animalia.

Ne

Ne vero ex ſepultura demortuorum ſuperficiaria malum ſucceſſu temporis contagioſum evadat, ſub pœna injunctum eſt, me monente, a Præfecto præſente, ut profundiores fiant foveæ, & terra, ſufficiente calcis vivæ quantitate antea injecta, probe operiantur, ipſis autem brutis demortuis cutis non detrahatur, donec, facta mea relatione, ab Illuſtri Regimine circa ejus detractionem mitius quid ſtatutum fuerit, ſimulque armentorum greges ab hoc ſepulturæ communi loco ſedulo arceantur. Syndicorum interim eſſe, ſæpius referre ad Præfecturam, ſi quid novi in morbi genio obſervetur, numerumque demortuorum denunciare ſimul.

His peractis die 9. Octobr. nunciatum eſt a Syndico pagi cujusdam remotioris, ſed verſus eandem plagam ſiti, *Mirsdorff*, etiam ibi ſe manifeſtaſſe triſtia hujus mali fata, octo majorum jumentorum adultorum & unius vituli annui morte. Eadem omnia obſervata, tam in vivis, durante morbo, quam poſt mortem in viſceribus, ſicuti in prioribus pagis *Glend* & *Beuerfeld*. Præſens ſimul Glendenſis Syndicus retulit, numerum demortuorum ad 36. increviſſe, non mutato ſchemate morbi. Ab initio ejus alvi obſtructionem obſervari, mox ex inflammatis pulmonibus tuſſim accedere, ſub finem morbi alvum fieri laxam, in aliis excrementa fuiſſe mucoſa, in aliis cruenta. In paucis acceſſiſſe hoc tempore ſtillicidium acrioris materiæ ex naribus & oculis, pilos depaſcentis. Sed hoc etiam addidit: paucos conſiliis datis fuiſſe obedientes, ſed empirice oberraſſe, inprimis quendam ex illis, divitem agris, divitem pecoris, ſibi ipſi prudentiorem viſum, ſpiritum frumenti, pulverem tormentillæ, folia quercus, aliaque adhibuiſſe, & hinc illi etiam præ omnibus maximum damnum accidiſſe. Beuerfeldenſis ſupra laudatus Syndicus prudentior, deponebat, in hoc pago defunctorum numerum auctum eſſe ad 60. in quibus omnibus alvum primis diebus conſtipatam, ultimis in diarrhœam mucoſam mutatam, in unico autem ſubcruentam obſervaverit. Etiam ſibi

ipſi

ipſi contigiſſe malum hoc, ſerius quidem obſervatum, hinc tres boves interiiſſe, aſt quarto ſtatim, juxta ſubminiſtratum conſilium, interſperſiſſe herbas emollientes commendatas, interpoſito potu calido ex pane cum aqua mediante coctione parato, bis vel ter quotidie exhibito, unde factum, ut hic bos iterum tranſpiraverit cum conſpicuis in cute ulcuſculis minoribus, appetitus redierit, alvus naturali modo ſeceſſerit, & reſtitutis viribus convaluerit. Paſtor autem, qui adhuc cadavera ſecuerat, aſſerebat vi juramenti, morbi ſtatum neutiquam mutatum eſſe, in omnibus omaſum induratum, & inteſtina inflammata ſibi viſa eſſe, neque ullam contagii ſuſpicionem reliquam eſſe. Nunc vero exemplo Syndici Beuerfeldenſis prudentiores reliqui facti, viam eandem præſervative & curative ingreſſi ſunt, & emollientia cum calido farinaceo potu adhibuerunt, unde brevi tempore calamitoſa hæc lues plane ceſſavit. Licet autem, me intercedente, Illuſtre Regimen permiſerat, ut cutis detraheretur a defunctorum cadaveribus, pro imminuendo afflictorum ſubditorum damno, ea tamen adhibita fuit cautela, ne in pagos reportaretur, ſed ſtatim a ſepulturæ loco ad officinas coriarias miſſa aquæ fluviatili immergeretur, ſicque ſine ulla noxa contagii percepti res optime ceſſit.

Quæ huc usque retuli, omnia etiam aliunde confirmata habeo, inprimis vero in litteris, quas d. 23. Septembr. d. 3. & 11. Octobr. ad me conſultum miſit Præfectus quidam, rerum judicialium æque ac œconomicarum adminiſtrator in domo quadam inter liberos S. R. I. Barones perilluſtri, quæ ſola ultra 2000. Imperialium damnum ex hac armentorum morte perpeſſa erat, donec, cauſa reperta, & adhibitis congruis his auxiliis, feliciter etiam deſiit. Tantum intereſt, veras, genuinas, rerum cognoſcere cauſas.

(*Coburgo Norimbergam miſſa d.* 16. *Iun.* 1759.)

OBSERVATIO LXXVI.

Dn. D. FERDIN. IACOBI BAIER.

De

Verrucis poſt veſicatorium recens applicatum ſubortis.

Virgo, vigeſimum tertium ætatis annum nondum habens, ex malo hæreditario parentis podagrici, arthritide vaga præmature corripiebatur. Quantum ſæpe numero afferat periculi morbus iſte juvenibus, propter tenuem adhuc texturam partium nervoſarum ac tendinoſarum, tam ex enormi cephalalgia, quam continua fere agrypnia & hinc ſubſecuta proſtratione virium abunde ſatis colligere licet. Etenim dolor vagabundus a ſale acri ſcorbutico volatili, in ſero ſanguinis ſoluto atque illuc depoſito, & in coagulum redacto genitus, vix ac ne vix quidem aliis remediis citius auſcultat, quam derivatoriis, quæ petuntur ex fonte chirurgico. Hæc inter eminent veſicatoria, de quibus conſtat, præcipuam continere partem cauſtici volatilis acerrimi, fibrillas tubulorum cutaneorum irritando, pungendo criſpandoque ſeroſum humorem fundere, & plus minus copioſe elicere, qui dein propter firmiorem cuticulæ texturam tranſpirare haud valens, eam in veſicas, nunc unam, nunc plures elevat. E re igitur viſum fuit, præmiſſis præmittendis ſubſidiis, quæ ſalinis volatilibus, ſulphureis, blandis alcalinis particulis obſtructiones glandularum articularium reſerare, viſcidum ſanguinis circulantis incidere & reſolvere, ſicque inſultus ſpaſmodicos præcavere apta ſunt, utrique ſuræ, qua verſus interiora ſpectat, emplaſtrum veſicatorium imponere, quod eo etiam cum effectu factum fuit, ut ægritudo crucians ſenſim ſenſimque mitigaretur. Peracto triduo Chirurgus, in deligando lege artis occupatus, duas protuberantias, ſiniſtor-

ſum

ſum prope marginem planas, easque madidas animadvertit, meumque poſcit conſilium. Reſpondi, eodem tramite, quo cœpit, incedendum eſſe, forſan cum univerſa ſimul peripheria exariturum fore, quicquid paulo convexum prodiit. Die ſequenti coram intuebar curatius, quod relatum fuit, tuncque ægra de dolore quadantenus adaucto conquerebatur circa hanc regionem, tuberculis nonnihil elevatis & latitudinem monetæ vulgaris, quæ *Albus* audit, adæquantibus. Ex ruptis fibrillis cutaneis, propter earum laxitatem, in ſubjecto ſpongioſioris corporis habitus, productas fuiſſe haſce verrucas pronunciavi, auctorque fui, ut ab initio cathæretica mitiora in uſum traherentur, ſabina cumprimis, ſaccharo albo Canarienſi admixta & in pulverem trita, cum eſſentia ejusdem in linimenti formam redacta. Aſt expectatio ſalutari caruit eventu, quare ad fortiora progreſſus primo lapidem Crollii medicamentoſum adſpergendum juſſi, exacerbatis nonnihil verrucis & in ſuperficie diſruptis; dein cum lapide infernali tangenda curavi prodigia rebellia, poſt cujus iteratum uſum pedetentim ſublata evanuerunt absque omni cicatricum deformitate, & priſtina ſic in integrum reſtituta valetudine.

OBSERVATIO LXXVII.

Dn. D. FERDIN. IACOBI BAIER.

De

Angina maligna in plures linguæ abſceſſus ſalutáriter degenerante.

Tumorem inflammatorium in muſculis laryngis proximis aut gulæ vicinis, qua internis, qua externis, a ſanguinis bilioſi intercepto inibi peridromo enaſci, & ſuffocationem creberrime minitari novimus. Quando igitur morbus eſt in ſtatu, præſidia chirurgica omnem abſolvunt paginam.

Vidua quædam, cui res anguſta domi, angina maligna laborans, ſolius Chirurgi poſcit curam, qui pro facultate virium fecit, quod debuit, & juſto tempore venam in pede ſecuit revellendi fine, rebus ægrotæ poſtmodum tranquillioribus. Cum vero interna prorſus neglecta fuiſſent auxilia, una cum regimine congruo, & ſymptomata, imminente ſpiramenti difficultate, urſiſſent, meam efflagitavit operam mulier. Summam deprehendi virium proſtrationem ex inedia per aliquot jam dies prægreſſa, & ſingularem deglutiendi aſperitatem. Quare ſanguinem iterata vice mittere merito dubitavi, ac divinum potius ſanitatis adjumentum, quod lente revellit atque diſcutit, adhibui, duo ſcilicet veſicatoria pone aures, proſpiciendo ſimul, ut potiones diapnoicæ cum pulveribus quam tenerrimis aut ſubtiliſſimis exhiberentur, quales ſunt bezoardicus Sennerti, antimonium diaphoreticum & nitrum antimoniatum, cum aqua ſcabioſæ, flor. ſambuci, acaciæ & mixtura ſimplici juncti, ne inflammatis & coarctatis faucibus adhærentes moleſtiam creent, addito, pro re nata, julepo ſambuci. Nec defuerunt gargariſmata diſcutientia & emollientia, contemperata nitro, quæ ſalivam copioſe prolicuerunt cum inſigni linguæ tumore & loquelæ impotentia. Poſt viginti quatuor horarum ſpatium veſicæ ſatis turgidæ ſerum acre affatim fundebant, & vox ad mollem ſonum inflexa redibat, inflataque lingua hinc inde detumeſcebat, nodulis aliquot, furunculorum adinſtar, eminentibus. Maturationem aſſequi licuit celeriter linctu e ſucco cancrorum fluviatilium, melle roſato & rob mororum parato, dein omne clauſum patefecit Lancetta dextre adminiſtrata, exſtillante hinc pure cocto ſanguini commixto. Quandoquidem vero medicamenta, quæ uſu ſtomatico inſerviunt, ſuavia exiſtere debent, ad juvandam abſterſionem & conſolidationem, ſequens diaclyſma calide ſorbendum elegi: Rec. rad. ſymphyti major. ℥j. fol. plantag. alchimill. ſcord. liguſtri, flor. roſ. rub. granator. cort. eorundem ana ʒij. inciſ. M. coqu. c. ſ. q. aquæ fonta-

næ,

næ, Colat. Rec. libr. j. cui adde Mellis deſpumati ℥iß. M. S. *Abgeſottenes Waſſer, den Mund damit auszuſpühlen.* Ceterum Species pro infuſo theeformi anticatarrhales ac temperantes, nec non Pilulæ de ſuccino & mercurio dulci pro tribus doſibus firmam corporis affectionem ex voto inſtaurarunt.

(*Norimberga Halam miſſæ d.* 10. *Jul.* 1759.)

OBSERVATIO LXXVIII.

Dn. D. IOSEPHI BENVENVTI.

De

Lucenſium Thermarum ſale.

Thermales aquæ, in Lucenſi Dominio erumpentes, ſale quodam imbutæ ſunt, in morbis plerisque pervicaciſſimis curandis præſtantiſſimo, cujus naturam *Glauberiano* haud abſimilem oſtendit ejusdem analyſis. Propterea quod illorum nemo, qui Lucenſium Thermarum facultates adumbravit, hujuſce ſalis indolem ac genuinam naturam ſcrutatus eſt, ut ejusdem ſalubritatem poſteritati commendaret, minime contemnendum putavi de illo experimenta aliquot inſtituere, quorum ope cum de admirabili ejusdem præſtantia certior ſim factus, conſcribere illa decrevi, ſimulque methodum indicare, quo facilius ab aquis elici queat. Id porro languentibus, qui ad Thermas iſtas quotannis affluenter accedunt, profuturum opinor, ubi illis neceſſe erit medicatam aquarum virtutem adaugere, facile id ipſum conſecuturi multiplicata ſubſtantia, quæ ad earum efficacitatem concurrit.

Præſtantiorem modum indicabo, quo ſal ab aquis extrahitur, ut magis purum obtineri queat, atque in cryſtallos concretum: non enim id aſſequi facile eſt, niſi ſumma diligentia adhibeatur. Aqua ergo a thermali fonte recentius hauſta in

vaſe terreo transfundenda eſt, vitrea interius cruſta obducto, ac ſine mora, antequam ſcilicet aqua nativum calorem amiſerit *a*), ſolaribus radiis æſtiva tempeſtate, hyemali vero leviſſimo igni exponenda, ita ut lente excalefacta in vapores abeat; inde vero dum aranearum telæ ad inſtar in ejusdem ſuperficie velamen apparet, ſi in frigidum locum, vel rectius æſtivo tempore in nivem reponatur, ſalis cryſtallos concreſcentes jucundo ſane ſpectaculo exhibebit. Tunc vero ſal colligendus, atque ſiccandus, aqua nimirum per linteum trajecta, ex qua iterum, evaporationis ope, ſalis aliquid elicitur.

Adnotandum eſt, inæquali copia ſalis cryſtallos pro varia concreſcere tempeſtate, quod magis minusve aqua conſtipetur. Evaporationem ego inſtitui ſub finem autumni, cum Reaumurianum thermometrum gradum caloris circiter octavum indicaret.

Ex libris decem aquæ Balnei calidi (vulgo *del doccione*), deſcripta uſus methodo, ſcrupulos novem ſalis habui, & grana ſeptemdecim.

Eadem aquæ doſis, quam ex Balneolis hauſi ſiniſtrorſum ad ſtuphæ aditum poſitis, ſcrupul. viij. gr. xiv. ejusdem ſalis reliquit.

Aqua Barnabonis (vulgo *del Barnabo*) ſalis ſcrupul. x. gr. vij. præ ſe ferebat.

E Villenſi fonte deſumta, ſcrupul. vij. gr. iv. ſalis continebat.

Extractum ab eadem doſi Aquæ S. Iohannis, ſcrupul. v. gr. viij. pondus æquavit.

Ducciarum rubrarum aqua ejusdem ſalis præbuit ſcrupul. vij. gr. xvi.

(Quæ

a) Tametſi methodus iſta rationi parum conſentanea videatur, quin imo contra doctrinam celeberrimi HALESII (Tranſ. philoſ. ann. 1751. num. 495.), ſemper tamen hoc modo ſal habui pulchrius, ac purum.

Quæ vero aqua e duplici fonte prorumpit, ac Balneolum replet in cubiculo prope duccias rubras nuper exſtructo, ſalis ſcrupul. vj. cum ſemiſſe complectebatur.

Deſperatorum duccia ſalis ſcrupul. vij. cum dimidio depoſuit.

Quæ ſcaturit aqua in ſuperiori conclavi Balnei rubri (vulgo *le docce baſſe*) calidiorem conſtituit ducciam, ſive per aëream fiſtulam excurrentem rivulum, ac binas minus calentes, *le traſtulline*. E decem aquæ magis fervidæ libris, ſalis ſcrup. vj. gr. x. obtinui. Minori autem calore præditæ (*le traſtulline*) ejusdem ſcrup. v. gr. ij. reliquerunt.

Animadvertendum eſt, ſalem hunc neutiquam depuratum haberi, ſed terreis quibusdam albeſcentibus particulis permixtum, quarum natura lapidoſa potius, quam bolaris, argilloſa, vel calcaria, veluti aliqui opinati ſunt, videtur. Et quidem ſi ad argillarum ſpeciem terra iſta referenda eſſet, ponderoſa foret, pinguis, denſa, tenax, lubrica, ita ut in ore detenta, e ſebaceis, vel ſaponaceis partibus conflata videretur: recens e terra effoſſa lenta, ac ceræ inſtar figuram quamlibet retineret; igne cocta, vel ſolaribus radiis diutius expoſita in lapideam ſubſtantiam concreſceret. Nulla autem ex hujusmodi qualitatibus terra obtinet, quæ ſali e Lucenſibus Thermis extracto copulatur.

Easdem fere, quas in argilla oſtendimus, qualitates, in bolaribus terris animadvertimus. Sunt porro ponderoſæ, pingues (minus tamen quam argilla), ſtyptico, atque auſtero ſapore præditæ, facile ad linguam adhæreſcentes, ac manibus etiam, ſi contrectentur. Luculenter hinc arguitur, terram noſtram neutiquam dici poſſe bolarem; minus vero calcariam, quod uſta acri ſapore, neque ſpecifica gravitate cum illis congruat: Adde calcariam terram mercurii ſublimati ſolutionem flavo colore inficere, quod minime accidit, ſi terra noſtra cum eadem ſolutione permiſceatur.

Rectius

Rectius igitur *Marga alba, vel Agaricus mineralis* iſta vocari poſſet, propterea, quod non ſolum ſpecifice æquilibrata a foſſili iſto parum differat, verum quia quamplurimas ejusdem qualitates terram noſtram præ ſe ferre animadvertimus; friabilis enim eſt, levis, odoris ac ſaporis expers, facile in aquis diſſolvitur, vel, ut rectius loquar, diffunditur, iisdemque album colorem conciliat, non ſecus ac in illis accidit, quibus lac permiſcetur. Quibus præcipue notis Agaricus mineralis a ceteris foſſilibus diſcriminatur *b*).

Quodſi margarum qualitatibus & alteram addere velimus, ex Agricola & Plinio depromtam, fertilitatem ſcilicet iisdem abundantibus agris conferri *c*), facile intelligemus, terram, qua aquæ Lucenſes imbutæ ſunt, hanc quoque cum marga communem qualitatem præ ſe ferre; citius enim ac validius humum germinare animadverti thermalibus aquis irroratam, ſi præſertim terram a ſale ſejunctam complecteretur. Flores etiam eadem conſperſos promtius ac pulchrius adoleviſſe, quin coloris vivacitate ceteris ejusdem generis præſtaſſe obſervavi, utut eodem in ſolo ſati *d*). Clariſſ. etiam Vir, *Chriſtianus Gottlob*

b) Chambers Dizion. univ. verb. *Marga*. Geoffroy de mat. med. Tom. I. part. I. ſect. 2. cap. 2. Carthevser Mat. med ſect. 2. cap. 8. §. 2. Lemery Dizion. d. drogh. verb. *Marga*. Caesivs de Mineralib. Lib. II. cap. 2. ſect. 1. Ettmüller cum not. Cyril., Tom. IV. Colleg. Pharmac. part. I. Sect. 3. Cap. 2. His etiam adnumerandi ſunt Boerhaavivs & Linnaevs, qui Margas inter terras aqua in paſtam non ſubigendas reponunt, id quod in noſtra animadvertimus. Vid. Boerhaavii *Chym. Part. II. de Lapid.* Linnaei *Syſt. Nat. Regn. lapid. Claſſ. III. Ord. 3.*

c) Plinivs *lib. 2. de not. foſſil* Agricola *lib. 17. Cap. 6. 7. 8.*

d) Clariſſ. *Joannes Henricus* Pott (in ſua *Lithogeognoſia*) margam inter alcalicas terras enumerat, atque a lacte lunæ differre opinatur, quod iſtud ignis ope concreſcat. Hic igitur Auctor inter margas terram noſtram reponeret, eo quod cum acidis ebulliat, mini-

Iob LUDWIGIUS, in egregio Opere, cui titulus: *De Terris Regii Muſei Dresdenſis, de Terrar. gen. Cap. 2. pag.* 55. ita ſcribit: *Argillæ tandem, & Margæ diſcrimen ex agricultura cognoſcimus, cum hæc fertilitatem augeat, illa vero ſterilitatem inducat.*

Neque ſalis facultates imminui credendum eſt ab hujuſce terræ permixtione: Divinus enim Opifex ideo matrici ſuæ conjunctum aquis ineſſe voluit, ut præſtantius in morbis curandis auxilium ferret *e*), quamobrem utut facillime a terra ſejungi queat, illud ulterius expurgare nolui, ſed ea plane forma uti, qua ab aquis extrahitur. Poſtulavit attamen res, ut ſalinam a terreſtri parte ſecernerem, propterea quod opus eſſet experiri, num in ſingulis Lucenſium Thermarum aquis æquali ratione ſal & terra cohæreſcerent.

Animadverti igitur, prædictam ſalis doſin, ab aqua balnei calidi (*del doccione*) extractam, in aqua pluviali deſtillata ſoluti, ac per chartam emporeticam trajecti, ſexaginta duo terræ hujus grana præ ſe ferre.

Idem ſal ex aqua in balneolis collecta ad ſtuphæ aditum extractum, ejusdem grana quadraginta ſeptem continebat.

Quod

minimeque ad ignem dureſcat. WALLERIUS vero (in *Mineralogia*) diverſimode ſentit, margamque autumat cohæreſcere poſſe, atque aliquam figuram recipere, non ita lac lunæ, quod ſemper aridum ac friabile eſt. Margæ igitur nomen ex hujus Scriptoris opinione terræ noſtræ neutiquam conveniret. Sententiam ipſe meam hac ſuper re diſpartiar, ac ſolummodo dicam, terram e Lucenſibus aquis elicitam quamplurimas margarum qualitates præ ſe ferre, forſan vero non ſingulas, propterea quod terreſtres diverſi generis moleculæ cum illa copulantur, ejusdemque naturam, parum quamtumvis alterando, perturbant.

e) Nullum ſal naturale reperitur, quod aquæ, vel terræ omnino ſit expers. Vid. BOERHAAVE Chym. part alt. de Aqu. *Frider.* HOFFMANN. Opuſc. phyſ. var. Comment. de ſal. Halenſ. cap. 8.

Quod extractum fuerat ex aquis Barnabonis, ſex ſupra centum grana reliquit.

Villenſe, grana ſexaginta novem.

Sancti Iohannis, grana quinquaginta quatuor.

Ducciarum rubrarum, grana ſeptuaginta.

Ab aquis balneoli prope duccias rubras elicitum, grana terræ octo ſupra quadraginta complectebatur.

E ducciis deſperatorum extractum, grana quinquaginta ſeptem.

E calidiori duccia in ſuperiori conclavi balnei rubri, grana quinque ſupra ſeptuaginta.

E minus calentibus (*le traſtulline*) grana quinquaginta.

Salis qualitates indicabo cum terra implicati, poſtea vero de ejusdem viribus loquar.

Figura præditus eſt priſmatica multangulari, quæ tamen interdum in cryſtallorum baſi hexagona, vel rhomboidea conſpicitur, pro varia ſcilicet earundem præcipitatione, aut fractura *f*). Colorem albiſſimum obtinet, pellucidum eſt, odoris expers, ſapore vero amariuſculo blande ſtimulante linguam afficit, ſi probe præſertim depuratus fuerit, atque a terra ſecretus.

Plumbeæ laminæ pondere in aëre explorato, poſtmodum vero eadem in æqualem aquæ doſin, ſale noſtro pleniſſime ſaturatam, rite immerſa, optima lance hydroſtatica uſus, ſalis noſtri

f) Sal noſtrum hanc eandem figuram haudquaquam retinet, non quod reapſe variabilis ſit, ſed aliquando mutabilis, juxta variam cryſtallorum combinationem: ſi enim e. g. ſimul uniantur duo priſmata triangularia, baſis oritur rhomboidea, ſi tria ſemihexagona &c. Dum pariter in ſitu pone oculos collocata differunt, diſcrepantia adparent. Summa igitur diligentia opus eſt, ut vitentur æquivoca, ita quidem ſi octhaedrum corpus diverſimode inſpiciatur, quadratum adparet, dum ſcilicet viſionis radius per binos oppoſitos angulos pertranſit.

ſtri gravitatem deprehendi ad illam ſalis marini veluti decima quinta quantitas ad decimam tertiam: ad illam ſalis Ebshamenſis veluti decima quinta ad decimam nonam: nitri ut decima quinta ad decimam ſeptimam: ſalis tartari veluti decima quinta ad decimam octavam.

Putealis aquæ uncia, ad ſexageſimum Reaumuriani thermometri gradum excalefacta, cum qua ſalis noſtri drachmam permiſcui, ejusdem grana viginti duo; recenter vero hauſta minimeque caleſcens, quindecim tantum grana diſſolvit.

Ab ejusdem cum ſpiritu vitrioli ſuper vitrum *g*) permixtione orta eſt levis efferveſcentia.

Cum acido limoniorum, atque aceto deſtillato minus ebulliit: neque eorum aciditatem retudit.

Cum oleo tartari nulla fermentatio inſurgebat.

Syrupi violacei colorem in viridem commutavit, poſtquam guttulis aliquot ſuper chartam affuſis ſal noſtrum ſuperadditum fuit.

Cum limpidæ aquæ, ſale iſto ſaturatæ, claram ac pellucidam gallarum tincturam adjeciſſem, magis turbidum liquorem fieri animadverti, poſtquam præcipue vitreum vaſculum apud ignem aliquamdiu reliquiſſem. Velamen quoddam lucidum, exiliſſimum, ſupernatantis olei ad inſtar, in aquæ ſuperficie adparuit; ea vero concuſſa, concretos antea flocculos ſusque deque volitantes obſervavi.

Ab intermixtione ſalis noſtri cum tinctura heliotropii nulla mutatio exorta eſt, ſi eam exceperis, quæ ab illius colore proficiſcebatur.

Idem prorſus accidit cum in ſolutionem vitrioli martis, vel mercurii ſublimati, ſal idem immitterem.

Lacteus color exoriebatur cum oleum tartari ejusdem ſolutioni inſtillabam.

g) Dixi ſuper vitrum, eo quod ligna, lapides, vel metalla experimentum iſtud alterare poſſent.

Affuſione ſpiritus vini probe defæcati, parum dealbata eſt, ac præcipitatio vix ſenſibilis ſubſecuta.

Si cum humano ſanguine, ex ægrotantis vena educto, ſal noſtrum permiſceatur, haud ita facile inſpiſſatur, etſi colorem ſuum ſervet. Id vero cum a morbi natura repetendum fore dubitaverim, periculum in ſano iteravi, nec diſſimili nunquam eventu.

Bilis vitulinæ, ſali huic ſuperaffuſæ, color ac fluiditas minime variata eſt; nulla exorta effervescentia; neque ejus amarities adaucta, vel imminuta.

Saturni ac Lunæ tincturæ, cum ſpiritu nitri elicitæ, ſale iſto ſaturatæ, albeſcebant.

Chartam cæruleo colore tinctam, aqua, ſale noſtro imbuta, conſperſi, neque diverſimode colorata eſt.

Vaccinum lac, item ovillum, poſtquam ſal noſtrum ſuſcepiſſent, nulla prorſus alteratione afficiebantur.

Dum cuprum, in pollinem redactum, cum ſale noſtro intermiſcebam, aliquot primum huc illuc moleculas cæruleas fieri obſervabam: quod etiam in ejusdem ſalis efflorefcentiis prope æneas fiſtulas (*le docce*) animadvertere licet. Magis vero id ipſum contigit, cum diutius mixturam hanc aëri expoſitam reliquiſſem.

Cum alcalino ſale atque carbonum pulvere noſtrum permiſcui, mixtura exinde in crucibulo ſuper candentes prunas repoſita, ibidemque ad binas horas relicta, ſulphuris odor nullus exhalavit; reliqua maſſa, rubro colore minime infecta, nullam cum ſpiritu vini confuſa tincturam exhibuit.

Semiuncia ſalis recte exſiccati humidoque aëri per duodecim horas expoſiti, tredecim granorum pondere adaucta eſt.

Ammoniacum ſal, noſtro copulatum, urinoſo-volatili halitu neutiquam nares afficit.

Ardentibus prunis ſuperpoſitum haud intumuit, neque deflagravit, aut crepitavit.

Cruci-

Crucibulum ſalis ſemiunciam continens, in igne vehementiſſimo ad binas horas reliqui, ut inde comperirem, num funderetur, vel in calcem aut vitrum commutaretur. Nihil horum accidit; verumtamen trutina exploratum, pondere granorum ſexdecim imminutum deprehendi *b*). Priſtina figura præditus, colore ad cinereum acceſſit, ſapore vero acrius mordicabat.

Idem ſal in crucibulo excoctum, iterumque in aqua tepente diſſolutum, elegantiſſimas præbuit cryſtallos, quæ tamen figuram diutius non retinent, ſed in pulverem faceſſunt, niſi adhuc humidæ in acervulos colligantur.

Cum adnotata experimenta, ſale ab unoquoque Lucenſium thermarum fonte elicito iteraſſem, eosdem prorſus effectus animadverti, claro ſatis indicio, eamdem in qualibet aqua naturam ſervare. Minime tamen ex eo licet arguere, lavacrum quodcunque, vel aquam cujuslibet fontis viribus iisdem, vel plane ſimilibus donari; ſatis enim conſtat, pro majori vel minori terræ, cui copulatur, quantitate diverſimode agere; præterquam quod ad thermarum efficaciam alia quoque multa concurrant, ut in theoretico earum tractatu, duce præſertim hydroſtatica, item in practicarum obſervationum collectione, Deo dante demonſtrabo.

Luculenter ex dictis patet, ſal, ex aquis Lucenſibus extractum, *medium* vocari poſſe, atque a cæteris non differre, qui e celebrioribus thermis eliciuntur. Hic vero animadvertendum, juxta celeberrimi Hoffmanni monitum, inter ſalia neutra illa etiam recenſeri, quæ (propterea quod alcalinæ moleculæ

Qq 3 minus

b) Imminuitur pondus non ab humiditatis evaporatione, cum ſal, antequam in crucibulum immitterem, omnino exſiccatum ponderaſſem; ſed quod aër ignis ope a ſale diſcedat: quantus enim in corporibus extet, recte menſurari poteſt, juxta cl. Halesii experimenta in Philoſophicis transactionibus enunciata, nuperrime vero italice recuſa in libro, cui titulus: *Statica de' vegetabili. Neap.* 1756.

minus cum acidis cohærent, vel vice verſa,) ad alcalinam, vel acidam naturam magis accedere videntur *i*). Sal proinde e Lucenſibus thermis elicitum, etſi, dum enunciata pericula inſtituerentur, neutrum utplurimum deprehenſum fuerit, interdum vero alcalini indicia exhibuerit, e mediorum claſſe excludi non debet.

Quæ hactenus de ſalis natura dicta ſunt, magis etiam confirmantur ex roris analyſi, in ſolo prope thermas collecti; probe etenim evaporatus, ſal exhibet ei non abſimile, quod ex aquis extrahitur, ea ſcilicet de cauſa, quod in terra redundet, unde thermales aquæ ſcaturiunt. Sicuti vero ſubſtantiis iis ros imbuitur, quibus humus, unde oritur, abundat; ita varie opinati ſunt Phyſici in ſtatuenda ejusdem natura, quod nempe diverſis in locis collectum explorarent. Ita ſentit Boerhaavius *k*), cujus autoritatem ſecutus Arbuthnotius, ſcriptor inter Anglos clariſſimus, hæc habuit: *Roris analyſis potior fortaſſe methodus habenda eſt, qua ſoli quovis in loco reſeretur indoles l*).

Enucleata ſalis natura, qui e Lucenſibus thermis educitur, deſcribendi remanent ejusdem *effectus*, ubi introſumptum fuerit. Varii quidem illi erunt, prout extractum ab uno vel altero thermarum fonte aſſumetur, majori vel minori terræ quantitati conjunctum. Binorum ingredientium facultates ſeorſim inferius examinabimus, ut unusquisque pro ſua indigentia hoc vel illud eligere queat.

Si igitur ſal e thermis noſtris elicitum tamquam neutrum conſiderabimus, licet cum terra intermixtum, merito ab illius uſu ſalutares iidem effectus ſperari poterunt, quos a ceteris hujus generis aſſequimur, eo quod naturam eorum obtineat, qui humani corporis humoribus conſociantur; dubitari enim nequit, ſal nullum ibidem contineri (ea quæ ſtomachus complectitur ſi exce-

i) Hoffmanni Opuſc. med. pract. Diſſert. XI. num. 4.
k) Chem. de Aër. p. m. 234.
l) Specim. effect. aër. in human. corp. Cap. I. §. 7.

exceperis), quod abſolute acidum, vel alcalicum appellari mereatur. Id ipſum agnovit magnus BOERHAAVIUS *m*), ac quotidie experientia confirmat. Sal igitur noſtrum ab humani corporis humoribus facile diſſolvitur, atque in moleculas ſimilares diviſum vaſa penetrat, contentaque in illis fluida, præ nimia denſitate cohærentia, prompte incidendo reſolvit, nerveas, muſculares, ac membranaceas fibrillas blande ſtimulat, ac ſtimulando validius contrahit, ita ut ſanguinis ac ceterorum humorum circuitus promoveatur, ſimul vero ſingulæ ſecretiones haud ægre fiant. Facile idcirco intelligitur, cur merito ſal iſtud commendetur in morborum curatione, qui a viſcidorum crudorumque humorum, in ventriculo ac primis viis hærentium, ſaburra proficiſcuntur, in obſtructionibus ac viſcerum infarctu, ubi præſertim ſolida roborare neceſſe ſit *n*). Prodeſt profecto in quamplurimis digeſtionis, atque chylificationis vitiis, appetitus inprimis abolitione, nauſea, vomitu, ſtomachi doloribus, ac languore, indeque proveniente flatuum copia. Non minus vero mucoſas diarrhœas curat, hepatis, ſplenis, ceterarumque glandularum obſtructiones reſerat, quæ icterum ſæpe, cachexiam, menſtruorumque ſuppreſſiones progignunt. Incipienti etiam hydropi mederi egomet nuperrime vidi, ubi ſcilicet

m) Chym. part. alt. de animal. pag. m. 33.

n) Mirum eſt, in praxi animadvertere, Lucenſium thermarum aquas aliquando etiam emollire, utut valdopere quoque proficuæ ſint, ubi ex nimia elaſticitate, aut ariditate fibra rigeſcat. Id ipſum in aliquot aliis etiam remediis obſervamus, præcipue vero in ferro, quod facultate prorſus oppoſita præditum eſt, adſtrictiva ſcilicet, ac aperiente. Id autem variis, quibus corpora componuntur, principiis, æque ac diverſis morborum cauſis tribui profecto debet. Thermales aquæ, utut ſpirituoſis particulis imbutæ, emolliente etiam vi ditari poſſe intelligimus, dummodo effectus iſte a caleſcentis tantum aquæ facultate repetatur. Inciſiva ſalis vis globulorum ſanguinis cohærentiam aufert; volumine hinc imminuto, nimiaque vaſorum diſtenſione ceſſante, laxa redditur fibra &c.

cet lympathica vaſa nondum disrupta erant. Mirabar autem, in muliere anaſarca laborante a repetito ſalis uſu uberrime urinas fluxiſſe, ac morbo levatam fuiſſe, absque eo quod catharticorum ope exſuperantia fluida revocarentur ad inteſtina: cum e contrario crurum œdemata, incipientis hydropis indicia, pluries etiam viderim evanuiſſe in iis, qui ſalis drachmam quotidie aſſumebant, nulla adparente ſenſibili evacuatione, quæ naturali uberior foret. Citius vero lymphaticos tumores diſcuſſos animadverti, dum ſal idem ad ſemiunciæ pondus quotidie præſcripſeram, ea indicatione, ut alvum ſollicitaret: pari enim eventu ægrorum aliquem curavit, cui per alvum ſubduxit, ac eos, in quibus nulla ſenſibilis evacuatio ſecuta eſt o). Nova quidem hujusmodi pericula tentare proſequar, atque accuratius hiſtorias adnotabo, dum ſe præbebit occaſio; quid enim humano generi utilius, quam in difficillimæ ſanationis morbo efficax remedium reperire?

Mirabiliter item medetur ſal, quod ex Lucenſibus thermis extrahitur, affectioni nephriticæ, ceterisque morbis, qui urinæ meatus adfligunt, præſertim vero cum a viſcidis humoribus, arenulis, vel calculis originem ducunt.

Hic vero opportunum cenſeo referre aliquot circa calculorum diſſolutionem a me inſtituta pericula, quo magis de ſolvente ſalis noſtri facultate certior fierem.

Lapidem valde durum, ex humani cadaveris veſica exemtum, ita confregi, ut in fragmenta ſex divideretur, unius cujusque pondus binum ſupra trigeſimum granum æquabat: in ſex inde cyathos illa demiſi, quorum quilibet uncias decem fluidi continebat hac ratione parati. Primus aqua communi puteali reple-

o) Celeberrimus van Swieten (in Commentar. ad Boerhaav. §. 30. in fin.) terreſtria remedia inter cetera, quæ roborant atque aquam abſorbent, recenſet. Num igitur terra plus quam ſal, cui permiſcetur, agit, dum absque ſenſibili evacuatione lymphatici tumores diſſipantur.

replebatur: ſecundus etiam, in qua tamen ſalis noſtri drachma diſſoluta erat. Tertius Villenſem aquam recipiebat recenter hauſtam. Quartus eadem oppletus erat ſalis drachma ſaturata. Quintus Villenſis ejusdem aquæ uncias quinque, totidemque humanæ urinæ recentis excipiebat. Vaſa iſthæc, reſpectivis numeris obſignata, in receptaculum locavi, ubi ſcaturit Villenſis aqua (vulgo *il ciſternino*), ut æqualem ſemper caloris gradum ſervarent. Sextum vero cyathum ita accomodavi, ut caleſcentis aquæ rivulum, uberiori fonte ſuppeditatum, continuo reciperet.

Fragmentis, quæ ab eodem lapide habui, utendum erat dum hæc pericula facerem, ſimul ac ſimplicibus & mixtis aquis, quieſcentibus, fluentibusque: ſi enim diſſimiles calculos infudiſſem, magis ſcilicet vel minus compactos, diverſamque molecularum cohærentiam præ ſe ferentes, facilius, difficiliusve diſſolvi debuiſſent. Docte igitur clariſſ. Menghinius calculos in marmoreos, lateritios, tophaceos, gypſeos, & arenarios diſtinxit *p*). Recte hinc iterari nequeunt experimenta iſthæc, ut quoque relata in Actis Regiæ Scientiarum Academiæ Pariſienſis *q*), vel in operibus clariſſ. Halesii, atque Hartley *r*), niſi ejusdem generis calculos in illis conficiendis adhibeamus.

Fragmenta prædicta, poſtquam quartus ab immerſione dies tranſierat, e vaſculis eduxi, blande ab aquis abſterſi, atque hæc adnotavi. Quæ in primo, ac ſecundo cyatho includebantur, colore, duritie, vel pondere neutiquam variata erant: aqua etiam, quam ſinguli excipiebant, ne quidquam pelluciditatis amiſit: cetera vero plusquam grani pondere adaucta deprehendi, contentum ſi exceperis in ſexto vaſculo, quod, etiamſi pondus

p) Commentar. Academ. Bonon. Tom. III. pag. 72.
q) Littre 18. Decembr. 1720.
r) Hales Emaſtat. Tom. II. usq. ad pag. 106.

pondus idem retinuiſſet, albicabat tamen, ac digitis fricatum, eodem, quo præditum erat, colore illos conficiebat *s*).

Quarta elapſa iterum die, vaſculi tertii aquam nebuloſam vidi, ac parum flaveſcentis pulveris obſervavi ad ſexti fundum detruſi. Opportunum duxi ſingula fragmenta haud abſtergere antequam ponderarem, ne, ſimul cum aqua, aliqua eorumdem portiuncula abſcederet. Contenta in primo ac ſecundo cyatho nullimode variata; quæ in tertio, quarto, & quinto demiſeram, ad priſtinum duorum ſupra trigeſimum granorum pondus redacta: quod vero ſextum vaſculum comprehendebat, parum pulveris flavi coloris depoſuerat.

Sextum diem tranſigere ſivi priusquam experimenta proſequerer; tunc vero aquam, qua tertius cyathus replebatur, magis nebuloſam; minus item albam, quam ſecundus, ac quartus continebat, animadverti, etiamſi a ſalis diſſolutione lac albedine æmularetur. Quinti etiam vaſculi aqua ad aurantiorum colorem proxime accedebat. Fragmentis poſtea libratis, primum grana XXIX. ſecundum XXVIII. tertium XXVII. quartum XXVIII. quintum XXVI. pendebant: ſextum granorum trium ſupra viginti pondus æquavit: quoniam vero in huius cyathi fundo pulvis plusquam par eſſet abundabat, dubius eram, num a lapidis diſſolutione id contigiſſet: excedens inde pondus indicavit, terram cum illo permixtam fuiſſe, quam a ſolo ipſo aqua abradere ſolet, ac ſecum ferre *t*).

Quin-

s) Veroſimile videtur, lapidis fruſtula, in primo ac ſecundo vaſculo contenta, pondere haud excreviſſe, quod communis aqua, minori ignis, ac ſalis copia referta, non ita facile penetraverit. Gravitas vero fragmenti, in ſexto cyatho demiſſi, aucta fortaſſe non eſt, quod major fluentis aquæ motus particulas aliquot abraſit.

t) Miratus quidem ſum, contentum in quarto vaſculo lapidem minus ponderoſum me deprehendiſſe: facilius enim corpora diſſolui debere opinabar, dum Villenſi aquæ ſal ſuperadderetur. Ex miſcela ſalis, aucta liquidi denſitate, libera fortaſſe ignis actio retardatur, vel aliquo modo præpeditur aqueorum globulorum introductio &

Quinque diebus ab enunciata experimentorum renovatione peractis, in quolibet vaſculo (ſextum ſi exceperis) filamenta quædam tenuiſſima perſpexi, quorum craſſities ab aquæ agitatione adaugebatur, ac ſedimentum aſcendebat. Lapidis pondus, quem primus cyathus excipiebat, ſextum ſupra vigeſimum granum æquabat; quem ſecundus, duo ſupra viginti: in tertio contentus, grana novemdecim, in quarto ſeptemdecim pendebat: gravitas vero quinti, grani unius ſupra viginti reperta eſt: ſexti, granorum tredecim. Fragmenta ſingula propterea, quod molli quodam ac limoſo involucro obducta eſſent, linteolo abſterſi, ne digitos contrectando inficerent: ita abſterſa iterum lanci ſuperimpoſui, ac primi fragmenti pondus grana xxv. ſecundi xx. tertii xvi. quarti xv. quinti xx. *u*) ſexti ix. exæquavit. At ſane admiratus ſum promtiorem quarti fragmenti ſolutionem, utpote quod in præcedenti periculo minus, quam cetera, extenuatum fuerat. Id contigiſſe judicaſſem ob inæqualem ſtratorum, quibus lapis conficiebatur, cohærentiam, niſi conſiſtentiæ omnino ſimilis fuiſſent fragmenta ab eodem lapide deſumta. Phænomeni ergo cauſam haud aliunde mihi repetere licuit, niſi a majori difficultate, qua corpora magis compacta ignem concipiunt, introductum vero fortius retinent. Villenſis ergo aqua, ſale ſaturata, ceterarum quæ fragmenta excipiebant minus fluida, ægre ignem ſuſcepit, poſtmodum vero uberius admiſit, ac fortius retinuit; quod pariter thermometri uſu comprobatur in fuſa metalla, oleum, vel aquam immerſi; quo magis enim denſa ſunt fluida, eo vehementius ignem concipiunt, atque ad altiorem gradum mercurius aſcendit. Lapis vero in ſexto cyatho contentus magis attenuatus eſt, quod continua fluentium aquarum commotione quaſſatus fuerit: ceteris enim in vaſculis parum agitabatur aqua, quæ facile omni prorſus motu careret, niſi ſphæricis conflata eſſet moleculis

 ita

u) Vrina diſſolventem aquæ facultatem enervat.

ita æquilibratis, ut nullo negotio a circumambiente aëre moveantur.

Sed ne Lectori moleſtus evadam, ſatis erit indicare, fragmentum, quod ſextus cyathus excipiebat, citius quam cetera diſſolutum fuiſſe, viginti quinque ſcilicet dierum ſpatio: illa vero, quæ in tertium ac quartum vaſculum demiſeram, trigeſima ſecunda die; quæ in ſecundum ac quintum, trigeſima nona ſoluta ſunt. Quod in primo vaſculo poſueram, quinquageſima ſexta die reſolutum eſt. Opinabar tamen, Villenſis aquæ vapores, quibus imbuta fuit communis aqua, eidem diſſolventem vim communicaſſe: hac autem de re ſecurus fiam, marmoreum calculum in communem calidam aquam immittendo, longe a balnei vaporibus poſitam, quæ tamen eumdem ſemper caloris gradum ſervet.

Ex hactenus dictis facile cognoſcimus, ſalem noſtrum, cum aquis igne refertis intermixtum, valide calculos diſſolvere; id vero luculentius intelligemus ſi ejuſdem effectus in lithiaſi affectis perſcrutabimur, quibus tamen magis fortaſſe opitularetur Villenſis, aut balnei calidi aqua, ſyringæ ope ſtatim a mictione in veſicam injecta; ingeſta enim alterationibus variis obnoxia eſt, antequam ad veſicam perveniat, neque larga ejuſdem potio unicuique convenit hoc morbo laboranti.

Medetur quoque ſal noſtrum aſthmati humorali, atque catarrhis, qui ſuffocationem minantur, capitis doloribus, affectioni hypochondriacæ, uteri fluoribus, apoplexiæ, vel paralyſi, præſertim pituitoſæ, aliiſque morbis, quos recenſere ſupervacaneum foret; Medicus enim, poſtquam eorum cauſas perpenderit, innocens iſtud remedium, ejuſque doſim, temperamento ac morbo aptare poteſt.

Quodſi Villenſes aquas actuoſas magis reddere quiſquam cupiat, ejuſdem ſalis ſcrupulum in qualibet libra diſſolvat, vel majori etiam doſi, ſi alvum purgare exoptaverit, quo quidem in caſu plus aquæ ingerere oportet, ut ſal magis diluatur. Adnotavi

notavi tamen in praxi, ſal iſtud haud ſemper alvum excitare, utut majori doſi præſcriptum, in iis potiſſimum, qui acido carent in primis viis; tunc enim nulla excitatur fermentatio, neque ſatis extricantur ejusdem moleculæ, ut inteſtina, quantum in aliquibus opus eſt, ſtimulari queant.

Viribus adumbratis, quibus pollet ſal noſtrum, terræ nunc effectus expendendi, cum qua permiſceri indicavimus *vv*). Saluberrima quidem illa eſt, ſolidorum debilitati medetur, abſorbet, & humorum acrimoniam demulcet; hinc in ventriculi morbis ab acido fermento, in ſanguinis & humorum acri vel ſeroſa diatheſi, in immoderatis hæmorrhagiis, dyſenteria, fluore albo, urinarum fluxu, in omnibus etiam cutaneis morbis, ad abſtergendum & exſiccandum, tam interne, quam externe, feliciter adhibetur. Balnei Barnabonis aqua, plus, quam ceteræ, terra iſta referta, in ulceribus, ſcabie, ſingulisque cutis defœdationibus perſanandis efficaciſſima evadit. Ab hujus terræ mixtione repetendi forſan effectus aliquando contrarii, quos edunt Lucenſes aquæ; ita ex. gr. ſalutares eas experimur in ſeroſa humorum colluvie, fibrarum laxitati conjuncta, æque ac nimia ſanguinis denſitate, quam fibra nimis rigida comitatur. Uterina item profluvia mirabiliter interdum compeſcunt; ubi vero menſtrua morboſe reſtiterint, egregie promovent: quod a muitiplicibus, quibus agunt, componentibus, variisque morborum cauſis fieri exiſtimandum.

Rr 3 Id

vv) Quamplurimi Scriptores opinati ſunt, terrea iſthæc remedia aciditatem tantum corrigere in primis viis, neque per lactea vaſa ad ſanguinem deferri. Etſi ita ſe haberet res, non paucis profecto morbis opitularentur. At clariſſ. HAMBERGERVS (in Diſſert. de *Modo agendi terreor.*) validiſſimis rationibus contrariam ſententiam tuetur, cui aſſentitur FLORIDVS *de* PLVMBIS (in Diſſert. de *Font. Nucer.*) qui hac de re certior ut fieret, animantia quamplurima, poſtquam Nucerianam terram deglutiiſſent, diſſecuit, neque illam in ventriculo, vel inteſtinis reperiit.

Id ipſum contingere animadvertimus, dum ferrum exhibemus, quo profecto Lucenſes aquæ imbutæ ſunt; ochra enim, qua ductus, per quos feruntur, obducunt, rite in crucibulo exuſta, in genuinum martis crocum convertitur, cujus moleculæ a magnete alliciuntur, obſcure primum, promtius vero ac validius poſtquam ablutæ fuerint; tunc enim graviores fundum petunt. At de his in theorico Thermarum tractatu fuſius diſſeram.

Etſi a Lucenſibus aquis, eo, quo ſcaturiunt, loco potu vel merſione adhibitis, ſalutares plus quam ab aſſumto ſale, vel terra effectus obtineri queant, ſæpe nihilominus accidit, quod mihi gratias agerent, qui modo ſale, modo terra, me ſuadente, uſi fuere. Nobili Viro, a Thermis diſceſſuro, binas terræ noſtræ uncias tradidi, quas Matrona quædam, ſanguine cum eo conjuncta, ingerere debebat, propterea quod inveterato uterino fluore vexaretur. Purgata prius alvo, præſcriptam ejus doſim ingeſſit in aqua fontana diſſolutam; cum vero res melius ſe haberent, perfecte tamen ſanata non fuiſſet, datis ad me literis requirebat, ut æqualem mitterem doſim. Iterato igitur ejusdem uſu, certior, dum hæc ſcribo, factus ſum, morbum, etſi pervicaciſſimum, fuiſſe profligatum.

Expertus atque accuratus Medicus ex hactenus dictis deprehendet, quandonam Aquæ præſcribendæ ſint majori ſalis copia, vel terræ ſaturatæ: dum vero ſal exhibere velit, ab uno vel altero Thermarum fonte extractum, majori vel minori terræ copia refertum eligere poterit, temperamento ac morbo accommodatum.

(*Lucca Norimbergam miſſa d.* 8. *Auguſt.* 1759.)

OBSER-

OBSERVATIO LXXIX.

Dn. D. HENR. FRIDERIC. DELII.

Nævi vere materni.

Vix erubeſcendum eſſe nobis credimus, quodſi iis album calculum minime adiiciendum eſſe ducimus, qui arctum illud commercium inter fœtum & matrem, & utrorumque ſubjectorum conjunctionem dividendo imperare ſatagunt. Noſtro præcipue tempore quæſtio illa, an & quomodo nævos mater in fœtum transmittat? agitata eſt *). Poſterius membrum quæſtionis difficultate explicationis haud carere fateri non dubitant, qui & Philoſophorum & Medicorum ſyſtemata huc facientia curatius examinant. Prius autem quæſtionis membrum, negando, in ſuas partes trahere adlaborare nonnullos videmus. Dura autem illa verba, quibus veros nævos maternos vi, quæcunque demum ea ſit, & quibuscunque demum conditionibus hæc mutatio actuata ſit, in fœtum translatos eſſe negant, eosque pro levibus morbis cutaneis, vel pro entibus rationis, & imaginationis propriæ productis, habere malunt, non noſtra facimus. Illud tamen quoque minime negandum eſſe ducimus, plura ſubreptionis vitia, quoad hunc titulum, in cenſum venire, & jure rideri. Quando autem plura adſunt momenta, quæ inter antecedens & conſequens nexum, ſatis libere, declarant, non videmus, quomodo variarum communicantium, utut ſatis præ-

*) *Conf.* Scripta, occaſione præmii ab *Academia Scientiarum Petropolitana* propoſiti, edita, & theoriam in utramque partem diſceptantia, *quænam ſit cauſſa proxima mutans corpus fœtus, non matris gravidæ, hujus mente a cauſſa quadam violentiore commota & quidem cur id fiat in ea parte corpuſculi fœtus, ad quam in ſuo corpore mater manum applicuit.* Vide quoque illuſtr. Euleri diſquiſitionem de vi imaginationis gravidarum in fœtum, *in Hiſt. de l'Acad. Rojale des Sciences* de Berlin, An. 1756. p. 3. ſeq.

præſentium, abſentiam accuſare poſſimus, quo minus in partes imaginationis matris operantis abire debeamus. Quanquam ergo & alibi **) binis verbis ſingularium nævorum a nobis obſervatorum mentionem fecerimus, tamen & eosdem hic loci memoriæ tradere non abs re erit, præſertim cum non anxie tenores motuum quærendi ſint, quibus tribuere nævos poſſimus, ſed in apricum magis poſitæ ſint externæ partes motuum alteratæ, quam alterationem eadem mutatio in fœtuum nondum natorum corporibus exacte ſecuta eſt.

I. Fœmina quædam trimeſtrem puellam, alias ſanam, ad me deferebat, conſilium pro tenellæ oculi ſingulari morbo rogans. Facie paulo adcuratius introſpecta ſeſe offerebat ſiniſtri oculi macula humida rubicunda, a cantho oculi interno ſive dextro, ſuper inferiorem palpebram, ad malam usque extenſa, immo interior hujus palpebræ ſuperficies, una cum tunicæ albugineæ parte, eleganter rubebat, ita ut, ſi color cœruleus fuiſſet, contuſionem & ſugillationem judicaſſes. In centro quaſi tumoris rubicundi, albugineam tunicam obſidentis, conſpiciebam veſiculam quandam albicantem, qualis in ambuſtionibus oriri ſolet, vel qualem phlyctænam (*Hitzblætterlein*) appellare ſolemus. Quæro ex matre cauſſam aliquam hujus deturpationis occaſionalem, &, an alias ophthalmia infans laboraverit, vel contuſionem paſſa eſſet. Illa autem reſpondit: hanc maculam ſtatim a nativitate obſervatam eſſe. Ipſa autem ita lepidam hiſtoriam narrat. Mactabatur porcus. Fœmina gravida aheno adſtat, in quo calida aqua pro uſu œconomico coquebatur. Maritus per jocum digito, mactati porci ſanguine tincto, uxoris faciem contaminare ſatagit, & cruore oculum illinit. Simul autem ſcintilla quædam crepitantis accenſi ligni fœminæ oculum ferit, ibi præcipue, ubi ſanguinolento digito maritus ſanguine madidum oculum reddiderat, atque in eodem loco, ubi poſtea veſicula iſta in infante conſpiciebatur, quæ ergo tactæ gravidæ matris faciem exacte referebat. Curatio-

**) Diatrib. de Catalepſi. Edit. II.

rationem nævi hujus materni non attingo, cum in vulgus notum ſit, difficillime partes ita erronee ſtructas exſtirpari, atque cum ordinaria diſcutientia hic nihil profecerint, ſeptica autem mater, nec forte immerito, recuſaret.

II. Ante aliquot annos generoſam formoſamque, ceteroquin ſanam & vegetam, virginem ſeptendecim annorum vidi, quæ in ſiniſtra capitis & faciei regione maculam ſaturate rubram, palmæ magnitudinis, cum nonnullis aliis minoribus, gerebat, a crotaphitidis muſculi ſitu ad malam usque ſe ſe extendentem. Hanc maculam aut ex ambuſtione natam, aut nævum eſſe, quem mater forte ex ambuſtione in fœtum olim transtulerit (*ein Feuermahl*), primo judicabam. Sed neutra erat, & plane alia ratio. Scilicet gravida mater olim vitrum majus, *aceto rubi idæi* repletum, in elato quodam loco poſitum, demittere ſatagens, a profuſo iſthoc aceto ſaturate rubro ibi contaminabatur, ubi poſtea ſigna hujus commaculationis, ex terrore matris in fœtum propagatæ, perpetuo in filia apparebant.

OBSERVATIO LXXX.

Dn. D. HENR. FRIDER. DELII.

Hæmorrhagia narium ſtudio ac jure meritoque ſuppreſſa.

Non eſt, ut multis hæmorrhagiæ narium ſalubritatem in plethoricis, congruente ætate, in chronicis atque acutis morbis, comprobemus, cum eam ſæpiuscule pulchre morbum ſolvere, in vulgus etiam notum ſit, atque ex ipſa quoque corporis ſtructura fiendi ratio & ſalutaris exitus eluceſcat, ſiquidem, quando præcipue e venis, ſaltem ex earundem cum arteriis anaſtomoſi, fluxum hunc derivamus, capitis dolorum enormium & deliriorum ceſſationem haud difficulter concipimus, ſi conſideramus, narium venas cum ſinubus duræ matris com-

municare *), atque ita, orta hac ſanguinis depletione, encephalum magna ex parte liberari. Hinc a tot hæmophobis ſuſcepta hujus hæmorrhagiæ ſuppreſſio a rationalibus Medicis jure taxatur. Cum autem omne nimium vertatur in vitium, atque in ſubjectis tenerioribus præcipue facile lethales evadere hæmorrhagiæ hæ immodicæ poſſint, præſtat ſine dubio hos componere fluctus, antequam ad incitas ægroti redigantur. Iure ergo reprimitur interdum torrens ſanguineus, veluti ſequens hiſtoria docet.

Generoſa virgo, XXIV. annorum, habitus corporis tenerioris & ſenſibilioris, olim ophthalmia, fluxu menſium inordinato, & ſæpiuſcule decolorato, leucophlegmatia & anaſarca, doloribus arthriticis, dyſenteria, aliisque morbis obnoxia, feliciter tamen inde ſemper reſtituta, æſtate, poſt dolores colicos, in morbum articularem, cum febre continua, incidit. Verſus ſeptimum diem menſtruata, nec parcius, citius tamen quam par erat, evadit. Vndecimum verſus deliria tranſitoria obſervantur. Brevi autem purpura alba copioſe erumpit, cum dolorum arthriticorum, antea graviorum, remiſſione. Medicamenta, quæ ordinabantur, ſecundum morbi ſucceſſiones, conſtabant, e pulveribus temperantibus nitroſis, cum parciori doſi ſalis ſedativi remixtis, infuſo millefolii, poſtea e potionibus diapnoicis, infuſo chamædryos, nec non julapiis analepticis acidulatis. Verſus alterum criticum diem hæmorrhagia narium corripitur ægrota, primo moderata, ſed per intervalla recrudeſcente. Simul autem articulationes genuum manuumque, antea præ graviori dolore omnino inflexiles, jam voluntario motui magis obtemperabant. Iam autem in corpore teneriori, doloribus excruciato, duplicem excretionem, purpuraceam ſcilicet & menſtruam, experto, noviter emergens narium hæmorrhagia metum omnino injiciebat, ne, ſi & hanc hæmorrhagiam pro critica habere vellemus, evacuationes plures

*) Illuſtr. de HALLER Prim. lin. Phyſiolog. §. 459.

res & ſimul ingruentes ægrotam ad incitas redigerent, aut hæmorrhagia hæc purpuræ retroceſſionem acceleraret. Sed purpura tamen legitime perſiſtebat, nec ſub conſequentibus hæmorrhagicis evacuationibus largioribus retrocedebat. Sæpiuſcule autem hæc narium hæmorrhagia, & cum impetu, revertebatur ita, ut per ſex dies, quotidie, repetitis vicibus, ſanguis ad VIII. vel IX. uncias, & ultra, excerneretur, ex quo, quanta fuerit excreti ſanguinis copia, facile dijudicari poteſt. Obſervato ergo hoc nimio fluxu, & vacillantibus ſenſim ægrotæ viribus, in uſum vocabantur Iulapia analeptica acidulata, pulveres nitroſi, cum Spec. de Hyacintho & maſſa pilularum de Cynogloſſa. Concurrente porro extremorum frigore, intercurrentibus lipothymiis & debilitate ſumma, varia externa in uſum vocabantur, veluti extremorum ligaturæ, aceti intra nares attractio, cum quo ſimul fovebantur frons & tempora. Neque aluminis ſolutio, ut & liquor globulorum martialium, Gallis *boules de Mars* dictorum *), intermittebantur, ut naribus attraherentur, verum omnia incaſſum, cum ſemper hæmorrhagia recrudeſceret. In his demum anguſtiis, ubi ægrota admodum debilem tantum ſpiritum traheret, & brevi animam efflare videretur, ad *ſpiritum vini rectificatiſſimum*, veluti egregium ſtypticum, quod coagulando in ſanguinem, & ſtringendo in partes ſolidas agit, confugio eo magis, quo magis non ſine fundamento credebatur, ipſam ægrotam, præter illud criticum non paucum, quod in cenſum veniebat, impetuoſiori fluxui anſam præbuiſſe, dum narium internam ſuperficiem paullo ſicciorem digitis, imo dentiſcalpio eburneo vellicaverit, atque ita forte aliquam arteriolam læſerit. Hunc ergo ſpiritum vini mediante ſyringa ipſis naribus injeci aliquoties, unde ægrota quidem primo ſtringentem prurientemque aliquem dolorem ſentiebat, brevi autem, obſervata rigoroſe tranquilla continentia & abſtinentia a minima narium irritatione, & per-

*) Vid. Diſpenſator. Würtenbergic. p. m. 95.

peſſo leviori iſthoc incommodo, a coagulato ſanguine, nares paululum obſtruente, oriundo, a vehementiori ſanguinis eruptione liberabatur, atque ſub uſu temperatiorum analepticorum & nutrientium, ſenſim fractas omnino vires iterum colligebat, & cum priſtina ſanitate in gratiam redibat. Videbatur equidem, poſt ſuſceptum ingruente autumno iter, univerſi morbi recurſum extimeſcendum eſſe, ſiquidem denuo arthriticis doloribus vexabatur noſtra, ſub quibus quoque narium hæmorrhagia vix derelicta veſtigia iterum legebat; ſed in uſum vocato chamædryos infuſo, nec non potionibus temperantibus & diapnoicis, in melius res ægrotæ vertebantur, neque nova ſpiritus vini injectione opus erat, cum hæmorrhagia nulla prorſus caperet incrementa, ſed brevi in morbi locum exoptata ſanitas ſuccederet.

OBSERVATIO LXXXI.

Dn. D. HENR. FRIDER. DELII.

Convulſio ſalutaris.

Dirum illud convulſionum ſpectaculum quis non abhorret? Quis inquam ſalubritatis veſtigium ibi quæret, ubi horrenda omnia ac truculenta apparent? Neque etiam absque omni reſtrictione inſcriptionem noſtram accipiendam eſſe volumus. Verum, cum motus in corpore humano, & in ſtatu præternaturali a ſenſationibus originem ducere vero ſimillimum ſit, atque iidem, quatenus arma naturæ ſunt, corporis conſervationem & reſtitutionem pro fine agnoſcant, certe quo maius periculum corpori imminet, niſi antea plane oppreſſa motuum organa fuerint, eo magis & collectis viribus natura inſurgit *), & -- -- -- *vitæ luctando deſtruit hoſtem.*

Convulſiones itaque, tanquam extrema naturæ arma, niſi in conſuetudinem degenerent, & epilepſiam, difficillime tollendam,

*) Conf. celeberr. *de* SAUVAGES Theoria convulſionis. *Monſpel.* 1759.

dam, forment, ſæpiuſcule bono effectu non deſtituuntur. Sic in infantibus cum convulſionibus variolas & dentes non feliciter erumpere obſervamus. Prodeat aliud convulſionis ſalutaris exemplum.

Lecto nuper puellæ nobilis, ſex annorum, adſidebam, tuſſi humida decumbentis. Reſpirationis organa relaxata admodum erant, & rhonchoideum pectus catarrhum ſuffocativum minitabatur. Confeſtim medelam appropriatam ex aquis pectoralibus cum oxym. ſquillit. parare jubeo; dum autem hæc potio parabatur, ex improviſo & ſubito rigore corripiebatur ægrota, & facies torva reddebatur. Vix terrifica hac permutatione animadverſa in convulſiones erumpebat tenella, quæ adſtantibus non levem incutiebant terrorem. Sed ex arena actutum conſilium capiebam, & cum paroxyſmus paululum remiſiſſet, confeſtim *ſulphur antimonii auratum*, quod ad manus erat, exhibebam; quo facto pluries viſcida materia multa per vomitum evacuabatur, atque ſic inſtantis catarrhi ſuffocativi metus profligabatur, ægrotaque, in uſum poſtea vocatis nonnullis aliis appropriatis remediis, convaluit, a convulſionum paroxyſmis poſtea plane immunis.

Quanquam jam emeſi actuata & inde muco, pulmones obſidente, evacuato, reſtitutio tenellæ noſtræ plurimum videatur adſcribenda, tamen & ipſam ſubortam convulſionem pro *revolutionis* ſingularis ſpecie habere malim, & pro noviter auctis & in ſalutarem finem ſuſceptis motibus, quibus natura ſuffocationem minitanti catarrhali materia obviam ivit, & relaxatas antea & ſuppreſſas thoracis vires reaſſumſit.

(*Erlanga Norimbergam miſſæ d.* 20. *Octobr.* 1759.)

OBSERVATIO LXXXII.

Dn. GEORGII DIONYSII EHRET.

De

Arboribus Saſſafras dictis & Londini cultis, earumque floris charactere.

Anno 1755. menſe Iunio exploravi arboris Saſſafras vulgo dictæ floris characterem in horto Dn. Christophori Gray, Hortulani Fulhami prope Londinum degentis, ubi talem inveni arborem, quæ nunc quotannis floret & duobus gaudet truncis duodecim pedes altis, quorum craſſior undecim digitos circumferentia ſua æquat. Vterque truncus ab imo ferme usque ad ſummitatem ramis inſtructus eſt, qui ad octo pedes diametro ſua ſe extendunt, & foliis tam integris quam trilobatis inter ſe mixtis ornati ſunt *Tab. VI. Fig.* 1. In hujus arboris floribus *Fig.* 2. 3. ſtamina numeravi plerumque novem *Fig.* 2. 4. *a. a.* quorum apices ſeu antheræ rotundæ ſunt & capitatæ, hisque interſertas reperi glandulas *b.* numeri haud conſtantis. Hi flores gaudent præterea quidem ſtylo ſimplici *c*, ſtigma vero ejus in variis floribus varie conſtructum eſt, & germen penitus deficit: ſunt ergo hi flores maſculini. Arborem hanc poſſeſſor viginti jam annos coluit in libero aere, eamque tribus ſolidis aureis (*Guinés*) emit tunc temporis, ut aſſeruit, minimum decem annos adultam.

Quum in his floribus nullum reperire potui ſtyli germen, dubium mihi ortum eſt, an illi completi ſint. Vt ergo perfectam eorum notitiam mihi compararem, ſine mora (ne floris tempus negligerem) in alium me contuli hortum, in illum nempe Dni Iacobi Gordon, hortulani curioſiſſimi & ſcientiæ botanicæ optime gnari, qui hortus ſeptem vel octo milliaria anglicana Fulhamo diſtat, & ad plateam magnam, *Mile End* dictam, extra Londinum prope ejus alterum extremum ſitus eſt. Notum

tum namque mihi jam erat, ibi tales arbores pariter coli, quarum etiam ultra quinquaginta ibidem inveni, nonnullas ſex, ſeptem octove pedes altas, & craſſioris truncum quatuordecim digitis peripheria ſua æqualem. Has omnes deprehendi fruticoſas ſeu multis ramis frondibusque ornatas, ceterum arbori Dni Gray habitu ſuo ſimillimas & pariter foliis integris trilobatisque inter ſe mixtis inſtructas. Singulæ ex his, quæ florebant, monſtrabant flores longe aliter conſtructos, nempe femineos *Fig.* 5. 6. 7. Petala enim erant minora, ſtamina ſemper numeravi ſex, pariter glandulis *d.* incerti numeri, tribus ſcilicet, quatuor ad novem inſertis, inſtructa; ſed ſtylus ſimplex, ſtigmate coronatus, proprio gaudebat germine ſuo *e.* Has arbores poſſeſſor ex ſeminibus educavit; nunc autem eas multiplicat per radices, quas ad quatuor circiter digitos in fruſta dividit, ex quibus terræ commiſſis ſtolones propullulant, quæ multiplicationis methodus omnium facillima eſt. Ex his indicatis liquet, arbores has duplicis eſſe generis, quarum unum maſculinos, alterum femininos profert flores; id quod nemo antea annotavit.

Scholion D. C. I. Trew.

Arboris, in officinis pharmacevticis *Saſſafras* nomine jam per duo ferme ſæcula notæ & viribus egregiis a medicis celebratæ, ramum florentem in magnitudine naturali a Dno Ehreto pictum jam A. 1742. accepi, cujus picturæ imitatio Deo volente aliquando in collectione mea *Plantarum ſelectarum* ab eodem pictarum comparebit. Interea conſultum duxi ſecundum illam ramuli florentis partem ſupremam *Tab. VI. fig.* 8. hic addere, quæ monſtrat gemmæ florigeræ aliquot ſtipulas coloratas *f. f. f. f. f. f*, ex quibus prodibant aliquot folia novella g. g. & inter hæc quinque pedunculi ramoſi *h. h. h. h. h*, quorum ramuli ſeu pedunculi laterales ſatis longi, ſingulique

foliolo

foliolo lineari ſuffulti, ſuſtinent florem luteum parvum ſexies profunde fiſſum *i. i.* ad fundum vero connatum *Fig.* 5. ♉. *k. k.* Vtut autem hanc picturam more ſuo adcurate & eleganter perfecerit auctor, floris tamen ſeu fructificationis analyſin tunc non addidit. Quum vero de ejusdem charactere genuino non conſentientes inveni botanicos ſyſtematicos, rogavi illum, ut data occaſione de examine illius ſollicitus ſit, &, quid deprehenderit, mecum communicet. Non prius autem hujus voti compos factus ſum, quam A. 1758, ubi in epiſtola d. 9. Maji ad me data tum maſculini tum feminini, vel potius hermaphroditi, floris icones obtinui jam a. 1756. promiſſas atque easdem ſupra ab ipſo citatas & *figg.* 2--7. nunc publicatas, quibus ſub finem A. 1759. integræ arboris in horto D. Gray obſervatæ habitum in ea magnitudine imminuta, quam *fig.* 1. repræſentat, ut & unicum ejusdem arboris ramulum in magnitudine naturali delineatum (ex quo folium integrum *fig.* 9, trilobatum *fig.* 10. ut & bilobatum *fig.* 11, quæ in eodem ramulo occurrebant, deſumta ſunt) junxit. Quum præter hæc a D. Ehreto communicata quidam Aromatariorum noſtratium nuper admodum forte fortuna mihi obtulit aliquot Saſſafras florum faſciculos in ipſa hujus arboris patria collectos, ſed absque cura ſiccatos, atque hi, utut ex ſiccatione multum mutati, nonnulla figuræ octavæ confirmant illuſtrantque: haud ſupervacaneum mihi viſum eſt, illorum minimi, ob tabulæ ſpatii anguſtiam electi, in magnitudine naturali delineationem *fig.* 12. addere. Diductis gemmæ ſtipulis *l. l.* nunc fuſci coloris, earumque anteriori remota, in conſpectum veniebant aliquot folia (decem circiter) ex ætate adhuc tenera undique tomentoſa & albicantia *m. m*, interque hæc, immediate ad illorum ortum, quatuor florum pedunculi pariter tomentoſi, ſinguli in minores laterales diviſi & foliolo lineari ſuffulti, quorum vertici inſidebat unicus flos. Faſciculorum horum alius, & quidem maximus, tum plura folia ſimilia, tum pedunculorum iterum tomentoſorum novem manife-

manifeſtabat, qui omnes longis pedunculis lateralibus laxis, foliolis linearibus ſuffultis, inſtructi erant; ideoque non ſpicam proprie ſic dictam, ſed corymbum formabant. Flores adhuc integri exhibebant corollam plerumque quinquies haud raro tamen etiam ſexies ad fundum usque fiſſam, ibi vero tam arcte connexam, ut ſegmenta neque poſt aliquot dierum in aqua macerationem diſſolverentur, neque a ſe invicem absque laceratione ſeparari potuiſſent. Vt denique hujus arboris plenam ſui characteris generici notitiam mihi comparare poſſem, certior factus, nullam earum in Anglia cultarum hucusque fructum perfeciſſe, a D. PETRO COLLINSONO, amico ſummopere colendo petii, ut ex ampliſſimo ſuo rerum naturalium promo, ex Indiis collecto, quosdam fructus maturos benevole mecum communicet: id quod etiam non denegabat, ſed aliquot eorum racemos mittebat. Hos dum depingendos curavi, binos extremæ diviſionis pedunculos baccis ſuis onuſtos *fig.* 13. ſiſto addoque, horum pedunculorum plures ex communi pedunculo oriri & propter inſignem longitudinem extenſionemque racemum formare laxum. Quum baccæ ſiccatæ jam eſſent, apparebant illæ nigricantes & corrugatæ *fig.* 13. *n.* & 14, ceterum ſuperius ovatæ inferius contractiores *fig.* 14. & continebant nucem ſimplicem *fig.* 15. ſimilis figuræ, ſimplicem quoque nucleum *fig.* 16. includentem *fig.* 17. Baccam talem calycis loco, glandis inſtar, excipit capula exigua ad oras inæqualis *fig.* 13. *o. o*, pro recipienda bacca excavata *fig.* 18. & cum pedunculo in extremitate craſſiori *fig.* 13. 19. *p.* continua. Rugæ baccarum declarant, earum tegmen in ſtatu naturali eſſe pulpoſum & æquale. Vt hoc pateat, ex MARCI CATESBY opere *a)* unicam mutuatus ſum baccam cum ſuo pedunculo ejusque capula *fig.* 20, quæ in ſtatu recenti pariter tumet &, ſecundum hujus

a) Hiſtory of Carolina, Florida and the Bahama Islands. &c. *by* MARK CATESBY, *F. R. S.* Vol. I. Lond. 1731. fol. max. p. & t. 55.

hujus operis exemplar coloribus nativis illuſtratum, æque ac pedunculus miniato colore, quemadmodum bacca cæruleo, nitet. Hæc inter ſe collata ſatis, ut opinor, declarant genuinum hujus ſtirpis characterem genericum facile inde formandum.

OBSERVATIO LXXXIII.

Dn. GEORGII DIONYSII EHRET.

De
Planta Lithoſpermo affini.

Hæc planta, quam depictam exhibeo (*vid. Tab. VII. fig.* 1.) creſcebat in horto D. P. Collinsoni, & florebat menſe Iunio a. 1755. Primo intuitu, caulium foliorumque ratione, Lycoperſico ſimillima illa mihi videbatur; floris autem examen indicabat aliud plane genus, cuius character, mea opinione, proxime cum Lithoſpermo convenit. Neque tamen affirmare audeo, eam omnino hujus generis ſpeciem eſſe: fructu namque & calyce perſiſtente augmentumque capiente longe ab illo differt. Planta ipſa naturalis pictam magnitudine haud multum ſuperat. Caulis quodammodo ſucculentus eſt undique pilis hiſpidis obſitus, atque hinc inde ex magnis geniculis flectitur. Rami proveniunt alternatim. Quilibet eorum ſuffultus eſt folio irregulariter pinnato, cujus petiolus digitum circiter longus eſt, in ſua autem extenſione foliata utrimque veſtitur pinnis ſeu laciniis, ex quibus duæ priores *fig.* 1. *a. a.* plerumque longæ & anguſtiores ſunt, reliquæ vero ad mediam coſtam ſuam latiores fiunt & ſemel vel bis profunde dentatæ in apicem ovato-acutum abeunt, ideoque folium inæqualiter pinnatum formant.

Chara-

Character.

CAL. ab initio conſtat ex quinque ſegmentis profunde inciſis, longis & acutis *fig.* 2; mox autem ſegmenta hæc longitudine augentur & figuram ovato-acutam obtinent *fig.* 3. 4. *conf. fig.* 8. 10. *& fig.* 1. *c.* eodem modo, ac in Patagonula Linnæi *b*)

COR. alba, primum calycem longitudine æquat *fig.* 2, quam vero calyx mox ſuperat *fig.* 3. Inferior *tubi* pars amplior eſt *fig.* 5. 6. *lente optica auctis*; ſuperior dividitur in quinque *ſegmenta* rotunda expanſa *fig.* 3. 5. 6. interius rubicundis punctulis conſperſa *fig.* 6.

STAM. *Filamenta* quinque, inferiori ampliorique tubi parti interius affixa; antheræ capitatæ *fig.* 6.

PIST. *Germen* ovale, hiſpidum, utrimque in medio compresſum ſeu inflexum; *ſtylus* filiformis, ſemi bifidus ſeu dichotomus *fig.* 4. & *in magnitudine aucta fig.* 7. tubi longitudine.

PERIC. *Bacca* carnoſa, calyci perſiſtenti & magno inſidens *fig.* 8. Transverſe diſſecta, duo tantum in conſpectum veniunt ſemina *fig.* 9; ſecundum longitudinem vero disſecta, quatuor deteguntur loculamenta, unum ſupra alterum, ſingula uno ſemine fœta *fig.* 10.

SEM. quatuor, rotunda, rugoſa *fig.* 11.

Ut clarius pateſcat, quousque hujus plantæ partes fructificationis cum illis Lithoſpermi conveniant, vel ab illis differant, has quoque delineatas addidi *fig.* 12.

b) Car. Linnæi, *Equitis, Sacræ Regiæ Majeſtatis Sveciæ Archiatri; Medic. & Bot. Profeſſ. Upſal.; nec non Acad. Imper. Monſpel. Berol. Toloſ. Lond. Upſal. Stockh. Soc. & Pariſ. Correſp. Genera plantarum* &c. *editio quinta ab Auctore reformata & aucta.* Holmiæ 1754. 8. maj. p. 73. n. 191.

Scholion D. C. I. T.

Quum cl. D. Ehretus dubius fuit, num hæc planta anonyma ad Lithoſpermi genus tanquam nova ſpecies referenda ſit, an novum genus conſtituat, ejus picturam communicans mihi commiſit, ut aptum ipſi imponam nomen. Secundum Linnæanum ſyſtema, quod ſuper folius floris ſtructura fundatum eſt *c*), procul omni dubio ad Lithoſpermi genus referenda eſt, & commode appellari poteſt ***Lithoſpermum foliis pinnatifidis*** *d*) ***pericarpio carnoſo;*** iis vero, qui ſtatuunt, in ſingulorum generum characteribus formandis partes fructificationis omnes eſſe conſiderandas, é contrario fructus conformatio ab illa in lithoſpermo reperiunda quam maxime differens ſufficiet pro generis novi charactere alio ſtabiliendo, ideoque novo nomine generico diſtinguendo. Notandum præterea eſt, Linnævm in Patagonulæ characteris expoſitione ſubnexiſſe obſervationem, qua docet, *huius generis* eſſentiam *conſiſtere in* calycis *fructiferi ſtructura, qua ab omnibus diſtinguitur, licet ſeminum notitia deficiat hactenus.* Conſiſtit autem hæc calycis ſtructura peculiaris in eo, quod is, accreſcente pericarpio, ſimul mirum in modum augeatur & perſiſtat: id quod Dillenivs, cui Patagonica dicitur *e*), delineatione & deſcriptione declaravit. Si ergo novo nomine ſignanda eſſet planta a D. Ehreto propoſita, vel ob calycis magnitudinem & ſtructuram, quæ æque ac in Patagonula peculiaris eſt, *Macrocalyx*, vel ob foliorum lacinias ſingulares ***Colpophyllos*** forſan nominari poſſet.

OBSER-

c) Fructus diverſitatem in hoc ſyſtemate nullam facere differentiam, ex pluribus v. gr. Rhamni genus declarat Gen. plant. edit. V. num. 235. pag. 89.

d) Differentiam inter folium pinnatifidum & pinnatum docuit Linnævs *H. Cl. p. II. n. 24 & III. n. 82.*

e) *Hortus Elthamenſis* &c. *Auctore* Io. Iac. Dillenio *M. D.* Londini 1732. fol. maj. p. 304. tab. 220. fig. 293.

OBSERVATIO LXXXIV.

Dn. GEORGII DIONYSII EHRET.

De

Iasmino? ramo unifloro, pleno, petalis coriaceis.

Elegans hæc arbuſcula, Capitis Bonæ Spei indigena, vulgo Iaſminum dicta, a. 1758. menſe Iulio florebat in horto Dni R. WARNER, in *Woodford* prope Londinum, ante aliquot annos illuc delata. Eſt tres ad quatuor pedes alta & valde frondoſa. Rami illius bini & bini ſibi oppoſiti paullulumque incurvi ſeu irregulares proveniunt. Folia, uti rami, ſemper bina *tab. VIII. fig.* 1. 3, glabra & quodammodo ſplendentia veniſque plena ovalem habent figuram, utraque in extremitate, magis tamen apicem quam petiolum verſus, acutam. Ex ramis, qui flores excludunt, ad horum calycis baſin alii bini proreſcunt rami *fig.* 1. *b.b.*, qui anno ſequenti, ut mihi videtur, novos producunt flores. Ad extremitatem horum tenellorum ramorum, qui nempe ad latus floris proveniunt, gemmæ loco binas obſervavi glandulas in hac ſtirpe præcipue notandas *c.c.*: reliqui rami floribus deſtituti ejusmodi glandulis non gaudebant, ſed gemmis acutis, quales hinc inde occurrebant in ramis adultioribus ad foliorum ortum *fig.* 9. *d.* Stirps hæc eo tempore, quo eam depinxi ejusque characterem obſervavi, ſex ſuperbiebat floribus apertis, quorum quilibet quinque circiter digitos diametro æquabat *fig.* 2. quique totum hypocauſtum caldarium fragranti odore, illi Iaſmini florum ſimili, replebat: alii præterea rami ſeptem vel octo florum alabaſtris nondum explicatis onuſti erant. Notatu dignum eſt, hos flores apertos pulchritudine, odore & duratione omnes Botanicis Europæis cognitos ſuperare: formam namque atque odorem ſuum per quatuordecim ferme dies noctesque conſervant atque ab initio ni-

vis albedinem referunt, ſed poſt aliquot dies flavum dilutum ac denique ſaturatiorem induunt colorem.

Character.

CAL. Hic reliquis perfectior hujus ſtirpis characteris pars eſt *fig.* 1. *e. e. fig.* 3. & figuram obtinet oblongo-angularem, cujus media pars tubuloſa ſe ipſam dividit in quinque folia æqualia (*flat leaves*) *fig.* 6., quæ a floris tubi baſi *fig.* 4. 5. *g.* ſeparata repræſentant ſtellam quinquangularem *fig.* 5. 6. 7. *f.*

COR. Tubus ad fauces usque interius totus ex ſubſtantia carnoſo-fibroſa conſtat, cui plures fibræ membranaceæ intertextæ ſunt *fig.* 4. *g. g.* Oræ ejus florem formant vulgo dictum plenum *fig.* 2. 3. 4. ſecundum exactam numerationem ex viginti duobus petalis ſeu ſegmentis coriaceæ ſubſtantiæ compoſitum.

STAM. Hæc intimorum & minorum corollæ ſegmentorum marginibus prope centrum ita accreta ſunt, ut præter *antheras* nihil diſtingui poſſit: hæ quoque ſunt figuræ irregularis & numeri incerti, ſenarium tamen non excedentes. *fig.* 4.

PIST. Licet totus tubus carnoſus, atque ſtriatus ſit; nihilominus detexi *ſtylum* cum tubo penitus conjunctum & difficulter diſtinguendum *fig.* 4. *i.* ejusque *ſtigma*, centrum floris occupans & in duo capitula carnoſa ovalis figuræ diviſum *k.*, ut & ſuper receptaculi baſi exiguam protuberantiam, *germinis* ſeu ovarii probabiliter rudimentum *l.*, quæ pars tamen, per longum & latum diſſecta, tota pariter erat carnoſa, nihilque manifeſtabat diſtinguendum, utut lentis optimæ ope obſervata.

Nota.

Nota.

Calycis corpus transverſe diſſectum *fig.* 7. nihil conſpiciendum præbebat præter aliquot puncta in circulum diſpoſita; idem corpus per longitudinem diſſectum *fig.* 8. declarabat, ſingula puncta tenui linea totam percurrere ejus longitudinem: quare has lineas pro fibris tantum agnoſco, quales carnoſæ plantarum partes plerumque continent.

(*Londino Norimbergam miſſa menſe Novembri* 1759..)

Scholion D. C. I. T.

Egregiæ hujus ſtirpis ramus, cujus effigiem in magnitudine naturali depictam communicavit Cl. D. Ehretus, duos ſiſtit flores explicatos, unum coloris candidi, alterum jam flaveſcentis, a facie anteriori, tertium a tergo, & quartum adhuc clauſum, quibus ſigillatim addidit omnium ejus partium analyſin. Quum vero hujus effigiei magnitudo horum Actorum volumen multum ſuperaſſet, coacti fuimus, primarias tantum hujus ſtirpis partes ſeparatim repræſentare; id quod propterea facilius decrevimus, quia cl. A. eandem ferme effigiem integram jam inſeruit ſuæ rariorum plantarum collectioni, quarum tabulas ab anno 1748. in publicum edere cœpit tab. hactenus ultima, nempe xv. Iaſmini ſpeciem genuinam eſſe hanc ſtirpem, A. ipſe dubitare videtur, quia hoc nomen interrogando propoſuit; neque vero melius indicari poterit prius, quam eadem ſtirps invenitur flore ſimplici & ex hujus ſtructura omnes fructificationis partes quoad numerum & conformationem determinari poſſunt: ſed nondum, quantum ſcio, talis nota eſt. Hæc autem pleno flore donata valde convenit cum deſcriptione, quam dedit Breynius *f*) his verbis: „*Iaſminum Indicum mali aurantiæ foliis, flore albo pleno ampliſſimo nobis.* Catſi

piring

f) Iac. Breynii, *Gedanenſis Prodromus faſciculi rariorum plantarum ſecundus* &c. Gedani 1689. 4. p. 59.

„ piring Indorum. *An* Kudda-mulla *Hort. Malab. part. 6? Folia „ in noſtro geminata ſaltem, nec terna, cernuntur, & acutiora; flo- „ res formoſioris formæ, longiore cervice. Omnium conſortium elegan- „ tiſſimum eſt.* BREYNIVS enim ſuam ſtirpem diſtinguit foliis tantum geminatis acutioribusque, &, quod præcipue notandum, cervice (qua ſine dubio intelligit calycem) longiore, quæ omnia cum EHRETI icone optime conveniunt, quum e contrario *Kudda-mulla* H. Mal. T. VI. p. 89. tab. 51. non ſolum folia terna & pleraque apice obtuſo (quod etiam deſcriptio docet) verum etiam calycem, ut in aliis Iaſmini ſpeciebus, breviſſimum monſtret, atque præterea floris expanſi medium ſtaminibus refertum exhibeat: ut taceam, deſcriptionem definire hanc ſtirpem Convolvuli more ſcandentem, quare CASP. COMMELIN g) Breynii nomen indicatum, æque ac Breynius, ut ſynonymum ſtirpis Malabaricæ allegatæ, recte dubius tantum addidit. His non animadverſis, MICH. PETR. ANG. TILLI *h*) nomen Breynianum illudque Malabaricum minus recte pro ſynonymis declaravit: hæc enim ſtirps, quæ ab urbe Goa in hortum laudatum delata, ibi ſumma cura colitur, & ne quidem omnibus perluſtranda conceditur, tab. 30. cum flore ſeparatim in magnitudine naturali delineata, omnibus ſuis partibus malabaricæ iconi reſpondet: accuratius tamen deſcribitur. Ceterum quum cl. D. PHIL. MILLERVS ejusdem ſtirpis Warnerianæ deſcriptionem

g) *Flora Malabarica ſive Horti Malabarici Catalogus* &c. *digeſſit* CAR. COMMELIN, *Med. Doct. & Horti Medici Amſtelodamenſis Botanicus.* Lugd. Bat. 1696. fol. maj. p. 76. b. & Lugduni Bat. eodem anno in 8. maj. p. 143 itemque ib. 1718. fol. ſolo titulo mutato hoc: *Botanographia a nominum Barbariſmis,* καὶ αυταρ‐ιειας *obtentu reſtituta* &c. fol. p. 76. b.

h) *Catalogus plantarum Horti Piſani, Auctore* MICH. ANG. TILLI, *e Caſtro Florentino, in Piſano Athenæo ſimplicium Lectore ordinario & ejusdem horti Cuſtode, nec non Reg. Soc. Londinenſ. & Academiæ Botanicæ Florentinæ Socio.* Florentiæ 1733. fol. p. 87.

nem atque effigiem plantis, quas pro illuſtrando atque ornando Hortulanorum Dictionario ſuo in publicum edi cœpit *i*), inſeruit & nonnulla peculiaria indicavit: operæ pretium eſt, eorum primaria hic ſubjungere. Ab hoc A. nominatur ***Iaſminum foliis lanceolatis oppoſitis integerrimis, calycibus acutis.*** Centurio HVTCHENSON illam invenit ſponte creſcentem in continente Capitis Bonæ Spei paucis milliaribus a mari diſtante, eo ductus fragrantiſſimo odore, quem eius flores, quibus tunc onuſta erat, ad magnam diſtantiam ſpargebant; id quod illum incitavit, ut eandem vaſi terra repleto implantaret & in Angliam transveheret, ubi nunc per tres annos in horto ROBERTI WARNER, in Woodford provinciæ Eſſexiæ, floruit. Stirpem ipſam laudatus MILLERVS deſcribit his fere verbis latine redditis: „*Eſt planta Botanicis incognita & in nullo eo-*
„*rum libro deſcripta; neque nota erat illi, cui cura horti Batavi Ca-*
„*pitis B. S. demandata erat, ut ut diſtantia paucorum milliarium ſponte*
„*creſcens. Prope convenit cum* ***Nandi Ervatam maiori***
„*Horti Malabarici k*)*; ſed differt foliorum habitu atque etiam unico flo-*
„*re ſingulorum pedunculorum: neque tamen alia Iaſmini ſpecies nota eſt*
„*tam prope accedens. Truncus hujus ſtirpis eſt admodum craſſus* (ve-
„ry large) *&* *lignoſus* (woody), *multos ſpargens ramos validos*
„(ſtrong) *pariter lignoſos, primum virides, ſed poſtea lævi cortice ci-*
„*nereo tectos, qui bini ordine oppoſito proveniunt & genicula habent*
„*valde brevia. Folia etiam ex adverſo bina ramis arcte adhærent, ſunt-*
„*que quinque digitos longa & in medio duos cum dimidio lata, extremum*
„*utrum-*

i) *A Deſcription of the Figures of Plants, adapted to the Gardeners Dictionary.* Fol. maj. p. 120. tab. CLXXX. Plenum titulum indicare nequeo, quia egregium hoc opus completum nondum accepi.

k) T. II. p. 105. tab. 54, ubi a Io. COMMELINO nominatur *Syringa Malabarica lacteſcens flore niveo pleno odoratiſſimo.*

„*utrumque verſus diminuta & in apicem acutum terminata, lucide vi-*
„*rentia & multis venis transverſim ex media coſta ad margines integros*
„*excurrentibus notata. Florem excludunt ramorum extremitates foliis*
„*arcte inſidentem. Hic inſtructus eſt tubuloſo anguloſoque calyce, qui*
„*profunde dividitur in quinque ſegmenta acuto apice terminata. Flos*
„*ipſe monopetalus tantum eſt, licet polypetalus primo aſpectu appareat:*
„*petala namque omnia inferius in unum tubum conjuncta ſunt, qui ger-*
„*mini* (quo, monſtrante figura, calycis corpus intelligit) *in-*
„*ſidet. Florum quidam aliis plus pleni ſeu multiplicati ſunt tribus qua-*
„*tuorve petalorum ordinibus, & horum ſtylus inſtructus eſt bifido tan-*
„*tum ſtigmate, minus vero plenorum trifido. Omnes flores, quos exa-*
„*minavi, ſtaminibus erant privati, cuius cauſſa floris plenitudo eſſe*
„*poteſt, mihi namque bene notum eſt, varios flores plenos nec ſtylo nec*
„*ſtamine gaudere l); ſed in hoc flore ſtylus cum bifido ſuo ſtigmate*
(quod ſecundum figuram ſeparatim additam foliatum quaſi eſt)
„*clare in conſpectum venit* (is very remarkable). *Flos perfecte ex-*
„*panſus*

l) Sebast. Vaillant, *Diſcours ſur la ſtructure des Fleurs &c.* cum verſione latina, ut perhibent Boerhaavii. Lugd. Bat. 1718. 4. p. 12. hoc jam indicavit his lepidis verbis: *Quemadmodum caudæ* (filamenta) *teſticulorum* (antherarum) *vere referunt petalorum naturam, ſæpe inde evenit, ut in quibusdam certorum generum ſpeciebus florum polypetalorum transformentur in petala, ipſa ut amabilia forment monſtra, quæ tanta educantur cura titulo florum plenorum; in quibus raro vel nunquam* (contrarium tamen monſtrant Papavera hortenſia) *teſticulos videre licet. Injuſtæ quippe hæ crudelesque novercæ ab ipſis raptos cunis devorant eosdem, ſibique rapiunt avidæ omne illorum pabulum. Neque tamen voraces hæ vel ſic quieſcunt: imo vero æque inimicæ cuicunque demum ſexui, poſtquam uni jam exitiales factæ, mox alium pariter aggrediuntur, lentaque ſenſim fame conſumentes mori denique præ languore cogunt. Hinc ſemina horum infœcunda abortiunt, raroque* (uti e. gr. in Papaveribus) *fit, ut frugifera reperias inter male fortunatos ſuperbientium florum horumce fructus.*

„panſus æquat Roſam mediæ magnitudinis, odoremque ſpirat admodum „gratum, atque etiam quicquam illius Narciſſi, qui Jonquile vulgo vo- „catur, ſed non adeo valide. Hic locorum hæc ſtirps floret menſe Iu- „lio & Auguſto; credibile autem eſt, in loco natali per maximam anni „partem: Centurio enim, qui illam transportabat, aſſeruit, eandem „continuaſſe florum ſucceſſiones per totum iter, usque dum clima frigi- „dius ſubiret, ubi tempeſtas progreſſum inhibuit. Dum hæc ad præ- lum jam erant parata, D. EHRETVS mihi nunciavit, Dominum ELLIS hanc ſtirpem ut genus peculiare diſtinguere & nominare *Gardeniam*, in memoriam atque honorem amici ſui, D. D. GARDEN, Medici, qui in Charlestown Carolinæ meridionalis habitat. Retulit ELLIS EHRETO, illuſtr. LINNÆVM poſſidere hujus ſtirpis ſpecimen flore ſimplici, cujus forſan ope de generico charactere certior factus eſt, quem ad methodum Linnæanam ſecundum EHRETI delineationes deſcripſit & Transactionibus Anglicanis inſerturus eſt: neque tamen ipſi, neque LINNÆO, fructus adhucdum innotuit.

OBSERVATIO LXXXV.

Dn. D. IOANN. CHRISTOPH. REINMANN.

De

Cardueli viginti duo annos nato, per integrum adhuc annum, pennis omnibus amiſſis, vivente, cantante, & ſaltante.

Vti omnibus creaturis in regno animali, corpore organico gaudentibus, a ſummo & ſapientiſſimo creatore certus vitæ terminus eſt conſtitutus, quem non facile tranſcendunt; ita etiam aves, ſi non capiantur, aut interficiantur, certam ætatem attingere ſolent. Carduelis, qui tam elegantia colorum, qua pennæ ejus gaudent, quam cantu grato, quo imita-

tur luſciniarum concentus, ut & docilitate & manſuetudine, præ aliis avibus ſe ſe hominibus commendat, ſecundum Venatorum obſervationes, in ſylvis ſi commoratur, quindecim annos vivere ſolet. In hypocauſtis, cavea incluſus ſi tenetur, ejus vita, ob varias rationes, partim quia carduis & lappis, quibus natura aſſuevit, non veſci poteſt, partim ob nimium calorem fornacum, & regimen inordinatum, raro tam diu durare ſolet.

Eo majori itaque admiratione carduelis dignus eſt, qui non ſolum vitam ſuam ad viginti duo annos, ſemper in cavea detentus, protraxit, ſed pennis quoque toto corpore, a roſtro ad pedes usque, privatus, per integrum annum vixit, cantavit & ſaltavit, & oculis jucundum præbuit ſpectaculum, quoniam ubique pinguedine ejus caro erat obducta, ut adjecta figura 1. Tab. IX. oſtendit. Modulatus eſt ſimul toto hoc anno ſine intermiſſione, cum tamen aves, pennarum defluvium ſi patiantur, ſilere ſoleant, & cantus, quem didicerunt, ſæpius obliviſcantur. Anno & quod excurrit abſoluto, pennæ iterum creſcere ceperunt, carduelis vero ſenio confectus tandem exſpiravit.

OBSERVATIO LXXXVI.

Dn. D. IOANN. CHRISTOPH. REINMANN.

De

Laudano liquido Sydenhamii, medicamento tutiſſimo, certiſſimumque auxilium cito adferente in dyſenterico morbo, anno præterito graſſante.

Inter morbos, qui hominum corpora premunt & ſæpius opprimunt, Dyſenteria jure quodam primo loco erit ponenda.

Ea

Ea enim quam Sydenhamius, feliciſſima, quam exercuit, praxi celeberrimus, *febrem ad inteſtina converſam* nominat, non ſolum atrociſſimis doloribus corpora excruciat, ſed etiam, ob motum inteſtinorum periſtalticum ad convulſivum usque gradum auctum, perpetuum ſtimulum ad deponendam alvum, cum rejectione fecum mucoſo-bilioſarum, plus minus ſanguine vel ſanie tinctarum, excitat, & ob conjunctum teneſmum, omni requie, qua aliis morbis laborantibus frui tamen licet, ſimul privat & in magnum vitæ diſcrimen illos conjicit.

Nullus fere morbus talem ſtragem edit, ac dyſenteria, & quando ſemel ingruit, brevi eqidemice graſſari & popularis fieri incipit, & nulli ſexui, temperamento atque ætati parcere ſolet, adeo ut nec teneri lactantes, in ipſis adhuc degentes incunabulis, ab illius tyrannide ſint immunes. Diverſæ ſolet eſſe indolis, & in *benignam* atque *malignam*, *cruentam* atque *albam* dividi. *Benigna rubra*, quanquam non tam periculoſa habeatur, quam *maligna alba*, quæ ſymptomata exitioſa habet conjuncta, & in ſummum ægros producit vitæ diſcrimen, adeoque nunquam periculi eſt expers, & ob cruciatus & dolores inteſtinorum enormes ſatis moleſta. Contagioſus ſimul cum morbus ſit, alios deterret, quo minus accedant, & debitam opem præſtent, ut hac ratione ſæpius pereant, qui adhuc conſervari potuerint.

Omni quidem tempore dyſenteria graſſari ſolet, interim tamen æſtas fervidior, qua multæ viciſſitudines aëris ſe excipiunt, mox tempeſtatem calidiſſimam admodum frigida cum ventis borealibus ſequitur, uti anno præterito experti ſumus, huic malo eſt maxime opportuna.

Sedes hujus mali eſt totus inteſtinorum canalis, tam tenuium, quam craſſorum, quæ, ſecundum Sydenhamium, ſeriatim afficiuntur, donec tandem in inteſtinum rectum omne malum detrudatur, & in teneſmum moleſtiſſimum deſinat.

Inter tunicas, quæ fabricam inteſtinorum conſtituunt, nervea inprimis adficitur, quæ copioſiſſimis ſcatet vaſis ſanguiferis, interne vero quam plurimis obſita eſt glandulis, quæ aſſiduo ſecernunt humorem feroſo-mucaginoſum, partim ad defendendam tunicam nerveam ab aſſumtorum acrimonia, partim excrementitium.

Quanquam autem variæ & diverſæ cauſæ dyſenteriæ ab Auctoribus adducantur, tamen, ſecundum illuſtrem Hoffmannvm, illa potiſſimum reſidet in his vaſis ſanguineis, tunicam inteſtinorum nerveam obſidentibus, & eſt materia quædam feroſo-lymphatica muceſcens, & cum particulis ſalſis acribus ac ſulphureis, in maſſa ſanguinea fluctuantibus, in lentum & cauſticum magma coaleſcens, & interdum cum miaſmate quodam peregrino, ab extra corpori illato, permixta. Hæc enim motu quodam febrili a conſtricto corporis ambitu ad nerveum inteſtinorum canalem, partim acrimonia ſua tunicas ſenſibiles nimium vellicat, rodit & ad torminoſas conſtrictiones proritat, partim lentore ſuo vaſa, quibus ineſt, inſigniter & ad rupturam usque diſtendit.

Ex ſententia celeberrimi Sydenhamii, quam Hoffmannvs ſecutus, hic morbus eſt febris in inteſtina introverſa, cujus ope humores calidi atque acres, in maſſa ſanguinea contenti atque eandem exagitantes, per arterias meſeraicas in dictas partes deponuntur, unde, a vehementiori ſanguinis atque humorum eo contendentium impetu reſeratis vaſorum orificiis, ſanguis per anum effunditur, ubi ſimul vehementi inteſtinorum niſu, quæ omnem adhibent operam, ut humores acres continuo infeſtantes expellant, mucus iſte, quo naturaliter obducuntur, nunc copioſius, nunc parcius una egeritur, ideoque eam medendi methodum adornavit: nempe primo acres iſtos humores per venæ ſectionem in brachio celebratam revellere, deinde reliquam maſſam ſanguineam anodyno aut paregorico,

rico, ut vocat, temperare, & tandem dictos humores acres per cathartica ſubducere ſtuduit.

Ad motus maſſæ ſanguineæ temperandos & dolores mitigandos inprimis Laudano liquido *), tanquam optimo anodyno & paregorico, uſus eſt, cujus guttas xvj. usque ad xviij. non ſolum nocte poſt apertam venam, ſed etiam quovis die, quo mane catharticum propinaverat, hora pomeridiana, & reliquis diebus mane & veſperi, usque dum morbus plane remiſerit, exhibuit. Morbus hic ſi pertinacior non cedebat, Laudanum dictum ſingulis diebus mane & hora ſomni, imo ter per diem quavis hora octava & in majori doſi ad guttas xxv. ſi prior doſis fluxui cohibendo haud par fuerat, exhibere non dubitavit.

Securum huius medicamenti uſum ſequentibus verbis aſſerit atque affirmat. *Nec vel minimum quidem incommodi a tam frequenti medicamenti narcotici repetitione mihi adhuc videre contigit, (quantamlibet noxam inde ſequuturam comminiſcantur inexperti), licet plures noverim, qui in morbo contumaciori idem ad ſeptimanas aliquot continuas uſurpaverint.*

Hæc methodus, quæ non ſolum certum auxilium pollicetur, ſed etiam ſubitaneam dolorum & cruciatuum mitigationem, de quibus omnes hoc morbo correpti uno ore queruntur, & multis clamoribus & lacrymis ſæpius illorum levamen poſtulant, ſimulque declarant, ſe omnia ſymptomata lubentius perferre velle, imo ad mortem ſubeundam eſſe paratos, modo ſummum Numen illis unam adhuc horam, ab his tormentis intolerabilibus vacuam, concederet, ut animum com-

*) Sydenhamius in Operibus ſuis univerſis, Lugduni editis, p. m. 185. ſequentem Laudani compoſitionem ſuppeditat: Rec. Vini Hiſpanici libr j. Opii ℥ij. Croci ℥j. pulveris Cinnamomi, Caryophyllorum ana ʒj. infundantur ſimul in B. M. per duo vel tres dies, donec liquor debitam conſiſtentiam adquirat. Colatum ſervetur pro uſu.

componere poſſint, mihi præ aliis placuit. Experientia amici cujusdam, qui Laudano, prædicta ratione exhibito, plures, diverſi ſexus atque ætatis, diriſſimo hoc morbo graviter decumbentes, ſanaverat, dubia, quæ mihi de ſecuritate hujus opiati, ſecundum plurium Auctorum opiniones & ſententias, qui ejus uſum tanquam ſuſpectum diſſuadent, oborta fuerunt, diſcuſſit, hincque cepi laudatam methodum ſequenti ratione imitari.

Quoniam curæ meæ primo die nullus ſe ſubjecit, venæſectionem omiſi, & ſtatim hora matutina ſeptima præbui Rhabarbari optimi, in pulverem redacti, drachmam dimidiam; poſt meridiem hora quinta guttas XVI. vel XVIII. Laudani liquidi cum infuſo foliorum Thée aut aqua ſimplici exhibui, altero die iterum hora ſeptima matutina & quinta promeridiana eandem doſin Laudani dedi, tertio aut quarto die repetii pulverem rhabarbari, & diebus ſequentibus, usque dum dolores plane ceſſarent & fluxus ſanguinis ſubſiſteret, cum uſu Laudani continuavi. Hora decima antemeridiana, tertia pomeridiana, & decima noctis interpoſui pulverem abſorbentem, temperantem, & tonicum ſequentis compoſitionis: Rec. Lapid. cancr. ℥j. Corall. alb. C. C. uſti ana ʒß. Nitri ℈ij. antimon. diaphor. cortic. Caſcarill. ana ʒß. Cryſtall. mont. ℈j. M. F. Pulv. divid. in xij. partes æquales.

Statim prima vice cum ægroti Laudanum ſumerent, poſt horæ dimidiæ aut unius decurſum, jam dolorum levamen ſentiebant; ſecunda vice atrociſſimi dolores valde remittebant, ita ut per tres & quatuor horas ſine interruptione dormire potuerint, & expergefacti mentis & virium refectionem animadverterent, & gaudio & fiducia in hoc medicamentum repleti, ejus crebriorem uſum efflagitarent, quem tamen non conceſſi. Quoties deinde hoc medicamentum ſumſerunt, ſemper novam mitigationem & dolorum decrementum perceperunt.

Potum

Potum frigidum plane interdixi & infuſum theeforme calidum ex Scordio & Veronica, ut & decoctum Cornu Cervi cum corticibus Citri, decoctum panis cum corticibus Citri, decoctum avenaceum, juſcula carnium vervecinarum ordinavi, itemque juſcula ex cereviſia ſecundaria cum cumino parata, oryzam, cremorem hordei, & panem butyro recenti illitum conceſſi, regimen temperatum, ſub decenti calore, & defenſionem corporis a frigore, quoties ſurgerent, commendavi.

Huic methodo, jam commemorata ratione inſtitutæ, feliciſſimus reſpondit ſemper eventus, & Laudanum, mirandum & non ſatis dilaudandum apud omnes, quibus illud exhibui, præſtitit effectum. Diverſæ ætatis homines, 60. 50. 40. 30. 20. 10. 6. 3. 2. 1. annos natos, in diverſis locis & urbibus hoc medicamento ſanavi, & ſaltim tres numero, qui cum non decenter & continua ſerie medicamenta ſumerent, & nullum regimen obſervarent, cereviſiam frigidam ingurgitarent, & pruna recentia devorarent, hoc morbo perierunt.

Ne ullum quidem incommodum aut damnum apud omnes, qui hunc morbum ſuperarunt, animadverti, neque etiam unquam inde noxius qualiscunque pertimeſcendus erit effectus, quum caſu ancilla integram drachmam Laudani liquidi una vice ſumſerit, & non niſi inſignem proclivitatem ad ſomnum inde perceperit, a malo autem hoc ſtatim plenarie fuerit liberata, ut elapſo quatriduo officio ſuo iterum fungi potuerit. Brevi temporis intervallo omnes, vires & integram ſanitatem recuperarunt, & omnes adhuc optime valent. Puella quatuor annorum, ubi dolores & febris jam ceſſaverant, ſanguis vero ſæpius excrementis commixtus & interdum etiam ſincerus adparebat, ad mitigandum hunc fluxum per quatuor hebdomades, ter de die, guttas IV. Laudani pro doſi optimo cum effectu aſſumſit.

Loco pulveris Rhaharbari, tincturam ejusdem, & loco pulverum abſorbentium infantibus, qui illos abhorrebant, tincturam papaveris cum liquore anodyno porrexi, ſumma cum utilitate. Superato morbo, ad roboranda inteſtina, dedi Mixturam ex Eſſentia Corticum aurantiorum, Gentianæ rubræ, Caſcarillæ & liquore anodyno compoſitam.

Candido ductus amore erga proximum, methodum hanc communicare & Laudani uſum tanquam tutiſſimum, ad dolores atrociſſimos dyſentericos ſopiendos, remedium commendare volui.

OBSERVATIO LXXXVII.

Dn. D. IOANN. CHRISTOPH. REINMANN.

De

Singulari & præternaturali orificii uterini conformatione, cauſa ſterilitatis.

Ad ſobolem procreandam decentem requiri conformationem partium genitalium, tam maris, quam inprimis fœminæ, & vitium quoddam illarum, aut connatum, aut contractum, generationem impedire, ex principiis indubitatis phyſiologicis notum eſt, quæ crebriori experientia confirmantur. Singula hic recenſere vitia, quæ partim coitum, partim conceptionem impediunt & cauſam divortii ſæpius conſtituunt, mearum jam non eſt partium, & fuſius de his in Pathologia & Medicina forenſi agitur; unius ſaltim vitii, nempe orificii uterini non decenter conformati cauſa ſterilitatis abſcondita, & demum poſt obitum ſectione detecta, jam faciam mentionem.

Fœmina quædam honeſta, proceræ ſtaturæ, venuſto corpore gaudens, decimo octavo anno ætatis matrimonium iniit, & quanquam non dubitandum, quin multos ſuſtinuerit amplexus

xus viriles, nunquam tamen inde gravida fuit reddita. Poſt quinque annos ſterile hoc conjugium morte mariti iterum fuit ſolutum, & vidua adhuc vixit per quatuordecim annos. Multas calamitates & caſus infortunii, prædii & omnium fere bonorum incendia cum hoc tempore experiretur, ejus ſanitas vacillare & manca fieri cœpit. Ob vitæ genus otioſum & ſedentarium malo laborabat hypochondriaco-hyſterico, & ſæpius vehementiſſimis doloribus vexabatur colicis, cum obſtructione alvi pertinaciſſima, quæ nullis remediis internis atque externis ſolvi poterat, & per octo dies ſæpius durabat, ſtipatis. His accedebat inſignis præcordiorum anxietas, ut reſpirare interdum vix potuerit.

Vitæ finem tandem accedere animadvertens, poſtulavit, ut, poſtquam vita deceſſiſſet, corpus ejus a Medico cultro aperiretur, & cauſa tam intolerabilium dolorum detegeretur, ut aliis, qui fortaſſis ſimiles perferrent dolores, eo certius auxilium ferri poſſit. Lubenter huic deſiderio ſatisfeci, nec unquam me pœnituit, dum varia notatu digna animadvertendi occaſionem impetravi. Inter hæc inprimis erant quatuor polypi, in ventriculis cordis & auriculis hærentes, & ad digiti longitudinem in vaſa ſanguifera majora, arteriam magnam, pulmonalem, & venam cavam, ſe ſe extendentes, qui crebrioris cordis anxietatis, & tandem mortis cauſa fuerunt, cum vaſa ſanguifera ſubito occluderent, & ſanguinis circulum ſufflaminarent.

In ovario dextro deprehendebatur tumor, pugni magnitudinem æquans, qui materiam, ſanguini corrupto ſimilem, in ſe continebat; cum hoc tumore tuba Fallopii dextra erat connata, & per hanc aliquid hujus materiæ in uterum propelli poterat. In ovario ſiniſtro quatuor hærebant hydatides, magnitudinem nucis moſchatæ ſuperantes.

Præter hæc inſimul quoque orificii uterini conformationem irregularem deprehendebam, quod, ſub forma rotunda

globoſa, ad pollicis transverſi longitudinem, in vaginam deſcendebat, & foraminulum minimum rotundum monſtrabat, per quod ſtilus tenuis vix permeare poterat, cum alias in ſtatu naturali ut conus truncatus in vaginam propendeat quatuor vel quinque linearum longitudine, ad inſtar proboſcidis vel oris catuli nuper nati, ejusque apertura rima transverſa ſit, quæ tres lineas lata, atque durante œſtro venereo, tempore concubitus, aliquantiſper aperiri ſolet, ut per eam ſemen ejaculatum ad uterum deferatur. Hæc igitur minima apertura, per quam ſpecillum minimum penetrare vix poterat, ſeminis eiusque auræ tranſitum ac ingreſſum impedivit, & ita cauſa ſterilitatis fuit abſcondita, quæ nec cognoſci, nec corrigi unquam potuit.

OBSERVATIO LXXXVIII.

Dn. D. IOANN. CHRISTOPH. REINMANN.

De

Vtero gravido initio noni menſis diſſecto.

Inter corpora humana, quæ tam in theatris publicis, quam privatim cultro ſubiiciuntur anatomico, feminarum gravidarum cadavera rariſſime occurrunt, cum inter illa hujus ſexus ſubjecta, quæ capite mulctantur, gravidæ a mortis pœna tam diu ſint immunes, quam diu uterum gerunt, meretrices vero ſubito & feliciter plerumque pariant, & honeſtæ ac maritatæ uxores ſi ante partum aut ſub partu moriantur, mariti, plerumque tenero adhuc vincti amore, ſectionem uteri non concedant. Caſus itaque infortunatus cum ſaltim hanc nobis ſuppeditet occaſionem, qui tamen cum mater & fœtus ſimul pereant, ne quidem optandus, fieri idcirco ſolet, ut plures Medici, imo interdum Anatomici magnæ famæ ex hac vita diſcedant, qui uterum gravidum octavo aut nono menſe diſſectum non viderunt.

Ego

Ego hic loci, præter omnem ſpem & opinionem, uterum gravidum initio noni menſis ſecandi & contemplandi perraram nactus ſum occaſionem. Fabri ferrarii uxor, tertia vice gravida, temperamenti ſanguineo-cholerici, febri tertiana intermittente laborabat, quæ, decenti methodo tractata, intra quatuordecim dies ceſſabat, poſt vehementem autem commotionem iracundam redibat, minori tamen gradu; cum vero paucis abhinc elapſis diebus iterum gravi iracundia, per aliquot horas continuante, excandeſceret, hæc febris, ſub tertianæ ſchemate huc usque ludens, faciem & typum mutabat, atque in ardentem continuam tranſibat, quam calor inſignis & ſitis inextinguibilis comitabatur. Eo peior & periculoſior fiebat hic morbus, dum ſequenti nocte ſiniſtrum brachium & pes paralyſi adficiebantur. Delirium erat fere continuum, unde nullum obſervabat regimen, & ſæpius denudato jacebat corpore. Omnia incaſſum adhibebantur remedia, quæ etiam plerumque reſpuebat.

Fœtus vitam ſatis vividam variis & crebrioribus motibus, per abdominis integumenta conſpicuis, prodebat, qui ultima ſaltim hora ante matris obitum ceſſare videbantur. Morte tandem hujus fœminæ inſecuta, ſummo id adniſus ſum ſtudio, ut a marito veniam, corpus ſecandi, impetrarem. Qua obtenta, ſtatim obſtetrices hujus civitatis cum earum magiſtro, Chirurgo aulico, convocare juſſi, ut in me non ſolum, ſed in alios quoque & rem publicam utilitas redundaret. Obſtetricibus, quæ aliquoties in theatro noſtro anatomico uterum non gravidum viderunt, demonſtravimus ſitum & figuram uteri gravidi, eoque diſſecto, ſitum fœtus ad partum ſe ſe accingentis naturalem, nec minus omnes fere fœtus ſitus præternaturales & irregulares, ejusque artificioſas verſiones, ut & placentæ ſeparationem, oſtendimus.

Quantum differat uterus gravidus a non gravido, hac occaſione luculentius & diſtinctius oculis vidi, quam alibi unquam

deſcriptum & depictum inveni. Multoties optavi, ut tempus & occaſio permiſiſſent, uterum e corpore eximere, ejusque figuram accuratius per pictorem delineare. Vnius autem horæ ſpatium non ſufficiebat, & maritus cum cognatis mihi & Chirurgo ſaltim permittebat uterum in ſitu contemplari, & obſtetricibus illum oſtendere. Hæc tamen, quæ jam commemorabo, notatu & communicatione adhuc digna videbantur.

Diſſectis integumentis abdominis, valde expanſis, ſtatim in conſpectum veniebat uterus, formam veſicæ bovinæ repletæ referens, cujus color erat mere albus. Inteſtina ſurſum & ad latera erant retruſa, ut videri non poſſent. In medio fere uteri, in utroque latere, ligamenta rotunda & lata erant, adnata, quæ ſatis valida apparebant, & digiti craſſitiem æquabant, hacque ratione triplo craſſiora erant quam in ſtatu non gravido.

Tubæ Fallopii atque ovaria, in ligamentorum confiniis, minima & corrugata videbantur, & in ovariis citcatrices tres erant conſpiciendæ, unde ovula, tribus ſingulis vicibus imprægnata, ſeceſſerant. In ſiniſtro ovario duæ erant cicatrices, quarum una inferior colorem adhuc oſtendebat rubellum, & cuticulam teneriorem, qualem vulnera recenter ſanata exhibent, reliquæ duæ autem cicatrices, in dextro & ſiniſtro ovario, coloris erant albicantis, & cuticula firmiori fereque calloſa albicante obducta, ut in antiquis vulneribus animadvertitur.

Vterus a fundo usque ad cervicem & orificium directa diſſectus linea, ubique fere æqualis erat craſſitiei, ſaltim in fundo paululum craſſior apparebat. Craſſities ejus ad lineas duas & ultra accedebat, & aliquantum, parum tamen, differebat a craſſitie uteri non gravidi, quæ tribus lineis æqualis eſſe ſolet. Hac itaque obſervatione veritas illius ſententiæ confirmatur, quam plurimi recentiores Scriptores de arte obſtetricia adſtruunt, quod nempe craſſities uteri eadem fere ſemper maneat, quamquam ejus capacitas augeſcat, ut eadem ratione, qua uterus

rus expanditur, (nempe a ſanguine menſtruo remanente, reſtagnante, fibrasque extendente), influentis etiam liquidi copia augeatur. Sponte ſua hinc corruit opinio eorum, qui, cum nunquam uterum gravidum viderint, ſibi & aliis perſuadere voluerunt, craſſitiem uteri gravidi valde eſſe imminutam. Subſtantiam parietum uteri non mollem & ſpongioſam, ſed denſam & fere membranaceam deprehendi. Fœtus tunicas obſervare breve temporis ſpatium non concedebat, illisque diſſectis liquores ſtatim effluebant. Fœtus capite prono & verſus orificium uteri prominente ſedebat; color ejus erat *cœruleus & lividus*, forte eam ob cauſſam, quia ſanguis ex fœtu ad matrem, quæ prior vita deceſſit, non amplius per arterias umbilicales progredi potuit, huncque colorem ſic produxit.

OBSERVATIO LXXXIX.

Dn. D. IOANN. CHRISTOPH. REINMANN.

De

Pulmone fœtus, initio noni menſis ex utero materno diſſecto exemti, in aqua ſubſidente, certiſſimo indicio fœtum nondum reſpiraſſe.

Inter homicidia, quæ perpetrantur, infanticidia ſæpiſſime occurrunt, ſiquidem meretriculæ, erronea ductæ opinione, ad celandum minus vitium, capitale crimen committunt & infantes recens natos variis modis occidunt.

In nullo homicidio corpus delicti tot tantisqne dubitationibus atque exceptionibus expoſitum eſt, ac in infanticidiis, dum in his cauſarum patroni, ut a pœna ordinaria reas liberent, vixiſſe fœtum plerumque negare ſolent; & quanquam ſæpius cranii fracturæ, depreſſiones & aliæ læſiones id ſatis demonſtrent, tamen fœtum non vivum eſſe natum, ideoque

his

his læſionibus non deceſſiſſe, affirmare conantur. In re tam incerta, Medicorum, ad actus forenſes conſtitutorum, diſquiſitioni relinquitur, judicare, an fœtus vivus, aut mortuus ſit in lucem editus. Pulmones e corpore fœtus exemti & in aquam injecti ſupernatantes, fœtum reſpiraſſe extra uterum, ideoque vixiſſe; in aqua vero ſubſidentes, illum nondum reſpiraſſe & vixiſſe, ſecundum plurimorum auctorum & ſcriptorum medico-forenſium ſententiam, optimum & validum præbent argumentum, quanquam nonnulli viri fama celebres multa dubia contra hoc argumentum adferant, quæ ſingula recenſere inſtituti ratio non permittit, & ſaltim eorum præcipua ſunt, fœtum talem habere poſſe ſitum, ut os illius orificio uteri accumbat, & aërem in utero inſpirare poſſit, aut obſtetricem vel vetulas infanti mortuo interdum inſpirare aërem, & ita pulmones dilatare, ut ſupernatare poſſint, & tandem pulmones infantum ante partum defunctorum putredine tactos, natandi facultatem impetrare poſſe.

Et ſic etiam vivos poſſe naſci infantes, qui, uti in utero, ſic etiam extra illum per breve tempus absque reſpiratione vivere, & variis modis, antequam reſpiraverint, interfici poſſent, quorum pulmones tamen in aqua ſubſiderent. Hæc dubia, quæ jam a viris peritiſſimis, Teichmeyero, & non ſatis dilaudando Hebenstreitio, rationibus perquam ſolidis ſunt diſcuſſa & remota, veritatem duarum harum theſium, quæ firmum Medicinæ legalis principium conſtituunt, nempe 1) vivos in lucem editos eſſe, quorum pulmones, experimento cum aqua inſtituto natant; 2) illos autem fœtus, quorum pulmones tam integri, quam in partes diſciſſi, fundum petunt, nondum reſpiraſſe, & idcirco, quando ſimul nulla ſigna ſanguinis extravaſati ſub integumentis adſunt, pro mortuis eſſe habendos, minime infringent, cum plurimi Medicorum forenſium ſententiis his ſubſcribant.

Ego

Ego de earum veritate eo magis convictus ſum, dum ſæpius in infanticidiis dijudicandis pulmones tam aquæ ſupernatantes, quam in eadem ſubſidentes, accurate luſtraverim & judicium, ex his & reliquis circumſtantiis formatum, nunquam fefellerit.

Veritatem hanc inveſtigandi uterus gravidus, circa nonum menſem diſſectus, exoptatam ſimul mihi præbuit occaſionem, tuncque animadverti, pulmones, e corpore fœtus, cum matre ſimul mortui, exemtos, tam integros, quam in minutas partes diſſectos, tam in patina lata, quam cylindro alto, aqua repletis, ſtatim ad fundum vaſis deſcendiſſe, & nunquam iterum ſuperficiem occupaſſe. Collapſi & inſtar carnis rubellæ compacti prope tergum ita jacebant, ut plane non eminerent, & cavum pectoris quoad maximam partem vacuum relinquerent. E contrario autem pulmones infantum, qui poſt partum adhuc vixerunt & aërem hauſerunt, tumidi ſemper apparent, & totum fere cavum pectoris explent, illorumque ſubſtantia eſt rara, mollis & diſtenta, color rubellus & magis albidus, & aquæ injecti ſupernatant.

Mihi ſane in quatuor infanticidiis dijudicandis experimentum cum pulmonibus inſtitutum magnam lucem accendit, & cum ſimul reliquas circumſtantias accuratius perpenderim, ſemper ex inde judicium meum formavi, quod nunquàm cauſarum patroni oppugnare aut dubium reddere potuerunt, & hinc perſuaſus omnino ſum, Medicum forenſem, ſi hoc experimentum rite inſtituat, & inſimul fœtus magnitudinem & conſtitutionem, cutis denſitatem & conſiſtentiam, colorem, ejusque livorem, ſugillationes, cranii texturam ejusque depreſſiones, fracturas, fiſſuras, vaſorum ſanguiferorum & cordis repletionem aut depletionem accurate inveſtiget, cerebrum inprimis provide ſecet, & omnia diſtincte deſcribat, nunquam in judicando poſſe hallucinari.

OBSERVATIO XC.

Dn. D. IOANN. CHRISTOPH. REINMANN.

De

Febre purpurea alba maligna, inſigni terrore exacerbata, & peſſimis ſymptomatibus, mortem præſagientibus, ſtipata, tandem feliciter curata.

Inter morbos, qui hominum corpora adfligunt, ſæpiusque morti tradunt, purpura alba maligna non infimum occupat locum. Quilibet, qui illa corripitur, in vitæ verſatur diſcrimine; ſufficiens ſaltim robur fibrarum, vel vigor naturæ, medicatio provida, & regimen temperatum, ſalutarem ſpondent eventum; error autem ſæpius læviſſimus, in medendo aut regimine commiſſus, brevi morbum, jam reſtitutionis ſpem præbentem, invertunt, & exitioſum reddunt. Qualis exitus hujus morbi ſit futurus, ſymptomata eum comitantia prædicere ſolent, quæ longa obſervatione ita confirmata ſunt, ut raro judicium fallant. Interdum tamen præter ſpem & opinionem nonnulli ægrotantes, peſſima quamquam ſymptomata coniuncta fuerint, morbum hunc ſuperant, cum alii eo pereant, quos jam in vado eſſe credebamus. Sequens caſus, quem communicatione haud indignum judicavi, hoc confirmabit.

Iuvenis octodecim annos natus, temperamenti ſanguineo-cholerici, tenerioris texturæ, operam addiſcendæ arti pharmacevticæ navans, conſenſu patroni ſui epulis nuptialibus interfuit, ubi non ſolum magnam copiam vini & potuum ſpirituoſorum ingurgitavit, ſed etiam corpus ſaltando vehementer commovit, eaque ratione ſanguinem reddidit æſtuantem. Tertio die poſt correptus fuit horrore, quem calor inſignis, cum magna virium proſtratione, excepit; capitis dolor vehemens, cum

cum vertigine conjunctus, lecto eum adfixit, & ſtatim ſecundo die, poſt perpeſſum horrorem, in toto corpore purpura ubique adparebat rubra, tertio vero die, hæmorrhagia inſignis narium acceſſit nullum tamen levamen morbi adferens, qui potius magis augeri cœpit. Ego vocatus, non ſolum ad æſtum nimium ſanguinis coërcendum medicamenta nitroſa, temperantia, cum potu aquoſo, mediante clyſſo antimonii acidulato, præſcripſi, ſed etiam regimen temperatiſſimum ordinavi.

Patronus, tironem hunc tanquam filium amans, virum mercede conduxit, qui per noctem eius curam gereret. Nocte ante diem ſeptimum, cum purpura rubra, per totum corpus diſperſa, appareret, ægrotus, e ſomno expergefactus, animadvertit candelam extinctam eſſe, ſitiensque virum vocat, ut potum ſibi præbeat. Cum autem hic, ad vigilandum conſtitutus, non reſponderet & in terram proſtratus jaceret, ægrotus, ſudore madidus, de lecto exſilit, illumque agitando excitare conatur; demortuum vero, frigidum & rigidum eundem animadvertens, inſigni perculſus terrore, clamoribus vociferationibusque totam domum replevit. Triſti hoc nuntio patronus ejusque miniſtri valde perterriti, huc & illuc diſcurrunt, & homines accerſunt, qui defunctum domo exportarent; interim ſolus ægrotus ſub magno timore & terrore animi prope mortuum decubuit. Mirandum ſane non fuiſſet, ſi brevi poſt hunc perpeſſum terrorem pariter & hic ægrotans morte occubuiſſet, id quod tamen non accidit, ſed ſaltim morbi conditio pejor fuit reddita.

Purpura, quæ in toto corpore bene rubens erat conſpicua, retroceſſit & plenarie diſparuit, cum cordis anxietate, capitis dolore, ſumma virium proſtratione, & ſiti vehementi, ægerque de vita conſervanda & ſanitate recuperanda deſperavit, ac idcirco ſacram ſibi porrigi cœnam deſideravit. Hoc eo minus diſſuaſi, quo majus erat vitæ diſcrimen, in quo verſaba-

ſabatur. Ad purpuram retroactam iterum in peripheriam expellendam, præter infuſum calidum foliorum Thée, emulſiones ex amygdalis, ſemine Cardui Mariæ, & aquis diapnoicis, ut & potiones ex iisdem aquis paratas exhibui. Pulveres temperantes diaphoreticos, ex lapidibus cancrorum citratis, nitro & antimonio diaphoretico compoſitos, ut & Tincturam refrigerantem acidulatam, quovis trihorio alternatim ſumere juſſi, inſimulque ſuris pedum veſicatoria validiora adplicare curavi. Eodem die accedebat delirium, quod fere erat continuum, ita quidem, ut ab octavo usque ad decimum quartum diem mentis non fuerit compos, nec per unicam horam dormiverit, ſed ſine intermiſſione multa incondita locutus fuerit. Dolor, quem veſicatoria excitabant, ideam corruptam ejus menti impreſſerat, Chirurgum ſibi pedes & ſuras amputaſſe, de qua crudelitate erga omnes eum viſitantes multis lacrymis conquerebatur, ſimulque eosdem rogabat, ut novos pedes, ſuris tamen ornatos, e ligno conficiendos curarent. Die nono purpura rubra iterum adparuit, multis ſimul interſperſis veſiculis albis; die decimo inſignis narium acceſſit hæmorrhagia, nullo tamen cum morbi levamine aut delirii imminutione. Nihil ciborum ſumebat, ſed ſaltim magnam copiam decocti C. C. citrati, aut aquæ cum pane toſto decoctæ. Die undecimo ſuperveniebat diarrhœa, quæ vires a delirio continuo & inſigni calore adhuc ſuperſtites, cum usque ad decimum quartum diem duraret, plane frangebat; purpura hinc iterum palleſcebat, & omnis tranſpiratio ceſſabat, quam ob cauſſam adhuc externæ ſurarum regioni duo veſicatoria fortiora adplicare juſſi, pulveribusque pro doſi grana quatuor lapidis bezoardici de Goa admiſcui. Hoc die decimo quarto omnes vitæ finem expectabant, quoniam facies fere erat hippocratica, pulſus debilis & inæqualis, reſpiratio difficilis & ſonora, & æger, ſupino jacens corpore, oculis ſemiclauſis & ore aperto, ultimum trahere ſpiritum videbatur. Præter ſpem & opinionem vero in ſomnum profundum

dum incidit, qui per octo horas ſine interruptione continuavit. Durante hoc ſomno corpus, antea aridum, fieri cœpit madidum, & tandem inſignis ſudor erupit, ægerque expergefactus modeſte & decenter iterum loqui non ſolum cœpit, ſed etiam mirum inde erat refectus. Durante hoc ſomno perfecta criſis erat peracta, & materia peccans maligna tam per largum ſudorem, quam ſubſeqnens notabile incrementum purpuræ albæ, (cujus puſtulæ grandiores fiebant & magnitudinem piſi æquabant, imo multæ eam ſuperabant atque confluebant, ut primo adſpectu quilibet illum variolis laborare crederet), ſufficienter iterum ad corporis peripheriam translata. Blandioribus ergo diaphoreticis remediis hanc excretionem periphericam promovere & conſervare laboravi, pulveribusque hinc antimonium diaphoreticum majori doſi admiſcui, imo mane circa horam ſeptimam & decimam antemeridianam Eſſentiam alexipharmacam temperatam cum infuſo foliorum Thée exhibui ad guttas XXXVI. Ab eo tempore adpetitus cum ſomno redire cœpit, & æger novam de vitæ conſervatione ſpem concepit, omnium illorum, quæ durante per integrum octiduum delirio effatus erat, plane ignarus, & tandem, divina auxiliante gratia, purpura ſenſim ſiccescente & ſecedente, nova cute quaſi indutus, morbum hunc malæ admodum indolis, inſigni terrore pejorem redditum, ſymptomatibus periculoſiſſimis, hæmorrhagia & diarrhœa enormi, ſtipatum, ſuperavit, uſuque continuato medicamentorum tonicorum ſanitatem integram recuperavit, qua adhuc quoque gaudet.

(*Rudolſtadio Halam miſſæ d.* 12. *Novembri* 1759.)

OBSERVATIO XCI.

Dn. D. CAROLI PHILIPPI GESNERI.

Atrocis & rariſſimi morbi brevis hiſtoria, cum ſectione anatomica.

Magni nominis & dignitatis Dominus, habitu corporis robuſto venuſtoque, a multis annis herpete eſthiomeno in ambobus brachiis ad manus usque laboraverat, præter incommodum abunde ſtillantis ſaniei, ceterum ſanus. Illi repreſſo, reſpiratio difficilior, tuſſis laborioſa, dolor ſummus in pectore dextro, tandem poſt plures menſes tumor pulſans, ipſum ſenſim ſternum & coſtas tres ſuperiores ad pugni denique magnitudinem protrudens, ſucceſſit: decubitus, deglutitio difficilia evenere; donec fruſtra adhibito omni demulcentium, reſolventium, derivantium, evacuantium genere, quinque, ſummum ſex hebdomadibus ante fata, rupturæ alicujus intra dextrum pectus acutum dolorem, ſubito vertens in lecto corpus, ſentiret æger. Hoc facto deglutitio ſtatim liberior accidit, verum & decubitus difficilior, quin negatus, & febris lenta, & urinæ purulentæ fœtidæ acceſſerunt: tumor renitens, durus, pulſans, totum nunc ſternum cum pectore dextro occupavit, & quotidie mole auctus eſt: tandem animi deliquia ſex ultimis diebus frequentia fuerunt; pulſus hucusque conſtans in extremis vacillare cœpit; donec in tumore etiam ſentiri deſierit, & ſibi mente conſtans æger, ultimo laborioſiſſimo halitu (quem ſedens, pronus, capite inter genua demiſſo ducere coactus eſt) ætatem XXXIV. annorum finiret. Sectio corporis monſtravit ad plures libras effuſum ſanguinem ſub pectorali muſculo dextro, quin parte ſiniſtri, omnino a ſterno vi morbi ſeparata inſertione utrorumque: ſterni partem ſuperiorem fractam, eroſam, ſolis claviculis hærentem: coſtas ſuperiores quatuor effractas, eroſas, libere in ſanguine coagulato fluctuantes; inferio-

feriores fragiles, diaphragmati appreſſas: dextri pectoris cavum, tum grumis ſanguinis, tum laceris, carnoſis, ad digitum cum dimidio, quin duos craſſis, partim cinereis, partim albis ſolidis membranis refertum: mediaſtinum, pleuræ ruptæ lacinias, quin pulmonis illius lateris externum anterius involucrum in ſimilis coloris & craſſitiei carnoſas membranas converſum, quales in antiquis, calloſis, peſſimæ indolis carcinomatibus eſſe ſolent: exiguum ſolum lobum pulmonis, qui vix manum magnitudine æquabat, ſanum, ab hoc ingenti ſacco, quem pectoralis muſculus, mediaſtinum, pleura, pulmonis membrana efformabant; retro vertebras appreſſum: truncum aortæ duobus pene a corde digitis ſterni effractæ parti adnatum, integrum tamen: diaphragma, parte dextra hepar, aliquantum induratum, deprimens: pulmonem ſiniſtrum ſanum omnino: cor ſecundum naturam auriculis minimis, contractis, ſanguine orbum, polypoſis ſolum concretionibus, cum proximis arteriis veniſque refertum: meſenterii glandulas omnes infarctas, ad fabæ minoris vel piſi molem: renes & cetera viſcera omnia ejusmodi, qualia in optima valetudine eſſe ſueverunt.

Patuit inde, quod multos ante menſes triſtes videbamus Medici, in pectore reſediſſe repulſum ab extremis humorem acrem, nulla arte ad loca minus noxia vitæ revocabilem; glandulas & membranas infarxiſſe; natum inde tumorem ſcirrhoſum, poſtea carcinomatoſum protruſiſſe vaſa, ſternum, coſtas: hoc denique tumore rupto effuſum ichorem ſternum, coſtas, vaſa eroſiſſe; febris cauſam fuiſſe; ſanguinem inde erumpentem diluvio ſenſim omnia compleviſſe, & unum illum informem ſaccum efformaſſe, qui magis magisque dilatatus, omnem tandem ſanguinem corporis recepit, & denique ultimum vivere deſiit. Hæc copioſius & curatius ſcripta mitterem, niſi certo mihi conſtaret, illuſtrem Haenel, qui prior & perpetuus Medicus fuit ægro, ea ſuo nomine typis eſſe commendaturum.

turum. Sufficiat itaque ſumma ſolum capita rei plane extra ordinem accidentis interim heic loci expoſuiſſe.

OBSERVATIO XCII.

Dn. D. CAROLI PHILIPPI GESNERI.

Egregia corticis Peruviani virtus, in tertiana intermittente comatoſa, acerbiſſimisque ſpaſmodicis doloribus colicis & otalgicis.

Frequentes admodum autumno anni 1757. hic Varſaviæ notatæ fuerunt tam dyſenteriæ, in quibus miſſionis ſanguinis, clyſmatum demulcentium, fomentorum ventris inferioris, nitri, farinoſorum, inprimis Oryzæ, Arabici gummatis, infuſorum e vulnerariis herbis, & in fine opii ipſius uſum, rejectis omnibus, tot elogiis commendatis, remediis, experiri licuit: quam febres intermittentes, quotidianæ, tertianæque, ſolis mediis ſalibus, Armoniaco inprimis, & Cortici Peruviano obedientes. Debebantur hæ autumnales affectiones ſine dubio caloribus ſummis æſtatis, qui aliquoties ad XXIX. gradus veri Reaumuriani thermometri aſcenderant, nunquam per multum tempus ad XVIII. de die deſcenderant, raro de nocte. Hi calores vero ſolidas corporis partes debilitaverant; fluidiſſima diſſipaverant ex humoribus; reliquerant ſola ſpiſſa, acria; impedita, a ſubito & præter expectationem ingruente frigore, tranſpiratione, in corpore retenta. Hoc verum eſſe, aliquoties alias, & nunc iterum deprehendi; cum manifeſto viderim, neminem, qui ceterum commoda vitæ ratione uteretur, quamvis largiter fructus ingurgitet, dyſenteria affligi; vel intermittente febri laborare: illos ſolos prehendi, quos vel officium, vel negligens libido a curando corpore, eoque defendendo a nocturnis frigoribus arcebat, vel qui in humido aëre &

palu-

paludoſo degebant. Fuit in his ultimis, Dominus inter primores Poloniæ Satrapas, LXXIV. annos natus, qui menſe Auguſto ſupradicti anni in rure ſuo degens, tertiana intermittente febre comatoſa, lethargum referente, laborabat, adeo ut horas XXVIII. ſenſuum omnium expers jaceret. Eadem tertiana, ſed paroxyſmis vix horas duodecim tenentibus, ſine mentis alienatione, eodem loco & aëre decumbebant plures. Vrgente tanto Domini periculo, gratiam refero omnem illuſtri WERLHOFIO, quod auctore aureo ejus de Febribus libro, ſine ulla alia præparatione corporis, ipſum purum putum corticem ſoterium, primo ſtatim intervallo quo de natura morbi conſtabat, partitis vicibus ad unciam integram adminiſtrandum curavi, illo effectu, ut paroxyſmi ſtatim minuerentur, tertius a primum ſumto cortice evaneſceret, & per aliquot hebdomades continuata, ad libram ſenſim juſtis intervallis & doſibus denique aſcendens, divini hujus medicaminis exhibitio, vegetiorem reſtituerit, quam multo tempore ante morbum fuit, præter commodam victus rationem, nullo alio remedio in uſum vocato. Dum hujus efficaciſſimi medicaminis mentionem facio, redit in memoriam terroris plena acerbiſſima colica ſpaſmodica decumbens, ante hos tres annos auctumno, ſeptuagenario major aulicus tubicen, cui neque clyſmata, neque fomenta, neque potus calidæ medicatæ, neque ſanguis miſſus aliud, quam momentaneum levamen tulerant, quin vires, ætate, dolore, vigiliis, inedia trium dierum fractæ, triſtiſſima minabantur; quem tamen leviſſime intermittens periodicum aliquid obſervatum, & adminiſtratus audacter cortex, parvis, ſed in horas repetitis doſibus, ex orci faucibus eripuit. Egregie valentem hominem Dresdæ reliqui æſtate anni 1757. Quid in hiſce ipſi turbis acciderit, ignoro. Liceret mihi plura adferre exempla, corticis huius innocuam efficaciam ſtabilientia, ſi *Chinologiam* ſcriberem, & non præveniſſent me poſt MORTONVM, WERLHOFIVM, & alios maximi nominis Medicos, plurimi aucto-

res

res in vindicando huic cortici digna elogia. Hiſce diebus adhuc juvenculæ gravidæ ſeptem menſibus, intolerabili auris dextræ dolore, qui lachrymas & ejulatus mulieri ſupra ſexum conſtanti exprimebat, quotidie a nona matutina ad tertiam poſt prandium adfectæ, fruſtra tentatis topicis & derivantibus, ſolus cortex hic, ad drachmam exhibitus, ſaluti fuit, ut dolor mitior rediret, quem altera drachma, ſequenti die data, plane fugavit.

OBSERVATIO XCIII.

Dn. D. CAROLI PHILIPPI GESNERI.

Memorabilia in duabus ſectionibus anatomicis obſervata.

Pauci quidem hoc anno ſunt oblati, quorum viſcera ſcrutari opera dignum ſit viſum; fuit tamen major ſexagenario, corpore robuſtiſſimo, multis laboribus durato, ſpirituoſa potare ſuetus, ſemper bene valens, donec immedicabili alvi tenacia laboraret, ita quidem, ut alvus ſeptem medicinis ſollicitata, quas intra tres dies ſuo auſu, a pharmacopolis, agyrtis, vetulis acceperat, nihil quidquam reddiderit; nil prodeſſent poſtea adhibita balnea, fomenta, clyſmata ipſius fumi herbæ Nicotianæ, venæ ſectio; reiiceret ſtomachus interne data omnia, & die XXIV. a quo ultimum depoſuerat alvum, ventre inflatiſſimo, rupturam minante, ſingultiens diem obiret. Cadaver hujus, colon in flexu ſigmatoideo, proxime ad rectum, ita contractum & coarctatum ad quinque digitorum longitudinem exhibuit, ut ſtylum non transmitteret; inteſtina omnia gangrænoſa, refertiſſima fecibus; cœcum plane ruptum, ſordibus fœtidiſſimis totum inferiorem ventrem complens. Fuit alter florentis firmique habitus juvenis, triginta & aliquot annos natus, quem a multo tempore tormina ventris infeſtaverant, & huc

delatum frequentius, nulla certa ſede, vaga afflixerant, quibus omni medelæ generi refractariis, febris lenta ſe adjunxit, eaque proportione, qua corpus ceterum conſumebatur, ſolus venter mole auctus eſt: appetitu interea & ſomno ſatis bono per intervalla utebatur: denique brevi poſt largius ſumptum prandium, lipothymia lethali correptus, intra paucas horas vivere deſiit. Sciebamus Medici, hærere purulentam congeſtionem in ventre inferiori, locum ignorabamus, quem ſectio corporis oſtendit fuiſſe inter hepar, colon, ſtomachum, pancreas, duodenum, omentum minus, & meſenterium. Hæc cuncta mire præter naturam coalita, unum ſaccum efformaverant, libras amplius duodecim veri puris continentem, ex quo, forte a preſſione ultimum ingeſtorum rupto, pus ventrem inferiorem compleverat. Viſcera intra hunc ſaccum contenta, illique proxima, duodenum inprimis, putrida fere, & profunde rubra viſa ſunt; hoc tribus a pyloro digitis oſſiculo minutæ avis, tribus forte aut quatuor diebus ante ultimam diem comeſtæ, perforatum inventum eſt, ex quo vulnuſculo liquidiora ex aſſumtis effluxerant, & auxerant copiam fluctuantium intra alvum fœtidorum. Fuere præter hos duo adhuc alii, hoc anno cultro anatomico ſubjecti, quorum vero hiſtoriæ, ſimillimæ aliis ſæpius ab Auctoribus deſcriptis, minus etiam videntur dignæ, illis quas brevibus comemoravi, ut illarum mentionem faciam; inprimis cum ſentiam a me noctuam Athenas ferri.

(*Varſavia Halam miſſæ d. 16. Decembr. 1759.*)

OBSERVATIO XCIV.

Dn. D. IOANN. CHRISTIAN HILDEBRAND.

Grave capitis vulnus, cum notabilis portionis cerebri jactura, fruſtoque diffracti oſſis frontis eidem intruſo & per IX. dies ibidem hærente, absque ullis ſupervenientibus periculoſis ſymptomatibus feliciter ſanatum.

Iuvenis XXII. annorum, quadratæ ſtaturæ, nullisque a juventute obnoxius morbis, d. 23. Octobr. 1753. pomeridiano tempore a ſervo armentarii cum parte inferiore baculi paſtoralis, ferro obducta, ita in capite percutiebatur, ut illico in terram proſtratus mortui ad inſtar procubuerit, copioſo e capite profluente ſanguine. Vulneratus per aliquod temporis ſpatium ſemimortuus in terra jacuit; demum vero linquentem revocans animum, ſurrexit, &, domum rediturus, centum circiter emenſus paſſus, denuo in terram prona cecidit facie, obortoque vomitu vehementi, & continuante copioſo ſanguinis e capite profluvio, animo iterum linquebatur. Cognati, adventu equorum, quibuscum terram aratro diſſecuerat, perterriti, illico advolantes, vulneratum humi proſtratum, ſemianimem, inſimulque ſatis inſignem ciborum vomitu rejectorum & ſanguinis congrumati, qui e capitis vulnere interim prodiit, quantitatem juxta illum deprehenderunt. Crebrioribus itaque agitationibus & vociferationibus expergefactus, ad domicilium deducebatur; vix autem hypocauſtum ingreſſus, toto corpore contremuit, iterumque vomuit. Ob barbitonſoris illius loci abſentiam per quatuor dein horas quietus, absque ullo dolore, in lecto jacuit; hic vero tandem accedens, vulnus explorans, & portionem cerebri, inſtar binarum nucum juglandium, capillis inhærentem inveniens, vulneratum morti proximum

ximum eſſe pronunciavit, atque idcirco ſicca ſaltem lintea carpta cerebro protuberanti impoſuit, ſimulque ulteriorem vulnerati deligationem recuſavit. Ego media nocte ad ægrum viſendum requiſitus, ob impedimenta haud prævifa vulneris inſpectionem in proxime ſubſequentem diem differre coactus fui, interim vero juſſi ut balneator capillos novacula removeret, ſacculos diſcutientes in vino coctos capiti imponeret, atque venæſectionem, ſi æſtus urgeret, in pede inſtitueret.

Die ergo 24. Octobr. quum ſummo mane accederem, vulneratum naturaliter conſtitutum deprehendi. Pulſus erat regularis, nullumque rationis obſervabam defectum, ſiquidem ea, quæ brevi ante enarravi, ipſe mihi exponebat. Præterea quoque cultrum dentibus firmiter tenere, & libere ſe erigere poterat, nullum in capite ſentiens dolorem. Vix ſane crediſſem, ægrum adeo graviter vulneratum eſſe, niſi portio cerebri, a balneatore adhuc in menſa aſſervata, & veſtimenta vulnerati undiquaque ſanguine tincta contrarium me docuiſſent. Omnibus ergo, quæ ad deligationem vulneris neceſſaria erant, diſpoſitis, vulneratus ſolus ſurrexit, & in ſella ſatis alacris conſedit, tuncque ſequentia in conſpectum prodiere.

I. In parte ſiniſtra ſuperiore oſſis frontis, altitudine 3. pollicum ſupra orbitam oculi ſiniſtram, vulnus transverſum, cujus longitudo 2. pollicum & latitudo unius pollicis erat, turgido repletum cerebro, conſpiciebatur.

II. In medio hujus vulneris os frontis diffractum formabat hiatum longitudine unius pollicis, ex quo corticalis cerebri ſubſtantia protuberabat.

III. Os frontis verſus orbitam ſiniſtram deorſum a vulnere diffractum erat, unde ſub qualibet cordis ſyſtole extrorſum id movebatur.

IV. Portio oſſis frontis diffracti exigua verſus orbitam ſiniſtram, intra pericranium & muſculum frontalem, firmiter impa-

ēta hærebat, ita ut nullo modo extrahi potuerit. Major vero oſſis frontis diffracti portio, quæ hiatum in cranio formabat, nec in cerebro, nec in illo loco, ubi vulneratus humi proſtratus jacuerat, nec in hypocauſto, ubi idem ille prima deligatus erat vice, reperiri poterat. In ambitu vulneris nec tumor, nec ſugillatio conſpiciebatur, nec ulla febris vulnerariæ indicia heſterno die adfuerant.

Vulnere a colluvie humorum repurgato, (ubi ſimul portio quædam ſubſtantiæ cerebri corticalis removebatur) & filamentis, Mixtura quadam vulneraria, ex aquæ Sclopetar. ℥ij. & Mellis Roſar. ʒij. parata, imbutis calideque expreſſis tecto, impoſito Empl. de Betonica & ſuperpoſitis ſacculis diſcutientibus cum vino coctis iterumque expreſſis, vulneratus in lectum ſine ullo ſe contulit dolore. Interne vero eidem præſcripſi pulverem diapnoicum, ex Succini ppt. Conch. citrat. Nitr. depurat. Antimon. diaphoret. & Matr. Perl. ppt. æqualibus partibus compoſitum, ter de die ad ℈j. ſumendum, & Infuſum reſolvens travmaticum, ex rad. Bardan. Saponar. herb. Sanicul. Summit. Millefol. Flor. Arnic. & Raſur. lign. Saſſafr. paratum, de quo mane & pomeridie IV. ſcutellas ſorbillando hauriebat.

Præterea ad effluvium ichoris, qui ſatis copioſus erat, e vulnere promovendum & ad cerebrum a reſtagnatione humorum defendendum, famulum adſtantem ſedulo curare iuſſi, ut vulneratus diu noctuque lateri ſiniſtro incumberet, inſimulque, ob alvum adſtrictam, clyſterem domeſticum injiciendum, ſacculorum calidorum frequenter repetendam impoſitionem, & Venæſectionem, ſi forte præternaturalis quidam oboriretur æſtus, in pede inſtituendam commendavi. Alvo itaque poſt meridiem clyſtere reſerata, belle æger ſe habuit, hora IVta autem ſponte vomuit, hoc tamen non obſtante, veſpertino tempore juſculum ſumſit & ſequente nocte placide dormivit.

D. 25.

D. 25. Octobr. vulneratum bene ſe habentem, nec dolorem capitis, nec æſtum, nec quidquam præternaturale accuſantem, deprehendi. Sanguis, venæſectione mane in pede inſtituta emiſſus, multum ſeri ſupernatantis exhibebat. Vulnere aperto exigua diffracti oſſis frontis portio, pericranio & muſculo frontali adhærens, absque ullo extrahebatur dolore. A ſanguinolentis humoribus repurgato vulnere, ſubſtantiæ cerebri corticali tomenta linea, Eſſent. Myrrhæ vinoſ. calida imbuta & expreſſa, margini autem vulneris ſimilia tomenta, Mixtur. vulner. ſupra deſcripta imbuta & expreſſa imponere juſſi, conjuncto uſu eorum, quæ præcedente die ordinaveram. Hoc die vulneratus bene ſe habuit, non vomuit, cum adpetitu comedit, & nocte optime quievit.

D. 26. Octobr. vulneratus bene ſe habuit & ſaltem lenem aliquem dolorem rheumaticum, in regione oſſis bregmatis dextri, interdum ſe ſentire, retulit. Vulnere detecto, portio cerebri, magnitudine duarum fabarum, auferebatur, cumque nihil amplius præter naturam in conſpectum veniret, Chirurgus uti præcedenti die vulnus deligavit. Ob alvum adſtrictam clyſterem domeſticum iniicere, & ad humores viſcidos corrigendos, Eſſent. anticatarrhalis, ex Eſſent. Succin. ſine alcali & Pimpin. alb. partibus æqualibus, addita ſpirit. Nitri dulc. tertia parte, compoſitæ, gutt. xxxvj. bis ante meridiem ſumere juſſi, continuando uſum infuſi traumatici & pulveris reſolventis d. 24. Octobr. præſcripti. Vulneratus bene per totum diem ſe habuit, & nocte placide, lateri incumbens ſiniſtro, dormivit.

D. 27. Octobr. Chirurgus more conſueto vulnus deligavit, nihilque præter naturam, nec in vulnere, nec in vulnerato obſervavit.

D. 31. Octobr. mane nunciatur mihi, vulneratum nocte prægreſſa valde inquietum fuiſſe; accedens vero ad illum, per-

percepi, quod ſaltem de ſingulari quadam ſenſationis ſpecie, ad inſtar ſtridoris cujusdam in capite, ſub inſpiratione conquereretur (*es knarre im Kopfe*). Remoto deligationis apparatu, nihil præter naturam conſpectui ſe obtulit; ſtilo autem exploratorio in vulnus immiſſo, Chirurgus non ſine ſtupore portionem oſſis frontis diffracti, hiatum in cranio formantis, cerebro intruſam & verſus os bregmatis ſiniſtrum oblique impulſam, deprehendit, quam movere quidem, ſed, omni licet adhibita cura, extrahere non potuit. Iuſſi itaque Chirurgum vulnus illico dilatare, vulneratus autem hanc dilatationem non conceſſit. Interea per totum diem bene ſe habuit.

D. 1. Novembr. quum os fractum & cerebro intruſum, ob labia vulneris tumida & valde dolentia, extrahi non poſſet, vulnus usque ad orbitam ſiniſtram dilatatum fuit, impoſitis dein eidem, ob ſanguinem e ramo arteriæ frontalis diſciſſo copioſe prorumpentem, ſiccis ſaltem tomentis lineis. Vulneratus, nullum animi deliquium paſſus, bene ſe habuit, & nocte placide dormivit.

D. 2. Novembr. vulnere aperto Chirurgus portionem cranii, cerebro verſus os bregmatis intruſam, volſella prehenſam, leniter movit, copioſo pure & particulis cerebri, poſt elevationem oſſis fracti, e vulnere prorumpentibus, pauloque poſt illud tandem extraxit, ſubſequente levi quodam ægrum affligente animi deliquio, ob vehementiam doloris, quem os protractum, labia vulneris tumida attingendo eaque margine acuto irritando, concitabat. Remoto oſſe, Chirurgus mediante ſtilo exploratorio nullas amplius cranii feſtucas in cerebro deprehendere potuit, unde eidem tomenta linea, Eſſent. Myrrhæ vinoſa imbuta, cavitati autem vulneris ſicca imponebantur. Os extractum triangularis erat formæ, cujus baſis pollicem unum & dimidium, vertex autem duos æquabat pollices, eratque illud cerebro ita intruſum, ut vertex ad os bregmatis

tis ſe extenderet, baſi ejusdem cavitatem vulneris reſpiciente. Interim per totum diem bene ſe habebat æger, & de nullis conquerebatur incommodis.

D. 3. Novembr. inſignis notabatur quantitas ichoris, e vulnere, durante nocte, excreta, qua totum conſpurcatum erat pulvinar. Vulnus ergo inſpiciens, cum ſtupore, nihil tale cogitans, glomeramen fibrarum irregulariter inter ſe, funis ad inſtar, contortarum, (quod *fungum cerebri* vocamus) duos pollices e vulnere propendens, obſervavi, & radicibus ſuis verſus regionem vulneris ſuperiorem in disruptis defixum meningibus. Statim ergo cerebrum mediante ſtilo exploratorio provide viſitavi, cumque nihil in eo præternaturale deprehenderem, fungum forfice abſcindere juſſi, quo facto vulnus, ob ſanguinem copioſe prorumpentem, ſiccis tegebatur lineis tomentis, uſusque fomentationum continuabatur.

D. 4. Novembr. Chirurgus fungum, qui de novo e cerebro protuberabat, funditus abſcidit, & ſanguine parcius effluente, duræ matri, magis magisque accreſcenti & cerebrum obtegenti, filamenta, Eſſentiæ Myrrh. vinoſæ & ſpiritus Maſtich. æqualibus partibus imbuta, calide impoſuit, reliqua ut antea adminiſtrando.

D. 5. Novembr. fungo, qui ſemper denuo progerminabat, & altero poſt abſciſſionem die longius e vulnere propendebat, Chirurgus ligaturam injecit, ſpe fretus, fore ut tali ratione novum ejus incrementum imminueretur; aſt, die 7. Novembr. refert, fungum nec reſectione, nec ligatura coërceri, ſed altero die multo majorem & longiorem iterum prominere; hinc a me petiit, ut mirum hocce & tam cito progerminans concrementum ipſe inſpicerem.

Die ergo 8. Novembr. vulneratum viſitans, remoto deligationis apparatu, fungum, craſſitie pennam anſerinam adæquantem & duos pollices longum, e vulnere propendentem ob-

ſervavi, qui ſub cranio verſus os bregmatis ſiniſtrum in disruptis cerebri tegumentis radices ſuas agere videbatur, vulnerato ceteroquin optime ſe habente & in hypocauſto obambulante. Cum itaque omnis indicatio ad fungum radicitus exſtirpandum dirigenda eſſet, & margo cranii, perioſtio deſtitutus, adplicationem ſepticorum haud permittere videretur, ſuaſi Chirurgo, ut fungum juxta marginem cranii bis de die abſcinderet, ſimulque attenderet, an hac ratione novum eius incrementum præcaveri poſſet.

D. 11. Novembr. retulit Chirurgus, fungum poſt quamlibet reſectionem lætius progerminare, ſiquidem heri multo longior fuiſſet, quam antea, meque idcirco rogavit, ut remedium quoddam præſcriberem, cuius ope novus eius proventus impediretur, quoniam alias nunquam vulnus hoc coaleſcere posſet. Diu multumque penſitanti de ſecuro pariter & efficaci remedio, in memoriam tandem rediit ſalis ammoniaci, in abſumendis fungis jam olim a MVSITANO in *Trutina Chirurg.* commendati, uſus, cumque inſignis ejus efficacia in exſtirpandis verrucoſis excreſcentiis ſæpius jam mihi innotuerat, hinc conſtitui ſequentem præſcribere pulverem balſamico-ſepticum: Rec. Pulv. Ariſtoloch. rotund. ver. recent. Myrrh. elect. ana ℈ij. Salis ammoniaci depurat. ʒß. M. Huius ergo portiuncula, cum unguento Aegyptiaco mixta, cranio prius filamentis ſiccis obtecto, quotidie fungo adplicabatur; dura autem meninx filamentis, partibus æqualibus Eſſent. Myrrh. vinoſæ & ſpiritus Maſtichis imbutis, tegebatur, & labiis vulneris nimium accreſcentibus unguentum Aegyptiacum ſolitarie imponebatur, vulnerato omnia hæc patienter ferente, & ſanorum ad inſtar ſe habente.

D. 12. usque ad 15. Novembr. Chirurgus præſcripta ratione deligationem inſtituit, mihique retulit, vulneratum de nullo incommodo conqueri & fungum ita imminutum eſſe, ut

vix

vix jam conſpectui ſe daret; hinc die 16. Novembr. ipſe illum, ut certior de pulveris adplicati efficacia fierem, viſitavi, vulnere autem aperto, cum ſtupore novum fungum, unum pollicem longum, exinde propendentem, conſpexi; ira itaque commotus Chirurgum interrogavi, cur falſa mihi de vulnerato referret? Aſt hic, rubore ſuffuſus, clam mihi indicavit, ſe præterito die adplicationem pulveris omiſiſſe, quia credidiſſet, fore ut fungus ſponte imminueretur, & dubius fuiſſet, an bonus effectus pulveri eſſet adſcribendus. De reliquo omnia bene erant conſtituta; margo oſſis frontis circumcirca nitida coruſcabat albedine, dura meninx, magis magisque coaleſcens, cerebrum obtegebat, verſus orbitam ſiniſtram, deorſum a vulnere, ſubſtantia calloſa alba oculis ſe offerebat, & inſimul motus oſſis frontis extrorſum ſub inſpiratione minus percipiebatur, adeoque vulnus optime erat conſtitutum, & vulneratus intra hypocauſti parietes contineri vix poterat.

D. 30. Novembr. retulit Chirurgus, fungum ita imminutum eſſe a quotidiana pulveris adplicatione, ut vix conſpici poſſet, vulnusque ſimul magis coaleſcere, in medio vero ejusdem motum pulſatorium ſatis manifeſto adhuc obſervari.

D. 12. Decembr. vulnus, fungo in totum exſtirpato, magis magisque coaluit, eaque propter Chirurgus eidem Eſſent. Myrrh. vinoſam ſolummodo adplicavit.

D. 26. Decembr. invenit Chirurgus cicatricem vulneris valde rubicundam, mollem & elevatam, tam inferius verſus orbitam, quam ſuperius verſus os bregmatis, hinc pauxillum unguenti Aegyptiaci eidem impoſuit.

D. 2. Ianuar. 1754. poſtquam vulneratus per biduum de dolore preſſorio in vulnere conqueſtus fuerat, Chirurgus cicatricem detergendo, aliquid acuti in illa offendit, & volſella teneram & valde acutam oſſis feſtucam extraxit, dieque 7. Ianuar. binas adhuc alias ſimilis conditionis, hisque remotis vul-

nus d. 10. Ianuar. in totum coaluit, vulnerato optime ſe habente, qui dein die 15. Ianuar. equo vectus ad me acceſſit, ubi in loco vulneris nihil, præter lacunam & motum pulſatorium, obſervare licuit. Suaſi ergo adhuc impoſitionem ſacculi roborantis, vel Emplaſtri, ad avertendum frigidi aëris acceſſum; aſt vulneratus more ſolito, dum nulla amplius ſentiebat incommoda, mitram tantum pelliceam capiti impoſuit, & firmus vegetusque ad conſuetos iterum tranſiit labores.

Hac igitur, quam modo deſcripſimus, medendi ratione vulneratus feliciter ſanitati reſtitutus eſt, quamvis omnes, ad quorum aures fama de ſontico hoc cerebri vulnere pervenerat, præjudicata inducti opinione, neminem, læſo cerebro, vitam agere, multo minus ſanitatem recuperare poſſe, de ejus ſalute deſperaverint. Notatu autem ſimul digna eſt ſingularis illa, quoad animi indolem, in hoc vulnerato obſervata mutatio. Is enim, qui tardus in actionibus ſuis & hebetioris fuerat ingenii, vulnere conſolidato multo alacrior & quoad animi vires vegetior evaſit, ita ut cognati ejus ſæpius dixerint, illum forte prius nimia cerebri mole laboraſſe, hacque imminuta nunc demum ſapere.

Proinde etiam duo adhuc momenta peculiarem quandam in hac hiſtoria merentur attentionem, quorum primum eſt plenaria graviorum ſymptomatum abſentia, præſente tam ſontico cerebri vulnere, inprimis cum inſigne cranii fragmentum tam diu cerebro inhæſit, & inſimul ſtaſin humorum ſuppuratoriam, teſtante materia purulenta, in illo produxit. Cum enim leviora capitis vulnera, experientia teſte, non raro tremores artuum, convulſiones, paralyſes, lethargum & deliria inducant, quæritur jam merito, qui fieri potuerit, ut nullum horum ſymptomatum in vulnerato notatum fuerit? omnia interim probe perpendens, ſi a vulnerati bona corporis conſtitutione & provida ejus curatione diſceſſero, rationem hujus tam felicis

ſucceſſus in libero purulentæ materiæ e vulnere effluvio invenio. Sæpius enim largam admiratus ſum quantitatem humorum, quibus linteamina & pulvinar vulnerati commaculata erant, quorum effluvio impedito aut præcluſo fieri non potuiſſet, ut cerebrum fartum tectumque manſiſſet. Et hinc ratio patet, cur levia capitis vulnera, ex ictu, contuſione vel concuſſione oborta, ſæpius periculoſiſſima & lethifera ſint, ſiquidem humores in contuſo pericranio, vel concuſſo cerebro, in ſtaſin ruentes, exitu obturato, temporis mora & adjuvante calore acres & putridi redditi, irritando, rodendo & ſtimulando peſſima ſymptomata, quin ipſam quoque mortem inducunt. Comprobatur igitur hac obſervatione regula practica, quod ſæpe majora capitis & cerebri vulnera, quamvis adſpectu horrida ſint, ob facilius humorum effluvium minus periculoſa exiſtant, quam leviores, ictu vel contuſione capiti inflictæ læſiones, quippe quæ non raro, quamvis ab initio nulla plane adſit periculi ſuſpicio, modo citius, modo tardius, ex antea adducta ratione, ægros in ſummum vitæ diſcrimen adducunt.

Alterum momentum eſt plenaria & perfecta fungi adeo rebellis & vix coërcendi exſtirpatio. Quum ergo Practicorum celeberrimorum obſervata de fungis cerebri, non ſolum difficillimam eorum exſtirpationem, ſed periculoſam quoque indolem luculenter teſtantur *x*), egregius adhibiti pulveris balſamico-ſeptici effectus merito idcirco deprædicandus & ulteriori commendandus eſt experientiæ, ſiquidem ejus uſu fungoſum concrementum non ſolum illico imminutum, ſed etiam brevi tempore exſtirpatum eſt; cumque omiſſam eius applicationem fungi incrementum, denuo vero repetitam illico ejusdem decrementum exceperit, ſalutaris ejus, in auferendo tali præternaturali concremento, effectus eo magis ſic comprobatus eſſe videtur.

x) Vid Perilluſtr. L. B. *van* SWIETEN Commentar. in Aphor. Boerhaav. Tom. I. §. 268. p. m. 440.

OBSERVATIO XCV.

D. D. IOANN. CHRISTIAN. HILDEBRAND.

De

Purpura alba, ab initio Pleuritidem ſpuriam mentiente, die ſexto lethali.

Morbos malignos exanthematicos Medicorum in ſcholis titulo *acutorum morborum* inſigniri, ſatis jam abunde conſtat. Haud inconcinne vero hanc illis impoſitam eſſe denominationem, vel exinde patet, dum enſe quaſi acutiores exiſtunt brevique utplurimum temporis intervallo miſeros trucidare ſolent mortales. Horum in numerum jure meritoque refertur *Purpura alba*, utpote morbus tam ratione indolis ſuæ hominibus infenſiſſimus, quam eventus intuitu ſumme periculoſus. Quo manifeſtior autem eſt hujus aſſerti veritas, eo magis dolendum omnino eſt, ſigna, quæ imminentem morbi hujus truculenti denunciant acceſſum, adeo ſæpe obſcura & incerta exiſtere, ut etiam artis medicæ peritiſſimi difficillime ejus ſimulatam, quam præ ſe fert, faciem in initio exacte cognoſcere queant. Inter alia complura exempla, dictorum veritatem ſequens quoque morbi purpuracei hiſtoria luculenter commonſtrare poterit.

Virgo 32. annorum, cholerico-melancholica, macilenta, iracundiæ, curis anxiis, triſtitiæ & negotiis domeſticis valde moleſtis multum dedita, potulenta rarius & parcius aſſumens, nullis gravioribus a juventute obnoxia fuit morbis, præterquam variolis confluentibus anno ætatis XXmo, cum quibus graviter conflicta, tandem optime convaluit. Ante tres annos ab elevatione ponderis cujusdam dolorem in ſiniſtro hypochondrio, cum dyſpnœa, ſenſit, quæ ſequente tempore perſeveravit, junctis ſimul, tuſſi ſicca, poſtmodum in humidam mutata, inſigni primarum viarum debilitate, inadpetentia, ructibus copioſis,

pioſis, majori ad iram proclivitate & evidenti corporis contabeſcentia. Ante anni circiter ſpatium canendi difficultatem, ob dyſpnœam, ſenſit, a quo tempore ſimul tantam extremorum refrigerationem quotidie fere, horis veſpertinis, tempore præcipue autumnali & hyemali, ſenſit, ut, tibialibus pelliceis, & amiculis calorem bene foventibus induta, lecto ſe committere debuerit, hoc tamen non obſtante intra IV. horarum ſpatium naturalis in pedibus calor haud redierit. Interim domeſtica ſua optime exſequi potuit negotia, adſpectumque faciei vividum & ſanum monſtravit. Venæſectio ſemel quolibet anno inſtituta fuit, ſub qua ſanguis valde viſcidus prodiit; menſtruus autem fluxus regularis quidem, ſed admodum parcus ſemper fuit.

Die ergo 21. Ianuar. anni præſentis hæc virgo, cum per ſex dies & noctes matri, febre laboranti inflammatoria, & ex ſuperveniente ſphacelo demortuæ, adſtitiſſet, crebrioraque in regimine vitia, e calido hypocauſto in aërem tunc temporis valde frigidum ſe conferendo, nec ſomnum rite capeſſendo, commiſiſſet, intercurrentibus variis animi motibus, veſpere hora VIIma, prævia per 2. dies ſe ſe exſerente membrorum gravativa laſſitudine, inopinato horrorem, per integram horam durantem, ſenſit, quem æſtus mitior, per noctem continuans, excepit. Hora veſpertina decima dolor acerbus rheumaticus circa coſtas & hypochondrium ſiniſtrum notabatur, conjuncta ſimul valida pectoris conſtrictione, unde ægra difficillime ſe in lecto movere, nec commode reſpirare potuit.

D. 22. Ianuar. ob alvum per 3. dies tardiorem, ægra pulveris rhabarb. gr. xv. proprio auſu adſumſit, unde binas dejectiones habuit, nec amplius quid, præter dolorem circa coſtas lateris ſiniſtri rheumaticum, accuſavit. Ego, in conſilium vocatus, juxta relationem, e dolore lateris & prægreſſis regiminis vitiis, pleuritidem ſpuriam adeſſe judicans, ad ſerum ſtagnans

ſtagnans diſcutiendum, humores diluendos & tranſpirationem promovendam, præſcripſi Potionem reſolventem, ex aqu. Scord. flor. Tiliæ C. B. ana ℥iij. aceti deſtill. ℥iß. Matr. perlar. C. C. ſ. △e ppt. ana ℈ij. Conch. citrat. antimon. diaphoret. ana ʒß. quolibet bihorio ad cochlear j. vel ij. ſumendam, unacum ſpeciebus pro Ptiſana, e rad. Chinæ, Scorzon. Cichor. raſur. C. C. Aven. excort. ana ℥ß. Sem. Fœnic ʒij. quarum ʒvi. cum Menſ. j. aquæ decoquebantur, ſub quorum remediorum uſu ægra de die & nocte quieſcere potuit, continuante tamen interim dolore rheumatico.

D. 23. Ianuar. mane ægrota, ſub leni in toto corpore apparente madore, & exploſis innumeris ructibus, bene ſe habuit, unde hora Xma ſurrexit, atque pauxillum decocti Choccolade aſſumſit; pomeridie vero, hora tertia, ob dolorem lateris rheumaticum, lectum iterum petere coacta fuit, qui circa horam ſeptimam veſpertinam adeo increbuit, ut nec quiete jacere, nec commode reſpirare potuerit, & tunc inſimul dolor ille lancinans, qui paullo ante intra ſcapulas ſævierat, medium coſtarum verarum lateris ſiniſtri, verſus ſternum, occupavit. Frictiones inſtitutæ breve ſaltem & leve attulerunt levamen, dolorisque atrocia magis poſtea invaluit & per totam noctem, licet cuilibet cochleari Potionis guttulæ xv. Liquoris mineral. anod. Hoffm. additæ fuerint, tam vehementer continuavit, ut ægrota vix ſpiritum trahere potuerit. Circa diluculum tandem dolor mitior & vagus evaſit, & tuſſis ſicca interdum acceſſit, quæ vero illico dolorem circa coſtas valde exacerbavit.

D. 24. Ianuar. mane circa horam octavam dolor coſtarum regionem excrucians derepente adeo vehementem punctorium excitavit ſenſum, ut ſemimortua quaſi ægra vaſculum quoddam ſanguineum disruptum eſſe anxie clamaverit. Poſt horæ dimidium dolor prorſus evanuit circa coſtas, fluxusque menſtruus prodiit, cum levi narium hæmorrhagia, & ſanguinis

nigri

nigri exſcreatione mediante tuſſi; quo facto miſera de ſumma reſpirandi conquerebatur difficultate plenariamque metuebat ſuffocationem. Medicus præſens, omnia probe penſitans, e pulſu pleno, difficili reſpiratione & ſanguinis nigri exſcreatione, largius & diutius inſtitutas, ob prægreſſum dolorem pleuriticum vehementem coſtarum frictiones, & inde obortam ſanguinis in vaſculis pulmonum ſtagnationem, Peripnevmoniam adeſſe judicavit, de morbo maligno exanthematico ſecurus, dum ægra pridie lectum reliquerat; hinc, ad derivandam humorum verſus pectus congeſtionem & promovendam eorum diſcuſſionem, pulverem reſolventem & diapnoicum, ex C. C. ſ. igne ppt. Conch. citrat. Matr. perlar. Antimon. diaphor. ana ʒj. Cort. Caſcarill. ʒß. Nitr. depurat. ℈j. ordinavit, & quolibet bihorio, cum Decocto avenaceo & Ptiſana, ejus ℈j. præbuit. Circa meridiem fluxus menſtruus deſiit, narium ſaltem hæmorrhagia parcius interdum repetiit, reſpiratio autem difficilis & anxia viriumque imbecillitas magis invaluerunt, ut idcirco ægra ſacro munita fuerit viatico. Veſpertino tempore, ob inſignem adhuc perſeverantem dyſpnœam, Medicus, ad revulſionem humorum a pectore obtinendam, & promovendam diſcuſſionem, veſicatorium ſuræ imponere curavit, binisque vicibus intra quatuor horarum ſpatium gutt. xl. Mixturæ reſolventis, ex Eſſent. Succin. ſ. alcali ʒij. Eſſent. Millefol. ʒj. Caſcarill. ſpirituoſ. & aquoſ. ana ʒß. præbuit, poſt cujus adſumtionem ægra copioſiſſimos exploſit ructus, & liberiorem obtinuit reſpirationem. Externe pectori imponebatur ſacculus e Summit. Millefol. flor. Chamom. Rom. ana Mij. rad. Irid. Florent. ʒvj. Baccar. Lauri ʒij. Sem. Fœnic. ʒiij; quum vero illum ægrota ob fortiorem ferre non potuit odorem, inſimulque capitis obnubilatio, narium hæmorrhagia, & ſanguinis nigri exſcreatio ſubſequebantur, ſimplex ſaltem idcirco ſubſtituebatur ſacculus avenaceus. Nocte inſequente ægra quolibet bihorio

doſin prædicti pulveris diapnoici adſumſit, indeque prodeunte largo ſudore paululum dormivit & tranquilla fuit.

D. 25. Ianuar. antemeridianis æque ac pomeridianis horis ægra adhuc fruebatur tranquillitate, & cum adſtantibus colloquebatur, & hinc uſumMixturæ reſolventis pulverisque diapnoici quolibet bihorio alternatim continuavit, interpoſitis, pro lubitu, decocto avenaceo, Ptiſana, decocto Ceraſor. exſiccat. & aqua fontana cum taleolis Citri acidulata. Hora autem 7ma veſpertina pulſus reddebatur plenus & celer, præcordiales accedebant anxietates, cum intenſiore ſiti, valdeque inquieta fuit ægra, inprimis ob lectum per 3. dies non ſtratum, unde ex uno latere in alterum decubuit, & leviter delirans e lecto exſilire voluit.

D. 26. Januar. matutinis ſtatim horis ægra, ceteroquin aliquo modo quieta, de dolore in extremis digitorum apicibus acuto pungente, volæque manus & digitorum tumore conquerebatur, ceſſante prorſus dyſpnœa, unde Medicus cum ſtupore purpuram albam erupturam judicavit, & idcirco Mixturam ex Eſſent. Succin. ſ. alcali ℥ij. Eſſent. Caſcarill. Scord. ana ʒj. ad gutt. xxx. pulveremque diapnoicum ex C. C. ſ. igne ppt. Matr. perlar. Conch. citr. ana ʒj. Antimon. diaphor. ℈ij. cort. Caſcarill. ℈j. Nitr. depurat. ℈ß. præſcripſit; ad conſervandum autem humorum adfluxum verſus peripheriam utrique ſuræ lene adplicare curavit veſicatorium, dum nullum ferme ſerum e veſica paulo ante excitata profluxerat. Circa meridiem purpura miliaris alba in femoribus & digitorum pedumque articulis prodiit, pomeridie vero rurſus evanuit. Circa veſperam ægra, poſtquam avide pauxillum panis & juſculi avenacei adſumſerat, valde delirare incepit usque ad horam duodecimam; poſt mediam vero noctem alvina ſequebatur excretio, tuncque e lecto exire potuit, bene tamen in calore conſervata. Deliria poſtea continuarunt, nec prius quieſcere potuit, quam ſtrato demum lecto.

D. 27.

D. 27. Ianuar. mane purpura in pectore & femoribus magis magisque erupit, & veſicatoria peramplas excitarunt veſicas, e quibus ſerum ſpiſſius in exigua copia effluxit. Continuabant quidem deliria ſuavia, ſed ſubinde mentis redibat integritas, deque variis ordinate diſponebat. Circa meridiem, purpura copioſe erumpente, bene ſe habuit. Hora autem tertia pomeridiana valde delirans, ſenſibus omnibus deſtituebatur, obortisque motibus ſpaſtico-convulſivis, hora veſpertina ſexta exſpiravit. Durantibus illis motibus continui borborygmi admodum ſonori in abdomine, cum excretione flatuum, ab adſtantibus obſervati fuerunt, pulſusque valde celer & plenus fuit, qui dein, ceſſantibus paululum borborygmis, illico etiam evanuit. Poſt mortem abdomen cœruleo & atro-rubeſcente perfuſum deprehendebatur colore.

Scholium.

Satis omnino perſpicue hæc morbi hiſtoria docet obſcuritatem ſignorum, purpuræ albæ acceſſum & præſentiam manifeſtantium, validumque præbet teſtimonium, quod ſummo plerumque in periculo ſint ii ægri, qui, morbo maligno exanthematico correpti, viſcerum atonia aliisque vitiis laborant. Quis enim cogitare potuiſſet, fore ut purpura alba prodiret, cum ægrota altero morbi die extra lectum omnia diſponere, & per VI. horas, ſine ullo inſultu animi deliquii, quod alias imminentibus etiam morbis malignis facile evenire ſolet, commode obambulare potuerit? Ipſe etiam dolor lateris ſiniſtri rheumatico-lancinans, ſine ullo alio ſymptomate adfligens, nullam aliam, quam ſpuriæ pleuritidis, e vitio ſeri acrioris, membranas muſculorum irritantis, ob errores in regimine commiſſos obortæ, injecit opinionem. Et quis tandem, ſilente dolore, e dyſpnœa, pulſu pleno & ſanguinis nigricantis exſcreatione non judicaſſet, Peripnevmoniam obortam eſſe, cujus contrarium tamen purpura, quinto die erumpens, manifeſtavit? In-

terim ex hac obſervatione ſequentes formari potuerunt regulæ practicæ :

I. Aegri, atonia primarum viarum inſigni laborantes, rariſſime, imo ferme nunquam a morbo liberantur acuto exanthematico. Si enim viſcera abdominis valde debilitata ſunt, omnes, ſub morbi vigore, ibi copioſius accumulantur humores; inde fit, ut æqualis illorum adfluxus verſus peripheriam ægre obtineri poſſit, hacque ratione non ſolum difficilis & inæqualis exanthematum evadat eruptio, ſed inſuper quoque facillima, accedente leviore quodam regiminis vitio, ſequatur retroceſſio, quæ vel ſtaſes ſphaceloſas vel funeſtam inducit apoplexiam. Taceo jam ſpaſmos, eruptionem valde turbantes, qui ſtagnatione humorum, materia acri exanthematica inquinatorum, producuntur, foventur & augentur, itemque depravatam humorum indolem, quæ indivulſa gravioris primarum viarum debilitatis pediſſequa eſſe ſolet, qua præſente eo pejorem morbi exanthematici exitum judicare licet, quo certius eſt, ob virium jacturam, materiæque exanthematicæ majorem quantitatem & deteriorem qualitatem, vim ægroti debiliorem vi morbi fortiori cedere debere.

II. Veſicatoria in affectibus malignis & exanthematicis applicata, ſi e veſica excitata ſerum parcius effluit, eaque excretio non continuat, ſtatum ægrotantis ancipitem & periculoſum indicant. Ex hoc enim ſigno colligere licet, vaſcula ſubcutanea ſpaſmodice eſſe conſtricta, humorumque congeſtiones fieri ad partes internas & viſcera nobiliora, unde dein irregularis exanthematum eruptio, cum graviori ægrotantis periculo, plerumque metuenda eſt. Si autem effluvium ſeri continuat, tunc partim copia humorum vitioſorum imminuitur, partim liberior reliquorum ad peripheriam adfluxus conſervatur & promovetur, unde magis ordinatam ſperare licet exanthematum eruptionem, nec tam facile metuenda illorum retro-

troceſſio. Hoc certe phænomenum mihi hucusque certiſſimum futuræ ſalutis, in morbis exanthematicis malignis, præbuit indicium, dum, omnes & ſinguli ægroti ejusmodi morbis afflicti, & curæ meæ traditi, e quorum veſica, quinto vel ſeptimo morbi die conſueto more excitata, ſerum parcius effluxit, & altero die effluere iterum deſiit, omni licet adhibita circumſpectione & opera, vitam cum morte commutarunt.

III. Dolor rhevmatico - lancinans in latere pectoris & intra ſcapulas, præſente æſtu febrili, tertio die circa veſperam maxime ſæviens, cum plenario adpetitus & ſomni defectu, purpuram albam in hoc ſubjecto indicavit. Hunc dolorem cum modo memoratis ſymptomatibus, tanquam ſignum pathognomonicum purpuræ albæ tam idiopathicæ, quam ſymptomaticæ, poſtea in plus quam viginti ægrotis obſervavi, unde jam ægrotis, qui tribus primis diebus hanc doloris ſpeciem cum reliquis incommodis accuſant, futuram purpuræ albæ eruptionem prædico. Ratione hujus doloris inſuper quoque me docuit experientia, quod omnes ægroti, qui primis tribus diebus de vehementiſſima ejusdem atrocia conqueſti ſunt, vitio pulmonum laborarint, & ex retroceſſione purpuræ, ob nimis cauſticam miaſmatis indolem, ſexto vel decimo morbi die demortui ſint; ubi quidem quinto vel ſeptimo die purpura alba adparuit, ſed mox, dum ægri in calido ceteroquin hypocauſto de ſenſu aëris frigriduli in tota corporis peripheria conqueſti fuerunt, retroceſſit. Illi vero ægrotantes, qui primis diebus mitiorem talem ſenſerunt dolorem inſimulque laxans adſumſerunt remedium, quod, ob præſentes jam ſpaſmos, copioſiſſimas effecit dejectiones, & venæſectionem ſubjunxerunt, quinto, vel ad ſummum ſeptimo die ex apoplexia demortui ſunt: qui vero in initio laxans tantum adhibuerunt remedium, omiſſa venæſectione, ægre, ac ne vix quidem, ob difficilem exanthematum eruptionem, ſanitati reſtitui potuerunt.

 OBSER-

OBSERVATIO XCVI.

Dn. D. IOANN. CHRISTIAN. HILDEBRAND.

De

admirando Mannæ effectu in Paſſione iliaca.

Morbos dari permultos fereque innumeros, mortales miſeros diverſimode excruciantes, illorumque alterum altero & atrociorem & vehementiorem eſſe, quotidiana proh! dolor comprobat experientia. Iure igitur & merito mortales vocares miſerrimos, niſi benigniſſimum, quod veneramur, Numen ipſis arma largitum eſſet, quibus hoſtibus his infenſiſſimis occurrere poſſent. Inſtruxit autem illud largiter mortales ejusmodi præſidiis, ut nemo certe, Medicorum pervolvens ſcripta, eorum defectum accuſare poſſit, ſed potius vaſtiſſimum illorum numerum admirari debeat. Sicuti autem in omnibus rebus conſpicua ſatis deprehenditur diverſitas; ita & remediorum inſignem eſſe diſcrepantiam, tam ratione partium conſtituentium & mixtionis, quam ratione effectus & operationis, cuivis cognitu haud poteſt eſſe difficile. In numerum ejusmodi remediorum, quæ præ aliis egregiam efficaciam & ſalutarem in corpore humano virtutem manifeſtant, omni referri meretur jure Manna electa; quam b. m. HOFFMANNVS ob id ipſum *divinam* vocare ſolitus eſt, cujus inſignem inter alia quoque in Paſſione iliaca efficaciam ſequens confirmabit morbi conſignatio.

Vir annorum 43. temperamenti cholerico-melancholici, ad iram pronus & laborioſo vitæ generi deditus, incipiente autumno anni præteriti, ob vitia in diæta & regimine commiſſa, febre corripiebatur quartana, cui octava febris hebdomade inſignis pedum & abdominis tumor ſe adſociavit. Nona ergo hujus morbi hebdomade æger a me conſilium ſibi expetiit, ubi febris

bris quidem regularis, tumor autem pedum œdematoſus & inflatio abdominis inſignis fuit, facie inſimul lividum monſtrante colorem. Haud ita lætam, ob tempeſtatis conditionem, formare poteram prognoſin, cumque æger omnia reſpueret medicamenta, ipſi ſaltem ſuccum Irid. noſtrat. & raphani ruſticani ad cochlear j. mane in vino ſumendum commendavi, unde etiam, præter ſpem & opinionem, paucarum hebdomadum intervallo, criſi per lotium facta, a tumore pariter ac febre plenarie liberatus fuit. Elapſo autem uno alterove menſe ſenſit ille inconſuetam alvi obſtructionem, quæ ad octavum usque diem ſine peculiari duravit incommodo. Nono autem obſtructionis die ſæviſſimos in abdomine ſenſit dolores, cum vomitu, abdominisque inflatione & duritie, quæ ſingula die decimo & undecimo magis adhuc ingraveſcebant, ita ut etiam deliria accederent, ægerque præ dolorum ſævitia, lecti operculum manibus diſcerperet. Die duodecimo vomitus ſupervenerunt ſtercorei, ægerque ſenſibus privatus jacuit, facies autem atro-rubicundo perfuſa fuit colore. Sub miſerabili itaque hoc ægroti ſtatu meum efflagitatur auxilium; ego vero, in cauſſas inquirens prægreſſas, dum nullam a nuntio explorare potui, malumque jam in ſummo conſtitutum erat vigore, de ſalute deſperare cœpi; interim tamen, impenſe rogatus, ordinavi, ut Chirurgus illico accerſendus clyſteres domeſticos cum herb. Fumariæ & ſummitat. Cent. min. ægro quolibet bihorio injiceret, pro interno autem uſu Potionem ex Mann. elect. ℥iiß. pulv. Rhabarb. ʒj. & Cremor. tart. ℈ij. leni coctione paratam, cum binis pulveribus rhabarbarinis miſi, jubens inſimul, ut ægro Potionem tribus vicibus ſumendam præberent, & vomitu ſubſequente pulverem interponerent rhabarbarinum. Aſt, ob ſummam, qua hic vir premebatur, paupertatem, nec Chirurgus accerſebatur, nec clyſteres injiciebantur, ſed Potionem ſaltem adſtantes præſcripto modo ægro exhibebant. Adſumta prima & altera ejus parte, æger quaſi apoplecticus jacuit,

cuit, vomitibus plane ceſſantibus, unde omnes de ſalute deſperarunt; ultima vero doſi intra ſex horas oblata, illico ſonitus inſtar bombardæ minoris in abdomine exortus eſt, maxima cum adſtantium admiratione, & ex utraque aurium cavitate ſanguinis tantum, quantum cochlear capit, exſiluit, quo facto alvus aperta fuit, & ſanguis nigricans, cum fecibus induratis, prodiit, hocque facto æger ad ſe rediit. Sanguinis equidem excretio per alvum ſub qualibet dejectione continuavit, de qua ægrotus, ſexto poſt factam alvi reſerationem die pedibus iter per 2. horas ad me faciens, ſaltem adhuc conquerebatur; ſed & ab hac tandem, intra breve temporis ſpatium, adhibito infuſo reſolvente traumatico, & pulvere antiſpaſmodico, in totum liberatus eſt, ita ut nunc, quæ Dei gratia eſt, perbelle valeat.

OBSERVATIO XCVII.

Dn. D. IOANN. CHRISTIAN. HILDEBRAND.

De

admirando Naphthæ Nitri effectu in febre lenta ex intermittente oborta.

Fœmina 45. annorum, ſanguineo-cholerica, a juventute nullis obnoxia morbis, diu de gravitate artuum conqueſta, inſtituta venæſectione d. VI. April. 1757. febre corripiebatur tertiana, quæ poſt trium hebdomadum intervallum in quotidianam abiit, frigore ad horam unam & ultra, æſtu vero ad 6. horas adfligente. Medicus in auxilium vocatus plus quam xx. exhibuerat laxantia remedia, ſiquidem quolibet veſpere & quovis mane pulverem rhabarbarinum ægrotæ deglutiendum præbuit, & febre nondum ſilente pulveres præſcripſit cum Caſcarillæ cortice remixtos, quorum uſum exceperunt calor gliſcens continuus, adpetitus imminutio, virium major imbecilli-

cillitas, quæ ultima d. 22. Maji, cum ægra per 3. hebdomades nihil comederat, ita adaucta fuit, ut adſtantes, ob concurrentem etiam loquelæ defectum, mortem expectarint. Ego itaque eodem die poſt meridiem advocatus re vera illam quaſi in limine mortis deprehendi; aderant enim pulſus languidiſſimus & vix digito percipiendus, loquendi impotentia, ob nimiam virium proſtrationem, color faciei lividus & plane icteritius, caloris & tranſpirationis defectus plenarius, dum omnia membra attactu frigida erant, tandemque alvi & urinæ plenaria ſuppreſſio. Interim adſtantes referebant, veſpertino tempore illam ſemper artuum tremorem, & poſtea calorem aliquo modo intenſiorem in manibus expertam fuiſſe. Quoniam ergo moribundæ huic fœminæ, ob deglutiendi impotentiam, pulveres aliaque ſicca remedia porrigi non poterant, dubius hæſi, quale in tam ancipiti ſtatu conveniens præſcribendum ſit medicamentum. Tandem elegi Naphtham Nitri, eiusque guttulas x. cum pauxillo aquæ hora ſexta & nona veſpertina, dieque ſequente hora ſeptima & decima antemeridiana exhibere juſſi, ſubiuncto decocto ceraſorum exſiccatorum.

Die ergo 23. Maji nunciabatur mihi, ægrotam ad ſe rediiſſe poſtquam heſterno die, poſt adſumtam primam remedii doſin, vomitus bilis ſinceræ obortus fuiſſet, & altera dein doſi exhibita, octo vicibus plus quam menſuram bilis intenſe viridis evomuiſſet, durante nocte illam quietam jacuiſſe, & nunc calorem adeſſe naturalem. Iuſſi igitur hoc die uſum Naphthæ continuare, & infuſum herbæ Meliſſæ recentis frigidulum pro potu ordinario exhibere.

D. 24. Maji percepi, ægrotam non amplius vomere, meliuscule ſe habere, & inſignem ſaltem virium jacturam accuſare; hinc eidem, cum omnia ferme reſpueret remedia, Tincturæ cort. Peruviani, cum Liqu. terræ foliat. tartari paratæ, guttulas LX. quater de die, nempe mane hor. 7. & 10. ac pomeridie hor. 3. &

3. & 6. ſumendas ordinavi, continuando ſimul infuſum Meliſſæ.

Die 4. Iunii prima vice, poſt quatuor hebdomadum intervallum, cibum adſumſit, ſomnoque ſimul placido redeunte, vires iterum colligere videbatur; aſt die 6. Iunii, hora nona veſpertina, febris iterum acceſſit, cum levi frigore ad integram horam, & ſimili æſtu per totam noctem durante, absque ullo ſubſecuto ſudore. Quoniam ergo ægrota laxantium uſum prorſus reſpuebat, iterum eidem quater de die guttulas x. Naphthæ Nitri exhibui, quæ nullum amplius excitavit vomitum, tandemque die 8. Iunii Electuarium chinatum, ter de die, magnitudine majoris nucis avellanæ ſumendum, interpoſito ſimul Elixirio viſcerali, ex conſuetis amaris Extractis parato, ſubjunxi, ſub quorum uſu intra triduum febris penitus ceſſavit, ægraque, viribus præter omnem ſpem citius redeuntibus, d. 14. Iun. lectum reliquit, die vero 16. Iun. tumorem pedum œdematoſum accuſavit, qui Pilul. balſam. alternis veſperis exhibitis, & continuato Elixirii viſceralis uſu profligatus eſt.

D. 2. Iul. Aegrota ab uſu braſſicæ muriaticæ vehementem dolorem cardialgicum, & diarrhœam accepit multis ſtipatam torminibus; ordinavi exinde Elixirium abſtergens, e Tinctur. Rhabarb. aquoſ. Liquor. terr. fol. tartar. ana & refracta ſpiritus Nitri dulc. doſi conflatum, ad gutt. LXXX. ter de die, unde omnis evanuit dolor.

D. 6. Iul. ob prægreſſam iracundiam vehementiorem ægra inſultum horroris vagi & æſtus mitioris, inſimulque ſaporem valde amarum experta eſt; ea propter pulverem abſtergentem, e Cremor. tartar. ℥iij. pulver. Rhabarb. ʒj. concinnatum, ter de die ad ℥ß. cum Liquor. mineral. anodyn. gutt. x. ordinavi, eoque conſumto Elixirium viſcerale martiatum ægræ præſcripſi, cuius uſum firma excepit ſanitas, quæ, fluxu menſtruo ſubſequuto adjuta, ſarta tectaque usque ad hunc permanſit diem.

OBSER-

OBSERVATIO XCVIII.

Dn. D. IOANN. CHRISTIAN. HILDEBRAND.

De

Egregio fumi ſulphurei effectu in arcendo morbo maligno epidemice graſſante.

Aërem, ſumme neceſſarium iſtud vitæ pabulum, ad conſervandam & prorogandam mortalium ſanitatem purum & a copioſis exhalationibus, quantum fieri poteſt, repurgatum requiri, artis ſalutaris antiſtites teſtantur ad unum omnes. Et profecto! ſi modo perpendimus, ſanitatem corporis humani quoad maximam partem a debito & ſufficiente excretionum, præſertim periphericæ, ſucceſſu dependere, & ad ejus promotionem aërem puriorem multum ſemper conferre, utique ſimul exinde convincimur, aërem impurum, multisque imprægnatum exhalationibus, ſanitatis conſervationi ſumme adverſum eſſe admodumque noxium. Salubritas locorum editorum, & longævitas hominum montanas incolentium regiones, manifeſto ſatis teſtantur aëris purioris & levioris neceſſitatem æque ac utilitatem ad ſanitatis conſervationem. Non injuſte igitur idcirco rerum naturalium ſcrutatores majorem morborum numerum, tempore vernali & autumnali ſe ſe exſerentium, aëri impuro, & ob exhalationum copiam graviori, quoad maximam partem tribuunt. Quamvis autem hæc extra omnem dubitationis aleam ſint poſita, nolim tamen exinde concludere, quod aër impurus, & multis refertus exhalationibus, ſemper & ubique mortalium ſanitatem infringere debeat, quoniam experientia a poſteriori egregium talis aëris effectum, in arcendis morbis malignis epidemice graſſantibus, ſæpius confirmavit. Conſtat enim inter omnes, cauſſam morborum epidemice graſſantium, & vi contagii homines inficientium, utplurimum in vitioſa

tioſa aëris qualitate quærendam eſſe, & ſubtiliſſimas ſalino-ſulphureas particulas, miaſmatis nomine vulgo inſignitas, humoribus corporis humani communicatas, & eorum mixtionem naturalem diſſolventes, rationem huius effectus in ſe continere: hoc autem ſi verum eſt, uti experientia teſte veriſſimum exiſtit, facile fieri poſſe arbitror, ut exhalationes in aëre hærentes, ſi indoli noxiorum in aëre oberrantium vaporum adverſæ & contrariæ exiſtunt, venenatam eorum vim deſtruere & præternaturalem in corpore humano ſubſequuturum effectum impedire valeant. Hanc ob cauſſam non ſine ratione Medici, ægrotantium lectis aſſidentes, ad aëris inquinati qualemcunque correctionem, ſuffimigia ſuadent, ut iisdem putrida corruptorum humorum effluvia involvantur, immutentur & emendentur. Nullus etiam dubito, quin hoc ex fonte locorum quorundam, quamvis ratione ſitus profundioris & aëris ſpiſſioris ſanitati haud videantur patrocinari, ſalubritas & a morbis contagioſis immunitas deducenda veniat. Inter alia dictorum veritatem oppidum in Comitatu Mansfeldenſi ſitum, *Leimbach* dictum, unum lapidem ab urbe Islebia verſus ſeptentrionem diſtans, corroborare poteſt. Situs hujus oppidi valde profundus eſt, intra duos montes, ibique ſimul taberna fuſoria exſtructa eſt, ubi lapides ſciſſiles, cuprum argentumque continentes, ſulphure autem copioſo ſimul impraegnati, aperto uſtulantur igne, eum in finem, ut particulis ſulphureis accenſis & in aërem abactis, diſperſæ metallicæ partes proximius coëant & ad faciliorem hi lapides, in alto fornace, fuſionem diſponantur. Dum autem quotidie ferme magna horum lapidum quantitas ſub dio uſtulatur, adeo copioſus inde oritur fumus, ut tota urbs nube quaſi ſpiſſiore circumvallata & tecta e longinquo jam adpareat, unde tam ædificia, quam ipſæ etiam arbores, nigricante undique quaſi obducuntur colore. Anno 1752. menſibus Octob. & Novemb. in regione hujus urbis & adjacentibus pagis febres catarrhales malignæ & purpura alba graſſabantur,

ita

ita quidem, ut omnes ferme horum adjacentium locorum incolæ his febribus decumberent, & complures illorum fatis cederent, exceptis hujus oppidi incolis, qui a contagio immunes manebant. Vocatus ego ad diverſos horum ægrotantium, & in cauſſam dictorum morborum inquirens, percepi, quod circa initium Octobris nebula quædam ſpiſſa, cujus fœtorem graviſſimum nemo fere perferre potuiſſet, per tres dies hanc regionem occupaſſet, eaque diſcuſſa incolas præterlapſo x. vel xii. dierum ſpatio ægrotare incepiſſe. Cognovi igitur ex hac relatione, morbum hunc epidemicum a putridis & noxiis effluviis, cum nebula humoribus inſinuatis, ortum duxiſſe, quum morborum, plures ſimul adfligentium, communis debeat eſſe cauſſa. Interea non ſatis mirari potui, quod in oppido iſto *Leimbach*, quod eadem nebula obtexerat, ne unicus quidem incolarum hoc morbo decumberet, cumque ſitus hujus loci, & aëris impuritas & gravitas, morbis malignis fovendis apprime conveniens videretur, omnibus rite penſitatis, judicavi, aërem hujus loci, copioſis ſulphuris accenſi exhalationibus refertum, nebulæ peſtiferæ effectum impediviſſe & contagium feliciter averruncaſſe. Inſigni igitur perfuſus voluptate, veritatem pathologicam, quod nimirum in morbis acutis contagioſis, præſertim febribus catarrhalibus malignis, humores noſtri ad rarefactionem diſſolutoriam & ad alcalinam indolem diſponantur, experientia confirmatam perſpexi. Factum enim exinde eſt, ut particulæ ſubtiliores acido-vitriolicæ, a ſulphure accenſo copioſe in aëre hujus oppidi volitantes, & ope ſalivæ ad ventriculum & humores delatæ, partim noxiam exhalationum ſeu miaſmatis indolem immutaverint, partim vero impediverint, quo minus in humoribus alcali volatile inteſtinum ſanguinis motum nimium augendo, & putridam illorum diſſolutionem inducendo, oriri & multiplicari potuerit. Egregium certe hic locorum effectum aër, acidi vitriolici vaporibus refertus, commonſtravit in Peſte ſeculo præterlapſo graſſante,

 dum

dum omnes, qui in tabernis fuſoriis hujus Comitatus Mansfeldenſis commorati ſunt, a Peſte immunes manſerunt, manifeſto, uti autumo, indicio, miaſma non ſolum in morbis malignis, ſed etiam in Peſte alcalino-volatilis naturæ exiſtere, & ad ſimilem pravam humores diſponere indolem.

(*Islebia Halam miſſæ d. 12. Februar. 1760.*)

OBSERVATIO XCIX.

Dn. D. IOANN. ANDR. DEISCHII.

De

Fallacia ſignorum conceptionis a primo ad quintum graviditatis menſem.

Signa graviditatis a primo ad quintum conceptionis menſem valde eſſe dubia, uno clamant ore Practici; experientia duce tanquam rerum optima magiſtra, convincimur, ſigna graviditatis ſic dicta communia, e. g. nauſeam, iracundiam, appetitum depravatum, triſtitiam, laborum averſationem, proſtrationem virium, oculos retractos, languentes, lividos, faſtidium viri, dolorem dentium, copioſam ſalivæ excretionem, menſium ſuppreſſionem, intumeſcentiam, dolorem atque duritiem mammarum, orificium uteri clauſum, nihil probare, atque fallacia eſſe poſſe. Inter ſigna autem conceptionis ſpecialia merito referuntur uteri extra pelvim eminentia, ut & orificii uteri mutatio; aſt, creſcit quidem poſt tertium conceptionis menſem uterus, extra pelvim eminet, & ſic abdomen expandit, interim hæc expanſio ſola nullum certum nobis ſiſtit graviditatis ſignum, quia expanſio abdominis morboſa a ſteatomate vel tumore ſcirrhoſo orta, facili negotio cum expanſione uteri a graviditate originem ducente confundi, & ſic Medicus

dicus ſub tali exploratione pariter falli poteſt. Orificium itaque uteri in virginibus compactum, firmum, in omni ambitu læve atque politum, longitudine primam digiti minimi phalangem æquans, ſummumque vaginæ occupans, rima transverſa rectilinea, absque ulla inciſura vel cicatrice, tertio conceptionis menſe finito, mollius, ſpongioſius, craſſius, medium vaginæ occupans deprehenſum, concurrentibus ſimul, ſuppreſſione menſtruorum continua, mammarum intumeſcentia, motu & pondere embryonis tactu percipiendo, certa nobis præbent graviditatis ſigna. Veritatem præmiſſarum caſus evincit ſequens.

Fœmina, annum agens quadrageſimum quartum, temperamenti cholerico-melancholici, a pubertatis termino menſium anomalia laborans, variis incommodis hyſtericis & hypochondriacis vexata, matrimonium ducens ſterile, abdomine jam jam per quinque menſes in omnem dimenſionem, absque pedum partiumque genitalium intumeſcentia, indurato, plures adiit Medicos atque medicaſtros, ex quibus nonnulli ſcirrhum uteri, alii vero ejus hydropem adeſſe contendebant; fruſtra adhibitis in magna copia remediis, eorumque uſus pertæſa, mole inſimul ventris a prægreſſis menſe Auguſti ann. 1759. rite fluentibus menſtruis in dies increſcente, conſilium quoque petebat meum. Exploratis omnibus, tam antegreſſis, quam præſentibus ſignis, ſolliciteque orificio uteri ejusque globo digitis tacto, non morbum, ſed fœtum in utero hærentem die 23. Decembris præſagiebam, eaque ex ratione omnia remedia ſeponenda eſſe judicabam; illa vero judicium conſiliumque meum parvipendens, ſuoque ingenio indulgens, adeo incredula fuit, ut contra meam amicorumque admonitionem, omnem puerperii apparatum negligeret, variisque pro lubitu uteretur remediis, ad morbum hyſtericum, uti loqui amabat, tollendum. Indocilitatis ergo hujus fœminæ pertæſus, eam per aliquot menſium decurſum plenarie neglexi, ſuoque præjudicio reliqui;

qui; die vero 22. Aprilis currentis anni hora quinta matutina vocatus, partum inſtare prænuntiavi, præſcriptisque antiſpasmodicis cum analepticis conjunctis, ad alia me contuli negotia; hora decima matutina revertens, orificium uteri æqualiter apertum, caput fœtus vi partus dolorum reſpondens, liquorem amnii membranis adhuc incluſum inveni, exindeque felicem partus eventum ſperavi; ruptis vero inter meridiem atque horam pomeridianam primam membranis, effluxoque amnii liquore, caput fœtus ad oſſa pubis hærens, convulſionesque ſupervenientes, grave partui felici adtuliſſe impedimentum, denuo accerſitus, cognovi; fruſtra adhibitis encheireſibus, ad forcipem confugiebam Anglicanam, unaque tantummodo provide applicata lamina, fœtum extraxi fœmininum viventem, placentamque manu ſeparavi ab utero. Secundo dein a partu die lochiis non rite fluentibus, venæſectionem inſtitui curavi, duritiem vero abdominis nondum remittentem, ejusque molem adhuc ſubſiſtentem, clysmatibus injectis, & reſolventibus externe ſub forma cataplaſmatis applicatis removere allaborabam. Quarto puerperii die febris accedebat miliaris, cui remedia oppoſui appropriata, indeque exanthematibus miliaribus rite in cute apparentibus, ac debite dein iterum decidentibus, caloreque febrili remittente, magnam ſalutis & reconvaleſcentiæ ſpem concepi; aſt, febre decimo tertio puerperii die redeunte, aucta denuo abdominis durities, cum dolore lancinante, diarrhœa colliquativa, deliria cum intervallis lucidis conjuncta, ſitis inexplebilis, puerperæ inſenſibilitas erga fœtum atque amicos, mortem inſtare indicabant.

Hac ergo die 12. Maji inſecuta, cadaver hujus puerperæ, præſentibus duobus Chirurgis, cultro ſubjeci anatomico. Abdomine aperto ingens ſtatim in conſpectum prodibat ſteatoma, regionem umbilicalem, lumbarem atque hypogaſtricam dextram occupans, inteſtina ad latus ſiniſtrum trudens, partim

ſpha-

ſphacelatum, partim in tabum, menſuras tres ad minimum replens, reſolutum. Inteſtina, unacum meſenterio, erant inflammata, inque externa ſuperficie, tam uteri (cujus magnitudo naturalis erat), quam veſicæ urinariæ & inteſtini recti notabilis a tabo facta deprehendebatur arroſio. Reliquorum autem viſcerum perluſtrationem intolerabilis fœtor locique anguſtia non permittebant.

Caſus ergo hic enarratus ſequentia nobis ſuppeditat Corollaria:

1.) Intumeſcentiam atque duritiem abdominis primis impraegnationis menſibus fallax eſſe ſignum graviditatis.

2.) Mutationem orificii uteri inter quartum & quintum impraegnationis menſem ſignum graviditatis eſſe certiſſimum, non ex urina, ſed tactu cognoſcendum.

3.) Medicum practicum principiis artis obſtetriciæ non imbutum, hiſce in caſibus facillime hallucinari falſasque formare poſſe indicationes.

4.) Artem obſtetriciam dignitati doctorali Medici non contrariam, multo minus ignominioſam, ſed potius perutilem eſſe; ejusmodi enim morbi non tolluntur ratiociniis, ſed ſelectis & appropriatis remediis.

5.) Vtero rite conſtituto a fortiſſimis quoque aſſumtis emmenagogis nullum metuendum eſſe abortum.

(*Aug. Vindel. Halam miſſa d.* 24. *Iunii* 1760.)

OBSERVATIO C.

D. D. CHRISTOPHORI IACOBI TREW.

De
Spina bifida propter ſymptomata peculiari.

Quæ de infauſto & inemendabili hoc primæ conformationis vitio olim obſervavi & apud auctores celeberrimos annotata inveni, ea collecta exhibui figurisque illuſtravi in *Commercio litterario Norimbergenſi a)* ann. MDCCXLI. hebd. XX. XXI; & quum ab eo tempore caſus ſimilis prætereaque ob ſymptomata eventumque plane ſingularis abs me denuo obſervatus fuit, eundem nunc cum publico communicare, commodum fore duxi.

Naſcebatur anno 1743. d. 30. Decembr. puella, in regione vertebrarum lumbarium tali ſignata nævo, quem obſtetrix primum occultabat & parentes tertio demum die animadvertebant. Tunc amplitudo ejus florenum & altitudo minimum digitum transverſum vix æquabat, ceterum ex pellicula ſemipellucida, cæſii coloris, læviſſima & turgida more ſolito *b)* ſtructus comparebat. Puerpera antea jam unius filii & poſtea duodecim liberorum utriuſque ſexus mater facta eſt, qui omnes absque ulla labe nati fuerunt. Nec tunc ea recordari poterat, ſe cujusdam objecti inſoliti adſpectu vel terrore aut ſui corporis læſione, aliave prava imaginatione hujus vitii producendi

a) Proſtat hoc titulo: *Commercium Litterarium ad rei medicæ & ſcientiæ naturalis incrementum inſtitutum, quo, quicquid noviſſime obſervatum, agitatum, ſcriptum vel peractum eſt, ſuccincte dilucideque exponitur.* Norimbergæ ſumtibus Societatis, ib. ann. 1731. usque ad annum 1745. incl. 4to Charta maj. & ordin. cum tabb. æneis.

b) conf. *Commerc. litt. ann. cit. tab. I. fig.* II.

di occaſionem dediſſe. Quum vero tractu temporis hæc protuberantia aliquam formam cucurbitulæ balneatorum acquireret *c*): in mentem ipſi venit, ſibi, in graviditatis principio ophthalmia quadam affectæ, ſcarificationem ſuaſam, eundemque in finem balneatorem accerſitum fuiſſe; maritum vero, quia hæc absque ejus præſcitu agebantur, hoc impediviſſe, ſeque propterea ira commotam fuiſſe. Vix autem veroſimile eſt, hanc animi alterationem cauſam hujus nævi extitiſſe, quia nec cucurbitulæ eo in loco, quo nævus erupit, applicantur, nec ille ab initio ſtatim cucurbitulæ formam repræſentavit.

De hoc nævo certiores facti parentes meum ſtatim petebant conſilium; ſed propria aliorumque experientia jam edoctus illis aliud ſolatium dare haud poteram, quam ut, ſi filiolæ vitæ parcere nec ejus obitum accelerare vellent, ab omni auxilio chirurgico abſtinerent. Doleo autem, tunc, ob ſummam parentum conſternationem, remediis ex fonte pharmaceutico petendis & in Commerc. litt. cit. pag. 165. ſeqq. ad theoriæ ductum indicatis periculum, quid præſtare valerent, facere, atque etiam, num capitis crurumque conformatio præternaturalis ſimul adeſſet, explorare, mihi non licuiſſe. Verum enim vero, quod ad primum momentum attinet, exempla ibidem pag. 164. ex aliis citata, (ubi medicamentis pharmacevticis mors quoque accelerata fuit) vix ſpem relinquunt, his majus ſolatium ejusmodi miſeris afferri poſſe; & quod ad reliqua momenta ſpectat, præſentiam ſcilicet hydrocephali & crurum pravam diſpoſitionem ab initio jam adfuiſſe, continuatio hujus hiſtoriæ in ſequentibus ſatis declarat.

Deinde quum ex variis Chirurgis, plus minus expertis, ab amicis commendatis & hoc vitium explorantibus, nemo aliam medelam præter diſſectionem proponere ejusque conſolidatio-

 nem

c) vid. *tab. IX. fig. 2. 3. a.*

nem tutam ſpondere valuerit, parentes monito meo de vitando chirurgico auxilio obtemperarunt atque ab omni remedio aliquamdiu abſtinuerunt. Quum vero pedetentim tumor ex baſi anguſta, ut ſupra dictum, ſe magis magisque elevaret atque præterea in ejus pellicula inſignia vaſa conſpicua fierent (vid. *figg. citat. a.*) parens proprio conſilio auſus eſt, eundem ope fili ſerici conſtricti extirpare. Quamdiu autem filum hoc applicatum fuit, infans perpetuo ejulabat atque plorabat, quare parens illud iterum auferebat & ab omni ulteriori tentamine poſtea abſtinebat.

Secundo ætatis anno in ambobus cruribus ubique erumpebant exanthemata adeo ulceroſa, ut, licet tibialia lintea adhiberentur, nihilominus unacum illis cruſtæ ſemper detraherentur & caro nuda appareret. Hic ſtatus per dimidium annum continuabat; interea vero infans ceterum ſatis ſanus erat, cibum potumque (hunc tamen nunquam extraordinarie) appetebat & præterea juſtum corporis augmentum capiebat. Tumorem tangere afflicta haud permittebat &, quando ex improviſo hoc fiebat, ſemper dolores vehementes percipiebat & lipothymia quaſi corripiebatur. Quamprimum loquela utendi potis erat: indicabat, hunc dolorem, ſibi in capite præcipue maximam alterationem excitare. His calamitatibus non obſtantibus infans animo erat alacris atque jucundus. Sub finem tertii anni pedibus inſiſtere & progredi, cum moleſtia tamen, cœpit & ingreſſum quadrantis horæ ſpatio continuare valuit. Sexto ætatis anno purpura corripiebatur ſcarlatina, a qua vero mox, medicamentorum idoneorum debitique regiminis ope, liberata fuit. Tumore memorato ſimul cum totius corporis habitu indies augmentum capiente, ingreſſus magis magisque difficilior tandemque ſub finem octavi ætatis anni impoſſibilis reddebatur: quo tempore etiam pedes tabeſcere cœperunt; nihilominus tamen tum ſuperiores, tum inferiores

artus

artus ſenſu tactus gaudebant naturali, pedes vero ſubinde frigebant. Quum ergo neceſſitas urgeret, ut miſera hæc vel ſedendo vel decumbendo tempus conſumeret, in pollice pedis ſiniſtri veſica apparebat, quæ ſæpius aperta ſerum limpidum fundebat, usquedum tandem conſolidationem admitteret. Deinde ſimilis veſica in talo &, hac conſolidata, iterum alia in dorſo pedis apparebat, quæ veſicæ ſingulæ thaleri magnitudinem æquabant tardeque conſolidari poterant, ſiquidem cura unius decurſum dimidii anni expoſcebat. Quum interea moles corporis magis magisque augeretur proptereaque & ſedendo & decumbendo cutis gravius premeretur: in crure ſiniſtro ſub natibus primum veſica, mox autem caro luxurians intercus oriebatur; quæ læſio magis magisque in latum & profundum ſerpebat & tandem ulcus notabile formabat *fig.* 2. 3. *b.* quod tamen Chirurgi cura aliquam conſolidationem admittebat.

His non obſtantibus anno ætatis duodecimo menſtruus fluxus (quem mater decimo quinto & ſoror natu proxima decimo tertio ætatis anno experta eſt) incipiebat & poſtea regularis ſtatim continuabat, ſi excipias ultimos vitæ ſuæ menſes, ubi turbari cœpit.

Ex recenſitis jam facile colligi poteſt, hanc ægrotam duxiſſe vitam valde moleſtam atque ærumnoſam; pro calamitatum augmento autem accedebat ſub priori læſione alia *c*, quæ adeo ſe extendebat, ut quarta chartæ folii pars eam vix tegere poterat. Tunc etiam crus ſiniſtrum usque ad hanc læſionem valde intumeſcere incipiebat. Præterea læſio *d* ſe manifeſtabat in regione lumborum ſiniſtra, quæ præ reliquis dolebat & ſerum acre, urinæ ſimile, plorabat. Quatuordecim ante obitum dies ſæpius etiam de frigore intenſo querebatur afflicta, etſi ſimul valde ſudabat. Inſuper in prima ætate alvus ſemper aperta erat, deinde ſæpius adſtricta, denique in

diarrhœam magis magisque auctam mutata. Cibos, quos tunc temporis capiebat, vix per quadrantis horæ ſpatium retinebat & vomitu reddebat. Nunc læva, nunc dextra manus, ſæpius tamen illa, tumebat, cujus digiti etiam ſemper rubebant. Mane facies valde tumida apparebat, quæ tamen intumeſcentia poſt unam alteramve horam iterum evaneſcebat. Denique in natium ſiniſtra oriebatur nova exulceratio *e* palmæ latitudinem ſuperans.

Octiduo ante ejus obitum, quum pater eam noctu extra lectum paullisper ſedentem in illum reponeret, paullulumque elevaret, notabilis percipiebatur fragor. Aegrota quærebat, quid hic ſignificet, & pater e contrario ex ea ſciſcitabatur, num dolorem ſenſiſſet: ſed reſpondit, non. Quum vero more ſolito deligatio inſtitueretur, apparebat, os femoris *f.* in regione ulceris *c.* in medio fractum fuiſſe, quod ægrotæ nullum dolorem excitabat, etſi in linteis parum cruoris per emplaſtra & faſcias transſudati repertum fuerit.

Ab hoc tempore ægrotæ facies cadaveroſum induebat colorem (*eine Toden- Farbe*) ejusque vires indies minuebantur. Quarto ante obitum die illa ſe locabat hoc in latus, ubi ulcus in natibus aderat femurque fractum fuit, neque hunc ſitum amplius mutabat; quoniam indicabat, dextrum latus, cui per quinque circiter annos incubuit, vehementer dolere: & ſic ſedendo obiit ætatis annorum 14. unius menſis & 3. dierum.

Nævus, qui ſemper ſemi-pellucidus erat, poſt mortem etiam faciem ſuam non mutabat.

Caput interea temporis magnitudinem naturalem enormiter excedebat, (unde facile colligi poteſt, hydrocephalum, ſi non externum, internum tamen, ab initio adfuiſſe); facies tamen formam naturalem non mutabat.

Den-

Dentitionis tempore nulla peculiaria accedebant ſymptomata, id vero peculiare eſt, plures dentes ex ſingulis eorum ordinibus tam in ſuperiori quam inferiori maxilla bis fuiſſe regeneratos, unde etiam anterior maxillæ ſuperioris pars plus quam ordinarie elevata fuit.

Memoria erat valde bona adeo, ut etiam ſereniſſimarum proſapiarum genealogicas hiſtorias (quibus valde delectabatur) tam firmiter tenuerit, ut illas absque hæſitatione recenſere valeret: reliquorum quoque ſenſuum, internorum æque ac externorum, vigor perpetuus erat, ſi excipias aliquam eorum hebetudinem, de qua ſub vitæ finem, nunquam autem de aurium tinnitu vel viſus obſcuratione conqueſta eſt afflicta; neque etiam catarrhis obnoxia fuit, niſi reliqui familiares iisdem affecti fuerint. Dolore capitis per omnes ejus regiones totius vitæ ſuæ decurſu ſemper valde vexabatur, qui ſæpius adeo excedebat, ut caput manibus inniti cogeretur; ſermo etiam ſonitusque vehementior ſummum terrorem ipſi incutiebat.

Nonnunquam nævi protuberantia dura & tenſa reddebatur, iterumque mollior. Dorſi frictionem ad vitæ usque finem lubenter ferebat, quum inde levamen, uti ajebat, perſenſit.

Hujus tumoris æque, ac capitis internam conditionem, poſt ultima fata lubenter examinaſſem; ſed mœſtiſſimi parentes id haud conceſſerunt.

Scholium.

Ex hac relatione certiores reddimur, ſi ejusmodi nævus ſibi relinquitur, vitam quidem haud conſervari, attamen prolongari poſſe, &, licet his miſeris nullum corporis levamen procurari poſſit, mentem tamen ætatis accreſcentis bene-

neficio melius, præcipue ad ea, quæ pro obtinenda vita beatiori atque æterna neceſſaria ſunt, capienda formari poſſe: ut taceam, illum, quem ſervare haud poſſumus, interficere haud licere.

OBSERVATIO CI.

D. D. CHRISTOPHORI IACOBI TREW

De

embryone vix trimeſtri, ſub finem ſexti menſis demum abortu excluſo.

Centurionis cujusdam conjux, ætatis annum trigeſimum nonum agens, obeſa ſuccique plena & aliquot jam liberorum mater, ſub finem menſis Iulii 1757. maritum ſuum in caſtris, prope Norimbergam poſitis, viſitavit, nocte inſequente ultima vice cum eo concubuit & altero mane domum rediit. Quum ab eo tempore menſtruus fluxus ceſſavit, merito ſuſpicata eſt, ſe gravidam factam eſſe. Fortuna adverſa accidit, ut d. 5. menſis ſequentis Novembris maritus in prælio occubuerit, quod fatum triſte ipſam in ſummum terrorem atque mœrorem conjecit, ex quo procul dubio mens ejus ita commota fuit, ut ſub finem menſis Decembris indicia quædam menſtrui fluxus redeuntis obſervaret mox tamen iterum evaneſcentia. Sed altero menſe, ſub finem ſcilicet Ianuarii 1758., ideoque ſexti menſis, abortum perpeſſa eſt embryonemque unacum ſecundinis excluſit ea magnitudine, quam *Tab. IX. figuræ* 4. 5. 6. 7. ad naturam delineatæ repræſentant. Embryonis *fig.* 4. *a.* ſecundinis adhuc inhærentis & *fig.* 5. exempti magnitudo ſatis declarat, eum vix tertium vitæ ſuæ menſem attigiſſe, hancque, tunc, quum mater tam vehementi terrore perculſa fuerit, perdidiſſe, ſecundinas vero non ſtatim & ſimul a nexu

ſuo

ſuo cum utero ſolutas fuiſſe, ſed illi in ſextum usque menſem adhuc adhæſiſſe & nutrimentum atque augmentum amplius accepiſſe, id quod *fig.* 4. membranæ diſſectæ, *fig.* 6. placentæ ambitus, quo utero adhæſit, & *fig.* 7. ejus craſſitudo diſſecta declarat, hæcque ſimul vaſorum ſanguiferorum orificia diſſecta ſatis ampla manifeſtat & ad *b* locum, ubi funiculus umbilicalis adhæſit, indicat.

Scholium.

Hæc obſervatio, mea ſaltem opinione, docet, in legali judicio de embryonis ætate ferendo non ſolum hujus, verum etiam ſecundinarum, magnitudinis collationem eſſe inſtituendam.

OBSERVATIO CII.

D. D. CHRISTOPHORI IACOBI TREW.

De
venenatis prunarum effluviis.

Cl. D. D. Pfannii Obſ. ſuperior XXVII. occaſionem mihi præbet, aliam valde ſimilem abs me annotatam hic ſubjiciendi.

Duæ ancillæ cubare ſolebant in uno amplioris domus, ex ſaxis ædificatæ, tertiæ contignationis cubiculo, duodecim circiter pedes longo, octo lato & novem alto, quod a proximo ſolario (Germanis *Sœller*) cruſtis marmoreis operto ſeparabat paries tignis firmatus (*eine Riegelwand*), feneſtra tres pedes in quadrato ampla, & proxime ad hanc juſtæ magnitudinis janua inſtructus; cubiculi pavimentum quoque lapidibus coctis erat ſtratum, janua præterea non arcte claudebat cubiculum ſed paullulum hiabat hæcque, pariter ac feneſtra, inſuper cum aëre

libero ſolarii, quemadmodum hoc cum ambulacro quodam (*einem Gang*) ſuperius quidem tecto, ſed adjacentem aream verſus aperto communicabat.

Accidit d. 28. Decembr. 1759. ut ancilla ſenior, 27. annorum, magnum lebetem ſeu foculum æneum, quo lecta foveri ſolent (*eine Wærm-Pfanne*) prunis (quas ex caudice pineo remanentes ex hypocauſti domeſtici fornace depromebat) ferme repletum, & quo antea Heri & deinde ſuum proprium lectum fovebat, circa mediam noctem prope januam in pavimentum cubiculi, in quo altera ancilla junior 25. annorum jam dormiebat, deponeret & pariter cubitum iret.

Haud procul a feneſtra & janua ad parietem tignis firmatum cubabat junior, & ex oppoſito ad parietem, ex ſaxis ſtructum & continuum, ſenior.

Tempeſtas tunc temporis poſt antecedens frigus ſeverum jam per aliquot dies tepida, nubila atque pluvioſa reddebatur, ſub qua mutatione ſubita parietes ſaxei ſudare ſolent.

Quum hæ ancillæ tempore conſueto, hora ſcilicet ante diluculum, e lecto nondum ſurgerent: ambæ quæſitæ reperiebantur profundo ſepultæ ſomno, ex quo excitari haud poterant. Iuniorem inquiete noctem tranſegiſſe, ex ejus lodice veſtibusque in pavimentum dejectis apparebat; ſenior autem ordinato ſitu in lecto jacebat. Iunior multum ſpumæ albæ ante os habebat, in ſeniori autem ſimilis jam ſoluta & viſcida genis adhærebat. Hujus facies obſcurior, illius vividior apparebat, ambarum vero gelida deprehendebatur. In cubiculo nullus vapor nec odor amplius percipiebatur.

Quum lebes in cubiculo repereretur, adeoque indicaret prunarum vaporem triſtis hujus caſus cauſam eſſe: ſollicita Hera hypocauſtum quoddam propinquum calefacere, ambas

ambas ancillas illuc portari & unamquamque in lectum peculiare locari, mihique ſtatim hoc fatum nuntiari jubebat.

Ordinabam, ut ſine mora venæ ſectio in pede inſtitueretur; quoniam vero in pedibus nulla vena apparebat, Chirurgus illam in brachio adminiſtrabat: in ſeniore vix quatuor unciæ effluebant, in juniore vero (cui prima vice adminiſtrabatur) paullo major quantitas detrahebatur. Sanguis utriusque ſe ſiſtebat ſiccus & ferme omni ſero privatus, & ſenioris valde ſpiſſus. Præſcribebam ſimul mixturam ſequentem: Rec. *aqu. fl. til. ſcorzon. rubi id.* ana unc. ij. *antimon. diaphor. lapid. cancr. acido citri ſaturator. gummi arabici*, ana ſcrup. ij. *ſirup. rubi id.* drachm. iij. cochleatim propinandam: cujus vero neutra quicquam aſſumere poterat, quoniam dentes arcte clauſi erant. Iungebam ſpiritum ſequentem naribus ſæpius admovendum: Rec. *Spiritus roriſmar.* drachm. vj. *Spirit. ſalis armoniaci volat.* ſcrup. j. Chirurgus cajuputi olei, quod ſecum geſtabat, aliquot guttulas utrique ad linguam applicabat. Deinde, me jubente, pedes ad ſuras usque continuo, nunc excutia, nunc panno laneo (*Flanell* dicto) calefacto fricabantur.

In ſeniore oriebantur aliquot vomendi conatus: nil autem excernebatur, quam parca quantitas ſaburræ bilioſæ, nec quovis modo ſtatus ejus mutabatur; junior e contrario plusquam decies in continuo ſternutabat, ſæpiusque oſcitabat. Poſt brevis horæ decurſum ipſe accedebam, quum interea alius Medicus ex noſtro Collegio vocatus adveniret, qui ſequens præſcribebat odoramentum: Rec. *Spirit. ſalis armon. volat. cornu cervi, caſtorei* ana drachm. j. *aceti vini acerrimi* drachm. ij. & hanc mixturam: Rec. *aqu. ſerpilli, apoplect. ſalviæ cum vino, cinnamomi c. vino*, ana unc. j. *hyſteric. Auguſt.* ſeſcunciam, *liquor. miner. anod. Hoffm.* drachm. j. *ſpirit. caſtor. comp. Londinenſ. a)* drachm. dimid. *aceti*

 vini

a) Caſtoreum his in caſibus valde commendat *Mich.* Ettmullerus *Oper.*

vini deſtillati unc. dimid. *ſirup. papav. rhoead.* drachm. ij. & ſequens clyſma: Rec. *fol. nicotian.* unc. dimid. *hb. puleg. fl. chamæm. vulg.* ana unc. j. *pulp. colocynthid.* drachm. dimid. coqu. c. ſ.q. aqu. ſimpl. colat. unc. viij. add. *elect. hieræ cum agarico* unc. j. *camphoræ* drachm. dimid. miſc. F. enema D. in duplo ſeorſim, utrique una vice applicandum, quod etiam me approbante hora nona cum dimidia per ſiphonem injiciebatur. Hac occaſione animadvertebatur, in ſeniore menſtruum fluxum adeſſe, qui autem mox ceſſabat. Poſt clyſmatis applicationem, dimidia hora effluente, in utraque alvus movebatur cum larga evacuatione, poſt quam junior artus valde extendere, digitos contrahere & quietior fieri incipiebat.

Quum advenirem, in utraque obſervabam oculos clauſos, modicum calorem, pulſum adhuc ſuppreſſum, continuum ſtertorem, &, præcipue in juniore, ſpumam adhuc ante os, ſenioris quoque facies reddebatur vividior. Examinatis carbonibus in foculo ſuperſtitibus, reperiebam pleroſque incineratos, ex his tamen duos adhuc nigros, integros duroſque pomi minoris circiter magnitudine, qui ligni nodorum reliquiæ videbantur & forſan reliquis diutius fumabant. Quoniam ſpiritum pro odoramento abs me ordinatum debilem reperiebam: huic *Spiritus ſalis armoniaci* plusquam duplum addi jubebam & loco mixturæ ſequentem præſcribebam emulſionem: Rec. *ſem. aquileg. card. bened. bardan. amygdal. dulc. excort.* ana ſeſqui drachm. *aqu. meliſſ. ſine vino, ſcord.* ana unc. iij. F. emulſio, adde *antimon. diaphor. conchar. ſine igne præparatar.* ana drachm. j. *julep. violat.* drachm. iij. cochleatim propinandam: itemque ſpecies pro infuſo theæformi ſequentes: Rec. *hb. ſcord. fl. ſamb. chamæm. vulg.* ana man. j. *rad. angelic. leviſtic. ſcorzon. mont. vincetox.* ana

Oper. T. I. Colleg. pharmacevt. in Schrœderum edit. Genev. ann. 1736. in fol. p. 722. b. & T. III. Prax. lib. II. Sect. I. cap. II. artic. II. p. 204. b.

ana drachm. ij. *ſem. fœnicul.* ſcrup. jv. Harum cochlear unum cum aquæ font. menſura dimidia coquendum & inſtar infuſi theæ propinandum; ſed utriusque mixturæ, ut & infuſi quicquam neutra deglutiebat. Seniori veſicatorium ad nucham applicabatur, juniori vero ad brachia.

Circa meridiem junior incipiebat vires recolligere, oculos aperire, loqui, ob triſte ſociæ ſpectaculum lamentari & plorare; pulſus ſimul magis ordinatus reddebatur; interim tamen tenſiones & ſpaſmi artuum adhuc obſervabantur. Tunc huic ſæpius aliquot cochlearia emulſionis ſupra indicatæ propinabantur & interdum aliquot ſcutellæ infuſi theæformis interponebantur.

Senioris ſtatus permanebat idem: hinc ordinabamus, ut pomeridie inter tertiam & quartam horam ſeniori antecedens & juniori ſequens ſimili modo applicaretur clyſma: Rec. *hb. puleg. meliſſ. fl. chamæm. rom. ſummit. ſerpill.* ana man j. *rad. alth. leviſtic. angelic. ſem. fœnic. lini* ana drachm. ij. coqu. c. ſ. q. aquæ font. Colat. unc. viij. add. *ol. caſtor. mell. deſpumat.* ana unc. dimid. Applicetur ut antea. In utraque iterum larga ſequebatur evacuatio.

Hora quarta pomeridiana reperiebamus juniorem in circumſtantiis tolerabilibus & rationis compotem; ſeniorem vero adhuc in priſtino ſtatu cum perpetuo ſtertore. Quoniam ex hac per venæ ſectionem mane inſtitutam ſanguinis parum, & quidem ex brachio tantum, detrahi poterat, præterea fluxus menſtruus ſuppreſſus erat: conſultum duximus, alteram, & quidem, ſi poſſibile eſſet, in pede repetendam. Poſtquam ergo pes aliquamdiu aqua calida fovebatur, vena quædam omnino plena apparebat, qua aperta ſanguis cum impetu proſiliebat ita, ut unciæ duodecim excipi potuerint, cujus ſan-

guinis frigefacti ſerum tunc ſufficiens, nec admodum bilioſum, & cruor non amplius tam ſpiſſus reperiebatur.

Notatu dignum eſt, ſtertorem hucusque continuum, quamprimum ſanguis proſiliebat, penitus ceſſaſſe, & poſtea raro parum adhuc ſe manifeſtaſſe.

Quoniam propter dentes adhuc coarctatos huic nihil propinari poterat, atque præterea eius linguæ apex dentibus clauſis infixus hincque ejus læſio metuenda erat: præcipiebamus, ut os ſpathula, quousque absque nimia vi fieri poſſet, aperiretur & fruſtulum radicis liquiritiæ immitteretur. Ore quodammodo aperto, ſæpius parcam quantitatem emulſionis amygdalinæ, interdum cum infuſo theæformi ſuperius deſcripto mixtæ, inſtillandam atque etiam ſiphone injiciendam curavimus; cujus quidem maxima pars iterum effluebat, reliqua tamen deglutiebatur. Quum hac ratione aſſumenda non penitus excluderentur, & ſic medicamenta liquida quoque propinari poſſent: præſcribebamus ſequentem mixturam ad ſaburram viſcidam bilioſamque per vomitum excretam reſolvendam & ad excretionem diſponendam idoneam: Rec. *aqu. ſcord. ſcorzon. fl. ſamb.* ana unc. ij. *antimon. diaph. conchar. ſine igne præparat.* ana ſcrup. ij. *tartar. tartariſat. nitri depurat.* ana drachm. dimid. *cinnabar. antim. rectif.* ſcrup. j. *ſirup. cortic. aurant.* drachm. iij. nec non ad ſpaſmos mitigandos hanc mixturam ſingulis quatuor vel quinque horis ad xxv. vel xxx. guttas cum infuſo theæformi mixtas inſtillandam: Rec. *mixtur. ſimpl. rectif. liquor. cornu cervi ſuccinati* ana drachmam. Inſuper articulum maxillæ utriusque lateris oleo cajuputi inungi jubebamus.

Nocte inſequente junior ancilla interdum valde tranquille dormiebat; ſæpius vero ob tumultus in conclavi evigilabat. Senioris circumſtantiæ triſtes in eodem permanebant ſtatu. Altero

tero mane veſicæ in utraque reperiebantur valde excitatæ, quarum illa in ſeniore ſponte rupta multum ſeri fundebat.

Quoniam hujus palpebræ adhuc ſemper clauſæ manebant, præſcribebamus hoc epithema temporibus frontique applicandum: Rec. *aqu. verben. melilot.* ana unc. ij. *fl. ſamb. cobobat.* unc. jv. *ſem. cannab. papav. alb. cucurbit. vulg.* ana drachm. ij. F. emulſ. add. *ſpirit. vini camphorat.* drachm. ij. Idem etiam juniori applicabatur, quoniam caput adhuc turbatum ſentiebat: quapropter & huic mixturæ ex *liquore cornu cervi ſuccinato* & *mixtura ſimpl. rectif.* combinatæ ſingulis ſex horis guttulæ xxv. exhibebantur; ceterum autem ſeniori præter has guttas uſus mixturæ ſuperius deſcriptæ ut & infuſi theæformis lacte vaccino, vel etiam emulſione amygdalina ſimplici, mixti, juniori vero mixturæ memoratæ & infuſi theæformis cum lacte nupti commendabatur.

Ante meridiem adhuc ſenior plorare & poſt vehementem acclamationem ſignum auditus ſemel indicare cœpit, mox autem in priſtinam inſenſibilitatem recidit.

Quum hujus ſpaſmus oris adhuc continuaret: mixtura ex *ſpiritus vini camphorati crocati* unc. j. *olei cajuputi* ſcrup. j. muſculo crotaphitæ & maſſeteri illinebatur itemque ſacculi ex *hb. ſalviæ, roriſmar. majoran. ſerpill.* ana man. dimid. vino calido imbuti iterumque expreſſi calide huic regioni utriusque lateris imponebantur.

Hac die in ſeniore ſæpius obſervabatur profluvium urinæ involuntarium & veſpera ingruente pulſus fortior: quapropter cum emulſione amygdalina interdum pulveris ex *nitri depurati* drachm. ij. & *ſacchari albi* drachm. j. mixti, una vel altera cultri cuſpis miſcebatur, & noctu hora octava primum clyſma denuo applicabatur, quod iterum largam evacuationem excitabat.

tabat. Vt ſternutatio provocetur, interdum *ſpiritus roriſmarini & ſalis armoniaci* ſuperius deſcriptus & aqua fontana temperatus hujus naribus injiciebatur, & harum uni, altera compreſſa, ſemel parum pulveris tabaci Braſilienſis ut & Hiſpanici admovebatur, ſed ſine effectu optato; obſervabatur e contrario, poſt tabaci applicationem eam oculos ſub palpebris clauſis, ut & his diductis, valde moviſſe, nullum vero, admota candela accenſa, viſus indicium manifeſtaſſe.

Omnia hæc medicamenta nullam aliam mutationem producebant, ſed eadem adhuc nocte, ſeſqui hora poſt mediam noctem, ſub aliquot validis cordis ſubſultibus per horam integram continuatis, vitam finivit miſera, quo tempore pectus & manuum digiti liveſcebant.

Corporis defuncti diſquiſitionem lubens quidem ſuſcepiſſem, ſed hoc non concedebatur.

☞ Iunior magis magisque vires alacritatemque recuperabat nec non nocte inſequente quiete dormiebat: nihilominus tamen artuum debilitatem & capitis turbationem aliquam adhuc ſentiebat, cui propterea *eſſent. ſuccin. tartariſ.* guttæ XL. vel XLV. ante & poſt meridiem ſumendæ commendabantur.

Die ſecundo Ianuarii an. 1760. hæc lectum reliquit, & pedetentim penitus convaluit, ita, ut ad hunc usque diem integra ſanitate gaudeat.

Scholium.

Quum nondum annotatum inveni, a carbonibus in fornace, adeoque in aëre libero, exuſtis parem effectum productum eſſe, qualis a carbonibus ita dictis ferrariorum, Germanis

manis *Schmied-Kohlen* (qui ex lignis terra ſollicite profundeque tectis, adeoque aëris liberi acceſſu, effluviis ſulphureis exitum parante, penitus ferme privatis præparantur) ſæpius eheu! jam obſervatus eſt; cubiculi præterea conditio ita comparata fuit, ut ratione ſpatii, ſitus, ſtructuræ & nexus cum ſolario omnis aër externus haud excluſus fuerit: hunc caſum notatu digniorem judicavi.

Hujus ergo triſtis eventus cauſam aliam allegare haud poſſum, quam quod a tempeſtate ex frigore vehementiſſimo diuque durante ſubito in pluvioſam mutata & per aliquot dies continuata (qualis mutatio in ædibus ex ſaxis exſtructis & præcipue areæ liberæ expoſitis auræ humidæ condenſationem producit) diſcuſſio effluviorum prunarum cohibita fuerit.

Quod ad funeſti hujus caſus diverſum in ancillis ambabus eventum attinet, notandum adhuc eſt, juniorem cubaſſe ad feneſtram & prope januam paullulum hiantem; ſeniorem vero ex oppoſito ad murum ſaxeum clauſum: huic præterea non ſolum hoc ipſo tempore menſes fluxiſſe, ſubito tamen interceptos, verum etiam antea ex nervis debilibus maximeque ſenſibilibus multa incommoda accidiſſe. Quare etiam antea, poſt venæſectionem ſæpius jam celebratam plerumque in lipothymiam haud levem & pomeridie in magnam debilitatem ſomnolentiamque incidit, nec unquam fragrantia ſufferre potuit; quorum omnium tamen poſt ejus mortem demum certior factus fui.

Docet hoc exemplum triſte, in conclavibus, a quibus aër liber excluditur, caute procedendum eſſe cum omnibus lignorum carbonibus candentibus ſeu prunis: quia, quamdiu illi candent, effluvia ſulphurea atque venenata ſpargunt, quæ

ſubjectis nervis debilibus laborantibus noxas haud leves inferre poſſunt, idque magis minusve ſecundum ligni vel laxioris vel denſioris differentiam aliasque haud ſemper tam facile inveſtigandas cauſas. Præterea inter carbones vel in clauſo vel in libero aëre exuſtos nulla alia intercedit differentia, quam quod ex his maxima vaporum pars jam expulſa fuerit, in illis vero haud prius, quam accedente aëre libero, evolare queat.

Ceterum hæc obſervatio, præcipue cum illa Cl. D. D. Pfannii collata, confirmat, prunarum vapores virus ſuum potiſſimum exſerere hac ratione, ut ſanguinem coagulent & ſyſtema nervoſum ſtupefaciant. Hinc ſi talis caſus mihi denuo obveniret (quod Deus clementer avertat) præmiſſa venæ ſectione itemque vomitorio *b*) ex ipecacuanha poſteaque clyſmate, ſine hæſitatione tentarem, quid præſtare valeret mixtura ex lapidibus cancrorum atque aceto parata & a Cel. D. D. Schvstero in Appendice ſequente pag. 241. ad reſolvendum ſanguinem coagulatum multiplici experientia comprobata, (qualem mixturam eundem in finem etiam proponit atque commendat *Mich.* Ettmvllervs in *Oper. T. II. Prax. Lib. I. Sect. VII. Cap. II.* edit. not. *a.* citat. pag. 308.) quia aceto *c*) præcipue non ſolum potentiſſima virtus ſanguinem

b) Quod mature exhibendum ſimilibus in caſibus commendat Ettmvllervs *Oper. T. I. Colleg. pharmacevt. in Schrœd. edit. citat. p. 722. b.* & *Tom. III. Prax. Lib. II. Sect. I. Cap. II. Artic. II. p. 204. b.*

c) Homo homini lupus! antiquiſſimum & eheu veriſſimum eſt proverbium. Vtinam ejus veritatem haud comprobarent illi quoque, quibus hominum vitæ ſanitatisque conſervatio inſtauratiove demandata eſt. Sed ſæpe ſæpius accidit, ut lucri cupidi, omnis religio-

nem reſolvendi adſcribitur *d*) verum etiam antinarcotica *e*) immo illud quoque, ut præcipuum omnium venenorum &

 ſigil-

religionis immemores, alimenta medicamentaque peſſumdent, hoc modo vero ſe criminis inexcuſabilis reos faciunt. Exempli loco ſit vini acetum, uſus tum culinaris tum pharmacevtici ratione nobiliſſimum donum; ſed ad ejus præparationem illi, quibus hoc munus concreditum eſt, ſordida avaritia occœcati non ſolum adhibent vinum viliſſimum atque haud raro jam vitiatum, verum etiam, quod pejus adhuc, fatuum ex eo productum, ad celandas ſuas technas, pipere cumprimis ſic dicto hiſpanico, ſeu rectius Capſico, acuunt, hoc mangonio vero illud ad plurimos uſus ineptum, quid? quod plane noxium reddunt. Quot quantaque vero damna in utroque ejusmodi corrupti aceti uſu oriri queant, demonſtratione haud eget: adhibetur enim acetum, & per ſe, & in acetariis æque, ac in medicamentis, ad temperanda fluida & roboranda ſolida; neutrum autem, contrarium potius, obtinetur tali aceto. Taceo, plures aceti venditores illud haud raro vaſis ſtanneis vel plumbeis immittere, ex quibus tamen metallicas particulas brevi temporis ſpatio extrahit pariter noxias. Curent ergo præcipue Pharmacopœi, ut merum & genuinum in medicamentis parandis adhibeant acetum, neutiquam vero uno vel altero modo contaminatum.

d) Vide hujus tomi pag. ſup. 134. ſeqq. & conf. Ettmullerus loc. cit. pag. ead. *Herm.* Boerhaave *Elementa Chemiæ T. II. edit. Lugd. Batav. in* 4*to p.* 212. Zornii *Botanologia Berolini* 1714. *in* 4*to* german. idiomate edita p. 718.

e) Videantur Ettmulleri *Opera medica T. I. Colleg. pharmacevt. in Schrœd. p.* 722. *b. T. III. Prax. lib. II. ſect. I. cap. II. artic. II. p.* 204. *b.* edit. cit. & conf. Boerhaave *l. c. p.* 213. Io. Boecleri *Cynoſura materiæ medicæ continuata. Argent.* 1729. *in* 4*to p.* 686. & Auctores ibidem citati, nec non Io. Nuzelii *Diſſ. Inaug. de aceto ſub Præſ. D. D. Chriſt. Sam.* Gebaveri *Erlangæ* 1748. habita pluresque alii.

ſigillatim ex vegetabilibus hauſtorum commendatur antidotum *f*).

f) Vide *Commerc. litt. Norimb. ann. MDCCXXXIII. hebd. XXXII. n. III. p* 252. & *ann. MDCCXXXV. hebd. XI. n. III. p.* 83.

(*Dabam X. Kalend. Novembr.* CIↃ IↃ CCLXI.)

APPEN-

APPENDIX
AD
TOMVM SECVNDVM
NOVORVM
ACTORVM
MEDICO - PHYSICORVM
ACADEMIÆ CÆSAREÆ - LEOPOLDINO - CAROLINÆ NATVRÆ CVRIOSORVM IN GERMANIA.

CONTENTA APPENDICIS.

I. Claſſes Conchyliorum, Auctore *Carolo Auguſto de* BERGEN, Medic. Doct. & Prof. publ. ordin. in Vniverſitate Viadrina, Academiæ Imperialis Naturæ Curioſorum & Regiæ Scientiarum Berolinenſis Socio, Hæreditario in Roſengarten. p. 1. ſeqq.

II. In Variolarum inoculationem Diſſertatio epiſtolaris *Franciſci* RONCALLI, *Parolini*, S. R. I. Comitis, Medici Brixiani, Cæſareæ Naturæ Curioſorum Regiæque Berolinenſis Academiæ Scientiarum, & Inſtituti Bononienſis Sodalis. p. 135. ſeqq.

III. De Generatione lapidum, præcipue globoſorum, Auctore *Ioanne Friderico* HOFFMANNO, I. V. & Philoſoph. Doctore, Conſule in civitate patria Sangerhuſana, cauſarumque metallicarum ibidem Iudice, Electoralis Moguntinæ Academiæ Scientiarum utilium, & Lipſienſis Societatis liberalium artium Sodale. p. 175. ſeqq.

IV. *D. Gottwald* SCHVSTERI, Phyſici urbis & provinciæ Chemnitienſis ordinarii, & Academ. Cæſar. Nat. Curioſ. Sodalis, Obſervationes medicæ circa ſecuritatem & certitudinem remediorum in ſingularibus quibusdam morbis. p. 231. ſeqq.

V. *D.*

V. *D. Ioann. Petri* EBERHARD, Medicin. in Regia Fridericiana Halenſi Prof. publ. ordinar. & Philoſoph. extraordinar. Academiarum, Cæſar. Nat Curioſor. Collegæ, & Electoral. Moguntin. Scientiar. utilium Adſeſſoris ordinarii, Commentatio de Colore aëris. p. 257. ſeqq.

VI. Brevis hiſtoria naturalis arboris Saſſafras dictæ, Lauri ſpeciei, & quædam de Lauri ſpeciebus in genere, occaſione Obſervationis LXXXII. ſuperius inſertæ, conſcripta a *D. Chriſtophoro Iacobo* TREW, Acad. Cæſ. Nat. Curioſ. DIRECTORE. p. 271. ſeqq.

VII. Memoria *D. Michaelis* ALBERTI. p. 409. ſeqq.

VIII. Memoria *D. Ioannis Hartmanni* DEGNERI. p. 427. ſeqq.

IX. Memoria *D. Ioannis Erneſti* HEBENSTREITII. p. 437. ſeqq.

X. Memoria *D. Laurentii* HEISTERI. p. 453. ſeqq.

XI. Memoria *M. Bonifacii Henrici* EHRENBERGERI. p. 507. ſeqq.

CLASSES CONCHYLIORVM.

AVCTORE

CAROLO AVGVSTO DE BERGEN

MED. DOCT. ET PROF. PVBL. ORD. IN VNIVERSITATE VIADRINA,

ACADEMIAE IMPERIALIS NATVRAE CVRIOSORVM ET REGIAE SCIENTIARVM BEROLINENSIS SOCIO,

HAEREDITARIO IN ROSENGARTHEN.

PRAEFATIO.

Nihil comtius, nihil magis utile et neceſſarium in omnibus hiſtoriae naturalis articulis recentiorum opera excogitatum eſt, quam ſyſtematica ubique methodus, qua discentes, ſive plantas, ſive animalia, ſive lapidea et metallica rimantur concreta, ad cuiusvis ſpeciei, imo individui cognitionem recto ducuntur tramite. Botanici, immenſo vegetabilium numero circumſepti, quocunque circumſpiciant, ſine ordine tali ſyſtematico vix ac ne vix confuſionem evitant, vix impediunt, quo minus memoriae vires obruantur. Primi ergo cogitarunt de methodo ordinandi plantas, horumque veſtigia iam ſenſim magis magisque legunt qui ceteris hiſtoriae naturalis partibus docendis operam navant; probe ponderantes, quanti ſit emolumenti pro iuvanda memoria numeroſiſſima naturae producta ordine, ipſis rebus competente, colligere et recenſere. Nullum vero ex triplici naturae regno tot diſſimilium creatu-

rarum ferax eſt ipſo animalium regno; inſecta enim et reptilia remotiora quaſi mihi videntur ab animalibus perfectis, quam quivis fungus, mucor, muscusve a perfecta planta. Ingens haec disſimilitudo effecit, vt ſyſtema animalium iterum ſuas partitiones ſeu ſyſtemata particularia commode admiſerit, quorum, cum non infima ſint, quae eruditi pro ordinandis teſtaceis et conchyliis litteris prodiderunt, haec autem non in unico libro exhibeantur, ſed potius per integram ſcriptorum Bibliothecam disſeminata proſtent, e commodo lectorum fore iudicaui, omnes huius ſpecialis ordinis methodos in compendioſa hacce tractatione exhibere: quas alias per tot volumina diffuſas non ſine magnis ſumtibus temporisque dispendio familiares ſibi reddere poſſunt diſcentes. Non tamen inficior, omnia haec conchyliorum ſyſtemata quoad perfectionem cedere ſyſtematibus perfectiorum animalium, imo et plantarum, cum in illis ſola teſtae figura cognitionis paginam abſolvat, contenti autem animalis ſtructura negligatur; in his vero a membris animalium et plantarum, ungulis, dentibus, mammis, calice, petalis, ſtaminibus, fructu, characteres deſumantur, ſicque magis vera generum et ſpecierum ratio habeatur. Sed forſan hic defectus ſubſequentium ſeculorum felicitate ſupplebitur, ſicuti et ego praeſentis tractationis ſupplementa iis relinquo, qui pretioſiori theſauro litterario ſunt inſtructi. Vix enim ac ne vix poſſibile eſt, me omnes ſcriptores ſyſtematicos vidiſſe atque recenſuiſſe.

Claſſes Conchyliorum.

Methodi Univerſales.

I.	A. C. N.	334 — 327.	ARISTOTELIS.
2.	A. C.	70 — 80.	C. PLINII.
3.	A. C.	1560.	C. GESNERI.
4.	- -	1625.	U. ALDROVANDI.
5.	- -	1650.	I. IONSTONI.
6.	- -	1668.	G. CHARLETONI.
7.	- -	1675.	I. D. MAIORIS.
8.	- -	1684.	R. SIBBALDI.
9.	- -	1684.	PH. BONANNI.
10.	- -	1700.	I. P. TOVRNEFORT.
11.	- -	1705.	G. E. RVMPHII.
12.	- -	1722.	C. N. LANGII.
13.	- -	1726.	I. C. KVNDMANNI.
14.	- -	1726.	FR. VALENTINI.
15.	- -	1728.	I. E. HEBENSTREIT.
16.	- -	1732.	I. P. BREYNII.
17.	- -	1735.	C. LINNAEI.
18.	- -	1742.	D'ARGENVILLE.
19.	- -	1742.	N. GVALTIERI.
20.	- -	1748.	ANON. *Naturalien-Cabinet.*
21.	- -	1748.	F. C. LESSERI.
22.	- -	1748.	C. LINNAEI.
23.	- -	1752.	I. T. KLEINII.
24.	- -	1756.	P. BROVNE.

Methodi particulares.

I.	- -	1678.	LISTERI Cochleæ terreſtres & fluviatiles.
2.	- -	1678.	EIVSDEM Cochleæ marineæ.
3.	- -	1728.	HEBENSTREIT Turbinata.
4.	- -	1731.	KLEINII Tubuli marini.
5.	- -	1732.	BREYNII Polythalamia.
6.	- -	1732.	EIVSD. Echini.
7.	- -	1734.	KLEINII Echinodermata. duplex Methodus.
8.	- -	1734.	EIVSDEM Echinorum Aculei.
9.	- -	1742.	D'ARGENVILLE Cochleæ fluviatiles.
10.	- -	1742.	EIVSDEM Cochleæ terreſtres.
11.	- -	1755	ANONYMI Cochleæ.

I.

Aristotelis Methodus Teſtaceorum.

1. ARISTOTELES *a*) primus hiſtoriæ naturalis conditor magno ingenio magnaque induſtria nec infelici ſucceſſu, quod aſſeclarum eius in hunc usque diem cohors evincit, hanc de Teſtaceis doctrinam eo digeſſit ordine, ut, qui commodiorem magis multis retro ſeculis elapſis docuerit, habeamus neminem.

2. Ex claſſibus, quas inſtruxit, patet; eum tum animalis, quod conchyliis ineſt, quam ipſius teſtæ rationem habuiſſe. Ita enim ille *b*): αὐτὰ δὲ πρὸς ἑαυτὰ διαφορὰς ἔχει πολλὰς, καὶ κατὰ τὰ ὄστρακα, καὶ κατὰ τὴν σάρκα τὴν ἐντός. Utinam recentiores incluti huius viri preſſiſſent veſtigia; forſan non amplius agerentur querelæ de methodo conchyliorum nimis ſuperficiali, ſolas duntaxat teſtas, non vero naturam & diſcrimina horum reptilium declarante.

3. Ex umbilicis τοῖς κόχλοις videtur ARISTOTELES peculiare conchyliorum genus perperam conſtituiſſe, ſunt enim proprie opercula quorumdam Turbinatorum, quæ certo anni tempore foribus cochlearum quaſi inſtar clauſtri agglutinata inveniuntur quæque poſtea decidunt, & nullius amplius uſus ſunt pro ipſo animalculo.

4. Quale conchyliorum genus per Cocalia intelligit philoſophus, non adeo perſpicuum eſt. Græcis enim κωκάλια omnis generis animalia teſtis incluſa dicuntur.

Oſtra-

a) *Opera omnia ex editione du* VALL. *Paris.* 1654. *Tom. II. hiſtor. animal.*
b) *ibid. Cap. IV. p.* 269. *lit. D.*

Oſtracodermata.

Claſſes

I. Μονόθυρα Univalvia

- Τὰ στρομβώδεα Turbinata
  - Κοχλίαι limaces
  - Κωκάλια cocalia, præter caput conſpicuum nil carnis habentia
  - Πορφύραι purpuræ } præter caput nihil conſpicuum habent
  - Κήρυκες buccina } præter caput nihil conſpicuum habent
  - Κόχλοι umbilici
  - Τήθυα tethya verticula quorum caro tota ambitur teſta
- Minus Turbinata
  - Λεπάς fera, auris marina
  - Νηρῖται neritæ, teſta lævis, forma orbicularis, ſimilitudo cum buccina
  - Σκυλλαρὸς ſcyllarus
  - Ἀποῤῥαΐδες aporrhaïdes, quæ ſaxis adhærent reclinato integumento: per murices reddit BVDDAEVS
  - Ἔχινος echinus
    - ſpatagi
    - briſſi
    - Ἄσαρκοι
    - eſculenti
  - Ἐχινομῆτραι echinometra, matrices echinorum.

II. Δίθυρα Bivalvia

- I.
  - Ἀνάπτυχα apertilia
    - Κτένες pectines
    - Μῦες muſculi
  - Συμπεφυκότα utrinque clauſa.
    - Σωλῆνες ſolenes
- II. Λειόστρακα leviter teſtata
  - a. Γάλαδες galades
  - b. Μῦες muſculi
  - c. Σωλῆνες
- III.
  - Λιμνόστρακα teſtacea lacuſtrea
    - pinnæ
  - aſperæ
    - ῥαβδωτά virgata
    - Κτένας pectines
  - læves
    - Ἀῤῥάβδωτα non virgata
    - Πίνναι pinnæ.

II.

II.

C. S. Plinii. *e*) Methodus.

1. Hic autor ſpecies Teſtaceorum confuſe recenſet, & videntur eius temporis eruditi de generibus conſtituendis non admodum fuiſſe ſolliciti, quorum diſpoſitionem ex ſcriptis Aristotelis diſcere potuiſſet.

2. Interim, ubi librorum IX. C. 33. agit de pectinibus, muriee, & Concharum generibus, quorum animalium XXXIII. recenſet differentias, deſcriptis iam ſuperius cochleis & echinis, facile videre eſt, ipſum tot quaſi genera conſtituiſſe, quot figurarum diſſimilitudines ſunt, in quibus recenſendis eius commentatorem C. G. Fischervm *d*) ſecuturus ſum

Genus 1.	Concha plana.	ut *pectines, oſtreæ planæ*
2. - -	concava	ut *pectunculi, oſtrea echinata*
3. - -	longa.	ut *ſolenes*
4. - -	lunata.	ut *chama ſquamata*
5. - -	in orbem circumacta.	ut *chama litterata*
6. - -	dimidio orbe cæſa.	ut *chamæ ſtriatæ, quadratæ, pectines virginei*
7. - -	in dorſum elata.	ut *pectunculi granoſi. Caſſides omnes*
8. - -	lævis.	ut *chama Lævis, porcellanea*
9. - -	rugata.	ut *chama aſpera*
10. - -	denticulata	ut *chamæ aſperæ*
11. - -	ſtriata	ut *chamæ ſtriatæ & pectines*
12. - -	vertice muricatim intorta	ut *pſeudo purpura, turbo caudatus, voluta aculeata.*
13. - -	margine in mucronem emiſſo	ut *pentadactyli, heptadactyli.*
14. - -	margine foris effuſo.	ut *caſſides majores*
15. - -	margine intus replicato.	ut *porcellanea*
16. - -	diſtinctione virgulata.	ut *letter ſchulpen, lettre horntches.*
17. - -	diſtinctione crinita.	ut *feine letter ſchulpen.*
18. - -	diſtinctione criſpa.	ut *Arabiſche Lettre Horntches.*
19. - -	undata canaliculata.	ut omnes *pectines.*
20. - -	undata pectinatim.	ut *chamæ* ſpecies, *die Tieger-Zungen.*
21. - -	undata imbricatim.	ut
22. - -	expanſa in obliquum.	ut
23. - -	- - -	ut *pecten virgineus, tellina*
24. - -	expanſa in rectum.	ut *oſtreæ.*
25. - -	denſata	ut *Pimpeltches.*
26. - -	porrecta	ut *Babylons thorn*
27. - -	ſinuata	ut
28. - -	brevi nodo ligata	ut *Alykruiken.*
29. - -	toto latere connexa.	ut *ſolenes, tellinae, pinnæ.*
30. - -	ad plauſum aperta	ut
31. - -	ad buccinum recurva.	ut *buccina*
32. - -	navigans & velificans.	ut *venerea, nerita, nautili*
33. - -	ſaliens ex aquis & ſeipſam carinans.	ut *pectines.*

e) *Hiſt. Nat. ex Edit.* Hardvini.

d) *Act. Erud. Lipſ.* 1733. *p.* 487.

III.

C. Gesneri *e*) Methodus Teſtaceorum.

1) Auctor, in hiſtoria naturali promovenda ſuo tempore occupatiſſimus quoad maximam partem mutatis mutandis magnum ſequitur Aristotelem.

2) Peculiarem claſſem anomalorum condidit, ad quam, ut mihi videtur, male retulit ſtellas marinas, quae potius cruſtaceis animalibus marinis ſunt adnumerandae. Idem valet de Capite Meduſæ.

Claſſis I. Univalvia.	Genera.	*Lepas.*
		Auris marinæ.
Claſſis II. Bivalvia.	Genera.	*Oſtrea.*
		Spondyli.
		Muſculi.
		Mytuli.
		Conchæ.
		Pholades.
		Tellinæ.
		Chamæ.
		Pectines.
		Pectunculi.
		Conchae margaritiferæ.
		Conchæ cordiformes.
		Pinnæ.
		Ungues.
		Solenes.
Claſſis III. Turbinata.	Genera.	*Strombi.*
		Purpuræ.
		Murices.
		Buccinum.
		Turbo.
		Trochus.
		Nerites.
		Cochleæ.
		Umbilici.
		Porcellanæ.
Claſſis IV. Anomala.	Genera.	*Balani.*
		Penicilla marinæ.
		Tubuli marini.
		Echini.
		Stellæ marinæ.
		Caput Meduſæ.

IV. Me-

e) *Nomenclator aquatilium animantium Tigur. fol. 1560. p. 221.*

IV.

Methodus Vlyss. Aldrovandi *f*).

I. Aldrovandvs diſpoſitionem Geſneri ſequitur, niſi quod claſſium locum inverterit et ultimam Conchyliorum anomalam omiſerit.

Claſſis I. Turbinata.	Genera.	*Nautilus.*
		Purpura.
		Buccinum.
		Murex.
		Turbines.
		Trochi.
		Nerites.
		Cochleæ.
		Echini.
Claſſis II. Bivalvia.	Genera.	*Concha margaritifera.*
		Conchæ.
		Chamæ.
		Oſtreæ.
		Pectines.
		Muſculi.
		Mytuli.
		Tellinæ.
		Balani.
		Pholades.
		Solenes.
		Pinnæ.
		Byſſus.
		Concha anatifera.
Claſſis III. Univalvia.	Genera.	*Lepades.*
		Patellæ.
		Auris marina.
		Concha venerea.
		Concha Perſica.
		Penicillus marinus.

V. Me-

f) *de mollibus Cruſtaceis, Teſtaceis fol. Francof. ad Moen.* 1623.

V.

Methodus Joh. Jonstoni g).

1. Auctor preſſius Aldrovandi ſequitur diſpoſitionem, prima duntaxat claſſe curatius paullo ſubdiviſa.

Claſſis I. Turbinata.	a in anfractum torta.	Genera.	*Nautilus.*
			Purpura.
			Buccinum.
			Murex.
			Conchylium.
			Blattæ Byzantinæ.
	b in orbem circumacta.	Genera.	*Turbines.*
			Trochi.
			Nerites.
			Cochleæ.
			Echini.
Claſſis II. Bivalvia	- -	Genera.	*Conchæ.*
			Chamæ.
			Oſtreæ.
			Pectines.
			Muſculi.
			Mytuli.
			Tellinæ.
			Balani.
			Pholades.
			Solenes.
			Pinnæ.
Claſſis III. Univalvia	- -	Genera.	*Lepas* ſeu *Patella.*
			Concha venerea.

g) *de exſanguibus aquatilibus, Franc. ad Moenum 1650. fol.*

VI.

Gvil. Charletoni Methodus *b*).

1. Conſueta ſummorum generum enumeratione nomenclaturas magis quam differentias teſtarum ſcrutatus, atque vix ultra Aldrovandi cognitionem aſcendit.

- Claſſis I. Turbinata.
  - Ordo primus. Helicem in teſta habentia.
    - Genera. *Nautilus.* *Purpura.* *Buccinum.* *Murex.* *Blattae Byzantinae.*
  - Ordo ſecundus. Sphærica ſeu in globum circumacta.
    - Genera. *Turbo.* *Trochus.* *Nerites.* *Cochleae.* *Echinus.*
- Claſſis II. Univalvia.
  - Genera. *Lepades.* *Concha Veneris.* *Concha Perſica.* *Penicilli.* *Tubuli teſtacei.* *Balani.* *Conchae anatiferae.* *Dentalia.* *Entalia.* *Auris marina.*
- Claſſis III. Bivalvia.
  - Ordo primus. Conchæ aſperæ.
    - Genera. *Margaritifera.* *Imbricata.* *Striata.* *Echinata.* *Squamoſa.* *Longa.* *Pictorum.* *Corallina.* *Rugata.* *Rhomboides.*
  - Ordo ſecundus. Conchæ læves.
    - Genera. *Galades.* - nigra. faſciata. craſſa. tenuis. *Chamae.* *Oſtreae.* *Pectines.* *Muſculi.* *Tellinae.* *Solen.* *Pholades.* *Pinnae.*

VII. I. D.

b) *Onomaſticum Zoicum Lond.* 1668. *4to p.* 178.

VII.

I. D. Maioris *i*) Methodus Teſtaceorum.

1. Novam diſpoſitionem Conchyliorum adorſus eſt auctor, duas ſcilicet claſſes ſive genera ſumma ſtabiliens, ſed deficit in rebus, abundat in terminis, & revera Ramiſtico dichotomiæ ſtudio abreptus præter neceſſitatem Conchyliorum diſtributionem confuſam reddidit. Omiſſis ergo terminis ordinum ſubdiviſiones tradentibus in generalioribus duntaxat ſubſiſto.

Claſſis I. Univalvia. Ordines:

- I. Orificii libere patentis in longitudinem. — Genera. *Penicilli marini.* *Pyramidaliter dentata.*
- II. Orificii libere patentis in latitudinem. — *Lepades* vel *Patellæ.* *Aures marinæ.* *Conchæ natatlles.*
- III. Orificii ſtrictioris ſine turbine. — *Concha venerea.*
- IV. Orificii ſtrictioris cum turbine aut voluta ſpirali, quae ſunt:
  - α) ventre carentia.
  - β) ventricoſa. — *Nautilus.*
  - γ) turbinis manifeſti in alterutro teſtæ latere, quæ ſunt:
    - a) protuberantia in apices. — *Murices.*
    - b) verrucoſa et rugoſa.
  - δ) ventris oblongioris & elongati, figura conica. — *Turbo.* *Turbines terreſtres.* *Buccina.*
  - ε) turbine non prominente, figura cylindrica. — *Conchæ natatiles.*

Claſſis II. Plurivalvia. Ordines:

- I. Bivalvia. - - *Conchæ ſtriatæ.* *Conchæ verrucoſæ.* *Conchæ rugoſæ.* *Pectines.* *Oſtreæ.* *Conchæ anomiæ.*
- II. Plurivalvia. - - - *Conchæ anatiferæ.* *Balani* aut *Glandes.*

i) Fabii Columnæ *opuſculum de Purpura oper ac ſtudio* J.D. Maior. *Kiliae 1675. 4.*

VIII.

Methodus R. Sibbaldi *l*).

1. Claſſes a loco natali deſumſit ideoque Conchylia dividit in terreſtria, aquatica, & marina; qua diviſione, utut regulis ſyſtematis adverſa, in definiendis ordinibus tolerabiliorem ſe geſſit, non tamen plura præſtitit.

Claſſis I. Cochleæ terreſtres, quarum animalia ad inſecta apoda reducit.

Claſſis II. Cochleæ aquatiles.

- a. Fluviatiles.
  - α) Turbinatæ. Genera. *Buccina.*
  - β) Bivalves. - - - - *Muſculi aquæ dulcis.*
  - γ) Univalves. - - - *Patellæ.*
- b. Marinæ.
  - I. Turbinatæ.
    - a) anfractuoſæ. Genera. *Buccina roſtrata.*
    - b) læves.
    - c) ſtriatæ.
    - d) intortæ apertura plana.
      - 1) figura productiore.
      - 2) figura cochleæformi.
      - 3) umbone minimo. *Neritæ.*
      - 4) baſi lata, figura conoide.
      - 5) apertura in rimam formata. - *Concha Veneris.* -
      - 6) orbes non habens. *Echinus.*
  - II. Bivalves.
    - 1. ex omni parte clauſiles.
      - ſtriatæ.
      - minus ſtriatæ. *Oſtrea.*
      - figura rhomboide. *Mytuli.* *Concha margaritifera.*
      - ſtriatæ auritæ. *Pectines.*
      - non auritæ. *Pectunculi.*
    - 2. hiantes. - - - *Solenes.*
  - III. Univalves.
    - 1. loco mobiles vertice *Pholades.* integro. - - - *Patellæ.*
    - 2. loco fixo vertice aperto. *Balani.*

Incertæ claſſis. Concha anatifera.

l) Rob. Sibbaldi *Scotia illuſtrata. Edimburg. 1684. fol. Part. II. Lib. III. p. 26.*

IX.

Methodus Ph. Bvonnanni *m*).

1. Hic A. tres condidit conchyliorum claſſes: univalvium, non turbinatorum, bivalvium, & non turbinatorum, ſed partim aliena immiſcuit, partim neceſſaria omiſit. Sic in prima claſſe merito deſiderantur penicilli marini, & porcellaneæ, quas perperam ad turbinatas refert. Sic malo conſilio aurem marinam & nautilum huic primæ ſociavit claſſi, cum manifeſte ex turbinatorum gente ſint.

2. Qui malacoſtreis propriam adſerunt diſpoſitionem methodicam echinometra, pariter huc relata, ex claſſibus conchyliorum expungunt. Balani quoque huc non pertinent.

3. Secundæ claſſi male pholades conchasque anatiferas admiſcet, & in tertia vago & incerto ordine turbines & buccina recenſet.

	Genera.	Species.
I. Univalvia unica teſta circumtecta.	Teſta undique circumtecta: Echini.	
	Tegumento unico, foramine, fronte duobus vel quatuor corniculis armata: Turbinata.	Teſtæ Purpurarum.
II. Bivalvia binis valvis circumtecta.	Binis valvis in aliquibus perfecte clauſilibus, in aliquibus ore aliquantulum hiantibus: Balani, Tellinæ, Dactyli, Pectunculi, Concha margaritifera.	

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort *n*). unacum definitionibus generum & ſpecierum denominatione.

1. I. P. Tournefort vir ad hiſtoriæ naturalis incrementum natus egregium hoc ſyſtema in manuſcripto reliquit, &, cujus proprie anni proles ſit, non determino; cum nullibi, niſi in ſplendido Gvaltieri opere occurrat, multaque prorſus nova contineat: verbotenus illud deſcribere & in his tabulis delineare non vereor.

2. Præter novos terminos accuratis generum definitionibus omnes præcedentes auctores longe poſt ſe reliquit.

3. Quæ huic ſuæ diſpoſitioni methodicæ generalia præmiſit monita, pariter hic præmitto,,

Teſtacea appello quorundam animalium integumenta, quæ teſtæ ſeu lateris duritiem habent & in quibus tanquam in teſta animalia vivunt, quæ a græcis ob eam cauſam ὀστρακόδερμα dicebantur.

Ex quibus patet, teſtudinem inter animalia teſtacea non recenſendam, cum hujus contextus ad cornu potius, quam ad teſtam accedat: teſta enim neſcio quid lapidei fragilis potius, quam ductilis ſignificat, ut in fictilibus obſervare eſt.

Teſtacea autem omnia, quæ hucusque in Muſæis Curioſorum adſervari & congeri ſolent, ad tres claſſes facile revocari poſſunt: hæc enim vel ſunt *monotoma*, vel *ditoma*, vel *polytoma*.

Monotoma appello, quorum teſta indiviſa eſt; *ditoma*, quæ geminis conſtant teſtis ad cardinem connexis, *polytoma* vero, quæ ex plurimis ſimul adnexis compinguntur.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.	Monotoma ſunt vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.	Familia I. Teſtaceorum univalvium, quorum teſta ſimplex in os amplius effunditur: hujus genera ſunt: Lepas & Eruca.	Genera. 1. *Lepas*, Eſt teſtacei univalvis genus cujus os, quod latum eſt, ſenſim in conum anguſtatur Cotylidonis forma: hujus ſpecies ſunt:	Species. a. Lepas (Rondeletii p. 4.) quæ lepas ſeu patella maris mediterranei dici poteſt: hujus maris ſcopulis adhæret omnibus. b. Lepas, ſeu patella Cypria major, ſtriata. (Ionstoni.) c. Lepas Indica, ſtriata, candicans, lituris ſpadiceis, imbricatim poſitis ornata, cum apice ſpadiceo. d. Lepas Indica ſtriata & aculeata. e. Lepas Indica ſulcata & tuberoſa. f. Lepas ſtellata minor, candicans, lituris nigris variegata. g. Lepas ſtriata minor apice perforato.
			2 *Eruca*, teſtacei univalvis genus ſulcatum, coſta ſic prominente, labiisque eo modo undulatis, ut Erucam terreſtrem ſe contrahentem non male referat.	

X. Me-

n) *Introductio ejus ex codice ms. a* Nic. Gvaltieri *in indice teſtarum conchyliorum exhibita. Florentiae* 1742. *fol. maj.*

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II, Teſtaceorum ſpiralium, quorum pars inferior in ſpiram contorquetur: horum autem ſpiræ ſeu helices exterius patent & ſimpliciter ſpiralia dicuntur; vel eorum ſpira intus reconditur & convoluta dicuntur.

Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt, plura genera ſunt, quorum

Genera.

I. Murex, teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus eſt, ore anguſto ſeu longiori, helice vero, ſeu parte inferiori, quæ in cochleam intorquetur, breviori:

exMuricibus vero, alius eſt alatus, alius aporrhais, ſeu hamatus, alius pyramidalis:

a) Murex alatus, cujus labium ſiniſtrum in alas explicatur: hujus ſunt

Species.

α) Murex marmoreus. (Rondelet. 76.)
β) Murex Americanus, craſſiſſimæ teſtæ.
γ) Murex Americanus alter teſtæ mediæ.
δ) Murex lacteus. (Rondelet. 78.)
ε) Murex aculeatus. (Jonstoni.)

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II. Teſtaceorum ſpiralium, quorum pars inferior in ſpiram contorquetur: horum autem ſpiræ ſeu helices exterius patent & ſimpliciter ſpiralia dicuntur; vel eorum ſpira intus reconditur & convoluta dicuntur.

Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt, plura genera ſunt, quorum

Genera.	Species.
b) Murex aporrhais, ſeu hamatus differt ab alato, quod labium ejus ſiniſtrum in pinnas tenuetur ſulcatas, acutas & quandoque hamatas: hujus ſunt	α) Aporrhais (Rondel. p. 79.) β) Murex hamatus variegatus araneum referens.
c) Murex venereus, rima ſua ſeu ore anguſtiore conchæ venereæ fiſſuram æmulatur: hujus ſunt	α) Murex triangularis (Rondelet. 77.) β) Murex Americanus maximus Caſſedam referens.
d) Murex Pyramidalis a forma nomen ſuum deſumpſit; pyramidem enim ſeu conum repræſentat, neque recte a Rondeletio præſtantiſſimo viro Cochlea Cylindroides adpellari videtur: hujus ſunt	Cochlea Cylindroides (Rondel. 99.) cujus innumeræ ſunt varietates a colore petendæ.

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt, vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II.

Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt; plura genera ſunt, quorum

Genera.	Species.
2.) *Buccinum*, Teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus eſt, quod os rotundius habet, quam murex; cochleam vero longiorem: hujus ſunt ſpecies	a.) Buccinum. (Rondelet. 81.) b.) Buccinum Orientale, teſta craſſiore. c.) Buccinum Americanum luteo pallore decolor. d.) Buccinum Americanum ex albo & ſpadiceo variegatum. e.) Buccinum variegatum exoticum. (Colvmn. 16.) f.) Buccinum hirſutum. (Colvmn. 12.) g.) Buccinum tenuiſſimæ teſtæ candicans & tuberculis notatum.
3.) *Buccino-murex*, ore ſuo muricem, helice vero buccinum æmulatur: hujus ſunt	a.) Buccino-murex ſpadiceus, vitta ex ruffo candicante inſignitus. b.) Buccino-murex ſpadiceus, ore anguloſo, helice undulata, vitta ex candido ruffeſcente notata. c.) Buccino-murex aculeis horridis ex nigro & albo ſordeſcens.
4.) *Purpura*, eſt teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, cochleam terreſtrem æmulans, ſed in roſtrum ſulcatum & longum abiens: hujus ſunt	a.) Purpura. (Rondelet. 64.) b.) Purpura echinata. c.) Purpura echinata cinerea. d.) Purpura tuberoſa mire variegata.

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II. Teſtaceorum ſpiralium, quorum pars inferior in ſpiram contorquetur: horum autem ſpiræ ſeu helices exterius patent, & ſimpliciter ſpiralia dicuntur; vel eorum ſpira intus reconditur & convoluta dicuntur.

Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt; plura genera ſunt, quorum

Genera.	Species.
5.) *Buccino-purpura*, eſt teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus parte ſuperna purpuram, inferna buccinum exhibens: hujus ſunt	a.) Buccino-purpura ore dentato, roſtro tenui rufeſcente. b.) Buccino-purpura roſtro breviore acuminato. c.) Buccino-purpura, tuberoſa & ſtriata.
6.) *Peribolus*, eſt teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, ore minimo, helice vero longiſſima & tenuiſſima: hujus ſunt	a.) Peribolus candicans, ſtriatus. b.) Peribolus ſtria ſulcata in helicem contorta inſignitus. c.) Peribolus tuberoſus & aculeatus. d.) Peribolus ſpadiceus, helice candida, hamis concoloribus armata. e.) Peribolus helice in vittam compreſſa ex albo & purpuraſcente inſignitus. f.) Peribolus candidus, helice in vittam compreſſa, teſſellis amplioribus notatus.
7.) *Turbo*, teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, totum pene in cochleam, turbinibus ligneis, quibus pueri ludere ſolent, ſimillimum abiens: hujus os ſeu baſis lata & compreſſa eſt, quaſi ſeſſilis: hujus ſunt	a.) Turbo, maximus, Perſicus. (Colvmn. 60.) b.) Turbo, marmoreus, ſanguineis lituris, variegatus. c.) Turbo argenteus, ore aurito. d.) Turbo aculeatus, helice glauca. e.) Turbo radiatus, aureus. f.) Turbo radiatus, argenteus.

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Familia II. Monotoma ſunt, vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt, plura genera ſunt, quorum

Genera.

8.) *Verticillus*, a Turbine vulgari differt, quod habet in baſi umbilicum in ſpiram contortum.

9.) *Cochlea*, teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, ambitu ſubrotundo, nunc compreſſo, nunc ſphærico. Cochlea alia eſt terreſtris, alia marina, ſeu in mari degens:

α.) Cochlea terreſtris nemini ignota, tenuioris eſt teſtæ, quam maritima, nitoreque illo argenteo caret, quo marina fulgere ſolet; hujus ſunt

Species.

a.) Cochlea cinerea, edulis, maxima. (Lister. 112.)

b.) Cochlea vulgaris, major, falla, maculata & faſciata, hortenſis. (Lister. 113.)

c.) Cochlea citrina, aut leucophæa. (Lister. 116.)

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II. Teſtaceorum ſpiralium, quorum pars inferior in ſpiram contorquetur: horum autem ſpiræ ſeu helices exterius patent, & ſimpliciter ſpiralia dicuntur; vel eorum ſpira intus reconditur & convoluta dicuntur.

Monotoma ſimpliciter ſpiralia, ſeu quorum ſpira exterior eſt, plura genera ſunt, quorum

Genera.	Species.
ß.) Ceratites, cochleæ terreſtris genus, cornu Ammonis modo intortum: hujus ſunt	a.) Cochlea purpuram fundens. (Lister. 143.) b.) Cochlea quædam terreſtris, compreſſa, de qua conſule Gesnervm.
9.) Cochlea marina terreſtrem craſſitie teſtæ ſuperat, fulget argenteo ſplendore, os & umbilicum habet diſtinctum: hujus ſunt	a.) Cochlea marina, argenteo nitore fulgens, nigris maculis notata. b.) Cochlea marina maxima, totá argentea. c.) Cochlea marina, maxima, teſta externe vireſcente. d.) Cochlea marina, nigerrima, argenteis guttis inſignita.
10.) *Nerita*, teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, cochleæ adfine, dorſo convexo, ore ſemicirculari, utplurimum dentato: hujus ſunt	a.) Nerita dorſo ſtriato ex albo & nigro variegata. b.) Nerita dorſo ſtriato ex albo & purpureo variegata. c.) Nerita dorſo lævi mire variegata.
11.) *Auris Marina*, teſtacei ſimpliciter ſpiralis genus, quod auris humanæ partem exteriorem repræſentat: hujus ſunt	a.) Auris marina, teſta variegata. b.) Auris marina, teſta echinata. c.) Auris marina teſta candidiſſima.

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis I. Teſtacea Monotoma.

Monotoma ſunt, vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.

Familia II.

Monotoma ſpiralia convoluta, ſeu quæ cochleam interiorem habent vix conſpicuam: horum ſunt

Genera.	Species.
1.) *Concha venerea*, teſtacei ſpiralis convoluti genus, cujus os pudendi muliebris fiſſuram exhibet, labiis ſeſe introrſum ſic convolventibus, ut ſpira ſit interior: hujus ſunt	a.) Concha venerea. b.) Concha faſciata, (Rondelet. 103.) c.) Conchæ venereæ quarta ſpecies. (Rondelet. 103.) d.) Concha venerea, baſi ſeſſili, teſtæ ſolidioris ſpadiceæ cum guttis dilutioribus. e.) Concha venerea oculata.
2.) *Concha Perſica*, teſtacei ſpiralis genus, cujus os ampliſſimum eſt, ſpira vero adeo parva, ut vix adpareat: hujus ſunt	a.) Concha Perſica major. (Ionstoni.) b.) Concha maxima Neritoides, exotica ſeu candida. (Colvmn. 69.) c.) Concha Neritoides altera minor variegata (Colvmn.)
3)*Nautilus*, teſtacei ſpiralis convoluti genus, Cymbium forma ſua referens, cujus puppis in arcum convolvitur: hujus ſunt	a.) Nautilus argenteus, teſtæ craſſioris. b.) Cochlea olearia antiquorum. (Rondelet. 69.) c.) Nautilus umbilicatus. d.) Nautilus teſtæ lævioris teſtacei polypi prima ſpecies. (Rondelet. 317.)

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

- **Claſſis I. Teſtacea Monotoma.**
  - Monotoma ſunt, vel Univalvia, vel Spiralia, vel Fiſtuloſa.
    - Familia II
      - Monotoma ſpiralia convoluta, ſeu quæ cochleam interiorem habent vix conſpicuam: horum ſunt:
        - 4.) *Conchylium*, teſtacei ſpiralis convoluti genus, cujus os longum, ſpira interior, baſis vero terebrata: hujus ſunt
          - a.) Concha Perſica terebrata Anglorum.
          - b.) Concha utroque latere ſe colligens.
    - Familia III. Teſtaceorum Fiſtuloſorum ſeu Tubuloſorum, quæ, ut ex nomine patet, fiſtulæ in modum tenuantur.
      - Monotoma Fiſtuloſa, fiſtulæ in modum tenuata, horum ſunt.
        - 1.) *Dentale*, teſtacei fiſtuloſi genus, cornu acutum, ſeu apri dentem repræſentans.
        - 2.) *Entale*, teſtacei fiſtuloſi genus, cornu obtuſum ſeu truncatum exhibens.
        - 3.) *Tubuli Marini*, teſtacei fiſtuloſi genus, tubulos ſerpentium more inflexos æmulans.

X. Me-

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis II. Teſtacea Ditoma.

Ditoma habent duas teſtas vel arcte clauſas, vel utrinque hiantes.

Familia I. Teſtaceorum Ditomorum, quæ ex duabus teſtis ad cardinem articulatis compinguntur & arcte undique clauduntur: hujus ſunt

Genera.	Species.
1.) *Concha* teſtacei ditomi genus ex duabus teſtis ſubrotundis arcte ſe claudentibus & articulatis conſtans, quorum cardines mediam ſemper partem occupant: hujus ſunt	a.) Concha imbricata marmorea maxima. b.) Concha imbricata variegata minor. c.) Concha ſtriata. (Rondel. 32.) d.) Concha echinata. (Rondel. 22.) e.) Concha corallina. (Rondel. 25.) f.) Concha rugata. (Rondel. 25.) g.) Concha nigra. (Rondel.) h.) Concha faſciata. (Rondel. 32.) i.) Concha craſſæ teſtæ. (Rondel.)
2.) *Concula*, teſtacei ditomi genus a concha diverſum, quod ex duabus teſtis oblongis, cardine in extremo poſito conflatur: hujus ſunt	a.) Concha longa. (Rondel. 23.) b.) Concha longa altera. (Rondel. 23.) c.) Concha longa Oceanica. d.) Concha rhomboides. (Rondel. 27.)
3.) *Oſtreum* teſtacei ditomi genus, teſtæ craſſioris orbiculatæ, compreſſæ, cardine medium occupante: hujus ſunt	a.) Oſtrea. (Rondel. 37.) b.) Oſtrea ſylveſtria. (Rondel. 40.) c.) Concha margaritifera.

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis II. Teſtacea Ditoma.

Ditoma habent duas teſtas vel arcte clauſas, vel utrinque hiantes.

Familia I.

Genera.	Species.
4.) *Mytulus* teſtacei ditomi genus, cujus teſtæ una parte acutæ, altera ſubrotundæ ſunt, angulo obtuſo medium occupante, cartilagine non çardine connexæ, ab angulo acuto ad obtuſum protenſæ: hujus ſunt	a.) Mytulus. (Rondel. 46.) b.) Mytulus. (Rondel. 48.) c.) Mytulus teſta viridente. d.) Mytulus teſta Janthina.
5.) *Pinna*, quæ ſola magnitudine a Mytulo differt: hujus ſunt	a.) Pinna magna. (Rondel. 50.) b.) Pinna parva. (Rondel. 53.)
6.) *Perna* a cæteris ſuæ ſortis maxime differt, quod dactyli figuram habeat, & in ſaxo niduletur.	

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis	Familia	Genera	Species
Claſſis II. Teſtacea Dittoma. Ditoma habent duas teſtas, vel arcte clauſas, vel utrinque hiantes.	Familia I.	7.) *Pholas*, teſtacei ditomi genus, cujus teſtæ ad cardinem duabus auribus ornantur: hujus ſunt	a.) Pecten. (Rondel. 15.) b.) Pecten alter. (Rondel. 17.) c.) Pecten teſta variegata tuberoſa. d.) Pecten teſta rubra. e.) Pecten teſta nigra.
		8.) *Pectunculus* a pectine differt, quod aures habet inæquales, majorem unam, alteram minorem, vel quandoque unam tantum: hujus ſunt	a.) Pectunculus. (Rondel. 18.) b.) Pectunculus candidiſſimus. c.) Pectunculus flaveſcens. d.) Pectunculus variegatus granulatus.
	Familia II. Teſtaceorum Ditomorum, quæ ſemper hiant: hujus ſunt	1.) *Chamæ*, teſtacei ditomi genus ſubrotundum, lateribus ita ſinuatis, ut, etiam ſi claudantur, ſemper hient: harum ſunt	a.) Chamæ. b.) Chama nigra. (Rondel. 14.) c.) Chama Glycimeris. (Rondel. 13.)
		2.) *Solen* teſtacei ditomi genus, novaculæ manubrium referens, anterius clauſum, ad latera hians: hujus ſunt	a.) Solen mas. (Rondel. 43.) b.) Solen femina. (Rondel 44.) c.) Solen teſta maxima candida. d.) Solen teſta minori nigricante.

X.

Methodus Teſtaceorum I. P. Tournefort.

Claſſis III. Teſtacea Polytoma, Polytoma ſunt, quorum teſtæ ex pluribus partibus vel articulatæ, vel per cartilaginem connexæ ſunt.

	Genera.	Species.
Familia I. Polytomorum Teſtaceorum, quorum teſtæ ex pluribus partibus articulatis compinguntur: hujus eſt	*Echinus*, teſtacei Polytomi genus, cujus partes per ſuturam articulantur & aculeis muniuntur: huius ſunt	a.) Echinus. (Rondel. 578.) b.) Echinometra. (Rondel. 581.)
Familia II. Polytomorum Teſtaceorum, quorum teſtæ per cartilaginem connectuntur: hujus eſt	*Balanus*, teſtacei polytomi genus, cujus partes per harmoniam articulantur: hujus ſunt	a.) Balanus. (Rondel. 29.) b.) Balanus minimus. (Rondel. 30.)

XI. Me-

XI.

Methodus Teſtaceorum Georg. Eb. Rumpfii (o) vel potius D. D. Sipmanni; quæ in inſula Amboina reperiuntur.

1. Inſtructiſſimus Conchyliorum Collector, magis mercator quam litteratus, diu in patria Conchyliorum exoticorum vivens perfectum ſibi apparatum conquiſivit, cujus diſpoſitionem non tam ipſi, quam ejus amico D. D. Sipmanno, ut ex ipſo opere patet, tribuo.

2. Ipſa collectio ſua mole laborat ad perficiendos claſſium & generum ordines, nec non ſpecierum differentias, ceteroquin aptiſſima, ſi intelligentem habuiſſet diſpenſatorem.

Claſſis I. Univalvia, Turbinata.

Genera.	Species.	
1.) *Nautilus*	a.) Nautilus major ſeu craſſus.	
	b.) Nautilus tenuis, major & minor.	
	c.) Cornu Hammonis.	
	d.) Carina Holothuriorum.	
2.) *Cochlea lunata.*	a.) Cochlea lunaris, major, auris Gigantum.	
	b.) Cochlea lunaris, minor, cum quatuor varietatibus.	
	c.) Cochlea laciniata. Lobbetjes.	
	d.) Calcar.	
	e.) Trochus.	
	f.) Trochus granulatus.	
	g.) Trochus longævus ſeu papuanus.	
3.) *Cochleæ valvatæ læves*	a.) Vitellus. Dooyer.	*ſtriatæ.* a.) Alpina.
	b.) Vitellus compreſſus.	b.) Valvata ſecunda ſeu faſciata.
	c.) Vitellus pallidus.	c.) Valvata undulata.
	d.) Albula.	d.) Valvata granulata.
	e.) Tenuis.	e.) Valvata ſulcata, nigra.
	f.) Gothica.	f.) Valvata ſulcata, alba.
&	g.) Fluviatilis ſeu rubella.	g.) Valvata compreſſa.
		h.) Valvata ſpinoſa.

(o) Georg. Eberh. Rumpfii *d'Amboinſche Rarityt-Kamer. Amſterdam* 1705. *p.* 167.

XI.

Methodus Teſtaceorum Georg. Eb. Rumpfii.

Claſſis I. Univalvia Turbinata.

Genera. — Ordines. — Species.

- 4.) *Caſſides.*
  - A. Tuberoſæ.
    - a.) Tuberoſa, Cornuta.
    - b. Caſſis rubra.
    - c.) — pennata.
    - d.) — aſpera.
  - B. Verrucoſæ.
    - a.) Verrucoſa, Ceramica.
    - b. c. d.) Wydmondige Pimpeltje.
    - e.) Kleine geelmonden.
    - f.) Buccinum piloſum.
    - g. h.) Ranula.
    - i.) Knoddekens.
  - C. Læves.
    - a.) Groote Wydmonders.
    - b.) Caſſis Cinerea, lævis.
    - c.) Areola.
    - d. e.) Fimbriata, ſtriata.
    - f.) Fimbriata, lævis.
  - D. Murex.
    - g.) Murex, Blatta Byzantina.
    - h.) Murex ſaxatilis.
    - i.) Murex minor.
    - l.) Schorpiœntje.
    - m.) Gedroogde peeren.
    - n.) Hauſtellum.
    - o.) Tribulus.
- 5.) *Cochleæ globoſæ.*
  - a.) Cochlea ſtriata, ſeu olearia.
  - b.) Cochlea pennata.
  - c.) Cochlea patula.
  - d.) Rapa.
  - e.) Bulla.
  - f.) Cochlea imbrium.
  - g.) Ficus.
  - h.) Umbilicata.
  - i.) Araularia maior & minor.
  - l.) Serpentuli.
  - m.) Cochlea terreſtris.
  - n.) Cochlea lutaria.

XI. Me-

XI.

Methodus Teſtaceorum G. E. Rumpfii.

Claſſis I. Univalvia Turbinata.

Genera.	Species.
6.) *Turbines. Buccina.*	a.) Buccina Auruana.
	b.) Buccinum Tritonis.
	c) Buccina tuberoſa.
	d.) Buccinum tuberoſum, rufum.
	e.) Pſeudopurpura *ſeu Fuſus.*
	f.) Fuſus.
	g.) Fuſus brevis.
	h.) Buccinum piloſum, primum & craſſum.
	i.) Buccinum piloſum, tenue.
	k.) Mitra Papalis.
	l.) Mitra Epiſcopi.
	m.) Turris Babylonica.
	n) Buccinum granulatum, planum.
	o) Buccinum granulatum, rotundum.
	p) Buccinum aculeatum.
	q.) Buccinum undoſum.
	r.) Buccinum lineatum.
	s.) Digitellus.
	t.) Turricula.
	v.) Turricula plicata.
	w) Turricula granulata.
	x.) Turricula filis cincta.
	y.) Buccinum anguloſum.
	z.) Buccinum ſcalare.
	aa.) Buccinum ſpirale.
	bb.) Buccinum foliorum.

XI. Me-

XI.

Methodus Teſtaceorum G. E. Rumpfii.

Claſſis I. Univalvia Turbinata.

Genera.	Ordines.	Species.
7.) *Strombi.*	Simplices.	a.) Strombus primus ſeu ſubula.
		b. c. d. e. f.) Strombus dentatus.
		g. h.) Lanceatus.
		i.) Granulatus.
		l.) Chalybeus.
		m.) Strombus caudatus, albus.
		n.) Strombus caudatus, granulatus.
		o.) Strombus Tympanorum.
	Tuberoſi.	a.) Strombus tuberoſus.
		b.) Strombus anguloſus.
		c.) Strombus fluviatilis.
		d.) Strombus paluſtris, ſeu lævis.
		e.) Terebellum.
		f.) Strombus Mangiorum.

8.) *Volutæ.*

- a.) Cymbium.
- b.) Meta Butyri.
- c.) Voluta Muſicalis.
- d.) Cereola.
- e.) Voluta Tigerina.
- f.) Nubeculæ.
- g.) Veſpertilio.
- h.) Harpa.
- i.) Voluta marmorata.
- l.) Voluta pennata.
- m.) Voluta maculoſa.
- n.) Voluta cinerea.
- o.) Voluta ſpectrorum.
- p.) Voluta maculoſa, granulata.
- q.) Voluta filis cincta.
- r.) Voluta filoſa.
- s.) Voluta faſciata.
- t.) Voluta arenata.
- u.) Muſica ruſticorum.
- v.) Grauwe Munnicken.
- w.) Terebellum granulatum.
- x.) Voluta fluviatilis.

9.) *Alata.*

- a.) Harpago.
- b.) Cornuta. Heptadactyli.
- c.) Cornuta decumana.
- d.) Cornuta millepeda.
- e.) Cornuta nodoſa.
- f.) Alata lata.
- g.) Epidromis.
- h.) Epidromis gibboſa.
- i.) Epidromis minima.
- l.) Lentiginoſa.
- m.) Pugiles.
- n.) Luhuana.
- o.) Canarium.
- p.) Canarium latum.

XI. Me-

XI.

Methodus Teſtaceorum G. E. Rumpfii.

Claſſis	Genera.	Species.	
Claſſis I. Univalvia, Turbinata.	10.) *Porcellanæ.*	a.) Porcellana guttata.	h.) Talpa.
		b.) Porcellana montoſa.	i.) Carneola.
		c.) Concha teſtudinaria.	l.) Porcellana ſalita.
		d.) Argus.	m.) Porcellana litterata.
		e.) Groote ſchlange koppen.	n.) Porcellana lentiginoſa.
		f.) Kleine ſchlangen koppen.	o.) Variolæ.
		g.) Witte Jambœzen.	p.) Ovum.
	11.) *Porcellanæ minores.*	a.) Thoracicum oculatum.	
		b.) — — ſtellatum.	
		c.) — — vulgare ſeu Cauricium, *iſt die Muſchel zur Indianiſchen Scheide-Münze.*	
		d.) — — quartum.	
		e.) Caſuaris *Eyers.*	
		f.) Dracæna.	
		g.) Blauwruggen.	
		h.) Iſabella.	
		i.) Kleine argus.	
		l.) Nuſſatellana granulata.	
		m. Globuli.	
		n.) Aſelli.	
		o.) Pediculus.	
	12.) *Cylindri.*	a.) Cylinder porphyraceus.	g.) Kamelotjes.
		b.) — — niger.	h.) Blauwe droppen.
		c.) — — tertius.	i.) Groote Glimmetjes.
		d.) — — quartus.	k.) Kleine Glimmetjes.
		e.) — — quintus.	l.) Achaatjes.
		f.) Grauwe Monnicken.	m.) Cylinder lutarius.
Claſſis II. Conchæ Univalviæ.	1.) *Conchæ.*	a.) Lepas. Patella.	e.) Opercula Callorum.
		b.) Auris marina.	f.) Noote doppen.
		c.) Balani.	g.) Orlamjes.
		d.) Verruca teſtudinaria.	
	2.) *Solenes.*	a.) Solen arenarius.	d.) Denticuli Elephantis.
		b.) — lignorum.	e.) Solen Petrarum.
		c.) — anguinus.	

XI.

Methodus Teſtaceorum Georg. Eb. Rumpfii.

Claſſis III. Teſtacea bivalvia.

Genera.	Species.
1.) *Chamæ ſtriata.*	a.) Chama aſpera ſquamata
	b.) — — litterata.
	c.) — — ſtriata.
	d.) Cardiſſæ.
	e.) Quadrans.
2.) *Chamæ læves.*	a.) Chama lævis.
	b.) — — lutaria.
	c.) — — optica.
	d.) — — circinata.
	e.) — — virgata.
	f.) — — litterata oblonga.
	g.) — — litterata rotunda.
	h.) — — pectinata.
	i.) — — ſcobinata.
	l.) Favus.
	m.) Lingua Tigerina.
	n) Chama granoſa.
	o.) Remies.
	p.) Kapua.
3.) *Pectines. Pectunculi.*	a.) Pecten primus ſ. Jacobs ſchulpen.
	b.) Pecten ſecundus.
	c.) Pecten tenuis.
	d.) Amuſium.
	e.) Radula.
	f.) Pectunculus vulgaris.
	g.) Fragum.
	h.) Fragum album.
	i.) Pecten virgineus.
	l.) — — granoſus.
	m.) — — ſaxatilis.
	n.) — — bullatus.
	o.) Teſtæ.
	p.) Teſta pectinata.

XI. Me-

XI.

Methodus Teſtaceorum G. E. Rumpfii.

Claſſis III. Teſtacea bivalvia.

Genera.	Species.
4.) *Tellinæ.*	a.) Tellina arenoſa.
	b.) — — ſaxatilis.
	c.) — — Gari.
	d.) — — violacea.
	e.) — — cultriformis.
	f.) Lingua felis.
	g.) Tellina virgata.
	h.) — — lævis, alba, rotunda.
	i.) Folium.
	l.) Petaſunculus.
	m.) — — ſtriatus.
	n.) Vulſella.
Solenes bivalvii.	a.) Ungues, Dactyli, Vaginæ.
	b.) Roſtrum Anatis.
	c.) Bia Catsjo.
5.) *Muſculi. Mituli.*	a.) Muſculus anaſarcus.
	b.) Mitulus vulgaris major.
	c.) Mitellus ſaxatilis.
	d.) Muſculus arenarius.
	e.) Pholas.
	f.) Avicula.
	g.) Pholas lignorum.
6.) *Pinnæ.*	a.) Pinna oblonga.
	b.) — lata.
	c.) — alba.
7.) *Oſtreæ.*	a.) Oſtreum radicum, ſeu lignorum.
	b.) — — palorum.
	c.) — — ſaxatile.
	d.) — — placentiforme, ſeu ephippium.
	e.) — — plicatum.
	f.) Oſtreum echinatum.
	g.) — — Perlarum.
	h.) — — diviſum.
	i.) — — tortuoſum.
	l.) — — electrinum.
	m.) Mitella.
	n.) Langhalſen.

 XII. Me-

XII.

Methodus Teſtaceorum Car. Nic. Langii (p).

1. Hunc ante virum neminem invenimus, qui conchylia per inferiora genera tam accurate ex valvarum numero, turbinum varietate, & ſuperficierum conditione digeſſit.

2. Ejus tamen in ordinandis teſtaceis methodus, longe abeſt, ut omnium palato arriſerit, ut potius acerrimos cenſores invenerit. *Celeberr.* D. Fischeri (q) ſequens eſt de hac methodo judicium: Langius Tourneforti methodum botanicam imitatus videri poterat accuratior, ſed in definiendo, examinando & diſponendo valde eſt proletarius, differentiis obſcuris, negativis longe petitis utitur, conchas anatiferas male cochleis annumerat, ex umbilicis marinis Buonanni incaute cornua Ammonis facit. Taceo miram ſpecierum confuſionem, quæ inutilem Langii laborem demonſtrabit, ſecundum ejus conſilia theſaurum teſtaceorum diſpoſituro.

3. Acrem nimis ego hanc judico eſſe cenſuram. Licet enim erraverit in diſponendis conchis anatiferis & umbilicis marinis, imo male fecerit, nautilum & cornua Ammonis ex turbinatis excludere: negari tamen nequit, ipſum multa præſtitiſſe in anteceſſorum methodis nondum enucleata, neque cenſorem exiſtimo humani aliquid a ſe alienum reputaſſe.

4. Diſtinxit totam methodum in tres generales partes, quarum unaquæque ſuas recondit claſſes, ſectiones & genera; generum definitiones ubique ſuppeditavit.

		Sectiones.	Genera.
Pars I. Teſtacea marina Univalvia non turbinata.	Claſſis I. Teſtacea marina univalvia non turbinata & in ſe non contorta.	A. nullo modo contorta, vel ſolummodo in ſummo apice tantillum incurvata.	1.) Valva ſuperius convexa ac frequentius clauſa ſubtus concava & aperta mobili. *Patella.* 2. Valva ſuperius aperta & concava inferius clauſa & immobili. *Balani.*

XII. Me-

(p) Car. Nic. Langii *methodus nova teſtacea marina in ſuas claſſes, genera & ſpecies diſtribuendi. Lucern* 1722. 4. (q) *Eruditor. Lipſ.* 1733. *p.* 490.

XII.

Methodus Teſtaceorum Car. Nic. Langii.

Pars I. Teſtacea marina Univalvia non turbinata.

Claſſis I. Teſtacea marina univalvia non turbinata & in ſe non contorta.

Sectiones. — Genera.

- B. in ſe contorta & tubuli inſtar concava. Tubuli marini.
  1.) Tubuli marini in una tantum extremitate leviter incurvati ex altera parte recti. *Penicilla.*
  2.) Tubuli marini inſtar dentium leviter tantum arcuatim incurvati, & verſus unam extremitatem acuminati. *Dentales.*
  3.) Tubuli marini notabiliter incurvati & radicum in modum varie inflexi. *Tubuli radiciformes.*
  4.) Tubuli marini incurvati vermium in modum formati & intorti. *Tubuli verniculares.*

Claſſis II. Teſtacea marina univalvia, non turbinata in ſe contorta, ita, ut eorum ſpiræ non promineant.

- A. in ſe transverſim vel oblique ſecundum longitudinem contorta.
  1.) Transverſim contorta circumvolutionibus nulla ex parte prominentibus. *Nautili.*
  2.) Oblique ſecundum longitudinem contorta, circumvolutionibus nullo modo prominentibus. *Nuces marinæ.*
- B. ita ſecundum longitudinem contorta, ut circumvolutiones non appareant, ſed adſit rima anguſta dentata vel ſtriata, vel lævi. Porcellanæ.
  1.) Nec ſpiralia, nec fimbriata, nec thoracica, ſed integra. *Porcellanæ vulgares.*
  2.) Baſi fimbriata, extremitate denſior. *Porcellanæ fimbriatæ.*
  3.) Interna ſpira exterius tantillum apparente. *Porcellanæ ſpirales.*
  4.) Baſi prominente tumida leviter tuberoſa. *Porcellanæ thoracicæ.*
  5.) Rima anguſta nec ſtriata, nec dentata, in utraque extremitate clauſa. *Porcellanæ minores integræ.*

XII.

Methodus Teſtaceorum Car. Nic. Langii.

Pars I. Teſtacea marina, univalvia, non turbinata.

- **Claſſis II. Teſtacea marina, univalvia, non turbinata, in ſe contorta, ita, ut eorum ſpiræ non promineant.**
  - Sectiones. C. Serpentum more ita in ſe contorta, ut eorum circumvolutiones nulla ex parte promineant, & tamen in utroque latere appareant. Cornua Ammonis.
    - Genera.
    - Cornua Ammonis unita.
      - 1.) Orbis externi amplitudine & craſſitie reliquis interioribus proportionata. *Cornua Ammonis unita proportionata.*
      - 2.) Orbis externi amplitudine improportionata. *Cornua Ammonis anomala.*
    - Cornua Ammonis diviſa.
      - 1.) Simpliciter diviſa orbi exteriori ſeparato. *Cornua Ammonis ſimpliciter diviſa.*
      - 2.) Omnibus orbibus a ſe invicem ſeparatis. *Cornua Ammonis integre diviſa.*

Pars II. Cochleæ Marinæ.

- **Claſſis I. Cochleæ marinæ longæ.**
  - A. Cochleæ marinæ longæ, ore, labiis rectis.
    - 1.) Cochleæ marinæ a baſi in acumen deſinentes. *Cochleæ pyramidales.*
    - 2.) Ore pyramidalium magis dilatato æqualiter fere craſſæ & latæ. *Cochleæ cylindroideæ.*
  - B. Cochleæ longæ, pyriformes.
    - a. minores.
      - 1.) Circa baſin leviter ventricoſæ & in acumen deſinentes. *Cochleæ longæ pyriformes minores vulgares.*
      - 2.) Labio ſiniſtro rugoſo & intorto circa medium leviter ventricoſæ acumine obtuſo integro. *Cochleæ longæ pyriformes minores intortæ integræ.*
      - 3.) Omnia prioris ſummitas ſulco notata. *Cochleæ longæ pyriformes majores intortæ & ſulcatæ.*

XII. Me-

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii.

Pars II. Cochleæ Marinæ.

Claſſ. I. Cochl. marinæ longæ.

Sectiones. — Genera.

B. Cochleæ longæ, pyriformes.

b.) majores.

1.) Baſi leviter ventricoſa acumine tenuiori. *Cochleæ longæ pyriformes majores, vulgares.*

2.) Baſi leviter ventricoſa acumine obtuſo integro. *Cochleæ longæ pyriformes majores, intortæ integræ.*

3.) Baſi leviter ventricoſa, ſulco donatæ, æqualitèr craſſæ. *Cochleæ longæ pyriformes majores intortæ cylindroideæ.*

Claſſis II. Cochleæ Canaliculatæ.

A. Cochleæ canaliculatæ rectæ.

1.) Ore elongato anguſtiore. *Cochleæ canaliculatæ rectæ tenuiores.*

2.) Ore elongato ampliore. *Cochleæ canaliculatæ rectæ craſſiores vulgares.*

3.) Ore ex latere ſiniſtro labioſo e pluribus laminis ſibi impoſitis. *Purpuræ rectiroſtræ.*

B. Cochleæ canaliculatæ incurvatæ.

1.) Canaliculo introrſum incurvato. *Cochleæ canaliculatæ introrſum incurvatæ.*

2.) Canaliculo extrorſum incurvato. *Cochleæ canaliculatæ extrorſum incurvatæ vulgares.*

3.) Extrorſum incurvatæ prope ſummitatem ſulcatæ & auritæ. *Murices.*

4.) Aure magis expanſa criſpa & concava aut in appendices canaliculatas ungulorum inſtar abeunte. *Cochleæ muriciformes inſigniter criſpatæ vel ungulatæ.*

5.) Ore in latere ſiniſtro labioſo, ſtriato, rugoſo, e pluribus laminis formato. *Purpuræ curviroſtræ.*

6.) Canaliculo ſiniſtrorſum reflexo ac depreſſo, dextro oris labio fimbriato dentato, ſiniſtro labioſo ſtriato, teſta pone labium ſiniſtrum fimbria & pericoclio inſtructa. *Cochleæ caſſidæformes umbilicatæ.*

7.) Umbilicato umbonatæ oris ſiniſtro labio tenuiſſime labiato. *Caſſidæ.*

XII. Me-

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii.

Pars II. Cochleæ Marinæ.

Claſſis III. Cochleæ marinæ ore & mucrone ſimul elongatis, prima ſpira notabiliter ventricoſa. Buccina.

Sectiones. — Genera.

A. Buccina parva.

- a. Ore ſuperius aperto acuminato. *Buccina parva pruniformia acuminata.*
- b.) Ore aperto in canaliculum abeunte. *Buccina parva pruniformia canaliculata.*
- c.) Ore canaliculato incurvato. *Buccina parva curviroſtra.*
- d.) Ore aperto ſulcato. *Buccina parva ſulcata.*
- e.) Ore aperto ſulcato & canaliculato. *Buccina parva ſulcata & canaliculata.*
- f.) Ore perpendiculari & integro. *Buccina parva integra ore perpendiculari.*
- g.) Ore obliquo. *Buccina parva integra ore obliquo.*

B. Buccina majora.

- a.) Ore ſimplici in canaliculum roſtratum abeunte. *Buccina majora canaliculata roſtrata ore ſimplici.*
- b.) Ore labioſo. *Buccina majora canaliculata roſtrata ore labioſo.*
- c.) Ore labioſo. *Buccina majora canaliculata roſtrata ore labioſo fimbriata.*
- d.) Ore ad plauſum aperto canaliculato ſulcato. *Buccina majora canaliculata & ſulcata.*

XII. Me-

XII.
Methodus Teſtaceorum C. N. LANGII.

Pars II. Cochleæ Marinæ.

Claſſis IV. Cochleæ marinæ ore & mucrone elongatis, prima ſpira notabiliter anguſtiori quam in Buccinis. Strombi.

Sectiones. — Genera.

- A. Strombi ore ſuperius aperto.
  - a.) Strombi ore ſuperius aperto. *Strombi canaliculati acuminati.*
  - b.) — — — — *Strombi canaliculati roſtrati ore ſimplici.*
  - c.) — — — — *Strombi canaliculati roſtrati ore anguloſo.*
  - d.) — — — — *Strombi canaliculati roſtrati ore labioſo.*
  - e.) — — — — *Strombi ſulcati vulgares.*
  - f.) — — — — *Strombi ſulcati labioſo ore.*
- B. Strombi integri.
  - a.) Strombi integri. *Strombi integri vulgares ſeu ore ſimplici.*
  - b.) — — — *Strombi integri ore labioſo.*
  - c.) — — — *Strombi integri ore fimbriato & dentato.*

Claſſis V. Cochleæ marinæ ore admodum brevi mucrone inſigniter elongato. Turbines. Trochi.

- A. Turbines aperti.
  - a.) Ore ſuperius lato. *Turbines aperti, lati.*
  - b.) Ore oblongo aperto acuminato. *Turbines aperti, acuminati.*
  - c.) Ore in canaliculum rectum elongatum abeunte. *Turbines aperti, canaliculati recti roſtri.*
  - d.) Ore obliquo canaliculo oblique ſiniſtrorſum incurvato. *Turbines aperti, canaliculati oblique incurvati.*
  - e.) Ore aperto ſulcato. *Turbines aperti ſulcati.*
- B. Turbines integri.
  - a.) Ore clauſo integro. *Turbines integri.*
  - b.) Ore integro acuminato. *Turbines integri acuminati.*
  - c.) Ore integro fimbriato. *Turbines integri fimbriati.*
- C. Cochleæ ore brevi, baſi lata in mucronem rectilineum conoideum abeunte.
  - a.) Ore anguſto & horizontaliter compreſſo. *Trochi ore anguſto & horizontaliter compreſſo.*
  - b.) Ore ampliore & ſubrotundo. *Trochi ore ampliore & ſubrotundo.*

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii.

Pars II. Cochleæ Marinæ.

Claſſis VI. Cochleæ marinæ breviores ore & mucrone contractis.

Sectiones. — Genera.

- A. Cochleæ breviores ore & mucrone proportionatis.
  - a.) Ore & mucrone proportionatis. *Cochleæ trochiformes.*
  - b.) — — — — *Cochleæ marinæ terreſtriformes.*
  - c.) — — — — *Cochleæ depreſſæ.*
- B. Cochleæ breviores perpendiculariter anomalæ.
  - a.) Perpendiculariter anomalæ. *Neritæ.*
  - b.) — — — — *Cochleæ umbilicatæ foramine ſpirarum ſemicirculari.*
  - c.) — — — — *Cochleæ umbilicatæ foramine ſpirarum rotundo.*
- C. Cochleæ breviores horizontaliter anomalæ.
  - a.) Horizontaliter anomalæ. *Cochleæ planæ.*
  - b.) — — — *Aures marinæ.*
- D. Cochleæ priorum cochlearum opercula.
  - a.) Opercula cochlearum minimarum ſubrotunda.
  - b.) Opercula cochlearum minimarum oblonga. *Ungues marini.*

XII. Me-

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii.

Pars III. Conchæ Marinæ.

Claſſis I. Conchæ æquilateræ.

Sectiones.	Genera.
A. Conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ, cardine notabili umbone donato & recta incurvato.	a.) Subrotundæ vulgares incurvatæ. b.) Subrotundæ cordiformes umbone cardinum diducto. *Bucardia.* c.) Cordiformes æquilateræ umbone cardinum unito.
B. Conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ mediocriter vel leviter umbonatæ & recta incurvatæ.	a.) Subrotundæ cardine denticulatim unito, ora teſtæ crenata. *Conchæ craſſæ.* b.) Cardine aurito teſta ſtriata rugoſa. *Pectines tenues.* c.) Teſta elongata auribus inæqualibus ſtriis tenuioribus. *Pectunculi.* d.) Striis craſſioribus, teſta interne canaliculata. *Conchæ pectiniformes æquilateræ ſubrotundæ.* e.) A cardine ad oram magis contractæ.
C. Conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ notabiliter umbonatæ & oblique incurvatæ.	a.) Subrotundæ vulgares. b.) Umbone eminentiore foſſulam cordiformem ſua curvatura formante. *Chamæ æquilateræ.*
D. Conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ mediocriter vel leviter umbonatæ & oblique incurvatæ.	a.) Subrotundulæ. b.) Compreſſæ teſta tenuiore cardine magis contracto. *Tellinæ æquilateræ.*
E. Conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ cardine umbone deſtituto.	a.) Teſta tenuiſſima cardine per harmoniam unito. *Pinnæ rectæ.* b.) — — — — — — — *Pinnæ incurvatæ.*

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii.

Pars III. Conchæ Marinæ.

Claſſis II. Conchæ inæquilateræ.

Sectiones.	Genera.
A. Conchæ marinæ valvis æqualibus inæquilateræ, notabiliter umbonatæ & recta incurvatæ.	a.) Subrotundæ vulgares. b.) Cordiformes umbone cardinum diducto. *Conchæ cordiformes.* c.) Umbone cardinum unito. *Conchæ cordiformes.*
B. Conchæ marinæ valvis æqualibus inæquilateræ, mediocriter vel leviter umbonatæ & recta incurvatæ.	a.) Subrotundæ. *Concha margaritifera.*
C. Conchæ marinæ valvis æqualibus inæquilateræ notabiliter umbonatæ & oblique incurvatæ.	a.) Subrotundæ triangulares vulgares. b.) — — — — *Chamæ inæquilateræ.* c.) Quadrilateræ ventricoſæ, *Conchæ rhomboidales.*
D. Conchæ marinæ valvis æqualibus inæquilateræ, notabiliter umbonatæ & oblique incurvatæ.	a.) Subrotundæ. b.) Conchæ pectiniformes inæquilateræ triangulares. c.) — — — — — — — *Tellinæ inæquilateræ.* d.) Inſigniter ventricoſi triangulares. *Conchæ Tellinæformes.* e.) A cardine ad oram anguſtiores. *Muſculi.* f.) Cardine in extremitate unius lateris ſito ad oram anguſtiores. *Conchæ longæ.* g.) A cardine ad oram admodum anguſtæ, inæquilateræ, extremitate hiantes. *Conchæ ſoleneformes.* h.) Rugoſæ, ventricoſæ a cardine acuminato ad oram ſubrotundam & latam productæ. *Mytuli.*

XII. Me-

XII.

Methodus Teſtaceorum C. N. Langii

Pars	Claſſis	Sectiones.	Genera.
Pars III. Conchæ Marinæ.	Claſſis II. Conchæ inæquilateræ.	E. Conchæ marinæ valvis æqualibus inæquilateræ mediocriter vel leviter umbonatæ & oblique incurvatæ, ſtructura & ſtriis peculiaribus.	a.) Triangulares rugoſæ ſtriis denſiſſimis & laminis imbricatim poſitis. *Conchæ imbricatæ.*
			b.) Admodum elongatæ cardine e latere longiore per harmoniam unito, altero breviſſimo aperto, teſta dupliciter extrorſum replicata & celluloſa. *Pholades.*
			c.) Ventricoſæ ſtriis teſtæ filamentis longis donatis. *Dactyli.*
			d.) Striis transverſis in aculeos abeuntibus cardine per gynglimum unito. *Hyſteroconchæ.*
			e.) Inſtar alæ expanſæ. *Conchæ Aliformes.*
			f.) Figuræ quadratæ. *Conchæ quadratæ.*
		F. Conchæ marinæ inæquilateræ non umbonatæ cardine umbone deſtituto.	a.) A cardine tantillum profundiori ad oram anguſtiſſimæ uno latere elongato, altero breviſſimo. *Solenes.*
			b.) Structura peculiari.
	Claſſis III. Conchæ anomalæ ſ. valvis inæqualibus.	A. Conchæ marinæ anomalæ umbonatæ & auritæ.	a.) Teſta valida inſigniter ventricoſa ſtriis latiſſimis. *Pectines anomali.*
			b.) Teſta craſſiore umbone cardinis interne validiſſimo. *Spondyli.*
		B. Conchæ marinæ vix aut irregulariter tantum umbonatæ rugoſæ.	a.) Cardine per ſimplicem gynglimum unito. *Oſtrea vulgaria.*
			b.) Cardine per denticulos ſimul unito. *Oſtrea denticulata ſeu crenata.*
			c.) Cardine intus apophyſi rugoſa inſtructo. *Oſtrea roſtrata.*
			d.) Structura vel ſtriis peculiaria. *Oſtrea peculiaria.*

XIII.

Methodus Teſtaceorum Joh. Chr. Kundmanni. (r)

1. Clariſſimus Auctor compendioſam exhibet methodum ſed in ſubdiviſione generum quorundam nimis prolixus eſt, & in claſſe ſecunda bivalvia cum univalvibus perperam conjungit.

2. Definitiones generum ſatis accuratæ ſunt, in definiendis ſpeciebus brevem nimis ſe geſſit.

Clavis methodi.

Claſſis	Genus		Species.
Claſſis I. Teſtacea univalvia non turbinata.	Genus.	I. Def. Teſtacea marina univalvia valde ventricoſa & ita in ſe transverſim contorta, ut eorum circumvolutiones nulla ex parte promineant, & nullo modo vel vix appareant.	1. *Nautili. Schiffküttel.*
	Genus.	II. Def. Teſtacea univalvia marina in formam coni faſtigiata non turbinata & in ſe non contorta, nullo modo vel ſolummodo in apice tantillum incurvata valva ſuperius convexa ac frequentius clauſa ſubtus vero concava & aperta mobili.	2. *Patellæ. Schüſſel-Muſchel.* 3. *Spondyli. Stein-Auſtern.* 4. *Aures marinæ.* 5. *Umbilici marini.*

XIII. Me-

(r) Joh. Christ. Kundmann. *Promptuarium rerum naturalium & artificialium &c. Wratislav.* 1726. 4*to*.

XIII.

Methodus Teſtaceorum J. C. Kundmanni.

Classis	Genus / Ordo	Characteres	Nomina
Claſſis I. Teſtacea univalvia non turbinata.	Genus. III. Ordo.	1. Teſtacea canaliculata recta, brevia, ſtructuræ tenuis ore frequenter anguſtiore adnata ſuper ſaxa & oſtreorum teſtas.	*6. Balanorum teſtæ ſeu calyces. Zahn-Muſchel.*
		II. Teſtacea univalvia intus cava vermium in modum formata varie incurvata inflexa ac intorta.	*7. Tubuli vermiculares. Wurmformichte Meer-Röhrchen.*
Claſſis II. Teſtacea Bivalvia.	Genus. I. Ordo.	1. Teſtacea valvis æqualibus æquilateris mediocriter vel leviter umbonatis & incurvatis cardine denticulatim unito teſta craſſiore.	*Conchæ. Meer-Muſcheln.*
		2. Teſtacea bivalvia cardine per ſimplicem ginglymum unito.	*Oſtreæ. Auſtern.*
		3. Teſtacea bivalvia valvis æqualibus inæquilatera leviter umbonata, rugoſa & ventricoſa a cardine ſenſim contracto & acuminato ad oram ſubrotundam & latam longe productæ.	*Mytuli. Mieß-Muſcheln.*

XIII. Me-

XIII.

Methodus Teſtaceorum J. C. Kundmanni.

Claſſis II. Teſtacea Bivalvia.

- Genus. I.
  - Ordo.
    - 4. Teſtacea bivalvia ſeu conchæ marinæ valvis æqualibus æquilateræ cardine umbone deſtituto. — *Pinnæ. Steck - Muſcheln.*
    - 5. Teſtacea marina univalvia in ſe non contorta nec incurvata valva ſuperius aperta & concava, inferius vero clauſa & immobili. — *Balani. Meer - Eicheln.*
    - 6. Teſtacea marina ſeu conchæ marinæ, valvis æqualibus inæquilateræ, non umbonatæ, rectæ, a cardine tantillum profundiore ad oram anguſtiſſimæ, atque uno latere maxime elongato, altero vero breviſſimo, utroque autem in ſua extremitate incluſili ſeu aperto ac hiante. — *Solenes. Nagel - Muſcheln.*
- Genus. II. Conchæ auritæ valvis diſſimilibus una plana altera concava mediocriter vel leviter umbonatæ, magis vel minus rugoſæ ſtriis canaliculatis latioribus ac compreſſis ſeu quaſi undulatis conſpicuæ. — *Pectines. Jacobs- Muſcheln.*
- Genus. III. Conchæ tenuioris teſtæ minus concavæ, figura ab una cardinis parte longiore ab altera breviore, figura fere rhomboidea, læves aliæ, aliæ ſtriatæ. — *Tellinæ. Tell- Muſcheln.*

XIII. Me-

XIII.

Methodus Teſtaceorum J. C. Kundmanni.

Claſſis III. Teſtacea Univalvia Turbinata.	Genus	I. Teſtacea marina univalvia turbinata, figura ſua cochlearum in modum intorta ita, ut intima eorum ſpira aliquo ſaltem modo promineat & producatur.	*Cochleæ. Meerſchnecken.*
	Genus	II. Cochleæ marinæ ore admodum parvo ſuperius mucrone omnium longiſſimo.	*Turbines. Schraub-Hörner.*
	Genus	III. Cochleæ marinæ ore & mucrone ſimul longe elongatis & prima ſpira notabiliter anguſtiore quam in Buccinis.	*Strombi. Schraub-Schnecken.*
	Genus	IV. Cochleæ pyramidales baſi volutarum ad inſtar Jonicarum vel Corinthiacarum in ſpiras convolutæ ore longiſſimo.	*Cylindri. Cylinder-Schnecken.*
	Genus	V. Cochleæ æquali craſſitie in longum productæ ore longiſſimo in baſi vero mucronem turbinatum referentes.	*Turbines cylindroides. Cylindriſche Schrauben-Hörner.*
	Genus	VI. Cochleæ marinæ ore & mucrone ſimul elongatis prima ſpira notabiliter ventricoſa.	*Buccina. Kinckhörner.*

XIII.

Methodus Teſtaceorum J. C. Kundmanni.

Claſſis III. Teſtacea Univalvia Turbinata.	Genus	VII. Cochleæ canaliculatæ extrorſum incurvatæ, mucronatæ vel tuberoſæ prope ſummitatem & latere dextro ſulcatæ & auritæ.	*Murices. Stachel-Schnecken.*
	Genus	VIII. Cochleæ canaliculatæ craſſiores ore ex latere ſiniſtro labioſo e pluribus laminis ſibi invicem impoſitis, cochleatæ, ſtriatæ & rugoſæ.	*Purpuræ. Purpur-Schnecken.*
	Genus	IX. Teſtacea marina univalvia non turbinata ſed ita in ſe ſecundum longitudinem contorta ut eorum circumvolutiones nulla ex parte promineant apertura rimæ inſtar anguſta dentata vel ſtriata quandoque etiam lævi ac per baſin extenſa.	*Porcellanæ ſ. Venereæ. Porcellan-Schnecken.*
	Genus	X. Cochleæ marinæ breviores perpendiculariter anomalæ paucis ſpiris & mucrone vel umbone parum aut nihil eminentibus, ore falcato.	*Neritæ. Fiſch-Mäuler.*

XIV.

Methodus Teſtaceorum FRANC. VALENTIN (s) quondam verbi div. Præconis in Inſula Amboina.

1. In figuris Auctor exquiſito labore confectis Rumphio ad latus ponitur merito, ſed in quærenda diſpoſitione conchyliorum ſollicitus non fuit, dum totus methodum Buonnanni IX. ſequitur.

(s) *Oud en nuw Oſtindien P. III. Tom. 2. Amſt.* 1726. *fol.*

XV.

Methodus Teſtaceorum Joh. Ern. Hebenstreit (t).

§. 1. Cl. Auctor diſtinguit inter *teſtacea* & *conchylia*, & notionem generaliorem tribuit prioribus, quia & malacoſtria & oſtracodermata; conchylia vero ſola oſtracodermata ſub ſeſe comprehendunt, ſed non magni momenti mihi videtur hæc diſtinctio, ſi viciſſim conſidero & perpendo ſub notione teſtæ & duram & mollem teſtam intelligi poſſe.

§. 2. Porro echinometra ex conchyliis excludit 1) quia eorum cruſta eſt pars animalis, quam deponere neſcit; 2) quia motu gaudet greſſili, cum ſerpant conchylia pedibus deſtituta.

Claſſis I. Univalvia, irregularia.
- Gen. I. Globoſa. — *Balani.*
- II. Tortuoſa. — *Vermiculi.*

Claſſis II. Univalvia regularia, quæ ſpira carent.
- A. longiora
  - α. parum incurvata — *Dentalia.*
  - β. recta — *Penicilli*
- B. latiora — *Patellæque.*
- ſunt: α. vertice perforato
  - β. vertice integro
    - a. vertice obtuſo
      - 1. margine æquali
      - 2. margine inæquali
        - 1) figuræ ſtellatæ
        - 2) figuræ incertæ
    - b. vertice acuminato
      - 1. recto
      - 2. inflexo
- C. rotunda
  - α. rima laxa non dentata — *Bullæ.*
  - β. rima anguſta & dentata — *Venereæ* ſeu *Porcellanæ.*
    - a. minores
      - 1. unicolores
      - 2. ſtriatæ
      - 3. maculatæ
    - b. mediocres
    - c. majores

XV. Me-

(t) Jo. Ernst. Hebenstreit *diſſ. de ordinibus Conchyliorum methodica ratione inſtituendis. Lipſ.* 1728. 4*to.*

XV.

Methodus Teſtaceorum J. E. HEBENSTREIT.

Claſſis III. Univalvia regularia, quæ ſpira gaudent magis turbinata, turbine per totum excurrente.

- A. ore minus patulo
  - α. figuræ conicæ
    - a. elatioris — *Trochi.*
    - b. depreſſioris umbilicatæ — *Helices* ſeu *Labyrinthi.*
  - β. figuræ rotundæ — *Cochleæ turbinatæ, Cornua Hammonis.*
  - γ. figuræ longioris — *Strombi.*
  - δ. figuræ longiſſimæ, — *Tubus*, *Teleſcopium, Fiſtula.*
- B. ore magis patulo
  - α. longiora ſeu — *Buccina.*
    - a. minora
    - b. mediocria
    - c. majora
  - β. globoſa
    - a. minus globoſa — *Neritæ*, *Cochleæ globoſæ, valvatæ.*
    - b. magis globoſa.
      - 1. turbinibus extus apparentibus
        - 1) fortius turbinata — *Serpentuli.*
        - 2) levius turbinata ſeu — *Cochleæ.*
          - a. vertice obtuſo
          - b. vertice acuminato
            - 1. majores
            - 2. minores.
      - 2. turbinibus intus latentibus, *Nautili.*
        - a. opaci — *Nautilus argenteus.*
        - b. pellucidi — *Nautilus papyraceus.*

XV.

Methodus Teſtaceorum J. E. Hebenstreit.

Claſſis IV. De vertice tantum Turbinata, ore per totum hiante, turbinibus oblique flexis.

Caſſides.

A. Aſperæ

- a. muricatæ
  - α. non caudatæ
    - 1. ramoſæ
    - 2. tuberoſæ
  - β. caudatæ
    - 1. ſpinoſæ
    - 2. verrucoſæ
    - 3. tuberoſæ
- b. alatæ
  - α. vertice extra alam prominente
    - 1. ala ad tergum reclinata
      - 1) acuminata
      - 2) obtuſa
        - a. læviores
        - b. aſperiores
          - α. per totum
          - β. vertice tantum
            - 1. verrucoſo
            - 2. echinato.
    - 2. ala cum baſi continua
      - 1) ala diviſa
      - 2) ala integra
        - a. vertice verrucoſo
        - b. vertice echinato.
  - β. vertice inter alas deliteſcente, nodoſæ ſeu cornutæ.
    - 1. nodis longioribus, mares
    - 2. brevioribus, fœminæ
- c. ſulcatæ
  - α. margine dentato & integro
  - β. margine dentato fimbriato
  - γ. margine non dentato æquali.

XV. Me-

XV.

Methodus Teſtaceorum J. E. Hebenstreit.

Claſſis IV. De vertice tantum Turbinatâ, ore per totum hiante, turbinibus oblique flexis.

- d. cancellatæ
- e. granulatæ
- f. ſpinoſæ
- g. caudatæ
- h. verrucoſæ
- i. tuberoſæ.

B. Læves
- a. per totum læves
- b. ventre tantum læves vertice aſpero
  - α. minores
  - β. majores.

Claſſis. V. Univalvia vertice tantum Turbinata, ore per totum hiante, ſpiris circa centrum flexis.

A. Figuræ conicæ, Volutæ conicæ
- a. vertice plano æquabili, *Literatæ.*
- b. vertice prominentiore, *Metæ butyri.*
- c. vertice roſtrato, *Muſicæ, Veſpertilion.*

B. Figuræ cylindraceæ
- a. ventre amplo
  - α. vertice depreſſo, corpore læves.
    - 1. vertice coronato *Cymbium.*
    - 2. vertice non coronato *Rhombi*, List. *Har-*
  - β. vertice prominente, *pæ.*
- b. ventre compreſſo
  - α. majores
    - 1. tigerinæ
    - 2. pennatæ
    - 3. ſquammatæ & variegatæ.
  - β. minores, Cylindri proprie ſic dicti
    - 1. non dentati
    - 2. dentati, margine plicato.

Claſſis VI. Minus turbinata ſpira unica brevi.

Aures marinæ

A. Foraminibus pertuſis
- a. in verticem deſinentibus
- b. planis

B. Foraminibus obliteratis

XV.

Methodus Teſtaceorum J. E. Hebenstreit.

Claſſis VII. Bivalvia valvis per gingly-mum connexis.

- A. Corpore craſſo
  - α. rotundiores, — *Chamæ.*
  - β. longiores, — *Mytuli.*
- B. Corpore tenuiori
  - α. rotundiores, — *Tellinæ.*
    - 1. margine non dentato
    - 2. margine ſerrato,
  - β. longiores
    - 1. latiores, — *Pinnæ.*
    - 2. anguſtiores, — *Solenes.*
  - γ. inæquales, — *Mitella, Vomer, &c.*

Claſſis VIII. Bivalvia per ginglymum cohærentia.

Valvis ſupra cardinem recurvis.

- A. Cavitate ſphærica
  - a. valvis arcte clauſis, — *Pectunculi.*
    - α. aſperi
    - β. læves.
  - b. valvis in rimam hiantibus, — *Conchæ.*
    - α. læves, — *Bucardium.*
    - β. aſperæ, — *Venereæ.*
- B. Cavitate compreſſa
  - a. rotunda, — *Corculum, Fragum.*
  - b. naviculari, — *Naviculæ.*

- A. Articulatione extus apparente ſeu auriti
  - a. teſtis diſſimilibus, — *Pectines eremitarum.*
  - b. teſtis ſimilibus, — *Pectines minores.*
    - α. auribus æqualibus.
    - β. auribus inæqualibus.
- B. Articulatione plana, ſed tecta, — *Oſtreæ.*
  - a. rugoſæ.
  - b. aculeatæ,
  - c. læves.

XVI. Me-

XVI.

Methodus Teſtaceorum JOH. PHIL. BREYNII (u).

§. 1. Cl. Auctor jure quidem ex conchyliorum ordine derivat Belemnites, ſed quia hæc petrefacta conchylia hactenus fruſtra quæſita ſunt inter teſtacea marina quæ littora maris tegunt, pelagia potius & in abyſſo maris latitare videntur, quorum ſtructura an ex petrefactis ſpeciminibus tam clare explicari poſſit, valde dubito: idem fere dixerim de Orthoceratitibus.

Teſtacea

I. tubuloſa, quæ tubuli in modum excavata ſunt

A. Monothalamia, quæ unicam tantum habent cavitatem continuam, ſeu thalamum, quem occupat totum animalis portio mollis, ut *Tubulus*, *Cochlidium*.

B. Polythalamia, quorum cavitas in varias cavitates, ſeu thalamos, mediantibus diaphragmatibus pariter teſtaceis dividitur; extimo thalamo animali receptaculum præbente, ceteris vacuis, ſed ſiphunculo ſenſim gracileſcente ad apicem usque perviis.

II. vaſculoſa, quæ vas, vel vaſculum quoddam repræſentant, plus minus excavatum.

A. Simplicia, quæ unica Teſta continua conſtant, ut *Lepas*.

B. Compoſita, quæ ex pluribus una portionibus componuntur, ut *Concha*, *Conchoides*, *Balanus* & *Echinus*.

(u) JOH. PHIL. BREYNII *diſſ. phyſica de Polythalamiis*, *nova teſtaceorum claſſe*; *Gedani* 1732. 4*to*.

XVI.

Methodus Teſtaceorum J. P. Breynii.

Genera ſumma ſeu
Claſſes. I. Tubulus, Teſta tubuloſa monothalamia, vel in lineam rectam extenſa, vel incurva vel contorta, vel aliquando ad ſpiram ſed irregulariter accedens.

Genera ſubalterna.

a. *Dentalia*
b. *Entalia*
c. *Solenes univalves*
d. *Belemnitæ Pruſſici.* Tubuli marino terreſtres, conici, in baſi cavitate inſtructi conica, in tenuem ſiphunculum ad apicem usque excurrentem terminante.

Species

α. Belemnites conicus, cavitate in baſi conica, ad medium circiter excurrente
β. Belemnites conicus quidem ad medium usque, ſed deinde baſin verſus ſenſim contractior, cavitate tertiam fere ſui partem occupante.

II. Cochlidium, Teſta tubuloſa, monothalamia, conica in ſpiram conſtanter regularem convoluta.

Genera

a. *Nautili tenues*
b. *Aures marinæ*
c. *Neritæ*
d. *Cochleæ*
e. *Buccina*
f. *Murices*
g. *Caſſides*
h. *Cylindri*
i. *Volutæ*
l. *Porcellanæ* &c.

XVI. Me-

XVI.

Methodus Teſtaceorum J. P. Breynii.

Claſſes. III. Polythalamium, Teſta tubuloſa, polythalamia, conica, recta, vel in ſpiram rectam convoluta, cum ſiphunculo thalamos tranſeunte.

Genera ſubalterna

a. Orthoceras. *Polythalamium in lineam rectam, vel proxime ad rectam accedentem extenſum.*

Species

α. *Orthoceratites ſiphunculo axem tranſeunte graciliori, lentiſſime decreſcens; thalamis olim, nunc articulis amplioribus.*

β. *Orthoceratites ſiphunculo axem tranſeunte graciliori, ſubito decreſcens; thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus aliquantulum.*

γ. *Orthoceratites ſiphunculo axem tranſeunte graciliori, ſubito decreſcens; thalamis olim, nunc articulis anguſtiſſimis, minusque convexis.*

δ. *Orthoceratites ſiphunculo inter centrum & peripheriam poſito, aliquantulum craſſiori, ſubito decreſcens; thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus.*

ε. *Orthoceratites ſiphunculo inter centrum & peripheriam ſito graciliori, ſubito decreſcens, externe ſulcatus; thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus.*

ζ. *Orthoceratites ſiphone ad peripheriam poſito craſſiori, lente decreſcens; thalamis olim, nunc articulis latioribus.*

η. *Orthoceratites ſiphone ad peripheriam poſito craſſiore, lente decreſcens; thalamis olim, nunc articulis anguſtioribus.*

θ. *Orthoceratites ſiphone ad peripheriam poſito craſſiore compreſſo, lente decreſcens; thalamis olim, nunc articulis latioribus.*

XVI. Methodus Teſtaceorum J. P. Breynii.

Claſſes. III. *Species*

ι. Orthoceratites ſiphone ad peripheriam locato amplissimo & annularibus eminentiis inſignito, lente decreſcens.

Genera ſubalterna

b. Lituus. *Polythalamium a baſi primo in lineam fere rectam extenſum, deinde vero in ſpiram externe apparentem in plano horizontali convolutum.*

c. Ammonia. *Polythalamium in ſpiram externe utrinque apparentem in plano horizontali convolutum.*

Species

α. Cornu Ammonis. Poſt-hoorentje Rumphii.

d. Nautilus. *Polythalamium in ſpiram interne latentem in plano horizontali convolutum.*

Ordines

α. Nautilus diaphragmatibus convexo concavis, ſemilunaribus.

β. Nautilus diaphragmatibus multifariam ſinuoſis.

Species 1. *Nautilites articulis multifariam ſinuoſis, ſtriis verſus dorſum trifidis.*

2. *Nautilites articulis multifariam ſinuoſis, minor, valde compreſſus, leniter ſtriatus, dorſo acuto.*

3. *Similis, ſed quadruplo major.*

IV. Lepas, Teſta vaſculoſa, ſimplex, referens vaſculum magis minusve concavum, orificio multum patente.

Genera ſubalterna: I. *Patellæ.* II. *Lepades.*

V. Concha, Teſta vaſculoſa, compoſita, bivalvis i. e. quæ ex duabus componitur valvis, ſive vaſculis magis minusve concavis, in cardine articulatione quadam inter ſe junctis, ut aperiri & claudi queant.

Genera: I. *Chamæ.* II. *Mituli.* III. *Tellinæ.* IV. *Pinnæ.* V. *Oſtreæ.* VI. *Pectines.* VII. *Anomiæ.*

VI. Conchoides, Teſta vaſculoſa, compoſita, bivalvis; ſed quæ præterea ex aliquot minoribus portiunculis teſtaceis componitur.

Genera: I. *Pholades.* II. *Anatiferæ.*

VII. Balanus, Teſta vaſculoſa, compoſita, quæ præter unicam majorem teſtam, alias portiones minores habet, ex quibus componitur.

Genera: I. *Balanus* vulgo dictus.

VIII. Echinus, Teſta vaſculoſa, compoſita, undique clauſa, magis minusve concava, duobus tantum foraminibus, ſeu aperturis pro ore & ano perforata; externe aculeis, vel claviculis, mobilibus, teſtaceis armata. Genera: *α. Echinometra. β. Echinoconus. γ. Echinocorys. δ. Echinanthus. ε. Echinoſpatagus. ζ. Echinobriſſus. η. Echinodiſcus.*

XVII.

XVII. Methodus Teſtaceorum Car. Linnæi. (v)

1. Hæc methodus Celeb. Auctoris nimis concinna, & ad ſpecies ſeſe non extendens in ſequentibus Syſtematis Naturæ editionibus multum aucta & emendata exſtat.

Clavis claſſium.

Claſſis	Genera.
Claſſis I. Teſta univalvis ſpiralis unilocularis Cochlea.	*Helix*, *Labyrinthus*, *Voluta*, *Cochlea varia*, *Buccinum*, *Lyra*, *Turbo*, *Caſſida*, *Strombus*, *Fiſtula*, *Terebellum*, *Murex*, *Purpura*, *Aporrhais*, *Nerita*, *Trochus*
Claſſis II. Teſta univalvis ſpiralis multilocularis Nautilus.	*Nautilus*, *Orthoceros*, *Lithuus*
Claſſis III. Teſta univalvis convoluta rima longitudinali Cyprea.	*Concha Veneris*, *Porcellana*
Claſſis IV. Teſta univalvis patula leviter concava perforata ad angulum ſpiralis Haliotis	*Auris marina*
Claſſis V. Teſta univalvis concava ſimplex Patella.	*Patella*
Claſſis VI. Teſta univalvis teres ſimplex Dentalium.	*Dentalium*, *Entalium*, *Tubus Vermicularis*
Claſſis VII. Teſta bivalvis Concha.	*Mytulus*, *Vulva marina*, *Pholas*, *Bucardium*, *Perna*, *Chama*, *Solen*, *Tellina*, *Pinna*, *Oſtrea*, *Pecten*, *Mitella*. Vomer
Claſſis VIII. Teſta multivalvis Valvulæ duabus plures Lepas	*Concha anatifera*, *Verruca teſtudinis*, *Balanus marinus*.

(v) Caroli Linnæi *Syſtema Naturæ Lugd. Bat.* 1735 *fol. regal.*

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville. (w)

1. Auctor in recenſendis ſpeciebus dives varietates ſigno peculiari diſtinxit, reliquas arte politas aſteriſco.
2. Ut mihi videtur, uti male facit quasdam veras ſpecies varietatibus adnumeraſſe, ita viciſſim meras varietates veris ſpeciebus immiſcuit.
3. Neque disquiro an pollicipedes, quas in Claſſ. III. ad peculiarem familiam traxit, ſint rudimenta, chamarum, mytulorum, oſtrearum &c.

Claſſis	Familia	Species.	Varietates.
Claſſis I. Conchæ Univalves.	Familia I. *Lepades* ſ. *patellæ.* Lepas eſt concha univalvis, gibboſa, alicui corpori duro ſemper adhærens, vertice obtuſo, acuto, depreſſo, recurvo l. perforato.	1. Lepas vertice acuto.	1. — 5.
		2. Lepas vertice depreſſo.	2. — 10.
		3. Lepas intus concamerata.	3. — 7.
		4. Lepas ſeptenis coſtis e vertice effluentibus in circuitu extremo ſeptem aculeos formantibus ſtellæ inſtar radiata, alias dicta aſtrolepas.	
		5. Lepas vertice recurvo.	5. — 3.
		6. Lepas vertice incurvato ad limbum deſinente, quod repræſentat pectinem profunde ſtriatum, alias dicta concho-lepas.	6. — 1.
		7. Lepas vertice perforato.	7. — 6.
	Familia II. *Aures marinæ.* Auris marina eſt concha univalvis plana ad aurem humanam multum accedens apertura ſua omnium patentiſſima.	1. Auris marina ſex foraminibus.	1. — 1.
		2. Auris marina margaritifera ſeptem foraminibus.	2. — 5.
		3. Auris marina oblonga.	3. — 3.
		4. Auris marina foraminibus carens, ſpira interna admodum a circuitu diſtincta & nullo modo intus ſplendida.	

(w) *L'Hiſtoire naturelle éclaircie dans deux de ſes parties principales la Lithologie & la Conchiologie. à Paris.* 4. 1742.

XVIII.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Claſſis I. Conchæ Univalves.

Familia	Species.	Varietates.
Familia III. *Conchæ canales* ſ. *Tubuli marini.* Tubulus marinus eſt concha univalvis figura oblonga in apicem deſinente cornu modice inflexo, recta.	1. Canales dentales ſtriati.	1. — 1.
	2. Canales dentales recti.	
	3. Canales cornu modice inflexo ſimiles.	3. — 8.
	4. Penicillus marinus ſ. Alveolus ex inſula Amboina.	
	5. Canales dentales antales dicti.	5. — 2.
Familia IV. *Naviculæ* ſ. *Nautili.* Nautilus eſt Concha univalvis, oblonga, & rotunda, tenuis, craſſa, aurita, inaurita, lævis & canaliculata, naviculam exhibens.	1. Nautilus maximus craſſus & lævis.	1. — 2.
	2. Variis partitionibus concameratus.	
	3. Canaliculatus, vacuus & integer, nullo diaphragmate disjunctus.	
	4. Papiraceus, depreſſus & tenuis.	
	5. Auritus & latiore carina.	5. — 3.
Familia V. *Cocleæ lunares.* Coclea lunaris eſt univalvis, ore rotundo, umbilicata, clavicula depreſſa, elata, ſuperficie ſtriata, laciniata, canaliculata, tuberoſa, lævi.	1. Coclea lunaris faſciata & tuberoſa.	1. — 4.
	2. Coclea olearia & umbilicata.	
	3. Coclea apice exerto.	3. — 5.
	4. Coclea apice depreſſo.	4. — 2.
	5. Coclea, oculus Hirci.	5. — 3.
	6. Coclea canaliculata & aſpera, os aureum dicta.	
	7. Coclea canaliculata & aſpera, os argenteum dicta.	
	8. Delphinus.	
	9. Coclea granulata & umbilicata.	
	10. Coclea depreſſa, tuberibus ex utraque parte circumdata.	
	11. Coclea calcar aculeis in duos ordines diſpoſitis.	

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Claſſis I. Conchæ Univalves.

Familia	Species.	Varietates.
Familia VI. *Cocleæ valvatæ ſ. ſemilunares.* Coclea ſemi-lunaris eſt univalvis, compactili corpore, ore plano & dentato, ex parte columellæ edentula, quædam apice paulum exerto, quædam compreſſo.	1. Nerita dentata.	1. — 5.
	2. Nerita canaliculata.	
	3. Nerita ſulcata.	3. — 2.
	4. Nerita edentula.	4. — 10.
	5. Coclea umbilicata.	5. — 5.
	6. Coclea umbonata.	6. — 3.
Familia VII. *Cocleæ ore depreſſo.* Coclea ore depreſſo, eſt univalvis, lata, baſi conoide, apice exerto, depreſſo, plano, ore dentato, edentulo, umbilicata, unionum ſplendore diſtincta.	1. Trochus, apice exerto.	1. — 5.
	2. Trochus nodoſus.	2. — 4.
	3. Trochus apice minus exerto, ore ampliore & ſubrotundo, umbilicatus.	3. — 4.
	4. Trochus aculeis & tuberibus circumdatus.	4. — 4.
	5. Trochus globoſus thoracis interioris, pelle equina, ore dentato.	
	6. Trochus calcar aculeis cuique circulo diſpoſitis.	6. — 3.
	7. Trochus apice depreſſo & plano.	7. — 3.
	8. Trochus, cornu ſancti Huberti, labro plicato.	8. — 3.
	9. Trochus ſcalæ, ſeu ſolarium, ore depreſſo.	9. — 2.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Claſſis	Familia	Species.	Varietates.
Claſſis I. Conchæ Univalves.	Familia VIII. *Buccina.* Buccinum eſt Concha univalvis tubæformis, ventre extenſo, ore lato & elongato, cauda longa & diſtincta, brevi, clavicula in longum erecta, minus erecta, contabulata, roſtro recurvo.	1. Buccinum cauda longa & diſtincta, ore elongato.	1. — 14.
		2. Buccinum cauda brevi, ore expanſo.	2. — 14.
		3. Buccinum clavicula in longum erecta.	3. — 12.
		4. Buccinum clavicula minus erecta, roſtro recurvo.	4. — 12.
	Familia IX. *Turbines ſeu Strombi.* Turbo ſeu Strombus eſt Concha univalvis, ore longo, largo, depreſſo, rotundo, dentato, edentulo, verſus baſim anguſtiore, aurita, in longum & acutiſſimum mucronem definens.	1. Turbo ore longo, edentulo, columella rugoſa.	1. — 7.
		2. Turbo ore dentato, columella rugoſa.	2. — 2.
		3. Turbo pyramidalis, ore depreſſo.	3. — 5.
		4. Turbo ore in longum erecto.	4. — 4.
		5. Turbo ore plano, figura productiore.	5. — 2.
		6. Turbo ore largo & ovali.	6. — 3.
		7. Turbo ore rotundo.	7. — 6.
		8. Turbo ſcalaris Rumphii albis filis ligatus.	
		9. Turbo auritus Rondeletii.	
	Familia X. *Volutæ* ſeu *Cuculli.* Voluta ſeu Cucullus eſt Concha univalvis, a figura ſic nominata, ore ſemper oblongo, clavicula erecta, depreſſa, aliquando coronata.	1. Voluta clavicula exerta.	1. — 18.
		2. Voluta clavicula depreſſa.	2. — 13.
		3. Voluta clavicula coronata.	3 — 5.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Claſſis I. Conchæ Univalves.

Familia	Species.	Varietates.
Familia XI. *Rhombi* ſeu *Cylindri*. Rhombus ſeu Cylindrus eſt Concha univalvis, a figura ſic appellata, ore ſemper oblongo, aliquando clavicula circulo diſtincta, coronata, columella lævi, rugoſa.	1. Rhombus, clavicula corpori unita.	1. — 12.
	2. Rhombus clavicula circulo diſtincta.	2. — 3.
	3. Rhombus clavicula coronata.	3. — 5.
	4. Rhombus columella rugoſa.	4. — 10.
Familia XII. *Murices*. Murex eſt Concha univalvis, tuberculis & aculeis horrida, clavicula aſpera prope ſummitatem, exerta, compreſſa, ore ſemper expanſo, dentato, edentulo, labro digitato, alato, plicato, laciniato, columella rugoſa, lævi.	1. Murex tuberculis & aculeis horridus.	1. — 18.
	2. Murex lævis, clavicula pauliſper aſpera, roſtro recurvo.	2. — 9.
	3. Murex labro digitato.	3. — 14.
	4. Murex labro alato & laciniato.	4. — 18.
	5. Murex unicus, ore a dextra ad ſiniſtram inclinato.	
Familia XIII. *Purpuræ*. Purpura eſt Concha univalvis, a capite usque ad baſin tuberculis, ſtriis, umbonibus & ſpinis laciniata, ore tenui fere rotundo, cauda brevi, pleræque baſi in longum roſtrum erecta.	1. Purpura ramoſa, cauda brevi.	1. — 7.
	2. Purpura ſpinoſa, cauda longa.	2. — 3.
	3. Purpura tuberoſa, longo roſtro & cauda longa.	3. — 3.
	4. Purpura craſſa, coſtata, roſtro recurvo.	4. — 2.
	5. Purpura piloſa, clavicula elongata.	5. — 2.
	6. Purpura tenuis, aculeata, clavicula compreſſa, brevi roſtro.	6. — 2.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'ARGENTVILLE.

Classis	Familia	Species.	Varietates.
Claſſis I. Conchæ Univalves.	Familia XIV. *Conchæ Globoſæ.* Concha globoſa eſt univalvis, ventre inſtar globi ſubrotundo, apertura laxiore, dentata, edentula, clavicula mediocriter umbonata, depreſſa, columella aſpera, lævi.	1. Dolium rotundum & umbilicatum	1. — 6.
		2. Dolium oblongum & læve.	2. — 6.
		3. Dolium oblongum coſtatum, umbonatum.	3. — 8.
		4. Dolium cauda elongata & arcuata.	4. — 5.
		5. Dolium Bulla dictum.	5. — 7.
		6. Dolium, concha ſphærica faſciata, cœrulea, intus flavida, Vitta cœrulea appellata, rariſſima.	6. — 1.
	Familia XV. *Porcellanæ* ſeu *Venereæ.* Porcellana ſeu Venerea eſt Concha univalvis, a rimula ſic nominata, ore dentato ex utraque parte, conglobata, oblonga, gibboſa, umbonata.	1. Porcellana conglobata & craſſa.	1. — 17.
		2. Porcellana pyriformis & tenuis.	2. — 4.
		3. Porcellana figura oblonga & craſſa.	3. — 16.
		4. Porcellana in aliqua parte gibboſa.	4. — 5.
Claſſ. II. Conchæ Bivalves.	Familia I. *Oſtrea.* Oſtreum eſt Concha bivalvis, teſtis extus ſordidis, luto obductis, e cruſtis multis ſeu laminis compoſitis, lævis, aculeis, ſtriis, tuberibus inſtructa, plana, plicata, globoſa, valva inferiori elatiore quam ſuperiore.	1. Oſtreum planum & læve.	1. — 15.
		2. Oſtreum plicatum læve.	2. — 6.
		3. Oſtreum globoſum & ſpinoſum.	3. — 10.
		4. Oſtreum globoſum, laminis eminentibus laciniatum.	4. — 2.
		5. Oſtreum globoſum, foliaceum.	5. — 4.
		6. Oſtreum oblongum & umbonatum.	6. — 5.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Claſſis II. Conchæ Bivalves.

Familia	Species	Varietates
Familia II. *Chamæ.* Chama eſt Concha bivalvis, lævis, aliquantulum rugoſa, ſpinoſa, valvis æqualibus elatis, convexis, ore patulo & hiante.	1. Chama oblonga, plana, transverſe ſtriata.	1. — 4.
	2. Chama oblonga, elata, ab apice ſtriata.	2. — 6.
	3. Chama rotunda æquilateralis.	3. — 25.
	4. Chama Venerea, inæquilateralis.	4. — 15.
	5. Chama ſtriis diverſimode exaratis.	5. — 1.
Familia III. *Muſculi* ſeu *Mytuli.* Muſculus ſeu Mytulus eſt Concha bivalvis, oblonga, in acumen deſinens æqualibus extremitatibus, lævis, aſpera, plana, elata, aliquando roſtro pauliſper elato.	1. Muſculus planus in acumen deſinens.	1. — 21.
	2. Muſculus elatus, æquilateralis.	2. — 8.
	3. Tellina oblonga, plana, æqualibus extremitatibus.	3. — 11.
	4. Tellina oblonga, diſſimilibus extremitatibus.	4. — 10.
	5. Tellina mutilata.	5. — 3.
Familia IV. *Cordiformes.* Concha Cordiformis eſt bivalvis, globoſa, elata, canaliculata, inaurita, ſpinoſa vel imbricata.	1. Bucardium globoſum.	1. — 7.
	2. Cordiforme triangulare.	2. — 6.
	3. Cordiforme, Cor hominis, ſeu Veneris.	3. — 3.
	4. Cordiforme imbricatum.	4. — 4.
	5. Cordiforme, Archa Noëmi.	5. — 2.
	6. Concha exotica margine in mucronem emiſſo, intus fiſtuloſa, tota candida & tenuis F. Columnæ.	
Familia V. *Pectines.* Pecten eſt Concha bivalvis, ex omni parte cluſilis & ſtriata in formam Pectinis, quo capilli pectuntur, plana, elata, aurita, ſemiaurita, inaurita.	1. Pecten utrinque auritus.	1. — 17.
	2. Pecten ſemiauritus.	2. — 6.
	3. Pecten inauritus.	3. — 7.

XVIII.
Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Claſſis	Familia	Species.	Varietates.
Claſſ. II. Conchæ Bivalves.	Familia VI. *Solenes* ſive *Ungues.* Solen eſt Concha bivalvis, corpore longo, ex utraque extremitate patente, recto vel arcuato.	1. Solen corpore recto.	1. — 12.
		2. Solen corpore arcuato, ſeu curvus.	2. — 2.
Claſſis III. Conchæ Multivalves ſeu Polyvalves.	Familia I. *Echini.* Echinus marinus eſt Concha multivalvis, orbicularis, ovalis, anguloſa, irregularis, plana, aculeis, tuberculis inſignita, aliquando ſpinis denudata.	1. Echinus orbicularis.	1. — 9.
		2. Echinus ovalis.	2. — 2.
		3. Echinus anguloſus.	3. — 3.
		4. Echinus irregularis.	4. — 9.
		5. Echinus planus, ſtellatus.	5. — 2.
	Familia II. *Vermiculi marini.* Vermiculi marini ſunt Conchæ multivalves, canaliformes, ſubrotundæ, rugoſæ, incurvatæ, rectæ, intortæ.	1. Vermiculi directe diſpoſiti.	1. — 5.
		2. Vermiculi incurvati.	2. — 4.
		3. Vermiculi circulariter diſpoſiti.	3. — 9.
	Familia III. *Balani.* Balanus eſt Concha multivalvis, glandiformis, duodecim laminas continens, ore ampliore, anguſtiore.	1. Balanus ore ampliore, major latus.	1. — 6.
		2. Balanus ore anguſtiore, ſtriatus parvus, ſeu minor.	2. — 4.

XVIII.

Methodus Teſtaceorum D. D'Argentville.

Classis	Familia	Species.	Varietates.
Claſſis III. Conchæ Multivalves ſeu Polyvalves.	Familia IV. *Pollicipedes.* Pollicipedes ſunt Conchæ multivalves, planæ, triangulares, multis laminis in acumen deſinentibus conſtantes, pediculo inhærentes, multis cirris inſignitæ.	1. Pollicipedum congeries.	
	Familia V. *Conchæ Anatiferæ.* Concha Anatifera eſt multivalvis, plana, triangularis, e quinque teſtis compoſita, longo pediculo ligatis, quatuordecim cirris conſpicua.	1. Concha Anatifera, adhærens pediculo oblongo & craſſo.	1. — 2.
		2. Concha Anatifera, pediculata, pediculo exiguo Amygdalæformis.	
		3. Concha Anatifera ramoſa ſeu arboreſcens, elongatior & acutior.	
	Familia VI. *Pholades.* Pholas eſt Concha multivalvis, oblonga, duabus aut quinque teſtis diſtincta, lævis, aſpera, reticulata, accurate clauſa, non perfecte clauſa.	1. Pholas oblonga & rotunda, duabus valvis conſtans.	1. — 6.
		2. Pholas oblonga, irregularis, duabus valvis conſtans.	2. — 2.
		3. Pholas oblonga, irregularis, quinque valvis conſtans.	3. — 1.

XVIIII.

XVIIII.

Methodus Teſtaceorum Clar. Nic. Gualtieri. (x)

1. Splendidi Operis Auctor totus in eo eſt, ut emendatam Langii methodum (XII.) exhibeat, an vero ea correxit, quæ huic methodo exprobrantur, hic non disquiro, comparatio utriusque cuivis intelligenti lectori hac in re faciet ſatis.

			Genera.
Pars I. Teſtæ Exothalaſſiæ.	Claſſis I. Cochleæ.	Sectio I. Vulgares umbilicatæ depreſſæ.	
		II. Mucrone elongato.	*Turbines terreſtres.*
	Claſſis II. Fluviatiles Teſtæ.	I. Non Turbinatæ.	*Patellæ.*
		II. Turbinatæ.	*Cochlea depreſſa, Nerita, Buccinum, Turbo.*
		III. Conchæ.	*Muſculus.*
Pars II. Teſtæ marinæ integræ non Turbinatæ.	Claſſ. I. Simplices.	I. Vaſculoſæ.	*Patellæ.*
		II. Tubuloſæ.	*Tubuli.*
	Claſſ. II. Quæ internam fabricam occultant.	I. Vaſculoſæ.	*Cymbium, Mus marinus, Porcellana.*
		II. Tubuloſæ polythalamiæ.	*Nautilus, Ammonia, Orthoceras.*
Pars III. Cochleæ marinæ.	Claſſ. I. Cochleæ longæ.	I. Ore labiisque rectis.	
		II. Piriformes.	
	Claſſ. II. Canaliculatæ.	I. Rectæ.	*Purpura.*
		II. Incurvatæ.	*Murex, Aporrhais, Purpura, Caſſida.*
	Claſſ. III. Buccina.	I. Parva.	
		II. Majora.	
	Claſſ. IV. Strombi.	I. Ore ſuperius aperto.	
		II. Integri.	

XVIIII.

(x) *Index Teſtarum Conchyliorum quæ adſervantur in muſæo* Nic. Gualtieri *& methodice diſtributæ exhibentur Tab. CX. Florent.* 1742. *fol. maj.*

XVIIII.

Methodus Teſtaceorum Clar. N. Gualtieri.

			Genera.
Pars III. Cochleæ marinæ.	Claſſ. V. Cochleæ ore brevi mucrone inſigniter elongato.	Sectio I. Turbines aperti.	
		II. Turbines integri.	
		III. Trochi.	
	Claſſ. VI. Cochl. breviores.	I. Proportionatæ.	
		II. Non proportionatæ.	*Nerita umbilicata, Auris marina.*
Pars IV. Conchæ marinæ.	Claſſ. I. Valvis æqualibus æquilateræ.	I. Notabiliter umbonatæ, & recta incurvatæ.	*Cordiformes.*
		II. Mediocriter umbonatæ & recta incurvatæ.	*Pectines, Pectunculi.*
		III. Notabiliter umbonatæ & oblique incurvatæ.	
		IV. Mediocriter umbonatæ & oblique incurvatæ.	
		V. Non umbonatæ.	*Pinnæ.*
	Claſſ. II. Valvis æqualibus inæquilateræ.	I. Notabiliter umbonatæ & recta incurvatæ.	*Cordiformes.* quædam.
		II. Leviter umbonatæ & recta incurvatæ.	
		III. Notabiliter umbonatæ & oblique incurvatæ.	
		IV. Leviter umbonatæ & oblique incurvatæ.	*Tellina inæquil. Muſculus, Mytulus.*
		V. Structura & ſtriis peculiaribus.	
		VI. Non umbonatæ.	*Solen, Terebratula longa, bracteata.*

XVIIII.

XVIIII.

Methodus Teſtaceorum Clar. N. Gualtieri.

Pars	Claſſis	Sectio	Genera.
Pars IV. Conchæ marinæ.	Claſſ. III. Valvis inæqualibus.	Sectio I. Umbonatæ.	*Concha pectinata, Spondylus, Gryphoides.*
		II. Non, vel irregulariter umbonatæ ſine ullo cardinis indicio.	*Oſtreum.*
Pars V. Teſtæ marinæ polytomæ.	Claſſis. Multivalvia.	I. Quarum portiones connectuntur per articulationem cartilagineam.	*Pholas, Tellina cancellifera.*
		II. Quarum portiones connectuntur per ſuturam ſquamoſam.	*Balani.*
		III. Quarum portiones connectuntur per ſuturam propriam.	*Echinus, Echinometra, Echinoſpatagus, Echinantus, Echinodiſcus.*

XX.

Methodus Teſtaceorum *Anonymi*, quæ in *Catalogo rerum natural. Lipſ.* 1743. *publica auctionis lege venditarum*, proſtat. (y)

	Genera.	Species.
Claſſis I. Conchylia Univalvia.	I. *Nautili.*	a. Nautilus tenuis.
		b. Nautilus craſſus.
		c. Cornu Ammonis.
		d. Papyraceus.
	II. *Cochleæ.*	a. Cochlea lunaris.
		b. Cochlea umbilicata.
		c. Cochlea petholata.
		d. Cochlea laciniata.
	III. *Trochi.*	a. Buccino-Trochus.
		b. Trochus maculoſus.
		c. Trochus Papuanus.
		d. Trochus eburneus.
		e. Trochili.
	IV. *Valvatæ.*	a. Vitellum.
		b. Neritæ.
		c. Valvata.
		d. Pennata.
	V. *Caſſides.*	a. Caſſis tuberoſa.
		b. Caſſis rubra.
		c. Caſſis faſciata.
		d. Caſſis ſpinoſa.
		c. Caſſis verrucoſa.
	VI. *Murices.*	a. Tribulus.
		b. Murex major.
		c. Murex ramoſus.
		d. Murex ſaxatilis.
		e. Hauſtellum.

XX. Me-

(y) *Verzeichniſs eines Naturalien-Cabinets, ſo 1743. in Leipzig verauctionirt worden.*

XX.

Methodus Teſtaceorum *Anonymi*, quæ in *Catalogo rerum natural. Lipſ.* 1743. *publica auctionis lege venditarum*, proſtat.

Claſſis	Genera.	Species.
Claſſis I. Conchylia Univalvia.	VII. *Cochleæ* globoſæ ſeu ovariæ & umbilicatæ.	a. Cochlea alearia parva. b. Cochlea nodoſa. c. Cochlea globoſa. d. Cochlea pectinata. e. Ovum ibicis. f. Cochlea umbilicata.
	VIII. *Buccinum.*	a. Buccinum Tritonis. b. Buccinum tuberoſum. c. Buccinum lineatum. d. Buccinum faſciatum. e. Corona papalis. f. Fuſus longus. g. Buccinum undoſum. h. Buccinum verrucoſum.
	IX. *Strombi.* *Pfriemenhörner.*	a. Subula craſſa. b. Strombus caudatus, lævis. c. Strombus faſciatus. d. Turris Babylonica. e. Tympanotonus.
	X. *Volutæ.* *Walzen.*	a. Cymbium coronatum. b. Voluta maxima alba. c. Voluta muſicalis Rumphii. d. Voluta marmorea. e. Voluta ſpectrorum. f. Voluta pinnata. g. Rapa. h. Auricula Midæ. i) Harpa. l.) Veſpertilio.

XX.

Methodus Teſtaceorum *Anonymi*, quæ in *Catalogo rerum natural. Lipſ.* 1743. *publica auctionis lege venditarum*, proſtat.

Claſſis	Genera.	Species.
Claſſis I. Conchylia Univalvia.	XI. *Cylindri. Rollen.*	a. Cylinder niger.
		b. Cylinder cœruleis guttis.
		c. Cylinder achatinus.
	XII. *Alatæ. Flügelhörner.*	a. Cornuta millepeda.
		b. Cornuta.
		c. Alata lata.
		d. Alata epidromis.
		e. Alata nodoſa.
		f. Alata cana.
	XIII. *Porcellanæ.*	a. Porcellana guttata.
		b. Porcellana litterata.
		c. Porcellana talpa.
		d. Porcellana ſalita.
		e. Porcellana ovum.
		f. Argus minor.
		g. Porcellanæ aſelli.
		h. Entalia.
	XIV. *Aures marinæ. Patellæ.*	a. Auris marina vulgaris.
		b. Patella lævis. *Matroſen-Mützen.*
	XV. *Vermiculi marini. Balani.*	a. Dentalia viridia.
		b. Vermiculi.
		c. Balani.
		d. Balanus mitralis.

XX.

Methodus Teſtaceorum *Anonymi*, quæ in *Catalogo rerum natural. Lipſ.* 1743. *publica auctionis lege venditarum*, proſtat.

Classis	Genera.	Species.
Claſſis II. Conchylia Bivalvia.	I. *Chamæ.*	a. Chama circinata. b. Chama oblonga. c. Græcum Alpha. d. Ferrum equinum.
	II. *Tellinæ.*	a. Tellina virgata. b. Tellina radiata; aſpera. c. Tellina litterata. d. Tellina ſerrata. e. Tellina roſea, alba.
	III. *Muſculi.*	a. Muſculus violaceus & albus. b. Chama Noachina.
	IV. *Pectunculi.*	a. Amuſium. b. Concha Veneris. c. Pectunculi læves. d. Pectunculi aſperi.
	V. *Oſtreæ.*	a. Pinna. b. Oſtrea unionum. c. Oſtrea aculeata. d. Malleus Polonicus.
Cl. III. Partes Animalium Marinorum.		a. Echinus mammillaris. b. Echini eſculenti. c. Echinus ſaxatilis. d. Echinobriſſus. e. Stellæ marinæ. f. Clypeus Teſtudinum marinarum. g. Dentes Hippopotami. h. Lapis manati. i. Cupriſcus. l. Dens roſmari.

XXI.

Methodus Teſtaceorum Frid. Christian. Lesseri. (z).

1. Cl. Auctor in definitione generum laconizat quidem; interim genera, ut mihi videtur, nimis extendit, nec ſatis a ſpeciebus & varietatibus diſtinxit.

- Claſſis Suprema.
  - I. Teſtacea Tubuloſa.
    - A. Tubuli.
      - a. Recti.
        - α. *Penicilla marina.*
        - β. *Tubuli coralliorum.*
        - γ. *Solenes.*
      - b. Modice incurvati.
        - α. *Tubulus dentalis, lævis.*
        - β. *Solen phalloides.*
      - c. Fortius incurvati.
        - α. Regulariter incurvati.
          - 1. *Solen unguinus.*
        - β. Irregulariter incurvati.
          - 2. *Tubulus radiciformes.*
          - 3. *Tubuli vermiculares.*
          - 4. *Tubuli cancellati & non cancellati.*
    - B. Cochlidæ.
      - Quarum ſpiræ ſe invicem contingunt.
        - α. Diſciformes.
          - a. *Cornu Ammonis.*
        - β. Semidiſciformes.
          - a. *Nautilus.*
          - b. *Nautilus papyraceus.*
        - γ. In medio paulum depreſſæ.
          - a. *Cochlea umbilicata.*
          - b. *Cochleæ hemiſphærica.*
          - c. *Nerita coronata.*
        - δ. In medio paulum elevatæ.
          - a. *Nautilus alter* Aldrov.
          - b. *Calcar majus.*
          - c. *Cochlea ſolis.*

XXI.

(z) Frid. Christ. Lesseri *Teſtaceo-Theologia p.* 106. *Lipſ. 1748.* 8.

XXI.

Methodus Teſtaceorum F. C. Lesseri.

- **I. Teſtacea Tubuloſa.**
  - B. Cochlidæ.
    - Quarum ſpiræ ſe invicem contingunt.
      - ε. Sphæricæ.
        - a. *Cochleæ terreſtres.*
        - b. *Cochlea vinearum.*
        - c. *Cochlea olearia.*
        - d. *Neritæ.*
        - e. *Valvatæ.*
        - f. *Cochleæ ſemilunares.*
        - g. *Cochleæ ſemilunares umbilicatæ.*
        - h. *Vitellus.*
      - ζ. Semielliptícæ.
        - a. *Concha venerea.*
        - b. *Entalia.*
        - c. *Ovum.*
        - d. *Porcellana litterata.*
        - e. *Porcellana guttata.*
        - f. *Ova marina.*
      - η. Ellipticæ.
        - a. *Cylindri.*
        - b. *Terebellum.*
      - θ. Styliformes.
        - a. *Buccina.*
        - b. *Strombi.*
        - c. *Turbines* Lang.
      - ι. Coniformes.
        - a. *Volutæ.*
      - κ. *Sturmhauben.*
        - a. *Caſſides.*
      - λ. Trochiformes.
        - a. *Trochi.*
      - μ. Ficiformes.
        - a. *Ficus marina.*
        - b. *Buccina ampullata.*

XXI.

XXI.

Methodus Teſtaceorum F. C. Lesseri.

I. Teſtacea Tubuloſa.

- B. Cochlidæ. Quarum ſpiræ ſe invicem contingunt.
  - γ. Pyriformes.
    - a. *Rhombi* quidam Listeri.
    - b. *Cochlea pennata.*
    - c. *Perdix.*
    - d. *Cymbium.*
    - e. *Buccina* quædam Rondelet.
    - f. *Harpa.*
    - g. *Veſpertilio.*
    - h. *Caſſides verrucoſæ* quædam.
  - δ. Ventricoſæ.
    - a. *Buccina.*
    - b. *Turbines & murices & purpuræ quædam* Buonanni.
    - c. *Fuſi* ſeu *buccina canaliculata.*
    - d. *Buccina aculeata.*
    - e. *Purpuræ* ita dictæ *echinatæ, aculeatæ, cornutæ.*
    - f. *Murices.*
    - g. *Strombi.*
    - h. *Turriculæ.*
    - i. *Cochleæ alatæ.*
    - l. *Murices alatæ.*

α. *Cornua Ammonis* ſimpliciter diviſa Lang.

II. Teſtacea Vaſculoſa. Conchæ.

- A. Simplices Univalves Μονόθυραι.
  - α. Patellæ.
  - β. Aures marinæ.

XXI. Methodus Teſtaceorum F. C. Lesseri.

- II. Teſtacea Vaſculoſa. Conchæ.
  - B. Com-poſitæ.
    - *α.* Bivalves *δίθυραι.*
      - *α.* Aequilateres fere planæ.
        1. *Mytuli aculeati.*
        2. *Pinnæ.*
      - *β.* Aequilateres tumentes.
        - *a.* Roſtro æquali.
          - a. *Conchæ craſſæ.*
          - b. *Pectunculi.*
          - c. *Pectines.*
          - d. *Pectines tenues.*
          - e. *Cordiformes.*
        - *b.* Roſtro inæquali.
          - a. *Tellinæ.*
          - b. *Chamæ* quædam.
        - *c.* Roſtro æquali.
          - a. *Conchæ rugatæ.*
          - b. *Cor Veneris.*
          - c. *Bucardites.*
          - d. *Conchæ bucardiæ.*
        - *d.* Roſtro inæquali.
          - a. *Chamæ.*
          - b. *Chamæ æquilateræ.*
          - c. *Tellinæ quædam* Lister.
      - *γ.* Laterum inæqualium.
        1. *Solenes.*
        2. *Oſtrea.*
        3. *Mater perlarum.*
        4. *Tellinæ* quædam Buonan. Rumpf.
        5. *Chamæ ſtriatæ.*
        6. *Muſculi fluviatiles.*
        7. *Pholas lignorum.*
        8. *Mytuli.*
        9. *Chamæ ſquamatæ.*
        10. *Dactylus.*
        11. *Concha venerea.*
        12. *Conchæ aliformes.*
        13. *Conchæ quadratæ.*
        14. *Conchæ rhomboideæ.*
      - *δ.* Valvis diſſimilibus.
        1. *Pectines anomali.*
        2. *Conchæ palliatæ.*
        3. *Spondyli.*
        4. *Oſtrea echinata.*
        5. *Oſtrea tortuoſa.*
        6. *Oſtrea plicata.*
    - *β.* Plurivalves *πολύθυραι.*
      1. *Balani glandiformes.*
      2. *Mitellæ.*
      3. *Conchæ anatiferæ.*

XXII.

Methodus Teſtaceorum Car. Linnæi (aa).

1. Intuitu totius ſyſtematis naturæ numeris majoribus ſeriem generum, minoribus ſpecierum teſtaceorum exhibet Cel. Auctor. Toto cœlo differt Cl. Klein in methodo oſtracologica (XXIII.), qui ex ſpeciebus Linnæi totidem & plures format claſſes. O quam inconſtans ſyſtematis notio in viris ceteroquin ad revelanda naturæ arcana natis!

2. Ut mihi ergo videtur nec ſpecies nec claſſes eſſe poſſunt Teſtacea memorata, ſed genera, quod plerique veterum æque ac recentiorum ſcriptorum oſtracologicorum ſuo comprobant calculo.

3. Qua ratione Microcoſmum Teſtaceis adnumerat, nec hic, nec in *Fauna* ſua explicat. Ipſe confitetur, ſe hoc animal non vidiſſe, & ex ſynonymis patet cognitionem ejus de hoc animali mancam imo nullam eſſe. Microcoſmus Rhedi eſt animalculum marinum ἀπόδους, & monſtrum ſingulare Paulini eſt Bellua marina pedibus & antennis inſtructa omnium maxima, quam noviſſime *Cl.* Pontoppidanus in *hiſt. nat Norwagiæ* deſcripſit: diverſiſſima itaque animalia ſub uno copulat nomine generico, quod legibus methodi ab ipſo datæ e diametro contrarium eſt.

4. Suo cæteroquin merito non defraudandus eſt Auctor, quod animalium teſtis inhabitantium nomina addiderit.

	Genera.	Species.
Tegmen corporis teſta lapidea.	I. Teſta univalvis concava æqualis. *Patella.* Animal Limax.	a. Patella vulgaris. b. Patella conchacea. c. Patella mucronata. d. Patella Chinenſis.

(aa) Car. Linnæi *Syſtema naturæ edit. ſext. Stockholm*, 1748.

XXII.

XXII.

Methodus Teſtaceorum C. Linnæi.

Tegmen Corporis teſta lapidea.

Genera.	Speçies.
II. Teſta univalvis ſpiralis unilocularis, *Cochlea.* Animal Limax.	a. Pomatia. b. Cochlea. ç. Helix. d. Bulla. e. Labyrinthus. f. Voluta. g. Buccinum. h. Lyra Davidis. i. Turbo. l. Strombus. m. Turris Babylonica. n. Fiſtula. o. Murex. p. Purpura. q. Aporrhais. r. Nerita.
III. Teſta univalvis ovato-convoluta: apertura longitudinali. Animal Limax. *Cyprea.*	a. Concha venerea. b. Moneta Guineenſis.
IV. Teſta univalvis patens ſubſpiralis: diſco perforato. *Haleotis.* Animal Limax.	a. Auris marina.
V. Teſta univalvis ſubcylindrica: animal Nareis. *Dentalium.*	a. Entalium. b. Dentalis. c. Tubus vermicularis. d. Penicillus. e. Penis Veneris. f. Teredo navalis. g. Vermiculus algæ.

XXII.

Methodus Teſtaceorum C. Linnæi.

Tegmen Corporis teſta lapidea.

Genera.	Species.
VI. Teſta univalvis ſpiralis multilocularis. Animal Sepia. *Nautilus.*	a. Nautilus. b. Cornu Hammonis. c. Orthoceras. d. Lituus.
VII. Teſta bivalvis. Animal Tethys. *Concha.*	a. Oſtreum teſta inferiori elatiore. b. Nummus Brattenburgenſis. c. Chama teſtis æqualibus convexis hiantibus. d. Cunnus marinus. e. Mutilus teſtis oblongis clauſis, extremitatibus æqualibus. f. Perna. g. Bucardium teſtis ſubcordatis gibbis. h. Cor bovis. i. Arca Noæ. l. Cor Veneris. m. Pečten teſtis pectinato ſtriatis. n. Solen teſtis æqualibus linearibus utrinque patulis.
VIII. Teſta multilocularis. Animal Triton. *Lepas.*	a. Balanus marinus. b. Verruca teſtudinaria. c. Concha anatifera.
IX. Tegmen ex heterogeneis compilatis. Animal *Microcoſmus.*	a. Microcoſmus marinus.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum Jac. Theod. Kleinii (bb).

1. Claſſes, genera, & ſpecies nimium, ut mihi videtur, multiplicavit: quæ ſæpe ſunt variationes ſpecierum, ſpecies vocavit; quæ ſunt ſpecies, generum nomine inſignivit; & ex generibus quibusdam claſſes condidit.

2. Novorum terminorum generibus impoſitorum introductione idem commiſit vitium, quod toties Linnæo exprobravit.

3. Ordines ſpecierum ceteroquin inter reliquos optime diſtinxit.

4. Appendices methodi partibus ſubjunctæ, notiones claſſium excludunt, melius ad calcem methodi exſtarent ut reliquiæ conchyliorum, quibus adderem ungues odoratos, cochlearum ſcalas & columnas lapidibus inhærentes.

5. Claſſes quædam generibus deſtituuntur ſolas ſpecies recenſendo, ut Cl. IV. Sect II. Part. II. & Part. II. Sect. II. Cap. II. & I.

6. Pars tertia nullas habet claſſes ſed unicum genus; Claſſis ſecunda Partis quartæ unicam ſpeciem ſiſtit ut & Claſſis tertia.

7. In Parte quinta & ſexta, ſi Echinos & Tubulos, ut tum alibi facit, ex conchyliorum numero non excludit, utriusque diſpoſitionem ſpecifice quoque dare debuiſſet. Videantur claſſes particulares.

		Claſſes.	Genera.	Species.
Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.	Sectio I. Cochlis ſimplex, Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.	I. Cochlides planæ, Canales teſtacei ita circumvoluti, ut in centrum circularium ſpirarum profunde videantur intorti.	I. Cochlis plana ſemilunaris ſpiraliter ita inflexa, ut ſimplex ſpira extima & capacior fere ſola appareat, proximam ſibi ſpiram oris medio recipiens. *Nautilus.*	a. Læves. 5. b. Sulcati. 7.
			II. Cochlis plana plurium ſpirarum ab altera parte apparentium, in cujus os, ad Nautili inſtar, ſpira proxima inflectitur. *Seminautilus.*	2.
			III. Cochlis plana, cujus ſpiræ ab utraque parte ſimiles & æquales; ore integro, margine ſimplici; ultima ſpira vel a reliquis ſeparata, vel reliquis contigua. *Cornu Hammonis.*	a. Legitima. 2. b. Spuria. 4.
			IV. Cochlis plana umbilicata, cujus ultima ſpira vaſtior cornu muſicum refert: ore labiato dimidiam ſpiram recipiens. *Semicornu.*	2.

(bb) Jac. Theod. Kleinii *Tentamen methodi Oſtracologicæ. Lugd. Bat.* 1753. 4.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio I. Cochlis ſimplex. Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
II. Cochlides convexæ, quæ ex gyrorum centro verticali in aliquod ſegmentum ſphæræ rotundantur.	I. Cochlis convexa umbilico notabili; ore laterali ſimplici dimidiam ſpiram proximam manifeſte includens. *Nerita.*	a. Oris margine ſimplici. 17. b. Oris margine fimbriato. 2.
	II. Cochlis convexa, ſpirarum configuratione neritica, ſed in hoc diverſa; quod orificium proprium ſpiræ ſuæ lamellam ſervet integram, nec adeo ſpiram proximam in ſe recipiat, ſed tegat, eidemque ſe accommodet. *Serpentulus.*	a. Ore labiato acutangulo e-dentulo. 6. b. Ore fimbriato. 5.
	III. Cochlis parum convexa muricibus ſpirarum radians. *Sol.*	2.
	IV. Cochlis convexo-plana, ore baſeos plano & neglecto. *Luna.*	1.
	V. Cochlis convexa, plicis ultra marginem protenſis radioſis. *Stella.*	1.
	VI. Cochlis convexa, ore anguſto irregulari *Angyſtoma.*	a. Simplex prominulum. 1. b. Fimbriatum ſimplex. 1. c. Fimbriatum & dentatum. 15.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio I. Cochlis ſimplex, Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
III. Cochlides fornicatæ, quarum ſpira maxima in fornicem excurrit; vel, quæ ori impoſita & per umbonem lateralem inſpecta maximæ ſpiræ diametrum axe longiorem habet.	I Cochlis fornicata, ore circulari edentulo fimbriato. *Cricoſtoma.*	a. Lævia. 3. b. Striata. 2. c. Muricata. 2. d. Laciniata. 3.
	II. Cochlis fornicata, ore diducto ellyptico ad umbilicum replicato. *Platyſtoma.*	a. Ore ſimplici. 15. b. Ore fimbriato. 9.
	III. Cochlis fornicata, ſemilunato ore dentato. *Dontoſtoma.*	a. Dentibus ad Columellam. 7. b. Dentibus ad colum. & labium. 4.
	IV. Cochlis fornicata, labio diducto in quinque canaliculos. *Pentadactylus.*	2.
	V. Cochlis fornicata, circum circa muricata. *Tribulus.*	3.
IV. Cochlides ellypticæ, quarum venter ovalis depreſſus in mucronem ſpiralem terminatur.	I. A ſimilitudine auris humanæ gyri apparent in ſuperficiei convexæ extremitate. *Auris marina.*	a. Læves. 4. b. Sriatæ. 7.
	II. Cochlea ellyptica inſtar catini lactis. *Catinus lactis.*	
	III. Cochlis ellyptica depreſſa ore ſemilunari diducto edentulo. *Vitta.*	7.
	IV. Cochlis ellyptica duarum ſpirarum, externa figura Turcico capitis tegumento vittato ſimilis. *Cidaris.*	2.
	V. Cochlis ellyptica paucarum ſpirarum ex ventre oblongo turgido in papillarum mucronem aſſurgentium. *Mamma.*	9.
	VI. Cochlis ellyptica explanata pauciſſimis ſpiris ad alterum latus inflexa. *Scapha.*	1.

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio I. Cochlis ſimplex, Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
V. Cochlides conicæ, gyris in conum geometricum turbinatis.	I. Conus ſpiralis amplioris & complanatæ baſeos, ut fere rectus inſiſtat horizonti. *Trochus.*	a. Læves. b. Aſperi.
	II. Cochlis trochiformis reticulo piſcatorio (*einem Käſcher*) comparanda. *Hamus.*	2.
	III. Trochoides longo ore in canaliculum exſertum contracto. *Pſeudotrochus.*	2.
	IV. Canales ſpirales in conum acutum & longum contorti. *Strombi, Turbines.*	
	V. Strombus acute muricatus ore irregulari vario. *Tympanotonus.*	
	VI. Strombus ſtyliformis oris oblongi labiis fimbricatis in canaliculum recurvum excurrentibus. *Vertagus.*	
	VII. Strombus roſtro adunco bicipiti. *Noctua.*	
	VIII. Cochlis ſtrombo ſimilis ſed cucullata & anati natanti ſimiles. *Anas.*	
	IX. Strombus alatus, ſeu labio in murices diviſo digitos anſerinos referens. *Pes anſerinus.*	
	X. Strombus brevis oris varietate ſeu configuratione ab hactenus recenſitis diſcrepans. *Oxyſtrombus.*	
	XI. Cochlides conicæ ore patulo cucullato, in ſpira maxime inflatæ. *Tubaphonurgica.*	
	XII. Cochlides conicæ breves ore in ſpira maxima valde lata nec multum ventricoſa diducto. *Pſeudoſtrombus.*	
	XIII. Cochlis conica paucis ſpiris producta ore in extremitate ſinuoſe aperto & abhinc notabili ſulco verſus dexterum circumſcripto cum ſinu ad ſcapum profundo. *Dipſacus.*	

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio I. Cochlis ſimplex. Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
V. Cochlides conicæ, gyris in conum geometricum turbinatis.	XIV. Cochlis ex ventre ovali conico decurrens ore laterali amplo auriformi. *Auris Midæ.*	
	XV. Cochlides graciles Naſſæ forma *Naſſa.*	
	XVI. Cochlis conica gracilis altera parte teres & aperta, altera acute conica. *Terebellum.*	
VI. Cochleæ, Cochlides ſimplices conis obtuſis & inclinatis quodammodo ſimiles, ſpiris pluribus iisdemque excentricis, contortæ.	I. Cochleæ breves acutæ ore rotundo fimbriato ad ſiniſtrum labiato. *Cochlea lunaris.*	4.
	II. Cochlea ventricoſa ſpiris pulvinatis acute turbinata, ore rotundo excentrico. *Cochlea cælata.*	
	III. Cochlea minor ore lunato, fimbriato & labiato, in ſpiris argute inſtar ſerpentis *Oelar Pethola* picta, colore fuſco nigro & albo, raro viridi. *Cochlea petholata.*	5.
	IV. Cochlea quatuor ſpirarum teſtæ craſſæ, ex ventre diducto & compreſſo, mucro trium ſpirarum. *Olearia.*	3.
	V. Cochlea obtuſa regularis, ad oris rotundi eccentrici fimbriam umbilicata, atris maculis miro ordine diſpoſitis. *Tigris.*	2.
	VI. Cochlea ſpiris pulvinatis obtuſe conica, ex aperturæ rotundæ colore diſtinguenda. *Fornax.*	2.
	VII. Cochlea ad modum trochi conice turbinata, in ultima ſpira ventricoſa os laterale diducens. *Trocho-Cochlea.*	
	VIII. Cochlea gibba, vaſti ventris, ore rotundo ad dextram labiato, turbine brevi excentrico. *Saccus.*	

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio I. Cochlis ſimplex, Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
VII. Buccina, Strombi in ventrem ultimæ ſpiræ globoſum & vaſtum dilatati: ore ſubrotundo breviter canaliculato.	I. Buccina maxima, pro tubis ſonoris inſervientia. *Buccinum Tritonis.*	4.
	II. Buccinum, cujus coſtis fuſcis maculæ rotundæ inſident. *Argo-Buccinum.*	1.
	III. Buccinum corbis inſtar contextum. *Cophino-Salpinx.*	9.
	IV. Buccinum cujus os ad canaliculum in lacinias diſtenditur. *Buccinum lacerum.*	4.
	V. Buccinum cujus os &c. *Buccinum muricatum.*	5.
VIII. Turbines, Cochlides ſimplices inter Buccina & Cochleas ambigentes.	I. Trochus in ventrem inflatum & oblongum productus. *Urceus.*	5.
	II. Turbines breves ventricoſi, oris configuratione collum anſatum referunt: urceis perfectiorem habent Trochum. *Lagena.*	2.
	III. Urceus recurviroſtrus ſeu Conchylium Aldrovandi. *Simpulum.*	8.
	IV. Turbines urceiformes, aliquantum compreſſi, utrimque fimbriati. *Gutturnium.*	2.
	V. Turbo obtuſe conicus caniſtro ſimilis. *Caniſtrum.*	8.
	VI. Cochlis ſimplex, cujus ſpiræ intra coſtulas, ſive clathrum longitudinale, ſcalarum more decurrunt. *Scala.*	2.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio I. Cochlis ſimplex, Canalis gyroſus ex una Teſtæ circumvolutione reſultans.

Claſſes.	Genera.	Species.
VIII. Turbines, Cochlides ſimplices inter Buccina & Cochleas ambigentes.	VII. Turbines per modum ſtrombi toroſi acute elongati, labiis calloſis fimbriatis. *Epidromus.*	10.
	VIII. Turbines acute conici, longi, in os longum terminantes. *Sipho.*	3.
	IX. Turbines parvi mucronis ex ventre turgido os in figuram auris diducentes. *Auricula.*	3.
	X. Turbines, ore oblongo, ſimplici ſine trago, ſpira maxima in os manifeſte inflexa. *Neritoſtema.*	
	XI. Cochlides toroſæ, elongatæ, ore rotundo anguſto. *Turbo lunaris.*	
	XII. Turbines per dorſum inſpecti Buccino ſimiles, ore per ſpiras majores usque ad mucronem aperto differentes. *Garagoi.*	
	XIII. Volutæ gibbæ acute mucronatæ labio expanſo inſtar alæ. *Gallinula.*	8.
	XIV. Cochlides globoſæ labio ſimplici diducto & canaliculato. *Galea.*	3.

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio II. Cochlis compoſita, Duplicem Teſtæ Circumvolutionem habens, ut quaſi ex duabus Cochlidibus videatur eſſe compoſita.

Claſſes.	Genera.	Species.
I. Cochlides roſtratæ, quæ proceſſum teſtæ ex oris labio extremo rectum, plus minus turbinatum & elongatum habent.	I. Cochlis, cujus mucro Trochus eſt per ventrem laxiorem in canalem longum teretem rectum excurrens. *Trochus roſtratus.*	3.
	II. Strombus ex ultima ſpira gibba roſtrum tenue canaliculatum extendens. *Gladius.*	2.
	III. Cochlis ex ſtrombo in roſtrum teres rectum producta. *Fuſus.*	3.
	IV. Cochlis globoſa in roſtrum nonnihil incurvum canaliculatum producta. *Mazza.*	
	V. Cochlis leviter mucronata Rapæ ſimilis. *Rapa.*	
	VI. Cochlis corpore globoſo ſpirali & roſtro gracili conſtans. *Hauſtellum.*	4.
	VII. Cochlis globoſa longiroſtra, muricibus longis acutis denſisque hiſpida. *Tribulus roſtratus.*	
II. Volutæ longæ, Cochlides, quæ præter ventris oblongi gyros internos alios ex baſi externos ducunt.	I. Faſcia teſtacea lata in formam coni convoluta. *Conus.*	2.
	II. Cochlis per trochi & coni æquales baſes formata. *Tro-cho-Conus.*	
	III. Cochlis voluta ex gemino Trocho figurata, ventre conico ſpiraliter toroſo. *Ditrochus.*	
	IV. Cochlis voluta ex ventre conico longo in acutiſſimum ſtrombum producta. *Turricula.*	9.

XXIII.

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides,
Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio II. Cochlis compoſita,
Duplicem Teſtæ circumvolutionem habens, ut quaſi ex duabus Cochlidibus videatur eſſe compoſita.

Claſſes.	Genera.	Species.
II. Volutæ longæ, Cochlides, quæ præter ventris oblongi gyros internos alios ex baſi externos ducunt.	V. Trochus anguloſe plicatus in conum diductum abiens, cujus apex per ſinum hiat, oris labio craſſo, maculis lineis muſicis ſimilibus. *Thema muſicum.*	8.
	VI. Cochlis voluta ex cono trochum muricatum & irregularem formans. *Veſpertilio.*	3.
	VII. Voluta longa inter conum & cylindrum ambigens, in baſi conica dentata, maculis nubes mentientibus. *Nubecula.*	
	VIII. Cochlis cylindrica voluta forma oſſiculi fructuum dactylorum. *Dactylus.*	26.
	IX. Voluta oblonga elliptica leviter turbinata, ore ſinuoſe falcato reſecto. *Cucumis.*	
	X. Cochlis tenuis ficus figura. *Ficus.*	8.
	XI. Voluta magnæ tulipæ ſimilis. *Conchylium Rondeletii.*	
	XII. Voluta radicis Bryoniæ figura. *Radix Bryoniæ.*	
	XIII Voluta longa ore longo ad turbinem ſinuato. *Aporrhais.*	3.
	XIV. Voluta conchiformis amplo hiatu infra ſe turbinem colligens. *Concha natatilis.*	4.
	XV. Voluta valde inflata, labio velut in concham explanato turbine baſeos manifeſto. *Cymbium.*	6.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio II. Cochlis compoſita, Duplicem Teſtæ circumvolutionem habens, ut quaſi ex duabus Cochlidibus videatur eſſe compoſita.

Claſſes.	Genera.	Species.
III. Volutæ ovatæ, extra ventrem oviformem gyros alios ad extremum figurantes.	I. Formatur ex duabus ellipſibus concavis continuis, quarum altera conglobata in alterius cavitatem velut in concham recta devolvitur. *Bulla.*	2
	II. Volutæ parvæ olivis ſimiles. *Oliva.*	5.
	III. Voluta in ſphæram acta circa os dentatum leviter complanata. *Pila.*	1.
	IV. Volutæ utroque labio in ellipticam figuram inter duos velut cardines contortæ. *Porcellana.*	5.
	V. Turbines ſua baſi in ventrem vaſtum oblongum dilatati, labio exerto fimbriato in recurvum canaliculum abeunte. *Caſſis.*	5.
	VI. Volutæ Caſſidibus a dextro ſimiles, a ſiniſtro ſine labio exhibentes. *Semicaſſis.*	3.
	VII. Turbines oris utroque labio diducto, antrorſum duos canaliculos recurvos formantes. *Caſſis bicornis.*	4.
	VIII. Voluta valde diducta & inflata coluris & circulis longitudinariis circa mucronem muricibus rectis coronata. *Cithara.*	8.

XXIII.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars I. Cochlides, Canales Teſtacei, circa principium tenues & clauſi, in gyros gradatim vaſtiores conſtanti ratione circumacti.

Sectio II. Cochlis compoſita, Duplicem Teſtæ circumvolutionem habens, ut quaſi ex duabus Cochlidibus videatur eſſe compoſita.

Claſſes.	Genera.	Species.
IV. Alatæ, Cochlides compoſitæ expanſo inſigniter labio, & ſinu ad canaliculum, labio vero muricato, Cornutæ dicuntur.	I. Trochoconus alatus ſeu labiatus in proceſſum ſtyliformem terminatus. *Monodactylus.*	5.
	II. Trochoconus in ſex murices aduncos fiſſus, ultimo longiſſimo reliquis recurvis & brevioribus. *Harpago.*	2.
	III. Trochoconus labio in ſeptem murices diviſo. *Heptadactylus.*	7.
	IV. Trochoconus labioſus cornutus ex labio murices curvos protendens, ſuper dorſo lineatus. *Millepes.*	2.
	V. Teſta alata tota velut lentibus obſita. *Lentigo.*	3.
	VI. Trochoconus plicatus, obſcure flavus maculis rufis labio rotundo effuſo. *Alata lata.*	7.
V. Murices, Cochlides angulares quaſi ex duplici pyramide factæ & exochis plurimis aſperæ.	I. Murex exochis foliis Braſſicæ nonnihil ſimilis. *Murex frondoſus.*	4.
	II. Murex exochis foliis &c. *Murex coſtoſus.*	4.

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. Conchæ, Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Appendix, Cochlidum Opercula.

Claſſes.	Genera.	Species.
	I. Lentes teſtaceæ convexo planæ umbilico ſimiles, cochlidum quarundam operculum. *Umbilicus.*	8.
	II. Teſſula unguiformis. *Operculum callorum.*	3.
	III. Opercula ſquamata, quaſi cornea, Cochlearum. *Unguis odoratus.*	10.

Sectio I. Monoconchæ, Thalami teſtacei ex una concha formati, vulgo Univalvia.

Claſſes.	Genera.	Species.
I. Patellæ.	I. Monoconcha convexo-concava ad ſcutorum veterum ſimilitudinem. *Patella.*	4.
	II. Monoconcha convexo-concava, margine variis angulis diſcerpto. *Patella lacera.*	10.
II. Anſata, Monoconchæ proceſſu quodam inſtructæ anſato.	I. Monoconcha rotunda notabili proceſſu conico obliquo ad figuram pileorum. *Calyptra.*	7.
	II. Monoconcha ovalis in umbonem velut anſam cochlearis terminans. *Cochlearia.*	5.
	III. Conulus valde diductus, apice parum intorto. *Mitra Hungarica.*	3.
	IV. Monoconcha irregulariter quaſi turbinata in conum inclinans. *Cochlo-Lepas.*	1.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. Conchæ, Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio II. Diconchæ æquales, Teſtæ ex duobus vaſculis cavis compoſitæ.

A. Conniventes.

Claſſes.	Genera.	Species.
I. Diconchæ Figuratæ.	I. Diconcha clauſa aviculæ alis erectis ſimilis. *Avicula.*	4.
	II. Diconcha figurata plana, figuram litteræ T flexuoſe exprimens. *Tudes Polonica.*	2.
	III. Diconcha plana glottoides cum proceſſu rectangulari. *Iſognomon.*	1.
	IV. Diconcha longa ex duabus quaſi pyramidibus in parallelepipedum ruditer conſtructa. *Parallelepipedum.*	1.
II. Oſtrea, Diconchæ conniventes figuræ ſimplicis irregularis vertice inconſtanti ratione formato.	I. Diconcha connivens figuræ ſimplicis &c. *Oſtreum longum.*	3.
	II. Diconcha placentiformis circa cardines neglectos ab una parte veluti aurita extus ſcabra, fiſſilis, intus margaritica. *Mater Perlarum.*	3.
	III. Oſtreum minus, ſtriis, plicis & muricibus notatum. *Oſtreum læve.*	10.
	IV. Oſtreum eminentiis diviſis, tegularum in tectis ordinem imitans. *Oſtreum imbricatum.*	1.
	V. Oſtreum ſinuoſe canaliculatum limbo ſinuoſo quaſi in plures canaliculos inflexo. *Oſtreum plicatum.*	8.
	VI. Oſtreum exochis altioribus aſperum. *Oſtreum muricatum.*	6.

XXIII. Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. Conchæ,
Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio II. Diconchæ æquales,
Teſtæ ex duobus vaſculis cavis compoſitæ.

A. Conniventes.

Claſſes.	Genera.	Species.
III. Muſculi, Diconchæ conniventes oblongæ ſimplici ligamento lateris cohærentes.	I. Muſculus in longum ex acuto vertice irregulariter expanſus. *Muſculus acutus.*	11.
	II. Muſculus reſpectu cardinis in latum oblique expanſus. *Muſculus latus.*	5.
	III. Muſculus oblique latus cardinibus maſtoidibus. *Muſculus mammarius.*	1.
IV. Cyclades, Diconchæ conniventes planæ, rotundæ ex vertice æqualiter expanſæ.	I. Cyclas, diconcha connivens plana rotunda ex vertice &c. *Cyclas.*	5.
V. Diconchæ auritæ.	I. Diconcha aurita, ſtriata, vertice aurito. *Pecten.*	2.
	II. Diconcha utrinque plana, rotunda valva inferiori lactea, ſuperiore hepatica intus coſtis rectis canaliculata. *Amaſium.*	1.
	III. Diconcha aurita, plana, lævis, non ſulcata ſed lineata. *Pſeudamaſium.*	1.
	IV. Diconcha auribus & ſtriis cum pectinibus conveniens, corpore irregulari differens. *Ctenoides.*	2.
	V. Pecten quaſi dimidius in latere auritus, in altero ſinuatus. *Radula.*	2.
	VI. Diconcha una valva valde concava, altera plana, plicis ad cardinem complicatis. *Vola.*	1.
	VII. Tellina ad cardines utrinque labia producens triangularis figuræ. *Triquetra.*	1.
	VIII. Diconcha craſſa auribus & figura irregulari pectinibus ſimilis. *Spondylus.*	4.
	IX. Muſculus auritus. *Mytulo-pectunculus.*	1.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. Conchæ, Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio II. Diconchæ æquales, Teſtæ ex duobus Vaſculis cavis compoſitæ.

- **A. Conniventes.**
  - **VI. Diconchæ Cordiformes,** quæ valvarum curvatura & verticibus nutantibus cordis figuram exprimunt lateraliter conſpectæ.

Genera.	Species.
I. Diconcha, minimum inæqualiter convexa, ſutura perpendiculari. *Hemicardia.*	3.
II. Diconchæ gibboſæ cor æquale exhibentes. *Iſocardia.*	var. 3.
III. Diconchæ conniventes cor irregulare exhibentes. *Anomalo-Cardia.*	var. 2.

- **B. Interruptæ.**
  - **I. Diconchæ ſulcatæ,**

Genera.	Species.
I. Quæ ſua conjunctione per ginglymum aut enarthroſin notabilem ſulcum formant. *Diconcha ſulcata.*	6.

  - **II. Diconchæ umbilicatæ,** quæ circa cardines a latere habent foveolam inſtar umbilici, reliquo corpore chamas æmulante.

Genera.	Species.
I. Diconchæ umbilicatæ circinatæ. *Circomphalos.*	27.
II. Diconcha umbilicata, ſtriata. *Actinobolus.*	7.
III. Diconcha umbilicata clathrata. *Omphalo-Glathrum.*	2.

XXIIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. Conchæ, Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio II. Diconchæ æquales, Teſtæ ex duobus Vaſculis cavis compoſitæ.

B. Interruptæ.

Claſſes.	Genera.	Speçies.
III. Diconchæ ſinu profundo, ſeu ſinuatæ chamæ.	I. Chama exochis variis aſpera. *Chamætrachæa.*	var. 2.
	II. Chama lævis, labiis lateralibus in plano velut vulvam cum nymphis exprimens. *Chamelæa.*	var. 3.
	III. Chama lentis circularis utrinque convexæ quartam partem conſtituens, cum ſinu vulvæformi. Vulvaria. *Quadrans.*	7.
IV. Tellinæ, a Conchis reliquis differentes per labia ſinus in longiore conjunctionis latere prolapſa.	I. Quæ lineas ducit limbo parallelas. *Tellina circinata.*	var. 2.
	II. Tellina virgis latis rubris & albis ſuper circinis ex umbone. *Tellina virgata.*	var. 3.
	III. Tellina virgis latis &c. *Tellina ſtriata.*	12.
	IV. Tellina virgis latis &c. *Tellina granulata.*	4.
	V. Tellina ventricoſa profuſis labiis ſinuoſis. *Tellina lævis.*	12.
	VI. Tellina ventricoſa &c. *Tellina muricata.*	var. 1.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars II. Conchæ,
Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.

Sectio II. Diconchæ æquales,
Teſtæ ex duobus Vaſculis cavis compoſitæ.

B. Interruptæ.

V. Pilores, Diconchæ nunquam perfecte circa marginem clauſæ ſed hiatulæ.

Genera.	Species.
I. Diconcha longa, ſimplex, tubulorum more cava. *Solen bivalvis.*	6.
II. Diconcha longa in utraque extremitate notabiliter patens. *Concha longa biforis.*	3.
III. Diconcha longa margine inæquali biforis, acceſſoria teſtula plerumque in ſummitate gaudens. *Pholas.*	var. 4.
IV. Diconcha longa uno quodam marginis loco hians. *Concha longa uniforis.*	11.
V. Diconcha hiatula, intra vertices umbonatos planum latus intercipiens, medium ſutura diviſum. *Muſculus Polyleptoginglymus.*	5.
VI. Diconcha magna ad triangulum acutangulum figura accedens, baſi inter utramque teſtam aperta. *Pinna.*	19.
VII. Diconcha brevis, utrinque patens, ex cardine dentem longiuſculum exſerens. *Concha Eboracenſis.*	
VIII. Diconcha magna, craſſa ſubrotunda, altera parte perpetuum hiatum formans. *Glicimeris.*	7.
IX. Diconcha patula, craſſe ſtriata vertice obtuſo, latere altero effuſo plantam pedis referente. *Mactra.*	2.

XXIII.
Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars	Sectio	Genera.	Species.
Pars II. Conchæ, Teſtæ Vaſculorum inſtar explanatæ & concavæ, variorum animalium exſanguium habitacula, teſtarum numero a ſe invicem differentes.	Sectio III. Diconchæ inæquales, Conchæ, quarum altera valva, alteram limbo ſuo ſuperat.	I. Diconcha anomala roſtro perterebrato. *Terebratula.*	2.
		II. Diconcha anomala vertice integro in tres gibbos continuos elato. *Concha trilobos.*	3.
		III. Diconcha, altera valva rugoſa, roſtrata & incurvata, altera inſtar operculi. *Concha adunca.*	4.
		IV. Diconcha inæqualiter ſubrotunda roſtro integro ſuper dorſo alterius conchæ eminente. *Burſula.*	1.
		V. Diconcha inæqualis ſubrotunda &c. *Globus.*	5.
		VI. Diconcha, cujus altera valva duplici fimbria verticem alterius obvelat. *Stola.*	1.
		VII. Diconcha ex medio valvarum proceſſus ſtilares incurvos emittens. *Concha anſata.*	1.
Pars III. Polyconchæ, quæ pluribus valvulis quam duabus gaudent.		I. Polyconcha in quinque vel ſex valvulas reſolvenda. *Concha anatifera.*	7.

XXIII.

Methodus Teſtaceorum J. T. Kleinii.

Pars	Claſſes.	Genera.	Species.
Pars IV. Niduli Teſtacei, Teſtacea animalium domicilia in forma niduli ſeſſilis catervatim plerumque corporibus marinis ſuperſtructa.	I. Balani, aggregatæ animalculorum domunculæ ex plurimis laciniis teſtaceis in figuram glandis quercinæ ſtructæ cum vertice patulo.	I. Balanus ex unica lamella teſtacea glandiformi conſtans. *Monolopos.*	
		II. Balanus ex pluribus tunicis teſtaceis ſtructus. *Polylopos.*	2.
	II. Aſtrolepas, Nidulus teſtaceus convexo &c.	I. Nidulus teſtaceus convexo-planus verticaliter ſub figuræ ſtellæ apparens. *Aſtrolepas.*	1.
	III.	I. Teſta quaſi folioſa inſtar braſſicæ capitatæ ſcopulis adcreſcens. *Capitulum.*	
Pars IV.		I. Echinus marinus vid. Tr. de Echinoderm.	
Pars V.		I. Tubulus marinus vid. Tr. de Tub. mar.	

NB. In recenſione hujus methodi Cl. D. D. de Bergen generum ſpecies harumque diviſiones & numerum ſæpe haud indicavit. Qui ergo de his quoque certior fieri cupit, ad fontem ipſum adeat: nos falcem in alienam meſſem immittere noluimus.

XXIV.

XXIV.

Methodus Teſtaceorum Inſulæ Jamaicæ D. Patric. Broune. M. D. (cc)

§. Hujus methodi ſciagraphiam duntaxat quandam trado ipſo Auctoris libro deſtitutus, quantum autem video ordines generum ſcite digeſſit, & forte etiam ſpecies & varietates bene diſtinxit.

Claſſes.	Ordines.	Genera.	Species.
Cl. I. Univalvia.	Ordo I. Cavitas non ſpiralis ſuperius aperta.	1. *Siphonium.*	
		2. *Dentalium.*	
		3. *Patella.*	
	Ord. II. Cavitas ſpiralis ſpiris in eodem plano conſtitutis.	1. *Cornu Ammonis.*	
		2. *Lituus.*	
	Ord. III. Spiræ excentricæ Baſis aperta.	1. *Stomatia.*	
		2. *Nerita.*	
		3. *Cochlea.*	
		4. *Licinia.*	
		5. *Trochus.*	
		6. *Terebellum.*	
	Ord. IV. Apertura cum axi ſpirarum parallela.	1. *Turbina.*	
		2. *Strombus.*	
		3. *Buccinum.*	
		4. *Purpura.*	
		5. *Sycotypus.*	
		6. *Dolium.*	
	Ord. V. Conchylia labiata & alata.	1. *Caſſis.*	
		2. *Conchylium.*	

XXIV.

(cc) *The Civil and Natural Hiſtory of Jamaica, by* T. Osborne, *London 1756. fol. p. 395.* recenſ. in *Commentar. de rebus in ſcient. nat. & medicina geſtis. Vol. VI. p. 263. ſeq.*

XXIV.

Methodus Teſtaceorum D. PATRIC. BROUNE.

Claſſes.	Ordines.	Genera.	Species.
Cl. I. Univalvia.	Ord. VI. Univ. rimata vel fiſſa.	1. *Strephona.*	
		2. *Voluta.*	
		3. *Cyprea.*	
Cl. II. Bivalvia, quorum Ordines a modo commiſſuræ valvarum deſumti.	Ordo I. Bivalvia per ligamenta connexa.	1. *Oſtrea.*	
		2. *Glycymeris.*	
		3 *Mytulus.*	
		4. *Pecten.*	
		5. *Margaritifera.*	
		6. *Pennaria.*	
		7. *Solena.*	
	Ord. II. Bivalvia per ligamenta & prominentes dentes connexa.	1. *Stola.*	
		2. *Spondylus.*	
		3. *Chama.*	
		4. *Bucardium.*	
	Ord. III. Bivalvia per denticulos connexa.	1. *Cibata.*	
		2. *Mactra.*	
Cl. III. Plurivalvia.	Ordo I. Partibus omnibus firmiter concretis.	1. *Balanus.*	
	Ord. II. Partibus per ligamenta connexis.	1. *Pentilas mas.*	
	Ord. III. Valvis per cardines & ligamenta connexis.	1. *Pholas.*	

I.

Methodus Cochlearum Terreſtrium & Fluviatilium M. Listeri. (a)

§. Quæ ſit *Cl.* Fischeri (dd) de hac methodo ſententia, propria ejus verba docebant: *Non evolvit, ſed pingit conchylia. Differentiæ, ex titulis & tabulis cognoſcendæ, partim ſunt negativæ, partim ſpecialibus generibus ſiniſtre attributæ. In buccinis, neritis, pectinibus magna confuſio.* Præterea genera inferiora ultra limites extendit.

- Cochleæ.
  - A. Terreſtres.
    - I. Teſtaceæ.
      - a Turbinatæ.
        - α. Breviori figura teſtæ apertura clauſa.
          - 1. Cochleæ ſupradiſtinctæ.
            - I. *Cochlea* cinerea maxima edulis, cujus os gypſeo operculo clauditur. Pomatæ Gesneri.
            - II. Cochlea vulgaris major pulla maculata faſciata hortenſis.
            - III. Cochlea citrina ſeu leucophæa faſciis pullis diſtincta.
            - IV. Cochlea maculata unica faſcia pulla.
          - 2. Operculo teſtaceo.
            - I. *Cochlea* cinerea interdum leviter rufeſcens, ſtriata, operculo teſtaceo cochleato donata.
            - II. Cochlea terreſtris turbinata & ſtriata.
        - β. Longiori figura ſeu Buccina convoluta.
          - 1. Orbe in ſiniſtram partem convoluto.
            - I. *Buccinum* exiguum mucrone obtuſo ſeu cylindricum.
            - II. Buccinum exiguum quinque anfractuum mucrone acuto.
            - III. Buccinum rupium majuſculum circiter ſenis orbibus convolutum.
          - 2. Cochlea anomala.
            - I. *Buccinum parvum* ſeu Trochilus ſilvaticus agri Lindcolnenſis.

(a) M. Listeri *hiſtoriæ animalium Angliæ tractatus tres. Londin.* 1678. 4to *pag.* 110.

(dd) Act. Erud. 1733. p. 488.

I. Me-

I.

Methodus Cochlearum Terreſtrium & Fluviatilium M. Listeri.

- **Cochleæ.**
  - **A. Terreſtres.**
    - **I. Teſtaceæ.**
      - **a. Turbinatæ.**
        - **β. Longiori figura ſeu Buccina convoluta.**
          - 3. Orbe ex dextra in ſiniſtram convoluto.
            - I. *Buccinum pullum* opacum, ore compreſſo circiter denis ſpiris faſtigiatum.
            - II. Buccinum pellucidum & flavum intra ſenas circiter ſpiras mucronatum.
          - 4. Cochlea figura compreſſa.
            - I. *Cochlea dilute rufeſcens*, ſubalbido ſinu ad umbilicum exiguo circinato.
            - II. Cochlea cinerea alba, faſciata, ericetarum.
            - III. Cochlea pulla ſylvatica ſpiris in altum depreſſis.
    - **II. Nudæ.**
      - **b. Limaces.**
        - I. *Limax cinereus* maximus ſtriatus, maculatus.
        - II. Limax cinereus parvus, immaculatus, pratenſis.
        - III. Limax ater.
  - **B. Fluviatiles.**
    - Quarum calices operculis ſuis clauduntur.
      - I. *Cochlea maxima*, fuſca, ſeu nigricans, faſciata.
      - II. Cochlea parva ſubflava intra quinque ſpiras finita.
    - **a. Neritæ fluviatiles.**
      - I. *Nerita fluviatilis* e cœruleo vireſcens, maculata, operculo ſubrufo, lunato & aculeato.
    - **I. Turbinatæ.**
      - **b. Buccina fluviatilia aperturis ampliſſimis.**
        - α. A dextra ad ſiniſtram verſus convoluta.
          - I. *Buccinum longum* ſex ſpirarum. Turbo lævis in ſtagnis degens Aldrov.
          - II. Buccinum minus fuſcum ſex ſpirarum, ore anguſtiore.
          - III. Buccinum pellucidum ſubflavum quatuor ſpirarum mucrone acutiſſimo, teſtæ apertura maxima.
        - β. A ſiniſtra ad dextram convoluta.
          - I. *Buccinum exiguum* trium ſpirarum a ſiniſtra in dextram convolutarum.

I.

Methodus Cochlearum Terreſtrium & Fluviatilium M. Listeri.

Cochleæ, B. Fluviatiles.	I. Turbinatæ.	c. Turbinata figura depreſſa.	I. *Cochlea pulla* ex utraque parte circa umbilicum cava. II. Cochlea fuſca altera parte planior & limbo inſignita quatuor ſpirarum. III. Cochlea exigua ſubfuſca altera parte planior ſine limbo quinque ſpirarum.
	II. Bivalves.	Muſculi aquæ dulcis.	I. *Muſculus latus*, teſta tenui, ex fuſco virideſcens interdum rufeſcens. II. Muſculus anguſtior ex flavo virideſcens, validus, umbonibus acutis, valvarum cardinibus velut pinnis donatis, ſinuoſis. III. Muſculus exiguus piſi magnitudine, rotundus, ipſis valvarum oris albidis.
	III. Univalves.	Patella.	I. *Fluviatilis*, fuſca, vertice incurvato, inflexoque.

II. Me-

II.

Methodus Cochlearum Marinarum M. Listeri. (b)

Cochleæ Marinæ.

A. Turbinatæ.

- I. Intortæ ſeu anfractuoſæ.
  - Genera. a. *Buccina roſtrata & lævia.*
    - Species.
    - I. Buccinum album, læve, maximum ſeptem ſpirarum.
  - b. *Buccina roſtrata ſtriata.*
    - I. Buccinum craſſum rufeſcens ſtriatum & undatum.
    - II. Buccinum tenue, læve, ſtriatum & undatum.
    - III. Buccinum anguſtius tenuiter admodum ſtriatum octo minimum ſpirarum.
    - IV. Buccinum minus, albidum aſperum intra quinas ſpiras finitum.
    - V. Buccinum minus ex albo ſubviride, ore dentato, eoque ex flavo leviter rufeſcente.
- II. Teſtæ apertura plana.
  - a. *Ore plano figura productiore.*
    - I. Buccinum craſſum duabus acutis ſtriis, duodecim minimum ſpiris.
    - II. Buccinum tenue, denſe ſtriatum, duodecim ſtriis donatum.
  - b. *Ore plano, figura breviori.*
    - I. Cochlea fuſca, faſciis crebris, anguſtisque prædita.
    - II. Cochlea rufeſcens faſciis maculatis ad imos orbes diſtincta.
  - c. *Nerita.*
    - I. Nerita ex fuſco glaucum viridefcens aut ex toto flaveſcens, modo pallide modo intenſe ad colorem mali aurantii.
    - II. Nerita faſciata, unica lata faſcia inſignita, ceterum ſubfuſca ex viridi.
    - III. Nerita reticulata.

O 3 II. Me-

(b) M. Listeri *hiſtor. animal. Angl. Lond.* 1678. 4. *p.* 155.

II.

Methodus Cochlearum Marinarum M. Listeri.

Cochleæ Marinæ.		Genera.	Species.
A. Turbinatæ.	II. Teſtæ apertura plana.	d. *Trochi.*	I. Trochus albidus, maculis rubentibus diſtinctus ſex ſpirarum. II. Trochus crebris ſtriis fuſcis & transverſe & undatim diſpoſitis.
	III. *Apertura omnium patentiſſima perforata.*		I. Auris marina, λέπας ἀγρεία Aristotelis.
	IV. *Apertura in rimam formata. Spiris intus latentibus.*		I. Concha veneris exigua alba ſtriata.
	V. *Orbibus deſtitutæ.*		I. Echinus marinus aculeorum veſtigiis parum vel nihil eminentibus.
B. Bivalves.	I. Arcte applicabiles.	*Non ſtriatæ.*	I. Concha longa, lataque in mediis cardinibus cavitate pyriformi. II. Concha quaſi rhomboides in medio cardine utrinque denticulis donata. III. Pholas noſter, ſeu concha intra lapidem cretaceum degens. IV. Concha e maximis admodum craſſa, rotunda ex nigro rufeſcens. V. Concha tenuis, ſubrotunda, minime cava, cardinis medio ſinu amplo & pyriformi. VI. Concha craſſa ex altera parte compreſſa, ex altera ſubrotunda. VII. Concha parva ſubrotunda ex parte interne rubens.

II. Me-

II.

Methodus Cochlearum Marinarum M. Listeri.

Cochleæ Marinæ. B. Bivalves.

	Genera.	Species.
II. Conchæ aſperæ valvis diſſimilibus unico ligamento donatis.	*Oſtrea.*	I. Oſtreum vulgare maximum intus argenteo ſplendore. II. Oſtreum parvum veluti ſtriatum teſta intus vireſcente, cardine utrinque canaliculato.
III. Setiferæ figura rhomboidali.	*Muſculi.*	I. Muſculus ex cœruleo niger.
IV. Undique clauſiles, ſtriatæ.	a. *Pectines.*	I. Pecten maximis quatuordecim ſtriis ſtriatis craſſis inſignitus. II. Pecten tenuis ſubrufus, maculoſus viginti ſtriis donatus. III. Pecten minimus anguſtior, fere aſper, ſinu ad cardinem cylindraceo, minutiſſimis ſtriis donatus.
	b. *Pectunculi.*	I. Pectunculus maximus & minus concavus, pluribus minutioribus ſtriis donatus, roſtro acuto. II. Pectunculus echinatus. Concha echinata Rondeletii. III. Pectunculus vulgaris, albidus, rotundus viginti ſex ſtriis majuſculis planioribus.

II. Me-

II.

Methodus Cochlearum Marinarum M. Listeri.

			Genera.	Species.
Cochleæ Marinæ.	B. Bivalves.	IV. *Undique clauſiles, ſtriatæ.*	*Tellinæ.*	I. Tellina intus ex viola purpuraſcens in ambitu ſerrata.
		V. *Hiantes læves.*		I. Concha lævis altera tantum parte clauſilis, apophyſi tota prominente prædita. II. Concha fuſca longiſſima anguſtiſſima, muſculo ad cardinem nigro. Solen.
		VI. *Hiantes ſtriatæ.*		I. Concha altera parte dimidia ſtriis undatim crispatis, altera lævi, apophyſi dentiformi. II. Concha candida dupliciter ſtriata & veluti aculeata.
	C. Univalves.	I. *Loco mobiles vertice integro.*		I. Patella ex livido cinerea, ſtriata.
		II. *Loco fixæ vertice, aperto.*		I. Balanus cinereus velut e ſenis laminis ſtriatis compoſitus ipſo vertice, altera teſta bifida rhomboide, occluſo.

III. Me-

III.

Methodus ſpecialis Turbinatorum D. J. E. Hebenstreit. (c)

- Turbinata, quæ gaudent ſpira,
  - A. Brevi.
    - Orbitæ.
      - intus cellulosa.
        - *Nautilus craſſior & tenuis.*
      - aurita.
        - *Auris marina.*
    - *Corniculum.*
    - *Serpentulus*, *Terebellum*, *Cochlidium*, *Volutæ.*
    - *Cochlea*, *Cylindri*, quamvis hi & trium quandoque ſint ſpirarum.
    - *Neritæ*, *Cymbium*, duarum, trium, quatuor ſpirarum.
  - B. Mediocri.
    - 5. — *Galea*, *Caſſis*, *Trochilus*, *Olearia.*
    - 4. 6. — *Conus*, *Helix.*
    - 5. 7. — *Turbo*, *Buccinum.*
    - 6. 7. — *Alata.*
    - 7. — *Rhombus*, *Murex.*
    - 7. 8. 9. — *Cocalia.*
  - C. Longiſſima.
    - 7. 10. — *Strombi*, *Fuſum*, *Strobilus*, *Avis.*
    - 14. 16. — *Orbis*, *Tubus*, *Teleſcopium.*
    - 20. — *Fiſtula.*

(c) D. J. E. Hebenstreit *Diſſertat. phyſ. de ordinibus Conchyliorum. p.* 20.

IV.

Methodus Tubulorum Marinorum Jac. Th. Kleinii. (d)

Genera.		Species.
I. *Penicilli*,	Tubuli teſtacei, graciles in conſtructionem penicilli exeuntes.	a. Læves. b. Striati.
II. *Dentales*,	Tubuli teſtacei, dentibus exertis elephantinis vel cornu modice inflexo ſimiles.	
III. *Solen lignorum*,	Tubulus albus inſectus, pennam anſerinam plus vel minus craſſus, irregulariter inflexus.	
IV. *Solen arenarius*,	Tubulus longus geniculatus, craſſus, ſenſim gracileſcens, & in novas fiſtulas ſimiles diviſus.	
V. *Solen anguinus*,	Tubulus anguium more plerumque ſinuoſus, inflexus.	a. Lævis. b. Plicatus. c. Trigonus. d. Quadrifiſſus.
VI. *Solenes vermiculares*,	Tubuli lumbricorum more impliciti.	a. Solen vermic. Rondeletii. b. Pyri anguloſi. c. Viſcera piſcium.
VII. *Solen corallorum*,	Tubulus capacior, farciminibus ſimilis, altera extremitate ſcopulis coralliferis continuus.	a. Lævis. b. Corrugatus.
VIII. *Solen phalloides*,	Tubulus albus, lævigatus, phallum ſimulans.	
IX. *Solen fragilis*,	Tubulus friabilis fere totus ex arena compoſitus.	

IV. Me-

(d) Jac. Theod. Kleinii *Muſeum. Gedani*, 1731. 4to.

IV.

Methodus Tubulorum Marinorum J. T. Kleinii.

Genera.	Species.
X. *Tubuli concamerati*, Teſtæ longæ plurimum coni- vel cylindri- raro dentaliformes, interius concamerationibus, inſtar Nautili.	a. Conici. b. Cylindriformes. c. Dentaliformes. d. Superficie aſpera. e. Sulcati. f. Circulis aſperis.
XI. *Belemnites*, Tubuli marini foſſiles, materiæ ad ſeleniticam accedentis, teretes, fracti concentricas ſtrias in longitudinem porrectas & canaliculum pervium exhibent, conum in baſi foventes.	a. Cylindriformes. b. Coniformes. c. Fuſiformes.

V.

Methodus particularis Polythalamiorum J. P. Breynii. (e)

Polythalamium, Teſta tubuloſa, polythalamia, conica, recta vel in ſpiram rectam convoluta, cum ſiphunculo thalamos tranſeunte.

I. *Orthoceras*, Polythalamium in lineam rectam, vel proxime ad rectam accedentem extenſum.

Species.

a. Orthoceratites, ſiphunculo axem tranſeunte graciliori, lentiſſime decreſcens; thalamis olim, nunc articulis amplioribus.

b. Orthoceratites, ſiphunculo axem tranſeunte graciliori, ſubito decreſcens, thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus aliquantulum.

c. Orthoceratites, ſiphunculo axem tranſeunte, graciliori, ſubito decreſcens, thalamis olim, nunc articulis anguſtiſſimis minusque convexis.

d. Orthoceratites, ſiphunculo inter centrum & peripheriam poſito, aliquantulum craſſiori, ſubito decreſcens, thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus.

e. Orthoceratites, ſiphunculo inter centrum & peripheriam ſito graciliori, ſubito decreſcens, externe ſulcatus, thalamis olim, nunc articulis ſtrictioribus.

f. Orthoceratites, ſiphone ad peripheriam poſito craſſiori, lente decreſcens, thalamis olim, nunc articulis latioribus.

g. Orthoceratites, ſiphone ad peripheriam poſito craſſiori, lente decreſcens, thalamis olim, nunc articulis anguſtioribus.

h. Orthoceratites, ſiphone ad peripheriam poſito craſſiori, compreſſo, lente decreſcens, thalamis olim, nunc articulis latioribus.

i. Orthoceratites, ſiphone ad peripheriam locato ampliſſimo & annularibus eminentiis inſignito, lente decreſcens.

V. Me-

(e) J. P. Breynii *Diſſ. de Polythalamiis. Gedan*, 1732. 4*to*.

V.

Methodus particularis Polythalamiorum J. P. Breynii.

Polythalamium,
Teſta tubuloſa, polythalamia, conica, recta vel in ſpiram rectam convoluta, cum ſiphunculo thalamos tranſeunte.

Genera.	Species.
II. *Lituus*, Polythalamium a baſi primo in lineam fere rectam extenſum, deinde vero in ſpiram externe apparentem in plano horizontali convolutum.	
II. *Ammonia*, Polythalamium in ſpiram externe utrinque apparentem in plano horizontali convolutum.	a. Cornu Ammonis. Poſt-hoorentje Rumphii.
IV. *Nautilus*, Polythalamium in ſpiram interne latentem in plano horizontali convolutum.	a. Nautilus marino-lacuſtris. b. Nautilus marinus. c. Nautilus umbilicatus.

VI.

Methodus particularis Echinorum J. P. Breynii. (f)

Echini, Teſtæ Vaſculoſæ, compoſitæ undique clauſæ, magis minusque concavæ, duobus tantum foraminibus ſeu aperturis pro ore & ano perforatæ; externe aculeis, vel claviculis mobilibus teſtaceis armatæ.

Genera.	Species.
I. *Echinometra*, Echinus oris apertura in centro baſis poſita, ani vero in vertice, ori e diametro oppoſita.	a. Echinometra cum quinque internis dentibus teſtaceis. b. Echinometra, teſta in quinque regiones æquales diviſa. c. Echinometra papillis exaſperata. d. Echinometra aculeis vel claviculis donata. e. Echinometra cum corpuſculo verrucoſo circa ani aperturam.
II. *Echinoconus*, Echinus cujus utraque apertura eſt in baſi, altera ſcilicet pro ore in centro, altera vero pro ano in margine vel margini propinqua.	a. Echinoconus, conicus & pileatus. b. Echinoconus hemiſphæricus. c. Echinoconus compreſſus. d. Echinoconus ovalis.
III. *Echinocorys*, Echinus apertura utraque in baſi, illa ſcilicet propiore inter centrum & marginem, pro ano vero in ipſo margine longiſſime diſtante.	Hujus non alias niſi petrefactas recenſet ſpecies.
IV. *Echinanthus*, Echinus, cujus apertura pro ore eſt prope centrum, pro ano in vel ad marginem, longiſſime ab ore diſtantem. Omnes forma ovali.	a. Echinanthus vertice elatiore, coloris albicantis. Hujus pleræque ſpecies ſunt foſſiles.

VI. Me-

(f) J. P. Breynii *Diſſ. phyſ. de Polythalamiis. Gedan.* 1732. 4to *p.* 49.

VI.

Methodus particularis Echinorum J. P. Breynii.

Echini,

Teſtæ Vaſculoſæ, compoſitæ, undique clauſæ, magis minusque concavæ, duobus tantum foraminibus ſeu aperturis pro ore & ano perforatæ; externe aculeis, vel claviculis mobilibus teſtaceis armatæ.

Genera.	Species.
V. *Echinoſpatagus*, Echinus, cujus apertura pro ore eſt inter centrum & marginem, pro ano vero in vel ad marginem verticem verſus ori oblique oppoſita.	a. Echinoſpatagus, cordiformis, vulgatiſſimus. Reliquæ ſpecies ſunt foſſiles.
VI. *Echinobriſſus*, Echinus, cujus oris apertura centrum baſis fere occupat, ani vero in vertice perſpicitur a centro aliquantulum remota, & in ſinu quodam ori oblique oppoſita.	Hujus ſunt marino - terreſtres, vel foſſiles.
VII. *Echinodiſcus*, Echinus oris apertura in centro circiter, ani vero vel inter centrum & marginem, vel in ipſo margine poſita, figuræ ſemper complanatæ.	a. Echinodiſcus circinatus, minor, margine integro. b. Echinodiſcus dimidia peripheria inciſionibus æqualibus fere prædita. c. Echinodiſcus dimidia peripheria inæqualibus inciſionibus, altera vero dimidia duobus foraminibus perviis inſtructa. d. Echinodiſcus maximus, margine integro, apertura ani in ipſo margine locata.

VII. Me-

VII.

Methodus Echinodermatum a diverſo exitus ſitu Kleinii. (g)

	Claſſes.	Sectiones.	Genera.	Species.
Echinodermata.	Claſſis I. Anocyſtorum, qui ſunt Echinodermata exitum in vertice habentia.	Sectio I. Cidaris, ob ſimilitudinem tegumenti capitis Turcici.	I. *Cidaris miliaris.*	a. Rumphiana, vertice elato. b. Hemiſphærica. c. Anguloſa.
			II. *Cidaris variolata.*	a. Rumphii. b. Langii. c. d'Acqueti. d. Elliptica.
			III. *Cidaris mammillata.*	a. Mammillæ Sancti Pauli Melitenſium. b. Cidaris Mauri.
			IV. *Cidaris coronalis*, *forma veterum diadematis.*	
			V. *Cidaris corollaris*, corollam imitatur.	
			VI. *Cidaris aſterizans.*	
			VII. *Cidaris aſſulata*, propter ſimilitudinem cum tegulis tectorum.	a. Olearii. b. Aldrovandi. c. Flammea. d. Variegata. e. Puſtuloſa. f. Granulata. g. Lævis. h. Ananchytis Mercati.

XVII.

(g) Jac. Theod. Kleinii *Diſp. Echinodermatum. Gedan.* 1734.

VII.

Methodus Echinodermatum a diverſo exitus ſitu Kleinii.

	Claſſes.	Sectiones.	Genera.	Species.
Echinodermata.	Claſſis I. Anocyſtorum, qui ſunt Echinodermata exitum in vertice habentia.	Sectio I. Cidaris, ob ſimilitudinem tegumenti capitis Turcici.	VIII. *Cidaris botryoidis.* IX. *Cidaris.*	
		Sectio II. Clipeus. ob convenientiam cum clipeis veterum.	I. *Clipeus.*	a. Plotii. b. Langii.
	Claſſis II. Catocyſtorum, qui ſunt Echini ani aperturam in aliquo baſeos loco habentes.	Sectio I. Fibula, Catocyſtus anum circa baſis circularis peripheriam, os in medio aperiens.	I. *Conulus*, *Catacyrtus* ex circulari baſi in conum vertice vel acuto vel obtuſo elatus.	a. Albogaleras. b. Globulus. c. Nodus. d. Bulla.
			II. *Diſcoides* id eſt peripheria exacte circulari.	
		Sectio II. Caſſis, Echini baſin ovalem habentes.	I. *Galea*, Caſſides magnæ elevatæ,	a. Vertice ſcutato. b. Vertice nudo. c. Tæniis laceris.
			II. *Galeola.*	a. Papilloſa. b. Nidoſa. c. Lævis.
		Sectio III. Scutum, Echinus irregularis figuræ pronæ ſcutum referens.	I. *Scutum angulare.*	a. Humile. b. Altum.
			II. *Scutum ovatum.*	a. Schaumontianum. b. Iſſyacienſe. c. Noſtrum.

VII.

Methodus Echinodermatum a diverſo exitus ſitu Kleinii.

	Claſſes.	Sectiones.	Genera.	Species.
Echinodermata, a diverſo exitus ſitu.	Claſſis II. Catocyſtorum, qui ſunt Echini, ani aperturam in aliquo baſeos loco habentes.	Sectio IV. Echinus depreſſus, placentæ forma.	I. *Mellita*	a. Lævis. b. Teſtudinata.
			II. *Laganum.*	a. Bonanni. b. Rumphii. c. Schynvœtii. d. Sullæ. e. Plotii.
			III. *Rotula.*	a. Auguſti II. b. Rumphii.
	III. Pleurocyſtorum, quibus anus nec in vertice, nec in baſi, ſed in loco aliquo ſuperficiei lateralis.	I.	I. *Arachoides*, peripheria per anfractus circularis, os rotundum in medio baſis, anus quadratus peripheriæ proximus.	

VII. Me-

VII.

Methodus Echinodermatum a diverſo exitus ſitu Kleinii.

Echinodermata, a diverſo exitus ſitu.

Claſſes.	Sectiones.	Genera.	Species.
III. Pleurocyſtorum, quibus anus nec in vertice, nec in baſi, ſed in loco aliquo ſuperficiei lateralis.	II. Cor marinum, anus in latere mucronis reſecti, os in tertia axis baſeos regione bilabium.	I. *Spatagus, Pleurocyſtus* cordatus cum inſigni lacuna in dorſo.	a. Cor Anguinum. b. Π Græcorum.
		II. *Spatagoides* idem ſed ſine ſulcis in vertice.	a. Quaternis radiis. b. Quinis radiis.
	III. Ovum marinum, Pleurocyſti, figuræ ovatæ & dorſo integro.	I. *Briſſus.*	a. Maculoſus. b. Unicolor.
		II. *Briſſoides*, ut Briſſus, ſed radiis planis non ſulcatis.	a. Cranium. b. Amygdala.

VIII.

Methodus Echinodermatum ab oris ſitu deſumta Kleinii. (h)

	Claſſes.	Sectiones.	Genera.
Echinodermata, ab oris ſitu deſumta.	I. Emmeſoſtomi.	I. Cidaris, os in medio baſis, anus in vertice.	I. *Cidaris miliaris.* II. *Cidaris variolata.* III. *Cidaris mammillata.* IV. *Cidaris coronalis.* V. *Cidaris corollaris.* VI. *Cidaris aſterizans.* VII. *Cidaris aſſulata.* VIII. *Cidaris botryoides.* IX. *Cidaris toreumatica.*
		II. Clipeus, os in medio, anus in vertice.	I. *Clipeus.*
		III. Fibula, os in medio, anus ad peripheriam in baſi.	I. *Conulus.* II. *Diſcoides.*
		IV. Scutum, os & anus prout in fibulis.	I. *Scutum angulare.* II. *Scutum ovatum.*
		V. Placenta, os in medio, anus in baſi, vel peripheriæ, vel tertiæ axis regioni proximus.	I. *Mellita.* II. *Laganum.* III. *Rotula.*

(h) J. T. Kleinii *diſp. Echinodermat. p.* 37.

VIII.

VIII.

Methodus Echinodermatum ab oris ſitu deſumta Kleinii.

	Claſſes.	Sectiones.	Genera.
Echinodermata, ab oris ſitu deſumta.	I. Emmeſoſtomi.	VI. Arachnoides, os in medio, anus in ſuperficie peripheriæ proximus.	I. *Arachnoides.*
	II. Apomeſoſtomi.	I. Caſſis, os ano ad peripheriam in baſi oppoſitum, circa tertiam axis regionem.	I. *Galea.* II. *Galeola.*
		II. Cor marinum, os in tertia axis regione, anus in latere mucronis reſecti.	I. *Spatagus.* II. *Spatagoides.*
		III. Ovum marinum, os & anus prout in Corde marino.	I. *Briſſus.* II. *Briſſoides.*

IX.

Methodus Aculeorum in Echinis Kleinii. (i)

Aculei Echinorum.

- I. *Aciculæ.*
  - a. Capitatæ.
  - b. Capillares.
- II. *Sudes.*
  - 1. Villarum.
    - a. Simplices.
    - b. Nodoſæ.
    - c. Granulares.
    - d. Toroſæ.
  - 2. Fortalitiorum.
    - a. Simplices.
    - b. Faſciatæ.
- III. *Spatulæ.*
- IV. *Radii coronati.*
- V. *Claviculæ.*
  - a. Striatæ.
    - α. Glandariæ.
    - β. Cucumerinæ.
  - b. Læves.

(i) J. T. Kleinii *diſp. Echinodermat. p.* 45.

X. Me-

X.

Methodus Concharum Fluviatilium D. d'ARGENVILLE. (l)

Claſſes.	Genera.	Species.
A. Univalvia.	a. *Lepas.*	α. Roſtrata.
		β. Simplex.
	b. *Limax.*	α. Albida.
		β. Umbilicata.
		γ. Cornu Sti Huberti.
		δ. Flavida.
		ε. Faſciata.
		ζ. Exerta.
	c. *Nerita.*	α. Variata & Cinerea.
		β. Ad machinam productilis.
		γ. Subrubra.
	d. *Trochilus.*	
	e. *Turbo.*	α. Simpliciter vittatus.
		β. Ex toto prominens.
		γ. Simplex.
	f. *Buccinum.*	α. Viride quatuor ſpirarum.
		β. Subrubrum.
		γ. Leviter canaliculatum.
		δ. Albidum quinque ſpiris.
		ε. Fuſcum cum operculo.
		ζ. Contignatum & tuberoſum.
		η. Ore a dextra ſiniſtrorſum.
	g. *Globoſa.*	α. Cinerea.
		β. Fulva.
		γ. Cum acumine retuſo.
		δ. Lactea.

X. Me-

(l) *L'hiſtoire naturelle eclaircie dans deux de ſes parties principales la Lithologie & la Conchiologie à Paris* 1742. 4*to p.* 367.

X.

Methodus Concharum Fluviatilium D. d'ARGENVILLE.

Claſſes.	Genera.	Species.
A. Univalvia.	h. *Cornu Ammonis.*	α. Fuſcum.
		β. Metallicum.
		γ. Cinereum.
		δ. Colore Achatæ.
B. Bivalvia.	a. *Chama.*	α. Albida.
		β. Cum maculis rubris.
		γ. E fulvo nigreſcens.
		δ. Cinerea.
		ε. Exigua.
	b. *Muſculus.*	α. Cum maculis fuſcis.
		β. E fulvo nigricans.
		γ. Multum elongatus.
		δ. Magnus & ſubtilis.
		ε. Longus & aculeatus.
		ζ. Ex toto albidus.
	c. *Pecten.*	α. Pecten albidus.

XI.

Methodus Concharum terreſtrium D. d'Argenville. (m)

Claſſes.	Genera.	Species.
I. Animalia viventia tecta.	a. *Lepas.*	
	b. *Cochleæ lunares.*	. Semilunares.
		β. Ore depreſſo.
		γ. Limax globoſa Pomatia dicta.
		δ. Faſciata.
		. Pratenſis.
		ζ. Flaveſcens.
		η. Cinerea.
		θ. Marmorea.
		. Umbilicata Sti Huberti.
		. Clavicula exerta.
		λ. Ore dentato.
		μ. Pulchra.
		. Jamaica.
		ο. Ore rotundo.
		π. Ore depreſſo.
		ρ. Clavicula inverſa.
	c. *Buccina.*	α. Flavidum ſex ſpiris.
		β. Quinque ſpiris.
		γ. Sex ſpiris, colore caſtaneo.
		δ. Trochilus ſeptem ſpiris.
		ε. Decem ſpiris ore a dextro ſiniſtrorſum.
	d. *Turbines.*	Nulla.
	e. *Globoſæ.*	α. Alata.
		β. Oblonga.

(m) *L'hiſtoire naturelle éclaircie &c. p.* 377.

XI.

Methodus Concharum terreſtrium D. d'ARGENVILLE.

Claſſes.	Genera.	Species.
II. Animalia viventia nuda.	a. *Limaces.*	α. Oblonga flavida.
		β. Exigua cinerea.
		γ. Paululum cinerea, nigricans.
		δ. Colore ſuccineo cum maculis albidis.
		ε. Brevis & compreſſa, colore flavido.
		ζ. Serpens Cellaria dicta.

XII.

Methodus Cochlearum Anonymi. (n)

A. Cochleæ nudæ.

I. Terreſtres.
- a. *Feldſchnecke.*
- b. *Wieſenſchnecke.*
- c. *Waldſchnecke.*

B. Cochleæ Teſtaceæ.
- a. *Erdſchnecke.*
- b. *Weinbergsſchnecke.*
- c. *Thurmſchnecke.*
- d. *Tellerſchnecke.*
- e. *Laubſchnecke.*

II. Fluviatiles.
- a. *Teichſchnecke.*
- b. *Flußſchnecke.*
- c. *Deckelſchnecke.*
- d. *Tellerſchnecke.*
- e. *Schirmſchnecke.*

(n) *Oeconomiſch Phyſicaliſcher Abhandlungen VIII. Theil. Leipz.* 1755. 8. *p.* 769.

Appendicis loco hic ſubjungam Conchas & Cochleas tam Terreſtres, quam Lacuſtres Marchiae noſtrae & Viadri, quas mecum benevole communicavit Clar. RICHTERUS V. D. Min. Rampizenſis Diſtrictus: quas ipſis Auctoris verbis hic publici juris facio.

Sammlungen

einiger Schnecken und Muſcheln hieſigen Ortes und an der Oder.

Schnecken: 1. *Die ganz kleine Garben-Schnecke, iſt nicht gröſſer als ein Mohn-Korn, meiſt unter dem Saamen der Garten-Garbe.*

2. *Die bunten Hain- und Haſel-Schnecken; deren hier*

a. *Die rothe, welche ſelten.*
b. *Die gelbe, welche ſehr zart.*
c. *Die buntgeſtreifte.*
d. *Die marmorirte.*
e. *Mit einem ſchwarzen Reiffen.*
f. *Die gelbe, mit drey oder vier Reiffen.*

Dieſe Schnecken findet man nur im April unter Haſel- und Erlen-Sträuchern, beym erſten Graſe und Blumen; daher ſie auch Blumen-Schnecken heiſſen; verliehren ſich darauf das ganze Jahr in die Erde.

3. *Die kleine plattgedruckte Pfuhl-Schnecke.*
4. *Die Ammons-Hörner.*
5. *Die Poſt-Hörner.*
6. *De gedreheten Dieten-Schnecken.*
7. *Die groſſe Garten-Schnecke.*

Muſcheln: 1. *Die ganz kleine Kamm-Muſcheln.*

2. *Das Hüttchen; iſt nur am Möden-See.*

3. *Die Molde; eben in gedachter See.*

4. *Die ſehr dünnſchaligte C[illegible]-Muſchel.*

5. *Die ſchwarze dickſchäligte Ohr-Muſchel.*

6. *Die Kieß- und Sand-Muſchel.*

In diesen Muſcheln iſt zuweilen, doch ſehr ſelten eine Perle: am Queiße aber häufiger. Sie unterſcheiden ſich, daß ſie knorplich und gewunden ſind. An der Oder giebts ſehr viele Arten groſſe und kleine, ſpitzig und rund oder keulig; ſchlecht und geſtreift, ſchwarz, gelb, grün &c.

7. *Die große Pfuhl-Muſchel, von hochglänzenden Farben, allhier im Lubans-Graben öfters zu einem halben Fuß lang.*

IN

VARIOLARVM INOCVLATIONEM

DISSERTATIO EPISTOLARIS

FRANCISCI RONCALLI,

PAROLINI,

S. R. I. COMITIS, MEDICI BRIXIANI, CÆSAREÆ NATVRÆ CVRIOSORVM REGIÆQVE BEROLINENSIS ACADEMIÆ SCIENTIARVM, ET INSTITVTI BONONIENSIS SODALIS.

Vniverſis & ſingulis
Cæſareæ Leopoldino - Carolinæ Academiæ Viris Clariſſimis
ejusdemque
PRÆSIDI CELEBERRIMO

ANDREÆ ELIÆ BÜCHNERO,

Sacri Romani Imperii Nobili, Conſiliario, Archiatro & Comiti Palatino Cæſareo, Potentiſſimi Boruſſiæ Regis Conſiliario intimo,

FRANCISCVS COMES RONCALLI, PAROLINVS.

Heu vigiles properate, Profeſſores clariſſimi, ſapientiſſimi, & expergefacti capita veſtra erigite. Ad arma, ad arma! In Turcico Imperio oborta, in Britannico regno connutrita, in Monarchico Gallicano ſolo ab aliquibus protecta advenit artificialis inoculatoria variolarum peſtis: jamque in pulcherrimis regionibus noſtris, Germania, & Italia, radices agere incipit. Quid ergo? Et futura æva ſcire debebunt, orbem totum medicum, litterarium, & ſi fas eſt dicere, theologicum, a vafra Theſſalica avariſſima muliercula deceptos fuiſſe, illamque ipſam nos omnes cœcos inconſulto & temere in foveam transduxiſſe? Non ita, ornatiſſimi Sodales; ſi ſuperi aderunt, ſi Vos omnes magis illuminati vigilabitis, ſi Præſes noſter immortalis famæ Vir, BÜCHNERVS, qui glorioſe eminet & docet, argumentum ſumet, tractabit, ſuum faciet.

Interim

Interim ego, quid ſenſerim, Vobis huic epiſtolæ additum, Diſſertationem nempe epiſtolarem noſtram, humillime transmitto, veſtrosque ſenſus graviſſimos in reſponſoria ſcriptione expectabo. Libere ex corde loquor. Non adeo viles debetis eſſe, ut aliorum, in aliis regnis commorantium, opiniones expectetis. Abjectiſſimus hic cogitandi mos Germanos, ingenuarum diſciplinarum cultores, inſtitutores, non decet. Vos ſententiam pandite, quæ lata & inabrogabilis vadat ad univerſos. Velint, nolint, vaticinor, obſervata venerabuntur. Nullus quippe Iudex competens, niſi Medicus Practicus. Valete. Socios meos dilectiſſimos Regiæ Berolinenſis Academiæ, (a cujus Secretario incomparabili, Dn. Formey, amico noſtro, nuper non ſine animi dolore intellexi, inſitionem variolarum adhuc in Pruſſico regno vigere,) pro literario bello ſuſcipiendo, in auxilium vocate, &, humaniſſimis meis ſupplicationibus indulgendo, inoculationis exilium quam citiſſime promulgate, circumferte, ſuſtinete.

Brixiæ Venetorum VIto Maji, MDCCLIX.

Nobili

Nobili & ſapienti
VIRO
D. SYLVESTRO ANTONIO PONTICELLI,

Comiti Farnetæ & Guſſiolæ, Bononienſis Scientiarum inſtituti Academico, Regiæ Vniverſitatis Monſpelienſis Profeſſori & Socio, Regiæ Scientiarum Academiæ Correſpondenti, Auguſti Hiſpaniarum Infantis DD. Philippi, & Auguſtæ DD. Aloysiæ Elisabethæ, Chriſtianiſſimi Regis Primo-natæ, totiusque Auguſtæ Prolis Archiatro, atque ſupremi Medicorum Magiſtratus Præſidi perpetuo, &c.

FRANCISCVS Comes RONCALLI, Parolinvs.

Vrges, & peculiari epiſtola, Salæ, in Regio Palatio, nuper elapſo menſe data, & ad nos transmiſſa prope vim facis, Ponticelli ornatiſſime, ut ipſe pandam quæ legerim, viderim, aut ſentiam de inoculatione variolarum, pluribus abhinc annis apud aliquas Gentes inſtituta: idque agis juſſu Viri omniſcii, & toto orbe celeberrimi, Domini *de la* Condamine, nunc in magna Metropoli Pariſiorum Lutetia florentis & optantis ſcire, quid ſignanter in Longobardico Transpadano hoc Italiæ tractu, locisque finitimis uſu veniat, quaque ſorte & exitu inſitio illa peragatur.

Quamvis ipſe nihil ſumens, & mediocritatis meæ probe conſcius, ille ideo non ſim, qui expectationibus veſtris poſſit ſatisfacere: quamvis Venetæ Roſſianæ, cuſæque *a*) Ephemerides elapſa hebdomade me multum terreant (admonent quippe,

a) Num. 46. per il di 18. Novembre 1758.

pe, & ubique terrarum ac gentium apud Literatos omnes hanc quæſtionem obſtrepere, & erectum in Franciæ Vniverſitate Tribunal, ſedentibus Epiſcopis & Theologiæ Doctoribus, mox in magni momenti hac re ſententiam pronunciaturis), ideoque perquam caute, ne dicam trepidanter ante tantos Viros opinio proferenda ſit; quæ ſi ante deciſionem in Gallicanas pervenit regiones, licet ceteris longe inferior atque poſtrema, poteſt tamen eſſe granum illud in bilancis latere præponderans, tollensque æquilibrium: nihilo tamen minus, cum hæc prima juſſio ſit, quam humanitati Tuæ acceptam referre debeo, nefas ducerem non parere; ratus me vobis ambobus humaniſſimis minus qualicumque ſcriptione, quam ſilentio diſpliciturum.

Neque vero, dum primus ego & ſolus in Italia, (quod ſciam) ſaltem ex profeſſo, contra tantam adverſariorum ſectam, & fere ab omnibus ſapientibus in hoc anfractu derelictus, argumentum tractare aggredior, vellem crederes, aut peteres, me in omnia iturum loca, fontes, ubi documenta, libros volvendo, elici poſſunt, perque quæſtionum tricas divertere, ut Scriptores, conſarcinando, aſſueti ſunt: multoque minus me, hac data occaſione, poſtulare, ut quidquid ediſſerere pergam, pro rato & firmo accipi debeat. Nihil datur tntum in arte noſtra: meapte natura ſemper hærens potius ad dubitandum proclivis ſum. Argumentum propoſitum jam jam ſeneſcens diverſimode, & multifariam actum atque penitus penitusque diſcuſſum, non ſinit, ut alia, aut nova excogitari poſſint: tanto magis, quia intelligo jam deſudaſſe Viros ſapientiſſimos *b*), nobilioribus diſciplinis inſtructos, omnique ſcientiarum ſupellectile ornatos, quos venerari debeo ut Magiſtros, & a quibus lex prolata ſemper magis confirmata expectanda eſt. Dicam ſolum,

b) In Conſultationibus medicis *Morandi* MORANDI, epiſtolisque additis, hæc proſtant: *L'Inghilterra ſola può fornirci di cento, e più Trattati ſopra lo ſteſſo Vaiuolo.*

ſolum, ut obediam. Dicam ut Advocatus, ineloquens licet, cauſam tractans. Lis, & punctum deinde curis & vigiliis noſtris fortaſſe magis illuſtratum, redeat ad Sapientes: redeat primum ad Te, deinde ad amicum Pariſienſem tuum, nobiliſſimum ſcilicet *de la* CONDAMINE; cui duplici de cauſa me peramenter adſtrictum ſentio: nimirum ob parem cooptationem in Regiam Berolinenſem Academiam, atque mutuam noſtram dependentiam a Regia Celſiſſima Borbonicorum Monarcharum Domo. Vos, inquam, de ſcriptis meis judices eſtote. Eorundem qualiscumque fuerit ſors, me vindicem non habebit, neque ulterius ſcriptitabo. Vadant ideo, conſuetum rerum cuſarum fatum, in terras alienas, varietatem per quæſtiones quæritando: ſed laconice: ideoque, ut ad rem veniamus, tangam ſolum quid varioloſus morbus ſit in eſſentia ſua, ſuaque origine, cauſis, ſymptomatibus, effectibus; ut hinc, ratione & experientia, præcipue divinæ artis cardinibus, facem præferentibus, ſtrata magis via ad ſtatuendum, num expoſita variolarum inoculatio laudanda veniat.

De illarum inſuper in humanam calamitatem exordio, & ſucceſſiva invaſione non nimis ero ſollicitus: omnium placitis in varia abeuntibus, nuncque prima, nunc tardiora ſæcula culpantibus, atque ab orientalibus Provinciis per Syriam ad Perſiam, HIPPOCRATE ſilente, peragraſſe, proindeque ad Europam perveniſſe, mordicus ſuſtinentibus. Quod a veritate abſonum crediderim. Probabiliter enim ærumna hæc fuit a mundi initio ingenita, humano generi in univerſum eſſentialiter coæva, & per accidens poſtea endemico, aut epidemico etiam afflatu hinc inde graſſando tranſportata *c*): quam fere ne-

 mo

c) Nec obſtat documentum a *Iacobo a* CASTRO, Medico Londinenſi, propoſitum, pag. 8. Diſſertationis *in Inoculationis*, *ſeu transplantationis variolarum methodum*; eſſe hunc morbum novum, quia a Veteribus indictum: quandoquidem alio fortaſſe nomine hunc

mo mortalium vitare poteſt *d*): ſique unus vel alter ab eadem immunis ad ſenectutem pervenit: non ideo dicendum variolis caruiſſe. Interdum quippe in infantia variolæ invadunt, ſuumque ſtadium nunc lente, nunc acute proſequuntur ſub larva alterius morbi, nunc ſudoribus, nunc diarrhœis, nunc alia criſi judicati, & fortaſſe Medicis ignoti: quin imo puſtulis eruptis in hepate, ventriculo, inteſtinis, aliisque locis: quod nonnulli claſſici Auctores docendo tangunt *e*), & loquitur etiam Vir clariſſimus, *Carolus Franciſcus* COGROSSIUS, Profeſſor Patavinus emeritus, in epiſtola ſua *f*) ad nos directa.

His poſitis, cenſeo varioloſum fermentum in omnibus latere, & eſſe agens illud apte natum ad promovendam ſanguinis, & humorum omnium efferveſcentiam, in puncto & caſu illo, quo liquidorum deſpumatio, natura operante, ſurgere & efformari debet, ut purum ab impuro ſeparetur: in quo conſiſtit lucta Microcoſmi noſtri.

Si conſtanti lege id in omnibus evenit, eveniet mechanica neceſſitate cogente, ab interno ſcilicet liquidorum genio, ſtatu, aptitudine, inteſtino motu, cauſisque, ſcintillæ inſtar, ſuperadditis, quibus animalis machina concutitur, atque ad illam ægritudinem diſponitur.

Quæſtio itaque, de qua nunc agimus, illa eſt, num varioloſum

hunc ipſum vocitabant, ut cordati Scriptores docendo ſtatuunt absque ulla hæſitatione.

d) Neque methodo ultra Indiam, & extra Gangem ab Aſiæ, Iaponiæ præſertim gentibus inventa; ſectione nempe in infante recens nato vaſorum umbilicalium, ita ut reſiduus ſanguis menſtruus exprimatur. Proh ſomnia!

e) BOERHAAVIUS præcipue, quando ſcripſit: *Morbus varioloſus, ſæpe ſine variolis.*

f) Vide Opus noſtrum in folio magno, dicatum Auguſtiſſimæ ELISABETHÆ, Hiſpaniarum Reginæ, cui titulus: *Summi Pontificis, Regum, Principum, Academiarum, Sapientum Diplomata & Epiſtolæ ad Comitem Franciſcum* RONCALLUM *Parolinum.*

loſum luctamen illud arte poſſit promoveri, & ſuſcipi ſine umbra periculi, quodque etiam eſſet optandum, cum minori corporis jactatione et labore.

Vt id, quantum fieri poteſt, introſpiciendo aſſequamur, mente, anatome, praxi, optimoque criterio ducibus, ſanguinis elementa, ſolidorum nexus et compages in ſtatu ſano ante oculos habenda ſunt, mox deſcendendo ad cognitionem cauſæ moventis, et tollentis æquilibrium, in quo ſalus. Cauſa futuræ varioloſæ fermentationis ubi ſignanter in corpore, aut corporis interna particula lateat, neſcitur. Probabiliter in ſanguine toto, qui ante hanc eruptionem poteſt quodam modo dici acerbus, immaturus, non deſpumatus: quique habet in ſe aliquid vitioſum, lentum, crudum, acidum, auſterum, uno verbo, ſaluti adverſum.

Quia vero præter haſce omnes cauſas, ſimul ſumptas, multæ aliæ intercurrunt, ratione ſubiecti & circumſtantiarum concurrentium, atque errorum in Medicina præſtanda factorum, ob quas interdum, ne dicam ſæpius, maligno afflatu ſuperaddito, varioloſi occumbere debent; ideo olim a plebe, aut mulierculis, aut Medicis inventa fuit *inoculatio*, atque ad actum perducta, vel Turcico more media ſectione vaſis ſanguinei, vel ſcarificatione cutis in variis locis, proindeque aptato pure, a varioloſis benignis puſtulis paulo antea extracto; vel inquam, Sinenſi more, per nares g) introducto; aut alia quavis methodo, quam nimis prolixum eſſet deſcribere; et quæ olim apud *Antonium le* Dvc, nec non *Gualterum* Harris, *Emanuele* Timonio præſertim referente, multoſque ſucceſſive alios videri poteſt: ubi re vera ad ſummam facilitatem cum felici exitu opus perducunt atque promittunt hujus inventi Præcones; præſertim *a* Mayer-

g) P. Dentrekolles literis Pekino 1729. datis, aſſerit, inſitionem in Sinenſi Regno dici *Tehungteou, ſeminare il Vaiuolo.* Eodem actu refert, fermento exſiccato & in pulverem redacto, fieri paſtillos pro uſu.

Mayerne, qui varioloſi fomitis, media inoculatione, ſuavem & prudentiſſimam inſinuationem penetrationemque deſcribit; atque etiam poſtremis hiſce temporibus Mylady *Worteley* Montaigù, dum cum Sponſo Legato Conſtantinopolitanam urbem inviſebat, et variolarum inſitionem in proprio filiolo pertentavit, quæ mox Londini in ſororula etiam peracta fuit: proindeque pluribus aliis præmiſſis exemplis felicibus, ad ſupremos etiam Regios Principes evecta et adminiſtrata.

Verum ut ad præſens inſtitutum noſtrum, ſeu ſcribendi argumentum proxime accedam, de inoculationis eventu agendum eſt. Utque ad normam explicatæ tuæ petitionis ipſe paream, liceat, quamvis in epiſtola, pro dicendorum claritate capitulatim incedere.

1. Scilicet referendo experimenta Brixiæ tentata.
2. Clariſſimorum Virorum ſententias recens exortas.
3. Rationes & fundamenta, quibus opinio noſtra innititur.
4. Punctum Theologis proponendum.
5. Dictorum omnium concluſionem, et ſummarium quatuor articulis diſtinctum.
6. Denique pro mantiſſa, additis pro curatione variolarum nonnullis remediorum formulis.

Experimenta inoculationis & contagii Brixiæ ad actum perducta.

Casus primus.

Anno 1739. menſe Octobri, ſævientibus in urbe Brixia variolis confluentibus, inter multos alios ſex fraterculi periere; ſeptimo, tres annos nato, ſuperſtite. In eodem, optimam in ſignis omnibus ſalutem præ ſe ferente, Sacerdos patruus inoculationem pertentare voluit. Ob rem hanc accitus fuit Vir clari nominis in urbe noſtra, *Octavius* Marocchi. Volens,

lens, nolens, & violentiſſimis ſupplicationibus coactus, re prius proteſtata, ſi quid in contrarium accideret, negotium curamque aſſumere debuit. Purgato corpore, extracto ſanguine, obſervata diæta, inſitio peracta fuit conſueto circiter more, quatuor in locis, brachiis ſcilicet et coxis, ſumpta ſanie parum longe a filiolo, variolis diſcretis, benignis, qui per ſolum nycthemerum lecto decubuerat, laborante, atque ad maturationem jam redactis. Per quinque dies nihil novum. Sexta nocte vigilavit, febris ſurrexit, proindeque apparuit ſitis, dolor capitis, bibitaque aqua cornu cervi, vomituque reiecta, omnia in pejus ruere: adeo ut cum celeri pulſu, tendinum ſubſultibus, convulſionibus, et orthopnoica reſpiratione, atque ſtertore, miſellus morti proximus videretur. Summo mane ſeptimæ diei Medicus, cubiculum ingreſſus, conſalutatus fuit a deſperabundis et lacrymantibus mulierculis, hac propemodum voce: *Ecce Carnifex.* Niſi religioſus adſtans, Medicumque comiter atque humaniter protegens, eaſdem reprehendiſſet, ulteriora, aut jurgia, aut facta poterant contingere. De facto, licet pulſus eſſet exilis, facies cadaveroſa, oculi ſtrabiſmo affecti, viribusque effœtus, tamen, *Sydenhamii* documentis innixus Medicus, dari ſymptomata illa etiam in variolis diſcretis, atque benignæ naturæ, aliquam ſpem adhuc ſupereſſe dixit muſſitantibus illis mulierculis. Die febris tertia, inſititiarum vero variolarum nona, infans ſomno ſepultus videbatur: ſed imminuta febri cibum non reſpuit, et quieſcente tendinum ſubſultu, reſpiratio facilior facta. In vultu aliquæ maculæ apparuerunt, futurarum puſtularum indicia. Die decimo irrequietus deliravit: tandem variolæ evidentes emerſere, et undique in multis locis, conſueto gradu ad maturationem perductæ, parumque diſſimiles ab illis, a quibus fomes ſanioſus pro inoculatione deſumptus fuit. Quatuor inflicta vulnera quaſi ulceroſa, pus fundendo, evaſerunt: idque per menſem integrum. Tandem ſuborta diarrhœa infans ad priſtinam rediit valetudinem.

Sed

Sed Medicus tunc, atque etiam nunc ſancte proteſtatur, nec amore, nec vi toto tempore vitæ ſuæ talem curandi methodum ſe eſſe ſuſcepturum.

CASUS ALTER.

Prima Octobris proxime elapſi febri corripitur *Antonius Rinaldinus*, annorum quinque, D. ANGELI, amici mei et docti Medici filius. Sanguinis miſſione ſtatim peracta, juſculis tractatus, febrire non deſinit: die morbi quarta emerſis ad cutem maculis, de varioloſa obeunda lucta dubitatur. Accitus in conſultationem id indubie affirmo, tenuemque jubeo diætam, nec cubiculi frigus *b*), nec nimium calorem *i*) laudans. Dum exeo, ad lecti latera video filiolam quatuor annorum, *Saviam* nomine, ægrotanti fraterculo adſtantem. Damnandæ rei novitate permotus *k*), in patrem invehor, eo quia filiolam derelinqueret in illo, ob contrahendas variolas, vitæ periculo. Reſpondit, data opera id feciſſe, noviterque facere velle, quia variolæ erant diſtinctæ, diſcretæ, neque in tota urbe tunc aderat confluentium, & peſtilentialium variolarum umbra; ideoque optimum eſſe, ut filia, media illa contagioſi fomitis inſitione, atque inſpiratione, morbum contraheret. Contraxit, et nimis. Quandoquidem, dum frater incolumis lecto exit, filia conqueri cœpit: ſanguis illico contrahitur, ſed brevi jam jam puſtulata cubile intrat id ipſum, exanthemata elevantur, magis protuberant, benignam in principio indolem præ ſe ferre videntur. Famulatus amantiſſime adſtat, mater, mulierculæ vigilant: ſed omnia

b) BOERHAAVIO docente.

i) *Vt Richardus* MORTON in varioloſa ægritudine filii ſui. Aſt ſiquidem: *Foco in cubiculo accenſo*.

k) Innixus documentis DIEMERBROECKII, qui ita ſcriptum reliquit: *Injungendum, ut pueri aliique, qui nunquam variolis laborarunt, fugiant non ſolum ægros variolis infeſtatos, ſed etiam illos, qui inſerviunt.*

nia in caſſum, quia puſtulæ ſubſidunt, liveſcunt, introeunt, incipit ſuffocatio, ſtertor in reſpirationis actu: tenella ægrotans, veluti ſiderata, fit attonitæ ſimilis, cibum odit, non accipit, totoque varioloſo, atque per contagioſam ſationem producto apparatu ad cordis thalamum properante, aut in ſpiritali arce protinus ſubſiſtente, inter parentum lacrymas, die morbi duodecima, ex promoto certiſſime morbo natura non parata, miſerrime periit. Pater lugere non deſinit, non ob mortem tantum, ſed ob cauſam mortis.

Sententiæ clariſſimorum Virorum recens exortæ.

Vt tuto magis pede incederem, luxque provida coruſcaret, oravi Virum Nobiliſſimum, ſcriptis editis celeberrimum *l*), Brixiani Medicorum Collegii Præſidem, ut, præmiſſo omnibus Sociis in Schedula monito tractandi argumenti, (mos a prima uſque inſtitutione ad hæc uſque tempora ſervatus) cœtum univerſum convocaret. Idque contigit 7. Decembris 1758. Omnes, quotquot aderant, aut ſcriptis domi factis et lectis, aut ore longam dixerunt orationem ſuper re expoſita et controverſa: ſed unanimiter, nemine penitus diſcrepante, ſanxerunt, variolarum inſitionem eſſe poſſe damnoſam, ideoque illicitam, et vitandam.

Profeſſor primarius in Medicina facienda, urbeque Arimino nunc florens, *Janus* PLANCVS, Academiæ Mutinenſis Coniecturantium Princeps, Lynceorumque Reſtitutor perpetuus, Vir ſi quis alius in Italia univerſa, & Praxi verſatiſſimus, ſapientiſſimus, a nobis in hanc rem excitatus, die 4. Decembris 1758. reſcribit, et edicens proteſtatur inoculationem non eſſe permittendam.

Vir

l) Proſtat ejuſdem in Europa noſtra pag. 292 Brixienſis Medicinæ Epilogus in Epiſtolam concinnatus. Pariterque in Opere, cui Titulus: Diplomata et Epiſtolæ &c. Tractatus de Aquæ Tedæ facultate, & viribus pag. 169.

Vir pietate & doctrina ſingularis, *Fridericus* SANVITALI, e S. J. inoculationem damnans, ita mihi ſcribit: *Quo circa periculum expectemus, cum naturæ neceſſitate ſubeundum fuerit: non ultro provocemus, non prævertamus, illi obſecundemus, non vim inferamus, &c.*

Chriſtophorus ZANETTINI, Archiater Pontificius, literis 16. Decembris. 1758. Romæ datis, ita effatus eſt: *Mi onora V. S. Illma con ſua ſtimatiſſima Lettera, alla quale ho tardato riſpondere per meglio informarmi intorno alla inoculazione del Vaiuolo: e per parlarle con tutta ſincerità, le dico di non averla io mai praticata; nè in Roma ſi è mai creduta ragionevole da eſequirſi con utile, e profitto, e ſenza ſcrupolo di coſcienza; poichè li Theologi non l'ammettono, e dalla Univerſità della Francia ſi attende la deciſione, la quale ſi crede non uniforme ai coſtumi dei Turchi, e degl' Ingleſi, trattandoſi di arriſchiare* pellem pro pelle. *In alcuni Luoghi dello Stato de Papa un qualche Medico ha vantato coſe mirabili con tale Operazione: ma ſi è poi ſaputo non eſſer vero quel tanto che ſi voleva far credere. Molto di più potrei dire ſu tal punto; ma lo ſtimo ſuperfluo &c.*

Vivit egregius Vir iſte, patriæ noſtræ decus & ornamentum, flexis genibus ad Summi Sanctiſſimi Pontificis CLEMENTIS XIII. feliciter regnantis latera, frequens alloquitur Cardinales Eminentiſſimos, ſacratiſſimos, veras Romanae eccleſiæ columnas; agit cum Epiſcopis, Præſulibus, Theologis, Canonicis, Doctoribus, ideoque pro oraculo accipienda eſt ſententia ipſius: quam non hærens, (ut fecerunt bene multi Medicinæ proceres, ut in primariis urbibus Profeſſores circumſpecti, politici, publicumque bonum non curantes, qui mihi neque reſpondere dignati ſunt,) ſed edoctus *m*) tutiſſimam profert. Hanc aliasque tanti eſſe ponderis exiſtimo, ut neminem poſſe refragari, credam.

Fun-

m) Re ſcilicet prius ventilata, excuſſa, decreta.

Fundamenta et rationes, quibus innititur, atque probatur ſententia noſtra.

Duobus punctis, quæ propoſueram, delibatis, juſſis tuis obediendo, et promiſſis meis ſtando, remanet, ut rogatam ſententiam ipſe ex animo pandam. Ne autem ulterius morer patientiam tuam, conſtanter, quod hujus epiſtolæ fronti impoſitum intueris, confirmo. Vtque non oſcitanter ad id deſcendiſſe ſcias, nonnulla rationum momenta, cauſaſque ſenſuum meorum habe.

In puncto illo, quo inoculatio peragitur, temperamentum pueri fortaſſe diſpoſitum non eſt, neque paratum. Maturatio ſuppuratoria in variolis ſponte naſcentibus fit natura illo momento operante. Medicus non poteſt jubere, ſed debet parere ejuſdem motibus. Pyrum non matureſcit, febris non ſurgit *n*), mulier non parit, vinum non evadit, niſi ſtatuto maturationis tempore. Quæ maturatio in fratribus longo terrarum tractu ſibi invicem remotiſſimis, ſub cœlo diverſiſſimo, ſed paris conſtitutionis, parit eundem varioloſum morbum, cum eodem periculo.

Liceat adagium ſcholaſticum recinere: Quidquid recipitur, per modum recipientis recipitur. Ens novum, exterum nunquam ſatis cognitum, injectum pus eſt: quod, ut agat, & ſuſcipi, & circumire debet cum ſanguine toto: cujuſque qualitates, licet a benignis variolis deſumptas, inimicas *o*) non eſt quod memorem. Dum ſpiritalia ſubit vaſa, dum centralem cordis thalamum excurrit, quis audebit ſpondere, loco optatæ expulſionis, non poſſe vice verſa tangi, irritari exquiſitiſ-

n) Cujus motio interdum eſſet utiliſſima. Nimirum in apoplexia, in convulſionibus, ſed non promovetur: quia multa mota nocent, quæ non mota non nocebant.

o) Quod uni prodeſt, alteri nocere poteſt, Aphoriſmus eſt in Medicina practica quotidie recanendus.

ſimi ſenſus fibrillam, vaſculum tenuiſſimum, nerveum ſurculum, ita ut convulſio, dolor, & ſexcenta hujuſmodi in promptu ſint?

Implantatio feliciter vadat cum exitu optato. Verum cum in exacta ſuppuratione non ſatis forſan expurgatus ſit ſanguis: quid erit ob cutim a præteritis, licet optime exantlatis variolis, corrugatam, atque ab informibus cicatricibus ſtipatam, vitiatamque adeo, ut puſtuloſa adveniens eruptio efflorefcere non poſſit?

Adde, dari etiam ex natura ambitus cuteſque ſolidas, duriſſimas *p*), quas *coactas* BOERHAAVIVS *q*), denſas HIPPOCRATES vocitat: in quibus nec ſudor, nec maculæ, nec cujuſcumque generis exanthemata, nunquam toto vitæ curriculo, expectanda ſunt. Quibus caſibus ſi diaphoreticis, exoſim promovendo, agis, oleum & operam perdis, ægrum ponis in ancipiti.

Derivatione, coctione, ſpontaneis naturæ docentis motibus, criſibus, cardo præcipuus Medicinæ faciendæ innititur. Hæc ſequenda, hæc imitanda: ſed tempore illo non a nobis invento.

Poroſitates, cribra, ſecernicula figuræ peculiaris in ſolidis omnibus. Figura peculiaris in liquidis, ut permeent, & vadant. Ex his ſalus. Pyon implantatum diverſæ toto cœlo, & non cognitæ molis, quomodo circumibit? Circuitu præpedito in vaſis internis majoris uſus. Quid erit? Erit pertimeſcenda *horribilis cæcitas, aut ulcera rebellentia*, ut ait GVILLEMEVS: idque etiam *poſt ſanatas variolas*: pure edaci non retuſo, ut canunt Germaniæ Ephemerides.

Si damna formidata non eveniunt, ratio eſt, quia fermentum varioloſum non penetravit, terram aptam non invenit, nec

p) Quibus fortaſſe alludit illud DRELINCVRTII: *Intercus durum, firmum, non diffluens, nec difflatum.*

q) Et quæ *ob relictas cicatriculas* ad permittendas novas deſpumationes inepta ſunt: ut tangit *Conradus Bertholdus* BEHRENS, in ſua Obſervatione in Actis Germaniæ.

nec heterogenea materies tamultum maximum produxit; quod in inſitione frequentiſſimum intuemur *r*); quia ſanies ſumitur in ſummitate puſtulæ albeſcentis, & ſero, quando vim amiſit. Lignum non aridum, ut hinc admota ſcintilla incendium ſuſcitetur. Hinc inoculati vivunt, aut vivere ad tempus (nullum poſt arte productam luctam de ipſorum perſeverante valetudine nuncium, de quo infra,) demonſtrant; quia implantata fermentatio interdum eſt tenuis, exigua, impotens: ut conſtat ex ſex captivis, a dextero Chirurgo, *Carolo* MAYLAND, Londini in Newgate bis, ad vim veneni actuandam, inoculatis *s*). Qui quidem mox febrire, rubelli hinc inde evadere, & quaſdam luteas *puſtulas*, diverſa latitudine & elevatione protuberantes, oſtendere cœperunt, cum exitu quidem puris per inflammatum turgidumque foramen, ubi varioloſus fomes introductus fuerat, ſed in ipſorum nemine vera effervefcentia, integer univerſalis deſpumans, ſeparanſque bonum a malo, tumultus productus fuit.

Vlterius: Aut morbida iniecta vis eſt activiſſima; hinc ob rationes ſuperius allatas timendum de vita: aut tenuis, impotens; ideo exiguum quidem luctamen cum nullo vitæ periculo, ſed, ſanguine non expurgato, inſtat recidivæ magis magiſque metuendæ probabilitas: quod mihi occurſantes canunt Brixiani Medici, hunc vel illum digito commonſtrantes, qui pluries variolas paſſus eſt *t*), quodque in ſe ipſo expertus fuit Vir

t 3 cla-

r) Quod frequenter, judicio meo, quamvis Satores utplurimum ſileant, deberet contingere.

s) Vt videre eſt in Actis Academiæ Leopoldino-Carolinæ.

t) Dominus *Carolus Folzadri*, non longe a vico noſtro commorans, triennis, variolis confluentibus obruitur, febrit, tantaque ad cutim emergit puſtularum turgidiſſimarum ſeries, ut plures ſaniei libræ lectum humectantes exierint. Conſuetis diebus evaſit: tantum egreſſum a variolis illis pus, ut nunquam alias. Quid crederes: poſt tantam expurgationem dum ſextum annum adoleſcens ingreditur, en nova variolarum ſtrues, ſtrata ſuper corpus totum, ſed præſertim in capite & oculis; quare de cæcitate dubitatum fuit. Convaluit tamen.

clariſſimus, *Conradus Bertholdus* BEHRENS, qui ter ob variolas periculoſe decubuit.

Tenui itaque ſuperata lucta, non ideo triumphus canendus, mihi cariſſimi Implantatores, ac ſi victoria eſſet completa, ſed novus iterum formidandus hoſtis; nonque unicus & ingenitus, ut in principio dicebamus, ſed aliunde, ſed multiplicibus modis aggreſſurus. Sporadice, endemice, epidemice *v*), contagioſe *w*), maligniter, confluenter. Ecquis tantam hydram, ut græca voce loquar, in humanum genus graſſaturam, ſecabit; ſi ſeptima vice hominem impetere, et interficere viſa eſt *x*), ut BORELLVS ſcribit, & *Philippus de* VIOLANTE, Regis Poloniæ Archiater *y*), refert.

Itaque, ſi ter, ſi ſepties homines periculoſe decumbunt, quidquid in contrarium efferant inoculatores: ſi contagio maligno (ſcribentes de variolis, ſemper ore & calamo loquuntur de veneno, de peſtilenti afflatu *z*), de altra bile *a*), de nigris interſitis pediculis, de vermibus, de lethali putredine, corruptione, mortificatione, gangræna *b*), cœca pernitie *c*), & oſſibus intus *d*) corroſis) jam inoculatus, nonque expiatus, repen-

v) BOERHAAVIO dictante.

w) Contagii irruentis vim indicat caſus a DEGNERO relatus. Fœtum nempe varioloſum editum a matre nitida & ſana; quæ alios filiolos varioloſos tractaverat.

x) Hiſtor. & Obſervat. Variol. med. phyſic. Cent. 3. Obſ. 10.

y) In Tractatu de Variolis & Morbillis.

z) Adeo penetrante impetumque faciente, ut canibus ipſis adſtantibus, aut urinam bibentibus, interdum non parcat. Proſtat hujus rei documentum in Actis Academiæ noſtræ Leopoldino-Carolinæ Vol. II. pag. 426.

a) A qua variolas efformari dicit *Philippus de* VIOLANTE l. c.

b) Fere in omnibus denatis viſcere atro ſanguine ſemiplena & putreſcentia.

c) Ita MANGETVS cauſam variolarum nominat.

d) Vt declamat etiam *Joannes Samuel* CARL, dum de Variolis adultorum loquitur, ajens: *Conamen inoculationis apud Germanorum Magnates infelici exitu ſuſpectum reddebatur.*

pente iterum invaditur, nonne periclitari *e*) iterum iterumque poterit *f*)?

His ſtantibus & probabiliter eventuris, quis erit ſtultus ille, qui inoculando promittat ſanitatem, inoculato variolas non amplius eſſe reverſuras *g*)?

Neque vero, dum controverſæ inſitionis methodum carpo, dumque raptim obediens ſcribo, vellem quis crederet, me diſceptationum fautorem in arenam præcipitanter, omnibus prius non penſitatis, deſcendiſſe. Dum inoculationem improbo, nihil aliud agere proteſtor, quam confirmare ea, quæ alias produxi in Europa noſtra, Pariſiis exiſtente in ſuprema ſummorum Regiorumque Principum Bibliotheca, quibus ſex abhinc annis (aula Polonica protegente), Borbonicis, auro argentoque immixto, inſignibus ornata, acuque Phrygio picta, Comite *de* Loos, ejuſdem Legato apud Regem chriſtianiſſimum, præſentante, nomine meo tranſmiſſa humillime fuit, fronti Operis antepoſita hac inſcriptione:

SERE-

e) Poterit & fortaſſe ad plures ire, præmiſſa juſſione hæredibus ſuis, ut ſupra ſarcophagum ſignent inſcriptionem illius Hiſpani: *Valebam, ut melius valerem, hic jaceo.*

f) At non ſolum reverſuræ, ſed poſtquam ad multum tempus, inſitione peracta, latuerint, ad emunctoria, ad glanduloſas partes *abſceſſus* producunt ac ſuppurationes, *ludente ſic in diverſiformi corporum craſi natura.* Ita loquitur præcipuus inoculationis anteſignanus. Vide MANGETUM, pag 226. T. 4. Parte prima.

g) Idem Opus noſtrum, cui Titulus: *Europæ Medicina a Sapientibus illuſtrata*, proſtat Pariſiis apud amicum noſtrum *Ludovicum Joannem* THIEVLLIER, Virum celeberrimum.

SERENISSIMIS
DELPHINO AC DELPHINAE
QVORVM
FELICISSIMO CONNVBIO
CHRISTIANISSIMVS PRIMVM MONARCHA PATER
SINGVLIS AC VNIVERSIS HOMINIBVS CARVS
POTENS FORTIS TRIVMPHATOR
BORBONICA AVITA ANIMI PRAESTANTIA
IN BELLO ET PACE MAGNVS
DEINDE SVBDITAE GENTES IMMO TOTVS ORBIS
NVNC EXVLTANT
EXCELSOSQVE HINC NEPOTES SIBI OMINANTVR
FRANCISCVS COMES RONCALLI PAROLINVS
VENETO - BRIXIANVS
REGIAE ELECTORALIS SAXONICAE DOMVS
CLIENS ET SERVVS
FLEXIS GENIBVS ORANS
VT OPVS HOC SVVM
AVGVSTISSIMO TANTOQVE MAECENATE
PRETIOSISSIMVM
GALLICAM ETIAM MEDICINAM ATTINGENS
IN SVPREMA REGIA PARISIENSI BIBLIOTHECA
REPONATVR.

Ibi inquam *h*) pag. 188. reſpectu Græcorum Medicinæ, p. 213. Hungarorum *i*), & p. 439. Pruſſorum, Pariſienſes, & ceteri videre poſſunt meas non ſpernendas in inſitione admittenda difficultates, quas confirmatas laudare dignatus eſt Archiater *k*) Regis Poloniarum in ſuo nunquam ſatis approbato *de Variolis & Morbillis* Tractatu.

Quanto faſtu, quantiſque clamoribus, elapſo nuper ſeculo non erupit in literarium orbem Chirurgia infuſoria, ſignanter ſub Anglicano cœlo inventa, ad Gallicam terram translata, proindeque in totum terrarum orbem diffuſa? Videri poteſt ETMÜLLERVS, iqui rem abſolvit; & promotorem Britannum nominat Mathematicum WREN, Academiæ Oxonienſis; protectoremvero Timotheum CLARC, Medicum Regium: proindeque ad enatas in invento illo viciſſitudines deſcendens, res multas profert, etiam ſtupore dignas, quas refricare tædioſum eſſet. Iam quiſque ſcit, infuſoriæ & tranſfuſoriæ Chirurgiæ methodum, magno hiatu promiſſam, cecidiſſe. Sororis, & ſimillimæ inoculationis prognoſticon.

Quid dicendum de curatione morborum media Machina electrica? Videantur, quæ nos commentabamur *l*) in Epiſtola Cremonam miſſa celeberrimo amico noſtro, *Joſepho* MIGLIAVACCA, circa

h) Idem Opus noſtrum, cui Titulus: *Europæ Medicina a Sapientibus illuſtrata*, proſtat Pariſiis apud amicum noſtrum *Ludovicum Joannem* THIEVLLIER, Virum celeberrimum.

i) Ibi dum de Cithera, Archipelagi Inſula, ſub Dominio Venetorum loquebamur, multa de innextu variolarum damnando in medium lata ſunt.

k) *Philippus de* VIOLANTE, Neapolitanus, pag. 52.

l) Vide Opus noſtrum in folio maximo, ſub Titulo: *Diplomata & Epiſtolæ* &c. ubi Scriptores de Machina electrica, nimirum PIVATVS, VERATVS, PAPINVS, BIANCHINVS, NOLLET Abbas, LOVIS Gallus, JALLABERT, confutantur & redarguuntur.

circa ampulloſa ejuſdem miracula; & profecto non mirabimur, ſi nunc a doctis hominibus jaceat proſcripta.

Vices ipſas habebit & variolarum inſitio, publicumque bonum juvabitur magis, ſi remedia promulgata & defenſa prodibunt a Clinicis, toto tempore vitæ ſuæ prope lectulos ad naturæ latera medicinam facientibus, ſolis judicibus competentibus, mortique luctantes videntibus: ceteri quippe doctiſſimi, & in urbibus ad alia utiliſſimi, theoretici, cathedrarii, vident nimis, ſæpius creant, imponunt, opiniones nuptas ducunt, argumentum ſuum ad ſidera evehunt, ſurdi ſunt: obiecta Oratores & Rhetorici nimis acriter ſolvunt; ſed difficultate majori ſuperſtite. Deuſque velit, ne ego ipſe, alios corrigere audens, nimis inoculationem (adverſarii næ lucidum intervallum dicent) damnem. Tu, amicorum optime, ridebis.

Quis fidem præſtaret TARRY, Medico Britanno, referenti, ex *quatuor mille* perſonis, variolis malignis in ſuburbiis Pera, & Galata Conſtantinopoli obſeſſis, neque ullum periiſſe? Quis ampullis, & montibus aureis MEYLANDI, Chirurgi Angli, neminem poſt inoculationem *variolas, per totum vitæ curſum, rurſus paſſurum?* quis fabellis *Jacobi a* CASTRO, nullum fieri ab inoculatione deformem, nec aliis morbis corripi, nec ullum occubuiſſe *m)*? quis *Gualtero* HARRIS, hominem bis non poſſe variolis infeſtari? quis *Jacobo* PILARINO, promittenti excitatas variolas eſſe ſemper de genere diſtinctarum; ſolumque viginti, triginta, raro ad centum pervenire? quis *Carolo* CHAIS, dicenti, *non averſi eſempio d'una ricaduta doppo l'inoculazione?* quis Dn. *Iſacco*, Epiſcopo Anglo Worceſterienſi, anno 1752. in Eccleſia ſua de utilitate inoculationis prædicanti *n)*? quis *Orationi Harveianæ a Ruperto* TAYLOR in Collegio Medicorum Londinenſium recitatæ?

m) Liceat adagium referre: *Qui nimis probat, nihil probat.*

n) Si contra Concionator in templo Sancti Andreæ Londini, inoculationem damnabat? ut proſtat Tom. I. pag. 139. Ephemeridum Germaniæ Naturæ Curioſorum.

tatæ? ſi ubique in illorum ſcriptis (nonnullis oratorio alioquin & Attico ſtilo exaratis) calculis falſis? tot res mutilatæ, involutæ, demptæ, ampliatæ, non ſatis explicatæ, reperiuntur, ut quid tutum erui non poſſit.

Hujus inſtituti pariter ſunt hiſtoria Domini TYSSOT *o*), inſitionem factam in filiis Sereniſſimi Ducis Aurelianenſis inter alia referens: Tranſactiones Philoſophicæ Londinenſes: Opera *Meadiana*, *Sloaneana*, *Arbuthnotiana*, præſertim Doctoris KIRKPATRICK *p*), HARRISII, VATERI, & *Theophili* LOBB, BUTINI, RAMBY, *della* COSSE, Domini DODART, primarii Regis Franciæ Medici, SCHEUCHZERI, *Moriſſotii de* FLANDES, TRONCHINI *q*), HOSTY *r*), & centenorum aliorum, quorum nomenclaturam aut hiſtoriam texere, nec noſtrum eſt, nec ſinunt Epiſtolæ limites.

Quod re vera obiectionum omnium caput eſt, & quæ plurimum valent pro inſitione ſuſtinenda, ſunt duo, inter tot alia, præcipua fundamenta a Pariſienſi Scientiarum fonte vulgata. Nimirum ſcientia favorabilis ſapientiſſimi Sorbonenſis cœtus *ſ*), atque etiam Diſſertatio lecta ante ſocios ſuos Regiæ Academiæ Scientiarum a Collega noſtro, Domino *de la* CONDAMINE. Dum tamen trepidantem me ſentio, & ambo veneranda eſſe noſco, elucet radius lucis luminoſiſſimæ, qui me plurimum recreat, ac prorſus beatum efficit. Illud eſt. Si tanta relatæ ſcientiæ Sorbonicæ vis, ſi tantus rationum apparatus, qui major eſſe non poteſt, non perſuadet: ſi inoculatio a centenis Scriptori-

V 2 bus,

o) L'inoculation juſtifièe, ou Diſſertation pratique &c.

p) Analiſi dell' inneſtamento del Vaiuolo in Londra 1754.

q) Ragguaglio preſentato alla Facoltà de' Medici Parigini.

r) Qui in Duce *Cartres* & Comite *Giſors*, annorum vigintiquatuor, inoculationem peregit, non inciſione, ſed veſicante applicito. Quæ bonitas! quæ cœcitas! Venenum in viſcera adigunt, ac ſi Couphé ex poculo eſſet ſorbillandus.

ſ) Vt clare conſtat ex Epiſtolis *Morandi* MORANDI, nuper a *Joanne Baptiſta* PASQVALI prelo traditis, Venetiis pag. 127.

bus, iiſque doctiſſimis protecta, a Collegio Medicorum Londinenſium approbata *t*), a pauciſſimis defenſa, adhuc poſt tot annorum periodos vacillat, non progeditur *v*), ſignum evidentiſſimum eſt quod perſiſtere non poteſt, quod cadit, & damnanda venit: quod denique ante ſupradictos Patres conſcriptos inoculationis Syſtema expoſitum non fuit in aſpectu juſto & legitimo, tacitis luminibus & pluribus factis, ob quæ nuperum inventum nutat *w*), & quæ nunc a nobis, niſi mea me philavtia decipit, meliori in lumine collocata facient, ut proverbium verificari poſſit: *Sapientis eſt mutare conſilium.* Non ſecus ac in ſacra Romana Rota, ante quam, poſt judicatam cauſam, iterum noviter inſtructa, noviſque repertis & codicibus, & rationibus, in eodem amiſſo puncto datur appellatio cum judicatæ prius ſententiæ mutatione.

Ac-

t) Giornale de Letterati Oltramontani, pag. 40.

v) Aſia quippe, Turcicum imperium, ubi inſitus viget, parum probant. Reliqua alibi cœpta, aut in Gallicis regionibus propugnata, nonque ab Academiis & Societatibus ſcientiſſimis pleno flumine confirmata, reſpectu Orbis totius, ſunt hirundines, quæ non faciunt ver, & rari nantes in gurgite vaſto: quorum non perſonis, ſed inventis, ipſe procellam auguror. Quotidie ad me perveniunt in Epiſtolis monita Virorum in arte medica principum, puta, Baronis *Gerardi van* SWIETEN, Auguſtiſſimæ Familiæ Archiatri, & Imperialis Bibliothecæ Præfecti, ſcribentis ab urbe Vienna 7. Decembris 1758.: *Nondum hic invaluit inoculatio variolarum;* aliorumque multorum ab urbibus, Genua, Verona, Mantua, Mediolano, Venetiis. Vbi certe, ſi poſt PILARINI editum Opuſculum, anno 1715. per inoculationem medendi mos invaluiſſet, Vir ibi ſapientiſſimus, *Acadius* CAPELLVS, nemini in Praxi medica ſecundus, amicus noſter, clare locutus fuiſſet in ſua nunquam ſatis laudata de Venetis medendi uſibus Epiſtola, qua Opus noſtrum ornatur, pag. 380. dum fuſe & ſapienter de variolis locutus eſt.

w) Inventa utilia rationabilia, ubi innotuerint, viam ſibi faciunt ſine difficultate, & ſine tot Protectoribus.

Acceſſere inſuper, non ignoro, Italici, plurimum habendi, aſſenſus Virorum doctorum in urbibus doctiſſimis. Video quippe *Florentiæ*, ſcribente Viro celeberrimo *Joanne* TARGIONI TOZZETTI *x*), peractas nuper & feliciter aliquas cum laude inoculationes. Video Patavii novam inventam methodum a clariſſimo Viro *Franciſco* BERZI *y*), pro excitandis variolis, quam maxime ſuavem, & ſummopere, quia abſque carnificina, præ aliis probandam. Quæ ſummam laudem merentur, et quæ, ut ita dicam, experiundi gratia in præcipuis Scholis facienda ſunt, ut diſcant, & doceant. Sed hæc per tranſennam facta non probant ſatis. Pertentare aliquid, unum eſt. Lex, uſus, remedium omnibus exhibitum, milleni hominum inoculati, & inoculandi, ſtatuta Praxis, aliud eſt. Quid plura? vis aliud, PONTICELLI ornatiſſime? Illico ac videbo Academiam totam Patavinam, Florentinam, Bononienſem inſitionis ſyſtema laudantem, promoventem, illico illud amplectar, et ceteris præibo.

Rei hujuſce ruina, ob quam juſtiſſima adhuc lex, decretumque ad inconcuſſam praxim redactum non emanavit, illa eſt, quia materies ad duos Judices pertinens, Theologum ſcilicet & Medicum, confuſo perturbatoque ordine tractata fuit. At non ſolum tractata, ſed etiam intellecta, atque ſuſcepta, fortaſſe, quod plurimum evenit, ob præjudicatas opiniones, falſis rationibus & factis, ut deſuper dicebamus, adumbratas. Vt itaque clarius res eat in poſterum, & hæc noſtra, qualiacunque ſint, a diſtinctione, veritatis matre, lumen mutuantia, ad quæſtionem declarandam conſpirent, ſupponamus, quod hactenus dicta a medico penu, atque a practicis obſervationibus deſumpta, ſint & inſerviant pro fundamento & baſi Medicis, ut inoculationem damnent: ideoque ex hac parte functus officio meo ipſe videar.

x) Novelle Letterarie pubblicate in Firenze l'anno 1757. Tom. XVIII.]

y) *Nuova ſcoperta a felicemente ſuſcitare il Vaiuolo per artificiale contatto.*

Punctum Theologis proponendum.

Liceat nunc quæſtionem, Medicis cogitationibus excuſſam, Theologo proponere. Qua in palæſtra licet aliquantulum fuimus, aliquidque meruimus, dum de *Homine invulnerabili z)* ſcribentes, Dæmonis potentiam in ſublunaria, hominesque ipſos excuſſimus, non ideo Theologici Doctoris figuram nomenque affectabo, controverſiam ipſe dirimens; ſed Cauſidici munus gerens, quæſtionis ſtatum exponam, ut ſacri venerandi Iudices, ſine quibus non poſſunt Medici ulli ad ulteriora procedere, ex animo ſuo ſententiam ferant: utque nullus ſuperſit diſceptandi & opponendi locus, proindeque reſurgat indiſſolubilis argumenti vis, ipſiſſimis inoculatorum verbis placet incedere, & protinus ad quæſtionis judicandæ ſtatum citiſſime & brevibus devenire.

Ivrinvs & Condamine, primarii inoculationis anteſignani, pluribus in locis ſcribentes *a)*, ſtatuunt & admittunt, unum ex quinquaginta inoculatis certo perire: idem ac viginti ex millenis *b)*. Hoc poſito, & ab ipſismet confirmato, peto ab inoculatoribus, num illi viginti homines debeant dici mortui, an occiſi? Si primum; fatum eſt & lex omnibus una, ideoque quieſcendum. Si ſecundum, quisnam fuit reus? Animam pro anima dari debere, olim legi in ſacris paginis, ſed inoculator habet animam unam: animæ occiſorum ſunt viginti, quæ in æter-

z) Diſſertationes quatuor. Typis Marci Vendrameni. Brixiæ. Inſuper Diſſertatio illa videri poteſt in Operibus Calogerianis recuſa.

a) Memoria ſull' inneſto del Vaiuolo letta nell' Aſſemblea publica dell Accademia Reale delle Scienze di Parigi il mercoledì 24. Aprile 1754. traſportata dal Franceſe. Firenze 1754. pag. 49.

b) Quamvis ob rationes jam exaratas, numero plures interfecti credendi ſint. Ipſe quippe Schevchzervs, inſititii operis Protector, (Orator dum rhetorico œſtro percitus argumentum ſuſtinet, facile eſt ultra ſuſtineat) aſſerit ex 287. hominibus inoculatis ſex periiſſe: ſcilicet 1. ex 47.

æternum clamabunt ad Dominum Deum ſuum. Heu, mi inoculator, ſi Chriſti religionem profiteris, quinam remorſus *c*)!

Propoſitio itaque proferenda ante Tribunalia, ante Theologos, pro permiſſu obtinendo debet eſſe tenoris ſequentis: *Num ſub ſpe ſalutis liceat homines interficere.*

Nec valet reſponſio, unum pro populo perire debere *d*), & id eſſe in arte noſtra uſitatum, dum nempe Medicus jubet Chirurgo amputandum crus, ne gangræna aſcendat, ſecandumque abdomen, ut exeat in hydropicis aquarum colluvies: quia illo caſu mors præ foribus, æger deſperatiſſimus ad incitas redactus, certoque moriturus. Ideo anceps remedium petitum; & volitum, plerumque inutiliter pertentatur. In noſtro caſu infans ſaniſſimus eſt, ad ultimam ſenectam, vel cum, vel ſine variolis perventurus. Sique bene rem aſſequor, eo magis hæc omnia in medium proferenda ſunt, quia hodierna die inſitionis Syſtema occidenti eſt proximum, rationibus præſertim ex foro conſcientiæ deſumptis, ex quo omne bonum, omne verum. Contra, ex foro Medicinæ dubia, ſyrtes, conjecturæ, difficultates, præjudicia, quibus involvitur inoculationis Chaos.

Creſcit oratio. Si inoculatus adultus eſt (multos quippe admirabundus video, exacta infantia, ne dicam adoleſcentia, ſe Operatori ſubmittentes) mortique proximus, videt Chirurgum, qui ferrum adminiſtravit, qui purulentum fomitem adegit in viſcera ſua, Medicum, amicum, parentem, qui juſſerant. Quæ pathemata? fortaſſe in eosdem? Qui tranſitus vindictæ cogitatæ plenus! Contremiſce inoculator!

Dicto-

c) Dicet aliquis: Roncallus timens, rationibus, ex medico penu deſumptis, non ſatis probaſſe, refugit ad ſacrum, resque divinas contemplatur. Vtique: Adverſarius rem acu tetigit. Illam Medicinam profiteor, quæ ſtat cum Theologo.

d) Quandoquidem effatum illud pertinet ad res humanas.

Dictorum omnium Concluſio et Summarium quatuor articulis diſtinctum.

Sed jam redeamus ad noſtra. Si inoculatus filius unigenitus familiæ nobiliſſimæ, aut Principis, aut Regis, vivit, oh rem pulchram! Si occiſus perit, ut fecerunt omnes (oh crudeliſſimum Patris cor)! filii quinque numero, Domini *Smith*, Hiberni *e*), unicusque filius Mylord *Incquin f*), prognoſticon faciendum eſt, inſpiciendumque numiſma ex parte averſa. Multoties ipſe audivi, defunctorum parentes mille convicia & probra imprecatos Medico, qui cum pluribus aliis doctiſſimis poſtremæ jam incurabili ægritudini interfuit. Muliercularum phalanx quaſi verberibus percuſſura erat humeros Medici ſapientiſſimi *Octavii* Marocchi, qui a ſacerdote Patruo juſſus, inſitum nepoti commiſerat. Ideo licet & ipſe fatear, Chirurgum non poſſe dici realiter reum, quia finis ſuus erat optimus, dandæ ſcilicet ſalutis & vitæ, tamen pertimeſcendum eſt, quid poſſit facere homo etiam ab injuſta cauſa commotus: dolore ſcilicet ſummo mentis aciem occupante, ut in relatis duobus caſibus. Poſito itaque inoculatoris errore (fecit enim quod non debebat facere) & innocentia (quia habebat finem optimum juvandi) crederem quod parentes, & in illa urbe Tribunal juſtitiæ ſecularis nihil facerent: ſed populus, qui amiſit ſpem ſuam, veluti furibundus & ira percitus, poſſet ad imprecationes & ad lapidationem devenire.

Tandem ut aliqua etiam objecta ſolvamus, quid quæſo probant Brixiæ calculi ab Anglia deſumpti, ita ut exemplum transferendum ſit in regiones noſtras? Quid probat in varioſis ſponte naſcentibus unum ex quinque, vel ex ſex periiſſe, ſi

e) Vt aſſerit Dominus Cantvvel, Medicus Anglus Pariſiis morans, in Opere, cui titulus: *Diſſertation ſur l'Inoculation.*

f) In Actis Leodii inoculatorum fautores excuſationibus non petitis rem vellent invertere: ſed factum negare non poſſunt.

ſi pluries, laus Deo, hic habemus variolas diſcretas, benignas, lento more procedentes, ut fere omnes feliciter evadant, & interdum pauci moriantur e centum ægrotis? Ergone ex fatali Londinenſi, Ligurnenſi g) olim viciſſitudine argumenta ſumenda ſunt, & calculi firmandi, hucque illuc in ceteras Europæ provincias circumferendi, ut inde lex generalis in mundo toto variolas inſerendi reſurgat? Ergone ſtatim centum mille aurei nummi adnumerandi, ſolvendi, ut Xenodochium a fundamentis erigatur, ut Londinenſi more innumerabilia expenſa fiant Medicorum, Chirurgorum, Aromatariorum, & reliqui famulatus? Ergone nunc, quod neque tyrannus humani generis inimicus cogitaret, affatim, tumultuarie centeni infantes, ſaniſſimi, deliciæ hominum, vulnerandi ſunt, ut ægrotent, ut pus veneficum abſorbeant, ut ſuſpiriis & lacrymis urbem impleant; & inverſo (horrendum dictu) nunc divinæ artis, ægrotos medicantis, ſanos non tangentis, ordine, Medicus agere debebit, ut aliqui ex iisdem moriantur, morianturque interfecti?

Hanc ego dicerem turpiſſimam, avariſſimam Profeſſorum rei & auro inhiantium famem, quæ fortaſſe in Turcico imperio, & Anglicano regno fons fuit errorum omnium, & quæ (laus Deo) diſtat a Gallicis, Germanicis, atque Italicis regionibus noſtris. Diſtet itaque, quod Deus optimus maximus faciat, etiam inoculationis labes & peſtis; atque redeat ad Barbaros, ubi prima inventa fuerunt hujusmodi elementa & ſemina: redeat ad ſinum Thermaicum *h*), in Inſulam Ziam: ubi ob populorum frequentiam, & annonæ defectum, ſtatuta lex eſt in viridi ſemper obſervantia, ut homines ſucceſſive necentur. Ibi quan-

g) Oppido, ut quisque ſcit, in Hetruria: ubi anno 1755. variolæ peſtilentiales, confluentes, malignæ graſſari non deſinebant.

h) Vt diximus in *Europæ Medicina*, dum de Græcorum medendi uſibus loquebamur, pag. 192.

quantum velit nidificet, adoleſcat; ubi nec ratio, nec religio, nec humanitas.

Denique jam tandem, quia aliqui amant incedere ſcholaſtico more per propoſitiones, en illarum ſummarium ad quatuor redactarum, quæ ad fulciendam firmandamque inoculationem concurrere deberent. 1. Ratio humana. 2. Ratio divina. 3. Experimentum tutum. 4. Eventus perſeverans. Omnia deficiunt: Ergo inoculatio exſibilata.

Nihil deeſt inoculatoriæ phreneſi, niſi ut chymico apparatu pus humanum pro fomite elaboretur, corrigatur, & multifariam paratum res præcipua evadat in officinarum ampullis, & nartheciis, minio, & aurichalco circumdatis: proindeque translata pro mercimonio in regiones longinquas tamquam caput *i*) neceſſariiſſimum, (ſub titulo: *Vita, ſalus*) pro hominibus necandis inſerviat. Tandem lites oriantur inter proprietarios & venditores *k*) puris humani præparati, circa magis aut minus electam qualitatem. Hæc tibi, optime literarum Mæcenas, videbuntur nugæ: ſed crede mihi, poſt primum errorem alii accedunt. Rem hanc ſcriptam non vidi, ſed voce relata fuit.

Ad amovenda hujusmodi præjudicia, neſcio an optandum foret, ut inoculatorii apparatus pompa a mimis atque hiſtrionibus in Theatro repræſentaretur, non ſecus ac Thema illud ad imaginarios & melancholicos morbos ſpectans. Quandoquidem etſi ſcenica ſpectacula, *Meſſala* & *Caſſio* cenſoribus, anno V. C. 599. primum promoventibus, nunc a veteri, ſummopere laudanda, ſeveritate, plurimum degeneraverint: tamen negari non poteſt, res illas ab acutæ mentis Mimographo deſcriptas atque a geſticulatoribus & Archimimis in medium prolatas, multum conſpirare non poſſe ad mores reformandos, atque

i) Collocandum inter vaſa arſenici, & ſublimati. Ternum par. Quinam horror meos invadit artus!

k) Et extabunt in orbe cœci, qui hos mercatores reddant divites?

que ad inventa & facta funditus cognoſcenda. Ibi quippe humanæ artes & technæ non minus, quam verum & falſum, alternis lucta & viciſſitudine productum, in ſpeculo conſpiciuntur, ideoque edocta ſpectatorum mens cautius ſancit, & judicat. Sed poſt quadraginta novem repræſentationes, amarem ut inocularetur puer ille, qui ad quinquagenarium numerum perveniens, ſecundum adverſariorum ſupputationes, & conceſſa, certo occidi debet: ibique reperirentur, quod alioquin libenter faciunt, Matronæ nobiliſſimæ, quæ amant cariſſima pignora ſua. Audirem quippe dum infans interfectus moriturus eſt, quid dicant, quid exclament. Apage inoculator: ne vapules!

Antequam manum de tabula hac, *duæ* ulterius *propoſitiones* in medium adducendæ, quæ, ceteris miſſis etiam, & veluti indictis, ſolæ ſufficiunt ad litem dirimendam. Hoc tamen pacto, ut, omnibus Literatis, ſapientiſſimis licet, excluſis, ſoli clinici optimi Practici, non præjudicati, mecum in arenam deſcendant. In mente quippe habeo, in *prima*, unico intuitu, & difflamine omnes inoculatorum calculos diſſipare. In *ſecunda* vero, ob enorme humanis gentibus illatum damnum, ſententiam reddere confirmatam.

Ad compeſcendos autem ſuſurros, tollendasque objectiones, concedamus, rationes & calculos, expoſita in omnibus libris, veriſſima eſſe. Poſtquam vero lætiſſimos Auctores ipſe generoſus reddidi hac admiſſione: æquum eſt, ut & ipſi rationem reddant de centenis, aut millenis infantibus poſt momentum peractæ inoculationis. Quandoquidem ſi tanto amore illos proſequebantur, durante curatione, inconveniens eſſet omnes illos in profunda oblivione derelinquere. Ab his ſenſibus clare intelligis, Archiater ſapientiſſime, quo colliment meditationes meæ; nimirum ad errores illos, quos Medici ſilent, & terra tegit. Reſpondete ſtatim, quotquot adeſtis, practici Profeſſores, qui hæc legendo percurritis, aut in capite,

 aut

aut ante oculos effićta intuemini. Vos, vos obteſtor, & invo-co. Sancite ſtatim, num milleni illi infantes ab inoculatione tunc per menſem, per annum ſani effećti, vivant adhuc. Dicite num ex iisdem centum, vel bis centum, in quibus duo, vel tres puſtulæ vix apparuerunt, & aliqualis ſanioſus liquor per arte fażta vulnuſcula extillavit, ideoque nulla ſanguinis ebullitio, aut deſpumatio fażta fuit: dicite, inquam, num tuti ſint, num ſponte intus orto ſanguinis, & liquidorum omnium tumultu, aut adveniente peſtilentiali afflatu, iterum de certo ægrotare, varioloſumque ſtadium ſubire non debeant. Si variolæ, ut jam expoſitum, redeunt poſt primam deſpumationem integram, & magnam, ſponte ex maturatione ortam, quid dicendum de inſititiis, in quibus auſterum, acidum, immaturum reſtitat? Quid ergo inſitione fażtum? Nihil. Recolligant idcirco a multis retro annis, prout illis placet, ſuorum inoculatorum numerum, ſcrutentur vitas, mortes, ægritudines ab inoculatione relićtas, novosque renovatarum variolarum curriculos, poſtque viginti, aut triginta annorum curſum laudent operationes ſuas *l*).

Ad *ſecundam* vero *propoſitionem* quod attinet, diabolus non potuiſſet invenire modum, quo plures occumberent. Tu, tu ipſe a me oratus, deprecatus judica, num produćtis per impoſitum fomitem variolis, & relato more ſuccedentibus (ita ut aliquæ papulæ ſub puſtularum figura emergant, & exilis eveniat in ſanguine tumultus, cum ſucceſſiva felici quantavis, quam inſitor deceptus laudat, ſuppuratione, febricula, ceterisque concurrentibus in ſtatu medio, nonque acuto, ſymptomatibus, quæ omnia ſibi gratulantibus circumfert, & probat) major proinde

l) Adulti quippe, atque ſenes (multi: vide citatum Violante, p. 38.) licet rarius variolis infeſtantur, ut exponit Fracastorius, de Morb. contag. cap. 13 & alii: ideoque omnes adverſariorum ampulloſi calculi, ſtatim poſt inoculationem fażti, ridiculi, & aërei ſunt: ſolumque poſt multas annorum periodos faciendi.

inde pernicies miſello ægerculo non immineat: ſcilicet ob (attendite inoculatores) rationem ſuper omnes alias maximam: & eſt. Quia in illo miti luctamine aliqua ſubiguntur inſita fermenta motui illi varioloſo diſpoſita, aut proxima, aut excitata: reſtitantibus in viſceribus, in utriculis, in glandulis, in ſanguine toto crudioribus immaturis varioloſi veneni particulis, ideoque vera variolatio protrahetur ad tempus, ad annos: itaque in adulta magis ætate variolæ contingent; in qua multi magis absque ulla hæſitatione peribunt.

Tertia inſuper *propoſitio* accedit, aliquatenus jam in principio tacta, ſed non ſatis enodata: ſupradictis in vi non impar. Noſcis ne, mi inoculator, num ille ſubiturus ſit curriculum varioloſum? Si affirmative reſpondes, erras. Non datur apud nos ſcientia hæc. Ergo neſcis. Hoc poſito. In centum infantibus v.g. decem a variolis debent eſſe immunes. Taliter a natura creati; & qui habent ſolidorum nexum, & compagem diaphoreſi ineptam. Tu his decem infortunatis venenum adigis. Quid erit? Reſponde. Incipit cum vitæ diſcrimine. Ad cutim hic non datur transmiſſio. Genius fermenti venenoſi ſuapte natura tendit ad cutem: ob peculiarem horum infantum ſtructuram non poteſt. Quo ibit venenum intruſum? Reſponde. Siles. Horreſcens, dicam ego: ibit ad infanticidia cumulanda.

Quid agis, crudeliſſime inoculator, venenum adigendo illo quadrienni unigenito, qui tam pulcher in cute ſua, tam ſanus, jocoſus, & lætus in reliquo corpore tibi occurſat, & garrit: illum ignorans & neſcius occidiſti; volens ut per fas & nefas bis variolas ſubeat. Vtique. Audi. Ille puer jam antea acutiſſimo morbo laboravit. Morbi cauſa fuerunt variolæ internæ in inteſtinis, ventriculo, &c. (quod frequens, ut diximus, & probavimus), omnibus ignotæ, ideoque varioloſum naturæ penſum jam jam ſolutum fuerat. Quid reſpondes?

 Nec

Nec tu, nec tota tuorum Patronorum caterva argumentum hoc ſolvere poterit.

Hactenus, ut cauſæ Advocatus, cui, calor, ignis, furor, artes licita ſunt. Nunc alloquor, ut homo ingenuus, qui rationem operum & ſtudiorum ſuorum reddere debet Deo, hominibus. Conſtitutus itaque, non ſolum coram te, ſed Tribunalibus ipſis, cœtibusque omnibus, ſancte aſſero damnum potius, quam utilitatem afferre poſſe humano generi propoſitam variolarum inoculationem. Quia actio crudelis eſt, natura ipſa abhorret, & homo videtur in temerario hoc tentamine ire contra fatum, atque etiam contra voluntatem divinam: quo nihil magis impium excogitari poteſt. Ideoque ſtatutum tempus expectandum eſt; & quia, etſi productæ artificiali inſitione puſtulæ, vel magis vel minus conſpicuæ, & conſuetis gradibus procedentes, tandemque declinantes, exantlatum jam eſſe varioloſum curriculum repræſentent; tamen luctamen illud, pluries cum puſilla expurgatione, non erit deciſivum, neque infantum vita in tuto poſita. Sique in Medicina datur veritas, illa eſt, & erit: quod, aut ſponte, ut diximus, intus producto tumultu, aut adveniente peſtilentiali aura, poterunt iterum, iterumque infantes decumbere, & novum ſtadium ſubire. Num res ita ſe habeat, ſi mihi fides non præſtatur, ſapientiores conſulantur, ſed quæſo in hoc vigiletur, ut a conſilio excludatur duplex hominum genus. Primum omnes illi, qui ſunt multæ auctoritatis, quique iam præventi & occupati vigilant in hac re protegenda. Secundo, qui tenaces, & alienum appetentes; qui, quatenus inoculatio vigeat, aut ſtando, aut inſerviendo divites poſſunt evadere, in quos ſoliſſimos re vera tota mea oratio directa fuit. Vocentur itaque, conſulantur boni Practici *m*); non præoccupati, non præjudicati, orentur-

m) Sine quibus auderem dicere, nihil tuti ſtatui poſſe in re noſtra: adeo ut etiam, ſi nemo ab inſitione periret, & inoculator licentiam

turque, ut ſententias ex animo ferant. Si cum iisdem tantum Socius meus *de la* CONDAMINE locutus eſſet: ſi Medicinam ad aliquot annos factitaſſet, minusque tot fabellis, lectis & relatis crediſiſſet, certiſſime a præfata opinione illa abſtinuiſſet; itaque jam jam res eſſet ſepulta. Quandoquidem ſi recte cogito, infortunitas fuit, tantum virum, in ſcientiis Coriphæum, falſo illi ſyſtemati adhæſiſſe: ex quo deplorata res ſuſtenta fuit. Faxint Superi, ut novis hiſce rationum momentis illuminatus, jam jam euntem errorem ipſe damnet, venientem, moxque coruſcaturam veritatem protegat, & cum univerſo omnium bono amplectatur: atque abire juſſis noxiis damnandi inventi ſcandalis, inoculationis exilium feliciter ſubſiſtat, ac perſeveret.

Nonnullæ pro curatione Variolarum remediorum formulæ.

Quoniam de variolis ſermo, inoculatione exſibilata (ſperare ſiquidem juvat, ut, fracto a nobis gelu, ſcribentibus in hyeme ſumma, &, poſtpoſitis conniventiis, diſſimulationibus, timoribus, ſtrata via, ſemperque magis deinde patefacta, & explanata ab aliis Practicis ſapientioribus Viris, utilium ſtudiorum amatoribus, imminens damnoſiſſimi inventi jugum excutiatur) reliquum eſt, ut cogitemus, quomodo in hoc diſcrimine juvari poſſint omnes diro acuto morbo laboraturi: cui ſi tota noſtra ſtudia non impendimus, oh nos miſeros!

Tantoque magis id faciendum puto, quia pluribus in locis, ubi ob infortunium hoc frequentiſſima viſuntur funera, nihil aut parum agitur; curatio a ſola natura expectatur, illudque maximum negligitur, quod ſola remedia ſanant. Vt itaque

tiam a Theologo obtineret, & centum Literati, Lectores, Magiſtri, Gymnaſiorum Præfecti, publici Profeſſores cujusvis generis inſitionem pulcherrimis verbis laudarent: nihilo tamen minus omnia forent nullius ponderis, niſi ipſorum, toto tempore vitæ ſuæ ægros inviſentium, accedat auctoritas & approbatio.

que cariſſimi filioli, atque reliqui omnes a dira ægritudine convaleſcant feliciter, animadvertant Medici adſtantes exactiſſima diligentia procedere, & diſtinguere , ductoque a viciſſitudinibus naturæ laborantis lumine, num ex his, quæ accidunt, ſuo tempore, & loco, aliqua convenire poſſint, ut, non experimentis per mortes factis, ſed per methodicam divinæ artis ſemitam proximo juvent.

Illa itaque in epilogum habe.

Epiſpaſtica *n*), ſudorifera, vapores *o*), fomentationes *p*), hirudines *q*), ſuffimigia *r*), balnea *s*), pannum *t*), ſpongia *v*), ſectio *vv*), paregorica *x*), opiata *y*), ſuppoſitoria, clyſteres *z*), potationes aquarum *a*), veſicantia *b*), ptyaliſmus *c*), theriacalia *d*), ſan-

n) Quæ ad pus extrahendum GALENVS aptabat.

o) De quibus recens loquitur ſupra laudatus *Franciſcus* BERZI.

p) Omnes ad cutim laxandam, ut BOERHAAVIVS docet, additque *totam*.

q) *Famelicæ* dorſo, natibus, & coxis admotæ. Docente RVDIO, LIDDELIO, BAVDERONO, & aliis.

r) Iuxta mentem DIEMERBROECKII. Ex Iunipero, Lauro &c.

s) Vt videre eſt in Hiſtoriis Regiæ Academiæ Scientiarum Pariſienſis.

t) Toto corpori aptatum cum cera, & camphora. CARL Auctor eſt.

v) Regioni ventriculi admota. DIEMERBROECKIO docente.

vv) In inguinibus, aut ſub axillis pro emiſſario aperiendo.

x) Ab omnibus Scriptoribus quam maxime laudata.

y) Cum aliis remediis copulata ſecundum BOERHAAVII documenta. DIOSCORIDES ponit Opium inter expellentia, aitque: *exhibito papaveris ſucco oritur prurigo.*

z) Inteſtina ſæpe laxanda, exclamabat idem BOERHAAVIVS.

a) Iuxta documenta *Richardi* MEAD.

b) Vt legitur in obſervatione Viri celeberrimi, Amici noſtri, quem honoris cauſa nomino, *Valentini Erneſti Eugenii* COHAVSEN, nunc Electoris Trevirenſis Archiatri, regeſta in Actis Academiæ Leopoldino-Carolinæ. Vtque in ampliorem modum confirmat *de* MAYERNE, aiens: Veſicatoria magna plura applicentur, ſuper humeros

ſanguinis miſſio *e*), emetica *f*), purgantia *g*), peſſa in mulieribus *h*), inciſio *i*), camphorata *k*), anthelmintica *l*), viperina *m*), pyrites *n*), nitrata *o*).

Sed jam animadverto, & tecum ſtandi delicias, & aſſumpti argumenti gravitatem *p*) me nimium ultra cancellos rapuiſſe. Epi-

meros unum, ſupra epomida duo, ſuper carpos duo, ſuper genua, & malleolos quatuor, attrahe ad pedes revellendo.

c) Mercurium ipſum BOERHAAVIVS proponit, pag. 270. num. 1392. & PITCAIRNE, dulcem vero *Sigismundus* GRASSIVS.

d) Iuxta *Samuelem* CARL, atque etiam ANDROMACHVM, Neronis Medicum.

e) Etiam in inceptis variolis Arabes ſanguinem mittebant uſque ad animi deliquium. Nuperrime *Philippus de* VIOLANTE, Regis Poloniæ Archiater, in ſuo Tractatu bene multos ſignat Scriptores, poſt inceptam eruptionem ſanguinem mittentes, etiam ex jugularibus. MAYERNE hæc ait: *In adultis vero venæſectione, Deo benedicente, me plus effeciſſe, quam omnibus alexipharmacis. Franciſcus* BÜTTNERVS, FREINDIVS *egreſſis variolis* ſanguinem mittit.

f) SYDENHAMIO docente, & a GVNDELSHEIMERO propoſita.

g) SYDENHAMIO, *Horatio* AVGENIO, HOFFMANNO, & pluribus aliis docentibus: ita ut diarrhœa ipſa promoveatur.

h) A multis Auctoribus propoſita.

i) In inguinibus, aut ſub axillis, pro emiſſario aperiendo.

k) Sine quibus variolas confluentes curari non poſſe KANNEGIESSERVS auctor eſt.

l) Multa vermium millia in varioloſo ſtadio viſa fuiſſe, conſtat ex obſervatione in Actis Academiæ Cæſareo-Leopoldinæ, ſignata p 36. Vol. VII. De facto RHODIVS, FORMIVS, BAVHINVS de vermibus fugandis loquuntur.

m) Ex MANGETO.

n) A *Cornelio* CELSO propoſita.

o) MANGETVS pariter.

p) Tanta eſt, ut, ſi unquam alias, certe nunc videar mihi jure blandiri poſſe, me de publico optime meruiſſe; utpote qui, cunctis Italiæ proximorumque Regnorum Scholis ſilentibus, Patriam, Prin-cipum

Epiſtolam itaque claudens, affirmo, omnia, quæ hactenus, fortaſſe nimis libere, dicta ſunt, nihil imminuere exiſtimationem ſummam, quam habeo erga Literatos, Medicosque Gallos, & Anglos; præcipue vero erga Nobiliſſimum ſapientiſſimumque *de la* Condamine, quem tot honoribus ſtipatum, atque Regiis Academiis adſcriptum, totus terrarum orbis collaudat, & colit. Eidem, dum reſcribes, hancque Lutetiam Pariſiorum mittes, adde obſequia humillima nomine meo. Tuque vivas æternitati, celebratiſſime Vir, & Auguſtam Regiam Gentem, tuæ fidei & ſapientiæ fortunate concreditam, pro totius Europæ bono, ſemper magis incolumem ſerva. Vale.

Brixiæ 4. Ianuarii 1759.

P. S.

Clauſa jam Epiſtola, ob notitias undique per tabellarios conquiſitas, acceſſere nuper documenta certiſſima, adeo, ut piaculum fuiſſet eadem omittere, & nota non facere. Tanti quippe ſunt, ut dicere auſim, me nunc poſſe veſtimenta Advocati deponere, novaque legislatoris induere; non dubiam opinionem, ſed ſententiam certam & inappellabilem proferentis. Excitavi non ita pridem virum celeberrimum, Nobiliſſimum Equitem *Antonium* Vallisnieri, in Patavina Univerſitate Hiſtoriæ naturalis Profeſſorem, immortalis famæ Viro, Patri ſuo, ſimillimum, qui tam docte ſcripſit, & ornavit Opus noſtrum, cui Titulus: *Diplomata & Epiſtolæ*, pag. 142., ut, data occaſione, humaniter & comiter ſciſcitaretur a præcipuis ibi viris, fallere, & falli neſcientibus; puta, Morgagno, Scopulo, Lavagnolo, Placentino, Puiato, Wandellio, aliisque, quid ſentirent circa controverſam variolarum inſitionem.

Quan-

cipum familias, denique univerſum terrarum orbem ab artificiali imminente, moxque graſſatura, peſte, unus (modeſte liceat gloriari mihi) liberaverim.

Quando, ecce, in Italica Epiſtola nobis 10. Ianuarii 1759. conſcripta, poſt aliqua effata, circa novam artificialem methodum hæc ſignata ſunt: *Queſti Signori ſtanno ſodi, e fiſſi nella vecchia ſentenza.* Igitur, ſi tota literatiſſima, & in practicis rebus, quod plurimi faciendum, verſatiſſima Gens ad docendum nata, hæc ſancit & decidit: quis erit temerarius ille (loquamur libere), qui contra hoc flumen ire contendat, qui repugnet, & ſe diſſonum fateatur? Sicuti propterea, venerabundus in Italica noſtra Gymnaſia, præfatæ Epiſtolæ pag. 7. (ſupra p. 157.) faſſus ſum, me eſſe paratiſſimum ad non diſſentiendum ab inoculatione; quatenus aliter illa ſentirent; ita nunc vice verſa, tantis auctoritatibus innixus, re a toto graviſſimo cœtu approbata, cenſeo delirium fore, ab indicata a clariſſimis hiſce Viris ſemita deviare. Imo vaticinor futurum, ut non ſolum hic terrarum, ſubque Veneto cœlo, ſed etiam ultra montes, & transmarinas ad oras Patavinum Oraculum (nec primus caſus erit) eſſe accipiendum.

At: quo unquam ſe vertere poſſunt inoculatores poſt, anno elapſo, Romæ in lucem ortas Diſſertationes duas, typis Salomonianis: ubi duo Profeſſores, unus Medicus, alter Theologus, viciſſim de variolis naturalibus & artificialibus, aut loquentes, aut ſcribentes, rem recolligunt, illuſtrant, & ſibi objectantes in bono adeo lumine collocant, ut non niſi deſperatus perſeverare poſſit in inoculandi pervicacia? Deus bone! Quin omnia regeram. Video ibi magnum Hecqvet, Chriſtianiſſimi Regis olim Archiatrum, dicentem: *L' operazione è falſa ne' fatti, ingiuſta, ſenz' arte, ſenza leggi: non evacua la materia del Vajuolo: ha un doppio carattere d' eſſere riprovata: è contraria alle mire de Creatore: non preſerva dal Vajuolo naturale, è oppoſta alle Leggi, non raſſomiglia a coſa alcuna di Medicina.* Video duos infantes inoculatos, qui periculo elapſi videbantur; ſed advenientibus variolis, poſt aliquod tempus, confluentibus miſerrime obierunt. Video in viginti quinque *inoculati, otto ebbero i morviglioni diſcreti, dieciſette gl' ebbero confluenti e cattivi a ſegno, che ſi dubitò forte del-*

la loro vita. Cur dubitandum non eſt? ſi mercurium exhibent pro parandis ad inoculationem puerulis? Quæ ſtupiditates! Video filiolum cujusdam Medici inoculatione occiſum, cum tanto Chiæ populoſitatis dolore, ut Epiſcopus, *Philippus* Bavestrelli methodum artificialem proſcriptam voluerit. Vno verbo, in eodem libello video tanta, ut neſcio quid conſilii capere poſſint obſtinatiſſimi homines illi. Ejusdem itaque relectioni recalcitrantes remitto: ſed, pro hujus ſcripti coronide, ſilere non debeo:

Regem Pruſſiæ (ut ibi videre eſt pag. 230.), re prius excuſſa, & conſulta cum ſapientiſſimis Medicis ſuarum Vniverſitatum, inſitionem variolarum damnaſſe, atque in exilium miſiſſe non ſolum, ſed pœna graviſſima multaſſe inſitores, ipſosque inſitos, aut pro ipſis, ſi pueri ſint, eorum cuſtodes, agnatos, tutores. Ideo illud jam tandem reliquum, quod Passeronus habet in Poëmate ſuo, ſub titulo: *Il Cicerone*, Canto XXVIII.

Quanto al Vaiolo poi: torlo biſogna,
Quando cel manda il Ciel ec.

DE

GENERATIONE LAPIDVM, PRÆCIPVE GLOBOSORVM,

AVCTORE

IOANNE FRIDERICO HOFFMANNO,

I. V. ET PHILOSOPH. DOCTORE,

CONSVLE IN CIVITATE PATRIA SANGERHVSANA, CAVSARVMQVE METALLICARVM IBIDEM IVDICE, ACADEMIARVM, CÆSAREÆ NATVRÆ CVRIOSORVM, ET ELECTORALIS MOGVNTINÆ SCIENTIARVM VTILIVM, ITEMQVE LIPSIENSIS SOCIETATIS LIBERALIVM ARTIVM SODALE.

SENECA

Epiſt. XXX. Tom. II. Opp. p. 97. Edit. Lipſ. 1741.

Natura non aliam voluit legem noſtram eſſe, quam ſuam: quicquid compoſuit, reſolvit: & quicquid reſolvit, componit iterum.

§. I.

Extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt, ſummum Numen in formatione hujus globi terraquei, cum omnibus aliis partibus, quibus conſtituitur, etiam lapides varii generis variarumque ſpecierum, præaltas rupes, immania ſaxa, ſtrataque lapidoſa, in viſceribus terræ longe lateque extenſa, produxiſſe *a*). Fundamenta dixeris, quibus orbis ſuffulcitur, oſſa, quibus vaſtum illud corpus continetur.

a) Vid. Clar. BERTRANDI *Eſſai ſur les uſages de montagnes Cap. III. p.* 14. *ſeq.* Negavit hanc primævam montium, & quæ iſti continent, ſaxorum originem Illuſtris LINNÆVS in *Syſtem. Nat. p.* 219. *Edit. Lipſ.* 1748. Refutatus a BROWALLIO *in der hiſtoriſchen und phyſikal. Unterſuchung des Waſſers und Vergrœſſerung der Erde*, §. 65. ex Edit. *Kleinii* p. 169 ſqq. *Thomas* BVRNETVS in *Theoria Telluris ſacra* montium originem demum cataclyſmo illi Moſaico adſcripſit. Sententiam ejus refutaverunt *Anton. Lazzaro* MORO *de' Croſtacei & degli altri marini corpi, che ſi truor vano ſu' monti.* Venezia 1740. Comes *Joſeph* LAVINI *in deneueſten Weltwiſſenſchaft, vornemlich nach dem Sinne des berühmten Newtons*, p. 154 — 199. ex verſione Germ. *Joh. Georg. Meintelii.* Norimb. 1756.

§. II.

Negandum tamen non eſt, hæc eadem ſaxa, & modo dicta ſtrata tempore diluvii univerſalis, quod MOYSES deſcribit, quodque traditione omnium gentium corroboratur, varias perpeſſa eſſe mutationes: apicibus montium hinc deturbatis & disjectis; hinc vallibus exæquatis; illinc novis collibus & montibus aſſurgentibus, debachantibus ubique abyſſi fluctibus, compage partium ſolidarum laxata, ex particulis heterogeneis diverſimode mixtis, exſiccata globi terreſtris cruſta, reſidentibusque aquis, novas, ſtratorum, ſaxorum lapidumque ſpecies prodiiſſe.

§. III.

§. III.

Non omnes tamen lapides primæ creationi *a*) aut cataclyſmo univerſali adſcribendi ſunt: generantur, producuntur, formantur adhuc hodie *b*): & generati, producti & formati fuerunt omni tempore, non quidem ex ovulis, ut animalia; nec ex ſemine, uti vegetabilia *c*); nec minus vi plaſtica cujusdam Archæi; ſed ex conjunctione particularum diverſarum & ſimilium multifaria, attamen ex legibus & viribus naturæ procedente.

a) D'ARGENVILLE dans l'Hiſtoire naturelle dans deux de ſes parties principales, la Lithologie p. 85. *Pluſieurs Philoſophes veulent, que les pierres ſoient auſſi anciennes, que le monde, & qu' ayant été formées lors de la creation, il n' en croiſſe plus preſentement.*

b) *Diego* REVILLAS Ragion. Filos. paſtorale nelle Memorie ſopra la Fiſica ed Iſtoria naturale di diverſi Valentuomini T. I. p. 108. ſq. *Che parrebbe a Voi, s' io vi diceſſi, che anche le Pietre, ed i Marmi; anche i Criſtalli e le Gioje; e fors' ancora i Metalli; anzi i foſſili tutti, non altrimenti, che le Stalactiti, anche in oggi entro i Monti e Sottera ſi formano?* Et p. 113. *Queſte oſſervazioni chiaramente ci perſuadono, che la noſtra provvidiſſima Madre in verun tempo, in verun luogo, ozioſa, dentro i piu ſegreti naſcondigli della Terra e de' Monti, va continuamente ad operando intorno alle Pietre ed a' foſſili d'ogni genere.* Conf. KRÜGER *Geſchichte der Erde* §. 43. p. 78. DENSO *Phyſikal. Briefe* p. 317. BOURGUET *Memoires pour ſervir à l' Hiſtoire naturelle des Petrifications*, P. I. p. 3.

c) Statuerunt hanc vegetationem lapidum *Ferrantes* IMPERATVS Hiſt. nat. L. XXIV. p. 575. & TOURNEFORTIUS; vid. *Memoires de l' Academie des ſciences* ann. 1702. p. 221. referente D' ARGENVILLE l. c. p. 86. *Georgius* BAGLIVVS in Diſſertatione de *Vegetatione lapidum*, & FONTANELLIVS. Quorum ſententiam prolixe examinavit & refutavit *Hyacinthus* GIMMA *della Fiſica Sotterranea* L. I. Cap. IX. p. 72 — 114.

§. IV.

§. IV.

Conſtitui mecum de iſta Lithogeneſia *a*) paullo uberius diſſerere. *Lithogeneſiam* voco productionem & formationem novorum lapidum, ex conjunctione materiæ vel ſimilis, vel diſſimilis, homogeneæ vel heterogeneæ, ſecundum determinationem legum & virium naturalium in unum corpus coaleſcentis, aëre, aqua & igne, tam ſeorſim, quam conjunctim, obſtetricantibus.

a) Non ignoro quidem, multas peculiares de origine & formatione lapidum jam ſuppetere tractationes, quas longa ſerie enumeravit b. Lesservs in *Lithotheol.* §. 59. & 80. quorum numerus etiam ſcriptis recentioribus adhuc inſigniter ſuppleri poſſet; ut taceam autem earundem pauciſſimas ubivis obvias eſſe, vel mei melius informandi cauſa hunc laborem ſuſcepi, haud omni ſpe deſtitutus, fore, ut vel aliqualis nova lux huic vel iſti materiæ per iſtum adhuc poſſit accendi.

§. V.

Materia, ex qua novi lapides oriuntur & efformantur, ſunt vel terræ; vel fragmenta, ramenta & pulveres lapidum detritorum; vel mineræ, quibus etiam ſalia, bitumina, ſulphura ſubintelligo; vel maſſæ ex uno vel altero modo dictorum corporum plus minus compoſitæ *a*).

a) *Franc. Mar.* Mazzuolo in Diſſ. de *Coralliorum natura* in *Memorie ſopra la Fiſica* &c. l. c. p. 142 ita materiam lapidum formandorum deſcribit: *E communi quaſi dixerim recentiorum conſenſu concurrunt ad lapidum concretiones & generationem: Humor ſcilicet ſulphureus pinguedine quadam plenus, ſal ſubtiliſſimum, & terra, proportionata configuratione prædita, cum debita aquæ quantitate imbuta &c.* D'Argenville l. c. pag. 38. *Les pierres ont pour principes la Terre, l'Air & l'Eau.* Conf. Venette *Traité des pierres, qui s'engendrent dans les terres & dans les animaux*, Chap. IX. p. 133. ſqq. Lesseri *Lithotheol.* Lib. II. Sect. I. Cap. 1. 2. 3. &c.

§. VI.

Cooperantur in hoc conjunctionis negotio vel aër, vel aqua, vel ignis, vel quilibet eorum ſeorſim, vel unus cum altero, ſeu cum omnibus conjunctim. Modus hujus operationis conſiſtit partim in nuda appoſitione, partim in deſtructione & deturbatione materiæ unius & appoſitione alterius, partim in fermentatione, ebullitione, coagulatione & induratione particularum antea non cohærentium.

§. VII.

Procedit hæc operatio ex determinatione legum naturalium, puta cohæſionis, quando partes æquabiles æquabilibus facillime adglutinantur: attractionis: æquilibrii & gravitatis, quando particulæ ſpecifice leviores cedunt ſpecifice gravioribus: aliarumque plurium ſpecialium, v. g. quando acida cum alcalicis efferveſcunt, &c.

§. VIII.

Nimis longum foret opus & ultra vires meas poſitum, ſi formationes lapidum ex præmiſſis ſecundum materiam, formam, modum & leges naturæ ſpecialiter demonſtrare & enumerare vellem. Vt autem uſus hujus tractationis taliter qualiter appareat, poſtpoſitis aliis conſiderationibus, modum formationis lapidum ulterius proſequi conſtitui. Conſiſtit ille partim in *appoſitione*, partim in *efferveſcentia*, partim in *utroque ſimul.*

§. IX.

Appoſitio eſt aſſociatio unius materiæ alteri, ſive fit homogenea, ſive heterogenea, & eſt vel *immediata*, vel *mediata. Appoſitionem immediatam* voco, quæ in ſimplici aſſociatione conſiſtit: *mediatam*, quæ mediante ligamento & glutine quodam, v. g. aqua, ſalibus, bitumine, ſulphure aliisque perficitur.

§. X.

§. X.

Formatio lapidum per appoſitionem immediatam conſiſtit in conjunctione partium homogenearum, & eſt rariſſima, & magis animo concipi, quam ipſis rerum argumentis demonſtrari poteſt. Finge tamen, partes æquabiles aſſociari aliis partibus, eodem modo perfecte æquabilibus: nullum dubium erit, quin tunc omni ex parte & plenarie ſint inter ſe cohæſuræ & in maſſam ſolidam coalituræ *a*). Aliquatenus tamen modus iſte illuſtrari poteſt ex natura nivis, ſalium & cryſtallorum. Corpuſcula hæc vel in minimis partibus prædita ſunt minutiſſimis ungulis, apicibus & angulis, plicis & replicis, ita ut ſimpliciter homogenea homogeneis aſſociata absque ullo alio glutine cohærere videantur. Frequentior eſt formatio lapidum per appoſitionem immediatam in conjunctione partium heterogenearum: e.g. quando terræ pulverulentæ, calcariæ, arenaceæ, cum ſalibus & ſulphuribus conglutinantur & poſtmodum, aliis cauſis accedentibus, in lapides indureſcunt.

a) Vid. ALTMANNS *Verſuch einer hiſtoriſchen und phyſiſchen Beſchreibung der Helvetiſchen Eisberge.* Abhandl. III. p. 64. ſeqq.

§. XI.

Formatio Lapidum per *appoſitionem mediatam* frequentiſſima eſt, auxiliante aëre, aqua & igne, mediantibus ſalibus, bitumine, ſulphure, aliisque vehiculis & ligamentis.

§. XII.

Aërem, conſtat, ſæpiſſime impraegnatum eſſe particulis ſalinis, ſulphureis & fluidis. Vapores & nebulæ, iisdem particulis turgidæ, ex moderamine auræ & venti huc illuc impelluntur, condenſantur, lapidibusque admiſcentur, vel eorum poris inſinuantur *a*). Alio tempore ex ventorum turbine iisdem glebulæ pulverulentæ & arenoſæ admoventur, ita ut ex iisdem, calore & frigore poſtmodum induratis, lapides vel dila-

 tentur,

tentur, vel magis condenſentur. Ad manus eſt lapis, muro cuidam quondam affixus, vivo nitro eoque ſpiſſo, ex vicinitate latrinæ evaporato, ita incruſtatus, ut ultra latitudinem digiti corpus ejus protenſum fuerit *b*). Sic perhibent calcem in antiquis muratis creſcere *c*): id quod non niſi recenſito modo explicari poteſt. Inveni fragmenta ejusmodi calcis, ad Sangerhuſam in ruderibus cujusdam murati, cujus pori materia inſititia ita expleti & condenſati erant, ut marmoris inſtar duriſſimi, lævigationem & polituram ubivis admiſerit, coloremque nitidiſſime album, venis cinereis & ochro-luteis variegatum, præ ſe tulerit. Alia fragmenta hujus maſſæ calcariæ, ex uno tantum latere lævigari poterant, altera ſuperficie poros & foraminula, in calce indurata inveniri ſolita, adhuc oſtendente.

a) *Nic.* LEMERY Cours de Chymie p. 14. *Perſonne ne peut douter, qu'il n'y ait dans l'air un acide capable, quoy qu' inſenſible, de penetrer les pierres & les terres, puisqu' on remarque tous les jours, que les terres, dont on a tirè le ſel auſſi exactement, qu' on a pû, en reprennent de nouveau, & augmentent de poids conſiderablement, lorsqu' elles ont demeuré quelques temps exposées a l' air.*

b) LEMERY ibidem: *L'acide de l' air ayant inſenſiblement penetré les pierres, s'y fixe & fait un ſel ſemblable dans le commencement au ſel gemme.*

c) BOURGUET Memoires pour ſervir à l'hiſtoire naturelle des petrifications, p 4. *Quand on examine les murailles des anciens Romains, l'on remarque, que la chaux diſſoute & mêlée avec du ſable ou du gravier, s'eſt durcie en pierre.* Vid. pluribus Illuſtr. LINNÆUS Amœn. Acad. Vol. II. p. 12.

§. XIII.

Inſtar omnium autem *aqua*, quam omnium rerum principium pronunciavit THALES *Mileſius*, formandis novis lapidibus, eorumque incrementis inſervit. *Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.* Aqua tam varia corpora permeando, ſuccosque

& ſa-

& ſalia ex iisdem extrahendo, & quicquid humorum a Solis radiis ventisque ſuſpenſum, quicquid vaporum ex calore ſubterraneo protruſum fuit, excipiendo, ab una parte his ipſis ſpoliis, ex concurſu acidorum, alcalinorum, aliorumque fermentationi & ſolutioni aptorum, ipſaque gravitate ſua, ſucceſſu temporis, ſtrata lapidea corrodit, confringit, deſtruit, & in minimos quaſi atomos reſolvit *a*): ab altera parte opima iſta ſpolia longe lateque circumvehens, illuc particulas calcarias, iſtuc arenarias, iſtuc ſpathoſas, iſtuc quarzoſas, iſtuc cryſtallinas deponit *b*), ope ſalium, ſulphurum & bituminum intermiſtorum adglutinat, & ſic ex iſta repetita depoſitione lapides novos format: dumque curſus aquarum retardatur & ſiſtitur, quod ex præda ſuperfuit, ex pondere gravitatis ſpecificæ ad ſedimenta præcipitatur, & ejusmodi actibus ſæpiſſime repetitis, nova lapidum ſtrata efformantur.

a) Huc pertinent verba OVIDII, L. I. de arte amandi v. 477. 478.

Quid magis eſt durum ſaxo, quid mollius unda?
Dura tamen molli ſaxa cavantur aqua.

& LVCRETII, L. IV.

Nonne vides etiam guttas in ſaxa cadentes
Humoris, longo in ſpatio pertundere ſaxa?

Conf. SCHEVCHZERI Phyſic. Sacr. ad Iob. Cap. XIV. v. 18. 19. p. 112.

b) *Diego* REVILLAS l. c. p. 118. *Che l'acque non depongono, ſe non ciò, che altrove rapirono: e che la Natura ſoltanto di eſſe ſi ſerve come di condottiere, per diſpenſare dapper tutto con un generale commerzio le ſue richezze: e per formare in alcuni luoghi col mezzo delle medeſime acque altri corpi ſimili a quelli, che altrove dall' acque ſteſſe, vengon corroſi.* &c. Conf. VENETTE l. c. Chap. IX. p. 134. ſqq. D'ARGENVILLE l. c. la Litholog. p. 38.

§. XIV.

Dum autem aqua per appoſitionem aut maſſam lapidum

 auget,

auget, aut novos lapides format, exſerit ipſa operationes ſuas vel ex corpore; vel ad corpus; vel in corpus; vel ſimul in & ad corpus. Primus modus *deſtillatio;* alter *incruſtatio;* tertius *filtratio;* ultimus denique *coagulatio* mihi appellatur.

§. XV.

Abeat quiſcunque hujus aſſerti dubitator ad lapicidinas! abeat ad metallifodinas! ſubeat montium convalliumque cavernas! Videbit ſtalagmitarum, ſtalactitarum, cryſtallorum congelationumque innumeras extuberationes, concretiones & varietates: quæ omnia ex *deſtillatione* & exſudatione aquarum, atomis quaſi terreſtribus, lapidoſis, ſulphureis, bituminoſis, ſalinis imprægnatarum, originem ducunt. Operatio hæc ita procedit, ut aqua, iſtiusmodi particulis gravida, particulisque glutinoſis, puta bituminoſis, ſulphureis & ſalinis mixta, per poros lapidum & fiſſuras ſtratorum, ſaxeorum, leni fluxu & quaſi guttatim in locum cavernoſum & ab aura graviori liberum & quietum deſtillans, in ſummitate & vertice interiori ejusdemque lateribus deponat & affigat modo dictas particulas, & pro qualitate earundem modo ſtalagmitarum integumenta, modo ſtalactitarum ſtirias, modo cryſtallorum corpora polyhedra, & ſic porro, ex iisdem efformet *a*).

a) Efformationem iſtam luculenter expoſuerunt ALTMANN l. c. p. 155. VENETTE l. c. Cap. III. Art. IV. p. 41. Cap. VII. p. 97. ſeqq. D'ARGENVILLE l. c. Lithologie p. 79. ſeqq. GIMMA l. c. T. I. L. I. C. VIII. p. 63. ſeqq. BOURGUET Hiſt. naturelle des Petrifications P. I. p. 4. ſeqq. Idem dans les Lettres philoſophiques ſur la formation des ſels & des cryſtaux, Lett. I. p. 8. ſeqq. IMPERATI Hiſt. nat. L. XXIV. Cap. XII. p. 732.

§. XVI.

Proſtant & in propatulo ſunt *incruſtationes*, præſertim *tophaceæ*, non ſolum fontium & lacuum *a*), ſed etiam fluminum, inje-

injecta quævis, cruſta lapidea ſeu cortice lapideo obducentium, ſalva rerum incruſtatarum ſubſtantia. Taceo varia ſarcimenta, herbas, frutices, cochleas topho obductas, in agris Tennſtadienſi, Greuſſenenſi & Kindelbruccenſi ubivis obvias. Refero ſaltem in lapicidina tophacea, *Stein-Renne*, dicta, ad pagum Bilzingslebium, Præfecturæ Sachſenburgenſis, præter cornua cervina, maxillas elephanti, dentibus adhuc munitas, ante biennium inventum fuiſſe caput humanum, cui telum adhuc ſuperſtes infixum fuit: rariſſimo documento, ſtratum hoc tophaceum neque ad primordia orbis conditi, neque ad tempora diluvii referendum eſſe. Inventi etiam ibi fuerunt niduli avium, ovulis avicularum repleti, in maſſam tophaceam fere transmutati.

a) SENECA L. III. Nat. Quæſt. c. 20. T. II. p. 669. Edit. Lipſ. *Hæc aqua*, inquit, *ſi ſolidum tetigit, hæret & adſtringitur: inde eſt, quod res abjectæ in eundem lacum, lapideæ ſubinde extrahuntur, quod in Italia quibusdam locis evenit, ſive virgam, ſive frondem demerſeris, lapidem poſt paucos dies extrahis.* Conf. *Athan.* KIRCHERI Mundum ſubterran. T. I. L. V. Sect. II. Cap. III. §. 7. p. 249.

§. XVII.

Procedit etiam aqua in formandis lapidibus per *filtrationem*, infuſionem, injectionem & infarctionem in interiores partes corporis heterogenei, puta vegetabilis & animalis. Exemplo ſit petrificatio lignorum, oſſium, &c. quæ ita procedit, ut aqua ſuperveniens ſalia & oleo in illis contenta prius elixet, & poſtmodum poros, tubulos, fibras, organa & foraminula eorundem repleat, ſuffarciat & exſtipet particulis calcariis, quarzoſis, cryſtallinis, mineraliſatis aliisque, ſenſim & pedetentim ſuperinductis, ſalibusque ſecum ferentibus firmiter coaguleta *a*). Procedit idem modus etiam intuitu corporum homogeneorum. Provoco ad Muſea. Ipſe poſſideo tabulam marmoris conchiferi Schlotheimenſis, quæ jam in ſtrato lapideo diſrupta fuit, diſruptis

diſruptis etiam inſidentibus conchyliis: iſta tamen fiſſura cum lacuna latitudine calami ſcriptorii poſtmodum ab ingeſta materia ſpathico - alba exacte repleta & conglutinata eſt. Sic etiam aliæ lapidum cavitates, e. g. in Cornubus Ammonis, Nautilitis *b*), in globulis Achatinis, in ſilicibus culinariis, in concretionibus ſubterraneis, quas *Druſen* germanice vocant, per effluvia & ſuccos lapidificos vario lapidum genere explentur. Huc pertinent etiam omnes ſic dicti nuclei conchyliorum petrefactorum, ſtructuram eorundem internam referentes.

a) Optime hunc petrificationis modum explicuit SCHVLZIVS, *in der kurtzen Betrachtung der verſteinerten Hœlzer* §. 6. ſeq. *Diego* REVILLAS l. c. p. 119. *Che l' acque paſſando talora attraverſo della poroſa ſoſtanza d' altri Corpi: ed inzeppando, o per coſi dire incurvando ne' loro pori le minutiſſime ſaſſoſe particelle, poſſono, ſenza cangiar punto l' eſteriore figura di codeſti Corpi, transformargli in ſaſſi: come appunto accade nell' impietramento de' noſtri Teſtacei, d' oſſa e denti d' animali, di tronchi di Piante, e di tant' altri diverſi Corpi: i quali tutto dì ſotterra e dentro i Monti ritrovanſi.*

b) Conchitas anomios concavos, quorum uterus minutiſſimis cryſtallis obſitus eſt, memorat LESSER in *phyſical. Beluſt.* Num. XXIV. p. 1058.

§. XVIII.

Vltimus formandorum lapidum modus, ſubſidio aquarum, conſiſtit *in coagulatione:* vel quando aquæ ſabulum, pulverem aliamque maſſam pulverulentam, ſeu ſtrata parvorum ſiliculorum pervadunt, ſuccisque lapideſcentibus, puta ſalinis & ſulphureis, irrigant & coagulant, ita ut poſtmodum ex calore & frigore ſuperveniente indureſcant, maſſamque lapideam conſtituant: vel quando aquæ antea opimis ſpoliis particularum terreſtrium, limoſarum, calcariarum, quarzoſarum, &c. turgidæ, quietiores fluunt aut ſtagnant, aut ſubſidunt, ita ut particulæ modo dictæ, pondere gravitatis ſuæ ſpecificæ ad ima

præci-

præcipitatæ, vel ab aquis derelictæ, ex glutine intermiſti ſucci lapideſcentis indureſcant, & ſic novi lapides novaque ſtrata lapidea efformentur.

§. XIX.

Recenſenda ſunt adhuc incrementa, quæ *ignis* beneficio lapidibus apponuntur. Per ignem hic intelligo *calorem*, qui vel a radiis ſolaribus, vel ab igne ſubterraneo *a*) proficiſcitur. Iſte vapores ſubterraneos & exhalationes aquarum, virtutibus lapidificis præditarum, promovet: Iſte acceſſiones lapidum, ab aquis & vaporibus provenientes, imo & ipſa terrena aquarum ſedimenta figit, confortat & indurat *b*). Mitto hic lateres omneſque argillaceas & lutoſas compoſitiones: mitto lapides & fluores chymicos: mitto metalla, ſcorias aliaque recrementa: lapides quidem ignis beneficio prodeuntes, attamen factitios: mitto etiam pumices & vitrificationes montium ignivomorum, quæ magis reſolutioni & deſtructioni, quam novæ productioni attribuendæ ſunt. Tractatio noſtra concernit tantummodo lapides, viribus naturæ actricis efformatos. Nec ſilentio prætereunda hic ingenioſa nonnullorum ſententia, qui maximam globi terræ partem antiquiſſimis temporibus igne conflagraſſe, & ex vitrificatione cruſtæ ſuæ ſilices & arenulas, tanquam fragmenta ejusdem, prodiiſſe ſtatuerunt *c*).

a) Schevchzer Phyſ. ſacr. ad Iob. XXVIII. 5. Lesseri Lithotheol. L. I. Sect. I. Cap. I.

b) Venette Traité des pierres, qui s'engendrent dans les terres & dans les animaux p. 110. *On doit pourtant avouer, que la chaleur de la terre ou les exhalaiſons ſouterraines, mêlées avec un air chaud, peuvent être une cauſe adjuvante de la generation de pierres, puisqu' etant liquides ou molettes dans leur principes, elles ſe deſſechent quelque fois plus, quelque fois moins promtement par l' evaporation de leur humidité.*

c) Leibnitivs in Protogæis in Act. Erud. Lipſ. ann. 1692. pag. 40. ſeqq. Miſcellan. Berolinenſ. p. 119. *Iac. a* Melle de Lapid. figur. Lubec. p. 31. Krüger *Geſchichte der Erde* §. 86. p. 160.

§. XX.

In hac formatione lapidum, quæ fit per appoſitionem, interdum, immo multoties, omnes tres cauſas jam memoratas concurrere poſſe, & virtualiter concurrere, nemo facile negaverit. Animo concipio ſtratum ſabuloſum: aër immiſcet illi ſalia & ſulphura & pulveres: aqua percurrens ſtratum illud aliis ſalibus & particulis viſcoſis & oleoſis coagulat & compingit: compactum denique calor extrinſecus & intrinſecus indurat, adeo ut maſſa, quondam terrea, nunc ad ſtrata lapidea debeat referri.

§. XXI.

Prodeat nunc alter modus lithogeneſias, quæ in *efferveſcentia* conſiſtit; a priori, nempe appoſitione, vel in hoc diverſus, quod iſta quaſi in conſpectu omnium, illa autem in intimis terræ receſſibus operationes ſuas exequatur. Iſta de ſimplici & plano procedit: illa concurſum plurium cauſarum requirit. Iſta quaſi principium ſocialitatis, illa vero belli omnium contra omnes reſpicere videtur. Iſta tardo gradu actionibusque continuatis, multisque vicibus repetitis; illa celerrima expeditione commendatur.

§. XXII.

Efferveſcentia eſt pugna ſalium ſibi invicem contrariorum, in una eademque maſſa humida aut liquida concurrentium, cujus effectus conſiſtit in fermentatione, impetuoſa expanſione, ebullitione, incaleſcentia, coagulatione & induratione hujus maſſæ, ita ut alia novaque forma ejusdem proveniat.

§. XXIII.

Horum ſalium ſibi invicem contrariorum unum dicitur *acidum*, alterum *alcali*. Sal acidum in aëre, in aquis & in corporibus mixtum invenitur: ſeparatim autem, & in figura determinata nuſpiam in natura cernitur *a*). Præſumitur liquor acidus

dus ſal continere, innumeris acutiſſimis aciculis & apicibus præditum, idoneum, in corporibus habilibus, poris recludendis, iisque penetrandis, obviisque obſtaculis deſtruendis, præſertim autem corporibus alcalicis, ſolvendis, fermentandis & coagulandis *b*). Sal alcali quibusdam plantis, terris & lapidibus, exhinc *alcalicis* dictis, principaliter inhærere dicitur, ejusmodi naturæ, ut liquoribus acidis ab initio reſiſtat, iis autem fortius reſiſtentibus & irrumpentibus tales effectus producat, ut maſſa alcalica reſolvatur, fermentet, ebulliat, & poſtmodum indureſcat *c*).

a) Vid. WALLERII Mineralog. p. 234. ſ. Edit. german.
b) LEMERY l. c. p. 22.
c) WALLERIVS l. c. p. 227.

§. XXIV.

Doctiſſimus LEMERY *a*) negat & pernegat quidem exiſtentiam ſalis alcalici, quod antiqui Chymici admittunt. Dum autem ejusdem loco in corporibus ſic dictis alcalicis ſubſtituit ſingularem organiſationem partium, porosque ita conſtitutos, ut poſt ingreſſum acidorum eadem operetur efferveſcentia, quam in præmiſſis cum aliis ſali alcalico attribui, eodem effectu inſequente, differentiam iſtam hic locorum in medio relinquo.

a) LEMERY l. c. p. 23.

§. XXV.

Antequam ulterius progredior, præmittere lubet deſcriptionem Clariſſimi Dn. POTT *a*) quam de materia alcalina ſuppeditavit: *Dieſe Sorte iſt ſehr häufig in der Erde verſtreuet und ausgetheilet: ſie iſt wohl eigentlich das alcali naturale (und nicht das vegetabiliſche ſal alcalicum): ſie attrahiret aus der Luft, aus dem Waſſer und aus der Erde das verſtreuete acidum, ſo wohl univerſale, als auch particulare, ſaturiret ſich damit, wird zu einem Mittelſalze, welches hernach in alle andere Natur-Reiche und deren producta ſeine effectus*

reſolutorios, condenſatorios, combinatorios, ſubtiliſatorios häufigſt exſeriret, das acidum dadurch mindert, ſein zerſtöhrendes Weſen temperiret, und zu unzählich andern Verbindungen und neuen Ausgeburthen geſchickt machet.

a) In Chymiſchen Unterſuchungen von der Lithogeognoſ. p. 4.

§. XXVI.

Recenſendæ adhuc ſunt terræ alcalicæ, tanquam maſſa illa, ex qua per efferveſcentiam lapides novi efformantur. Sunt autem lapides calcarii, creta, marmor, Spathum, marga, terra aluminoſa, ex parte etiam ardeſiæ, lutum, argilla, quarzum, aliæque terræ ſingulares, quas Cl. D. Pott *a*) uberius recenſuit. Mineras ferri etiam alcalicas eſſe, & cum acidis efferveſcere, obſervavit Lemery *b*).

a) Pott l. c. p. 5.
b) Lemery l. c. p. 169.

§. XXVII.

Ex hac efferveſcentia acidorum cum alcali novas lapidum ſpecies produci, nunc ſigillatim demonſtrabo. Lemery *a*) jam modum iſtum productionis lapidum, quamplurimis Lithographis incognitum vel neglectum, aſſeruit, originemque omnium lapidum cujusvis generis ipſi attribuit. Sed plus juſto huic modo tribuit; cum enim plures adhuc terræ & lapides inveniuntur, quæ non ſunt alcalicæ naturæ; ita non omnium lapidum origo ad conjunctionem acidorum cum alcali provenientemque exinde ebullitionem poteſt referri.

a) Lemery l. c. p. 394. *Les cailloux, comme toutes les autres pierres, ſe font par des ſels ou par des liqueurs acides, qui penetrent & s'embarraſſent avec la terre, qui eſt un Alkali, en ſorte que de ce melange il reſulte un coagulum, le quel s'endurcit peu à peu par la chaleur ſouterraine, ou ſe petrifie par le froid.*

§. XXVIII.

§. XXVIII.

Dum igitur terra alcalica ab acido fluido debita proportione irrigatur, & in glebam quaſi liquefactam redigitur, portiuncula iſta terrea ab exoriente intus effervescentia per appropriationem in novam maſſam transformatur, & ad modum fluidorum extrorſum in corpus ſphæricum expanditur & particulis deinde ex calore effervescentiæ rigentibus, congelatione & duritie inſecuta, novum ex hoc lapidum genus producitur, bullæ inſtar aqueæ perfecte rotundum, ſi maſſa iſta mollis citiſſime; hemiſphæricum, ſubrotundum, ovale & depreſſum, ſi iſta lente & ſucceſſive irriguerit, forma externa dum ipſa maſſa per propriam gravitatem paululum relaxatur, aliquantulum mutata. Quotquot igitur inveniuntur globuli lapidei, ſeu lapides rotundi, globoſi, hemiſphærici, ovales, lenticulares, caſeoformes & ſic porro, horum omnium originem effervescentiæ antedictæ adſcribendam eſſe exiſtimo.

§. XXIX.

Lapides tali modo producti, ſive iſti globuli lapidei, aut ſunt *cavi*, aut *ſolidi.* Cavi ſunt iterum vel *inanes*, vel *prægnantes.* Hi rurſus continent in cavitate, vel aquam *a*), vel terram, vel lapides *b*), vel ſalia *c*), vel bitumina *d*), vel mineras.

a) *Enhydros* Plinii Hiſt. nat. L. XXXVII. c. 10.
b) Geodæ, Aetitæ, Ventres cryſtallini aliique.
c) Pyritæ globulares.
d) Globuli in ſtratis carbonum foſſilium obvii.

§. XXX.

Globuli lapidei *cavi inanes* a prima quidem origine tales ſunt, vel eos tales eſſe probabile eſt: fornices cavitatem continentes; nuces quaſi absque nucleo; ſed nondum mihi contigit, ut, cum multa centena ejusmodi globulorum confregerim, vel

unicum cavum invenerim, qui omni materia adventitia & inſititia, intus recluſa, caruerit. Inveniri tamen globulos lapideos cavos inanes, licet rariſſime, Auctores perhibent *a*). Formatio globuli, ejusque fornicis cavitatem recludentis, effervescentiæ, repletio vero cavitatis aliis cauſis adſcribenda eſt.

a) Invenerunt globulos inanes ejusmodi in cavitate ſua nil continentes, BAIERVS, in Oryctogr. Norica p. 32. & WALLERIVS in Mineralog. p. 512. Edit. germ. Huc pertinet Lapis bufonius hæmiſphæricus intus cavus LESSERI in Lithotheolog. Lib. V. Sect. III. Cap. III. §. 309. *b* p. 509. & *Lapis concavus ferrei coloris in ferri vena repertus, in quo nihil niſi aër continetur*, *Jo.* KENTMANNI in Nomenclatura rerum foſſil. Tit. V. p. 35. WOODWARD on attempt towards a natural Hiſtory of Foſſils P. I. T. I. p. 51. *Anorbicular grey Flint - Theſe, flinty ſchells are pretty frequently found. Their cavities are ſometimes empty, ſometimes fill'd with Chalk, and ſometimes with a ſomewhat harder white Body.* Conf. BRÜCKMANNI Theſaur. ſubterr. Duc. Brunſvic. Tab. VII. fig. VI. X.

§. XXXI.

Globuli lapidei *cavi prægnantes* ſunt, qui in cavitate ſua materiam vel homogeneam, vel heterogeneam, vel utramque ſimul complectuntur. Formatio ejusmodi globuli prægnantis a pluribus cauſis dependet. Globulum ipſum, ſeu ejus fornicem, ventrem, nucem conſtituit effervescentia: quæ autem in cavitate ejusmodi globuli recondita & depoſita inveniuntur, vaporibus, exhalationibus, effluviis, irrigationi, filtrationi & injectioni aquarum *a*), uterum horum globulorum per poros intrantium, earundemque ibidem ſtagnationi, fermentationi, præcipitationi & depoſitioni particularum tenerrimarum, quas ſecum vexerant, terrearum, quarzoſarum, arenacearum, margacearum, calcariarum, oleoſarum, ſalinarum & reliquarum; tandemque earundem cohæſioni, coalitioni, coagulationi, maſſæque recluſæ exſiccationi, accepta referenda ſunt. Rem exemplis illuſtrabo.

a) Quar-

a) Quarzum & Spatum in cavo aliorum lapidum, ex aqua in fiſſuris lapidum retenta, exhalationibus lapideis imprægnata, generari & creſcere ſtatuit perilluſtris LINNÆVS in Syſtem. Nat. pag. 219. Edit. Lipſ. 1748.

§. XXXII.

Initium faciam cum *globulis lapideis cavis prægnantibus*, quos ſupra §. XXIX. aquam in utero continere prædicavi. Lapis ejusmodi dicitur *Enhydros* & eſt rotunditatis *abſolutæ*, PLINIO a) teſte, *in candore lævis; ad motum fluctuat intus in eo, veluti in ovis, liquor.* Diſcutiendum ante omnia, num detur ejusmodi lapis in natura, qualem PLINIVS deſcripſit. Dubitavit de ejus exiſtentia vir quidam magni nominis, in ſcientia rerum naturalium non minus, quam in eloquentia ſacra celeberrimus, qui in litteris ſuaviſſimis ad me datis ita contendit: *Quant aux enhydros, dont la cavitè eſt remplie d'eau, je n'en vis jamais, & je ſoupçonne, que le ſont des étres imaginaires du regne mineral.* WOODWARD *en ſuppoſe cependant la realité.* Sed cum pace tanti viri mihi liceat ſtatuere, quam maxime veriſimile eſſe, dari ejusmodi enhydros, ſeu lapides globoſos, licet ſpecimina eorundem fruſtra in Muſeis requirantur, & vel rariſſime in terræ viſceribus inveniantur: Provoco ad teſtimonia Auctorum. Extant elegantiſſimi CLAVDIANI b) verſus de cryſtallo, cui gutta aquæ incluſa erat, licet ratione originis cryſtalli erraverit, dum eam ex glacie generari putavit:

Lymphæ, quæ tegitis cognato corpore lymphas
Et quæ nunc eſtis, quæque fuiſtis aquæ.
Quod vos ingenium junxit? qua frigoris arte
Torpuit & maduit prodigioſa ſilex?
Quis tepor incluſus ſecuras vindicat undas?
Interior glacies quo liquefacta noto?
Gemma quibus clauſtris arcano mobilis æſtu
Vel concreta fuit, vel reſoluta gelu?

Aquam

Aquam in Achate incluſam Acta Hafnienſia *c*) memoriæ prodiderunt. Suraſienſes ferri fodinas in Volhinia Enhydros producere ſcriptum reliquit RZACZYNSKI *d*). In nodulis lapideis Ilmenavienſibus, quando diſcuſſi fuerunt, in cavitate eorundem aquam limpidiſſimam recluſam interdum repertam fuiſſe teſtatur ſolertiſſimus rerum naturalium indagator, HENCKELIVS *e*). Quid plura? Ex ſequentibus §§. patebit, notiſſimos lapides, Aetitas, Geodas, Ventres cryſtallinos, & ſic porro, ab initio nihil aliud, quam enhydros fuiſſe, & callimos nucleosque eorundem effectus eſſe aquarum, quæ in cavitatibus horum lapidum globoſorum ſtagnaverunt. Id quod etiam ex deſcriptione Enhydrorum WOODWARDI *f*) patet, qui in illis maſſam fluidam pinguem, ſeu liquorem, quaſi conſiſtentia cremoris ſeu floris lactis, invenit.

a) PLINIVS Hiſt. natural. Libr. XXXVII. Cap. X.

b) CLAVDIANVS Epigr. p. 512. Opp. Ed. Lipſ. cujus verſus inſeruit etiam b. LESSERVS Lithotheol. §. 87. p. 157.

c) Acta Haffnienſia Vol. V. p. 200. Huc pertinet Achates Muſei Sloaniani, in quo aqua incluſa ad motum fluctuat. Vid. celeberr. Dn. KALMII *Reiſe nach dem nordlichen America* pag. 506. verſ. german.

d) In Auctuar. Hiſtor. naturalis Regni Poloniæ p. 53.

e) In Pyritologia Cap. V. p. 358.

f) On Attempt towards a natural hiſtory of the foſſils of England. P. I. T. I. p. 236. *The Cavities or Cells were generally near full of an inſipid Coagulum or Liquor about the conſiſtence of Cream, though in here and there one 'twas a little thicker.*

§. XXXIII.

Nunc convertor ad globulos terris lapidibusque prægnantes. Procedat in medium *Aetites a*), qui eſt globulus lapideus modo rotundus, modo oblongus, modo reniformis, modo fungiformis, per efferveſcentiam productus *b*), cujus venter duræ ſubſtantiæ & plerumque ferri compos eſt, ſuperficie vel

lævi,

læ vi, vel aſpera, in ſe continens vel pulverem, vel lapillum, utrumque modo mobilem, modo immobilem. Quotquot horum ipſe inveni, omnes in ſtratis arenoſis, aut in mineris ferro prægnantibus collegi. Quotquot horum confregi, cortice conſtant ferri compote, extus colore ochraceo & æruginoſo; in medio, ſubfuſco & nigro, intus luteo vel ochraceo, vel miniaceo, vel alio, nempe prout materia, in utero iſto recondita, colorata fuit. Inveni in utero aut pulverem quam maxime tenerrimum & ſubtiliſſimum, aut unum vel plures lapillos, ex hoc pulvere conflatos. Pulvis iſte reconditus in Aetitis, præcipue in Lipſienſi ſabulario inventis, mirifica colorum diverſitate variat, qui tamen omnes ad colorem flavum, luteum, fuſcum & purpureum referri poſſunt. Ante aliquot annos, proxime ad Sangerhuſam urbem, detectum & effoſſum fuit ſtratum arenaceum, arenam ochracei coloris, eodemque colore manus inquinantem, aſſervans: In propatulo erat, arenam iſtam ſubtiliſſima terra ochracea eſſe intermiſtam, qualem terram fons mineralis Rieſtadii, uno lapide a Sangerhuſa diſtans, limpidiſſima ceteroquin aqua conſtans, in ſedimento relinquit. In iſto ſtrato arenoſo inveni integras venas ochraceoferreas *c*), ex meris Aetitis, ſeu globulis ejusmodi, partim prægnantibus, partim ſolidis, invicem quaſi concatenatis & taliter qualiter connexis, conſtantes. Horum nonnulli continebant pulverem iſtum tenerrimum, farinaceum, partim lutei, partim fuſci, partim purpurei coloris; nonnulli lapillulos ejusdem coloris: nonnulli, qui tamen ex uno latere rupti erant, portiunculam arenæ. Explicaturus igitur iſtorum ætitarum originem, ſtatuo, ſtratum hoc arenaceum quondam permeaſſe aquas minerales, vitriolo Martis imbutas, ibique, quam continent, terram mineralem depoſuiſſe, arenamque colore ochraceo imbuiſſe: terram iſtam mineralem nihil aliud eſſe, quam reliquias pyritæ ferrei, in intimis terræ viſceribus reſoluti & deſtructi, adeoque pulverem iſtum ipſum ochraceum ferri com-

 potem

potem eſſe: ſufficienti denique copia iſtius pulveris cum arena miſta, ex concurſu alcalicorum & acidorum glebam hujus maſſæ colliqueſcere, effer veſcere, in globulum expandi & indurari, ſimulque in mineram ferri transformari. Continuato per hoc ſtratum arenoſum ejusmodi aquarum mineralium curſu, easdem per poros Aetitæ ejusdem penetralia interiora ſubire, ibidem ſubſidere, tandemque per calorem ſubterraneum evaporare, præcipitata & depoſita, quam ſecum vexerant, terra minerali. Quibus actibus ſucceſſu temporis multoties repetitis, ventrem Aetitæ tandem quam tenerrimis terræ mineralis particulis, veluti quadam farina ochracea, repleri. Supervenientibus & irrigantibus aliis aquis ſalinis & ſulphureis, farinam ante dictam conglutinari, & in unum vel plures lapillos redigi. Ejusmodi lapillus, embryo quaſi Aetitæ, dicitur *callimus*. Alia etiam, a figura externa, ſortitur nomina. Ille qui amygdalum refert, *amygdaloides*; qui fabam, *Cyanea* vocatur. Callimus iſte, vel omnem cavitatem uteri exæquavit & replevit, vel ita utero adglutinatus eſt, ut nequicquam de loco moveri poſſit, & tunc dicitur *callimus immobilis*: vel utero minor eſt, & lateribus ejus non adhæret, & tunc dicitur *mobilis*, Aetites vero ipſe *ſonorus*, *ἠ. ετῖς*, germ. *Klapperſtein*, quia, dum iſte vibratur, callimus vel pulvis ante dictus mobilis latera uteri pulſat, & inſtar crepitaculi ſonum edit. Reſtant Aetitæ externa facie vel læves, vel aſperi. Illi ſunt, qui ſuperficiem quaſi habent politam: hi, quorum ſuperficies materia heterogenea, verbi gratia, arena, ſiliculis aliisque lapillis, lateribus Aetitæ adglutinatis, firmiterque adhærentibus, obſita eſt. Porro Aetitæ dividi poſſunt in ſimplices & compoſitos, ſive monothalamios & polythalamios *d)*. Illi uno ventre ſeu camera, hi pluribus inſtructi ſunt. Item in veros, ſpurios, & factitios. Veri ſunt, qui ex efferveſcentia producti ſunt; ſpurii, qui corpus quidem naturale concavum cum lapillo fluctuante, intus recluſo, referunt, quod aliunde

tamen,

tamen, quam ex efferveſcentia, originem traxit, v. g. Aetito-ammonites, Aetito-bucardites KVNDMANNI *e*). Factitius, qui manu artificis vel impoſtoris factus eſt, quo pertinet lapis factitius, cui epiſtola incluſa erat ab eo, qui finxerat *f*).

a) De Aetitis varia congeſſit KVNDMANNVS, *in Seltenheiten der Natur und Kunſt*, Sect. I. Art. XII. p. 126. ſeqq. Auctor Muſei Richter. p. 220. HEBENSTREIT Hiſt. natural. Foſſil. de terris pag. 14. KLEINIVS in Lapid. figur. Nomencl. vid. *Actites*. RZACZYNSKY Hiſt. natur. Regni Poloniæ p. 18. & in Auctuario p. 33. BAIER Oryctogr. Nor. p. 32. & WALLERIVS in Mineralog. p. 511. Edit. germ. WOODWARD dans la Geographie phyſique p. 405. Edit. Amſterd. 1735.

b) Fallitur igitur *Nicolaus* VENETTE, quando, dans le Traité des pierres, qui s' engendrent dans les terres & dans les animaux, Chap. IV. Artic. II. p. 58. aetitas & geodas pro fructibus petrefactis venditat, aliosque, qui eosdem pro productionibus lapideis habent, erroris inſimulat. Aetites ipſi eſt *un fruit à noyau petrifié, dont l' amende eſt plus ſeche & plus dure qu' auparavant. Geodes* autem *un fruit, dont l' amende eſt devenue terre.*

c) Huc pertinet: *Eiſenſtein; wird an vielen Orten auf dem Felde als Adlerſteine gefunden, giebt aber ſchœn ſchmeidig Eiſen;* ex Muſeo Deckeriano p. 86. & SCHEVCHZERI vena ferri cylindrica & ſtelechites montis Legerii, in Meteorologia & Oryctogr. Helvet. p. 198.

d) WALLERIVS l. c. p. 512. vocat Aetitem cavitatibus pluribus diſtinctum, Aetitem multiplicem. Huc refero Enorchin, Diorchin: globulos duo ferri compotes, in Muſeo Richter. p. 221. Aetito-Colitem apud KVNDMANNVM l. c. p. 127. Diphyenem PLINII Lib. XXXVII. C. 10. & VALENTINI in Muſeo Muſeor. Lib. I. Cap. 23.

e) KVNDMANN l. c. p. 128. Huc pertinent Belemnitæ, in quorum thalamis molle quidpiam, ochræ ſimile, reperitur, veluti pectunculorum valvæ, quas per agrum Caſſellanum Haſſiæ reperimus, materia ochrea fulva, ferri compote, infarcta. HEBENSTREIT l. c. de Terris p. 16. Eadem maſſa ochracea cavitates & cameras cornuum Ammonis agri Schlotheimenſis, & thalamos Belemnitarum, ad monaſterium Banz Franconiæ inventorum, repletos eſſe

perſpexi. Hanc terram mollem & teneram, his antedictis corporibus incluſam, refero ad curſus aquarum mineralium, quæ iſta corpora eorumque cavitates permearunt, ibique terram mineralem, ex deſtructis pyritis relictam ſecumque vectam, depoſuerunt, vel inſtar ſedimenti reliquerunt.

f) Vid. *Conr.* GESNERVS de rerum foſſilium, lapidum & gemmarum figuris, p. 11. *b* Edit. Tigur. 1675.

§. XXXIV.

Succedat *Geodes a*), qui eſt globulus cavus prægnans, per effervescentiam exortus, lutoſæ & terrenæ ſubſtantiæ, per calorem ſubterraneum induratæ, in utero modo terram, modo lapillos gerens, interdum mobiles, interdum immobiles. Omnia, quæ de origine Aetitæ protuli, etiam ad Geodem applicari poſſunt, qui ab illo tantum ratione maſſæ differt, cum Aetites ſit lapidoſæ & utplurimum mineralis, Geodes vero lutoſæ & terreæ ſubſtantiæ. Geodes ſcilicet non niſi in ſtratis lutoſis invenitur, coloremque extrinſecus habet luti leviter cocti obſcure albicantem: intrinſecus pullum & fuſcum, & Aetita fragilior eſt. In utero gerit aut farinam lutoſam mobilem, aut lapillorum inſtar maſſam lutoſam compactam, modo mobilem, modo immobilem: omnem ex aquarum, uterum per poros ejusdem intrantium, beneficio acceptam. Forma externa magis adhuc quam Aetites luxuriat, pluresque variationes admittit. Dantur Geodæ perfecte ſphærici, oblongi, utrimque acuminati, hemiſphærici, ab una parte convexi, ab altera depreſſi, teſſulati *b*), cordiformes, pyriformes, raphanoformes, radiciformes, ramiformes, aliasque formas irregulares referentes, modo læves, modo variis tuberculis obſiti: plerique eorum ſunt polythalamii *d*).

a) Diſtinguo Geodam ab Aetita, quæ nomina promiſcue a multis Scriptoribus lithologicis uſurpantur. Sed diſtinguenda ſunt nominibus, quæ natura ipſa re ipſa diſtincta exhibet. Auctor Muſei Richteriani p. 230. ita diſtinguere videtur, ut, qui in utero lapillos

pillos gerit, *Aetites*, qui vero terram, quæ cimoliæ, ochræ vel argillæ ſimilis ſit, continet, *Geodes* appellandus ſit. Sed liceat mihi a Viro doctiſſimo aliisque eadem ſtatuentibus hac in re diſſentire. Ex hac deſcriptione difficile, immo impoſſibile foret, Aetitam a Geoda primo intuitu diſtinguere: ſed neceſſe erit, ut antea ejusmodi globulus manu vibretur, & attente audiatur, utrum terra, an lapillus in utero reſonet. Sed quid? ſi in illo terra cum lapillo ſimul reſonet? Scio equidem nonnullos tunc confugere ad vocabulum compoſitum, *Aetito-Geodam;* ſed quid tunc ſtatuendum, quando globulus ejusmodi continet terram vel lapidem immobilem? Neceſſe tunc erit, ut aut ſententia ſuſpendatur, aut globulus antea confringatur: quod ultimum tamen vix ubivis permittendum fuerit. Statuo igitur, differentiam Aetitæ & Geodæ non in maſſa interna in utero recluſa, utpote inviſibili; non in forma externa, utpote utrique communi, ſed in materia externa ipſius globuli quærendam eſſe. Globulus ventre lapidoſo Aetites: ventre vero terreo & fragili Geodes mihi appellatur.

b) Quos *teſſulatos* voco, quaſi ex teſſulis ſibi invicem horizontaliter ſuperimpoſitis, ſeu ex ſtratis ſuperſtratis conſtant, ita tamen, ut ſtratum ſuperius & inferius, puta in vertice & baſi, omnium minimum, & illud quod centrum ſecare videtur, omnium maximum ſit, reliquis ſtratis, a centro usque ad verticem vel usque ad baſin ſucceſſive decreſcentibus. Exemplum aſſervo hujusmodi Geodæ, ex agro Züllichoviæ eruti, qui globulum cordiformem refert, quaſi ex ſtratis cordiformibus compoſitum. Ipſe in lutifodina agri Schlotheimenſis inveni tres ejusmodi Geodas teſſulatos, in morem trianguli juxta ſe invicem poſitos, quorum ſtrata tamen magis figuram ovalem referunt. Omnes hi dicti Geodæ vibrati nullum indicium produnt materiæ mobilis intus recluſæ.

c) Hi Lithologis *Zingiberitæ* dicuntur, & in omnibus ſtratis lutoſis frequentiſſime inveniuntur: horum nonnulli, ſed admodum rari, terram mobilem, ex vibratione ſonoram continent, quales in lutifodina Sangerhuſana inventos adſervo.

d) Baier Oryctogr. Nor. p. 33. Geodas celluloſas vocat, non ſimplici tantum cavitate, ſed variis ſinubus aut cellulis inſtructos, terræque grumulis refertos. Huc refero lapides, quos natura panibus ſimilagineis æmulos finxit in Helwingii Lithogr. Angerburg. p. 26.

§. XXXV.

Globulus cryſtallinus ſeu *Venter cryſtallinus* ad hanc lapidum claſſem referendus eſt. Ventres cryſtallini *a*) ſunt globuli utplurimum perfecte rotundæ figuræ, quorum cruſta externa itidem ferri compos, aut achatina, aut alius duræ ſubſtantiæ eſt; & qui in cavitate uteri cryſtallos continent, interiori lateri cruſtæ ſeu globuli adhærentes. In nonnullis cryſtalli adeo duræ & pellucidæ ſunt, ut adamantibus comparentur, & hinc ejusmodi ventres *globuli adamantini* dici merentur. Excellentiores ſunt, qui ad Mutſchenam *b*), villam agri Wurceni, & ad Leiſnitium *c*) inveniuntur. Ipſe uterus ſeu globulus efferveſcentiæ, cryſtalli vero intus incluſæ vaporibus ſubterraneis & ſedimentis aquarum, quæ cavitatem uteri penetraverunt, originem debent. Cryſtalli ejusmodi uterinæ abſolutiores & mobiliores ſunt, prout ſtrata lapidea, per quæ aqua, globulos ejusmodi impraegnans, fluxit, comparata fuerunt. Ex particulis quarzi puriſſimi cryſtallos, quas *Pſeudo-Adamantes* vocamus, pellucidiſſimas; ex aliis, quæ particulis heterogeneis mixtæ ſunt, & ex fluoribus, ſemidiaphanas; ex particulis calcariis vero opacas naſci mihi veroſimile eſt. Particulæ iſtæ quarzoſæ & calcariæ, in aquis ſtagnantibus, quieſcentibus incluſis, ex legibus principii cohæſionis, lateribus uteri aqua repleti adnatant, coëunt, & ex interventu ſalium, in corpora polygona & polyedra politiſſima efformantur & exaſciantur *d*). Hoc affluxu aquarum per longum tempus continuato, nova ſtrata cryſtallis modo dictis ſuperimponuntur, & ſucceſſive omne, quod reliquum fuit, ſpatium cavitatis, ex omni parte materia iſta cryſtallina repletur, ita ut ex tali globulo cavo ſucceſſu temporis perfecte ſolidus efformetur *e*). Origo harum cryſtallorum, uteris incluſarum, rationem oſtendit, etiam originem aliorum lapidum pretioſorum, involucris lapideis incluſorum, explicandi *f*).

a) SCHEUCH-

a) Scheuchzer in Meteorolog. & Oryctogr. Helvet. P. III. p. 171. vocat Matricem cryſtalliferam, cryſtallis undique obſeſſam; Matricem cryſtallis egregiis diaphanis obſeſſam. Rzaczinsky in Auctuar. Hiſt. natur. Regni Polon. p. 50. memorat cryſtallos albas, rubras, luteas, matrici lapideæ incluſas. Woodward dans la Diſtribution methodique des foſſiles, p. 416. (juncta ejus Geographie phyſique) prolixe deſcribit cryſtallorum genus, quod vocat cryſtallum globoſam externe rudem & ſcabram, intus cavam, quæ cavitatem habet totam pyramidibus cryſtallinis obſitam. Globulos lapideos intus cavos & cryſtalliſatos ad pagum Thal-Ebra, Principatus Sondershuſani, invenit Clar. Ritterus; vid. ejus Supplem. Scriptor. ſuorum Hiſtorico-phyſic. p. 26.

b) Globus Achatis effractus, cryſtallis lucidis fartus, natus prope Mutinam oppidum, *matrix adamantum* dictus, in Richteri Muſeo p. 204. Conf. Mylii Saxon. ſubterran. Aëtites prope Motſchen inventus, in cavitate amethyſtos continens, deſcribitur a Kundmanno, in Rarior. Naturæ & Artis, p. 195. Aëtites Motteſchanus, capiti humano ſimilis, rotundus & duriſſimus, cui flores cryſtallini quadranguli, ſpecie adamantum qui formati ſunt, adhærent, Kentmanni in Nomencl. rer. foſſil. p. 35.

c) Oblatus mihi fuit Lipſiæ venter cryſtallinus ſeu diamantinus, ex venis Leiſnicenſibus erutus, pro ſex thaleris venalis, magnitudine capitis infantis, in duo hemiſphæria ſectus, intus cryſtallis egregiis, pellucidis inſtar aquæ in glaciem congelatæ, obſitus. Globuli Chalcedonii Chemnicenſes & Zwickavienſes itidem cryſtallos ſolitarias & congregatas, aliisque inſidentes, oſtendunt. Huc pertinent Melones petrefacti montis Carmel, quos matrices marmoreas globoſas cryſtallorum eſſe probavit Breynius, in Epiſtola de Melonibus petrefactis montis Carmel vulgo creditis p. 15.

d) Originem hanc cryſtallorum innuiſſe videtur Imperatus Hiſt. nat. Lib. XXIV. C. 19. cum ſcribit: *Uterus cryſtallinus, ab aliis Aetites enydros dictus, humore gravidus, a quo condenſentur in gemmationes.* Modum hujus coalitionis cryſtallinæ experimento comprobavit Henckel in Pyritol. Cap. V. pag. 354. ſeqq. Aliam ſententiam foverunt *Georgius* Baglivus in Diſſ. de Vegetatione lapidum, & *Hyacinthus* Gimma, della Fiſica ſotterranea T. I. L. II Cap. IX. Art. IV. §. 28. p. 84. ſtatuentes, cryſtallos, alioſque lapides

pides aliis lapidibus incluſos, primum coaluiſſe, & poſt demum corticem lapideum eosdem includentem. *Che ſe un corpo ſolido,* ſunt verba GIMMÆ, *e circondato dal altro corpo ſolido, quello è prima indurito, che dall' altro e contenuto; pero in quelle pietre, in cui ſi veggono rinchiuſi criſtalli, marcheſite, ed altri corpi, ſono prima formati i criſtalli, e i corpi ſteſſi rinchiuſi. — — Che molte pietre, le quali a' Diamanti o ad altre gemme ſono ſimili, creſcono l' una ſopra l' altra: e quelle, que vi naſcono, laſciano una cavità in quella, in cui ſono creſciute.*

e) Aſſervo ventres cryſtallinos ex monte Arlsbergenſi in confiniis Arnſtadii, cruſta fuſco-ferrea conſtantes, quorum nonnulli tantummodo a latere interiori cryſtallis ſolitariis obſiti ſunt, alii vero, cryſtallis inſidentibus congregatis & ſuperſtratis, omnem cavitatem plenarie exæquatam & infarctam oſtendunt.

f) BROMELL in Mineralogia & Lithographia Suecana Cap. VI. p. 43. refert, ipſos Adamantes exquiſitiſſimos cum aliis lapidibus pretioſis, veluti Rubino, Smaragdo, Topazio, Sapphiro, Chryſolitho & reliquis, pro nihil alio, quam pro puriſſimis, duriſſimis, nitidiſſimisque ſilicibus & cryſtallis habendos eſſe, qui ſub rudi velamine & vili facie externa maſſam ſuam nobilem & pretioſam abſconderent. Rubinos & Opalos Hungariæ ſilicibus pugni magnitudine incluſos memorat VENETTE l. c. p. 49. & 145.

§. XXXVI.

Peculiarem explicationem deſiderant *globuli achatini & chalcedonii.* In medium producam globulos achatinos, qui in ferri fodina aliisque ſtratis ad Ilfeldam Hercyniæ effodiuntur. Eandem habent originem, quam de ſupra dictis globulis indicavi. Ipſe globulus per efferveſcentiam intumuit; quæ vero in utero ejus inveniuntur, aquarum vel vaporum mineralium beneficio ibidem fuerunt depoſita. Clariſſimus & de materia lithologica meritiſſimus RITTERVS *a*) aſſerti noſtri documenta indubitata ſuppeditat, memoratque, Achatem caſeiformem, intus cavum & cryſtalliſatum, additque globos achatinos, inprimis majores (poſſedit autem ipſe quosdam, ſex, immo duodecim

libras

libras ponderantes,) intus excavatos eſſe, exornatos autem cryſtallis angulatis, coloris vel albidi, vel rubri, vel flavidi, vel cœrulei, vel violacei, vel etiam viridis; interdum & cryſtallos pulvere ſubtili martis ſplendente conſperſas eſſe. Sed quid ſtatuendum de globulis achatinis & chalcedoniis perfecte ſolidis, intus variis zonis, lineis parallelis, & quaſi munitionibus militaribus, exornatis, & mirifica colorum varietate luxuriantibus? Tantum abeſt, ut non eadem ratione explicandi ſint iſti globuli, ut potius eorundem zonæ & lineæ colorumque varietates, originem modo dictam horum globulorum eo firmius corroborent, & quam clariſſime demonſtrent, has ipſas zonas & lineas, diverſimode coloratas, ex ſtratis diverſæ maſſæ diverſique generis, quæ aqua in his globulis hoſpitans tanquam ſedimenta depoſuit, originem traxiſſe. Ad manus eſt globulus achatinus Ilefeldenſis, ſolidus, diſſectus, lævigatus & politus, cruſtam & corticem habens ex fuſco Martis nigricantem, qui uterum ejus conſtituit effervеſcentiæ beneficio expanſum & induratum, in venis *b*) ferreis ibidem inventum. Hunc uterum aquæ vel vapores, particulis mineralibus minutiſſimis imprægnati, intrantes, lateri ejus adfixerunt, vel ibidem ceu ſedimentum reliquerunt primum ſtratum, quod eſt coloris Iaſpidis rubræ: ex iterato aquarum ejusmodi influxu, quæ aliis particulis quarzoſis & ſalinis gravidæ fuerunt, ſucceſſit ſtratum alterum, quod eſt coloris Carneolini; ex pluribus aliis aquarum, diverſimode gravidarum, ingeſtionibus inſecuta & prioribus adglutinata fuerunt alia ſtrata gracilia, ex cœruleo, carneo, albido, carneo aliisque coloribus, uno alterum ſucceſſive excipiente, variegata, punctulis ſanguineo-rubris hic & illic conſperſa, craſſitie ſtratorum ſucceſſive decreſcente, & tandem in tantam gracilitatem abeunte, ut quodlibet ſtratum lineam tantummodo conſtituat: deinde verſus centrum occurrit zona cryſtallina, ex cryſtallis albidis continuis ſibique invicem accuratiſſime contiguis & ſolidis, conſtituta. Ipſum centrum

 replet

replet quaſi minutiſſimum fortalitium, coloris carnei, lineis rubicundis munitum: & in hoc ipſo cernuntur multo minora vix nudo oculo conſpicienda, quæ tandem etiam oculo armato ſubjecta, in punctulum quaſi mathematicum deſinunt. Globulus iſte, quem ita deſcripſi, magnitudine ovum gallinaceum haud ſuperat: & nihilominus aliquot centenis linearum ſeu ſtratorum, a peripheria usque ad centrum, conſtat. Diminutio iſta ſuccedanea ſtratorum, quæ graciliora evadunt, quo propius ad centrum vergunt, argumento eſt, ſtrata iſta a parte peripheriæ, ſeu a parte exteriori globuli initium cepiſſe. Cum enim globulus ejusmodi per efferveſcentiam exortus ex omni parte clauſus fuit, nullus aquis alluentibus ad efformandum primum ſtratum in viſcera globuli patuit aditus, niſi per poros ejusdem. Neceſſe igitur eſt, ut particulæ quarzoſæ, quæ aquarum vel vaporum vehiculo utero hujusmodi illatæ fuerunt, teneriores ſint illis particulis mineralibus, quibus cruſta externa uteri conſtituitur. Quo teneriores iſtæ fuerunt particulæ; eo denſius efformatum fuit ſtratum, eo minores facti ejusdem pori. Conſequenter cum eadem ratio in formando ſtrato altero, tertio & ſic porro proceſſit, ut e. g. aquis & vaporibus mineralibus, qui quintum, ſextum ſtratum, & ſic porro efformare debuerunt, pori non ſolum cruſtæ, ſed etiam primi, ſecundi, tertii, quarti ſtrati permeandi & perforandi fuerint, neceſſe eſt, ut ſtratum quartum, quintum & ſic porro prioribus ſtratis longe denſius factum fuerit & longe minores poros acceperit, & ipſæ particulæ farinaceæ, quarzoſæ & cryſtallinæ, quæ iſta ſtrata conſtituunt, longe teneriores fuerint illis, quæ anteriora ſtrata efformaverunt. Quo plura in utero adpoſita fuerunt ſtrata; eo magis cavitas uteri coarctata fuit, eo minorem aquarum quantitatem in ſe potuit recipere: & quo magis in interioribus ſtratis, ut modo dictum eſt, pori coarctati & rariores facti fuerunt, eo rarius particulæ quarzoſæ & cryſtallinæ utero per poros vehiculo aquarum & vaporum ingeſtæ

geſtæ fuerunt, cum non niſi tenerrimis particulis & grumulis aditus patuerit, reliquis rudioribus & craſſioribus, ut ut aqua & ſubtiliſſimo vapore vectis, penitus excluſis. Ex præmiſſis igitur explicari poſſunt quantitas & qualitas horum ſtratorum, eorumque gracilitas, diverſitasque colorum, quibus zonæ & lineæ parallelæ in his globulis diſtinguuntur. Ex præmiſſis etiam veroſimile fit, vix aliquot ſecula ſuffeciſſe cavitati ejusmodi globuli achatini materia duriſſima, achatina, jaſpidea, chalcedonica, carneolina, cryſtallina, explendæ.

a) In Supplementis Scriptorum ſuorum hiſtorico-phyſicorum, p. 19.

b) Laudatus modo RITTERVS l. c. p. 16. globulos achatinos non modo ad latus fluminis Bæhræ, quos ſine dubio tempeſtates imbresque montibus abluerant, aqua vero Bæhræ ſecum abſtulerat, invenit, ſed etiam alios e ſaxis maximis, variis inſtrumentis exſculpſit: refertque, tales etiam in ipſis fodinis ferreis inveniri. Quando igitur WALLERIVS in Mineral. Claſſ. II. Ord. II. Gen. XI. §. 47. ſtatuit, omnes ſilices & Achates extra matricem in campis & in tumulis arenoſis, nunquam autem in ſtratis ſaxoſis inveniri; globuli achatini Ilfeldenſes ab hac regula eximendi videntur.

§. XXXVII.

Nec ſilentio prætereundi ſunt *globuli ſilicei*, qui videntur cum antedictis lapidibus eandem habere originis rationem. Brevitatis cauſa probabo ante omnia, dari lapides ſiliceos cavos, gravidos ſeu prægnantes; & perſuaſus ſum poſtmodum lectorem benevolum, vel horum globulorum intuitu, in determinanda eorum generatione, ea omnia admiſſurum, quæ de ventribus cryſtallinis, a quibus ſilicei non niſi cortice & velamine differunt, prædicavi. Aetitarum ſiliceorum ſpecimina longa ſerie exponit WOODWARDVS *a*). *Dezallierius* D'ARGENVILLIVS *b*) dividit ſilices in *cryſtalliſatos*, *tranſparentes* & *opacos*. Cryſtalliſatos diſpeſcit in duas ſpecies; prima exhibet ſilices cryſtalliſatos, aliis ſilicibus incorporatos, quorum ille, qui nuclei loco eſt, multum differat ab illo, qui iſtum tanquam cortex contineat,

neat, cum nucleus tantummodo ſit cryſtalliſatus: altera ſiſtit ſilices intus cavos, cavernam gerentes congelationibus & cryſtalliſationibus obſitam, quarum materia purior, exquiſitior & ſolidior ſit ipſa cruſta, hanc cavernam ambeunte. Tranſparentes dicit, qui ex omni parte unius ejusdemque materiæ ſint, duritie adamantes imitentur, & ſæpiſſime candore, puritate, igneque exſplendeſcente cryſtallos petrarum quammaxime ſuperent. Prædicta genera & ſpecies variis exemplis comprobat. Habemus hic ampliſſima documenta ſilicum cavorum gravidorum prægnantium. Globulus igitur ſiliceus ex mea hypotheſi per effervefcentiam intumuit; nucleus vero cryſtalliſatus, & lateribus globuli internis inſidentes cryſtalli ſolitariæ ex influxu aquarum & ingeſtione vaporum, particulis tenerrimis quarzoſis & ſalinis impraegnatorum, originem traxerunt. Diviſio autem ſilicum D'Argenvillii in *cryſtalliſatos, tranſparentes & opacos* mihi non adæquata eſſe videtur. Nam quos *tranſparentes* dixit & a cryſtalliſatis diſtinxit, itidem ad cryſtalliſatos pertinent, & licet ſolitarii, præcipue ad fluviorum ripas, inveniantur, nihil tamen aliud ſunt, quam denſiſſimi, ſolidiſſimi cryſtallini nuclei, qui ex fractis globulis ſiliceis aquarum fluctibus excuſſi fuerunt. Vt enim cryſtallus rupium priſmatica omnium lævigatiſſima eſt, attamen ex innumeris minutiſſimis triangulis cryſtallinis conſtat *c*); ita etiam cryſtallus iſta globoſa, tranſparens & diaphana, præſertim cum nullo cortice velata ſit, pro cryſtallo, ex ſubtiliſſimis particulis cryſtallinis anguloſis in utero globuli ſilicei conflata, haberi poteſt. De ſilicibus opacis quæſtio eſt altioris indaginis, num eorum globuli effervefcentiæ accepti referendi ſint. Pro negativa militare videtur ejusdem D'Argenvillii *d*) aſſertum, referentis, globulos ſiliceos communes præditos eſſe poris arctiſſimis materia lapidum duriſſima, textura usque ad centrum unitiſſima: in maſſa ſua interna nec zonas, nec ſtrata, nec lamellas, nec granula oſtendere, ſed tantummodo cruſta & involucro lapidoſo

pidoſo cinctos & amictos eſſe. Sed quotusquisque tam viles lapides, qui ad pleroſque rivos & flumina, ad littora maris & in omnibus ſabulariis inveniuntur, exacte perquiſivit, & ſufficientem copiam eorundem confregit? Affirmativam ut amplectar, me multæ graviſſimæque inducunt rationes, ſtatuoque, & hos ſilicis communis globulos opacos originem ſuam ad effervescentiam referre. Bovrgvetvs *e*), fide digniſſimus Auctor, etiam in hoc genere lapidum plures invenit, cavitatem in utero gerentes, eamque vel cryſtallis, vel arena, vel lapillis repletam. *On trouve*, ſunt verba ejus, *dans les couches de ſable quantité de maſſes plus ou moins arrondies, ou de figure irreguliére, dont la matiére eſt du ſable liè en Pierre, & dont l'interieur eſt ſouvent rempli de cryſtaux, auxquels les Italiens ont donnè le nom de* ventu cryſtallini. *D'autres ſont vuides, & d'autres ont dans leur milieu quelque peu de ſable fin, un petit caillou, &c. Il n'y a presque aucune couche de ſable un peu groſſier, ou l'on ne trouve de cette eſpece de Pierres: mais les plus curieuſes ſont celles, qu'on voit dans une montagne de Bologne, & dans un Ruiſſeau, qui en deſcend, qu'on nomme* Rio delle Maraviglie, *a cauſe de la forme ſinguliére de ces Pierres, qu'*Aldrovandi *a decrit dans ſon* Muſeum metallicum *ſous des noms fort bizarres.* Hic locum ſibi etiam vendicat Ritteri *f*) ſilex diffractus, in cuius alveolo optimi cryſtalli adparent. Addo, in Suecia ex diverſis tumulis arenoſis ſpeciem ſilicum rotundorum effodi, qui diſrupti pellucidiſſimas cryſtallos in ventre oſtendunt *g*). Plura de his globulis ſiliceis infra notabo.

a) Woodward Geographie phyſique p. 405. Et on Attempt towards a Natural Hiſtory of the foſſils of England P I. T I. Huc pertinet lapis forma nucis amygdalinæ in ſilice inventus Kentmanni, in Nomenclat. rerum foſſil. p. 36. Tigur. 1565.

b) Hiſtoire naturelle dans ſes deux premiers parties, la Lithologie pag. 48.

c) Bourguet dans les Lettres philoſophiques, Lettr. II. p. 43. Ante ipſum Venette dans le Traité des pierres Chap. III. Art. IV. p.

41. eadem & plura de ſilicibus obſervavit : *On trouve des cailloux de figure irreguliere, bruts & transparents dans les terres ſabloneuſes de Xaintonge, d'Alençon, de Piſe & de Boheme. Il y en a de maſſifs, de creux, & de percées au milieu, comme un anneau. Les creux ont ordinairement au milieu une goute d'eau & presque toujours au dedans de petites pointes à facetes taillées naturellement en pointes de diamant.*

d) D'Argenville l. c. p. 60.

e) Bourguet l. c. dans la Memoire ſur la Theorie de la Terre §. 36. p. 204.

f) In Oryctograph. Goslar. p. 22.

g) Bromell in Mineralog. & Lithogr. Suecana Cap. VI. §. 3. p. 42.

§. XXXVIII.

Quod *ſilices igniarios* ſeu *culinarios* dictos, attinet, notiſſimum eſt, eorum pleroſque, quando primum ex ſtratis terræ eruuntur, rotundos & ſphæricos inveniri adeoque illos, qui variæ & irregularis figuræ in agris, tempeſtatum injuriis expoſiti, reperiuntur, pro meris eorundem fragmentis reputandos eſſe cenſeo. Wallerius *a*) eosdem ex materia mucilaginoſa, inſtar Succini, coagulatos eſſe ſtatuit. Aſt Succinum, quam interdum habet formam rotundam, ex deſtillatione accepit: ſed neſcio, qua ratione ejusmodi deſtillatio ad originem ſilicum igniariorum applicari poſſit. Dum etiam in hoc genere lapidum ſpecimina varia, figuræ globoſæ, & interdum inſignis magnitudinis inveniuntur, quæ intus cavitate, ut ut haud vacua, attamen materia heterogenea repleta, exornata ſunt; ſtatuo etiam ſilices igniarios rotundos ex concurſu liquoris acidi cum materia alcalina per effervefcentiam formatos fuiſſe. Apud Lithologos quidem nullam inveni mentionem globulorum ſiliceorum intus cavorum, vel in cavitate materia heterogenea repletorum: plerique enim iſtorum lapidibus tantummodo nobilioribus & ſic dictis figuratis intenti ſunt, & reliquos tanquam

quam ignobiliores & vulgares vix pedibus proculcare dignantur; at enim dantur etiam ſpecimina ejusmodi globulorum ſiliceorum, in cavitate uteri materia heterogenea repletorum *b*). Ad Obhuſam, villam Principatus Querfurtenſis, inveniuntur globi ſilicei, magnitudine inſigni, viginti libras plus minus ponderantes, obducti cortice vel velamine albo griſeo, conſtantes materia cornea ſolidiſſima, nigricante, intus ſucceſſive in colorem obſcuro-badium & albo-griſeum exeunte, continentes nucleum, textura & varietate maſſæ colorumque diverſitate memorabilem. Quod texturam attinet, videtur conſtare partim ex multis triangulis & hexangulis pellucidis rubicundis & purpureis, quos rubinos & granatos dixeris; partim ex lamellis rhomboidalibus & ſpathicis ejusdem coloris rubicundi, purpurei & ruffi, obductis hinc illic vapore tenerrimo aurantio, ut videtur pyritoſo (*mit einem zarten goldgelben Kies-Beſchlag*) partim ex particulis continuis quarzoſis, coloris lutei & carnei, Achatem ſeu Sardum referentibus. Ex lutifodina Sangerhuſana tribus abhinc annis civis quidam extraxerat ſilicem prægrandem globoſum cinerei coloris, & in proxima caupona depoſuerat, domum, ſi vacaret, illum relaturus. Amici eius nonnulli ibidem compotantes, ludicri & per jocum globum iſtum ſiliceum in multa fruſtula confringunt, eademque uſibus domeſticis inſervitura ſecum abripiunt. Civis reverſus a præfecto cauponæ globum iſtum ſiliceum depoſitum repetens, ubi illum diſcuſſum & ſubreptum audivit, vehementer dolens, cauponæ præfectum in jus vocat, aureumque Hungaricum pro abrepto ſilice poſtulat, prætendens, lapidem iſtum medullam & nucleum continuiſſe auri divitem. Ego hac in cauſa Iudex ordinarius, accurata inquiſitione adhibita, cum fragmentum majus diſcuſſi globi ſilicei adlatum eſſet, cui adhuc inſignis portio dicti nuclei adhærebat, certo certius perſpexi, nucleum iſtum quarzoſum, obſcure albidum, undique minutiſſimis grumulis flavis ochraceis variegatum, neutiquam auri compotem eſſe,

eſſe, & partibus litigantibus amicabiliter compoſitis, fragmentum illud ſiliceum, cui Orthoceratites concameratus, cum ſiphunculo medium axem tranſeunte, incluſus erat, in Muſeo meo aſſervavi. Ipſe alium globum ſiliceum medioxumæ magnitudinis ad Widerſtadium, Comitatus Mansfeldenſis, inveni, qui, malleo diſruptus, in utero minutiſſimas cryſtallos mirifice exſplendeſcentes geſtabat. Non dubito, quin materia iſta heterogenea, in ſilicibus culinariis inventa, adminiculo vaporum ſubterraneorum & aquarum circumfluentium, variis ſubtiliſſimis particulis mineralibus gravidarum, uteris eorundem intruſa fuerit atque ingeſta.

a) Wallerivs in Mineralog.

b) *Gottlob Burcardus* Genzmervs, Rever. Miniſt. Candidatus, Principumque juventutis Sereniſſimæ Gentis Megapolitano-Strelitienſis, Præceptor, lapidum figuratorum, & inprimis corporum heterogeneorum, pyromachis lapidibus incluſorum, conquiſitor & indagator aſſiduus, per literas me docuit, ſe multa millia lapidum iſtorum igniariorum confregiſſe, eorumque ad ripas Albis fluminis multa inveniſſe ſpecimina, figura rotunda, & intus cavitate prædita, quorum cavitas aut inanis, aut materia cretacea aut aliis ſiliculis igniariis, lateribus adhærentibus & hinc immobilibus, repleta fuerit. Adjecit laudatus Genzmervs, ſe poſſidere Aetitem ex maſſa ſilicis igniarii conflatum, rotundum, callimo præditum, ex vibratione reſonantem, in inſula Helgolandia maris Balthici inventum.

§. XXXIX.

Locum etiam ſibi hic jure meritoque vandicat *Bezoar mineralis*, qui eſt lapis rotundus, ex multis quaſi involucris compactus. Talem in agro Norico inventum deſcribit Baiervs *a*), cujus ipſa verba hic adponam: *Cruſtoſa vero terra elegans in lutifodinis noſtris & inter arenulas rivuli ad molam Bretthal reperitur, quam* ὁ μακαρίτης *D. D. Maur.* Hoffmannvs *noſter* lapidem *vocat* miniatum, *ideo forſan, quia paulo eſt durior & quarundam cruſtarum*

colore

colore minium mentitur. Ejus quandoque viginti poſſunt numerari cruſtæ, ſibi invicem ſuperinductæ, conſimili modo, ut in lapide Bezoar apparet, centrum poſſidente vel ejusdem conſiſtentiæ nucleo, vel pulvere non diſparis naturæ & coloris. Eſt autem color, præter dictum miniatum rariorem, vulgatior luteus aut ochreus, martialem arguens genium, qui clarius ſe prodit uſtione inſtituta, hinc enim jucunde ruffeſcit, & rubricæ æqualis evadit b). Originem hujus lapidis explicaturus, ſtatuo, in terra prædicta ferri compote, per efferveſcentiam intumuiſſe globum lapideum valde poroſum, hocque ipſo dein ex calore, vel ex aëre ſubterraneo, vel ex interventu ſalium indurato, per poros ejus laxiores in cavernam lapidis intraſſe aquas particulis terrenis & lutoſis gravidas, quæ ex lege cohæſionis lateribus dictæ cavernæ internis adhæſerunt, eodem modo, ut ſupra in globulis achatinis originem diverſarum zonarum & linearum parallelarum explicavi. Hocce igitur actu ſucceſſive multoties repetito, diverſæ internæ cruſtæ lateribus uteri ſubinductæ fuerunt, tandemque ob formationem tot cruſtarum, poris externi globuli pedetentim coarctatis, non niſi tenerrimis particulis vitriolicis, ſeu terræ mineralis, ex deſtructo pyrite reſiduæ, in ima penetralia ventris aditus patuit.

a) Baier in Oryctogr. Nor. Cap. III. p. 31.

b) Bocco & Aldrovandus lapidem Bezoar mineralis inter Geodas collocaverunt, referente *Hyacintho* Gimma della Fiſica ſotterranea Tom. I. L. IV. Cap. VIII. Art. 8. p. 498. qui eosdem lapides ita deſcribit, ut quilibet illos in numero Geodarum reponendos ſtatuerit. Ita vero verba ejus habent: *Sono pietre groſſe quanto un' avellana, bianche o cenericcie, diſpoſte a tuniche, a guiſa di cipolle, come il Bezoar animale. Nel loro centro ſi vede un mucchio di arena, un ſaſſo, una pietra nera, come carbon foſſile, ed alle volte una picciola lumaca. Prendono varia ed irregolare figura dal ſito, o dalla cavita, ove ſi producono, o dalla baſe.*

§. XL.

Lapidibus Bezoar mineralis haud abſimiles eſſe videntur *Calvariæ minerales* KIRCHERI *a*), ex plurimis corticibus conſtantes, quas & *Enoſtos* appellat, earumque originem ita deſcribit: *Ubi natura diſpoſuit montes argillaceos, & arenaceis glebis permiſtos, in horum plerumque radicibus hujusmodi lapides, omnis generis formas exprimentes, effodi ſolent; hæc autem naturæ artificio fiunt. Tempore pluviæ & imbrium argillacea materia ſi rotundo lapidi circumdetur, fit, ut hæc maſſa, aquarum defluxu delata, paulatim per declivitatem montis decurrat, & quoniam ſemper lutoſam terram obviam una ſecum involvit, hinc fit, ut, lutoſæ argillæ agglomerata materia, devolutione ſua novis ſemper & novis veluti corticibus veſtiatur, quæ in fundum delatæ, ibidem ſucceſſu temporis humiditate conſumta, natura loci cooperante, tandem in glumum ſaxeum convertuntur, parvum, magnum, maximum, pro majore vel minore materiæ agglomeratione, qui glumi deinde diſſecti, corticibusque evolutis, tot calvarias, quot cortices ſunt, exprimunt: quas imperiti artis naturæ, ab oſſeæ materiæ ſimilitudine,* calvarias Gigantum *dicunt. Qui vidit ex montibus convolutos nivium globos ſemper ex agglomeratione nivis majores & majores, is de lutoſa lapidum agglomeratione facile judicium feret.* Hactenus KIRCHERUS. Dubito, an argumentatio ab agglomeratione nivis ad agglomerationem lutoſam calvariarum recte procedat. Ego eandem originis rationem ipſis ſtatuo, quam lapidi Bezoar minerali §. præced. attribui.

a) *Athan.* KIRCHERI Mund. ſubterr. Tom. II. Lib. VIII. Sect. II. Disqu. II. p. 61.

§. XLI.

Oſteocollæ etiam hic merito jureque ſuo locum ſibi vendicant. Sunt lapides concavi conici, radiciformes & ramiformes, in concavitate medulla farinacea præditi, quæ linguæ adhæret, & facillime aquis diluitur *a*). Propius origini Oſteo-

colla-

collarum accedit deſcriptio præſtantiſſimi Phyſici, *Iobannis* Gesneri *b*), *qui eas vocat petrificata ramoſa calcaria, arenacea, argillacea, corruptarum in terra radicum ſedem occupantia*, Oſteocollæ & Stelechitæ *dicta*. Nolo diverſiſſimas variorum Auctorum ſententias coacervare, qui Oſteocollas pro vegetatione ſubterranea, aut pro oſſibus petrefactis, aut pro incruſtatione quadam habuerunt. Quam proxime originem Oſteocollarum tetigit Helwingivs *c*), qui obſervavit, *margam, qua quidam mons Pruſſiæ totus ſabuloſus ſcatet, radices pineas, prima vegetatione ſibi infixas & innatas, jam autem exciſis arboribus emarcidas factas & fere exſiccatas, luto ſuo margaceo, imbrium beneficio emollito & diluto, initio tenuiter oblinire, atque exſiccatione materiæ oblimatæ per aëris calorem alternantem inſecuta cruſta quadam obducere, deinde toties totiesque repetito affluxu liquidi margacei iterum per vices indurare & magis magisque augmentare.* Ex ſententia igitur Helwingii Oſteocollæ eſſent radices pineæ emarcidæ atque exſiccatæ, maſſa margacea incruſtatæ. Clariſſimus *Ioh. Gottſchalck* Wallerivs *d*) Oſteocollam vocat *Rizolithum radicis Populi nigræ*, obſervatque, radices hujus arboris, ſtrato arenaceo infixas, exciſa arbore ſtatim incipere in lapidem tranſmutari. Celeberrimus Lehmannvs *e*) in monte arenario, ad balneum Freyenwaldenſe, in arena candida invenit Oſteocollas radicibus herbarum Convolvuli ſylveſtris flore albo, & Clinopodii minoris, circumjectas; ad radices vero pineas marcidas, ibidem etiam obvias, Oſteocollas plane non invenit. Ex præmiſſis igitur conſtat, ad productionem Oſteocollæ requiri radicem marcidam cujusdam vegetabilis, materiæ margaceæ, argillaceæ & arenariæ, aut tertiæ ex duabus vel tribus his mixtæ, infixam: modus autem efformationis non in nuda cohæſione materiæ radici circumjacentis, quam figura regularis conica in parte exteriori dura & lævigata non admittit: nec id incruſtatione, quæ in compage terræ ſolida, cui radices infixæ ſunt, impoſſibilis eſt; ſed in effervefcentia, quærendus eſt. Nullum dubium eſt, quin radices

dices hic requirantur ſufficienti copia ſalium acidorum prædi-tæ. Quibus ſalibus per irrigantes aquas elixatis, in circumjacente terra alcalica conveniente & propria, ſive arenacea, ſeu margacea, ſeu argillacea, ſeu mixta, oritur effervefcentia, quæ portionem radicibus circumjectæ materiæ liquefacit, & figuræ radicum convenienti modo efformat, coagulat & indurat. Inveniuntur autem Oſteocollæ, partim quibus adhuc radix inſidet, partim aliæ, quæ iſta radice, vel avulſa, vel per putredinem abſumta, carent. Iſtæ ſunt vel inanes, vel intus in cavitate tenerrima materia repletæ, pro ſubſtantia matricis, vel margacea, vel argillacea, vel arenacea, vel ex una & altera mixta. Materia iſta tenerrima per filtrationem aquarum affluentium per poros maſſæ concavæ utero ejus ingeſta fuit. Ea, quæ jam dixi, illuſtrant Oſteocollæ Viadrino-Francofurtanæ a doctiſſimo *Friderico* CARTHEVSERO *f*) ita deſcriptæ: *Plurima eorum ſemiperforata deprehenduntur, ita quidem ut dimidia cavitatis fiſtuloſæ pars ſubſtantia quadam terreſtri, quæ cortice utplurimum mollior atque pallidior eſt, repleta ſit.* Eadem in Oſteocollis Marchicis obſervavit celeberr. GLEDITSCHIVS, licet generationem hujus foſſilis eodem modo procedere ſtatuat, quo ligna petrefacta fieri ſupra §. XVII. memoravimus *g*).

a) GIMMA della Fiſica ſotteranea T. II. L. V. cap. 21. p. 248.

b) GESNER Diſſ. de Petrificatorum different. Th. VIII. p. 12.

c) HELWING in Lithogr. Angerburg. Claſſ. I. Sect. 3. p. 43. ſqq.

d) WALLERII Mineralog. Claſſ. IV. Ord. 2. §. 140. p. 426.

e) *Ioh. Gottlob* LEHMANNS *hiſtoriſche und phyſikaliſche Nachricht von dem Freyenwaldiſchen Bade, Alaunwercke &c. in phyſikaliſchen Beluſtigungen* St. VII. p. 508. St. IX. p. 718. Idem *in der Abhandlung von den Metall-Müttern und der Erzeugung der Metalle* p. 250., plures arborum fruticumque ſpecies enumerat, quorum radicibus Oſteocolla circumvoluta fuit.

f) CARTHEVSER in Rudimentis Oryctograph. Viadrino-Francofurtanæ p. 50.

g) Cette

ſ) Cette ſubſtance eſt plus rare au milieu, & vers l'ecorce plus dure, & en quelque ſorte graveleuſe. Vid. Gleditschii Obſervations ſur la veritable Oſteocolle de la Marche de Brandenbourg, §. 17. quæ obſervationes inſertæ ſunt a l'Hiſtoire de l'Academie Royale des Sciences & belles lettres de Berlin, Ann. 1748. p. 40. His ibidem p. 52. ſqq. ſubjectæ ſunt Experiences chymiques faites ſur l'Oſteocolle de la Marche par M. Marggraf.

§. XLII.

Mitto alias ſpecies globulorum lapideorum, terris lapidibusque prægnantes: & ad *globulos* convertor, *qui ſalia in utero recludunt.* Deficientibus aliis exemplis ad *pyritas globoſos* provoco, qui metallico-ſalſa continent. Frequentes occurrunt noduli pyritacei variæ magnitudinis. In plerisque venter ſive cruſta eſt ferruginoſi & æruginoſi coloris: maſſa vero interna colore ex ſubviridi luteo: conſtans in nonnullis ſtamine continuo ſolido, in plerisque autem fibris innumeris ex centro ad peripheriam tendentibus. Exempla ſuppeditant Muſea; & longa eorundem enumeratio in Woodwardi Catalogo foſſilium Anglicorum *a*) evolvenda. Accedunt ſpecimina globulorum pyritaceorum intus cavorum & maſſa vel homogenea, vel heterogenea repletorum. Pyrites rotunda ſeu depreſſa lenticulari figura, extus colore obſcure fuſco memoratur Woodwardo *b*), qui in alio pyrite hemiſphæricæ figuræ incluſus fuit, in morem glandis capſulæ ſuæ incluſæ. Eidem memoratur *c*) Pyrites rotundus, ſubſtantiæ uniformis & non ſtriatæ, in cujus centro recondita eſt maſſa Spathi ſemipellucidi, craſſitie nucis moſchatæ. Henckelius *d*) etiam mentionem facit nodulorum pyritaceorum, in ventre maſſa quarzoſa, aut ſelenitica, aut ſpathoſa præditarum. Alio loco *e*) aliorum meminit cavernoſorum ſeu intus aliqua ex parte vacuorum. Quæ deſcriptiones omnes indicio ſunt, formationem ejusmodi globulorum pyritaceorum eadem ratione, ac in Aetitis & Ventribus cryſtallinis explicandam eſſe. Quando enim terræ ferri compoti, per ſe alcalicæ

(ſupra §. XXXIII.) acidum minerale admixtum fuit; producitur per efferveſcentiam globulus ferrugineus, intus cavus. Poſtmodum aquæ mineraliſatæ, ſeu particulis terreſtribus, ſulphureis & ſalinis gravidæ, vel etiam vapores ſubterranei iisdem particulis ſaturati, ventrem ejusmodi globuli per poros ejusdem intrant, ibidemque, quam ſecum vexerant, maſſam deponunt, quæ, dum ſalibus abundat, in texturam filamentoſam, ſtriatam, radiatam expanditur, cujus ſpicula ſeu radii a centro ad peripheriam divergunt. Spathum in centro ſupradicti pyritæ detectum aperto indicio eſt, ventrem ejus primitus cavum, ſpathum autem per aquas permeantes poſtmodum fuiſſe ingeſtum. Experientia quotidiana conſtat, in globulis pyritaceis plerisque auræ expoſitis maſſam illam internam filamentoſam prius in pulverem redigi, & poſtmodum etiam corticem globuli ipſum diſrumpi & dilabi. HENCKELIVS *f*) huic experimento explicando multum operis, ſed fruſtra, inſumſit: id quod tamen ex mea hypotheſi facillime poteſt reſolvi. Particulæ iſtæ filamentoſæ, intus recluſæ, poſt formationem globuli per poros ejusdem ventrem intraverunt: conſequenter particulæ iſtæ teneriores ſunt illis, quæ corticem conſtituunt. Cum autem aër æquali facilitate, immo adhuc facilius quam aqua, poros corporum permeare poſſit: neceſſe eſt, aërem pyritæ fatalem & noxium, filamentoſam ejus internam partem prius deſtruere, quam exteriorem ejusdem corticem. Quæ de formatione globulorum pyritaceorum ſtatui, eadem ad pyritas botro cerebrove ſimiles applicari poſſe exiſtimo. Ad hanc claſſem etiam referendi ſunt globuli lapidei intus ſulphure vivo repleti. *Sulphur cinereum vivum in cortice griſei coloris: & Cinereum vivum in cortice cinereo lapidoſo* KENTMANNI *g*). *Globuli aluminoſi* IMPERATI *h*).

a) Attempt towards a Natural Hiſtory of the Foſſils of England P. I. T. I. p. 173 — 178.

b) Ibid. p. 176. A Pyrites-placed in the Cavity of another of an hemiſpheric Figure in much the ſame manner, as an Acorn in Cup.

c) Ibid.

c) Ibid. p. 173. In the very centre of the Ball is a Lump of white ſemi-pellucid Spar of the bigneſs of Nutmeg.
d) HENCKEL Pyritolog. Cap. VIII. p. 459.
e) Ibid. Cap. XIV. p. 879.
f) Ibid. l. c.
g) In Nomenclat. rer. foſſil. Tit. II. p. 17. b
h) In Hiſt. Nat. L. XXIV. c, 27.

§. XLIII.

Alios globulos bitumina continere ſupra dixi. Nuſpiam in libris lithologicis globulos ejusmodi bitumine prægnantes inveni. Nolo huc referre globulos Succini, veſte ſeu cortice Succini diverſi coloris indutos WOODWARDI. a) Rotunditatem enim eos magis deſtillationi Succini ex rupe in aquas, quam effervescentiæ debere, corticemque diverſi coloris ab impulſu aëris ſeu aquæ frigidæ accepiſſe, mihi perſuadeo. Certior tamen factus ſum a minerarum foſſoribus, in fodinis lithanthracum Wettinenſibus, præter largos globulos, piſces & herbas in ventre recludentes, ibi etiam inveniri globulos, in cavitate ſua aſphaltum ſeu bitumen aſſervantes. In ſtratis lutoſis, qualia carbonum foſſilium ſtrata ab initio fuerunt, per acceſſionem acidi mineralis, quod in bitumine & ſulphure latet, ex quibus venæ carbonum iſtorum conſtant, efferveſcentiam oriri & exhinc globulos ejusmodi ibi coaleſcere potuiſſe, admodum veroſimile eſt.

a) l. c. p. 167. Amber a Nodule inveſted with a Coat, call'd Rock-Amber.

§. XLIV.

Aſſerui denique (§. XXIX.) globulos lapideos prægnantes mineras in ventre continere. Mitto jam globulos pyritaceos, de quibus jam §. XLII. actum fuit. Aliæ etiam mineræ nobiliores in ventre talium globulorum reperiuntur. Muſeum Richterianum a) oſtendit *quarzum cavernoſum, cui aurum ineſt, & b)*

Hemi-

Hemiſphæricum cryſtallinum, cujus nucleus eſt Cobaltum cum pyrite. Aetitas Cyprios aurum in utero ferre teſtatur JONSTONIVS in Thavmatographia Naturæ *c*).

a) pag. 4.
b) pap. 174.
c) Referente **BAVSCHIO** in Schediaſm. de Lapide Aetite. Lipſ. 1668. pag. 28.

§. XLV.

Globulos lapideos per effervefcentiam productos ſupra (§. XXIX.) diſpeſcui in *cavos* & *ſolidos*. De cavis jam abunde differui: nunc de ſolidis tractatio incipienda. *Globuli ſolidi* ſunt, qui intus cavitate carent, & per integram maſſam denſitate corporis gaudent. Solidi in duas dividi poſſunt ſpecies, quarum una ex una eademque maſſa conſiſtit: altera, quæ corpora peregrina includit. Hæc ſpecies a globulis cavis prægnantibus, v. g. Aetitis, in eo differt, quod Aetitæ & alia ſimilia corpora, materiam peregrinam in cavitate gerentia, illam ab extra ab irruentibus & ventrem intrantibus aquis receperint; altera vero modo dicta ſpecies ipſo effervefcentiæ actu alia peregrina corpora ſolida amplexa fuerit, & involucro lapideo incluſa, in unum corpus ſolidum rotundum ſeu globoſum redegerit. Rem exemplis illuſtrabo.

§. XLVI.

Ad Nernsdorffium, Ducatus Saxo-Coburgenſis, inveniuntur cornua Ammonis ſtriata in globulis ſolidis & firmis argillaceis, qui inſtar marmoris conchiferi polituram admittunt, incluſa. In vernacula appellantur *Cornu Ammonis-Kugeln.* Ad monaſterium Banz, Epiſcopatus Bambergenſis, effodiuntur globuli pyritacei, itidem in ventre Cornua Ammonis ejusdem formæ occludentia. Huc ſine dubio etiam pertinet *Ophiolithus* BOYLEI, ſeu ſilex, in quo ſerpens petrefactus, bene expreſſus, & in gyros contortus, ſine capite tamen, latuit, diverſa lapidis

dis maſſa a ſilice includente *a*). Iſte ſerpens petrefactus ſine capite nihil aliud fuit quam Ammonites. Cornua iſta Ammonis conchylia fuerunt marina: qua ratione potuerunt ingredi ventrem ambientis globuli marmorei, ſilicei ſeu pyritacei? Huic phænomeno explicando ſtatuo, conchylia iſta jacuiſſe in medio terræ alcalicæ, & hanc ex adventu fluidi acidi efferbuiſſe, ita ut interjacentem concham involucro globoſo humido, quod poſtmodum in lapidem induravit, obtegerit.

a) Referente Gimma della Fiſica ſotterranea Tom. I. L. I. Cap. IX. Art. IV. §. 28. p. 84. *Il Boile avea una ſelce, in cui vi era un ſerpente bene formato ed intortigliato, ma ſenza capo, ed era di altra ſpezie di pietra e piu chiara, tanto che prima era ſtato convertito in pietra.*

§. XLVII.

In agro Gerano Gryphitas in lapidibus caſeiformibus incluſos inveniri, memorat variis ſcriptis clarus, eruditus mercator Geranus, *Tobias Conrad* Hoppius *a*). Silex rotundus, in cujus ventre repoſita fuit teſta cujusdam bivalvis, memoratur Woodwardo *b*). Idem *c*) mentionem facit Echinitæ in cavitate ſilicis igniarii reconditi. Huc pertinent: Globulus argillaceus conchis & cochleis varii generis refertus, ex Oceano ſeptentrionali in littus Friſiæ orientalis rejectus, *Muſei Myliani d*). Dimidia pars Aetitæ ochraceo-martialis, cujus callimo impreſſus eſt Pectunculites, ex puteo aluminoſo Freyenwaldenſi, ejusdem Muſei *e*). Globus calcareus fuſiformis, ex lapidicina Kockenburgenſi, ditionis Querfurtenſis, in quo fragmentum piſcis cum ſquamis & pinnis præclare exponitur, dicti Muſei; cujus alios nodulos, corporibus peregrinis prægnantes, ſilentio prætereo.

a) *In Schreiben von dem verſteinerten Holtze zu Coburg, in phyſikal. Beluſtig.* St. IX. p. 705.

b) On Attempt. l. c. P. I. T. I. p. 53.

c) Ibid.

d) *App. Nov. Act. Phyſ. Med. Tom. II.*

c) Ibid. P. II. p. 71.
d) Vid. Catalog. Auct. ejusd. Muſei, Berol. 1755. p. 137.
e) Ibid. p. 137.

§. XLVIII.

Huc pertinet etiam *Cancer Iaponicus, Pagurus Iaponicus dictus*, eo *quod in litoribus Iaponicis reperiatur. Si enim frangantur glebæ, colore argillaceo, duritie ſilicea, ejusmodi cancri in lapidem converſi deteguntur a).*

a) Muſeum Richter. p. 252. Bonanni in Muſ. Kircher. Cap. VI. f. 200. Lesser Lithotheol. §. 380.

§. XLIX.

Inprimis hypotheſi meæ ſtabiliendæ inſerviunt *Globi nigro-cinerei*, qui in ſtratis carbonum foſſilium Wettinenſibus, Manebacenſibus, Ilmenavienſibus, aliisque inveniuntur, & in meditullio ſive centro piſces herbaſque continent: metallorum foſſoribus in vernacula: *Fiſch-Schwülen, Kräuter-Schwülen*, ſive *Fiſch-und Kräuter-Nieren* dicti. Mylius in *Memorab. Saxoniæ ſubterraneæ a)* varios ejusmodi globos, piſcibus aut herbis refertos, in puteis Ilmenavienſibus inventos, recenſuit & delineavit. Ego ipſe in Muſeolo meo varios ejusmodi globos ex fodinis Ilmenavienſibus adſervo: unum egregiæ magnitudinis, in quo Rhombus (*eine Scholle*) conſpicitur: alterum, in quo caput eximii Lucii cum maxillis ſpinisque coruſcat: alios integros piſces decuſſatim ſibi invicem impoſitos: alios neſcio quos vermes; alios denique vegetabilia referentes. Muſeum Deckerianum multa egregia ſpecimina ejusmodi globulorum, piſces & varia vegetabilia in utero recludentium, ex fodinis Wettinenſibus depromtorum, oſtendit b). Huc pertinet planta epiphylloſperma in dimidio ſaxo oviformi, ſive extus convexo, ex fodinis Novocaſtrenſibus Angliæ c).

a) P. I. P. 47. fig. I. p. 48. & p. 74. fig. 2. 4. 5. & pag. 50. hæc habet: *Sonſt ſind gar öffters auf und in denen Nieren allerhand Kräuter*

ter, Blumen, Korn-Aehren, Rosmarin-Zweige — — Die Fiſche, ſo ſich ehrmalen auf denen Nieren gezeiget, ſind oben erwehnet worden, Krebſe, Fræſche, See-Schnecken und Muſcheln aber ſind billig noch beyzufügen.

b) Vid. *Vollſtændiges Mineralien-Cabinet, ſo Herr Auguſt Heinrich* Decker *beſeſſen*, ex deſcriptione & editione Celeb. *Ioh. Ioach.* Langii, Halæ 1753. ubi p. 123. globi Wettinenſes ita recenſentur: 16. *Stück Schwielen oder Nieren, ſind runde længliche flache Klumpen, in denen, wenn ſie glücklich aufgeſpaltet werden, ſich Fiſche, Kræuter und andere Dinge befinden. Unter dieſen ſind* 11. *Stücke mit Fiſchen, deren jedes complet doublett*, 4. *mit Vegetabilien*, 1. *mit einem Fiſche und Vegetabili.*

c) Delineata & exhibita in Schevchzeri Herbar. Diluv. p. 15. Tab. I. fig. 4. Alios Angliæ nodulos lapideos, folia & herbas continentes longa ſerie enarrat Woodward on Attempt. l. c. T. I. P. II. p. 14. ſq.

§. L.

Corpora iſta peregrina, §§. XLVI. XLVII. XLVIII. & XLIX. recenſita, in antedictis globulis lapideis recondita, cum ab extra iſtos intrare non potuerunt, certiſſimo argumento ſunt, globulos iſtos antea fuiſſe fluidos & molles. Et cum globuli cavi per effervescentiam orti fuerint (§. XXX.), credibile eſt etiam, eo in loco, & eadem in maſſa, in qua jacuerunt corpora iſta, & quæ fortaſſe alcalica fuit, per interventum fluidi acidi mineralis, aut alius ſalis acidi, quo fortaſſe iſta ipſa corpora peregrina, in putredinem abeuntia, imbuti fuerunt, effervescentiam exortam fuiſſe, & corpora iſta peregrina cortice lapideo, in formam globuli extenſo, involviſſe. Et exinde inferre mihi liceat, eodem modo, nempe per effervescentiam, quoscunque alios nodulos globoſos & rotundos lapideos ſolidos productos fuiſſe atque formatos.

§. LI.

Proſtant hic illic in locis montanis, in montium convallibus, ad fluminum ripas & in camporum planitie omniumque

conſpectui expoſiti ſunt innumeri noduli lapidei variæ magnitudinis, variæque ad rotunditatem vergentis figuræ, ac varii coloris, & variæ maſſæ. In ſtratis arenoſis ex arena quarzoſa conflaverunt innumeri ſiliculi; pellucidi, ſi ex pura arena quarzoſa; ſemipellucidi & opaci, ſi arena quarzoſa cum aliis particulis calcareis, argillaceis, & ſic porro mixta fuit: diverſimode ex affluxu mineralium aquarum & vaporum colorati. Longam ejusmodi globulorum ſiliceorum ſeriem exhibuerunt & deſcripſerunt WOODWARDVS *a*) & SCHEVCHZERVS *b*). In ſtratis terræ calcariæ generantur ſilices culinarii *c*). In aliis, ubi gypſum prævalet, nuces ſpathicæ: in marga nuces margaceæ inveniuntur. Extraxi non minus ex fodinis argillaceis globulos lapideos argillaceos: alios, ex ſaburræ & glareæ monticulis, glareoſos: vel ſtrata ipſa lutoſa exhibent nuces lutoſas, ſatis firmas, & per integram maſſam ſolidas. Ex αυτοψία & experientia loquor. Et quicunque alius ſolers rerum naturalium indagator, qui ſtrata terrea & lapidoſa accurate conſideraverit, inveniet, quodcunque ſtratum, ſeu terrenum, ſeu lapidoſum, ſuos continere globulos lapideos, cuivis proprios & matrici ſuæ affines & conformes. Hos globulos omnes in ſedibus iſtis, in quibus inveniuntur, (loquor autem ſolummodo de nodulis adhuc in ſtratis reconditis, non autem de illis, quos vis undarum aliunde deduxit), primos habuiſſe natales, & per efferveſcentiam ibidem fuiſſe productos, firmiter mihi perſuadeo, licet maxima pars doctorum Virorum, qui hanc naturalis hiſtoriæ partem tetigerunt, efformationem lapidum globuloſorum rotationi aquarum adſcripſerint, de qua paulo infra uberius.

a) WOODWARD on Attempt, l. c. P. I. T. I. per integrum Caput III. a pag. 26 — 56.

b) In Meteorologia & Oryctograph. Helvet. P. III. p. 127. ſeq.

c) In Anglia in agris, creta ſtercoratis, antea ſilice igniario caſſis, ingentem horum ſilicum numerum produci, qui omnem fere ſuperficiem agri repleant, licet aut nulli, aut pauci tantum horum

ſilicum

ſilicum ejusmodi cretæ inhæreant, obſervavit celeberrimus *Petrus* Kalm, *in der Beſchreibung der Reiſe nach dem Nordlichem America* P. I. *in der Sammlung neuer und merckwürdiger Reiſen zu Waſſer und zu Lande*, Vol. IX. p. 354 399. ſeq. In calce macerata, quæ per longum tempus in fovea quadam abſcondita, & poſtmodum detecta fuerat, egregium numerum horum ſilicum rotundorum effoſſum fuiſſe, licet regio iſta ejusmodi ſilicibus fere deſtituatur, retulit Hoppius. Vid. *Phyſikal. Beluſt.* St. IX. p. 710.

§. LII.

Maſſa ejusmodi globulorum lapideorum ſæpiſſime eſt compoſita, immo decompoſita & ſuperdecompoſita. Sic dantur globuli maſſæ argillaceæ, parvos ſiliculos; ſiliceæ, lamellas ſpathicas; arenoſæ, micas talcoſas vix palpabiles; lutoſæ, glaream & ſic porro in compage ſua continentes. Curioſus lapidum ejusmodi obſervator longe plures alias mixturas materiæ heterogeneæ in illis inveniet, ex ipſa perſcrutatione ſtratorum magis, quam ex deſcriptione literarum, diſcernendas.

§. LIII.

Eandem originem cum antecedentibus habere videntur ſiliculi parvi, fabarum piſorumque figuram & magnitudinem referentes: *Saburra, magnitudinem fabæ aut piſi æquans* Woltersdorffii *a*). Multa horum ſiliculorum ſpecimina recenſuit Woodwardus *b*). Huc refero etiam *Pſeudo-Carpolithos*, *Piſolithos*, *Phaſeolithos*, *Amygdalolithos Zwickavienſes*, qui nil aliud ſunt, quam globuli margacei, ſaxo aut margæ diverſi coloris immerſi *c*), quorum originem itidem effervefcentiæ adſcribo.

a) In Syſtem. Miner. p. 47. Edit. Ulmæ 1755.

b) on Attempt l. c. T. I. P. I. p. 29. ſeu ſub lit. *a*. 1. 2. 4. 5. 6. 8. 10. 11. 17. T. II. p. 7. lit. *b*. 39. Ibidem T. I. P. I. p. 31. refert ex Maundrell's Journey from Aleppo to Jeruſalem p. 86. ad ſepulcrale monumentum, quod pro ſepulcro Rahelis Gen. XXXV. 19. vulgo reputetur, non longe a Bethlehem Iudeæ, inveniri ſpeciem parvorum rotundorum lapillorum, formam piſorum exacte referentium,

grentium. STRABO Geograph. Lib. XVII. pag. 808. d. memoriæ prodidit, in Aegypto, proxime ad decantatas illas Pyramidas, proſtare acervos lapidum, ex latomorum opere reliquorum: & in his inveniri lapillos forma & craſſitie lentium (ψήγματα καὶ τύπῳ καὶ μεγέθει φακοειδῆ) de quibus fabula eſſet, eosdem reliquias eſſe leguminum, ab iis, qui extruendis iſtis Pyramidibus operas præſtabant, comedi ſolitorum & poſtmodum in lapides converſorum. Plinius Hiſt. natur. L. XXXVI. C. 12. p. 624. *b.* de iſtis Pyramidibus diſſerens, *Harena*, ſcribit, *late pura circum, lentis ſimilitudine, qualis in majori parte Africæ.*)

c) Vid. celeberr. *Io.* GESNERI Diſſ. de Petrificat. differentiis, §. VIII. p. 13. MYLII Saxon. ſubterran.

§. LIV.

Agmen denique claudant *Hammites*, *Cenchrites* & *Meconites*. *Hammitam* plerique, & ſingulatim BRÜCKMANNVS *a)*, pro ovis piſcium, FISCHERVS *b)* pro fœturis teſtaceorum petrefactis habuerunt. *Sed vix veroſimile videtur*, ſcribit Illuſtris GESNERVS *c)*, *integros montes, quos paſſim videas in agro Rauracenſi & alibi ex meris Hammitis compoſitos, mollibus piſcium ovis ſuas origines debere.* Ad Sangerhuſam, verſus ſeptentrionem, ingens montium extenditur jugum, ab oriente verſus occidentem ad plus quam duo milliaria excurrens, ex diverſis ſtratis conſtans, a ſeptentrione meridiem verſus declivibus, quorum ſummum ex humo, alterum ex lapide calcario foſſili fragili, tertium ex lapide duro, minutiſſimis granulis referto, qui *Meconites* aliis dicitur: inſequens ex granulis *Cenchritem* referentibus; ſubſequens ex *Hammitis*: inferius denique ex maſſa ſolida duriſſimi lapidis calcarii conſtat; non tamen æquo ambitu tria iſta ſtrata globuloſa procedunt, interdum Cenchrita, interdum Meconita deficiente. Cenchritam etiam hic ſolummodo ex magnitudine granulorum, non ex colore, qui in aliis luteus eſt, æſtimo. Stratum horum Hammitarum craſſitie modo pedem humanum, modo pugnum, modo pollicem,

exæ-

exæquat. Et cum in his montibus nulla corpora peregrina, nulla marina petrefacta occurrant, quis crediderit ſtratum hoc Hammitarum tam longum, tam ſolidum, tam uniforme, meris granulis lapideis, uno alteri contiguis, refertum, fœturam piſcium ſeu concharum petrefactam poſſe referre? Rejectis igitur his putativis Oolithis, alii Lithologi aliam originis rationem horum Hammitarum inire ſategerunt. WALLERIVS ita illorum natales definit, ut aqua, particulis lapidoſis mixta, in terram molliorem pulverulentam guttatim deciderit, quo facto primum guttulæ iſtæ coaluerint, poſtmodum vero ipſum ſtratum molle in maſſam firmam lapideam induruerit. Et hinc definit Hammitem *Porum aqueum globularem, minimis globulis, in terra molliori, poſt ſtillicidium concretum d).* Sæpe laudatus *Iohannes* GESNERVS *e)* WALLERIO aſſentiri videtur, provocatque ad *experientiam, quæ doceat, formari poſſe hoſce globulos ab aquis calcaria terra imprægnatis, uti ſunt globuli ſtalactitici candidi,* Confetti di Tivoli *dicti, aquarum Tiburtinarum & antri Draconis.*

a) In Specim. phyſ. de Oolitho. Helmſt. 1721. cujus recenſionem vide in Giornale de' Letterati Oltramontani, T. VIII. & in GIMMÆ Fiſica ſotterranea T. II. L. V. Cap. VI. Art. 4. p. 94. ſeq.

b) KLEIN Nomencl. Litholog. p. 17.

c) De Petrificat. different. th. XVIII. p. 39.

d) In Mineralog. §. 137. p. 420. Edit. german.

e) l. c.

§. LV.

Licet hæc hypotheſis facilitatem naturalemque ordinem præ ſe ferre videatur: accuratius tamen illam conſideranti multæ ſeſe ſuggerent difficultates, quæ illam ipſam rurſus deſtruere, vel ſaltem omnem veri ſimilitudinem ipſi denegare videntur. Concedo quidem, & omnibus patet oculis, guttulas pluviales in congeriem pulveris, in viis regiis per æſtivum tempus ubique obvii, decidentes ibique decurrentes, ſeſe tegumento quaſi pulverulento involvere, ita ut ſpeciem fere Oolithorum & Ham-

& Hammitarum referant; ſed conſtat etiam ulterius conſideranti, has ipſas guttulas, pulvere arido circumdatas, quam primum ipſe pulvis permaduerit, in glebam informem ſubſidere, & neutiquam in formam rotundam, qualis fere omnibus Hammitis conſtans eſt, coaleſcere. Sed fortaſſe hic culpa in defectum aquæ lapideſcentis reiicienda erit. A via publica igitur divergentes, ſubeamus antra, montiumque cavernas. Hic quidem guttulas materia lapidifica imbutas, ex fornice deciduas, in pavimento varia corpuſcula lapidea efformare, taliter qualiter figuram rotundam referentia, cernimus, ſed inconſtantes plane & indeterminatæ figuræ, quæ in Hammitis perpetua & conſtans eſt. E contrario pleræque ex cavernis deſtillantes aquæ lapidoſæ ſolum terramque utplurimum lamina ſeu tegumento ſtalactitio (quod nonnullis Lithologis *Stalagmites*, ad differentiam *Stalactitæ*, qui ſtiriis aliisque corporibus pendulis proprius eſt, dicitur), obducunt & incruſtant. Globuli vero lapidei, qui Hammitas conſtituunt, perfecte rotundi, & ita diſpoſiti ſunt, ut unus alteri contiguus, unusque ſupra alterum collocatus eſſe videatur, interſtitiis eorundem maſſa margacea vel calcaria repletis. Qui quidem ordo ex ſtillicidio aquarum vix ac ne vix quidem repetendus eſſet. Ex hoc enim hic & illic ad ſummum pauci diſtincti globuli fieri, vel denique ex ſtillicidio continuato aut ſæpius repetito globuli confluentes, ſeu una eademque maſſa ſolida & integra, corpusque firmum & compactum oriri debuiſſet. Et quomodo fieri potuit, ut in ſtrato margaceo calcareove, ut ut mollioris & quaſi farinaceæ maſſæ, aliis ſtratis exacte & cohærenter intercalato, quod ultra duo milliaria in longitudinem, & ultra centum jugera in latitudinem extenſum eſt, per ſtillicidium tam innumeri & juſte rotundi globuli, ſibi invicem continui, oriri potuerint?

§. LVI.

§. LVI.

Aliam igitur cauſam originis Hammitarum ſubſiſtere exiſtimo, quæ quidem non cum Lachmundo *a)* in concretione arenæ quærenda eſt, quum partim ipſa arena in conſtitutione Hammitarum exulet, partim iterum quæſtio ulterius movenda eſſet, qua ratione illa ipſa arena tam regulariter in formam rotundam coaluerit. Effervescentiæ igitur originem Hammitarum, Cenchritarum & Meconitarum attribuendam eſſe, exiſtimo. Granula iſta lapidea ut plurimum ferri minera imbuta ſunt, & cum matricem habeant maſſam calcaream ſeu margaceam, exiſtimo, ſtratum iſtud calcareum tanquam alcalinam maſſam a fluido acido fuiſſe primitus tinctum, & exinde inſecuta effervescentia, ſecundum naturam fluidi & maſſæ irrigatæ productos fuiſſe iſtos globulos lapideos minutos. Acidum iſtud fuit vel minerale, ex viſceribus terræ per vapores in ſuperſtratam terram alcalicam transmiſſum, ita ut ejusdem vapores ſpiſſiores & denſiores adhuc in monte antea deſcripto Sangerhuſano in primo ſtrato proximo globulos majores ſeu Hammitas; deinde remiſſiores facti in altero ſtrato, priori ſuperimpoſito, minores globulos ſeu Cenchritas; & denique rarefacti in ſuperiori tertio minimos ſeu Meconitas effinxerint & produxerint: Vel fuit acidum aëreum, & vegetabile, ab aqua, vapores ex aëre in terram demiſſos abluente & imbibente, & putrefacta vegetabilia elixante, ſuſceptum, & deinde larga copia cum aquis ſtrato molliori terræ alcalicæ transmiſſum. Fluidum hoc, acidis miſtum, ſtratum iſtud mollius perforavit & permeavit, tandemque ad ſubjectam duram ſolidamque rupem ſubſedit. Major hujus copia in proximo ſtrato Hammitas; mediocris in altero Cenchritas, & lenis in ſuperno Meconitas produxit. Tali modo originem Hammitarum aliorumque ejusdem farinæ globulorum quam optime explicari poſſe exiſtimaverim. Omnes iſti globuli, quotquot horum confregi, (duriſſimæ autem ſunt ſubſtantiæ & ferri compotes), unius ejus-

demque maſſæ ſolidæ ſunt. Quando autem HELWINGIVS *b*) ad Hammitas provocat, qui intus habeant materiam lapideam, ſed friabilem: tum iidem ex legibus lapidum globoſorum intus cavorum erunt explicandi. Hæc ſpecimina ad explicationem originis lapidum globoſorum, ad quæ alii hic non adducti etiam expendendi ſunt, ſufficiant.

a) In Oryctogr. Hildeſ. p. 37.

b) In Lithogr. Angerburg. Cap. VI. Claſſ. I. Sect. I. p. 39.

§. LVII.

Nunc quæ aliorum de origine lapidum globoſorum ſint ſententiæ, videndum eſt. Communis fere Lithologorum & a patribus quaſi per manus tradita eſt opinio, omnes lapides globoſos & rotundos ex attritu & circumrotatione aquarum, fluctuumque repercuſſione, in formam ſphæricam fuiſſe redactos. Foverunt, præter alios, hanc ſententiam *Georg.* FABRICIVS *a*), *Conradus* GESNERVS *b*), *Ferrand.* IMPERATVS *c*), *Kilian.* STOBÆVS *d*), *Iohannes* WOODWARDVS *e*), *Ioh. Georg.* KEYSSLERVS *f*), *Ioh.* BROWALLIVS *g*), VALLISNIERIVS *h*), aliique. Quorum quidem ſententia inſignem veri ſpeciem præ ſe ferre videtur. In vulgus enim notum eſt, guttas ſæpe cadendo excavare lapides: quidni undarum pulſus & aquarum volutationes poſſint lapides deterere, exaſciare, & in formam rotundam ſeu globuloſam redigere? Sed liceat mihi per varias rationes a tantis Viris diſſentire. Nego & pernego, ab undarum fluctibus aquarumque rotatione corpora lapidoſa firma & ſolida in figuram globoſam & rotundam poſſe reduci. Qui lapidibus duris abradendis, cædundis, fabricandis, lævigandis expoliendisque inſudant, vel aliquando inſudarunt, facillime negativæ ſententiæ calculum adjicient. Qui fragmentum Iaſpidis ſeu lapidis cornei (*Hornſtein*) ſeu baſaltis, ſeu glebam ſiliceam diſſecare & efformare, vel ſaltem corticem externum ipſi detrahere, eamque lævigare ſibi ſumſerint, facillime invenient, huic labori perficiendo fluidita-

tem

tem aquæ, licet per centum annos lapis in illa circumagatur, nequicquam ſufficere, licet etiam aquæ immiſceantur arenæ aliique lapilluli. Aethiopem quaſi lavabunt. Sed requiruntur hic labor durus & continuus; manuum brachiorumque robur indefeſſum; inſtrumenta ahenea duriſſimi metalli; frictio tenaciſſima corporis lapidoſi ad eadem, ſeu ad aliud corpus duriſſimi metalli; aquæ irrigatio; admixtio duriſſimæ & acutiſſimæ arenæ; immo Smiridis exquiſitiſſimæ, quaſi totidem cultellos cuſpidatos acuminatosque referentis, quot granula, quot angulos continet. Qua quidem experientia fretus, quam omnes, qui unquam cædundis expoliendisve lapidibus durioribus operati ſunt, confirmabunt, iterum iterumque ſtatuo, plane impoſſibile eſſe, ut Iaſpidis lapidisque cornei fragmentum, per ſe informe, hiulcum & angulatum, in formam globuloſam vel rotundam per pulſus & fluctuationes aquarum poſſit redigi, ut ut a ſcaturigine Albis vel Danubii, per continuas revolutiones rotationesque, uſque ad oſtia eorundem litusque maris pertrahatur. Si quis etiam ad diluvium Moſaiticum, commune illud ignorantiæ, vel temerarii aſſerti confugium, appellare voluerit; eundem etiam nec in illo prætenſæ opinionis fundamenta invenire poſſe contendo. Vt ut conceſſerim; in tanta aquarum exæſtuatione ſumma profundis fuiſſe mixta: corpora etiam ſolida diſrupta: lapidum fragmenta, aquarum fluctibus circumacta, modo in ſummitate vecta, modo in voragines detruſa, modo in gyros rapidiſſimos compulſa, & per repercuſſionem vicinorum corporum ſolidorum quaſſata; ut ut conceſſerim turbulentos iſtos motus per integrum annum fuiſſe continuatos; exinde tamen magis aliqualis deturbatio ſtratorum lapidoſorum deſruſtatorum, quam efformatio fruſtulorum lapideorum in corpus regulare rotundum & globoſum, colligenda eſſet. Iidem tamen, qui hic diluvium illud prætendunt, mihi hoc conceſſerint, aquas illas turbulentas ſimul infectas & imbutas fuiſſe materia terrea, lutoſa, argillacea: conſequenter ne-

ff 2 ceſſe

ceſſe eſt', ut ictus & quaſſationes fluctuum, corporumque ſolidorum, in illis ipſis circumductorum, per materiam illam limoſam emollitæ & temperatæ fuerint, ita ut tantum abſit, ut fluctus diluvii lapides duriores in formam rotundam potuerint transformare, ut potius maximam partem teſtarum conchacearum, per ſe tamen fragilium, intactam ſartamque reliquerint. Si quid tamen huic ſententiæ tribuendum eſſet, ad ſummum admittendum foret, quod quædam fragmenta lapidum molliuſculæ ſubſtantiæ, in voragine quadam collocata, per continuos gyros aquarum undarumque rotationes teretem quendam ambitum preſſulamque rotunditatem hoc vel illo latere acceperint, ita tamen, ut omnes noduli lapidei, duriuſculæ ſubſtantiæ, prorſus hinc excludendi & excipiendi eſſent. Ipſa tamen conſideratio accuratior lapidum globoſorum, qui vel corpus perfecte rotundum, vel ovale, vel lentiforme, vel cylindricum & fuſiforme, referunt, quemlibet facile induxerit, ut potius efformationem eorundem viribus ſalium quorundam actricibus, regulariter procedentibus, quam fortuitæ aquarum volutationi attribuerit.

a) Vide ejus de Metallicis rebus ac nominibus obſervationes, editas per *Conradum* GESNERVM in ejus Collectione de omni rerum foſſilium genere, Tiguri 1575. p. 30. *b*.

b) In libro de rerum foſſilium, lapidum & gemmarum maxime figuris & ſimilitudinibus, in modo dicta Collect. p. 14.

c) In Hiſt. nat L. XXIV. cap. XXVII.

d) In Opuſc. p. 133.

e) Dans la Geographie phyſique p. 403. Edit. Amſterd. 1735. & on Attempt towards a natural Hiſtory of the foſſils of the England. T. I. P. I. p. 23. p. 46.

f) *In der Fortſetzung neueſter Reiſen*, *Brief* LXII. p. 443.

g) *In der hiſtoriſchen und phyſikaliſchen Unterſuchung der vorgegebenen Verminderung des Waſſers und Vergrœſſerung der Erde*, ex verſ. german. Cel. KLEINII. Stockholm, 1756. p. 160. ſeqq.

h) Referente *Anton Lazzaro* MORO, de Croſtacei e degli altri marini corpi, L. II. Cap. XII p. 272. ed. Venezia 1740. & verſ. german. Lipſ. 1751. p. 298. ſeqq.

§. LVIII.

§. LVIII.

Quum *Ioannes* Woodwardvs *a*) præ omnibus reliquis in ſtabilienda ſententia ſua, quæ formationem lapidum globoſorum aquarum rotationi acceptam refert, actuoſus & operoſus fuerit, eamque variis exemplis illuſtrare ſategerit; operæ pretium fuerit, eadem ſigillatim examinare, inconſiſtentiamque hujus opinionis exponere. In probanda ſententia ſua inter alia confugit ad globulos lapideos, ſeu diverſis lineis *b*), zonis & ſegmentis horizontalibus picturatos, eosque pro fragmentis ſtrati diverſimode ſuperſtrati reputat, per fluctuationem aquarum in formam globoſam redactis. Concedo quidem, hos lapides ſtriatos ratione materiæ originem debere ſtratis diverſo colore uno alteri ſuperimpoſitis; nego tamen, horum efformationem in formam globoſam aquis fluctuantibus debere adſcribi. Finge ſedimentum ſeu ſtratum terreum diverſimode coloratum, quale in fodinis argillaceis & arenaceis frequenter occurrit. Finge, in eodem ſtrato efferveſcentiam oriri, & ex noſtra hypotheſi tunc globulum efformari. Nonne idem globulus in ſuperficie, centro & baſi ſua eadem ſtrata in tot diverſis zonis referet, quot ſedimenta terrena in iisdem ſtratis recondita fuerunt? Experientia edoctus jam ſupra monui, in omnibus ſtratis lapideis, ad minimum in iis, quæ antea terrena & mollia fuerunt, dari nodulos lapideos: ergo in ſtratis diſtinctis coloribus pictis dantur & inveniuntur noduli diverſimode coloratis zonis & lineis variegati. Aliud argumentum repetitur a ſpeciminibus quibusdam lapidum globoſorum, ex diverſis ſtratis ſeu lamellis compoſitorum, ex quibus unum vel alterum ſtratum, unum vel alterum ſegmentum, una vel altera lamina ultra limites circuli ſeu ſphæræ protenditur *c*). Ex quorum ſtratorum eminentia & projectura Woodwardvs conjecit, partem globoſam noduli, ceu maſſæ mollioris, a rotatione aquarum in corpus rotundum vel ſubrotundum ſubactam, reliquam vero partem, nempe ſtratum iſtud eminens, ceu maſſæ durioris, intactum relictum fuiſſe. Sed jam præcedenti §.

ff 2 ad

ad experientiam & practicam provocavi, qua aſſerui, impoſſibile eſſe, ut fragmentum lapidis informe per fluctuationem aquarum in formam globoſam ſeu rotundam poſſit reduci. Statuo potius ex mea hypotheſi, in antedictis ſpeciminibus Woodwardianis explicandis, nodulos iſtos itidem per efferveſcentiam in ſtratis arenoſis eſſe exortos, in ſtratis tamen, in quibus ſtratum quoddam intermedium in maſſam lapideam vel quaſi jam antea coaluerit: per conſequentiam nodulus lapideus, qui poſtmodum ex efferveſcentia coaluit, particulam iſtius induratæ maſſæ ſuſcepit: ea tamen parte, qua penitus induravit, plenarie eam ſuſcipere, & in ſuum corpus redigere non potuit: ex quo factum eſt, ut exinde corpus quidem rotundum apparuerit, quod tamen una vel altera parte ſegmentum quoddam ſeu lamellam quandam, extra limites ſphæræ protenſam ſeu eminentem, habuerit. Ad illuſtrationem ſententiæ meæ provoco ad globulum pyritaceum Nermsdorfienſem, Ducatus Coburgici, forma oblongum & ovalem, qui Cornu Ammonis ſtriatum dorſatum continet & exhibet, cujus ſpira extima ultra fines globuli porrecta eſt. Hic efferveſcentia globulum effecit, mediumque Cornu Ammonis, quod in ſtrato argillaceo jacuerat, amplexa fuit, altera parte ejusdem libera permanente, attamen priori parti incluſæ adhuc cohærente. Quis hic ſtatuerit, globulum iſtum Ammoniticum pyritaceum, tanquam mollioris maſſæ, rotatione aquarum in formam ſphæricam fuiſſe redactam, porrectam vero partem ſpiræ extimæ ejusdem tanquam durioris maſſæ (quæ tamen maſſa pyritacea omnino mollior eſt) integram fuiſſe relictam, cum tamen veriſimillimum ſit, eundem globulum in eodem ſtrato argillaceo, e quo extractus fuit, generatum, & nunquam undarum tempeſtates ibidem fuiſſe perpeſſum? Taceo alia a Woodwardo producta argumenta, quæ adhuc faciliorem admittunt refutationem.

a) An Attempt towards a natural Hiſtory of the Foſſils of England P, I. T. I. p. 19. p. 23. ſeq.

b) Ibid. Claſſ. III. C. 192. p. 42.

c) Ibid. C. 226. 227. & 228. p. 45. ſeq.

Obſer-

Obſervationes medicæ

circa

SECVRITATEM
ET
CERTITVDINEM REMEDIORVM

in ſingularibus quibusdam morbis,

quas

ex propria Experientia profectas

Illuſtri & ubique terrarum celeberrimæ

Academiæ Imperiali Leopoldino - Carolinæ

Naturæ Curioſorum

modeſte offert,

inſimulque iisdem ſe ſuaque ſtudia practica

per XXXIV. annorum ſpatium ſuſcepta

Inclytiſſimo huic Collegio

commendare perhumaniter & officioſe voluit

D. GOTTWALD SCHVSTER,

Iena Thuringus,

Phyſicus Vrbis & Provinciæ Chemnitienſis ordinarius,

&

Academicus Curioſus,

dictus

Sabinus IIdus.

Neminem Medicorum fore, qui prorſus unquam negaturus ſit, certa, certis in morbis, dari remedia, multiplici experientia convictus arbitror: illa vero non ubique obvia eſſe, a veritate etiam alienum non eſt. Methodus quidem medendi, obiiciat aliquis, omnis curationis morborum via regia eſt, qua inita, non temere ab ea diſcedendum: indicationes ſunt medius demonſtrationis terminus, in quovis morbo decenter curando: primarium autem momentum feliciter curandi in initio ſitum eſt, quo neglecto, ad principia Medicus revertere nequit. Medicamenta quidem immutari poſſunt, neutiquam vero methodus: hoc ſi abſque prægnante feceris ratione, incerta redditur curatio. Ex quibus univerſim traditis facile perſpicere licet, quantum remedia valeant, quid poſſint, quidque non poſſint: niſi enim præſtantiſſima medicamenta, ipſo cum termino medio, ſive indicatione practica, conveniant, certa non ſunt. Ergo, dicis, certa certis in morbis remedia non dantur. Ad quam objectionem ita reſpondeo: omnia hæc ſpeciem aliquam præ ſe ferre, ejusque intuitu recte ſe habere, concedo, nec præceps animum occupat intentio, empirica incedere via, ſed rationali. At vero hoc a veritate propius abeſſe, nonne etiam conceſſurus es: quemlibet Medicorum, una cum probatis, per diuturnam experientiam remediis, certas tandem adipiſci regulas, iisque, ſi commodo tempore & λογικῶς, i. e. methodice utitur, ſcilicet ut firmæ indicationi reſpondeant, in notitiam certorum, in quovis fere morbo, remediorum venire, & tantam exiſtimationis, & nominis ſui gloriam ſibi comparare, ut, ubique locorum pro prudenti & perito Medico, ab eruditorum etiam ordine, habeatur? Hinc *Gedeon* HARVEUS, Tr. de *Arte curandi morbos expectat. Cap. XXVI.* appoſite ſcribit: *Quemnam morbo curando magis putabis idoneum? Num remedium expertum callentem, medendique me-*

thodi neſcium, an gnarum? Næ quod prior naturali methodo inſtructus ad curandum magis ſit habilis, quam poſterior ſuæ artis methodo indutus, nemo inficias ibit: idcirco remedio apto & experto latente nihil pollet quævis medendi methodus a). Quibus, Præfaminis loco poſitis, in hiſce Ἀπομνημονευματοις ἰατρικοις aliquot obſervationum fragmenta, ex propria experientia profecta, tradam, quæ remediorum effectum attinent, & de certis, certis in morbis, remediis exponam.

§. I.

Atque cum non tam ſciendi, quam agendi cupidus ſit Medicus clinicus, omnique, qua poteſt, induſtria ad indicationem, ſeu ſyllogiſmum practicum properet, ſtatim me ad operam accingam, collectas ad hunc ſcopum obſervationes enarraturus. Decantatum quondam fuit medicamentum *Liquor cornu cervi ſuccinatus*, in variis corporis humani, præcipue nervorum affectibus, ubi metus contractionum ſpaſmodicarum ingruit. Egregias enim poſſidet virtutes antiſpaſmodicas, reſolventes, incidentes, abſtergentes, tam cauſam materialem tenuiorem per cutis poros, quam craſſiores per renes & veſicam urinariam, vel quoque per pectus, eiiciendo, & amiſſum robur corpori iterum inducendo & reſtituendo. LENTILIUS *in Jatromnemat.* illum temperatius medicamentum nominat, balſamicum inſuper, demulcens & omnium indicationum paginam abſolvens: in adultis æque atque infantibus, tanquam familiariſſimum habuit ac utiliſſimum, per longam experientiam compertum. Ego

a) Huc uſque HARVEUS. Quod vero nunquam rationalem medendi methodum ſepoſuerimus, facile docere poſſunt Lectorem benevolum Scripta noſtra practica, e. g. Methodus medendi, cujus Tom. I. & II. octodecim abhinc annis in 4to edidimus, pariter Hydrologia mineralis medica, Thermologia Wolkenſteinenſis, Schola Salernitana cum Conſiliis &c. Minora ſchediaſmata & lucubrationes ut tranſeamus.

Ego vero de eo prædicare poſſum, quod unum ex præſtantiſſimis remediis ſit, quoties ſpaſmus quidam, aut rheumatiſmus, collum occupat, aut ubi ſic dictæ deſtillationes auditum remorantur, vel obauditionem quandam relinquunt. Præſentaneum effectum in Praxi aliquoties, inprimis in honorifica quadam fœmina, &, eodem fere tempore, in quodam Præcone & verbi divini miniſtro, vidimus. Vtrique huic ægrotanti, matutinis horis, Liquor cornu cervi ſuccinatus, ad guttulas triginta, & quadraginta, circa ſomni vero tempus pulvis ex Antimonii diaphoretici & Arcani duplicati partibus æqualibus compoſitus, exoptatiſſimo cum effectu præſcripta ſunt.

§. II.

In *affectibus pectoris*, qui in *tuſſes convulſivas & ferinas*, ex aëris vitio epidemico, vel aliis cauſis ſporadicis, terminari ſolent, duo ex medicamentis, alterum claſſicum, alterum ſimplex, mirabilis & præſtantioris effectus ſemper deprehendimus. Sunt vero *Elixir pectorale* WEDELII & *Caſcarilla*, quorum utrorumque eximias virtutes, experientia inſtructus, enarrabo. In tuſſi convulſiva ferina, contra quam ab aliquo largam remediorum farraginem fruſtra ſuppeditatam eſſe, meis ipſis oculis vidi, qua pulchra quædam virgo, menſe Decembri afflicta erat, ab alio vero ſolum Elixir pectorale, laudati autoris, tali cum ſucceſſu exhibitum fuiſſe, qualem vix unquam præſtantiorem optare potuiſſet quiſquam, memoria adhuc proſequor. Duo tantum adhuc, circa hunc effectum, animadvertenda ſunt: alterum eſt, quod primæ viæ, ante uſum Elixirii pectoralis, laxante quodam anodyno pharmaco, a collectis ibidem impuris humoribus, liberatæ fuerint, hunc quidem in modum: Rec. Radicis altheæ, polypodii, ana drachmam unam & dimidiam, Seminis aniſi drachmam, Florum papaveris rhœados pugillos duos, coque cum ſufficiente quantitate aquæ, coctis adde foliorum Sennæ ſine ſtipitibus drachmas duas, vel unciam dimidiam,

midiam, ebulliant leniter. Colatura D. Alterum, quod pro cautela ſubiicio, hoc eſt: Species pectorales emollientes, quas vulgaris Praxis multifariis formulis componere docet, iſtam virginem ferre non potuiſſe, quia corporis ejus ſtructura ex fibra molli, laxa & rara compoſita eſt. Ad *Caſcarillam* quod attinet, hæc mihi excellentiſſimum tonicum, pectorale & pulmonale audit, qua in re ſubſequens hiſtoria practica me eo magis confirmavit. Erat juvenis decimum ſeptimum annum agens, qui clara & elata voce orationem gallicam recitaverat, variisque inſuper in oratoriæ artis exercitiis ingeninm linguamque dicendo acuerat, ut tandem ex pulmonum laxitate, & tono partium pectoris perdito, in ſiccam, ferinam eamque clangoſam tuſſim incideret, quam per aliquot hebdomadas protractam, facile hæmoptoe & phthiſis excipere potuiſſet. Iuſſu meo Elixirio pectorali Wedelii, cum Eſſentia Caſcarillæ commixto, utitur, ita tamen, ut ſub aurora in lecto doſin in potu Thee, cum regimine diapnoico, per diem vero orthoſtadius conciſas, ſed repetitas doſes biberet. Qua circumſpecta medicamenti adhibitione non parum levatus eſt, ut non diu poſt firmam ſanitatem conſequeretur. Fuit filius meus natu major, nunc Medicinæ Doctor & Practicus Chemnicenſis, quem Deus fortunet! in cujus φιλοφροτυνην die VI. Octobr. MDCCLIX. *Parænesin de Excitando obſervandi ſtudio in Medicina* ſcripſi.

§. III.

Remediorum apparatu in *aſthmate ſimplici & cachectico* facile abundamus, & adeo divite quidem, ut, obveniente caſu quodam, quid optimum ex omnibus ſit, quid ſaluberrimum, junior minimum Practicus ignoret. Neutiquam erravero, ſi dixerim, auxiliorum multitudinem artem ſalutarem perdere. Omnia experiri medicamenta, vita hominis non ſufficit. Quæ in quibusdam ægrotis inter centena antaſthmatica certum tutumque auxilium præſtiterint, in hoc paragrapho aperiam, ſunt nempe

Aſa

Aſa fœtida & Squilla. Longo tempore quidam Chirurgus aſthmate moleſtiſſimo affectus erat, cum faciei pallore, appetitu dejecto, &, imminente acceſſione, manuum tremore, ut quiſque eundem Polypo laborare crederet. Pauca, ſed appropriata medicamenta, malum rebelle & periculoſum, miraculi inſtar, profligarunt. Nimirum hæ formulæ: Rec. Eſſentiæ aſæ fœtidæ, Liquoris mineralis anodyni, ana drachmas duas. S. mane & pomeridie ad guttas xxxv. Rec. Pulveris antiſpaſmodici Stahlii, ſcrupulos duos, Antimonii diaphoretici, ſcrupulum, Camphoræ granum unum. Miſc. F. quatuor doſes, quarum unam cubitum iturus ſumat. Atque his duabus formulis ſolis in integrum reſtitutus eſt. Eſſentia aſæ fœtidæ, quam noſtri ægroti *die Knoblauchs-Tropfen* appellant, eſt admirabile quoddam remedium antiſpaſmodicum, antaſthmaticum & pectorale, nec minus contra tympanitem efficaciſſimum prædicatur. In adfectibus hypochondriacis, hyſtericis & flatulentis ſingulari virtute id remedium pollere, experiundo cognovi. Conf. Kæmpferi *Amœnitat. exot. p.* 543. Non ſemel & uno loco, ſed repetito, & plus quam vigeſies, ſequentem compoſitionem pulveris cujusdam antaſthmatici, vel anticachetici, & in effectu non ſatis extollendi, aſthmate cachectico preſſis, &, ſub acceſſu paroxyſmi, ſuffocari viſis, ordinavimus. Paratur is ex antiſpaſmodico ſalino, & pectorali reſolvente *Wedelii*, cujus ſingulis doſibus Squillæ præparatæ granum unum accedit. Præſentaneam efficaciam ſalutarem in muliere ex hoc pulvillo vidimus. Quodſi paullo plus Squillæ additur, e. g. duo vel tria grana pro doſi, facile excitatur vomitus, qui ægrotum levat. Alio tempore hanc compoſitionem ordinavimus: Pulveris aperientis, qui ex ſale Sedlicenſi, conchis & cinnabari parabatur, unciæ dimidiæ addita ſunt Scillæ grana decem, pro ſex doſibus. Lanionis viduæ, menſe Auguſto bene ceſſit. Alio tempore ita: Salis Sedlicenſis drachma una, Cinnabaris grana quinque, Squillæ granum unum, Miſc. pro una doſi; Centurioni, menſe Ianuario.

nuario. Alio tandem tempore ita: Pulveris ſalino-viſceralis drachma, Camphoræ, Squillæ ana grana duo, Miſc. pro duabus doſibus. Gaudere cepam marinam effectu reſolutorio, ſtimulante, in cachecticis, aſthmaticis, hydropicis, ſaluberrimo, diu jam nobis per experimenta patuit. Confirmat id quoque *Scribonius* LARGVS: *Ad ſuſpirium*, inquit, Compoſit. LXXVI. *faciunt bene inter ſimplicia quidem acetum ſquillites, quod vocant, cochleario ter, quaterve ſumtum in die. Prodeſt & ipſa ſcilla, argilla circumdata & furno cocta, purgatis exterioribus putaminibus, & quod tenerrimum eſt ejus, mellis duabus partibus attici admixtum, & tritum bene; cochleario ſemel in die bisve ſumtum, profuit multis.* Conf. *Compoſ. LXXIX.* Quatuor habuimus morborum exempla, in quibus quidem ægri per tempus ſatis longum conſervati ſunt: ſed continuatum ejus uſum, ajunt, illud iterum diruere, quod antea ædificatum fuerat, ut homines tali remedio crebrius utentes plerumque tabe pereant. Hinc THONERVS *in Obſervat. p.* 290. *acetum*, inquit, *ſcilliticum inſignem habet attenuandi facultatem, ſi non inveniat materiam, in quam agat, humidum ſubſtantificum adoritur, id atterens & quaſi liquefaciens ac fluxile reddens.* At enim vero, unum tamen Piſtorem, ſeptuageſimum annum agentem, novi, qui hydrope ſcroti, abdominis, & œdematibus pedum, cum ſuſpiriis, decumbebat & relictus videbatur, quem inter alia, ſatis quidem polychreſta medicamenta, ſaltem immixta ſcilla in vivis conſervavit, ut, morbo ſuo graviſſimo levatus & plenarie liberatus, ſanus, incolumis, vegetuſque ad diem præſentem in publicum procedat. Limitibus igitur verba THONERI in hoc caſu opus habent, etſi in aliis veritati reſpondeant. Conf. noſtra *Diſſert. epiſtolar. de differenda Hydropicor. morte, in Append. ad novor. Actor. phyſ. med. Nat. Curioſ.* Tom. I. p. 139.

§. IV.

In *hæmorrhoidum* negotio ad duo peculiariter momenta reſpiciendum eſſe, nos experientia docet, quorum alterum ad re-

ſerationem, alterum ad diſcuſſionem pertinet. Non deſunt quidem in Praxi medica remedia permulta, quibus hæmorrhoidalem fluxum, ſi quando cum periculo ſubſtiterit, reſtituere ſolemus: at vero jam modo illam, quam menſe Aprili feci animadverſionem, conferam. Duo eo tempore occurrerunt ſubjecta, ad hæmorrhoidum ſtillicidium proclivia, quæ a me poſtulabant, ut curarem, quo ipſis aurea vena ſine periculo, & ne in exceſſum quendam degeneret, proritaretur. Re deliberata, incidi in Tincturam antimonii acrem, quam ipſe paraveram. Commiſtam hanc cum Liquoris mineralis anodyni parte æquali, utrique ſexagenario, exhibui, exitum felicem & ſalutarem augurans. Dictum factum eſt. Fluebant enim hæmorrhoides, medicamento vix ad dimidiam partem aſſumto, & in hunc uſque diem vivunt, florentque ſenes. Altera obſervatio trita & obvia quidem videtur, ſed tamen adhuc aliqua circumſpectione opus habet, quæ, opinor, non ubivis locorum reperiunda eſt. Decoctum herbæ millefolii cum floribus, probe ſaturatum, hæmorrhoides cœcas, auctore Riverio, egregie diſcutit, & dolores lenit: ſed ipſa ex hac herba parata eſſentia in hæmorrhoidibus cœcis intolerabiles dolores excitat. Qua in re non una objectio, ſed multiplex, mihi orta eſt, quo modo nimirum duplex effectus ex uno ſimplici ſequi poſſit? Ex hoc enim apparet, ſpiritum vini, qui Eſſentiæ parandæ inſervit, millefolii particulis impraegnatum, ſine omni dubio ſtringere nimis fortiter villos, tuberculis hæmorrhoidalibus tenſos, quos tamen Infuſum aquoſum millefolii herba ſaturatum, laxare potius ſolet atque rugare. Vid. Riverii *Obſervat. communicat.* 5.

§. V.

Quantas in afflictiones morboſas, quantas in anguſtias præcordiales, illi incurrant, quibus *alvus obſtruitur* & *flatus* in inteſtinis *incarcerantur*, dum quatuor, docente *Schola Salernitana,*

tana, ex retento vento in ventre veniunt, ſpaſmus, hydrops, colica & vertigo, illis, qui Praxin medicam attente faciunt, incompertum non eſt. Flatus enim plurimus, inteſtinis concluſus, ſurſum ſublatus ad præcordia, dolorem attollit hypochondriaque ita diſtendit, ut affectorum viſcerum ſpeciem præbeat. HIPPOCRATI πονοι περι υποχονδρια dicuntur, quorum vehementia mulier, *Lib. III. de morb. vulg.* periit. FOESIVS *p.* 1077. Iſta plerumque ſymptomata hypochondriacis & hyſtericis communia ſunt. Nullum tamen ſolamen ægrotis expectare licet, niſi flatus, membranaceum inteſtinorum canalem ultra elaterem extendentes, aperta porta, liberentur & in aërem prodeant. In tantis anguſtiis clinicis, cum præſentaneum vitæ periculum complicetur, nihil eſt, quod, præmiſſo remedio idoneo laxante, citius certiusque aërem incarceratum diſcutit & expellit, quam Mixtura ex Eſſentiæ Pimpinellæ albæ & Liquoris mineralis anodyni æqualibus partibus parata, & matutino tempore, ad guttas XL. exhibita. Tanto expeditius tamen curatio ſuccedet, ſi pulveris antiſpaſmodici camphorati drachmam dimidiam, pro doſi, ſubſtitueris. Eximiam horum remediorum operandi rationem in femina, natalium ſplendore conſpicua, experiri licuit. Alio tempore contra affectum hypochondriacum flatulentum, vel morbum tympanitico-hydropicum ipſum, perquam eximiæ efficaciæ fuit pulvis hunc in modum compoſitus: Rec. Tartari vitriolati, Nitri depurati ana drachmam, Lapidum cancrorum, Antimonii diaphoretici ana drachmam dimidiam, Cinnabaris præparatæ ſcrupulum, Camphoræ grana ſex, Miſc. F. VI. doſes, quarum una pomeridie, altera veſperi aſſumenda. Exhibitum fuit hoc remedium, & vix credibile eſt, quantam flatuum copiam illud expulerit, quibus emiſſis venter mollis redditus eſt. Cui noſtro ſcopo THONERVS *Obſervat. medicinal.* p. 102. convenienter ſcribit: *Commendari medicamenta camphorata non ad corrigendam intemperiem frigidam, ſed ad profliganda ſymptomata matricalia, ſi in*

culpa

culpa vapores corrupti & maligni, ad eos vi alexiteria infringendos. Neque tamen illa cautela hic negligenda eſt, quam l. c. p. 186. prædictus Auctor ſubjungit: *Etſi camphora alias in affectibus hyſtericis haud ignobilis, tamen reperiuntur complures feminæ, quibus illa adverſaria, præſertim quibus obtigit calidior capitis conſtitutio, cum ob ſpiritus volatiles illico caput petat, & cerebrum imbecillius feriat.* Conf. *Frid.* Hoffmanni *Diſſ. de uſu interno Camphoræ ſecuriſſimo,* §. *XVII.*

§. VI.

Progredior ad nobiliſſimum remedium, etſi lippis & tonſoribus vile & vulgare viſum, certum tamen, certis in morbis, & efficaciſſimum, ubicunque cum medio curationis termino, ſive indicatione, convenit. Pro quam proletario medicamento præcipitante *Cancrorum lapides* a plebeiis habeantur, ut nihil eorum uſu notius ſit, abunde jam patet. Nihilo tamen ſecius contingere poteſt, ut varii ancipites caſus ex improviſo incidant, ubi ſic dicti hi lapides ex ea ratione, quod nimium vulgares videantur, negliguntur, cum tamen certo præſidio eſſent certioremque medelam, quam aurei vel ſolares pulveres, præſtare poſſent. Solutio lapidum cancrorum, cujus analyſeos Helmontius inventor eſt, ut ex ejus *Oper. p.* 283. patet, præſentiſſimum remedium eſt, ad omnes inflammationes internas, ad contuſiones, coagulationes & congrumationes ſanguinis: gaudet enim cruorem diſſolvendi, atterendi, attenuandi & ex ſtaſi in motum reducendi diſſipandique facultate, ſi modo arte conſilioque ſervari potuerit æger. Ea, quæ dixi, tribus pluribusque confirmabo exemplis: nulli enim rei fides habenda eſt, cui experientia non reſpondet. Vir quidam habitus toroſi, menſe Iulio, equo inſidens præcipitem egit, ex quo intolerabilem in pectore dolorem, quoties ſe movebat, ſenſit, ut in metum incurreret, ſanguinem forte grumoſum & inflammationem, cum ſuperventuro empyemate, tunicæ pleuræ inhærere. Ego accitus, habito conſilio, locis affectis ſpi-

ritum vini alcoholiſatum & more meo largius camphoratum, ſæpius applicari jubeo, interne vero pulverem reſolventem & antiſpaſmodicum ſalinum, & Tincturam Rhabarbari, alternative, cum infuſo herbæ Arnicæ præſcribo. Sed hæc omnia, increbeſcente dolore, minus ſatisfaciunt reſolvendi & diſcutiendi ſcopo. Ideoque ſequentem potiunculam exhibui: Rec. Lapidum cancrorum pulveriſatorum drachmas duas, Aceti triticei deſtillati uncias quatuor, ebullitione peracta ſingulis trihoriis dimidium circiter vaſculi, pro ſorbillando infuſo Thee deſtinati, porrigatur. Hoc medicamentum intra triduum quater reiteratum & cum manifeſta mutatione in melius adhibitum eſt. Si fucus placet, pro odore aliquot guttulæ Liquoris mineralis anodyni, & pro colore tantillum cinnabaris addi poſſunt. Aliud exemplum: Miles gregarius, quo Centurioni intererat, menſe Februario in Noſodochio Chemnitienſi adeo acuta laborabat febre pleuritica, ut Chirurgi caſtrenſes de ejus reſtitutione prorſus deſperarent: nihil enim auxilii horum opinione ſupererat. Ambo igitur a Centurione ad me miſſi ſunt, ut meam operam implorarent, ſi quadam adhuc juvandi arte pollerem. Non denegavi conſilia; conſpecto autem ægro, ille ob intenſum pectoris dolorem vix ſpiritum trahere poterat, nullo plane ſudoris aut ſenſibilis tranſpirationis indicio præſente. Transeo, an ſanguis miſſus fuerit, longe enim poſt morbi initium ad ægrotum vocabar. Idem interim medicamentum, antecedenti §. deſcriptum, huic adhibitum fuit, quod dolores leniit, ſudorem provocavit & expectorationem movit ita, ut intra aliquot dierum ſpatium iſte Martis filius, in hoc dubio ſtatu, ex mortis faucibus feliciter emigraret. Putas ne caſtrenſes Chirurgos me adiiſſe, &, ut conſilium ferrem, etiam atque etiam rogaſſe, ſi hujus remedii vires edocti fuiſſent? Minime gentium. Aliud exemplum addam: Chirurgus caſtrenſis, die XVIII. Ian. in diem quintum febre pectorali inflammatoria, ex vomica pulmonum, decumbebat. Sanguis V. Sne extractus poſt

poſt exiguam interjectam moram corio velut obtectus deprehendebatur, æſtus gravior & dolor inſignis aderat, & exporrectis pedibus æger jacere non poterat. Præſcripſi itaque hanc formulam: Rec. Aceti acerrimi uncias octo, Lapid. cancror. præparat. unciam unam, ebullitione peracta D. ad Vitr. & quarta qualibet hora duo cochlearia porrigantur. Die XIX. Januarii in toto corpore ejusque extremitatibus copioſa prodierunt exanthemata, remittente ſimul graviſſima iſta doloris vehementia, ex quo poſtea convaluit, & pancratice nunc vivit. Vid. *Lexicon noſtrum medico-chymicum*, quod Chemnicii 1756. prodiit, pag. 127.

§. VII.

Quintum exemplum de uſu ſolutorum Lapidum cancrorum in puerperis dabo. His ſi lochia ſubſtiterint, & cauſam vel terror, vel ira, aut aliud quoddam animi pathema præbuerit, vel ſi etiam genitales puerperæ partes fortuito refrigeratæ fuerint: quale quodque vitæ & ſanitatis periculum, quæſo, inde oriri ſolet? proximum eſt, ut inflammatio uterum perdat. Sed nihil eſt, quod in principio tantis periculis magis reſiſtit, quam potiuncula ex Cancrorum lapidibus & rhenano vino, vel pro pauperioribus cum aceto parata, & tertia quartaque hora, vel etiam ſingulis horis in prædicta doſi exhibita. Mirum dictu eſt, quam celeriter inflammatio exſtinguatur & periculo provideatur, prout ſæpius, & nuper admodum, in tenerrima puerpera expertus ſum. Quodſi clyſterem, vel fotum, ex emollientibus ſpeciebus Flor. Sambuc. Verbaſc. & Chamomillæ cum lacte coctis, externe ſimul applicueris, tanto certius citiuſque optione potieris tua. Cerdonis mulieri, quintum puerperæ, die tertio poſt partum graviſſimo horrore correptæ, & ſubſiſtentibus lochiis (terror & ira præceſſerant), quarta qualibet hora drachmam Lapid. cancr. in duobus vel tribus cochlearibus aceti vini ſolutorum, præſentaneo cum effectu ex-

 hibui:

hibui: æſtus quidem inſignis, cum accelerato arteriarum pulſu & copioſiſſimus ſudor ſubſequebantur, redeuntibus tamen altero die lochiis, ut quaſi ex mortis faucibus erepta videretur ægra.

§. VIII.

In *diarrhœis torminoſis*, *doloribus colicis, & paſſionibus hyſtericis*, in quibus Medici de conſopiendo malo magis fatigantur, quam rogantur, promtiorem præſentioremque efficaciam a nullo unquam alio medicamento expectaturus es, quam a *Tinctura Rhabarbari:* ſecura eſt, certa eſt & cita in demulcendo, leniendo & mitigando eo, quod ſenſibiles inteſtinorum membranas & membranarum fibras irritat, laceſſit & exacerbat. Peropportune vero ſaluberrima iſta anima cum decocto quodam dilutiori, vel infuſo ſorbillatur, quod ex floribus Chamomillæ vulgaris & ſummitatibus Millefolii paratum eſt, veluti innumeris exemplis utriuſque ſexus, inprimis tamen in feminis, experti ſumus, & indies adhuc experimur. Hæc etiam medicina mitigandis puerperarum doloribus, peracto partu adhuc vigentibus, fatisfacere valet, & quidem citra majoris mali metum, quod aliis conſopientibus minus tutis ſubrepere ſolet. Duo hæc præſtantiſſima præſidia, Tinctura nempe rhabarbari & ſpecies præſcriptæ, centena alia remedia virtute ſuperant, & ipſis etiam balſamicis pilulis, non rite correctis, præferenda ſunt; nullam enim ſtricturam, nullum ſtimulum in inteſtino recto relinquunt. Læti recordamur, hoc auxilii genus, in tenerrimis aliquibus puerperis cum ſucceſſu atque ad votum adhibitum eſſe, & atrociores poſt partum dolores ſedaſſe. Alio tempore etiam ſequenti præſidio bono cum effectu uſi ſumus: Rec. florum Chamomillæ vulgaris, ſummitat. Millefol. ana manipulum dimidium, flor. Chamomillæ Romanæ pugillos duos, F. Species, coquantur in cereviſia, ſæpiuſque cyathus hujus decocti calide bibatur.

§. IX.

§. IX.

In vario *alvi fluxu* medendi ſcopum pro cauſarum varietate, & ægrotantium reſpectu, in hoc §. per aliquot exempla tradam, ut appareat, certa conſtare in certis hujus generis morborum cauſis, remedia. Femina puerpera menſe Iunio diarrhœa corripitur. Diarrhœa puerperarum quantum formidinis adſtantibus incutiat, lethales plerumque eventus, manifeſtum reddunt. Semper periculum in mora eſt. Sed teſtæ ovorum & parum Antimonii diaphoretici, cum Mixtura, ex eſſentia gentianæ & caſcarillæ compoſita, mane data, inprimis vero juſculum ſequens medicatum miram eidem tulit opem. Paratur illud ex pedibus & carne vitulina, floribus ſambuci, foliis altheæ ſeu bismalvæ, radice althææ & raſura cornu cervi, cum tantillo ſalis culinaris, croci & macis. Aqua ſufficienti copia affunditur, & vaſe clauſo coquitur. Decoctum ſæpius calide ſorbilletur. Acrimoniam, dolores & diarrhœam tollit, nec minoris effectus ipſa in dyſenteria eſt. Ad aliam obſervationem progredior, in qua, ob materialem cauſam, evacuatione anoterica opus fuit. Femina honeſta, teneriori fibra a natura donata, patiebatur tormina imi ventris, ructus ſingultuoſos & diarrhœam moleſtiſſimam ex eſu nucum minorum avellanarum, & ſuperbibito vino auſtero rubro, *Pontac* dicto. Conſilio noſtro radix Ipecacuanhæ & Lapides cancrorum, partibus æqualibus mixta, ad drachmam unam cum Infuſo theeformi porrecta ſunt, unde ſex vomitus & quatuor ſedes experta eſt ægra. Poſt hæc Mixtura, ex Eſſentia gentianæ & caſcarillæ compoſita, & ſequens pulvis viſceralis tonum primis viis reſtituerunt. Rec. Antimonii diaphoretici, Lapidum cancrorum, Cort. caſcarillæ, ſingulorum ſcrupulos duos. Miſc. F. vj. doſes.

§. X.

Aliam diarrhœam torminoſam, qua amanuenſis quidam jam aliquot dies graviter decumbebat, ita curatam ſcio, ut flo-

res chamomillæ vulgaris & ſummitates Millefolii, pro infuſo theeformi, cum lacte parando, præſcriberem, illudque ſæpius calide bibendum ſuaderem. Deinde ordinavi pulverem præcipitantem & roborantem, ex putaminibus ovorum paratum, ſingulis quatuor horis ſumendum, ſuperbibendo ſimul prædictum infuſum. Pro victu erat juſculum farinaceum, avenaceum & tenuis puls ex frumento Saracenico, pro ſiti autem exſtinguenda, ſi forſitan urgeret, decoctum pedum vitulinorum calidum, omni interdicto cereviſiæ uſu. Hoc vero adhuc annotandum volo, evacuans remedium in iſto ægro non potuiſſe adhiberi, quoniam illud elapſo jam morbi principio fruſtraneum fuiſſet, & in detrimentum ceſſiſſet. Imo dubito an etiam in initio diarrhœæ & Dyſenteriæ illud ſemper proficuum ſit: dubitat etiam LENTILIUS *Iatromnemat. P. II. p.* 682. *Purgantium,* inquiens, *in dyſenteria uſus mihi nunquam, etiam in benignis, probatus fuit, licet aliquando in praxis meæ incunabulis adhibitum teſtor. Abſona eſt eorum ſententia,* ſcribit b. STENZELIUS, *& conſilium, qui in diarrhœæ, vel, quod majus adhuc eſt, in dyſenteriæ medela, rhabarbaro & aliis purgantibus, de alcalini acrimonia ſalis participantibus utuntur; hic quippe de ſalibus acribus corrigendis, temperandis, implicandis, eluendis, haud exaſperandis vel retinendis, Medicum decet ſollicitum eſſe; unde evitatis quibusvis acribus, ſola oleoſa ſimplicia, demulcentia ac ſeroſa emolliendo evacuantia, in præſenti ſtatu caſuque optimorum titulum remediorum promerentur. Vid.* LINDESTOLPE *Lib. de Venen. p.* 34. *not. d.* SYDENHAMIUS autem experientia edoctus didicit, dyſenteriam & certiſſime & celerrime curari, ſi, miſſis ambagibus, fluxus Laudano confeſtim ſiſtatur. *Oper. p.* 531. Axioma practicum jam eſt pervetuſtum: per locum affectum nunquam evocandos eſſe humores. Diluentia & lubricantia non ſolum ſtrictam & criſpatam fibram laxant & mulcent, ſed etiam cauſam acrem, inteſtina irritantem, hebetant, obtundunt & ſine ſtimulo evacuant. Pluries vero, quam ſimplici vice, nos experti ſumus, putamina

ovorum

ovorum bonum & certum eſſe præcipitans & optimum roborans, quod, inſtar omnium, ſatisfacit, & quorum uſu coralliis quoque carere poſſumus. Meæ ſententiæ adſtipulatur celebris ille Medicus Cæſareus caſtrenſis, KRAMERVS *in Medicina caſtrenſi*, *P. I. p.* 21. Laborabat menſe Auguſto quidam Dyſenteria alba cum intolerabilibus inteſtinorum doloribus, ſub quibus filamenta quaſi abraſa prodierunt. Hunc ita curavi, ut ſingulis binis horis teſtarum ovorum doſis, ad drachmam dimidiam, vel ſcrupulos duos, cum Eſſentiæ caſcarillæ guttis xxv. in aqua Cumini calida ordinarem. Iuxta hæc quietam continentiam in lecto ſuaſi, ne ſurgeret, ſed erumpenti ſudori occaſionem præberet. Nemo enim ægrorum in diarrhœa & dyſenteria absque blando diaphoretico regimine ſanari poteſt. Superato morbo ſummam corporis debilitatem & virium proſtrationem ſenſit per octiduum, id quod nos de morbi gravitate certos reddidit. Porro etiam viduæ cuidam honeſtiſſimæ in diarrhœa bilioſa cum febre, menſe Octobri ſequentia cum effectu ſalutari dedimus: Rec. Teſtarum ovorum, Cornu cervi ſine igne ppt. Antimonii diaphoretici, ana drachmam unam Miſc. F. vj. doſes, quarum una qualibet quarta hora, inſtillando prius eidem xx. guttulas Eſſentiæ Caſcarillæ, cum Infuſo Theæ, ſumatur, expectando dein, ſub tranquillo decubitu, lenem ſudorem, hacque ratione brevi temporis intervallo convaluit.

§. XI.

Chirurgiæ tyroni in dyſenteria incipiente dedi pulvillos, ex ovorum teſtis paratos, tres, quatuorque per diem, ſimulque præcepi, ut ſequens juſculum calide in larga copia biberet. Ebulliant cereviſiæ bonæ, claræ & defecatæ lactisque partes æquales, addito tantillo croci & ſaccharo, ad modum, quo jura Paſchalia heic loci a mulieribus parantur, ſed ſine pane. Detur, ad ſorbillandum, quoties & quantum lubet. Quæ curandi ratio cum menſe Septembri feliciter cederet, primum tyroni, deinde

deinde multis aliis ſalutari cum effectu præſcripta eſt. Eſt enim tale juſculum nihil aliud, quam *Zythogala* Sydenhami, ad demulcendum, leniendum, inviſcandum & mitigandum acre & noxium magnarum virium. In dyſenteria juvenis Lintearii pulvis ex Cornu Cervi uſt. Antimonio diaphoret. martial. Cort. caſcarill. cum tantillo Opii, itemque Eſſent. Gentian. & Caſcarill. certe & optime profuerunt. Puellæ æque, ac ſeni cuidam, utriſque imbecillibus, idem pulvis antecedens, additis inſuper Conchis, Coralliis rubris & largiori Nepenthes doſi, deſperata jam fere re, præſentiſſimam ſanitatem attulit, ut more plebis, plus quam par eſſet, pulveris uſum extollerent.

§. XII.

Medicamentum cardiacum eſt ſacra anchora, ad quam confugimus, quando morbo convenienti ejusmodi remedium opponendum eſt. Hoc nomine intelligimus talem medicinam, quæ, ad mentem Sydenhami, motum ſanguinis per arterias ad corporis habitum circumducit, ſive ut Neoterici loquuntur, vim vitæ, i. e. motum cordis & arteriarum excitat, tranſpirationem promovet, corporiſque robur adauget. *Liquor mineralis anodynus*, noſtra ſententia, hoc titulo præ aliis remediis merito gaudet: efficaciſſimum enim cardiacum eſt, etſi eum ſolum raro præſcribere, ſed plerumque cum pulvere quodam diapnoico dare conſuevimus. In febribus acutis exanthematicis hujus cardiaci guttas x. vel xv. doſi pulveris miſcendo præbemus, quo moderata corporis tranſpiratio tanto tranquillius ſuccedat. Docet enim Hippocrates, *Prænot. Coac.* §. 360. ἱδρῶτες δὲ, οἱ μὲν κατὰ μικρὸν ὠφελοῦσιν, οἱ δὲ ἀθρόοι βλάπτουσιν: *ſudores autem partim quidem ſenſim procedentes iuvant, partim vero univerſim effuſi, nocent.* Hac methodo, exeunte menſe Auguſto, ſpectabilem quendam ærarii tribunum, febri rheumaticæ purpuratæ implicitum, Deo benedictionem largiente, in priſtinum ſanitatis ſtatum reſtituimus. Cum enim ſymptomata mali mo-

ris,

ris, ſcilicet ſpaſmi, vomitus, horripilatio corporis, & alia intercurrerent: nihil ſane horum medentem a medendi ratione tranquilliſſima avocare potuit, bene memorem illius regulæ: οι ιδρωτες μετα ςαλαγμων και αλμιζοντες, *moderatos & quietos ſudores præſtare, tollere enim periculoſa ſymptomata.* Haud imparem medendi rationem ingreſſus ſum, antecedente ægroto reſtituto, cum menſe Octobri puerperam, laxa mollique fibra præditam, in purpura alba, quæ uſque ad digitorum apices venerat, in ſanitatis cura habebam. Pulveris diapnoici uſus, cujus ſingulis doſibus Liquoris mineralis anodyni guttæ decem inſtillatæ ſunt, tam pro morbo curando, quam pro viribus reficiendis, ſalutaris evenit, id quod ægra, ſumto medicamento, qualibet vice confeſſa eſt. In fine morbi Eſſentia quadam alexipharmaca, ex Scordii herba & radice Pimpinellæ parata, & æquali pondere Liquoris mineralis anodyni commixta, ad purgandum, ab heterogeneis & reſtitantibus adhuc purpureis particulis, ſanguinem, ſuccurrit. Convaluit primipara præter hominum expectationem.

§. XIII.

Quamvis *camphorata* remedia alias polychreſta ſint medicamenta, nullibi tamen auſpicatius res ſuas peragunt, quam in periculoſis *inflammatoriis affectibus externis*, ſive eryſipelas adſit, ſive gangrænoſa inflammatio vitæ abbreviationem minetur. Iuvenis quidam, annorum XXIV. angina per quatuor dies laboraverat, & hodie male cohærentia loquitur. An colli inflammatio retrogreſſa? Conſultus iubeo veſicantia humeris admovere, cum interpoſita mox deſcribenda potiuncula, & hoc conſilium ex voto ceſſit, ad ſententiam noſtri *Mechaniſmi V. S.* Chemnitii editi, p. 22. Dixerunt enim, primum potiunculæ cochlear per omnes ſtatim artus penetraſſe: credo. Fuit autem ſequens: Rec. Nitr. depurat. ſcrupulos quatuor, Conchar. ppt. Antimon. diaphor. ana ſcrupulos duos, Camphoræ gr. ſex, Aquæ fontanæ uncias quatuor, Liquor. miner. anodyn. guttas XX. D. ſingulis bihoriis duo cochlearia. Hoc tantum, ut moneam habeo, colli inflammationem,

nem, ex mea ſententia, potius ad externas morborum ſpecies referendam eſſe. In antea dictorum veritatem duo adhuc caſus, notatu ſane haud indignos, proponam, in quibus gangræna a parte, quam tenebat, non remotior, quam actualis ignis, flamma in tecto erumpente, a prima domus contignatione, fuit. Famula honeſtæ feminæ, ex male tractata febre, & inde profecta menſium ſuppreſſione, ſibi contraxerat, menſe Iulio, tumorem pedis inflammatorio-eryſipelaceum, & fere gangrænoſum. Multa ſuperſtitioſa, per characteres etiam, adhibuerat. Vt locum affectum aqua reginæ Hungariæ largiter camphorata inungeret, & poſtea ſacculum ex floribus Chamomillæ Romanæ & Sambuci paratum, ſæpiuſque calefactum imponeret, autor fui. Ne autem materia peccans, in cortice hærens, in vitæ periculum repellatur per externe adhibita, interne ſimul pulvilli polychreſti, cum camphoræ grano uno & altero, mane & veſperi aſſumendi, dati ſunt. Quibus uſurpatis, intra biduum œdema gangrænoſum, magno cum famulæ gaudio, diſcuſſum eſt. Vid. noſtræ *Obſervat. therapeuticæ*, Lipſ. apud Langenheim. editæ p. 92. Nec minori attentione alter caſus dignus eſt. Civis quidam ſeptuagenarius interfuerat ſocietatis canentium convivio, elapſo triennio, conſueto, & diebus XIX. & XX. menſis Octobris vino largiter potus eſt. Die XXII. ejusdem menſis corripitur veſperi aliquo horrore, quem æſtus excipit. Die XXIV. Octobris eryſipelas in pede conſpicitur ſiniſtro, cum dolore & virium proſtratione. Conſultus cubitum ituro doſin pulveris polychreſti camphorati porrigo, poſt cujus uſum, die XXV. Octobris relatum eſt, ſomnum inquietum fuiſſe, dolorem inflammatorium augmentum capere, & inflammationem ipſam totam fere tibiam, uſque ad genu, occupare. Pulſus, quem accedens obſervabam, fortis erat, ut nihil, quam gangrænæ metus, ſupereſſet: aderant enim tres inflammationis notæ, ſecundum *Corn.* CELSVM *Lib. III. Cap.* 10. rubor, calor, dolor, ſine tamen tumore, quod tanto periculoſius habendum eſt. Circa malleolum externum jam eſcha-

eſcharam, gangrænæ ſignum & ſphaceli, animadverto. Hinc hora matutina ſeptima, & antemeridiana decima, ſequentem Mixturam præſcribo: Rec. Eſſentiæ Scordii drachmas duas, Pimpinellæ, Liquoris mineralis anodyni ana drachmam D. guttulæ XL. pro doſi cum calido infuſo Thee; hora autem pomeridiana tertia, veſpertina ſexta, & circa ſomni tempus decima, tres doſes pulveris polychreſti camphorati, ita, ut granum pro doſi veniret, exhibitæ ſunt. Externe ſacculum ex floribus chamomillæ & ſambuci paratum, inſperſo ſpiritu vini camphorato, admovere, & eſcharæ Liquorem balſamicum imponere juſſi. Die XXVI. Octobris nunciatum eſt: ſomnum quietum ſatis eſſe, ægrum per totum corpus tranſpiraſſe optime, αγαθοι οι ιδρωτες δια παντος τȣ σωματος γιγνομενοι, HIPPOCRATES *Prognoſt. Lib. I.* & ruborem plus, quam duabus tertiis, minorem factum eſſe, dolorem tolerabilem ſatis eſſe. Quam ob cauſam hodie & ſequentibus diebus iisdem medicamentis perrexit, quo eryſipelas extrinſecus maneret & ſecure exhalaret. Dicit enim HIPPOCRATES *Coac. Prænot.* 366. Edit. Foeſ. p. 175. *Eryſipelas foras quidem exſtare utile, intro autem vergere lethale.* Quibus regulis attentius obſervatis periculoſe languens ad priſtinam valetudinem vigoremque, diu, adſpirante Deo, revocatus eſt.

§. XIV.

Sæpenumero factum eſſe recordor, ut in ſtatu *variolarum* anxio, quem adſtantes derelictum cenſerunt, pulvis quidam diapnoicus, vel alius ejusdem indolis, ex Antimonio diaphoretico & præcipitante paratus, ſed cum Regulo antimonii medicinali combinatus, mirabili & felici ſucceſſu miſere decumbentibus ceſſerit. Primi fructus quies & ſomnus fuerunt. Sic memini menſe Februario puellam decem annos natam, eruptis jam variolis confluentibus, convulſionibus vehementiſſimis diſtenſam eſſe; cui aliquot doſes deſcripti pulveris proſperrimum effectum miraculi inſtar attulerunt, ut tam gravem morbum vis vitæ, medi-

camento adjuta, feliciter ſuperare valuerit. Quid quæſo illis reſpondendum erit, qui de tranſitu hujus Reguli per vaſa chyliſera dubitant? Experientia contrarium evincit, quod nimirum ille certum, in hoc certo ſtatu, medicamentum antiſpaſmodicum, haud una vice, præbuerit. Nam eodem anno jam ad finem properante, eundem pulverem in duabus virginibus agnatis, altera nonum, altera decimum annum vix ſupergreſſis, quæ ambæ, dum febrem ſcarlatinam vix ſuperaſſent, eo majori cum periculo nunc varioloſa ægrotabant, probatum expertumque compertus ſum. Vna ex his, ob inquietam jactationem in lecto, jam pro deplorata habebatur; exhibito vero primo pulvillo per integram horam, ſecundo, per bihorium quieſcebat, ut parentes honorifici & effectum & relictum in cochleari argenteo colorem ſulphureo-aureum, admirarentur. Alios adhuc, & quamplurimos caſus, enarrare poſſem, in quibus pulvis diapnoicus cum Regulo antimonii medicinali partibus æqualibus commiſtus, ſaluberrimus deprehenſus eſt, e. g. in variis lymphæ vitiis chronicis, affectibus ſcabioſis, cum & ſine exanthematibus, aliisque ſanguinis impuritatibus, quæ multiplicia hujus generis mala inducere pollent; ſed Lectoris patientia ne abutar, filum hic abrumpo.

§. XV.

Regulum antimonii medicinalem, Aethiopem mineralem & antimonialem ſatis activa medicamenta eſſe, quæ gigantibus, ſeu morbis magnitudinis modum excedentibus, non vero nanis & pumilionibus opponenda ſunt, multiplici experientia edoctus ſum. Sunt enim prælaudata remedia tantæ efficaciæ, ut eorum circumſpecto uſu variolæ in pueris in tantum præcaveri queant, in quantum curationis ſucceſſus iisdem facilior redditur. Iſta enim medicamenta, eximia virtute prædita, in interiores corporis humani receſſus & occultos glandularum angulos & mæandros penetrant, materiam futuram ſpecifice ulceroſam invertunt & inertem faciunt, ut poſthinc varioloſæ puſtulæ

læ non adeo inſigni in copia in cute prodeant. Hinc SYLVIUS *Prax. Lib. IV. Tractat. I.* §. 69. *inter medicamenta*, inquit, *tunc uſurpanda* (de variolis & morbillis loquitur) *expertum præ aliis omnibus commendo antimonialia, tum quia ſummam poſſident, ſanguinem a quovis humore noxio mundandi, efficaciam & vim, tum quia ſæpenumero pluribus poſſunt ſatisfacere indicationibus, atque, pro re nata & operatione deſiderata, per plures vias humores noxios expellere.* Sic etiam WEDELIUS in *Opiolog.* p. 93. & 94. hæc habet: *Antimonium totum fere in ſulphur converti poteſt, & niſi extravertatur hoc ipſum, ut cum ſale ſortiatur prædominium, vomitum non movet, uti conſtat, Antimonium in ſubſtantia contra epilepſiam dari, vel per ſe, vel cum caſtoreo, aſa fœtida & gummi ammoniaco mixtum, unde conſurgit pulvis,* niger *dictus, in epilepſia hyſterica magni uſus. Utinam oſores mercurialium & antimonialium ſecum reputarent, quanta & qualia arcana, non dicam arcanorum miracula, ſub horum tegmine natura occultaſſet.*

§. XVI.

Quis quæſo tentaturus eſt, ſubjecto, bis in anno horrenda colica ſpaſmodica afflicto, contra manum ſcabioſo-ichoroſo-ulceroſam prurientem, qui affectus per integrum jam duraverat annum, per duos menſes, Septembrem & Octobrem, prævia inteſtinorum per laxans a recrementis abſterſione & purgatione, Aethiopem mineralem, ex florum ſulphuris & mercurii depurati æquali portione paratum, mane & veſperi, cum Antimonii diaphoretici iterum æquali parte commixtum, exhibere? ita, ut pro doſi de ſolo Aethiope primum dimidius ſcrupulus, dein grana quindecim, tandemque iterum grana duodecim admixta fuerint. A die XIII. menſis Septembris, uſque ad diem XXIII. Octobr. cuidam Nobili homini octonæ & octogenæ doſes de hoc pulvere ordinatæ ſunt; & licet ultima portio ſe ad novem vel duodecim dies extenderet, tamen intra quinquaginta & trium dierum ſpatium de mercurio currente, cum ſulphure ſubacto, quantitatem unciæ unius aſſumſit absque ulla noxa. Die XXIII.

 Octobr.

Octobr. litteras accepi, in quibus ſperabat ægrotus, ſe liberationem a malo obtenturum, cum jam optime degeret. Die vero XXIX. Octobr. oſtendit manum ſiccam, ſanam & ab ulcere purgatam. Quid æthiops antimonialis in tumore ſcirrhoſo labii ſuperioris cujusdam feminæ, ex ſuppreſſa coryza per quinquennium malo hoc afflictæ, & jam eventui, de quo fortuna judicat, relictæ, præſtiterit, ſtupendum eſt auditu dictuque.

§. XVII.

In *vitiis excretionis urinæ*, & partium proxime adjacentium, utplurimum occultum ulcus, ubicunque locorum etiam lateat, in cauſa eſt, & ſymptomata exinde dependentia nequaquam tolluntur, niſi ulcus funditus ſanatum fuerit. Hujus igitur morbi cauſa ſollicite perveſtigata, nullam commodiorem viam, occultum tale ulcus tollendi, deprehendi, hacce medendi ratione: Horis matutinis Mixturam ex Eſſentiæ pimpinellæ, ſuccini, ana uncia dimidia, ſpiritus Terebinthinæ drachma dimidia, ſemper antea probe agitatam, ad guttulas triginta in ſequenti infuſo haurire jubeo: Recipiantur ſpecierum ordinariarum, quæ ex millefolio, radice pimpinellæ & corticibus aurantiorum parantur, manipuli duo, infundantur pugilli aliquot cum lacte fervido, & mane paulo largius, ad ſcutellas octo, vel decem, infuſum hoc bibatur, quo guttulæ balſamicæ probe diluantur, &, quadantenus temperatis oleoſo-acrioribus partibus, ad ſenſibiliſſimas membranarum fibrillas innoxiæ ferantur. Pomeridie & veſpertino tempore, ad temperandam maſſam ſanguineam, & motum febrilem internum hecticum, qui ex cauſa ulceris, & remedii terebinthinati, forſitan augeri poſſet, pulveris, ex Magneſiæ albæ, Nitri depurati & Tartari vitriolati partibus æqualibus compoſiti, drachmam dimidiam, cum aqua fontana exhibui, & in tribus ſubjectis curationem feliciter peractam recordor.

§. LVIII.

Tandem etiam, quid de medicamentis in curatione *febris epide-*

epidemicæ, quæ anno præterito per Europam graſſata fuit, ſententiam, quæque aliis remediis effectus certitudine palmam præripuere, cum Lectore candide communicabo, hocque facto, totum inſtitutum meum æquis, & rerum peritis, ad quos provoco, arbitris dijudicandum relinquam. Symptomatum hiſtoriam, ab aliis fuſius delineatam, non attingo, id tantum adiiciens, febrem malignam partim exanthematicam fuiſſe, partim peſtis tardioris more proceſſiſſe, & quod hujus imperio omnes pene alii morbi ſubjecti fuerint, & facili obſequio ſe conjunxerint. Hinc ſingulis menſibus ſchema quadantenus mutavit. Omnes igitur occurrentes ægroti una eademque ratione tractari non poterant. Primum quod commodum & conveniens videbatur, primarum viarum abſterſio fuit, magis tamen per emetica & digeſtiva, quam per laxantia; hinc in aliquibus pulverem, ex radicis Ipecacuanhæ & lapidum cancrorum partibus æqualibus compoſitum, in aliis digeſtiva, ex ſolo arcano duplicato, utilia deprehendi. Hoc facto ad bezoardica, non tamen volatilia, ſpirituoſa, calidiora, alexipharmaca vel cardiaca, ſed ad fixa, progreſſus ſum, quæ ex Antimonio diaphoretico, Conchis & Succino præparato commixta erant. Ceterum hoc loco celare nolo, quod pulverem ſingularem ex Nitri, Antimonii diaphoretici & Corticis peruviani partibus æqualibus compoſitum, & *κατ ἐξοχην epidemicum* nominatum, inſigni cum effectu ægrotis exhibuerim. Aliis verò potiunculam epidemicam, ex aqua florum tiliæ, acaciæ, pulvere diapnoico, ſyrupo acetoſitatis citri & Liquore minerali anodyno paratam, interpoſui, ſemper madorem, vel quoque ſudorem, abinde expectando, imperando. Quem in finem, ut ſcilicet ſudoris materia nunquam deficeret, Inſuſum theeforme ſæpius bibendum ſuaſi, & adſtantibus, ut exhiberent, juſſi. Superato tandem morbo, *Mixturam* meam *epidemicam*, quæ ex ſpiritu tartari rectificato & Liquore minerali anodyno, rarius cum eſſentia ſcordii, pimpinellæ, vel tantillo alexipharmacæ temperatiſſimæ, compoſita erat, exhibui, ad lenem exhalationem & tranſpiratio-

rationem corporis promovendam; ad nervoſum autem genus roborandum, corticis chinæ de china eſſentiam. Aliis, quibus inflammatorii quid interfuit, ſolutio lapidum cancrorum cum aceto vini in morbi progreſſu profuit, ad modum, quem ſupra tradidi: aliis in fine morbi, poſt uſum pulveris epidemici, ad appetitum reſtaurandum, tenerrimi Tartari vitriolati uſus proficuus erat, ita quidem, ut plures ex ægrotis meis ſtomachica, balſamica, viſceralia & calidiora abhorruerint. De venæſectione in febribus malignis ita ſentio: corpora ſuccis exhauriuntur neceſſariis, coctio febrilis impeditur & turbatur, præcipue in iis, qui diætæ ſpirituoſæ minus adſueti ſunt. Ego quidem multas febres malignas & acutas, ſine omni ſanguinis miſſione ſanatas, & rite regulariterque curatas vidi, cum viciſſim aliæ, in quibus ob generoſi victus rationem ſanguis ſubtractus eſt, funeſte decurrerunt: aliæ etiam, ob eandem ſanguinis amiſſionem, aut perverſe & incongrue, aut ambigue ſatis terminatæ ſunt. Mittant itaque ſanguinem humani ſanguinis cupidi, brevem medendi methodum amantes; parcant ingenio ſuo, ſuperſedeant meditationibus clinicis, in ſalutem ægrotantium inſtituendis, deſperato, ſi quid fit, plerumque conſilio eluctantur ægroti, ſi modo eluctari ſoleant. Medicis, ne in perniciem deducantur, tres regulas aureas commendatas eſſe volo: 1) ne turbato animo ad ægrotos accedant: 2) ne liquidum nerveum, quod veteres ſpiritum vitalem appellarunt, intenſioribus meditationibus peſſundent, ſed 3) tranquilli το θειον in Epidemia agnoſcant.

D. IOAN-

D. IOANNIS PETRI EBERHARD

MEDICINAE IN REGIA FRIDERICIANA HALENSI PROF. PVBL. ORDINAR. ET PHILOSOPH. EXTRAORDINARII, ACADEMIARVM, CAESAR. NAT. CVRIOSOR. COLLEGAE ET ELECTORAL. MOGVNTIN. SCIENTIAR. VTILIVM ADSESSORIS ORDINARII,

COMMENTATIO
DE
COLORE AËRIS.

§. I.
Introductio.

Aëris variæ ſunt qualitates phyſicæ. Eſt enim *gravis*, *elaſticus*, *pellucidus*, *rarus*, forte etiam, ut vero admodum eſt ſimile, *electricus*. Et hæ fere omnes qualitates ita ſunt comparatæ, ut vel ſtatim in ſenſus incurrant, vel experimentis ſaltem vulgaribus & facillime inſtituendis poſſint detegi. Sic aqua in ſcypho inverſo & chartula tecto, pendula, aëris demonſtrat gravitatem, dum aquam ab aëre in æquilibrio ſervari oſtendit. Imo ſola ſuctio, aquam elevans, idem declarat, ut mirum adeo ſit, non prius cognitam fuiſſe hanc veritatem, & univerſam Phyſicorum, ante GVERICKII tempora, gentem ita fuiſſe occœcatam, ut tanto opus fuerit experimentorum apparatu ad demonſtrandam naturæ legem tam facile perſpiciendam. In eo equidem jam omnes conveniunt Phyſici, & gravem eſſe aërem, & elaſticum: verum *an colore aliquo gaudeat*, an vero omni colore ſit deſtitutus, de eo non omnes eadem ſentiunt. Neque adeo inutile eſſe exiſtimo, de hoc argumento quædam jam commentari.

§. II.
Color quid?

Antea autem quam ad ipſam explicationem de colore aëris accedam, neceſſe eſt, ut quid per *colorem in genere* intelligamus, accurate determinetur. Solet nempe hæc vox vario ſenſu non ſolum a vulgo ſumi, ſed & ab ipſis eruditiſſimis Philoſophis. Communiter autem coloris vox quadruplici ſenſu ſumitur. *Primo* per colorem intelligimus *peculiarem aliquam in oculo factam a lumine ſenſationem.* Si nempe de rubro vel cœruleo loquor colore, peculiarem aliquam in oculo intelligo ſenſationem, quæ ideam in animo meo excitat, quam rubrum vel cœruleum

 colo-

colorem dicimus. Obſervavit BOYLEVS *a*), in Peſte quadam ſubjectis peſtifero veneno infectis, omnia colorata apparuiſſe. Hi colores neque in ipſis objectis fuere, neque in lumine, ſed a peculiari retinæ ſenſibilitate, ab irregulari reddito influxu liquidi nervei, fuere producti. Idem non raro hyſtericis æque ac hypochondriacis contingit *b*). *Secundo* colorem vocamus *peculiarem radii cujusdam qualitatem*, quam in diverſa luminis celeritate conſiſtere, olim jam demonſtravi. Hoc ſenſu lumen dicimus rubrum, ſi radius, rubedinis ideam in nobis excitans, a reliquis radiis fuerit ſeparatus. Vero autem ſimile eſt, hunc radium eum eſſe, cujus particulæ celerrimo motu feruntur; aut, ſi cum Illuſtri EVLERO luminis vibrationes aſſumimus, is, cujus vibrationes celerrime ſe excipiunt *c*). *Tertio* colorem dicimus *corporis certam qualitatem, qua vel rubros, vel alios coloratos radios tantum, aut reflectit, aut refractione a reliquis ſeparat.* Sic ſanguinem dicimus rubro gaudere colore, quia propter peculiarem lamellarum craſſitiem rubros tantum radios reflectit, uti hoc alio loco a nobis demonſtratum eſt *d*). *Quarto* colorem eo ſenſu accipimus, quo a pictoribus ſumitur, pro peculiari ſcilicet corpore, quod, aliis corporibus illitum, efficit, ut hos vel illos radios reflectant. Sic cinnabarim rubrum colorem, gummi guttæ flavum colorem vocant pictores.

§. III.

Color aëris quid.

Facile intelligitur, nos, dum de aëris colore diſputamus, hanc vocem neque primo, neque ſecundo ſignificatu ſumere. Neque

a) Experimenta & conſid. de colorib. cap. 2.

b) Inſigne tale exemplum hyſtericæ femellæ BOYLEVS l. c. affert, quod olim jam in meo *de Coloribus* edito libello adduxi fuſiusque explicavi.

c) Vid. ejus Nova theoria lucis & colorum. Opuſc. T. I. p. 169.

d) Vid. Diſſert. mea inauguralis de Sanguificatione p. 30.

Neque enim ad ſenſationem hic reſpicimus in animo factam, neque ad radiorum qualitates. Imo neque eo ſenſu colorem aëri ineſſe, quo pictores illum corporibus quibusdam tribuunt; ſed, cum aër medium ſit tenue atque diaphanum, quod radios luminis refringit: colorem aëri tribui, ſi facultatem ei adſcribamus, radios quosdam coloratos fortius refringendi. Notum enim eſt ex phyſicis 1) non omnes radios luminis a mediis diaphanis æquabiliter refringi, ſed eſſe refractionem maximam violacei, coloris rubri vero minimam. 2) Radios coloratos a diverſis mediis pellucidis vario modo refringi, ita ut medium aliud diaphanum rubros radios fortius refringat, quam reliquos, aliud in cœruleos fortius agat. 3) Produci inde colorem medii diaphani. Aër itaque ſi colore quodam gaudet, gaudebit facultate quadam quosdam radios coloratos fortius refringendi. Quæ qualitas an revera aëri inſit, iam erit determinandum.

§. IV.

Experientia quid doceat.

Animadvertimus 1) *Aërem non mutare colorem corporum propinquorum.* Sic omnes florum aliorumque coloratorum corporum colores in vacuo Guerickiano, eosdem deprehendes, quos in pleno & libero aëre. 2) *Remotorum corporum colores ſi admodum fuerint vividi, uti albus color vel ruber, vel plane non, vel parum tantum mutantur.* Sic lunæ color albus & ſplendidus colorem ab aëre nullum accipit. Alba turris in diſtantia unius milliaris Germanici eodem modo alba videbitur. 3) *Alia vero corpora, quorum color flavus, viridis ac violaceus vel griſeus eſt, ſemper, in diſtantia certa, cœrulea apparebunt.* Fit inde, ut ſylvæ ac montes ad horizontem cœrulei appareant. Montium altiſſimorum cacumina ob eandem cauſſam, inſignem nempe altitudinem, cœruleſcunt. 4) *Cœlum ſudum, ſemper cœruleum apparet, qui color eo magis eſt ſaturate cœruleus, quo propior eſt vertici; eo magis vero albeſcit,*

quo remotior. Cum cœlum non ſit corpus aliquod peculiare, fornicis in modum curvatum aut plane rotundum, uti antiquiores Philoſophi ſomniarunt, & vulgus adhuc quoque exiſtimat: patet, colorem hunc non poſſe cœlo tribui, ſed aëri. An vero aëri proprius ſit & peculiaris, an vero per accidens tantum oriatur, de eo infra diſputabitur.

§. V.

Generalis horum phænomenorum explicatio.

Duplici modo explicari poſſunt hæc phænomena. *Primo* enim aſſumi poteſt, aërem per ſe omni colore deſtitui, & cœruleum illum colorem, quo remota corpora tincta apparent, & quo cœlum etiam ſudum gaudet, oriri ex mixtione lucis cum umbra, ſeu ex reflexione radiorum lucis albæ, cum atro colore cœli & remotorum objectorum. *Secundo* in ipſo aëre aſſumi poteſt facultas quædam radios cœruleos objectorum fortius refringendi, unde cœruleus fiat objectorum color. Cum utrumque poſſibile ſit, in ſcientia autem naturali non poſſibiles rerum tantum requirantur explicationes, ſed tales, quæ revera exiſtunt; hinc oportet ut diſquiramus, quænam harum explicationum vero ſit magis ſimilis, & experientiæ quam maxime conſentanea. Tota itaque de aëris colore tractatio eo redit, ut *primo* argumenta eorum proponantur, qui colorem aëris ex lucis cum umbra mixtione explicant. *Deinde* demonſtretur, hanc explicationem non ſufficere, niſi in ipſo aëre colorem aſſumat. Et *tertio* tandem hæc ipſa opinio ab objectionibus liberetur.

§. VI.

Hiſtoria opinionis de aëris colore.

Non equidem omnes jam Phyſicorum opiniones de aëris colore recenſere animus eſt, neque temporis & negotiorum ratio jam permittit, ut omnia nunc Phyſicorum ſcripta evolvam: ſuffi-

ſufficiat aliquot tantum adduxiſſe. *Honoratus* FABRI *e*) jam cœruleum illum colorem ex reflexione luminis ab atomis & corpuſculis in aëre volitantibus deducit, unde talis oriatur luminis modificatio, quæ cœruleum colorem produceret. Succenſet ſimul FROMONDO, qui eundem colorem a lumine molli, ſublustri, & ſemidigeſto opaco permixtum deduxerit. Videtur FROMONDVS in eadem ſententia fuiſſe cum plurimis recentiorum Phyſicorum, qui colorem aëris cœruleum uti §. antec. diximus, a mixtione luminis ab aëris particulis elementaribus reflexi, cum atro illo colore, qui a vacuo illo ſpatio oritur, quod cœlum dicimus, oriri; cum FABRI contra ſolam luminis ab aëre reflexi modificationem pro cauſſa aſſumat. *Ioan. Caſp.* FVNCCIVS edito peculiari libello *f*) de cœli coloribus egit, ibique p. 99. rationem exponit coloris cœrulei, eandemque ut ipſius verbis utar, deducit ex combinatione umbrarum plurimarum cum radiis paucioribus, ſive uti p. 100. ſe explicat, æther nigricans, per aërem pellucidum tranſparet, hinc videtur cœruleus. Eodem fere modo plurimi recentiorum Phyſicorum colorem aëris explicant, uti *Perilluſtris* WOLFIVS *g*), celeberr. *Pet. van* MVSCHENBROECK *h*), aliique. *Mariotte i*) autem colorem aëri proprium tribuit, & peculiarem cœruleum, ſed admodum tenuem, indeque colorem cœruleum remotorum objectorum deducit. *G. W.* KRAFTIVS *k*) nihil hic certi definire audet, ſed dum reliquas aëris qualitates enarrat, *aër*, inquit, *colore cœruleo tinctus eſſe aut videtur tantum, aut revera eſt.*

§. VII.

e) In Phyſica ſua, Tractatu V. Propoſ. 221.

f) Liber de Coloribus cœli. 8. Vlmæ, 1716.

g) *Vernünftige Gedanken von den Würk. der Natur*, §. 202.

h) Inſtit. Phyſic. §. 1123. Edit. vernac.

i) De la Nature de l'Air p. 181.

k) Prælection. in Phyſic. theor. P. I. §. 389.

§. VII.

Poſſibile eſt colorem cœruleum oriri ex mixtione nigri cum alba luce.

Color in quantum ad oculum refertur, eſt ſenſatio peculiaris in retina a lumine excitata (§. 2.). Omnis autem ſenſatio a cauſſa externa excitata, dependet a vi corporis extra nos poſiti, & in nervos noſtros agentis. Colorum itaque ſenſatio a vi luminis produci debet in retinam agentis. Iam vero vis corporis ſub eadem maſſa diverſa eſſe poteſt, ſi celeritas fuerit diverſa. Verum diverſa quoque eſſe poteſt, manente eadem celeritate, ſi maſſa alteretur. Duplex adeo eſſe poteſt colorum origo. Colores primigenei & lumini proprii, oriri videntur a diverſa celeritate radiorum luminis. Hinc propter diverſam celeritatem, diverſa vi retinam oculi afficiunt, & diverſos producunt colores. Et celeritas quidem rubri radii maxima videtur, violacei minima, cum flavi, viridis & cœrulei media ſit inter illas, uti hoc peculiari libello jam anno 1749. edito demonſtrare conatus ſum *l*). Iam pone album lumen, quod ſummam celeritatum reliquorum radiorum continet, quoniam e reliquis coloratis radiis ſimul ſumtis oritur, quoad maſſam minui. Minuetur inde ejus vis, hinc ejusdem in retinam actio, hinc ſenſatio producta. Facile inde apparet, albam lucem eo usque minui poſſe, usque dum eadem inde in retina producatur ſenſatio, quæ alias a cœruleo radio fuerat producta. Cum umbra nihil ſit, niſi luminis imminutio ab opaco quodam corpore producta, patet, mixtionem luminis, ejus tantum eſſe aliquam imminutionem, quoad maſſam. Hinc apparet, *mixtionem luminis albi cum umbra producere poſſe lumen cœruleum.* Fac e. g. vim luminis cœrulei ſub certa quadam maſſa eſſe = 20. vim albi luminis ſub eadem maſſa eſſe = 100. Iam vero maſſam albi luminis

l) *Verſuch einer næhern Erklærung von der Natur der Farben, zur Erlæuterung der Farbentheorie des Newton.*

minis minui, reſorptis, aut alio modo interceptis radiis, ita, ut quinta tantum pars remaneat, erit $\frac{100}{5} = 20$. hoc eſt, remanens albæ lucis vis æqualis eſt vi radii cœrulei, hinc eundem producet effectum.

§. VIII.

Experimentis evincitur hæc coloris cœrulei origo.

Exper. 1. Chartam luſoriam perpendiculariter in tabula lignea erectum lunæ ſplendenti oppoſui, umbra, ut ſolet, apparuit nigra. Candelam ardentem ad latus appoſui, ita ut duplex umbra oriretur. Vbi duæ umbræ coincidebant, nigredo erat maxima, ea pars umbræ, quæ a ſolo lunæ ſplendore efficiebatur, pallidior erat, reliqua pars umbræ, a radiis candelæ ardentis terminatæ, perfecte *cœrulea* apparuit.

Exper. 2. Fumus aſcendens eminus conſideretur per aërem a radiis ſolis valde illuminatum, & videbitur ſubcœruleus.

Exper. 3. In conclavi obſcuro fumus excitatus tranſmittatur per luminis radium per exiguum aliquod foramen incidentem. Fumus hic, ſi non nimis fuerit denſus, ſubcœruleus videbitur.

Exper. 4. Fvnccivs l. c. affirmat, carbonem linteo ſubtili involutum, apparere cœruleum. Eundem colorem oriri, ſi carbonem contuſum cum cretæ tantillo remiſceas, in pulverem redactum carbonem per linteum aut chartam foraminulis pertuſam tranſmittas, & chartæ albæ adſpergas. Vtrumque numquam mihi ſucceſſit, etſi ſucceſſive cretæ copiam auxerim, & mixtum inde pulverem in variis diſtantiis conſideraverim. In venis autem humani corporis occurrens externus cœruleus color, debetur utique venarum tranſparentiæ, & luminis ab externa ſuperficie reflexioni. Sanguis enim in venis contentus ab iisque incluſus, dum lumine caret, nigreſcit, cum qua nigredine remixti albi luminis radii cœruleum efficiunt colorem.

Exper. 5. Atramenti guttulæ, charta alba exceptæ, adſperſi tantillum cretæ; hæc, ſi oculus in certa quadam diſtantia, & charta non nimio lumine illuſtrata erat, cœruleſcens adparuit, ſed fatendum tamen, non tam diſtinctum eſſe huncce colorem, quam in primo experimento.

Ex his omnibus experimentis ſequitur, e certa quadam luminis albi cum nigredine mixtione, eodem modo oculum affici poſſe, quo alias a radio cœruleo. Patet itaque a poſteriori etiam, quod cœruleus cœli color produci poſſit per lumen a particulis aëris elementaribus, vel a vaporibus in aëre hærentibus reflexum. Sed infinitis exemplis docemur in naturali Philoſophia, a poſſibilitate explicationis cujusdam phænomeni non ſtatim ad veritatem hujus explicationis poſſe concludi, niſi per experientiam fuerit demonſtratum, hanc vel illam cauſſam revera vel adeſſe, vel non adeſſe. Inquirendum itaque jam eſt, an cœrulei coloris cauſſa in aëre revera a tali mixtione pendeat, vel non.

§. IX.

Cœruleus aëris color non oritur a mixtione luminis cum umbra.

Primum Argumentum.

Diximus ſupra §. VII. cœruleum colorem poſſe produci, ſi maſſa luminis albi ita minuatur, ut vis ejusdem æquaret vim radii cœrulei, tunc enim effectum, hoc eſt productam inde ſenſationem, eandem fore, quæ alias a lumine cœruleo pendet. Sequitur inde, ut, aucta denuo maſſa albi luminis, ejus quoque augeatur vis, hinc actio in retinam, adeoque inde producta ſenſatio. Producetur inde color vel magis vel minus vividus, prout vis hæc vel aucta eſt, vel imminuta. Oportet itaque, ut, ſi ortum e tali mixtione cœruleum lumen quoad maſſam minuatur, violaceus prodeat color; ſi augeatur, viridis vel flavus, aut purpureus, imo plane ruber. Iam porro argumentamur: Quicunque color ex mixtione luminis albi cum umbra oritur,

oritur, ille, mutata luminis maſſa, vel aucta umbræ quantitate, mutari debet in alium colorem: atqui color aëris ſemper manet cœruleus, neque unquam mutatur, mutata licet luminis in atmoſphæra copia: Ergo *color aëris cœruleus non oritur e mixtione luminis cum umbra.*

Regeri quidem poſſet contra hoc argumentum, quod color aëris revera aliquando mutetur in rubrum aliumque, tam oriente Sole, eodemque occidente, quam noctu quoque. Quale phænomenon, *cœli ardentis* nomine inſignitum, anno hujus ſeculi trigeſimo ſexto fere totam terruit Europam. Sed facile patet, hanc coloris in aëre mutationem non dependere a mutatione mixtionis lucis cum umbra, ſed a ſeparatione rubrorum radiorum a vaporibus in aëre collectis facta. Notum enim eſt ex theoria colorum Newtoniana, pro varia lamellarum craſſitie, alios radios transmitti, alios reflecti. Sic rubri radii ſub craſſitie $6\frac{3}{4}$ partis millionariæ digiti Londinenſis in aqua reflectuntur, cum cœrulea lux reflectatur ſub craſſitie $1\frac{4}{5}$. Si itaque craſſiores evadant lamellæ vaporum in aëre contentorum, ruber color reflectetur, ſi tenuiores, iidem radii transmittentur. Veram autem eſſe in ſyllogiſmo propoſito hypotheſin, lumen in atmoſphæra modo augeri, modo minui, nemo facile negaverit, qui non ignorat, luminis copiam majorem eſſe poſt ortum Solis, quam ante illum, itemque eo plures in noſtram atmoſphæram incidere radios, quo minus oblique incidunt, hoc eſt, quo altior eſt Sol. Meridiano ergo tempore, æſtate potiſſimum, color aëris mutari deberet e cœruleo in viridem ſimilemque vividiorem colorem, id quod numquam obſervatur. Color enim atmoſphæræ conſtans manet, & non ſolum cœruleus eſt ſemper, ſed continuo ſimul eadem manet cœrulei coloris ſpecies. Probabile itaque non eſt, quod color atmoſphæræ cœruleus a mixtione lucis cum umbra dependeat.

§. X.
Secundum argumentum.

Porro cum ſciamus, quod ad cœrulei coloris generationem ex mixtione lucis cum umbra, requiratur certus numerus radiorum lucis, hoc eſt, certa quædam luminis maſſa; & certum porro ſit, quod pro alterata hac maſſa, color etiam alterari debeat: patet, colores alterari debere, ſi lux a corpore denſiori reflectatur. Corpus enim denſius plures habet partes materiales, hinc plures radii in has partes incurrunt, adeoque plures etiam reflectuntur. Si itaque color aëris cœruleus reflectitur ab alio corpore denſiori, plures radios reflectente: ſequeretur, ut hic color augeri vel in vividiorem colorem tranſire deberet. Concludimus inde ſequentem in modum: Si color aëris cœruleus dependet a mixtione lucis albæ cum umbra, ſub tali vero mixtione color per reflexionem a corpore denſiori fit magis vividus; ſequitur, ut & color aëris per reflexionem ab aqua, vitro, ſimilibusque corporibus aëre denſioribus, fiat magis vividus: atqui hoc non contingit: ergo *color aëris cœruleus non dependet a mixtione lucis cum umbra.*

Docet nempe experientia, aquam ſudo cœlo eundem colorem cœruleum referre, quem in cœlo animadvertimus. Notum autem eſt, aquam per ſe omni colore plane deſtitui: hinc concludimus, colorem hunc cœruleum oriri a reflexione cœrulei coloris cœli, cujus imago in aqua uti in ſpeculo ſiſtitur. Iam ſcimus, aquam aëre eſſe octingenties fere ſpecifice graviorem, hinc toties quoque denſiorem. Adeoque aquam longe plures radios reflectere debere, ac aërem. Ponamus jam, numerum radiorum, ad cœruleum colorem producendum requiſitorum, & ab aëris particulis elementaribus reflexorum, eſſe $= n$. Erit numerus radiorum ab aqua reflexorum $n+d$: ſi l exprimat differentiam radiorum ab aqua & aëre reflexorum. Iam cum numerus radiorum n requirebatur ad produ-

cen-

cendum cœruleum colorem; patet, colorem ab auctiori copia radiorum $n+d$ productum, non poſſe eſſe cœruleum, ſaltem non ejusdem ſpeciei, cum unius coloris plures dentur ſpecies. Regerere quidem aliquis poſſet, numerum radiorum reflexorum ab aqua augeri hic ideo non poſſe, quod nulli alii radii in aquam incidant, quam qui ex aëre ad aquam pervenere. Verum hæc objectio vana eſt: certum enim eſt, radios laterales quoque in aquam magna copia incidere, cum imagines ripæ, arborum, ædificiorum, aliarumque rerum in aqua veluti in ſpeculo conſpiciantur. Ad latus incurrentes hi radii efficiunt, ut ab aqua plus reflectatur luminis, quam ab altiſſimis atmoſphæræ partibus ad ſuperficiem aquæ pervenit. Objecit quidem ante aliquot annos huic argumento, in Phyſica mea jam propoſito *m)*, Vir clariſſimus, *C. G.* LIEBERKÜHN *n)*, Iridis colores reflecti ab aqua absque mutatione, hinc, ut exiſtimat, argumentum hoc foret vanum. Sed quod pace doctiſſimi LIEBERKÜHNII dixerim, tantum abeſt ut argumentum meum inde refutetur, ut majus ei potius exinde robur accedat. Iridis enim colores ideo ſub reflexione ab aqua non mutantur, quia ſunt colores conſtantes, non orti a mixtione luminis cum nigro ſeu umbra, ſed ſeparatione radiorum coloratorum in decidentibus pluviæ guttulis. Docuit autem ſummus NEWTONVS, hos colores, ex ſeparatione radiorum ortos, non mutari, neque refractione ulla, neque reflexione, ſed ſemper manere eosdem. Sic ruber radius in priſmate a reliquis luminis radiis ſeparatus, non ſolum manet ruber, ſi ſpeculo fuerit exceptus atque reflexus, ſed etiam ſi vel centies fiat denſior in foco lentis convexæ. Licet enim in foco color rubicundus longe ſit vividior, numquam tamen deſinit eſſe rubicundus. Idem reliquis coloratis radiis accidit. Cum itaque Iridis colores lon-

 ge

m) Vid. *Erſte Gründe der Naturlehre.* P. II. cap. 3. §. 225.

n) Vid. *Neue Erweiterungen der Erkäntniß.* P. XII. N. 9.

ge differant a colore aëris, ſecundum Lieberkühnii mentem e mixtione lucis & atri coloris orto: ab iis quoque ad reflexionem cœrulei coloris aëris concludere nequit. Imo confirmatur potius inde noſtra ſententia. Diſcimus nempe, a reflexione colorum Iridis & priſmatis eos tantum colores per reflexionem integros & immutatos manere, qui orti fuerunt per ſeparationem, adeoque colores ſunt primigenii; vero enim inde fit ſimile, cœruleum aëris colorem, quia per reflexionem ab aqua non mutatur, ſimili modo eſſe primigenium, per ſeparationem radiorum cœruleorum a reliquis ortum.

§. XI.

Experimenta theoriam exhibitam confirmantia.

Diximus §. IX. quod color aëris cœruleus mutari deberet in viridem aliumque, ſi ex mixtione luminis cum umbra originem traheret. Confirmari hoc poteſt variis experimentis, quorum quædam nunc referam jam anno 1755. a me inſtituta, quæ inter reliquas obſervationes meas phyſicas reperio.

Experim. I. Die 6. Novembris, hora matutina ſeptima, cœlo ſudo, umbra cujuscunque corporis opaci in diſtantia trium digitorum rhenlandicorumrideſcentem præ ſe ferebat colorem, in diſtantia unius digiti cœrulea videbatur, & ſi propius admovebatur oculus, plane nigra.

Experim. II. Poſt horæ quadrantem virideſcens color paullatim evanuit, & umbra cœruleum colorem præ ſe ferebat, non abſimilem colori aëris.

Experim. III. Vmbra vitri cylindrici, aqua repleti, in margine virideſcentem referebat colorem pallidum, qui in fine quadantenus cœruleſcebat. Eadem umbra, oculo ad diſtantiam quatuor digitorum remoto, rubere videbatur.

Experim. IV. Cubus vitreus, cujus latus fere eſt unius polli-

pollicis cum dimidio, lumini in aperta feneſtra oppoſitus, cum ejus umbra charta alba exciperetur, referebat umbram diverſorum colorum. In margine pallide vireſcens apparebat color, tum magis & intenſius viridis, ſequebatur rubeus color, & prope corpus cubi nigreſcebat.

Experim. V. Charta luſoria normaliter erecta nigram exhibuit umbram. Admoto cereo ardente cœruleſcebat. Appoſui ſpeculum, ita ut & cerei & umbræ imago in eodem conſpiceretur. Longe fuit intenſior umbræ color in ſpeculo, imo fere virideſcens.

Ex his experimentis, omni cura & accuratione inſtitutis, apparet: 1) oriri colores varios e varia luminis & umbræ mixtione, eodem modo, quo per ſeparationem radiorum coloratorum oriuntur; hos vero colores 2) non eſſe conſtantes, ſed pro vario luminis admiſſi gradu variari. Vnde confirmatur ſententia noſtra, quod cœruleus aëris color non ſimili modo oriatur ex mixtione reflexi luminis cum atro cœli colore, quoniam parum hunc colorem mutari animadvertimus.

§. XII.

Sententia vera proponitur.

Demonſtratum jam eſt, colorem aëris cœruleum non oriri e mixtione luminis cum umbra, ſed eſſe conſtantem aliquem & homogeneum colorem, in atmoſphæra ortum. Iam determinandus eſt modus, juxta quem aër hunc colorem producat. Experientia docet, a lumine albo oriri colores, ſi radii colorati vel per reflexionem a minimis lamellis pellucidis corporum, vel per refractionem a ſe invicem ſeparantur, ita ut is, qui maxime ſeparatur, fortius oculum afficiat, & coloris ideam producat. Debet itaque in aëre adeſſe vis quædam radios cœruleos a reliquis ſeparandi & fortius refringendi. Hæc vis nulla videtur alia eſſe, quam adhæſio. Scimus enim generalem

lem cauſam refractionis radiorum in adhæſione, ſeu ſi mavis in attractione corporum pellucidorum poſitam eſſe. Quo magis itaque propter ſingulares concurrentes circumſtantias pellucidum corpus cum radio cohæret, eo fortior erit refractio. Si itaque ponas, aëris minimas particulas cum cœruleo radio magis cohærere, quam cum reliquis radiis, refractio radii cœrulei erit major, indeque orietur cœruleus color. Cum aër admodum ſit ſpecifice levis, cohæſio ejusdem cum quovis radio non erit inſignis, neque idcirco refractio erit magna, adeoque & cœruleus color, inde ortus, non erit inſignis. Cum cœruleus color per ſe admodum ſit obſcurus, patet, paucis radiis cœruleis ad oculum pervenientibus, debilem tantum inde oriri ſenſationem. Iam notum eſt, præſente majori quadam ſenſatione debiliores ſenſationes evaneſcere, uti Sole præſente fixarum lumen non ſentimus. Mirum inde non eſt, quod cœruleus quoque aëris color non ſentiatur, ſi alia adſit & fortior luminis actio.

Scholium. Quod de cauſſa ſeparationis radiorum cœruleorum a reliquis ab aëre facta diximus, id licet vero ſit admodum ſimile, pro unica cauſſa tamen accipi non debet. Forte enim tremor in minimis corporum particulis ortus, aliquid etiam confert ad hujus vel illius colorati radii ſeparationem, uti hoc olim jam de omni radiorum coloratorum ſeparatione, in minimis lamellis facta, ſuſpicatus ſum.

§. XIII.
Phænomenorum explicatio.

Explicari poſſunt, ex tradita huc uſque de colore aëris theoria, phænomena §. IV. exhibita. Et *primo* quidem, quare propinquorum corporum colores non mutentur, licet per aërem coloratum tranſeant lucis radii ab iisdem reflexi. Cum enim radii cœrulei parum tantum a reliquis coloratis radiis ſub tranſitu per aërem ſeparentur; hæc ſeparatio notabilem in

oculo

oculo effectum producere nequit, ſi obiecta fuerint propinqua. Divergentes enim radii eo magis a ſe invicem recedunt, quo longior eſt, per quam tranſeunt, via. Iam ſi ſub tranſitu per aërem cœrulei radii parum tantum refringantur: paullulum tantum a reliquis coloratis radiis recedunt; hinc non ſoli, ſed cum reliquis mixti, oculum ingrediuntur, adeoque color inde non mutabitur. Porro cum a propinquis objectis plures radii ad oculum perveniant, quam a remotis: ſenſatio inde producta eo erit major & magis vivida, quo objectum eſt propinquius. Iam vero cum color cœruleus aëris ſit admodum exiguus, fortiori ſenſatione præſente is non erit ſenſibilis. Idem contingit *ſecundo* in remotis objectis, ſed admodum vivida luce gaudentibus, vel quorum colores ſaltim ſunt nimis vividi. Sic Solis diſcus non apparet cœruleus, neque luna, neque albus paries in ſatis notabili licet diſtantia. In hiſce enim caſibus omnibus lux eſt vivida nimis, quam ut exigua cœruleorum radiorum ſeparatio notabilem in oculo efficere poſſit ſenſationem. *Tertio* patet, quare remota objecta, colore non nimis vivido prædita, cœrulea videantur. In remotis enim objectis cœruleus radius propter maiorem diſtantiam, a reliquis coloratis radiis magis recedit, hinc ſeparatus a reliquis fortius oculum afficit, & ideam excitat cœrulei coloris. Deinde lux eo magis minuitur, quo magis a puncto radiante recedit. Scimus enim, luminis vires inverſe proportionatas eſſe quadratis diſtantiarum. Objectorum itaque remotorum lux debilior ſenſationem validam in oculo producere nequit, hinc cœrulei coloris ideam non turbat. *Quarto* tandem ratio inde poteſt reddi, quare cœlum ſudum cœruleum appareat. Omnes enim radii colorati ſimul ſumti albam lucem producunt: hinc ſi in aëre nulla eorundem fieret ſeparatio, tranſeuntes per aërem radii albi manerent, uti per ſe ſunt. Cum vero aër gaudeat vi peculiari cœruleos radios magis refringendi, quam reliquos, hi quoque magis refracti radii ideam in oculo excitabunt cœrulei coloris. Neque

ſane mirum eſt, hanc refractionem ſatis fieri notabilem; radii enim lucis per ſatis magnam tranſeunt diſtantiam, dum atmoſphæra ad altitudinem aliquot milliarium Germanicorum elevatur. Statim enim ſub ingreſſu primæ altiſſimæque regionis atmoſphæræ, cœrulei radii jam ſeparantur a reliquis. Dum itaque ſeparati aliquantulum radii per aliquot adhuc milliaria progrediuntur, augetur eorum a reliquis ſeparatio eo modo, ut ſoli oculum ingrediantur. Neque porro adeſt vividus aliquis color, hanc cœrulei coloris ideam turbans. Aër enim in regionibus altiſſimis atmoſphæræ admodum eſt rarus, & parum adeo luminis reflectit. Poſt aërem autem nihil in cœlorum ſpatio adeſt, niſi ſubtiliſſima materia, quæ itidem vel parum vel nihil luminis reflectere poteſt. Hinc in oculo orta coloris cœrulei ſenſatio nullo modo turbatur.

§. XIV.

Singulare phænomenon explicatur.

Licet omnium radiorum coloratorum conjunctio album efficiat colorem, lux tamen Solis magis videtur flaveſcere, quam albeſcere. Non improbabilis hujus phænomeni explicatio ex noſtra theoria poteſt exhiberi. Experientia nempe docet, colorem album, in foco vitri convexi ortum, ſtatim mutari, ſi unus vel alter coloratorum radiorum intercipiatur, & vel reflexione vel refractione impediatur, quo minus cum reliquis in foco concurrat. Iam cum radii lucis, atmoſphæram ingreſſi, aliquam partem cœruleorum radiorum, refractione facta, amittant; color quoque albus remanere nequit, ſed aliquantum ab albo recedet & flaveſcet. Facili negotio hæc per priſma vitreum triangulare examinari, & experimenta idcirco poſſent inſtitui, niſi temporis anguſtia, & aliorum negotiorum copia, me impedirent, quo minus ſumma cum accuratione hæc jam ſuſcipere queam.

§. XV.

§. XV.

Obſervatio peculiaris.

Solent Geometræ, dum altitudines montium menſurantur, radium a montis cacumine ad oculum pervenientem pro recta linea aſſumere, ut ſcilicet altitudo montis, ejus diſtantia ab oculo, & radius lucis, e montis apice ad oculum ductus, ſimul efficiant triangulum rectangulum. Hanc Geometrarum hypotheſin falſam eſſe, Optici demonſtrant. Luminis enim radius dum tranſit per varias aëris regiones, diverſæ denſitatis, varie refringitur, & a recta linea hinc recedit. Præter hanc autem deflexionem a recta linea, alia etiam videtur ratio, quare radius a recta linea recedat. Cum enim remotorum objectorum illi radii, qui cœruleum colorem referunt, fortius in aëre refringantur, recedent hi a reliquis, adeoque accuratio geometrica, in menſurandis altitudinibus, inde turbatur.

§. XVI.

Objectiones diluuntur.

Obiicit Mvschenbroeckivs huic theoriæ, cur non omnia corpora cœrulea adpareant, ſi aër ſit cœruleus? Sed facile e §. XIII. reſponderi poteſt, in propinquis corporibus hunc colorem animadverti non poſſe, quoniam radii cœrulei, prope diſtantiam nimis exiguam, non ſatis recedunt a reliquis radiis, hinc non ſatis poſſunt animadverti, & quia propinqua objecta nimis vividis coloribus gaudent. Remota vero corpora revera cœrulea adparent. Porro quærunt, quare luna non adpareat cœrulea, licet radii ab ea reflexi per totam atmoſphæram tranſeant? Sed & huic objectioni in antecedentibus jam repoſuimus, lumen a luna reflexum ſenſationem excitare nimis magnam, quam ut debiles cœrulei radii poſſint animadverti. Supereſt tandem adhuc ſatis ingenioſa objectio ſupra jam citati Lieberkühnii, qui maculas ſaltem lunæ cœruleas apparere debere

exiſtimat, ſi color aëris eſſet cœruleus. Verum maculæ ideo colore nullo tinctæ videri poſſunt, quia propter exiguum lumen, quod reflectunt, ne cœrulei quidem radii tam notabili copia ſeparari poſſunt, ut effectum edant in oculo ſufficientem. Sic Solis maculæ per tinctam lentem conſideratæ nigræ videntur. Nigredo enim conſiſtit in defectu luminis; defectus autem luminis neceſſario ſupponit defectum coloratorum radiorum, adeoque defectum etiam radiorum cœruleorum.

§. XVII.

Concluſio.

Vero itaque, ex iis quæ ſupra diſputata fuere, videtur ſimile, aërem levi colore cœruleo eſſe tinctum. Fateor equidem plura adhuc experimenta requiri, ſi hæc theſis ad ſummum probabilitatis phyſicæ gradum deduci debeat. Neque, ſi per bellicas turbas & alia negotia licebit, deſinam ulteriora hac de re experimenta capere, quæ alio forte tempore explicabuntur. Hæc itaque interim de aëris colore diſputaſſe ſufficiat.

BREVIS HISTORIA NATVRALIS
ARBORIS SASSAFRAS
DICTAE
LAVRI SPECIEI
ET QVAEDAM
DE
LAVRI SPECIEBVS IN GENERE
OCCASIONE OBSERVATIONIS LXXXII.
SVPERIVS INSERTAE
CONSCRIPTA
A
D. CHRISTOPHORO IACOBO
TREW
ACADEMIAE CAESAREAE NAT. CVRIOSOR.
DIRECTORE.

PRAEFATIO.

Clariſſimus Dominus Ehretus ab eo tempore, quo amicitiam invicem contraximus per triginta nunc annos continuatam, rerum naturalium collectionem meam variis locupletavit atque ornavit acceſſionibus. Inter has eminent rariſſimarum novi orbis plantarum in Anglia cultarum picturæ ab illo ipſo tam docte quam artificioſe ad naturæ ductum elaboratæ, quæ in præſenti jam aliquot centurias explent. Quum hujus theſauri ſingularis uſum publico invidere nolui: harum effigierum quinque decades ſeu quinquaginta ſpecimina a Dn. Haidio, chalcographo & pictore Auguſtano, æque artificioſe ad ſimilitudinem effícta, titulo *Plantarum ſelectarum* in communem uſum jam proſtant; illæ vero effigies, quibus laudatus Ehretus *Cedri Libani* characterem botanicum explicavit, occaſionem mihi dederunt, celebratiſſimæ hujus arboris certiorem conſcribendi hiſtoriam, quæ, ut primo novorum horum Academiæ Cæſareæ Actorum tomo inſeratur, curavi. Quum vero ſententiam ibidem probatam, hanc cedrum nempe omnino eandem eſſe, ac illam, quæ in ſacro codice *Aeres* nomine ſæpius decantata fuit, quidam oppugnarunt ex eo præcipue, quod Arabes nomine huic affini, *Ers* pronunciando, aliam ſtirpem indigitaverint, & quod cedrorum vetuſtarum in Libano relictarum habitus, qualis noſtro ævo adhuc obſervatus & deſcriptus eſt, operibus illis magnificis ex Aeres truncis olim fabricatis non reſpondeat: mecum quidem conſtitui, his non obſtantibus ſententiam latam ab omni dubio in altera lucubratiuncula,

cula, alteri huic noſtrorum Actorum tomo inſerenda liberare: dum nunc poſſum argumentis ex ipſis Arabibus collectis probare, eos æque, ac alias gentes, priſcis temporibus in nominum res naturales ſignificantium uſu fuiſſe valde incertos, & ex picturis a laudato Ehreto interea ulterius abs me ſollicitato acceptis demonſtrare, cedros naturæ ſuæ ſeu ſibi relictas eundem in rectitudinem creſcendi modum tenere, quem ſtirpes congeneres, abies nempe pinusque, ſervant; præterea plusquam vero ſimile eſt, illas, quæ ex vetuſtis in monte Libano adhuc reperiuntur ab hac regula recedentes, ob hanc monſtroſitatem (quæ ipſis ex cauſſis præternaturalibus in prima ætate contigit) intactas relictas, poſtea vero, accedente ſuperſtitioſo cultu, conſervatas fuisſe. Sed aliæ occupationes impedimento fuerunt, quo minus omnia ad hoc propoſitum pertinentia colligere atque digerere hucusque potuiſſem. Coactus ergo fui, hoc propoſitum Deo volente exſequendum alii reſervare tempori. Interea laudati Ehreti citata obſervatio de Saſſafras arboris charactere botanico mecum communicata & ſuperius p. 326. inſerta me ſtimulavit, hujus arboris per duo ferme ſæcula ob egregias virtutes ſuas medicas in Europa celebratæ, brevem hiſtoriam ex Auctoribus, qui mihi ad manus ſunt, compilare propterea, quia, quæ de illa annotata ſunt, hinc inde valde adhuc diſperſa reperiuntur, huicque hiſtoriæ, quoniam nunc in confeſſo eſt, hanc ſtirpem legitimam Lauri ſpeciem eſſe, quædam de hujus generis ſpeciebus hactenus a variis Auctoribus recenſitis in genere annectere eum in finem, ut illa, quæ circa earundem fructificationis partes nondum ſatis clare expoſita deprehendi, aliorum ulteriori diſquiſitioni commendem.

HISTORIA

HISTORIA.

Diu jam ante, quam hujus arboris uſus medicus Europæis innotuit, is Floridæ inſulæ incolis ad varios & ſonticos morbos profligandos celebris fuit, de quo Galli, poſtquam pedem ibidem fixerunt, ab iisdem, & porro, Gallis ab Hiſpanis inde expulſis, Hiſpani a Gallis remanentibus edocti fuerunt. Hiſpani, quum ipſi hunc uſum probatum invenerunt, eundem denique in Europa decantarunt, ſimulque hanc mercem illuc transmiſerunt & ab initio pretio ſatis charo vendiderunt. Hæc ſine dubio primus expoſuit Nic. Monardvs *a*), ſimul-

a) *Primera y ſegunda y tercera partes de la hiſtoria medicinal de las coſas, que ſe traen de nueſtras Indias occidentales, que ſiruen en Medicina* &c. *hechos por el Doctor* Monardes, *Medico de Sevilla* &c. En Sevilla 1574. 4to pag. 51. a—64. a. Huius hiſtoriæ partes duas priores primum interpretatus eſt Clvsivs & hoc titulo edidit: *De ſimplicibus medicamentis ex occidentali India delatis, quorum in Medicina uſus eſt, Auctore* D. Nic. Monardes, *Hiſpalenſi Medico, interprete* Car. Clvsio *Artebate.* Antverp. 1574. 8. Has duas partes poſt octennium ſequuta eſt *tertia, eadem forma eodemque titulo.* Ibid. 1582. cum qua duæ priores partes iterum recuſæ ſunt in meo exemplari deficientes. Decennio elapſo duæ priores partes iterum recuſæ ſunt hac inſcriptione: *Simplicium medicamentorum ex novo orbe delatorum, quorum in medicina uſus eſt, hiſtoria, Hiſpanico ſermone duobus libris ſcripta a D.* Nic. Monardo, *latio deinde donata & in unicum volumen contracta, inſuper annotationibus iconibusque affabre depictis illuſtrata a* Car. Clvsio. *Tertia editio auctior & caſtigatior* &c. ibid. 1593. 8. cum qua eadem forma eodemque anno ibid. ſimul, ſed ſigillatim, iterum prodiit *ſimplicium medicamentorum* &c. *liber tertius* &c. *altera editio auctior & caſtigatior.* Denique hos libros Clvsivs ſuis Exoticorum libris X. ibid. 1605. fol maj. editis inſeruit hoc titulo: *Exoticorum liber decimus, ſive ſimplicium medicamentorum ex*

ſimulque ipſius arboris deſcriptionem communicavit his (ſecundum Cluſii interpretationem) verbis: „ *Dicitur hæc arbor Indis* **Pavame**, *Gallis, neſcio quam ob cauſſam,* **Saſſafras.** *Arbor eſt magna, Pini mediocris magnitudine & forma (tametſi minores inveniantur) unico trunco nudo* (ſine aliis flagellis vel ramis, uti Palma, addit exemplar Hiſpanicum) *ramis in cacumine expanſis, uti Pinus repurgata,* cortice, *quem integit tenuis cineracea quædam pellis, ex gilvo nigricante, aliquantulum acri ſapore, ſed aromatico, nonnihil ad fœniculaceum accedente, odorato, ita ut pauca ejus quantitas cubiculum ſuo odore impleat:* Materie *trunci & ramorum alba ad cinereum colorem tendente, non adeo aromatici ſaporis & odoris uti cortex:* Folio *ficulneo in angulos deſinente, novel*„*lo*

ex novo orbe delatorum, quorum in Medicina uſus eſt, hiſtoria, Hiſpanico ſermone tribus libris deſcripta a NIC. MONARDO, *Hiſp. Med. Latio deinde donata & in unum volumen contracta, inſuperque locupletibus ſcholiis iconibusque affabre depictis illuſtrata a* CAR. CLVSIO. *Quarta editio auctior & caſtigatior* &c. Harum editionum dedicationes & præfationes collatæ docent, Monardum hanc ſuam hiſtoriam non uno eodemque tempore in lucem protuliſſe, ſed per intervalla, prout videlicet ab iis, qui ex America revertebantur, medicamentorum vires intelligebat, Cluſium vero A. 1575. primo duos priores libros nactum eſſe nuper evulgatos (quæ procul dubio eſt editio anni 1569. in 4to, cuius SEGVIERIVS Biblioth. bot. p. 282. mentionem facit) &, quum poſterior plura repeteret in priori jam contenta, eum in verſione latina utrumque in unum contraxiſſe, nec non, quum eodem anno, quo prima verſionis editio inprimebatur, Monardus tertiam hiſtoriæ ſuæ partem evulgabat, cui duas priores denuo junxit, (quæ eſt illa mei exemplaris ſupra indicata) hanc tertiam partem eum pariter latine reddidiſſe & in quarta editione, ordine mutato, omnia inter ſe conjunxiſſe, hinc e tribus libris unum feciſſe, ſcholiis præterea illuſtraſſe atque (omiſſis ineptis Monardi iconibus, quarum 11. nonnullis capitibus addidit) alias pleraſque veras & legitimas (no. 17.) repoſuiſſe.

„*lo vero folio Pyri folium æmulante, ſed quod veſtigia angulorum ha-*
„*beat, ſemper virente, h. e. foliis novellis, his quæ decidunt, ſemper ſuc-*
„*cedentibus, colore viridi obſcuriore, odorato, præſertim ſi ſiccum ſit:*
„*an* florem fructumve *ferat, adhuc incompertum:* radicibus *nunc*
„*craſſis, nunc tenuibus pro arborum magnitudine, levibus ſed minus*
„*quam lignum, per ſummos terræ ceſpites expanſis, ut facile evelli poſ-*
„*ſint; quod fere commune eſt omnibus arboribus indicis* -- Cortex ra-
„dici *firmius inhæret cineraceus, ipſiusque arboris cortice magis aro-*
„*maticus* -- *Naſcitur in maritimis & locis temperatis, h. e. neque ni-*
„*mium ſiccis, neque nimium humidis, ut in portubus S. Helenæ & S.*
„*Matthæi: nam alibi per univerſam Floridam haud facile invenies: iſtic*
„*vero ſunt integræ ſilvæ, quæ, ob ſuavem, quem ſpirant, odorem,*
„*ab Hiſpanis primum eo venientibus, arborem Canellæ eſſe exiſtimaban-*
„*tur* &c." Huic deſcriptioni addidit Monardus totius arboris ejusque radicum figuram, ſed tam vilem & procul dubio ad deſcriptionem tantum fictam, ut Cluſius eam omiſerit, qui in ſcholio, quod quartæ editioni ſubjunxit, addit: „*& in Wingandecao, ab Anglis, qui eam occuparant, Virginia dicta, naſci intellexi, & inde virgulta ejus arboris in Angliam eſſe delata.*" Ceterum hic ſaporem ejus cum illo herbæ Draconis ſeu Tharconis comparat.

Quum ergo & figura & deſcriptio, quam Monardus ſuppeditavit, valde manca eſt, inquiſivi, quousque utraque ad noſtra usque tempora aucta emendataque fuerit. Auctores, quos hunc in finem evolvi, ordine chronologico ſunt ſequentes. 1) Io. Fragosvs *b*) qui arboris habitum tribus tantum verbis Pi-

nn 2 no

b) Hiſpanico pariter ſermone edidit hiſtoriam ejusdem argumenti Madriti 1572. in 8, cujus titulum indicat Segv. Biblioth. bot. p. 65. Eadem poſtea latine verſa hoc titulo evulgata eſt: *Aromatum, fructuum & ſimplicium aliquot medicamentorum ex India utraque, & Orientali & Occidentali, in Europam delatorum, quorum jam eſt uſus plurimus, hiſtoria brevis, utilis & jucunda. Con-*

no aſſimilat, reliquaque ex Monardo tantum exſcripſiſſe videtur. 2) IO. GOROPIVS *c*). Ab hoc A. arboris huius, quam *Saſſufras nominat*, habitus quidem non deſcribitur, ejus tamen vires potiores indicantur. 3) ANDR. CÆSALPINVS *d*). Hunc pauca, quæ refert, ex Monardo hauſiſſe, liquet; addit tamen, lignum ſpecie & odore Caſiæ ſimile eſſe. 4) CASTOR DVRANTE *e*). Hic A. iterum Monardi vitulo aravit, cujus vilem Saſſafras figuram viliſſime refictam exhibent Italicæ editiones, in Germanica autem omiſſa eſt. 5) IAC. DALECHAMPIVS

Conſcripta primum Hiſpanice a IO. FRAGOSO, *nunc latine edita opera ac ſtudio* ISRAEL. SPACHII *cum notis marginalibus atque indice.* Argentinæ 1601. 8. min. p. 78 b.

c) *Opera* IO. GOROPII *Becani*, *hactenus in lucem non edita* &c. Antverpiæ excudebat Chriſtophorus Plantinus 1580. fol. quibus ultimo loco titulo peculiari addita ſunt eius ita inſcripta *Hiſpanica*, ubi L. VII. p. 113. aliquot lignorum virtute medica præſtantium mentionem facit. Erat quidem medicus, ſed philologico & critico ſtudio præcipue incubuit longaque itinera peregrina fecit. Hic ligni hujus virtutes novit ſi non ante Monardum & Fragoſum, certe illorum tempore; ſiquidem privilegium ejus opera poſthuma imprimendi jam A. 1574. datum eſt.

d) *De Plantis L. XVI.* Florentiæ 1583. 4. c. 24. p. 59. EIVSD. *Appendix ad libros de Plantis & Quæſt. peripat.* Romæ 1603. 4to. ubi vero nihil huc pertinens addidit.

e) *Herbario nuovo di* CASTORE DVRANTE, *Medico & Cittadino Romano, con figure, che rappreſentano le vive Piante, que naſcono in tutta Europa, & nell' Indie Orientali & Occidentali* &c. in Vinetia 1584. fol. teſte Segu. l. c. p. 59. *Eodem titulo* eademque forma recuſum Romæ 1585. p. 410. Venet 1684. p. 396. &, jam 1609. in Germanicam linguam verſum hoc titulo: *Hortus ſanitatis, das iſt, ein heylſam und nützliches Gährtlin der Geſundheit* &c. *erſtlich von* CAST. DVRANTE, *einem Römiſchen Artzt und Simpliciſten, verfertiget, nun in unſere Hochteutſche Sprache verſetzt durch* PETR. VFFENBACHIVM. 4to maj. p. 896.

RIVS *f*). Ab hoc A. deſcriptio & icon iterum deſumptæ ſunt ex Monardo, quem citat. 6) IAC. THEOD. TABERNÆMONTANVS *g*). Hic A. duo tantum delineanda curavit fruſta rami vel radicis cum cortice ſuo & cum inſcriptione ***Lignum Pavanum*** *h*), & BRAVNIVS in expoſitione ingenue fatetur, *niſi ſit* ***Lignum Moluccenſe***, *indigenis* ***Panava*** *dictum*, *cujus mentionem fecit* CHRISTOPH. *a* COSTA (id autem non eſſe, declarant vires longe aliæ ex eodem hic recenſitæ) *de illius habitu & viribus nihil ſe reperire potuiſſe*. Eædem icones eademque expoſitio reperiuntur in reliquis editionibus *i*) ut ut auctis & emendatis, ſine omni hujus ligni hiſtoriæ emendatione. 7) IO. GERARDVS *k*) De-

 ſcriptio

f) *Hiſtoriæ generalis plantarum pars altera* &c. ſine A. nomine. Lugd. 1586. fol. maj. p. 1586. Idem opus in Gallicam linguam traductum, proſtat hoc titulo: *Hiſtoire generale des plantes* &c. *tirée de l'exemplaire latin de la Bibliotheque de Mr.* JACQVES DALECHAMP, *puis faite Françoiſe par M.* JEAN *des* MOULINS &c. à Lyon 1653. fol. maj. T. II. p. 721.

g) *Kreuterbuchs ander und dritter Theil* (Opus poſthumum) *digerirt und vollbracht durch* NIC. BRAVN. *Med. Doct. Marpurgenſem.* Franckfurt am Mayn 1591. fol. maj. Pars III. p. 632. *Prima pars* prodiit ibid. eadem forma 1588.

h) Rectius Pavamum: vocatur enim ab indigenis Pavame (vid. ſupra p. 282. Monardum) non Pavane.

i) *Omnes tres partes per* C. BAVHINVM *Doct. & Vniverſ. Baſ. Prof. ord. emendatæ & auctæ eodem titulo* eademque forma excuſæ ſunt Francof. 1613. p. 654. & 1625. Part. III. p. 23. iterum Baſil. 1664. itemque *per* HIERON. BAVHINVM *D. & Prof. Baſil. reviſæ* ibid. 1687. p. 1339.

k) *The Herball, or general Hiſtorie of plantes, gathered by* IOHN GERARDE, *of London Maſter in Chirurgerie*, London 1597. fol. p. 1341. *Editio altera*, quæ vulgo dicitur *emaculata*, ibid. 1636. eodem titulo excuſa eſt, additis: *very much enlarged and emanded by*

ſcriptio illi Monardi iterum reſpondet, cujus etiam icon addita eſt, quam tamen Iohnſon in altera editione auxit figura ramuli foliis integris & unico trilobato in ſummitate cincti, ex horto D. WILMOT (*at* Bow) deſumti, quæ arbor poſt aliquot annos periit. Anglis vocatur **Ague-tree**, quia febres curat. Creſcit in plurimis Indiæ occidentalis regionibus, præcipue circa promontorium Floridæ, Wingaudico (in altera editione Wingandico) & Virginiæ alias Norebega dictæ. 8) REMB. DODONÆVS *l*). Quæ in hoc opere utriusque editionis eadem reperiuntur de hac arbore, omnino translata tantum ſunt ex Monardo ſecundum verſionem Cluſianam. 9) CASP. BAVHINVS *m*). Hic Auctor primus hanc arborem nomine latino diſtinxit: dicitur namque illi ***Arbor ex Florida ficulneo folio;*** deinde Auctores citat, qui ante illum Saſſafras nomine eandem reddiderunt cognitam, quibus addit nomen Winauk *n*), & deni-

by THOMAS JOHNSON, *citizen and Apothecarye of London*, fol. maj. p. 1524.

l) *Kruydt-Bœck van* REMBERTVS DODONÆVS, *volgens ſyne laetſte Verbeteringe: met Byvegſeels achter elck capittel, wt verſcheyden Cruydt Beſchryvers: item in't laetſte een Beſchryvinge van de Indianſche gewaſſen, meeſt getrooken wt de Schrifften van* CAR. CLVSIVS. Tot Leyden 1608. fol. maj. p. 1553. Recuſum eodem titulo, addito: *nu wederum van nieuws overſin ende verbetert* t'Antwerpen 1644. fol. maj. & charta ampliori p. 1463.

m) *Pinax Theatri botanici* &c. Baſil. 1623. 4. maj. p. 431. ibid. eadem forma 1671. eadem pagina.

n) ex *India occidentalis* parte I. ab illo citata, ubi p. 8. hoc nomen occurrit ſine deſcriptione & figura aut virium recenſione, circa quas ibidem pariter ad Monardum provocatur. Huius Collectionis partes IX. cum variis additamentis Francof. ad Mœnum a Dieter. de Bry ejusque hæredibus A. 1593. ſeqqu. Germanorum vernacula edita ſunt.

denique iterum omnium primus fructus oblongi, rugoſi, longiſſimisque pediculis donati mentionem facit. 10) Daniel Neander *o*). Hic A. in ſuo commentario, quem in laudem ligni Saſſafras ſigillatim conſcripſit, eius hiſtoriam iisdem ferme Cluſii verbis (quem tamen non citat) deſcripſit, nec alia addidit, quam quæ de viribus agunt. 11) Io. de Laet *p*). Hic ex Francisco Ximene *q*) pauca, nec nova, de arboris habitu refert ejusque figuram ex Dalechampio repetit; in indice capitum vero hæc addit: „*Accepimus a quodam noſtrorum ex Novo Belgio redeunte fructus arboris hujus, uti ferebat, qui forma non multum differunt a Baccis Lauri, ſed longe ſunt minores, cortice tenero & pene nigro, exterius rugato, qui continet intus nucem albam, ſapore ſubamaro in duas partes diviſam.*" 12) Io. Parkinsonus *r*). Hic Indorum nomen **Winanke** *s*) adducit & eandem iconem, quæ in Gerardo emaculato reperitur, repetit. Habitus arboris deſcriptio convenit cum illa Monardi, nonnullas tamen ejus partes accuratius definit. *Cortex* eſt ſaporis multo acu-

o) *Saſſafraſologia, h. e. Tecmarſis nobile Saſſafras lignum dextre ac feliciter in omnibus ferme corporis humani incommodis in uſum ducendi. Autore* Io. Neandro, *Bremano, Philoſopho ac Medico.* Bremæ 1627. 4. p. 1—8.

p) *Novus Orbis ſeu Deſcriptionis Indiæ occidentalis Libri XVIII. Auct.* Io. *de* Laet *Antverp.* Lugd. Bat. 1633. fol. L. IV. c. XV. p. 216.

q) Qui de natura plantarum & animalium in uſum medicinæ in Nova Hiſpania receptorum hiſpanico idiomate quatuor edidit libros Mexici 1615. Titulum proprium vid. ap. Segu. l. c. p. 313.

r) *Theatrum botanicum. The Theater of Plantes, or an univerſall and complete. Herball, compoſed by* John Parkinson, *Apothecarye of London and the Kings Herbariſt.* London 1640. fol. maj. p. 1606.

s) Alii Winauk, vid. numerum ſuperiorem 9. Forſan unum vel alterum vitium typographicum eſt.

acutioris & acrioris quam lignum aut radix. *Folia* ſunt lata, obſcure virentia, ſingula alterno ordine ſita, ejusdem ac radicis ſaporis, ſed debilioris, in una eademque arbore alia in tres partes diviſa quodammodo ficulneis ſimilia, ſed maximam partem dimidio minora. Coſta media excurrit per ſingulas diviſiones & duae aliae ad internas ſectiones cum venis lateralibus; alia folia ſunt leviter vel plane non diviſa, utraque glabra & ad margines non dentata. Ex Io. TRADESCANTII relatione *flores* ſunt exigui, lutei, illis Corni maris valde ſimiles; *Fructus* ſunt baccae parvae nigricantes, quas exicipiunt calyces ſeu capulae exiguae longis pedunculis racematim collectis inſidentes; *radices* non magnae teguntur ſimili cortice ac lignum & rami, ſed paullo magis rufeſcente, ſaporis aromatici. 13) FRANCISC. HERNANDVS *t*) Operis ſui utraque editio latina p. 61. exhibet iconem

t) *Rerum medicarum Novae Hiſpaniae Theſaurus, ſeu plantarum, animalium, mineralium Mexicanorum hiſtoria ex* FR. HERNANDI, *novi orbis Medici primarii, relationibus in ipſa Mexicana urbe conſcriptis a* NARDO ANT. RECCHO &c. *collecta ac in ordinem digeſta, a* IO. TERRENTIO, *Lynceo* &c. *notis illuſtrata* &c. Romae 1648. fol. quod opus poſtea eadem forma ibid. 1651. prodiit hoc titulo paullulum mutato: *Nova plantarum, animalium & mineralium Mexicanorum hiſtoria a* FRANC. HERNANDEZ, *Medico in Indiis praeſtantiſſimo, primum compilata, dein a* NARDO ANT. RECCHO *in Volumen digeſta, a* IO. TERENTIO, IO. FABRO & FABIO COLVMNA, *Lynceis, notis & additionibus illuſtrata* &c. cui poſteriori editioni nonnulla acceſſerunt, vid. *meum Catalogum III. Auctorum, quorum opera in ſecunda Herbarii Blackwelliani emendati & aucti Centuria citantur*, huic centuriae praefixum pag. 58. Quousque vero differat Auctoris exemplar hiſpanica lingua editum, doceant illi, quibus ad manus eſt: *Catalogus, libros a* IOSIA *de* RATHGEB *comparatos & Vindobonae a.* 1759. *auctione publicatos exhibens*, illud p. 75. n. 935. hoc titulo indicat: FRANCESCO HERNANDEZ *quatro libros de la naturaleza*

iconem ligno exciſam cum adſcripto nomine *Saſſafras*. Arbor ſic deſcribitur: „ *eſt magna, folia ferens crenata & in tres* „ *partes diviſa, ſtipites leves ſubrubeos & Aniſum olentes. Naſcitur in* „ *provincia Florida & Michuacanenſi.*“ Floris & fructus nulla fit mentio. Ex ramo delineato ſatis craſſo prodeunt alterno ordine tam folia, quam rami laterales tenues, itidem foliis inſtructi; hæc omnia, ad petiolum ſatis longum fere usque ter diviſa, per totum ambitum ſuum profunde potius dentata, quam crenata, apparent. Quæ Columna p. 868. his adjecit, ex Monardo, quem citat, deſumſit. 14) Gvil. Piso *u*). In hujus quoque operis utraque editione, fuſius vero in ſecunda, attamen nec in hac ſatis diſtincte, duas vel tres, ut monet, deſcribit inſignium & fragrantium arborum ſpecies in vaſtiſſimis & diſſitis ſaltibus reperiundas, quæ *Anhuiba* ab indigenis vocantur „ *quarum quædam* (ſunt verba Auctoris) *albicante &* „ *flaveſcente ſunt ligno, ac proinde Luſitanis Cedro-branco, vel* „ *Canella ob odorem dictæ: Braſilenſes Anhuypitanga vo-* „ *cant. Foliis ſunt parvis, anguſtis & tenuibus. Quædam Anhuy-* „ *ba-peayba dictæ, quarum lignum merito ab Hiſpanis Pao-* „ *funcho nominatur, quod inſigni Fœniculi fragrantia totam domum* „ *repleat tam ipſum lignum, quam cortex & radix. Proinde Monar-* „ *dis deſcriptioni circa lignum Saſſafras non acquieſcendum, licet accu-* „ *rate*

lezay virtudes de las plantas en la Nueve Eſpana. En Madrit 1615. 4to, quod occaſione hujus auctionis iniquo fato mihi ereptum eſt.

u) Hic A. primo Saſſafras arboris deſcriptionem dedit in quarto tractatus ſui de Medicina Braſilienſi libro p. 98. Qui tractatus una cum Ge. Marggravii de Libſtad Hiſtoriæ rerum naturalium Braſiliæ libris VIII. prodiit hoc titulo communi: *Hiſtoria naturalis Braſiliæ* &c. Amſteled. 1648. fol. maj. p. 78 & deinde in peculiari opere, cui titulus, Gvil. Pisonis, *Medici Amſtelod. de Indiæ utriusque re naturali & medica Libri XIV.* ibid. 1658. fol. pag. 145.

„*rate uſum & abuſum ejus deſcripſerit: nam cum de delectu & præſtan-*
„*tia partium arboris agit, Saſſafras Floridæ decorticatum lignum vix*
„*dignitatis ullius eſſe affirmat, cum hoc Braſilienſe eximiæ virtutis &*
„*dignitatis habeatur atque a cortice liberatum in aliquot annos immune*
„*ſervetur. Ad hæc fortioris odoris eſt & efficaciæ, atque ad ſecundum*
„*caloris & ſiccitatis gradum accedit.*" Poſt hæc ad illas pergit, quæ inter majores ſpecies *Anbuiba* ſive *Saſſafras* recenſentur, quarum deſcriptionem iisdem pene Monardi verbis tradit, (ſi excipias, quod folia dicat laciniata & Vitis albæ foliis ſimilia) & huic eandem illius figuram ligno exciſam in hac editione addit; num autem ea ipſa *Anhuyba-beáyba* ſit, ut videtur, non ſatis declarat. Denique de tertia ſpecie, *Anbuiba-miri* nomine diſtincta, refert „*quantum duabus prio-*
„*ribus magnitudine inferior, tantum virtutibus ſuperior, omnibus pa-*
„*riter incolis in quotidianos uſus repoſita. Folio eſt Lauri ſeu minori,*
„*fructu odorifero & nigro ubi maturuerit, eoque ſimul cum foliis, lig-*
„*no, cortice & radice intenſe calidis. Huius iconem nondum licuit nan-*
„*ciſci*" (neque vero primæ ſpeciei appoſuit, & ſecundæ non aliam, quam illam ineptam Monardi) „*quia in hoc diſtrictu vix oc-*
„*currit.* Ex his liquet, quam imperfecta ſit harum ſpecierum deſcriptio atque diſtinctio: & quum non ſolum figuræ (ſecundæ quoque ſpeciei propria) deſunt, verum etiam floris omnium ut & ambarum priorum fructus, deſcriptio deſideratur, dubium reliquum eſt, an ſingulæ hæ arbores unius generis ſint ſpecies genuinæ, an virtute tantum medica aliisque qualitatibus conveniant. 15) Io. BAVHINVS *v*). Totius arboris icon ligno exciſa eiusque deſcriptio, ut indicatur, ex Monardo deſumta eſt, duo-

v) *Hiſtoria plantarum univerſalis, Auctoribus* IO. BAVHINO *Archiatro, &* IO. HENR CHERLERO *Doctore, Baſilienſibus, quam recenſuit & auxit* DOMINIC. CHABRÆVS *Dr. Genevenſis, juris vero publici fecit* FRID. LVD a GRAFFENRIED *Dn. in Gertſenſee &c.* Ebrodini 1650. fol. maj. T. I. p. 483.

duorum vero ligni fruſtorum figuræ cum illis Tabernæmontani conveniunt, addit tamen, procul dubio ex figuræ tantum ſimilitudine, ramos in orbem poculi inſtar circumactos & truncum, ut & ramos, flexilem. „ *Lignum*, porro addit, *parum* „*ponderoſum eſt, corticeque tegitur, extimo quidem tenui cinericeo,* „*interiore craſſiuſculo, ruffeſcente, fungoſo nonnihil, molli; materies* „*ſubjacet alba vel ex albo ruffeſcens, aliqua interdum etiam parte ad ci-* „*nereum vergens, mollitie & pectinibus tiliaceis, odore & ſapore ſuavi* „*aromatico acriuſculo & ſubdulci, quodammodo Aniſi.*“ Ceterum etiam mentionem facit *ligni hujus arboris, quod eundem exhibuit ſaporem & odorem, ſed texturæ erat raræ & veluti poroſæ, pediculorum Nymphea inſtar:* an ex diverſa ſpecie? 16) OLAVS WORMIVS *x*). In hoc opere nihil reperies, præter deſcriptionem & iconem a Monardo citato mutuatas. 17) IO. IONSTONVS *y*). In priori opuſculo nil novi reperitur præter nomen *Saſſafras, Saſſepes* & *lignum Floridum*, & in maiore opere A. repetit tantum nomina indicata iisque addit *Pavame indorum, indica Saſſifragia, indica radix quæ Saſſafras*, Virginenſibus *Winanck*, ibique hiſtoriam & tabula LXV. fig. 1. arboris ejusque ligni icones ex Io. Bauhino, ſed æri inciſas & paullulum imminutas, jungit, paucaque ad fructus conformationem pertinentia ex de Laet (ſupra n. 11.) exſcripta addit. Ceterum ad hanc arborem ea referenda eſſe autumat, quæ Goropius de

Oo 2 ligno

x) *Muſeum Wormianum, ſeu hiſtoria rerum rariorum, tam naturalium quam artificial.* &c. *adornata ab* OL. WORM. *Med. D. & in Reg. Hafn. Acad. olim Prof. publ.* Lugd. Bat. 1655. fol. pag. 173.

y) *Notitia regni vegetabilis* &c. Lipſ. 1661. 12. p. 46. EIVSD. *Dendrographias ſive hiſtoriæ naturalis de arboribus & fruticibus tam noſtri quam peregrini orbis L. X.* IO. IONSTONVS *M. D. concinnavit & ex veter. ac neotericor. commentariis propriaque obſervatione recenſuit.* Francof. ad Mœn. 1662. fol. p. 218.

ligno Aniſi refert *z*); ſed Io. Bauhinus *aa*) ex eo, quod in Saſſafras ligno etiam Aniſi odorem deprehendit, jam monuit: „ *Sa-*„*ne ſi Goropius non ſeparaſſet Saſſafras a ſuo ligno Aniſi*, *ſuſpicati fuiſ-*„*ſemus*, *idem cum Saſſafras. Saltem colorem & formam quoque in-*„*dicaſſet.*" 18) DOMINIC. CHABRÆVS *bb*). Figuræ ſunt eædem, quæ in Io. Bauhini opere ſupra n. 15. recenſito reperiuntur, hiſtoria quoque eadem eſt, ſed valde contracta. 19) ABRAHAM MVNTING *cc*). In utraque prioris operis ſui editione eadem de-

z) Loco ſupra nota *c* indicato, ubi vero hæc pauca tantum extant: *inter alia lignum vidi*, *quod aniſi odorem ita ſpirabat*, *ut Aniſi lignum nuncuparem.*

aa) Qui ſupra n. 15. citatus p. 485. hujus ligni Aniſi ut & alius eodem nomine a D. Thoma Platero accepti, mentionem fecit.

bb) *Stirpium icones & Sciagraphia cum ſcriptorum circa eas conſenſu & diſſenſu* &c. *Aut.* DOMIN. CHABRÆO, *Med. Doct.* Genevæ 1666. Idem exemplar, cum nova tantum tituli plagula proſtat hac inſcriptione: *Stirpium Icones & Sciagraphia cum omnibus*, *quæ de plantarum natura*, *natalibus*, *ſynonymis*, *uſu & virtutibus ſcitu neceſſaria*, *quibus acceſſit ſcriptorum circa eas conſenſus & diſſenſus* 1677. Ibid. eodem anno, ſed ab alio bibliopola, tituli pagina hunc exhibet titulum: *Omnium ſtirpium ſciagraphia & icones*, *quibus plantarum & radicum tum in hortis cultarum*, *tum in urbium foſſis* &c. *provenientium nomina* &c. *docentur*, cum dedicatione & præf. recuſa; ipſum opus vero a prioribus editionibus non differre, aperte demonſtrat ampliſſimus ſphalmatum typographicorum index idem ac primæ editionis, ad calcem additus.

cc) *Waare Oefening der Planten* &c. *Beſchreeven door* ABRAHAMVS MVNTING, *der Med. Doctor*, *ende Profeſſor Botanices in d'Academie van Stad-Grœningen en Ommelanden.* T' Amſterdam 1672. 4. p. 75. & eodem titulo eademque forma recuſum ib. 1682. p. 81. Idem opus, ſed multo auctius & ſplendidius, poſt A. obitum prodiit hoc titulo: *Nauwkeurige Beſchryving der Aardgewaſſen* &c. Te Leyden en t' Utrecht 1696. fol. maj. p. 110. & denique ſine A. deſcriptione hoc titulo: EIVSD. *Phytographia curioſa*, *exhibens arborum*, *fruticum*, *herbarum & florum icones* &c. *varias earum denominationes latinas*, *gallicas*, *italicas*, *germanicas*, *belgicas aliaſque* &c. *collegit & adjecit* FRANCISC. KIGGELAER, *botanophilus.* Amſtelæd. 1710. fol. maj. tabula æn. XIX. & XX.

deſcriptio eædemque figuræ reperiuntur. Hic A. non ſolum delineavit & deſcripſit, verum etiam ipſe coluit duas Saſſafras ſpecies diſtinctas. Vna dicitur *folio ficulneo*, altera *crenato*. Huius folia in tres partes profunde ſunt ſecta &, Paſſifloræ flore roſeo clavato adinſtar, apice acuto margineque ſicut ſerra dentato; illius folia ſunt margine integro & plano, etiam trifido, neque tamen vix ad medium usque diviſa, cujus medius lobus maximus & quaſi rotundus eſt, laterales multo minores & paullo acutiores, ambarum vero ſpecierum rami cute ex brunno rubeſcente eleganter ornati ſunt. Vtræque figuræ æri inciſæ in unica tabula, folii quadruplicati magnitudinis, delineantur ita, ut prioris ſeu crenato folio, integra ſtirps, poſterioris vero tantum ramus illi ſubjectus cum foliis in inferiori parte trilobis, in cacumine ſimilibus & integris repræſentetur, attamen, quod ultima deſcriptionis verba indicare videntur, ſecundum folia tantum ſiccata. Ceterum addit, ſe has ſtirpes ex Virginia per mercatorem Amſtelodamenſem a. 1655. accepiſſe, illamque ficus folio ſeptem annos vegetam & ad quinque pedum altitudinem excreſcentem; alteram autem folio crenato (quæ ſimillima eſt illi Hernandi, quem non citat) calorem intenſiorem expoſcentem, vix quinque annorum ſpatio ad duorum cum dimidio pedum altitudinem perductam conſervaſſe ea cultura, quam ſollicite deſcribit. In opere poſthumo majori figuræ ſunt majores & ſpecioſiores. Ambæ in tabula propria, attamen naturali magnitudine inferiores, ſiſtunt ramum eo modo, quo ex trunco procedit, & illum ficus folio omnibus foliis trilobis onuſtum, ſed omnia tam levi cura, ut artificis ingenio plus quam naturæ reſpondeant. Deſcriptio eſt eadem, ac in prioribus editionibus, ſi excipias foliorum colorem eorumque coſtarum atque venarum diſtributiones, quæ hic adduntur majorique accuratione, quam in figuris, indicantur, ubi etiam monet, poſterioris foliorum magnitudinem, compagem, rigiditatem venarumque multitudinem ab illis prioris parum differ-

 re.

re. In virtutum recenſione hic A. quoque Saſſafras cum ligno Moluccenſi confundit *dd*). Kiggelærii editio nil continet, quam icones operis poſthumi & ſynonyma, ubi inter illa prioris ſpeciei ſeu crenato folio Hernandum citat; num vero hæc ſpecies inter illas, quas Piſo deſcripſit, reperiunda ſit, in dubio relinquit. Secundum Muntingium ergo de exiſtentia harum ſpecierum ſatis diſtinctarum nullum dubium reliquum esſet, dummodo in recenſendis & delineandis ſtirpibus fidei ſemper integerrimæ deprehenſus fuiſſet. Num Hernandus ſuæ iconis delineationem ipſe curaverit, eaque hiſpanico exemplari jam inſerta fuerit, num vero ejus commentatores illam ſecundum deſcriptionem tantum compoſuerint, judicent alii: Hernandi deſcriptio hoc dubium non ſolvit, & æque ad folia communis ſpeciei applicari poteſt; accedit, quod diſtinctæ illi ſpeciei Floridam inſulam pariter pro patria aſſignat, ubi tamen nemo ſimilem annotavit *ee*.) 20) Erasmvs Francisci *ff*). Hunc auctorem ſilentio præteriiſſem, niſi illum ab aliis citatum inveniſſem, ratus, eum plura haud indicare potuiſſe, quam quæ ex aliis hactenus citatis operibus compilavit. Atque omnino omnia, quæ profert, ex Hernando, Piſone atque Monardo ab illo citatis hauſit in germanicam linguam verſa. 21) Iac. Breynivs gg). In utraque editione nihil reperitur,

dd) Conf, ſuperius Tabernæmontanus n. 6.

ee) Henr. Mvntingii (Abrah. Patris) *Hortus & univerſæ medicinæ Gazophylaceum*, Groningæ jam a. 1646. in 12. editum, ſimplex eſt ſimpliciſſimorum nominum Catalogus, in cujus parte poſteriore inter ligna occurrit Saſſafras nomen, prætereaque nihil.

ff) *Oſt- und Weſt-Indiſcher wie auch Sineſiſcher Luſt- und Stats-Garten.* Nürnberg 1688. fol. P. I. p. 750. Tabula ænea XXVII. fig. 8.

gg) *Prodromus Faſciculi rariorum plantarum a. 1679. in hortis celeberrimis Hollandiæ* &c. *obſervatarum a* Iac. Breynio *Gedanenſi* &c.

ritur, niſi nomen a Monardo & C. Bauhino indicatum. 22) Pavl. Hermannvs *bb*). In utraque huius catalogi editione nihil occurrit, præter p. 507. Saſſafras arboris nomen, unacum illo Hernandi, Piſonis, Caſp. & Io. Bauhini, tanquam Synonymis. In illa editione, quæ primam ſequebatur *ii*) hæc ſtirps omiſſa eſt; in opere vero poſthumo *kk*) hæc leguntur: Lignum Saſſafras „ *eſt* „ *arboris*

ſi &c Gedani 1680 4to p. 18. Eivsd. *Prodromi Faſciculi rariorum plantarum primus & ſecundus* &c. *cura & ſtudio* Io. Phil. Breynii, *Iac. filii*, ibid. 1739. 4to maj. p. 14.

bb) *Horti Academici Lugduno-Batavi Catalogus, exhibens plantarum omnium nomina, quibus ab anno 1681. ad a. 1686. hortus fuit inſtructus* &c. *Auctore* Pavlo Hermanno, *Medicinæ & Botanices Profeſſore.* Lugd. Bat. 1687. 8vo maj. quod idem exemplar ſine mutatione (ſi excipias Auctoris nomen omiſſum & horti hiſtoriam præmiſſam) etiam proſtat hoc titulo: *Index plantarum, quæ in Horto Academico Lugduno Batavo aluntur* ibid. 1720.

ii) Titulo: *Floræ Lugduno-Batavæ Flores, ſive Enumeratio ſtirpium Lugduno-Batavi methodo, naturæ veſtigiis inſiſtente, diſpoſitarum & a. 1689. in lectionibus tam publicis quam privatis expoſitarum a* Pavl. Hermanno, *Med & Bot. P. P.* &c. *opera* Loth. Zvmbach, *condicti Cœsfeld, Medicin. Cand.* Lugd. Bat. 1690. 8vo.

kk) Pavl. Hermanni *M. D. & Prof. Lugd. Bat. Cynoſura materiæ medicæ* &c. *in lucem emiſſa a* Io. Sigism. Henningero *M. D. & Prof. Publ. ord.* Argentor. 1710. 4to p. 105. Eodem titulo; additis: *diffuſius explanata & compoſitor. medicamentorum recenſione aucta, curante* Io. Boeclero *Phil. & Med. D. Bot. atque Chym. P. P.* &c. ibid. 1726 4to p. 222. Hermannus ipſe quidem nihil de materia medica typis evulgavit, ſed ſciagraphiam tantum in uſum prælectionum compoſuit, & aliquot ſuorum diſcipulorum deſcribendam communicavit, inter quos etiam erat Christian. Lvd. Welschivs, qui hanc opellam *Lapidis materiæ medicæ Lydii* titulo, facta honorifica ſui præceptoris defuncti mentione publicavit

„*arboris Virginianæ folio ficulneo Pavame dictæ. Radix deberet pro-* „*ſtare, nam melior eſt, & ſic deſcribitur, ſub cortice tenui, foris cine-* „*reo, intus ſanguineo, includens materiam ex albo rufeſcentem, ligno-* „*ſam, aliquantulum ponderoſam, ſaporis ſubacris, ſubdulcis, tenuis, a-* „*romatici, odoris fragrantis & fœniculati. Transfertur ex Virginia* „*& Florida. Dicitur Saſſafras quaſi* **Saxifraga**, *ob virtutem* „*Lithontripticam. Duplex ejus ſpecies, altera folio ficulneo, floribus* „*pentapetalis* (quod ante illum, quantum ſcio, nemo annotavit) „*habentibus odorem Aniſi, quos flores ſequuntur baccæ: & hæc uſualis* „*eſt.* Altera (procul dubio intelligit illam Hernandi) *non. Cum* „*fructibus Corni, exceptis foliis, valde convenit.* 23) Leon. Plukenetius *ll*). Hic A. in Phytogr. P. II. primus accuratiorem iconem rami folioſi exhibuit, atque etiam baccam cum pedunculo &, uti videtur, ejus nucleum ſimul delineavit; ſed bacca,

licavit Lipſiæ 1703. 8vo, quæ eadem forma Lugd. Bat. 1704. abſque mutatione recuſa eſt. In hoc opere ſimplicia ſic dicta in certas claſſes ſecundum vires diſponuntur & uni earum Saſſafras lignum adſcriptum reperitur, ſed ſine ulla ejus hiſtoria. Monuit autem jam Welſchius in ſuæ editionis dedicatione, auditorum nonnullos diſcurſum ſuper hanc ſciagraphiam habitum calamo volante excepiſſe. Ex his etiam fuiſſe Henningerum, hic ipſe in Cynoſuræ præfatione indicat; illum autem omnia, quæ Hermannianis addidit, cancellis incluſiſſe, affirmat Bœclerus in ſuæ editionis præfatione. Ejusmodi additamentum, memorato ſigno diſtinctum, in hiſtoria hujus ſtirpis phyſica non extat, nec Bœclerus quicquam adjecit, qui ſuum commentarium ad calcem ſingulorum capitum ſcholii in modum ſubjunxit.

ll) Leon. Plukenetii *Phytographia ſeu ſtirpium εἰκόνες fideliter & exquiſite ad vivum delineatæ, Pars altera, æneisque tabulis illuſtratæ* &c. Londini 1691. fol. min. ſeu 4to max. Tab. CCXXV. fig. 6. Eiusd *Phytographiæ Pars quarta ſ. Almageſtum botanicum* &c. *Phytographiæ Plukenetianæ Onomaſticum methodo ſynthetica digeſtum* &c. ib. 1696. forma ead. p. 120. Eiusd. *Amaltheum botanicum* &c. ibid. 1705. forma ead. p. 66.

ca, ſi recens, juſto minor eſt; ſi ſiccata, non rugoſa repræſentatur; pedunculus quoque valde brevis & nimis tenuis eſt, atque præterea capula ſeu extremitate ampliata & excavata caret. Huic iconi in eadem tabula adſculpta ſunt nomina a Monardo, Io & Caſp. Bauhino ut & Piſone huic arbori aſſignata, in Almageſto vero ad notum jam plantarum genus refertur hæc arbor, dum nominatur ***Cornus mas*** mm) ***odorata, folio trifido, margine plano, Saſſafras dicta***, ubi ſimul ſynonyma modo indicata repetuntur. In Amaltheo additur ***Cornus mas ſeu Saſſafras Laurinis foliis indiviſis, ex provincia Floridana: Saſſafras forte Laurinis foliis Piſonis:*** ſed neque deſcriptio neque icon additur. 24) PETR. POMET *nn*). Nomen huius arboris ab hoc A. ſcribitur ***Saxafras*** & additur ***Bois de Canelle*** ou ***Pavame.*** Icon addita ficta eſt ſecundum illam Monardi, ſed baccis globoſis, brevibus pedunculis ſigillatim adhærentibus, male aucta. Hiſtoria brevis quoque & manca eſt, nihilque novi continet. His addit Auctor: quum nova adhuc merx eſſet charoque pretio veniret, nonnulli fraudulenti Abietis ligni fruſta decocto ſeminis fœniculi impraegnata pro ligno Saſſafras ven-

mm) Num hanc fructus cum Corno ſimilitudinem Hermannus (vid. n. anteced.) an Plukenetius prius obſervaverit, dubium manet; hic tamen hoc demum declaravit in Almageſto a. 1696, quo anno Hermannus mortuus jam erat.

nn) *Hiſtoire generale des Drogues* &c. *par* PIERRE POMET, *Marchand Epicier & Droguiſte.* A Paris 1694. & novo hoc titulo: *Le Marchand ſincere ou Traité general des Drogues ſimples & compoſées* &c. ibid. 1695. fol. maj. in utraque editione p. 110. Proſtat etiam in germanicam linguam translatum hoc opus titulo: *Der aufrichtige Materialiſt und Specerey-Handler* &c. Leipzig 1717. fol. p. 137.

vendiderunt, ſed nunc, quia genuinum vili pretio conſtat, de hoc mangonio nemo amplius ſollicitus eſt. 25) BERNARD. VERZASCHA *oo*). Icon & deſcriptio ex Monardo ſecundum Dalechampium mutuatæ ſunt, nihilque acceſſit, quam quod florum exiguorum, luteolorum, filamentoſorum (ſatis male, niſi ſtamina intelligat) illis Corni ſimilium & baccarum parvarum, calyculis exiguis incluſarum, in denſis racemis ex longis pedunculis naſcentium mentio fiat. 26) NICOL. LEMERY *pp*). Icon ex Pomet deſumta valde imminuta & adhuc vilior repræſentata eſt. Deſcriptio iterum ex Monardo excerpta eſt. Quæ de fructu refert, a C. Bauhino mutuatus eſt. 27) MICH. BERN. VALENTINI *qq*). Hic A. ſiſtit Hernandi ſupra n. 13. citati figuram,

oo) *Theatrum botanicum, das iſt, neu vollkommenes Kräuterbuch* &c. *erſtens von* H. BERNH. VERZASCHA, *vermehrt und verbeſſert durch* THEOD. ZWINGERVM, *Med. D. und zu Baſel Profeſſor.* Baſel 1696. fol maj. p. 209. Ipſius Verzaſchæ opus antea prodiit in folio paullo minori ibid. 1678. titulo: *Neu vollkommenes Kräuterbuch* &c. *erſtlich von* PETRO ANT. MATTHIOLO, *darauf zum viertenmal durch* IOACH. CAMERARIVM, *jezund verbeſſert von* BERNH. VERZASCHA, *des Raths Deputaten und Statt-Artzt zu Baſel.* Sed in hoc opere nulla adhuc Saſſafras mentio facta eſt: quæ ergo in denuo aucta editione de illo reperiuntur, Zwingerus addidit.

pp) *Dictionaire ou Traité univerſel des Drogues ſimples* &c. *par* NIC. LEMERY, *de l'Acad. Roy des Sc. Docteur en Medicine. Troiſieme edition revûe, corrigée & beaucoup augmentée par l'Auteur.* A Amſterdam 1716. 4. p. 487. tab. XX. fig. 4. Seguierius l. c. p. 272. indicat primam editionem Pariſiis 1698. ſine iconibus; ſecundam ibid. 1714. utramque in 4to. Hæc iconibus procul dubio a bibliopola Batavo tantum, de ſelectu parum ſollicito, additis aucta eſt. p. 487. tab. XX. fig. 4.

qq) *Muſeum muſeorum oder vollſtändige Schaubühne aller Materialien und Specereyen* &c. *unter Augen geleget von* D. MICH. BERNH.

ram, ſed æri inciſam & ſatis accurata imitatione expreſſam. In deſcriptione hanc arborem ab illa Monardi non, ſed a *ligno Pavano* *rr*) diſtinguit, quod, ut opinatur, eſt *lignum Molluccenſe*, ſeu *Pavana*, cuius p. 279. brevibus mentionem facit; ſed errat: hoc enim rectius Panava, quod pro ſynonymo habet, ſcribitur *ss*). Ceterum monet, mercem illam, quæ Saſſafras nomine in officinis pharmaceuticis hodie communis eſt, eſſe radicem ligno præſtantiorem *tt*) præſertim cortice ſuo adhuc tectam, nec adeo diu raſam vel conciſam. 28) Em. Koenig *uu*). Deſcriptio eadem eſt, quæ in Zwingeri Verzaſcha ſupra n. 25. citato reperitur. 29) Barthol. Zorn *vv*). Inter alia Synonyma jam indicata refert hic A.

pp 2 *Xylo-*

Bernh. Valentini, *Leib- und Hof- Medico, Prof. Ord. zu Gieſſen* &c. Franckf. am Mayn 1704, alteraque editio ibid. 1714. in fol. maj. in utraque p. 264.

rr) Conf. nota ſuperior *h* & *dd*.

ss) Quo & ligni Moluccenſis nomine a Christoph. *a* Costa *aromatum & medicamentorum in Orientali India naſcentium libro*, Antverpiæ. 8v. 1582. p. 54. & ibid. 1593. p. 278. ut & Clvs. *exotic.* p. 277. deſcribitur charactere, habitu, & viribus multum differentibus, quemadmodum etiam *Pavate* l.c. edit. primæ p. 30. ſecundæ p. 256. tertiæ p. 277, quæ nomina facile inter ſe confundi poſſunt.

tt) Hoc jam docuit Ge. Hier. Velschivs, quem citat, *Acad. Cæſ. N.C. Ephem. A. I p. 332. Obſ. CLII.* & confirmavit P. Hermannvs, vid. ſupra n. 22.

uu) Eman. König, *Philoſophi & Medici Baſil. Regni vegetabilis liber ſecundus* Baſil. 1707. 4. p. 1001. Hoc opus eſt *pars altera* Eivsd. *Regni vegetabilis quadripartiti* ibid. cum anno 1708. præfixo: paginarum enim numerus continuus eſt. In illa autem editione, quæ *partis alterius* titulo ibid. jam a. 1696. prodiit, de Saſſafras altum ſilentium eſt.

vv) *Botanologia medica* &c. Germanica lingua conſcripta *a* Barthol.

Xylomaratrum, lignum fœniculatum & lignum anticatarrhale. Deſcriptio iterum eadem eſt, quam Zwingerus in ſua Verzaſchæ editione ſupra n. 25. publicavit. 30) IACOB. PETIVER *ww*) paucis refert, *Saſſafras ferre florem album* (quod forte ex ſiccato exemplari communicato, quod naturalem colorem jam perdidit, ſuſpicatus eſt) *& nigras baccas.* Ab eodem jam antea quidem *xx*) indicatur ***Saſſafras facie arbor condaica;*** ſed quum hujus nulla deſcriptio vel delineatio addita eſt, in dubio manet, an vera Saſſafras ſpecies ſit. Mirum ſane eſt, hunc Auctorem, qui rariora naturæ producta undique collegit eorumque figuras in centum tabulis publicavit, Saſſafras arboris, ſuo tempore in Anglia ſatis jam notæ, nec iconem nec ſufficientem deſcriptionem cum publico communicaſſe.

Ex hactenus recenſitis palam eſt, hiſtoriam hujus ſtirpis, per ſeſqui ferme ſæculum ob virtutes ſuas jam celebratæ, parum vel nihil emendatam fuiſſe, ſi excipias C. BAVHINVM n. 9. qui fructus externam faciem ejusque pedunculos longiſſimos deſcripſit; de LAET n. 11. qui eundem cum baccis Lauri comparavit ejusque ſtructuram internam ſatis apte explicavit; PARKINSONVM n. 12. qui ejusdem capulam obſervavit atque foliorum compagem accuratius deſcripſit itemque flores cum illis Corni ex TRADESCANTII relatione comparavit; HERMANNVM n. 22.

THOL. ZORN. *D.* Berlin 1714. 4t. cum rariorum figuris æri inciſis. pag. 608.

ww) *Petiveriana III. ſeu Naturæ Collectanea domi foriſque Auctori communicata a* IAC. PETIVER, *Reg. Societ. Socio.* Lond. 1717. fol. p. 11. n. 232.

xx) *Gazophylacii naturæ & artis decas quinta* &c. *a* IAC. PETIVER, *Pharmacop. Londinenſi & Reg. Soc ſocio.* Londini 1706. 8v. ubi p. 95. annectitur *an Addition to my Hortus ſiccus* &c. n. 24.

n. 22. qui floris petala ſeu ſegmenta quinque numeravit; IOHNSONVM n. 7. & præcipue PLVKENETIVM n. 23. qui foliorum integrorum & triloborum figuram accuratius delineatam exhibuit, poſtremus præterea de genere, cui adſcribenda ſit hæc ſtirps, ut & de nomine ejus ſpecifico primus cogitavit, ſed, ut mihi videtur, ex ſola baccæ ſimilitudine: vix enim probabile eſt, eum floris quoque ſtructuram noviſſe, quia hujus nec iconem nec deſcriptionem propalavit.

Poſt longum itaque ſilentium, quantum mihi conſtat, nempe a. 1737. denique 31) MARCVS CATESBY *yy*) rami cum foliis, flore & fructu figuram genuinam, ac inſuper vivis coloribus illuſtratam, ſervato *Corni* nomine Plukenetiano, ſecundum obſervationes in ipſa Florida factas, cum publico communicavit. Deſcriptio ejus brevis, cum inſertis notis ex ipſis Auctoris figuris deſumtis & cancellis incluſis, hæc eſt latine verſa. *Eſt arbor plerumque parva, cujus truncus utplurimum pedem craſſitudine non excedit; folia in tres lobos valde profunde inciſa* (quorum quatuor tantum petiolis ſatis longis adhærentia ramus depictus ſiſtit: integra & in deſcriptione & in figura omiſſa ſunt). *Martio menſe profert faſciculos florum exiguorum luteorum, qui ſinguli ex quinque petalis* (nunc quinque nunc ſex eorum, atque præter ea involucrum commune tetraphyllum vel pentaphyllum, cinerei coloris, tres floris pedunculos, proxime ad hujus ſegmenta ortos, & flores ſpicatim diſpoſitos ſuſtinentes includens *zz*) ſed

 matu-

yy) *Hiſtory of Carolina, Florida and the Bahama Islands* &c. *by* MARK CATESBY *F. R. S.* Vol. I. Lond. 1731. fol. max. p. & t. 55. Idem Opus in Germanicam linguam verſum & cum GE. EDWARDI avium hiſtoria conjunctum opera Io. Mich. Seeligmanni Norimbergæ prodiit titulo: *Sammlung verſchiedener und ſeltener Vögel,* &c. dritter Theil fol. 1753. ubi tab. X. eadem reperiuntur.

zz) Vt in Tab. noſtræ VI. fig. 8. *f.* & fig. 12. *l.* alio tamen ordine & numero. Conſ. explicatio harum figurarum ſupra p. 327. ſq. ubi involucri

matureſcente fructu non perſiſtens, icon oſtendit) *conſtructi ſunt, quibus ſuccedunt baccæ, magnitudine & figura Lauri baccis haud diſſimiles, ex longis pedunculis* (ex longo pedunculo, in quo nullum involucri communis veſtigium ſuperſtes eſt, prope folii cujusdam petiolum orto, in duos longiores diviſo & denuo in duos ſatis adhuc longos ſubdiviſo) *rubris* (coloris miniati) *pendentes & calyci* (ſatis magno) *pariter rubro* (miniato & ad oras crenato ſeu dentato) *uti glandes, inſidentes.* (Conf. tab. VI. fig. 20. ejusque explicatio ſup. p. 329.) *Baccæ, primum virides, maturæ cæruleſcunt. Creſcunt hæ arbores in plerisque terræ continentis Americæ ſeptentrionalis regionibus & plerumque in ſolo fertili. Anglico climati adſueſcunt, quemadmodum Peckhami in horto D.* COLLINSONI *& Fulhami in horto D.* GRAY *per aliquot annos frigori reſtiterunt.* 32) Idem **Corni** nomen pariter retinuit PHIL. MILLERVS in tertia, (& forſan jam in duabus prioribus) ſui Dictionarii Hortulanorum editione *a* 3) ut & in quinta *b* 3). In utraque editione citata habitus totius ſtirpis non deſcribitur, fuſius autem ejus cultura tum per nucum plantationem, tum per radicum reptilium propagationem.

volucri hujus partes pro gemmæ ſquamis ſeu ſtipulis declarantur & pedunculorum florigerorum ortus potius prope novella folia, in gemma ſimul contenta *g* fig. 8. *m* fig. 12. indicantur.

a 3) *The Gardeners Dictionary* &c. *by* PHIL. MILLER, *Gardener to the Worſhipful Company of Apothecaries at their Botanick-Garden at Chelſea, and F. R. S. the third edition corrected.* London 1737. fol. maj.

b 3) Teſte Germanica translatione, titulo: *Das Engliſche Gartenbuch, oder* PHIL. MILLERS, *Gärtners der Preiſswürdigen Apothecker-Geſellſchafft in dem Kräuter-Garten zu Chelſea, und Mitgliedes der Königl. Engliſchen Societät der Wiſſenſchafften, Gärtner-Lexicon* &c. *nach der fünfften, vermehrten und verbeſſerten Ausgabe aus dem Engliſchen auf das ſorgfältigſte in das Deutſche überſetzet von D.* GE. LEONH. HVTH, *der Republik Nürnberg ordentlichen Phyſico.* Erſter Theil. Nürnb. 1750. fol. maj.

nem. Additur, creſcere hanc ſtirpem copioſe & in Virginia & in Carolina. 33) Poſt hos vero CAROLVS LINNÆVS, ſyſtematum botanicorum reformator celeberrimus, hanc ſtirpem ***Lauri*** generis ſpeciebus adſcripſit *c* 3) & ***Laurum foliis integris & trilobis*** vocavit *d* 3).

Nihilominus nonnulli adhuc inter nomina arboris Saſſafras vulgaria illius ſpecifici Plukenetiani tantum mentionem fecerunt, e.gr. 34) ISAACVS RAND *e* 3) qui præter corni nomen & aliquot

c 3) In ſui *Syſtematis Naturæ prima editione* Lugd. Bat. 1735. fol. max. regni veget. p. ultima *Saſſafras* a *Lauro* adhuc diſtinxit ita, ut hanc octandriis, illam decandriis adſcripſerit, atque præterea ſigno † notaverit, quod ipſi denotabat genus novum a ſe conſtitutum. In *prima* etiam *Generum Plantar. eorumque characterum naturalium* &c. *editione* ibid. 1737. 8vo maj. in *monendis ſeu obſervationibus circa genera data pro uberiori explicatione* p. 382. ad pag. 120. num. 338. (ubi Lauri character proponitur) adhuc dubius Saſſafras cum Lauro conjunxit & propterea in indice illam iterum ſigno † notavit. Eodem vero adhuc anno 1737. in Horto Cliffortiano, Amſtelod. fol. maj. edito, p. 154. non ſolum hanc ſtirpem nominavit *Laurum*, ſed etiam in nota adjecta hanc ſuam ſententiam confirmavit his verbis: „*Arbor etiamnum apud nos non floruit, flores tamen nobis obtulit Cl. D. Dillenius in Muſeo Sherardiano, quibus examinatis apertiſſime patuit, hanc arborem nil cum Corno commune habere, ſed abſolute hujus generis eſſe.*" Hinc in *Generum Plantar. editione ſecunda aucta & emendata* Lugd. Bat. 1742. 8. maj. p. 114. n. 400. eandem aliasque ſtirpes plures, pro diſtinctis generibus ab aliis habitas, aperte cum Lauri ſpeciebus conjunxit.

d 3) *Hortus Cliffortianus* l. c. *Viridarium Cliffortianum* &c. Amſtelod. 1737. 8. maj. p. 35. *Materia medica L. I. de Plantis.* Holmiæ 1749. 8vo. p. 65. n. 193. *Species Plantar. T. I.* ibid. 1753. 8. maj. p. 371. n. 10.

e 3) *Horti Chelſeani Index compendiarius* &c. *Conſcripſit* Is. RAND, *Phar-*

quot ſynonyma antiqua nil addidit. 35) SAM. DALE *f* 3). Hic A. p. 324. *b.* ſtirpem hanc adſcribit *arboribus fructu calyculato, ſeu quorum fructus calyci inſidet acetabuli inſtar concavo, monopyrenus, nucleo integro, fructu per maturitatem ſicco, folio laciniato ſeu anguloſo, floſculis parvis luteis, baccis parvis nigricantibus, racematim congeſtis,* quem characterem imperfectum repetit p. 326. *b.* Ceterum inter ſynonyma illud Corni Plukenetianum adducit, ſed ne quidem a reliquis vulgaribus ordine diſtinguit, prætereaque nil novi addit. 36) CASP. NEVMANNVS *g* 3). Circa hiſtoriam natu-

Pharmacopœus Londinenſis, R. S. S. Horti Præfectus & Prælector Botanicus. Londini 1739. 8. maj. p. 60.

f 3) SAM. DALEI *M. L. Pharmacologia* &c. *quarta editio.* Lugd. Bat. 4. maj. Editionem hanc tantum recuſam, exemplar vero Londini biennio circiter ante eam impreſſum eſſe, ex præfatione colligi poteſt. *Prima editio* prodiit Londini 1693. 8. & eadem forma recuſa eſt Bremæ 1705. ut & *ſecunda vice cum A. Supplemento* 1713. *tertiam* editionem non vidi.

g 3) *D.* CASPAR. NEVMANNS, *geweſenen Königl. Preuß. Hof-Raths und Profeſſoris publici chemiæ practicæ, Decani beym Collegio Medico-Chirurgico in Berlin, Mitgliedes des Königl. Ober-Collegii medici, Adjuncti der Röm. Kayſ. Academiæ Nat. Cur. desgleichen Königl. Groß-Britanniſchen und Königl. Preuß. wie auch Päbſtl. Societät der Wiſſenſch. Mitgliedes, auch erſten Hof-Apotheckers Prælectiones chemicæ, herausgegeben von D.* IO. CHRISTIAN ZIMMERMANN. *Medic. Practico in Schneeberg.* Berlin 1740. 4. p. 910. quæ editio vero mutila & vitioſa eſt. Prodiit autem alia ſecundum exemplar Autoris correctior & multo auctior cura Dn. CHRISTOPH. HENR. KESSEL, titulo D. CASP. NEVMANNS &c. *chymiæ medicæ dogmatico-experimentalis oder der gründlichen und mit Experimenten erwieſenen mediciniſchen Chymie* &c. IV. tomi (qui ſummatim comprehendunt X. partes) Züllichau 1749—1755. 4. ubi tom. II. Part. III p. 239. Saſſafras examen reperitur. *Idem opus in compendium redactum* eodem titulo II. Voluminibus ibid. excuſum eſt 1756. 4. ubi Vol. I. p. 887. idem argumentum

naturalem Saſſafras quæ adducuntur, omnia ex Auctoribus citatis deſumta ſunt, & inter ſynonyma Corni nomen Plukenetianum quoque occurrit. Ceterum aſſeritur, Saſſafras Hernandi eſſe eandem ſtirpem, ac illam Piſonis, quod tamen nec cum deſcriptione, nec cum icone utriusque convenit.

Ex Auctoribus ejusdem ævi nonnulli, quorum opera poſt demum citata in lucem edita ſunt, de ullo charactere & nomine generico nondum ſolliciti fuerunt, ad quos pertinet 37) ELISAB. BLACKWELL *b* 3). Hæc vivis coloribus exhibet, præter fruſtum radicis cortice adhuc tectæ & corticis ſeparati, ramum hujus ſtirpis cum foliis integris, bilobatis & trilobatis, petiolis valde longis præditis, ut & hujus ramulum florentem cum quinque pedunculis, ex faſciculo foliolorum integrorum pallide virentium & a gemmæ ſtipulis nudatorum provenientibus, quorum brevibus pedicellis lateralibus, foliolis linearibus ſuffultis, adhærent ſpicatim flores exigui lutei hexapetali: & hæc omnia ſatis apte repræſentavit; ſed racemus, quem addidit, baccarum exiguarum oblongarum, coloris badii, & calyculis ſeu capulis reſpectu baccarum magnis dilute ſpadiceis brevibusque pedunculis ejusdem coloris adhærentium, alius procul dubio ſtirpis productum eſt. Arbor dicitur magna & Virginiæ incola. Ceterum nomen tantum officinale illudque C. Bauhini adducitur, quem defectum vero editio Norimbergenſis *i* 3) ſupplevit. 38) IAC. NEWTON *k* 3) qui iconem arboris tum

tum exponitur. Singulæ hæ editiones poſthumæ ſunt: A. namque 1737. diem ſupremum obiit.

b 3) *Curious Herball* &c. *by* ELIZABETH BLACKWELL &c. Vol. II. Lond. 1739. fol. maj. tab. 267.

i 3) *Herbarium Blackwellianum emendatum & auctum* &c. Centuria III. Norimb. 1757. fol. maj. tab. & expoſ. lat. atque germ. n. 267.

k 3) *Compleat Herbal of the late* JAMES NEWTON, *Med.* London 1752.

tum foliis ficulneis cum ramulo Johnſoni ex Gerhardo, tum folio dentato ex Muntingio ſiſtit: priori adſculptum eſt ***the Saſſafras tree Ger.*** poſteriori ***the Saſſafras tree with indented leaves Munt.***

Alii deinde nomen Linnæanum quidem adduxerunt, ſed inter reliqua ſynonyma ita, ut haud conſtet, quodnam nomen pro generico genuino habeant. Huc pertinet 39) STEPH. FRANCISC. GEOFFROY *l* 3). Hic ligni genuini characterem his tradit: „*Lignum eſt ex rufo albicans, rarum & leve, cortice fungoſo,* „*foras cinereo, intus ferrugineo, ſapore acri, ſubdulci, aromatico;* „*odore*

8. maj. tab. 164. Hoc opus in tabb. 176. continet tantum inſignem numerum iconum ſtirpium æri inciſarum, ſed valde imminutarum: unica enim pagina ſeu tabula ſiſtit viginti & plures figuras, quibus nomen Anglicanum tantum adſculptum eſt. Præfatio docet, auctorem jam a. 1680. cœpiſſe has icones colligere & ætate provectiorem ſecum quidem conſtituiſſe, easdem deſcriptione illuſtrare; ſed morte ſubitanea e vivis ereptum ultra pomiferarum arborum expoſitionem (quæ ſigillatim acceſſit & tabb. 35. comprehendit) non perveniſſe, totum autem opus diu latuiſſe & nunc absque mutatione in publicum editum eſſe, hinc etiam ex ſyſtematicis botanicis tantum citantur Moriſonus, Raius, Hermannus & Tournefortius.

l 3) *Tractatus de materia medica ſive de medicamentorum ſimplicium hiſtoria, virtute, delectu & uſu. Auct.* STEPH. FRANC. GEOFFROY *Doct. Med. Pariſienſi, Reg. Scientiar. Academiæ Pariſienſ. Regiæque Soc. Londinenſis Socio, nec non Chymiæ in Horto Reg. & Medicinæ in Regio Franciæ Collegio Profeſſore. Tomus ſecundus de vegetabilibus exoticis.* Pariſiis 1741. 8. maj. p. 244. In Gallicam linguam traductus titulo: *Traité de la matiere medicale, traduit en François par M.* Tome ſecond traité des Vegetaux Sect. I. de medicamens exotiques.* Paris 1743. 12. maj. p. 422. In Germanicam linguam verſus titulo: *Abhandlung von der Materia Medica &c. Zweyter Theil von den ausländiſchen Pflanzen aus dem lateiniſchen überſetzt.* Leipzig 1761. 8. maj. p. 361.

„*odore fragrante ad Fœniculi odorem accedente. Ex Virginia, Braſi-*
„*lia aliisque Americæ provinciis ad nos venit. Adulteratur nonnunquam*
„*Ligno aniſato, ſeu ligno aniſi I. B. m 3) quod a ligno Saſſafras odo-*
„*re ſeminis aniſi, gravitate, reſinoſa denſaque ſubſtantia facile diſtin-*
„*guitur.*“ Hæc ſequuntur ſtirpis hujus nomina vulgaria, in-
„terque hæc illud quoque Plukenetianum & Linnæanum, ejus-
que deſcriptio ex Monardo, Io. Bauhino & Piſone collecta, qui-
bus hæc adduntur: „*Flores racematim congeſti, longis pedunculis*
„*inſidentes parvi ſunt, quinquefidi, laciniis deciduis* (quod perperam
„aſſeritur, conf. p. ſup. 329.), *quos excipiunt baccæ Lauri baccis ſimi-*
„*les, corolla rubra veluti cupula comprehenſæ.* Diſtinguit ab hac ſpecie
duas illas, quas Piſo deſcripſit, cujus verba breviter repetit.
40) Frid. Zwingervs *n* 3) hiſtoriæ hujus ſtirpis nihil addi-
dit, præter nomen Linnæanum ſpecificum & has notas imper-
fectas: „*folia laciniata triloba; floſculi lutei racematim congeſti;*
„*fructus uniformis per maturitatem niger baccis Lauri ſimilis.*“

Alii denique, & quidem Botanici celeberrimi, nomen ge-
nericum & ſpecificum a Linnæo propoſitum ut ſolum genui-
num elegerunt, qui ſunt 41) Io. Frid. Gronovivs *o* 3). Hic
A. indicat 1. nomen Linnæanum ex H. Cliff. 2. Plukenetianum

 (quo

m 3) Dequo conf. pag. ſuper. 291, n. 17. ut & not. *z* & *a a*.

n 3) Theod. Zwingeri *der Artzneyk. Doct. Prof. und Stadt-Artzter zu Baſel, wie auch Hochf. Baden-Durlach. Geheim. Hof-Raths und anderer Deutſchen Reichs-Fürſten Leib-Medici, Theatrum botanicum; überſehen und vermehrt durch* Frid. Zwinger. *des ſeel. Authors Sohn, der Philoſophie und Artzneyk. Doctor, des Durchl. Baden-Durlach. Hauſes Hofrath und Medicus.* Baſel 1744. fol. maj. p. 239. conf. n. 25.

o 3) *Flora Virginica, exhibens plantas, quas V. C.* Io. Clayton *in Virginia obſervavit atque collegit. Easdem methodo ſexuali diſpoſuit ad genera propria retulit: nominibus ſpecificis inſignivit & minus cognitas deſcripſit* Io. Fred. Gronovivs. *Pars I.* Lugd. Bat. 1739. & unacum parte II. ibid. 1743. 8. maj. p. 46.

(quo Clayton uſus fuit), quibus ut ſynonyma junguntur 3. Cornus mas ſeu Saſſafras laurinis foliis indiviſis &c. Pluk. Amalth. *p* 3) & 4. Saſſafras forte Lauri foliis Piſ. *q* 3). 42) ADRIANVS van ROYEN *r* 3). Hic pariter utitur nomine Linnæano & tanquam ſynonymum addit Plukenetianum. 43) IO. GE. HENR. KRAMERVS *s* 3). Hic inter Lauri ſpecies recenſet Saſſafras ſolo Linnæano nomine ſpecifico. 44) CHRISTIAN. GOTTLIEB LVDWIG. *t* 3). Hic pariter, ad mentem Linnæi, Lauri generi adſcribit Saſſafras, huicque pro charactere ſpecifico tribuit folia trilobata, trinervia; flores ex alis foliorum in involucris (quibus gemmas intelligit: vid. Eiusd. charact. gener.) tetraphyllis; florem & fructum Lauri. 45) EVER. IAC. van WACHENDORFF *u* 3) qui inter Lauri ſpecies n. 7. ſolum nomen Linnæanum affert.

46)

p 3) Vid. ſupra n. 23.

q 3) Vid. ſupra n. 14.

r 3) ADR. *van* ROYEN, *M. D. Medicinæ, Botanices & Collegii practici in Batavia, quæ Leydæ eſt, Academia Profeſſoris Floræ Leydenſis prodromus, exhibens plantas, quæ in Horto Academico Lugduno-Batavo aluntur.* Lugd. 1740. 8 maj. p. 227.

s 3) IO. GE. HENR. KRAMER *Philoſ. & Medicinæ Doctoris Tentamen botanicum emendatum & auctum, ſive Methodus Rivino-Tourneſortiana emendata & aucta* &c. Viennæ Auſtr. 1744. in tabulis fol. ord. & maj. p. 141.

t 3) D. CHRIST. GOTTL. LVDWIG, *Med. P. P. extraord. & Colleg. B.M. V. h. t. Præpoſiti Definitiones generum plantarum auctæ & emendatæ* Lipſ. 1747. 8 maj. n. 133. p. 36. *Ejusdem, Ord. Med. in Acad. Lipſ. Decani, Definitiones Generum Plant. olim in uſum auditorum collectas nunc auctas & emendatas edidit D.* GE. RVD. BOEHMER *Med. Prof. publ. ord. Wittebergenſis.* Lipſ. 1760. num. 188. p. 64.

u 3) *Horti Vltrajectini Index. Auctore* EVER. IAC. *van* WACHENDORFF, *Med. Doct. Medicinæ, Chem. & Bot. Prof. Ord.* Traj. ad Rhen. 1747. 8. maj. p. 259. n. 724.

46) Conwallader Colden v 3). Hic poſt nomen ſpecificum Gronovianum (ſeu Linnæanum) omnium fructificationis partium characterem his tradit. Calyx: *nullus, niſi fundum corollæ Calycem diceres.* Corolla: *Petala ſex ovato-acuminata.* Stamina: Filamenta *novem, compreſſa;* Antheræ *erectæ compreſſæ, ſtaminibus latiores, fere quadratæ;* Corpuſcula *ſex, globoſa, mollia, petiolo breviſſimo affixa, germen circumſtantia.* Piſtillum: Germen *globulare;* Stylus *unicus, in quibusdam floribus ejusdem arboris ſtyli duo;* Stigma *obtuſum.* Pericarpium: Drupa *fere ſicca, in calyce locata, ſicut glans quercina, quæ, quum areſcat, fit* Nux *globularis, parum compreſſa;* Nucleus *ejusdem figuræ.* His ſubnectit: „*Stamina* „*facile deiicit; Flores pedunculati, in racemis, ad extremitates ramo-* „*rum; Folia ſurculorum unius anni elliptica, integra, ligni veterioris* „*trilobata.*" 47) Io. Hill x 3) inter Lauri ſpecies n. 5. recenſet hanc ſtirpem nomine ſpecifico Linnæano cum ſolo C. Bauh. ſynonymo. Deſcriptio arboris brevis latine verſa hæc eſt: „*radix brachiata valde longa & ſparſa, ſolum haud profunde penetrans;* „*truncus ſimplex, mediocriter craſſus, non valde altus; frondoſa pars* „(the top) *ramoſa & ſparſa; folia ramis irregulariter adhærentia,* „*perpetuo virentia, juniorum aliqua figuræ ovalis, indiviſa & in ex-* „*tremitate obtuſe mucronata, reliqua in tres lobos diviſa & fici foliis* „*quodammodo ſimilia, ſuperius obſcure viridia, inferius albicantia; flo-*

qq 3 „*res*

v 3) *Plantæ Coldenhamiæ in Provincia Noveboracenſi Americes ſponte creſcentes, quas ad methodum Cl. Linnæi ſexualem anno 1742. &c. obſervavit & deſcripſit* Conwallader Colden. pag. 119. n. 94. Reperiuntur hæ plantæ deſcriptæ in *Actis Societatis Reg. Scientiarum Vpſalienſis ad annum 1743.* Stockholmiæ 1749. 4. maj. p. 81—136. & *ab anno* 1744. *ad* 1750. ib. 1751. p. 47—82. in ſumma 237 plantæ.

x 3) *General Hiſtory or new and accurate Deſcriptions of the animals, vegetables and minerals &c. by* Iohn Hill *Med. Doct. Acad. Reg. Scient.* Burdig. &c. *Soc. Volumina III.* Lond. 1748—1752. *Volumen II. a Hiſtory of Plants* 1751. p. 412.

„res, racematim longis pedunculis inſiſtentes, parvi; baccæ figura & mag- „nitudine Lauri.“ 48) Phil. Millervs ſupra n. 32. citatus y 3). In binis poſterioribus editionibus laudatus Auctor nunc inter Lauri ſpecies Linnæi nomine ſpecifico recenſet Saſſafras, edit. ſexta n. 11, ſeptima n. 7. In ſexta dicuntur hæ ſtirpes Americæ ſeptentrionalis indigenæ, ubi plerumque creſcunt in ſolo parum humido (*on low ſwampy ground*), nunquam vero ad altitudinem inſignem aſſurgunt, neque earum trunci valde craſſi evadunt, quare fruticibus annumerari poſſunt. Radices earum ſub terra ſerpunt & in nativo ſolo producunt permultos ſtolones; ſed in Anglia hæ ſtirpes haud facile longævæ fiunt: hiemis enim ſeveræ frigore plerumque deſtruuntur & æſtatis fervidæ ſiccitate ſæpius pereunt etſi ſolo valde humido implantentur, neque hiemali tempore in caldariis melius conſervantur. Poſt hæc fuſior ſequitur inſtructio, quomodo tum baccis tum radicibus propagari queant, cujus ope harum ſtirpium aliquæ ultra ſeptem pedes aſſurgebant ramis bene inſtructæ. In Anglia fructum haud fert hæc ſtirps, ſed baccæ ex America petuntur. In ſeptima editione hæc illuſtrantur ſequentibus. Saſſafras arbor valde communis eſt in plerisque Americæ ſeptentrionalis partibus, ſed raro octo vel decem pedes altitudine ſuperat. Radices ibidem valde luxuriant & ſtolonibus ſuis ſolum longe lateque occupant, ubicunque hoc augmentum ipſis conceditur. Rami ornantur foliis differentis figuræ & magnitudinis: quædam eorum ſunt figuræ ovalis & integra, quatuor circiter digitos longa, tres lata; alia profunde dividuntur in tres

y 3) *The Gardeners Dictionary* &c. *The ſixth edition carefully reviſed, and adapted to the preſent practice by* Phil. Miller *F. R. S.* &c. *and Member of the Botanic Society at Florence.* London 1752. *The Gardeners Dictionary* &c. *the ſeventh edition, reviſed and altered according to the lateſt ſyſtem of Botany, and embelliſhed with ſeveral copper Plates, wich were not in the former Editions. by* Phil. Miller &c. London 1759. fol. maj.

tres lobos, & hæc ſex digitos longitudine totidemque latitudine extremitatibus loborum lateralium æquant; ſitum tenent alternum petiolo valde longo inſtructa, lucido virore gaudent, autumno cadunt. Quam primum verno tempore propullulant folia, mox comparent flores proxime infra illa ſuper tenuibus pedunculis, quorum ſinguli ſuſtinent tres vel quatuor exiguos flores luteos ex quinque ovalibus petalis concavis & octo ſtaminibus conſtructos in maſculis, qui reperiuntur in ſtirpibus a femineis diſtinctis: feminei flores inſtructi ſunt germine ovali, quod poſtea abit in baccam ovalem, quæ matura cærulea fit. 49) du Hamel du Monceau z 3) Ab Auctore hujus operis p. 350. inter Lauri ſpecies n. 7. recenſetur Laurus foliis integris & trilobis *Lin. H. Cliff.* Cornus *Pluk.* Saſſafras *C. B. P.* & p. ſeq. affirmatur, omnes Lauri ſpecies tempore hiemali ſua retinere folia. P. 352. ille addit, Gallos obtinere Saſſafras ex Canadæ regione Iroquoenſium, ſed valde raram adhuc eſſe hanc ſtirpem in Gallia. Notum tantum eſſe, ejus lignum, quod illis ex Florida aliundeque affertur, ſaporis eſſe acuti, aromatici, odoriſque fœniculacei, quibus tribus verbis addit uſum ejus medicum. His jungit, ipſam arborem vulgarem eſſe in Luiſiana; lignum ejus flammam haud concipere, niſi ab aliis lignis excitetur, moxque extingui, quam primum ignis removetur; D. Sarrazin retuliſſe, hanc arborem amare ſolum bonæ notæ, eundemque comperiſſe, eam in Canada ſimpliciter vocari Laurum. His denique p. 352. ** n. 7. accedit icon ligno excifa ſolius folii trilobati, æque ferme lati ac longi, cujus lobus medius quidem latiſſimus, ſed lateralibus vix longior eſt (conf. Obſer-

z 3) *Traité des Arbres & Arbuſtes, qui ſe cultivient en France en pleine Terre. Par M.* du Hamel du Monceau, *Inſpecteur general de la Marine; de l'Academie Royale des Sciences, de la Societé Roy. de Londres, Honoraire de la Societé d'Edimbourg & de l'Academie de Marine.* Tome premier à Paris 1755. 4. maj. pag. 350.

Obſervat. tab. VI. fig. 10.) quorumque omnium apices repræſentantur acuti. 50) PETRVS KALM *a* 4). Hic A. ſtirpem hanc ad mentem LINNÆI p. 219. n. 31. pariter vocat ***Laurum***, eandemque ſponte, & quidem copioſe, creſcentem a. 1748. invenit in Penſylvania prope Philadelphiam p. 216, & 290; inter Philadelphiam & Willmington p. 294, & in Nova Jerſey, regione citra fluvium Dellaware orientem verſus Penſylvaniæ oppoſita p. 481. Quæ ſigillatim de eadem arbore recenſet, p. 290. reperiuntur, quorum primaria hæc ſunt. In Philadelphiæ vicinia hinc inde creſcebat in ſilvis, fruticetis, & ad ſepes. In arvis ut ſilveſcerent ceſſatis inter primas erat arbores, quæ propullulabant, & quidem in tanta copia, uti in Suecia Betulæ in tractibus ſilvoſis, vetuſtis exuſtisque (*alte ausgebrante Waldſtriche*, *Svecis Swedjeland*). Humus, quæ illam alebat, arida atque laxa erat, coloris lateritii pallidioris, & maximam partem

a 4) *Des Herrn* PETER KALMS, *Profeſſors der Haushaltungskunſt in Aobo, und Mitgliedes der Königl. Schwed. Akademie der Wiſſenſchafften, Beſchreibung der Reiſe, die er nach dem Nördl. Amerika auf Befehl gedachter Akademie und öffentl. Koſten unternommen hat. Der zweyte Theil Eine Ueberſetzung.* Göttingen 1757. 8. quæ pars conſtituit partem decimam illius itinerum collectionis, quæ ibid. ſumtibus viduæ Abrami Vandenhœk prodiit titulo: *Sammlung neuer merckwürdiger Reiſen zu Waſſer und zu Lande.* LINNÆVS Syſt. nat. edit. X. Holm. 1760. citat hoc opus titulo: KALM. *Iter America Sept.* Holm. 1756. 8. ſed hoc exemplar Suecica vernacula conſcriptum eſt. Alia autem verſio Germanica nunc ſub prælo ſudat Lipſiæ apud Gottfr. Kieſewetter pariter in 8. cujus prima pars jam in publicum prodiit hoc titulo: *Reiſe nach dem Nördlichen America, welche auf Befehl der Königl. Schwediſchen Akademie der Wiſſenſchafften und auf allgemeine Koſten von* PETER KALM, *öffentl. Lehrer der Oeconomie zu Abo und Mitglied der Königl. Schwediſch. Akad. der Wiſſenſch. iſt verrichtet worden.* Leipz. 1754. Altera pars nondum excuſa eſt.

partem ex ſabulo conſtabat pauco luto mixto, nec pinguis ſed macra apparebat, qualis etiam humus Novæ Jerſey pag. 472. deſcribitur & quidem magis adhuc ſabuloſa & valde macra. Occurrebat autem hæc ſtirps in ſilvis aliis arboribus interſerta, ſæpe etiam ſparſim ad ſepes, ubique vero eodem gaudebat virore; nunquam autem A. illam reperit in locis udis humilibusve. Radices ejus longe lateque ſe extendunt & hinc inde ſtolones protrudunt, qui vero propagationi haud inſerviunt, quia perpaucas fibras ſpargunt, proptereaque nullam firmitatem in humo acquirere poſſunt. Pro plantanda ergo hac ſtirpe acquirendæ ſunt baccæ, quæ autem difficulter obtineri poſſunt, quia aves plerumque illas devorant antequam matureſcunt. Teneris ſtolonibus vaccæ avide inhiant, quas ubique inveſtigant. P. 481. his addit ſequentia. Sueci in Nova Jerſey degentes hanc arborem vocant & **Saltenbras** & **Salſenfras:** prius tamen nomen magis commune eſt. Quando hujus arboris lignum igni injicitur, eundem edit ſtrepitum, ac ſi ſal inſperſus fuiſſet: unde Sueci procul dubio ſuam denominationem deſumſerunt & nomen Saſſafras proprium detorſerunt. Quando novelli ſtolones vel arboris rami abſciſſi admoventur naribus, fortem quidem, ſed gratum ſpirant odorem. 51) IACOB. CHRISTIAN. SCHÆFFER b 4). Ab hoc A. P. III. p. 269.

b 4) IACOBI CHRISTIANI SCHÆFFER, *Sereniſſ. ac Potentiſſ. Regis Daniæ Norwegiæ a Conſiliis, Philoſoph. Doct. Gymnaſ. Acad. Alton. Profeſſoris honorarii, Eccleſ. Evang. Ratisb. Miniſtri, Acad. Imper. Roboret. Berol. ac Bavaricæ Societ. Litterar. Duisb. & Teuton. Gœttingens. nec non Liber. Art. Lipſienſ. Socii, Botanica expeditior, genera plantarum in tabulis ſexualibus & univerſalibus æri inciſis exhibens.* Ratisbonæ 1760. 8v. max. ſ. 4to. anguſtior. *Pars I. Tabulæ ſexuales exhibentes Syſtema Linneanum. Mar. Eliſ. Fridrichin ſculpſit Ratisbonæ. P. II. Tabulæ univerſales, ſiſtentes omnes fructificationis partes ſecundum Syſtema* Rivino-

p. 269. n. 228. Saſſafras officinarum etiam *Lauri* ſpeciebus adnumeratur eique ut notæ ſpecificæ tribuuntur folia triloba trinervea, flores ex alis foliorum in involucris tetraphyllis *c* 4).

Plures Auctores, qui hujus ſtirpis figuram vel deſcriptionem aliquam dederunt, nunc quidem haud recordatus ſum. Eosdem ex itinerariis conquirere, ſupervacaneum duxi, quia illorum Auctores raro iis inſtructi ſunt qualitatibus, quæ in accurato obſervatore deſiderantur. Speciminis loco ſint 52) HISTORIA VNIVERSALIS REGIONVM POPVLORVMQVE AMERICÆ *d* 4). Vbi de Canadæ, Luiſianæ & Floridæ regione ex CHARLEVOIX *e* 4) relatione p. 479. ſeqq. agitur, p. 544. indicat, circum-

Rivino-Tournefortianum. Eadem ſculpſit ibid. P. III. Synonymia generum plantarum. Accedit *index generalis in tres partes.*

c 4) Alio in opere, quod IDEM Germanica lingua edidit hoc titulo: *Erleichterte Arzneykräuter-Wiſſenſchafft, nebſt vier Kupfer-Tafeln mit ausgemahlten Abbildungen*, Regenſpurg 1759. 4to. huius ſtirpis nulla adhuc fit mentio.

d 4) *Allgemeine Geſchichte der Länder und Völcker von America. Zweiter Theil* &c. Halle 1753. 4to.

e 4) *P. de* CHARLEVOIX *Journal d'un Voyage fait par ordre du Roy dans l'Amerique ſeptentrionale* &c. Quod conſtituit partem quartam operis ſui, quod inſcribitur: *Hiſtoire & Deſcription generale de la Nouvelle France* à Paris 1744. Tabulæ, quas idem A. Hiſtoriæ Iaponiæ (*Hiſtoire & Deſcription generale de Iapon* &c. *par le P. de* CHARLEVOIX, *de la Compagnie de Jeſus, Tome II. à Paris* 1736. 4. *maj.*) pro illuſtranda hiſtoria naturali pag. 552. ſeqq. addidit, ex ENGELB. KÆMPFERI Hiſtoria Iaponiæ (*Hiſtoire naturelle, civile & eccléſiaſtique de l'Empire du Japon. Compoſée en Allemand par* ENGELB. KÆMPFER, *Docteur en Medicine à Lemgow, & traduite en François ſur la verſion Angloiſe de* IEAN. GASPAR SCHEVCHZER, *Membre de la Societé Rojale & du College des Medecins a Londres. Tome I. a la Haye* 1729. *fol. maj.* *Idem*

cumcirca munimentum ſeu caſtellum, ad ſinum maris Michigan in Luiſiana exſtructum, arva ſtirpibus Saſſafras eſſe refertiſſima, unde aura balſamicum ſpirat odorem; ibidem vero nullam earum in altam aſſurgere arborem uti in Canada, ſed frutices manere humi propemodum ſerpentes; p. 574. e contrario docet, arbores regionis Floridæ plerumque ſtupendam acquirere altitudinem & craſſitudinem, interque eas etiam occurrere illas Saſſafras variarum ſpecierum. P. 724. addit, hanc ſtirpem magna in copia etiam provenire in Nova Georgia, in vicinia Vrbis Eben-Ezer, quæ Salisburgo emigrantibus conceſſa eſt. P. 813. ubi inſulæ Tabago hiſtoria traditur, peculiaris deſcribitur arbor, quæ *Lignum Cinnamomi* (*Zimmetholz*) itemque Floridanorum *Pavame* Europæorumque *Saſſafras* vocatur, & elegantiſſimis Novi Orbis arboribus comparatur. Brevis eius deſcriptio latine reddita hæc eſt. „*Recto aſſurgit trunco, qui viginti quinque trigintaque pedum altitudinem attingit prius, quam ramos ſpargit. Folia eius tum figura & colore, tum etiam odore, Lauri foliis ſimilia ſunt. Lignum eius rubeum eſt & ſuavis odoris, ſolidum, planum & ad ſcriniariorum opera inde paranda aptiſſimum. In hac inſula ædificia ex eo ſtruuntur. Rami tam denſe conferti ſunt, ut nihil ſub iis procreſcere poſſit, præter herbam exilem perpetuo virentem & bene olentem. Eiusmodi arbor fert grana piperi rotundo ſimilia fortisque ſaporis, quæ pſittaci amant: hinc etiam nidos ſuos ſuper his arboribus ædificant, quia præterea*

Idem opus eodem titulo prodiit Amſteled. 1732. *in* 8v. *ſeu* 12. *maj.*, *quæ editio vero his tabulis caret)* & EIVSD. Amœnitatibus exoticis *(Amœnitatum exoticarum politico-phyſico-medicarum Faſciculi V.* &c. *Auctore* ENGELB. KÆMPFERO, *D. Lemgoviæ 1712. 4 maj.)* mutuatæ, ſed multum imminutæ, earumque expoſitiones etiam ex eodem potiſſimum hauſtæ ſunt, nec illis novæ acceſſerunt. Num ea, quæ in Novæ Franciæ hiſtoria occurrunt, pariter ex aliis tantum compilata, an ex propriis obſervationibus collecta ſint, me latet: hoc opus enim ad manus meas nondum pervenit.

„*frondium denſitas omnem illis præbet ſecuritatem earumque viror plu-*
„*marum colori reſpondet. Corticem arboris aromaticam omnes deſide-*
„*rant, qui diarrhæis corripiuntur, quæ inſuper ventris tormina in ge-*
„*nere ſedat, aſthma tollit obſtructionesque. In aëre ſiccata ferculis pa-*
„*rem conciliat ſaporem gratum, ac Cinnamomum, unde etiam par no-*
„*men obtinuit.* Ex hac autem deſcriptione, utut imperfecta & manca, facile elucet, hanc arborem Pavame & Saſſafras perperam appellari multumque ab illa differre & potius Cinnamomi ſilveſtris ſpeciem quandam eſſe; probat vero illa ſimul, quam facile ſeduci queant peregrinatores, obſervationum fundamentis minus ſufficienter inſtructi. 53) Anno 1746. in publicum edi cœpit gallica traductio ampliſſimæ Historiæ Generalis Itinervm *f*4) quam erudita Anglorum Societas concinnavit & vernacula ſua conſcripſit, in Gallicam vero traduxit Anton. Francisc. Prevost, Abbas & Sereniſſ. Principis de Conti Eleemoſynarius *g*4). In hac collectione plura de Saſſafras arbore invenire haud potui, quam ſequentia latine reddita *h*4). „*Notandum eſt, hanc arborem ſatis vulgarem eſſe in* „*re-*

*f*4) *Hiſtoire générale des Voïages, ou nouvelle Collection de toutes les Relations des Voïages par Mer & par Terre, qui ont été publiées jusq' à preſent dans les différentes Langues de toutes les Nations connues* &c. à Paris & à Lauſanne 4. maj.

*g*4) Hæc quidem Gallicæ verſionis titulus non indicat, attamen præfatio.

*h*4) Vol. XV. p. 257. ubi hiſtoria naturalis Americæ ſeptentrionalis in genere exponitur. Additur hoc loco quidem, de Saſſafras virtutibus dictum jam eſſe in Mexicæ & Carolinæ deſcriptione; ſed illius Vol. XII. & hujus Vol. XIV. hiſtoriam fugitivo oculo, notas marginibus adſcriptas vero curatius pervolvens nihil plane hujus argumenti reperire potui: & ſi qua contextui inſerta ſunt abs me haud animadverſa, quæ de viribus tantum agunt, huc non pertinent: de his enim in ſequentibus plura. Dolendum autem vaſti hujus operis nondum abſoluti ſingula volumina indice carere.

„ regionibus meridionalibus Novæ Franciæ, illam vero haud valde altam, „ nec ſupra radicem ſuam unquam pedis unius diametro craſſiorem eſſe. „ Ad ripas fluminis St. Ioſephi, quod lacum Michigan influit, campi re- „ periuntur his ſtirpibus referti, quæ vero arbuſculæ ſ. frutices tantum „ ſunt. Nihilominus in Carolina Saſſafras grandis eſt arbor, cujus fa- „ ſtigium elegantiſſimas format frondes. Folia ejus profundis inciſuris „ in tres diviſa ſunt lobos. Martio menſe protrudit faſciculos florum „ exiguorum luteorum ex quinque petalis compoſitorum, quos ſequuntur „ baccæ figura & magnitudine Lauri baccis ſimiles. Pedunculus earum „ ruber eſt, itemque calyx ejusdem formæ ac in glandibus. Baccæ pri- „ mum virides ſunt, deinde matureſcentes cæruleæ fiunt. Optato ſuc- „ ceſſu Saſſafras plantata eſt in Europæ quibusdam regionibus; videtur „ autem, eam ibi haud obtinere easdem virtutes, ac ſub climatibus ma- „ gis meridionalibus. 54) Anno ſequenti EADEM HISTORIA SEV COLLECTIO ſecundum idem exemplar Anglicanum in Germanicam linguam verſum excuſum eſt *i* 4). Quæ in hac editione de Saſſafras arbore reperiuntur, annotata ſolummodo ſunt in Floridæ regionis hiſtoria *k* 4); ſed deſcriptio arboris Saſſafras nil continet, quod non prius MONARDVS docuit: hoc unicum addit, Floridanos eandem & *Pavame* & *Palameh* nominare.

rr 3 Ex

i 4) *Allgemeine Hiſtorie der Reiſen zu Waſſer und Land; oder Sammlung aller Reisbeſchreibungen, welche bis jezo in verſchiedenen Sprachen von allen Völckern heraus gegeben worden,* &c. *durch eine Geſellſchafft gelehrter Männer im Engliſchen zuſammen getragen und aus demſelben ins Deutſche überſetzet.* Leipz. 4. maj. Hæc editio differt a Gallica usque ad Vol. VIII. quo editores demum cœperunt, Gallicam editionem ſequi, id quod etiam titulus hujus voluminis indicat. Ceterum Germanicæ editionis ſingula volumina indice copioſo inſtructa ſunt.

k 4) Vol. XIV. p. 21. Notandum autem eſt, tunc temporis Gallicæ editionis continuationem lucem nondum vidiſſe: Germanicæ ergo editores coactos fuiſſe, argumentum abruptum ex P. CHARLEVOIX hiſtoria Novæ Franciæ ſupra nota *e* 4 citata continuare.

Ex hactenus citatis, inter ſe collatis, celebris hujus arboris hiſtoria naturalis accuratior formari poterit ſequens.

Stirps hæc vocatur Pavame (*App. p.* 282. & *n.* 17. 22. 24. 52. 54. *l* 4), Palameh (*n.* 54.) Saſſafras (*App. p.* 282. & *n.* 8. 13. 14. 17. 22. 52.), Saſſufras (*n.* 9.), Saſſifragia & Saſſepes (*n.* 17.), Saxafras (*n.* 24.), Saltenbras & Salſenfras (*n.* 50.), Winauk (*n.* 9.) & Winanke (*n.* 12. 17.), Anhuyba & Anhuypitanga, itemque Cedro branco & Canella (*n.* 14.), Xylomarathrum (*n.* 29.), Arbor ex Florida ficulneo folio (*n.* 9.), Cornus (*n.* 23. 31. 32. 34. 35. 36.) & Laurus (*n.* 33. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51.). Indigena eſt plerarumque Americæ meridionalis æque ac ſeptentrionalis regionum: e. gr. in Florida, ubi integræ ejus ſilvæ (*App. p.* 283. & *n.* 22. 31. 54.), Braſilia (*n.* 14. 19.), Canada (*n.* 49. 53.), Carolina (*n.* 32.), in Wingandecao aut Wingandeco ſeu Virginia (*App. p.* 283. & *n.* 7. 22. 32. 37. 39. 41.) & valde copioſe in Nova Francia, Luiſiana (*n.* 49. 52. 53.), Penſilvania in ſilvis, fruticetis, arvis incultis & ad ſepes (*n.* 50.), in Nova Ierſey (*n.* 50.), Nova Georgia (*n.* 52.) & Coldenhamiæ in provincia Noveboracenſi (*n.* 46.). Creſcit in locis maritimis (*App. p.* 283.), ſolum amat macrum & ſabuloſum (*n.* 50. *m* 4) parum humidum (*n.* 48.) ſeu temperatum, h. e. neque nimium ſiccum, neque nimium humidum (*App. p.* 283.) & nunquam creſcit in locis udis humilibusve (*n.* 50.). Climati Batavo (*n.* 19.) & Anglicano (*n.* 31.) adſueſcit, ſed non longæva fit (*n.* 48.), viginti tamen annos quædam Londini vixit (*Obſ. p.* 326). Variam magnitudinem adipiſcitur hæc ſtirps, pro climatis procul dubio forte-

l 4) Hic & in ſeqq. *Obſ.* Obſervationes, *App.* Appendicem hujus ipſius Actorum tomi, & *n.* numerum Auctorum in ſuperioribus paginis citatorum.

m 4) N. 31. contrarium indicat, nempe ſolum fertile (*on very good Land*) ſeu bonæ notæ n. 49.

forteque ſoli diverſitate *n* 4). Magna altaque fit arbor in Florida (*App. p.* 282. & *n.* 52. 53.) ut & in Virginia (*n.* 37.) & Canada (*num.* 53.), unico trunco aſſurgens nudo (*Append. p.* 282. & *n.* 47.). Reperiuntur vero etiam minores (*App. p.* 282. & *n.* 31. 47. 52.) : immo in nonnullis regionibus fruticis magnitudinem non ſuperant (*n.* 48. 52. 53.) nec truncum craſſum acquirunt (*n.* 31. 47. 48. 53.). Radices longe lateque ſe extendunt (*n.* 47. 50.) ſolumque haud profunde penetrant (*App. p.* 283. & *n.* 47. 48. *o* 4). Sunt illæ pro arborum magnitudine nunc tenues nunc craſſæ brachiatæque paucis fibris donatæ (*App. p.* 283. & *n.* 47. 50.) & permultos protrudunt ſtolones (*n.* 48. 50.). Cortex trunci tegitur tenui pelle cinerea (*n.* 15. 22.) eſtque mollis fungoſa, rufeſcens (*n.* 15.) vel ſanguinei coloris (*n.* 22.) aut ex gilvo nigricans, ſaporis aliquantulum acris, ſubdulcis, ſed aromatici, ad fœniculaceum accedentis, & odoris fragrantis (*App. p.* 282. & *n.* 22. 39.). Radicis cortex eſt cineraceus & arboris cortice magis aromaticus (*App. p.* 283. & *n.*

n 4) Notatu digna eſt Obſervatio, quam Kalm loco ſupra n. 50. nota *a* 4 citato p. 338. de Alnis recenſuit. Alni nimirum in Penſilvania copioſe creſcebant in locis humidis humilibusque, interdum etiam in altioribus; eam autem non obtinebant altitudinem uti in Europa, ſed plerumque frutices tantum æquabant, raro unius orgyæ, nunquam duarum altitudinis. Qui varia itinera illis in terris ſuſceperunt, Auctori retulerunt, has arbores tanto minores evadere, quanto propius meridiem verſus proveniunt, tantoque elatiores craſſioresque, quanto propius ſeptentrionem verſus creſcunt. Auctor ipſe deinde reperit, easdem in variis Canadæ locis magnitudine Suecicis parum inferiores fuiſſe.

o 4) Hoc de arboribus indicis in genere affirmavit Monardus app. p. 283. Idem teſtatur Kalm de illis Penſilvaniæ p. 300. his verbis: *in hac regione Arborum radices haud profunde penetrabant humum*, ſed plerumque horizontaliter excurrebant. Hujus obſervationis occaſionem aperte mihi præbebant varia loca, ubi caudices effodiebantur: raro enim, immo nunquam, reperi illorum ullum, cujus radices ultra pedis dimidium penetrabant humum, etſi hæc tenuis raraque erat.

& n. 12. *conf. n.* 22.). Ligni materies eſt ex rufo albicans, rara & levis (*n.* 39.) vel ex albo cinerea, parum ponderoſa, pectinibus tiliaceis (*n.* 15. 22.) non adeo aromatici ſaporis & odoris uti cortex (*App. p.* 282. *conf. n.* 22.). Arborum trunci ramos expandunt in cacumine (*App. p.* 282. *& n.* 47.); frutices vero ab imo fere usque ad cacumen ramoſæ & frondoſæ ſunt (*Obſ. p.* 326. *& ſequ.*). Folia ſemper virent (*App. p.* 283. *& n.* 45. 47.); ſecundum nonnullos vero autumno cadunt (*n.* 48. 49. *p* 4). Folia præterea ſunt odora, præſertim ſicca (*App. p.* 283. *&n.* 12.). Color illorum eſt viridis obſcurior (*App. p.* 283. *& n.* 12. 47.); alii eum lucidum dicunt (*n.* 48): inferior eorum ſuperficies albicat (*n.* 47.). Suffulta ſunt illa petiolis longis (*n.* 31. 37. 48. *q* 4) & alterno ordine ramis adhærent (*n.* 12. 48.) non irregulariter (*n.* 47.). Novella ſunt integra (*App. p.* 283. &*n.* 12. 19. 37. 46.) ovalia (*n.* 47. 48.) in extremitate obtuſe mucronata (*n.* 47. *conf. Obſ. tab. VI. fig.* 9.) ſeu elliptica (*n.* 46.); his ſuccedentia vero ſeu ligni veterioris trilobata (*App. p.* 283. *& n.* 12. 19. 31. 37. 44. 46. 47. 48. 49. 51. 53. *conf. Obſ. tab. VI. fig.* 10.) vel ſaltem bilobata (*n.* 37. *conf. tab. cit. fig.* 11. *r* 4). Singula folia, tum lobata tum integra, ſunt glabra,

p 4) Forſan climatis vel culturæ ratio differentiam parit. Secundum Kalmi Obſervationes n. 50. p. 302. Saſſafras menſe Octobri 1748. in Penſilvania adhuc virebat. P. 502, ubi recenſet arbores, quæ in Nova Jerſey hieme æque ac æſtate perpetuo virent, Saſſafras quidem non meminit, ſub finem autem §. hujus addit, quercus aliæque arbores hieme folia ſua dejiciunt, quæ tamen propius meridiem verſus & in Canada per totum annum eadem virentia ſervabant.

q 4) Conf. Obſ. tab. VI. fig. 9. 10. 11. ubi petioli multo breviores ſunt, quam a Catesby n. 31. & Blackwellia n. 37. delineantur.

r 4) Novella folia omnia eſſe integra, ſatis declarant tab. cit. fig. 8. & 12. ut & figura Blackwelliana n. 37. Num in ſtirpe juniori æque ac in adultiori ut & in ramis omnia his ſuccedentia denique

bra, ad margines non dentata (*n.* 12. 19. 23.) & tribus inſtructa nervis ſeu coſtis, veniſque lateralibus (*Obſ. tab. VI. fig.* 9. 10. 11. *& n.* 12. 19. 44. 51.) Ad ramorum extremitates (*Obſ. tab. VI. fig.* 8. *& n.* 31. 46.) verno tempore proveniunt florum gemmæ, quarum ſtipulæ ſeu partes cadunt (*n.* 31. *id quod etiam figura Blackwelliana n.* 37. *indicat*), quas nonnulli pro floris involucro communi, & quidem me ſaltem judice recte, tetraphyllo agnoſcunt (*n.* 31. 44. 51. *s* 4). Florum pedunculi oriuntur ex alis foliorum (*n.* 37. 44. 51. *conf. Obſ. tab. VI. fig.* 8.) nempe novellorum, & infra illa (*fig. eadem & n.* 48.) ſinguli pedunculi racemum conſtituunt (*Obſ. p.* 329. *& n.* 25. 46. 47. 51.): ſunt enim longi, ramoſi (*Obſ. p.* 327. *& n.* 31. 37. 39.) & præterea tomentoſi (*Obſ. p.* 328.). Cuilibet eorum ramulo adhæret foliolum lineare (*Obſ. p.* 327. 328. *& tab. VI. fig.* 8. 12. *t* 4). Singulis pedunculi ramis inſident flores lutei, exigui pentapetali (*n.* 22. 31. 39. 48. 53.) & hexapetali (*n.* 31. 37. 46.) vel potius monopetali in quinque vel ſex lacinias (*Obſ. p.* 329. *& tab. VI. fig.* 2. 5.) imo plures (*ibid. fig.* 3.) profunde ſecti, petalis ſeu ſegmentis ovato-acuminatis & excavatis (*n.* 40.). Sunt hi flores duplicis ſtructuræ in diſtinctis ſtirpibus provenientes: unius ſcilicet

que in lobos findantur, atque etiam in integris angulorum veſtigia jam compareant (app. p. 283), ulterius inquirendum ſupereſt: conf. *app. p.* 297. Saſſafras laurinis foliis, & p. 308. n. 41. ut & tab. ſæpius citata fig. 9, quæ hujus aſſerti ſpeciem aliquam in latere dextro indicat; in aliis vero ejusdem EHRETI delineationis foliis integris hoc manifeſtum non eſt.

s 4) Hoc involucrum non ſemper ex quatuor tantum partibus, verum etiam ex pluribus compoſitum (*Obſerv. tab. VI. fig.* 8. 12.) neque etiam florum pedunculis tantum, ſed quoque foliis novellis ſimul commune eſt. Conf. figura Blackwelliana n. 37.

t 4) Figura Blackwelliana n. 37. monſtrat eadem foliola, ſed juſto nimis breviora, juſtoque, intuitu brevitatis, latiora.

cet ſtirpis flores omnes ſtaminibus tantum (quæ facile deiiciuntur *n.* 46.) inſtructi ſunt (*Obſ. p.* 326. & *n.* 48.), quorum octo (*n.* 48.) vel novem (*Obſ. p.* 326. & *n.* 46.) numerantur, cum antheris erectis, compreſſis, filamentis latioribus, fere quadratis, & corpuſculis ſex globoſis mollibus, petiolo breviſſimo affixis & germen circumſtantibus (*n.* 46. *v* 4): hi ***flores*** propterea ***ſtaminei*** vel ***mares*** appellantur & ſteriles ſunt. Alterius ſtirpis flores omnes ſtylo cum germine fœcundo gaudent (*Obſ. p.* 327. & *n.* 46. 48.), qui propterea ***piſtillati*** vel ***feminei*** nominantur & fructiferi ſunt, rectius autem ***hermaphroditi*** dicendi, quia ſtamina ſimul continent (*Obſ. p.* 328.). Stylus eſt ſimplex cum ſtigmate obtuſo (*n.* 46. *u* 4) & germine globulari, (*n.* 46.) vel ovali (*n.* 48.). Piſtillatis ſeu femininis floribus ſuccedunt fructus ſeu baccæ, quibus accreſcentibus pedunculi extremitas (*Obſ.* 329. *tab. VI. fig.* 13. 18. 19.) ampliatur & excavatur, vel cum corollæ fundo concreſcit (*n.* 46.), qui perſiſtens calycem format, ſatis magna fit (*tab. VI. fig.* 20.) rubroque ſeu miniato colore tingitur (*n.* 31. 39. 53.) & quercus capulæ inſtar baccam recipit (*n.* 12. 25. 31. 35. 39. 46.). Bacca viridis eſt, ſed matureſcens cærulea fit (*n.* 31. 48. 53.) & ſucculenta videtur (*tab. VI. fig.* 20.; ſiccata vero rugas contrahit (*ib. fig.* 13. 14. & *n.* 9. 11. 39. 40. *x* 4). Ceterum hæ baccæ forma & magnitudine cum Lauri baccis conveniunt (*n.* 53. *y* 4).

Nux

v 4) Ejusmodi flores germine carent, & antheræ rotundæ ſunt glandulæque incerti numeri 3 — 9. ſecundum obſervationem Ehrethi *p.* 326 & 327.

u 4) Stylum, ſed ſtigmate acuto, Ehretus obſervavit etiam in floribus maſculinis (*Obſ. p.* 326. *conf. tab. VI. fig. c.*); cum ſtigmate obtuſo vero in femininis *fig. e.* Duplicem ſtylum in nonnullis feminis ejusdem ſtirpis reperit Colden *n.* 46.

x 4) Colden illam nominat fere ſiccam *n.* 46.

y 4) A Lauri baccis has non multum differre aſſeritur *n.* 46. longe

minores

Nux globularis dicitur parumque compreſſa & ad extremum parum acuminata (*n.* 46. *conf. obſ. p.* 329. & *tab. VI. fig.* 15. 17.) quæ continet nucleum ejusdem figuræ (*tab. ejusd. fig.* 16.) quæ alba, ſaporis amari, & in duas partes diviſa eſt (*n.* 11.). Pedunculi, ex quibus fructus maturi pendent, valde elongantur & uti capula rubri fiunt (*n.* 12. 31. 59.)

De varietatibus aliisve hujus ſtirpis ſpeciebus (*n.* 13. 14. 15. 19. 22. 23. 27. 30. 31. 41. 52.) certi quid afferre haud poſſum, quum earundem omnium deſcriptiones nimis obſcuræ, imperfectæque ſunt z 4), ſed genuinæ ejus progeniei partibus omnibus ſatis cognitis redditis, inquirendum reſtat, quo jure nunc *Saſſafras Lauri* ſpeciebus adnumeretur.

Olim & antequam Botanici ſyſtematici ſtatuerunt, nullam ſtirpem eodem nomine cujusdam generis appellandam eſſe, niſi iisdem characteribus, qui eidem generi proprii ſunt, inſtructa ſit; & e contrario, omnes ſtirpes, quæ iisdem characteribus gaudent, eodem nomine generico nominandas eſſe: plures ſtirpes Lauri appellabantur, quæ nunc ſecundum normam indicatam alio nomine generico diſtinguuntur. 55) TOURNEFORTIVS a 5) primum *Laurum proprie ſic dictam* ſeu *regiam*

minores tamen eſſe *n.* 11. Figuræ quoque 13. 14. 20. id pariter indicant.

z 4) Saſſafras nomen illegitime ſtirpibus etiam minime cum illa convenientibus impoſitum eſſe, ex hoc patet, quod Magnolia foliis ovato-lanceolatis Linn. H. Cliff. p. 222. ab Anglis quibusdam vocetur *Swamp-Saſſafras* & a Svecis nonnullis *Kärr-Saltenbraſs*, teſte KALMIO l. c. p. 348.

a 5) IOSEPH. PITTON TOURNEFORT, *Aquiſextienſis*, *Doctoris medici Pariſienſis*, *Acad. Reg. Sc. Socii & in Horto Reg. Botanices Profeſſoris*, *Inſtitutiones Rei herbariæ. Editio altera Gallica longe auctior. Tom. I.* Pariſiis 1700. 4. maj. p. 597. *Eodem titulo editio*

giam *b* 5) ejusque varietates a reliquis ſeparavit, e. gr. a ***Lauro Alexandrina*** cujus ſpecies ad Ruſci genus relegavit, & a ***Lauro ſilveſtri*** ſeu ***Lauro Tino***, quam Tinum ſimpliciter nominavit ſingulisque characteres proprios aſſignavit. Lauri character ipſi hic eſt: „*Flos monopetalus pelviformis* „*multifidus, e cujus fundo ſurgit piſtillum, quod deinde abit in fructum* „*plerumque ovatum ſeu baccam, cujus cortici ſubeſt teſta unicapſularis,* „*ſeminibus fœta ejusdem formæ.*" In tabula 367. delineatam ſiſtit corollam duplicis ſtructuræ; una quinque ſegmenta & multa ſtamina, altera quatuor ſegmenta & ſolum piſtillum ex ſimplici ſtylo & germine compoſitum monſtrat, cujus differentiæ tamen in characteris deſcriptione nullam fecit mentionem, licet in ſpecierum recenſione marem & feminam ex Tabernæmontano citet. Reliquæ figuræ delineant fructus partes ſecundum datam deſcriptionem. 56) Io. Raivs, qui nondum homonyma ſemper expunxit, ideoque nomen Lauri Alexandrinæ & Lauri Tini adhuc ſervavit, nihilominus has a Lauro genuina ſeparavit & ſingularum characterem ſigillatim expoſuit; genui-

editio tertia, appendicibus aucta ab Ant. *de* Juissieu, *Lugdunæo, Doctore Medico Pariſienſi, Botanices Profeſſore, Regiæ Sc. Academiæ & Reg. Societatis Lond. Socio.* Lugduni juxta exemplar Pariſ. 1719. forma eadem, pagina eadem: nihil enim inſtitutionibus ipſis acceſſit, & appendices plane alia & litteraria tantum continent, quæ etiam Pariſiis eodem anno eademque forma ſigillatim excuſa proſtant titulo: *Appendices ad* Ios. Pitton Tournefort *inſtitutiones Rei herbariæ ab* Ant. *de* Juissieu &c.

b 5) De hac Lauro legi meretur *Arboreti ſacri perfectioris Specimen, ſiſtens Laurum ex omni antiquitate erutam, Auctore* D. Io. Gerard. Wagner, *Helmſtadienſi Medico Lubec.* Helmſt. 1732. 8. & *Diſſertatio ſolemnis de Lauro* Mich. Gottlieb Agnethler, *Equitis Transſilvani & Philoſophiæ Magiſtri pro obtinenda doctrinæ ſalutaris Laurea.* Halæ Sax. 1752. ventilata. 4to.

nuinæ ita brevibus definit *c* 5) : „*Flos monopetalos quinquepartitus;* „*bacca*, *ſub cortice exteriore tegumentum corneum ſeu durum cum uno* „*intus ſemine continens.*„ 57) Io. Henr. Hevchervs *d* 5) Laurum refert ad *plantas flore ſimplici regulari pentapetalo*, *ſemine latente intra pericarpium molle ſeu baccam.* 58) Christian. Knavt *e* 5) in tabula ſynoptica p. 28. Laurum adſcribit *plantis flore monopetalo uniformi capſulas ferentibus compoſitas carnoſas*, *pulpa includente aliam capſulam monoſpermam*, *florum margine diviſo in lacinias quinque*, *fundo integro*, & in explicatione hujus tabulæ pag. 57. addit: *Laurus a Tino & Viburno floris fundo differt*, *qui in Lauro eſt integer*, *in Tino vero & Viburno perforatus obſervatur.* 59) M. D. Iohrenivs *f* 5) florem dicit monopetalum pelviformem; fructum ovatum, cujus cortici ſubeſt teſta unicapſularis, ſemine ejusdem pene figuræ fœta. 60) Henr. Bernh. Rvppivs *g* 5) Laurum recenſet inter *plantas flore perfecto ſimplici*, *regulari*

SS 3 *tetra-*

c 5) Io. Raii, *Societatis Reg. Socii*, *Methodus plantarum emendata & aucta* &c. Londini 1703. 8vo. maj. p. 157. *Eodem titulo eademque forma recuſa* Amſtel. 1710. p. eadem, & Londini (videtur autem alibi) 1733. forma paullo minori p. 162. In *prima editione* ibid. 1682. 8vo min. hæc characteris definitio nondum reperitur.

d 5) *Index plantarum Horti medici Academiæ Wittenbergenſis. Auctore* Io. Henr. Hevchero, *Phil. & Med. D. Anat. & Bot. Prof. Publ.* Vitembergæ 1711. 4to p. 14.

e 5) *Methodus plantarum genuina* &c. *adornata atque edita a* Christiano Knavt, *Med. Doct. Archiatro Anhaltino & Bibliothecario Hallenſi.* Lipſiæ & Halæ 1716. 8vo.

f 5) *Vade mecum botanicum* &c. *ſecundum methodum Tournefortianam adornatum a M. D.* Iohrenio *Med. Doct. & Prof. Phyſic. Ord.* Colbergæ ſ. a. Recuſum Francof. & Lipſ. 1717. 8vo p. 195. 196.

g 5) Henr. Bernh. Rvppii *Flora Ienenſis* &c. *edita a* Io. Henr. Schvtteo, *Med. Cand. Luſato-Gueſtphalo* &c. Francof. & Lipſ. 1718. 8vo

tetrapetalo, *gaudentes ſeminibus tectis. Bacca monopyrena h* 5). 61) Hermann. Boerhaave *i* 5) characterem ſecundum fructificationis partes jam ita definit: „*Flos monopetalus, pelviformis*, „*quadrifidus aut pentapetaloides plerumque, nudus, ſtamina octo quaſi* „*ramoſa & brachiata, in mare. Ovarium fit fructus ovatus, bacca*, „*ſub cortice duro tegens capſulam unilocularem, fœtam ſemine ſimili, in* „*fœmina k* 5). 62) Petrus Magnol *l* 5) hæc habet: „*Calix* „*eſt*

8vo p. 82. Omiſſo Schuttei nomine *multis in locis correcta & aucta*. Ibid. 1726. 8vo p. 73, & hoc titulo: Alberti Haller, *Phil. & Med. D. Med. Anat. Chir. Bot. P. P. O. Conſil. Aulici & Archiatri Reg. & Elect. Soc. Regg. Angl. & Suec. Sod. Flora Ienenſis* Henr. Bernh. Ruppii *ex poſthumis Auctoris ſchedis & propriis obſervationibus aucta & emendata* &c. Ienæ 1745. 8vo pag. 93.

h 5) Mirum eſt, Heucherum & Ruppium, ſtrenuos Rivini ſectatores, Lauri corollam adnumeraſſe floribus tetrapetalis, quum hic omnium maxime ſollicitus fuerit, corollas, etſi profundiſſime ſectas, fundo tamen cohærentes, monopetalas vocandi.

i 5) *Index alter Plantarum, quæ in horto Academico Lugduno-Batavo aluntur* &c. *conſcriptus ab* Herm. Boerhaave Pars II. Lugd. Bat. 1720. 4. maj. p. 215.

k 5) Citat ſimul Malp. An. Pl. 43. 145. 58. 236. i. e. Marcelli Malpighii, *Philoſophi & Medici Bononienſis, e Reg. Soc. Opera omnia* &c. Londini fol. maj. & Lugd. Bat. 1689. 4. maj. In utraque editione P. I. & II. anatome plantarum primo loco occurrit & P. I. t. 9. n. 42. ſiſtitur gemma; n. 145. citatur quidem Laurus & Gladiolus, ſed poſterioris tantum flos delineatur; nec n. 58. nec alibi in utraque parte quidquam de Lauro extat; n. 238. P. I. vero baccæ embryonis anatome exponitur & delineatur.

l 5) Petri Magnol, *Regis Conſiliarii & Medici, in alma Monſpelienſium Medicor. Academia Profeſſoris Regii, olim horti Monſp. Præfecti & Acad. Reg. Sc. Pariſ. Socii Novus Caracter Plantarum* &c. *Opus poſthumum ab A. filio, in eadem Medicor. Academia Profeſſore Reg. in lucem editum.* Monſp. 1720. 4to p. 315.

„*eſt bifolius, qui cito decidit; flores conferti monopetali albi, in qua-*
„*tuor partes utplurimum diviſi, cum plurimis brevibus ſtaminibus & api-*
„*cibus luteis; fructus oblongus, primo viridis, deinde niger; ſub corti-*
„*ce nucleum habet bifidum.*" 63) STEPH. FRANC. GEOFFROY *m* 5) hanc dat deſcriptionem: „*Flores ſecundum ramos exeunt conferti,* „*monopetali, pelviformes in quatuor vel quinque partes diviſi e luteo* „*albicantes, cum multis in medio apicibus & piſtillo, quod abit in fru-* „*ctum ſeu baccam ceraſis minoribus parem, in aliis ovatam, in aliis ob-* „*longam, gracilem, colore primum viridi, ubi maturuerit nigro, quæ* „*ſub cortice tenui teſtam continet unicapſularem, calloſam, duram, ſe-* „*mine fœtam ejusdem pene formæ, e rufo ſubnigricante, in duas partes* „*fiſſili, odorato, acri, ſubamaricante, pingui.* 64) IO. CASP. GEMEINHARDT *n* 5) refert Laurum ad plantas flore tetrapetalo regulari, ſeminibus in bacca monopyrena. 65) IO. IVL. HECKERVS *o* 5), cui flos eſt perfectus, ſimplex, regularis, tetrapetalus, fructus tectus in capſula molli ſeu bacca. 66) CAR. LINNÆVS *p* 5), qui in hac ſpecie ſigillatim hæc indicat: „*Maris corolla tetrape-* „*tala alba, ſtaminibus octo vel duodecim. Fœminæ flores non exami-* „*navi hactenus, hinc utrum hermaphrodita fœmina an pura fœmina di-* „*cenda, in medio relinquo.*" 67) CHRIST. GOTTL. LVDWIG (44.) in Lauri Tournefortianæ ſpeciali charactere hunc ita definit: „*Flores in alis foliorum conglomerati, flores ſtaminei & piſtillati in du-* „*plici planta, corolla utplurimum quadrifida: mas ſtamina octo ad duo-* „*decim, femina piſtillum acuminatum & baccam oblongam præbet.*"

68)

m 5) Loco ſupra n. 39. citato *T. III. de Vegetabilibus indigenis* p. 696.

n 5) IO. CASP. GEMEINHARDT, *Lauba-Hexapolit. Catalogus plantarum circa Laubam naſcentium, tam indigenarum, quam exoticarum culturæ mangonio ibidem propagatarum* &c. Budiſſæ & Laubæ 1724. 8vo p. 61.

o 5) IO. IVLII HECKERI *Pæd. Reg. Hall. Collegæ Einleitung in die Botanic* &c. Halle 1734. 8vo p. 367.

p 5) Hort. Cliff. p. 155. conf. ſupra n. 33. nota *c* 3.

68) Lavr. Heistervs *q* 5) recenſet Laurum inter plantas polycotyledones floribus perfectis ſive petaloideis; bacciferas floribus monopetalis, quadrifidis. 69) Car. Avg. de Bergen *r* 5) hæc pauca profert: „*Calyx nullus; corolla campaniformis pa-* „*tens; ſtamina novem; Pericarpium: drupa ovalis, unicapſularis; ſe-* „*men: nux ovata unilocularis; nucleus ejusdem formæ.*" 70) Ioannes Hofervs, Io. Fil. & Nepos *s* 5) hæc annotavit peculiaria: „*Iam decies quotannis flores Lauri vulgaris C. B. obſervavi ſemperque* „*ſequentibus in punctis a* Linnæi *deſcriptione diverſos inveni. Calyx:* „*involucrum generale tetraphyllum, marceſcens & ante florum apertu-* „*ram deciduum, foliolis conſtans rotundis concavisque, continens ple-* „*rumque flores quinque pedunculatos, alternatim pedunculo calicem ſu-* „*ſtinenti inſertos, impari medio & reliq. altior. partial. nullus. Co-* „*rolla: petala quatuor ovato-acuminata, concava erecta, æqualia &* „*æqualis inſertionis; nectarium nullum detegere potui, etſi oculum ar-* „*maverim. Stamina ſemper 9. ſecundum celeberrimi* Linnæi *deſcri-* „*ptionem ſe habentia. An differentiam hanc transpoſitio ex natali cli-* „*mate producat, dubito? Certum eſt, culturæ neglectum ſæpius arbori-* „*bus exoticis flores maſculinos producendo nocere. Citrei enim* Tour- „nefortii *ſpecies quæcunque ab Aurantii ſpeciebus peculiare habent,* „*quod (ſi arbor in vigore conſtituta) tertius quivis flos maſculinus ſit;* „*imo, ſi ab hyeme male habita ſit arbor, plane omnes flores maſculini* „*evadunt. Cum itaque hæ arbores accidentaliter polygamæ fiant, claſ-* „*ſem 23. Exc.* Linnæi *minime naturalem cenſeo.* 71) Mich. Gottlieb Agnethler *t* 5) hujus ſpeciei characterem hiſce deſcribit:

q 5) Lavr. Heisteri *Syſtema plantarum generale ex fructificatione* &c. Helmſtadii 1748. 8vo maj. p. 15.

r 5) Caroli Avgvsti de Bergen *Med. D. & Prof. Publ. Ord. Flora Francofurtana methodo facili elaborata* &c. Francofurti ad Viadrum 1750. 8vo p. 45.

s 5) Vid. *Acta Helvetica phyſico-mathematico-botanico-medica* &c. *Volum I.* Baſil. 1751. 4to p. 71.

t 5) *Diſſertatio de Lauro* ſupra p. 324, nota *b* 5 citata, p. 9.

bit: „Flores *e luteo albicantes in alis foliorum conglomerati, atque in „gemma bifolia, decidua, contenti, ſtaminei & piſtillati in duplici plan„ta, Martio & Aprili protruduntur.* Calix *nullus, niſi cum* MAGNO„LIO *gemmam bifoliam cito deciduam, aut cum* LINNÆO *corollam ca„licem dicere velis.* Corolla *monopetala, quatuor vel pluribus laci„niis profundioribus, ovato-acuminatis concavis, erectis, conſpicua.* „Stamineus flos *filamenta octo, novem, plura, corolla breviora, com„preſſa, obtuſa.* Antheræ *margini filamentorum ſuperne utrinque ad„natæ.* Piſtillatus flos *piſtillum acuminatum, ſtigma obtuſum, ger„men ſubovatum, quod mutatur in baccam ovato-acuminatam* &c." In reliqua fructus deſcriptione non differt ab aliis. In obſervatione addita A. fatetur, ſibi, uti LINNÆO, unquam flores femineos haud oculis uſurpare, nedum explorare licuiſſe, proptereaque ſe præmiſſam hujus ſpeciei deſcriptionem haud omnibus numeris abſolutam eſſe augurari. 72) PHIL. MILLERVS (n. 48.) in ſexta adhuc Dictionarii ſui editione hunc proponit characterem latine redditum: *Flos eſt monopetalus, infundibuliformis, in quatuor vel quinque ſegmenta diviſus. Maſculini flores habent ſtamina octo, ramoſa* (branched in to arms). *Ovarium femineorum florum abit in baccam, unicum ſemen includentem, cortice corneo incluſum & membrana tectum.* Qua ratione idem eundem definiverit in ſeptima editione, mox ſequetur. 73) ALB. de HALLER *u* 5) in Lauro vulgari C. B. hæc obſervavit: „*Folia calycis „quatuor alba, ovata: Stamina tria absque duabus glandulis ad baſin „poſitis: ſex alia & alias octo cum duabus glandulis ſub anthera ſitis, „fructus rotundus cum tuba ſimplici & ſtigmate lato, cavo. Hæc ſæpe „conjuncta florem fecerunt androgynum, alias ſeorſim poſita dioicum.* 74) DU HAMEL (n. 49.) capiti de Lauro in genere p. 349. projecturæ inſtar præfixit Lauri vulgaris ipſas icones Tournefortianas

u 5) *Enumeratio Plantarum Horti Regii & agri Gœttingenſis aucta & emendata ab* ALBERTO *de* HALLER, *Horti Præfecto.* Gottingæ 1753. 8vo p. 15.

tianas (n. 55.), ſed pariter ſine ſexus explicatione. 75) IAC. CHRISTI. SCHÆFFER v 5) hæc indicat: „*Flores in alis foliorum* „*conglomerati; ſtaminei & piſtillati in duplici planta. Corolla mono-* „*petala, utplurimum quadrifida. Stamineus flos ſtamina octo & duo-* „*decim, Piſtillatus flos piſtillum acuminatum & baccam oblongam con-* „*tinet.*

Liquido conſtat, his omnibus citatis auctoribus ſermonem eſſe de charactere Lauri vulgaris, non omnes autem ipſos talem examinaſſe, ſed nonnullos eundem ex aliis tantum deſcripſiſſe, in ipſis præterea annotatis valde variaſſe, quod ex collatione præcipuorum momentorum facile patet. *Gemma* ſeu *calyx communis* eſt bifolius cito deciduus n. 62. 71; quadrifolius n. 70. *Flores* ex alis foliorum proveniunt conferti n. 62. 63. ſeu conglomerati n. 62. 71. 74. pedunculati & numero quinque, medio altiore n. 70. *Calyx corollæ proprius* negatur n. 61. 68. 70. 71, vel calyx nominatur ipſa corolla n. 73. *Corolla* dicitur ſimpliciter monopetala n. 55. 59. 68. (cuius fundus integer n. 58) vel quadrifida n. 55. 62. 67. 68. 69. 74, quinquefida n. 55. 56. 58; quadrifida & quinquefida n. 61. 63. 72. vel etiam in plures lacinias diviſa n. 71; ab aliis vocatur tetrapetala n. 60. 64. 65. 66. 70. 73. pentapetala n. 57. *Flos ſtamineus & piſtillatus* ſigillatim delineatur ſed non deſcribitur n. 55. 74. *Sexum* ſeparatum in duplici planta nonnulli modo notarunt n. 61. 66. 67. 71. 72. 73. 75, quæ diſtinctio conſtans in dubium vocatur n. 70. Sæpe in uno flore androgyno uterque conjunctus obſervatur n. 73. *Staminum* in flore maſculino numerantur octo n. 61. 72, novem n. 68. 69. 70, octo ad duodecim n. 66. 67. 75, octo, novem plura n. 71, tria ſine glandulis ad baſin poſitis, & ſex vel octo cum duabus glandulis ſub anthera ſitis n. 73. *Nectarium* reperiri haud potuit n. 70. *Filamenta* compreſſa, obtuſa n. 71. ramoſa n. 61. 72; *Antheræ* margini filamentorum ſuperne utrinque adhærentes n. 71. annotantur. *Stylus cum germine*, *ſeu piſtillum*, ſine ſtamini-

v 5) vid. ſupra p. 313. n. 51. Pars III. p. 268.

minibus ex floris fundo ſurgens delineatur ſed non deſcribitur n. 55. 74. Piſtilli acuminati mentio fit n. 67. 71. 74. & tubæ ſimplicis n. 73. *Stigma* obtuſum vocatur n. 71. latum & cavum n. 73. *Germen* ſubovatum n. 71. *x* 5). *Fructus ſeu bacca* eſt mollis n. 57. 65, carnoſa n. 58, ovata n. 55. 59. 61. 63. 68. ſeu oblonga n. 62. 67. 74. aut ovato-acuminata n. 71. ſub cortice includens teſtam monopyrenam n. 60. ſeu unicapſularem n. 55. 56. 59. 63. 68. 73, duram, corneam n. 56. 61. 72. ſeu calloſam 63. Semen ſeu nucleus ejusdem formæ n. 55. 59. 61. 63. 68. unicus n. 56. bifidus n. 62. 63. membrana tectus n. 72. indicatur.

Vt certior de his omnibus fierem, optata occaſione hoc anno 1761. oblata proprio examini ſubjeci flores hujus Lauri vulgaris utriusque ſexus. Obtinui autem ex horto aulæ Sereniſſimi Principis Brandenbvrgico-Cvlmbacensis, qui Erlangæ colitur, die 20. Martii aliquot ramulos florum alabaſtris jam onuſtos, d. 21. Aprilis alios cum jam explicatis floribus maſculinis & denique initio Maji alios cum floribus femininis apertis. Porro d. 19. Maji accepi ex horto academico Altorfino etiam aliquot ramulos ex quatuor arboribus omnes femininis tantum floribus refertos. Hic Norimbergæ demum in unico horto quodam ſuburbano viginti ſex inveni Lauri arbores adultas, omnes unius ſtirpis ſoboles a multis retro annis educatas, omnesque meris floribus maſculinis ſeu ſtamineis gravidas, qui a die 12. Maji usque ad d. 25. ejusdem menſis

tt 2 pede-

x 5) Nemo mirabitur, tam mancum eſſe floris feminini characterem, quum in confeſſo ſit, eiusdem examinandi occaſionem plurimis defuiſſe, conf. n. 66. 71. Boerhaavivs n. 61, Lvdwigivs n. 67. & Millervs n. 72 florem ſtamineum & piſtillatum quidem diſtinxerunt, ſed in hujus deſcriptione ſolius ovarii mentionem fecerunt; Magnolivs vero n. 62. ſtamineum tantum deſcripſit florem & ſine diſtinctione fructum ei junxit. Geoffroy n. 63. etiam fructum a ſtaminibus non ſeparavit.

pedetentim ſe explicabant *y* ʕ). Cur hæ Norimbergenſes tam ſero ad perfectionem ſuam pervenerint, illæ autem Erlangenſes multo citius, cauſſa procul dubio eſt harum ſtirpium hibernaculum non unius conditionis: Erlangenſes nempe in hypocauſto, Norimbergenſes vero in cella ſubterranea per hiemem aſſervatæ ſunt: accedit, has d. 24. Martii libero aeri expoſitas fuiſſe, quo tempore diu adhuc aura ſpirabat frigidior atque ventoſa. Nihilominus Erlangenſium quoque ſtirpium flores maſculini penitus jam expanſi fuerunt, femininis adhuc clauſis, adeoque maſculina organa officio ſuo jam functa ſunt, femininis nondum præparatis, id quod in aliis ſtirpibus dioeciis æque ac monoeciis pariter ſæpe ſed non ſemper contingit, etſi hic ordo, ratione uſus præſtandi, inverſus videatur *z* ʕ). Quæ in his floribus obſervare contigit, ſunt ſequentia, figuris omni accuratione ad naturam factis illuſtrata.

I. Obſervata in floribus maſculinis.

Tab. VII. *fig.* 13. *a.* eſt una ex gemmis, quæ per hiemem jam ad ſingulas ferme foliorum alas reperiuntur, quarumque plurimæ ſteriles manent. *Fig.* 14. oſtendit florum pedunculos, quorum unus, ſæpius duo, raro tres, rariſſime quatuor, ſimul ex tali gemma primo vere ſurgunt ſatis longi, ſinguli unicum globulum, pæne ſphæricum, ſuſtinentes. Reſolvitur tunc gemma in duas ſquamas ſeu ſtipulas *b.b.* quæ nunc cito cadunt, nunc etiam ad florum usque explicationem perſiſtunt, & inter florum

y ʕ) Quæ ex his prima & ſola d. 12 Maji florebat, in hybernaculo inter malos aurantias aſſervata fuit, reliquæ omnes; quæ octiduo poſt flores explicare cœperunt, in cella tantum ſubterranea ſicca; omnes vero ab aliquot annis non transplantatæ fuerunt. Quomodo ex his ſexus mutatio (conf. n. 70.) derivari poterit, ego quidem perſpicere nequeo.

z ʕ) Exempla nonnulla jam citavi horum Actorum T. I. obſ. p. 445.

florum pedunculos novam continent gemmam *c*, quæ poſtea format ramulum folioſum. Florum globulus ſeu alabaſtrus *fig.* 15. componitur ex quatuor foliolis ex albo herbaceis, ſubrotundis, concavis; duobus exterioribus minoribus & anguſtioribus *fig.* 15. 16. *d. d.* & totidem interioribus, majoribus, amplioribus & ad cohæſionem cum pedunculo crenatis *fig.* 15. 16. *e. e. fig.* 17. *f.* a facie externa, interna *g*, quæ verum florum involucrum commune formant, ſed plerumque poſt florum incrementum mox cadunt; interdum vero horum bina exteriora floribus jam apertis adhuc aliquamdiu perſiſtunt *fig.* 18. 36. *d. d.* & rufum colorem induunt. Ejusmodi involucrum ſeu calyx communis continet quinque florum primordia *fig.* 17. *h*, ſingula brevi pedunculo proprio, communi inſerto, inſiſtentia & in orbem poſita. *Fig.* 18. repræſentat duos pedunculos communes ex una gemma ortos cum floribus jam explicatis, ubi iterum *b. b.* gemmæ duæ ſquamæ adhuc perſiſtentes cum nova inter duos pedunculos gemma *c.* & folii petioli abſciſſi ſuperficies *i.* conſpiciuntur. *Fig.* 19. eſt flos ſeparatus recens apertus, 20. paullo adultior, in quo ſtamina jam longiora evaſerunt, uterque a facie ſuperiori; *fig.* 21. idem a latere, 22. a tergo. Omnes hi flores, exterius & interius ex albo paullulum flaveſcentes, nullo gaudent calyce proprio, & corollæ ſemper in quatuor tantum ovata, utroque extremo anguſtiora & interius paullulum excavata, diviſæ ſunt ſegmenta, quæ ad fundum arctiſſime inter ſe cohærent *fig.* 22. & non cadunt, ſed marceſcunt & cum integro flore demum pereunt. Stamina, primum ſegmentis multo breviora *fig.* 19, deinde iisdem longitudine ferme æqualia *fig.* 20. 21. in eo conveniunt, ut filamenta ſint albida, plana & paullulum compreſſa, in apice plerumque obtuſa, quandoque paullo acutiora *fig.* 29, in magnitudine naturali *fig.* 23. 25, aucta 24. 26. 29. Ejusdem extremo ſuperiori utrinque adhæret anthera oblonga, aurei coloris, cum filamento continua, non globoſa ſed lateribus extenuatis filamenti faſtigio ova-

tam figuram cum ſocia ſua concilians. In his antheris transverſe diſſectis *fig.* 27. cavitas manifeſta apparet. Poſt plenam maturitatem antheræ pars lateralis exterior *fig.* 30. 31. *k.* ſurſum voluta reflectitur & pulveri in cavitate contento exitum parat. Differunt autem ſtamina, quod nonnullorum filamenta nuda *fig.* 23. 24, aliorum infra antheras in utroque latere, rariſſime in uno tantum, peculiari glandula pallida inſtructa ſint, quæ plerumque ſubrotundæ *fig.* 25. 26, raro ovatæ *fig.* 29. *o*, ſimplices, adhuc rarius geminæ *fig.* 29. *l. m. n*, ope breviſſimi petioli filamento annexæ, & transverſe diſſectæ *fig.* 28. ſolidæ ſunt. Quod ad numerum horum ſtaminum attinet, ille in hac Lauri ſpecie valde variat non ſolum in variis ſtirpibus, verum etiam in una eademque. Ex viginti tribus illis ſtirpibus maſculinis hic Norimbergæ repertis (quarum flores adhuc vigebant) unum examini ſubjeci ramulum, & in ſingulis eorum floribus (quorum plusquam centum exploravi) ſtaminum numerum frequentiorem notavi. In ramulo ſeptem ſtirpium flores plurimi octo tantum ſtaminibus gaudebant, in ſeptem aliarum undecim, in trium novem, in aliarum trium duodecim, in duarum decem, & in unicæ ſtirpis ramulo tredecim. Vbi ſtaminum numerus erat impar, unicum ſtamen floris medium ſeu centrum occupabat *a* 6), quod in flore recens aperto præ reliquis tam breve eſt *fig.* 32, ut glandulæ ejus cum floris fundo cohærere videantur. Numerus ſtaminum glandulis vel carentium vel inſtructorum pariter variat. Plerumque quatuor externa, ſegmentorum hiatui proxima, glandulis his carebant: id inveni in novem ramulis, quorum flores octo, undecim, duodecim, tredecim ſtami-

a 6) Num ſtylus ſine germine, quem Ehretus in medio florum masculinorum arboris Saſſafras obſervavit (vid. Obſerv. p. 326.) a tali ſtamine ſolitario differat, accuratius adhuc inquirendum eſt: ſtructura certe hujus ſtyli *tab. VI. fig.* 2. 3. *a.* propter appendicem utriusque lateris cum antheris lateralibus noſtræ figuræ 23. valde convenit.

ſtaminibus ſcatebant; in horum externorum tribus tantum glandulæ deficiebant in ſeptem ramulis cum floribus octo, novem, decem, undecim ſtaminibus; & in unico ramulo cum floribus novem ſtaminibus inſtructo, horum ſtaminum duo tantum glandulis privata erant. In ſex e contrario ramis, quorum flores octo, novem, decem, undecim, duodecim ſtaminibus repleti erant, omnia ſtamina duabus glandulis erant prædita, & denique ex his ramis jam numeratis tres occurrebant, quorum flores octo, decem, duodecim ſtamina continebant, ex quibus in plurimis his floribus duo unica tantum glandula diſtincta erant.

II. *Obſervata in floribus femininis.*

Florum femineorum alabaſtros ſiſtit *fig.* 33. 34. 35. eodem modo ac maſculinorum conſtructos, paullo tamen minores, & *fig.* 36. delineat ramulum cum floribus expanſis. In his figuris *b. c. d. e. f. g. h. i.* eaſdem partes indicant, ac in figg. 15. 16. 17. 18. *Fig.* 37. oſtendit florem ſeparatum recens expanſum a facie ſuperiori, 38. a latere, & a corolla denudatum *fig.* 39. Hi omnes, uti maſculini, calyce proprio carent, eorumque corollæ monopetalæ profundiſſime in quatuor tantum ſegmenta ovata, ad utrumque extremum anguſtiora, & interius excavata, ſed magis alba quam flava, diviſæ ſunt. Singuli hi flores etiam inſtructi ſunt ſtaminibus, ſed ſemper quatuor tantum *fig.* 37. 38, quorum unum ad ſingulos ſegmentorum hiatus poſitum eſt. Hæc autem ſtamina, quorum unum ſeparatum *fig.* 40. in magnitudine naturali, *fig.* 41. aucta, a facie interna repræſentat, longe aliter ſunt conſtructa quam in maſculinis. Filamenta namque omnia, in omnibus floribus, ne veſtigium alicujus glandulæ monſtrabant: albida quidem pariter erant & compreſſa & plana, ſed apice acuto ultra antheras notabiliter prominebant; hæ antheræ, etiam aurei coloris, oblongæ & a facie interiori ferme cylindricæ, media tantum ſua parte filamento lateraliter

liter utrimque adhærebant ita, ut inter illas & filamentum ſulcus exiguus relinqueretur, qui vero in exteriori facie deficiebat, & hinc antheræ ibidem cum filamento ſuperficiem convexam formabant *fig*. 38. 39. Ejusmodi ſtamen ſeparatum & per medium antherarum transverſe diſſectum *fig*. 42. porro nullam plane cavitatem in antheris manifeſtabat, ſed hæ ex fungoſa quaſi ſubſtantia contextæ apparebant, quæ omnia *fig*. 43. inſigniter aucta clarius adhuc monſtrat, ubi *p*. filamenti planitiem, *q*. *q*. ſulcum inter hanc & antheras, & *r*. earundem & filamenti ſuperficiem exteriorem convexam delineat. In floribus Altorfio acceptis, ejusmodi ſtamen *fig*. 44. 46. diſſectum 45. in magnitudine naturali & aucta, paullo aliam exhibebat figuram: nam apex filamenti quaſi triangularem repræſentabat, & inter filamentum & antheras notabilis ſulcus haud comparebat; in his vero & illis antheræ non dehiſcebant nec pulverem ſpargebant, ſed ex maturitate aridæ factæ *fig*. 47. 48. tabeſcebant tantum *b* 6). Ex fundo floris *fig*. 38. 39. ſurgebat piſtillum, ſeparatum *fig*. 49. 50. in magnitudine naturali & aucta, cujus germini ovato inſiſtebat ſtylus corollæ altitudine ſimplex, paullulum inclinatus & in ſtigma bifidum terminatus, quod ſuperne oculo armato conſideratum cavitatis duplicis veſtigium *fig*. 51. monſtrabat. Nonnulli flores duo continebant piſtilla *fig*. 52. *c* 6) ceterum ut alii conſtructi; horum unus tamen *fig*. 53. præter duo piſtilla, corollam ſexfidam exhibebat. Glanduloſum nectarium Linnæanum circa germen, omni adminiculo adhibito invenire haud potui *d* 6). Quum omnes flores piſtillati abs me examinati quatuor

b 6) Cum his antheris inanibus valde conveniunt globuli circa orificium ſuperius cylindri in flore Napææ feminæ obſervati: vid. horum Nov. Act. N. C. Tom. I. obſ. pag. 440. & 443. & corundem tab. X. l. l.

c 6) Simile obſervavit Coldenius in floribus arboris Saſſafras: vid. ſuper. p. 309. n 46.

d 6) Notandum eſt, Laurum ſic dictam indicam Aldini characterem generis

tuor ſtaminibus unacum piſtillo ſimul gaviſi ſunt, TOURNEFORTIUS (55.) vero corollam cum ſolo piſtillo delineavit, & mihi in mentem venit, laudatum COLDENIVM (46) de floribus arboris Saſſafras annotaſſe, *illos ſtamina facile dejicere*, ſollicitus fui, ut unum vel alterum adhuc ex ramulis, qui interea jam defloruerunt, ex horto Altorfino obtinerem. Et ecce! florum ſuperſtitum alii *fig.* 54. pleraque ſtamina, alii *fig.* 55. 56. omnia jam excuſſerunt ita, ut figuram Tournefortianam perfecte repræſentarent, id quod tales flores biduo poſt Erlanga obtenti confirmabant: ſunt itaque ejus modi femineæ ſtirpis flores vere hermaphroditi feminei. Hi Erlangenſes quotannis fructus perficiunt ſequente anno maturos, qualibus onuſtum ramulum hujus anni menſeMartio unacum primis florum alabaſtris accepi, quorum unum cum ſuo pedunculo *fig.* 57, pedunculum ſeparatum cum ſua ampla baſi, qua baccam excipit *fig.* 58, baccam ſeparatam cum areola, qua pedunculo adhæſit *fig.* 59, baccam transverſe diſſectam cum nuclei binorum loborum diviſione *fig.* 60, corticem vacuum *fig.* 61. & nucleum, teſta ſua peculiari adhuc tectum *fig.* 62. repræſentat, quas partes omnibus notas deſcribere, ſupervacaneum eſſet. Notandum adhuc eſt, Altorfii, ubi quatuor ſtirpes feminei tantum generis quotannis florentes aluntur, piſtilli germen aliquod incrementum, ad piſi circiter magnitudinem, quidem cepiſſe, hucusque vero ſemper ante perfectionem decidiſſe, cujus cauſſa forſan eſt, quod nullum adhuc maſculum ſocium habuerint. *Fig.* 63. delineat augmentum gemmæ novæ, inter pedunculos florigeros *fig.* 14. 18. 36. *c.* provenientis, &, poſtquam adultus ramus defloruit, novum ramulum folioſum producentis, ubi *s. s.* indicat hujus gemmæ ſtipulas, *t. t.* nova foliola. In foliis adultis ad omnes ferme

generis LINNÆO ſuppeditaſſe, ut ipſe H. Cliff. p. 154. n. 4. indicat: hoc nectarium hinc in citata ſpecie adeſſe & ſecundum datam deſcriptionem ſe habere, in aliis vero ſpeciebus deficere poteſt.

me venarum cum coſta angulos in utroque latere, quandoque in alterutro tantum, ſe manifeſtabat exigua glandula globoſa flava, id quod particula *u.* ejusmodi folii hujus ramuli repræſentat.

Ex his obſervatis formandus erit Lauri vulgaris character ſequens:

Maſcul.

CAL. *communis* tetraphyllus, folia rotunda, erecta concava; *proprius* nullus.

COR. monopetala ad fundum usque quadrifida; *ſegmenta* ovato-acuminata, concava, erecta, arcte ad fundum connexa, non decidua.

STAM. incerti numeri, 8. plura ad 13, corolla paullulo breviora, ſine conſtanti ordine, plerumque tamen in extimo ordine quatuor; *Filamenta* compreſſa, obtuſa vel obtuſe acuminata. *Antheræ* duæ, oblongæ, ad marginem externum extenuatæ, cum filamenti utroque latere ſuperiori continuæ.

Glandulæ plerumque duæ, globoſæ, raro geminæ, petiolo breviſſimo filamentis interioribus, rariſſime omnibus, paullulum infra antheras affixæ.

PIST. nullum.

Femin.

CAL. COR. ut in maſculinis.

STAM. quatuor, corolla breviora, ad corollæ ſegmentorum hiatus poſita; *filamenta* compreſſa, acuminata; *antheræ* duæ cum utroque filamenti latere paullo infra ejus acumen continuæ, exterius convexæ, interius cylindricæ vel planæ, omnes fatuæ.

Nectarium glanduloſum nullum.

Glandulæ filamentorum nullæ.

PIST. *Germen* ovatum in centro corollæ; *Stylus* ſimplex, paullulum inclinatus, longitudine ſtaminum. *Stigma* bifidum excavatum.

PERIC. *Drupa* ovalis, acuminata, unilocularis.

SEM. *Nux* ovata. *Nucleus* ejusdem formæ.

Qui

Qui hunc characterem cum illo arboris Saſſafras (app. p. 321. ſeqq.) comparat, facile invenit, eum ab illo notabiliter differre corollæ ſegmentorum numero, in floribus maſculinis antherarum & glandularum cum filamentis nexu, & flores femininos ſeu hermaphroditos femineos omnibus glandulis penitus carere.

Linnævs hinc, qui in condendo ſuo ſyſtemate potiſſimum eo allaboravit, ut illud naturali proximum ſtrueret, propterea que plantas affines ad unum genus reduceret, utut nonnullis fructificationis partibus differentes, ***Lauri genus ad claſſem plantarum hermaphroditarum*** retulit eiusque ***characterem*** multo laxiorem *e* 6) formavit ita:

Cal. nullus, niſi corollam calycem diceres.

Cor. *Petala* ſex ovato-acuminata, concava, erecta: *alterna* exteriora *f* 6).
Nectarium conſtans tuberculis tribus, acuminatis, coloratis, in duas ſetas deſinentibus, germen circumſtantibus *g* 6).

Stam. *Filamenta* novem, corolla breviora, compreſſa, obtuſa, terna in ſingulo ordine *h* 6). *Antheræ* margini filamentorum ſuperne utrimque adnatæ.
Glandulæ duæ globoſæ, petiolo breviſſimo, ſingulo filamento intimi ordinis prope baſin affixæ.

uu 2 Pist.

e 6) *Genera Plantarum* &c. *Editio V.* (hactenus, quantum ſcio, ultima). Stockh. 1754. 8vo maj. p. 173. n. 452, a qua priores paucisſimis tantum verbis, re ipſa autem penitus non, in Lauri definitione differunt.

f 6) In Syſtem. nat. edit. X. T. II. Halæ recuſa 1760. p. 1010. n. 452. *corollam* nominat *calycinam*.

g 6) Conf. p. ſuper. 336. nota *d* 6). In citata S N. editione hæc tubercula vocantur tres glandulæ, biſetæ, germen cingentes.

h 6) In S. N. filamenta interiora nominantur glandulifera.

PIST. *Germen* ſubrotundum; *Stylus* ſimplex, æqualis, longitudine ſtaminum; *Stigma* obtuſum, obliquum.

PER. *Drupa* ovalis acuminata, unilocularis, corolla comprehenſa.

SEM. *Nux* ovato-acuminata; *nucleus* eiusdem formæ.

In obſervatione ſubnexa hæc monuit: „*maxima ſpecierum* „*pars unacum* Cinnamomo & Camphora *hermaphrodita eſt*, *in* „*nonnullis tamen* Mares *ſeorſim in* diœcia *prodeunt*, *ut in* Lauro „Tournefortii, *ubi etiam ſæpius ſtamina octo ad quatuordecim*, „*cui corolla quadripartita nuda. Corpuſcula, filamentis quibusdam* „*adnexa*, *eſſentialem præbent characterem.*„ In Generum editione I. addit: *ſtaminum numerus in hoc genere nihil valet*; id quod vero in ſequentibus editionibus omiſit.

In Syſtematis Naturæ editione decima reformata ſuperius iam citata *i* 6), hunc characterem in compendium reduxit ita: Cal. o. Corolla *calycina*, 6. *petala.* Nectarium *glandulis* 3. *biſetis germen cingentibus.* Filamenta *interiora glandulifera.* Drupa *monoſperma.*

Hanc characteris normam mox plures adoptarunt Botanici celebres ita, ut vel ſimpliciter illi ſubſcripſerint & cum LINNÆO Laurum ad hermaphroditas, earumque claſſem nonam, enneandriam & monogyniam retulerint; vel eam proprio ſuo ſyſtemati accommodaverint. Ex prioribus ſunt GRONOVIVS (n. 41.), COLDEN (n. 46.) HILL (n. 47.), du HAMEL (n. 49.), BROWNE *k* 6), MANETTI *l* 6) & SCHÆFFER (n. 51. P. I. p. 19. n. 459. II. p. 52. n 7.)

i 6) CAR. LINNÆI, *Equitis de ſtella Polari, Archiatri Regii, Med. & Botan. Profeſſ. Upſal. Acad. Upſal. Holmenſ. Petropol. Berol. Imper. Lond. Monſpel. Toloſ. Florent. Soc. Syſtema Naturæ T. II.* Holm. 1760. p. 1010. n. 452.

k 6) *The civil and natural Hiſtory of Jamaica in three Parts* &c, *by* PATRIK BROWNE, *M. D.* London 1756. fol. p. 213.

l 6) CAR. LINNÆI, *Nat. Cur.* Dioſcoridis ſecundi &c. *Regnum vegetabile*

n. 7.) quibus adhuc accenſendus venit BVRMANNVS: in ſeligendis enim nominibus genericis & ſpecificis plantarum Rumphianarum *m* 6) & Plumerianarum *n* 6) maximam partem LINNÆVM, haud raro tamen ſuum ingenium & experientiam ſequutus eſt. Ad poſteriores pertinent van ROYEN (n. 42.). Hic A. refert Lau-

bile juxta ſyſtema naturæ in claſſes, ordines & genera ab eodem conſtituta, e poſtremis auctis & emendatis ejusdem clariſſimi Viri operibus ſummatim redactum; nec non e philoſophia botanica eiusdem auctoris, vel ex aliorum Botanicorum nuperrimis operibus circa vegetabilium partes deſumtis definitionibus & potiorum vocabulorum præmiſſis explicationibus locupletatum, atque Societatis Cæſareæ phyſico-botanicæ Florentinæ Academicorum uſui accommodatum ac recuſum, curante XAVERIO MANETTI, *in Acad. Caſ. N. C.* Theophraſto Ereſio tertio, *Acad. Reg. Sc. Matrit. Monſpel. Gœtting. & Londin. Socio correſpondente atque Horti Acad. Flor. Præfecto.* Florent. 1756. 8v. maj. p. 74.

m 6) GE. EVERH. RVMPHII, *Med. Doct. Hanavenſis, Mercatoris Senioris & in Amboina Conſulis, nomine* Plinii Indici *celebris, & membri ill. Soc. Academiæ N. C. Germaniæ, Herbarium Amboinenſe* &c. *omnia magno labore ac ſtudio multos per annos conlecta & duodecim libris conſcripta, in lucem edita & in Latinum ſermonem verſa cura ac ſtudio* IO. BVRMANNI, *Med. Doct. & in Horto medico Amſtelodamenſi Profeſſoris botanici, Acad. Caſ. N. C. Socii, qui varia adjecit ſynonyma ſuasque obſervationes.* Pars I. II. Amſtelod. Hagæ Com. & Ultraj. 1741. fol. maj. III. IV. ibid. 1743. V. ib. 1747. VI. Amſt. & Hagæ Com. 1750. EIVSD. Herbarii Amboinenſis Auctuarium &c. Amſtel. 1755. forma ead.

n 6) *Plantarum Americanarum Faſciculus I. continens plantas, quas olim* CAR. PLVMIERIVS, *Botanicorum princeps, detexit eruitque, atque in inſulis Antillis ipſe depinxit. Has primum in lucem edidit, concinnis deſcriptionibus & obſervationibus æneisque tabulis illuſtravit* IO. BVRMANNVS *M. D.* &c. ſumtibus Auctoris 1755. fol. maj. II. III. IV. 1756. V. VI. 1757. VII. VIII. 1758. IX. 1759. X. 1760.

Laurum ad „*plantas polycotyledones calyce proprio* o 6), *fructu di-*
„*verſo p* 6), *ſtaminibus manifeſtis, calyce vel corolla abſente, imperfe-*
„*ctas q* 6), *flore ſexfido.* KRAMERVS (n. 43.). Secundum hunc pertinet Laurus ad „*arbores & frutices ramoſos; flore perfecto ſim-*
„*plici regulari, hexapetalo plano ad latera ſeu foliorum alas ſemper conferto*
„*& quaſi ſpicato, vel in muſcarium congeſto; ſemine tecto; drupa ovali mo-*
„*nopyrena; flore a fructu remoto r* 6), *vel in tota planta, vel in eadem.* LVDWIGIVS (n.44.). Secundum hunc A. Laurus pertinet edit. poſter. p. XVI. ad „*plantas flore involuto, perfecto, monopetalo, ſimplici, re-*
„*gulari*, p. XX. *G. octantheras monoſtylas, fructu baccato*, cujus characterem genericum p. 60. n. 180. ſigillatim ita definit: „*Flo-*
„*res in quibusdam ſpeciebus ex alis foliorum, in gemma quadrifolia con-*
„*tenti, in aliis in ſummis ramulis; calyx proprius nullus, vel exiguus;*
„*corolla quatuor, vel ſex vel pluribus laciniis profundis inſignis; ſtami-*
„*na octo, vel novem, vel plura, in diverſa ſerie poſita; in fundo floris*
„*nectaria tria, tuberculata, filamentoſa, & filamenta ſtaminum interio-*
„*rum tuberculis annexis ornata; ſtylus ſimplex, ſtigma acutum; bac-*
„*ca ovalis, quæ ſub cortice nucleum, ſemine fœtum, continet.*„ Van WACHENDORFF (n. 45.). Ab hoc Auctore recenſetur Laurus p. 111. inter „*plantas floribus manifeſtis:* Phaneranthas; *ſeminibus*
„*bi- vel plurivalvibus, ſeu foliis ſeminalibus ſimplici aut uno pluribus:* Po-
„lycotyledones; *floribus ſingulis ſibi ſufficientibus, hinc completis ſ.*
„*perfectis, partibus ſcilicet cunctis floribus eſſentialibus, i. e. ſtaminibus*
„*ſimul atque piſtillis, præditis:* Teleianthas; p. XXII. *floribus unico*
„*perianthio (corolla ſcilicet tantum vel calyce) donatis:* Monoperianthas; p. XXIII. g. h. item p. 259. Enneaſtemones. MILLERVS (n. 48. 72.). In editione dictionarii ſeptima Lauri characterem generi

o 6) in ſuo ſyſtemate corolla a calyce non diſtinguitur, niſi ambæ partes adſint.

p 6) i. e. ſi recte illum intelligo, in variis generibus vario.

q 6) quæ apud illum claſſem IX. conſtituunt.

r 6) i. e. ut ego ſaltem interpretor, flore maſculino & feminino.

genericum his deſcribit verbis latine redditis: *Eſt* mas *&* femina *in plantis differentibus.* Maſculini Flores, *habent calycem nullum; petalum unicum in ſummitate in ſex ſegmenta ſectum; ſtamina novem petalo breviora, ternatim ſita in ſummitates exiguas terminata.* Femininus flos *habet calycem nullum, unicum petalum in ſummitate in ſex ſegmenta leviter ſectum. In fundo ſitum eſt germen ovale ſuſtinens ſtylum ejusdem cum petalo longitudinis, ſtigmate obtuſo coronatum. Adſunt duæ glandulæ globoſæ valde brevibus petiolis inſiſtentes petali baſi adfixæ. Germen poſtea fit bacca ovalis unilocularis, ſemen includens eiusdem formæ.* His addit ſequentem notam: Linnævs *recenſuit hoc genus in Sect. I. Claſſ. IX, quæ continet plantas, quarum flores gaudent novem ſtaminibus & unico ſtylo; referre autem illud debuiſſet ad claſſem XXII, quæ continet plantas, quarum flores maſculini & feminini proveniunt in plantis differentibus.* De Haller (n. 73.) duas tantum Lauri ſpecies, vulgarem nempe & indicam Aldini, in ſuo catalogo p. 15. indicat, quarum ſingularum characteres ſigillatim deſcribit (conf. n. 73.) ambas vero p. xii. in ordine claſſium & generum refert ad claſſem iii. quæ continet *plantas petalis nullis, vel obſcuriſſimis, ſemine, flore & veris ſtaminibus donatas,* & p. xiii. *quarum ratio æqualis & ſtaminum & ſegmentorum floris eſt:* Iſoſtemones. Zinn s6), qui easdem tantum duas ſpecies ab Hallero indicatas in ord. IV. inter *apetalas calycifloras* recenſet, iisque hunc præfigit characterem: „*ſtamina novem, quorum tria „interiora ad baſin glandulifera circa germen; tuba ſimplex, ſub drupa „nux; ſexus & corolla variat; flores racemoſi.* „

Species Lauri, quas ſecundum hanc normam recenſitas inveni, ſunt ſequentes: t6)

Ex

s6) *Catalogus Plantarum Horti academici & agri Gottingenſis, conſcriptus a* Io. Gottfried Zinn, *M. D. Med. & Bot. P. P. O. Acad. Reg. Sc. Berolin. Sodali & Soc. Reg. Sc. Gotting. Membro extraordinario.* Gottingæ 1757. 8vo p. 21.

t6) Nomina marginalia indicant nomen cujusvis ſpeciei antiquum aut vulgare,

Ex LINNÆI Horto Cliffortiano 1737.

Saſſa-fras. I. ***Laurus foliis integris & trilobis*** *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 1. *Ejusd. Mat. med.* 65. *n.* 193. *Spec.* 371. *n.* 10. *Syſt. nat. n.* 10. *Roy.* 227. *n.* 6. *Gron. Virg.* 46. *Wachend.* 259. *n.* 7. *Colden.* 119. *n.* 94. *Hill.* 412. *n.* 5. *Kalm. II.* 270.

Cornus mas odorata folio trifido margine plano Saſſafras dicta *Pluk. Almag.* 120. *Phytogr. t.* 222. *fig.* 6. (*Linn. H. Cl. Mat. med. Spec. Roy.* 227. *Gronov. Virg.* 46. *Catesb. Carol. I. p. & t.* 55.)

Saſſafras arbor Monardi *Dalech. hiſt.* 1786. (*Pluk. Phyt. Linn. H. Cl.*)

Saſſafras ſive Lignum Patavinum *Bauh. hiſt. I.* 483. (*Linn. H. Cl.*)

Saſſafras arbor ex Florida ficulneo folio *Bauh. pin.* 431. (*Linn. H. Cl. Spec.*)

Saſſafras *Rai. hiſt.* 1586. (*Linn. H. Cl.*)

Magnitudinem hujus ſtirpis variam vid. p. ſuper. 318. *Foliorum variam figuram p.* 320. *Structuram floris* 321. *fructus* 322.

Patria: Virginia, Florida, Nova Svecia copioſe *Linn. H. Cl.* Penſylvania *Mat. med.* Carolina *Spec.* Coldenghamia in provincia

vulgare, ſeu LINNÆO triviale dictum. Nominis ſpecifici auctor eſt ille, qui primum citatur; qui ſequuntur ſunt illi, qui illud ipſum nomen adoptarunt; ultimi cancellis incluſi ſunt illi denique, qui idem nomen ut ſynonymum tantum agnoverunt. Nomina ſpecifica Linnæana majori typo exſcripta indicant illa, quæ hic A. vel non mutavit, vel in ſequentibus ſuis operibus ut magis congrua propoſuit. Ex operibus auctorum citatis illorum tantum tituli in nota ſubſcripta adduntur, quorum in antecedentibus nulla adhuc facta eſt mentio. Vbi LINNÆI Syſtema naturæ citatur, ſemper intelligenda eſt editio X. p. 1010. Vbi CATESBY citatur, intelligendum eſt ejus hiſtoriæ Carolin. Vol. I. (vid. ſup. p. 301. nota *yy*) quod LINNÆVS ſemper Ornithol. titulo citavit. Vbi MILLERVS citatur, evolvenda eſt ſui Dictionarii hortulanorum editio VII.

vincia Noveboracenſi Americes *Colden.* aliisque in provinciis *vid. p. ſuper.* 318.

Variet. Saſſafras mas ſ. Saſſafras laurinis foliis indiviſis ex provincia Floridana Pluk. Amalth. 66. *Linn. Spec.* 371. *n.* 10. *β.* quam, & forte etiam Saſſafras Lauri foliis Piſon. 146, pro ſynonymo declarat *Gronov. Virg.* 46.

Hanc ſtirpem diœciam eſſe, nunc ſatis probarunt EHRETVS *obſ. p.* 326. *atque* MILLERVS. *append. p.* 311.

II. Laurus foliis enervibus obverſe ovatis utrinque acutis integris, annuis *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 2. *Mat. med.* 66. *n.* 195. *Roy.* 226. *Gron. Virg.* 46. *Wachend.* 259. *n.* 5. *Colden.* 120. *n.* 95. *Hill.* 412. *n.* 4. ***Benzoin.***

Laurus foliis enerviis ovatis utrimque acutis integris annuis *Linn. Spec.* 370. *n.* 9; *Syſt. nat. n.* 9.

Laurus foliis ovato-lanceolatis obtuſis integris annuis *Mill. n.* 6.

Benzoin *Boerh. Lugd. II.* 259. (*Linn. H. Cl. Roy.*)

Benzoe *Heiſt. Syſt.* 15.

Benzoinum officinarum *B. pin.* 305. (*Linn. H. Cl. Roy. Gron. Virg.* 46.)

Benzoinum, cujus arbor folio Citri *Bauh. hiſt. I.* 320. (*Linn. H. Cl.*)

Benzoinifera americana folio Citri *Walth. hort. p.* 11. 56. *v* 6) (*Linn. H. Cl.*)

Arbor Virginiana Citriæ vel Limoniæ folio, Benzoinum fundens *Commel. hort. I. p.* 189. *t.* 97. *u* 6) (*Linn. H. Cl. Mat. med. n.* 195. *Spec. n.* 9. *Mill. n.* 6.

Arbor

v 6) *Deſignatio plantarum, quas hortus* AVGVST. FRID. WALTHERI, *Pathologiæ Profeſſoris Lipſienſis, complectitur* &c. Lipſ. 1635. 8. maj.

u 6) *Horti medici Amſtelodamenſis rariorum tam orientalis, quam occiden-*

Arbor Virginiana Piſhaminis folio, baccata Benzoinum redolens *Pluk. Almag.* 42. *Phyt. t.* 139. *fig.* 3. 4. (*Linn. H. Cl. Spec.*)

Patria: Virginia *Linn. H. Cl. Sp.* Sumatra, Iava, Siam *Mat. med.* Carolina *Spec.* Coldenghamiæ ad ripas rivulorum *Colden*, ordinarie in America ſeptentrionali *Mill.*

Hujus ſtirpis habitum modumque, quo ejus gummi colligitur, jam deſcripſit & delineavit HERM. NIC. GRIMM, in India orientali practicus, ſecundum obſervationes in terra occidentali Sumatræ habitas x 6) *ſed imperfecte. Dicitur ipſi arbor formoſa, recto caudice aſſurgens & virum plerumque craſſitudine æquans, ſed altitudine mediocris, quia incolæ quinto vel ſexto ætatis anno tales arbores, pro gummi collectione, ad lignum usque vulnerant & novas arbores ex nucleis educant. Folia ipſi tribuit tenera & mollia, inferius ex pallido-viridia; ſuperius ſaturate viridia, quæ, ſecundum figuram, longo petiolo adhærent, ex baſi plerumque anguſta lateſcunt, & in apicem acutum terminantur, ut adeo ovato-lanceolata omnino compareant. Ex coſta media utrimque, ſuperiora verſus, excurrunt nervi ſeu venæ ad margines. Flores A. non vidit, fructum vero obſervavit ex rotundo-compreſſum, magnitudinis parvæ nucis Avellanæ, ſed tunicæ, aliquantulum piloſæ* (monſtrante figura valde craſſæ) *inſtar nucum magnarum* (forte juglandum) *incluſum.* MILLERVS *huic arbori tribuit altitudinem* 8. *vel* 10. *pedum & multos ramos; folia ovato-lanceolata, tres ferme digi-*

cidentalis Indiæ, aliarumque peregrinarum plantarum, magno ſtudio ac labore, ſumptibus Civitatis Amſtelodamenſis, longa annorum ſerie collectarum, deſcriptio & icones ad vivum æri inciſæ, auctore IO. COMMELINO, *urbis Amſtelodamenſis (dum viveret) Senatore. Opus poſthumum. Latinitate donatum, notisque & obſervationibus illuſtratum a* FRID. RVYSCHIO, *M. D. Botanices Profeſſore* &c. *&* FRANC. KIGGELARIO. Amſtel. 1697. fol. maj.

x 6) Miſcellanea curioſa ſive Ephemeridum medico-phyſicarum germanicarum Academiæ N. C. Decur. II. annus I. &c. Norimb. 1683. 4to p. 370. fig. 31.

digitos longa, ſeſqui digitum lata, ſuperius glabra, inferius multis venis pertexta, autumno cadentia. Flores ſemel tantum vidit, omnes maſculinos, ex albo herbaceos, &, ſi recte meminit, in ſingulis ſex tantum ſtamina. LINNÆVS *H. Cl. indicat involucrum ſeſſile, tetraphyllum, corni ſimillimum, includens floſculos quinque petiolatos longitudine involucri; calycem proprium* (corollam) *ſexpartitum, flavum, laciniis linearibus; ſtamina octo vel novem longitudine calycis, lateribus appendiculata; germen ovatum.* (Nectarii nulla fit mentio). COLDEN *tribuit* Lauro foliis enervibus ovatis, utrinque acutis Gron. Virg. 46. (*quæ huic &* CLAYTON *pariter eſt Benzoin offic. C. B. pin. licet neuter, neque etiam* COLDEN, *hujus qualitatis celebris ullam mentionem faciat*) *characterem ſpecialem paullo alium hiſce: calyx nullus; corolla: petala ſex, ovato-acuminata, concava expanſa; ſtamina: filamenta 9. compreſſa ſex exteriora, tria interiora, antheræ didymæ, ſummitati filamentorum utrinque adnatæ; Nectaria: corpuſcula ſex, mollia irregularia, ſingula pedunculo breviſſimo prope baſin intimi ordinis filamentorum* (ergo hæc ſpecies vel glandulis, vel nectario caret) *affixa; piſtillum: germen ovatum, ſtylus nullus. Pericarpium: nullum. His addit: numerus petalorum & ſtaminum incertus: aliquando 8 petala & 12 ſtamina. Folia obverſe elliptica, utrinque acuminata, alterna petiolata, integerrima, odorata, planis longitudine ramulorum parallelis. Folia minora fere circularia, interſperſa. Flores lutei, parvi, folia menſe Aprili antevertunt, & creſcunt in acervis, per longitudinem ramulorum diſperſis, h. e. plurimi pedunculo ſingulo ſimplici eidem fundo affixi.* BOERHAAVE *hæc annotavit: ex uno calyculo quadrifolio oriuntur floſculi tres ad eundem ortum, qui ſinguli conſtant uno tubo longo, ſuperius expanſo in tumidum caput, quod in 8 ſegmenta profunde finditur; intra hæc ſegmenta ſtamina ſunt brevia teſticulata; in medio tubo floris ovarium, tuba longa inſtructum, cuncta vero quam minima ſunt* &c. *Folia hieme ponit.* LVDWIGIVS *indicat flores tres vel plures in gemma quadrifolia; calycem nullum; corollam ſexfidam vel octofidam; ſtamina octo vel novem brevia; ſtylum longum; fructum Lauro vulgari ſimilem.* SCHÆFFERVS *eadem habet.* HEISTERVS *huic ſtirpi*

baccas & flores monopetalos quinquifidos adſcribit. HILL. *definit radicem brachiatam; trunci diametrum duorum vel plurium pedum; ipſam arborem vere altam & ramoſam; folia quatuor pollices longa & duos cum dimidio lata, ſuperiora verſus latiſſima, in ſuperficie ſuperiori pallide viridia, in inferiori albicantia; flores valde exiguos luteos in exiguos corymbos collectos; fructum magnum. Indigena eſt Indiæ occidentalis.* EHRETI *denique pictura, quam a multis retro annis mihi transmiſit, ſiſtit duos ramos adultos cortice dilute rufo veſtitos: unum cum ſurculo, cujus cortex adhuc viridis, folia integerrima, ovato-lanceolata, circa medium latiſſima, ad apices, potiſſimum ſuperioris extremi, multo anguſtiora, ſuperius ſaturate viridia cum coſta & venis oblique excurrentibus, luteſcentibus; inferius cæſia cum coſta & venis albentibus. Quid ſint protuberantiæ in ſingulis foliorum interſtitiis* Tab. IX. fig. 8. *indicatæ, ad ductum ſolius picturæ explicare nequeo. Alterius rami adulti lateribus adhærent tres ſurculi verno tempore provenientes (unum vid.* Tab. IX. fig. 9. *a) quorum folia adhuc parva & ex viridi flaveſcentia, ejusdem tamen cum adultis figuræ ſunt. Ad horum ſurculorum ortum arcte adhærent florum gemmæ, ex quatuor ſtipulis b. compoſitæ & calycem communem, ad fundum usque in quatuor foliola ovata cum apice acuto fiſſum conſtituentes. Ejusmodi calyx continet* 5. & 6. *florum peduncolos duas circiter lineas longos, quibus ſingulis inſidet unicus globulus exiguus, Coriandri grano vix major, ad oras leviter fiſſus. Huic picturæ additus eſt ſeparatus flos jam apertus & lente optica auctus* fig. 10, *coloris ex viridi flaveſcentis, in quo nullus calyx proprius, corollæ ſegmenta quinque ſubovata, erecta, interius excavata conſpiciuntur, ejusque in cavo ſtamina octo, ſegmentis breviora, cum anthera oblonga, & piſtillum ſtaminibus vix longius,* fig. 11 *ſeparatum, oblongum cum ſtigmate bifido ſeu potius bilabiato diſtingui poſſunt.*

Eſt itaque talis flos vel hermaphroditus, vel, ut cum LINNÆO *loquar, hermaphroditus femineus.*

Borbonia. III. Laurus foliis lanceolatis, nervis transverſalibus, fructus caly-

calycibus baccatis *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 3. *Gronov. V.* 46. *Roy.* 226. *n.* 5. *Burm. Plum. y* 6).

Laurus foliis lanceolatis tranſverſe venoſis, calycibus fructus baccatis *Linn. Spec.* 370. *n.* 7. *Syſt. N. n.* 7. *du Hamel* 350. *n.* 8.

Laurus Carolinienſis foliis acuminatis, baccis cœruleis pediculis longis rubris inſidentibus *Catesb. I. p. & t.* 63. (*Linn. H. Cl. Spec. Roy. Gronov. Virg. Burm. Plum.*)

Laurus foliis acuminatis flore albicante, baccis cœruleis, pediculis rubris inſidentibus *Clayt. apud Gronov. Virg.*

Borbonia fructu oblongo nigro, calyce coccineo *Plum. Gen.* 4? *z* 6) (*Linn. H. Cl. Burm. Plum.*)

Patria: Carolina *Linn. H. Cliff.* Virgin. *Spec.* ſed hæc proculdubio de Lauro Carolinienſi tantum intelligenda ſunt.

Borboniæ nominis Auctor eſt PLVMIER *l. c. p.* 3. *ubi hujus generis character deſcribitur & tab.* 2. *floris fructusque partes figuris illuſtrantur, duæ etiam p.* 4. *ejus ſpecies recenſentur, quarum prior eſt illa ſuperius citata. Ejusdem vero ramus, florum & fructuum corymbis onuſtus, unacum flore & fructu ſeparato, repræſentatur inter ejusd. plantas Americanas a* BVRMANNO *editas t. LX. Hanc ſtirpem & Laurum Carolinienſem citatam* LINNÆVS *pro una eademque habet ſtirpe; ſed qui Plumerianas & Catesbianas figuras inter ſe confert (ſi excipias colorem, quo baccarum pedunculi cupulæque ſuperbiunt, qui tamen a* PL. *coccineus a* CAT. *ruber dicitur & ab hoc miniatus pingitur, qualem idem in Saſſafras fructu exhibuit, conf. obſ. hujus tomi p.* 329.) *inſignem facile deprehendet differentiam. Nam illius, ſc. Plum. iconis folia delineantur*

y 6) vid. p. ſuper. 341. nota *n* 6.

z 6) *Nova plantarum genera auctore* CAR. PLVMIER, *ordinis minimorum in Provincia Franciæ apud inſulas Americanas Botanico Regio.* Pariſ. 1703. 4. maj. p. 4. t. 2.

neantur erecta, duos prope pollices Rhenananos circa medium lata & quinque cum dimidio longa, ad extremum inferius potius ſubrotunda quam acuta, ad extremum ſuperius valde anguſtata & in apicem acutum terminata, adeoque ovato-lanceolata, nervis inſuper apicem verſus oblique, nullibi vero ad margines usque, excurrentibus prædita; petioli porro, vix ultra dimidium pollicem longi (in deſcriptione p. 50. nominantur folia vix petiolata) firmi &, præcipue in principio ſuo craſſi ſunt; florum denique baccarumque pedunculus communis, qui ex folii ala provenit, eſt longus, alter bifidus, trifidus alter, in pedunculos breves, copioſos, proprios ſubdiviſus, qui ampliſſimum formant corymbum, ut taceam baccæ cupulæque magnitudinem inſignem hujusque oras æquales; Catesbianæ vero iconis folia latitudine unum pollicem, longitudine tres cum dimidio vix ſuperant, (cujus nervi a coſta media vere transverſe ad margines usque excurrunt), utrimque, & magis adhuc petiolum verſus, anguſta, adeoque vere lanceolata ſunt & ex petiolis longiſſimis, gracilibus deorſumque flexis pendent; fructuum pedunculi communes, qui omnes ex ipſo ramo, & non ex folii ala (quod tamen pictoris vitium eſſe poteſt) prodeunt, ubique tantum ſimplices delineantur & propriorum, perbrevium, nullibi ultra tres communi adhærent; cupulæ denique ad oras profunde dentatæ ſunt, hæcque, ut & bacca, triplo minimum minor eſt quam in Borbonia. Dolendum, Catesbianam figuram floribus carere nec eos ab A. deſcriptos eſſe, quorum in Plumeriana unus a tergo ſexfidus, alter ab antica facie ſepties fiſſus (qualis in deſcriptione rarior dicitur) cum ſeptem ſtaminibus ſeu globulis, ſingulis brevi filamento affixis, & unico globulo ſive ſtylo piſtilli loco centrum floris occupante ſeparatim adduntur, quæ ſtamina in tabula Gen. Americ. cognoſci & diſtingui nequeunt, ſed tantum piſtillum, quod ſeparatim pariter ſine ſtylo delineatur, & abit in fructum glandiformem carnoſum intus in duos lobos diviſum; corollæ monopetalæ ſegmenta tria latiora totidemque anguſtiora utrobique delineantur. Ceterum BVRMANNVS *in deſcriptione Borboniæ, de qua ſermo eſt, plura hæc illuſtrantia non addit, quam quod ex* PLVMIERII *obſervatione hæc arbor variet fructu oblongo & globoſo, uti & fructu ex aureo vireſcente. Ob inſignes differentias ergo inter Bor-*

boniam

boniam & Laurum Carolinienſem intercedentes indicatas, hanc MILLERVS *pro peculiari Lauri ſpecie, & quidem me ſaltem judice recte, habet, de qua in ſequentibus n. XIV. Vt verum fatear, mihi videtur,* LINNÆVM *& hanc & illam non ſine dubio conjunxiſſe (quia Borboniæ, ut ſynonymo, ſignum? in H. Cliff. adpoſuit, in Spec. vero hoc ſynonymum penitus omiſit, etſi hoc loco & in Syſt. N. in margine adhuc reperiatur) nomenque ſpecificum n. III. Catesbyanæ figuræ accommodaſſe, Borboniam ergo diſtinctionis cauſſa nominandam eſſe* ***Laurum foliis ovato-lanceolatis, venis ex coſta ſimplici oblique ſurſum excurrentibus, calyce carnoſo.*** LVDWIGIVS, *& ex hoc* SCHÆFFERVS, *his paucis Borboniæ comprehendit characterem: corolla ſexfida; ſegmentis tribus majoribus, tribus minoribus; fructus glandiformis in binos lobos fiſſilis, calyci carnoſo inſidentes. Du* HAMEL *p. 352. ſub finem affirmat, in Anglia duas coli hujus Lauri varietates: unam fructibus rubris, alteram cæruleis: qua auctoritate autem hoc fecerit, non indicat, nec ego invenire potui.*

IV. ***Laurus foliis lanceolatis perennantibus venoſis planis, ramulis tuberculatis cicatricibus,*** floribus alternis *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 4. *Roy.* 226. *n.* 2. *Gron. Virg.* 159. *Wachend.* 259. *n.* 2. *Laurus indica.*

Laurus foliis lanceolatis &c. ***floribus racemoſis*** *Linn. Spec.* 370. *n.* 5. *Syſt. N. n.* 5. *Mill. n.* 4.

Laurus indica *Ald. Farneſ.* 61. a7) *Pluk. Almag.* 210. *Phyt. t.* 304. *f.* 1. *Breyn. Pr. II. p.* 62. (*Linn. H. Cl.*)

Laurus indica Aldini *Raii hiſt.* 1553. (*Linn. H. Cl.*)

Laurus

a7) *Exactiſſima Deſcriptio rariorum quarundam plantarum, quæ continentur Romæ in horto Farneſiano:* TOBIA ALDINO *Ceſenate auctore, Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Principis & Cardinalis* ODOARDI FARNESII *Spagirico & ejuſd. horti Præfecto.* Romæ 1628. fol. min.

Laurus latifolia indica *Barr. rar.* 123. *t.* 877. *b* 7) (*Linn. H. Cl. Spec.*)

Laurus vera indica americana *Sterb. Citr.* 257. *t.* 13. *c* 7) (*Linn. H. Cl.*)

Laurus baccis atropurpureis, pediculis rubris inſidentibus *Clayt. apud Gronov. Virg.* 159.

Laurus foliis oblongo - ovatis alternis venoſis, racemis terminalibus, calicibus ſimplicibus *Brown* 213. *n.* 1.

Cinnamomum ſylveſtre Americanum *Seb. theſ. II. p.* 90. *t.* 84. *fig.* 6. *d* 7) (*Linn. H. Cl. Spec.*)

Patria: America *Linn. H. Cl.* Virginia *Linn. Spec.* Madera & inſulæ Canarienſes, unde olim in Portugalliam ſeu Luſitaniam translata eſt, ubi tam copioſe propagatur, ut nunc indigena ibi videatur. *Mill.* In Iamaica *Brown.*

LINNÆVS *H. Cl. hæc annotavit*: „*floret apud nos autumno ſero*, „*nec*

b 7) *Plantæ per Galliam, Hiſpaniam, Italiam obſervatæ, iconibus æneis exhibitæ a R. P.* IAC. BARRELIERO, *Pariſino, in ſacra theologia Magiſtro, Generalium Præpoſitor. ordinis FF. Prædicatorum Socio a Secretis, Alumno Provinciæ S. Ludovici, olimque Medico Pariſienſi. Opus poſthumum, accurante* ANTON. *de* JUSSIEU &c. Pariſiis 1714. fol.

c 7) *Citricultura, oft Regeringhe der uythemſchen Boomen, te weten Oranien, Citrœnen, Limœnen, Granaden, Laurieren en andere* &c. *in het Licht ghegheven ende met Kopere platen verciert door* FRANCISC. *van* STERBEECK, *Prieſter. Den tweeden Druk verbetert* t'Antwerpen 1712. 4.

d 7) *Locupletiſſimi rerum naturalium Theſauri accurata deſcriptio, & iconibus artificioſiſſimis expreſſio per univerſam phyſices hiſtoriam* &c. *collegit, digeſſit, deſcripſit & depingendum curavit* ALBERTVS SEBA, *Etzela - Ooſtfriſius, Acad. Cæſ. N. C. Collega* Xenocrates *dictus: Soc. Reg. Anglicanæ, & Inſtituti Bononienſ. Sodalis.* Amſt. T. I. 1734. II. 1735. III. 1758. fol. max.

„*nec fructum maturat.* *Negat hæc ſpecies involucrum, cum ſquamæ al-* „*ternæ ſint.* *Adeoque nec involucrum eſſentiam generis conſtituit.*„ *De* HALLER *hunc ſpecialem exhibet characterem:* „*Calix trifolius, fo-* „*liis ſemicartilagineis nitentibus; petala tria pulpoſa nitentia; ſtami-* „*num ordo externus ſex ſimplicium breviter petiolatarum antherarum,* „*ordo alter trium ſtaminum cum duabus glandulis adſidentibus; tertius* „*trium ſtaminum ſimplicium* (nectarii nulla ſit mentio); *omnium ve-* „*ro antheræ biloculares; fructus ſubrotundus, tuba apice oblique trunca-* „*to. Character adeo a Lauro valde diverſus.*„ LVDWIGIVS *addit:* „*licet, monente Hallero, charactere a Lauro differat, optime huc poteſt* „*referri, cum medius ſtaminum ordo glandulas annexas gerat. Invo-* „*lucrum ſex conſtat foliolis, quorum tria exteriora ad calicem, tria* „*interiora ad corollam refert; ſtamina duodecim in triplici ordine.*„ *Secundum* MILLERI *annotationes hæc ſtirps in temperatis regionibus al-titudinem* 30 *vel* 40 *pedum attingit, ſed tam tenera eſt ad augmentum capiendum in libero Angliæ aere, ut vaſi inſerenda & hieme in hypocau-ſtum transferenda ſit. Folia ejus latiora ſunt quam Lauri vulgaris, ſuntque craſſa, glabra & lucide viridia; petioli leviter rubent; rami ubique regulariter & maſculini flores, pallide virentes, per longos faſci-culos* (bunches) *diſpoſiti ſunt; baccæ majores deprehenduntur quam in reliquis Lauri ſpeciebus. Nonnulli hanc appellant* Laurum regiam, *alii* Portugallenſem. BROWNE *refert, hanc arborem magnam obti-nere altitudinem in Iamaica, & in inſulis conſiderari ut optimam tigna-riam, magnaque in copia creſcere in montibus humilioribus, ejus folia ve-ro variare inter ovalem & oblongam figuram ſecundum ſoli & ætatis dif-ferentiam; lignum præterea, folia floresque valde gratum ſpirare odo-rem. Ceterum in citandis ſynonymis atque figuris hujus ſpeciei valde va-riant auctores, quapropter brevis horum diſquiſitio haud ſupervacanea erit. Ipſe quidem eandem, quantum memini, nunquam vidi; poſſideo vero duas effigies nativis coloribus pictas: unam iam a.* 1747. *D.* EHRE-TVS, *alteram poſtea nunc b. D. D.* LAVR. HEISTERVS *ſecundum ſtir-pem, quotannis in horto Academico Helmſtadienſi ſero autumno floren-tem, factam mecum communicavit. Ambæ conveniunt inter ſe ramo-*

 rum

rum cicatricibus inſigniter atque frequenter protuberantibus; foliorum marginibus integerrimis, ſitu alterno, magnitudine & figura; color tamen in priori ſuperius læte & ſaturate viridis, inferius glaucus, in poſteriori vero utrimque pallidus eſt: conveniunt porro florum pedunculis ex foliorum alis recta ſurgentibus florumque, ope brevium pedunculorum lateralium, in ſpicam ſimplicem laxamque diſpoſitorum figura, colore atque ſtructura. Prior effigies unicum tantum florem explicatum monſtrat, nec tamen hujus analyſis, nec etiam fructus imago ei addita eſt. Poſterior effigies hæc omnia ſupplevit; optaverim vero, floris analyſin accuratius delineatam & fructus internam ſtructuram additam fuiſſe. Ad harum imaginum ergo ductum ſiſto, quantum ſpatium permiſit, Tab. IX. fig. 12. *ſummitatem pedunculi florentis cum unico flore expanſo ſexfido, coloris ex albo flaveſcentis, picturæ Ehretianæ,* & fig. 13. *pedunculum florentem picturæ Heiſterianæ (qui tamen ab ortu, ad flores usque, duos circiter pollices in exemplari picto longior eſt) cum flore expanſo ejusdem coloris ſeptemfido;* fig. 14. *hujus picturæ florem ſeparatum expanſum ſexfidum, quæ diviſio procul dubio frequentior atque etiam in floribus reliquis obſervanda eſt;* fig. 15. *talem a latere nudum;* fig. 16. *ſimilem reſectis ſegmentis, ut novem ſtamina cum ſuis antheris luteis* a. a. *&, uti videtur, glandulis pallidis* b. b. *atque ſtylus* c. *in conſpectum veniant;* fig. 17. *piſtillum cum germine ovato & ſtylo adunco;* fig. 18. *particulam rami cum ſuis cicatricibus* d. *foliorum delapſorum veſtigiis; folium* e. *reliquis maximum cum petiolo (qui in hac pictura parum, in Ehretiana vero, uti etiam pedunculorum principia, inſigniter rubet ſeu purpureo colore nitet) ad ortum craſſiori; coſta notabili per ejus medium excurrente, veniſque lateralibus oblique ſurſum apicem acutum verſus aſſurgentibus; fructum maturum nigrum, globoſum & in ſummitate parum acuminatum* f, *qui pedunculi* g. *ſummitati inſidet, & aliquot ſquamis* h. *calycis loco excipitur, quarum veſtigia per reliquum quoque pedunculum apparent. Cum his figuris auctorum citata ſynonyma eorumque figuræ ſi conferuntur, illæ partim notabilem varietatem, partim aliam prorſus ſpeciem deſignant.* 1) Aldini figura, *quæ ab omnibus ferme tanquam genuina citatur, totam arborem, absque*

que tamen tum in caudice tum in ramis cicatricum veſtigiis, in magnitudine imminuta, atque ſine flore (quem tunc temporis nondum produxit) & fructu delineat, quorum deſcriptio quoque deficit, ſi excipias illam fructus, ex quo educata eſt hæc arbor. Baccæ, quinque vel ſeptem brevi pedunculo racematim cohærentes, veniebant ex Indiis. Erant non rotundæ, ſed oblongiuſculæ & parum acuminatæ, figura parvæ olivæ, exterius nigræ & rugoſæ. Folia deſcribuntur inter Lauri vulgaris & regiæ media, vel potius Citrei foliis ſimilia, quia non ita dura & lucida ſicut Lauro, coloris ſubviridis; aliqua longitudine palmam excedebant, alia ſemipalmam æquabant; latitudine nonnulla ſex uncias ſ. pollices ſuperabant: his addita eſt delineatio folii mediocris in magnitudine naturali, ubi apparet ejus petiolus craſſus largi pollicis longitudine, coſta valida per medium excurrens cum venis lateralibus transverſe ſparſis; ejus latitudo maxima dimidio circiter pollice major, longitudo vero ſeſquipollice minor eſt, quam in noſtra figura. 2) Plukenetii figura *non ſolum cicatricibus pariter caret, verum etiam folia fere ex ovato lanceolata ſunt; baccæ autem, quas cum foliis & unam ſeparatim (proculdubio in magnitudine naturali) ſolas repræſentat, penitus differunt: pedunculo ſimplici quidem ſpicatim adhærent, ſed ſunt ex ovato-conicæ, fragis ſimiles, &, quod præcipuum, calyce proprio folioſo, aliquoties fiſſo & reflexo ſuffultæ.* 3) Breynius *docet, hanc Laurum differre a Perſea: hujus flores umbellatos & crebriores, Lauri ind. ſpicatos & pauciores eſſe.* 4) Ferrarius e7), *quem Plukenet allegat*, Laurum indicam ſeu americanam *ſuam ab aliis p.* 206. *diſtinguit cortice dilutæ hilarisque viriditatis; foliis inter vulgarem ac regiam Laurum, interiectis mediisque ac fere citrinis; floſculis ſubalbidis tereti congerie racematis & baccis inſtar Oleæ grandioribus minusque nigricantibus.* 5) Parkinson (ſupra n. 12.), *quem Pluk. pariter citat, p.* 1488. *nihil habet, præter figuræ Aldinianæ ligno exciſæ imitationem imminutam ejusque de-*

 ſcriptio-

e7) Io. Baptistæ Ferrarii, *Senenſis, S. I. Flora ſeu de Florum cultura Lib. IV. Editio nova, accurante* Bernh. Rottendorffio, *Sereniſſ. Electoris Colon. Medico cubiculario* &c. Amſtel. 1664. 4.

ſcriptionem in anglicum ſermonem verſam, quam latinam 6) Raivs *verbotenus tantum ex Aldini exemplari exſcripſit, itemque* 7) Sterbeek *in Batavam linguam traductam, qui iconem etiam æri inciſam arboris adhuc minorem, unius vero folii ad eandem normam refictam addidit. Iungit quidem his diſquiſitionem de differentia hujus ſpeciei ab aliis falſo ita dictis, præcipue Perſea; quæ vero magni momenti haud ſunt.* 8) Barrelierii *icon ſiſtit ramum cum flore & fructu, cujus folia, Plukenetianæ figuræ ſimilia, coſtam mediam ſimplicem craſſamque, & laterales oblique ad margines fere excurrentes oſtendunt; flores in pedunculis ſimplicibus ſpicatim diſpoſitos & baccam, ut videtur, in magnitudine naturali ſeparatim additam, noſtra figura multo minorem atque magis oblongam, quam globoſam, prætereaque pedunculi extremum ſquamis, in longum & latum extenſis, adeoque vere folioſis atque Pluk. figuræ iterum ſimilibus, ſed non reflexis, baccam potius amplectentibus terminatum. Cicatrices in ramis non apparent.* 9) *Quousque* Claytoni *Laurus, quam Gronovius cum indica conjunxit, differat vel conveniat, ex ſolo nomine cognoſci nequit.* 10) Browne *vel aliam indicavit ſpeciem, vel ſynonyma minus apta ei ſociavit. Primo enim Linnæi nomen ſpecificum correctum quidem adducit, ſed ramulos tuberculatos omittit; deinde* Laurum folio longiore *&c. Sl. Cat. & H. t.* 165. *junxit.* 11) *In* Sloane *Catalogo f7) p.* 136. *reperitur* Laurus folio longiore, flore hexapetalo racemoſo, fructu humidiore; *An* Evedexylum Americanum folio magis mucronato *Pluk. Phyt. t.* 176. *fig.* 2? & 12) *in Hiſtoriæ ſeu Itinerarii g7) Vol. II. p.* 21. *n. IX. repetitur idem nomen & additur t.* 165. *Rai. Tom. II. Hiſt. dendr. p.* 86. *h7) ut*

f7) *Catalogus plantarum, quæ in inſula Iamaica ſponte proveniunt vel vulgo coluntur* &c. *Autore* Hans Sloane, *M. D. Coll. Reg. Med. Lond. nec non Soc. Reg. Lond. Soc.* Londini 1696. 8.

g7) *A voyage to the Islands Madera, Barbadoes, Nieves, St. Chriſtophers, and Iamaica, with the natural Hiſtory of the herbs and trees* &c. *by Sir* Hans Sloane Bar^t. Lond. 1725. fol.

h7) Io. Raii, *Societatis Reg. Socii, hiſtoria plantarum tomus tertius,*

ut & deſcriptio totius arboris habitus, quam Raius *in latinum ſermonem verſam operi ſuo l. c. inſeruit. Qui vero deſcriptionem hujus ſtirpis attente perlegit, inveniet, eam ad ſtaturam & magnitudinem lauri vulgaris tantum aſſurgere; folia (ut potiora tantum momenta adducam) non ſolum in acutum mucronem deſinere, verum etiam initio anguſta eſſe & laurina in omnibus referre; flores albos plures ſimul velut in faſciculo laxo diffuſos extremis ſurculorum pediculis 2. uncias longis annexos eſſe, & ſingulis ſingulas baccas ſuccedere ovales, nigricantes laurinis majores, in pulpa tenui nigra nucleum unicum Laurino exacte ſimilem continentes. Et qui tab. 165. rami in magnitudine naturali repræſentati figuram confert, majorem adhuc deprehendet differentiam potiſſimum in florum pedunculis, qui non ex alis foliorum, ſed ex ramorum ſeu ſurculorum lateribus & ipſa ſummitate proveniunt ſimplices quidem, ſed deinde in multos, quinque & plures, hosque porro in plurimos minores diviſos & ampliſſimum corymbum multiplicatum componentes, in quorum uno plusquam centum numeravimus flores. Denique* Browne *ut ſynonymum addit* Laurum Catesb. t. 63, *quæ eſt illa Caroliniensis, cujus habitus penitus alius ſupra p. 349. ſatis jam expoſitus eſt, cui jungit* Pluk. t. 176. f. 2, *quæ figura repræſentat illud ipſum* Evedexylum americanum, *quod Sloane in Catal. l. c. dubius citavit, quæque ramum tantum folioſum ſiſtit, cujus folia ovato-lanceolata ſunt.* 13) Sebæ Cinnamomi ſilveſtris americani *imperfecta deſcriptio brevis hæc eſt:*
„folia fere Malabathri æmula, minora tamen, nec adeo craſſa, hinc „cum foliis Caryophylli aromatici magis adhuc conveniunt. Flores „racematim, plurimis pedunculis inſiſtentes, parvis rotundis granulis „præditi inſtar botryos ſunt. Lignum & cortex validum Cinnamomi „ſaporem præbent, & aliquantum amaricantem — D. Prof. Boerhaa„ve nomen Lauri indicæ vel Cinnamomi ſpurii *arbori huic imponit„ Figura ſiſtit quidem folia alterna integerrima ovato-lanceolata, quorum venæ laterales quoque ex coſta media oblique ſurſum aſcendunt; ſed*

tius, qui eſt ſupplementum duorum præcedentium &c. Lond. 1704. fol. maj. cujus libro XXIV. continetur *Dendrologia* nova paginarum ſerie.

florum pedunculi plures hinc inde iterum ex rami lateribus & ipſo ejus faſtigio exeunt in multos minores diviſi, floribusque, ratione foliorum magnitudinis perexiguis referti, ex quibus nulla prorſus ſtructura cognoſci poteſt. Sed hæc ſufficiant, quum ſatis jam declarant, quam confuſa adhuc ſit Lauri indicæ hiſtoria, & quam parum omnes ſtirpes citatæ cum LINNÆI *definitione ſpecifica & noſtra figura conveniant, præcipue quod attinet ad cicatrices tuberculatas foliorum delapſorum in ramis relictas, quarum nullum veſtigium tum in deſcriptione tum in figuris horum auctorum reperitur. Excipiendi tamen ſunt* BREYNIUS, BARELLIER *& forte etiam* FERRARIUS, *qui florum diſpoſitionem ita deſcribunt, ut noſtræ figuræ reſpondeat,*

Camphora. V. Laurus foliis ovatis utrimque acuminatis trinerviis nitidis, petiolis laxis. *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 5. *Roy.* 226. *n.* 3. *Wachend. p.* 259. *n.* 3. *Hill.* 412. *n.* 3.

Laurus foliis lanceolato-ovatis trinerviis, nervis ſupra baſin unitis *Linn. Mat. med.* 65. *n.* 192. *Spec.* 369. *n.* 3. *Mill. n.* 9.

Laurus foliis triplinerviis lanceolato ovatis *Linn. Syſt. N. n.* 3.

Laurus camphorifera *Kæmpf. Iap.* i7) *p.* 770. *t.* 771. (*Linn. H. Cl. Mat. med. Spec. Roy.*)

Camphora *Gron. Diſſ.* k7) (*Linn. Pl. Gen. Ed. I. n.* 338.)

Camphora officinarum *Baub. pin.* 500. *Boerh. Lugd. II.* 261. (*Linn. H. Cl. Spec. Roy.*)

Camphorifera arbor, ex qua Camphora officin. *Herm. Lugd.* 113. (*Linn. H. Cl.*)

Arbor

i7) *Amœnitat. exot.* &c. vid. p. ſup. 315. nota e4.

k7) *Diſſertatio medico-botanica inaug. Camphoræ hiſtoriam exhibens* Lugd. Bat. 1715. 4. p. 4. ſeq. ubi arboris ſynonyma, deſcriptio partium, & genus.

Arbor camphorifera Iaponica *Breyn. Cent. I.* 11. *t.* 12 *l7*) (*Linn. H. Cl.*) *Prodr. I. ed. p.* 4. *p.* 7. *vid. p. ſuper.* 294. *nota* gg.

Arbor camphorifera Iaponica foliis laurinis, fructu parvo globoſo, calyce breviſſimo *Breyn. Prodr. II. p.* 16. *edit. I, p.*44. *ed. II. Commel. Hort. I. p.* 185. *t.* 95. (*Linn. H. Cl. Spec.*)

Patria: Iaponia *Linn. H. Cl. Mat. med. Spec. Kæmpf.* Exuberante copia non ſolum in Sadſuma, verum etiam aliis Iaponiæ in regionibus *Wil. ten Rhyne apud Breyn. Cent. & Pr. I. ut* & in variis locis Indiæ *Mill. n.* 9. Num autem hæ & Iaponenſes a ſe mutuo non differant, accuratis inveſtigatoribus relinquendum eſt.

1) Grimmius *l. c.* (*vid. p. ſuper.* 346. *nota x6*) *Camphoræ arboris in Sumatra creſcentis deſcriptionem p.* 371. *& iconem fig.* 23. *jam pridem exhibuit; ſed ut taceam, utramque valde eſſe rudem & mancam, fructus* (floris nulla fit mentio) *deſcriptio & icon a Lauri charactere adeo recedit, ut incertum adhuc ſit, num pro varietate legitimæ arboris camphoriferæ declarari poſſit.* Folia *quidem ovato-lanceolata ſunt, ſed nervi ex ſimplici coſta media vere transverſim ad margines usque excurrunt, &* fructus *deſcribitur „formoſus parvæ nucis avellanæ magnitu„dine oblongo-rotundus, tenui tunica indutus, quæ rurſus, inſtar nu„cum avellanarum, alteri elegantis formæ tunicæ incluſa jacet, quæ di„verſos habet colores, ut rubrum, purpureum, flavum & viridem, & in„tegrum fructum contegit„ id quod etiam figura repræſentat. Breynio hinc* (*Pr. II. l. c. p.* 17.) *hæc ſtirps vocatur* Arbor camphorifera Sumatrana, foliis caryophylli aromatici longius mucronatis fructu majore oblongo, calyce ampliſſimo Tulipæ figuram quodammodo repræſentante. *Plures certe dantur illius maſſæ ſpecies, quæ medicis camphoræ nomine antiquitus notæ ſunt, & exercitati chemici compertum nunc habent, uti ex Cinnamomo, ita etiam ex multis aliis ſtirpibus*

l7) Iac. Breynii, *Gedanenſis, Icones exoticarum aliarumque minus cognitarum plantarum in Centuria prima deſcriptarum.* Gedani 1678. fol. maj.

bus fragrantibus, *ſimile obtineri poſſe productum* m 7). *Idem* GRIMMIVS *ibidem f.* 32. *ſeparatim delineat ramulum cum tribus foliis, quem ex ipſa Iaponia accepit, cujus foliorum figura Kempferianæ ſatis reſpondet.* 2) ANDREAS CLEYERVS *ad eadem Miſcellanea Acad. Cæſareæ N. C. ſuppeditavit obſervationem de* Arbore camphorifera Iapanenſium Kusnoky *dicta, quæ eorundem anno X. p.* 79. *inſerta reperitur, ſed deſcriptio his paucis tantum verbis continetur* „*in ſylvis ſine cultu* „*copioſiſſime creſcit, procera eſt & craſſa, nam a duobus viris brachiis* „*comprehendi vix poteſt; folia habet pulchre viridia camphoram olentia;* „*e radice Iaponenſes pulchra ſcrinia, item camphoram ipſam conficiunt*, &c. *reliqua de methodo, qua hanc extrahunt, agunt. Icon arboris; quam fig.* 12. *addit, rudi calamo delineata eſt præcipue baccarum, quarum cupulæ, penitus rotundæ, hanc magnitudine duplo ſuperantes, folia vero omnino ovato-lanceolata repræſentantur, quorum nervi laterales ubique excoſta media oblique aſcendunt.* 3) BREYNIVS Cent. p. 12. *ſiſtit rami a* ten RHYNE *ex Iaponia accepti figuram cum octo foliis in magnitudine naturali æri eleganter inciſam. Petioli ſemunciam longi ſunt, graciles & flexuoſi; folia ovata, ad baſin & magis adhuc ad apicem acuminata; ex coſta media alterno ordine oblique ſurſum excurrunt nervi laterales marginem non penitus attingentes cum multis intertextis venis minoribus, id quod in deſcriptione etiam notatur, quæ plura non addit, quam quod arbor hæc in Sadſuma Tiliarum noſtratium inſtar ſpecioſa proceritate adoleſcat. In* appendice hujus centuriæ p. I. *fructum, cujus copiam ab eodem amico accepit, ita deſcribit: calyculus* (cupula)

m 7) Hanc maſſam vulgo vocant gummi-reſinam; ſed C. NEVMANNVS in *Chemiæ ſuæ experimentalis* (vid. p. ſuper. 304. nota g 3) Tom. II. Part. I. p. 305. §. 37. illam vocat *mixtum inflammabile plane ſingulare*, quod nec gummoſi nec reſinoſi quicquam continet, cujus notas ſpecificas indicat ſuamque novam ſententiam multis experimentis probat. Idem etiam p. antecedente 283. §. 14. varia nominat vegetabilia, ex quibus ſimile productum elici poteſt, conf. EIVSD. *Lectiones Chymicæ de Salibus alcalinofixis* & de *Camphora* &c. germanico ſermone Berlin 1727. 4. p. 104. & 136.

(cupula) *eſt oblongus pediculum verſus faſtigiatus, petiolum tenerum atque parvum habens; baccæ cortex pallidus utplurimum, in quibusdam niger vel fuſcus & rugoſus, ſub quo nucula orbicularis ex nigro fuſca, non valde dura, occultatur, intus ſplendens & coloris nigri, nucleum continens ſubalbidum, bifidum & pinguem, ſaporis aromatici & acrimonia non ingrata linguam titillantis. Ex quibus* Breynius *jam concluſit, hanc arborem ad glandiferas vel ſi mavis bacciferas aromaticas, nucleum in binas partes ſectum continentes, pertinere & arbori canelliferæ vel Lauro veluti affinem proxime jungendam eſſe.* ***Idem*** Prodr. I. p. 4. ed. II. p. 7. *commemorat, ſe talem arbuſculam in Beverningiano horto obſervaſſe, cujus folia utplurimum forma conveniebant cum illa in Centuria delineata, quædam vero breviora & latiora erant, Populo nigræ ſimiliora* &c. *Ibidem mentionem quoque facit figurarum, quas a memorato* ten Rhyne *accepit, arboris Iaponicæ, unius vere bacciferæ & alterius ſine baccis, quam ipſe* ten Rhyne *in epiſtola ibid.* p. 6. (8) *pro Malabathri quadam ſpecie inodora declarat, quamque aliqui agreſtem Laurum, alii Camphoram appellant, quibus ex eadem epiſtola* p. 7. (8) *addit Camphoræ arbores Tilias noſtrates craſſitie & altitudine utplurimum ſuperare, quarum hic A. unam conſpexit, quæ novem plenas orgyas complectebatur.* ***Idem*** Prodr. II. p. 17. (44) *Camphoriferæ arboris notas has indicat:* „ 1) *bacca nuciformis calyculata, nucleo bifido* „ *calloſo duro ac pingui, cortice & putamine integro fragili, calyce con-* „ *cavo;* 2) *flores ex foliorum ſede provenientes; folia alterna ſemper* „ *virentia. A Lauro calyce concavo, ab arbore canellifera floribus e foliorum ſede provenientibus, foliisque alternis differt.* „ Idem *tandem in Faſciculo rar. plantarum n* 7) *tab. II. repetiit arboris camphoriferæ rami*

n7) Prodiit hoc opus poſthumum demum 1739. cum Prodromis ab Auctoris filio recuſis notisque hinc inde illuſtratis (vid. p. ſuper. 294. nota *gg*) hoc peculiari titulo: *Icones rariorum plantarum æri inciſæ, faſciculo promiſſo quondam a* Iac. Breynio *Gedanenſi deſtinatæ, cura* Io. Phil. Breynii *M. D. Auctoris filii* &c.

rami iconem Centuriæ eandem in antecedentibus jam explicatam; addidit vero iconem pedunculi cum floribus, aliumque cum baccis, baccæque ſeparatæ partium. Deſcriptio p. 16. monet, florentem pedunculum ex Kæmpfero (de quo mox plura) *deſumtum, baccarum vero partes, prouti ex Iaponia delatas aſſervavit, & pedunculum cum baccis recentibus immaturis ad naturalis exemplaris ductum delineatas eſſe, quibus jungimus, icones baccæ partium exacte reſpondere deſcriptioni ſuperius ex Centuria excerptæ, & baccas recentes exhibere figuram perfecte globoſam.* 4.) COMMELINUS (vide notam ſuper. *u* 6 p. 345.) *exhibuit iconem arbuſculæ horto Amſtelodamenſi a* D. D. Cleyero *donatæ, cujus folia omnia ovata utrimque acuminata cum margine undulato & nervis lateralibus, nunc conjugatis nunc alternis, ex coſta media oblique aſcendentibus delineantur, & in caudice tubercula, procul dubio foliorum vel ramulorum delapſorum cicatrices, alterno ordine indicantur. Deſcriptio docet, hujus arbuſculæ,* 20 *circiter annorum intervallo hominis proceritatem adeptæ, folia Caſſiæ ligneæ foliis æmula eſſe, exceptis nervis, quorum in his foliis unicus tantum folii medium ſecans & in multos minores diſperſus reperitur, &, ſi tres inveniantur (quod in junioribus plantæ foliis ſe obſervaſſe meminit) id luſui naturæ adſcribendum eſſe; folia inniti pediculis longis, tenuibus* (ſecundum figuram inflexis) *ex fuſco ſpadiceis, & eſſe palmam longa, duos transverſos digitos lata, margine æquali, in utroque extremo anguſta, ſuperne nitentia, hilariore ex luteo vireſcente colore prædita, & contrita odorem ſpirare validum camphoræ non diſſimilem, eodemque totam plantam eſſe imbutam: quibus additur, eam perpetua fronde virere, ſed flores nondum protuliſſe. Auctor notæ ſubjectæ indicat, ſe ramulum floridum ex India orientali transmiſſum poſſidere floribus albicantibus hexapetalis, racemulis expanſis laxioribus, biuncialibus, non raro quoque longioribus, ex alis foliorum originem ducentibus; floſculos eſſe minutiſſimos, ſingulos pedicellis brevioribus fultos, magnitudine & forma Ziziphæ ſativæ ſimiles, ſed petalis minus mucronatis, horumque inter meditullium ſtamina adeſſe numeroſa, brevia, apiculata.* (Piſtilli nulla fit mentio). *Hujus pedunculi imago eſt procul dubio illa, quæ arbuſculæ imagini addita eſt. Poſt hos*

Aucto-

Auctores 5) Kæmpfervs *arboris Camphoriferæ hiſtoriam & delineationem in ipſa Iaponia factam in publicum produxit. Vt facilius pateat, in quibus alii circa hujus arboris partes conveniant vel differant, integram ejus relationem hic repetitam non omnibus ingratam fore confidimus, quæ hæc eſt:* „ Arbor *eſt ſilveſtris, in Iaponia occidentali & ad-* „*jacentibus inſulis in lætam vaſtamque Tiliæ magnitudinem adoleſcens.* „ Radice *nititur valide ac parum brachiata, quæ camphoram præ cete-* „*ris partibus ſpirat & coctione impertitur.* Cortex *quodammodo eſt* „*ſcaber, coloris pulli, in ramis junioribus lævis, viridans, nitens, in-* „*teriore ſuperficie glabra & mucoſa adeoque facile abſcedens;* medulla „*magna fungoſa & lignoſa;* lignum *candidum, per ſiccitatem ex rufo* „*variegatum, ſubſtantiæ laxioris ex fibris craſſiuſculis compactæ, ali-* „*quando ſerviens pro fabricandis ſcriniis, ſed quorum ſuperficies per ve-* „*tuſtatem aſperatur, dum volatilis reſina poros deſtituit.* Pediculis „*carinatis, tenuibus, ſeſcuncialibus, nonnunquam ex viridi rubentibus* „*inſiſtunt* folia *promiſcuo loco ſingula, membranacea triuncialia vel lon-* „*giora, ex brevi acuto principio ovata, mucrone oblongo anguſto, mar-* „*gine integro undulato, non raro tenui palleſcente virgula fimbriato, ſu-* „*pina facie ſaturo virore imbuta ac micante, dorſo herbaceo & quaſi ho-* „*loſerico;* nervo *uno medio utrinque prominulo, ex viridi albicante &* „*paucis* nervis lateralibus *ad ambitum arcuatim protendentibus, quos* „*vagi minores pro firmitate folio concilianda intercurrunt. In nervo-* „*rum finibus non raro* verruculas *obſervamus, quas huic Lauro pro-* „*prias dixerim.* Floſculi *in faſtigiis ramulorum, ſed arboris provectæ* „*ætatis & magnitudinis, menſe majo junioque inter foliorum axillas* „*prodeunt, pediculis nixi biuncialibus, tenuibus, in fine racemoſis ac* „*in pediculos breviſſimos ſingulis perianthiis præparvis inſtructos divulſis.* „*Sunt flores albi, hexapetali, intra ſeminis Coriandri ambitum radian-* „*tes,* petalis *ovatis,* ſtaminibus *apicatis novem, ea diſpoſitione loca-* „*tis, ut terna medium ſtylum premant, hæc cetera in orbem ambiant,* „*intercepta ſingulis* tuberculis *carnoſis, exiguis luteis, mollibus, um-* „*bilico laxe adnatis. Florem, accreſcente calyculo,* bacca *excipit per* „*maturitatem atro-purpurea & ſplendens, magnitudine piſi majoris, fi-*

„ *guræ quodammodo turbinatæ, pericarpio molli purpuraſcente, ſaporis* „ *ex camphora caryophyllacei;* nucleo *intus piperis magnitudine, cor-* „ *ticula nigra micante obducto, bifido, oleoſo, ſaporis fatui. His ad du-ctum figuræ addimus*, folia *in baſi parum, in apice valde eſſe acuminata; ex* coſta media *ad apicem usque extenſa, ſupra folii baſin, intervallo notabili, oriri* duos nervos laterales, *unum utrimque, arcuatim ſurſum, attamen non penitus ad apicem usque, aſcendentes, ſed ad folii marginem ſe flectentes, & plures minores brevesque, uti in coſta fit, ſpargentes. In majorum cum coſta conjunctionis angulis ſingulis hæret* verrucula *ab A. in deſcriptione indicata, ſatis, ſed in paucis tantum foliis, conſpicua; foliorum* petioli *delineantur inflexi; flores ipſi & hexapetali & pentapetali, quorum unius a latere ſeparatim delineati fundo adhæret pedunculi extremum ampliatum ab A.* calyculus & perianthium *dictum & poſtea baccæ cupulam formans, quæ in maturo fructu conicam quaſi figuram & oras æquales cum cavitate haud profunda repræſentat. Adſunt præterea duæ adhuc figuræ laterales perexiguæ cum* ſtyli (qui vero non deſcribitur) *nomine ſubſcripto, cujus extremum ſeu ſtigma trifidum videtur. Ceterum ad ortum petiolorum hinc inde apparent* protuberantiæ, *ex quibus, forſan ut in Lauro indica, poſt foliorum lapſum oriuntur cicatrices tuberculatæ.* 6) Gronovii *deſcriptio, quam in ſua diſſertatione propoſuit, in plurimis convenit cum illa Kæmpferi: in quibus differt, ſunt, omiſſis illis, quæ Kæmpferus habet, præcipue ſequentia:* Folia *ſunt duos transverſos digitos lata, quatuor longa, mucrone quandoque obtuſo, antica facie ſaturate virentia ac micantia glabraque, poſtica cinerea,* nervo *uno gaudentia, ex quo alii nervi forma & figura varia, ſive arcuata ſive recta, producuntur, quos intercurrunt alii minores & minimi, adeo ut natura valde ludere videatur in eorum protenſione: poſſedit enim A. ramulum undecim foliis ornatum, ex quibus nullum ſui ſimile agnoſcit in progreſſu nervorum; ſunt quoque quædam, quæ tres nervos majores habent, ut Cinnamomum mentirentur, ſi minus undulata forent; ſed eſt luſus naturæ, unde A. concludit, folia proprium deſignare characterem haud poſſe.* (Verrucularum in angulis nervorum deprehenſarum nulla fit mentio) Flores *ſunt* *mono-*

monopetali tubuloſi, in quinque & raro in ſex partes diſſecti, minutiſſimi, petalis ovatis minus mucronatis præditi. (Stylus pariter non deſcribitur) *In una eademque arbore deprehendi flores in quinque, raro in ſex partes ſectos, ex relatione* KIGGELARII *annotat.* Bacca *inſidet* Calyci *breviſſimo, quodammodo oblongo, verſus pediculum faſtigiato, molli, odoris plusquam in foliis fragranti, petiolo tenero & parvo innitenti. Arbor longe lateque in ramos brachiatur.* Lignum *omne aroma indicum ſpirat; unde non modo cedit in commodum medicum, ſed & in alios quosvis uſus.* 7) HILL *l. c. huic arbori adſcribit* radices *magnas, craſſas & brachiatas;* truncum *trium ſæpius pedum in diametro & altitudinem Vlmo altiſſimæ parem valdeque ramoſum; folia irregulariter ſita, lauro vulgari ſimilia, plusquam tres digitos longa & ſesqui digitum lata, undulata & in apicem valde longum atque anguſtum terminata, in ſuperiori ſuperficie lucide viridia, in inferiori ex cinereo viridia, pedunculis digitum longis, paullulum excavatis inſiſtentia;* flores *valde exiguos albos, ramoſis in ſummitate pediculis, ex alis foliorum ortis corymbum formantes;* baccam *nigram ſplendentem.* 8) MILLERVS *indicat, arborem hanc in ſolo natali pervenire ad mediam magnitudinem in plures ramos exiguos diviſam;* folia *eſſe ovato-lanceolata, in ſuperiori ſuperficie lævia; tribus venis longitudinalibus ſupra baſin unitis inſtructa & contrita gravem Camphoræ odorem pariter ac ramos fractos ſpirantia. Eſt* mas & femina *in diſtinctis arboribus. Ipſe marem tantum vidit, qui copioſe in Anglia floruit.* Flores *erant exigui ex quinque petalis concavis luteis compoſiti illisque arboris Saſſafras valde ſimiles, & pari modo tres vel quatuor ſingulis pedunculis adhærentes. Vbi de cultura agit, adſtruit, hanc & Cinnamomi arborem eſſe valde affines, eas tamen a ſe differre foliis: illa namque Cinnamomi habere tres coſtas inſigniter craſſas* (remarkably large) *a petiolo ad apicem longitudinaliter expanſas; Camphoræ foliorum coſtas vero eſſe graciles* (ſmall) *& ad latera extenſas, hujusque folia glabra ſplendenteque ſuperficie nitere. Addit porro, utramque ſpeciem eſſe diœciam, hincque neceſſarium, ut unus ſexus alteri propinquus ſit pro femina reddenda fœcunda, id quod exemplo Lauri No. XV. ſequuturæ ulterius probat.* 9) *His adhuc jungenda ſunt, quæ*

RVMPHIVS *de Camphoriferis arboribus annotavit in ſuo Auctuario (vid. p. ſuper.* 341. *nota m* 6) *cap. LXXXII. p.* 65. *ſeqqu. , ubi reperitur deſcriptio non ſolum Iaponenſis, verum etiam ſic dictæ Occidentalis. Prioris deſcriptio, quam A. ſecundum ramulum cum foliis inde acceptum compoſuit, brevis hæc eſt: ,, Ramuli levis erant ligni, in paucas diſtincti ,, rachides, quibus folia inſidebant ſolitaria & inordinata, illis caryophylli ,, ſimilia, utrimque nempe acuminata, & ſurſum in longum terminata ,, apicem, quatuor pollices longa, unum lata, ad oras parum ſinuoſa, in- ,, ſtar foliorum caryophylli, ſuperne glabra & polita, inferne denſis & ,, tenuibus venulis pertexta, quæ juxta oras ſinum quodammodo formant. ,, Præter nervum medium ad oras alium gerunt utrimque, per longitudi- ,, nem oblique decurrentem, ſed non usque ad finem. Hi bini laterales ,, nervi diſtincti magis ſunt ac magis protuberant in uno quam in altero ,, folio* &c. *Sapor foliorum acris eſt & aromaticus, perfecte Camphoræ ,, ſaporem & odorem gerens, uti & petioli & rachides, ſed debilior. ,, Poſterioris deſcriptio, tum pariter ad ramum folioſum transmiſſum, tum ex relatione amici ex oris occidentalibus accepta, propius convenit cum illa* Grimmii: *id quod præcipue ex fructus involucro verſicolore p.* 359. *annotato probari poteſt.* 10) NEVMANNVS (*locis nota m* 7) *citatis, priori p.* 281. *poſteriori* 103) *baccas vocat rubras, qua auctoritate, me latet.* 11) HERMANNVS *in Cynoſ. Mat. med. (vid. p. ſuper.* 295 *nota kk.) p.* 255 *florem pentapetalum*, HEISTERVS *in ſuo ſyſtemate p.* 15 *monopetalum quinquefidum*, BOERHAAVE *monopetalum hexapetaloidem vel pentapetaloidem declarat, qui addit folia Pyri nervoſa alterna, fructum nuciformem concavo calyce exceptum, cortice & putamine fragili, nucleo bifido.* 11) LVDWIGIVS & *cum hoc* SCHÆFFERVS *a Boerhaavio quoad florem & fructum non diſſentiunt, folia vero definiunt nervoſa, flores ex alis foliorum racemoſos & calycem negant. Patet inde, characterem ſpecificum ex unione nervorum deſumtum, eſſe inconſtantem. Varias de maſſæ illius, Camphoræ proprie dictæ, diſtinctione in Iaponenſem, Sumatrenſem, Borneenſem, Chinenſem & Zeylanicam, omniumque collectione & præparatione, tum genuina tum fabuloſa, ut & de eius uſu*

medico

medico a citatis auctoribus aliisque fuſius expoſitas relationes ſilentio hic prœterimus, quia huc non pertinent.

VI. Laurus foliis oblongo-ovatis trinerviis nitidis planis *Linn. H. Cl.* 154. *n.* 6. *Spec.* 369. *n.* 1. *Hill.* 411. *n.* 2. *Cinnamomum*

Laurus foliis ovato-oblongis trinerviis: baſi nervos unientibus *Linn. Fl. Zeyl.* o 7) *p.* 61. *n.* 145. *Mat. med.* 64. *n.* 190.

Laurus foliis triplinerviis ovato-oblongis *Linn. S. N. n.* 1.

Laurus Ceylanica glandifera, folio trinervio, optimum & legitimum Cinamomum ferens *Herm. Muſ. Zeylan.* p 7) *p.* 12. (*Burm. Zeyl.* q 7. *p.* 62.)

Canella *Garciæ* r 7) (*Burm. Th. Zeyl. l. c.*)

Canella

o 7) Car. Linnæi, *Flora Zeylanica, ſiſtens plantas indicas Zeylonæ inſulæ; quæ olim* 1670—1677 *lectæ fuere a* Pavl. Hermanno *Prof. Bot. Leydenſi; demum poſt* 70 *annos ab* Avg. Günthero, *Pharmacop. Haffnienſi orbi reddita; hoc vero opere reviſæ, examinatæ, determinatæ & illuſtratæ* &c. Holmiæ 1747 8v. maj.

p 7) *Muſæum Zeylanicum, ſive Catalogus plantarum in Zeylana ſponte naſcentium obſervatarum & deſcriptarum a Viro celeberr.* Pavlo Hermanno &c. Lugd. Bat. 1717. 8v. maj.

q 7) *Theſaurus Zeylanicus exhibens plantas in inſula Zeylana naſcentes* &c. *omnia iconibus illuſtrata & deſcripta cura & ſtudio* Io. Bvrmanni, *Med. Doct. & Bot. Profeſſoris in horto med. Amſtelædamenſi.* Amſtel. 1737. 4. maj.

r 7) *Aromatum & ſimplicium aliquot medicamentorum apud Indos naſcentium hiſtoria, Luſitanica lingua per dialogos conſcripta D.* Garcia *ab* horto, *Proregis indiæ medico auctore, latine facta & in epitomen contracta a* Car. Clvsio. Antverp. 1567. 8. cap. 15. p. 71. *Eodem titulo quarta editio caſtigatior & aliquot locis auctior* ibid. 1593 8v. maj. p. 55. *Dell' Hiſtoria dei ſemplici aromati* &c. *di Don* Garzia *Dall'* horto &c. *tradotti da M.* Annibale Briganti &c. in Venetia 1589. 8. maj. p. 62.

Canella *a Coſta s 7)* (*Burm. Th. Zeyl. l.c.*)

Canella, quæ *Cuurdo* & Caſſia Vulgaris, *çalibacha* dicta *Piſ. Mantiſſ. arom. t 7) p.* 165 (*Burm. Th. Zeyl.*)

Canella ſive Cinnamomum vulgare *Baub. hiſt. I. p.* 440. (*Linn. Fl. Zeyl. Burm. Th. Zeyl.*)

Canella Zeylanica cum fructibus nondum maturis *Herm. Muſ. Zeyl. p.* 37. (*Burm. Theſ. Zeyl.*)

Arbor canellifera Zeylanica, cortice acerrimo ſ. præſtantiſſimo, qui Cinnamomum officinarum *Breyn. Prodr. II.* 17. *ed. II.* 44. (*Burm. Theſ. Zeyl.*)

Caſſia cinnamomea *Herm. Lugd.* 129. *t.* 655. *vid. p. ſuper.* 295. *nota bb.* (*Linn. H. Cl. Fl. Zeyl. Mat. med. Burm. Th. Zeyl.*)

Cinnamomum foliis latis ovatis frugiferum *Burm. Theſ. Zeyl.* 62. *t.* 27. (*Linn. H. Cliff. Fl. Zeyl. Spec.*)

Cinnamomum ſive Canella Zeylanica *Baub. pinn.* 408. (*Linn. H. Cl. Fl. Zeyl. Spec. Burm. Theſ. Zeyl.*) *Raii Hiſt.* 1561. (*Linn. Fl. Zeyl. Burm. Theſ. Zeyl.*)

Carua

s7) CHRISTOPH. *a* COSTA, *medici & chirurgi, aromatum & medicamentorum in orientali India naſcentium liber, plurimum lucis adferens iis, quæ a Doct.* GARCIA *de* ORTA *in hoc genere ſcripta ſunt.* CAR. CLVSII *opera ex Hiſpanico ſermone latinus factus, in Epitomen contractus & quibusdam notis illuſtratus.* Antv. 1582. 8v. p. 22. *Eodem titulo altera editio caſtigatior & auctior* ibid. 1593. 8v. maj cum GARCIA edita p. 246. *Trattato di* CHRISTOF. *a* COSTA, *Africano Medico & Chirurgo, della Hiſtoria, natura & virtu delle Droghe medicinali* &c. *Nuovamente recato dalla Spagnola nella noſtra lingua* &c. In Venetia 1585. 4to p. 1.

t7) Hic tractatus prodiit cum hujus A. de India utriusque re naturali & medica L. XIV. (vid. p. ſuper. 289. nota *u*) hoc peculiari titulo: GVIL. PISONIS *Mantiſſa aromatica ſive de aromatum Cardinalibus quatuor* &c. *relatio nova.*

Carua *Rheed. Mal.* v7) *I.* 107. *t.* 57. (*Linn. H. Cl. ubi Carau.*)

Kurudu, Kurundu *Herm. Muſ. Zeyl. p.* 12. & 37. (*Linn. Fl. Zeyl. Burm. Theſ. Zeyl.*)

Coronde Zeylanenſium *Anonymi* u7).

Patria: Zeylona *Linn. H. Cl. Fl. Zeyl. Mat. med. Spec. Dale Pharmacol. p.* 327.

Varietas α Cinnamomum perpetuo florens, folio tenuiore acuto *Burm. Theſ. Zeyl.* 63. *t.* 28. (*Linn. H. Cl.*)

β Katou-Karua *Rheed Mal. V.* 105. *t.* 53. Hujus patria eſt Malabaria. Officinis pharmacevticis præbet folium ſic dictum Malabatri. *Linn. Mat. med.* ***Malabatrum.***

Hæc arbor, cuius cortex nobiliſſimum illud Aroma Cinnamomum dictum præbet, hucusque in ſola inſula Ceylana ſponte creſcens reperta eſt. Millervs *in ſuo Dictionario, ubi de Camphoriferæ arboris cultura agit, refert quidem, eandem ex India Orientali a Luſitanis in inſulam Principis, ad littora Africæ ſitam, translatam ibidemque propagatam eſſe; nec dubitat, quin idem per baccarum ſationem in magnum uſum publicum ſuccedere queat in coloniis Indiæ occidentalis britannicis; num vero harum cortex ad eundem virtutum gradum perventurus ſit, experientiæ relinquendum eſt, de quo conferri poteſt* Piſo *l. c. p.* 167. *Plures notas factas*

v7) *Hortus Indicus Malabaricus, continens Regni Malabarici apud Indos celeberrimi omnis generis plantas rariores* &c. *adornatas per* Henr. *van* Rheede, *van* Draakenstein, *nuperrime Malabarici Regni Gubernatorem, nunc ſupremi Conſeſſus apud Indos Belgas Senatorem extraordinarium & primum Succeſſorem loco ordinario deſtinatum, &* Io. Casearivm, *Eccleſiaſt. in Cochin. Notis adauxit & Commentariis illuſtravit* Arnold. Syen, *Medicinæ & Botanices in Acad. Lugduno-Batava Profeſſor.* Amſtelod. 1678. fol. maj. Conf. de ſplendidi hujus operis in X. partes diviſi editione *Librorum botanicor. catalogus tertius meus* &c. Norimb. 1757. fol. conf. p. ſuper. 288. nota *t*.

u7) vid. *Acta phyſico-medica Academiæ Cæſ. Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curioſor.* &c. *Vol. I.* Norimb. 1727. 4to. *Append.* p. 4.

factas eſſe arbores canelliferas, *ex* Breynii *Prodr. II. p.* 17. (*ed. II.* 44.) *ſequ. conſtat*, *qui earum quinque recenſet*, *ſed neque genericum neque ſpecificum earundem characterem*, *corticis tantum ſaporis differentiam in nonnullis indicat. Pari modo octo ſpecies indicavit* C. Bauhinus *in ſuo pinace p.* 408. *ſequ.* Rumphius *quoque Auctuar. c.* 81. *p.* 63 *duas recenſet Cinnamomi Iaponici ſpecies. Singularem autem attentionem merentur ipſius inſulæ Ceylanæ Cinnamomi ſpecies*, *vel ſi mavis varietates illæ*, *quæ ab auctore anonymo in Actis Acad. Cæſ.* x 7) Coronde *nomine deſcriptæ & ſingularum folio*, *in magnitudine naturali ſtudioſe delineato*, *illuſtratæ reperiuntur*, *ubi foliorum numerus ad novem aſcendit*, (*tot folia differentia etiam poſſidet Burmannus Theſ. Zeyl. l. c.*) *quorumque figuræ cum charactere ſpecifico Linnæano ſatis conveniunt*, *ſi excipias n.* 4. 6. 7. *& potiſſimum* 9, *in quibus apex magis productus eſt*; *omnia præterea hæc folia tribus nervis craſſis*, *duobus lateralibus arcuatis*, *a baſi ad apicem usque excurrentibus inſtructa ſunt*, *excepta fig.* 4. *&* 6. *quorum nervi laterales apicem non attingunt*, *& fig.* 8, *quæ plures nervos tenues ex nervo medio transverſe magis ſpargit. Sed etiam hic A. præter foliorum figuram alias differentias haud indicat*, *quam illas*, *quæ in ſingularum harum varietatum cortice reperiundæ ſunt. Ibid. p.* 11. *refertur*, *Auctorem hanc relationem hasque figuras Amſtelædamum ad* Alb. Sebam *miſiſſe easque ab hoc laudatæ Academiæ communicatas eſſe*, *qui addidit*, *ſe ab Orient. Ind. Societate aliquot annos antea mercatum eſſe ciſtam Cinnamomi ſeu Malabathri foliis repletam*, *ſeque inter ea reperiſſe flores Cinnamomi*, *magnitudine Fabæ italicæ floribus pares*, *coloris ſubcærulei*, *& etiam fructus. Ipſe quoque poſſideo picturam a ſæpius laudato Ebreto*

x 7) in nota antecedenti citatis, ubi hujus argumenti pertractatio hunc peculiarem habet titulum: *Canellæ ſive Cinnamomi cujuscunque generis*, *arborumque hoc cortice obductarum hiſtoria*, *variam illius nomenclaturam*, *locos natales ac propagandi rationem complectens*: *curate ſcripta*, *apertiusque*, *quam antehac a nemine unquam explanata a Procuratore id genus mercium primario operisque ad hujus aromatis ſelectionem conductis Præfecto*; *ex germanico ſermone latine reddita.* A. 1725.

Ehreto a. 1744. *cum ſimplici Cinnamomi nomine ſubſcripto miſſam, cujus folia dimidium pedem Rhen. longa & duos ferme digitos geom. lata in apicem acutum terminata, ceterum præter tres nervos ordinarios adhuc duobus margini proximis, ad folii baſin ovatam cum reliquis conjunctis, ſed ultra folii partem circiter tertiam non extenſis, inſtructa ſunt. Terminatur hujus picturæ ramus in tres pedunculos florigeros, duos cum dimidio digitos longos, floribus hinc inde pedunculis minoribus racemi laxioris in modum adhærentibus, quorum unum a facie antica, alterum a tergo Tab. IX. fig.* 19. *repræſentat: doleo autem ejus analyſin non fuiſſe additam. Quum omnium harum varietatum hiſtoriæ imperfectæ ſunt, inanis labor eſſet, inquirere, quæ genuini Cinnamomi varietates tantum ſint. Optandum, ut Muſeum Ceylonicum* Hermanni *ab Auctore abſolutum fuiſſet eo modo, quem ſibi propoſuit, vid. H. Lugd. Bat. p.*130: *hoc loco enim indicavit, ſe pertexendam ſuſcepiſſe hiſtoriam integram Caſſiæ ejusque ſpecierum ſubalternarum, quas in Orientalibus plagis ipſi conſpicere licuit. Quod autem ad arboris Zeylonicæ, Cinnamomum genuinum ſuppeditantis hiſtoriam attinet,* HERMANNVS *quidem* αὐτόπτης *ejus integræ, ut & rami florentis magnitudine imminuta, nec non floris, ut videtur magnitudine naturali, & fructus ſeparatas icones H. Lugd. Bat. p.* 664. & 665. *cum publico communicavit, ſed ob propoſitum memoratum nullam earum deſcriptionem addidit: id tantum p.* 130. *aſſeruit, Caſſiam ligneam ſ. Malabaricam, Caruam dictam, in H. Malabarico optime deſcriptam & delineatam a Cinnamomo Zeylanico tantum acrimonia, ſuavitate & virtutis præſtantia, neutiquam facie modove creſcendi diſcriminari y7), quare procul dubio a* Linnæo *Carua Cinnamomi ſynonymum factum eſt, quod poſtea idem Caſſiam Zeylanicam a Malabarica diſtinguens, huic adjudicavit: vid. n. VIII. ſequentem. Icones, quas* Hermannus *exhibuit, non admodum curate elaboratæ ſunt.* Folia *delineantur ex adverſo bina, ovata quidem, ſed plurima apice valde anguſto & in plurimis nervi laterales ex primario ſeu medio recto longe ſupra baſin oriuntur;* flos

 etiam

y7) Hanc ſententiam etiam tenuit *Garcia, a Coſta* & *Rajus;* neque *Piſo* aliam diſtinctionem indicat, niſi ſaporis corticis differentiam. *Linnæus H. Clif.* pariter conſentit, immo fere omnes.

etiam in majori figura ſeparata ſtellæ in modum ſexfidus cum ſegmentis valde anguſtis repræſentatur intra calycis ſeu futuræ cupulæ oram pari modo diviſam contentus: reliquarum floris partium ne umbra quidem apparet. Baccarum *racemi duo ſeparati vel ante maturitátem decerpti vel infra magnitudinem naturalem delineati ſunt: unus baccas ſiſtit calyce ſuo penitus adhuc tectas, alter ultra dimidium jam denudatas, calycis oris acute dentatis. Ejusdem arboris Ceylanicæ icon, quam curatius æri inſculptam poſtea* BVRMANNVS *t. 27. publicavit, folia ſiſtit alterna; omnia ovata in apicem acutum ſed brevem terminata, in quibus duo nervi laterales arcuati medium rectum a baſi jam, ſed non in omnibus ad apicem usque, comitantur; reperiuntur præter hos in aliquot foliis duo illi extraordinarii marginales breviores, quorum ſuperius in pictura Ehretiana mentio facta eſt.* Pedunculi florigeri *tum ſurculorum ſummitates claudunt, tum ex eorum lateribus inferioribus prodeunt, ex quorum faſtigio duo tresve laterales minores oriuntur & cum florum pedunculis conjunguntur, ubi hi ab illis nodulo diſtincti ſunt.* Floris calyx *baccæ jam ſimilis eſt, ex cujus ora in aliquot lacinias notabiliter diviſa, prominent ſex Corollæ ſegmenta oblonga & acuta: unus horum calycum, excuſſa jam corolla, cum ora ad tertiam circiter ejus partem in lobos acutos diviſa reperitur. Ipſius floris analyſis & fructus perfecti magnitudo ſtructuraque deficit, atque etiam omnium reliquarum partium, quia* A. *cum* Hermanno *figuram illam, quæ de Carua in Hort. Malab. proſtat, pro ſufficienti agnoſcit. Si ad Hermannianæ & Burmannianæ iconis normam reliquorum auctorum citatorum figuræ examinantur, ſequentes notandæ veniunt differentiæ.* 1) GARCIA *delineavit folium & baculum cum cortice exteriori & interiori. Folii figuram (quam* PARKINSON *(ſupra p. 287. n. 12.) &* C. BAVHINVS 27) *rudi imitatione repetierunt) peſſimam eſſe, monuit jam* Burmannus: *non ſolum enim nervi alienum prorſus tractum, verum etiam folii utrumque extremum valde*

27) In Matthioli operum editione p. 46. quæ hoc titulo proſtat, PETRI ANDR. MATTIOLI, *Medici Cæſarei & Ferdinandi Archiducis Auſtriæ, opera a* CASP. BAVHINO, *Baſilienſi medicinæ Profeſſore, aucta &c. Editio altera.* Baſil. 1674. fol. maj.

valde anguſtum & vere lanceolatum oſtendunt. Deſcriptio plura non indicat, quam quod arbor ſit magnitudine Oleæ, interdum minor, multis ramis prædita, non quidem contortis, ſed rectis ferme; folia reperiantur Lauri quidem colore, ſed forma ad Citri folia accedente; flores candidi, fructus nigri & rotundi, avellanæ ferme magnitudine aut exiguis Olivis ſimili -- truncus interdum femoris craſſitudine. Quam male autem de Cinnamomi folio informatus fuerit, ex eo patet, quod ubi ipſi cap. 19. de Folio ſic dicto (de quo mox plura) ſub finem ſermo eſt, tradere haud erubeſcat, Cinnamomi folium non ſolum illo minus acutum (quod quidem verum) & anguſtius eſſe, ſed etiam tribus nervis, quod illud habet, carere. 2) ACOSTA *arborem comparat cum Mali aureæ amplitudine; folium dicit Lauro ſimile, latius tamen, colore dilutiore & minus ſiccum, tribus nervis inſignitum. Flos ſecundum illum eſt candidus, odoris propemodum expers; fructus ſilveſtris Oleæ baccis par, vireſcens initio, deinde ruffeſcens & plene maturus ruber atque ſplendens, oſſiculum intus continens ſilveſtribus olivis ſimile, ſimilique carne & ſeſſili parte parvo calyce præditus læviore minusque criſpo, quam ſunt Ilicis calyces. Addit, harum arborum magnam eſſe frequentiam in ſilvis provinciæ Malabar, ſed præſtantia & odore longe inferiores iis, quæ in Zeylon inſula naſcuntur. Figuram habet nullam.* 3) PISONIS *figura in magnitudine imminuta repræſentat caudicem detruncatum cum aliquot ramis, quorum ſurculi gerunt folia ovata in apicem modice acutum terminata & tribus nervis a baſi ad apicem usque excurrentibus inſtructa. Additi ſunt aliquot pedunculi cum fructibus, ſed oſcitanter, quemadmodum tota figura, delineati. Deſcriptio docet, illi de arbore Ceylanica ſermonem eſſe, omnibus autem varietatibus (quarum quoad corticis differentiam mentionem quoque facit) adſcribit comam perpetuam, folia Laurina, fructum racematim cohærentem in calyce ſuberino, duplo tamen ampliore & magis cavo, intus lævi, extus aſpero, utrimque ex purpura nigricante contentum, & Ceylanicæ ſigillatim folia foliis Lauro-Ceraſi non diſſimilia, flores parvos, niveos, odoros, fructus parvos olivæ magnitudine & figura, primum virides, & maturos præ nigredine ſplendentes.* 4) IO. BAVHINVS, *præter corticis tubulos, ineptam figuram paullo imminutam*

ex THEVETO *a* 8) *proponit. Ceterum potiſſimum occupatus fuit circa variorum hujus indolis corticum characteres, arborisque Cinnamomi genuini deſcriptionem collegit ex* Garcia, (*cujus folii malam figuram peius expreſſam p.* 455 *b. repetit*) Theveto *aliisque ſcriptoribus.* 5) RAIVS ex CORDO *b* 8) *banc repetit deſcriptionem:* „ *Zeylanica canella non ſe-„cus ac Malabarica folium habet tribus nervis inſignibus ſecundum lon-„gitudinem decurrentibus præditum, & fructum etiam profert cum ca-„lyce glandi quercinæ ſimilem, ut &* D. Knoxius, *qui in inſula Zei-„lon* 20 *annos captivus detinebatur c* 8), *in ſua arboris hujus deſcriptio-„ne diſſerte affirmat &* D. Hermannus *innuit, quum Canellam Zeilani-„cam, Laurum Zeilanicam baccis calyculatis, ex qua Cinnamomum, inſcribit,*

a 8) *La Coſmographie univerſelle* d'ANDRE' THEVET, *Coſmographe du Roy* &c. *T. I.* a Paris 1575. fol. maj. p. 436. b.

b 8) Hiſtoriæ ſtirpium L. IV. cap. XI. p. 192. ſeq. ubi *Caſia aromatica* vocatur, quæ hiſtoria cum reliquis ejus operibus proſtat hoc titulo: *In hoc Volumine continentur* VALERII CORDI, *Simeſuſii, annotationes in* Pedacii Dioſcoridis *Anazarbei de Medica materia Libros V.* &c. *Ejusdem* VAL. CORDI *Hiſtoria ſtirpium Lib. IV. poſthumi* &c. *Sylva, qua rerum foſſilium in Germania plurimarum, metallorum, lapidum & ſtirpium aliquot rariorum notitiam breviſſime perſequitur* &c. *Omnia ſummo ſtudio atque induſtria* &c. CONR. GESNERI *Medici Tigurini collecta & præfationibus illuſtrata.* Argentorati 1561. fol.

c 8) *An hiſtorical Relation of the island Ceylon in the Eaſt Indies* &c. *by* ROBERT KNOX, *a Captive there near twenty years.* London 1681. fol. p. 16. *Ceylaniſche Reiſe-Beſchreibung von der in Oſt-Indien gelegenen Inſel Ceylon* &c. *durch* ROBERT. KNOX, *Schiff-Capitain bey der Oſtindiſchen Compagnie in Engelland* &c. Leipzig 1689. 4to p. 32. *Relation ou Voyage de l'isle de Ceylon dans les Indes orientales* &c. *par* ROB. KNOX *T. I.* a Amſterdam 1693. 12 maj. p. 41. Hic A. præter ea, quæ *Raius* ex illo de foliis retulit, ſequentia notatu digna annotavit. Zeylonenſes hanc arborem lingua ſua nominant *Corundo-gaûhah*, ſponte creſcit in ſilvis, uti aliæ arbores, nec magis æſtimatur. Maxima earum copia

„*ſcribit, litteris ad* D. Syen *d* 8) *datis.* „ *Ex hac etiam hiſtoria,* Cor-
„ dum *recte deſcripſiſſe tum folia tum fructum Caſſiæ, a quocunque tan-*
„ *dem edoctum, conſtat, quantumvis invito* Io. Bauhino. *Folia in-*
„ *quit, habet denſa Laurinis ſimilia, multo tamen majora.* (D. Her-
„ mannus *pariter &* D. Knoxius *folia Laurina ei attribuunt,* Rajus)
„ *ad Citri potius folia accedentia, utrinque faſtigiata, ternas individu-*
„ *asque venas per longitudinem transeuntes habentia, quarum media cras-*
„ *ſior rectaque eſt, reliquæ duæ leniter curvantur & in arcum ſinuantur,*
„ Cord.) *eæque a tergo eminent & evidentiores ſunt quam intus (in de-*
„ *ſcriptione noſtra* (Raii) *utrimque eminent). Fructus fert laurinis*
„ *baccis ſimiles (minores tamen & rubentes* Cord.) *calycibus ſeu cupu-*
„ *lis glandium modo inſidentes, qui rariſſime adferuntur.* „ 6) *Secun-*
dum Breynivm *canelliferæ arboris notæ hæ ſunt:* „ 1. glans *vel* bac-
„ ca *nuciformis calyculata, ex floris medio proveniens, nucleo bifido*
„ *calloſo duro ac pingui, cortice integro admodum fragili,* calyce *con-*
„ *cavo crenato;* 2 floſculi *monopetali ſtellati, ſeu in lacinias petaloides*
„ *ſex diviſi, non decidui, racematim in ramorum ſummo nec non ad fo-*
„ *liorum alas provenientes;* 3 folia *bina ex regione naſcentia, nervoſa,*
„ *ſemper virentia.* „ 7) Geoffroy *in deſcriptione nihil peculiare in-*
dicat, præter floris odorem gratum ad Lilii convallium odorem acceden-
tem,

pia reperitur in plaga occidentali magni fluvii *Mavolagonga*, & quidem tam copioſe, uti in Anglia coryli, in quibusdam tamen locis magis, in aliis minus frequenter. Arbores mediocris ſunt magnitudinis. Earum cortex, dum arboribus adhæret, albicat. Hunc deglubunt & in ſole ſiccant: a minoribus tantum arboribus detrahitur, quamvis majorum cortex odore eodem amœno & pari ſapore acuto gaudeat. Lignum eſt inodorum, coloris albi uti in Abietibus. Cædunt hoc in varios uſus nec magis illi parcunt, quam aliis arboribus ſilveſtribus —. Quando juniora proveniunt folia, colore coccineo nitent; fracta aut contrita caryophyllos aromaticos potius quam cinnamomum olent. Fructus Iunio menſe maturat. &c.

d 8) Reperiuntur hæ litteræ in H. Malab. T. I. ſuper. p. 110. in nota ſubnexa.

tem, baccam maturam ex cæruleo fuſcam punctis albicantibus conſperſam, calycem ſeu cupulam in ſex cuſpides diviſam, quæ ſub pulpa viridi, unctuoſa, adſtringente & ſubacri, aromatica teſtam continet tenuem & fragilem &c. 8) HILL *tribuit ipſi folia irregulariter ſita ovalia, quatuor digitos longa, craſſa, lucide viridia* (bright green), *petiolos dimidium digitum longos, craſſos & ſulcatos* (furrowed), *flores exiguos albos in corymbis ad ramorum extremitates, odoris valde fragrantis.* 9) LINNÆVS *hanc arborem pro hermaphrodita declaravit & characterem floris ſpecificum ex Caruæ deſcriptione deſumſit, illumque ex* Burmanni *iconibus lateralibus t.* 28. *illuſtravit, de quo n. VIII. ſequ. plura.* 10) LVDWIGIVS & SCHÆFFERVS *Linnæi deſcriptionem ſequuti ſunt.* 11) MILLERVS *marem a femina diſtinxit; qua ratione vero Cinnamomi arbor a Camphorifera differat, vid. n. antecedentem V. p.* 365. *In quibus hæc arbor a Caſſia differat, n. ſequens VIII. docebit. Vltimis binis ſæculis elapſis multum diſputatum eſt, num veterum Cinnamomum ſit idem cum illo noſtri ævi; ſed ex nimis obſcura priſcorum auctorum hiſtoria verum diſcerni nequit: cui lubet, argumenta pro & contra ventilata ponderare, evolvat e. gr.* Cordum *annot. in Dioſcor. p.* 3. *b. cap.* 13. C. & I. Bauhinum, Aldinum *l. c. p.* 62. *ſeqq.*, Piſonem, Mathiolum *edit. Venet. anni* 1565. & *Baſil. anni* 1674. *fol. maj. utrobique p.* 44, Raium *p.* 1559. Geoffroy *Veget. exot. p.* 162. &c. *Hæc namque ad nimiam prolixitatem evitandam pede ſicco merito præterimus. Quod ad* varietates *a* Linnæo *citatas attinet, prior α ab illo ipſo poſtea Caſſiæ ſynonymum factum eſt; varietas β vero a Cinnamomi foliorum ſtructura atque figura omnino non differt, attamen eorundem, nervorum, baccarumque magnitudine: nervi enim delineantur multo craſſiores & folia deſcribuntur duas circiter ſpithamas longa, duoſque palmos lata; flores umbellarum modo diſpoſiti in extremis ramulorum provenientes, inodori, ex viridi albicantes, pentapetaloides, quinque viridibus brevibusque ſtaminibus, viridi-flavis apiculis ornatis, medium occupantibus; baccæ exiguæ Ribium noſtratium inſtar. Ipſa figura ſiſtit ramum cum foliis, cujus ſummitas terminatur in pedunculos, foliis pariter ſed multo minoribus præditos, tres pollices Rhen. geometricos longos, ter-*

diviſos

diviſos iterumque in plures minores ſubdiviſos, flores parvos in quinque ſegmenta orbiculata ſectos & umbellas laxas ſeu corymbos formantes. Floris partium baccarumque figuræ omiſſæ ſunt. Burmannus *p.* 64. *hanc ſtirpem ſui Cinnamomi perpetuo florentis, ſeu ſuperioris varietatis α ſynonymum fecit.*

De Folio *Malabatro non omnes auctores eandem tenent ſententiam. Noſtro ævo parum adhuc in uſu eſt, & nonniſi antiquas compoſitiones ingreditur; veteres autem multa de eo, quod* κατ᾽ ἐξοχὴν Folium & Folium indum *appellant, prædicarunt, ſed cujus arboris folium ſit, recentiores pariter multum diſputarunt.* Garcia *l. c. cap. XIX. hæc refert:* „ *Appellant Indi folium* Tamalapatra, *quam vocem* „ *græci & latini imitantes corrupte* Malabatrum *nuncuparunt: Ara-* „ *bes* Cadegi indi, *i. e. folium indum dicunt, ſiquidem interpres* Avi- „ cennam *verbum verbo reddidit. Itaque non dicitur folium per ex-* „ *cellentiam, ſed quoniam* Avicenna *l.* 2. *c.* 259. *ita vocavit*„ &c. *Deinde* Garcia *illud his deſcribit verbis:* „ *Eſt vero* Folium indum „ *mali medicæ folio ſimile, anguſtius tamen per extremum, colore viri-* „ *di, tribus per longitudinem excurrentibus coſtis (qua nota facile di-* „ *gnoſcitur) odoratum. Garyophyllos quodammodo redolens, non tam* „ *vehementis odoris ut Nardus aut Macis: neque tam ſubtilis aut acuti* „ *ut eſt Canella* &c. *Naſcitur in procera arbore, cum multis aliis in* „ *locis, tum in* Cambaya. *Et ſi ab aliquo pharmacopola Talmapatra* „ *petieris, ſtatim te intelliget, quoniam vernacula eſt eorum lingua* &c. „ *Collecta in faſciculos colligantur atque ita veneunt. Dilutiori viridi* „ *colore nitent, non ex candido nigricant -- odore nequaquam caput fe-* „ *riunt, ut reliqua odorata.*„ *Ceterum nonnullas fabulas* Dioſcoridis, Plinii, Avicennæ *& quorundam recentiorum errores corrigit, & denique addit:* „ *Non opus erat* ἀντιβαλλομένῳ, *ſi diligentiores eſ-* „ *ſent pharmacopolæ & medici Luſitani; ſiquidem tanta ejus copia hinc* „ *exportari poterat, quæ univerſæ Europæ ſufficeret. Ejus autem pe-* „ *nuria, Canellæ foliis utantur, ſi ea nanciſcentur: ſin minus, Spica* „ *Nardi, non autem Maci, ut voluerunt nonnulli.*„ Cluſius, *hujus A. interpres, his ſubjungit:* „ *Folium indum, quale hic A. deſcribit, ad*

„nos etiamnum adfertur, ipſis tenuioribus ramis interdum adhuc inhæ- „rens & integrum, quale nos hic expreſſimus„ &c. *In hac icone ramus apparet quatuor foliis adhuc præditus, quorum duo in apicem valde acutum, tertium obtuſiorem & quartum infimum plane obtuſum abeunt, omnia autem tribus nervis craſſis inſtructa ſunt ex latiori folii baſi ortis. Huic iconi addidit quoque tres figuras in magnitudine naturali: duas baccæ cum cupula, & unam cupulæ ſeparatæ; ſed in deſcriptione monet, ſe has baccas accepiſſe cum hac inſcriptione:* Fructus Canellæ ex quorundam ſententia, ex aliorum vero ſententia Tembul convolvuli in India: *ſimul vero monet, ſe intellexiſſe, tales fructus cum folio indo interdum afferri, & certum eſſe, eum a Tembul fructu longe differre: hinc in quinta Garciæ editione, quæ ejus Exoticorum liber ſeptimus eſt, p.* 178. *huic iconi inſcripſit: Tamalapatra, ramulus cum fructu.* Cordus, *annot. in Dioſc. p.* 3. *a. cap.* 11. *longe aliam hujus folii dedit definitionem: „eſt (ſcribit) Malobathrum folium pene rotun- „dum & diſci figura orbiculatum, trium fere digitorum quoquoverſus „latitudine* &c. *Reliqua de ejus colore, ſubſtantia, ſapore, odore, brevitatis cauſſa omittimus: hoc tamen adhuc jungimus, hunc A. pariter addere: ejus in locum folia Caſiæ, Cinnamomi & Caryophylli folia ſubſtituta eſſe, quæ pro Malobathro quidem in uſum recipere licet, ſed non ita appellare. Ex binis his citatis auctoribus palam jam eſt, quam longe inter ſe differant hujus folii deſcriptiones: plures afferre ſupervacaneum eſſet, quum varias variorum relationes atque ſententias ex græcis, arabibus, latiniſque, veteribus æque ac recentioribus, improbo labore collegit* Io. Bauhinus *Hiſt. I. l. IV. c. IX. p.* 431 -- 435, *ut doceret, quid per Folium & Malabatrum intellexerint, exploſiſque fabuloſis deprehendit, plurimos Caſſiæ, Cinnamomi & Caryophylli folia illi ſubſtituiſſe, nonnullos quoque idem cum foliis* Betel *ſeu* Betre *confudiſſe: quare denique ejus hiſtoriam pronunciat intricatam, eamque* Garciæ *relatione concludit. Ipſe* Bauhinus *repetit* Cluſii *figuram, & folia ita deſcribit: „Folia magnitudine variant: nam aliquando dodrante* (novem di- „gitis) *longiora proſtant, alias palmum longa, latitudine unius aut dua- „rum triumve unciarum. Forma laurini folii: latiora tamen, & quæ-*

dam

„ *dam rotunda fere* (an hæc ex propria obſervatione?) *cui & ni-*
„ *tore non cedunt parte ſuperiore: color enim parte inferiore eſt cinera-*
„ *ceus. Iam vero inſignis eſt coſtarum nota, quas ternas ſemper habet,*
„ (hæc nota ſpecifica quidem non eſt: omnes enim Cinnamo-
„ mi & Caſſiæ, ne dicam Camphoræ, ſpecies eadem nota gau-
„ dent) *easque ſubtus quam ſupra magis extantes, mediam rectam, la-*
„ *terales pari ab ea intervallo abſcedentes, ſinuatas, a quibus hinc inde*
„ *& in margines venulæ transverſæ diſcurrunt. Sapor aromaticus.* „
Qui C. Bauhinum *p.* 410, ten Rhyne *Breyn. Prodr. I. p.* 4. (7) Raium, *p.* 1563, Daleum *p.* 327 *b* (*qui plura Cinnamomi & Caſſiæ ſilveſtris ſeu ſpuriæ nomina, ab aliis diſtincta pro ſynonymis declarat, & folia ipſa oblonga, acuminata, denſa & glabra, odore grato, cum tribus nervis a petiolo ad apicem diſcurrentibus deſcribit*) & Geoffroy *de vegetab. exot. p.* 264. (*qui eandem definitionem dedit, additque illud Cinnamomi folio ſimile eſſe, & ab hoc nonniſi odore & ſapore differre; p. ſeq. autem, antecedentis deſcriptionis immemor, cum* Katoukaruæ *foliis confundit, hujusque arboris deſcriptionem & characterem pro Malabatri arboris definitione tradit*) *conſulit, certiora non inveniet, quam quod arbor horum foliorum ſpecies vel varietas ſit Cinnamomi aut potius Caſſiæ, nullum vero foliorum tam prægrandis magnitudinis, qualia fert Katou-karua malaborum, mentionem feciſſe, neque etiam ullum arboris characteres proprios definiviſſe.* Io. Commelinus *quidem in nota, Katou-karuæ deſcriptioni addita, Malabatri ſ. Tamalapatri Dioſc. & Plin. meminit, ſed videtur, illum Karuæ ſeu Caſſiæ ligneæ folia intelligere, &, ſi Katou-karuam intelligit, non tamen aſſerit, hujus & Malabatri folia eſſe eadem, ſed an ſint? ex aliis quærit: addit enim, hæc* (ſc. Malabatri folia Dioſc. & Plin.) *hactenus nondum innotuiſſe. Quæ de* Muntingii *icone & deſcriptione hujus arboris cenſenda ſint, in Caſſiæ n. VIII. expoſitione ſequentur. Curioſitatis gratia examinavi folia, quæ in ſex pharmacopoliis noſtræ urbis Norimbergenſis hoc nomine proſtant & obſervavi ſequentia. Omnia in his* convenie-bant, 1. *quod ſubſtantia eorum tenuis quidem & quaſi membranacea ſeu pergamena, firma tamen & denſa, hincque, ſicca ſaltem, friabilis ſit;*

2. quod per ſingula tres nervi a folii petiolo ad apicem excurrant: unus medius rectus & craſſior, duo arcuati graciliores, in ſuperficie ſuperiore plani, in inferiore prominentes, cum multis venis ſeu nervulis tenuibus & ſuperne vix conſpicuis, transverſe ab uno nervo ad alterum æque ac ad margines diſperſis; 3. quod ſuperior ſuperficies glabra *ſit & ſplendens, inferior magis obſcura ſeu minus polita, non tamen aſpera; 4. quod ſapor ſit mucilaginoſus aromaticus, ex caryophylleo & laurino quaſi mixtus cum aliqua dulcedine cinnamomea, denique quadam acredine linguam ſtimulante, qui tamen ſapor in aliis vividior, in aliis, procul dubio ex ætate, languidior ſentiebatur.* Differebant *autem valde non ſolum longitudine & latitudine, verum etiam figura. Alia namque ex baſi latiore atque omnino ovata ſeu ſubrotunda, alia ex anguſtiore & quaſi lanceolata in apicem nunc anguſtiorem longum & valde acuminatum, nunc latiorem, breviorem & obtuſiorem terminabantur ita, ut (in proportione latitudinis ad longitudinem varia) alia lanceolata, alia ex ovato oblonga, aliaque penitus ovata, immo quædam ex unico pharmacopolio petita Mali cotoneæ foliis ſimilia comparuerint. Maxima ſex ſeptemve, minima tres digitos Rhen. geom. longa erant; ampliſſima duos cum dimidio digitos vix ſuperabant, & anguſtiſſima minimum unum digitum æquabant. Longiſſimum ſeptem digitorum, ſesqui digitum latum, alterum ſex cum dimidio alterumque ſex digitos longum, duos latum erat; ex minimis tres digitos longis nihilominus lata erant unum digitum, & ex Mali cotoneæ foliis ſimilibus aliqua tres quatuor & quinque digitos longa, duos, duosque cum dimidio lata erant. In uno horum pharmacopoliorum inveni etiam talem foliorum faſciculum, qualem* Garzia & Cluſius *annotarunt, qui quinquaginta folia, integra & lacerata, comprehendebat ita diſpoſita, ut alterno ordine petioli in utroque ejus extremo prominuerint, & chartacea faſcia utrimque firmata ſericeoque filo conſuta fuerint. Hæc longitudine tribus vel quatuor, latitudine uni vel ſesqui digitis reſpondebant, nullum autem duobus. Atque hæ varietates non ſolum in variis pharmacopoliis memoratis verum etiam in uno eodemque occurrebant, ex quo certior factus ſum, determinatam magnitudinem & figu-*

figuram Malabatri folio adſcribi haud poſſe, ea tamen Caſſiæ potius quam Cinnamomi foliis ſimilia eſſe.

VII. Laurus foliis lanceolatis venoſis perennantibus, corollis *Laurus* quadrifidis *Linn. H. Cliff.* 155. *n.* 7. *H. Vpſal.* e 8) *p.* 98. *nobilis.* *Roy.* 226. *n.* 1. *Wachend.* 259. *n.* 1.

Laurus foliis lanceolatis venoſis perennantibus, floribus quadrifidis dioicis *Linn. Mat. med.* 65. *n.* 94. *Spec.* 369. & *S. N. n.* 4.

Laurus vulgaris *Bauh. pin.* 460 (*Linn. H. Vpſ. Mat. med.*)

Laurus *Dod. pempt.* f 8) *edit. I. p.* 837. *II.* 849. *Dalechamp. hiſt.* (*vid. ſupra p.* 284. *n.* 5.) *p.* 351. (*Linn. H. Vpſ.*)

Laurus *Camer. Epit.* g 8) *p.* 60. (*Linn. Spec.*)

Mas	Femina.
Laurus vulgaris, quæ floret tantum *C. B. pin.* (*Linn. H. Cl.*)	Laurus vulgaris, quæ fructum fert *Bauh. pin.* 460. *Boerh. Lugd. II.* 216. (*Linn. H. Cl.*)
	Laurus baccalis (baccalia) *Cæſ. Syſt.* 52. (*Linn. H. Cl.*)
Laurus, quæ floret tantum *Cæſalp. Syſt.* (*vid. ſupra p.* 284. *n.* 3.) *p.* 52. (*Linn. H. Cl.*)	Laurus *Bauh. hiſt. I.* 409. *Dod. Pempt.* 489. *Dalech. hiſt.* 351. (*Linn. H. Cliff.*)

bbb 3 *Patria.*

e 8) CAR. LINNÆI *Hortus Vpſalienſis, exhibens plantas exoticas Horto Vpſalienſis Academiæ a ſeſe illatas ab a.* 1742. *in annum* 1748. &c. Amſtel. 1748. 8. maj.

f 8) REMB. DODONÆI *Mechlingenſis, Medici Cæſarei ſtirpium hiſtoriæ pemptades ſex ſive libri XXX.* Antw. 1583. fol. maj. *eodem titulo varie ab Auctore paullo ante mortem aucti & emendati.* Ibid. 1616. fol. maj.

g 8) *De plantis epitome utiliſſima* PETR. ANDR. MATTHIOLI *Senenſis, Medici excellentiſſ.* &c. *Novis iconibus & deſcriptionibus pluri-* *bus*

Patria. Creſcit in ſepibus Italiæ Raius, in monte Atho celſas Lauros reperit Bellonius b 8) *Linn. H. Cl. & Vpſ.* In Græcia & Italia *Linn. Mat. med. Spec.* In monte Ida idem *Bellon. C. XVII. p.* 35. a. In Creta, Hiſpania, Gallia Narbonenſi *Agnethl. Diſſ.* latifolia in Aſia, unde baccas ſæpius accepit *Millerus :*

Varietates in Horto Cliffortiano indicatæ.

Mas.	Femin.
α Laurus vulgaris mas *Boerh. Lugd. II.* 216. *n.* 4.	α Laurus vulgaris fœmina *Boerh. Lugd. II.* 216. *n.* 6.
β Laurus vulgaris folio undulato mas *Boerh. ibid. n.* 7.	β Laurus vulgaris folio undulato fœmina *Boerh. ibid. n.* 8.
Laurus triumphalis *Cæſ. Syſt.* 52.	
γ Laurus tenuifolia mas *Boerhav.* 16. *n.* 9.	γ Laurus tenuifolia fœmina *id. ibid. n.* 10.
δ Laurus latifolia mas *Boerh.* 215. *n.* 2.	δ Laurus latifolia fœmina *id. ibid. n.* 3.
Laurus πλατυτέρα Dioſc. quæ ſterilis *Baub. pin.* 460	
ε Laurus vulgaris folio elegantiſſime variegato aureo *Boerh.* 216. *n.* 5.	ε Laurus eadem fœmina *Linn. H. Cl.*

His

bus nunc primum diligenter aucta a D. IOACH. CAMERARIO *Medico incl. Reip. Norimb.* &c. Francof. ad Mœn. 1586. 4 maj. *Idem exemplar titulo paullulum ampliato proſtat* ibid. a. eodem, forma eadem.

b 8) *Les Obſervations de pluſieurs ſingularités* &c. *par* PIERRE BELON *du* MANS &c. En Anvers 1555. 8. L. I. c. XLIII. ſeq. p. 71. a. ſeq. PETR. BELLONII *Cenomani plurimarum ſingularium & memorabilium*

His adhuc addenda eſt Laurus vulgaris flore pleno H. R. Monſp. *i* 8) *Tournef. Inſt. R. H.* 597.

Hanc Laurum flores duplicis generis, maſculinos & femininos, illos ſteriles hos fœcundos, in diſtinctis ſtirpibus proferre, a THEOPHRASTI *Ereſii tempore jam notum fuit. Deſcriptionem hujus ſtirpis omnium locorum notiſſimæ hic exhibere, ſupervacaneum eſſet: qui talem deſiderat, conſulat Auctores citatos & conferat* Agnethleri *diſſertationem ſupra p.* 328. *nota t* 5 *indicatam p.* 8. *Neque etiam utriusque ſexus characteris deſcriptione opus eſt, quum de hoc ſuperius p.* 323 -- 338. *fuſius actum fuit. Reſtant ſolummodo pauca de* Varietatibus *hic addenda.* TABERNEMONT. *Herbarii ſeu Kreuterbuchs part. III. prima editione poſthuma (vid. p. ſuper.* 285. *not. g) p.* 653. *ſeqqu., ut & inter ejus icones ſigillatim excuſas k* 8) *p.* 591. *ſeqq. delineantur & deſcribuntur jam* Lauri vulgaris, tenuifoliæ & latifoliæ mas & femina, *nec non* anguſtifoliæ mas; *ſed tam imperfecte, ut nihil doceant.* MILLERVS *vero nonnulla obſervavit notatu digna.* Varietatem α. & β. (*quæ poſterior ab illo vocatur* Laurus foliis lanceolatis venoſis perennantibus, marginibus undulatis, & *habetur* pro Lauro vul-

bilium rerum in Græcia, Aſia, Ægypto, Iudæa, Arabia aliisque exteris provinciis ab ipſo conſpectarum obſervationes tribus libris expreſſæ. CAR. CLVSIVS ***Atrebas e Gallicis Latinas faciebat*** Antverp. 1589. 8v. maj. l. c. p. 92. b. ***& denuo recenſebat. Altera editio, longe caſtigatior & quibusdam ſcholiis illuſtrata.*** Raphelengii 1605. fol. maj. l. c. p. 40. Addita eſt hæc editio Car. Cluſii exoticorum libris X, ibid. eod. a. editis.

i 8) ***Hortus Regius Monſpelienſis ſive Catalogus plantarum, quæ in horto Regio Monſpelienſi demonſtrantur a*** PETR. MAGNOL, ***Regis Conſiliario*** &c. Monſpelii 1697. 8. maj. p. 114.

k 8) ***Eicones plantarum ſeu ſtirpium*** &c. ***in tres partes digeſtæ, adjecto indice gemino, curante*** NIC. BASSÆO, ***typograph. Francofurtenſ.*** Ibid. 1590 4. maj. oblongo. Rubrum equidem auctorem non indicat, dedicatio tamen atque præfatio.

vulgari folio undulato *H. R. Par. l* 8) *pro veris agnoſcit varietatibus, quia ex iisdem ſeminibus educatæ plantæ juniores folia obtinebant & plana & undulata inter ſe mixtu;* varietatem δ *vero, quam, Linnæano nomine,* Laurum foliis lanceolatis venoſis perennantibus, floribus quadrifidis diœciis *n.* 1. *allegat, pro diſtincta declarat ſpecie, quia non ſolum folia multo latiora & teneriora* (ſmoother) *habet, verum etiam in Angliæ libero aere non vegetat, ſed in vaſis colenda & in hibernacula transferenda eſt, vulgaris vero auram liberam incolumis ſemper ſuſtinet, niſi hiems valde ſevera ſit. De* varietate γ, *quæ ab illo n.* 3. *vocatur* Laurus foliis lineari-lanceolatis venoſis perennantibus, floribus quinquefidis diœciis, *quamque pro* Lauro tenuifolia Tabern. ic. 952. *agnoſcit, refert, ejus folia eſſe valde longa anguſtaque, neque tam craſſa quam* α *&* δ. *& lætius viridia; ejus ramos tectos eſſe cortice purpuraſcente; maſculos flores formare exiguos racemos* (cluſters) *& provenire ex foliorum alis ramos arcte adſiſtentes; hanc quoque ſpeciem nimis teneram eſſe, ut Angliæ liberum aerem haud ferat, quare uti* δ *vaſis inſeritur & in hibernaculis conſervatur.* Varietatem ε *nomine Boerhaaviano in ſexta quidem editione recenſet, in ſeptima vero non amplius: ibi eam pariter vulgari multo teneriorem declarat, hincque vaſis quoque committendam & in hibernaculo conſervandam eſſe, ſuadet. Cum his conferri poſſunt* Laurus 1. latifolia *ſeu* triumphalis; 2. fœmina; 3. gallica anguſto folio criſpo dilute viridi; 4. gallica lato folio criſpo obſcure viridi; 5. odorata ſerrata minor ſtapeliana 6. ſerrato folio odorata major Hermanni, *quas* Steerbeck *in ſua Citricultura p.* 236. *ſeqq. deſcribit & dineat. Atque hæc ſunt, quæ de varietatibus annotata inveni.*

Optan-

l 8) *Hortus Regius. Pars prior* Pariſiis 1661. fol. Auctorem eſſe Dionys. Ionqvet, Doct. Med. Pariſ. Ord. & Horti Regii botanicum Profeſſorem docet ejusdem præfatio, cui alia præfixa eſt Ant. Vallot, Archiatri. Partem poſteriorem non vidi, neque etiam Segvierivs Biblioth. bot. p. 91. (ubi hunc librum indicat) ejus mentionem fecit. Eſt autem prior pars nil aliud, quam Catalogus plantarum in horto regio cultarum, & Laurus citata occurrit p. 102.

Optandum ſane eſt, ut aliquando certi limites inter ſpecies & varietates ponerentur. Mea quidem opinione diſtinguendæ ſaltem eſſent varietates (*quibus cum ſpeciebus conjungendis* Linnæus *magnopere favet*) *in* mutabiles & conſtantes: *Mutabiles ſ. varietates proprie dictas vocarem illas, quæ e. gr. a loco natali alibi translatæ ex pumilis fiunt altæ, ex glabris aſperæ, ex erectis humifuſæ &c. vel contra; conſtantes ſ. differentias vero illas dicerem, quæ partium totius ſtirpis magnitudine, ſuperficie, firmitate &c. quidem differunt, hunc tamen habitum cultura non mutant: id quod viris auctoritate gravioribus perpendendum relinquo.*

Ex Linnæi Flora Zeylanica 1747.

VIII. Laurus foliis lanceolatis trinerviis, nervis ſupra baſin unitis *Linn. Fl. Zeyl.* 62. *n.* 146. *Mat. med.* 64. *n.* 2. *Spec.* 369. *n.* 2. *Caſſia.*]

Laurus foliis triplinerviis lanceolatis *Linn. S. N. n.* 2.

Cinnamomum perpetuo florens folio tenuiore acuto *Burm. Theſ. Zeyl.* 63. *t.* 28. (*Linn. Fl. Zeyl. Spec.*)

Cinnamomum ſive Canella Malabarica ſive Iavanenſis *Baub. pin.* 409. *Raii II.* 1560. (*Linn. Fl. Zeyl. Spec.*)

Canella arbor ſylveſtris *Munt. Aardgew. p.* 119. *fig.* 120. *Oeffen. der Plant. edit. I. p.* 83. *II.* 89. *Phytogr. p.* 4. *fig.* 22. (*vid. p. ſuper.* 292. *nota cc.*)

Caſia aromatica *Cordi Hiſt. St. L. IV. cap. XI. p.* 192. *a.* & *cap. LII. p.* 299. *b.*

Caſſia lignea officin. *Herm. Cynoſ. mat. med. p.* 94. *Dale Pharmacol. p.* 327. *a. Geoffr. Veget. exot. p.* 171.

Caſſia malabarica *Herm. Lugd. II. p.* 130. (*Linn. Mat. med.*)

Caſſia cinnamomea, Myrrhæ odore, folio trinervi ſubtus cæſio *Pluk. Alm.* 89. (*Linn. Fl. Zeyl.*)

Carua *Rheed H. Mal. I. p.* 107. *t.* 57. (*Linn. Fl. Zeyl. Mat. med.*)

Dawal kurundu. Nicadawula *Herm. Zeyl. p.* 62. (*Linn. Fl. Zeyl.*)
Patria. Malabaria, Iava, Sumatra. *Linn. Mat. med. Spec.*

Linnæus *in Flora Zeylanica* Caſſiam *primum a* Cinnamomo *diſtinguens hanc p.* 82. *addit Obſervationem:* „ *Hanc ſpeciem olim pro* „ *antecedentis* (Cinnamomi) *varietate habui, nunc vero, qua nota hanc* „ *a Camphorifera Iaponenſium diſtinguam, non novi; folia enim Cinna-* „ *momo tenuiora, nervis ante baſin coeuntibus ut in Camphorifera; ſub-* „ *tus rore cæſio illinita, ut Camphora, & ſimul lanceolata ac tenuiori* „ *ſubſtantia quam præcedentis* (Cinnamomi) „ *Deinde vero in Mate-ria medica* Caſſiam *a Camphora diſtinguens,* Caſſiæ *folia lanceolata,* Camphoræ *lanceolato-ovata adſcribit. Quod ad ipſius Caſſiæ deſcri-ptionem attinet, quum* Hermannus, *ut &* Burmannus *æque ac* Linnæus, *non ſolum confirmarunt, quod plures antea affirmarunt* m 8), *Cinnamomum Zeylanicum nempe & Caſſiam Malabaricam corticis tan-tum præſtantia differre & utriusque fructificationis partes optime jam in Horto Malabarico l. c. deſcriptas & delineatas eſſe:* Linnæus *inſuper poſterioris characterem ſpecificum a ſola foliorum figura nervorumque cur-ſu alio deſumpſit, hoc vero opus pretioſum non in omnium manibus verſe-tur: neque ſupervacaneum neque inutile quidem foret, illam ipſam de-ſcriptionem ex fonte ſuo repetere; quum vero Rajus l. c. idem jam præ-ſtitit, ut ſpatio parcamus, ſatis erit, præcipua momenta excerpta, ma-ximam partem ipſis A. verbis hic ſiſtere & cum figuris, quibus* Raii *opus caret, conferre. Arbor ad quatuor quinqueve hominum altitudinem aſſurgit;* radix *craſſa, recta ſe in terram demittit, ejus cortex fortem camphoræ odorem ſpirat;* lignum *durum, ſolidum albicans, odoris nul-lius eſt;* caudex *ambitu amplexum unius brachii implet;* folia *tum bina tum ſolitaria proveniunt, petiolis curtis, ferme ſemipollicaribus, craſſiolis & interne late ſtriatis, ſuntque forma oblongo-rotunda, in ſum-mitate*

m 8) vide numerum VI. antecedentem p. ſuper 371. & 372. & confe-rantur Obſervationes Andr. Cleyeri *Miſcell. curioſ. Academiæ N. C. Dec. II. A. IV. Obſ. VI. p.* 8. & Theod. Caroli *l. c. A. VIII. Obſ. LIX. p.* 149.

mitate cuſpidata, media parte latiſſima, at quum minora & teneriora, prope petiolum; longitudo maxima ſpithamæ & amplius (figuræ maximum ſex digitos Rh. geom. longum & unum cum tribus partibus alterius latum eſt) ſuperne viroris vegeti & vividi, ſubtus dilutiora, quum tenera, coloris hepatici, vetuſtiora ſicciora, magis rigida ac fractu facilia, in minorem ambitum contracta, & interiora verſus criſpa. E petiolo tres coſtæ *viridi-dilutæ ac flaveſcentes excurrunt, media lateralibus nonnihil craſſiore, in recta & averſa parte extantes; laterales duæ primum brevi intervallo rectis tractibus meantes ac ad mediam junctæ (in figura laterales ad dimidii pollicis a petiolo diſtantiam cum media coeunt) inde obliquo ac annulatim (arcuatim) inflexo ductu anteriora verſus alte aſcendunt ac proxime ad cuſpidem progrediuntur, ubi venulas ſubtiles, quæ cuſpidem verſus deferuntur, diſparent: ex coſtis extantibus plurimæ fibræ per ipſum folium transverſim egrediuntur, ſubtili cancelliformium venarum contextu comitatæ (hujus figura non addita eſt)* &c. Folia *ſunt forti ac aromatico odore, præcipue trita, ipſum Cinnamomi odorem ſpirantia & ſapore quoque Cinnamomi, ſed minus vegeto.* Florum pedunculi *ex alis foliorum prodeunt, plures congregatim ſ. umbellatim (in figura quidam ramos etiam terminant, omnes ſolitarii & ſesqui pollicem circiter longi, ſed in faſtigio in aliquot laterales & breviores diviſi);* Flores *ipſi, qui menſe Ianuario ſemel in anno comparent, ſunt ſtelliformes ac parvi, conſtantes ex ſex foliolis, e viridi dilute albicantibus, parum oblongis ac rotundis oris (in figura apice acuto) anteriora verſus contractis ac brevi collo ſeu pediculo odoris amœni.* „*In* „*medio corculum eſt, conſtans ex duabus* ſtaminum *ſeriebus, in exte-* „*riore ſtamina ſex, viridi-clara, ſupra alia emicantia, in ſuperiore* „*parte plana ac latiora; in interiore itidem ſex, tenuia ac parva, cum* „nodulis *ſeu apicibus flavis ac craſſiuſculis: atque in ea ſerie ex iis in-* „*ſuper tria ſtamina cum illis, quæ in exteriore ordine ſimilia, pari-* „*bus intervallis emicant, complectentia* ſtylum *tenuem ac viridem, in* „*vertice nigricantem, qui ex capitulo viridi oblongo, quod primordium* „*fructus eſt ac in pediculi ſuperiore parte continetur, egreditur. Flo-* „*ribus ad pediculum adeſt* calyx *arctus & exiguus*„ (*Floris partium*

 accu-

accurata figura deficit). „ Fructus *ſunt* baccæ *oblongo-rotundæ, tere-* „ *te forma inſtar glandis quercinæ, arcte incluſæ in* calyce *profundiolo,* „ *craſſiolo, viridi, qui ſex cuſpidum eſt* „ *(figura delineat hunc calycem ita, ut tertiam circiter baccæ partem obtegat, cujus ora in dentes obtuſos profunde, & quidem in uno calyce, ex quo bacca exemta, octies diviſa eſt)* „ *ſuntque ſuperficie glabri, primum viridi-fuſci ac ni-* „ *tentes, ac punctulis albicantibus conſperſi, & tum ſub cortice pulpa vi-* „ *ridi-clara* &c. *continent unum grandem nucleum, oblongo rotundum &* „ *glabrum, qui cortice tenui, cartilaginoſo obtectus eſt & pulpa denſa ex* „ *albo rubeſcentis ac incarnati coloris* &c. *quum maturi, ſunt cœruleo-* „ *fuſci & nitentes, qui color eſt in tenui exteriore membrana* „ &c. *Secundum delineationem bacca eſt ovalis figuræ, magnitudinis olivæ mediocris, nux magis oblonga. Si hujus auctoris deſcriptio atque delineatio Caſſiæ cum illis aliorum conferuntur, haud leves ſe manifeſtant differentiæ. Illuſtrationis cauſſa citatos tantum auctores paullulum perluſtrabimus.* 1. Burmanni *Cinnamomum perpetuo florens, (quod* Linnæus *antea pro n. VI. varietate habuit, nunc autem pro eadem Caſſia malabarica declarat) folia habet ad baſin multo latiora, & nervi laterales cum medio ex petiolo oriuntur, in nullo vero ad apicem usque excurrunt; pedunculi florigeri in multo copioſiores laterales abeunt, & flores, ut deſcriptio monet, in ſummo plurimos collectos continent. Flores ipſos hic A. figuris marginalibus illuſtrat & ita deſcribit:* „ *e calyce tu-* „ *buloſo, oblongo unifolio, lappaceo, ore quinquefido oritur petalum uni-* „ *cum* (Corolla) *infundibuliforme, quinquefidum cum ſtaminibus quinque,* „ *longitudine petali, & piſtillo unico capitato; fructus dein infra caly-* „ *cem provenit umbilicatus, bacca monoſperma ſubrotunda* „ *Ceterum* Burmannus *hanc ſtirpem pro Cinnamomo (licet forte ignobiliore) declarat, quia odor ejus aromaticus, gratus, in foliis contritis id teſtatur. An ſit mas n 8) aliis, qui vivas eas in loco natali aliquando exa-*

mina-

n 8) Silentio hic prætereundum haud eſt, quod Anonymus ſupra p. 370 nota *k* 7 citatus de Cinnamomo, cujus folii figuram n. 9. exhibuit (quod baſin anguſtam, apicem longum valdeque acutum

& tres

minabunt, judicandum relinquit. 2. Raius *deſcriptioni ex H. Malab. deſumtæ nihil addidit.* 3. Muntingius *æque, ac ejus commentator* Kiggelairus, *ſuam Canellam ſilveſtrem pro ipſa Malabarica declarat, ejus figura quoque (quæ tractationi de plantis: Oeffenung der Planten, nondum addita fuit) cum illa ſatis convenit. Folia delineantur alterna, circa longitudinis medium latiſſima (deſcriptio indicat, ea raro tres digitos latitudine excedere, plerumque 7. vel 8. digitos longa eſſe) utroque, magis tamen ſuperiore extremo anguſta, nervi tres ex ipſo petiolo provenientes & ad apicem usque diſtincte excurrentes. Fructus, ut & eorum calyces ſeu cupulæ cum oris profunde dentatis, delineantur multo minores, quam in H. Malabarico, flores autem multo majores & ſpecioſiores (id quod huic A. ſolenne eſt) cum ſex ſegmentis repandis in apice acutis, & cum multis ſtaminibus prominentibus & medium occupantibus, neque tamen ſatis diſtinctis, quemadmodum etiam deſcriptio floris (quam de Cinnamomo Ceylanico tantum addit) nonniſi ſuperficiaria eſt.* 4. Cordus *(cujus Caſſiæ aromaticæ folii deſcriptionem, ex ejus Hiſt. Stirp. L. IV. cap. XI. p. 192. a. deſumtam, ſecundum relationem* Raii, *qui p. 160. lin. ult. hanc cum Cinnamomo ſ. Canella Zeylanica eandem eſſe affirmat, interſertis* Cordi *verbis a* Raio *omiſſis ſuperius p. 375. exhibuimus) l. c. p. 199. b. cap. LII. idem folium accuratius deſcribit & a Malabatri Cinnamomique folio penitus diverſum eſſe ac ſine dubio a viliore & non adeo efficaci Caſia produci docet, ipſum autem folium hiſce deſcribit: „ eſt figura oblongum, utrinque mucronatum, ſpecioſum, den„ſum, craſſum, atque interiore ſua parte glabrum, nitidumque; poſte„riori autem tribus eminentibus nervis ab uno mucrone ad alterum tranſeun„tibus exaratum, quorum medius craſſior eſt, rectaque extenditur, reli„qui vero duo, qui utrinque ſunt, in arcum flectuntur, utrumque folii „limbum ſequentes: nullus enim tortuoſus aut in ramulos diviſus eſt.*

& tres nervos ex petiolo ad hunc usque excurrentes monſtrat) annotavit, hanc nempe ſtirpem dici *Mael Coronde*, ſive floridum Cinnamomum, quia perpetuo florum amœnitate ridet (qui illis optimi generis Cinnamomi ſc. n. VI. recenſiti proxime accedunt) ſed nulli inde fructus proveniunt.

„ *Magnitudo foliorum non eſt eadem, plerumque tamen 5. 6. aut 7.* „ *uncias longitudine æquat, latitudine autem 3. aut circiter. Colorem* „ *habet in cineraceo & pallido, cum ad nos pervenerit, vireſcentem: ſa-* „ *porem vero glutinoſum, tenuem, aliquantulum ſubacrem & quandam Cin-* „ *namomi gratiam reſipientem. Odorem quoque ſubacrem aromatum modo* „ *jucundum, velutiſi quis Piperis & Cinnamomi odores commiſceat.* „ *Denique l. c. p. 212. hujus folii figuram adjecit, cujus petiolus brevis, ipſum folium quatuor cum dimidio dig. Rhen. geom. longum, unum cum tertia parte alterius latum, utroque extremo parum tantum anguſtato; quam figuram vero* Conr. Gesnervs *in meo* Cordi *exemplari manu ſua ita correxit, ut petiolus multo longior & anguſtior, folii baſis amplior, mucro acutior & amplitudo duabus lineis auctior compareat, quemadmodum in* Geſneri *Operibus botanicis poſthumis* o8) *hæc figura tab. æri inciſa 70. ſ. ultima a dextris repræſentata eſt.* 5. Plukenet *citat* Ionſtoni *Dendrograph. t.* 53, *ubi reperiuntur quatuor folia ſigillatim delineata: unum Canellæ Columnæ, & tria Canellæ veræ ita nominatæ, omnia cum baſi ovata & mucrone acuto, ut & duobus nervis lateralibus cum tertio medio longe a baſi unitis.* 6. Dale *præter ſynonyma, inter quæ & H. Malabar. Carua, & corticis deſcriptionem nihil affert.* 7. Geoffroy *Cinnamomi & Caſſiæ arboris earumque partium deſcriptionem ſimul dat, nec quicquam peculiare addidit. Si* Cinnamomi, Camphoræ, & Caſſiæ *characteres ſpecifici inter ſe conferuntur, apparebit, ſingulorum nullum omnino conſtantiorem eſſe, quam folii figuram in* Camphora ovato lanceolatam, *in* Cinnamomo oblongo-ovatam & *in* Caſſia oblongo.

o8) Proſtant hoc titulo: Conr. Gesneri, *Philoſophi & Medici celeberrimi, opera botanica per duo ſæcula deſiderata, quorum Pars prima Prodromi loco continet figuras ultra cccc minoris formæ partim ligno exciſas partim æri inſculptas. Omnia ex Bibliotheca* Chr. iac. Trew &c. *nunc primum in lucem edidit & præfatus eſt D.* Casim. Christoph. Schmiedel, *Sereniſſ. March. Brandenb. Culmbac. Conſiliar. aulicus, Med. Anat. & Bot. Prof. Publ. Ord. in Academia Fridericiana Erlangenſi, Societ. Imper. N. C. Socius,* Norimb. 1753. fol. max.

oblongo-lanceolatam. *Si quorundam Auctorum deſcriptiones aut figuræ variant, ſine dubio ex ſingularum varietatibus nondum ſatis cognitis deſumtæ ſunt; nervorum numerus triplex magis conſtans eſt, minus vero eorum ortus vel prope vel ſupra petiolum, itemque excurſio usque ad folii apicem.*

Ex Linnæi Materia medica 1749.

IX. Laurus foliis enerviis obverſe ovatis obtuſis *Linn. Mat. med. p. 66. n. 196. Spec. p. 171. n. 11.* *Winterana.*

Laurus foliis enerviis ovatis obtuſis *Linn. Spec. 371. n. 11.*

Winterana Linn. Syſt. Nat. ed. X. p. 1366. Ludw. p. 316. n. 789.

Winterania *Linn. H. Cliff. p. 488.*

Winteranus Cortex *Blakw. Herbal t. 206.*

Winteranus ſpurius Offic. *Geoffr. veget. exot. p. 174.*

Vinterani (Canellæ albæ) Cortex Offic. *Linn. Mat. med.*

Canella foliis oblongis obtuſis nitidis, racemis terminalibus *Brown. Iamaic. p. 275. t. 27. f. 3. (Linn. S. N.)*

Cinnamomum ſeu Canella Peruana *Bauh. pin. 409. (Linn. Spec.)*

Caſſia lignea Iamaicenſis Laureolæ foliis ſubcinereis, cortice Piperis modo acri *Pluk. Almag. 89. t. 160. f. 1. (Linn. Sp.)*

Caſſia cinnamomea ſ. Cinnamomum ſylveſtre Barbadenſium *Pluk. Almag. 89. Phyt. t. 160. f. 7. (Linn. Spec.)*

Arbor baccifera laurifolia aromatica, fructu viridi calyculato racemoſo *Sloan. Cat. Iamaic. 165. Iter Iam. I. p. 87. t. 191. f. 2. Catesb. Car. II. t. & p. 50. (Linn. Spec.)*

Patria. Iamaica, Carolina & Barbados *Linn. H. Cliff. Mat. med. Spec.*

Diu incognita fuit vera & completa hujus ſtirpis hiſtoria. Mirum propterea non eſt, Linnæum *hæſitaſſe, cui generi adſcribenda ſit.*

In

In Horto Cliffortiano eam inter indefinitas plantas recenſuit, & eandem in Materia medica Plantarumque ſpeciebus Lauri generi adjudicans ultimo loco ingenue monuit, flores ſe ipſum non vidiſſe. Quum ergo Browne *hujus ſtirpis, quam* Canellam *vocat, proprium characterem deſcripſit & delineavit, itaque probavit, hanc ſtirpem nec fructu nec flore Lauri characteri reſpondere:* Linnæus *quoque eam pro peculiari genere agnovit, illi vero prius impoſitum Winteranæ nomen ſervavit. Quamvis autem certum nunc ſit, Canellam hanc peculiare conſtituere genus, nondum tamen id pariter de Cortice Winterano evictum eſt: nam omnes non conſentiunt, ſtirpes & hunc & illum corticem ſuppeditantes eſſe ejusdem generis, licet aromatarii utrumque corticem confundant, vel potius Canellam albam Cortici Winterano multo rariori ſubſtituant, quia, illorum opinione, ratione virtutum nulla vel ſaltem exigua intercedat differentia. De hac controverſia momenta primaria atque Auctorum ſupra citatorum aliorumque deſcriptionum figurarumque examen quum in Herbarii Blackwelliani emendati & aucti t. 206. expoſitione jam annotavi, ea hic repetere ſuperſedeo, præcipue quum hæc Canella a Lauri genere nunc ſeparata eſt. Id unicum addo.* Plukeneti, Sloane, Blackwelliæ, Catesby & Browne *figuras quoad folia quidem valde inter ſe convenire, nihilominus tamen* Pluckenetum *tab.* 81. Sloane & Blackwelliam *baccas cum cupula pingere;* Plukenetum tab. 160. Catesby & Browne *vero periantheum longe aliter, nempe folioſum, repræſentare.*

Ex Linnæi Speciebus Plantarum *p* 8) 1753.

Perſea. X. ***Laurus foliis ovatis coriaceis transverſe venoſis perennantibus, floribus corymboſis*** *Linn. Sp. p.* 370. *& ſyſt. N. n.* 6.

Laurus? foliis oblongo-ovatis, fructu obverſe ovato, pericarpio butyraceo *Browne Iamaic. p.* 214. *n.* 4.

Perſea

p 8) Car. Linnæi *ſpecies Plantarum, exhibentes Plantas rite cognitas ad genera relatas, cum differentiis ſpecificis, nominibus trivialibus, ſynonymis ſelectis, locis natalibus, ſecundum ſyſtema ſexuale digeſtas. Tom. I. & II.* Holmiæ 1753. 8v. maj.

Perſea *Cluſ. hiſt. I. p. 2. Bauh. pin.* 441. *Rai. Hiſt. II. p.* 1552. (*Linn. Spec.*) *Plum. Gen. p.* 44. *t.* 20. *Sterbeeck p.* 259. *Mill. Gard. dict. ed. V. & VI.*

Perſea arbor ſemper virens aromatica *Barrel. p.* 125. *n.* 378. *t.* 878.

Pyro ſimilis fructus in nova Hiſpania nucleo magno *Bauh. p.* 439. (*Linn. Spec.*)

Prunifera arbor fructu maximo pyriformi viridi, pericarpio eſculento butyraceo nucleum unicum maximum nullo oſſiculo tectum cingente *Sloane Cat. Iamaic. p.* 185. *Itin. II. p.* 132. *t.* 222. *f.* 2. *Raii Dendrol. p.* 48. (*Linn. Spec.*)

Arbor americana ampliſſimis pergamenis foliis ſuperficie nitidiſſima, fructu pyriformi cruſtaceo, cortice loricato *Pluk. Almag.* 39. *t.* 267. *f.* 1. (*Linn. Spec.*)

Patria. America calida *Linn. Spec.* Iamaica *Sloane*, *Browne.*

Diu jam nota eſt hæc ſtirps, etiam in Europa culta, & ob fructus ſuos ſuaviſſimos celebris, quos vero nonniſi in patria ſua perficit. 1. Cluſii *figura ramulum ſiſtit cum foliis lanceolatis, quæ deſcribuntur Lauri latifoliæ foliis ſimilia, ſuperne viridia, inferne cinerea, firma cum nervis aliquot per obliquum diſcurrentibus* &c. *& cum florum corymbo ramum terminante, ex quo tamen plura colligi haud poſſunt, quam quod flos ſtellatus ſexfidus ſit, quem A. iterum cum Lauri flore comparat & deſcribit pallidum ſex foliis conſtantem, fructum vero per initia pruno ſimilem, deinde pyri in modum oblongum, nigri coloris jucundique ſaporis, nucleum cordis effigie continentem.* 2. Raius *priori loco* Cluſii *deſcriptionem repetit.* 3. Plumier *pariter floris & fructus imperfectam deſcriptionem dat ſyſtemati Tournefortiano accommodatam, florem tamen roſaceum definit ex plurimis petalis in orbem poſitis conſtantem, quorum ſex, tria externa & totidem interna, delineat oblonga parum acuminata* (adeoque flos non eſt monopetalus) *quibus ſingulis ſtamen petalo brevius cum anthera globoſa adſtat, quorum medium occupat piſtil-*

lum ſimplex cordiforme cum ſtylo breviſſimo vel potius ſtigmate in vertice; fructum deſcribit carnoſum, mollem, ſemine fœtum duro bilobato & membrana involuto; ejus icon autem forma & magnitudine repræſentat pyrum mediocrem, absque tamen umbilico, nec perianthii ſeu cupulæ veſtigio; pedunculus craſſus brevisque eſt & fructus caro ampliſſima, quæ continet nucem ferme globoſam, cujus nucleus, præter teſtam æqualem, tectus eſt peculiari involucro lacero in characteris deſcriptione non explicato. Hujus ſtirpis inter Plumerii *plantas americanas a* Burmanno *editas nulla fit mentio.* 4. Barrelieri *figura ſiſtit quidem folia Cluſianis ſimilia & florem etiam corymboſum ſexfidum; ſed omnia valde imminuta & ſine ulla characteris proprii nota; fructum præterea pedunculi extremo in aliquot partes fiſſo inſidentem, quod in junioribus fructibus folioſum eſt & corollam aliquamdiu perſiſtentem refert. Ipſe fructus maturus (quorum unus ſeparatus additur) fici maturæ propius quam pyri, & nux cordis ferme figuram repræſentat.* 5. Sloane *& ex hoc* Raius *in Dendrol. deſcribit arborem caudice corporis humani medii craſſo, cortice caneſcente cinereo obducto, ſulcis profundis exarato, ad* 20. *aut* 30. *pedum altitudinem adſcendentem; ramorum extrema multis veſtita foliis, nullo ordine poſitis in lateſcentibus uncialibus petiolis, tres uncias longis, mediaque latiſſima parte ſeſcunciam latis, valde glabris, coloris obſcure viridis cum lutei tinctura, coſta media, e lateralibus aliquot nervis transverſis formatis & nutritis; inter folia exeuntem pedunculum brevem ſemuncialem* &c. *Flores definit luteo-virides, quibus ſuccedit fructus pyriformis utriusque pugni magnitudine, externe viridis, cute lævi, pulpa ſubtus unciam craſſa, viridi, molli & fere inſipida, valde nutritiva, nucleum continente magnum, nudum nuce juglande majorem, ſuperficie multis tuberculis & ſulcis inæqualem, in duos magnos lobos dividuum. Tabula citata repræſentat ramum cum foliis ovatis utroque extremo parum acuminatis, & florum corymbo ramum terminante, ex quo vero nullus character proprius cognoſcendus: fructus figura deficit.* 6. C. Bauhinus *loco poſteriori citato pyro ſimilis fructus ſynonymum facit* Palto *arborem ex Ind. Occident. (vid. p. ſuper.* 286. *nota n.) part.* 9. *(quæ ex* Linſchoto *excerpta eſt) L. IV. c.* 24, *cujus deſcriptio omnino cum Perſeæ*

fructu

fructu convenit. 7. Sterbeeckii *figura cum pedunculis florigeris Perſeæ nomine ſiſtit Laurum indicam, quæ figura melior eſt quam illa, quam ab Aldino mutuatus eſt (vid. n. IV. p. ſuper.* 356.); folium autem *ſeparatim in magnitudine naturali additum Aldinianæ iconi magnitudine & figura melius reſpondet, quam noſtræ t. IX. fig.* 18. *e.* 8. Plukeneti *figura ramum cum foliis tantum vere lanceolatis delineat.* 9. Browne *arborem mali magnitudine comparat, folia definit oblonga venoſaque & fructum pyriformem, cujus pulpa admodum firma, delicata, plurimorum hominum æque ac brutorum palato arridet, & cute denſa operta eſt, magnamque nucem aſperam continet ſimplici vel duplici tegumento membranaceo veſtitam. Hic A. pro ſynonymo adducit* Plotanum *Mart.* 513. *q* 8). *His* 10. *addimus adhuc, ejusdem ſtirpis ejusque fructus deſcriptionem occurrere quoque* in Hiſtoria ſeu collectione itinerum (*vid. p. ſuper.* 316. *ſequ. nota f* 4. & *i* 4.) *Gallicæ editionis Vol. XII. p.* 604. *Germanicæ Vol. XIII. p.* 640.) *ſed brevem tantum imperfectamque, & iconem additam refictam eſſe ad* Barrelierii *figuram. Ceterum, quia hujus ſtirpis non ſolum fructus a Lauri baccis figura &*

 ſtru-

q 8) In Catalogo auctorum, quorum nomina abbreviata citavit, indicat PETRI MARTYRIS *Decades Americanas*, ſed qua editione uſus ſit, non addit. In meis editionibus, quarum latina in oppido Carpetanæ provinciæ Compluto, quod vulgariter dicitur Alcala, 1516. fol. & Coloniæ 1574. 8vo itemque a Nic. Hœniger in germanicam linguam translata Baſil. 1582. fol. editis hoc nomen aut ſimilem fructum deſcriptum invenire haud potui; in HIER. BENZONIS *vero hiſtoria Indiæ occidentalis* (quam italica lingua conſcriptam in gallicam verſam edidit Urb. Chavveton ſ. loco 1579. 8v. L. I. c. 28. p. 336, Hœniger unacum P. Martyris hiſtoria citata in Germanicam c. 27. p. 124. (quæ etiam extat in Ind. occi- occidental. ſuperius citatæ lib. IV. p. 131.) & in latinam idem Vrb. Calveton (ſic nomen ejus hic ſcribitur) & G. M. ſine loco 1586. 8v. c. 27. p. 124.) occurrit *Platanus*, cujus folia ſeſqui palmi latitudine, quatuor palmorum longitudine, fructus vero flaveſcentes corio, obtuſæ cultelli partis craſſitudine, veſtiti & pulpa ſaporis in dulcedinem vergentis deſcribuntur.

ſtructura enormiter differt, verum etiam in floris deſcriptione Lauri eſſentialis character a Linnæo *definitus, nectarii ſcilicet vel ſtaminum glandulæ, a nullo adhuc annotatus fuit, ea inter Lauros locum obtinere nequit. Hinc etiam* Browne *interrogando tantum eandem bis ſociavit,* Millerus *vero, ceterum ſtrenuus nunc* Linnæi *ſectator, ab illis merito ſeparavit & antiquo Perſeæ nomine recenſuit hisque verbis latine redditis in ſeptima ejus Dictionarii editione deſcripſit.* Flos *nullum habet calycem, ſed compoſitus eſt ex ſex petalis acutis, quæ ſe expandunt; adſunt ſex* ſtamina *petalis dimidio breviora in ſubrotundas* antheras *terminata, & brevis* ſtylus germen *pyramidale coronat, quod deinde fit* fructus *magnus carnoſus pyramidalis,* ſemen *includens ovale bilobatum. Vnica tantum ſpecies nota eſt, nempe* Perſea Cluſii, *quæ magna copia in India hiſpanica ſeptentrionali atque etiam in Iamaica reperitur. In regionibus calidioribrs excreſcit ad altitudinem* 30. *pedum & ultra, ejusque* truncus *tam craſſus eſt, ac mali vulgaris.* Cortex *lævis & cinerei coloris eſt; rami tecti ſunt* foliis *valde latis, oblongis glabris, illis Lauro-Ceraſi ſimilibus, coloris ſaturate viridis, perennantibus. Flores & fructus maximam partem proveniunt ex ramorum extremitatibus; fructus magnitudine æquat magnis pyris, & grandem includit nucleum bilobatum tenui cruſta* (Shell) *tectum. In Europa colitur ob foliorum ſplendentium venuſtatem: ſpes namque haud eſt, eam fructum producturam eſſe. Tam tenera eſt, ut nullo anni tempore aerem liberum ferat.*

Laurus æſtivalis.

XI. ***Laurus foliis venoſis oblongis acuminatis annuis, ramis ſupra axillaribus*** *Linn. Spec. p.* 370. *n.* 8. *S. N. n.* 8.

Laurus foliis lanceolatis enervibus annuis *Gron. Virg.* 159. *n.* 2. (*Linn. Spec.*)

Laurus foliis enervibus ovatis utrimque acutis *Gron. Virg.* 46. *Colden p.* 120. *n.* 95. (*Linn. Spec.*)

Laurus foliis venoſis oblongis acuminatis annuis ſubtus rugoſis *Mill. n.* 8.

Lauro

Lauro affinis aquatilis, foliis deciduis lanceolato - oblongis, floribus ſeſſilibus Martio erumpentibus *Clayt n.* 520. *apud Gronov. Virg. p.* 159.

Patria. Virginia, ubi creſcit ad ripas rivulorum *Linn. Spec. Colden. l.c.* ordinarie in America ſeptentrionali in locis paludoſis *Mill.*

Plures, præter auctores citatos, hujus ſtirpis mentionem feciſſe, me latet. Linnæus *addit, pedunculos fructiferos coloratos eſſe.* Gronovii *Laurus p.* 159. *indicata non eſt eadem cum illa p.* 46. *recenſita: priori loco annotat flores umbellatos & involucrum tetraphyllum, ut in Corno; folia integerrima petiolata, quam ſpeciem* Millerus *pro eadem habet cum ſua citata:* poſteriore loco ſ. p. 46. nominatæ *ſynonymum fecit* Benzoin officinarum *C. B. pin.* 503. (*non* 305.) & *Clayt. quæ ſuperius N. II. p.* 345. *jam recenſita eſt.* Colden *l.c. hujus ſpeciei characterem ſigillatim ita deſcribit:* Calyx *nullus, niſi corollam ſic dicas;* Corolla *petala ſex ovato-acuminata, concava, expanſa;* Stam. *filamenta novem, compreſſa, ſex exteriora tria interiora;* Antheræ *didymæ, ſummitati filamentorum utrimque adnatæ;* Nectar. *corpuſcula ſex, mollia, irregularia, ſingula pedunculo breviſſimo prope baſin intimi ordinis filamentorum affixa;* Piſtill. *Germen ovatum, ſtylus nullus.* Obſerv. *Numerus petalorum & ſtaminum incertus: aliquando octo petala & duodecim ſtamina. Flores lutei, parvi, folia antevertunt & creſcunt in acervis per longitudinem ramulorum diſperſis, h. e. plurimi pedunculo ſingulo ſimplici eidem fundo affixi.* Folia *obverſe elliptica, utrimque acuminata, alterna, petiolata, integerrima, odorata, planis longitudine ramulorum parallelis; folia minora fere circularia, interſperſa. Floret Aprili.* Millerus *hæc addidit: Excreſcit in ſcapum fruticoſum & ramoſum* 8. *vel* 10. *pedes altum, purpureo cortice tectum; folia ſunt ſibi oppoſita (duos prope digitos longa, unum lata, ſuperius glabra, inferius venoſa, ubi aſpera* (rough). *Nondum hucusque Londini produxit flores; baccæ, quas ex Maryland accepit, erant rubræ ad baccas Lauri vulgaris magnitudine & figura prope accedentes.*

Ex Linnæi Syſtemate naturæ edit. X. 1760.

Chlorax XII. *Laurus foliis trinerviis ovatis coriaceis Linn. Syſt. N. p.* 1010. *lit. A.*

Chlorax *Browne Iamaic. t.* 7. *f.* 1. (*Linn. l. c.*)

Hanc ſtirpem Browne *in Iamaica detexit eamque, quam ſecundum* Ehreti *delineationem æri inciſam t.* 7. *f.* 1. *repræſentavit, p.* 187. Chloroxylum foliis ovatis glabris rigidis trinerviis, floribus ſingularibus *nominavit, unde* Linnæus *triviale nomen* Chlorax *excogitavit.* Browne *eandem inter plantas floribus pentandriis trigynis recenſuit, eique hunc characterem tribuit iconibus in omnibus reſpondentem:* Perianthium *monophyllum rotatum in quinque partes lanceolatas profunde ſectum;* Corolla: *floris vicem gerunt foliola minima, inæqualia, laciniis calycis adnata: aliud nullum;* Stamina: *filamenta quinque erecta, ex umbilico germini circumducto aſſurgentia & inciſuris calycis oppoſita; an antheræ ſubrotundæ?* Piſtillum: *germen ſubrotundum, minimum umbilico craſſo carnoſo circumductum; ſtyli tres ſubulati; breves, ſtigmata acuta;* Pericarpium: *Drupa ſphærica unilocularis: an germen triloculare?* Semina: *nucleus bilobus pericarpio ligneo corticato tectus & membrana propria obvolutus.* Figura *repræſentat ramulum cum foliis ovatis ad apicem parum acuminatis, tribus nervis craſſis, arcuatis, ex petiolo ortis, & exiguis transverſe excurrentibus venis; baccam unicam ovatam, pedunculo ſimplici, transverſum digitum longo & ex ala folii provenienti inſiſtentem. Figuræ ſeparatim additæ delineant* 1. *baccam cum pedunculo & exigua cupula ſeu potius pedunculi extremo ampliato ad oras leviter crenato;* 2. *eandem transverſim ſectam, in qua nux ſimplex;* 3. *nucleum exemtum;* 4. *florem expanſum a facie interna cum ſuis partibus in characteris expoſitione deſcriptis, ubi antheræ pinguntur globoſæ & umbilicus orbicularis* (glandularum vel corpuſculorum peculiarium nullum veſtigium reperitur). *Hæc arbor ſecundum A. deſcriptionem vulgaris eſt in variis montium Iamaicæ locis, & ſurgit trunco valde ramoſo ad inſignem altitudinem. Cortex interior diluti ſanguinei coloris eſt & includit ſub alburno* (Sap) *lignum durum*

rum

rum (ſtrong), *virideſcens. Folia ſunt glabra figuræ ovalis, tribus valde conſpicuis nervis ornata, illis Camphoræ arboris, magnitudine, figura atque textura* (coriaceæ nulla fit mentio) *ſimilia; fructus raro excedunt magnitudinem avellanæ nucis nudæ hinc inde per ramos diſperſi* (figura pedunculum cum bacca ſolitaria ex folii ala provenientem ſiſtit). *Ex charactere ſupra explicato ſatis patet, & hanc ſtirpem Lauri generi adſcribi haud poſſe.*

Ex Browne hiſtoria Iamaica 1756.

XIII. *Laurus foliis venoſis ovatis, fructu majori calycibus tumidis, laciniis reflexis* *Brown. p.* 214. *n.* 2. **Laurus Iamaica.**

Laurus &c. *Pk. t.* 304. *f.* 1. & *t.* 369. *f.* 4. (*Browne.*)

Patria: Iamaica. *Browne.*

Quum Browne *hujus ſtirpis figuram nullam, & deſcriptionem tantum brevem & mancam dedit, ſynonyma, quæ ipſi junxit, incerta ſunt.* Plukeneti *præterea figuræ t.* 304. *f.* 1. & *t.* 369. *f.* 4. *inter ſe maxime differunt, & hinc divinari nequit, quænam ex ambabus præferenda ſit: prior tamen, quam* Linnæus & *ipſe* Plukenet *Almag. p.* 210. *Lauri indicæ ſynonymum fecit,* (*vide p. ſuperior.* 351, *a qua tamen intuitu calycis multum differt, conf. de* Pluken. *figura p.* 355. *ut &* 356. *ubi de* Barrelieri *figura ſermo eſt*), *calycis præcipue laciniis reflexis* Brownii *definitioni magis convenit, quam poſterior, quæ repræſentat baccam vere globoſam & calycem cum laciniis non reflexis, ſed cupulæ inſtar baccam ad tertiam ejus partem arcte circumdantem cum oris in plurimos dentes acutos diſſectis. Hujus nomen in Amaltheo, quod in figuræ margine citatur, eſt* Arbor Maderaſpatana; Mali limoniæ folio, fructu calyculato, villis aureis obſito, & calyce eleganter dentato: Embyanum Malabarorum, *quod nomen vero in Horto Malab. non exſtat. Floris imago in utraque* Plukeneti *figura deficit, quem etiam* Browne, *ut monet, in ſua ſpecie non vidit. Neque hic arboris habitum deſcribit, ſed tantum indicat, ſe illam in monti-*

bus

bus S. Annæ reperiſſe, additque, baccam eſſe magnitudine ceraſo ſimilem, turgidam (plump) *nigramque, & calycem valde craſſum tumidumque. Incertum ergo adhuc manet, num hæc quoque ſtirps vera ſit Lauri ſpecies.*

Ex Milleri Dictionario ſeptimæ editionis 1759.

Laurus Caroliníenſis. XIV. ***Laurus foliis lanceolatis perennantibus, marginibus reflexis, transverſe venoſis, floribus racemoſis*** *Mill. n.* 5.

Laurus Carolinienſis foliis acuminatis, baccis cæruleis pediculis longis rubris inſidentibus *Catesb. Car. I. p. & t.* 63. (*Mill.*)

Patria. Virginia, ubi vero haud abundat, exceptis quibusdam locis mari propinquis; in Carolina vero ubique reperiuntur, præcipue in humilibus locis paludoſis (*in low ſwampy-lands r* 8) *Catesb. Mill.* qui addit, eandem in Carolina vocari *Laurum rubram*, atque etiam reperiri in aliis Americæ regionibus ſed non tam copioſe.

Quum Linnæus *Borboniam Plumerii & hanc ſtirpem pro una eademque habeat, id quod pag. ſup.* 349. *N. III. indicavimus, differentia autem notabilis p.* 350. *expoſita inter utramque intercedat, p.* 351. *ſubſcripſimus* Milleri *ſententiæ, qua hæc ab illa ut ſpecies diſtinguitur. Iis, quæ l. c. de foliorum & fructuum conformatione ex icone Catesbyana collegimus, addimus nunc ipſius* Catesby *hujus ſtirpis deſcriptionem, quæ his comprehenditur latine factis: Folia habitu ſuo illis Lauri vulgaris ſimilia & odoris aromatici ſunt; baccæ maturæ ſiunt cæruleæ, quarum duæ interdum tres ſimul invicem creſcunt ſuper pedunculo duos vel tres digitos longo & rubro, quo colore calyx* (cupula) *etiam imbutus eſt, cujus oræ dentatæ ſunt.* Millerus *hanc deſcriptionem ſua ita illuſtrat, & perfectiorem reddit:* Folia *multo longiora ſunt illis Lauri vulgaris,*

r 8) Secundum hanc interpretationem corrigenda eſt illa, quæ ſuperius p. 310. occurrit.

garis, ſubtus paullulum lanuginoſa & ad margines reflexa, ad quos venæ ex media coſta transverſe excurrunt; flores maſculini *in longis corymbis* (long-bunches) *oriuntur ex foliorum alis,* femininæ ſtirpes *excludunt* flores *ſuos in laxis corymbis, pedunculis prælongis rubris inſiſtentes;* baccæ *cæruleæ calycibus pariter rubris incluſæ ſunt. Arbor ad altitudinem inſignem aſſurgit recto & craſſo* trunco, *qui vero in regionum locis interioribus non adeo amplus fit.* Lignum *ejus magni æſtimatur ob venas* (grain) *ſubtiles, quapropter excellit ad opera tabellata* &c. *Tam tenera eſt hæc ſtirps, ut in Anglia mitiori quoque bieme aerem liberum haud ferat.*

XV. *Laurus foliis ovatis planis integerrimis, pedunculis ramoſis, floribus in capitulum collectis* *Mill. n.* 10. *Laurus mexicana.*

Laurus americana foliis ſubrotundis, floribus in capitulum collectis *Houſt. MSt.* (*Mill.*)

Patria: regnum mexicanum, Vera Crux dictum, ubi Hovston hanc ſpeciem detexit. *Mill.*

Arbor hæc, ſecundum Milleri *deſcriptionem, aſſurgit* trunco *lignoſo ad* 20. *pedum altitudinem in multos ramos, cortice cinereo aſperoque tectos, diviſo. Ex ramorum extremitatibus proveniunt pedunculi inæqualis longitudinis & in plures minores diviſi, quorum unusquisque ſuſtinet faſciculum* (cluſter) *exiguorum florum alborum in capitulum ſeu parvam umbellam communi involucro collectorum. Sunt hi* maſculini & feminini *in diſtinctis ſtirpibus: femininis, qui nullis gaudent ſtaminibus, ſuccedunt* baccæ *ovales, magnitudine baccis Lauri vulgaris non penitus pares.* Folia *duobus circiter digitis longitudine & uni latitudine reſpondent, ſuntque in ſummitate ſubrotunda & integra, petiolis valde brevibus inſiſtentia.*

Atque hæ ſunt ſtirpes illæ, quarum aliquot pro diſtinctis generibus agnoverunt Botanici celeberrimi, omnes vero Linnævs ut & alii non infimi ſubſellii Auctores methodici, qui

ejus ſyſtema adoptarunt, ad unicum Lauri genus relegarunt. Quum vero earundem ſingularum partium, tum genus tum ſpeciem conſtituentium, deſcriptio a variis auctoribus tradita ſit non una eademque: eas commentariolo, ſeu potius diverſarum ſententiarum collectione perſequuti ſumus eum tantum in finem, ut illis, quibus earundem examinis in vivis vel ſiccis plantis inſtituendi occaſio favet, digito monſtretur, quæ confirmanda, corrigenda vel ſupplenda ſint. Id quoque in votis habemus, ut alii quoque inquirant, num antheræ florum femininorum Lauri vulgaris ſemper, atque etiam in aliis ſpeciebus pariter, reperiantur ſolidæ atque inanes: conf. p. ſuperior 336. Ceterum quum præcipue Millervs nunc ſatis docuit, plurimas, ſi non omnes, Lauri ſpecies eſſe diœcias: ejus ſententia ſuperius p. 343. expoſita omnino amplectenda eſt, nempe, Laurum ad claſſem plantarum diœciarum referendam eſſe; num vero ad enneandrias pertineat, dum ſtamina in paucis, atque in his etiam non conſtanter, huic numero reſpondent, aliis dijudicandum relinquimus.

Superſunt quidem multæ adhuc ſtirpes Lauri, vel ſaltem Cinnamomi aut Caſſiæ nomine a variis recenſitæ: quia vero earum characteres & generici & ſpecifici, adhuc deſiderantur, inanis eſſet labor, ex imperfectis definitionibus vel etiam figuris de iisdem judicare, utrum genuinam Lauri ſpeciem an tantum varietatem aut differentiam conſtituant. Vt tamen earum nomina, quæ per tranſennam annotavimus, collecta proſtent, ſequentia indicamus 58).

Plures Cinnamomi diverſitates in Zeylona aliisque Indiæ regionibus obſervari, monuit jam Bvrmannvs *Theſ. Zeyl. p.* 62.

58) Raivs quidem *Dendrol. p.* 85. quarundam catalogum jam exhibuit, ſed miſcuit cum illis non ſolum eas ſtirpes, quæ nunc ad alia genera jure meritoque relatæ ſunt, ſed etiam illas, quæ Laurifoliæ tantum nomine indicatæ ſunt.

62. ubi ad *Hermanni H. L. Bat.* & *Anonymum* ſupra p. 369. ſeq. nota *u* & *x* 7 citatum provocat, idque p. 69. repetit, ubi *Hermanni Muſ. Zeyl.* & *Grimmii Laborat. Zeyl. t* 8) allegat. Anonymus ſequentes ſpecies ulterius explicatas recenſet: 1) *Raſe Coronde ſ. acre ſvave ac dulce Cinnamomum*, quod eſt optimum Zeylanicum; 2) *Cabatte Coronde, ſive amarum & adſtringens Cinnamomum.* 3) *Capperoe Coronde ſ. Capburam ſpirans Cinnamomum.* 4) *Welle Coronde ſ. arenoſum Cinnamomum.* 5) *Sewel Coronde ſ. mucilaginoſum Cinnamomum.* 6) *Nieke Coronde i. e. arbor Cinnamomi, arbori Nieke ſimilis.* 7) *Dawel Coronde ſ. tympani Cinnamomum.* 8) *Catte Coronde ſ. ſpinoſum Cinnamomum* 9) *Mael Coronde ſ. floridum Cinnamomum*, cujus jam ſupra p. 388. nota *n* 8. mentio facta eſt. Muſæum Zeylanicum p. 12. addit 10) *Kurudu-Paela ſ. parvum Cinnamomum* & 11) *Kurudu Aetba ſ. Cinnamomum frugiferum;* Laborator. Zeyl. vero p. 84. 12) *Walkurundu* vel *Canell de Matte ſ. Cinnamomum ſylveſtre.* Reperiuntur præterea in Breynii Prodromo II. 13) *Arbor canellifera indica, cortice acerrimo viſcido mucilaginoſo, Caſſia lignea fuſca aromatica C. B. pin.* (quam Dale p. 327. b. n. 3. *Caſſiam ligneam communem Offic.* vocat) 14) *Arbor canellifera Taiwanica, cortice acerrimo viſcido, ingrato quodam ſapore intermixto.* 15) *Arbor Canellifera ſylveſtris Iaponica folio minimo.* 16) *Arbor Canellifera ſylveſtris ex Surinama folio prægrandi.* 17) *Laurus vulgaris folio undulato minimo ſ. breviſſimo, an Laurus Cypria Plinii?* 18) *Laurus vulgaris folio minimo læviſſimo, an Laurus Delphica Plinii?* In Plukeneti Almageſto 19) *Caſſia cinnamomea ſtrictiori folio, ignobilior, cujus folium eſt Malabathrum ſ. Tamalapatrum anguſtifolium officin.* 20) *Caſſia cinnamomea ſylveſtris Iavanica,*

18) Thom. Bartholini Acta medica & philoſoph. Hafnienſia a. 1677—79. Vol. V. Hafniæ 1680. 4to p. 223. & ex his Acta Eruditorum a. 1682. Lipſ. a. eod. 4to p. 38. indicant, hoc laboratorium Zeyl. a 1677. belgico idiomate excuſum & a B. Pielat tecto auctoris nomine latinitate donatum eſſe, quod proſtat hoc titulo: *Inſulæ Ceylanæ theſaurus Medicus vel Laboratorium Ceylanicum a* Barth. Pielat *Med. Doct. latinitate donatum.* Amſt. 1679. 12.

ſilveſtre americanum Sebæ p. 352. 357. 45) *Laurus indica Pluknetii* p. 351. 355. 46) *Laurus baccis atropurpureis pediculis rubris inſidentibus Clayt.* p. 352. 356. 47) *Laurus folio longiore, flore hexapetalo racemoſo, fructu humidiore Sloane* p. 356. 48) *Malabathri ſpecies inodora, Laurus agreſtis dicta* p. 361. 49) *Arbor camphorifera Sumatrana Grimmii, Breynii & Rumphii*, p. 359. 366. 50) *Katou-karua H. Malabarici* p. 369. 379. 51) *Tamalapatra ſ. Arbor Malabatri folii Garciæ* p. 377. 379. 52) *Cinnamomum perpetuo florens Burmanni & Anonymi* p. 385. 388. 53) *Dawal kurundu ſ. Nicadawala Hermanni* p. 386. 54) *Perſea Cluſii & Milleri* propter perianthium 394. & nectarium p. 396. 55) *Lauro affinis aquatilis* &c. *Claytoni* pag. 397. 56) *Laurus foliis venoſis ovatis* &c. *Browne* p. 399. 57) *Arbor Maderaſpatana, Mali limonii foliis Plukeneti* p. 399.

Et hæc ſufficiant ad demonſtrandum, quam multæ in hoc unico plantarum genere ſuperſint ſpecies vel ſaltem varietates aut differentiæ curatius adhuc definiendæ.

Illas ſtirpes omnes, quas non alio, quam *Laurifoliæ* nomine, Auctores, præcipue *Plukenet* & *Sloane*, indicarunt, atque præterea floris & fructus characteres vel plane ſilentio præterierunt, vel alios, quam qui Lauro conveniunt, annotarunt, ſtudio omiſimus: illas tamen adhuc producimus, quæ Lauri quidem nomine recenſitæ ſunt, quarum tamen definitio vel figura aliquos ſaltem characteres exhibent Lauri charactéri non reſpondentes: nempe 1) *Caſſiam cinnamomeam ſ. Cinnamomum ſylveſtre Barbadenſium, ſ. arborem bacciferam fructu calyculato*

lato tetrapyreno, folio enervi Pluk. Almag. p. 89. *t.* 160. *f.* 7. ubi etiam hæc bacca cum quatuor ſeminibus atque etiam calyx in quinque foliola ſectus delineatur. 2) *Laurum juliferam, folio ſpecioſo enervi Kæmpferi Amœn. p.* 775. cum icone rami, floris & fructus charactere, qui differentiam a Lauro luculenter indicat. 3) *Laurum ſerratam, floribus ſpicatis ex foliorum alis provenientibus Burm. Theſ. Zeyl. p.* 139. *t.* 62. quam ad Myrtum accedere ipſe indicat.

Agmen tandem claudant illæ ſtirpes, Lauri quidem nomine olim indicatæ, ſed quarum characteres nunc eousque cogniti redditi ſunt, ut recentiores methodici auctores vel ex illis peculiaria genera conſtituerint, vel ad alia genera eas retulerint. Silentio præterimus *Laurum-Tinum* & *Laurum Alexandrinam*, dudum jam ex Lauri familia genuina (vid. p. ſuper. 324.) relegatas: reliquæ ſunt 1) *Laurus Africana ſerratis foliis Bartholini Act. Hafn. Vol. II.* pag. 57. quam *Raius Hiſt. II. p.* 1690. citat, & *Hermannus H. Lugd. pag.* 239. a Lauris ſeparavit & *Evonymo adfinem æthiopicam ſemper viritantem fructu globoſo ſcabro, foliis ſalicis rigidis ſerratis, Linnæus* denique *in H. Cliff. Kiggelariam* nominavit, characterem accuratius definivit & *Sterbeekii* figuram ſatis jam laudabilem *Ehreti* delineatione perfectam reddidit. 2) *Laurus tulipifera foliis ſubtus ex cinereo aut argenteo purpurantibus Raii Hiſt. II.* 1798. *Breynii Prodr. II. p.* 62, quæ *Magnoliæ* nomine a *Linnæo* diſtincta & *Magnolia foliis ovato-lanceolatis* appellata eſt. 3) *Laurus africana minor Quercifolio H. Amſtel. II. p.* 161. *t.* 81. ubi icon totius ſtirpis & baccarum ſeparatarum,

tarum, quam *Linnæus* ad *Myricæ* genus retulit & *Spec. p.* 1025. *n.* 4. *Myricam foliis oblongis oppoſite ſinuatis* vocavit.

Ceterum quum hæc tractatio arbori Saſſafras dictæ potiſſimum dicata fuit: animus quidem erat, uſum ejus œconomicum & medicum annectere; ſed quum ea præter propoſitum fuſior evaſit, atque præterea nundinæ inſtantes ulteriorem moram non concedunt, hic recenſionis filum abrumpere coor, alio forſan tempore, DEO volente, pertexendum.

Id nunc adhuc addo, me feſtinantem in recenſione Auctorum, qui Saſſafras arboris aliquam dederunt deſcriptionem, præteriiſſe Io. Raii relationem, quæ in ejus Hiſtoriæ plantarum tomo II. Londini 1688. fol. maj. edito p. 1688. extat. Eſt autem hæc relatio potiſſimum ex Monardi, Gerardi, Parkinsoni, C. & I. Bauhini operibus jam citatis tantum compilata: ſed ibid. p. 1918. indicat, ſequentia addenda eſſe: *Dr.* Bannister *in Catalo-* „*go Plantarum Virginenſium Saſſafras arborem tum florendi modo, tum* „*araneoſis filamentis, in quæ Scabioſæ adinſtar folia rupta ducuntur,* „*ad Cornum marem accedere ſcribit, nec fructus aut facultates diſpares* „*eſſe, unde Corni ſpeciem eſſe non veretur aſſerere*„ Atque hæc p. ſuper. 294. n. 19* inſerenda ſunt. P. 295. nota ii lin. 2. ſtirpium, adde horti. P. 326. nota g 5 lineæ ultimæ hæc addantur: (*Lauri flos hexapetalus eſt ſexu diſtinctus. Male ideo hic**(ſcil. inter flores tetrapetalos) *reponitur.* Sed ipſe Hallerus hoc emendavit in Enumer. plantar. H. Regii agrique Göttingenſis: vid. p. ſuper. 329. n. 73.

MEMO-

MEMORIA
VIRI
Illuſtris, Excellentiſſimi, Experientiſſimi atque Ampliſſimi
D. MICHAELIS ALBERTI,
Potentiſſimi Regis Boruſſorum Conſiliarii aulici, & in Conſiſtorio Ducatus Magdeburgenſis Senatoris, Medicinæ & Philoſophiæ naturalis in regia Fridericiana Halenſi Profeſſoris Primarii, Reipublicæ Norimbergenſis Phyſici ordinarii, Alumnorum regiorum Ephori Senioris, Academiæ Cæſareæ Naturæ Curioſorum, & Regiæ Scientiarum Berolinenſis Collegæ,

die XVII. Maii MDCCLVII.

placida morte extincti,

ex funebri Pro-Rectoris & Senatus Academiæ Halenſis Programmate depromta.

Haud inficiandus imprudentis vulgi error eſt, diu multumque vixiſſe eos, qui pluribus annis vixerunt, vitamque ex longa annorum ſerie habuerunt aliis diuturniorem. Certe non ſolus ille, quem natura ſuppeditat, vivendi apparatus, vita dici meretur, quin vitam vere vitalem eam duntaxat agnoſcere oportet, quæ in bonis egregiisque operibus collocatur, & in præclaris publicæ privatæque rei commodis atque ornamentis conſumitur. Sunt viciſſim plerique, quibus magna vitæ pars elabitur male agendo, maxima nihil agendo, tota aliud agendo, & quantum credas his ipſis, licet diutiſſime vixerint, per luxum ac negligentiam deceſſiſſe vitæ, quam, ſi rationem audias, iis imputare nulla ſpecie licet? Vita ſane a Deo immortali unicuique conceſſa eſt, non ut vivat tantum, ſed ut laudabiliter atque utiliter vivat, tempusque, quantum poteſt, optime diſponat. Feſtive admodum & acute hanc diverſitatem vivendi diſterminatam legimus in ſepulcrali marmore SIMILIS, Conſulis Romani ſub TRAIANO Imperatore, cui inſcriptum in hæc verba:

HIC. IACET. SIMILIS.
CVIVS. AETAS. LXXIII. ANNORVM. FVIT.
IPSE. SEPTEM. DVNTAXAT. ANNOS. VIXIT.

Quanto igitur majorem illorum oportet gloriam eſſe, qui non ſolum diu, verum etiam præclare vixerunt, ſupparique & æquali copia annorum meritorumque inſignium pleni & graves, nominis ſui atque præſtantiæ memoriam ad poſteros transmittunt? Nullum expreſſius hujus rei exemplum producere licet, quam Illuſtris, Excellentiſſimique Viri, *D. Michaelis* ALBERTI, Academiæ Fridericianæ Senioris meritiſſimi, cui ſupremum pietatis officium hoc loco præſtare aggredimur. Longe ultra ſeptuagenariam ætatem, quam tanquam ſuetum mortalitatis terminum ipſe divinior Codex agnoſcit, vitam

egregii viri divini Numinis protulit clementia, decus haud dubie in illo præcipuum Academiæ hujus ſervatura in plures annos, donec, cœleſti decreto ex ſtatione ſua, quam digniſſime tenuerat, nuper evocaretur, otio ſempiterno, poſt tot labores vigiliasque, totque præclare merita, gaviſurus ſine fine. Pertinet utique ad rationes officii noſtri, ut occaſionem hanc arripiamus, ad ſcribendum virum omnis generis meritis cumulatiſſimum, cujusque fama & celebritas longe lateque per eruditum orbem patens, haud mediocri huic Academiæ ornamento per longum tempus exſtitit.

Protulit virum inſignem, cujus exceſſu nunc multum adfligimur, anno MDCLXXXII. die XIII. Novembris ocellus ille Germaniæ, Norimberga, S.R.I. florentiſſima respublica. Patrem habuit virum plurimum reverendum, & ob ſingularem vitæ ſanctitatem Norimbergenſibus venerabilem, *M. Paulum Martinum* Alberti, Seniorem templi *S. Laurentii*, & in æde *S. Claræ* Paſtorem. Matrem coluit *Barbaram* Falckneriam, illuſtris *Iohannis* Falckneri, Conſulis, Camerarii reipublicæ, & Iudicis provincialis, filiam. Mittimus alios præclaros majores, quorum virtutes & laudabiliter imitatus eſt, & feliciter expreſſit, cum in propriis noſtri decoribus ſatis argumenti ſuppetat ad ſcribendum, nec alienarum laudum ſplendore virtus indigeat. Sacri fontis myſterio initiatus fuit die XIV. Nov. teſtibus adhibitis viris egregiis ac ſpectabilibus, quos inter memoriam præcipue *Michaelis* Kheimii, mercatoris Norimbergenſis nominatiſſimi, animo, quoad vixit, impreſſam ſervavit. Parum abfuit, quin, ob inſignem corpuſculi debilitatem, vix editus in lucem, immaturo fato exſtingueretur; verum valeſcere divino beneficio cœpit præter ſpem Medicorum, viresque ſenſim collegit, ut ſuperſtite hoc filio amantiſſimi recrearentur parentes, majoribus rebus ac fortunis a cœleſti providentia deſtinato. Educationem domi habuit ſoli-

citam ac plane egregiam, beneficiumque illud a parentibus accepit maximum, ut mature ad veræ pietatis exemplum formaretur, principiisque ſacroſanctæ religionis dextre imbueretur, qua ipſa re nihil melius, nihil præſtabilius, liberis præſtare parentes poſſunt. Erat præter hæc noſter præclaris eruditus ingenii dotibus, quæ fructus dulces miteſque mature jam ſignificabant, quamobrem quantum in illam ætatem cadere poterat, etiam ad linguarum ſcientiarumque cognitionem aliquam, partim ab ipſo parente, partim a domeſticis præceptoribus, manuducebatur. Quæ omnia adeo contigerunt feliciter, ut in diſciplinam tandem tradi poſſet Rectoris clariſſimi, *M. Io. Georgii* FVCHSII, cujus præceptis doctrinisque in humaniori litteratura plurimum debuit, multaque elegantis ingenii ſpecimina edidit, manifeſte docentia, quid quantumque ab eo exſpectandum aliquando litteris & reipublicæ eſſet. Admiſſus deinde ad publicas celebris illius Gymnaſii lectiones anno MDCXCVIII. doctos peritoſque Profeſſores in Theologicis, Geographicis, Hiſtoricis, Logicis, Metaphyſicis, diſciplinis inſigni cum mentis intentione audivit, atque ob non vulgarem diſcendi ardorem ab omnibus ſingulari benevolentia ornatus fuit. Citius omnino ſtudia in Academiam proferre licuiſſet noſtro, ſi quidem maturitatem ingenii, & litterarum apparatum ſpectemus, ſublimioribus diſciplinis abunde ſuffecturum; verum cum ſumtibus neceſſariis, ob mediocritatem rerum ſuarum, non eſſet ferundis, moram aliquam conſulte ſibi imperavit, nec tamen ſine fructu otium illud Norimbergenſe tranſegit, quin exemplo ac inſtitutione magnorum ejus ævi virorum, *Eraſmi Franciſci & Erhardi* WEIGELII, tum Norimbergæ commorantium, feliciſſimo cum ſucceſſu uſus eſt. Poſtea Altorfinam Academiam, bene jactis variarum artium fundamentis, adiit. Primum quidem ad humaniores diſciplinas præcipuam induſtriam adhibuit, audivitque in Mathematicis celebratiſſimi nominis virum, STVRMIVM, in Philoſophicis ROE-

TEMBECCIVM, in Rhetoricis OMEISIVM. Auctus præterea præceptis celeberrimorum Profeſſorum, SPIZELII, WAGENSEILII & MOERLINI, quorum famam & merita juſtiſſime colit & ſuſpicit hodieque litteratus orbis. Finem autem & ſcopum ſtudiis ſuis principem deinceps conſtituit ſanctam Theologiam, litterisque Orientis operam dedit ſub moderamine *B.* SONNTAGII, in ipſis vero Theologicis diſciplinis auctorem ſibi propoſuit *Ioh. Mich.* LANGIVM, Profeſſorem Theologiæ ordinarium, cujus identidem convictu conſpicuo temporis intervallo frui datum fuit. Ad publice declarandos factos in Theologia profectus diſputationem in cathedram protulit, *de modo dirigendi actiones humanas ad gloriam Dei*, Præſide MOERLINO ſuo, egregiaque facundia graviſſimum argumentum ediſſeruit, auditoriique communem approbationem meritus eſt. Contigit ei non multo poſt, ubi majorem indies exiſtimationem conſequeretur, ut morum ſtudiorumque moderator eligeretur juveni in Ienenſem Academiam cogitanti, quam optatiſſimam nactus fuit occaſionem doctiſſimis Salanæ viris innoteſcendi. Venit tum in notitiam amicitiamque inclitorum virorum, *D.* WEDELII, *D.* KRAVSII & *D.* SLEVOGTII, quorum admiratio effecit, ut ſenſu aliquo Medicinæ tangeretur, medicamque artem colere inciperet, licet, ut Theologiæ nuntium mitteret, nondum a ſe impetrare poſſet. DANZIO tum familiariſſimus fuit, omnesque cogitationes in Theologia defixas ſervabat, jamque in eo erat, ut Magiſtri gradum ambiret, ſub STVRMII præſidio obtinendum. Enimvero cum multa ſunt in hac vita, quæ optimis quantumvis deſtinatis mutationem inferunt, conſiliaque bene cœpta alio flectunt, ita etiam contigit viro illuſtri, ut Medicina tandem totum illum ſibi vindicaret, quod ipſe beatus noſter Medicus magis aliorum perſuaſionibus adſcripſit, quam certam ſibi in eo conſilii conſtitiſſe rationem arbitratus eſt. Indoluit ſæpenumero huic viciſſitudini, &, pro ſingulari candore animi, haud conſulte admodum ac ingenue a ſe actum,

con-

confeſſus eſt, quin mutationem hujusmodi ſtudiorum, plus levitatis quam rationis habentem, omnibus Studioſis nunquam non ſerio diſſuaſit. Conſolationi tamen fuit per omnem vitam, quod, quem nomine & officio haud præferebat, re ipſa potius ageret, Theologum, cœleſtem ſapientiam omni humanæ ſapientiæ longiſſime anteponendo, & divini verbi deliciis animum continenter reficiendo, quam conſuetudinem usque ad ſeros annos conſtantiſſime ſervavit.

Propitio ſane fato, pro illa animi & ſtudiorum ratione, ad excolendam ulterius medicam artem, delatus Halam fuit, quo non ſolum principis ſuæ ætatis Medici, *Georgii Erneſti* STAHLII, fama illum attraxit, verum etiam inſigne exemplum *Auguſti Hermanni* FRANCKII, ut par eſſet facultas, cum in medicis diſciplinis, tum in Theologia proficiendi ex voto. Amabilis extemplo exiſtere cœpit FRANCKIO, cujus commendatio deinceps multum valuit apud STAHLIVM, amicum FRANCKII, ut præter uberrimum fructum, quem ex publicis, privatis atque privatiſſimis ſummi viri lectionibus conſequebatur, etiam familiarius illo uti liceret, ac ſuper hæc ejus convictu & contubernio honoratus, ampliſſimam obtineret occaſionem, Stahlianas penitus imbibendi doctrinas, perfectumque incomparabilis Medici diſcipulum reddendi Academiæ & litteris. Aſceticis *Pauli* ANTONII lectionibus annis MDCCI. & MDCCII. non minus diligentiſſime interfuit, nec unquam fauſti dememinit temporis, quo ſalutarem medicinam animi, cum medicina corporis, tam opportune conjungere licuit. Maioribus iam cœptis idoneus, ſub STAHLII moderamine Diſſertationem ſpeciminis cauſa habuit, *de malo hypochondriaco-hyſterico*, quam brevi poſt excepit Diſſertatio alia, eaque inauguralis, præſidio ejusdem, *de Erroribus medicinæ practicæ*, poſt quam in ſolenni plurium Candidatorum inauguratione Medicinæ Doctor appellatus eſt, annos natus XXII.

Suaſor

Suaſor nunc erat STAHLIVS, ut docendo periculum faceret, principiaque ſalutaris artis, in quibus pernoſcendis totus adhuc fuerat, doceret cives academicos, cujus rei facultatem pro more Academiarum adeptus eſt Diſſertatione nova, *de vera Pathologia hæmorrhagiæ narium* præſidendo habita. Factus ad novum Doctorem non mediocris Studioſorum concurſus; agnoſcebatur in illo ob ſoliditatem & perſpicuitatem doctrinarum alter STAHLIVS, maximoque jure Halenſi Academiæ adſerendus videbatur, cum amantiſſimi patris, *Pauli Martini*, deſideriis ac votis obtemperans ſubito relinqueret Halam Magdeburgicam, ac Norimbergam repeteret. Maluit fortaſſe pater filii meritis ac opera frui patriam, quam exteram urbem, præſertim quod academicæ ſorti diffiſus, probabiliorem in patria enitendi opportunitatem divinatus fuerit. Vtcunque ſit, redux Norimbergam, praxi medicæ deſervire cœpit, itidemque docendo ſelectiores Medicinæ cultores ad altiora præparavit, nunquam otioſus, ſed aliorum commodis continuo deditus, quæ res tantum illi nomen paravit, ut honorifica appellatione Phyſicus ordinarius S. R. I. liberæ civitatis Windsheimenſis deſideraretur, licet officium hoc recuſare ſatius exiſtimaverit. Habuit igitur tenuitque noſtrum ab eo tempore Norimberga, ubi glorioſe conſeneſcere dulce & decorum arbitrabatur. Mors tamen ſuperveniens venerandi parentis hæc conſilia penitus diſturbavit. Alia tum exorta rerum facies, & receptu in Collegium Medicorum Norimbergenſium, quem pro conſtituenda certioris fortunæ apud ſuos ſpe neceſſarium habebat, neſcio qua invidia intercluſus, mirifice excitatus eſt ad reſalutandas Muſas Hallenſes, & ad confidentiorem in hac noſtra urbe aditum experiendum officiorum academicorum, præſertim, quod nulla patronorum ope atque auxilio hic deſtitueretur, ſicque ingenii vires & raræ eruditionis opes Fridericianæ ſimpliciter nunc dicare & devovere decrevit. Reſumſit poſt reditum impiger priſtinas occupationes in emolumentum acade-

academicæ juventutis, inclaruit magis magisque Collegiis philoſophicis & medicis, ac præcipue acroaſibus in Logicam & Ethicam magni THOMASII, ejusque de eſſentia ſpiritus ſyſtema, haud mediocrem ſibi celebritatem comparavit, oraque & oculos civium in ſe convertit, THOMASII ſimul ſingularem favorem demeritus, qui ſemper inconcuſſus duravit, variisque in ſcriptis Thomaſianis honorificis teſtimoniis publice probatus eſt. Perſeveravit in hoc tramite conſtantia admirabili, nec cupiditate aliqua conſequendorum honorum ambitioſe vexatus, meritorum, quam habebat, ſolida laude & gloria, &, quam quotidie bonorum omnium judicio augebat atque amplificabat, apprime contentus, præter exſpectationem, quantum claritas nominis ſui efficeret apud Norimbergenſes, populares ſuos, experiebatur, ubi anno MDCCVII. die VII. Iunii in Collegium Medicorum cum ampliſſimis laudis documentis ſponte adſciſceretur, licet ad divortium cum Fridericiana iterum faciendum nihil eum adducere poſſet.

Ac profecto ſumma cum ratione & æquitate remunerata haud multo poſt noſtri in Fridericianam fidem fuit FRIDERICI I. Poruſſorum Regis juſtitia, cum anno MDCCX. die XVI. Decembris Profeſſor Medicinæ conſtitueretur extraordinarius, firmiorique nexu Poruſſico imperio vir eximius & publice utilis adſtringeretur. Sicut vero omnis officii diligentiſſimus erat, nec ullum laborum refugiebat onus, ita, quid in ornando munere Profeſſorio poſſit ingenui doctoris induſtria, in illa jam extraordinaria ſtatione oſtendit, ſive Collegiorum, nulla impedimentorum ſpecie aut excuſatione interceptorum, operoſos labores, ſive Diſſertationum academicarum inſignem copiam, ſpectaveris. Atque hic ipſe gradus eſt, qui ad altiora ſternitur academicis, ut probata illorum præſtantia, & in adminiſtrandis officiis ſedulitate, paullatim ſublimius evehantur. Itum hac via etiam a noſtro feliciter ſatis, quando anno MDCCXVI.

 die

die XVI. Ianuarii, evocato in aulam Regiam Berolinenſem ſummo STAHLIO ad illuſtre Archiatri capeſſendum munus, huic viro digniſſimus in ordine Medicorum ſuffectus fuit ſucceſſor, eximia cum ſpe, futurum, ut tanti luminis jacturam Albertini nominis celebritas quam feliciſſime ſolaretur. Nec fefellit augurium Fridericianam, quæ, amiſſo STAHLIO, nacta eſt in noſtro quicquid ad STAHLIVM Academiæ medicoque ordini reddendum requirebatur. Durabat ad hæc in beato viro irreſtinctus laborandi ardor, quem in tuenda demandata ſibi provincia docendo, diſputando, ſcribendo, in virili pariter ætate ac ipſa ſenectute, oſtendit, dies noctesque doctis meditationibus abſumſit, in ſumma omne vitæ tempus publicis utilitatibus ſacrum eſſe juſſit. Haud mirum videri poteſt, deſiderio tam præclari viri tactos Norimbergenſes ſerio agitaſſe conſilia de tanto Medicinæ & Philoſophiæ decore Altorfinæ Academiæ ſuæ inferendo, quæ tamen pro illo, in quo nunc conſtitutus erat, rerum ſuarum ſtatu a Fridericiana abalienare noſtrum non poterant. Inde alia ſuper alia Regiæ clementiæ conſecutus documenta, Conſiliarii aulici dignitate honoratus fuit anno MDCCXVII. die XXVII. Septembris: Phyſicam Profeſſionem ordinariam anno MDCCXIX. die I. Maii obtinuit ac denique in Ducatus Magdeburgici ſacro Conſiſtorio Senator rite receptus fuit die XVII. Martii anno MDCCXXV. multisque deinceps in Conſiſtorialibus cauſis expediendis inſignem dexteritatem probavit. Tot vero dignitatibus atque honoribus paullatim auctus, eam ſemper ſervavit modeſtiam, ut nunquam ambitioſe ſibi blandiretur, animumque meritorum gloria efferret, quin nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam, referens, in eo ſolum elaboraret, ut parem ad adminiſtranda ſplendida munera ſolertiam atque fidem adhiberet, ſublimitatemque non in inanibus titulorum umbris, ſed in re ipſa, quæreret. Necquicquam hic prætereundum eſt, quod Imperialis

Leo-

Leopoldina Naturæ Curioſorum Academia ornamentum haud mediocre ſibi imputaverit, tantum ſibi adſciſcere Collegam, quem locum ſub Andronici nomine diu præclare illuſtravit, multumque celebritatis inclitae Societati adſtruxit. Nec carere voluit tam inſigni viro Societas ſcientiarum Regia Berolinenſis, quem anno MDCCXXVI. die XIX. Iunii ſolenni transmiſſo Diplomate inter ornamenta ſua cum laude præcipua cooptavit.

Conſulatu Fridericianæ ter functus, anno MDCCXXVI. anno MDCCXXXVII. & anno MDCCLIV. magnam geſti officii exiſtimationem iniit, præſertim quod in turbulentis temporibus in regenda Academia egregiam prudentiam adhibuiſſet, ſapienter providendo, ne quid respublica noſtra litteraria inter dubios & difficiles rerum eventus caperet detrimenti. In qua re, cùm plus valeat conſulendi & agendi dexteritas, paratumque conſilium, quam qualiscunque altiſſimæ eruditionis opinio, patet ſane, quantum ille, præter ampliſſimam doctrinam, valuerit in optime agendis rebus, & proſpiciendo rei communi, quod ſæpenumero ne maximis quidem hominibus datum eſt. Tertium Conſul præcipuam felicitatem habuit, quod Halam Magdeburgicam tranſiens magnus Fridericus, Poruſſorum Rex, amor ac delicium omnium bonorum, ac inprimis Muſarum dulce decus ac præſidium, auguſto ſuo adſpectu illum dignaretur, in ſtatum Fridericianæ & litterarum inquireret, omnibusque cum ſignis ſingularis clementiæ illum dimitteret. Id unicum adjicimus, tenuiſſe diu ſatis apud nos virum illuſtrem officium Profeſſoris Philoſophiæ ordinarii, licet Magiſtri titulo deſtitutum, quem docendæ Philoſophiæ peritiam nec augere nec minuere in quoquam, facile largientur intelligentiores, ſed ex improviſo contigit, ut & hæc Magiſterii jura ſponte illi tribuerentur à Leucorea Academia, Decano celeberr. Haferungio, illuſtri cum teſtimonio maximo-

rum in Philoſophiam meritorum, ſiquidem limatiſſimum, ut ſcribit, judicium ſibi expetit Philoſophi noſtri, de cauſa durationis nivium circa caminos montis Aetnæ, in re ardua ac recondita ſententiam noſtri requirens, quam neminem facile daturum melius rectiusque arbitrabatur.

Nunc quidem, ſi incredibilem illam beati viri in ſcribendo ſollertiam, animique intentionem conſideremus, maximo jure iis eruditorum comparandus videtur, qui ex hac parte plurimum præſtiterunt, doctorumque operum multitudine gloriam conſecuti ſunt immortalem. Admirationi merito omnibus eſt, ingens copia Diſſertationum academicarum, proprio viri ſtudio conſcriptarum, atque ex raritate argumentorum plurimum commendabilium, quæ centurias tres & dimidiam excedunt, quarumque indicium ſubjicimus in calce. Tum vero *Iurisprudentiæ medicæ* voluminoſum Syſtema, diffuſiſſimæ lectionis apparatu inſtructiſſimum, acerrimi judicii luminibus ſplendidum, & totum utilitatibus vitæ humanæ ſcriptum, quam perenne, quæſo, famæ Albertinæ monumentum eſt, nullo unquam tempore, quoad litteris & artibus inter homines pretium erit, interiturum? Quam elegans, quam novum, *ſpecimen* illud *Medicinæ theologicæ*, ex diverſorum argumentorum, Theologiæ finitimorum, egregiis meditationibus compoſitum? cui ſupparem merito jungimus collectionem aliam minorum ſcriptorum Germanicorum, ad illuſtrandam & Medicinam & Philoſophiam pertinentium. Conticeſcimus alia, quæ ad adornandum *Lexicon* aliquod *medicum reale* contulit; Syſtema medicinæ totius in uſum auditorum concinnatum: acceptiſſimum cum Medicis, tum Iuriſconſultis Commentarium medicum in Conſtitutionem criminalem Carolinam, ne ultra ſcriptionis hujus modum ingratiis Lectorum plus juſto evagemur. Quemadmodum vero tota ſcribendi ratio viri illuſtris eruditionem amplisſimam oſtendit, ita non minus eſt, quod ubique agnoſcas illum

Deo

Deo & religioni devotum deditumque animum, dum nunquam ſibi ſcribere excellentius & in publicum utilius viſus eſt, quam ubi piis meditationibus ac inſignium Theologorum ſententiis, velut gemmis, omnia ſua ſcripta atque opera interſtingueret, in qua re tanto promtiori illi eſſe licuit, quod ex continua lectione atque meditatione probatiſſimorum Eccleſiæ noſtræ Theologorum, LVTHERI, ARNDII, SPENERI, SCRIVERI, MÜLLERI, GEIERI, & noſtratium Hallenſium, adhibita excerpendi inexhauſta induſtria, ſemper præſto haberet locupletiſſimum collectaneorum apparatum, fidelem memorabilium rerum depoſitarium, unde petere liceret luculentas illuſtrationes & teſtimonia, quibus pleraque ejus ſcripta, ſigillatim Diſſertationes, abundant.

Nihil quidem poſſumus univerſim in laudem viri ſummi adferre illuſtrius, quam fuiſſe totam ejus vitam, præter tot alia laudabilia facta, perpetuum virtutis ac pietatis exercitium. Id ipſum erat, quod quærebat, quod deſiderabat, in quo lætabatur, animique unicam requiem, in beata ac indiſſolubili cum Deo conjunctione, reponebat. Sic adverſarum rerum leniit tædium, ſic ad optime ſperandum mentem continuo excitavit, ſic diſpertitus fuit otia, ut nunquam non divinæ clementiæ & auxilii certus, mortalitatis iter fauſtiſſime abſolveret, in conſpectu quaſi Dei, quem caſtis invocare precibus, cœleſte præſidium in omnibus expetere, ac divinæ benedictioni ſe ſuosque ardentiſſime commendare, nunquam deſtitit. Divini verbi crebra & fere continua meditatio maximæ illi deliciæ, & in his tenebris ac viciſſitudinibus rerum humanarum fulgida lux erat. Multum illi animi pro fide & veritate. Ingenium fœcundum, nec ſine Socratico ſale, erat: judicium vivax & acre: in cultu parſimonia: abſtinentia familiaritatum, quibus multorum vita nimium diſtrahitur. Iucundiſſima intra penates quies. Benignitas in indigos opis homines. Arrogan-

tiæ qualiscunque fuga. Denique perpetua cura, quam per omnem vitam in pectore aluit, placendi Deo, & per fiduciam in Christo poſtremo merendi beatam æternitatem, quam principem omnibus eruditis curam eſſe optavit, nullis aliarum rerum impedimentis temere ſummovendam, cum hac re omnis hominum felicitas, omnis tranquillitas mentis, omne vivendi decus, omnis ſalus, veriſſime nitatur.

Lætis auſpiciis conjugem ſibi elegit anno MDCCV. virginem nobiliſſimam, *Annam Magdalenam* Wendtiam, *Georgii* Wendtii, Senatorii ordinis viri, filiam natu maximam, coluitque cum illa connubium tranquillum, dulce, & ex omni parte fortunatum, pluribus annis, donec anno MDCCXLI. triſtem viduitatis ſortem ſubire cogeretur urgentibus fatis, fidæ uxoris adjumento orbatus jam ſexagenarius, & in flebilem ſolitudinem, ſub adventantem ſenectam, conjectus. Fœcundo cum Wendtia matrimonio gaviſus eſt, quando ex dilecta hac conjuge amplexus eſt prognatos:

I. *Charlottam Sophiam*, quæ flebili digreſſu anno MDCCXXVIII. e vivis ſublata, inſigni parentes luctu adfecit. Virgo fuerat omnibus corporis & virtutum decoribus ornatiſſima, maximæ ſpei filia, tantoque juſtius deflenda, quod ex filiabus tribus adhuc unica ſupereſſet.

II. *Chriſtianum Erneſtum*, non multo poſt, quam natus eſſet, extinctum.

III. *Auguſtum Georgium*, poſt tres annos vivis ereptum.

IV. *Henriettam Auguſtam*, æquali fato poſt triennii intervallum ſublatam e mortalium conſortio; denique firmamentum illuſtris familiæ, unicumque præſidium,

V. *Henricum Chriſtianum*, nunc Regis Poruſſorum Sereniſſimi Conſiliarium aulicum & Profeſſorem Medicinæ apud nos extraordinarium, in excolendis botanicis amœnitatibus feli-

feliciſſimum, variisque in hac Medicinæ parte eruditis ſpeciminibus notum. Multæ conſolationi fuit noſtro, quod deſolatam tot ſuorum mortibus domum fulcire daretur auſpicatiſſimo conjugio excellentiſſimi viri cum elegantiſſima virgine, *Chriſtiana Sophia* MATTHESIA, nominatiſſimi olim Hallenſium Conſulis filia, ex qua conjunctione nepotes habuit *Chriſtianam Sophiam*, *Mariam Eliſabetham*, *Chriſtianum Wilhelmum*, *Michaelem Henricum*, *Chriſtianum Auguſtum*, *& Iohannem Wilhelmum.*

Ceterum ad beatum Illuſtris viri ex hac vita diſceſſum quod attinet, haud quidem toto vitæ tempore ſanitate adeo firma ac corporis robore tam valido uſus eſt, quin ſubinde, ac prope quotidie, variis incommoditatibus, morborumque & ægritudinum tentamentis, objectus eſſet. Omne in hoc ſtatu remedium quæſivit in vitæ ratione tranquilla, victus & diætæ cura quam accuratiſſima, adfectuumque vehementiorum fuga, qua re effectum eſt, ut vitam produxerit ad ſeram usque ſenectutem, infinitisque laboribus & occupationibus, quas officium academicum ſecum fert, continuo par fuerit. Poſtremo cum ſeptuagenaria majorem ætatem adſequeretur, magis magisque occidere ſenſit vim mortalis naturæ, donec in ſeptuageſimo quinto vitæ anno conſtitutus, manifeſtis documentis propiorem adventum prævideret mortis, cujus rationem hic prolixius deſcribere nihil attinet, cum ſatis ſit adnotaſſe, magno illum animo atque conſtantia, ac inſigni in Deo fiducia, firmatum, patientiſſime acquieviſſe in divina voluntate, atque, quod in præclare acta vita habuerat præcipuum, etiam in fine ejusdem ſervaſſe, animum Deo devotum, & Chriſti, Servatoris, cauſa omnia a mitiſſimi Patris cœleſtis bonitate exſpectantem. Hoc ſenſu, hac mente animam Deo reſignavit die XVII. Maji, MDCCLVII. hora IV. matutina, vivendo expletis annis LXXIV. menſibus VI. diebus III.

De-

Deſignatio Scriptorum
a
b. Dn. D. Michaele Alberti
editorum.

I.

Opuſcula in Quarto.

I. Introductio in univerſam Medicinam, tam theoreticam, quam practicam, cujus

Pars I. complectitur Phyſiologiam & Pathologiam, Hal. Magdeb. 1718. Editio altera, priori auctior, ibid. 1741.

Pars II. exhibet Semiologiam, Hygienen, Materiam medicam & Chirurgiam, Hal. Magdeb. 1719.

Pars III. tradit Therapiam medicam, Praxin univerſalem & Praxin extemporaneam; cum additamento Philoſophiæ naturalis & Chymiæ, Hal. Magdeb. 1721.

Accedit IV. Iſagoge Formulas medicamentoſas, Praxi clinicæ accommodatas, conſcribendi, Hal. Magdeb. 1726.

II. Iurisprudentia medica, cum Præf. *Chriſt.* Thomasii, Hal. Magdeb. 1725. Editio ſecunda multo auctior, ibid. 1736.

III. Iurisprudentiæ medicæ Tom. II. Schneeberg. 1729.

IV. Iurisprudentiæ medic. Tom. III. ibid. 1733.

V. Iurisprudentiæ medicæ Tom. IV. Lipſ. & Gœrlitz. 1737.

VI. Iurisprudentiæ medicæ Tom. V. ibid. 1740.

VII. Iurisprudentiæ medicæ Tom. VI. cum Indice in univerſum hoc opus directo, Lipſ. & Gœrlitz. 1747.

VIII.

VIII. Tentamen Lexici realis, Obſervationum medicarum, ex variis Auctoribus ſelectarum, Pars prima, Halæ Magdeb. 1727.

IX. Tentamen Lexici realis Obſervationum medicarum. Pars altera, Halæ Magdeb. 1730.

X. Commentarius medicus in Conſtitutionem criminalem Carolinam. Hal. impenſ. Orphanotroph. 1739. Nota, Hujus Libri mentio fit *in denen wœchentl. Halliſchen Anzeigen* Num. 21. ann. 1739. p. 354. ſeq.

II.

Tractatus in Quarto.

I. Tractatus, de Medicamentorum modo operandi in corpore vivo, Hal. Magdeb. 1720.

II. Tractatus, de Hæmorrhoidibus, cum Præf. STAHLII, Hal. 1722.

III. de Torturæ Subjectis aptis & ineptis, Hal. 1729.

IV. de Natura humana, qua indicatur & rationibus ac ſuffragiis theologicis, medicis atque philoſophicis confirmatur: animam hominis rationalem proprium ſuum domicilium generare, conſervare & ſanare, Hal. 1732.

V. de Longævitate hominis, naturalibus nonnullis mediis adjuvanda & promovenda, regulis præcipue diæteticis accommodata, Hal. 1732.

VI. *Philoſophiſche Gedanken, von dem Unterſchied der Kräfte der Seele nach dem Unterſcheid der Menſchen, Halle* 1740.

VII. *Mediciniſche Betrachtung, von den Kräften der Seele nach dem Unterſcheid des Leibes uud deſſen natürl. Geſundheit oder Krankheit, Halle* 1740.

VIII. Lemma medicum, explicans: Noli me tangere medicum, *einige Krankheiten, welche keine eigne Cur leiden*, Hal. 1752.

III.

In Octavo.

I. Tract. de Energia naturæ, Hal. 1707.

II. Tract. de Pædantiſmo medico, ibid. eod.

III. *Mediciniſche und Philoſoph. Schrifften*, ibid. 1721.

IV. *Abhandlung vom Podagra junger Leute*, ibid. 1725.

V. *Ausführlicher Beweis vom Podagra ohne Salz*, ibid. 1725.

VI. Medicina theologica, cum Præf. *Dn. D. Ioh. Mich.* LANGII, & altera *b. Autoris*, de Luca Medico, ibid. 1726.

VII. Obſervationes quædam in A. N. C. & Obſervationibus latinis Hallenſibus contentæ, quæ in *mediciniſchen und philoſophiſchen Schrifften* comprehenſæ reperiuntur.

BRITISH MUSEUM
NATURAL HISTORY.

NVN QVAM OTI OSVS

Jo. Hartm. Degner.
Med. Doctor, Civitatis Noviomagens.
Consul et Archiater, Acad. Caes.
Natur. Curios. Collega.

G. P. Nusbiegel fecit. Norib.

ELOGIVM
VIRI
Prænobiliſſimi, Experientiſſimi, Ampliſſimi atque Doctiſſimi,

D. IOAN. HARTMANNI DEGNER,

Civitatis Noviomagenſis Conſulis, Scabini & Archiatri, Cæſareæque Leopoldino - Carolinæ Academiæ Naturæ Curioſorum Collegæ, nomine

ARGONAVTAE IV.

die VI. Novembr. A. R. S. MDCCLVI.
placida morte extincti.

Clarorum virorum facta moreſque Poſteris tradere antiquitus uſitatum, nec noſtris quidem temporibus Literatorum cura omiſit. Cumque in eorum cenſum, qui de Republica literaria optime meruerunt, ſecundum omnes, ad quos Scriptorum hujus viri notitia peruenit, ſummo jure referendus ſit Ampliſſimus & Celeberrimus DEGNERVS, operæ erit pretium, præcipua vitæ hujus viri momenta paucis exponere. Vrbs Patria *Suinfurtum* fuit, *S. R. I.* civitas, tot ſagaciorum ingeniorum ferax mater, ubi *Noſter* die XIX. Iulii MDCCLXXVII. natus eſt. Patrem habuit Virum Ampliſſimum *Ioannem Hartmannum* DEGNER, ICtum, reipublicæ Suinfurtenſis Senatorem ac Scabinum, redituum Commendæ Munnerſtadtenſis ac Cœnobii celeberrimi Bildhuſani Curatorem ſummum. Mater ei fuit Matrona nobiliſſima *Anna Chriſtina de* FEHR. Avum paternum coluit virum nobiliſſimum & doctiſſimum *Leonardum* DEGNER, ICtum, clientiumque Patronum, ac redituum publicorum in Tractu celeberrimo Oſtheimenſi atque Frieſenhuſano in Franconia, quæ ad orientem vergit, Præfectum, Aviamque feminam ſpectatæ virtutis *Annam* METZLER. Avus maternus fuit, Vir, dum viveret, illuſtris *Ioannes Michael de* FEHR, Liberæ S.R.I. Reipublicæ Suinfurtenſis Iudex Cæſareus privilegiatus primæ inſtantiæ, & Prætor Imperialis, Acad. Natur. Curioſ. Præſes ſecundus, & Imperatoris LEOPOLDI gl. m. Archiater, quem illuſtris Academiæ mandato ſollemni Oratione, pro eo, ac par eſt, laudavit LOCHNERVS, Phyſicus Norimbergenſis, quæ deinceps *Nat. Cur. Ephemeridibus Dec. II. Ann. VIII.* inſerta eſt. Avia materna fuit femina nobiliſſima *Anna Maria* OTTO. Filio ſacris initiato, idem cum Patre nomen delatum. Vterque *Noſtri* parens pro virili parte id ſedulo egerunt, ut liberali educatione doctrinaque puerili filius inſtitueretur. Ingenii haud ſterilis indicia protulit, & præcipue talem ſe in Gymnaſio patrio probavit, ut jam nemo dubitaret, fore, ut præfi-

xam ſtudii metam feliciſſime conſequeretur, nec tantum parentibus & præceptoribus perplacuit, ſed viros etiam eruditionis ſolidæ fama præclaros ſibi conciliavit. Poſitis itaque politiorum literarum fundamentis, anno hujus ſeculi nono Halam Magdeburgicam, tot doctiſſimorum virorum Alumnam, pertendit, ut arti medicæ ſcientiæque naturali, ad quas animus inclinabat, ſe totum daret; ſed Pater eum jurisprudentiæ deſtinaverat, cujus votis & annuit. Hic ſumma cum induſtria nominis celeberrimi viros STRYKIVM, LVDWIGIVM ac BOEHMERVM Iurisprudentiæ præcepta docentes, & THOMASIVM GVNDLINGIVMque Philoſophiæ & Hiſtoriæ cognitionem profitentes, non ſine eruditionis fama audivit; diligenter poſtea Medicinæ ſtatorem ſummum, HOFFMANNVM, alioſque Doctores in Medicina ac Phyſica præceptores ſecutus eſt. Stadio academico per triennium confecto, & utroque parente intra octiduum rebus humanis exemtis, ad patrios lares rediit. DEGNERVS ita ſui juris factus, genioque ſuo indulgens, Iuris ſtudium, ut ut in hoc doctrinæ genere non leves progreſſus feciſſet, reliquit, nec a ſcopo forſan alienum erit rationem reddere, cur illud reliquerit. Conſtat inter eruditos, inſigne illud Medicorum par, *Ioannem Laurentium* BAVSCHIVM, & *Ioannem Michaelem* FEHRIVM, anno ſuperioris ſeculi quinquageſimo ſecundo Suinfurti ad excolendam ornandamque artem medicam, atque abditos Naturæ receſſus perſcrutandos, cum præſtantiſſimis in Germania Medicis *Societatem* condidiſſe. Nec deerant viri eruditionis gloria florentes, qui huic laudabili Inſtituto ſuam operam pro virili conferebant, & obſervationes ſingulares, quas cum Eruditis communicare geſtiebant, Suinfurtum mittebant, ut *Ephemeridibus Naturæ Curioſorum* infererentur. Quod laude omnino dignum *ſodalitium* artis clinicæ culturæ maxime proficuum, cum progreſſu temporis majora ſumeret incrementa, ita ut novo veluti amictu ſuperbiret, poſtea an. MDCLXXXVII.

illuſtri

illuſtri *Academiæ Cæſareæ Naturæ Curioſorum*, quæ adhuc ſupereſt floretque, originem dedit. Conf. *Ioan.* Englerti *Programma in Natal. ſecul. Gymnaſii Suinfurtenſis* anno MDCCXXXIV. ibidem editum, ubi *de origine Acad. Nat. Curioſ. ejuſdemque primis Præſidibus* quædam referuntur; uberiorem autem horum notitiam ſuppeditavit illuſtris Præſes Büchnervs, in *Hiſtoria S. R. I. Academiæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curioſorum*, ann. MDCCLV. publici juris facta.

Incidebat *Noſter* in vagum illud literarium commercium, quod prælaudatis Bavschio & Fehrio cum præclaris diverſarum gentium viris per aliquot annos intercesſerat, quo veluti in ſpeculo conſummatiſſimi Medici imaginem cernebat expreſſam. Horum labore artisque fructu admodum delectabatur, hiſque animus *Noſtri*, per ſe artis ſalutaris cupidus, ita accendebatur, ut Avi aliorumque veſtigia premere, & iisdem ſtudiis ac moribus ſua promovere commoda vellet. His perpolitus ac limatus, in eo erat totus, ut media apta eligeret, quibus artis præcepta ad methodum medendi, quæ eſt anima curationis, converteret. Et hunc ſcopum attigit. Eodem enim tempore Berleburgum, non ignobile in Comitatu Wittgenſteinenſi oppidum, celebris doctiſſimorum virorum cœtus illuſtraverat, in quos ob ſingularia, quæ in omni doctrinæ genere fovebant, placita, Literatorum præcipue Germanorum oculos converſos fuiſſe, hiſtoria docet literaria. Huc multi nec obſcuri generis juvenes certatim confluebant, ut his erudiendis ſe traderent. Degnervs ſcientiæ ſuæ pomœria extendendi cupidine flagrans, conſilio, quod exitus docuit, perutili, hanc doctiſſimorum virorum coloniam inviſebat, ac viros in arte ſalutari perſpicuos duces ſibi eligebat, præ ceteris vero virum immortalis famæ Ivnckervm, cui ut vegetam ſenectutem cum omnibus bonis ex animo optamus, ita *Noſter* eius ami-

amicitiam ſibi admodum proficuam ad extremum vitæ diem ſanctiſſime coluit. Heic cœptum artis curſum quanto potuit maximo conatu perfecit. Viſcera, quæ natura abdidit, inteſtina, arterias, venas, nervos diligenter perſcrutatus eſt, membrorum nexum, figuram & ordinem accuratiſſime perquiſivit, & chemicis artificiis res abditiſſimas in ſua principia ſolvit, earumque naturam exactiſſima ratione rimatus eſt, viresque experiundo cognovit.

Quanto autem in hanc artem ferebatur amore, & quam adſiduo eam excoluit ſtudio, non ſolum ex eo, quod pharmaca, quæ præ reliquis ſingulari virtute ſe commendabant, ipſe parabat, ſed vel ex ejus Diſſertatione de *Turfis*, *Acidulis Vbergenſibus & Phoſphori urinæ præparatione* (quam deſcriptam vide in Diſſertatione de *Phoſphoris & Phoſphoro urinæ*, Auctore *P. N.* Lotichio, Medico experientiſſimo) ſatis ſuperque patet. Quibus ornatus ſubſidiis Trajectum ad Rhenum deſcendit, ubi, habita Diſſertatione inaugurali, de *notabili quodam caſu Febris petechialis cum cholerico-cauſodea complicatæ*, ſummos artis ſuæ honores ann. MDCCXVII. conſecutus eſt. Primo medicinam Elberfeldæ non ſine artis fructu fecit. Deinde animo ad caſtiſſimum vitæ humanæ fœdus converſo, menſe Decembr. MDCCXVIII. in matrimonium duxit nobiliſſimam & pietate animique caſtimonia longe commendatiſſimam Matronam *Catharinam Gertrudem* Brahm, viri ampliſſimi & experientiſſimi *Ioannis Chriſtiani* Calckhovii, ad Aulas Berolinenſem, & poſtea Monaſterienſem in Weſtphalia Medici præcipui viduam, ampliſſimi *P.* Brahm, ICti, & civitatis Veſalienſis Conſulis filiam. A quo inde tempore, Elberfeldam relinquens, Noviomagi ſedes fixit, ubi ægrotantium ſaluti omnem operam & fidem navavit, ac exiſtimationem in arte ſanandi quæſitam in dies majorem amplioremque ſibi conciliavit.

Nec

Nec domi & intra privatos parietes induſtria ejus eluxit, ſed foris eam quoque elucubratis ingenii monumentis nobilitavit, quibus ſuper Medicorum vulgus elatum, Illuſtris Academiæ Ceſareæ Natur. Curioſorum Proceres eum in ſuorum numerum, ut Academiæ operam ſuam addiceret, cooptarunt, & quidem ſub cognomine *Argonautæ IV.* ut aliquando veſtigia *Argonautæ I.* ſequeretur, ſub qua appellatione celeberr. Fehrius, Degneri Avus, in Academiæ Ephemeridibus claruit. Iam inde dignum ſe Collegarum exſpectatione præſtitit, ac obſervationes ſelectiores, non proletaria, ſed ea, qua decuit, opera, meditatione atque uſu conſcriptas, illuſtris hujus Academiæ Actis inſeruit. Ad hæc egregias quoque Commentationes quasdam contulit ad eximium opus *Collectionum medico-phyſicarum Wratislavienſium*, quibus non vulgare inter Eruditos nomen conſecutus eſt. Præterea, cum anno MDCCXXXVI. Noviomagi Dyſenteria magnas ſtrages ederet, famam dexteritatis in eo malo depellendo præ ceteris ſibi comparavit. Quam ob rem Ampliſſimus civitatis Noviomagenſis *Magiſtratus* in eum oculos convertebat, & paulo poſt *ordinarii Medici* provinciam *Noſtro* capeſſendam obtulit. Hanc ſpectata integritate geſſit, ejuſque partes ſumma cura ſtudioque ſic explevit, ut huic ſtationi, antea duobus & nonnunquam tribus demandatæ, ab anno MDCCXLIII. uſque ad ultimum mortalis vitæ ſpatium, adprobante Magiſtratu, *ſolus* præfuerit. Hujus Dyſenteriæ epidemice graſſantis Hiſtoria medica anno MDCCXXXVIII. typis deſcripta, ei ſummorum in arte medica virorum adplauſum conciliavit, ut & ubique libellus avide diſtraheretur, & totus *Actis phyſico-medicis Acad. Natur. Curioſ.* insereretur. Cum vero poſt aliquot annos vix ac ne vix comparari & *Noſter* Bibliopolæ Lovanienſis *I. F. van Overbeeke* impudens auſum in excudenda, inſcio Auctore, altera hujus Tractatus editione, mendis ubique ſcatente, ferre non poterat, haud inconſultum arbitratus fuit, eundem novis obſervationibus adauctum orbi

erudito communicare. Calci hujus opuſculi adjuncta eſt *Relatio hiſtorica, cum Reſponſo Facultatis Medicæ Halenſis, de Morte per Mercurium ſublimatum corroſivum producta.* Recenſent Editionem primam Lipſienſes in *Supplementis ad Acta nova Eruditor. Tom. VII. Sect. IX.* pag. 423. ſeqq. & Norimbergenſes in *Commercio literario ad rei medicæ & ſcientiæ naturalis incrementum inſtituto*, ann. MDCCXXXVIII. pag. 341. ſeqq. Editio vero *poſtrema* recenſetur in *Commentariis de rebus in Scientia naturali & Medicina geſtis* Vol. IV. pag. 267. ſeqq. Vt vero in dyſenteria curanda variis medicamentis, tum temporis plerumque ignotis, ſummo cum ſucceſſu uſus fuit; ita haud ſingularem meretur laudem, quod primus Wintero, celſiſſimæ domus Arauſionenſis Archiatro digniſſimo, & in Academ. Lugduno-Batava Prof. Medicinæ celeberrimo, *Atropæ*, ſive *Solani furioſi* vires in ſanandis tumoribus ſcirrhoſis inveteratis expoſuerit. Hic etenim Auctor fuit *T.* Lambergen, Profeſſori Franequerano, nunc Groningano meritiſſimo, in muliere, quæ carcinomate mammæ laborabat, hujus medicamenti virtutem experiundi, quæ ejus efficaciæ fuit deprehenſa, ut grave iſthoc malum, & fere inſanabile viſum, in integrum ſublatum fuerit. Quod vero mireris, hujus herbæ vires in ſe prius explorando Lambergen eandem doſin adhibendam edoctus eſt, quam *Noſter* Wintero determinaverat. Conf. *Tib.* Lambergen *Lectionem inauguralem, ſiſtentem Ephemeridem perſanati Carcinomatis*, quam Diſputationibus ad *Morborum hiſtoriam & curationem facientibus* inſeruit Hallervs Tom. II. pag. 3. ſeqq.

Priori connubio morte piæ & ſedulæ uxoris an. MDCCXL. menſe Decembr. ſoluto, ſecundum iniit matrimonium cum Nobiliſſima virtutibusque proba virgine *Anna Catharina Gertrude* Middeldorff, Viri ſumme Reverendi *Alberti Petri* Middeldorff, Eccleſiæ civitatis, quæ eſt in Comitatu Marcano, Schwelmenſis, eique adjacentium Pagorum pie beneque meriti

riti Paſtoris filia, quam, peractis *Arenaci in Geldria* nuptiarum ſollemnibus, MDCCXLII. domum duxit, viduam nunc mœſtiſſimam, quacum felix tranquillumque exegit conjugium, hilareque vixit. Ex utroque connubio nullos reliquit poſteros. Anno MDCCLI. Sereniſſimus Dominus Gvilielmvs *Arauſionenſis & Naſſovii Princeps*, totius fœderati Belgii Gubernator hereditarius, Degnervm noſtrum muneri *Senatoris*, & poſtea *Scabini civitatis Noviomagenſis* gerendo admovit. In hac ſparta obeunda ita ſe geſſit, ut cum ſuæ dignitati, tum civium exſpectationi ſatis fecerit. Quibus rebus factum eſt, ut anno MDCCLVI. a Sereniſſima & Regia Principe Anna, Belgii Gubernatrice, ad *Conſulatus* ejusdem civitatis faſtigium promoveretur, quem dignitatis locum in Senatu & congreſſibus, in conſiliis atque negotiis publicis pari diligentia & fide, uti ſincerum & cordatum decet virum, cum decora animi præſentia ita ſuſtinuit, ut animus in rei communis ſalutem nunquam torpuerit, nec a cogitatione rerum ſeriarum avocari potuerit, nullamque partem temporis, ne in morbo quidem, ad otiandum ſibi conceſſerit. Ad finem enim anni MDCCLV. cœpit ventriculus, quæ quotidie ingerebantur, vomitu cruda reddere, eoque adhibitis remediis haud cohibendo, tandemque adſiduo, digeſtio in dies magis magisque depravari, corpus extenuari, & vita, ſubtracto omni fere nutrimento, tandem penitus aboleri. Ventriculum vero ad continuum hunc vomitum ab affectione ſcirrhoſa, vel ipſum hoc viſcus, vel vicinum aliquod occupante irritari, ſemper quoad vixit, ſuſpicatus ipſe Degnervs. Nihil equidem prætermiſſum fuit, quod eo faceret, ut malum nimis validum expugnaretur; ſed debilitas & languor cogitatione celerius prævertebant. Deo itaque confiſus, compoſito firmatoque cœleſti fiducia animo, ex vita hac miſera mortalique die ſexto Novembris anni MDCCLVI. inter vota preceſque circumſtantium non tam obiit, quam obdormivit.

De reliquo in gratiam Germanorum, tacente interprete, Opuſculum de *Turfis* ſub ſpecioſo titulo: *Teutſchlands neu entdeckte Goldgrube, das iſt: Joh. Hartm.* DEGNERI *phyſicaliſche und chymiſche Erœrterung vom* Torf, *vorſtellend einen natürlichen Bericht von denen brennenden* Waſen, *ſo in denen mehreſten Landſchaften, inſonderheit in Holland, angetroffen, und an ſtatt des Holtzes gebraucht werden. Zum nützlichen und nœthigen Unterricht bey dem von Tag zu Tag ſich mehr einfindenden Holtzmangel in Teutſchland, aus dem Lateiniſchen überſetzt von* Domandros. *Franckfurth und Leipzig* 1731. Quamvis vero heic illic aberraverit interpres a ſenſu verborum phyſicorum; laude tamen ſua dignus omnino eſt, ob maguam diligentiam adhibitam, & ob gratam *germanici ſermonis* perſpicuitatem.

MEMO-

MEMORIA
VIRI
Excellentiſſimi, Experientiſſimi, Ampliſſimi atque celeberrimi,

IOHANNIS ERNESTI HEBENSTREITII,

Medicinæ Doctoris & Profeſſoris primarii, Ordinis Medicorum Decani perpetui, Decemviri Colleg. Paullino convictuque publ. curando, Collegii principalis major. Sodalis, civitatis Lipſ. Phyſici, Academiarum, Cæſareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curioſorum, & Maſſilienſis Sodalis

Nonis Decembr. A. R. S. MDCCLVII.

rebus humanis exemti,

ex

funebri Programmate

Rectoris Academiæ Lipſienſis

depromta.

Non eget noſtra ad poſteritatem commendatione, memoria *Ioannis Erneſti* HEBENSTREITII, cujus ingenium doctrinamque, medico orbi acerba morte interceptam, dolemus: adeo ipſam per ſe omnibus caram eſſe putamus, adeoque multis monimentis eam ipſe vivus ſtabilivit, & ad omnem poſteritatem propagavit. Sed ut non nolumus habere imagines parentum, conjugum, liberorum, & fratrum, in quibus nihil, præter oris figuram, lineamenta, coloresque, expreſſum videmus, cum in animo multo luculentiores imagines, non modo corporum, ſed etiam animorum, repoſitas ſpectemus: ita nec iis, qui vel vivi HEBENSTREITII ingenium, doctrinam, virtutesque e propinquo, & per uſum diſciplinamve fruendo, vel ſcriptis expreſſas legendo cognoverunt, iniucundum fore putamus, in hac veluti tabula, aliquam Hebenſtreitiani ingenii, animi, totiusque vitæ imaginem propoſitam intueri: quæ ſi non ad vivum exprimat, quicquid vel ab natura datum habuit, vel ſtudio curaque partum, vel denique per doctrinam & virtutem aliis publice privatimque impertivit, ſaltem eorum cum ſuavitate quadam admoneat. Nam etiam de bonis jucundisque rebus, nec modo noſtris, ſed etiam alienis, valet, quod eſt de adverſis acerbisque apud Poëtem dictum: *etiam meminiſſe juvabit.*

Editus eſt in hanc lucem in Villa nova (*Neuenhof*) Diœceſeos Neoſtadienſis in Variſcis, a. d. XV. Ian. ann. MDCCII. patre *Io. Davide*, qui tum ibi, poſt Neoſtadii, ſacra fecit; matre felici ingeniis præclaris edendis, *Eſthera Suſanna*, *Io. Georgii* GVTNERI filia, qui Luſcaviæ, diœceſeos Colditianæ oppidulo, ſacerdotium obtinuerat, e *Suſanna* SCHVZIA, ſacerdotis in diœceſi Neoſtadienſi filia. Avum paternum habuit *Ioannem*, in eadem Villa nova ſacerdotem, qui in matrimonio habuit *Reginam*, *Davidis* STEMLERI, Archidiaconi Neoſtadienſis, filiam. Initia religionis & literarum cum pater ipſe tradidiſſet, datus eſt

eſt primum in diſciplinam *Io. Oswaldi* THOELITSCHII, in ludo Neoſtadienſi Conrectoris, & *Davidis* WENDLERI, Rectoris; poſt miſſus in Vinarienſe Gymnaſium, ubi magiſtris uſus eſt magno illo *Io. Matthia* GESNERO, qui tum Conrectoris ibi munus ſuſtinebat, & *Io. Chriſtophoro* KIESEWETTERO, Rectore, hoſpite autem *Io. Friderico* HEBENSTREITIO, ad ædem S. Iacobi tum Paſtore, poſt Butſtadienſis Eccleſiæ & Diœceſeos Præſule; qui eum, ut filium, aluit atque amavit. Ibi cum ſub tam excellentibus doctoribus præclare profeciſſet in literis latinis & græcis, in Ienenſem Academiam ſe contulit, ann. CIϽIϽCCXVIIII. natus annos duodeviginti. Sed cum ibi non reperiret, unde viveret, in hanc urbem ſe contulit, ſperans fore, ut, quæ fratrem natu maiorem benigne ad id temporis aluiſſet, eam ipſe quoque benignam experiretur. Quæ ſpes eum non fefellit. Nam & in Convictu publico locus ei contigit, & ſtipendium regium, & Patronus *Aug. Quirinus Florens* RIVINVS, qui eum, perſpecto ingenio, celeriter adamavit, & omnibus in rebus, quoad vixit, enixiſſime juvit. Præceptores ſecutus eſt philoſophiæ & litterarum cauſa LEHMANNVM Phyſicum, & *A. F.* MÜLLERVM: in medica autem doctrina, illum ipſum maxime RIVINVM, tum PAVLLVM, SCHACHERVM, ETMÜLLERVM, WALTHERVM, PLATNERVM & LISCHWICIVM: herbariæ rei cauſſa, præter RIVINVM, etiam HAHNIVM. Emenſus ſtudiorum curriculum, ad docendum adjunxit animum, diſceptataque pro cathedra, ſub LISCHWICIO, Exercitatione *de continuanda Rivinorum induſtria in emendando plantarum charactere*, Magiſtri philoſophiæ honores cepit CIϽIϽCCXXVII. & anno poſt, jus privatim docendæ philoſophiæ, defendendo Exercitationem *de Ordinibus Conchyliorum methodica ratione conſtituendis.* Secutus eſt poſt duos annos a. d. V. Maji, ann. CIϽIϽCCXXX. Doctoratus artis medicæ, ſcripta & feliciter defenſa *de Viribus medicis minerarum & mineralium* diatriba: quo accepto etiam aditum ſibi munire cœpit ad Collegium Ordinis medici per aliam Diſputatio-

tatio-

tationem *de ſenſu externo virium in plantis judice.* Sed cum omnes medicæ doctrinæ partes ſtudioſe diligenterque tractaret, tum vero inprimis, & ſuo quodam ſtudio incenſus, & Rivini cohortatione & exemplo invitatus, rem herbariam cupidiſſime & feliciſſime colebat, adjuvante etiam memoria, cujus prope divina vis erat. Quod cum videret Rivinvs, impenſe eum commendavit *Caſpari* Bosio, ædilitio Senatori, & Horti Boſiani majoris tum domino, ut ejus opera uteretur in plantis raris, quæ ibi alerentur, tuendis & ordinandis. Ille vero ei rei præfectus, tanta non modo diligentia, ſed etiam ſolertia uſus eſt, ut non modo ipſe Bosivs vehementer probaret ejus operam, ipſumque ea cauſa omni genere benignitatis foveret, ſed ut etiam majores judices mirifice curam ejus & ſolertiam laudarent. In quibus vel maxime fuit celeberrimus ille Hevchervs, Medicus regius, qui, cum horti plantas inſpexiſſet, Hebenstreitivmque per eam occaſionem propius cognoviſſet, mirifice collaudato ipſo, memorem ſe ejus fore apud Regem, liberaliter promiſit. Cui promiſſo mox fides conſtitit. Itaque quod ſtudium, liberalis delectationis maxime cauſa, erat ſuſceptum, etiam ad utilitatem valuit, quæ eſſet tanto magis jucunda & honeſta, quanto minus ab initio fuiſſet quæſita.

Erat tum adhuc in vivis Avgvstvs Rex, hujus Noſtri Pater, inter ceteras virtutes plurimas & maximas, etiam amore incredibili omnium bonarum & pulcrarum artium atque rerum præditus, inprimisque naturæ operum omnium cognoſcendorum, inque ſedem ſuam, Dresdam, ex omnibus terræ partibus congerendorum cupidiſſimus, plane alter *Ptolemæus Philadelphus.* Nam *Ptolemæus* ille, ut (ex *Agatharchidis Periplo Maris rubri*) *Diodorus Siculus* tradit (III. p. 169. Ed. Rhod.) non modo libros ex omnibus locis congerebat, & eruditiſſimos quosque viros liberaliſſime fovebat & alebat, ſed etiam rariora & ſpecie admirabilia animalia Alexandriam magno ſumtu adduci

curabat, propoſitis ingentibus præmiis, ſi qui in eo genere aliquid, quod viſendum eſſet, cepiſſent, atque ad ſe adduxiſſent. Is igitur AVGVSTVS induxerat in animum, mittere in Africam, qui inde vel viva animalia majora, vel eorum exuvias & membra peterent, nec plantas aut alia naturæ opera, quæ illi terræ propria eſſent, negligerent. Deſtinabatur autem iis peragranda Africa, primum ſeptentrionalis, quæ mediterraneo mari adluitur, *Barbariam* vulgo vocant, ad deſerta usque Libyæ, Saram nunc appellant; deinde occidentalis, inde ab Atlante ad Bonæ ſpei promontorium: nam orientalem, hoc eſt, Aegyptum, jam perluſtrarat TVRNEFORTIVS. His deſtinatis perficiendis cum quæreretur vir idoneus, commendabatur Regi, ab HEVCHERO, HEBENSTREITIVS, in quo eſſet & hiſtoriæ naturalis, & linguarum ſcientia ei rei apta. Miſſus igitur eſt, cum adoleſcentum, quos ipſe ſibi delegiſſet, in his LVDOVICI, qui nunc Ordini Medicorum apud nos præeſt, comitatu, inſtructus literis Regum Franciæ, Britanniæ, & Principum Belgii fœderati, quibus non modo Legatis eorum, ſed etiam Principibus Africæ commendaretur. Profectus Dresda, a. d. XXIII. Octobris, ann. cIↄIↄccxxxI. per Germaniam, Helvetos & Franciam, extremo anno pervenit Maſſiliam: unde cum ſolviſſet a. d. XXIV. Ianuarii proximi, difficili & moleſto curſu, a. d. XXVII. demum Februarii portum Algerii attigit. Ea in urbe cum tres amplius menſes ita commoratus eſſet, ut ſubinde in vicinas regiones excurreret, medio Iunio inde navi digreſſus, venit Bonam, Tunetanorum finium, ſed Algerianæ ditionis oppidum, haud procul Hipponis regii ruinis: unde excurrendi facultas dabatur in Conſtantinæ fines, quæ & ipſa eſt Algeriani regni, & veteris Numidiæ pars, verſus Orientem ſita, antiquitatis Romanæ reliquiis inprimis referta, cujus caput eſt Conſtantina urbs, olim Cirta, Numidiæ regum ſedes. Inde oram maritimam legens, adiit Thabracam inſulam, nobilem coralliorum captura, quam ibi Genuenſes exer-

exercent, Biſertamque urbem (quæ eſt Hippo Diarrhytus, ſ. Zarrhytus, unde & nomen corruptum eſt in Biſertam) brevi intervallo ab Vtica diſtantem, ad ultimum terreſtri itinere Tunetem. Ea urbs cum vicina ſit veteri Carthagini, e cujus excidio olim incrementa cepit, non modo ejus ruinas ſpectabat, ſed & viſendarum vicinarum regionum facultatem ſibi datam ſperabat. Sed ea tum quidem ſpes irrita fuit. Etenim Princeps Tunetanus ita infeſto erat in Chriſtianos animo, ut eis peragrandorum Tunetanorum finium poteſtatem omnem adimeret. Itaque mox Tripolim contendit inſpectisque diligenter, quæ regio ea viſenda habet, per Melitam inſulam Tunetem reverſus eſt. Sed dum aberat, Lvdovicvs, qui valetudinis cauſa ibi remanſerat, aditu ad Principis benevolentiam reperto, impetraverat viſendarum regionum vicinarum veniam, easque peragrando pervenerat ad Saræ usque fines. Qua re cognita, perſecutus eum eſt Hebenstreitivs, & cum alias regiones, tum maxime partem eam peragravit, quæ inter Tunetanum & Tripolitanum regnum ab anguſtis initiis ducta, latioribus ſpatiis verſus interiora Africæ propagatur: Arabes *Biled-ol-Gerid* *) vocant, hoc eſt, terram palmarum, quarum ibi magnus proventus eſt. His terris peragrandis cum multa ſpectanda præberet natura, tum vero vir antiquitatis eruditæ & amans & intelligens ſæpenumero mirifice adfectus eſt animo, cum reliquias vel urbium clariſſimarum, ut Carthaginis, ut Vticæ, ut Hipponis utriusque, magnificentiæ porro antiquæ in viis publicis, in aquæductibus, ſimilibusque videret, vel veſtigia ſummorum & clariſſimorum Imperatorum, Epiſcoporum, & campos victoriis maximis inſignes calcaret,

 cum

*) Lingua vulgari incolæ vocant *Bled-ol-Gerid*, in libellis Geographicis eſt *Bilidulgerid*. Sed Schavivs Britannus (Schaw) in Itinerario T. I. p. 272, ait, eſſe *Bled al* vel *el Jeridde* vel *Jereed*, terram ſiccam.

cum per ruinas Carthaginis erranti, Hannibalis, Scipionis imago offerretur, cum etiam Marii, qui in ejusdem urbis ruinis quondam delituiſſet. Atque utinam neque cupiditati ejus vel viſendorum monumentorum, vel deſcribendorum titulorum, ſtultus error barbarorum, exiſtimantium theſauros terris abditos inſpiciendis titulis quæri, neque conſilio edendorum eorum, quæ vidiſſet ac deſcripſiſſet, omninoque itineris illius deſcribendi, negotioſæ vitæ occupatio atque brevitas obſtitiſſet! haberemus, aut habituri certe eſſemus, quæ antiquitati vel accuratius cognoſcendæ, vel ornandæ egregie prodeſſent.

Sed cum ex illo itinere a. d. XIV. Martii ann. XXXIII. eſſet reverſus Tunetem, inopinatum ac triſte impedimentum itineris perſequendi, quo vellet, oblatum eſt, nunciata Avgvsti morte, quæ neceſſitatem revertendi in patriam imponeret. Itaque non multo poſt, relicta Africa, per Galliam & Batavos, menſe Octobri, rediit Dresdam, inde, rationibus itinerum redditis, Lipſiam, adiitque mox d. XX. Nov. Phyſiologiæ Profeſſionem ordinariam, quæ ei abſenti erat decreta, ut quam celerrime præmium ferret laboris eruditi, & periculorum, quæ terra marique adiſſet. Ipſe vero tanta Principis liberalitate ita incenſus eſt ad ſtudium bene de Academia, de juventute medicæ artis ſtudia æmulante, deque arte ſua merendi, ut totum ſe ad medicinam vel docendam, vel ſcriptis illuſtrandam atque ornandam, vel faciendam denique conferret. Cujus ſtudii & alimenta habuit a multitudine eorum, qui ejus vel doctrinam in diſcendo, vel opem in valetudine tuenda & recuperanda expeterent, & præmia a Principe plurima. Nam intra ſedecim annos ab ultimo Ordinis ſui loco in primum eſt provectus, cui ille cum magna & ſua dignitate, & Ordinis Academiæque univerſæ utilitate, per octo annos præfuit. Quo magis omnes, non modo ipſius & familiæ ampliſſimæ cauſa, ſed etiam Academiæ nomine, doluimus, cum ille præmatura

tura morte e vivis eſt ſublatus; de qua priusquam dicamus, breviter de ejus ſtudiis, diſciplina & ſcriptis commemorandum videtur.

Cum eſſet omnium bonarum literarum & amans & ſtudioſus, imbutus eo amore primum a patre, deinde a præclaris, quos ſupra commemoravimus, præceptoribus, maxime támen & adamarat, & colebat poëticam latinam, & literas græcas, quarum ſcientia majorem ceteris humanitatis partibus copulationem cum arte medica haberet. Et ad poëticam quidem ab ipſa natura impellebatur, ut, ſi vitæ genus conceſſiſſet, in ea plane excellere potuiſſet. Etenim extemporali facilitate fundebat verſus, etiam cum aliud ageret, cum luderet. Teſtis eſt libellus *de uſu partium*, hexametris verſibus ſcriptus, ad Lucretiani carminis ſimilitudinem, cujus partes plures fecit, ludens aleam cum *Iunio*, affine ſuo, Viro Conſultiſſimo: cum interea colluſorem, qui nihil aliud, niſi de movendis ex arte calculis cogitaret, tamen vinceret. Literarum græcarum autem ſtudium maxime conferebat ad Medicos græcos cognoſcendos ac legendos: in quibus quam tritus fuerit, ſi quis ipſi de ſe dicenti *) nolit credere, quamquam alieniſſimo ab omni vanitate, *Palæologiæ Therapeuticæ* credet, in qua præcepta Therapiæ ex omni antiquitate, græca maxime, quamquam & latina, exhibet, comparatis iis, quæ nunc ſunt in uſu, ſentiendi, loquendi, faciendique formis: in quo ſe dicebat non modo hoc ſpectare, ut græcæ linguæ extinctum apud quamplurimos amorem refocillaret, ſed etiam præcepta morborum curandorum, ſub eruditæ linguæ involucris latentia, exponeret, atque ſic juvenes artis medicæ ſtudia æmulantes, ad fontes artis revocaret **). Sed multo majus ejus ſcientiæ documentum

kkk 3 dediſ-

*) In Tentamine philolog. med. ſuper Aetii libris ineditis, &c. p. 4.

**) Palæol. Therap. Specim. I. p. 4.

dediſſet, ſi ei contigiſſet, ut Aetivm, illuſtris Günzii morte deſtitutum, abſolveret, cujus exemplum manu ſcriptum, cum ei traditum eſſet ab Ernesto noſtro, legeretque ipſo audiente loca quædam, ſtatim non modo dicebat, ex quo ſcriptore esſet quodque ſumtum: eſt enim in Aetii libris Synopſis quædam Medicorum veterum; ſed etiam quædam memoriter ex illis ipſis, alia ingenio corrigebat, accommodate ad linguæ rerumque rationem. In medicæ doctrinæ partibus maximo ſtudio tenebatur rei herbariæ, ut ſupra diximus, rerum naturalium omnium, inprimisque earum, quæ e terræ viſceribus eruuntur: in quibus generibus ita notata mente omnia & trita habebat, ut eum nihil fugeret, omnia in promptu eſſent. Itaque communis interpres adhibebatur in Muſeis noſtris, Richteriano, Boſiano, Linkiano, ſi quis ad ea viſenda venerat, erantque demonſtrationes rerum ejusmodi, ut non modo peritia earum, ſed etiam amor appareret, qui conſuetudine videndi non imminutus, ut fit, ſed auctus & confirmatus eſſet.

Ad artem faciendam ſe contulerat ſtatim, cum ex itinere Africano redierat. Et expetebatur opera ejus a multis. Erat enim in viſendis ægrotis aſſiduus, præſertim cum periculi aliquid ſubeſſe videretur, in curando diligens, lenis, & qui ægrotos non modo remediis artis juvaret, ſed etiam orationis humanitate, ad animos erigendos & confirmandos apta, quæ interdum plus prodeſt, quam remediorum ſalubritas. Nam & amabat eos, a quibus adhiberi ſolebat, & in aliis quoque rebus conſilio aut re prodeſſe cupiebat. Nec minus aſſiduus ac diligens erat in docendo. Erat autem diſciplina ejusmodi, ut non modo neceſſaria ad artem vel intelligendam vel faciendam accurate traderet, ſed etiam, quæ ad ornandam artem valerent, promeret liberaliter ex interiori doctrina. Quod erat perfacile Viro lectionis prope infinitæ, memoriæ autem ita felicis, ut facile ſuggereret, quicquid res & locus poſceret

ret. Nam legendi inſatiabilis aviditas erat, & quicquid ex Italia, Gallia, aliisque locis adferebatur librorum, ad aliquam vel naturalis ſcientiæ, vel medicæ doctrinæ partem pertinentium, id omne legebat, & ita accurate legebat, ut ſummam rerum traditarum, & quicquid in iis novum eſſet & exquiſitum, in litteras referret, & *Actis Eruditorum* inſerendum curaret. Itaque a multis annis nemo alius magis illis Commentariis profuit. Atque beata hæc doctrinæ exquiſitæ & variæ copia cernitur etiam in iis, quæ per occaſiones academicas, aliasque, ſcripſit in omni genere doctrinæ ſuæ: quorum indicem ſubjecimus.

Sed ut magis libero a domeſticis curis animo, & in muneribus publicis adminiſtrandis, & in ſtudiis doctrinæ tractandis, verſari poſſet, mature de matrimonio ineundo cogitavit, duxitque anno XXXVIIII. a. d. IV. Non. Febr. *Io.* GVILIELMIAM, *Vlrici* IVNII, Mathematum quondam apud nos Profeſſoris clariſſimi, ex *Olearia* filiam, ornatiſſimam ſexus ſui decoribus, ex qua eodem anno, prid. Cal. Decembres, tulit filium, *Georgium Erneſtum*, feliciſſimi ingenii paterni heredem, ſed cum acerbiſſima ipſius jactura. Nam ſeptimo a partu die obiit. Sed eam jacturam reparavit a. XLII. ducta a. d. XVII. Cal. Aug. *Chriſtiana Eugenia* BOSSEKIA, Virgine ornatiſſima, quæ nunc ereptum ſibi præmatura morte maritum mœret. Ex ea ſex liberi vivo, unus filius mortuo natus eſt: *Chriſtiana Sophia*, *Gottlieb Erneſtus*, *Henricus Michael*, *Chriſtianus Benedictus*, quarto menſe mortuus, *Chriſtiana Benedicta*, ipſo natali die mortua, *Chriſtiana Benedicta*, denique *Erneſtus Benjam. Gottlieb*, a. d. IV. Idib. Febr. nuperis: quæ ſoboles, ut, ſub matris amantiſſimæ tutela, feliciter adoleſcat, & communis humanitatis, & multo magis parentis, tam bene de rebus noſtris meriti, cauſa, optamus, præſertim cum nulla alia de cauſſa magis miſeranda videri debeat mors viri, vita longiori digniſſimi, quam quod tam multos parente amantiſſimo privavit, qui ejus conſilio & cura cum maxime indigebant.

Eam

Eam contraxit ex tali cauſſa. Habuerat in ceteri corporis robore, & conſtante ſanitate, ante aliquot annos utrumque oculum male adfectum e ſuffuſione. Sed ea ita erat curata, ut, cum oculum vitreo inſtrumento juvaret, legendo, ſcribendo, ceterisque rebus ſufficeret, quæ oculi aciem deſiderant. Itaque cum e lugubri apud Rosbacum pugna vulnerati eſſent in hanc urbem delati, aſſiduus aderat vulnerum curationibus, & vulnera ipſa inſpiciebat, non modo ut conſuleret ægrotantibus, & qui vulneribus manu curandis adhiberentur, ſed etiam ut exemplo ſuo diſcipulorum ſtudium ad viſendum, ac viſendo diſcendum, excitaret. Ibi, dum ſæpe propius admovet oculos vulneribus, nimis plus hauſit putridi & pernicioſi vaporis. Primum quidem febricula eum corripuit, a. d. VII. Cal. Novemb. quæ catarrhali ſimilis eſſet, nec ab conſuetis laboribus abſtraheret. Sed paucis diebus poſt, major vis mali prorupit, apparuitque, periculum ſubeſſe. Nam marcor quidam & dormiendi aſſidua libido cum putrida febre acceſſerat. Convolant Collegæ, Viri artis medicæ Conſultisſimi, omnemque artem expromunt, ſi poſſint ſervare Virum, ſibi neceſſitudine Collegii carum, & humanitate jucundum. Sed artem ſuperavit vis morbi. Itaque Nonis Decembr. placide exſpiravit, magno cum dolore, cum modo ſuorum, ſed etiam omnium, qui, quantam in eo jacturam ſui, quantam civitas Lipſienſis, quantam denique Academia, & univerſa res literarum publica feciſſet, ſatis æſtimarent.

Indiculus Scriptorum.

LIBRI.

De uſu partium Carmen, ſeu Phyſiologia metrica, ad modum *T. Lucretii Cari* de rerum natura, in gratiam auditorum concinnata. Lipſiæ 1739. 8v.

Patho-

Pathologia metrica, ſeu de morbis Carmen, in gratiam auditorum concinnatum. Lipſ. 1740. 8v.

Muſeum Richterianum, continens foſſilia, animalia, vegetabilia marina, illuſtrata iconibus & commentariis D. I. E. H. accedit (*Ioann. Frider.* Christii) de Gemmis ſcalptis antiquis liber ſingularis. Ibid. 1743. fol.

Παλαιολογια Therapiæ, qua Veterum de morbis curandis placita recentiorum ſententiis æquantur. Specim. I--XXXV. Ibid. 1748--54.

Anthropologia forenſis, ſiſtens Medici circa rempublicam cauſſasque dicendas officium, cum rerum anatomicarum ac phyſicarum, quæ illud attinent, expoſitionibus. Ibid. 1751. 8v.

Idem liber. Editio altera c. fig. æneis. 1753. 8v.

Ἐξήγησις ὀνομάτων τῶν περὶ παθῶν. Exegeſis nominum græcorum, quæ morbos definiunt. *Erklärung griechiſcher Wörter von Krankheiten des menſchlichen Körpers.* Ibid. 1751. 4t.

De homine ſano & ægroto Carmen, ſiſtens phyſiologiam, pathologiam, hygienen, therapiam, materiam medicam: præfatur de antiqua medicina carmen: ſubnectuntur ſimiles Poëtarum ſententiæ: accedunt ſingula quædam carmina. Ibid. 1753. 8v.

Ordo morborum cauſſalis. Specim. I--VII. Lipſ. 1754--57. 8v.

Aetiologia chemica ſeu expoſitio cauſſarum ſani & ægroti hominis ſecundum principia chemica, diſſertatiunculis clariſſimorum quorundam juvenum expoſita, cum Indice neceſſario. Ibid. 1757. 4t.

Tentamen phyſiologicum medicum ſuper Aetii *Amideni* Synopſis Medicorum veterum libris octo, poſt illos octo, quos Aldus Manutius Venetiis 1534. evulgavit. Ib. eod. 4t.

Præter ea præfatus eſt ad libros ſequentes:

D. Chriſtian Gotthold Schwenke, *vom geſunden Landleben* &c. *Leipzig* 1751. 8v.

Ioh. WOYT, Gazophylacium medicum, *oder Schatzkammer mediciniſch- und natürlicher Dinge in einer richtigen und ordentlichen Alphabeth-Ordnung. Leipz.* 1751. 4.

D. Anton HEINS. Pharmacia rationalis, *oder vernünfftiger Gebrauch auserleſener Genesmittel* &c. ibid. 1757. 4t.

Diſſertationes.

De continuanda Rivinorum induſtria in eruendo plantarum charactere. Præſide *Io. Chriſtoph.* LISCHWITZ. Lipſ. 1726. 4t.

--- ordinibus Conchyliorum methodica ratione inſtituendis. Reſp. *Io.* GEZAVR. Ibid. 1728. 4t.

--- vitiis nominum in ſignificatu tentamina quædam. Reſp. *Io. Chriſtian* BARTHOLOMÆI. Ibid. 1729.

--- Viribus minerarum & mineralium medicamentoſis. Præſide *Ioan. Caſp.* KÜCHLERO. Ibid. 1730. 4t.

--- ſenſu externo facultatum in plantis indice. Reſp. *Chriſtian. Gottlieb.* LVDWIG. Ib. eod. 4t.

Definitiones plantarum. Reſp. *Chriſt. Auguſt.* EBERSBACH. Ibid. 1731. 4t.

De indicatione medica. Reſp. *Ge. Aug.* LANGGVTH. Ib. 1733. 4t.

--- uſu hydrargyri interno ad mentem Recentiorum. Reſp. *Chriſtoph. Fridr.* SARTORIVS. 1735. 4t.

--- partium coaleſcentia morboſa, *von den widernatürlich zuſammen gewachſenen Theilen des menſchlichen Körpers.* Reſp. *Gottlob. Carol.* SPRINGSFELD. Ibid. 1738. 4t.

--- dentitione ſecunda juniorum. Reſp. *Io. Andr.* VNGEBAVER. Ibid. 1738. 4t. c. fig.

--- morbis a pervigilio. Reſp. *Io. Car.* PVSCHER. Ibid. 1741. 4t.

--- Capitonibus laborioſo partu naſcentibus. Reſp. *Anton.* HEINS. ibid. 1743. 4t. c. fig.

--- Oculo lachrymante. Reſp. *Io. Frid.* KAPPE. Ib. eod. 4t.

Hiſtoriæ naturalis Foſſilium caput de Terris. Reſp. *Io. Georg.* LVTHER. Ibid. 1745. 4t.

Exer-

Exercitationes adoleſcenti ætati ſalubres. Reſp. *Frid. Sam.* SPARR. Ibid. eod. 4t.

Funiculi umbilicalis humani pathologia. Reſp. *Io. Andr.* LEHMANN. Lipſ. 1747. 4t. c. fig.

De metaſchematiſmo morborum. Reſp. *Io. Gottlieb.* MEYER. Ib. eod. 4t.

--- ſuſpecta valetudine. Reſp. *Io. Chriſtoph.* ELHARD. Ibid. 1757. 4t.

Programmata.

De organis piſcium externis. Lipſiæ 1733. 4t.

Anatome hominis recens nati repetita. Ibid. 1738. 4t.

De baſi calvariæ. Ibid. 1738. 4t.

--- cerebrum incidendi methodo. Ibid 1739. 4t.

--- arteriarum corporis humani confiniis. Ib. eod. 4t.

--- rarioribus quibusdam oſſium momentis. Ib. 1740. 4t.

--- diploe oſſium. Ib. eod. 4t.

--- venis corporis humani. Ib. eod. 4t.

--- vaginis vaſorum. Ib. eod. 4t.

--- methodo plantarum ex fructu optima. Ib. eod. 4t.

--- Medici cadavera ſecantis religione. Ibid. 1741. 4t.

--- flexu arteriarum. Ibid. 1741. 4t.

--- Medicis archiatris & profeſſoribus. Ib. eod. 4t.

--- vermibus Anatomicorum adminiſtris. Ib. eod. c. fig. 4t.

--- vaſis ſanguiferis oculi. Ibid. 1742. 4t.

--- inſectorum natalibus. Ibid. 1743. 4t. c. fig.

--- mediaſtino poſtico. Ib. eod. 4t.

--- corpore delicti, Medici ſecantis culpa incerto. Ib. eod. 4t.

--- venis communicantibus. Ibid. 1744. 4t.

Hiſtoriæ naturalis Inſectorum inſtitutiones. Ib. 1745.

De fœtu vegetabili. Ibid. 1747. 4t.

--- ordinibus gemmarum verbis C. Plinii Secundi, ex ejus Naturalis hiſtoriæ libr. XXXVII. Ibid. eod. 4t.

Εὐπραγία ἀγαθοῦ ἰατροῦ. Lipſ. 1748. 4t.
Medicinæ cum Iurisprudentia comparatio. Ibid. 1749. 4t.
De cura paſcuorum. Ibid. 1752. fol.
Περὶ ἀναφωνήσεως, de declamatione. Ib. 1753. 4t.
De læſionibus ex diſpoſitione vulnerati morboſa letiferis. Ibid. 1755. 4t.
--- obſequio Principum erga Medicos. Ib. eod. 4t.
Miſericordiæ limites in exercenda arte. Ib. 1756. 4t.
Aetii *Amideni* Ἀνεκδότων lib. IX. c. XXVIII. exhibens tenuioris inteſtini morbum, quem ileon & chordapſum dicunt, una cum Veterum ſuper hac ægrotatione ſententiis. Ib. 1757. 4t.

Oratio.

Oratio quæ antiquitatum Romanarum per Africam repertarum memoriam recolit. Lipſ. 1733. 4t.

BRITISH MUSEUM
NATURAL HISTORY.

J. M. Seligmann ſculps. Norimbergae.

MEMORIA
V I R I
Illuſtris, & Experientiſſimi
LAVRENTII HEISTERI,
Medic. Doctoris, Sereniſſ. Ducis Brunov. & Luneb. Conſil. aul. & Archiat. Medicin. Pract. Chirurg. & Botan. P. P. O. Ordinis ſui & totius Acad. Senior. Societatum Cæſareæ Nat. Curioſ. Regiarum Londin. & Berol. Scient. & Botanicæ Florent. Sodalis

d. XVIII. April. A. S. R. MDCCLVIII. defuncti,

ex

Programmate funebri

Pro-Rectoris & Senatus
Academiæ Iuliæ Carolinæ
depromta.

Magno nuper ornamento univerſus orbis litteratus medicus orbatus eſt, deceſſu incomparabilis Medici, *Laurentii* HEISTERI, quem & præſens ætas admirata eſt, & omnis poſteritas, meritorum ejus memor, celebrabit. Etenim tam excellens ejus ſcientia in omni genere medicinæ enituit, tam admirabilis dexteritas, multiplicibus difficillimisque curationum experimentis, & longinquo annorum uſu, exercita, ut fama Viri manaret latiſſime, atque e variis disjunctisque locis, a multis, magnæ etiam dignitatis, ægrotantibus in auxilium morbi opera ejus conſiliumque expeteretur. Ingenii vero ſtudiique, quo univerſum artis ſalutaris fundum excoluit, monumenta magno numero in vulgus edita, merita ejus cum exteris remotiſſimisque gentibus communicarunt, cupidiſſimeque excepta effecerunt, ut pluribus in rebus ſanior apud eas ſanitatis regula obtineret. Qua meritorum ejus amplitudine ſane futurum eſt, ut pluribus poſt ſæculis, apud quaſcunque nationes, HEISTERI nomen in officinis & acroateriis Medicorum frequenti prædicatione memoretur.

Famam ejus & exiſtimationem eximiam haud facile recordamur, quin ſimul ad animum occurrat memoria celeberrimi ex antiquioribus Medici, *Iacobi* PSYCHOCHRESTI *a*). Hic, Archiater olim Leonis Thracis, Imperatoris, ſi PHOTIO & SVIDÆ fides habenda eſt, tanta, quanta vix alius antiquæ memoriæ

a) PSYCHOCHRESTVS verum ejus nomen videtur, quamquam ab aliis libentius *Pſychreſtum* vocari videam. In vetuſtioribus SVIDÆ editionibus extat Ψυχοχριςος. KüSTERVS verum ei nomen e MALELA reſtituiſſe ait Ψυχριςος. Sed, ut me docuit *Ioannes* FREIND in Hiſtoria medicinæ, p. 170. *Alexander* Medicus, *Iacobi* fere æqualis, diſerte memorat, hoc ei nomen attributum, ὅτι ὑγραινουσῃ τροφῃ ἐνεχρωντο. In tam plana ejus nominis interpretatione dubium non eſt, quin, levi unius literæ mutatione, apud SVIDAM legendum ſit Ψυχοχρηςος. MALELA, futilis alias ſcriptor, non videtur audiendus.

riæ Medicus, auctoritate floruit, auctore SVIDA *b*), omnes ætatis ſuæ Medicos antecelluit gloria & ad antiquos proxime acceſſit, ita quidem, ut eorum pleroſque ſuperaret, ab hominibus autem, opis medicæ indigentibus, amatus mirum in modum cultuſque eſt, ut qui facultatem medendi, divinæ ſimilem, adeptus videretur. Hac communi hominum veneratione fiebat, ut ampliſſimis honorum ornamentis decoraretur. Nam Senatus, ut MALELA refert *c*), ei ſtatuam in thermis Zeuxippi ponendam curavit, aliam vero Athenis ei poſitam, & ab *Iſidoro Gazæo*, Philoſopho, viſam, DAMASCIVS memorat *d*). Accedebant honorifica elogia, quibus merita & benefacta *Iacobi* certatim homines proſequebantur. Alii enim Σωτηρα appellabant, magnifico & divino nomine, quo olim & Dii, in genus humanum maxime benefici, & homines, præſtantiſſimi ſalutis humanæ opitulatores, ſolebant ornari *e*). Alii, qui Philoſophorum more loqui malebant, Aſclepiadeam opinabantur eſſe *Iacobi* animam & natura Pæoniam. Præterea alia, quæ ad famam *Iacobi* honeſtandam, vulgi ſermonibus agitata SVIDAS memorat. Illud autem memoratu dignum, alios Medicos, laudum *Iacobi* æmulos & obtrectatores, calumniatos eſſe, non eſſe Medicum *Iacobum*, ſed quendam θεοφιλη καὶ ἱερον. Quibus nominibus cum olim ii vocarentur, qui medicinæ facultatem non arte & ſtudio, ſed Deorum quodam munere adepti crederentur, Aeſculapii præcipue Sacerdotes; *Iacobum* adverſarii ejus Deo charum & ſacrum malebant, quam Medicum, dicere, quod proſperitatem curationum ejus fatebantur, ſcientiæ, peritiæ,

b) Vid. Ἰακωβος.

c) In vit. Leonis.

d) Apud PHOTIVM, Cod. 242. *Iſidorum Gazæum* cum *Peluſiota* perperam confundit FREINDIVS l. c.

e) SPANHEIMIVS Diſſ. V. de præſtantia Numiſm. SCHWARZIVS de Aeſculapio & Hygea Diis φιλανθρωποις, §. XI., p. 20.

ritiæ, prudentiæque derogabant, videbanturque eum ſpecioſo magnificoque elogio cohoneſtare, cum maligne adducerent in contemtum. Quapropter laudator ille *Iacobi*, quiſquis eſt, apud SVIDAM, ut voculis horum obtrectatorum occurrat, easdem ad laudem ejus convertit, & minime falſos fuiſſe talia dictitantes monet, vere enim virum illum fuiſſe θεοφιλη, επιεικη, και Θεω κεχαρισμενον. Quibus ſane verbis declarat, non defuiſſe *Iacobo* eximiam ſanandi ſcientiam, ſed hoc excellentiorem eam fuiſſe, quod ſingulari Dei favore & virtute fortunari videretur.

Grave omnino eſt elogium, quo *Iacobum* impertit admirator ejus, ſubjectamque habet veriſſimam ſententiam, qua medicinæ vis & fortuna ad Deum, omnis auctorem effectoremque ſalutis, recte refertur. Cum enim Deus hominum a ſe conditorum vitam & ſalutem ipſe quam optime conſervatam velit, eamque ob cauſſam in hac rerum univerſitate varia propoſuerit ſanitatis præſidia, unde auxilium morborum peti poſſit, dubium non eſt, in Medicorum etiam ſtudiis operisque, quibus ſaluti generis humani conſulitur, haud exiguum providentiæ divinæ munus ſpectari. Quod ſi recte admittitur, & illud verum eſt, quod laudator *Pſychochreſti* apud SVIDAM prædicat, magnum Medicum, qui ſummum artis attigerit, & ſaluti generis humani præſtantiſſimi navaverit operam, eſſe Θεοφιλη, επιεικη και Θεω κεχαρισμενον. Cujus quidem imaginem, in *Iacobo* laudatam, cum luculenter expreſſerit *Laurentius* HEISTERVS noſter, eam quidem, animus eſt, hic accuratius deſcriptam proponere, ut ejus virtutum meritorumque quandam quaſi formam exhibeamus.

Itaque in magno Medico, quem vocamus Θεοφιλη, primo nobis proponimus *excellens ingenium*, præclaris ſapientiæ præſidiis inſtructum, quod ad ſalutem hominum omni arte & ope tuendam, naturali eximioque ſtudio feratur. Homines enim,

qui ſapientia excellenti & ſummis animi dotibus eminerent, ea ætate, qua *Iacobus* vivebat, mos erat θεοφιλεῖς, θεοφιλεστάτους, vel ſimili nomine, appellare *f*). *Iacobo* æquales ejus tribuebant Aſclepiadeam vel Pæoniam animam, eaque intelligi volebant præſtantem animi habitum, ad ſtudia medicinæ tam aptum & propenſum, quam fuerit ipſorum artis inventorum. Quo minus autem Medicus Θεοφιλὴς ſola facultate naturali, nullo adjuta uſu & ſtudio, definiatur, prudenter adjicit *Iacobi* laudator, affuiſſe etiam in eo ἐρωτικὴν τοῦ ἐπιτηδεύματος ἐπιμέλειαν, quæ maxime ſoleat quoſque artifices conciliare & conjungere artis præſidibus. Hæc quidem ita ille, quiſquis eſt, pro ſtudio religionis paganæ, arti cuique ſuos præſides Deos affingens, ſed tamen ad intelligendam excellentis Medici rationem haud inepte. Requirit in eo amatoriam artis diligentiam, eaque *ardorem ſtudii* ſignificat, quo quis in artem aliquam ita feratur, ut ſumma ingenii contentione ea omnia meditetur & agat, quibus ipſa artis ſcientia perfici conſummarique poſſit. Eam diligentiam, pergit ille, artifici amorem Deorum, artis præſidum, conciliare, quo ſcilicet fiat, ut veluti divino inſtinctu agitatus magis magiſque elaboret, & admirabilem perfectiſſimamque artis facultatem aſſequatur. Sic enim & Phidiam in ſtatuaria, & Zeuxidem in pictura perfectiſſimos opifices evaſiſſe, quod ob ſummum artis ſtudium ipſo numine Apollinis aut Minervæ afflati viderentur. Itaque, hoc auctore, optimi quique artifices ſunt Θεοφιλεῖς, propter ſummum, quod in arte excolenda perficiendaque collocant, ſtudium. Nam ſi ad ingenium, promtum a natura & acutum, acceſſit ratio doctrinæ & ſolertia indefeſſa, ſolet illud emergere in artibus excellens, quod appellare ſolemus *divinum*. In Medicina autem dubium non eſt, quin

f) Θεοφιλέστατον ipſum *Iacobum* appellat ALEXANDER, teſte FREINDIO, l. c. Sic *Hypatiam*, magiſtram ſuam, SYNESIVS ſalutare ſolet, θεοφιλεστάτην, σεβασμιωτάτην, μακαρίαν φιλόσοφον, epiſt. 4. & 10.

quin ſummus demum amor ejus intentiorque induſtria magnum Medicum efficiat, eundemque θεοφιλη. Quo propius enim medicinæ profeſſio ad beneficam Dei naturam & eam curam accedit, qua ſaluti generis humani a ſe conditi providet, hoc certius exiſtimandum eſt, numine & favore ſingulari divino fieri, ſi qui excellenti prædíti ingenio, majoribus artis & ſtudii ſucceſſibus, ad ſalutem hominum procurandam connitantur. Quoties igitur Medicum Θεοφιλη mihi propono, toties illuſtris aliqua ſpecies magni Σωτηρος obverſatur, qui ſingulari naturæ impulſu, veluti inſtinctu divino, excitatus, ad excolendam ornandamque artis ſalutaris diſciplinam acerrimum ſtudium, omnesque cogitationes contulit, omnia ſalutis humanæ præſidia, & univerſæ medicinæ rationes excuſſit, eamque doctrinæ medicinalis præſtantiam conſecutus eſt, a qua optima ſanitatis auxilia ad multos homines proficiſcantur.

Svidas Medicum ſuum Θεοφιλη laude ſimul *bonitatis* & *manſuetudinis* impertit, appellatque ἐπιεικη, ea quidem ſignificatione, ut oſtendat, hunc eſſe magnum Medicum Deoque gratum, qui ſumma humanitate & propenſione ad miſerias hominum levandas gaudeat. Eſt ſcilicet omnis medicina opus charitatis & miſerationis humanæ, quæ adeo propria hujus profeſſionis eſt, ut *Scribonius* Largvs g) Medicum, a quo abſit ea, merito omnibus Diis & hominibus inviſum pronuntiet. Hinc antiquitas, ad eam medicinæ virtutem indicandam, præſides ejus Deos φιλανθρωπȣς, Φιλολαȣς *h*), πραȣς, ἠπιȣς, *mites i*), aliisque nominibus, appellavit, Medicos autem notiſſimo elogio χαριεντας dixit, ut qui arte ſua benefica humanitatisque plena

mmm 2 ſum-

g) In Epiſt. ad C. Iulium Calliſtum.

h) Eo nomine cultus eſt Aeſculapius in fano ad Aſopum, teſte Pausania p. 267.

i) Vid. Schwarzivs l. c. §. 14.

ſummam apud homines gratiam inirent. Minime omnium igitur a Medico θεοφιλει humanitatis ſenſus abeſſe poteſt. Hæc enim ea virtus eſt, quæ Medicum Deo arctiore colligatione devincit, eumque veluti adminiſtrum efficit φιλανθρωπιας & benignitatis divinæ, quæ vitam ſalutemque hominum quam optime vult conſervatam, & nullo non auxilio moleſtias & miſerias eorum levari cupit. Quam ſi imitandam ſibi proponit Medicus θεοφιλης, tum officiis Medici præclari obeundis aptior paratiorque redditur. Sic enim medendi ſcientiam ad liberaliſſimæ benignitatis divinæ exemplar diſpenſat, cariſſimam omnium hominum vitam ducit, neminemque beneficium artis ſuæ invidet, ad decumbentium morbos ſanandos ſummam ſolicitudinem adhibet, non alio, quam officii, ſtudio doctus, neque ab eo ulla laborum difficultate, aut moleſtiarum tædio retardatur, quicquid denique ſtudii, cogitationis & experientiæ poteſt, ad amplificandam medicinæ facultatem & augenda ſanitatis humanæ præſidia confert. Peſſimi vitii, & humanitati maxime adverſarii, infamia, teſte SENECA k), quosdam olim Medicos preſſit, cum dicerentur opus quærere, ſæpiusque morbos augere & irritare, ut majore gloria ſanarent. Contra *Iacobus* apud SVIDAM id egit ſedulo & accurate, ut ægrum quam maturrime, & quam breviſſimo ejus cruciatu, allevaret, ſæpe dicere ſolitus: Medici optimi eſſe, aut ſtatim deſperare de morbo, aut, ſi eum attigerit, mox nonnihil levare ægrotantem, nec prius ab eo diſcedere, quam meliuſcule ſe habeat. Quo ſane ſtudio peritiam æque ac humanitatem, dignam Medico θεοφιλει, approbavit.

Porro autem SVIDAS, cum eundem Θεῳ κεχαρισμενον appellat, videtur *fortunam curationum* ejus & *proſperum ſucceſſum* admirari. Etenim *Iacobum* memorat omnes fere ab urgentibus malis aut ſtatim, aut paullo poſt, liberaſſe, indeque magnificum

k) De beneficiis lib. VI. cap. 36.

cum nomen Σωτῆρος, veluti Aeſculapii, obtinuiſſe. Neque aliud, quam efficacem felicemque ejus medendi poteſtatem, indicarunt homines, qui, eodem teſte, *Iacobum* dicebant habere δύναμιν ἰσόθεον. Hoc enim nomine veteres & medicamenta inſignire ſolebant, quorum præſentiſſima virtus & efficacia comperta eſſet *l*). Iam ab omni antiquitate medicinæ vis quædam divinitatis ineſſe credita eſt. Nam vim morborum occulte graſſantem frangere virtute applicati remedii, peſtemque corporis humani adeo profligare, ut illico mortis periculo expediatur, id ſupra humanam naturam eſſe videbatur. Ea re factum eſt, ut primos Medicinæ repertores, & alios, quos fama ejus artis illuſtraverat, admiratio hominum cumulatiſſimis afficeret honoribus in ipſosque Deos referret. Quæ tamen divinitas opinione magis hominum & admiratione ſcientiæ, ab aliorum intelligentia abſtruſæ, quam divina quadam virtute, conſtabat. Maxima & indubitata Dei poteſtas in mirificis Chriſti, optimi Servatoris, operibus ſpectata eſt, qui quamquam minime rapinam duceret τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ *m*), perfectis tamen mirabiliter ſanationibus, omnibus numeris abſolutam oſtendit δύναμιν ἰσόθεον, ſummumque non animæ ſolum, ſed & corporis humani, ſe Σωτῆρα demonſtravit. Eadem virtute diviniore muniti legati ejus, ut doctrinam cœleſtem mirabilium ſpectaculis operum confirmarent, deſperatiſſimos morbos ex hominum corporibus juſſu ſolo profligarunt. Hanc quidem poteſtatem ἰσόθεον Medici, fragilitatis ſuæ conſcii, nec vindicare ſibi, nec ſperare poſſunt, & tamen in omni medicinæ negotio, in conſilio Medici, & in virtutibus remediorum vis quædam divinitatis adeſt, quæ ſummopere ad ſalutem hominis reparandam valeat. Agnoſcunt vim eam, ſancteque celebrant,

l) Annotavit CASTELLIVS in Lex. med. Vid. ἰσόθεος.

m) Philipp. II. 6.

ipſi veteres pagani, ſed appellant *Fortunam n*), ἀγαθὸν Δαίμονα, ἀγαθὴν Τύχην, cujus adeo ſtatuam in templo Aeſculapii collocatam memorat Aristides *o*). Et ſæpius hodie Medici, fractis inopinato pertinaciſſimis morbis, & refectis cito ægrotantium viribus, vim agnoſcunt captu ſuo & arte medica ſuperiorem, in eaque manifeſtum auxilii divini pignus revereri, & cum Iapide, Virgiliano Medico, fateri coguntur:

Non hæc humanis opibus, non arte magiſtra
Proveniunt, neque te, Aenea, mea dextera ſervat,
Major agit Deus p).

Eſt ſæpe, ubi conſultatio Medici extricat nihil, nec quicquam veri remedii invenit: eſt, ubi manus medentis nequicquam trepidat, imo peccat, niſi altior fortuna manum ejus & conſilium regat. Contra vero, ubi in atrociſſimo malo, excuſſis omnibus artis præſidiis, diu incaſſum laboravit, incidit tandem, quaſi nutu divino, in veram medendi viam, & medicamentum reperit, quaſi divinitus oblatum, quo æger mox relevetur. Itaque curatur quidem valetudo hominum imperatis a Medico remediis, ſed tamen providentis Dei numine artem ejus ſecundante. Hic enim ipſe eſt auctor vitæ ſalutisque humanæ, dominus vivorum & mortuorum: hic effector & fabricator tum naturæ humanæ, tum rerum ſalubritate præſtantium: hic animum Medici in poteſtate habet, perſpicientiam ejus acuit & conſilium dirigit, ut videat accurate, conjiciat recte, conſulat pru-

n) *Corn.* Celsvs lib. VII. Præfat: *In morbis multum fortuna confert, eademque ſæpe ſalutaria, ſæpe vana ſunt.* Conf. *b.* Heisteri Diſp. anno 1722. habita, *de Fortuna medica, ad locum quendam Hippocratis.*

o) Sacr. ſerm. I. p. 276.

p) Virgilivs Aen. XII. v. 427.

prudenter: hic denique ipſis medicamentis vim addit & ſalubritatem, qua diffuſa in venas, vigor roburque corporis inſtauretur. Idem igitur magnum Medicum, quem illuſtrius virtutis ſuæ, omnia ſervantis, inſtrumentum eſſe voluit, conſilio inſtruit adeo promto & ſolerti, ut multorum hominum ſalute feliciter per eum reſtituta, δυναμεις quædam ἰσο-θεος animadverti poſſit.

Quo majorem autem artis, divino munere ſibi tributæ, excellentiam & efficacitatem intelligit Medicus Θεοφιλης, hoc magis dat operam, ut curis ſtudiisque ſuis Dei gloria quam luculentiſſime illuſtretur. Quantum ad hanc amplificandam fecerint operæ & curationes Psychochresti, facile ex ipſis elogiis, *Iacobo* tributis, intelligere licet, quibus ille quaſi adminiſter bonitatis divinæ celebratur, & beneficia, officio ejus hominibus præſtita, Deo, tanquam auctori, accepta referuntur. Quot enim homines Medicus fractos debilitatosque viribus confirmat, quot ille periculo mortis eximit, tot veluti ora ad efferendas Dei laudes apperit, tot quaſi teſtes excitat bonitatis divinæ. Ipſa autem rei medicæ diſciplina tantam rerum copiam, ad intelligendam ſummi ſapientiam opificis præſtantium, exhibet, ut quo quis artis ſcientior peritiorque eſt, hoc magis debeat, admiratione rerum tam excellentium defixus, immenſi majeſtatem effectoris revereri. Corporis humani, cujus accuratior notitia Medicis relicta eſt, excellenter admirabiliterque exſtructi fabricam, & illam omnium membrorum aptiſſimam coagmentationem & concinnitatem, illum ſingularum partium, minimarum etiam, uſum, ordinem, conſenſionem quis eſt, qui intelligat plenius, quin vim divinæ exædificationis incredibilem agnoſcat, & in venerationem ſapientiſſimi fabricatoris rapiatur? Porro autem herbarum, ſtirpium aliarumque rerum, quæ in uſum medicinæ aut naſcuntur, aut præparantur, diſtincta coloribus varietas, multifaria præſtantia, diſpares virtutes ampliſſimum Medico ſpectaculum pandunt,

quo

quo vim capaciſſimæ exuberantiſſimæque mentis, talium rerum effectricis, contemplari poſſit. Hæc igitur animo & mente naviter perluſtrat Medicus Θεοφιλης, ſed quo interius accuratiusque receſſus naturæ perveſtigat, hoc majora ſummi conſilii argumenta in minutiſſimis rebus deprehendit, atque hoc magis exardet ſtudio, recondita divini artificii miracula protrahendi in lucem & demonſtrandi, ut eorum excellentia quam plurimis patefiat, & excelſi ſapientia molitoris religioſius æſtimetur.

Tanta amplitudine gaudet, quem hactenus informavimus, Medicus, ingenio divinus, animo humanus, arte felix, ſtudio pius. Cujus exemplar adeo vita & ſtudiis expreſſit *Laurentius* Heistervs, ut affirmare non vereamur, enituiſſe in eo, ut in Psychochresto, Medicum Θεοφιλη, ἐπιεικη, καὶ Θεῳ κεχαρισμενον. Hujus enim peritia, in omnibus artis ſalutaris partibus excellens, tantum auctoritate apud remotiſſimas gentes, tantum in propulſandis plurium generum morbis profectu valuit, ut Vir magni nominis divinitus excitatus, & ſaluti generis humani donatus videretur. Ab ineunte juventute cum animum, artibus liberalibus præmunitum, ad ſtudium artis medicinalis applicuiſſet, tanto opere eam complexus & perſecutus eſt, ut facile appareret, ingenium ejus arti medicæ a natura aptum, & veluti divinitus deſtinatum eſſe. Hoc ille auſpicio ſtudiorum accepto, porro ipſius quaſi Dei manu apprehenſus deductusque per omnia artis curricula & exercitia eſt, ut perfectam ejus ſcientiam aſſequeretur. Etenim incredibili multa diſcendi experiendique ardore incitatus, nihil intentatum reliquit, quo ſibi medicinæ, tum medicamentis, tum manu curantis, peritiam & uſum compararet, multoque laboris & ſumtus impendio exteras regiones adiit, Medicorum celeberrimorum ſcholas, Anatomicorum officinas, medicinas Chirurgorum frequentavit, omnia artis ſubſidia & præſtantiſſima quæque experimenta inſpexit,

ſpexit, pertractavit & familiaria ſibi reddidit, tum vero in caſtrenſia populorum belligerantium valetudinaria, tanquam in palæſtram omnis exercitationis medicæ, ſe contulit, ibique variis curationum periculis, & quotidiano multiplicique uſu, tantam brevi tempore artis peritiam collegit, quantam alii longa annorum exercitatione vix nanciſcantur. Quo incredibili ſtudio excolendæ Medicinæ ſane abunde approbavit, quam in *Iacobo* olim laudaverunt, ἐρωτικὴν τοῦ ἐπιτηδεύματος ἐπιμέλειαν. Impendit autem hanc operam eo diligentius, quo majore ſenſu humanitatis ad explenda boni Medici officia ducebatur, artem reputans, quam Dei φιλανθρωπία ſaluti generis humani indulſiſſet, ejusdem virtutis ſtudio tractandam, & in quorumvis hominum auxilium liberaliter expromendam eſſe, neque in ea ullas laboris & moleſtiarum acerbitates defugiendas. Cujus quidem ſolicitudinis uberrimum fructum tulit, efficientia & fortuna artis ſuæ plurimis hominibus ſalutari, ſummaque nominis, quam inde conſecutus eſt, celebritate. Nam ex magno ægrorum numero, quos morbis graviſſimis liberavit, verbis vix poteſt exprimi, quantam artis peritiæque ſuæ exiſtimationem longe lateque excitaverit, cum non ii ſolum auxilium ejus implorarent, qui opera præſentis uti poſſent, ſed & exteri permulti, e longinquis religionibus, & magnæ dignitatis, qui vel evocabant eum ad ſe literis, vel hanc in urbem commeabant, ut apud HEISTERVM, tanquam in fano Aeſculapii incubantes, conſilio ejus aut manu ſalutari priſtinam reciperent ſanitatem. Quantum autem patriæ ſuæ profuit HEISTERI opera & dexteritas, tantum ſane exteris remotisque gentibus ejus doctrina præſtitit. Nam libri ejus in vulgus editi, quibus optimam ſanandi viam exquiſitis doctrinæ & experientiæ præſidiis munivit, tanta cum eruditorum apud exteras gentes approbatione recepti ſunt, ut in omnes fere Europæarum gentium linguas transferentur, atque ex iis ſanior medendi ratio remotiſſimis etiam populis traderetur. Quam ce-

celebritatem aſſecutus, minime oblitus fuit beneficii divini, quo ſibi ii laborum ſucceſſus contigiſſent, ſed gloriæ Dei magnitudinem hoc diligentius recoluit, quo majorem ejus amplificandæ materiam in omni medicina reperiebat. Nam & cum morbos acerrimos, ſuperata omnium expectatione, infringeret, locum ſibi datum putabat, auxilii divini, cui proſperum tribuebat eventum, prædicandi, & in omni rei medicæ tractatione, præſertim in herbarum & corporis humani natura contemplanda, quo ſcientior harum rerum erat, hoc majore cum voluptate videndi in iis divinæ ſapientiæ veſtigia conſectabatur. Cujus ſtudii inprimis teſtes ſunt aliquot Commentationes, piæ non minus quam eruditæ, quibus Deum e mirifica fabricæ humanæ compage, & ſigillatim e quarundam ejus partium ſtupendo artificio & uſu, religioſe cognoſcendum propoſuit.

Sane eam ſtudiorum rationem, id inſtitutum vitæ ſecutus eſt Medicus noſter Θεοφιλής, ut in animo habuiſſe aſſidue, factisque expreſſiſſe videatur, quæ Vates ille & Rex, ex animi divini ſententia, de ſe prædicat: *Deus, tu me a pueris docuiſti, & hactenus tua prædico miracula. Ne ad ſenectam quidem & canos, Deus, me deſere, dum tuum brachium poſteris, dum tuam futuris omnibus prædico virtutem q).* Quo majores enim induſtriæ ſuæ ſucceſſus vidit HEISTERVS, hoc magis Dei erga ſe benignitatem cognovit. Hujus providentia & auxilio ſe intellexit ab ineunte adoleſcentia adjutum provectumque ad eam rei medicæ ſcientiam eſſe, ut admirabilem Dei bonitatem, in tot rerum medicinalium virtutibus ſalutiferis conſpicuam, & in ipſis morborum curationibus potentem, agnoſceret & celebraret. Huc igitur omnia ſtudia & medicamenta ſua convertit, ut admirabilia Dei opera patefaceret, & quoties atrocius & deſperatius malum feliciter ſuſtuliſſet, toties ſolebat divinæ poten-

tiæ

q) Pſalm. LXXI. 17. 18.

tiæ brachium, in medicamentorum virtute, & in manu, quam ægro adhiberet, dirigenda efficax, pia mente venerari. Neque enim minore religione duci poterat, quam HEROPHILVS, inter maximos olim habitus Medicos, qui mirifica medicinæ virtute adductus, teſte SCRIBONIO LARGO *r*), pronuntiare ſolitus eſt, *medicamenta Deorum manus eſſe.* Fruſtra *Iulianus*, ille Chriſtianæ religionis defector, Deum ſuum fictitium Aeſculapium, contendit, monſtrata hominibus Medicina, per omnem terrarum orbem ſalutarem dexteram extendiſſe *s*). Verius multo HEISTERVS noſter in tot rei medicæ ſubſidiis, multifariisque ſanitatis remediis, per orbem terrarum diffuſis, ſummi verique Numinis brachium uſquequaque extenſum agnovit, idemque ut a quamplurimis hominibus agnoſceretur, ſtudiis & Commentationibus ſuis efficere anniſus eſt. Ipſe vero in difficillimis, chirurgicis maxime, curationibus non alium ſe, quam

r) Initio Præfat. ad *C. Iul. Calliſtum.* RVELLII quidem editio, quæ ad manus eſt, expreſſit, *divinum munus eſſe.* Sed *Caſp.* BARTHIVS Adverſ. lib. 48. c. 19. jam conjecit, legendum eſſe *Deorum manus.* Idque tam certum, quam quod maxime. Nam conſequentia SCRIBONII verba, quibus HEROPHILI effatum declarat, ſic ſcriptum ab eo eſſe, manifeſte indicant. Sic enim pergit SCRIBONIVS: *Prorſus enim, quod tactus divinus efficere poteſt, id præſtant medicamenta uſu experientiaque comprobata.* Et veram HEROPHILI ſententiam GALENVS etiam, de compoſ. medic. lib. VI. p. 248. his verbis expreſſit: ἑκατερον ὤν ἐλεγεν Ἡροφιλος ἀληθες. ἐαν τε γαρ ἐιπῃς ὐδεν εἰναι τα φαρμακα μονα καθ᾽ ἀυτα, προσηκοντως ἐρεις, ὐδ᾽εν γαρ ἐστιν, ἐαν μη τον χρωμενον ὀρθως σχῃ, ἐαν τε παλιν ἱιον περ θεων χειρας ἐιναι τα φαρμακα, καὶ τυτο ὀρθως ἐρεις. ἀνυει γαρ μεγαλα τον χρωμειον ἀυτοις ἐχοντα γεγυμνασμενον ἐν λογικῃ μεθοδῳ, μετα τυ καὶ συνετον ειναι φυσει. Temere itaque verba mutavit RVELLIVS, *Scribonii*, ut a BARTHIO appellatur, ſatis audax reſtitutor.

s) IVLIANVS apud CYRILLVM lib. VI. p. 287: ἐπι πασαν ὤρεξε την γην σωτηριον ἑαυτυ δεξιαν.

adminiſtrum brachii divini, indicavit, omnia ſuſtinentis & ſervantis. Hoc in ſtudio amplificandæ divinæ gloriæ, optavit, ut ſibi integris viribus ad ſeram ſenectutem perſeverare liceret. Neque vero deſertus a Deo, ſed firmæ valetudinis beneficio gaviſus eſt Medicus noſter Θεοφιλής. Vidimus eum ſenectute tam vegeta & florente, tam multis ornata meritis uti, ut Coum aliquem aut Pergamenum ſenem noſtris obſervari oculis crederemus. Vidimus eum nulla debilitate a negotiis medicis retardari, imo difficillimis ſubinde curationibus ſtrenue operari, ut facile Medicum aut Chirurgum divino munitum brachio agnoſceremus. Et productiore quidem ætate ſua ita uſus eſt, ut divinæ virtutis excellentiam magis magiſque cognitam poſteris traderet, cum & libros omnis eruditionis medicæ copiis refertos in vulgus ederet, magiſque locupletaret, & diſcipulos quam plurimos ſcholis ſuis præclare inſtitutos emitteret, eandem poſt ſe operam navaturos. Itaque beneficio divino eam quoque felicitatem aſſecutus eſt, quam Cicero, ſenectutem ab iniquis criminationibus vindicans, inprimis laudat, cum & ingenium retinuit ſenex, ne cogeretur in ſtudiis obmuteſcere, & conſcientia bene actæ vitæ, multorumque benefactorum jucundiſſima recordatione oblectatus eſt. Magnum præterea ſenectutis ſolatium, amoriſque divini documentum, habuit in familia ſplendidiſſima, cum liberos & nepotes educaret ſua prementes veſtigia, & generos nanciſceretur, laudis Heiſterianæ capaces & æmulos. Hos quidem ampliſſimis præditos honoribus omnes, & pleroſque Collegas ordinis ſui, vidiſſet, propiuſque acceſſiſſet ad felicitatem *Metelli*, veteribus prædicatam, ſi quidem fata permittere voluiſſent, ut ſibi omnes eſſent ſuperſtites. Sed & hactenus commemorata ſufficiunt, ut in Heistero Medicum Θεοφιλῆ agnoſcamus.

Vberiorem earum rerum, quarum veluti imaginem adumbravimus, explanationem dabit ipſa vitæ ejus deſcriptio, quam

quam jam per partes enarraturi ſumus. Ea quidem jam paſſim a doctis viris mandata literis eſt, atque tum Ephemeridum literariarum commentariis expoſita, tum ſingularibus libellis plenius commemorata. Fama enim HEISTERI, multorumque in re medica meritorum excellentia, digna videbatur, quæ curatius commemoraretur, & cognoſceretur a plurimis. Neque tamen Academia noſtra deeſſe officio potuit, quod memoriæ tanti Viri debebat, ut præclare facta ejus, quibus orbem eruditum, & ſe maxime, illuſtravit, grata prædicaret & commendaret poſteris. Quanquam enim, quibus ſtudiis in republica literaria eminuerit, quibuſque inventis & exercitationibus diſciplinam medicam locupletaverit, jam ſatis aliorum literis eſt proditum, ſunt tamen alia ejus ſtudia, quibus commoda & famam Academiæ ornavit, quæque a nobis non reticenda videntur. Rerum autem copia dicendarum, in tanta meritorum HEISTERI amplitudine, quod anguſtæ ſcriptionis ſpatiis vix poteſt includi, jam poſtulare videtur, ut quam breviſſime omnia comprehendamus, & rerum ſingularum veluti ſummas delibemus.

Natus eſt *Laurentius* HEISTERVS Francofurti ad Mœnum die XIX. Sept. MDCLXXXIII. auſpicatiſſimo quidem tempore, cum univerſa civitas recenti adhuc lætitia ob allatum, de Vienna obſidione liberata, profligatoque Turcorum exercitu, nuntium triumpharet. Patre uſus eſt *Ioanne Henrico*, cive Francofurtano, tunc temporis quidem materiario, ſed qui poſtea vino ſimul vendendo & viatoribus hoſpitio excipiendis rem faceret; matre autem *Maria*, haud obſcuræ in ea urbe gentis ALLEINSIÆ, *Gisberti Laurentii*, mercatoris honeſtiſſimi, filia, quæ vita ad grandem ætatem producta hanc ſenectutis ſuæ ſummam voluptatem duxit, quod felicia filii incrementa, magnamque nominis celebritatem, ipſa videret. Puer nondum novennis in Gymnaſium Francofurtenſe ductus, linguarum veterum

artiumqne liberalium cognitioni per integrum decennium operam dedit, ea quidem induſtria, ut plerumque inter diſcipulos primi ſubſellii numeraretur. Vſus autem eſt doctoribus in ea ſchola præcipuis *Io. Gerardo* ARNOLDO, Rectore, ejusque ſucceſſore *Io. Iacobo* SCHVDTIO, & *Io. Thoma* KLVMPFIO, quo auctore tum præcipue animum ad artem poëticam applicuit, &, quod ingenium ſuum aptum iis rebus, nec invenuſtum, intelligeret, varia tum compoſuit carmina, quæ peritorum punctum ferre poſſent. Hac in liberali exercitatione non minus otium, quod a publicis auditionibus ſupereſſet, oblectavit, quam aliis in rebus addiſcendis collocavit utiliter. Nam juſtam Romanæ linguæ ſcientiam aſſecutus, cum paullo adultior eſſet, ad exterarum gentium linguas, quæ hodie vigent, Gallicam ſcilicet, & mox Italicam acceſſit, artem item Muſicam, & delineandi pingendique, addidicit, quarum ei magiſtros ſatis idoneos liberalitas parentum conceſſerat. Quin ipſe, nullo alio duce, ſed ſpectando obſervandoque rationem coagmentandi concinnandique libros arripuit, ita quidem, ut, quoad Francofurti degeret, ipſe ſibi libros ſuos horis ſubſecivis non inepto, nec indecoro, paratu compingeret. Quibus negotiis honeſtis non ſolum animum ſuum recreavit, ſed id aſſecutus eſt maxime, ut ſe a ſodalitio pravi exempli removeret, &, quod in diverſorio, quo educabatur, ſumme neceſſarium erat, ut ſecum habitare diſceret, neque moribus peregrinantium, qui ſolutiores eſſe ſolent, corrumperetur.

Sed ex iiſdem occupationibus, & veluti præludiis ſtudiorum, ſingularis elucebat navitas & induſtria adoleſcentis, quæ parandis quibuſcunque eruditionis inſtrumentis intenta eſſet, & magnum virum minaretur. Itaque cum inſtitutus bene literis, altioribuſque ſtudiis perſequendis jam ſatis paratus, videretur, facto ad vicinas Academias, Gieſſam & Marpurgum, itinere, ut, quænam commodiſſima inſtituto ſuo eſſet, videret,

ret, Gieſſam elegit, & apud *Io. Henr.* MAIVM, Doctorem Theologum celeberrimum, tum Rectorem, nomen ſuum profeſſus, in album civium Academicorum relatus eſt. Addicebat ſe arti medicæ, cujus dudum ſummo ſtudio tenebatur, & cognita *Georgii Chriſtophori* MOELLERI, Medicinam extra ordinem docentis, fama, qua ob eruditionis amplitudinem eximiamque explanate docendi facultatem florebat, hujus diſciplinæ totum ſe tradere conſtituit. Hoc autem in doctorem ſuum ſingulare ſtudium effecit, ut brevi interjecto tempore Gieſſa diſcederet. MOELLERO enim anno ſequenti MDCCIII. Wezlariam evocato, ut ſummis Iudicibus Cameræ Cæſareæ a medicina eſſet, Noſter cum aliis quibusdam adoleſcentibus Medicinæ ſtudioſis doctorem ſuum ſecutus, per integrum fere quadriennium ab ejus ore pependit, & totum naturalis æque ſcientiæ, ac medicæ, campum eo duce emenſus eſt. Adſuevit etiam negotiis clinicis & medicinæ exercendæ, a doctore ſuo ad lectos ægrotorum adductus, ut aſſidere decumbentibus, obſervare morbos, & conſilia medica prudenter exarare diſceret. Neque aliis in rebus eo loco defuit ei aut occaſio, aut ſolertia amplificandæ eruditionis medicæ. Ad rem enim chemicam & pharmacevticam quod attinet, utebatur Wezlariæ hoſpitio peritiſſimi medicamentarii, cui non modo ad medicamentorum, ſimplicium æque ac compoſitorum, notitiam comparandam frequenter adhærebat, ſed etiam majoris momenti medicamenta, chemica præſertim, præparanti, oculos animumque curioſe ad omnia advertens, manum operamque ſociam commodabat. Notitiam ſtructuræ corporis humani ſedulo percipiebat tum ex anatomicis MOELLERI demonſtrationibus, tum a *D.* BARTHOLDO, Academiæ Gieſſenſis Anatomico, ad quem conferre ſe ſolebat toties, quoties ab eo ſectiones cadaverum publicas Gieſſæ inſtitui audiviſſet. Rei autem herbariæ ſtudium, cujus jucunditate jam tum ſe maxime affici ſentiebat, ita perſequebatur, ut, quotiescunque temporis

poris & anni ratio permitteret, hortos, prata, ſilvas & colles in agris vicinarum urbium perreptando, omnium generum herbas, quæ inveniri poſſent, colligeret ſolicite, & inſtruendo herbario, quod dicitur, vivo, diligenter exſiccatas aſſervaret, idque jam tum ad eam magnitudinem excrevit, ut plus quam duo millia herbarum contineret. Aliam proficiendi materiam Noſtro offerebant thermæ & acidulæ quam plurimæ, quæ in vicinia Wezlariæ ob eximiam aquarum ſalubritatem celebrantur. Ad has enim cum quavis æſtate magna nobiliſſimorum hominum multitudo, ſanitatis confirmandæ cauſſa, conflueret, ab iiſque haud raro MOELLERI conſilium de recto ſalutarique aquarum uſu requireretur, HEISTERVS, haud negligens talium rerum obſervator, præceptorem ſuum comitatus, ad ipſos fontes aquarum non ſolum earum naturam, & cauſas ſalubritatis exploravit, ſed etiam, quæ in quibusque morbis recte imperentur, qui cujusque legitimus uſus ſit, & quæ in eo victus ratio tenenda, qui effectus, & quæ converſiones valetudinis obſervandæ, accurate didicit, ejusque rei cognitione exercendæ medicinæ ſcientiam præclare auxit. Tot igitur tamque aſſiduis exercitamentis medicis HEISTERI factum eſt, ut quamvis mature Academia diſceſſiſſet, Academiam tamen Wezlariæ minus deſideraret. Ardens enim & indefeſſa ejus induſtria, quæ ſuo ſemper incitabatur inſtinctu, & quamlibet diſcendi opportunitatem arripiebat, quaſcunque in res incidiſſet, ſibi veluti ſcholam aperuit, nihil reliquit inexpertum, & nunquam niſi doctior diſceſſit.

Sed noſter amplius mox ſpatium requirere videbatur, quo excurret, & ingenium optimarum rerum ſtudioſiſſimum exerceret. Itaque cum in plerisque Medicinæ partibus, præſertim Anatome, Chirurgia, Botanice & Chymia, longius progredi, exteroſque audire doctores cuperet, ſuaſu præceptoris ſui & annuente patre, Belgium, illud bonarum artium domici-

micilium, adire conſtituit, & anno hujus ſæculi VI. ineunte æſtate, Mœni Rhenique flumine ſecundo devectus, luſtratis ſimul, quæ Rheno adjacent, celeberrimis urbibus, Lugdunum Batavorum venit, & Medicos ibi publice docentes, eorum ut ſibi voluntates conciliaret, ſalutavit. Cognito autem, Anatomen & Chirurgiam, quarum maxime ſtudio flagrabat, Amſtelodami Rvyschii & Ravii ſcholis multo magis celebrari, quam Leidæ apud Bidlovm, mutavit conſilium, & Amſtelodamum receſſit, ſtatimque adfuit Rvyschio & Commelino, botanicas auditiones in ſplendidiſſimo ejus urbis horto medico per æſtatem habentibus, Rvyschio etiam in demonſtrationibus anatomicis, quas tum canicularibus diebus extra ordinem exhibebat in partibus corporis humani ſingulis, ita quidem arte præparatis, ut vehementiſſimo calore cœli ſine faſtidio ſpectari tractarique poſſent. Eratque inprimis jucundiſſimum ſpectaculum adoleſcentis, qui ante annos aliquot mortuus, ſed pollinctura artificioſa inunctus, ſpecie & venuſtate tam admirabili apparebat, ut non mortuus, ſed vivus ſpiransque, & leni tantum ſomno ſopitus videretur. Publicis hiſce demonſtrationibus ad finem perductis, privatas aperuit Heistero aliisque rogantibus, quibus recenſum egit totius theſauri ſui anatomici, quem poſtea Ruſſorum Imperator Petrvs I. ingenti pecuniæ ſumma emit, & non ſolum exempla rerum arte præparatarum, ex animalium genere, ſtupendi pleraque operis, perluſtranda propoſuit, ſed etiam, quæ in quoque nova & notatu digna obſervaſſet, aut quæ a ſe primo inventa eſſent, enarravit. Heistervs præterea per otium in horto medico rariores, quas adipiſci poſſet, plantas ſedulo collegit, iisque herbario ſuo haud mediocrem acceſſionem comparavit.

Ravii tunc temporis inter Chirurgos & Lithotomos celeberrimum nomen erat, isque maxime in oſſium, muſculorum, nervorumque doctrina ſic excellere, ut Rvyschivs in ſplan-

chnologia, ferebatur. In his igitur rebus cum accuratius proficere cuperent quidam Medicinæ ſtudioſi, qui ſe Heistero adjunxerant, inſtitutiones anatomico-chirurgicas, centum argenteorum uncialium pretio, quod pro ſe quiſque ſolveret, ſibi a Ravio pacti, dimidium ſtatim didactri repræſentabant, ea tamen lege, ut ſibi non modo totam rem anatomicam in recentibus cadaveribus quam accuratiſſime demonſtraret, ſed etiam alia cadavera juſto numero procuraret, quibus ſecandis & perſcrutandis ipſi exercere ſe, ſuamque magis inſtruere ſcientiam, poſſent. Paullum vero inſtitutione progreſſus Ravius cum promiſſis ſuis minime ſtaret, neque ſolertem fidelemque doctorem ſe præberet, præterea ſumma ubique morum verborumque aſperitate offenderet, plerique auditores, in quibus & Noſter, magiſtri tam moleſti tædio affecti, & reliquæ pecuniæ jacturam facere recuſantes, abſoluta priore auditionum parte, diſceſſerunt, ſeque applicarunt ad Ruyschium, qui propoſitis ſibi iisdem conditionibus minime gravatus, deſideriis juvenum humaniſſima facilitate reſpondit, iisque non modo univerſam ſplanchnologiam tradidit, hæc enim deſiderabatur, ſed etiam cadavera, quotcunque requirerent, ad ſectiones privatim inſtituendas, e magno valetudinario Amſtelodamenſi ſuppeditavit. Hac igitur occaſione prudenter uſus Noſter, indefeſſa, & plane incredibili induſtria continuos integrosque dies per hiemem ad finem usque menſis Maii, anni MDCCVII. incidendis corporibus omnis ætatis atque ſexus conſumſit, omnem anatomes doctrinam denuo pertractavit & memoria defixit, quæ difficiliora eſſent, & Ravius oſtendere neglexiſſet, ductu optimorum ſcriptorum, & ſuo ipſe ſtudio, exploravit, varios denique Anatomicorum, Verheyeni maxime, errores, alia item ab aliis nondum cognita, aut non accurate explicata, notavit, quarum rerum haud pauca tum in Compendio anatomico, tum in Ephemeridibus Nat. Curioſ. deſcripſit.

Quan-

Quantum autem ex anatomicis exercitiis emolumenti ceperat, tantum eodem tempore e multis variisque operationibus chirurgicis proficere conabatur, non Ravii modo & Ruyschii, quos præcipuos duces ſequebatur, ſed aliorum etiam celebrium Chirurgorum, *Petri Adrianſon* Verduyni, ejusque generi Bordeli, Vallantii, Conerdingii, & aliorum, quorum ſibi multo ſumtu & labore amicitiam conciliaverat. His enim inſinuatus, adhibebatur difficillimis quibuſque & operoſis curationibus ſpectandis, quas illi in noſocomiis aliiſque locis haud raro ſuſcipiebant, eaſque privatim imitari in cadaveribus ſolebat, quo promtior manu habiliorque ad opera ejusmodi exequenda fieret. Neque vero hic ſubſtitit ille, ſed nullum ampliorem campum exercendæ Chirurgiæ, quam caſtra militum, ratus, ad exercitum Fœderatorum in Brabantia, qui tum in hoſtem movebat, menſe Iunio anni MDCCVII. per Antverpiam, Bruxellas, & Lovanium, profectus eſt. Lovanii celeberrimum Verheyenum, literis Ruyschii commendatus, ſalutavit, & publice docentem audivit. Privatim autem vario de rebus anatomicis ſermone collato, nonnullos errores in libello ejus anatomico ab ſe obſervatos modeſte indicavit, quorum ille pleroſque candide agnovit, ſed rem anguſtam domi, & penuriam librorum, quæ ſuis obſtaret conatibus, excuſavit. Lovanio relicto, apud exercitum aliquamdiu commoratus, Bruxellas rediit, ubi tum Britanni Batavique refertiſſima habebant noſocomia. In quibus quotidie cum præſtantiſſimis Medicis & Chirurgis caſtrenſibus, Amiando inprimis Anglo, & Crepino Batavo, verſatus, egregie ab iis, plurima curationum chirurgicarum genera ſpectando, profecit, eorumque permiſſu tum primum venæ ſectionis, aliorumque operum leviorum, periculum fecit, ut, his quaſi rudimentis firmatus, aliis gravioribus ſuſcipiendis habilem ſe redderet. Nec prætermiſit obſervare alia, quæ ab iis Medicis in curandis morbis internis fierent, & utilia ſibi ad medicinam proſpere exercendam vide-

viderentur. Reliquum temporis ſi quid eſſet, linguæ Anglicæ addiſcendæ, quod tum multa ſibi cum Anglis conſuetudo eſſet, & legendis optimis Chirurgiæ auctoribus, impendit, colligendis etiam, quæ inter ambulandum ſe offerrent, rarioribus herbis, quibus inſtructum theſauri ſui herbarii locupletaret.

Exeunte æſtate reditum parans, in itinere Gandavi Flandriæ valetudinaria caſtrenſia perluſtravit, & *Io.* PALFYNVM celeberrimum Chirurgum, convenit, Fleſſingæ autem & Medioburgi prægrandes in portu naves bellicas, aliaque notatu digna vidit, indeque pergens Lugdunum Batavorum venit, eo quidem conſilio, ut doctrina & recitationibus Medicorum ibi docentium, ad excolendum omnem diſciplinæ medicinalis fundum, ſe magis inſtrueret & confirmaret. Igitur a celeberr. PERIZONIO, tum Rectore Academiæ, inter cives receptus, aſſidua diligentia ALBINI ſcholas practicas, publicas & privatas, BOERHAAVII chemicas, item de viſu & morbis oculorum, recitationes, PETRI vero HOTTONI botanicas, frequentavit in horto medico ejus Academiæ inſtructiſſimo inſtitutas. Adfuit præterea BIDLOI ſectionibus cadaverum, *Friderico* DEKKERO ægros in valetudinario viſenti, & de cujusque morbo ferenti judicium, *Le* MORTIO demonſtrationes chemicas, & SENGVERDO experimenta mechanico-phyſica inſtituenti. Inter hæc ſtudio linguæ Gallicæ ductus, ut promtiorem eius facultatem aſſequeretur, hoſpitio & convictu hominis natione Galli uſus eſt. Neque minus ad mathemata adjecit animum, ſimulque vitro ſpeculari terendo & microſcopiis conficiendis operam dedit. Feriis excurrere ſolebat, ad nobiliores in vicinia urbes, ad prætoria villasque, magnifico exſtructas opere, videndas, & perluſtratis earum cultiſſimis hortis nova ſubinde herbarum rariorum ſpolia referebat. Vltrajectinam inprimis urbem, ob amœniſſimos hortos & viridaria celebrem, cum adiiſſet, plurimos ejus loci eruditos familiares ſibi reddidit, tum

apud

apud celeberr. LEYSDENIVM pulcherrimum rerum anatomicarum & chirurgicarum apparatum inſpexit. Amſtelodami autem RVYSCHIVM ſuum conveniens, cum ibi forte celeberrimum Medicum & Polyhiſtorem, *Theodorum Ianſonium ab* ALMELOVEEN inveniſſet, isque enixe HEISTERVM hortaretur, ut Harderovici a ſe, cum maxime Rectore Academiæ, & Collegii medici Decano, ſummos in Medicina honores reciperet, Noſter ſummo viro gratificandum ratus, fidem dedit, & menſe Majo Harderovicum profectus, habita prius publice diſputatione, *de Tunica choroidea oculi*, laurea Doctoris ab ALMELOVEENIO condecoratus eſt. Eos tamen honores, Lugdunum reverſus, aliquamdiu celavit, ut acroaſes iam a ſe cœptas ſine offenſione continuare & abſolvere poſſet.

Curſu autem ſtudiorum academico peracto, cum Anatomen & Chirurgiam, quarum maxime amore flagrabat, in Batavis videret minus accurate & perſpicue tradi, propter doctorum aut negligentiam, aut imbecillem ætatem, Amſtelodami ſedem figere & profiteri eas diſciplinas conſtituit, liberalem & officioſum ejus conſilii adjutorem nactus RVYSCHIVM, qui quaſi Collegam anatomici muneris HEISTERVM aſſumſit, cellam in valetudinario, ſectionibus aptam, conceſſit, & ut neceſſaria præſto eſſent cadavera, ſe curaturum promiſit, id tamen pactus, ut HEISTERVS rem anatomicam in recentibus cadaveribus, ipſe vero iisdem auditoribus in corporibus arte præparatis demonſtraret, &, quod e ſcholis iſtis rediret, honorarium utrique commune eſſet. Itaque compoſito negotio, comparatisque inſtrumentis idoneis chirurgicis, ineunte auctumno decem Chirurgis, natione Gallis, rem anatomicam ſermone gallico tradidit, mox etiam Germanis quibusdam ſcholas anatomico-chirurgicas aperuit, easque ad æſtatem usque anni MDCCIX. continuavit. Inter hæc animum applicuit ad diſciplinas mathematicas, eas maxime, quarum manifeſtior uſus in Medicina

eſſet, hortatore & duce uſus *Tiberio* HEMSTERHVSIO, Profeſſore tunc temporis mathematum Amſtelodamenſi, quocum multum verſabatur, quod per biennium in ejus ædibus habitabat, fierique eruditis ejus ſermonibus ſtudebat doctior.

Tentata docendi fortuna, ſic porro animum generoſo conſilio inſtituit, ut laudem, quantum poſſet, maximam Chirurgi exercitio conſummati aſſequeretur, reputans ſecum, quantum ſanitatis præſidium multis millibus hominum miſerorum in Chirurgia, uſu bene inſtructa, eſſet, & quam exiguus contra numerus, præſertim in Germania, excellentium Chirurgorum inveniretur. Itaque ut quam ampliſſimum ejus artis ſibi uſum brevi acquireret, iterum in caſtra belligerantium, tanquam in campum Martium, qui exercitationibus ejusmodi quam maxime pateret, ſe conferre ſtatuit, collectoque omni inſtrumento ſuo chirurgico ad exercitum Fœderatorum, qui tum Tornacum obſidione cinxerat, profectus eſt. Vbi litteris RVYSCHII ſui commendatitiis inſinuatus præfectis noſocomiorum caſtrenſium, ab his officio Medici caſtrenſis ornatus, eoque ſtatim in caſtris, apud Tornacum, & paullo poſt Aldenardæ, quo plurimi ſauciatorum Scaldi flumine devehebantur, egregie functus eſt, primario inter Batavos Chirurgo caſtrenſi *de* QVAVRE, qui reliquorum Medicorum operas ordinabat, ſolertiam & dexteritatem HEISTERI ſummopere laudante. Tornaco expugnato cum in eam urbem ſe contuliſſet, ut ædificia & munimenta ejus intus videret, incidit in BRISSALTII, qui Gallorum ibi Medicus fuerat, diſſertationem *de Cataracta*, ejusque novam de hoc morbo ſententiam intellexit, quam poſtea ſuis magis lucubrationibus ornavit. Brevi interjecto tempore pugna omnium cruentiſſima apud Malplacetum pugnata eſt, qua quidem Fœderati victores, ſed cum ingenti exercitus detrimento, diſceſſerunt, & præcipue Batavi, præter eos, quos cæſos magno numero amiſerant, quinque millia vulneratorum ex acie retulerunt. Hi cum maxi-

maximam partem Bruxellas deferrentur, & HEISTERVS una cum Chirurgo primario plurimiſque aliis eo abire juſſus eſſet, & multi denuo ſauciati ab Monte Hannoniæ, qui tum oppugnabatur, aſportarentur, Noſter in tanto vulnerum & fracturarum multitudine & varietate ampliſſimam materiam nactus experiundæ exercendæque medicinæ, quæ manu curat, multum in ea temporis trivit ad finem uſque Decembris. Multorum etiam militum, ex vulnere mortuorum, corporibus ſubinde uſus ad exploranda, quæ ſibi dubia adhuc viſa eſſent, reperit in oculo diſſecto militis defuncti, cataracta laborante, hoc malum non exortum a quadam pellicula, ſed ab humore cryſtallino opaco & turbido. Finita expeditione ejus anni, exercituque in hiberna reducto, Noſter rediit Amſtelodamum, & ſcholis ſuis anatomicis & chirurgicis, ſumma hiemis inclementia, ad finem usque Aprilis continuatis, plures VERHEYENI alucinationes annotavit, & tabulas ſuas anatomicas, jam tum cœptas, accuratius inſtruxit & locupletavit.

Cum Bruxellis adhuc ageret HEISTERVS officii obeundi cauſſa, in curanda vulneratorum valetudine, accidit, ut Norimbergenſis quidam Medicus KOENIGIVS, ad videnda noſocomia eo profectus, HEISTERVM, cujus ſcientiam anatomicam & chirurgicam multum prædicari audiverat, cognoſcendi cauſſa adiret, eumque ad petendam profeſſionem medicam in Academia Noricorum, morte *Iacobi Pancratii* BRVNONIS haud ita pridem vacuefactam, multis verbis hortaretur. Quanquam vero ille inter Batavos fortuna ſatis favente, & muneribus haud contemnendis, utebatur, nec defuturæ lautiores conditiones, commendatione fautorum, RVYSCHII maxime, videbantur, ſpes ſaltem erat e Medicina in opulentiſſima frequentiſſimaque urbe exercenda copias uberrimas, ampliſſimaque commoda adipiſcendi, re tamen accuratius penſitata, quietius vitæ genus moleſtiori, & certiora commoda incertis antetulit,

atque

atque hinc a RVYSCHIO, cujus patrocinium efflagitaverat, celeberrimo Norimbergenſium Botanico, *D.* VOLKAMERO, per hunc autem Curatoribus Academiæ Altorfinæ, commendatus, vere ineunte anni MDCCIX. collatam in ſe provinciam Anatomiæ & Chirurgiæ comperit. Prius autem, quam Altorfium concederet, æquor trajicere & ad Anglos proficiſci ſtatuit, ut celeberrimos in ea gente Medicos, & quæ apud eos utilia in re medica notatuque digna eſſent, propius curatiusque cognoſceret, venia itineris ab illuſtribus Academiæ Curatoribus rite impetrata. Itaque ineunte menſe Majo ejusdem anni in Britanniam devectus, nihil prius ibi habuit, quam ut præſtantiſſimos quosque in re medica viros notos ſibi & familiares redderet. Præcipue autem *Abrahamo* CYPRIANO, celeberrimo Chirurgo, adfuit, eumque calculi e veſica exſectiones ſubinde dexterrime perficientem, ipſo permittente, ſpectavit. Excellentiſſ. SLOANI magnum & incomparabilem rerum naturalium theſaurum, apud WOODWARDVM vero pulcherrimum apparatum lapidum figuratorum vidit, nec exiguum numerum ab eo muneri accepit. *Iacobi* PETTIVERI, celebris Botanici, prolixam in ſe voluntatem intellexit, & ab eo in ſplendidiſſimum hortum medicum Chelſeyenſem apud Londinum, aliaque multa loca, herbis & ſtirpibus rarioribus conſita, aliquoties deductus, multis etiam herbis, quas in remotiſſimis quibusque terris natas probe ſiccaverat, donatus eſt. Alius Botanici Londinenſis, RANDII liberalitatem, in communicandis ſecum variis graminis Anglicani generibus, expertus eſt. Innotuit etiam duobus Anatomicis, SYLVESTRO & BVSSIERIO, natione Gallis, qui religionis cauſſa e patria in Angliam profugerant; præſtantiſſimo autem Medico LAVATERO, Helvetio, qui Londini ſcholas anatomicas & chirurgicas habere ſolebat, familiariter uſus eſt, ejusque apparatum inſtrumentorum chirurgicorum, ut & ingenioſiſſimi Mechanici HAVKSBEI inſtrumenta mechanica affabre facta perluſtravit. Neque minus celeberrimum

NEWTO-

Newtonvm convenit, Præſidem Regiæ Societatis, cujus non ſolum conventui interfuit, a Pettivero introductus, ſed etiam notabilium & rariſſimarum mercium ærarium, ex omni naturæ theſauro locupletiſſimum, contemplatus eſt. Annotavit etiam, vidiſſe ſe ibidem virum tam immenſæ vocis, ut ſolo ejus ſono vitrum fractum diſſiliret. Præterimus merito alia, quæ urbs Brittanniæ primaria videndi obtulit, regias, curias, fora, caſtella, templa, armamentaria, bibliothecas. Horum enim nihil fuit, quod non curate cognoſcendum putaret. Sed quatuor menſium ſpatio jam in Anglia conſumto, viſis etiam duabus ejus regni Academiis, Cantabrigia & Oxonia, tandem inſigni librorum rariorum, inſtrumentorum, plantarum & foſſilium apparatu onuſtus, retro in Bataviam vela dedit menſe Septembri, & porro amicis ſuis, Amſtelodami & Lugduni degentibus, vale dicto, profectionem ſuam in Academiam Altorfinam maturavit.

Venit Altorfium ineunte menſe Novembri, ejusque die XI. a *Io. Iac.* Baiero Medic. D. & Prof. cum maxime Rectore, in collegium Profeſſorum introductus, quinto menſis proximi die orationem aditialem, *de Hypotheſium medicarum fallacia & pernicie*, habuit, quam Programmate, *de Veritatis inveniendæ difficultate in Phyſica & Medicina* publice indixerat. Scholas deinde publicas & privatas aperuit, frequenti auditorio, & omnibus medicæ artis diſciplinis continuo labore pertractandis, quamdiu Altorfii fuit, diligentiam ſuam & doctrinam facile approbavit. Sectiones cadaverum multa cum induſtria, & fortaſſe frequentius, quam antea factum fuerat, inſtituit. In exercenda autem medicina, tum ea quæ medicamentis, tum quæ manu curat, id brevi nomen adeptus eſt, ut initio quidem e vicinis locis auliſque Principum & Comitum, mox etiam e remotioribus regionibus, in auxilium morborum vocaretur, & paſſim curationes chirurgicas, difficillimas ſane, felici ſuc-

ceſſu perageret. Anno MDCCXI. primam Diſſertationem academicam propoſuit *de Maſticatione*, cujus veram rationem ex anatomicis & mechanicis fundamentis eruit, variorumque in ea explicanda errores annotavit. Quam contra cum exortus eſſet auctor quidam obſcurus & perſonatus, non conſultum duxit, convitiis ejus reſpondere, neque, ut ab aliis id fieret, permittere. Eodem anno, & ſequentibus, quatuor continuis Diſſertationibus egit *de Cataracta in lente cryſtallina*, iisdemque anno MDCCXIII. auctis unoque libello foras datis, novam duorum Gallorum, Brissoltii & Maitre-Iean, de cataracta ſententiam primum per Germaniam divulgavit. Quippe eum morbum non in pellicula quadam, in humore aqueo concreta, verſari, ſed plerumque in humore cryſtallino, claritate amiſſa, obſcurato evenire, multis peritorum hominum obſervationibus & experimentis demonſtravit, quanquam alteram ſuffuſionis cauſſam ſubinde extare poſſe, non plane diffiteretur. Huic demonſtrationi etiam illud addiderat, humorem cryſtallinum ad videndum non eſſe plane neceſſarium, adeoque in curatione cataractæ, ſalvo viſu, poſſe ſupprimi; præterea amavroſin, quam plurimi inſanabilem exiſtiment, haud raro ſanari poſſe, glaucoma contra, quod in opacitate humoris vitrei conſiſtat, curationem non admittere, Nactus eſt Noſter ſententiæ ſuæ vehementem adverſarium, Anglum ocularium, qui Pariſiis vivebat, Woolhvsivm, qui non ſolum Diario Eruditorum Gallico acerbam libri Heiſteriani cenſuram curavit inſerendam, ſed ipſum epiſtola contumeliarum plena laceſſivit. In utraque cum Heistervs rem totam convitiis agi, ſuamque ſententiam perverti peſſime atque corrumpi, animadverteret, defendit ſe *Apologia & uberiore illuſtratione ſyſtematis ſui de Cataracta*, anno MDCCXVII. edita, quam tamen Woolhvsivs iterum ſuperbo & amarulento ſcripto oppugnavit. Itaque demum Heistervs *Vindicias ſententiæ ſuæ de cataracta, glaucomate & amavroſi*, anno MDCCXIX. publicavit, eamque perſpicue

ſpicue declaratam eruditis ita approbavit, ut Woolhusii litem tantum de nomine fuiſſe, Heiſterum vero experientia optimisque rationibus niti, paſſim faterentur, uti ex Diario Trevultienſi, & Actis Eruditorum anni MDCCXXIII. tum e ſingularibus libellis *Antonii* Benevoli Florentiæ *t*), & *Antonii* Cocchi, Romæ *u*) ea de quæſtione editis, intelligere licuit. Quin ocularius Pariſienſis longo uſu experientiſſimus, *de Saint* Yves, edito anno MDCCXXII. libro *de morbis oculorum*, Heisteri ſententiam non ſolum palam adoptavit, ſed etiam contra Woolhusii iniquas cavillationes enixi graviterque defendit, celeberrimus autem Morgagnius, Anatomicus Patavinus, nova obſervatione, cum Heistero anno MDCCXXIV. communicata, denuo confirmavit.

Interea, dum hæc controverſia agitabatur, alias permultas diſquiſitiones eruditas inſtituit, aſſiduamque rei medicæ amplificandæ induſtriam variis ſcriptis comprobavit, quæ hoc loco ſingula commemoranda duceremus, niſi propoſitum eſſet, indicem omnium ſcriptorum Heisteri in calce hujus ſcriptionis accuratius deſcribere. Eminet tamen in iis, quas Altorfii elucubravit, Diſſertatio *de nova methodo curandi fiſtulas lacrymales*, qua methodum Anelii ab ſe primo in Germania feliciter tentatam, naturam item harum fiſtularum, & ſtructuram ductuum lacrymalium, cum idoneis huic morbo curando inſtrumentis, perſpicue deſcripſit; alia præterea *de vera Glandulæ appellatione*, qua veram ejus rationem, & quibus ſignis ab aliis corporis humani partibus diſtinguatur, expoſuit. Quæ doctrina poſthac in Compendio anatomico, ſecundæ tertiæque editionis, enucleatius propoſita, ita arriſit Nouguezio, Gallico novæ Inſtitutionis anatomicæ auctori, ut eam de verbo

Ppp 2 ad

t) Lettera d'*Antonio* Benevoli ſopra due obſervationi fatte intorno alle Cateratta in Fiorenze. 4t. 1722.

u) *Antonii* Cocchi de lente cryſtallina oculi humani vera ſuffuſionis ſede. 8v. Romæ 1721.

ad verbum in librum ſuum transferret, HEISTERO ne quidem nominato. Diſputavit præterea *de Valvula coli*, contra *Io. Bapt.* BIANCHVM, Anatomicum Taurinenſem, qui cum valvulam a *Caſp.* BAVHINO inventam, extare negaviſſet, Noſter eam non modo reperiri eo loco, quo eam BAVHINVS demonſtraſſet, aſſeruit, ſed etiam in ſtructura & uſu ejus ſingulare ſapientiæ divinæ documentum demonſtravit. Iisdem fere temporibus, quibus hæc ſcripta ſunt, principes ejus libri, quos ſolos ſufficere poterat nominaſſe, & quibus maxime celebritatem per omnes Europæ terras adeptus eſt Noſter, primum prodierunt, *Compendium anatomicum, & Inſtitutiones Chirurgiæ.* Illud e quatuor Diſſertationibus, publice defenſis, quibus omnem rem anatomicam, partibus ſuis diſtinctam, deſcripſerat, enatum, anno MDCCXVII, Chirurgia autem germanice anno ſequenti primum prodiit. Vterque liber, optimis utiliſſimisque obſervationibus refertus, brevibus temporum intervallis ſæpius ab auctore recognitus, emendatus, & multis acceſſionibus auctus, tanta orbis eruditi approbatione exceptus eſt, ut apud exteras Europæ gentes, fere omnes, ſæpius typis deſcriptus, & in alias linguas translatus ſit, in Academiis autem quam plurimis tum enchiridii loco recitationibus publicis ſubſtructus, tum Medicinæ cultoribus ad cognitionem anatomicæ & chirurgicæ rei recte percipiendam commendatus ſit, omniumque adhuc manibus teratur.

Inter hæc cum fama HEISTERI in dies creſceret, non defuerunt eruditi honores, qui meritis ejus deferrentur. Paucis enim annis, poſt quam Altorfium venerat, allectus eſt ſodalis Societatis Cæſareæ Naturæ Curioſorum, item Academiæ Regiæ ſcientiarum Berolinenſis, & poſthac pro inſtituto Societatis Cæſareæ permultas obſervationes Diariis ejus inſerendas curavit. Anno MDCCXIX. non ſolum Profeſſio medica in Academia Kilonienſi ei oblata, ſed etiam a Sereniſſima Poten-

tiſſi-

tiſſimaque Domo Brunſuico-Luneburgica Profeſſor Anatomes & Chirurgiæ in Academiam Helmſtadienſem vocatus eſt. Cui quidem clementiſſimo juſſui libenter obſequi paratus, hieme tamen inſtante, quod magnitudo itineris, cum uxore & liberis ſuſcipiendi, ea tempeſtate ſibi moleſtiſſima futura videbatur, ad initium uſque veris ſequentis anni remanere Altorfii ſtatuit. Interjecti autem temporis ſpatium in ſtudiis & negotiis eruditis præclare collocavit. Nam Diſſertationem medico-forenſem *de fœtu ex utero matris mortuæ mature exſcindendo*, diligenter elaboratam, publice defendit. Qua ante omnia demonſtrans, fœtum in utero, matre jam defuncta, aliquamdiu vivere, & propterea, niſi mature inciſo matris corpore educatur, aut perire ibidem, aut, quod horrendum, vivum cum matre ſepeliri, provocans deinde ad legem regiam, quæ mulierem gravidam, utero non ſecto, ſepelire vetat, monet Theologos, ICtos, & Medicos, ut in poſterum majorem curam horum fœtuum habeant, nec eos, neglecta, ut fieri conſuevit, ſectione, utero matris mortuæ ſtrangulari patiantur. Per idem tempus cum mulieri cuidam ingentem mammam, gangræna infectam XII. librarum pondo, expeditiſſima ratione abſtuliſſet, notabilem hanc mirandamque effectionem figura æri inciſa, & Diſſertatione ab auditore quodam ſuo elaborata, *de optima Cancrum mammarum exſtirpandi ratione*, deſcribendam curavit. Sectiones cadaverum publicas Programmate indicere ſolitus, extremis præſertim annis, quibus Altorfii vivebat, argumentum harum ſcriptionum ſumſit ab uſu Anatomes in Theologia, ſapientiaque Dei, cum ex univerſa corporis humani fabrica, tum ex ſingularum partium excellentia & uſu, demonſtranda, idemque inſtitutum poſthac Helmſtadii perſecutus eſt. Menſe Septembri anni MDCCXIX. cum Eichſtadii in horto Epiſcopali magnam Aloen Americanam florere audiviſſet, nonnullis Medicinæ cultoribus comitatus ad rarum illud & admirabile ſpectaculum profectus eſt, viſiſque ſimul

aliis rebus ejus urbis memorabilibus, iter Ingolſtadium flexit, ad inclitam Bavariæ Academiam, ubi a publicis Medicinæ Profeſſoribus, præcipue MORASCHIO, honorifice acceptus eſt, eodemque adjuvante Collegia Academiæ, bibliothecam, templa eorumque ornamenta, ſpeculam item aſtronomicam, SCHEINERI magni Mathematici obſervationibus celebrem, perluſtravit. Paullo poſt, quam Altorfium reverterat, inſtituta publice ſectione cadaveris, phoſphorum, qui res ignem concipientes, quaſcunque attigerit, illico inflammat, e cerebro humano præparavit, experimentumque ejus rei, admirantibus cunctis, qui adeſſent, felici ſucceſſu factum, in *Faſtis Academiæ Altorfinæ* anno MDCCXIX. menſe Novembri, relatum legitur.

Reſtant alia quædam induſtriæ ſtudiique HEISTERI, in excolenda rei medicæ ſcientia ſingularis, exempla, quæ ideo hoc loco commemoranda ducimus, quod ea Altorfii perficienda ſuſcepit. Primo autem loco huc referimus inſtructum theſauri herbarii, quem collectum & in ordinem redactum Altorfii primum adornare inſtituit. Etenim apparatu herbarum plantarumque, quas peregrinationibus ſuis eruditis antea magno numero collegerat, ex Altorfino, Norimbergenſibus, aliiſque locupletiſſimis hortis, liberalitate etiam VOLKAMERI, Botanici Norimbergenſis, mirum in modum aucto, & utcunque aſſervato, ejus demum ordinandi concinnandique hanc rationem ſuſcepit, ut, adjuvantibus nonnullis Medicinæ ſtudioſis, herbas vel ſingulas, vel plures ejusdem generis minores, chartæ puræ candidæque dimidiatis plagulis agglutinaret, ſinguliſque ſua nomina ad mentem *Io.* RAII & HOTTONIS, ſæpe etiam TOVRNEFORTII & RIVINI, adſcriberet, magnis denique voluminibus, e charta formæ maximæ compactis & adornatis, ſingula folia inſereret eo ordine, quem, *Io.* RAIVS Methodo ſua plantarum monſtravit. Quo theſauro digeſto, & velut in loculos ſuos diſpoſito, magnitudo ejus apparuit, cum amplius

ſex

ſex millibus herbarum, quibus conſtabat, capiendis ſex & ſexaginta magna volumina vix ſufficerent, quibus ſuccedente tempore ea acceſſio facta eſt, ut volumina alia haud pauca adjungenda eſſent. Præterea Altorfii omnium generum ſemina & fructus cœpit colligere, penumque inſtruxit rerum naturalium & raritate notabilium, in quam lapides congeſſit figuratos, conchylia, piſces, aliaque animalia in lapidem verſa, foſſilia item varii generis, & rei metallicæ ſelectiora exempla. Neque minus anatomicam ſibi ſupellectilem comparavit earum rerum, quas in ſecandis aut manu curandis corporibus notatu dignas reperiſſet, habuitque ſceleta humana cujuſcunque ætatis & ſexus, fœtus aut abortus omnium menſium, monſtra item, & varias corporis humani partes, forma inſolita aut aliquo damno inſignes, eaque omnia partim ceromate peruncta & indurata, partim liquore odorato condita aſſervavit. Denique vero, ne quid ſibi deeſſet facultatis ad ornandam rerum medicarum ſcientiam, cum in edendis figuris & tabulis æneis animadvertiſſet, chalcographi negligentia aut errore multa ſæpius perperam exprimi, quibus, abſente ſculptore, ſolo literarum ammonitu difficilius occurratur, HEISTERVS conſultum duxit, artem in æs incidendi Altorfii addiſcere, ut ea ope inſtructus ipſe apponere omiſſa, & corrigere depravata poſſet, nec neceſſe haberet tabulas æneas ſculptori emendandas remittere.

Poſtquam igitur Altorfii per decennium ſumma omnium exiſtimatione vixerat, anno hujus ſæculi XX. die II. Maji iter ſuſcepit Helmſtadium, & magno amicorum comitatu, qui abeuntem officii cauſa proſequebantur, longius ab urbe progreſſus, ad meridiem Norimbergæ interjunxit, indeque ſtatim per Bambergam & Coburgum & Academias Saxoniæ viam direxit, quas hoc itinere propius cognoſcere conſtitutum habebat. Itaque Ienæ WEDELIOS, FICKIVM, TEICHMEIERVM, HILSCHE-

RVM,

rvm, & præſtantiſſimum Mathematicum Widebvrgivm, Lipſiæ clariſſimos viros Boernervm, Rivinvm, Pavlvm, Schachervm, Ettmüllervm, Menckenivm, & Platnervm ſalutavit, Halis denique Thomasivm, Gvndlingivm, & Wolfivm convenit, nec omiſit cujuſque urbis bibliothecas & hortos ſplendidiores perluſtrare. Pervenit autem Helmſtadium die XIII. Maji, & re domeſtica aliquantum ordinata, ſalutatiſque Collegis, profectionem ſuſcepit Hannoveram & Guelferbytum, ad officium in utraque aula ſubjectiſſime faciendum, ſimulque ampliſſimas in utraque urbe bibliothecas vidit, & magnificum illud vereque auguſtum Serenissimi Dvcis prætorium prope Guelferbytum, quod Salinarum vallis dicitur, in eoque rerum rariſſimarum pretioſiſſimarumque gazam curioſo oculo ſpectavit. Inde reverſus & a S. R. Weisio, Doctore Theologo & tum Prorectore Academiæ, in collegium Profeſſorum introductus, menſe Iunio, Oratione aditiali *de incrementis Anatomiæ in hoc ſæculo* recitata, ſuperioribus viginti annis tantum ſcriptorum anatomicorum proventum, tantamque inventorum & emendationum rei anatomicæ copiam fuiſſe demonſtravit, quantam vix omnia retro ſæcula oſtendant. Eodem die cadaver maſculinum nactus, primas lectiones & demonſtrationes anatomicas programmate, *de Dei cognitione ex inteſtinorum craſſorum fabrica & uſu*, indixit, hiſce abſolutis publice ſcholas phyſiologicas, privatim theoreticas & practicas aperuit, ad quas proſcripto libello, *de Inventis anatomicis hujus ſæculi*, invitavit.

Quibus deinceps laboribus eruditis in Academia Helmſtadienſi perfunctus ſit, quibus porro inclaruerit ſtudiis, & quæ meditamenta exercitiaque ſuſceperit ad augendam ſalutis humanæ ſcientiam, longius hic repetere & enarrare non vacat, facileque e ſcriptorum ejus ſummario, quod hiſce paginis ſubjungimus, intelligitur. Orationes in laureæ Medicæ aliaque Aca-

demiæ

demiæ celebritate permultas habuit, eruditi amœnique argumenti, quamquam typis haud evulgatas. In his ea eſt, quam anno MDCCXXV. in publica Doctorum Medicinæ renunciatione, *de utilitate Medicinæ in Iurisprudentia* recitavit, poſtea publice diſputandi cauſſa propoſitam; & alia, pro more Academiæ noſtræ in ejus natali eodem anno dicta, *de potentiſſimæ domus Guelficæ meritis in rem medicam.* Quod argumentum pro devota Domui Guelficæ pietate ſua aliis deinceps orationibus, maximeque ea, quam extremam omnium ſuperiore anno in ejuſdem natalis ſolemni habuit, perſecutus eſt. Inter cetera autem meditamenta ornandæ rei medicæ, de Conringii Introductione in artem medicam ejuſque ſcriptores optimos, jam a Schelhammero ad annum MDCCXXXVII. continuata, novis a ſe acceſſionibus amplificanda, cogitavit, voluitque ei libro non ſolum recentiorum ſcriptorum ad noſtram ætatem ſupplementum, ſed etiam e veteribus adjicere haud paucos, a prioribus neglectos editoribus, totam autem libri doctrinam ſic ad optima recentiorum Medicorum ſcita confirmare, ut literatis Medicinæ ſtudioſis majorem utilitatem afferre poſſet. Sed hoc opus minus elimare & perficere potuit, aut negotiorum multitudine impeditus, aut aliena culpa retardatus. Molitus etiam *Catalogum plantarum circa Helmſtadium naſcentium*, non ſolum colligendis & deſcribendis iis ſubinde otium ſuum æſtivo tempore impertivit, & quaſdam rariores plantas delineari curavit, ſed alias etiam obſervationes botanicas & animadverſiones, Tovrnefortio & Raio emendando, literis mandavit, opportuno tempore editurus. Ab anno MDCCXXII. obſervationes barometricas, Mercurii variationes & tempeſtatum viciſſitudines annotando, ſingulis diebus inſtituit, eaſque in Annalibus Academiæ Iuliæ publicare conſuevit. Sectiones cadaverum humanorum, quoad munere Anatomico functus eſt, publice privatimque quam plurimas peregit, omnibuſque fere proluſionibus, quibus publice inſtituendas indixit, cognoſcen-

dam e ſingulis corporis humani partibus divini fabricatoris ſapientiam celebravit, ita quidem, ut a ſummo literatore, *Io. Alberto* FABRICIO, inter ſcriptores, qui veritatem religionis Chriſtianæ aſſeruerunt, cum laude referri mereretur *x*). Memorabilis inprimis ea ſectio fuit, quam anno hujus ſæculi XXII. in cadavere mulieris gravidæ inſtituit, quæ extremo graviditatis menſe, capite glande plumbea trajecto, occubuerat. Ad quod veluti rarum ſpectaculum cum magna hominum, illuſtrium etiam & peregre advenientium, multitudo confluxiſſet, HEISTERVS univerſum gravidæ mulieris, partui proximæ, habitum, quæque ad ipſum uterum & fœtum ſpectant, demonſtratione accurata explicavit. In aliis ſectionibus, quas privatim obiit ſæpiſſime, tam adultorum, quam infantum, ſingulari genere morbi aut violenta morte defunctorum, mulierum item partu difficili extinctarum, haud raro peculiares mortis cauſas obſervavit, quas perinde atque alia, quæ notatu digna reperiſſet, in Diariis atque Actis Naturæ Curioſorum commemorare ſolitus eſt.

Anatomici munus ad annum uſque MDCCXXX. geſſit, quo juſſu Sereniſſimorum Principum, Academiæ Nutriciorum, Medicinæ theoreticæ & Botanices provinciam ſuſcepit. Theoreticam anno MDCCXL. mortuo *Brandano* MEIBOMIO, Medicinæ Profeſſore primario, cum practica commutavit, retenta Chirurgiæ & rei herbariæ profeſſione. Cum Botanices docendæ officio cura ſimul horti medici demandata eſt, quam tanta cum laude geſſit, ut Academia in horto eo perpetuum monumentum induſtriæ & meritorum HEISTERI habitura ſit. Etenim admirabili plantarum, ſtirpium, fruticum arborumque copia conſitus, multaque arte, opere topiario & xyſtis exornatus, ædificiis denique varioque inſtrumento, ad culturam & conſervationem rei hortenſis neceſſario, paratus inſtructuſque eſt,

x) pag. 292.

eſt, ut admirationi voluptatique viſentibus ſit, interque præſtantiſſimos Germaniæ hortos habeatur. Ad eam copiæ ſplendoriſque amplitudinem perfectus eſt liberalitate & indulgentia Sereniſſimorum Academiæ Nutriciorum, ſed annitente & apparante omnia HEISTERO, qui nullis parſit laboribus, ut hortum quam pulcherrime exornaret. Anno MDCCXXX. horti cura ſuſcepta, cum vix ducentis inſtructum plantis reperiſſet, harum numerum intra paucorum annorum ſpatium ad aliquot millia auxit, idque teſtatum fecit edito ſubinde Catalogo plantarum, quas ſingulis annis in hortum intuliſſet. Iis porro anno MDCCXXXVIII. inſignis & maxime memorabilis acceſſio ejuſdem HEISTERI ſtudio facta eſt. Quippe Conſult. *Io. Henricus* SPRECKELSENIVS, Senatus Reipublicæ Hamburgenſis Secretarius meritiſſimus, egregium plantarum rariſſimarum apparatum, quas ex omnibus orbis terrarum partibus magno ſumtu arceſſitas, & viginti annorum ſtudio collectas aſſervaverat, rogatu HEISTERI adductus, horto Academiæ Iuliæ donavit, earumque tranſportatio CCC. amplius argenteorum uncialium impenſa conſtitit. Tantæ autem plantarum multitudini cum anguſtior horti area haud ſufficere, idemque aſperis Aquilonibus nimium expoſitus videretur, anno MDCCXXXIX. ſupplicibus a Sereniſſimo Duce & Domino noſtro CAROLO literis impetravit, ut, vendito eo, alius idemque amplior fundus, poſt templum St. Walpurgis ſitus, coëmtis quibuſdam ad amplitudinem ſpatii vicinorum hortulis, adornando horto medico pararetur. In hoc igitur, curante HEISTERO, non mediocri ſumtu, novum ædificium cum heliocamino, quo tenerum arborum nemus ab hibernæ auræ injuriis defenderetur, exſtructum eſt, ita quidem, ut non ſolum ſpecularibus Auſtro objectis plenum ſolem admittat, ſed etiam nova arte, ſiphonibus per pavimentum ductis, conceptum e fornacibus calorem, ad fovendas arbores plantaſque, ſalubri temperamento huc illuc digerat & miniſtret. Acceſſerunt in-

ſequentibus annis alia ad perfectiorem horti inſtructum, ædificata domus hortulani, ductus ante hortum murus, atque areis commode rigandis puteus apparatus eſt, ipſo HEISTERO expenſarum omnium rationes conficiente, quo annitente etiam anno MDCCXLIX. effectum eſt, ut a SERENISSIMO PRINCIPE pleno horto immunitas daretur.

Quantam autem Academiæ curis & laboribus eruditis utilitatem attulit, tantam ſane aliis exteriſque hominibus opis medicæ dexteritate. Nam medicinam operoſiſſime aſſidueque fecit, & Chirurgiæ maxime ſcientia & uſu nobilis in curandis corporis affectionibus malis, vitiiſque externis, operationes chirurgicas omnium generum, difficillimas haud raro & deſperatas, feliciter peregit, atque innumeros homines ſummis moleſtiis & cruciatibus liberavit. Quas cum ille ſemper ſua manu perficeret, dici non poteſt, quantam inde ſibi nominis celebritatem paraverit, & quæ aſſidue fuerint hominum infirmorum deſideria, opem ejus & manum medicam expoſcentium. Quippe non ſolum ab indigenis viciniſque ægrotis arceſſitus, ſed etiam in longinquas remotaſque regiones Principum illuſtriumque hominum literis evocatus eſt, plurimaque ejus generis itinera, & præter alia, Roſtochium, Bremam, Berolinum, Dreſdam, Byrutum, Vinariam, Geram, Suerinum, Hannoveram ſuſcepit, ut alios taceamus quam plurimos, e remotioribus locis, qui aut literis ad HEISTERVM datis conſilia ſibi medica expetierunt, aut, morbo ſic permittente, ipſi Helmſtadium commigrantes ejus curæ ſe crediderunt, quorum ſane ea frequentia fuit, ut raro aliquod tempus incideret, quo non aliquem peregrinum, ſanitatis cauſa ab HEISTERO recipiendæ, hic commorari videremus.

Cunctis officii partibus & vitæ ſuæ inſtituto ut apprime ſatisfaceret, indefeſſam operam adhibuit, rebusque ſuis omnibus, quod magnum perfectumque eſſet, ſpectavit, eumque

ſibi

ſibi & rei librariæ & varii inſtrumenti apparatum comparavit, qui ad medicinam, docendam æque ac exercendam, inſtructiſſimum redderet, & magnum conſummatumque Medicum & Chirurgum deceret. Bibliothecæ ejus, quam cum omni rei medicæ, tum anatomicæ præcipue & chirurgicæ locupletandæ adornavit, tanta fuit amplitudo, ut plus quam dena millia anatomicorum & chirurgicorum librorum complecteretur, quos variis exaratos linguis, & ex omnibus Europæ regnis multo labore magnisque ſumptibus conquiſitos, ſuis non ſolum, ſed & aliorum uſibus, artis medicæ ſtudioſorum, comparavit, ut inde incrementa medicinæ, & recentiſſima quæque ſubſidia, cognoſci & depromi poſſent. In his ſunt centum & ſexaginta Volumina Diſputationum academicarum, quarum Indicem accuratum confecerat, ut, quo quæque Volumine contineretur, ſtatim ſcire poſſet. Bibliothecæ tam amplæ inſigni ornamento fuerunt imagines aere expreſſæ celebrium Medicorum quadringentæ amplius, quibus alia haud minor copia tabularum acceſſit, Principum, illuſtriumque virorum, Theologorum, ICtorum & Philoſophorum vultus referentium. Inſtrumentorum autem, operibus chirurgicis & anatomicis inſervientium, quæ ſibi nitide affabreque facta haud exiguis impenſis comparavit, tantus apparatus fuit, quantus vix apud alium reperiatur. Theſaurus herbarius amplitudine memorabilis, & ordine elegantiaque conſpicuus, fortaſſe paucos ſibi pares habet, & nonaginta magnis Voluminibus conſtat, in quo, congeſtis maximam partem herbis, quæ unquam ex aliis orbis terrarum partibus allatæ in Europa, ſaltim in Germania Belgioque, viſæ ſunt, quidam veluti hortus orbis terrarum explicatur, oculos animumque intuentium utili jucunditate paſcens. Muſeum anatomicum, & rerum naturalium ærarium, quod Altorfii jam adornare cœpit, quavis data occaſione continuaque induſtria auxit, atque ita inſtruxit, ut permultis earum rerum curioſis & intelligentibus videndi ſui deſiderium injiceret. Magnum

denique, ad excellentiam doctrinæ medicæ, omniaque ejus incrementa cognoſcenda, ſubſidium habuit in frequentiſſimo ampliſſimoque literarum commercio, quod cum præſtantiſſimis quibuſque Medicis & Chirurgis, aliiſque eruditis viris, tam in Germania, quam in ceteris Europæ regnis, coluit, ex quo etiam utilitatem cepit, ut, quæ in quaque regione utilis inventio, aut nova acceſſio & emendatio doctrinæ medicæ, facta eſſet, mature reſciſceret, bonos novosque libros, & inſtrumenta recentius fabricata, acciperet, eaque omnia quam primum ad uſum ſuum conferre poſſet. Inſignem numerum doctorum virorum in Italia, Gallia, Anglia, Belgio, Germania, aliiſque regnis, recenſere poſſemus, quibuſcum HEISTERVS colloqui per literas conſuevit, ſi ea res & multum utilitatis, & nihil tædii habitura eſſet. Vt tamen fama Viri latiſſime evagata, ſingularisque apud exteros exiſtimatio, conſtet, aliquos ſaltem & celebriores viros e quavis gente commemorabimus. E Germania igitur nominaſſe ſufficiat *Gerard. van* SWIETEN, *Albertum de* HALLER, *Paul. Gottl.* WERLHOFIVM, *Chriſtoph. Iac.* TREW, *Io. Phil.* BVRGRAVIVM, *Io. Chriſt.* LISCHWITZ, *Franc.* ZIEGLERVM, *Abrah.* VATERVM, *Georg. Matth.* BOSIVM, *Mich. Matth.* LVDOLF, *Io. Arn.* TIMMERMANNVM, BERNERVM, STOCKHVSIVM, *Chriſt. Mart.* BVRCHARDVM. Ex Italia *Io. Bapt.* MORGAGNVM, *Iulium* PONTEDERAM, *Anton.* VALISNERIVM, *Angelum Attil.* TILLIVM, *Anton.* BENEVOLVM, *Petr. Anton.* MICHELOTTVM, *Io.* TARGIONIVM, *Ianum* PLANCVM, *Xaverium* MANETTVM, *Io. Franc.* SEGVIERIVM. E Gallis *Iacobum Benignum* WINSLOW, de St. YVES, PETITVM, *le* DRAN, MAVRANDVM, *le* CAT, *Antonium de* JUSSIEU. Ex Hiſpanis *Andream Garziam* VASQVEZ. Ex Anglis commemorandi *Ioannes* SLOANE, *Richardus* MEAD, *Guil.* CHESELDEN, *Iac.* DOVGLASSIVS, *Iſaacus* RAND, MARTINVS, *Humphr.* SIBTHORPE. E Belgio *Frid.* RVYSCHIVS, *Hermannus* BOERHAAVE, *Bernh. Sigfr.* ALBINVS, *Tib.* HEMSTERHVSIVS, *Io.* BVRMANN, *Io. Frid.* GRONOVIVS, *Io. Georg.* DV-

VER-

VERNOY, *Adrianus van* ROYEN, *Adrianus* VERDVYN, CLIFFORTIVS, *Io.* GRASHVYS, *Everh. Iac.* WACHENDORF, *Hieron. Dan.* GAVBIVS, *Io. Dan.* SCHLICHTING, *Io.* SERMESIVS. E Dania *Franc. de* FRANCKENAV. E Suecia *Carolus* LINNÆVS, *Io. van* HOORN. E Ruſſia *Ioſephus* WEITBRECHT.

Sic privatis non minus operis, quam publicis monumentis ingenii, fama HEISTERI & celebritate nominis longe lateque propagata, eveniebat, ut & exteri Principes ſuis eum commodare terris percuperent, inſignesque paſſim honores ei deferrentur. Nam haud multo poſt, quam Helmſtadium conceſſerat, tempore, Ruſſorum Imperator PETRVS I. eum in Academiam recens inſtitutam Petropolitanam vocavit, duo millia ſolidorum Ruſſicorum, annui ſtipendii loco, præterea hoſpitium, ligna & lumina gratis præbenda pollicitus, ſimulque pro bibliotheca ejus & theſauro herbario quatuor millia argenteorum uncialium obtulit. Anno hujus ſæculi XXV. juſſu Reverendiſſimi Würceburgi & Bambergæ Epiſcopi, magni & intelligentis artium literarumque exiſtimatoris, actum cum HEISTERO de munere Anatomici & Chirurgi in aula Epiſcopali ſuſcipiendo, delatis una Archiatri & Conſiliarii ornamentis. Propoſitum ei annuum ſalarium mille ſolidorum imperialium, cum congiario vini & frumenti uberrimo, permiſſaque facultas religionis Evangelicæ libere obeundæ & exercendæ. Porro autem Sereniſſimus Dux Holſatiæ anno MDCCXXX. eum ſibi depopoſcit ad locum Archiatri & Profeſſoris Medici in Academia Kilonienſi capiendum, quibus honoribus dignitas Conſiliarii Iuſtitiæ adjungebatur. Sed hiſce conditionibus, quamvis lautiſſimis & ſummorum Principum liberalitate dignis, minus ſollicitatus eſt, potiusque in fide & officio Sereniſſimæ Domus Guelficæ, cui ſe totum addixerat, manere decrevit. Quapropter Sereniſſimus Dux LVDOVICVS RVDOLPHVS, HEISTERI in ſe fidem remuneraturus, eum non ſolum acceſſione ſalarii lucu-

luculenta, ſed Archiatri etiam & Conſiliarii aulici dignitate, auxit, anno MDCCXXXIV. His Principalis indulgentiæ documentis alii acceſſerunt honores, judicio ſodalitatum literariarum in eum porro collocati. Fama HEISTERI, quæ finibus Germaniæ jam minus continebatur, dudum ad exteros evagata, anno MDCCXLVI. ſocietatem eruditam Londinenſem & Florentinam Botanicam adduxit, ut eum ſibi ſodalem adſcriberent. Eodem anno, defuncto Academiæ Helmſtadienſis Seniore, *Hermanno von der* HARDT, in ejuſdem dignitatis locum ſucceſſit, quem per duodecim annos ea exiſtimatione tenuit, ut nemo eſſet, quin Virum & ætate venerabilem, & meritis ornatiſſimum, quavis honoris ſignificatione proſequeretur.

Academicos honores, qui in orbem ire per omnes ſolent, octo & quadraginta annis profeſſorii muneris, compluries geſſit. Faſces Academiæ Altorfii quidem ſemel, Helmſtadii autem ſexies, nempe annis hujus ſæculi XXIII. XXIX. XXXIII. XXXVII. XLIII. & XLIX. tenuit. Aetate poſthac ingraveſcente, urgentibusque aliis negotiis, ejuſdem muneris, ordine redeuntis, bis ei gratia facta eſt rogatu ſuo. Decani Ordinis medici officio in Altorfina Academia quater, in noſtra quindecies, functus eſt, atque in eodem adminiſtrando inſignem numerum Candidatorum laurea Medicinæ decoravit, qui eo honore a magno HEISTERO ornari, magnam honoris ſui acceſſionem reputarunt.

Quantis autem famæ & honorum ornamentis, tantis rei domeſticæ præſidiis abundavit, matrimonio fecundiſſimo & artis uſu uberrimo etiam rei familiaris amplitudinem nactus, ut beatiſſimus haberi potuiſſet, niſi iniquius fatum felicitatem ejus plurimis liberorum mortibus attriuiſſet. Matrimonium anno MDCCXII. die XVII. Maji, Altorfii iniit cum *Eva Maria*, *Henrici* HILDEBRANDI, celeberrimi ICti & tunc temporis Pandectarum Profeſſoris publici, poſtea Anteceſſoris ibidem pri-

primarii, Sereniſſimi Ducis Sulzbacenſis & Reipublicæ Norimbergenſis a conſiliis, totiusque Academiæ Senioris, unica filia. Hanc uxorem recti exempli anno MDCCXLVIIII. mœſtus extulit, conjugium ejus ad ſuavitatem vitæ, & curam rei familiaris, per ſeptem & triginta fere annos, commodiſſimum expertus. Suſcepit autem ex ea decem liberos, *Henricum Laurentium*, *Eliam Fridericum*, *Catharinam Mariam Dorotheam*, *Dorotheam Mariam*, *Sophiam Mariam*, *Eleonoram Carolam Eliſabetham*, *Margaretham Catharinam Iuſtinam*, *Gottlibium Auguſtum*, *Dorotheam Fridericam*, & *Eleonoram Eliſabetham Wilhelminam.* Ex his duo filii in tenera ætate, quatuor filiæ, nondum anniculæ, deceſſerunt. Vnicus, qui reſtabat, filius, *Elias Fridericus*, anno MDCCXV. natus, quo majorem Patri voluptatem recto ingenio præſtantique doctrina creaverat, hoc acerbiore fato ereptus eſt, in maxima omnium exſpectatione, & in ipſis famæ, jam maturæ, primordiis extinctus. Nam pleno gradu ad paternam laudem graſſatus, &, variis artis doctrinæque experimentis editis, ab ipſo Patre Doctoris Medicinæ, & a Sereniſſimo Principe Conſiliarii, dignitate ornatus, ab Academia item Naturæ Curioſorum ſodalis aſſumtus, cum literario itinere totam fere Germaniam peragraſſet, abſens etiam Profeſſor Medicinæ Ordinarius & Collega Patris eſſet deſignatus, anno MDCCXL. die XI. Nov. Lugduni Batavorum præter omnium opinionem cardialgia periit, parenteſque ſuos in acerbiſſimum luctum conjecit. Majoris etiam filiæ, *Catharinæ Mariæ Dorotheæ*, anno MDCCLVI. Pater ipſe funus extulit. Quæ quidem Max. Rev. Viro, *Arnoldo Ioanni Friderico Hardingio*, Eccleſiæ, quæ Cellis eſt, Sacerdoti præclare merito, anno MDCCXXXV. nuptum collocata, ſed poſtero anno præmaturo mariti obitu viduata, & mox in domum recepta Patris, eundem primo avum fecit, filiam enixa poſthumam, porro etiam re familiari, præſertim poſt matris obitum, naviter adminiſtranda, Patri optatum ſenectutis ſubſi-

dium attulit, cum tamen tenui plerumque valetudine uteretur, tandem anno eo, quem diximus, febri ardente correpta diem obiit. Neptem ex ea natam, *Dorotheam Sophiam Fridericam* HARDINGIAM, Vir Experientiſſimus atque Ampliſſimus, *Guilielmus Fridericus* CAPPELIVS, Medicinæ Doctor & Profeſſor in hac Academia extraordinarius, vivo adhuc Avo ſibi deſponſam, paucis abhinc diebus domum duxit. Præter neptem ſuperſtites Patri duæ filiæ ſunt, *Sophia Maria*, & *Margareta Catharina Iuſtina*, quæ Viris excellenti doctrina & dignitate nuptæ, generis ſui ſtirpe domum paternam fulſerunt. Illa enim, anno MDCCXXI. nata, e matrimonio, brevi illo quidem, cum Illuſtri Experientiſſimoque Viro, *Io. Friderico* CRELLIO, Medicinæ Doct. & Profeſſore publico ordinario, quem anno MDCCXLVII. in ipſa Magiſtratus academici purpura defunctum, cum familia ampliſſima univerſa Academia graviſſime luxit, par liberorum tulit præclaræ indolis, *Mariam Catharinam*, & *Laurentium Florentem Fridericum*, quibus Avus mirifice delectatus eſt. Altera autem, *Margareta Catharina Iuſtina*, initum anno MDCCXLVIII. conjugium Viri Experientiſſimi atque Ampliſſimi, *Io. Guilielmi* WIDMANNI, Doctoris Medici, Reipublicæ Norimbergenſis Phyſici ordinar. & Academiæ Cæſareæ Naturæ Curioſorum Sodalis, eximiis virtutibus omnique laude matronali etiamnum ornat, nec minore ſtirpis ubertate, tres filios duaſque filias enixa, *Io. Laurentium Guilielmum*, *Margaretam Barbaram Iuſtinam*, *Chriſtophorum Iacobum*, *Claram Suſannam* & *Henricum Laurentium*, quorum tamen primus & poſtremus extincti ſunt. His igitur in ſtirpibus reſedit magni HEISTERI progenies, quæ quamquam ipſum nomen Heiſterianum, filiis immaturo fato interceptis, non retinet, tamen in reliqua hereditate optimam poſſeſſionem habet gloriam progenitoris ſui, quam ſi imitari factis & conſervare annitetur, nec Heiſteriano nomine videbitur ſua poſteritas defuiſſe.

Pro-

Proſperitate valetudinis fere continua uſus eſt, & vix uno alteroque morbo tentatus in vita, ſenectutem placidam vigentemque egit, artis ſuæ in propria valetudine curanda adeo non indigens, ut multis ante mortem annis medicamentum non guſtaverit. Præſens autem annus, ut plurimis aliis funeſtus, & vulgatis per homines morbis peſtilens fuit, Senem alias validum improviſo dejecit. Vt tamen ſtantem mori Imperatorem *Veſpaſianus* volebat, ita hic veluti in arena ſua mortuus, & cum alius ſaluti opitulari vellet, ipſe morbum interitumque invenit. Gravior annus ſub initium veris Seni noſtro tuſſim, deſtillationem, raucitatem & inſomniam attulerat. Interea ab ignoto quopiam, qui peregre advenerat, in vicum Regiæ Lutteræ proximum, qui Bornum vocatur, invitatus, ut ſibi male affecto opem manumque medicam præſtaret, cum ſe itineri ſtatim dediſſet, adventu ſuo tam ſe defectum viribus languentemque ſenſit, ut illico lecto decumbere, & inſtitutam curationem deſerere cogeretur. Accitus protinus Helmſtadio, ad opem operamque ægroto Collegæ commodandam, Vir Illuſtris & Experientiſſimus *Philippus Conradus* FABRICIVS, rationem morbi eventumque mortis HEISTERI ipſe tabulis mandavit, quas humaniſſime nobiſcum communicatas hoc loco interſerere conſultum duximus.

Morbus, qui venerandum Academiæ noſtræ Seniorem & totius literati orbis æternum decus, Illuſtrem HEISTERVM, *mortalium conſortio eripuit, erat febris catarrhalis maligna, qua is in vicinia noſtra, quum alius ſaluti conſulere vellet, correptus fuit, antea iam raucedine, tuſſi & agrypnia laborans. Aderat initio ſtatim huic febri, verſus noctem ſemper acerbiori, ſumma proſtratio virium, cum coryza affectioneque capitis vertiginoſa, lingua erat ſicca & muco flavo obducta, ac in ſura dextra erumpebat eryſipelas cum magna veſica, ulcus relinquente. In conſilium vocatus oppoſui huic morbo tam pulveres abſorbentes citratos, bezoardicos fixos & nitratos cum camphora, infuſumque quoddam*

pectorale, quam alia remedia analeptica, temperantia & bechica præſtantiſſima quæque mihi cognita, & alias in ſimili caſu proficua reperta, ſed incaſſum, viribus ætate & tot itineribus & laboribus exhauſtis, adeoque efficaciam medicamentorum juvare non valentibus. Quocirca factum fuit, ut reſpiratione & exſcreatione muci ſenſim difficiliori reddita, die XVIII. Aprilis hora V. pomeridiana hanc vitam, tanta cum gloria & totius generis humani bono tranſactam, relinqueret, & animam Deo redderet.

****

Deſignatio
Librorum, Schediaſmatum & Orationum
D.D. LAVRENTII HEISTERI,
omiſſis, ob paginarum anguſtiam, Diſſertationibus.

D*e veritatis inveniendæ difficultate in Phyſica & Medicina*, Programma Orationi aditiali præmiſſum, Altorfii 1710. 4t.

De hypotheſium medicarum fallacia & pernicie, Oratio in aditu Profeſſionis medicæ habita, ibid. 1710. 4t.

Laur. HEISTERI tractatio *de Cataracta, Glaucomate, & Amauroſi*, in qua multæ novæ opiniones & inventa contra vulgatas Medicorum, Chirurgorum, nec non Mathematicorum ſententias continentur. cum fig. æn. ibid. 1713. 8v. ann. 1721. ob defectum exemplarium denuo emendatior edita.

Apo-

Apologia & uberior illuſtratio ſyſtematis ſui de Cataracta, contra Woolhusii cavillationes & objectiones, itemque Pariſienſis eruditorum Diarii iniquam cenſuram. Altorf. 1717. 8v. Vid. *Acta Erudit. ann.* 1717. *p.* 267. *& Biblioth. Hall. Part. I. pag.* 64.

Vindiciæ ſententiæ ſuæ de Cataracta, &c. adverſus ultimas animadverſiones atque objectiones Diarii Pariſienſis eruditorum, ut & *Woolhuſii* ejusque aſſeclarum. Ibid. 1719. 8v. cum indice in tres hos libellos.

Epiſtola Heisteri Actis Erudit. Lipſ. an. 1719. menſe Ian. inſerta eandem controverſiam perſequitur.

Compendium anatomicum, quod Altorfii primum prodiit 1717. 4t. Iterum Altorfii & Norimb. auctius & correctius, cum figuris, 1719. 8v.

Verſio ejus Anglicana an. 1721. in 8v. edita eſt Londini, inſcripta: *A compendium of Anatomy* &c. *translated from the laſt Edition of* D. Laurentius Heiſter.

Eodem anno in germanicam linguam, ſed minus bene, & Auctore nihil ſubminiſtrante, converſum prodiit Vratislaviæ, in 8v. Poſtea etiam aliquoties Norimbergæ, cum tabb. æneis.

Latina editio ſecunda Amſtelodami recuſa eſt an. 1723. in 8v. una cum Oratione Heisteri *de Incrementis Anatomiæ in hoc ſæculo XVIII.*, itemque Programmate *de Inventis anatomicis hujus ſæculi*, Helmſtadii 1720. publicatis.

Gallice Pariſiis an. 1724. bis prodiit a diverſis auctoribus converſum, ſemel quidem ſub indice: *L' abregé anatomique de Mr. Laur. Heiſter.*, &c. *par un Chirurgien de Paris*; & iterum titulo: *L' Anatomie d' Heiſter, avec des Eſſais de Phyſique ſur l' uſage*

des parties du corps humain, par I. B. de la Faculté de Montpeiller, en grand 8. Relationes de his in *Diario erud. Pariſ.* 1724. *menſe Iulio & Auguſto*, leguntur.

Tertium latina editio evulgata eſt Altorfii, an 1727. Latine idem Compendium an. 1730. bis recuſum & Venetiis, ſemel quidem ad alteram editionem Altorfinam expreſſum, una cum Oratione & Programmate commemorato; & iterum juxta tertiam Edit. Altorfinam, in 8v.

Quartum prodiit latine, & auctius quidem, Altorfii, 1732. iterumque 1741.

Chirurgie, in welcher alles, was zur Wundarzney gehöret, nach der neueſten und beſten Art gründlich abgehandelt, und in vielen Kupfer-Tafeln die neu erfundenen und dienlichſten Inſtrumenten, nebſt den bequemſten Handgriffen der Chirurgiſchen Operationen und Bandagen deutlich vorgeſtellet werden, Nürnberg, 1719. 4. Auctior recuſa eſt anno 1724. & 1731.

Inſtitutiones chirurgicæ, &c. *Opus triginta annorum, nunc demum poſt aliquot editiones germanica lingua evulgatas in exterorum gratiam latine publicatum.* Cum tabulis æneis XXXVIII. Amſtelodami, 1739. duobus Voluminibus, 4t.

Secuta eſt editio quarta Chirurgiæ germanice ſcriptæ, præcedentibus longe auctior, cum tabulis æneis XXXVIII. Norimbergæ, 1743. 4t. Iterum ibidem recuſa 1747.

In Hiſpanicam linguam translata Chirurgia prodiit an. 1748., ſic inſcripta: *Inſtituciones chirurgicas, o cirugia completa univerſal, del Doctor Don Lorenzo Heiſter*, &c. *donde ſe tratan con la mayor claridad todas las coſas pertenecientes à eſta ciencia, tanto de las doctrinas antiguas, como de las modernas. Illuſtrada con gran numero de*

de laminas finas, y muy puntuales, que demueſtran al natural todos los mas preciſos inſtrumentos y operaciones chirurgicas &c. *Traducida de la lengua latina por* D. Andreas Garcia Vaſquez, *Cirujano de Familia de ſu Majeſtad, quien la dedica al Rey nueſtro Sennor. Tomo primera, en Madrid, por* Carlos Rey, *Anno de* 1747. *y Tomo ſegundo por D.* Miguel Franciſco Rodriguez, *Anno de* 1748. 4t.

Angli eam ſua lingua ſemel iterumque evulgarunt. Tertia editio hoc indice innotuit: *A General Syſtem of Surgery, containing the doctrine and menagement I. of Wounds, Fractures, Luxations, Tumors and Ulcers of all Kinds. II. Of the ſeveral operations performet on all parts of the Body. III. Of the ſeveral Bandages applied in all operations and diſorders. The whole illuſtrated with thirty eight Copper Plates, exhibiting all the Operations, Inſtruments, Bandages and improvements, according to the modern and moſt approved Practice &c. translated into English from the latin of Dr. Laurence Heiſter, Profeſſor of Phyſic and Surgery in the Univerſity of Helmſtadt* &c. *the third Edition, London MDCCXLVIII.* in 4t.

Laur. HEISTERI *Inſtitutiones chirurgicæ* latinæ, Editio II. prioribus longe emendatiores & auctiores, Tomi II. cum tabulis æneis XL. Amſtelodami, 1750. 4t.

Compendium chirurgicum, ſive Chirurgia parva, germanice, *Laur.* HEISTERI *kleine Chirurgie*, cum tab. æneis VIII. inſtrumentorum maxime neceſſariorum, prodiit Norimbergæ, 1747. in 8v.

Oratio *de incrementis Anatomiæ in hoc ſæculo XVIII.* publice dicta, cum Anatomiæ & Chirurgiæ Profeſſionem Helmſtadii ſuſciperet, d. XVIII. Iun. 1720. Guelferbyti. 8v.

De

De inventis anatomicis hujus ſæculi, Programma ad audiendam Orationem aditialem invitans. Guelferbyti 1720. 4t.

Index plantarum, quas hoc anno in hortum medicum Helmſtadienſem intulit. In calce *aliquot nova plantarum genera* conſtituuntur, atque ordinis, quo plantæ in horto diſponendæ ſint, deſcriptio promittitur. Helmſt. 1730. 8v.

Singulis annis ſequentibus 1731. 1732. & 1733. *Continuationem* dedit *Indicis plantarum*, quibus quolibet anno hortum inſtruxit. Cuique indici ſubjunxit *quædam plantarum genera*, ad plantas curatius diſtinguendas.

Compendium Inſtitutionum, ſive fundamentorum Medicinæ, Helmſtadii 1736. in 4t. Editio altera auctior & emendatior. Helmſt. 1745. in 4t.

Compendium Medicinæ practicæ, cui loco præfationis præmiſſa eſt Diſſertatio *de Medicinæ mechanicæ præſtantia*. Amſtelodami, 1743. 8v. Recuſum eſt Venetiis 1748. in 8v. Germanice verſum titulo : *Practiſches Handbuch*, prodiit Lipſiæ 1744. in 8.

Syſtema plantarum generale ex fructificatione, cui annectuntur regulæ de nominibus plantarum rite conſtituendis, a Celeb. Linnæi multum diverſæ. Helmſtadii, 1748. 8v.

Io. Henrici BVRCKHARDI Epiſtola ad LEIBNITIVM, *de Charactere plantarum naturali, quem partes earum genitales ſuppeditant.* HEISTERVS notas addidit, & præfationem, de BVRCKHARDI, *Ioach.* CAMERARII & *Ioach.* IVNGII egregiis in rem herbariam meritis, præmiſit. Helmſtadii, 1750. in 4t.

in 4t. & 8v. cum iconibus & deſcriptione duorum novorum generum plantarum, Burckhardiæ & Iungiæ.

Abrahami VATERI *Muſæum anatomicum*, quo artificioſiſſima ejus præparata anatomica, una cum obſervationibus ejusdem anatomicis & chirurgicis enarrantur, tabulisque XII. illuſtrantur. HEISTERUS rogatu Auctoris edidit, & præfationem præmiſit. Helmſtadii 1750. 4t.

Programma, quo iniquum Lipſienſium judicium de nova ſuarum Inſtitutionum chirurgicarum editione Amſtelodamenſi, in Commentariis novis de rebus in ſcientia naturali & Medicina geſtis, refellitur. Helmſt. 1752.

Mediciniſche, chirurgiſche und anatomiſche Wahrnehmungen, Roſtock, 1753. 4t. *Nebſt Kupfern.* Continentur hoc Volumine ſatis ſpiſſo obſervationes & experimenta curationum ad annum uſque 1721. facta. Reliqua alteri Volumini deſtinata in MSto reſtant.

Hæ obſervationes e Germanica in Anglicanam linguam translatæ, & ſplendida magnaque charta impreſſæ, prodierunt Londini, 1755. in 4t.

Deſcriptio novi generis plantæ rariſſimæ & ſpecioſiſſimæ Africanæ ex bulboſarum claſſe, cui in honorem atque ſempiternam memoriam Sereniſſimi Principis ac Domini, Domini CAROLI, Brunſuicenſium ac Luneburgenſium Ducis hodie regnantis, tanquam rei herbariæ ſummi promotoris & fautoris munificentiſſimi, *Brunſuigiæ* illuſtre nomen impoſuit. In qua

qua ſimul multæ Botanicorum quorundam hallucinationes indicantur & emendantur. Cum tribus magnis tabulis æneis hujus plantæ, coloribus naturalibus repræſentatæ. Brunſuigæ, typis Orphanotrophei, 1753. in fol. max.

Germanice prodiit hoc opus eodem loco eademque forma, 1755.

MEMO-

MEMORIA
V I R I

dum viveret

Experientiſſimi, Ampliſſimi, Præclariſſimi
Doctiſſimique

M. BONIFACII HEINRICI EHRENBERGERI,

Metaphyſices & Matheſeos in Caſimiriano academico Gymnaſio, quod Coburgi floret, Profeſſoris publ. ordinar. Pædagogiarchæ, & Collegii Profeſſor. Senioris, Illuſtr. Academ. Naturæ Curioſor. Collegæ nomine
Euclidis III.

die XXII. Februar. ann. MDCCLIX.
placida morte defuncti,
ex
Programmate funebri
Directoris & reliquorum Profeſſorum
depromta.

BRITISH MUSEUM NAT. HISTORY.

Theologum quemdam & nominis & eruditionis ſanctioris fama quam celebratiſſimum, & paucis abhinc annis defunctum, morti vicinum dixiſſe ferunt, ſe tres potisſimum ob cauſas quam lubentiſſimo lætiſſimoque animo ex hac rerum terrenarum caducarumque colluvione diſcedere, totidemque commoda, nullo pondere, quamquam prægrandiſſimo, æſtimanda, ex ſuo quam beatiſſimo obitu eſſe deportaturum. *Primum:* Se beata morte ab iſta peccatorum mole, qua, qui Deum ſincere cordateque diligunt, ſua cum maxima animi ægritudine triſtiorique affectu affliguntur, non ita multo poſt iri liberatum. *Deinde:* Fatis ſeſe humanis, iisque noſtra cumprimis ætate periculorum calamitatumque pleniſſimis, ereptum, ad diem iſtum non pervivere, Chriſtianis, quos eccleſia Romano-Catholica ſanctioris ſuæ ſocietatis communione duobus abhinc ſæculis, & quod excurrit, expulit, quovis fere malorum calamitatumque genere, bello funeſtiſſimo exorto, imminentem. *Denique:* Se ſe fragilioris corporis compagibus laxatum tandem aliquando ad illud beatiſſimarum mentium concilium atque felicitatem perventurum eſſe, cujus præſtantiam magnitudinemque ne cogitando quidem quis ſibi animo effinxerit, nedum eloquendo conſequatur.

Sentiat, per me licet, de media potiſſimum cauſſa, quod quisque velit, ſuoque utatur judicio. Qui enim temporum noſtrorum faciem animo perſpectam habet, rerumque noſtrarum præſentium non omnino neſcius eſt, hominumque noſtrorum impiam maximam partem vitam, immemoremque beneficiorum divinorum animum cum iisdem contulerit; nimium quantum etiam cauſæ fuiſſe intelliget celeberrimo huic Theologo, quare in ejusmodi inciderit cogitationem, cœlique noſtri intemperiem vereretur, non niſi gratia divina averruncandam.

Non difficile factu eſt intelligere, qui factum fuerit, ut,

dum animum ad vitam Viri celeberrimi, ex ſua ipſius ſingulari rariorique eruditione, pietate animique integritate ac probitate omni laudis genere quam digniſſimi, deſcribendam appello, in memoriam alius Viri non minori laude ex iisdem mentis ac animi ornamentis digni devenerim. Tanta enim utriusque & eruditionis celebritatis, & animi probitatis, & non fucatæ pietatis, & poſt obitum deſiderii eſt ſimilitudo, quanta maxima eſſe poteſt, neque ulla re differunt, quam diverſo ſtudiorum genere, quorum alter ſanctioris doctrinæ præſtantia excelluit, alter ſublimioris eruditionis mathematicæ laudibus aliis præſtitit. Præſtitit etiam utrique mori, quam longius temporibus intereſſe, non niſi atro carbone annalium monumentis inſerendis, prolisque poſteritati tanquam epochæ inſtar, multo calamitatum genere refertæ, commendandis. *Placita enim erat Domino utriusque anima.* Sapient. IV. v. 14. *At vero juſtus periit; nec eſt vir ponens ſuper cor ſuum; & viri ſanctitatis colliguntur, ut non ſit intelligens: nam propter malum venturum colligitur juſtus. Intrat in pacem, quieſcunt ſuper cubilibus ſuis, ambulans in rectitudine ſua. Ieſ. LVII.* v. 1. 2. Quæ ſane cuncta longe fient illuſtriora, dum ad ipſum hujus ſcripturæ generis propoſitum perveniemus, & B. denati Ehrenbergeri vitæ rationes enarrabimus.

Natus eſt Vir celeberrimus una cum ſorore gemella, *Maria Eliſabetha*, Orlamundæ A. R. O. MDCLXXXI. d. XX. Februar. patre *Andrea* Ehrenbergero, tum temporis Cantore & ſcholæ præceptore, poſtea megalo- & micro-Eutersdorffienſis eccleſiæ miniſtro, tandemque Diœceſeos Calacenſis Adjuncto; matre *Anna Catharina*, nata *Hupelia*, filia germana *Ioannis* Hupelii, centuriæ Vinarienſis inſtructoris. Quorum quidem optimorum honeſtiſſimorumque parentum omnis cura in eo fuit, ut, quam primum quidem fieri poſſet, recens nati gemelli ſacro fonte initiarentur, regenerationisque lavacro pec-

cato-

catorum ſordibus purgati, Chriſtiani cœtus gremio infererentur, eoque ſibi conſilio exorarunt ſacratioris hujus fœderis teſtes baptismique ſuſceptores, *Ioannem Bonifacium* REVTERVM, Diaconum tum temporis Orlamundenſem, *Ioannem Heinricum* BOETTIGERVM, Senatorem Ohrdruffienſem, (cujus abſentis vicem præſtitit *Chriſtophori Heinrici* LOEBERI, rerum ſacrarum antiſtitis, matrisque B. defuncti fratris conſanguinei filius natu maximus *Chriſtophorus Heinricus* LOEBERVS), & fœminam honeſtiſſimam, *Barbaram Weberam*, WEBERI, paſtoris & Adjuncti megalo-Euterſdorffienſis uxorem perdilectam.

Admodum duro & vitæ & primæ inſtitutionis initio uſus eſt B. EHRENBERGERVS. Præterquam enim, quod primo ætatis tempore non infirmioris ſolum tenuiorisque corporis affectione ac mollitudine fuit, ex eaque re plus una vice morti vicinus, verum etiam, quod optima mater præbebat, tenuisſimi nutrimenti partem ſibi ſoror gemella vindicavit; vix ac ne vix quidem unius ſemeſtris ſpatium illius particeps eſſe potuit. Infauſti enim in vicinia exorti incendii, quod perdilectorum etiam parentum domicilium opinione citius arripuerat, flammis noſtro EHRENBERGERO una cum ſorore gemella, ſacris bibliis unicoque cochleari non ſine magno vitæ periculo ereptis, conſternata terroreque perculſa mater ſatius eſſe duxit, alimentum maternum illi ſubtrahere, ne, quod prolis exoptatæ vitæ prolongandæ inſervire debuerat, mortem illi accelleraret.

Non ita multo poſt hunc omnium fortunarum interitum, etiamſi pater ipſius ſacro muneri megalo-Euterſdorffienſi, pago inter Orlamundam & Calam ſito, præfectus fuerat, attamen neque ex domicilii incommoditate, neque ex rerum domeſticarum afflictiorum anguſtiis tantum ſuppetebat, quantum ad optimum hunc filium inſtruendum primisque humanitatis principiis informandum ſatis erat. Quoinde factum eſt, ut, jactis

primis Chriſtianæ doctrinæ fundamentis, noſtro quotidie non per æſtatem ſolum, verum etiam perfrigida hyemis tempeſtate jam Calam, jam Orlamundam, dodrantis horæ intervallum a patrio domicilio ſitas, commigrandum fuerit, quo ibidem, quibus in ſcholis publicis ac privatis tenerioris ætatis pueri impertiri ſolent, primis humanitatis fundamentis, doctoribus *Caſparo Dan.* SCHEIZIO, Rectore ludi Calacenſis meritiſſimo, pariter ac *M. Sam.* MÜLLERO, plurimum Reverendo Orlamundæ Diacono, imbueretur; quorum tamen in ſtudio ex eo, quod ſibi artium liberalium magiſtri ſæpius commutandi fuerint, non parum ſibi moræ ac retardationis allatum fuiſſe, haud parum ſæpe ipſe b. Vir conqueſtus eſt. Tandem, quum annum jam decimum ſextum compleviſſet, dura hæc ac moleſtiarum plena peregrinatio ſcholaſtica finem ea re conſequebatur, quod provida parentum cura celeberrimo eum Lyceo Rudolphopolitano tradebat, inſtitutione *M. Michaelis* SCHWIMMERI, Rectoris, & *M. Io. Erneſti* MÜLLERI, Con-Rectoris, omni humanitatis ac politioris doctrinæ genere erudiendum. At enim vero neque hic ſine multo labore moleſtiarumque mole litterarum communiorum ſtudiis vacare potuit. Quem enim admodum adhuc exiguorum profectuum diſcipulum ultima ſibi claſſis ſecundæ ſubſellia vindicabant, medium illum in primanorum ordine collocaverant præceptores. Quemadmodum jam vero omnia, quæ ſibi acciderant, in uſum ſuum convertere b. Vir conſueverat: ita etiam hicce ſtudiis ſuis non ſatis accommodatus locus eo ipſo inſerviebat, ut meticuloſus aliorumque condiſcipulorum conſortii fugiens perpetuo ſeſe domi ac rerum ſuarum finibus contineret, quæque in litterarum profectibus deficiebant, indefeſſo pertinaciorique earum ſtudio, atque auxilio divino, ardentiſſimis precibus ſibi efflagitato, comparare ſibi atque compenſare allaboraret. Quo in curſu non parum ſibi adjumenti attuliſſe ſæpius prædicabat doctiſſimum ROSIVM, celeberrimum Medicinæ

cinæ Doctorem ac domicilii hoſpitem humaniſſimum, ſubſidio ſibi venientem ac litterarum ignorantiæ conſulentem. Biennio exacto, quum jam in eo eſſet, ut emergeret, quemque referre debent juvenes ſtudioſi, debitum illum ac convenientem e magiſtrorum prælectionibus perciperet fructum, iterum illi felicior hic ac expeditior ſtudiorum ſcholaſticorum curſus, modo aggreſſus, interrumpebatur. Finem enim eorum illi imperabat optimus parens, neſcio, quo conſilio ductus, ſatiusque ducebat, filium hunc perdilectum ſtudiis academicis ſublimiorumque ſcientiarum culturæ accingere. Commigravit hac mente Ienam, ſedem illam ac domicilium omnium ſcientiarum celeberrimam, ann. MDCXCIX. ſtudioſorumque academicorum albo d. XIV. April. inſertus eſt, Pro-Rectore Magnifico, *D. Georg.* SCHVBARTO, Hiſtoriarum ac Eloquentiæ Profeſſore, faſces imperii academici tenente.

Sanctioris doctrinæ culturæ animum conſecraverat *b.* EHRENBERGERVS, eaque mente ac conſilio primum vitæ academicæ annum omnem ſuam operam diſciplinis philoſophicis dedit, quibus rite, quodque ſatis eſt, perceptis, conſequentibus annis totum ſacratiorum litterarum curſum pertractandum adjunxit; quarum omnium ſcientiarum, verum quæ Theologum & præparare & conſtituere & exornare ſolent, Doctores ac Profeſſores, eosque longe celeberrimos habuit, in *Logicis* D. *Io. Paulum* HEBENSTREIT & D. *Io. Phil.* TREVNERVM, in *Metaphyſicis* & *Ethicis* pariter ac in *Theologia thetica* eundem D. HEBENSTREIT, in *Politicis* & *Theologia exegetica* jam dictum TREVNERVM, in *Ebraicis* D. *Io. Andream* DANZIVM, in *Chaldaicis*, *Syriacis*, *Samaritanis* & *accentuatione*, eaque & proſaica & metrica, *Io. Reinh.* RVSIVM, tum temporis Magiſtrum, poſtea S. S. Theol. & LL. OO. Doctorem ac Profeſſorem longe celeberrimum: In Iure Naturæ LVNGERSHVSIVM, id temporis Philoſophiæ Adjunctum, poſtea Paſtorem & Theologiæ Doctorem,

in hiſtoricis *Io. Iac.* SYRBIVM, eo tempore Philoſophiæ Adjunctum, poſtea logices ac Metaphyſices Profeſſorem celebratiſſimum. Artis diſputatricis duces ſibi elegit D. *Io. Iac.* MÜLLERVM, Moralium Profeſſorem, & privatos intra parietes BAIERVM ſeniorem, Philoſophiæ adjunctum; in phyſicis & mathematicis *Georg. Albertum* HAMBERGERVM, Phyſices ac Mathematum Profeſſorem longe celeberrimum. Mirum quantum fuit, quod ſeſe ex hoc ſtudio mathematico & utilitatis & jucunditatis percipere ſenſit vir beatus, eamque ob cauſam, quod ſibi reliqui eſſe intellexit in ſtudii theologici cultura temporis, totum id ad eximii hujus ſtudii mathematici diſciplinam conferendum eſſe duxit.

Poſt quatuor annorum ſpatium, ingenii exercitationibus ac ſtudiis academicis Ienæ conſumtum, quod venerabilis parens ceperat conſilium, noſtrum domum revocandi laboribusque ſacris accingendi, totum id B. LOEBERVS, ſacri cœtus Orlamundenſis antiſtes, commutavit, perfecitque, ut animum ad vitam academicam appelleret, quosque in quovis ſcientiarum genere non vulgares fecerat profectus, juventuti ſtudioſæ dicaret; cujus de conſilio ſibi magiſterii honores Doctorisque philoſophiæ gradum, celeberrimo HAMBERGERO Decano, & D. *Io. Iac.* MÜLLERO Brabeuta, conferri curavit. Habuit tum temporis, quo natura ferebatur humiliori fractiorique animo, qui erigerent illum rebusque ac exercitationibus publicis, quæ futurum academicum doctorem decent atque perficiunt, ſuſcipiendis adderent calcar; quorum numero alter erat beati contubernalis, *Georg. Phil.* BOEHEIM, Heidelbergenſis, vir de noſtro & induſtriæ & pietatis exemplo & concinniori expeditiorique ſtudiorum pertractandorum ratione inſigniter meritus, quique Paſtor primarius & Scholarcha Oehringæ diem ſupremum obiit, alterve, quem alterum ſuum Aſariam ſalutare vir beatus conſueverat, *Chriſtophorus Auguſtus* HEVMAN-

NVS,

NVS, S. S. Theologiæ D. & Profeſſor Gœttingenſis, vir, cujus nominis ac meritorum excellentiſſimorum memoriam omnes excipient anni conſequentes. Huic celeberrimo viro, quocum arctiſſimo amicitiæ vinculo ad cineres uſque conjunctus fuit, omnia, a Deo, omnium rerum datore cum diſceſſum fuerit, accepta referebat B. EHRENBERGERVS, feliciſſimoque hoc ſibi perſæpe prædicabat, factum eſſe auſpicio, ut contigua fuerint ſua ipſorum muſea, ex eaque re ſibi quovis die copiam eſſe factam, ſuum HEVMANNVM conveniendi, eumque doctiſſimum exercitatiſſimumque S. Scripturæ interpretem in lectione biblica ducem habendi. Quas creberrimas inſuper habere ſolebat diſputationes publicas doctiſſimus HEVMANNVS, amicum hunc ſuum ſæpius non ſolum ſibi opponentem adſcivit, excitavit etiam, ipſe ut periculum faceret, ingenii vires conquiſitusque eruditionis apparatus quid valerent; cujus amiciſſimis monitis conſiliisque ut morem gereret, ann. MDCCV. diſputationem *de Numeri denarii origine* conſcripſit, magnoque cum laudis applauſu feliciſſimoque conatu habuit. Quem jam vero ſibi & theologicæ & philoſophicæ eruditionis auctorem conſultoremque obtigiſſe gloriatus eſt, eundem & ſuaſorem & ducem peregrinationis in Hollandiam ſuſcipiendæ ſecutus eſt. Viam ſub auſpiciis divinis optimorumque parentum conſenſu ingreſſi ſunt ann. MDCCV. d. XXX. April. iterque ſuum per Franconiam, Francofurtum ad Mœnum, Darmſtadium, Heidelbergam, Manhemium aliasque Rheno & ſuperiori & inferiori adjacentes urbes celebriores fecerunt, usque dum tandem Hollandiam ipſam & fœderatum Belgium ingreſſis ſibi celebriores urbes, academias, bibliothecas viroſque & nominis & eruditionis fama inſigniores, aliasque res notatu digniores inviſendi copia facta fuerit. Quo per æſtatem facto reditum ſibi via, qua Hamburgum adeunt, per Saxoniam inferiorem parabant elapſoque Septembri menſe ſalvi & incolumes Ienam & reliquam patriam perveniebant.

Redux factus celeberrimum *Io. Franc.* BVDDEVM, S. S. Theol. Doctorem & Profeſſorem, quem virum de omni re ſacra & eccleſiaſtica inſigniter meritum ſibi interea Ienam arceſſiverat, audivit Theologiam moralem & Hiſtoriam eccleſiaſticam N. Teſtamenti exponentem. Adjunxit hisce laboribus theologicis Collegium Aſtronomico-practicum, curioſum & algebraicum differentiale, præeunte ſibi Celeb. HAMBERGERO, perpetuisque inſuper artis diſputatricis exercitationibus, & publicis & privatis in libros ſymbolicos, præſide Celeb. D. TREVNERO, miro ac egregio interfuit ſtudio; quibus omnibus diſciplinis ſatis abunde inſtructus ipſe initium fecit, aliis operam prælectionibus ſuis philoſophicis dandi, Præſidisque munere haud parum ſæpe non felici ſucceſſu perfungendi; qua etiam re concatenatisque laboribus academicis perfecit, ut ſibi inſpiranti nihilque opinanti ann. MDCCXII. in Facultate philoſophica, Adjuncti honores deferrentur, quibus ſe neque ineptum, neque indignum eſſe publica diſputatione, quam pro loco dicere moris eſt, *de Studio novitatis in Philoſophia*, demonſtravit. Anno conſequente diſputationeque *de novo Laternæ magicæ augmento* habita, ſuaſor illi ac impulſor fuit Celeb. Profeſſor HAMBERGERVS, Profeſſionis Mathematum, obitu Celeb. COELERI, Illuſtr. Caſimiriani academici, quod Coburgi floret, Mathematum Profeſſoris, vacantis, competendæ. Ante vero quam *Sereniſſimi* Illuſtr. Caſimiriani *Nutritores* ſententias de hoc munere deferendo compoſuerant, factum eſt, ut, quod tum temporis Hilpershuſiæ fundabatur Gymnaſium academicum, Erneſtino-Fridericianum, illius Profeſſor Mathematum & Logices pariter ac alumnorum inſpector vocaretur, hujusque muneris, ſibi a S. venerabili *Io. Franc.* BVDDEO oblati, capeſſendi cauſſa una cum illius Directore vocato, Celeb. *Gottliebio* STOLLIO, Hilpershuſiam profectus, non illius ſolum inaugurationi intereſſet, verum etiam poſtero die diſputationem *de Matheſi nobilibus digna*, reſpondente *Io. Phil. Ioſten a Ioſtheim*, Equite Franco haberet. Quo in munere perfungendo mirum ſane quantum eſt, quod & *Sereniſ-*

ſimorum

ſimorum Ducum ac *Principum juvenum*, quorum diſciplinæ mathematicæ inſtitutioni præfectus fuerat, clementiæ, Profeſſorum ac Collegarum, muneris ſibi rationibus conjunctorum, amicitiæ ac humanitatis, omnium ac ſingulorum auditorum pietatis, obſervantiæ ac obſequii, reliquorumque incolarum caritatis æque ac benevolentiæ quocunque tempore perſenſerit.

Anno MDCCXX. auſpiciis nutuque quam clementiſſimo *Sereniſſimorum* Illuſtr. Caſimiriani academici *Nutritorum*, Perilluſtris ac Splendidiſſimus noſtri Gymnaſii Scholarchatus Noſtrati Profeſſionem Matheſeos & Metaphyſices una cum Sub-inſpectoris alumnorum officio, morte b. *Io. Iuſt.* Bodenii derelictam detulit, quam venia tandem abdicandi adhuc quam optime adminiſtrati muneris ægre impetrata, a *Gottfr.* Lvdovico, S. S. Theol. D. & P. P. O. & Gymnaſii Directore inauguratus d. XII. Iulii Oratione *de Studii mathematici impedimentis* habita, bono auſpicio acceſſit.

Fuerunt id temporis, qui ex eo, quod nova hæc ſparta diminutum non ſolum ipſi ſalarium numerabat, laboresque contra ac muneris onera adauxerat, verum etiam b. Viro, qui Hilpershuſiæ quinque jam Profeſſores muneris loco præceſſerat, ultimum Collegii locum adſignaverat, ſecius hanc officii commutationem illi interpretabantur; at enim vero, quæ numinis ſupremi provida rerum humanarum cura eſt, perfecit illa rerum eventu, Illuſtr. Gymnaſio Erneſtino-Fridericiano ann. MDCCXIX. plene exauctorato, ut nihil plane b. Vir reliqui habuerit, quod ſibi exprobraret, multo minus vitio vertere poſſet. Neque, quem Illuſtr. Caſimiriani prætulerat locum, ſeſe non ita multo poſt demonſtravit, fortunarum ipſius ac rerum amplificationi non eſſe defuturum. Illi enim brevi poſt tempore alio vocato muneris rationes atque emolumenta non inſigniter ſolum adauxerunt ſalariique augmento exornarunt *Sereniſſimi Nutritores*, verum etiam, celeberrimo *D. Alberto Meno* Verpoortenio anno MDCCXXXI. Dantiſcum vocato, ce-

leberrimoque *D. Ioanne Conrado* SCHWARZIO, Alumnorum Inſpectore & Profeſſore, in ipſius locum ſurrogato, b. EHRENBERGERVM in celeberrimi SCHWARZII locum ſuccedere indulgentiſſime juſſerunt; cui quidem muneri tam diu magna cum laudis amplitudine præfuit, quoad anno MDCCXLVII. celeberrimo *Ioanne Martino* CHLADENIO, tunc Directore adjuncto, jam S. S. Theol. D. & P. P. O. in Academia Fridericiana Erlangenſi longe celeberrima, in ipſo Pædagogiarchatu ſucceſſit.

Habemus de beati viri præſtantiſſima eruditione, uberrima doctrina, ampliſſimis muneribus pariter ac eorum adminiſtrandorum ratione dexteriori. Sequitur, ut etiam de illius rebus domeſticis mentionem faciamus. Quam primum faſtidire videbatur ſocietatem conjugalem, illam deinde appetiit, minus tamen ſuo ipſius, quam optimi parentis arbitrio, conſilio & ſelectu, ſacroque ſibi connubio ann. MDCCXIV. d. VIII. Novembr. Megalo-Rutersdorffii conjunxit *Sophiam Eliſabetham* BEINHARDTINAM, virginem electiſſimam, filiamque *Io. Iuſti* BEINHARDTI, Sereniſſimo Principi Rudolphopolitano a conſiliis ſacris & aulicis adminiſtri, natu maximam. Perbreve temporis ſpatium hoc illi conjugii auſpicatiſſimi conſortio frui contigit. Qua enim optima hæc conjux infirmiori corporis affectione fuit, factum eſt ea, ut jam ann. MDCCXVI. Paſchatos die altero, octavo die poſt filioli partum, purpura alba & epilepſia uterina illi & fatis humanis eriperetur. Vti fluctus fluctum, ſic etiam malum mala hoc anno excepit. Obitu enim & fideliſſimæ matris & perdilectæ ſororis, natu ſecundæ, eodem anno e vita diſcedentium, expertus eſt, quanta malorum mole mortalium fragiliorumque hominum vita prematur, quotque quantæque ſibi in poſterum etiam hujusmodi calamitatum caſuumque triſtiorum varietates forſitan ſint exhauriendæ. Magis itaque neceſſitate paternoque officio adactus, ſuperſtiti filiolo fideliſſima matre proſpiciendi, & arbitrio optimi parentis, quam ſuimet ipſius, altera ſeſe vice ann. MDCCXVII. d. XXV. Maji matrimonio

monio conjunxit cum *Helena Dorothea Roſina*, electiſſima ſanctiſſimaque virgine & filia ſuperſtite *Iulii Nicolai* Ranisii, mercatoris Calacenſis honeſtiſſimi, & nepte *Georgii* Ranisii, Conſulis Calacenſis ampliſſimi. Vbi ex hac duas filias totidemque filios ſuſceperat, una tamen cum prioris matrimonii filio morte, tenerrima adhuc ætate, extinctos, illi hæc etiam optima conjux anno conjugii octavo, cachexia per biennium laborans, erepta eſt. Tertia itaque vice rebus ſuis domeſticis conſulturus, anno MDCCXXV. d. XIII. Novembr. Hanoviæ matrimonium iniit, cum *Anna Catharina Sophia*, filia natu minima *Io. Guilielmi* Rhvmbelii, ærarii principalis Hanovienſis conſiliarii meritiſſimi. Aſt proh dolor! nondum annus effluxerat, cum vinculum hoc feliciſſimum jam diſrumperetur. Anno enim MDCCXXVI. d. XXIV. Septembris, poſtquam optima hæc conjux filiolam pepererat, purpura alba extinguebatur.

Senſerat tunc Vir beatus ipſoque rerum uſu edoctus erat, quicquid jucunditatis habeat ſtatus matrimonialis, acerbitate cum eo nunquam non fere conjuncta longe ſæpius eſſe inferius. Sentiebat vero etiam muneris gravitate admonitus, ſeſe duobus liberis, ex altero & tertio matrimonio ſibi relictis educandis imparem eſſe, minusque expeditum, ex eaque re maximam ſibi ſubeſſe cauſam intellexit, quare novam ſibi rerum ſuarum domeſticarum ſociam quæreret atque adminiſtram. Duxit eo conſilio uxorem anno MDCCXXVII. d. XXV. Novembr. *Mariam Sophiam*, gente *Wolffhardtina* oriundam, viduam *Chiliani*, Doctoris Medicinæ celeberrimi, matronam præſtantiſſimam, vitæque quam deſideratiſſimi mariti maxima nunc cum luctus acerbitate ſuperſtitem. Vnicum tantum ex hac ultima uxore filium procreavit, primo trimeſtri, una cum filiola ex tertia uxore ſuſcepta, denatum. Vnicam itaque tantummodo filiam ſibi ſuperſtitem habuit, primam ex ſecunda uxore quæſitam, *Adelheitam Eliſabetham*, Domino *Ioanni Chriſtiano* Linckio, *Sereniſſimorum juventutis Principum* Saxo-Coburgico-Saalfeldenſ. Informatori, Illuſtr.

Illuſtr. Caſimiriani Academici Moralium Profeſſori celeberrimo, & Bibliothecario anno MDCCXXXVII. in matrimonium collocatam, verum jam anno MDCCLI. placida morte ablatam.

Delati tandem ſumus orationis nexu ad vitæ exitum, quo b. EHRENBERGERVS & nobis & rebus humanis ademtus eſt. Iam illi anno MDCCLV. tempore auctumnali raucitate infeſtato & publicæ & pædagogicæ prælectiones erant intermittendæ; quod tamen malum quum illi neque ſomnum quietiorem, neque ciborum cupiditatem appetentiorem abſtulerat, ea re vires corporis, quod adultiori conſtantiorique ætate natura firmius optimeque affectum habuit, eo usque collegit, ut non vocem ſolum reciperet, verum etiam muneris ſui officiis & prælectionibus ſaltem in Muſeo continuandis ſatis abunde idoneus redderetur; usque dum demum anno MDCCLVI. d. XX. Febr. Perilluſtris ac ſplendidiſſimus Illuſtr. Caſimiriani *Scholarchatus* ſatius conſultiusque eſſe duxit, Virum tot tantisque meritis pariter ac officiis exſplendeſcentem rude meritiſſima, ex eaque re ſine ulla Salarii & emolumentorum diminutione donare, remiſſionemque illi & animi & corporis, tot tantisque curis & laboribus pro ſalute & incolumitate Illuſtr. Caſimiriani nunquam non ſusceptis, defatigatorum, quam benigniſſime concedere. Hoc in otium collocatus, quicquid & mentis & animi habuit virtutis, totum id in æternæ animæ ſalutis comparatione ſibi ferventiori animi deſiderio expectatæ poſuit, nihilque eorum in præteritis reliquit, quibus, qui ratione utuntur & Spiritus S. conſiliis ſalutiferis obtemperant, veræ ſibi animorum beatitati proſpicere debent. Senſim denique pedetentimque omnibus corporis viribus labefactatis atque exhauſtis, animi vero & mentis corroboratis, roboreque ac virtute fidei ſuffultis, in maraſmum tandem ſenilem implicitus d. XXII. Febr. anno MDCCLIX. hora XI. nocte provectiori, placida quietaque morte, ſine ullo corporis dolore obiit, votorumque pietatis ſuæ damnatus, ad divinum illud ſanctorum animorum concilium cœlitumque beatorum cœtum commigravit, natus annos LXXVIII. dies duos.

De

Deſignatio Scriptorum
a beato
EHRENBERGERO
publici juris factorum.

Diſputationes Ienæ divulgatæ.

De numeri denarii origine, Reſpondente Franciſco Wilhelmo Stenglero, Heidelbergenſi, Ienæ, 1705.
De Polemoſcopio prior, 1709.
Poſterior eod. anno.
De temperamento Mathematico, 1710.

Adjunctus pro loco commentatus eſt:

De ſtudio novitatis in Philoſophia, 1712.
-- bonorum novatorum requiſitis, eod. anno.
Novum & curioſum Laternæ magicæ augmentum, 1713.

Hildburghuſiæ.

Diſput. de Matheſi nobilibus digna, Reſpondente Io. Phil. Ioſten a Ioſtheim, Equite Franco, 1714.
Progr. De ſtella, Magorum duce, 1715.
Diſp. hiſtorico-mathematica de infelici reformatione Pontificum in matheſi, 1717.

Programmata Coburgi publicata.

Die Vorrede vom Einfluſs derer Planeten, bey Recenſirung und Completirung des Ioh. Chr. Sturms ſogenannten lügenhaften Sternwahrſagerey, 1722.
De recentiori circa Cometas controverſia, 1721.
-- pluralitate mundorum, 1721.
-- ſcala ad matheſin, 1723.
-- vi imaginativa, eod. anno.
-- fluxu & refluxu maris ex ſententia Carteſiana difficultatibus nondum liberata, 1724.
-- maris reciprocatione ex ſententia P. Honorati Fabri, 1725.
-- cœlo ex luna viſo, 1725.

De cœlo ex Venere conſiderato, 1727.
-- -- Mercurio ac Sole obſervato, eod. anno.
-- aliquot novis Geometriæ Problematis in campi planitie inſtituendis, 1729.
-- cœlo ex Marte & Iove ſpectato, 1731.
-- Coſmica ex Iove continuata, 1733.
Beſchreibung der Experimenten, ſo mit der Luftpompe können gemacht werden, in Verſen, 1734.
De cœlo ex Iovis ſatellitibus & Saturno viſo, 1735.
De ſtudio inclareſcendi bono homine indigno, 1736.
De Cainane, Arphaxadum inter & Salam Bibliis Hebraicis omiſſo, a Luca vero interjecto, eod. anno.
Duo Progr. de Longitudine & loco in mari inveniendo, 1737.
Tria Progr. de nocte, 1738.
De artis pingendi cum ſcientia amicitia. 1739.
De ſpeculis quibusdam vitreis cauſticis, eod.
— — ex meniſco parandis, eod.
— — majori foco præditis, eod.
De radiorum per lentem vitream in ſpeculum connexum immiſſorum regreſſu, eod anno.
De radiorum in ſpeculum connexum convergentium reflexione ac prolongata unione, 1741.
De mediis Solis radios in longam diſtantiam colligendi, eod.
Ejusd. materiæ continuatio, eod.
De ſpeculo cauſtico ex meniſco ad quemcunque focum deſideratum aptando, 1742.
Pr. quatuor de deceptionibus opticis, 1742. & 1743.
Pr. de Camera obſcura & Teleſcopio reciproco, 1743.
Tria Pr. de deceptionibus dioptricis & catoptrico-dioptricis, 1745.
Pr. de fonte Heronis duplici, eod.
De amatrice lumen & ſcintillas ſpargente, eod.
Additamenta quædam ad regulas proportionum dupli & practicæ Italicæ, 1746.
De quibusdam novis problematibus geometricis, 1746.
Continuationes quatuor, 1747. & 1748.
De Tabulis ſtriatis, 1747.
Ejusdem ſupplementum, eod.
De operum divinorum perfectione in redemtione cognoſcenda, 1750.

INDEX

INDEX.

Aſteriſcus numeris præfixus Appendicis paginas indicat.

A.

Abſceſſus in abdominis cavo 363
— — linguæ, conf. angina
Acetoſella enteroceles remedium 168. 170
Acetoſellæ virtutes 169. deſcriptio ibid.
— — ex proventu copioſo pluviarum & inundationum præſagium 169
— — ſalis virtus in tollendis atramenti maculis 174
Acetum quomodo fit ex vino 133
— — tartarea corpuſcula continet ac ſimul igniculis refertum eſt 134
— — ingeſtum num ſanguinem reliquosque humores coagulet, an diſſolvat 134
— — num vermes contineat 135
Aceti natura examinata 133
— deſtillati vires *242
— vini vires egregiæ 132. 135. 136 noxiæ 137
— — vis reſolvens 411. antinarcotica & alexipharmaca ibid.
— — exhibendi modus 137
Aceti mangonium hujusque noxa 410
Achatinorum globulorum generatio *200
Acidularum Ruhlanarum examen & vires 260
Acidulis de Ubergenſibus diſſertatio *432
Aër purus & impurus quantum conferat ad valetudinem conſervandam & deſtruendam 387
— quomodo concurrit ad lapidum generationem *179
Aeris alcali volatile &c. vid. alcali aëris.
— color *257. quid *260. ſequ. qualis *262. unde *270. ſeqqu.
— qualitates phyſicæ *259
— gravitas & elaſticitas *259
Aeres Hebræorum eſt cedrus Libani *279
Aetati adoleſcenti ſalubres exercitationes *451
Aetiologia chemica (tract.) *449
Aethiopis antimonialis & mineralis vires 30. ſeq. *252. 254

Aetitæ definitio * 192. deſcriptio & differentia ac generatio * 193. 194
Aetites ſilicinus * 208 nota b.
Aetito-ammonites-bucardites * 195
Aetito-colites * 195. nota d.
Aetii ἀνεκδότων, progr. * 451
Aetius illuſtratus * 446. 449
Agarici mineralis character & indoles 304
Agrorum fertilitatem auget marga, ſterilitatem illis inducit argilla 304 ſequ.
Agrypnia, vid. Pervigilium.
Ague-tree * 286
Alberti (Mich.) memoria * 409. ejus ſcripta * 424. ſeqq.
Alcali aëris volatile cauſſa morborum malignorum 389. ipſius peſtis 390
Alcalinum ſal fixum in aceto repertum 133
Aldrovandi *Ulyſſ.* methodus cruſtaceor. teſtaceor. * 10
Alexipharmaca eſſentia * 249. 251
Alexipharmacum maximum eſt acetum 135
Alleluja, herba 70
Allii & ceparum copioſus in cibis uſus quotidianus reſolvit tumorem magnum in dorſo manus 215
Alni varia magnitudo in variis regionibus * 319
Aloidis plantæ character emendatus 150
Alvi conſtipationi vomitus ſuperveniens quibus remediis ſedandus 210
Alvi cruentæ remedium pulvis rhabarbari 24
— fluxibus omnis generis remedium 70. fluxus remedia * 245
— obſtructio letalis 208
— ſtrictura tenax 362
Aluminis uſus internus taxatur 40
Aluminoſi globuli Imperati * 214
Alvus cruenta in paſſione iliaca 384
— — in puerulis 23
Alvum ſolvit coffeæ potus cum lacte 179. fumus tabaci 188. liquor nitri fixi cum rhabarbaro 212. 213. conf. obſtructionum remedium.
Ammonis cornua gravida * 195. nota e.
— — — in globulis ſolidis incluſa * 216
Amygdalolithi * 221
Analepticum Boerhaavianum 115
Αναφωνήσεως (περὶ) progr. * 452
Anatomiæ uſus in Theologia programmatibus expoſitus * 485. 488. 490. etiam ſubtilioris, uſus * 463. practicæ utilitas 1 ſeq.
— (de) incrementis oratio * 488. 501. 502. 503
Anatomica præparata Ruyſchii laudantur * 473. Rauii ibid.
— — — — ſicca incruſtatione conſervans liquor ſeu vernix 251. alia compoſitio 252
Anatomicis inventis (de) * 488. 501. ſeq. 504
— in ſectionibus duabus obſervata mirabilia 362
— præparatis includendis & conſervan-

ſervandis maſſa alba, pellucida, duraque ex ſuccino 248. 250
Anatomicorum (de) adminiſtris, vermibus progr. *451
Anatomicum compendium Heiſteri *484. 501. ſeq.
— — muſæum Abr. Vateri ab Heiſtero editum *505
Anatomicus & chirurgicus apparatus Leysdenii laudatur *477
Anatomiſche Wahrnehmungen, conf. *Mediciniſche* &c.
Aneyryſma aortæ 16
Angina maligna in plures linguæ abſceſſus degenerans 299. inflammatoriæ cura *249. ſeq.
Anhuiba, arbor *289. 290
Anhuiba-miri *290
Anhuyba-peayba, arbor *289. ſeq.
Anhuypitanga, arbor *289
Anima rationalis ſequioris ſexus, in vehementem motum acta, vehementius corporis œconomiam turbat ac tempore graviditatis magis penſitabunda activiorque eſt 208
— (de) hominis rationali proprium domicilium ſuum generante &c. tract. * 425. de ejus virium differentia ſecundum hominum differentiam tractatus germanicus * 425
Animabus (conſideratio medica de) ſecundum differentiam corporis, ejusque ſtatus ſani, vel morboſi tractatus germanicus *425
Animalcula volatilia cum lotio excreta 168
Animalia conchyliorum *6
Animi vires poſt gravem cerebri vulnerationem alacriores & vegetiores 372. ejus vivacitas quo major eſt in puſillis, eo minus ut plurimum eſt corporis robur 206
Aniſi lignum *292. 307
Ankertrol 145
Anodyno-tonica mixtura 40
Anodynus liquor mineralis Hoffmanni, vid. liquor mineralis anodynus Hoffm.
Anonymi methodus cochlearum *130. teſtaceorum * 74. ſeqq.
Anthelminticum remedium 122
Anthropologia forenſis *449
Antimonialis æthiopis vires, vid. æthiopis antimonialis vires.
Antimonialium medicamentorum apologia *253
Antimonium fere totum in ſulphur converti poteſt *253. crudi vires ibid. ejus reguli medicinalis vires 29. 30. * 251. ſeq. Sulphur, conf. Mercurialis terra. Sulphuris aurati vires in pectoris oppletionibus 325. ejus tinctura liq. minerali anodino Hoffm. nupta, hæmorrhoides reſerat & diſcutit 22. ex ejus martialis reguli ſcoriis & oleo vitrioli, vitriolum martis dulciſſimum 253
Antipodragicum remedium eſt acetum vini 135
Antiquitatum Romanarum per Africam repertarum memoria oratione expoſita *452
Antiſpasmodicum remedium * 252. ex cinnabari 255

Aortæ anevryſma 16. inflammatio 17. ſuperficiei interioris morboſa compages 17
Apoplexia extinctorum veſicula fellea inflata 105
Apoſtemate clandeſtino ex rupto mors inopinata 125
Aqua eſt corpus electrigerrimum 92. nota *u.* quomodo concurrit ad lapidum generationem *180. ejus color varius unde *268 ſqq.
Aquæ bened. Bat. cum aqu. calcis vivæ mixtæ uſus internus 117
— frigidæ potus effectus mirabilis 212. ejus corpore calente potus, noxæ 168
Arbor americana ampliſſimis foliis &c. fructu pyriformi * 393. baccifera laurifolia aromatica &c. *391. camphorifera, vid. camphorifera arbor. canellifera * 368. canellif. indica *403. canellif. ex Surinama &c. * ibid. canellif. Taiwanica ibid. ſilv. Iaponica fol. minimo ibid.
— ex Florida ficulneo folio *286
— Maderaſpatana *399
— Virg. citriæ vel Limoniæ folio * 345. Biſhaminis folio baccata &c. *346
Arbores indicæ radicibus ſolum haud profunde penetrant *283. 319
Arborum varia magnitudo in variis regionibus * 319. folia vel perennia vel caduca ſecundum varias regiones *320
Archiatris (de) Medicis. cf. Medici Archiatri.
Ardor ventriculi, vid. ventriculi ardor.
Arenularum ortus *185
d'Argenville methodus teſtaceorum * 62 ſeqq. conchar. fluviatil. *127 terreſt. *129
Argilla agris ſterilitatem inducit 304 ſeq.
Argillacei globuli prægnantes *217
Argillarum indoles 303
Ariſtolochiæ rotundæ radicis uſus in extirpandis cerebri fungis 370
Ariſtotelis methodus teſtaceorum *6
Armoniaci ſalis virtus in febribus intermittentibus 360. in extirpandis cerebri fungis 370. ejus ſpiritus uſus ad cariem 94
Arteriarum (de) C. H. confiniis progr. *451. flexu progr. *451
Arthritis vaga juvenibus gravior 298
Articulatio maxillæ inferioris, vid. Maxilla inferior.
Aſæ fœtidæ vires in aſthmate ſimplici 21. ejus eſſentiæ vires *237
Aſcites, vid. hydrops.
Aſinini lactis circa uſum monita 202. uſus 12. 203
Aſphaltum in globulis lutoſis repertum *215
Aſthma letale ex podagra irregulari 1. 7. ejus remedium *316. ſimplicis & cachectici remedia 20. ſeqq. * 236
Atheromata prægrandia meſenterii 126
Atonia primarum viarum laborantes raro morbos exanthematicos ſuperant 380

Atra-

Atramenti maculas tollendi remedium 174
Atropæ ſeu ſolani furioſi virium expoſitio indicatur *434
Auditus ex catarrho turbati remedium præſtantiſſimum *235
Avellanarum uſus; quæ ſymptomata produxit *245
Aurantii floris ab illis citri differentia *328

B.

Balſama nativa in omni aquoſo ſolubilia reddenda 254
Barometricæ & meteorologicæ obſervationes Helmſtadienſes *489
Baſaltis, lapis *226
Belemnitæ gravidi *195. nota *a*
Belladonnæ baccæ comeſæ excitarunt ſymptomata graviſſima & fere letalia 216. & Phytolaccæ vires conveniunt quodammodo 217
Belloſti liquor laudatur, deſcribitur & emendatur 98
Benzoin, Benzoinum, Benzoinifera arbor, eſt Lauri ſpecies *345. ejus patria *346. 348. habitus *346. deſcriptio *347. fructus ibid.
— offic. *345. 397
Bergen *Car. Aug. a*, conchyliorum claſſes *1. ſeqq.
Betel, *Betre* arbor *378
Bezoar mineralis hiſtoria *208
Bilis copioſæ vomitus in febri lenta 385
Bitumen in globulis lutoſis repertum *215
Blatta, Germanis *Schwaben* 122
Bois de Canelle *297
Bolarium terrarum indoles 303
Borbonia, Lauri ſpecies *348. patria *349. character ibid. 351. a Lauro caroliniensi diſtinguitur ibid. ſeqq. varietas *350
Botanici horti Helmſtadienſis encomium *490
— ſtudii uſus in medicina *463
Boum lues, vid. lues.
Braunſtein 248
Breynii *Io. Phil.* methodus polythalamiorum *116. ſeq. echinorum *118. ſeq. teſtaceorum *57. ſq.
Bronchiorum ex cavo tubulus membranaceus rejectus 157
Browne *Patric.* teſtaceorum methodus *104 ſeq.
Brunſchwigiæ plantæ deſcriptio *505 ſeq. Heiſteri ſpecies 202
Buonnanni *Ph.* conchylior. methodus *15
Buch-Ampfer, *Buchbrod*, *Buchklee* 169
Burckhardi *Io. Henr.* Epiſt. de charactere plantarum naturali *504
Burckhardiæ plantæ deſcriptio *505

C.

Cachexiæ remedia 125. *237. febres intermittentes mox ſequentis cauſſæ & cura 64 ſeqq.
Cadegi indi eſt malabatrum *377

Caffeæ

Caffeæ circa uſum & abuſum adnotata 178
— potus cum lacte ſolvit alvum 179. ſedat cephalalgiam ex ventriculo ortam 179
Cahatte Coronde, cinnamomi ſpec. * 403
Calcariæ terræ indoles 303
Calcis vapores noxii 106. vivæ aquæ uſus ſingularis 117. vivæ aquæ cum aqua bened. Batav. mixtæ uſus internus 117
Calculi fellei 14 ægre ſolvebantur ſaliva, nec flammæ admoti ignem concipiebant ibid. eorum examen ibid. ſequ. conf. Chlolelithi.
Calculis renalibus ſociata podagra 4
Calculorum humanorum differentiæ 313. circa diſſolutionem experimenta 312
Calculus ex veſica fellea exſectus 218. ejus ſigna 219
Calibacha eſt cinnamomum * 368
Callimus, lapis, ejusque differentiæ * 194
Calor ſeu ignis quomodo concurrit ad lapidum generationem * 185
Calvariæ de baſi progr. * 451
— minerales Kircheri * 210
Calycina corolla, vide corolla.
Camphoræ maſticatæ uſus 212. ejus maſſæ ſpecies * 359. * 366. ex variis vegetabilibus produci poteſt * 359 ſeq. ejus vires * 240. ejus uſus in aſthmate cachectico 20. ſimplici 31. in hyſtericis 25. in variolis confluentibus * 169. ejus remediorum vires primariæ * 249. circa ejus uſum in feminis cautelæ 25. * 241. ejus & laudani opiati ana granum dimidium ſedavit vigilias 211. ejus arboris character * 340
Camphorifera arbor * 358. eſt Lauri ſpecies ibid. 361. ejus patria * 359. deſcriptio ibid. character * 340. * 366. mas & femina * 365. ejus & cinnamomi differentia ib. deſcriptio Boerhaavii * 366. Breynii * 360. Burmanni * 366. Cleyeri * 360. Commelini * 362. Grimmii 359. 366. Gronovii * 364. Heiſteri * 366. Hermanni ibid. Kæmpferi * 363. Ludwigii * 366. Milleri * 365. Rumphii * 366. Schæfferi ibid. Sammatrana * 359
Camphoriferæ arboris foliorum verruculæ * 363. 364
Cancer japonicus in glebis ſiliceis * 218
Cancer mammæ a cauſſis internis ortus feliciter quidem extirpatus, ſed in genitalibus rediens 230, conf. carcinoma.
Cancroſæ mammæ extirpationis variæ methodi 227
Cancrorum lapidum vires * 241. cum Ipecacuanha miſtorum * 245. 255
Canell de Matte, cinnamomi ſpecies * 403
Canella * 289. 367. 391. alba * 392. 404. alba Peruana eſt Winterana * 391. Browne * 392. ſive caſſia * 385

Canel-

Canellifera arbor, vid. arbor canellifera.
Canens articulate & diſtinctim virgo, ſermonis autem uſu deſtituta 117
Canis rabidi morſus remedium acetum 136
Capitis vulnus graviſſimum cum cerebri portionis jactura ſanatum 364 ſeqq. ejus vulnera unde ſæpius periculoſa 373
Capitonibus (de) ex laborioſo partu * 450
Capperoe Coronde, cinnam. ſpec. * 403
Caput Meduſæ 147
Carbonum a fumo productus ſopor aufertur aceto 136. candentium, quorum vapor minus noxius ſit 106. foſſilium in ſtratis globi reperti piſcibus & herbis prægnantes * 218. conf. prunarum vapor.
Carcinomatis mammæ remedium * 434. occulti generatio, ejusque curandi methodus nova 223. conf. cancer mammarum.
Carcinopus 225
Cardiaca gigantea ejusque character deſcribitur 52 ſeq.
Cardiaca remedia * 248
Cardiacum maximum eſt acetum vini 135
Carduelis, avis, pennis omnibus amiſſis per annum vegeta 339. avis hujus aetas ſumma ibid.
Cariei medetur ſal armoniacum 94
Carioſæ coſtæ ſequelæ 94
Carioſorum dentium remedium 191
Carlina multicaulis vel multiflora deſcribitur 175. ſilveſtris ardoris ventriculi remedium ibid.
Carpolithi * 221
Carrichterus (*Barthol.*) notatur 171. nota *o*.
Cartilagineæ concretiones in vena pulmonali repertæ 16
Carua & *Carau* eſt cinnamomum * 369. 371. 385
Caryophyllorum oleum ſedat dolorem dentium carioſorum 191
Caſcarillæ cort. eſſentiæ vires 26. 28. * 245. 247. ejus vis tonica * 236. laudatur in affectibus quibusdam pectoris 18 ſeq.
Caſſia vulgaris * 368. Lauri ſpecies * 385. ejus patria * 386. character ibid. aromatica lignea & Malabarica * 385. cinnamomea * 368. cinnamomea ſtrictiori folio ignobilior * 403. cinnamomea ſilv. Iavanica * 403 ſeq. cinnamomea Barbadenſium * 391. cinnamomea myrrhæ odore * 404 lignea communis officinar. Dale * 403. lignea laurifolia americana &c. * 404. lignea jamaicenſis * 391. lignea ſ. Malabarica * 371. lignea fuſca aromatica C. B. * 403. Malabaricæ deſcriptio * 386. 389
Caſtorei vires 403
Cataracta oculi 4. diſſertationibus expoſita * 482. 500. ejus ſedes * 479. 482

Catarrhalis infantum morbus truculentus graſſans 157
Catarrhus ſuffocativus inſtans convulſionibus ſolutus 325
Catſipiring Indorum, ſtirps 335
Catte-Coronde, cinnamomi ſpecies *403
Cedri Libani hiſtoria continuanda promittitur *280
Cedro branca *289
Cedrus Libani eſt Aeres Hebræorum *279
Cenchrites *222. eorum generatio *225
Ceparum & allii copioſus in cibis uſus quotidianus reſolvit tumorem magnum in dorſo manus 215
Cephalalgiæ paroxyſmis ex ventriculo ortis medetur coffeæ potus 179
Ceræ flavæ uſus internus proficuus 245. quomodo ea ad hunc actum præparanda 246 ſeqq.
Ceraſorum nucleorum ingeſtio copioſa quæ produxit mala 41. 45
Cerebri (de) incidendi methodo progr. *451. ejus fungus feliciter extirpatus 369. 370. læſio ejusque portionis jactura, ſanata *364. ex humano phoſphori præparatio *486. poſt ejus vulnerationem gravem ſanatam animi vires alacriores & vegetiores 372
Cerebro inhærens oſſis frontis portio feliciter extracta 368
Cereviſia cum lacte nupta prodeſt in dyſenteria 28 ſeq. *247. ſecundariæ cum cumino paratæ uſus in eod. morbo 345
Cervi cornu liquoris ſuccinati vires *234
Cete vigeſimus ſecundus *Th. Bartholini* 144
Chalcedoniorum globulorum generatio *200
Chalybeatum lac cohibet menſium fluxum nimium 211
Chamomillæ vulgaris florum infuſi vires in diarrhœis torminoſis, colicis doloribus, hyſtericis paſſionibus & puerperarum doloribus poſt partum 26. 27. *244. 246
Charletoni *Guil.* methodus conchylior. *12
Chemica expoſitio cauſſarum ſani & ægroti hominis (tract.) *449. experimenta quædam 253
China de china, vid. Peruvianus cortex.
Chinati clyſteres 212
Chirurgi Amſtelodamenſes celebres indicantur *451
Chirurgia infuſoria exploſa *153
Chirurgiæ inſtitutiones Heiſteri *484. 502 ſeq.
Chirurgicum compendium Heiſteri *503
Chirurgicus apparatus Leysdenii laudatur *477
Chirurgiſche Wahrnehmungen, cf. *Mediciniſche* &c.
Chlorax, Lauri ſpec. *398. excluditur *399. ejus patria, deſcriptio & character *398
Chloroxylum *398
Cholelithi & arte extracti & per alvum excreti 256. cf. calculi fellei.

Chordapſo (de) morbo progr. *451
Chronicorum morborum &c. vid. morb. chron.
Chymica, vid. chemica.
Cinnabaris virtus exaltata 255
Cinnamomum eſt mas & femina *365. 376. veterum & recentiorum an differat *376. ejus patria *369. 375. character *340. 370. 372. 375. 376. deſcriptio *369. ſeqq. ſpecies *370. ſeqq. 402. varietates *369. 376. 379. ejus & camphoræ arboris differentia *365. 376. ejus & caſſiæ *376. 390. five caſſia *385. eſt Lauri ſpecies *367. floridum *389. 403. Japanicum *405. ſilveſtris ſpecies *416. ſilveſtre Americanum Sebae *352. 357. 405. ſeq. ſilveſtre Barbadenſium *391. Peruanum eſt Winterana *391. ſeqq.
Citrei floris ab illis aurantii differentia *328
Clyſteres chinati 212
Coagulationum ſanguinis remedium *241
Coccalia Ariſtotelis *6
Cochlearum methodus *130. terreſtrium & fluviatilium methodus *108. marinarum *109
Cœli color qualis & unde *261. 263. ſeqq.
Cœliacus fluxus, ejus cauſſæ 37. cum diabete complicatus curatus ibid.
Coffea, vid. caffea.
Colicorum dolorum remedium 25. *244. egregium eſt cort. Peruvian. 360. 361
Colli inflammatio ad morbos externos relata *249. ſeq. ejus ſpaſmi aut rhevmatiſmi remedium præſtantiſſimum *235
Colon maxime coarctatum 361. de ejus valvula diſſertatio *484. conf. inteſtinum colon.
Color quid *259. ejus quadruplex ſenſus ibid. variæ ſenſationes unde *260. origo duplex *264. cœrulei origo *265. ſeqq.
Comatoſa in febri tertiana intermittente Peruviani corticis egregia virtus 360
Cometarum (de) influxu progr. *521. de controverſia recentiori circa illas progr. ibid.
Conceptionis ſignorum fallacia 390. 393. ejus ſigna certa 391. 393
Concharum fluviatilium methodus *127. terreſtrium *129
Conchylia & teſtacea diſtinguuntur *52. lapidibus rotundis incluſa *217. eorum claſſes *1. ſeqq. animalia *6. 82. umbilici *6. proventus copioſus 91. de eorum ordinibus methodica ratione conſtituendis *440. 450
Confetti di Tivoli *223
Conſanguineorum contagium 270
Contagium ex ſolis miaſmatis exhalationibus 270. in conſanguineis ibid.
Contuſionum remedium *241
Convolvuli ſpecies *Tembul* *378
Convulſio ſalutaris 324

Convulſiones ante variolarum eruptionem accedentes non ſemper periculo vacant 157
Convulſionibus ſolutus catarrhus ſuffocativus inſtans 325. hyſtericis & hypochondriacis medetur acetum 136
Convulſivorum motuum remedium 36. 248
Coralliorum patria *442
Corolla calycina *339
Cor grande 109. ejus conditio in hydrope pectoris reperta 16. ejus palpitatio 5. ſeqq.
Corneus lapis *226
Cornu Ammonis - Kugeln *216
Cornus mas odorata *297. 301. 302
Coronde eſt cinnamomum *369. 370
Corpore (de) delicti incerto medici ſecantis culpa *451
Cortex caryophylloides *404. Peruvianus vid. Peruvianus cortex. Winteranus *391. 392
Corundo - gauhah eſt cinnam. *374
Coſtæ carioſæ ſequelæ 94
Coſtarum ſuperiorum & ſterni ex morbo elevatio & eroſio ingens 358
Criminalem in conſtitutionem Carolinam medicus commentarius *425
Croci ſolis productio ſingularis 255
Crocorum metallicorum vitrificatio facilitanda 255
Crurum prava diſpoſitio cum ſpina bifida juncta 395. 396
Cryſtallifera matrix * 199. nota a.
Cryſtallini ventres *189
Cryſtallinus globulus & venter *198
Cryſtallinus humor ad videndum non plane neceſſarius eſt *482
Cryſtallorum formatio *182
Cryſtallus globoſa * 199. nota a. rupium priſmatica *204
Cucurbitularum vires in odontalgia 189
Culitlawan, cortex 199. nota a. *404
Cutis affectuum remedium 125
Cuurdo eſt cinnamomum *368
Cytiſi ſpecies 54

D.

Dawal - kurundu, cinnamomi ſpecies *386
Dawel Coronde, cinnamomi ſpecies *403
Declamatione (de) progr. *452
Degneri *Jo. Hartmann.* memoria *427
Delicti de corpore incerto &c. vid. Corpore (de) delicti incerto &c.
Delphinium Platani folio 185
Dentem evulſum largior hæmorrhagia octavo die ſequuta 83
Dentes bis regenerati 399 duo inciſorii ſuperioris maxillæ in fœtu recens nato obſervati 274. 278
Dentitione (de) ſecunda juniorum diſſ. *450
Dentium cariei cauſſa minus recte obſervata 178. 180. carioſorum remedium 191. vermes ibid. dolor, vid. odontalgia.

Diabetes exponitur 37. ſeq. cum fluxu cœliaco complicatus, curatus 37
Diæteticis (de) regulis longævitati promovendæ & adjuvandæ accommodatis tractatus *425
Diapnoicum remedium *255
Diarrhœa phthiſicis funeſta 75. ejus & dyſenteriæ initio an conveniat ſemper evacuans remedium *246. ejus remedium *316. bilioſæ remedium 27. ſeq. bilioſæ cum febri cura * 247. puerperarum remedia 25. 26. * 245. torminoſæ remedium 25. * 244
Diaſcordium Fracaſtor. cum rhabarbaro toſto mixtum laudatur in dyſenteria 71. 73. 75
Diluvii Moſaici effectus in lapides *227. ſequ.
Diorchis *195. nota d.
Diphyenes ibid.
Diuretica ſenioribus caute & parcius exhibenda 38
Dorſalis fiſtulæ hiſtoria continuata 94
Dreu- & Dreydiſtel 177
Dyſenteriæ definitio 341. anni tempus, quo graſſari ſolet ibid. ejus cauſa, tempeſtatis conditio 360. omnis generis remedium 71. ſeqq. ejus initio an ſemper conveniat evacuans * 246. cura 342. 344. remedium * 245. ſpecificum 340. novum 247. albæ cura *27. ſeq. *247. epidemicæ remedia 360. epidemicæ Neomagi graſſantis hiſtoria medica indicatur *433
Dyſpnœa a cauſſa externa 374

E.

Ebrios ſomno ſepultos excitat acetum 136
Ἠχείτης *194
Echinitæ in ſilicis igniarii cavitate *217
Echinodermatum methodus *120. ſeqq.
Echinorum methodus *118. ſeq. aculeorum methodus *126
Effervefcentiæ definitio *186
Ehrenbergeri *Bonifac. Henrici* memoria * 507. ſcripta in publicum edita *521
Ehretus *Ge. Dionyſ.* laudatur * 279
Electrica machina an curentur morbi *153
Electricæ virtutis perſeverantia in corpore electricitatis derivativæ 158
Electricitas, terræ motuum cauſſa 92
Elixir pectorale Wedelii laudatur in quibusdam pectoris affectibus 18 * 235
Embryo vix trimeſtris ſexto menſe abortu excluſus 400
Embryonis ætas non ſolum ex ejus, verum etiam ex placentæ magnitudine cognoſcenda 401
Embyanum Malabar. *399
Emmenagoga remedia gravidis nullum inferunt damnum utero rite conſtituto 393
Emulſio ſaponacea ſuaviſſima 254

Energia (de) naturæ tractatus * 426
Enhydros * 189. 191
Enorchis * 195. nota d.
Enoſtus Kircheri * 210
Enteroceles remedium 168. 170
Epidemici morbi, vid. morbi epidemici.
Epidemicus ſtatus, conf. Meteorologico-epidemicus ſtatus.
Epigaſtricus pulſus, vid pulſus epigaſtricus.
Epilepſia, ſcabie humida excitata, evaneſcens 264. ejus remedia varia 31. 32 ſeq. 36. 249. * 250
Ers Arabum, qualis arbor * 279
Eryſipelatis remedium 136. * 249. ſeq.
Evedexylon Americanum * 356. 357
Evonymo (plantæ) affinis &c. * 407
Euphorbii genus nondum ſatis definitum 58
Euphorbium cerei effigie ejusque flos deſcribitur 57
Exanthematicis in morbis lumbricorum proventus periculum funeſti exitus auget 207. veſicatoriorum uſus, vid. veſicatoriorum &c. conf. morbos exanthematicos.
Excreſcentiæ uteri, vid. uteri excreſcentiæ.

F.

Febre ex quartana perverſe curata oborta Leucophlegmatia 58
Febres continuæ & acutæ & acutisſimæ, contagioſæ, petechiis raro, frequentius utraque purpura ſtipatæ 154
Febres intermittentes mox ſequentis cachexiæ, œdematum ſeu hydropis incipientis cauſſæ & cura 64. ſeqq tertianæ & quartanæ cortice Peruviano non domabiles 155. quartanæ chronicæ ſenibus pernicioſæ 68
Febri quartanæ tumor pedum & abdominis ſuperveniens 382
Febribus in ardentibus & malignis remedium acetum 136. venæ ſectionibus noxæ * 256. in intermittentibus ſalis armoniaci vires 360
Febris catarrhalis malignæ epidemicæ hiſtoria 268. 388
— epidemicæ malignæ hiſtoria & cura * 255
— hecticæ remedium novum 248
— lentæ admirandum remedium naphtha nitri 384
— (de) petechialis cum cholerico-cauſodea complicatæ caſu notabili diſſert. * 432
— purpureæ, albæ, malignæ curatæ caſus ſingularis 354
— quartana iridis noſtratis & raphani ruſticani ſucco ſublata 383
— quotidiana intermittens in febrem quartanam mutata Cort. Peruviano curata 64
— — vehemens febrim acutam mentiens 67
— rheumaticæ purpuratæ cura * 248
— tertiana ex ira vehementi in con-

continuam ardentem tranſiens 349. comatoſa, vid. comatoſa febris.
Febrium remedium * 286
— claſſi adſcribitur dyſenteria 341. 342
— acutarum exanthematicarum remedium * 248
— intermittentium diuturnarum ſequelæ noxiæ 64
Fellea veſicula magna 108. magna, extenſa & vi quaſi inflata in apoplexia extinctis reperta 105. ejus calculus, vid. calculus ex veſica fellea exſectus. ejus hydrops, vid. hydrops bilioſus.
Fellei calculi, vid. calculi fellei.
Feminini ſexus anima rationalis, vid. anima rationalis ſequioris ſexus.
Femur absque externa violentia fractum 398
Ferrariæ plantæ generis character & ſpecies 198
Ferri minera concurrit ad formationem lapidum globoſorum *225
Fibram laxare & roborare quomodo poteſt unum idemque medicamentum 311
Fiſch-Schwulen, Nieren *218
Fiſtulæ dorſalis ſeu intercoſtalis rebellis hiſtoria continuata 94
Flatibus ex incarceratis morbi *240
Flatulentiæ remedium Eſſ. aſæ fœtidæ 22. *237
Flatuum incarceratorum remedia *240
Flavo (de) morbo progr. *451
Flores feminei ſine maſculinis fructum non perficiunt *337
Florum ſexum mutat cultura * 328 conf. * 332
Flos Indicus Ferrarii 199
Fœtu (de) ex utero matris mortuæ mature exſcindendo diſſert. *485
Fœtus ſitus nono graviditatis menſe 351. non nati pulmonum examen 351. judicium forenſe ex illis deſumtum fallax 352
— humanus biceps & bicorporeus ad pectora connatus 272. 280
Folia arborum vel perennia vel caduca ſecundum varias regiones *320
Foliorum glandulæ *338
Folium, & folium indum *377. ſeqq.
Fontis medicati Geislingenſis vires 96
Forenſis anthropologia *449
Frictionum effectus 10. uſus in leucophlegmatia 59
Frigus eſt ignis diſſipatio 134
Fungus cerebri, vid. cerebri fungus.
Funiculi umbilicalis humani pathologia, diſſert. *451

G.

Galactitarum formatio *182
Galbanetum Paracelſi dentium carioſorum remedium 191
Gallarum fumus necat tineas veſtium 191
Ganglii definitio 165. 166. de eo obſervationes variæ ejusque cita ſubitaque curatio duplex 159

Gangræ-

Gangrænæ remedium acetum 136
Gangrænoſæ inflammationis ſigna * 250. ſeq. remedium * 249
Gardenia, ſtirpis novum genus 339
Gauch-Klee 169
Geislingenſis fontis medicati vires 96
Gemellarum altera hernia umbilicali prægrandi nata 283
Gemmarum (de) ordinibus, verbis C. Plinii Sec. progr. * 451
Gentianæ rad. eſſentiæ vires 26. * 245
Geodæ * 189. eorum definitio, origo, differentia * 196. 209. nota b.
Geſneri *Conr.* methodus teſtaceorum * 9
Gladiolus Indicus Moriſ. 199
Glandulæ in ſtirpibus 333. in foliis * 338
Glandulæ (de) vera appellatione differt. * 483
Glanduloſis in partibus menſtrui fluxus ceſſatio vel perturbatio maximas excitare poteſt mutationes 230
Glaucomatis oculi ſedes * 482
Globuli argillacei & lapidei prægnantes * 217. lapidei ſolidi eorumque ſpecies * 216. lapideorum generatio * 220. achatinorum & chalcedoniorum ibid. ſiliceorum * 203
Globulus cryſtallinus * 198
Gravidæ nono menſe mortuæ cultro anatomico examinatæ hiſtoria 350
Graviditas & partus felix non obſtantibus prægrandibus meſenterii atheromatibus 126
Graviditatis tempore anima magis penſitabunda activiorque eſt 208
Gryllus *Jonſtoni* 122
Gryphites lapidibus caſeiformibus incluſi * 217
Gualthieri *Nic.* teſtaceorum methodus * 71. ſeqq.
Gummata in omni aquoſo ſolubilia reddenda 54

H.

Hafgufa, animalis ſpecies 144
Hafgufe, balænæ ſpecies 147
Halaur, Lauri ſpecies * 465
Hammites * 222. eorum generatio * 225
Haſenklee 169
Hæmorrhagia largior dentem evulſum octavo die ſequuta 83. uteri ſingularis 127. narium frequens ſalutariter ſuppreſſa 321. eadem ſalubre naturæ molimen ibid. ejus in variolis varia prognoſis 270
Hæmorrhoidibus (de) tractatus * 425 earum theoria Ludwigii 23. earum reſerationis & diſcuſſionis remedium 23. * 239. cœcarum conſectaria 68
Hæreditaria a diſpoſitione variolarum indoles 270
Hebenſtreitii *Jo. Ern.* memoria * 437. teſtaceorum methodus * 52. ſeq. turbinatorum teſtaceorum methodus * 113. iter in Africam ſeptentrionalem & occidentalem * 442
Hecticæ febris remedium novum 248

Heiſteri

Heiſteri *Laur.* memoria *453. controverſia cum Woolhuſio *482. ipſe chalcographiam exercuit*487
— *El. Frid.* elogium *497
Hepar inſolitæ magnitudinis 108
Hepatici fluxus remedium 71. 80. 81
Hepatis abſceſſus ſanatus 256. corruptio in aſcitico 15
Heracantha ſ. Carlina 175
Herba Ruga ſ. Carlina 175
Herbarium vivum Johrenii, vid. Johrenii herb. viv. conf. Plantarum collectarum theſaurus.
Hernia incarcerata cum teſticulo ſphacelato 109. curata 117. incarcerata exulcerata & curata 41. ſeqq. umbilicali prægrandi nata gemellarum altera 283
Herniæ incarceratæ repoſitio 41
— inteſtinalis remedia interna 168. 173
Herpes eſthiomenus 358
Hippomanis vires 36
Homine (de) ſano & ægroto carmen *449
Hominis ſani & ægroti cauſſarum expoſitio chemica *449. recens nati anatomia repetita *451
Hornſtein *426
Horti botanici Helmſtadienſis augmentum & emendatio *490. ſeqq.
Horven, animalis ſpecies 145
Humor cryſtallinus, vid. cryſtallinus humor.
Hydatides in ovario prægrandes 347
Hydrargyri (de) uſu interno ad mentem recentiorum diſſ. * 450
Hydrocephalus cum ſpina bifida conjunctus 395. 398. memoriam atque ſenſus internos externosque non læſit 399
Hydropis incipientis febres intermittentes mox ſequentis cauſſæ ac cura 64. ſeqq.
Hydrophobia ex belladonnæ baccarum eſu 216
Hydrops aſcites ex podagra irregulari 1. 14
— — — paracentheſi curatus 59
— bilioſus veſicæ felleæ 220
— pectoris 16. eo defuncti ſectio ibid.
Hygiene Hebenſtreitii *449
Hyoſcyami uſus contra dentium vermes 190. veſtium tineas 191
Hypochondriacis utile remedium 22. 249. *237. nocet theæ & coffeæ uſus 178. contingit varia coloris ſenſatio *260. in convulſionibus remedium acetum 136
Hyponchondriaco-flatulentis in affectibus ſymptomata 24. *240. certa remedia ibid.
— — hyſterici mali cauſſa *347
Hyſterica paſſio cum pulſu epigaſtrico 211
Hyſtericæ epilepſiæ remedium *253
Hyſtericarum paſſionum ſymptomata *240. remedium 22. 25. *244. Eſſ. aſæ fœtidæ *237
Hyſtericis pulſus epigaſtricus ſolennis 211. 212. 213. 214. contingit varia coloris ſenſatio *260. utile remedium 249

Hyſtericis paſſionibus medentes pilulæ 214
— — in convulſionibus remedium acetum 136
Hyſterico-flatulentis in affectibus certa remedia 24. ſeq.

I.

Jacobi Pſychochreſti ſ. Pſychreſti laudes *455. ſeqq.
Jaſmini nova ſpecies ſuperba eiusque hiſtoria atque character 333. 337. vocatur Gardenia 339
Jaſpis *226
Ἰατρῦ εὐπραγία ἀγαθῦ progr. *452
Ignis ſeu calor quomodo concurrit ad lapidum generationem *185
Iliaca in paſſione admirandus mannæ effectus 382. alvus cruenta 384
Imaginatio, ſodæ remedium 178. matris non ſemper in embryonem agit 272. ejus vis in producendis fœtus nævis non ſemper neganda 283. ejus vis, etiam in brutis, in producendis nævis 207
Imaginativa de vi progr. *521
Incruſtationum tophacearum generatio *182
Indicatio medica, vid. medica indicatio.
Infanticidii ſigna 351
Infantum morbus catarrhalis truculentus graſſans 157
Inflammatio gangrænoſa, vid. gangrænoſa inflammatio.
Inflammationum internarum remedium *241. 243. 256. externarum *249
Inſecta necat vapor aceti 137
— volitantia ab infante anniculo per os & alvum reddita 122
Inſectorum (de) natalibus progr. *451. hiſtoriæ naturalis de inſtitutione progr. ibid.
Intercoſtalis fiſtulæ hiſtoria continuata 94
Inteſtini a lumbricis perforatio 109
— recti ſphincteris relaxatio & conſtrictio per vices mira 208. ſeq.
Inteſtinum colon in hernia perforatum & conſolidatum 41. ejus intorſio, ampliatio & perforatio 209. ſeq. conf. colon.
— duodenum corruptum ulceroſum & perforatum 15
Introductio medicam in artem &c. vid. Medicam in artem introductio &c.
Inundationum præſagium ex copioſo acetoſellæ proventu 169
Johrenii herbarium vivum ubi aſſervatur 51
Jonſtoni *Jo.* methodus exſanguium aquatilium *11
Ipecacuanhæ rhabarbaro nuptæ ſalutaris effectus in febribus continuis 155. cum lapidibus cancrorum mixtæ effectus *245. 255
Iridis noſtratis & raphani ruſticani ſucco febris quartana ſublata 383
— cœleſtis colores varii unde *269
Jujube Africana 57
Jungiæ, plantæ, deſcriptio *505

Juni-

Juniperi radicis & ligni uſus in cutis affectibus & cachexia 124. ſeq.
Jurisprudentia medica * 424. ejus cum medicina comparatio progr. *452. in ea medicinæ utilitas * 489

K.

Kadu-Karua *369. 379
Kärr-Saltenbras * 323
Kiggelaria * 407
Klapperſteine * 194
Kleinii *Jac. Theod.* teſtaceorum methodus * 82. 85. ſeqq. echinodermatum meth. *120. ſeqq. aculeorum in echinis meth. *126. tubulorum marinorum meth. * 114. ſeq.
Kolpophyllon planta 332
Krabben 145
Kracken, animalis ſpecies 145
Kräuter-Schwülen ſ. *Kräuter-Nieren* * 218
Kraxen, animalis ſpecies 145
Krebsfuß, inſectum 225
Kreuzfiſch 145
Kudda-mulla, Malabarica ſtirps 336
Kundmanni *Jo. Chriſt.* teſtaceor. method. * 46. ſeqq.
Kurudu & *Kurrundu* eſt cinnamomum * 369
Kurudu-Aetha, cinnamomi ſpecies * 403
Kurudu-Paela, cinnamomi ſpecies * 403
Kusnoky, camphoriferæ arboris ſpecies * 360

L.

Labii ſuperioris ſcirrhoſi cura 31. * 254
Laburni ſpecies deſcribitur 54
Lachrymales fiſtulas curandi nova methodus diſſertatione expoſita * 483
Lac aſininum, vid. aſininum lac.
Lactis nimium pinguis noxæ 204
— lunæ & margæ differentia 304. ſeq. not. d.
Læſionibus (de letiferis) ex diſpoſitione vulnerati morboſa progr. * 452
Laneum induſium provocat ſudorem 211
Langii *Car. Nic.* teſtaceorum methodus * 36. ſeqq.
Languoris remedium acetum 136
Lapidei globuli inanes & prægnantes * 189
— noduli ſ. globuli varii * 220
Lapides cancrorum, vid. cancrorum lapides.
Lapidum generandorum materia * 177. formatio ex appoſitione * 178. 186. generatio ex efferveſcentia * 186 ſeqq. præcipue globoſorum, generatio * 172. lævigatio * 226
Lapis corneus * 226. Malechites, vid. Malechites lapis.
Laternæ magicæ novum augmentum diſſert. expoſitum * 516. 521
Laudani liquidi Sydenhamii uſus in dyſenteria 28. virtus ſpecifica in eadem 340. 343. ſeqq. 346

Laudani opiati uſus in alvi fluxibus *246. & camphoræ ana granum dimidium ſedavit vigilias 211
Lauraſter Amboinenſis *405
Lauri character variorum auctorum *323 -- 330. Linnæi *339. 340. eſſentialis ejusd. * 340. & Saſſafras characteris differentia *339. characterem Linnæanum qui adoptarunt auctores *340. qui ſyſtematibus ſuis propriis accomodarunt *341 ſeqq.
— feminæ ſeu potius androgynæ character *335. 338. *b.*
— — ſteriles manent, niſi mas accedat *337
— maris character *332. ſeqq. 338. *a.*
— floris calyx communis *330. 333. 335. 338. proprius nullus *330. 333. 335
— — corolla *330. 333. 335. 338
— — germen *331. 336
— — nectarium *330. 338. *b.*
— — piſtillum * 330. 336. duplex ibid.
— — ſtamina *330. in maribus *333. in feminis *335. horum numerus in maribus *330. 334. 338 *a.* 340. in feminis *335. 338 *b.* eorundem antheræ *330. in maribus *333. in feminis *336. 338. an in his ſemper ſolidæ? *402. eorundem filamenta *330. in maribus * 333. 338 *a.* in feminis *335 ſeq. 338 *b.* eorundem glandulæ *330. in mar. *334. 338 *a.* in fem. nullæ *335. 338 *b.*
Lauri floris ſtylus *330. 336. 338 *b.* 340. conf. tuba.
— — tuba *231. conf. ſtylus.
Lauri flores maſculini & feminini non uno eodemque tempore ſe explicant *332
— flos androgynus *330
— — ſtamineus & piſtillatus *327. 330
— foliorum glandulæ *338. 363
— fructus *331. 337. 338. *b.*
— gemmæ floris *330. 332. 335.
ſurculi *337
— ſexus *330
— ſpecies *323. diœciæ ſunt *402 an enneandriæ ibid. Browne *399 -- 401. Burmanni *405. Linnæi *345 - 398. harum quædam cenſentur *349. 396. 400. Milleri * 400. ſeq. dubiæ *402. 405 ſeq. accuratius deſcribendæ *405 ſeq.
Laurifoliæ ſtirpes *402. 406
Lauro affinis aquatilis &c. *397
Laurus fol. breivore fl. racemoſo minore *404
— fol. longiore fl. hexapetalo fr. humidiore *356
— æſtivalis *396. eius patria *397 deſcriptio ibid. character ibid.
— Africana ſerrata odorata anguſtifolia Herm. * 404. ſerrato folio odorata maior Herm. ibid.
— agreſtis *361
— Americana * 401. ejus patria ibid. deſcriptio ib. ſexus ibid.

Laurus Azorica pallidioribus & latioribus foliis inodora *404
— — latifolia cinnam. odore ibid.
— Caroliniensis *349. 400. 357. ejus patria *400. deſcriptio ib.
— Cypria Plinii *403
— Delphica Plinii ibid.
— Iamaica *399. ejus patria ib. eſt Lauri ſpecies incerta *400
— Iapanica *405
— Indica *351. 399. 405. 406. ejus patria *352. character ibid. ſeq. deſcriptio *353. Aldini *354. Barrelierii *356. 358. Breynii *355. Browne *356. ſeq. Claytoni *356. 406. Ferrarii *356. 358. Parkinſonii *355. Plukenetii *355. Raii *356. Sterbeeckii *356. 395.
— julifera Kæmpf. *407
— Maderenſis anguſtifolia pallida odoratiſſima *404
— Mexicana *401
— Michnacavenſis Hernand. *404
— nobilis *381. dicitur vulgaris ibid. ejus maris & feminæ character *338. 381. patria *382. varietates *382 ſeq. deſcriptio *383
— Portugallenſis *353
— regia *353
— — odoratiſſima Maderenſis *404
— rubra *400
— ſerrata, odorata Promont. bonæ ſpei Stapeliana *404
Laurus vulgaris fol. undulato minimo *403
— — fol. minimo læviſſimo ibid.
Laxare & roborare fibram quomodo poteſt unum idemque medicamentum 311
Lentiſci cum Piſtacia convenientia 51
Leſſeri *Frid. Chriſtian.* teſtaceorum methodus *78 ſeqq.
Lethargi remedium acetum 136
Leucophlegmatia ex febre quartana perverſe curata 58
— — (in) frictionum uſus 59
Leysdenii apparatus anatomicus & chirurgicus laudatur *477
Lien parvus 108
Lienteriæ remedium 71. 82
Lignum floridum *291 leve *405. Aniſi *292. 307. Moluccenſe *285. 294. 299. Pavano & Pavana *299
Linguæ plures abſceſſus ex angina maligna 299. ſemiparalyſis cum aliorum malorum ſyndrome 214
Linnæi *Car.* teſtaceor. methodus *61. 82
Liquoris cornu cervi ſuccinati vires *234
Liquor mineralis anodinus Hoffmanni cum pulveribus exhibendus *248 ſeq. tincturæ antimonii nuptus hæmorrhoides reſerat & diſcutit 22. ejus vires *240. 248. ejus virtus ſedativa particularum martialium connubio incrementum capit 253. 254

Liſteri *Mart.* methodus cochlearum terreſtrium & fluviatilium * 106. ſeqq. marinarum * 109. ſeqq.
Lithogeneſiæ definitio * 177
Lithoſpermi ſpecies nova 332
Lithoſpermo affinis plantæ hiſtoria & character 330
Lochiorum ſuppreſſorum remedium * 343
Longævitate (de) hominis adjuvanda & promovenda diæteticæ regulæ (tractatus) * 425
Loquelæ uſu deſtituta, & tamen articulate & diſtinctim canens virgo 117
Lucas medicus * 426
Lucenſes thermæ, vid. thermæ Lucenſes.
Luis boum vaccarumque non contagioſæ & epidemicæ, ſed endemicæ tantum hiſtoria 289. hujus differentia a contagioſa ib. ſigna morbi 290. 296. cauſſa 292. remedia 295. noxia 296. viſum in eviſceratione repertum 291
Lumbrici ſ. vermes ſæpius diu latent nullis ſignis adparentibus 207 eorum gravitas cum eventu letali in exanthematicis morbis ib. inteſtinum perforantes 109
Lumbricus ex ore excretus 206
Luxatio maxillæ inferioris, vid. Maxilla inferior.
Lymphæ ex vitio chronicorum morborum remedium 29. * 252
Lyngbak, animalis ſpecies 144

M.

Machilus mas & femina, media & minima, Lauri ſpec. * 405
Macrocalix planta 332
Mael-Coronde * 389. cinnamomi ſpec. * 403
Magneſia vitriariorum 284. ejus liquor ſalinus ibid. & 249. 254. hujus virtutes ibid. & 254. ſeq. conf. Mercurialis terra.
Magnolia * 323. 407.
Mahler Kraut 174
Majoris *Jo. Dan.* methodus teſtaceorum * 13
Malabathri folia * 361. 369. 377. 379. ſeq. 389. ſeq. 403. in quo conveniunt & differunt * 380
Malechites lapis Tirolenſis deſcribitur 100
Mammæ carcinoma, vide Carcinoma occultum.
Mammarum cancri extirpandi optima de ratione diſſertatio * 485
Mannæ vires laudantur 382. effectus admirandus in paſſione iliaca. ib.
Manuum pedumque artubus privata femina, eorum functiones nihilominus perfecit 271
Marga agrorum fertilitatem auget 304 ſeq.
Margaceæ nuces * 220
Margæ & lactis lunæ differentia 304 ſeq. albæ character & indoles ib.
Marina bellua Microcoſmus dicta 140
Maris (de) reciprocatione progr. * 521.

*521. fluxus & refluxus progr. expoſitus ibid.
Martialium particularum connubio virtus ſedativa liquoris anodini mineralis Hoffmanni incrementum capit 253. 254
Martis vitriolum dulciſſimum 253. 254
Maſticatione (de) diſſertatio *482
Maſticationis debitæ uſus 179
Matrix cryſtallifera, vid. Cryſtallifera matrix.
Maxilla inferior retrorſum luxari poteſt 235. ejusmodi luxatio ſingulari methodo reſtituta 235. 239. infelici eventu tentata 238. qua ratione orta fuit 243. ejus muſculi & articulatio, ubi deſcribuntur & depinguntur 235. 239
Mechanicæ Medicinæ præſtantia, vid. Medicinæ mechanicæ præſtantia.
Meconites *222. eorum generatio *225
Mediaſtino (de) poſtico progr. *451
Medica in arte exercenda miſericordiæ limites, progr. *451
— de indicatione diff. *450
— jurisprudentia *424
— materia Hebenſtreitii *449
— palæologia therapeutica ejusd. *445. 449
Medicam in artem introductio Conringii & Schelhammeri continuare & augere cœpit Heiſterus *489 conf. Medicinam in univerſam introductio.
Medicam in rem Potentiſſ. Domus Guelficæ de meritis Orat. *489
Medicamentorum operandi modus in corpore vivo *425. ſimplicium vires ſingulares 215. conf. Remediorum &c.
Medicarum hypotheſium fallacia & pernicies oratione expoſita *481. 500
— obſervationum lexicon reale *425
Medici primariæ virtutes & elogia *457 ſqq. 464. cadavera ſecantis (de) religione progr. *351. ſecantis culpa (de corpore delicti incerto) progr. ibid.
Medicina (in) & phyſica de veritatis inveniendæ difficultate progr. *481. 500
— — divinum *458. 461 ſeq.
— (de) antiqua carmen *449
— Theologica, tractatus *426
Medicinæ laudes *461. cum Iurisprudentia comparatio progr. *452 de utilitate in Iurisprudentia *489 mechanicæ præſtantia *504. inſtitutionum compendium Heiſteri *504. practicæ compendium ejusd. ibid.
Medicinam in univerſam introductio *424. conf. Medicam in artem introductio
Mediciniſche, chirurgiſche und anatomiſche Wahrnehmungen Heiſteri *505
Medicis (de) Archiatris & Profeſſoribus progr. *451
Medico utilis obſtetricia ars 393

Medico

Medico pedantiſmo (de) tractatus *426
Medicos (de obſequio Principum erga) progr. *452
Medicus Lucas *426
— commentarius in conſtitutionem criminalem Carolinam *425
Meliſſæ recentis infuſum 385
Melones petrefacti montis Carmel *199. nota c.
Menſium fluxum nimium cohibet lac chalybeatum 211. inordinatorum ſymptomata gravia 230. 322
Menſtrui fluxus ceſſatio, maximas excitare poteſt mutationes, præſertim in glanduloſis partibus 230
Mercurialis terra, quomodo elicienda 255. ejus connubium cum ſulphure antimonii ult. præcipit. & ſale magneſiæ vitriariorum præbet remedium alterante remedio Plummeriano præſtantius 255
Mercurialium medicamentorum apologia *253
Mercurii fixatio quædam 255. vulgaris in maſſam pultaceam converſio ſine ſalivationis metu exhibendam 254
Mercurio a ſublimato corroſivo mortis productæ relatio *434
Meſenterii prægrandia atheromata 126
— in vaſis ſtagnationes quæ indicant ſymptomata 214
Metallorum crocorumque metallicorum vitrificatio facilitanda 255
Meteorologico - epidemicus ſtatus Francofurti ad Viadrum hieme an. MDCCLVII. obſervatus 153
Meteororum ortus 98
Microcoſmus, bellua marina 143. Rhedi, animalculum marinum *82
Mictus cruenti remedium novum 247
Millefolii ſummitatum infuſi vires in diarrhœis torminoſis, colicis doloribus, paſſionibus hyſtericis & puerperarum doloribus poſt partum 26. 27. *244 ſeqq. herbæ cum ſummitatibus infuſum hæmorrhoides diſcutit & lenit dolores 23. *239. eſſentia exacerbat ibid.
Mineræ nobiliores in globulis lapideis repertæ *215
Minerarum & mineralium de viribus medicis diſſertatio *440. 450
Moluccenſe lignum *285
Monſtroſus fœtus humanus exponitur 272. 280
Monſtrum ſingulare Paulini 144. *82
Montium origo *175. ignivomorum pumices & vitrificationes *185
Morbi atrocis & rariſſimi hiſtoria 358
— epidemici Iſenaci a. MDCCLVII. graſſantes 268
Morbillorum remedium acetum 136
Morbillos præcavens remedium 30
Morbis (de quibusdam), qui curationem non admittunt tractatus *426.

*426. a pervigilio, vid. Pervigilium.
Morbo de flavo progr. *451. in maligno epidemice graſſante ſulphurei fumi effectus 387
Morborum hiſtoriarum utilitas 1. ordo cauſalis *449. de metaſchematiſmo diſſert. *451. chronicorum ex lymphæ prava diatheſi ortorum remedium 30. malignorum cauſſa 389. præcordiorum gravitas 2
Morbos exanthematicos acutos raro ſuperant atonia primarum viarum laborantes 380. conf. Exanthematicis in morbis &c.
— quæ definiunt nominum græcorum exegeſis *449-450
Mors inopinata ex rupto apoſtemate clandeſtino 125
Muſculi maxillæ inferioris, vid. Maxilla inferior.
Muſeum Richterianum deſcriptum *449
Myricæ ſpecies *404. 405. 407

N.

Nævi vere materni 319 ſeqq. quomodo a matre in fœtum transferri queant ibid. ex vi imaginationis matris in fœtum derivata oriri poſſunt 283. non ſemper propagantur in infantes 272
Nævus ſine imaginatione matris ortus 394. monſtroſus in cane ex imaginatione 207
Nandi Ervatam majus H. Malab. 337
Naphthæ nitri admirandus effectus 384
Narciſſus Indicus flore liliaceo ſphæricus Ferrarii 202
Narcoſi medetur acetum 411
Narium hæmorrhagia, vid. Hæmorrhagia narium.
Natura de humana tractatus *425. de ejus energia tractatus *426
Naturali in hiſtoria ordinis ſyſtematici laudes *3
Nebulæ noxiæ earumque effectus 293. ſpiſſæ & fœtidiſſimæ, febres catarrhales & purpuram albam epidemice graſſantes produxerunt 389
Nervei liquidi irregularis influxus in retinæ peculiari ſenſibilitate variat colorum ſenſationes *260
Nervorum in affectibus ſpaſmodicis remedium certum eſt liq. C.C. ſuccinatus *234
Nicadawula eſt Caſſia *386
Nicotiana, vide Petum.
Nieke, arbor *403
Nieke-Coronde ibid.
Nieren (Fiſch, Kräuter) *218
Nitri naphtha, vid. Naphtha nitri.
Nitrum in dyſenteria cum fructu exhibitum 72. 77. 78. 79. & in fluxu hepatico 80. ejus fixi liquor cum rhabarbaro ſolvit alvum 212. 213
Nivis effectus in ſuccinum 252 ſeq.
Noli me tangere 225. (medicum lemma *426

Notonecta *Jonſtoni*, inſectum 122
Nuces ſpathicæ & margaceæ lutoſæ *220
Nuclei ceraſorum, vid. Ceraſorum nuclei.

O.

Obeſi juvenis ex pinguedine nimia mortui hiſtoria 106
Obeſitatis ſtupendum exemplum 108
Obſtetricia ars medico utilis 393
Obſtructionum remedium *316. conf. alvum ſolv.
Oculi retina, vid. Retina ocul. de tunica choroidea diſſertatio *477. de vaſis ſanguiferis progr. *451. nævus a tegumentis ad albugineam ſe extendens 320
Oculo (de) lacrymante diſſ. *450
Odontalgiæ ſcorbuticæ curatio 181. catarrhalis remedium 184. 189
Odontalgica varia 185
Oedema gangrænoſum *250
Oedematis pedum remedium probatum 69
Oedematum febres intermittentes mox ſequentium cauſſæ ac cura 64 ſeqq.
Olei vapores noxii 106. amygdalini uſus in pulſu inæquali & intermittente 6 ſeqq.
Oleo petræ analogam mixtionem agnoſcit ſuccinum 251
Oleoſa ſimplicia proſunt in diarrhœa & dyſenteria 27 ſeq.
Omentum, penitus conſumptum 132. ejus portio ſphacelata reſecta 111. 112
Ophiolithus Boylei *216
Opiatorum uſus in dyſenteriæ principio *248
Opio productus ſopor aufertur aceto 136
Origani oleum ſedat dolorem dentium carioſorum 191
Oſſeæ concretiones in aorta 16 ſeq. in vena pulmonali repertæ ib.
Oſſis frontis portio cerebro inhærens feliciter extracta 368
Oſſium (de) rarioribus quibusdam momentis progr. *451
— — diploe progr. ibid.
Oſteocollæ definitio, origo, differentiæ *210 ſeqq.
Otalgicis in doloribus virtus cort. Peruviani 369. 362
Ova piſcium petrefacta *222
Ovario (in) cicatrices repertæ 350. ejus hydatides prægrandes 347. tumor ibid.
Ovorum teſtarum vires 26. 27 ſeqq. *245. 246 ſeqq.
Oxycrati vires 236
Oxys Plinii 170
Oxytriphyllum ibid.
Ozæna, animal marinum ſtupendæ magnitudinis 146. 148

P.

Pagurus Iaponicus in glebis ſiliceis *218
Palæologia therapiæ *449. vid. Medica Palæologia.

Pa-

Palameh eſt Saſſafras *317
Paliurus *Tournef.* & *Milleri* differunt 57
Palmarum patria *443
Palto, arbor *394
Panis cuculi 170
Panava, ſtirps *285. lignum *299
Paofungo, arbor *289
Paralyticis utile remedium 249
Partium corp. hum. de uſu carmen *445. 448. de coaleſcentia morboſa diſſ. *450
Partu laborioſo (de capitonibus) naſcentibus diſſ. ibid
Partum excipientium dolorum remedium 26. ſpuriorum 249
Paſcuorum de cura progr. *452
Paſſio hyſterica, vid. Hyſterica paſſio.
Patagoniæ ſeu Patagonicæ Plantæ, character eſſentialis 332
Pathologia metrica Hebenſtreitii *449
Pavame eſt arbor Saſſafras *282. 291. 296. 315
Pavamo *297
Pavana, Pavano lignum *285
Pavores ſub ſomno ſedantur fumigatione ſuccini 211. 214
Pectoris in affectibus tuſſiculoſis certa remedia 18. in oppletionibus ſulphuris aurati antimonii vires 325. hydrops, vid. Hydrops pectoris; rhevmaticus dolor, vid. Rhevmaticus dolor.
Pediluvia ex lacte faciem a copia variolarum non præſervant 270
Pedum manuumque artubus privata femina eorum functiones nihilominus perfecit 271
Pericardii ejusque aquæ conditio in hydrope pectoris reperta 16. aqua copioſa 109
Perſea differt a Lauro indica *355 356. ejus patria *393. 396. deſcriptio *393. character ib. ſeqq. Lauri ſpecies *392. ab his ſeparanda *369
Pervigilio (de morbis a) diſſ. *450
Peruviani corticis egregia virtus 360 ſeqq. uſus in febre epidemica maligna *255. 256. in febre quartana 69. poſt extirpatam mammam cancroſam 229. 230. ſeq. cum nitro uſus in ſphacelo 111. electuarii uſus in febri lenta 386. tincturæ cum liq. terræ fol. tartari paratæ uſus in febri lenta 385. conf. Chinati clyſteres.
Peruviano cortice non domabiles febres tertianæ & quartanæ 155
Peſte affectis omnia colorata apparuerunt *260
Peſtis cauſſa 390. remedium acetum 136 ſeq.
Petechiæ raro ſuperveniunt morbis continuis 154
Peti ſ. Tabaci aut Nicotianæ decoctum remedium odontalgiæ 185 fumi attracti varii effectus 186. fumus ſolvit alvum 158
Petræ oleum, vid. Ol. petræ.

Petrefacti melones montis Carmel *199. nota *c*.
Petrificationis modus per filtrationem *183. per coagulationem *184
Phaſeolithi *221
Phlegmones remedium acetum 136
Phoſphori præparatio ex cerebro humano *486. urinæ de præparatione diſſ. *432
Phthiſeos remedium novum 246. 247
Phthiſicis diarrhœa funeſta 75
Phthiſis conſummata lacte aſinino curata 203
Phyſica (in) & medicina de veritatis inveniendæ difficultate progr. *481. 500
Phyſiologia metrica Hebenſtreitii *448 ſeq.
Phytolaccæ & Belladonnæ ſ. Solani nigri vires conveniunt quodammodo 217
Pilularum antihyſtericarum compoſitio 214. balſamicarum maſſæ effectus emendatus 254. 255
Pinguedo nimia, vid. Obeſi juvenis &c.
Pimpinellæ albæ eſſentiæ vires *240
Piſcium de organis externis progr. *451. ova petrefacta. *222
Piſolithi *221
Piſonia, planta 57
Piſtaciæ quædam ſpecies deſcribitur 51. character ibid.
Plantarum novum genus 332. ſpecies inter & varietates limites deſiderantur *385. de methodo ex fructu optima progr. *451. ſyſtema generale ex fructificatione Heiſteri *504. definitiones diſſ. *450. de charactere naturali *504 in charactere emendando de Rivinorum induſtria continuanda diſſ. *440. 450. de nominibus rite conſtituendis *504. virium de judice, ſenſu externo *441. 450. collectarum theſaurus Heiſteri *486. 493. circa Helmſtadium naſcentium catalogum conſcripſit Heiſterus *489. Horti Helmſtad. index & nova genera *504. potiorum circa Iſenacum provenientium enumeratio 264
Pleuræ conſtitutio in hydrope pectoris reperta 16
Pleuritidem ſpuriam mentiens purpura alba letalis 374
Pleuritidis febris remedium *242
Plinii *Ca. S.* methodus conchyliorum *8
Plotanus arbor *395. confunditur cum Platano ibid.
Plummeriano remedio alterante præſtantius 255
Pluvia purpurea Vlmenſis 85. Locarni in Helvetia obſervata 91
Pluviarum præſagium ex copioſo acetoſellæ proventu 169
Podagra (de) ſine ſale, probatio, tractatus germanicus *426. juniorum hominum, tractatus germanicus ibid. ex hæreditaria irregulari aſthma & aſcites 1. calculis renalibus ſociata 4. ejus cauſſa, nunc acidae, nunc alcalicæ,

licæ, indolis 135. interceptæ ſymptomata 4
Polypi cordis 105. 347. ejus indicia 9
— belluæ marinæ ſpecies 146. 148
Polypoſæ concretiones in corde 109
Polypoſis concretionibus ſuſpicatis ſuccurrit acetum 136
Polythalamiorum methodus *116 ſeq.
Πονοι περι ὑποχονδρια Hippocratis, qui *240
Præcordiorum morborum gravitas 2
Priſmatis colores varii unde *269
Prunarum vapor pernicioſiſſimus ejusque effectus letalis exemplis declaratur 101. venenata effluvia eorum effectus atque cura 401. ſeqq. 409. effluviorum venenatorum effectum quæ emendant remedia 410. conf. carbones candentes.
Prunifera arbor fructu maximo pyriformi &c. *393
Pſeudo-carpolithi *221
Puerperarum genitalium refrigerationis noxæ *243. diarrhœa, vid. Diarrhœa.
Pulmonalis vena, vid. Vena pulmonalis.
Pulmonum conditio in hydrope pectoris 16. laxatorum remedium 19. *235. fœtus non nati, vide Fœtus non nati pulmonum &c.
Pulſus epigaſtricus hyſtericis ſolennis 211. 212. 213. 214. inæqualis & intermittens 5 ſeqq. ejus plures viciſſitudines 8 ſeqq.
Pulvis niger ita dictus *253. viſceralis *245
Pumices montium ignivomorum *185
Purgantium noxa in dyſenteria & diarrhœa 27. in rhevmaticis doloribus pectoris 381
Purgatio in variolarum curatione *169
Purpura utraque ſæpius ſupervenit febribus continuis 154
— alba variolis ſuperveniens 270 alba epidemice graſſans 388. alba pleuritidem mentiens letalis 374. albæ cura *249. erupturæ ſignum 378. 381. albæ indoles maligna difficulter cognoſcenda 374
Pyritæ botro cerebrove ſimiles *214 globoſi eorumque formatio *213 globulares *189
Pyroſimilis fructus *393 ſeq.

Q.

Quarzi in cavo aliorum lapidum generatio *191

R.

Rabidi canis morſus remedium 136
Radices arborum indicarum ſolum haud profunde penetrant *283. 319
Radiorum refractionis cauſſa *272
Raphani ruſticani & iridis noſtratis ſucco febris quartana ſublata 383

Raſe Coronde, cinnamomi ſpec. *403
Rauii anatomica præparata * 473. cenſura *474
Regulus medicinalis antimonii, vid. antimonium.
Remediorum circa ſecuritatem & certitudinem in quibusdam morbis obſervationes medicæ * 231. certorum præſtantia 19. ſeq. * 233. ſeq. conf. Medicamentorum &c.
Remora navium 148
Renum tuberoſa ſuperficies 108
Reſinas in omni aquoſo ſolubiles reddendas 254
Reſolvens remedium ex cinnabari 255
Retinæ oculi peculiaris ſenſibilitas variat colorum ſenſationes * 260
Rhabarbari uſus in dyſenteria 343. ſeq. 346. pulveris uſus in alvo cruenta 24. cum Ipecacuanha nupti ſalutaris effectus in febribus continuis 155. tinctura aquoſa vomitum ſiſtit 210. 211. ejus vires in diarrhoeis torminoſis, colicis doloribus, paſſionibus hyſtericis & puerperarum doloribus poſt partum 26. 40. * 244
Rhabarbarum cum liquore nitri fixi ſolvit alvum 212. 213
— toſtum diaſcordio Fracaſtorii mixtum laudatur in dyſenteria 71. 73. 75. in fluxu hepatico 81. cum theriaca cœleſti mixtum in dyſenteria bonum edidit effectum 75. 78
Rhamni genus & ſpecies exotica ejusque deſcriptio & character 56. 57
Rheumatica febris, vid. febris.
Rheumatici doloris pectoris præſagia 381. in illo purgantium & venæ ſectionis noxa ibid.
Rheumaticus dolor pectoris letalis factus 376
Rheumatiſmi collum occupantis remedium præſtantiſſimum * 235
Rhizolithus *Wallerii* * 211
Richteri conchæ & cochleæ terreſtres & lacuſtres Marchiæ & Viadri * 131
Rio delle Maraviglie * 205
Roborare & laxare fibram quomodo poteſt unum idemque medicamentum 311
Ruber color quid & unde * 260
Rumphii *Ge. Eberh.* teſtaceorum methodus * 29. ſeqq.
Ruyſchii præparata anatomica laudantur * 473. ſeq.

S.

Sabuli renalis remedium caffea 180
Saccharum dentibus noxium 180
Sal armoniacum, vid. armoniacum ſal.
Salia neutra qua ratione differre poſſunt 309. eorundem figura qua ratione variare poteſt 306
Salis acidi & alcalici definitio * 186. Sedlicenſis uſus in aſthmate cachectico 20. terræ væ major vel minor quantitas variat thermarum effectus 309. thermarum Lucenſium analyſis & vires 301
Saliva non ſolvit calculos felleos 15
Salivæ jejunæ vis reſolvens 166

Salivatio ſpontanea in variolis adultorum 271
Salivatione ſine metuenda, exhibenda maſſa mercurialis 254
Saltenbras, Salſenbras *313
Sanguinem depurans maſſa pilularum 255
Sanguinis coagulati & congrumati remedium *241
Saponacea emulſio ſuaviſſima 254
Saponis veneti uſus contra epilepſiam 31. 36
Sarcomata uteri 139
Saſſafras arbor eſt Lauri ſpecies *344. quibus characteribus differt *339
— arboris character 328. 330.*309
— — cultura 326. 327.*310
— — deſcriptio *382. 301. 309. 315. 319. ſequ. eandem qui exhibuerunt auctores, recenſentur *281-317. 408
— — flores eorumque ſtructura *321. calix communis *321. pedunculi *321. horumque foliolum lineare ibid.
— — — androgyni ſeu hermaphroditi *322
— — floris feminini piſtillum & ſtamina *322
— — — maſculini ſtamina *322. horum antheræ, filamenta, glandulæ & numerus ibid.
— — folia *282. 320. eorumque petioli ibid.
— — fructus 329.*322. horum ſtructura 329. *322. ſeq. capula 329. *322. pedunculi *302. 323
— — genus *303. 307. 344
— — hiſtoria *277-314. 408
— — lignum *320. ejus character *306. 311. 320
— — magnitudo varia *318
— — nomina varia ibid.
— — patria ejusque ſolum ibid. *283. 318. 344
— — radices earumque cortex *319. præſtant ligno *296. 299
— — rami *320
— — ſexus diſtinguitur *321. 326. 328. 345
— — ſpecies *297. dubiæ *405. falſa ſpecies *315
— — ſtolones *319
— — truncus ejusque cortex *319
— — varietates *323. 345. 405
— arbores climati Anglicano & Batavo adſveſcunt *318. harum ætas ibid.
— arborum Londini cultarum hiſtoria 326
— foliis crenatis *289. 293. 296. 298. 405
— facie arbor Condaica *303
Saſſepes *291
Saſſifragia, arbor *291
Saſſufras *284
Sauer-Klee 169
Sauſtaenzel, herba 295
Saxafras ſ. Saſſafras *297
Saxifraga, arbor *296
Scabiei remedium 30. 125. *252. 253
Scabies non coercet miaſma varioloſum 271. humida ſedavit epilepſiam 264
Scarabæi *Col.* ſpecies 123

Scillæ

Scillæ virtus laudatur 62. in aſthmate cachectico 20. ſeq. * 237. hydrope * 238. cautelæ 21. 62
Schwaben, inſectum 122
Schreckenſtein 100
Schwülen (*Fiſch*, *Kräuter*) * 218
Scirrhis tenſiones doloroſæ accedentes ſuſpectæ ſunt 231
Scirrhoſi tumoris magnitudo brevi tempore duplo auctior & durior evadens ſemper periculoſum præbet ſignum 231. labii ſuperioris remedium 31. * 254
Seehorven 145
Seekrabbe 144
Senioribus diuretica caute & parcius exhibenda 38
— febres quartanæ chronicæ pernicioſæ ſunt 68
Septica remedia in caſibus cancroſis ſunt perniociſſima 234
Seri vitia, conf. lymphæ &c.
Sermonis uſu deſtituta virgo articulate & diſtinctim canens 117
Sevi vapores noxii 106
Sewel - Coronde, cinnamomi ſpec. * 403
Sibbaldi *Rob.* conchyliorum methodus * 14
Siliceorum globulorum generatio & differentia * 203
Silices prægrandes * 217
Silicum ortus * 185. 220. igniariorum figura naturalis & generatio * 206
Simarubæ cortex qua ratione adhibendus 71. ejus vires in dyſenteria 70. fluxu hepatico 81. lienteria 82
Singultus remedium 177
Sipmanni teſtaceor methodus * 29. ſeqq.
Siſyrinchium æthiopicum Breynii 195
Sodæ remedium 175. 178
Solani furioſi vires indicantur * 434
Solani nigri ſeu Belladonnæ vires conveniunt quodammodo 217
Solis croci productio ſingularis 255
— lucis color qualis * 274
Sood-Diſtel 177
Soporis remedium acetum 136
Sorbi aucupariæ rob ſedat ſtranguriam 215
Spaſmi collum occupantis remedium præſtantiſſimum * 235
Spathicæ nuces * 220
Spati in cavo aliorum lapidum generatio * 191
Speculorum variorum parandorum ratio programmatibus expoſita * 522
Speichelkraut 185
Spina bifida nulla admittit auxilia, applicata mortem potius accelerant 395. cum peculiaribus ſymptomatibus 394. ſibi relicta ultra XIV. ætatis annos mortem non inferens 398. ejus conſenſus cum capite 396
Spiritus vini virtus ſtyptica 323
Squilla, vid. ſcilla.
Stalactitarum & Stalagmitarum generatio * 182. 224
Staphisagriæ ſemina odontalgiæ catarrhalis remedium 184
Steatoma in gravida poſt puerperium repertum 392

Stelechitæ *211
Stelechites montis Legerii Scheuchzeri *195. nota c.
Stellæ arboreſcentes Geſneri 147
Sterilitatis cauſſa ſingularis 346
Sterni coſtarumque ſuperiorum ex morbo elevatio ingens & eroſio 358
Stertorem ſuſtulit venæ ſectio 406
Stomachicum remedium poſt febres malignas proficuum *256
Stomachus diſſolutus Plinii 171. ſeq.
Stranguriam ſedat rob ſorbi aucupariæ 215
Stratiotes, planta 150
Strumæ curatio frictione cum manu mortua inſtituta 162
Styptica virtus ſpiritus vini 323
Succini globuli *215. ſolutio variis experimentis tentata 248. ſolutio totam illius ſubſtantiam in ſe comprehendens, æſtum ſanguini non inducens ibid. & 249. fumigatione ſedantur pavores ſub ſomno 211. 214
Succinum in maſſam albam, pellucidam, duram redactum pro includendis & conſervandis præparatis anatomicis 248. 250
Sudores provocat induſium laneum 211. acetum 136. hecticorum nocturnos ſedans remedium novum 248
Sulphur in globulis lapideis repertum *214
— — conf. antimonium.
Sulphurei fumi effectus in arcendo morbo maligno epidemice graſſante 387
Swamp - Saſſafras *325
Syncopes remedium acetum 136
Syſtematici ordinis in Hiſtoria naturali laudes *5

T.

Tabacum, vid. Petum.
Tamalapatra, arbor *377
Tamalapatrum anguſtifol. offic. *403
Tartari vitriolati vires *256
Tembul, eſt convolvulus indicus *378
Tempeſtatis conditio dyſenteriæ cauſſa 360
Tenſiones doloroſæ in ſcirrhis ſuſpectæ 231
Terebinthina & ſuccinum præbent maſſam includendis præparationibus anatomicis aptam 250. ſeq.
Terra mercurialis, vid. mercur. terra.
Terræ motuum cauſſa 92. motus Menſe Nov. MDCCLV. ejusque effectus 89
— alcalicæ *187
— argillaceæ, bolaris ac calcariæ indoles 303
Terrarum hiſtoria naturalis *450
Terrea remedia a vaſis lacteis abſorbentur 317. ubi proſint ibid.
Teſtacea & conchylia diſtinguuntur *52
Teſtaceorum methodus *6. ſeqq. claſſes particulares 106. ſeqq.
Teſticulus ex contuſione ſphacelatus 109. reſectus 112
Theæ circa uſum & abuſum adnotata 178

Theologica medicina &c. vid. Medicina Theologica.
Therapevtica palæologia Hebenſtreitii *445. 449
Theriaca cœleſtis, cf. Rhabarbarum toſtum.
Therapiæ palæologia *449
Thermæ, majori vel minore ſalis terræve quantitate ſaturatæ, varios edunt effectus 309. Lucenſium ſalis analyſis & vires præſtantiores parandique modus facilior 301
Tinea capitis non coercet miaſma varioloſum 271
Tineæ veſtium necantur fumo ſeminis hyoſcyami & gallarum 191
Tonico-anodina mixtura 40
Tophacearum incruſtationum generatio *182
Torminoſæ diarrhœæ remedium 25
Torminum infimi ventris remedium *245. *316
Torturæ de ſubjectis aptis & ineptis tract. *425
Tournefortii *I. P.* teſtaceor. method. *16 ſeqq.
Tricordium, herba 170
Trifolium acetoſum, vid. Acetoſella.
Tubulorum marinorum methodus *114
Tumor in dorſo manus magnus ceparum & allii copioſo uſu in cibis quotidiano reſolutus 215
Turbinatorum teſtaceorum methodus *113
Turſis (de) diſſ. *432. tract. *436
Tuſſiculoſis pectoris in affectibus certa remedia 18
Tuſſis humidæ ac convulſivæ remedium novum 247. convulſivæ ferinæ ex aëris vitio ortæ remedia duo præſtantiſſima 18 ſeq. *235
Tympanitidis remedium 22. 25. *237. 240

V.

Vaccarum lues, vid. Lues.
Vaginæ vaſorum, vide Vaſorum de vaginis &c.
Valentini *Franc.* teſtaceor. method. *51
Valetudine (de) ſuſpecta diſſ. *451
Vapor marinus, animalis ſpecies 144
Variolæ non adeo malignæ graſſantes 155. epidemicæ 269. & earum indoles 270
Variolarum ortus & univerſalis invaſio *139. diverſa indoles 205. indoles a diſpoſitione hæreditaria 270. cauſſa *141. ſymptomata varia in una eademque familia 155 ſeqq. eruptio an ſine periculo poſſit provocari * 141. ante eruptionem convulſiones &c. vid. Convulſiones, in eruptione venæſectio, vid. Venæſectio &c. iterata vice erumpentium exempla *149. curatio *167. remedia prophylactica 30. *252. remedium acetum 136. in ſtatu periculoſo remedia 29. *251. copiam a facie avertendi methodus irrita 270. cruſtas detergentia remedia ibid. inoculatio ſub examen vocatur *137. hujus invectio *141. varius

rius modus ib. eventus *142. de ea variæ ſententiæ *145
Variolas nondum expertus iisdem graſſantibus ſalvus evaſit 155
Variolis ſuperveniens purpura alba 207
— (in) hæmorrhagiæ narium prognoſis 270
Varioloſæ febris ad articulos pedum manuumque metaſtaſis his artubus privavit puellam octo annorum 271
Varioloſum miaſma non coercent ſcabies & tinea capitis aliæque defluxiones 271
Vaſorum de vaginis progr. 451
Vateri *Abrah.* Muſeum anatomicum ab Heiſtero editum *505
Vegetabili de fœtu progr. *451
Vena in pulmonali cartilagineæ concretiones repertæ 16
Venæſectio ſuſtulit ſtertorem 406. a nonnullis in variolarum eruptione laudatur *169. frequentioris effectus 5 ſqq. ejus noxæ in febribus malignis *256. ejusdem noxæ in pectoris doloribus rhevmaticis 381
Venena omnia corrigit acetum vini 411
Venenata prunarum effluvia, vid. Prunarum vapor.
Venenis a ſomniferis productus ſopor aufertur aceto 136
Venis (de) corp. hum. progr. *451
— — communicantibus progr. ibid.
Venter cryſtallinus *198
Ventriculi ardoris remedium 175
Verbena odontalgiæ remedium 189 ſeq.
Verheyeni lapſus excuſantur *475
Vermes an adſint in aceto 135. dentium 191. conf. Lumbrici.
Vermibus (de) anatomicorum adminiſtris progr. *451
Vernix alba & dura præparata anatomica conſervans 252
Verrucæ poſt veſicatorium applicatum ſubortæ 298
Veſicæ ulceris cura *254
Veſicæ felleæ calculus, vid. Calculi fellei.
— — hydrops, vid. Hydrops bilioſus.
Veſicula fellea, vid. fellea veſicula.
Veſicantium uſus *249
Veſicatoria in febribus malignis proſunt 270. faciem a copia variolarum non præſervant ibid.
Veſicatorii uſus in odontalgia 190. poſt ejus applicationem verrucæ ſubortæ 298
Veſicatorium excipientes verrucæ, vid. Verrucæ.
Veſicatoriorum effectus 11 ſeq. 13. in morbis malignis & exanthematicis uſus 381. parcius fluentium prognoſis 380 ſeq.
Veſtium tineæ necantur fumo ſeminis hyoſcyami & gallarum 191
Viburni ſtirpis character *325
Vigiliarum remedium 211
Vini converſio in acetum quomodo fit 133. & aceti differentia 134. acetum,

ſtum, vid. Acetum vini Pontac effectus *245
Viſcerum abdominis atonia laborantes raro ſuperant morbos exanthematicos 380
Viſus ad integritatem humor cryſtallinus non plane neceſſarius eſt *482
Vitæ ſedentariæ noxæ 347
Vitiliginum evporiſton 124
Vitrificatio metallorum crocorumque metallorum facilitanda 255
Vitrificationes montium ignivomorum *185
Vitrioli ex oleo & ſcoriis reguli antimonii martialis vitriolum martis dulciſſimum 253. 254
Vitulinorum pedum decoctum laudatur 27
Vlceris veſicæ cura *254
Vlceroſorum morborum remedium 30
Vlcerum remedium acetum 136. internorum remedium 248
Vmbilicalis funiculus, vid. Funiculus.
Vmbilici conchyliorum *6
Vmbra, unde *264
Volkameria, planta 57
Vomicæ pulmonum remedium *242
Vomitus alvi conſtipationi ſuperveniens quibus remediis ſedandus 210. graveolens, niger, amurcæ ſimilis 14 ſeq. cruentus enormis 76. comite æſtu febrili, quæ indicat 214. ſiſtens remedium Riverianum 210. remedium acetum 136. rhabarbari tinctura aquoſa 210. 211
Vrinæ cum excretione animalcula volatilia emiſſa 168. ſuppreſſæ remedium 74
Vteri gravidi & non gravidi craſſitudo 350. gravidi, noni menſis, diſſecti hiſtoria 348. 350. morbi minus ſunt pertimeſcendi 132. ipſius inverſio ex violenta fecundinarum extractione 138. excreſcentiæ 139. excreſcentia, inſignis molis, ligatura extirpata 141. inverſio & prolapſus an detur 128. 138. ſeqq. 142. ejus ſigna fallacia ibid. prolapſi reſectio 130. ex vagina prolapſa moles carnoſa & reſecta 127. ſarcomata excreſcentiæque ibid.
Vteri orificii conditio in virginibus & gravidis 391. 393. præternaturalis conformatio 346 ſeq.
— vaginæ procidentiæ ſpuriæ, quæ 139
Vterus virginis in prægrandem molem auctus 132
Vulnerati ex diſpoſitione (de læſionibus letiferis) progr. *452
Vulnus capitis, vid. Capitis vulnus, conf. Læſiones.
Vvulæ relaxatæ reſtitutio infelici ſucceſſu tentata 238. 243

W.

Wachendorfiæ, thyrſifloræ character 192. paniculatæ character 197
Walkurundu, cinnamomi ſpec. *403
Welle Coronde, cinnamomi ſpec. ibid.
Wildungenſium fontium vires 187. 190
Winancke, arbor *287 291
Winauck *286
Winterana & Winterania Lauri ſpecies *391. ex Lauri genere excluditur *392. ejus patria *391. cortex ibid.
Woolhuſii controverſia cum Heiſtero *482

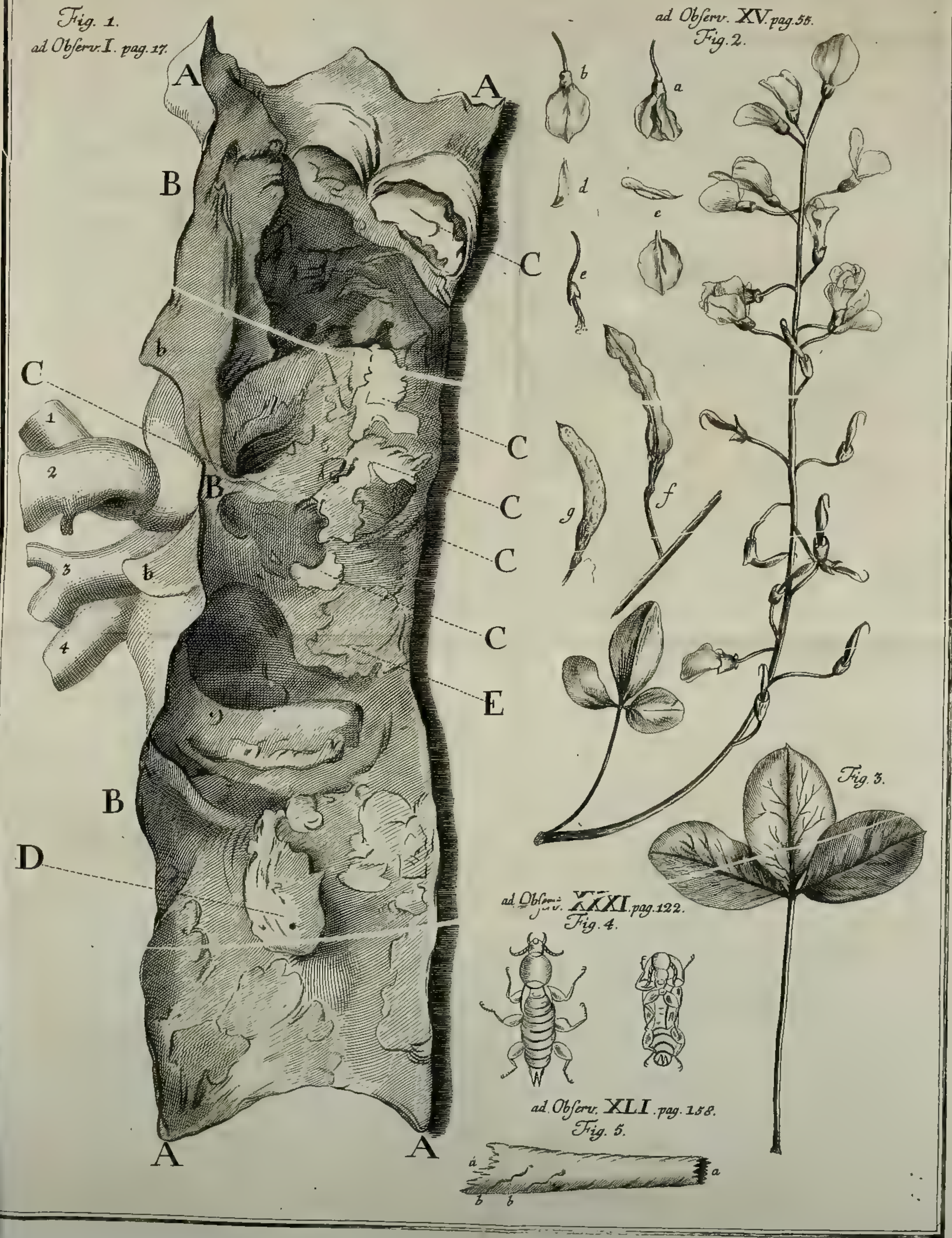
X.

Xylomaratrum *300

Z.

Zingeberitæ *197
Zizyphus africana 57
Zythogala Sydenhamii 29. *248

BRITISH MUSEUM NATURAL HISTORY

J. M. Stock fecit.

Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.
Fig. 5.
Fig. 6.
Fig. 7.
Fig. 8.
Fig. 9.
Fig. 10.
ad Obſerv. LI. pag. 197.
Fig. 1.
ad Obſerv. L. pag. 192.
J. M. Stock fec.

BRITISH MUSEUM

ad Obſerv. LII.
pag. 197. 201.
Fig. 1.
Fig. 2.
J. M. Stock fec.

NATURAL HISTORY

ad Obſerv. LVI. pag. 209.
Fig. 2

Fig. 1. ad Obſ. LV. pag. 207.

Fig. 3.

ad Obſ. LXVIII

Fig. 4.

pag. 258.

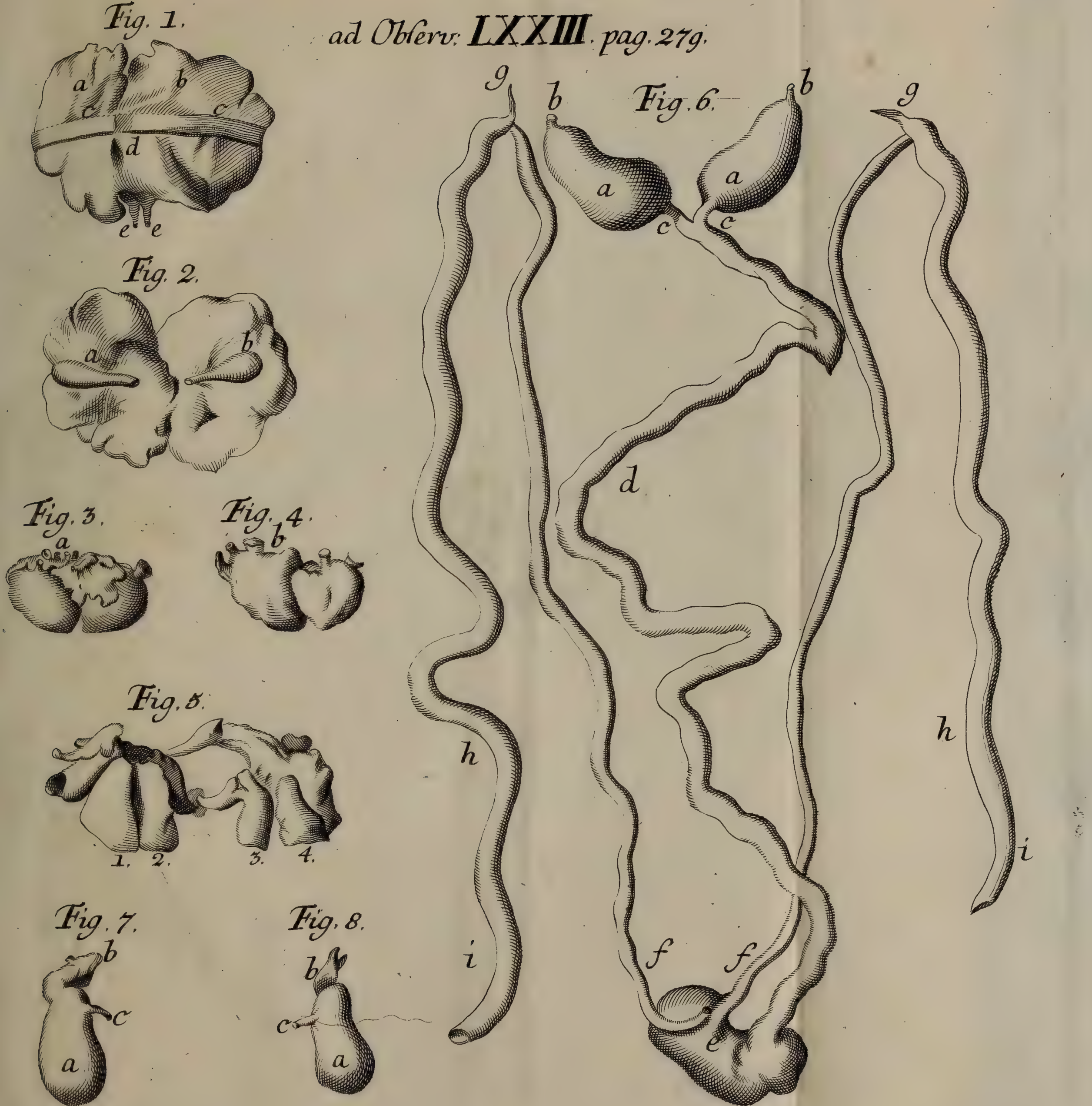
Fig. 5.

ad Obſ. LXXIII.
pag. 279.

I. M. Stock fecit.

NATURAL HISTORY

ad Obſerv: LXXIII. pag. 279.

J. M Stock fecit

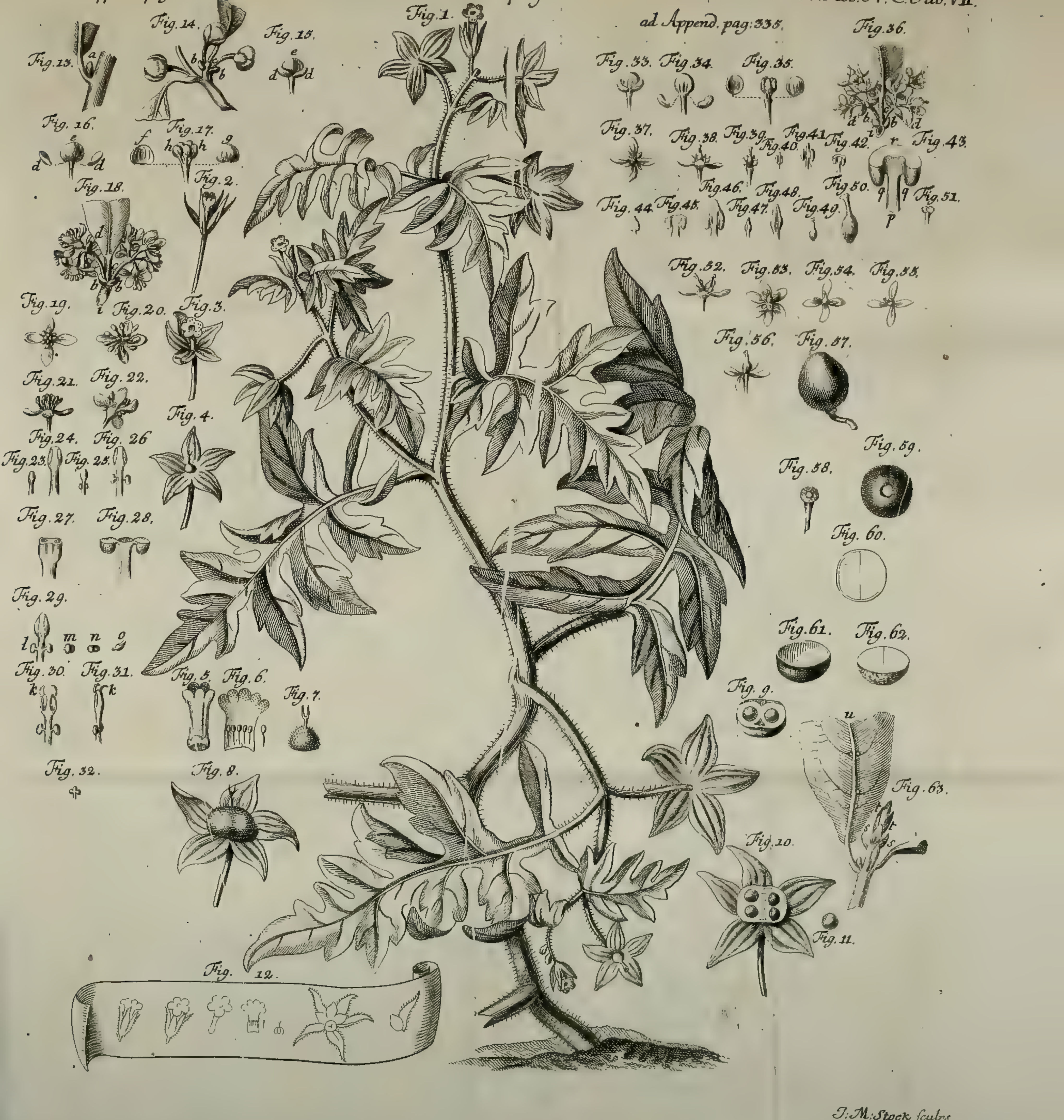
BRITISH MUSEUM NATURAL HISTORY

ad. Obſerv. LXXXII. pag. 326. Tom. II Nov. Act. N. C. Tab. VI

J. M. Stock fec.

BRITISH MUSEUM NATURAL HISTORY.

J: M: Stock ſculps

BRITISH MUSEUM NATURAL HISTORY

ad. Obſerv: C.
pag. 394.
fig. 2.
ad Append. pag. 354.
ad Append.
pag. 354.
fig. 14.
fig. 15.
fig. 16.
fig. 17.
fig. 18.
fig. 6.
ad Obſerv: CI.
pag. 400.
fig. 4.
ad Obſ. C.
pag. 394.
fig. 3.
ad Append.
pag. 371.
fig. 19.
ad Obſerv: LXXXV.
pag. 339.
fig. 1.
fig. 5.
ad Append.
pag. 348
fig. 8.
fig. 13.
ad Append. pag. 354.
fig. 12.
fig. 7.
ad Append. pag. 348.
fig. 10.
fig. 11.
fig. 9.
J.M. Stock ſc.